

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228610

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—880—5-8-74—10,000.

ROSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No.

R. 2913 Dr

Accession No.

P. 191

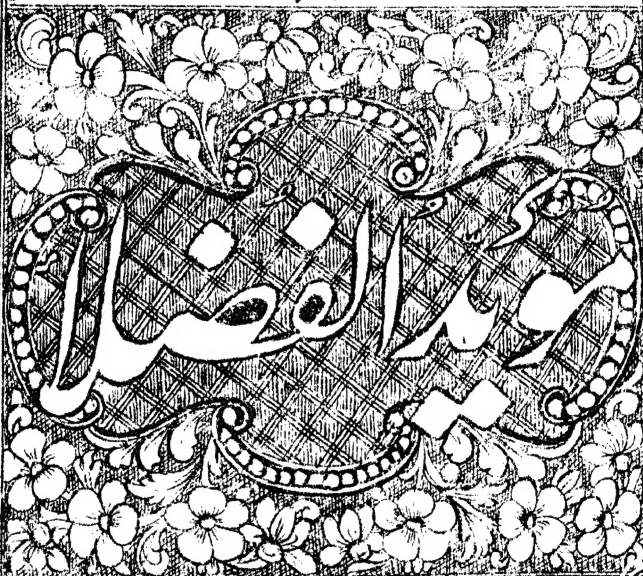
Author

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

عطا نما سخن فہم زبان بیتی نوع ان سب

نام کتاب مدارا فاضل لغات حامل آداب شعرا معنی مصطلحات کہ ترشید بنیاد و عتبات
شدداول جهان گیر پیش اتفاق محققین برہان قاطع ست دست آویز علمای سنی

تو کوئی ہفت قلم لغات ست کہ از ہر چشمہ رودیش صد دریای کلمات متنوعہ
موج در موج روانست از تصنیفات رشید بحر جواہر فنون نفیسہ قال بحر تحقیق بنیاد و لوحی لادوحی

در مطبع می نشی نوک کشور طبع گزین و ہندین منطبع

اطلاع۔ اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے جسکی نہر تکتب مطول ہر ایک شائق کو چاہے خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقان اعلیٰ حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے ٹیکل بیچ کے تین صفحہ جو ساوے ہیں انہیں بعض کتب لغت عربی و فارسی و اردو وغیرہ کی وضع کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کا رفاہ سے قدر دانوں کو آگاہی کا فروغ حاصل ہو۔

در حقیقت یہ کتاب کیا ہے ایک معدن لغات حدیث سرور کائنات ہے۔

قاموس۔ لغت عربی کی کتاب معارف و متداول مستغنی الصفات ہوا زبد الہی بن محمد فیروز آبادی شیرازی دو جلد ہیں۔

اجلد اول۔ میں ہمزہ سے حرف سین جہل تک کے لغات کا بیان۔

۲ جلد دوم۔ میں لغات ثین منقوطہ سے تیا ہے تثنائی و حروف معنوی کے استعمال کا بیان ہے۔

صراح معنی مہم و فریبگ طرح شاہیر کتب متبہ لغت ہے کہ جسکے ہر صفحہ میں دو کالم ہیں و ہر لغت سر سے آغاز ہے کہ ناظرین کو اس طریق سے کالنا ہر لغت کا آسان ہے۔

مقتضب اللغات۔ معروف کتاب لغات عربی کی جسکا بیان معنی عبارات فارسی میں ہے مصنفہ مولوی عبدالرشید السینی المدنی۔

کتب لغت فارسی

لغات المبتدی۔ لادیف و لغات کا بیان حرف اول و آخر کی رعایت بترتیب حروف تہجی مصنفہ مولوی سیف اللہ عظیم آبادی۔

انصاب الصبیان۔ قسم ک لغت منظوم ہیں مصنفہ ابو نصر داؤدی

کتب لغت عربی

مجمع بحار الانوار۔ معنیکلمہ کے چھپی چھاپہ بہت صاف خوشخط اعلیٰ درجہ کی صحت اور یہ اس رتبہ کی کتاب ہے کہ جیسا قاموس حاوی لغات عرب ہو ویسا ہی یہ کتاب جامع لغات و احادیث سرور دو عالم مصنفہ عالم جلیل القدر شیخ طاہر بن عبدالمطلب اسکی زیادہ تہجی تبدیع عام نفع کے لیے قیمت میں تخفیف کی گئی اور اس لیے بہا کتاب کی بیچ تکملہ چار جلد ہیں۔

اجلد اول۔ میں لغات ہمزہ سے تا حرف را ہے مملیہ با حاء طہ ہیں۔

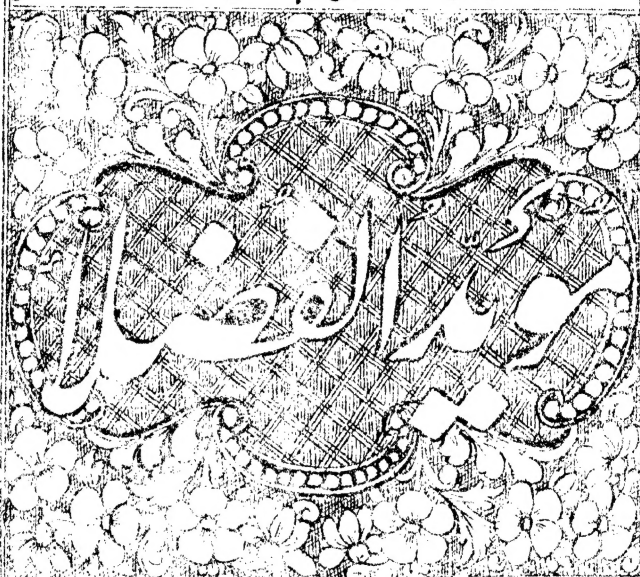
۲ جلد دوم۔ میں لغات حرف را سے تھل یا و ہے معجمہ سے تا میں مملیہ یا یا سے تثنائی ہیں۔

۳ جلد سوم۔ میں لغات حرف ثین معجمہ سے تکیا تثنائی مع الیائین اور اس جلد کے آخر میں معلوم لغت اور انکی اصطلاح اور روافد ثین کے طبقات کا بیان اور واقعات غرذاتہ کا بیان تفصیص و عراحت نامہ مقامات بقید ماہ و سال اور غرذاتہ اکلمات اور غرذاتہ الطبع ہے۔

۴ جلد چہارم۔ میں تکملہ جو جہین لغات ہمزہ سے تیا ہے تثنائی فرسوم ہیں اور آخر کتاب میں بحوالہ نام کتاب کے جو ماخذ لغات کا جو بحر و فرسوز تعمیر کردی ہے

به عظمی نامی پنهان فهمی زبان بنی نوع انسان

نام کتاب مدار افاضل لغات شامل آداب شعرا معنی مصطلحات که نشیمن یاد و کتاب
سندداول بهمان گیریش اتفاق محققین برهان قاطع ست دست آویز طالعسمی

تو کوی معرفت قافم لغات ست که از هر چشمه در دانش حمد و ربای کلیات نوع
موج و معجزه روانست از تنیفات رشید بجزا هر فزون آخر از غل غفر تقیض شاد و دلوی لا اود

در طبع می نشینی که شو طبع گزین و نه بدین منطبق

که باشد آید در بایست
 محی که شلال ارض سیلابی باطنی شستن بخواند و در گامین
 این معانی قرآن و مضامین او و لطافت کلمات او هر آنکه فانی
 گردد و نماند آید یا نه که جسم است هر جسمی تنهایی باشد و او آنکه نهایت برسد پیش از آنکه
 برسد و نماند بدین آفرید که گامین حیات آنکه غیر تنهایی است و ارضی است اگر باشد و استجابتی بین
 قلمها و دیگران و خط عالم سیاهی در دو دهن بعد از این هفت در یکا عالم همه فانی شوند و تنهایی تمام نگردد
 مملکت پر و گامین هر آنکه پروردگار غنی است بر هر خرد و کل آن بر طبع تعلیم کرد و آدم با حوله است و با حمله
 اینست فضل خدا میدهند عطا میکنند به کسی فواید است در هر بیت سست البتة بعضی شعر
 و انانی است و ارضی است یعنی نفرستاده ام که امی رسول را که زبان قیوم او می بخشد و او ارضی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محامد متوافر و مراح متکاثر و وار و انا و شکوی توانا را که تالیف چندی حروف معدوم و چندین
 لغات مخصوصه و کلمات غیر می رود و بدست که لویگان البحر و ادا کلمات بی لغت البحر قبل از تنفذه کلمات
 ربی بلکه و لوان باقی الارض من شجرة اقلام و البحر سیده من بعد و سبقة البحر انفت کلمات الله ان الله
 عزیز نیکم و حکمت بالغة خود و حاملان لغات بیحد و شالان کلماتی عدلشده انسانی است که کتابی است
 بی نظیر و مجموع است و لذت و مزاج عالم که بی ساخته کما قال جل و علا و علم آدم الاسرار کلمات و تاج فرنگ و فسر و انش
 با وجود چندین آفرینش او را انداخت و کلمات فضل الله توتیه من استیاد و سیاسی برقیاس مر خداوند را
 که فضلدار فضیلت بر فاکو یانی او و مولود فواید و لسان شعر انما و کما اشار الیه فی الحدیث ان الشعر
 حکیمه و شعر فنامه الشا و بشرف است و کلام الله الرحمن بذروه اعلى رسانید و علم لغات ادوات فضلا و به طور
 افاضل صاحب سخن و قدینه کمالان این فن اگر دانید و در و دنا محدود و بر خلاصه موجود حضرت رسالت بنا
 از نبوتی محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم که هر قومی را دعوت و تبلیغ رسالت بزبان او می کرده و با او
 من سوال الا بالسان قومه همه وی تبلیغ عربی عجمین او روی باسلام آورد و و بر پیر و ان که پیش و ان
 و اصحاب او الا بالبا که که خداوند یقین اندام ابا بعد حمد و صلوة میگوید نه بعد عباد محمد لا و غفر الله له
 و بالذی حسن الیها و الیه الی یوم القیامه هر گاه این کتاب مثل است از لغات عرب علی قدر احتیاج مصلحان
 و تاج و از لغات فارسی و روم و هند و آوار و رانند و ترک و جز آن لسان الشعراء ادوات فضلا و به طور الا فاضل

و در فاکه یا و مولد العواد و شرح فخرن اسرار و طلب حقائق الاشیاء مذکور است و آنچه در شرح فاکه یا و مولد العواد
و در فاکه یا و مولد العواد می باشد من و در اول مسطور است و از مصطلحات شاعران و نگارانی که این نوع را از آن
و طبیبان و فیثما و غنیان می خوانند که این میان ایشان معروف و مشهور است و آنچه از است اوان
و ابل لسان سمیع و منتقل و آنچه از این شیوه مع فکر انبساط منوره و استخراج کرده شاید که این را شامل بهند
و ازین رو که فاکه یا و مولد العواد را در علم منتقل بین کتاب قابل میشود باید که این را بین الا فاضل فی اندیس
هر چند که این کتاب به فاضل است و اصل مشکلات و نتایج مغلفات و مقوس شاعرانست و حسن دانی
منم معانی اولی اینست که این را میگوید الفاضل نام دارند و باعث ترایف این کتاب آن شد که شرفنا
اگر چه فزنیکی متاخر و جامع است با آن هم برای متجذبت حاجت شیخ دیگر می افتاد و فاضل با فاضل است
که جامع آن قدوة الفاضلین امام السالکین است و علام این باب قاضی شفا است آن در لغت و از
شرفنامه خواهد بود و باز یاد است اما آنچه در شرح فاکه یا و مولد العواد است از این پس می و در فاکه یا و مولد العواد
مگر معنی دیگر بسیار بران مولف بتایید نماید العباد این نسخه را بنیاد و نما و که این مجموعه جامع جمیع نسخه است
ماخوذ از نسخ و اسامی آن نسخ و نیز لغات مسطور است که آنچه یعنی حروف و مشهور است این نسخه کافی و شاکلی
برای خواندن و سبق گفتن شاکله و فرمودی طلسمی و جملش فاکه یا و مولد العواد است و در او این فاکه یا و
افغری و طهر و جهری و حافظ و سلمان و سعدی و حشر و جز آن و این نسخه بترتیب حروف تخی مرتب است
تا چون به زواید حروف اولی آنگاه تا آخر و حروف آخر را باب و در هر بابی سه فصل می باشد و در هر بابی که هر لغت
نیایم کیم و لغات عربی که در فارسی متعلق است و دوم و لغات فارسی و پهلوی و مانند آن و سوم لغات ترکی
فانتمس که اگر چه به است آن عربی یا ترکی و فصل فارسی که برعکس آن باشد باید که بعد از متیق جهل فاکه یا و مولد العواد
و همچنین در ترتیب حروف میانه اگر فرود بالا افتاده باشد بجای آن آید و ترمیم الکتاب و بیان اعداد
و حساب و قواعد و بعضی لغات فارسی بدان ملحوظ گردد و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد
کتاب الالف الالف الف و من الرجال یعنی مرد و فاکه یا و مولد العواد
الف ساکن یعنی ملازمت آید چنانچه درین مصرع مصرع فارسی که در و شاد و شاد و شاد ای ماهر و در سید و ملازمت
و درش یکدیگر یاد و درش یکدیگر و نیزه نیزه ای یعنی فاعل آن چیز که در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد
یعنی یکدیگر و نیزه نیزه ای و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد
معنی ایشان نیزه شده و که شده و بونیده و بونیده است و نیزه ای و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد
فرد و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد و در فاکه یا و مولد العواد

۲۰
فکری که در فاکه یا و مولد العواد
و در فاکه یا و مولد العواد
و در فاکه یا و مولد العواد

باب الالف فصل فی اہل بی

اہل بی کہتے ہیں کہ ان کی شہنشاہ۔

اہل حیا۔ ہاں ابو الحیا کہنا فی التسمیہ۔

الاف استقوا۔ یعنی خطا استقوا میں نزدیک حکما تیرے

خطیہ سے موعوم در وسط السماء کہ یہ سر و تقبیل شہابی

وسر و تقبیل جنونی پوسہ ہے کہ ان کی شہنشاہ۔

الاف۔ دشمن از قلعین غیر ہے کہ ان کی دستور الاف مثل

اقول اما انوایا نید غیرے را بقلین۔

انجما۔ روشنائی کہ ان کی القنیہ۔

انجما۔ کوزہ پست کہ ان کی دستور الاف مثل کوزہ پست ہون

منجنی کوزہ پست شدن۔

انزو۔ گوشہ خفا کہ ان کی نورنگ علی بیگی اقول اہل

سند لکن استعمل جنی الاسم۔

افما۔ جاسوسی کہ ان کی دستور

الافیس الافضا۔ حکما چشم را گویند کہ ان کی تنبیہ

ابلا۔ ہشت آسان کہ ان کی دستور الاف مثل

ابلا۔ مترادف اند۔

ایا۔ دینی برائے خدا سے قریب سے درخازی

کلمہ تنبیہ است ایما کہ کلمہ تنبیہ سے یعنی نزدیک

ایما۔ بیان شداد و مرد۔

فصل فی الفارسی

اب۔ محمود امر آمدن۔

آب آتش نما۔ یعنی می انگوری و سدا سے

و فی الادوات می سخن۔

ابا۔ لکیر از نوں کشتی کزنی و فارسی میں منویش از نوں کشتی

ابو جلیسا۔ گو کہ فر بخور و آن ترہ است کہ خواب

افزاید کہ ان کی القنیہ۔

ابو الحیا۔ کنیت امیر المؤمنین عثمان بنی النعمان

ابو اشتھا۔ کنیت شکرست۔

ابو لہمنا۔ کنیت امیر المؤمنین علی کہ لکیر جاکہ کوزہ پست

از ان شراب عشق و محبت خواستہ برین کہ مہرہ بیخون

و بیخودی حاصل میشود۔

ابو الہیجا۔ کنیت امیر المؤمنین علی کہ ام اللہ و جب

ابو حنی ہاں کہ ان کی القنیہ۔

اجبا۔ دوستان۔

ارطاب۔ درخت گز بعضی وقت را گویند و منشا

رگستانست و باندی او از قنات مردم زیادہ باشد

و او را بواوران نیز گویند کہ ان کی طلب میدیہ۔

ایسا۔ بوزن سیما نام دینے از دینے ہاں شام

استسقا۔ آج بہترین نام علی است کہ چندی پیش کوئی نو

نعمت و بابتہ منشا و شکم ہر روز بزرگتر شود و این علت را

در ہندوستان کہ ان کی القنیہ الفلویہ۔

اسکانام دینی کہ امیر المؤمنین حسن بن علی علیہ السلام

و منشا امیر المؤمنین بنی کبرنی است عنہم نام و تر

عمیش کہ راویہ حدیث طلوع اشمس بعد الغربت

و نیز نام سے معشوقہ سعد بود و او را اسما بنت اسما

آب آزر آسا - شده -
 آب آسا - بیا بر موقوف آن آسا که بر ریش آب
 بگردد و آنرا آسا آب نیز گویند -
 آتش زده آب بکیران - یعنی رونق سی شمش
 بیکر جنونی و شامی و مرغی را محو کرده کدافی لسان شمش
 آتش سوزانی گویند و فیاضی آن را آتش سوزانی گویند
 آتش سوزانی - آتش سوزانی که در آتش سوزانی گویند
 آتش هفت اشرو با - یعنی کوکب سبع کدافی آتش
 آرا - امر را نیدن و آراینده و معنی ثانی است آتش
 مرکب آید چون سخن آراست سخن آراینده و مرکب آید
 آسا - اند و آسایش و آساینده و او آسودن
 به معنی استعاش که گویند نیز که دهن از به باز شود از
 کانی و یا از غلبه خواب و از افرا به نیز گویند کدافی
 شرفنامه و بی ادوات افشلا معنی فرق کرده اند به
 آسایش انسان مراد باشد بغیر مرافقه -
 آسایش مراد کدایش رجمی گویند به معنی پستی -
 آسایش - با شین موقوف شینا کردن و آب
 و جند مزه نیز آمده است و ضد بگانه
 آن عروس عور و رخما - یعنی فلک -
 آنگاه - یعنی آنکه او را چنانچه هر کرا کلاها من العقیه
 آوا - منقذ آواز -
 آهن رب - سنگ است که آهن را بخود جذب کند
 و معنی ترکیبی را باینده آهن و او را آن باشد بهندش
 معنی اول کاک گویند کدافی زنا گویند -
 آیا - معنی تنی آیا یعنی گمان -

ایر - سما - نفع کیم پنج سوسن کدافی القیه -
 ارسطا - نام حکیم که از ارسطا طایس گویند -
 از ار - الکسرا - موقوف - چه بر یکا پوشه مثل شلوا
 اشرو با و اشرو با - باشد فارسی ما بزرگ و نهایت
 شسته و در شامه معنی سلاطین جایه مثل شمش که
 و افرا سیاب هم آمده است و غلبه بصورت اشرو با و افرا
 نیز گویند و در بنفشه فرنگ معنی دلیر تیغ هم آمده است
 و این معنی مجاز است -
 ازیر - آسایش فارسی زیر آید و مترادف است
 آسا - ناز و لذت و به ناز و لذت و به ناز و لذت
 استما - بالضم و اللغ نام کتاب بخان و به کام
 دین شمش رستی تفسیر شد تفسیر استما و به ناز و لذت
 و کدایش و تفسیر استما و به ناز و لذت
 استما - نام ترک که به ناز و لذت
 استر گیا - گویا به معنی که به ناز و لذت
 افتد چه کل و قفا - معنی استما و به ناز و لذت
 ستاد و ناست و وقت جان خلافت که به ناز و لذت
 ایشان از دو به معنی
 افتد ستما و به ناز و لذت
 غراحمه و در لسان شعر که به ناز و لذت
 و الف استما به معنی که به ناز و لذت
 مرکب شده است و الف افتد شکفت است پس
 استایش افتد ستما مرکب که به ناز و لذت
 افرا چایا القیه باز موقوف و به ناز و لذت
 و در تفسیر مثل کدافی و به ناز و لذت

نور الهدى

افزاید امر از افزایده و افزایند و به معنی انبیا و مرکب
است تمام کتب

اتفاقاً - بعد از آنکه از غیبت است که از اقصای من گزیده
 این موضع خست میباشند که بگویند که از من و این من و آن
 گویند و در لغات طب میگویند من و است و از اقصای اتفاقاً
 گویند یعنی وزیر

آق قلی بیگ نام قزوین خاندان سلطنتی است و نیز نقل و مکان
نزد قزوین و شمال آن است و از آن است که

اگر ایسے تمام کام کرے تو یہ کہہ سکتا ہے
 اے باپا میں نے تیرا نام پڑھا ہے

الحوا - با کسی که می‌تواند به کوفتایتان می‌باشد برآید
نیایان غرب و نیایان شرق که می‌تواند به کوفتایتان
نیایان شرق و نیایان غرب که می‌تواند به کوفتایتان

ایسا نہیں

اچھی اکوٹیا۔ یعنی حضرت سیادت علی احمد علیہ السلام
 نامہ ۱۔ بالفتح کاوکل گردان و فاعل اس آں یعنی
 کام مکمل کنندہ کو کاوکل کہیں۔

اندر خواب با او گفت که این را که از منی است
اندر خواب با او گفت که این را که از منی است
از خواب بگو یا منی حاجت نبرد و در دست

۱۰۸۲ و ۱۰۸۱ - بمقام کیم و کسر سوم و اکامت و اس فارسی
باب کو سنت ان و قیل کا و فقط فارسی -

اما استعمال این بذایرت چنانچه میگویند فلاں میخورد

امست کاست ایست است ابایه برین می

انگشتہوا۔ باکان فارسی قبا سے موقوف تھے
سنگشتہ۔ زینہ سے تھوڑے ایسے کنگہ سے

الفصل الثاني

اول آن خورشید انبیا یعنی حضرت ابراهیم علیه السلام
و فرستاد و فرستاد آنرا از آتش

اوریا - نام ہمسکے اور ونیلیٹ نام اور اشکر
 کے ناموں کے ذریعہ اور ترقی یافتہ دنیا

یافتند و او را علیه السلام فرستادند و او را در کعبه خود و راوی
و یحیی بن علی علیه السلام را از آن قول شدند و یحیی بن محمد

تساوی و عدلیه که تمام بران نشان پیشین اتفاق بود
عاصیه جال بود و شکر او بود و این زلفت بود که

اور از روی خاند و وقعه نوشت که در آن روز علیه السلام

نشدند که او در سجده یک جانور زخمی را بر زمین زدند
و این جانور است که گویند آن جانور است که در سجده

بر رویارفتن است چون در آن علی السلام فرمود که یار
در آن سخن زن را و علی السلام است و او بود چون گفت

اور یہاں پر اس وقت تک کہ وہ اپنے گھر کے سامنے پہنچے۔

شد که ای را و او را و غمی کرده بودی که بغیر از تو نباشد
چگونه بدان شنیدی شدی به چه پس سال تسبیح تامل

میں نے اس کو قبول کر لیا۔

ایسا۔ صحف ابن ابی عمیر علیہ السلام کذا فی القنیہ

ایلا - نام مبارک از فرسیاب -

ایلیا - بکسر کیم و - و م قبل می بینان که آن را
بیت المقدس نیز گویند و در عجب ابی الباق است که ایلیا
شهر است مبارک و نیز نام پیغمبر است که آن شهر را بود
خداوند و آنرا عمر بن الخطاب رضی الله عنه فتح کرده بود
و در زمان کوفتایم بیت المقدس نام حضرت علی علیه السلام
این موضع فتح و فتح و فتح و فتح و فتح و فتح و فتح و فتح
زاده است کذا فی القنیه -

این زال عنا - اشارت بسوس و نیست
این مبت بنا - اشارت بسوس و افلاک -

فصل فی الترکی

آما - بالفصح بر کذا فی القنیه آما بنم نمخ -
ارغما - بالفصح آن جوس و ارغما و بزیارت و افیتر
ارقا - حجامت گاه کذا فی القنیه -
استقیلا - نام ترک مبارک از فرسیاب -
انما - بالفصح برادر بزرگ -
الا - ابلت -

امغا - بکسر زکوهی کذا فی القنیه -

امرا غلا یث ن -

انما - بالفصح مادر -

اوقکا - بنم اهل و فتح دوم شش -

ایا - بالفصح گفت دست این هر سه لغت از قنیه

باب الب ا ر

فصل فی العربی

اچا پدر و فارسی مشد و نیز خوانند بشاکه و بگویند

ابا لب - بالفصح اقطع یا فتن کذا فی القنیه

و القنیه لا یعلم الا عری ام فارسی ام ترکی -

ابن السحاب - باران -

ابن العنب - می انگوری -

ابو ایوب - سبز و تری باران که در شب بارد -

ابو تراب - کنیت امیر المومنین علی کرم الله وجهه

ابو خضب - گوشت کذا فی القنیه

ابو طیب - در سبزه و گوشت که از او فرگاه که و گوشت که

ابو العیاب - الطومری آج بسکرتی پرده آن رود

ابو العجب - کنیت بازو که کذا فی القنیه و لیکن

در استعمال پنج شکفت تر باشد از ناز گویند -

اتب - بالکس دواج کذا فی القنیه الدت دواج قبا و

اتب بالکسر شاکه و آن سینه بند نیست و این

لغت اگر چه در فارسی متعل است و همچنین بعضی لغات

دیگر هم اگر چه متعل و فارسی است اما اتباعا للسلف

آورده شده است و بنیاب بند یا معز و داند

اما کتب هر لغت عربی که درین فرهنگ آورده است

غیر متعل و فارسی نیاورده است -

اچمناب - جنب شدن و پوشیدن پرده

احباب - دوستان -

اوب - بفتح حین فرنگ و پس و شگفت و

نگاه داشت حد هر چیز و پوشش کذا فی القنیه

اریاب قلوب مصاحبه لان اریاب صحاب

ارنب بالفصح و گوشت کذا فی القنیه و فی القنیه

گوشتی در آن گوشت یا ارنب بالفصح و ارنب است

که بپندوی برجهین گویند -

آرنب - نشاط و سپه خوانند و دشمنی و ترس و باوے که میان صبا و جنوب و زرد و کان باد و ملک کدافی القینه -

اسلوب - راه سالیب جمع کدافی الکبتور و بمعنی قانون و قاعده غیر مستقل است این معنی قریب معنی اول است از روی استقلال و در شرفنا که و روتا اسلوب بالضم نام حکیمه و غیره از طعمه و در قسبه مذکور است اسلوب چیتس از نهاد حکماست فی این اسلوب گونه و روش و راه يقال بود فی اسالیب القول اے فنون است -

استان الذیب - گیا هیت مالون پلنگ کدافی رخا گویا -

اشوب کلگون - یعنی سرخ فام کدافی الکتور و فی الصراح سبز رنگ و بمعنی جوهر مروی و پیدی که بسیار زیاده و غیره از غیر اشوب -

اصحاب - بهشتی راقی خداوندان الکبریا که در این دنیا احاطه بر سخت بنیان شدن و بامید شمشیر زدن و باجم و اگر رفتن کدافی التاج المصادر اطفال - مبالغت کردن در سخن -

انظفار الطیب - آن خوش که بپند و مصلحه گویند کدافی رخا گویا و در فرهنگ نامه است که انظفار الطیب حروف و آن جانور است از شتر که بپندش که و که نمیزی گویند و نیز در فرهنگ نامه بطور است که انظفار الطیب بسیار زیاده بان گویند

بندش کچھ نامند و آن داریوے است اخواه الطیب کم کام را گویند کدافی رخا گویا و فی الصراح فوه بوسه افزار های خوشبوے -

الکتاب - زبان و شعله آتش - ام الکتاب - یعنی قرآن مجید - استحباب - نگریستن زیر پاچه در مقدمه است انتجب نگریستن اما باجم و باخاسه معجم معنی بر گزید چنانچه در مقدمه است -

انقلاب - برگشتن از کاسے - اقواب - بافتم و تشدید بسیار تو که بپند و رجوع تو به اول

فصل فی الفارسی

آب - معروف و رونق و جاده و معین و در وراج و رحمت و سخن و این معنی از ادوات است و بعضی از آب روح که جان است مراد دارند زیر پاچه هر دو سبب حیات اند و نیز آب ترجمه مار است و از نام بعضی همین روح مراد داشته اند کدافی تله و از نام کاه مادر فکذا اند و نیز کنایه از شراب خالص باب کنند و نیز آبداری تیغ و کار و رگوبند چنانچه میگوئی آب این تیغ فوشت یا نیست و نیز مدت ماندن آفتاب در برج سه که رومیان آنرا آب ماه خوانند و پند آنرا بجاودان گویند و فی القینه آخرین ماه بستان است بزبان و می بد آنکه اینهمه معانی مجاز است و این ماه را که آب میگویند بر آن میگویند که درین ماه آب بسیار میشود و سخن آنکه آب میگویند بر آن که روانی دارد و رحمت آب میگویند که اثر رحمت است بلکه گفته اند که آب که رحمت است

چون

و فیض لازمه آنست و رونق بتازگی است و تازگی
اشترایست و لازمه دوست و همچنین دیگر و بیایه بلور می
آتش و آتش و امثال آن هر چه از آتش الی
کذا فی القینه در آنکه گنایت از شراب نیز و بیایه انگوری
آب طرب - نه انگوری -

آتش بر آب مثله کذا فی القینه و الادوات و نیز عبات
از پیاله لعل یا یا قوت یا ز سرخ بر شراب خالص آن
بران تقریر است که بر بابای فارسی مضموم باشد و اگر
بابای نازی متفوج که ترجمه علی است پس کنایت
از شراب نیز و بیایه انگوری بر پیاله بلوری -

آتشین آب - می انگوری و آشک غوغی و شکب
گره خاشقان و غم دگان کذا فی الادوات -

آتشین صلیب یعنی آفتاب کذا فی القینه
این تشبیه صورت است -

آسیاب - باسین موقوف آن آسیاب که نزد
روش آب بگرد و دو آن آب سیاه گویند کذا فی شرف
منیری و فیه نظر زیاده قیاس تقاضا کند که آن آب
بنویسد بغیر یا زیاده مرکب بر آن آب است اگر گوئی
که این مرکب به آسیاب است لیکن سبب ترکیب و
نقل این آب ساقط شده است یا مرکب است از آیه
که مختصر است بحدوث الف چنانچه مرکب در شرف
الف را حذف میکنند جواب گویم که این متن آن نگار
مسلم باشد چون باسین موقوف مذکور نباشد چنانچه
در ادوات افندلا گفته است -

آسیب - بابای فارسی بر تورا

گویند کذا فی لسان اشتراد و قد شبه
مذکور است چون دوش بر دوش بر هم رسانید و یا بهر چه
پس یکدیگر را آرد و کوفتی رسد گویند آسیب رسید
یعنی دهکده رسید و در ادوات سطوت که آسیب به بافت
پرتو که دوش با دوش یا بهر چه یکدیگر بهم گویند یا گن
چنانکه زور رسد بتا زین صدمه دهکده گویند و فیه نظر
زیاده ازین معلوم میشود که پرتو صدمه گویند و لیکن لک
بلکه پرتو عکس چرخ را گویند چنانچه صورتی که در آب
یا در آینه ظاهر میشود میگویند این صورت پرتو صورت
خارجی است و هر چه که بذاته وجود ندارد بلکه تاثیر وجود
غیر از وجود نماید آنرا پرتو گویند چنانچه بعضی موهمان
میگویند این عالم پرتو و جوی خدائی است بذاته وجود ندارد
و شیخ سعدی رحمت هم همه نور است و نور او است و صاحب
اشترافه معنی پرتو و روشنائی نوشته است در بابا لایه
نیا بر آنست که روشنائی را پرتو میگویند بدینکه وجود روشنائی
تاکم پذیر نیست بهیچیکه آن آب است روشنائی آن
همه است و چون آفتاب نیست روشنائی آن هم نیست
نه آنکه بهیچیکه معنی که سایه را پرتو میگویند و روشنائی
نیست و صورتی که در آینه است آنهم پرتو است و روشنائی
نیست اما همه بین روشنائی نیست همچنین تمام عالم
نزدیک آن موصوفه پرتو است اما بین روشنائی نیست
بلکه عظمت نیز هست و لولم که پرتو بین روشنائی را گویند
چنانچه در اشترافه گفته است باز روشنائی است که پرتو را
به حله تفسیر کند و تحقیق آنست که آسیب علم است و هم
دهکده را و هم پرتو را و آنکه مزاحمت و یو و بی است و گن

هم بدین میگویند که آن بر تراز ایشانست و بعضی
این را و حکمی نامند باینجه تبار تعاق و مساس الهیت
خافیه و انصاف -

اسکوب - باین مو قوف آسمان که عرب آنرا
سقف خوانند کذا فی الادات و در شرفنامه مذکورست
باکم که بتاریش سقف خوانند و فی نظر زیاده بام را
بتاریش میگویند سقف و هم در شرفنامه مذکورست
که بام بالارے سقف و در ادوات مذکورست آسمان
که اهل هند آنرا چھت می نامند و قول لسان شعر انوار
قوال ادوات ست زیرا چه گفته است اسکوب بوز
آب پوش یعنی آنچه بدو آب را پوشند و معنی
سقف و مقدمه جابر اند علامه مختصری آسمان خانه
نفته است و فی شرفنامه مذکورست زیرا چه بر و در ادوات
و هم از بهر این در شرفنامه معنی آسمان سقف نوشته است
ازین مجاز معلوم میشود که بسبب مجاز آسمان باینجه اند
آشوب - شبنم و قوف با و فارسی شود و غوغا
که بتاریش متعده باینجه میگویند و آسمان معنی فاعل و در
و ستو معنی قنیه سطر است آفتاب معرفت که معنی قنیه
آید چنانکه گویند هر آفتابی هر روز فی معنی شراب آید
کذا فی شرفنامه و قول معنی دوم از قبیل ذوالنم و ادوات
لایزوم و معنی آخر از قبیل ستاره صبح بها و وجه شبنم
سحابش و گوی نیز در ملاحسا لکین آفتاب روح
مردود درند زیرا چه و بدن آدمی که عالم صغیرست روح
نیز که آفتابست و نفس نیز که آفتاب و چنانچه ماه
مقبول نور او آفتابست آنچنان نفس نیز قبولی

فیض از روح میکنند و چنانچه بطالع آفتاب طلت شب
زائل میشود و آنچنان بطور زیر نور و طلمات نضانی نهدیم
میشود در مکتوبات قدیم شیخ جهان مذکورست که چون
سالک در ریاضت زیادت میکند اول روشنائی
چون چنانچه میزند آن شیطان بدین ملتفت نشود
و چون هجوم جرم سادیت میزند بدان هم ملتفت نشود
بلکه در آن زیادت تا که بخواهتاب میزند و این ظهور
نفس است و چون همچو آفتاب بر بیند اندک ظهور
روح است بدین هم ملتفت نشود و چون ازین هم بگذرد
و نوزاد محمد و مستغرق شود در اینجا بگریب رقیه بر
غایت خدای عز و جل و چون درین مقام برسد
همه محو میشود چنانچه بطالع آفتاب همه ستارگان را
معدوم می بیند نه آنکه ستارگان فی الحقیقت نیست شوند
آرو و خوشاب - بافتح و او فارسی خیا است
یعنی مالیده از آرد درست میکنند و بادوشاب بخورند
کذا فی القنیه -

ازوب - بافتح بگری و کش کذا فی الادات و
فی الدستور بگری و فی نسخه نه یعنی کش با آنکه درینست
کاتب اگر شبیه است که فارسی ست یا ترکی غالب است
که ترکی ست لیکن هر چه تصریح روایت یافته نشده است
هم و فارسی آورده -

ازین خراس خراب - اشاره سکو فلکست و آنرا
خایس بنوعین گفته است که همیشه در گردش است و خراب
بدین گفته است که اهل و آخر دنیا درین خراب است
و بدین معنی اگر و بر را گویند در دست باشد -

اسطرلاب یعنی یک و سوم آتیه است یک و پنجاه را
که از آن را در فلکی ایشان را گویند و معنی آن تر از آنست
آفتاب است چه موناخی زبان اسطرلاب و آفتاب گویند و
آفتاب سبک شتابی زیادت همزه ندا هسته -
اسطرلاب - همان آله و آن طایفه است که بدان
موانع بشناسد که دانی ز خاک گویا -

افراسیاب - یعنی سوارگان آب که تبارش
جباب خوانند و جباب فتح حاشی افراسیاب گویند
افراسیاب - بادشاه ترکستان زمین داد
جاده بود و آورده است که بعد کشتن نوذر بادشاه
ایران زمین و دوازده سال ملک ایران را فرو گرفته
و همیشه با ایرانیان ملائمت و دوستی میساخته و شاه
ایران مینشاده که در اصل که تیر تپاکی شش میشت
دو و پنج چون از کندی از ایران مینجین که ده بزرگستان
آگب - با بفتح باکاف فارسی خساره که دانی ز خاک گویا
و در ادوات افضل از اسلح و همچنین معلوم میشود که
این بفتح بفتاری خساره که دانی ز خاک گویا و در ادوات آورده
اند را ب - نام هر دو چیز همان است که در فلکی ایشان
اسیاب یا بفتح و س که در است آورده که دانی الاوقات
شماره گوشت در گوشت از غایب خاشاک و در گوشت
از سوس یا بفتح نقل هر چندی که خوشش را آورده باشد
و او را گنجد و از اندک و نعل نیز گویند و نعل را گویند
از سوس که ششم گویند و او را نعل گویند و هر چه پدید
آید

فصل فی ابستمی
البسمی بن بر و سبک بکون دوم است

اسیاب - نام ماه رجب -

فصل فی ابستمی

اسیاب - یعنی همان بوزن اسطرلاب است
نام آفتاب که دانی ز خاک گویا آن گشتاب شاه بود
ذوالقرنین از اسفندم که دانی ز خاک گویا که در بود و در
کدانی الاوقات و شرف است -

ارنجاسب - نام هیلوان افراسیاب و نام بارش
توران زمین که بیست و پنج و شش شاه را در جنگ
کشته و آخرین که در کشته شاه بود که در ده در
دشروین مجبور ساخت آخر الامر از دست سفتد یار
برگشتاب نه ریت فرود کشته گشته -

اسیاب - معروف که آنرا فرس گویند نیز نام شهر است
اسیاب - سر که نه نندی سبک گویند که دانی ز خاک گویا -
اسیاب - همان از موب که در ربات از می گشت
اسیاب - نام فرشته است که کل آتش پیروز در ربات
اسیاب - یعنی اسب است که عرصه میدان است

باب التام

فصل فی العربی

ابستمی - یعنی از تفسیر بزرگی و بزرگی دانی که دانی
ابستمی - با کسری و گوشت گوشت -
ابوالبسات - خداوند و دختر آن نیز نام شپه و خرم
اشبات - بجای و شستن و روشن و نام در دیوان
اشبات کردن -

اشارات - جمع اشارت و نیز نام کتاب در علم اصول
کدانی مشرفه و نیز کتاب است در علم اصول

اغتسلت لکھنوی کا ای انگلند کہ اذان بیرون نہ توان آید
و در صہ طلاح شغل کند اگر مرے کہ بیش از و سے باشد
و آواز از دم مالایہ فرم نیز گویند زیر کہ اگر آن حرف
ما قبل ابر خود لازم نگرفتی قافیه است بود چنانچہ نیم
احصات - ماران و این جمع ام است و ام منفی
اصل چیزی نیز آید و جمع آن احوال آید -
انزروت - بچہ یعنی انزروت -
انزروت - نام باو شاہے از ترک -
احتمات - اگر کسی بون گردنید و شرم بشن
افوات - رنج کردن و رنج شدن -

فصل فی الفارسی

ایافت - با فاسد موقوف جامہ است جامہ صفت
و سطر کذا فی الادوات و شرفنامہ -
آب و ریخت - یعنی اورا چیل کرد کذا فی القنیہ
و این آبی میگویند جانیکہ آب و می کسی فوت شود -
آب نیر کاہت - یعنی فوٹ توخس لو شرت کذا فی الادوات
آجیات - چشمہ است عکلمات ہر کہ از آن آب بخورد و بگوید
حیات سد کذا فی شرفنامہ میری و نیز کنایت از دہان
معشوق کنند بدینکہ زندگی عاشق بہر عکلمات خجالت
آب خرابات - یعنی شراب کذا فی التنبیہ
آب در جو سے تست - بابا سے موقوف
یعنی دولت و بخت و اقبال و فرماندہی و جل و
امور خلافت بر دست تست
آبدست - بابا سے موقوف نام پاک کہ بر گز
بلوٹ محاسنی ملوٹ نشود و نیکی بہ تنجا کردن آب

و و صنو و شیرین و پاک دست کذا فی شرفنامہ
آب و دست - با ضافت یعنی حضرت رست
و نیز نامہ آریا پیش صدر از و باشد کذا فی الادوات -
و القنیہ و نیز آنکہ جاہ صدر از و بنظر آید و بنسبت
رواق و دہ و سخاوت -

آب عشرت - یعنی مو کذا فی التنبیہ -
آب گوشت کنا ایر شورا گوشت است کذا فی ماہیات
اندر وقت با بقدر جمع کرد و گرد آور د -
آب نبات - کنایت از شربت است کذا فی الہامی
میتواند کہ شراب نیز مراد بود زیرا چہ شراب با قند میشود
و قند و نبات یکے است و میتواند کہ از نبات سستی
مراد باشد و از آب نبات شراب انگوری مراد باشد
بدینکہ انگور یکے ساز نبات است -

آتش پرست - قومی اند از طایف عرب و قوم موسی
آخر دست - یعنی صفت فعال و عاقبت کار کذا
فی الادوات و فی شرفنامہ و او آخر قمار و نبرد -
آز پرست - بابا سے فابی مفتوح یعنی آتش پرست
کذا فی الادوات و ایشان قوم موسی مغیرہ علیہ السلام
و اللہ اعلم و این مغلطہ ایشان از انست کہ موسی
علیہ السلام انی انا اللہ و انما اتش شنید ایشان چنانکہ
کہ بہین آتش خداست و بنسبت عقل نیز یافتند -
ایشان بر غم خویش و آن انست کہ از طایفہ اہلبیت
و اعلیٰ غنا صہرین آتش است پس آتش بد سے ہند
و ہر گاہ کہ از موسی علیہ السلام آخندار شنیدند
آن گمان ایشان از یقین شد فیصل یکہ از سیمہ کثیرا

آزادی و خیریت - نام دختر پسر شاه که لشکر بی
 بیعت کرد و شش ماه ملک را اندک نانی الاوات
 ارات - استخوانها بلند و بلندگاه باز و وساعه
 که آنرا رنج نیز گویند کذا فی القسید و فیہ ایضا -
 آزاد و خیریت - با دال موقوف و خیریت موقوف
 که بتبارش معلوم گویند و هندی بجا این نامند -
 آستان برجاست - ای بلند شد از کثرت رونق
 و معدوم و مرد و شد از غزائی کذا فی الاوات -
 آسمان صفت - ای قادر بر همه چیز کذا فی الاوات
 آفتاب پرست - بایه یک موقوف و بایه دوم
 فارسی کل نیل و فرو جانوریت مانند کرفش درازتر
 از نو که غرب آنرا حرام نامند و هندی گرگث خوانند
 کذا فی الاوات و فی لسان الشعرا کل نیل و فرو جانور
 و فی شرفنامه هر گاه که بود دست او را آفتاب پرست
 گویند و ایضا طایفه از کافران که آتش پرست اند
 اقول آتش پرست دیگرند و آفتاب پرست دیگر
 آتش پرست طایفه اند و قوم موسی علیه السلام
 ایشان را یهودی میگویند و آفتاب پرست افلاکیه و
 نصرانی که قوم عیسی علیه السلام اند و سب پرستیدن
 افلاکیه آفتاب را الزانست که در اعتقاد ایشان نیست
 که هر چه در عالم میشود از دست و پایشان آفتاب است
 پس و پرستیدند و قوم عیسی که می پرستند بدین
 عیسی علیه السلام از دین خود بیوسه آسمان چهارم که
 مقام آفتاب است از جایگاه آمده بود و این چهارم خیریت
 و او را نوحه فخر بود و آفتاب پرست و او را این

میگفتند معنی آتش پرست المسموم که قبله ایشان بود
 در آسمان چهارم است و آفتاب نیز همانجاست پس
 بدین واسطه آفتاب را می پرستند و فی القسید
 نیز نام درختی که برگهای و هر طرف که در آفتاب
 بود و هر دو آن طرف متوجه باشند سخت تیز بود و هندی
 و هندی نامند و کاتب و بلخ بندگی میان مجرب و خسته
 دیده بود که هر طرف که آفتاب شد بر برگ و
 بدان سوزند و گل او زرد شود و هندی آن را
 سدر سن میگویند و چیرے را که لجا گویند آن سینه
 آفتاب پرست است -
 آفتاب دولت - در مطلق ساکنان و قیل
 سنی و در مطلق فضلا بخت اقبال قیل آن
 اضافت مشبه بسبب مشبه است ای و تیکه آفتاب
 آفتابش فروه که رفت - یعنی وقت مرگش
 رسید کذا فی القسید -
 آگفت - بوزن آگفت بلا و رنج کذا فی لسان الشعرا
 آهمن جفت - یعنی آن آگه بزرگتری که پورانین
 شیار کنند هندی بجا نامند -
 آن درال کوزیت - اشارت به کوز و بختی میکند
 آینه شمسیت - یعنی دل حضرت رسالت صلی الله
 علیه و آله و سلم چنانچه و مطلق است و شرح عبدالرشید
 ابلق بدست - ای بلیق بدست کذا فی الاوات
 ات - بافتح تو کذا فی شرفنامه منیری چنان که
 گویند خانه ات و کاشانه ات -
 آگیت برادری فتح ثانی گوشت مرغ رسیده است

بسندهی بجوری که گویا نامند -

اروی بهشت - با بضم و الف مع دت مانندی قناب
در برج نورخارسیان یکماه شمرند و آنرا ارودی بهشت
گویند و در میان آن ماهها خوانند که فانی الادات
و در شهر فامه خورال در ده گویاست که سیر و زان ماه را
نامند و تقویم از زانها گویا که در فصل است که ارودی بهشت
سوم و ده که گویند علم این تفاوت از خطا کس کتاب
خواهد بود و اول در دست است زیرا که کاتب درست
و از بدینکه این در محله باشد و آن در محله دیگر آید یعنی
در این نسخه متروک بود و از ارودی بهشت بدین معنی
جبرم ماه مراد باشد یعنی قرینه شهر و الله اعلم بالصواب
مراد ارودی بهشت محل است که آنرا هندی میساکه
گویند چنان یکماه است کمال مبارک است آن ماه سیر
شمسی است سال شمسی اجمالی گویند چنانچه از شهر فامه
که کور شد پس هم بدین سبب این ماه را ماه جلالی میگویند
و قیل هر چه شرف آفتاب درین ماه است این ماه را
جلالی میگویند و قول شیخ سعدی رحمه الله مصرع
اول ارودی بهشت ماه جلالی به گواه عدالت بکن
آن کار نیست یعنی لائق کانیست که فانی لغات شباهت
از دست و در بهشت - ای مرد صورت تو که
بهشت است ای عزیز گردانید و بیار بهشت که فانی القیه
و مرادات بجایه نورالشیع است و سبب لشمسیت
نوشته است بهم بنمینی -
از کور نقش خار بر دست - یعنی تن مردمانند
که اندیکه فانی الگوید انفعولند -

از بلال است - یعنی از اردوی تو که فانی الادات
است - بافتح غمضه است که تازی بنویسند که فانی الادات
که بخانه نرفته یعنی بهشت باضم همان است که گذشت یعنی نام
کتاب نیست احکام و این کتاب است که تقویم و تقویم است که
اسطوانات - یعنی کم و سوم و چهارم شمسیت در وینا
طباعه اربعه که گویند و عربی از آنجا صریح گویند که
فی الادات و زان فی اشرف فامه یکی از شهر است که چنانچه از
عنه مراد خوانند و فیما نظر بر ماه طباعه حرارت و برود
و رطوبت و بیست را گویند و عدا صریح و خاک و
آب و آتش را نامند پس هر دو یکجمله باشند
و عدا صریح از جسم است و طبع از جسم چنان آن و فرق
میان ایشان است و طبع است بدین معنی که درین
ابجحت - باجم و ظاهر از اینجست یکدیگر فانی لسان شجر
و فی الادات باضم و الف مع باجم فارسی طبع فی شرف
بافتح باضم فارسی طبع و قیل که
الفحت - گرد کردن و کنانیدن و گرد کردن و کنانیدن
و گرد کردن و کنانیدن فانی شرف فامه و مرادات یعنی گرد
کردن و گرد کردن کور است فقط و صیغه هم بر بنمینی
ولات میکنند اما آنچه در شرف فامه گفته از صیغه
معلوم نمیشود و آن ظاهر است -

الف کوفی است - ای و کورت که فانی الادات
و تسامع چنان است الف کوفی که در مذهب
هر چه که باشد از الف کوفی گویند -
الف نقش است - ای اول هر چه که از فامه
آورد و اول هر چه که از اردوی وضع گردانند

فی الادات واقوال الفتنش است نقصش کیست و تمام
ترکیب اینست مخمرا و کل نقصش است ای الفتنش و اول
تخته که یکجای این است و شش میسند بهر این میسند و میسند
که چون حکم از فرمان شد تب فکر قلم از بهیشت آن نغوی شد و
قطره از درون مخمرا چکید از آن نقش اول الفتن بدید آمد
و درین بیت نظامی مخمرا کازل تابید هر چه است باز آید
نام و نقشش است مقصود همین صورت است که در
احد است میا از تخته اول موجودات مراد باشد و از الفتن
عقل اول که از اجزای سبیل میگویند مراد باشد همان جاب و هفت
رسالت است که در مجموعیه احمد شش یعنی اول موجودات
که عقل اول شد بر در مجموعیه حضرت رسالت شش
اگر در خیال شرح این بیت افتد بطویل استاجامد -

از راست - بافتح حاجت -

انفخت - یعنی پیایه کذا فی بعض الطب -

انفخت - بفتح کیم و سوم پرده حکموت متذکره

کذا فی الادات و شرفنامه فی الادات و نفست برده

انگشت - باکاف فارسی مضموم اصبع و باکاف

تازی کسور کال مرده و سیاه شده -

اوت - باوا و فارسی یعنی آو و تو -

اول نفست - یعنی خیزد یا که نزدیک شافعی در مجرم تنوین بخند

این سطر شش - اشارت بسوس فلک است

این طبقات - اشاره بسوس فلک است

این کوزشیت - یعنی فلک قبل و نیای دوزخ

این هر چه سفت شد - کلاخ و از نظامی اشارت بسوس فلک است

تبدیلی که این هر چه سفت شد که چندیاد و اندر نفست و نیم

نیم چکید و اگر گویند به نیکه سخن مراد است ترا و بد است
و ترا و بدین رفتن آب یا لا اندک اندک و چکیدن
بنری و آهستگی و سخن نیز اندک اندک فراهم می آید
بعده باهنگی در تحریر و تقریر آید و هم سفت گفتند
یا بد نیست گفت که بیان است و خود میسند که تمام
خود درین ترجمیم با این همه همچنین مشکل و غرا شده است
اگر تمام است و خارج میسند و ازین هم زیاد تر مفر
شده یا بیان شفت خود میسند بنا بر این گفت
بزرگانست که سخن را با سخن صنم کردن قطره از خون
که گردن است پس میگوید درین کتاب بنی خون جگر
صرف کردم یعنی شفت بسیار زیاده میگوید که از نیمه غایت
جگر شده است و یا نیمه سفت یعنی نیمه گفته است به نیکه
سکندر نامه بری و دیگر سکندر نامه کجری است پس
گویند نیمه گفته شده است و بهفتن یعنی گفتن بسیار
آمده است به نیت که سخن گفتن بگر جان سفت است

فصل فی التری

آت - مدود و پ کذا فی شرفنامه و در ادات

یعنی گوشت است و در تفسیر نیز هم یعنی عقول از نفا گوشت

وات - بافتح بغیر نیز یعنی آمده است -

انت - مدود و سوگند -

ات - بالک و بگ -

ارفت - پشت -

ارمت - بافتح آمد -

است - بکسر تین کوه -

انگست - خواب کذا فی شرفنامه و تفسیر هم بد است

اوت - بالفج کاه و دارو کذا فی القنیہ و اوت
بعض کم و فستق دوم شرم -
اولت - بالفج غانید -
اوزت - بالفج دیز یغی غول -
ایت - سرخاب است و نیز کوچ که بربی صغ گوید
ایت - بابای فارسی گوشت -
کویت - بگ -

باب الشاشیه فصل فی العربی

ابوالقیما - همان غنیث یعنی آب کذا فی القنیہ و فی النبا
شاش - بالفج رخت خانه و قماش غانید -
اصداث - نویسد کردن -
ایعات - بخت کردن -
ایجات - از خود آتشکار کردن -
انخافت - گلیا بیت که بهندوی اکاسن بگنید
انغریث - بالکس نام برادر افرا سیاب بر
پشنگ شاد کذا فی شرف نامه این هر دو لغت اگر چه
و عربی یافته نشده است اما باعتبار آنکه شاد و غانید
نمایند و در ترکی همدین آوردم و شاید که این عربی
الغیاث - مندایو -

انجیایت - یعنی شراب زیر آیه همه دریا
از شراب زاید چنانچه آن قصه مشهور است شهره
در هندوستان براسه محافظت از در آمدن سلمان
در هر دروازه مکان غنصیت داشته بود و بر که سلمان
خواهد بود حضور مرکب بر آن نمی نمودند و در
شهر خواهد آمد و یک دروازه آن گوشت خوک بود

که هر که درین دروازه واید آن خود بدهد و در
دروازه دیگر یک تیغ و یک آدمی بریکه هر که این را
بکشند ازین دربر و در دروازه دیگر یک عورت
صاحب جال بکشد با این زن ناکند از آن دربر و در
و دروازه چهارم شراب بود هر که این بنوشد ازین
برو یک مسافر که را اتفاق آن شده افتاد گفت
بکدام دربر و هم باز اندر شید من با بلی سلیت کن یک
این شراب بنوشم و بروم که انحر من با تین الشجرتین
و این آن شراب نیست که مطلق حرام خواهد شد
نهایت مستی آن حرام است چنانچه در خبر است کل مسک
حرام و چندان نخواهم نوشید بدین اجتهاد یکایم
و قلیله منقعی ای کشید که علت مرگت قدس است ای
کثرت شد دوم بپای نوشید سرخوش گشت گفت یک
دیگر بده تا شامه غاله شود چون هر نوشید مرگت
رغبت بر تفرج شد و در تفرج درآمد و رسید که در
تیغ و مردم بود درون درآمدن خواست و زبان گفتند
این را بش بده برو فی الحال بتد تیغ و او شست
و درون رفت باز از پی تیزی شراب رغبت بطعام
شد و تیغ طاعت موجوده مگر گوشت خوک آن هم خورد
باز از شراب که تیغ شهوات رغبت بر جماعت
دران دروازه رفت با آن زن زنا هم کرد و در شراب
منشی شد این شراب انجین خیر نیست اگر چه انجی کل
این قصه نبود اما براسه خیانت آن
نوشته شد تا شاید که دیگران ابدین انجی باشد
ابست است شدان و بر خوردن شیر شراب و زنا

باب البحر التازی

فصل فی العربی

اجتهاد - شادی -

ابوسعرج - نام سه و دو گوی -

اخراج - بیرون کردن -

اوراج - در نور دیدن -

اعرج - لنگ -

اعوجج - از نام صحیح و عکس فی الیه متوفی فی البحر التازی

انج - باقیه تغیر کذا فی زنا گویا و این معریت

انموذج - باضم نمودار و مانند و چنانی اینست

معرفیه است قبل الفقه و ان فصیح نیست بحدن هر دو قبل

ادولج - رگهای بابیک هر دو طرف گردن -

اول جمع - یعنی حمل -

البلج - روشن و شعله بر و کشاده -

فصل فی الفارسی

آتشین و واج - کفریه جام کذا فی القسیه

اگر گوی و واج قبارا گویندی را با قباچه نسبت جواب

گویم و رفق و رفیع سراسیمه بقبا کرده چنانچه آفتاب

جب المساکین گفته اند -

آخشیش - با فاعل موقوف و یای فارسی یعنی

یک طبع از طبائع اربعه که تباریش عنصر خوانند و است

کذا فی الادیات و شرفنامه در زنا گویا یا جمیع فارسی

آورده است -

آسج و آسج - استخوانند بلند و میان

بشگاه باز و وساعه که بقا و ابتدا موقوف گویند فی شرف

و قتیله و در کلام و زبان الشعرا و جمیع از پنج نسبت است چنانچه

در باب الباری می یابد و در نسخه کسان الشعرا که جامع این لغات

دران نیست پنج بوزن آنگنج از دانش افشردن در ادوات و در

انج پرده است که انرا شکا کردند و ارج باقیه در کثره اللفظ

یعنی یو یا یعنی و ارد و با خوش و وده و در کمالش باقیه موقوف

آنج - بوزن آرد صند برد قلاب نهین که بر سر چوبی

کرده باشند و بدان پاره طسج کشند و در شرفنامه

هم بد معنی بوزن کاروند کورست اگر آن کار دست

پس هیچ اختلافی نیست زیر ارج کار و در و همین

یک وزن اند و اگر ازین کار و از نهین مراد باشد

پس بعضی آنرا بار بار موقوف بخوانند بنا برین کات

آنج نیز موقوف باید خوانند اما صحیح نیست که کات

مفتوح است و در ادوات الفضلا بد معنی آنج بنون آورده

آنج بوزن آگند معار گویند بگوشتابه پر کرده

بتازیش عصب خوانند کذا فی شرفنامه و در لسان الشعرا

که در کتب است نیز هم بد معنی آورده حیث قال آنج

بوزن آگند عصب که آنرا یاری جگر آگند گویند

اما در قتیله مذکور است که در لسان الشعرا موقوف است که

امیر اسدی گوید آنج قلاب نهین بود بر سر چوبی

محکم کرده و بدان پاره با سنج ازین بدان بکشند و

در ادوات الفضلا آنج با کاف تازی یعنی قلاب است و

با کاف فارسی نمین است و هذا هو الصصح -

آنج - بنون آنج از نهین اند و انداز کذا فی شرفنامه

و در لسان الشعرا معنی اول مذکور است و میان کات

شده خطاب در حاشیه ملحق بقلم خود معنی نوشته اند و در

دیده

و این لفظ مشتق از آنجهیدن و معنی آنجهیدن و تهنیت کشیدن تهنیت است پس معنی آنج کشیدن کشنده و یکش نیز باشد۔

ارج۔ بوزن خرج قدر و اندازه و ارجمند مرکب از ارج و سرج۔ بافتح شگرت زاولی که بندش سبزه گویند از سرب و عصا به بنانه سازند کذا فی طلب حقایق الاشیا ما در بعضی نسخ طبع نسخ و سبزه علم اسفناج۔ بالکسر سبزی پاک که کذا فی القنیه۔ اسفنج۔ بالکسر از مرده کذا فی القنیه۔

اسفیداج۔ بالکسر سپیده این لغت همچو عرب می نماید اما هر چه در لغات عربی یافته نشد هم در فارسی آورده ایم و در نسخه طلب مذکور است سپیده از زیر و سرب هندوی بگفت بود و سون گویند۔ اسفنج۔ بوزن از سنج افغنن جمع کردن جمع کرده و اگر در کن معنی امر کذا فی شرفنامه و در لسان اشعرا یعنی اول و در اودا معنی آخر و اقوال ابن صبیضه شترک است میان مصدر و فاعل و امر مشتق از البجیدن۔

اواج۔ بالکسر بجز ر اشیر و ادون و با نعم آتش است که از آرد سازند شش و اواج نیز گویند کذا فی القنیه۔

اسنج۔ بوزن رنج بیرون رفتن و بیرون کشیدن کذا فی لسان اشعرا و در ادوات و شرفنامه بیرون روسته است بجای بیرون رفتن بیرون کشیدن

و این معنی هر دو قریب یکدیگر است زیرا که یک معنی لازمی است و دو معنی متعدی یا چنان بسیار می آید اما معنی آن بیرون روی از کدام قبیل باشد و من میدانم شاید این تحریف کاتب بجای رفتن روی نوشته است و کما بقصد قریب است این گمان از آن میشود که در ادوات لغات لسان اشعرا اکل آورده است و درین لغت بجای رفتن روی آورده است پس معلوم شد که خطای کاتب است و الله اعلم بالصواب۔

اواج۔ بوزن اول و من ثانی و یکون ثانی اواج کذا فی لغات العرب۔ اواج۔ بالفتح بلند می و بوا۔

اواج۔ همان آواج مذکور۔

اواج۔ بوزن سوگند میوه است که اندرون لنج است و فارسیان آنرا ساکن گویانند و اهل هند آنرا لیسوره گویند و بعضی بنعم نیز گویند کذا فی الادوات۔

ایسج۔ نام سپر فریدون والی ایران زمین و نیز نام پادشاه شهر بابل که یکی از سران لشکر کیمیا و شاه بن سیاوش بود۔

این سرج۔ اشارت میدهد به فلک است۔

این پنج پنج۔ یعنی حواش است۔

مصل فی الترمی

اچ۔ بصفتین نام۔

اچ۔ بالضم گرد۔

فصل فی الترمی

اجحاج - با بنم بشت کذافی شش فنامره
ورزفا نکوب کسب جائه کنه آورده است -

باب الحامد

فصل فی العربی

ابن الصبح - آفتاب و روز و حرام کذافی القنیه
ابو الملیح - چکاوک بینی قبره کذافی زفا نکوباید
آزرا سرخاب نیز گویند و یگویند چون جفت او را
عالمه شود سبخت دیگر کند چند روزی همچنان
بزیرو بازیر و در بعضی سرخاب خود جای که جفت او
برایان میشد در آن آتش خود را زده اند -
اربعین صبح - آن چهل صبح که طریقت دوم گشت
اصلاح - اصلاح آفرینشی کردن بلکه کردن
اصطلاح - بایکدیگر صلح کردن کذافی استلج
و در عرف بوخت بر چرخ -

افضیح - سرخ و زرد شدن غوره خرما و
پیدا آمدن صبح کذافی التاج اکنون در همان غالب
آمده پیدا آمدن عیب و بظاهر شدن عیب رگ و مردم
سرخ و زرد میشود -

اقتراح - چیز چکام از کتی خواتم و بی اندیشه می باشد
الحاح - زاری کردن و دعوایستن بستن -
المح - سخت نمکدار و بعضی لغت طب یعنی آله است
و در تاج سپیدی اندک پام و سیاهایی
آمیخته باشد شیرین تر -

ایضاح - هویدا گردیدن -

ارموج - بافتح سبز -

ارکج - بنم بکم و سوم کوبان شتر -

ارکوج - بفتح مثله -

ارنج - بنم بکم و سوم شوت و قیل بفتح بکم و بنم

دیوم رنج بکسرتین پروبال -

اشج - بکسرتین و یک گلی -

انجاج - نختین رفت -

افضیح - نختین نردبان -

اموج - بنم بکم و قیل بفتح کناره -

اورج - بنم بکم و سوم روزه -

اورکاج - صنادم خلق -

اورکوج - کوبان شتر کذافی القنیه -

اوکج - انهم پشیمانی -

اوکج - بنم بکم و دوم مفتوح موانعت -

فصل الجیم الفارسی

اکاج - آن مال بید که نشان تیر و نمند و نشان را نیز گویند
کذافی الالوات نیز التی است بزرگترین کشاورزان کذافی
شرفنامه ایچ و ایچ بنما جان ایچ که در فصل سابق گذشت
ایچوچ - بفتح اول سکون ثانی و ضم حم با و او عود
که بنده می اگر گویند -

ایلوچ - بافتح با و او فارسی شیرینی بنایت سپید
و آنرا قند نیز گویند کذافی شرفنامه و در فرم است
شکر که بنایت سپید میشود آنرا میگویند -

ایسج - بودن و معنی ایچ و فی القنیه
قشایه اندین -

فصل فی الفارسی

آتش صبح - اسی آفتاب و گرمی و روشنائی آن
کذا فی الادوات -

از الف آدم و حی و تمسح - یعنی از آدم تا حی
علیه السلام -

از ریزین سراج و این سراج - اشارت بسو
دنیاست زیرا چه دنیا کعبه آدم -

فصل فی ترکی

احجاج - بالضم بهشت کذا فی القصیدہ منقول
از زنگنه یا و الله اعلم -

باب الخبایع

فصل فی العربی

انخ - برادر و در فارسی بمعنی آفرین و چون سخن گوید
و مکرر آورده اند همچون نخ نخ و انخ -

اصطوخ - نام شهری در ایران زمین شیکا دارا
بن و دارا بن و در حباب البلدان مندرج است

که شیکا گاه سلیمان علیه السلام آنجا بود و این معنی
منقول از معتزله و طایفه بوزن و شعر و این معنی است

اصراخ - بفرای رسیدن و اصراخ فریاد کنند
انفخ - تا که در غایه اواب و باشد -

فصل فی الفارسی

آب سح - کنایت از شربت سج کذا فی القصیدہ
آنخ - گوشت پاره بلند که در تن مرده مباد

بیشه سیاه بود و بعضی نیز در عربی از آنه لول و مهند
مهند و کذا فی الادوات و کل از آنجا کذا فی شرفی

آبینه چرخ - آفتاب و منتاب -

ابلق چرخ - روزگار اے شب و روز -

آبوسخی شاخ - ناس و شمنانی -

اجرام چرخ - یعنی افلاک و سیارات سبعه

کذا فی الادوات و معنی ترکیبی ستارگان آسمان است
اخفوخ نام نوعی غیره علیه السلام کذا فی شرفی و در کتب دیگر

ازرق چرخ - فلک -

استاخ بمعنی گستاخ و ستاخ - نیز معنی
کذا فی شرفی -

اشک تلخ - آب چشم که از گریه و اندوه زاید
کذا فی الادوات و القصیدہ -

انخ - بالفتح گرفته و رنجیده کذا فی شرفی
و فی الادوات انخ گرفته و اندام هم چنین گرفته

و شخ روس و اندام -

این حصن هزار رخ - اشارت بسو فلک است
و قیل اشارت سوسه است کذا فی القصیدہ

و در ادوات هم بمعنی این خوش هزار رخ آورده است
بدانکه اطلاق لغزش بر سر در کلام خاقانی است

همه استخ این گرگ که در بخشن ابرانی یعنی فلک
زیرا چه آن درشت است و هزار رخ گشت از

ستارگان است و نیز هزار رخ نوعی از اسلحه که همچو سیاه
میشود مانند دلق و خرقه کشان و میتواند بود که لفظ

نشن از خطا کاتب باشد -

باب الدال المهمله

فصل فی العربی

کذا

ابا محمد کنیت منتر آدم علیہ السلام بود و در شصت و پنج
اشرف اکرام و اولاد او محمد رسول الله صلی الله علیه و آله
کذا فی رساله حسین شاهمی۔
ابد۔ همیشه۔

ابو جہاد - کنیت گرگ کذا فی القنیہ -
ابوزید - موضوع صاحب مقامات حریری الزم
ابوزید سرہجی گفتہ است کذا فی الشرفنامہ و او
شاطر بود بطریق اسب و فرزین متماثلتہ -

احمد۔ مفتحتین کی جی نام خطے تعلے و بختیں نام
کو ہے کہ درباب اوست احد جیل خینیا و خبتہ
و نیز نام جنگ معروف کہ دلمان مبارک انحضرت
وران جنگ شہید شدہ مصطفیٰ آ درود است کہ با
حضرت رسالت ہر نفس متین بودہ و مشرکان سہ ہزار
و بیگہ یزد بقدا متین شہید شدند و ران جنگ و در
خدا نہ العیہ آ درود است کہ دلمان غرورہ جبریل علیہ
الیمین و علیہ حضرت رسالت قتالہ سے کہ دند
سخت ترین قتال واقع شد۔

احمد - نام حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
قال انما السار احمد وني الارض فويزي نام حضرت
والدين يحيى بن يحيى نام النكر دريا حضرت علي
شيخ الاشباح بن شيخ حسين بن يحيى که از فرزندان
سلطان ابراهيم اودهم بنی است و النكر دريا ازان
گویند که ما زیاره شده بود برکت قدم ایشان
دریا پایاب شد و همه خلق بسلامت مایل شدند
ارشد شهره نیز نام سلوک که فرزند ازان

اسما و نیکی منت کردن و بیاری کردن -
اسد - شیر دهنده نام بر حی است که صورت شیر دارد
اسود - سیاه و مار بزرگ و میان دل -
اشها و - گواه گرفتن و حاضر کردن و مئی وندی
از مرد جدا شدن -

اطراد۔ برائے نام چہرے فرمودن۔
افراد متناگردن و یک بچہ زادون۔
افساد۔ تباہ کردن۔

۱. امجد - نام پیر علیہ السلام وزیر امجد نام شاعر
 معروف است کہ یعنی بزرگ ہم آئندہ -
 ۲. اہو - بالفتح بے ریش و سادہ و زرخ -
 ۳. ام سوید - کنیت دیر کذا فی القصیدہ -
 ۴. ام القلاید - بالضم و باقاف و لام شاریستان
 زرین کذا فی زلفا گوہا -

انشاؤں شعر انشاء و گردن توغیرین کردن گم شد
او تا هیچجا وان جمع و تفسیر به صلاح نگاهبان اولیا که
ایجاد میست کردن نیکو گردن در جو او زمین تو با هر کس
امرا و حاکمانه کردن خود آوردن

فصل فی الفارسی

آب آتش شد۔ امی در شور و غنیمت شد۔
و نیز آب آتش شد۔

آپ اور پردہ اٹکے رونق و جلالت و جہاد اور پردہ اور خلج کر دو۔

تب بدل میشود اور در بل می افتد

کذا فی الادات و این معنی هطل می است -

آب بقیع شد - ای سرخ شد -

آب خورشید - یعنی آب حیات این مینی حیات
از قبیل ذکر سبب و ارادت سبب نیر که نزدیک

حکما بدین آفتاب نورست بر آب حیات حیوانات
و ایشان میگویند آفتاب تجلی روحست ماه ظهور

آب در جگر قرار دارد - بابا موقوف یعنی بغایت
مفسرست اینهمه لغات از مصلحات ادب است -

آب رکنا باد چه شمه است و رکنا باد که آن را
آب رکنی نیز گویند کذا فی التفسیر

آبرو - بابا موقوف سبب که پندش با چهره
گویند کذا فی لغات گویا و باضافت جو - آب -

آب شد - ای سرخ شده شد -
آب فتنه تیره شد - ای فتنه فرو شد -

آب کبود - یعنی آن آب دریا به چین که در
حدود مشرق است گویند هر شب عورات خورشید

از آن آب کبود بیرون آیند و در دامن کوه بار
کنند و سر و گویند چون آفتاب بر آید و آب

در روند و آن دریا - بحر اعظم و بحر اقصی و بحر محیط
نیز گویند کذا فی الادات -

اکیند - بابا موقوف یعنی مفاسد که از سیلان آب
در زمین می افتد و در زنگویا یعنی که مبطورت

آب گل را آبستنی دهد - یعنی زمین حاصل نایب
کذا فی التفسیر انوارید -

و نیز عاتق که مردم کلان سال را در چشم پیدا کرد و بینا
بکلی دور گرداند و مقدمه آن حیرت است -

آب منجمد یعنی تیغ و سنان و امثال آن در
پیا که آبگینه و باور -

آب منفقد - شعله و در ادوات یعنی می است -
آتش بنشانند - ای آشتیاب و کذا فی الادات

و نیز فتنه فرو نشاند و غصب دور کرد -
آتش باد - ای و رونق ظلم و گرمی بازار ظلم کذا

فی التفسیر و نیز یعنی خود آید زیرا که خود آتش است که
بے باد و افزون و بخلاف آتش حقیقی که بغیر باد

نیز و زود و در و اعظم و رونق آن کذا فی الادات
و نیز آتش ظلم و ظالم که همچو آتش است باینسان

مشبه به سبب تشبیه و اگر ازین پیدا و ظالم مراد بود
بدین آفر موقوف باشد از آتش باد ظلم مراد بود -

آتش بے دود - نم و آفتاب و زور و غصه -
آتش خورشید - بذات آفتاب گرمی و سودا شوق

آتش زور - ای ترک کرد و غصه کرد و بقیار
گیر و کذا فی الادات و نیز سوخت و آفرخت

آتش زو یا فتنه - ای و رونق و گرمی بازار و فتنه
آتش سرد - محسوس آب اصل کذا فی الادات

آتش قند - ای شرباب -
آخته قد - باخار موقوف نام آدوده شده
کذا فی الادات -

آرامش خورشید - یعنی نام نوا که است لحن
کذا فی شرف و نیز خطیکه بخساره خوبان بر آید -

آرد - غله آس کرده که آنرا آرد نقشه نیز گویند
 کذاست شرفنامه و در قدیم معنی اول بازار تو
 مسطورست بر جا که ذکر آرد و افتاده است و اگر بفتح
 را به معنی تواندست - این مضارع یاریدن معنی
 توانستن است و در فارسی ابدال میخورد و بالعکس
 بسیار آمده چنانچه آید باید و نباید و نیز اگر خدمت دارد
 و کجندیکامی است که با رطب و دوشاب خورد -

آزاد - خدمت آباد و درخت سر و که کیش خدمت
 رست باشد و شامخ متماثل نشده و سوسن را نیز آزاد
 گفته اند و نیز معنی علمیده و جدا آید کذا فی شرفنامه
 و قال فی زنا نگو یا نام و خجسته و گویند درخت نیم
 و در بعضی لغات طبع خست بجا که گفته است اقول
 نیز اگر از قید نیاید آزاد شده از بنده تعلقات عالم خلافت
 آرد و - و نیست که آنرا اندوخت و خند توئی گویند -
 آژند - بازار فارسی گل میانه آب بگل که درین
 و خشت باشد و آب آژن ملاط خوانند کذا
 فی اللغات و آنرا گلاب نیز گویند -

آسمان بر خاست و افتاد - بلخاست
 یعنی دنیا بوقت نون یعنی آسمان بلند شد و گشت
 آستین بر زد - یعنی سینه را خسته شد و آستین بر آید
 آسمان را زمین میکند - یعنی آسمان را همچو زمین
 میکند در حق بر سپردن و بر سر پا آید و آردن یا
 آردن و غبار کذا قلت اقول -

آفتاب زرد - خمر زرد و خمر یعنی کذا فی اللغات
 افتد - بوزن کنیز می جنگ مخصوص کذا فی لسان اشعار

و قیل بفتح تین کذا فی القنیه -

آه و میوه درخت اراک که پخته نشده باشد
 و آنچه پخته باشد و غصص و حشر و غلیه و برینا
 کذا فی القنیه و در صراح بد معنی مرد آمده است و
 در تاج نیز معنی میوه اراک تر و تازه و این لغت با
 در عربی یافته نشده پس معلوم شد که فارسی است -
 آوید - خدمت و کارزار و حمله گاه جنگ مبارز
 و کوشش تمام و در ادوات ففتح و ضم و او بر آید
 معانی مذکور آمده است غیر معنی اول -

آوند - بالمد و قیل بفتح تین آدانی خانه و تخت و
 شطرنج کذا فی القنیه منقول از دستور و لیکن نسخه
 نزد کاتب است در آن تصریح نگردیده است بدین معنی -
 آهن سحر بخورد - او خرم سکه سحر خورد و دست
 سحر است و مزاحمت سلاسل او کشید کذا فی مصطلح ادوات
 آیت مقصود - از آیت طبع الله و طبعه الرسول
 و اولی الامر منکم کذا فیها -

آمین جمشید - یعنی نامی که کذا فی اللغات
 آبرود - سبیل است که به یک پاچا گویند و معنی گویند
 آبرو زبند - یعنی رضاداد و اشارت با برکت
 کلاها من شرفنامه

ایمهد - بضم ثانی نام و رویت که آزاد و بر سر
 گویند مهند و میز نامند خون چنین بقوت راند و نرم
 طبیعت است اگر سوده بر جره انگند نافع آید کذا
 فی القنیه من الطب -

اجمعو - اجوام خراسانی کذا فی زنا نگو یا و

و در بعضی نسخ طلب معنی او اجماع نیز کرسش مذکورست -

دوب آموز و ادب و ازه کرد - ای بلند قد و نام آور شد کذا فی القنیه و معنی ادب آموزده کرد ای مودب کرد و آوازده و نموجو آوازده ادب گردانید -

یعنی چنانچه ادب مقبول پسندیده است بچنان هم - ارا و مده بالفتح نام کوبه کذا فی زفا نگویا و قال

فی شرفنامه بهیوی و چند را گویند که رود و مرست ارجمند - بالفتح باجم موقوف و اظهار حرکت جیم

نمط است چاین از مرکبات چون و نشسته و در مرکبات اظهار اعراب آنرا اول کلمه نشاید معناه نشاء

و غزت کذا فی شرفنامه و در دستور مذکورست از بند بے مبتدا و غلبه کننده و گرامی یعنی غزنی و فی الاوقات

اجمعه گرامی ارجمند - باجم فارسی هر چند کذا فی القنیه - ارا و - بوزن سر و جان آرو مده و معنی نخست

و نیز بیت و چهار روز از ماه - آرو گنجید - از گنجید بهت می کنند و با رطب و با دوشاب میوزند کذا فی القنیه -

ار قید - نام کوبه کذا فی القنیه - ارا و مده - بالفتح قوزیای و متری و نام کوبه

بریک فرسنگ دوران جانب مغرب و جانب بلدان و قوس است که برین کوه در یک فصل سه حالت بود

برقعه متان باشد و بر صفحه بر مع و در دهن متان بدان جهان ارا و ندبسی یا خیر -

از پشت سیاه زمین فرو کرد و از شب کو تا شد کذا فی الاوقات و معناه شب باختر رسید و صبح دید

از پشت کوه چار و ارجام بر کشید - از پشت از پشت کوه گدا زان و کذا فی الاوقات -

از جان سیر آمد - یعنی زندگانی خوش - آید از جای نبرد - او حیران و بیقرار کرد کذا فی الاوقات

از خواب و آمد - او بیدار شد - از دست شد - او از دست رفت و تبا شد -

از عدم بگذرد - اعنی از مرده زنده شود و اقل یعنی در عدم بود اقل بد معنی اشارت از اینجا

ببحر است و در دست می آید - از عدم و بر و شد - از گرد عدم شانه کرد - او موجود شد یا فرو

و ظاهر شد و کذا فی الاوقات و معنی ترکیب است که عدم دور کرد -

از گل او بر خورند - یعنی از شفاعت و از خلق او و از دولت او بهر و مند گردند -

از هم بر آید - یعنی پریشان شود و نیز بنی غصه و از هم شد - او جدا شد و باز شد و شکفت -

از شد - انجمن با بازار فارسی جان آزد مده و اسپند به با کسر با بر فارسی و اند است و معنی

معروف بر اس و معنی چشم زخم زخم آلود سپند بخت و زنده نیز گویند -

اسب و فرزند منهد - یعنی بطون و در اسب و فرزند شطخ بیاز و بازی بر و فرود کذا فی شرفنامه

اسمید بکسر و لغتی در سیدت زیادت هر دو چهل
استاد و باضم که نوزنده و آنکه در کاری با هر باشد
گویند فلان کار استا و است یعنی داناست -

استخوان رنده یعنی هر چه بافتن را رنده است که هیچ
جانوری را نیارزد و چون گشته شود استخوان سوده
در پاره پاره می گردد و در موی و در اندامها فرو اندازند
اگر پیشکند بخورد و اگر نشکند بخورد و بر هر که سایه افکند و
باوشاه شود و عرب را با خوانند کذا فی اول الفضا
و معنی ترکیب خوان شده استخوان است و لسان استرا
بنامی دال کاف آورده است یعنی استخوان رنگ
استخوان و سیریتی و آنرا استخوانی گویند کذا فی کتاب
اسکندر را با و نام شهر است بعد جنوب با و کوه و القریه
اشنا و بیت و شش روز از راه -

اشنود و دوم روز از قوشیان - فروردیان
اقتا و باضم نند بر خاست نیز معنی دو شد
افتد و افتد - کلا با الفتح شگفت که تا پیش
گویند و نیز افتد مضارع افتاد و آید و لیکن آنجا که
باید که بضم نند باشد اما در قنیه مضارع آورده است
گفته است که در بعضی نریگان نام معنی افتد و گنگ
خدمت نوشت است اقوال آن افتد بانون خوابد بود
افراشته قد - باین موقوف جهان آخته قد -
افرنده جان وندی یعنی فروزیایی و متری و افرونیها
افتد - بفتح تین جان مرد یعنی جنگ و خصومت
اگر چند - یعنی هر چند کذا فی شرح نامه ذیل این
مختصر اگر چه اندک است و نیز مرکب را اگر و چند -

الفت شد - ای غلغله شد و مجر گشت -

الوند - بفتح نام که میست بسیار بلند -

اصرو و - با و و فارسی ام میوه است در ملک است

بنایت شیرینی و نازگی و شیر و در و خوشبوی

بشکل نبات میشود آنرا تشبیه به پستان نوباره گفته -

امید - بضم که و کسر و معرفت و فتح میم شده و که خوانند

مختص خاصست کذا فی القنیه و اقوال در کلمات شیخ سعدی

و غیر آن شد و یافته شد پس تحقیق چنین باشد که کبیر هم

شد و خوانند و خطا همین فتح و تشدید و در ادبی گوشت

امید با ای فارسی چشم نمی و شتر از کس -

امید را یو برید - ای نومید گردانید -

امید را یو کرد و - مثل -

انار قرطاف و درخت انار است که در کوه نیستون

کیفیت آن چنان بود که خسرو بفرما دغیر فوس شیرین

بدروغ رسانید او تشنه که بدست داشت بر سر خود زد و شد

آن از یوب نار بود بخون لوده گشت بقدرت حق است

از آن شد درخت انار است گویند آن درخت هنوز است با سبزه

و میوه آن سرخ میباشد و درون آن سبج و آن بود بلکه نیان

آن چون دل عاشق سوخته میباشد کذا فی شرح نامه

انبان با و - انبان تخی که با و باشد و بر شکم نیز

اطلاق کنند و آدمی را نیز انبان با و گویند مجازا -

اند - بفتح عده مجهول از شده و نیز سخن شگفت

در شمار کذا فی الادوات و شرح نامه در تفسیر آورده است اند

بوزن یعنی چند و نیز باشد ترن گویند هر قرن سال

پس پند قرن یا نوده هزار سال باشد کذا جده فی بعض نسخ

اندر خور و - لائق و زیبا و اندر خور و فتح را در دم
 بمی زبیدست کذا فی شرفنامه و نیز در خور و چنانچه
 گوئی آب در خور و در بر و غیر آن -
 الفتح - یعنی پیرایه کذا فی بعضی اطلب -
 انگیزد - بالفتح و با کاف فارسی منموم انگیزه که
 میزندش بهنگ خوانند -
 انگشت بر چشم نهاد یعنی قبول کرد و بطریق غیب
 سماع است از قتیله حال خراسانی که در خراسان جو
 سخن کسی قبول نمیکند انگشت بر چشم نمی نهند این
 او و مرزو - بالضم از مرز قوت ستاره است یعنی
 ستاره و زمرسان ششم که قاضی فلک است و خانه در
 برج قوس حوت دارد و تقویم دوم که آن بلاد پیش
 بدو نیست و بجهان سعدا که خوانند و بتبارش شری
 نامند و در لسان الشعرا بود و فارسی صحیح است و نیز
 اول و زیبا بیان است از ماه و نیز نام بهمن بن
 اسفندیار منتهی اخیر از قتیله است -
 او را - بالفتح و فاء و فرس بیان کذا فی الادب
 و در شرفنامه یعنی تا آخرین مرقوم است -
 او و جند - بالضم از جهوز قوت نام شایسته کذا فی القتیله
 اولاد - با و او فارسی هم دیو که رستم بر او استخوانش
 بسته بود و او رستم را بر می کرد و چنانکه گیاه و سبزه بود
 برده و مقام دیو سپید بنمود و بعد از آن دیو سپید و با او
 ماندان رستم او را با و شاه می ماندان و او -
 او و - بالفتح بیان او و ممد -
 او و - بالفتح اول و با و فرس بیان و بالضم

با و موقوف بخیر و از ماه آبان که آفتاب عقرب بود
 و آن روز جشن میمان است
 آیند - سرشک آتش کذا فی الالبستر -
 ایند - با و فارسی نام از و تعالی بیاری زبان -
 آید - بالفتح و کاف از منی است که میزند اعت بدان پاره کنند
 و شایزیر گویند به حال آمدن کذا فی الادب و شرفنامه
 بوزن گیر دست و نیز قوت و سنت شدن قوی شدن
 امین آباد - یعنی جای امن -
 این سواد - این جهان -
 این شاه در رخ زرد - یعنی محی عطرانی و آفتاب
 این شد و - یعنی دنیا -
 این مهد - این بواسطه زمین من الادب کلها

فصل فی التری

ارمد - بکسر کیم و سوم و او و بضم کیم و فتح دوم
 کبک دری کذا فی القتیله
 اند - بالفتح و سبک -
 او و - بضم کیم و فتح دوم آری -

باب الدال

فصل فی الدال

استاد - معروف یعنی دانا بود و استاد و از فارسی
 بزمایت و او فرس و سین موقوف استمال کرده اند

فصل فی الفارسی

همین دارند بکسر از موقوف است تا ندان کتاب برج
 حوت که میزند چنانکه نامند اسفندیار و قتیله
 او و - بالفتح با و او فارسی جهان استاد -

باب الرابع الملهه مفضل فی العربی

آخر - پسین بمعنی نهایت و تمام نیز آید چنانچه
گوئی آخر کا چنین است و بعضی نیز آید چنانچه محفل
منع گوئی آخر فلان است و نیز استعمالش در محفل
بیشک بی شبهه آید چنانچه گوئی این کا شدنی
ای خواهد شد و در شرح مشارق آورده است الاول
پیدا آید موجود الاخر فنا کننده موجود قبل الاول
همیشه بود و الاخر همیشه باشد -

آخر - کار فرما -

آخر - گنبد و بن -

ابن ابی هریر و ابن ابی عمر - همزادان و
جمع بدان و اهل روزگار کذا فی الادب -

ابو بکر - نام یکی از چهار یار مصطفی صلوات
اور این قاف نیز گفتندی و نیز مدح شیخ سید
پسر سعد زنگی -

ابو البشر - کنیت مہر آدم علیہ السلام -

ابو اخضر - سبز -

ابو العزیز - بفتح عین معده و زائده بر حروف
در آن گردن که دائم در آید و ماہی گیر و -

آخر - بفتح تین نشان زخم و سنت رسول و
آخر بالکسر -

اخیر - کمره آتشین که عنصر اعلیٰ عناصر است
و در فرهنگ مخزن کائنات و فرهنگ علی بیگ

شیرین بن غیر آفتاب و در صورت مذکور است

ایتر آسمان و فلک و سر شک و آتش -

اجر - پاداش و دادن -

اخیر - مزدور -

احمر - سرخ و نام جانوری مانند سگ که در عهد
بہلول شاہ پیدا شد و بود کہ با فی الدکستور و

فی التلج مرد بے سلاح و مرد سخت -

اخسار لہقر - ایک بستی کذا فی لغات طب

اخضر - سبز و فی القنیہ است سبز -

اخیار - برگزیدگان و آن ہفت تن اند

منجد سی و شش -

اخیر - پسین -

او بار - پشت ستور شش گردن خداوند ستور
کہ پشت شد و شد و در بار و در پشت و پشت و پشت و

از خضر - گیاه نوش -

او و ار - انعام موبد کذا فی القنیہ و فی لہجہ
ردان شدن شیراز و گویند بغل و مشک

تیز بوی کذا فی التلج -

از ان الحجار - گیاه بیت کہ بر نبات او برگ
بسیارست مقدار دستی و عرض و پنج او از کذا

یزر کہ باشد بمقدار ساعد او و بخورند و طعم او
شیرین بود کذا فی القنیہ -

انان الفار - نباتی است کہ در وقت نشو و نما
زمین گسترده باشد و شاخها و باریک بود و شاخها از

مشات بود و برگهاں او خرد مانند گوش نوش او را
مرنگوش نیز گویند و ہندوی موساکمی گویند -

در بعضی نسخ

ازین الحمار۔۔ ہان ازان الحمار۔

اثنین الفجار۔ ہان اثنین الفجار۔

انرار۔ بالکسر میز شلوار و مانند آن مثل لحاف
کذا فی اوضح و در دیار با جامه دوخته معروف کن
آستین برای هر دو ساق می دوخته و مانند
می شود۔

از هر یغبت یکم و سوم ماه و شش کنایه
و در سر این پیدی از گرم و جود و
و روشن و روشنی کنند و نیز است
استحقاق و مقدر به شرف

استقامت معروف و آن ده و هم نیکو
و به بعضی موضع شش و نیم در این اقامت
موضع اساتیر جمع کذا فی اسرار و کتب
آن سیر نوشته است و سیر در بلاد هندوستان
تو کجاست.

استغفار و توبه و استغفار و توبه
و او شهادت در القاع و در ستر اخلاص
یعنی که در این دنیا و آخرت

اسیر و مستگیر گردیده شده
اشعار و نثرانی گردید و آنجا از چین

اشتر - اسپ سنج که بزرگی و سیاهی زرد
و فشن دوم او بزرگ است و بزرگی زرد گویا
و قیل اسپ بود و فی التاج اسپ سنج بزرگ
و بعضی گویند یو و پیری او و از آن یو و پیری
بنامی ره و صورت او بود آتش اشتر گویند

احرار۔ پیوستہ برگناہ بودن۔

اصغر - زرو و اسپ زرو -

اصفاکار۔ محتاج خود ویش شدن۔

اصطلاح - بالکلام شہرے در ولایت پارس
کذا فی زنا گویا این لغت اگر چه در عربی
یافتہ نشدہ است لیکن ہر حرف و این لفظ
عربی اندر ستم عربی آورہ شدہ -

اظمنا رآه اشمنا گرون و مطلع گره انبدن -
انفوس - غنا را کبود -

اقرار۔ گفت پر خود ثابت کروں چہی را
و آرا مردا وین و بقرا کا کہرا۔

کذا فی شرح فہامہ ونفی التلج الککار کشا و نر۔

۱۰۸
«نعمت اگر سگویی هست در شیر اند که بر او اطلاع کنی»
او از چشمه لطیف بیرون آمده و گمانه زنیها را بدست
اوله الامر - باو شاه و صاحب انتر گویند -

۱۸۱- کار و فرمان فرمودن امور و او امر غت-
۱۸۲- اهر حصار- الفتحة والكشف و زهره شگنک-

امیر - بادشاہ -
 لیکن ہرچہ در قنیا آورودہست و آن منہ بہنگ
 عاریست آوردہ شد شاید ایشان دستمالی نمہ

فہرست مضامین

منکار - صد اقرار و در ایات معنی آشنائی کرد

اغ - آب پلنگ ننگ اول غمخیز خاک -
 اول المشر - آدم علیه السلام -
 ایشار - برگزیدن و در کتب تعال فارسی سجا
 عطا و منقض است و این لازمه برگزیده گشت
 ایر - نوکر یعنی کبر -

فصل فی الفارسی

آب آفر آب احمر - می انگوری و خربا
 کدانی القینه و در ادوات یعنی می سنج مستور
 و این صواب است -
 آب انگور - ش آب انگور -
 آب جگر - خون جگر از غم زوگان -
 آب خاطر - رونق و روشنی خاطر کدانی
 فی القینه و در ادوات یعنی صفا کدانی
 نیز است و اقوال آب خاطر سخن شعراست
 زیرا که سخن را در حق روانی بآب تشبیه کرده اند
 آب خضر و آب خضر - یعنی آب جفا
 کدانی لا ادا و کدانی ابد و علم لدنی -
 آبخو - آب بار موقوف و و او معد و عطن
 یعنی تمام آب خوردن که اهل هند گهاگ گویند
 و اقوال و نیز آب خوردن و فاعل آن -
 آبدار - گویا همیشه بلبلت دارد و اندک طعم شود
 و اندک بگو که افی بعضی لغات طب هموار و خوش
 و نوز و تنی بر آن مثال آن و نه و نه و نه و نه
 آب آبدار همیشه در ادوات یعنی ترماده و در
 آب نر - می زعفرانی -

آب سیر - باد و موقوف خوش رفتار - آب سیر
 و امثال آن -
 آبشخو - همان آبخو یعنی اول -
 آب شاسان کار - تان و گویان قواعد و ادوات
 کدانی الادوات و اقبال یعنی ماهیت و اندک
 کار و باهران -

آب شور - با و او فارسی معروف و اشک گرم
 که از فراق و غم زیاد کدانی القینه و در ادوات
 یعنی اشک غم که از غم شیرین کدانی شیرین
 آب کار - با صاف و رونق و رونق و رونق
 چنانکه گویند فلان را آب کار است یعنی فرماندهی
 و صاحبی است و یعنی آبروی نیز کدانی القینه
 و قول یعنی اخیر تصفا ترکیب است و آب کبابا
 موقوف و کاف فارسی نشسته که در آب باران
 فرازم کدانی شیرین و معنی ترکیب آب گینه و آب کینه
 آب نار - یعنی شراب آتش -
 آب پرور - تیغ آبدار و معتدل و مثال آن
 آتش بهار - رونق بهار -
 آتش تر - آب اعلی می سنج و نیز آتش آن
 که از آتش زنده برود آید -
 آتش خاطر - روشنی خاطر و تیزی آن -
 آتش خوار - حرام خوار و رشوت خوار و غور
 آتش و نیز جانور است که انگشت فروزان بخورد
 و آنرا کبک و تدر و نیز گویند -
 آتش زر - یعنی رونق و رونق آن -

آتش شجر - میخ و شراب گوی - -

آتش بنار - شاعر تیز فکر و مضامین بلند -

آتش بار - کما پاز آه گرم زبان آتش و نیز چینه
از هوای میشو مانند ساره ولیکن بجای ساره
مانند کان اسجکان اذان میکشاید -

آتش نثار - اشک خونی و اشک غمخوگان

آجیار - ممد و غیر ممد و معروف و چیز است که
از پیش و نقرک و جردان سازند -

آخرو آخور - با و افارسی غلت گاه ستون

و بجای مسبق و آب خوردن ایشان -

آوار - مدت ماندن آفتاب و برج حوت که

بهمن پیش چیت مانند و آن اول ماه از برج است

آوز - روزی که چشمن غان کدانی ز خاک گویا

و فی الاوقات آوز آتش و مدت ماندن آفتاب

در برج حوت که فارسیان یکا و شمرند آوز آوا

گویند و در شرفنامه مذکور است آوز آتش که و

مدت ماندن آفتاب و برج قوس که همدش

پرس گویند و این از ماههاست خدانی است -

آزب - نام عمه ابراهیم چه در ابراهیم نام و نیز

آزور - حریفین و این مرکب شل که بخور و بخور

آزیر - باز دافاسی جان آگیر و آماوه که در اشک

و بهوشیار و غلبه بانگ زدن و هو شمند و نیز که

و در اوقات معنی پر بهر کار نیز مذکور است -

آستر - با سمن موقوفه ضد ابره و فی الاوقات

است آن جامه که زیر ابره قبا و امثال آن بدین

و استر بهر جزو برای ضرورت نظم خوانده اند -

آسیمه سر - شیفته و سرگشته -

آشامه ضرور - آب شنگ که طبیبان کنگر

فا تمایبیا کرده باشد بهر پنهان است کنند

که شنگ نام و گداز نامه باشد کدانی القینه -

آش تیز ویر است که اندا و پی سازند و آن

مخصوص است بر بعض و آنرا مزو نیز گویند -

آشنا کر - با کاف فارسی و آشنا و کلاها

باشین موقوفه شاکنده و آب هر دو لغت

مر کبایند بلطفه گرو و که معنی خداوند است -

آغار نیز معنی که در آب در غلته و نیک شسته بود

و زمین شتاک -

آفریدگار - با و ال موقوفه و کاف فارسی

پدید آورنده همه موجودات جل جلاله و در شرفنامه

الطهار اعراب و ال غلط -

اقتضا فقر - با کاف اول موقوفه و سمن و

قاف دوم معنوم و در سوتو معنی روز مذکور است

و در قینه مذکور است که در فرشته ترجمه آن آفتاب

نوشته است اوقات معنی سپیده اما در شرفنامه معنی شکر است

و در لغات ترکی آورده است اقول معنی لغوی معنی

و دیگر مجازیت این لغت اگر چه ترکبست با اینجا

آورده شده است بنابر آنکه و یکسان تفسیر نموده اند و نیز که

آگور - با کاف و و او فارسی شست خفته گویند

چنانچه گویند آگور و معنی پاکشست که مالیده کدانی الاوقات

و در شرفنامه مذکور است که در لسان اشعار بر وزن

اختر برون کشت فال و منزل ماه و یک از هفت تن
 هر که باشد و در قنیه یعنی فال گیر یعنی نیم است -

اخگر - بالفتح انگشت سوزان و فروخته -

اوغر بفتح بکم و سوم عجمه جان که باد بسیار است

ار - بالفتح اگر و معنی تا که بر است عطف است

نیز آید و نیز مختصه آید که بدان درخت چوب بار کنند

اوس شیر بر دانی توفیق شاه ایران زمین پسر سفید

و او را بهمن نیز نام بود که دانی قنیه و در اوست

از دوشیر بازار فارسی پسر شیر و بن بر وزیر شاه

که کیسان پنج ماه در ایران زمین ملک اند و از دست

شهر زاد بن بر کشته شد و نام پسر ساسان بن بهمن

بن اسفندیار که ملک فارس داشت و اردوان

کشت خلق او را والی ساسانیان خوانند و او را

ارو که شیر را یک نیز گویند -

از ره کر - با کاف فارسی بوزن برزه گرداس

که دانی الادات و در قنیه است از ره کر که خال

گفته ای کوچ کرد -

ورما خور - بالکسر حسرت خورنده که دانی زنا گویند

و معنی از نیز تواند -

از ان سیکون سکه فو بهار - کنایت از

گلهای سپید است که ذات مختص اطمینان

کرده و میشد و تا کسی اعتماد برین نکند اگر درست کید

قبول کند و گرنه معنی دیگر بهتر ازین گوید زیرا چه

لباس مختلف است -

از بر - بالفتح یاد و در شیر نامه آورده است

که تبارش حفظ گویند اقول ازین معلوم می شود

که از بر را در محل ذکر استعمال نکنند یعنی نگویند که

فلان را از بر نمیکند چنانچه گویند فلان را ایاد نمیکند

از ور - یعنی لائق که دانی القنیه منقول از لغات

شاهنامه و نیز ترجمه من الباب است -

از ور - بازار فارسی از بر بزرگ در غایت شهرت

از و با از و است مگذار - امی ضائع مگذار

از رسم مگذار امی را مگذار این هر دو لغت

از قنیه است و معنی ترکیب ظاهری است -

از کار و ور - یعنی نالائق و بیکار -

از هفت و از چهار - یعنی هفت ستاره جدید طبع

از یو و سر - با جبار هم موقوف یعنی فراموش کن -

اسب غم - یعنی عمر که همیشه در روانی است -

اسپند یار - نام پسر کشته شده که در راه پیغوان

رفته و در وین راجع گفته و در جاس شاه

را کشته و خواهر آن خود که به بند جاس پیوسته و خلاص کرد

پنجم جاس کشته شد و اسفندیار نیز گویند -

اسپندار - بالکسر دوم و سوم فارسی درختی

که طلق با بنو مثل بده و آنرا اسپندار و اسفند

نیز گویند که دانی القنیه -

آسور - بالضم با سوم و چهارم فارسی مهات

و آن کثر طبع و عالی دهن و پر غضب است

اسفور بالضم معنی و سوز که دانی القنیه و معنی اسی است

و آنکه جای او بر و عطا کنند و نیز معنی سوزی محبت است

استر - بچه باو یان که از خزاوه شعو و این وضع
فرعونست و فی الاوقات استر کن جابه که زیر بره
قبای و امثال آن بدو زند و بهر همزه بر اسے ضرورت
نظم خوانده اند -

اسفندار - بکسر کم و سوم جان اسفندار کند
که گذشت و پنجم روز از ماه -

اسفندار - بالکسر یا به فارسی بهمان سپید از کوه
استغفر - آنچه برین ننگ ریگ سنگ بدو از
ماهی با یک شود و این ننگ شتی و بعضی گویند
خورنده یا به قوت و خاصه شربت آنچه در وی بکار
حدس و تخیل گاه است و وقت گرفتن او ایام مبارک
بهتر است و آنرا استغفر گویند و آبی او را در دل بکشد
و تیری را بطلقا در دل اندازد و او را در وقتش باده را
و وضع باشد و خصیئه او شبیه به خصیئه خروس کدافی آئینه
اسکندار - بالفتح و قبل الفتح یک و ضم سوم و قبل الفتح
الانمی که بهر دو بهر شک است و گوشه بسیار دارند چون
ازین آب فرو آید بر آن نشیند و در زخا گویا که بکشد
که تازیش برید و بند را به گویند -

اسکندر - بفتح کم و ضم سوم زانغ کدافی اسکندر
اقول غالب است که این از باب یقین و تحریف
کاتب است اسکندر را اسکندر نوشته است و کتابت
والی و از او قریب و الایع را از انغ نوشته است بدینکه
الف را و یکی ترک کرده و دیگر لام را گمان برده که
ز است با جهاد و همچنین می افتد و الله اعلم بالصواب
اسمار - درخت مور -

اسمغر - غار پشت هندی ساهی -
استرار - حدس هندی مسور -

اسکندر - بالکسر استینی که بر اسے دفع بخت
کار بند و آنرا اسکندر زس نیز گویند و چنانکه مانع

که و میان کوه و دریا گویند و هم خزاوه گویند کدافی استر
در لغت اسکندر زس نام بادشاهی اردو که به وقت
فتح کرده و بعضی گویند که سیخ بود و بعضی گفته اند
که ولی بود و بعضی گویند که حکیم پیش بود و یکی
فرشته بود و در آئینه اسکندری آورده که فرعون از
پا لصد سال بادشاهی کرده و بندگی خواجگه آورده اند
که عمرش دو قرن بوده و در تسمیه بدین نام شرح و
کیدت در شرفنامه مندی مذکور است -

اسپر مور - بهندی همور مومین گویند
اسپر - گاه جنس هندی کا نول -

اشتر - درختی است خمر و خار و در که شتر را
نیک فریدگر داند و خارا و مانند شمشیر بر آید
اشتر غار - شکر هندی جو به گویند و در بعضی
فرنگ نام است که گویا هدیست تلخ و قوی الطبع است
اشتر غار با چهارم موقوف است که از خراسان
می آید و گویند که درخت آگوزه خراسانی است و در
پرونده خورند و معده را قوت دهد و اشتها آرد و جرم
او در گوار است -

اشتر - بالکسر آنچه گازیان و زنگریان بکار می برند
ساجی و کجها را می برند و شخار نیز گویند کدافی الفتنه
اصطلاح صفرند و چوبه کدافی الطیب الفشش
اگر چه تا زیت اما ترکیب فارسیست بن بران
درین فصل درج شده -

افخار - جان آغار محمد -

اخیار - معنی دشمنان و مخالفان محبوب کذا
فی شرفنامه و در اوقات آورده است آنکه یا نباشد

افشار - بالفتح خواهن زاده و برادر زاده و در دستور
 ابا بدین معنی آورده است اما در دستور بجای دال
 رال نوشته است میتوان که از باب تصحیف کاتب باشد
 افشار - بالفتح آله پیر -

افسار - بفتح ایوان سپیدند و در نالگو یا فقه بدین معنی
 افسر - بالفتح تلج -

افشار - بالفتح بریز و بریزنده و سخت کن افی شرف
 افکار - بفتح باکاف فارسی آورده و نیز بجای ماند

اکسیر - بالکسر و اوی میمیا که بدان زر و نقره شود
 و از زبان بیدگی میان فقه سماع است که اکسیر تخم زرا

گویند که میمیا اگر آن رست سازند و از آن ذره هر
 طرح کنند زر شود و بعضی اکسیر چنین میشود که کیت

برای یک جنبه یک یک من کافیت -
 افشجار - اهل پنج همه انواع آلوده گویند یعنی

زر و کالو و سیاه آلوده و سنج آلوده کذا فی القنیه -
 اهر - بالفتح و کسر میم و ز از ایام عجم و کذا فی نالگو

و کار و فرمان و در اصطلاح منصفه لغت بالفتح عالمی است
 که بی ماده و مدت موجود گشته و هیچ عقول و نفوس این را

عالم ملکوت و عالم غیب نمیخوانند و آمل بالفتح و المند و
 کسر دوم کار فنا و نمانده و امل بالکسر حبس سخت و

بضم تین و تخفیف را نشانه های راه بیابان -
 امار - و امار گیر و امار گیر مقصوره بنان مهر و امار

دستور که امان گران و دست راست میتوان که کاتب باشد
 اوار - گیر و آوار گیر شده و اوار گیر با خودت میم
 انار - بفتح تین میوه در غایت شکر است و در حاشیه نقطه
 بقلم میان قاصی شبه است آنکه میوه گویند خط است

انبار - قومه و غله بسیار در آن بدارند -
 انبیر - بفتح بکرم و غم سوم آلتا منبیر که آهنگران

آهن گرم بدان گیرند و بتنازش کلتان و هند
 سترسی خوانند و در ادوات یعنی پر کردن نیز است

انبور - شکر انبیر بوزن اخیر بر کردن گشت
 یعنی پر کردن نهاده و اصح و آنچه از دستور

مستور است شاید از باب خطا کاتب است بدینکه
 الف را ترک کرده است بسبب وصل کتابت گشت

و صاحب قنیه التفات بدان کرده است بسیار
 الفاسد فاسد آمده با جتهاد راسی خویش گشت را

تفسیر بدین کرد و المعجزة تخطی تخطی این گمان
 میشود که صاحب ادوات بدین معنی نیاورده بلکه معنی

پر کردن ذکر کرده است با اینکه دعوی کرده است
 که لغات لسان اشعرا و دستور الافاضل و نسخ دیگر

همه آورده ام ترک ندادم مگر تکرار غیر مقید پس اگر
 بدین معنی بود که او ترک نکرده و نیز بدین معنی

استعمال یافته شده است و در لغات و در شکر
 اشتقاق او نیز بدین دلالت میکند ضیا نچرا و انوار

انجیر - بالفتح نام میوه است و آن چند جنس است
 سپید خام و سبز و سبز کذا فی علم و در شکر فنام

آورده است اخیر در بری جنس از است -
 انداش - گردانند اش گز - باکاف فارسی

جهان از ره گز -
 اندر خور - باوا و معدوله لائق و زیبا -
 انگار - بالفتح باکاف فارسی امر انگار کردن

وفا علی آن و معنی مصد زنی آید و در شرفنامه یعنی
تصور کردن و تصور کردن و تصور کنند و در شرفنامه
بمعنی بدان ترجمه است و لیکن در استعمال بجای
بندار استعمال است -

آنگور - سبکات فایسی معروف و آن آب است
او بار - بالضم گمرا کذا فی القتیبه -
او بار - بالفتح فای کذا فی شرفنامه و در شرفنامه
آورده است که او با بجا بود که جانور مذکور و خود
چون مار و ماهی و نهنگ و سمکات آتش غالب بر زمین و خود
بپایون افکندن چنانچه گویند فریاد بر زمین افکندن
فی الادات ایضا -

او ور - بالفتح و با سوم کسور برادرید را گویند
که بعضی محم خوانند و نیز سلاح و بار را که بر پشت بر دارند
او ور - بالضم مشت که بدان کسی را بنزدند
آنکس که کشت شدت آن میفرماید جز او را بفرست
و گویا هیچ نیاید -

او و من - آرد شیر - او او و خاوری و بار -
اول و مال و موتون نام شهر است -

اوهمر - بالفتح نام جانور است که در عهد سلجوق شاه
پیداشد و بدو نیز تو انگر شدن و بی نیاز شدن
ایار - بالفتح مدت ماندن آفتاب در برج ثور که
هندش میگویند کذا فی شرفنامه و در قدیم است
که آن آخرین ماه است از ربیع -

ایدر - بالفتح و الکسر اینجا و اکنون و اینک
ایر یا نخو از ایر یا نخور - کاه یا بار موتون

و او و سعد و لاری حسرت خوار و قیلان بار غار است -
ایهر - بالفتح یکم و سوم آن آلتی است که بزرگ ران و
که بوی آن بین بان شایار کنند و اهل هند چال گویند که
این پیر - یعنی دنیا -

این خواهر - اشارت بسو دوست است که عریضه اخبر
این دو سه چیز - یعنی افلاک -
این دو کله دار - یعنی ماه و خور -

این سه خمر یعنی شایره که متصل نباتات نفس اند
این شمش در - یعنی دنیا -
این عدت از بکر اشارت بسو آن خمر است که شرفنامه
این کبود حصار - یعنی آسمان اول -

این مصدر - اشارت بسوی زمین است اقول
و نیز زنی دیدن یعنی این را در هر یک کلمه من آید

فصل فی الترمی

اقتدر - باقوان و موتون و ضم سین قافیه شکره است
و ترکان غلامان را نیز نام میهند کذا فی شرفنامه و در دستور
بمعنی نزد کورست و در ادات بمعنی سپید و در قدیم تفرق
از فرشتگان بمعنی آفتاب است اقول معنی اول حقیقی است
و دیگر به مجازی و بضم حرف فیه دین لغت است -
اثر - سبز یعنی قلی کذا فی الادات و ملقطه لقم
سیان قاضی شده بهر مجرای است -

اخر - بکسر یکم و ضم سوم مجرای ایهر بار -
ار - بالضم اسپ چرخ و بالکسر و نامی از قتیبه
ارتر - پنجه -

اشتر - بکسر یکم و فتح و ضم دوم درون -

ایهر

ایهر

آغار - درخت -

آغوش - بفتح کیم و کسر دو مرتب زبان و کسرتین گران -

اکسیر - بفتح کیم و ضم سوم انسان فی پدر و قبی مادر -

الشریفتین -

القار - بالکسرت -

انکسیر - بضم کیم و فتح سوم انسان -

اوجار - بازار -

اور - بالضم مقام -

اوشتر - بالضم می نماید و شمار یکند -

اوقم - بضم کیم و فتح سوم و چهارم یا مؤنذ کذا فی القنیه -

اوکدر - بالفتح یوم -

اوبیر - بضم کیم و سوم که هر دو است زن نام نماید -

آنادون - بستد چینه خوانند و بازار فارسی و مدت بود -

ایر - بالکسر و کذا فی القنیه -

ایغر - بکسر کیم و سوم و مخجه کشتن -

ایدر - آرسه و انجمنان -

باب الزاویه سازی

فصل فی العربی

ابراو - افسار -

آبریز - زر خالص کذا فی القنیه -

احراز - حذر کردن -

احترار - بریدن خوشین و انگار شدن بر پهن کردن -

شیخ سکا بالاحتفال کرده اند زیرا که تانیه و تفریح -

آورده اند و دشمن بهر حال کن احترام کذا فی القنیه -

ارز - گنج و بیخ و حدیث چنانچه خوانند -

اصاب المحر - بفتح میم و الحار المصل بعض از
شش است و تمامه اصاب المحر طبق التسل این مثل
بجای میگویند که چنانچه بایستی کردن کرده
کذا فی القنیه -

اعجاز - عاجز یافتن و عاجز کردن -

اعزاز - عزیز کردن و قوی کردن -

امتیاز - جدا شدن -

ایام العجز - هفت روز است سه روز از

آخره شایسته و چهار روز اول و آخر کذا فی القنیه -

ایسار - اختصار -

فصل فی الفارسی

آب شیر با آب موقوف و آب فارسی یعنی موی آب

آب آوید - ای رویت و جاه آوید و شمرند

وسیه روی و بی نور بکن -

آب رز - می انگوری -

آتش روز - گرمی روز و روشنایی آن از

خواهش سخت که بتازیش در کج میزد و قیل و شمشخت

در امور دنیاوی و افعال محمود کذا فی الادوات

در قنیه است و آن نام مقامی است که در آن آتش

افروزند و در آنجا آتش برافروزند و گویند

مرغیست کذا فی زفا لگویا -

است مویز - آنچه که از موی سازند -

آشفته مغر - همان آسیر -

آغاز سخت -

ابجاز نام موضعی که اکثر کائناتش منجان اند -

و آنرا اسخا از بانون و چین نیز میگویند و در ادوات
 چین بانون و چین است اما در ونا نیست
 افسیس نیز گفته اند که در سر نام پادشاه خوانند
 از چهره سر سبز یعنی سبزه سعد و قال سعد
 از سر بافتی در عظمت و بها که باز پیش قیمت خوانند
 کدافی شرفنامه و در قنده آورده است که از بهاس
 هر چیزی و ارزنده و درخت است و بعضی گویند درخت
 و قیل منو با قول از شرفنامه معاد میگوید که قیمت
 معلوم نگیرد و که دوازده و بهای قیمت هر چیزی را
 گویند و در صحت معنی قیمت از نه چیزی نوشته است
 و در تاج بهار ترجمه شدن آورده است
 اگر و غیره احوال موقوفه دارد و این غرض
 از ترجمه سبب بافتی فاسی خوب کدافی شرفنامه لیکن
 خوب نیست زیرا معنی از زیر تعلیمی است مطلقا
 از قوایز بافتی نام زبان متحاک
 است که کثیر با سوم و ششم و هفتم فاسی و جیل
 است انگیزه آهن برن موزه که از این فاسی و جیل
 نیز بنام در و بتا زینش هم از خوانند که از این جیل
 اقول معنی ترکیب انگیزه است اگر بقطع هنر
 انگیزه خوانی شده امر باشد
 اسپرور با کسر یا با فارسی نام کوست
 اشتیغانه نام گیاه است که از ریختن آچار سازند
 کدافی شرفنامه ادوات بنامی یا در ادوات
 افرا بافتی بلند و بلند کردن و بلند کننده
 افروز با و فارسی روشن کردن روشن کننده

و در شش کن و در ادوات بهی امان کننده و در و
 آتش و چرخ و چکان
 افسیس از بافتی نام کوپی شایع و بعضی گویند که امان
 و در و شان و در گستان است و نیز نام پادشاهی و در و شان
 هر که بلند و قضا امانت باشد و در و شان گویند و در و
 استوار یعنی پیش کدافی از فغان و با و غیره
 انبار بافتی شریک
 اسخا از نام ولایتی است از ترکستان زمین که
 پادشاه و ساکنان آنجا بهر میخانه اند
 از تخم سوز خراب کننده از تخم یعنی آفتاب و
 ترکیب سوزنده ساکنان است کدافی
 انداز نام از اختر و فاعل آن و بعضی مصدر نیز
 انداز از بافتی است که در و بعضی است و در و بعضی است
 نیز فکوست این معنی مجازیت بدینکه از و با و بعضی است
 اندوز با و فارسی پیدا کن و جمع کج حاصل کننده
 چنانکه گوئی سیم اندوز و غم اندوز و مثال آن کدافی
 فی الادوات و شرفنامه و فی القند نیز و در و گسترده
 چنانکه گوئی فلان غم اندوز است یعنی غم و در و گسترده
 بوظه قول اندوز فلان و فتن است و در و گسترده
 و در و گسترده است که از آنکه گفت شود که شاید
 ایشان برین معنی یافته باشند پس از قیل لغت
 متضاده باشد و یا آنکه گویند این اندوز است
 از اندوز و غم که معنی آن و غم گزاردن است زیرا که
 فی الجمله در و معنی و در و گسترده یافته و در و گسترده
 فلان و غم و در و معنی و غم اندوز و در و گسترده

انکمر۔ بالفتح و معن فارسی سرگنج فیل کذا فی شرحنامه
عجب است که این لخت و فرست چنانچه بنفشه و بوی شوند
اور خربار از به قوت او و عذوق و فضل انال گذشت
و قبل او و فارسی نام سار به است که تبارش و پیشتر گویند
او هزار بالفتح نام شهری در غورستان که بهای سز
و او به که سالی در آن مقام کنند و عقل خود و نقصان
باید و قبل نام و لاسته۔

ایمان - بالفتح نام غلام سلطان محمود بک تکدین انا - پند
بر مانده که جمعی بوب سلطان ابود و حکایت آن مشهور است
این ایشیت کوثر - یعنی فلک -
این کوثر و هم سوز می شد -
این کوثر ایضا -

فصل فی الترقی

از سفیر مفتوح کیم و کسر دوم و چهارم نام پاک از
انگ کنای القندی و در شرف نام نه در دست
برین معنی چنانچه بالا گذشت -
اسپر - با البصر و بصر سوم که دو فراموشیست این فتح
اجزای بنشین - روزی -
از سفر - بکسر تین و ریف -
از سفر مفتوح کیم و کسر دوم و چهارم -
اسپانر - بفتح کیم و کسر سوم بی اصل -
انگ - در دست -

اکرنہ بنشین گا و بعضی
اولد کزن و اولد کزنہ بالکسہ کا و فارسی نام ابو قحط
او قشہر بظہر یکم و فتح دوم و کسہر پام چہ شرم

فیزیک کامیوان و بالکسہ ۴۱
الحق۔ بالکسہ جواب۔

باب الزيارات الفارسی

فصل فی الفارسی

از پیشتر افتخار اولی و ثانی و سکونین از فتح حقیقتا و کسوف منور
سکون زانوار قمر تمام دار تو نیست که از ابراهیم بقیم غنم او را

باب الحسين المعظم

فصل فی الحسب

آس۔ بروزن کس درخت مورگدانی اقلتیه
 ونی زفاگه یادخت مورو که چش مورگر گویند
 و در تاج نیز هم بدین معنی است در شتر فنام یعنی امرو
 و سیا و در و گردن غلدهت و برین معنی آس لفظ
 فارسیت و در عجماء البلدان است که ریجانی است
 مبارک و خوشبوی و نیز نام ریجانی است۔
 ابا غلاس۔ درختی است شگوفه و اسپه بلون
 و جودی بیرون آید لکن مقدرافائده و دهر و انار
 و جاکگاه زهر و دوا اسپه بلون است و در ایران آنست
 مقدر از باده کند و او را بکرانیز گویند گدانی اقلتیه
 ابا غورس۔ نام یکمے۔

بلبل نیست - منتظر دیدن سحری لایزاله لبس من - خیره انداخته
 ابن عرس - که عین اسم که میزندش نمونان منند -
 ابواب او را پس - که نیت فرخ زن -
 ابو قیس - که بر اتفاق شغال کدافی یقینیه
 احساس - دیدن -
 خرس - گنگ -

اوس - اسپ که بوز بود نه کیت بلکه دو شاب
رنگ بود بیشتر بنفشه یا نیکدانی القیه رقی القاج
اسپ نیک سرخ -

اوریس نام پیچیده معروف که بن در بهشت
ورقناه مکانا علیا در شان اوست آن شتوق
از دوس ست وروس ناپدید شدن نشان و
اورا بدان نام پرومیدین که ناپدید شدن نشان او
ازین جوسان -

اساس بنیا و عمارت -

اصل السوس - کندر و سندر و سن زرخنده
و این صمغ ست مشهور مانند کربا و چون کشت
بگذارد و بکوشند به فارس و پنج موبک به یک ماسی
اطلس - نام جامه به شیمی لال و در و فیر یعنی
و لال و دام به نقش و چیزی کنایه و گرگ زیده
کرک ریخته مو و چیزه چکرک رنگ و نام زنی
شاعره که در عصر اخیر سر ویزک آمده بود -

اعس - اسپ سهند -

افلاس - نفاس شدن -

ام الراس - پوست -

امفرانس - بکسر آدمی و بضم الف و فتحین
نام صحابی -

انکیس - نام شکل و از دهم علم رل کدانی
شرفنامه و در کتاب رل که تصدیق از ناصیه
دران به فتح شکل کیس است و این شتوق ست
از انکس و دو دانند و گون ر کردن و

این شکل را انکیس بدین گویند که سرگون ست
و هم از بهر آنکه در بعضی نسخ رل بجای انکیس مگوس
نیز گویند و شکل و اینست -

انیس - موش الفه گیرنده -

اویس - بضم اول و فتح و دوم نام ولی معروف
که او را خواجواویس گویند و نیز نام پادشاه
و این تصفیه اوس ست -

اوس - گرگ و پاز قبیله مرین عطا دادن و عطا کردن

فصل فی الفارسی

آبس نام شهر و در عربی ابس بالفتح جای درخت
و شکستن و خوار و حقیر کردن -

آبوس بیاقوتون چوبی ست سیاه مشهور -

آتش لباس - ای فعل کپش کنایه از شراب مزج
آس - مختصر آسیا -

اخیر شناس - یعنی پنجم -

اخیر و س - کندی و شنی آنکه از زمین بغیر زراعت
بروید و کشتن و درودن او را مقادیر نامند -

اخیمنوس - بفارسی خردینه و سبک سالک گویند
چرخ بناتی ست سیاه پوست مثل گوی و تالابار و

ارس - یعنی تین نام رودیست کناره نقلین میگردد
و این سیاه ست از بهر شهاب چکر کانی کفافی شرفنا

ارسطاطالیس - بالفتح نام کسی که هم استاد
و هم وزیر و القریین بود و در علم مخصوص شاکر و

اولا طون بود و از ارسطوی بضم و فتح طاد و ابی
نیز گویند و نیز نام شهر که ارسطاطالیس بنام خود

آبادان کرده بود -

ارمیس - چاکرست از بهر آنکه در پنجم یاد او شده است
و اینست که از بهر آنکه در پنجم یاد او شده است

اسپهریس - باکسر یک فارسی میدان و قبل کسر سوم
سطو خودوس - یکما هست که هشتاد و چهار گویند نم
بساتق باشد چون بماند بگو خوش آید کدانی ز فاکو با و از خبر
سنا و سن خیزد و موافق الارواح نیز گویند شهور با هم
اسطقتس - با ده از هر خبری در میان یکی از چهار طبع
را گویند که جمع اسطقتس است
اسکندر روس - با کسانم اسکنند که از روشناست
و راستو له شده و قبل نام مادر اسکنند و گویند و اسکندر
دفع بنشینند و چنان تسامست که اسکنند روس
میوه را گویند ساسیش با یونیه بری

اشکبوس - باکان موتوف و او فاکس نام مبارزی کیم
که بدو افراسیاب و بود و افراسیاب را مبارزی پیران
خوش که بطوس بن خود شاه لشکر ایرانسان بکیمک بود
فرستاد چون اشکبوس پیدان آمد در بام بن گوارد در میدان
رفت و چون مبارزت با اشکبوس بر نایه از پیشان که گریخته
رستم گرفته راه بود بنا بر علی بستم پایده و میدان آمد
بزم تیر اشکبوس داشت که افی شرفنام

افسوس - با و او فارسی سخن در دفع و نیز نام دینه که
با و شاه آمد و قیامت لکجا بیکندند

افکیدس - بستم نمزد و کسرال نام کتابی در حکمت که
بستم نمزش شود شده و این سماع از میر شهاب الدین کیم
کوفانی و اشجع واحدی شیرازی کسر نمزد و فتح و آل
زیست معنی آن کلید بند به چه بکافلی کاید و ستم و کشت
الاهوس - با و او فارسی نام مبارز تورانی که رستم او کشته
الاس نام گوهری نفس که بزار نیز شکند پندش

بیرا گویند و جنبی ست از پولا و تمیتی که زهر و از و معنی
تبع بمید و او بکیند و نیز گویند -
الیاس - نام برادر خضر علیهما السلام و نیز نام با و
و خضر بالفتح نام شهر است -

اندلس - بضم امیرا گویند و در نسخه ادوات بهر سطوت
و در نسخه خطی را که تبت نیز نام شهر است نیم بعد و در غرب
که از آفریند گویند و نیز نام جزیره است بالاس که هست
ایاس - بالفتح همان ایاز که از ترجمه اسبن بدل کنند
ایس - بالفتح نام مکر در بطالت بکار پنج رطل بود
این سیر طاموس - با و موتوف یعنی فلک -

فصل فی الترمی

اس - فاکم که از موی است و در روتی
اس - بالضم عقل

باب التسمین المجریه

فصل فی العربی

اشمش - بضم ش که نام موی از اید لغت و منجه و قرات
کدانی علمی و در تاج معنی ضعیف است شمشق از نقاش
ار قعاش - با و نو و زیدان کدانی اعلى الله السوره
اطروش - گران کدانی تاج و بنی انصا بطروش
ام الحش - علم کدانی

او باش - بالفتح جاتمه المتقون من بحر الیاس یعنی
مردمان جهالت از هر جنبی که بهم آیند کدانی تاج و در تبه
مردم ایل به از هر جنبی آمیخته و قبل مردم عوام و کمینه
اصح عباش - با و اول متوفون یعنی کدانی النفع باش
کدانی شرفنامه و نیز معنی متواضع باش و لطیف باش
آتش - کنایت از حلم و غضب است کدانی
فی الله یا الله و در ادوات معنی غضب لطف مزاج است

این بنا بر آنست که چون آب و آتش می افتد
 میشود و چنانچه چون کسی در غضب شود و بشوید
 و بدین معنی بخیر و افیتره آید چنانچه میگویند سلطان
 بشنیدن این سخن آب آتش شد و قوت هفتمه
 و آتش تمام و نور و رونق و روح کار و گمانی از خدا
 بمعنی غضب نیز استعمال کرده اند و آنکه سخت
 غضب عصبه در باشد گویند آتش است
 او خورش - آتش آسانی که بتازیش جماعه عقد خوانند
 از آتش - بایا بفارسی آتش کذافی شرفنا
 از تباش نیکی شدن حال
 آرایش - نام ندای کذافی آتش تور
 آتش - نام سلام در طعنه با شاه ایران
 که تیر حکمت است کرده بود و نیز نام پسر دوم
 که قباد و برادر یکاوس که تیر و دور نشسته و بیخواب بود
 آتش - بعد آشنای از هر چیز است که آب بند
 نسبت بان کنند چنانچه آتش متبذره آتش زیره
 و آتش آلودگی که آتش تیر و تیر که مخصوص باب
 مصلحت از آتش - پنج می زنند و آنرا آتشام و نیز تیر
 انخالش - شورش و کسی را بشوید و انیدان چیده
 کذافی شرفنا و اقوال بن لفظ مرکب بشنید
 و آنحال را خالید نیست و معنی آن معلوم است
 در زفا گویند گفته است گویند و آنحال کرده اند
 یعنی یکدیگر بشوید و رنگ فرا گرفتند
 آغوشش - آغوش - با آغوش و آغوشی یعنی ناز و مهر
 آغوشش - بکشد و آن سکون ثانی در بر طاعت آغوش

تانی مشهور می گویند که سبک شیر خورند کذافی لغزش است
 آرایش - عیب و خیانت و آلودگی که در آنست
 شرفنا و اقوال بن مرکب است زیرا چه امر الانیدان
 با آلودن مرکب شده است با شین مصدریه و مشتق
 از آگندن است آرایش چنانچه انخالش
 آتینه یوسفان فاش یعنی اقبال بمعنی مظلالت
 ابا غوریش - گزروشتی
 امبریش - ایسی که قطعه های او مخالف رنگ و باشد
 بتازیش طبع خوانند و نیز مرکب بمعنی ابر و ابر خود آید
 ابر طور ویش - بار و موقوف است بزرگ میل
 و معنی ترکیب او اینانند طور
 آتش و آتش - یعنی شتری و عطار و دو جهان نش
 باضافت بیانیه کذافی شرفنا
 آتش - مسافت دو دست چون فرار کنند و بازو
 آرایش - زیرک و بهوشی که کذافی آتش تور
 از سمندیش - بفتح کیم و سوم و چهارم نام حکیم که
 انیس و بلیدس کند بود
 از بن گویش - یعنی بندگی و خدمتکاری فرمانبردار
 و بندگی بطوع رغبت کذا قیل و آن خدا این است که
 چون کسی جای بندگی دارد و یا فرمان کسی بپذیرد
 از غایت تواضع بن گوش بیگیرد و سر فرو میگذارد
 کنایت بدینکه من بنده توام و حلقه عبودیت در گوش توام
 از جوی زرا آتش کفش - ای از صراحی زرین
 می آلودی بجام ریز
 از گل بهش - ای از نیم حیات

آرامیش - بالفتح تجربه کذا فی شرفنامه و این لفظ مرکب است با شین مصدر از آمدن و آن مصدر و مقصود هر دو آمده است -

استریش - بضم کیم و سوم شیار و در زفا نگویا آورده است که بهندش پچال گویند و تخته استر را بهندل نامند -

اخالش بالفتح آخالش بمعنی شویانیدن شوش کی اگنش - بالفتح بکاف قاف از بردن کپور و یون

کذا فی شرفنامه و قید نظر بر آنچه ادا نمود نوشته است و لفظ مصدر نشیت مگر آنکه چون مرکب باشد با شین مصدریه آن هنگام باید که مصدر بود مشتق ادا کنند زیرا چه مقصود هیچ لغت نیست نه شده و آنچه مصدر است یعنی آن معلوم است و در هیچ بکاف فایس مکسور بمعنی برگردن است و این معنی متعرج است و لفظ غلط زیرا چه تصحیح لفظ بهر مکان فارسی موقوف است -

اندایش - کاه گل کردن و فی الدجور کارش کاه گل کردن اقول این مرکب است با شین مصدریه و مشتق است از اندامیدن -

اوش - بالضم شهرت میان داوران و نیز ترکیبش اولین نقشش - ای قضای ازلی -

این روم و شیش - یعنی روز و شب که از این است و در ادوات بجای روم دست معنی روزگار است این جمع یهودی و شش - یعنی بی نظمانی کذا فی التنبیه -

این که بود و ش - بکاف فارسی و دال تون و شینیه فلک -

این که بتین بی نقش - ای ماه و آفتاب -

فصل فی ترکی

اوش - لغتین هنام -
ارفش - بفتح و کس سوم کاروان -
اش - باضم آبتک -
اغمش - نام پادشاه -

اکدش - با کسر با دال مکسور ترکی که از جانب مادر یا پدر ندر بود و آن اسپ که از نژادی ترکی زاید و در زفا نگویانند که گویند که شراک بود از دو جنس که ترکی فرق گویند اقول این معلوم میشود که اکدش ترکی نیست بنابراین باید که این ترکی است و نیز در چنین باشد آنرا اکدش گویند بر وجه جاز -

اکش - بضم تین بسیار -
التمش - شست -

الکش - بضم تین بخش -
الغش - بضم تین دعای نیک قرعش ضد آن -

اورش - بضم کیم و سوم جنگ -
اوشیش - باضم جان و تن و سر -
اوکوش - دوستان -
اوشش - بضم کیم و فتح دوم بار -

ایکدش - همان اگرش مذکور -

باب الصاد

فصل فی العربی

ابریص - پس که عوام بیت گویند و قرص را بگویند
اختص - خاصه -

اخلاص - سیرنگی یعنی بی آمیزش و مطلق
متمم و خالص کردن چیز و عبادت پرکاران

وپاک کردن روغن را و در عوارض آورده است

که چون نصیحا حضرت رسالت را پر سیدند که

ما الاخلاص حضرت رسالت هیچ نگفت از جبریل

پرسید جبریل خدای عزوجل را پرسید که یارب

ما الاخلاص فرمان شد که در دل جهان صادق

مناد و امم یعنی محبت لذات من غیر نظر الی الصفات

و اخلاص در اعمال آنست که نیت محض بره

خدا باشد زیرا چه دران رضا مستورست -

اخص - بالفتح باخبر مجرای آنجا که زمین نشینند از پادشاه

و بار یک میان میان گفت پای که بر زمین نایب

اصابع المصوب سنگیت که هندیان

گویند بقدر سیاه و تیره و آنست چون انداخته

کنند زانی در آب نهند بر شیب پنبه و آنه و آنه

از طاهر گردد و فرقی باشد در بعضی طب که را

که اصابع المصوب را پاک کرده باشد سرخ

بخونند قدری شیر جوشیده در عقب آن افشانند

باده منی میفریزد و باه را قوت دهد و از جودا کلی

نیز گویند بکنافه القینه و در بعضی طب است که

اصابع المصوب تخم اسکندر و کمره را هم گویند

اخص - آسیانه سنگ خرد و با ضربت سنگ خندان

و باز دوختن و فرا هم آوردن سیاه و نیز بکنافه القینه

فصل فی الفارسی

اگون قفص - بابا بر موقوفه کاغذ رسی یعنی سار

باب الصاد

فصل فی العربی

ابریص - سپید -

ارض - زمین -

اسبالارض - تخم زمیون دشتی -

اعراض - بالکسر روی گردانیدن و آشکارا

شدن و بالفتح بیارها و خیرهای نوید آمده

گواهیست و متعلق بنفس خود نباشد و قائم بغیر باشد

و شهرهای حجاز و جسدای مردم -

امعار الارض - خراطین -

ام البیض - شتر مرغ -

باب الطاهر

فصل فی العربی

ارباط - بالضم اربال بی زدن -

استقاط - بفتح کدن -

الحموط - گیاه بیت که هندیان تناول گویند

الخطوط - نام قلم از شش قلم که خواجه باقوت

مقصود اختراع کرده و اکثر ائمه نیز گویند -

انبساط - گسترانیدن و بهین شدن و در

فارسی معنی خوشی و انشراح و انبساط -

باب الظهار
فصل فی العربی

اتقوا - بند گرفتن -
احتياط - بالكسر را می شنود مراد نیز مراد
احاطه و احاط - جمع خط یعنی بخش با نصیبها
اما احاطه بتجفیف ظاهر جمع غیر قیاس است -
احتفاظ - نگهداشتن و خوشیستن داری کردن
احفاظ - بختم آوردن -
استحفاظ - یاد گرفتن و خوشستن -
استغلاط - غلیظ شمردن چیزی را و ترک گفتن
آن بسبب غلظت و سطر شدن -
استحاط - چیز خوردن -
استطاط - برای خواستن و تیر چوب و ز
گوشه جوال گردن و بر نیز اندین -
اختصاط - شکسته فشردن آب آن خوردن کافی است
افتطاط - بلکه آب را درون شتر را و در آن بستن تا
نشو از نزد آمد اگر خداوند شتر تشنه شود و شکم او را
کنند و آن آب بخورد -
اکتطاط - پر شدن وادی اوسیل -
الطاطط - لازم گرفتن لازم شدن الحاج و باند کردن
الغاطط - بگلو فرو بردن و نیز بردن -
الانطاط - شسته اندین -

باب العین
فصل فی العربی

ابتیاع - خریدن -

ابداع - نو باوه پیدا کردن -
البضاع - چیزی به بضاعت دادن -
البتقع - زانغ سیاه سفید و هر فرغیکه سیاه و سفید
باشد کذا فی الدستور -
ابوالطمح - خداوند طمع که طمع بسیار کند -
اجماع - غزم کردن بر کاری و اتفاق کردن
اجتماع - جمع شدن و نامشکل بازو هم علم بر
برین صورت است و در شتر فاشه کل چهار هم گفته است
و اول منقول است از کتب علم برل که معتد علیه اند
تصنیف زمانی و غیر آن -
اختراع - از خود افشا کردن و چیزی نو آیین
و آفریدن از خود افشا کردن -
ارتضاع - شیر خوردن -
ارتضاع - بلند شدن و پاس و فک و شستن از
چیزی و بلند می و بلند نمودن زمین صحرا -
اسبوع - یک هفته و هفت بار -
استماع - شنیدن و گوش داشتن -
اسمرع - سرعت کننده و در شتر طرب معن
خون سیاوشان که بهندش میراد و حی و مرکب
و زمان اهل اردو خون خرابا نامند -
اسمرع - بالضم خطها که در کمان پیدا آید
و مرکب سرخ که در تره می افتد و بدان تشبیه کنند
انگشتان زن را و شانه که از بن و دست
روید کذا فی القنیه -
اشجاع - پراکنده شدن شعاع آفتاب

اشباع - سیر کردن و بیارسان و مانند -
 اصبع - انگشت و اشارت کردن گشت -
 اصابع - جمع انگشت -
 اصلع - آنکه از میان موی سرش رفته باشد -
 اطلاع - دیده و روشن و گردانیدن -
 اقصرع - کل مندی گنج -
 استقاع - نفع گرفتن -
 ایداع - بمانت دادن و بضم آن دادن
 چیزی را و در صراح است واجب کردن حج
 بر خود بتطبیق زعفران بحیث استرام
 و بالفتح زعفران -

اتیاع - رسیده شدن میوه -
 ایلاع - حریص گردانیدن -
 ایقلع - بحد موی رسیدن کودک و
 بفتح مایه بلند شدن و مردانه شدن کودک

فصل فی الفارسی

آب نافع - می - اسپر طبع - گرفتار نفسانه
 آتش طبع - تیزی طبع و فیاضی آن
 از تو کشاید فقلع - یعنی از تو نه آخرت کند

فصل فی التترکی

اجع - تلخ و شور و ترش کذا فی القتیبه -

باب العین

فصل فی العربی

ابلاغ - رسانیدن -
 اصنع - اسپ سپه نچه و اسپ که همه

دنبالش سپید باشد -

ام الدباغ - پوست منقوش و جای مغر در سر

فصل فی الفارسی

آتشین دایغ - ای دایغ آتشین -

اروغ - بضم را و ارفع با و اول فارسی با و ی که
 از گلوی مردم بخوردون طعام یا چیزی گوارا با و از
 بر آید و بعضی را بسبب با و میشود چون آروغ بر آید
 بعده فراغ میشود بدانکه اصل لغت آروغ است
 و اروغ مقصور است هم از بهر این هم قاریت
 اروغ و آروغ مد و دایغ از درخت حن با برزند
 به قیل کلاها با از فارسی -

اتریغ - مد و دایغ فارسی ترکی که ای دل افتد -

امریغ - معد و بفتح و منم هم قدر قیمت -

امیغ - باب فارسی آمیش و آمیخته -

اشتر مرغ - جانور است که پر دارد و پا

چون شتر اند و آتش اخورد -

اطفال باغ - یعنی سبزه و نباتات و

سفال نورسته و شاخه های نوخیز و نیز اشارت

از شاخه نوخاسته -

انبساغ - بفتح چون دوزان درمباله

یک مرد بود هر یک مرد دیگر را انبساغ بود

بهندی سوتن -

انجوغ - بفتح شکنج اندام و گرفته رو

و کونت و ترنجیده -

این باغ - دنیا -

این ملحق باغ - یعنی آفتاب سر -

فصل فی التری

ارساخ - زرده -

ایرغ - بیا رخاری باک کذا فی زفا لگویا و در فرقا
بابا بر تادی است -

اسغاخ - بفتح کیم و کسر دوم و چهارم هم کاه -

اساخ - بفتح کیم و کسر سوم با اصل -

انغ - بفتح یرنده -

انحرخ - بفتح کیم و کسر سوم در و مسند -

الانغ - بالضم انکه بر اے اسپ آتش مهیا دارند
تا بجا نیکی افزا بود و برسد و نیز اسپ را گویند -

الانغ - بفتح کیم و کسر دوم و نیز انغ بضمین بزرگ

اوقاخغ - حنسه کاه -

او بر لغ - بفتح بازاریان -

اوقلغ - بضم کیم و سیم در و مسند -

اوچوغ - بیداری -

ایاخ - بفتح کاه و فی علمی پیاله -

ایرغ - باشخ خبش -

باب الفافصل فی العزنی

استحاف - تحفه دادن -

اتراف - کم کردن فراموش کردن لغت بسیار ادا
آلاف - هلاک کردن هلاک یافتن -

استغف - بضم کیم و سیم و فی سالیان تشریف
زاد و غیره و بفتح مرود و از خمیر و پیشه کذا فی شرفنا

و فی التلیح کلا تر تر سالیان و فی زفا لگویا بخیل خود
و در دستور مذکور است و انشد تر سالیان که
خوش آواز باشد و در بعضی نسخ آن اشفق بنشین مجبه
و تان بعد فاست لیکن اول همست -

اشکیاف - گفتگو و بعضی شروع مضاب اصل
اشراف - بفتح بزرگان و بلند ران و بر جای سخن
و بلند شدن اطلاع یافتن بر چیزی و از بالا بر دیگران
اشرف - بلند سرو و بزرگوار تر و بلند تر
اف - صوفی است که حکم کرده شیو و بدین و یک
کاری که دشوار نماید و در وقت تنگدلی و زجر گویند
و کله الیه که محبت امانت کس گویند -

الطاف - جمع لطف یعنی تواضع -

الف - بفتح اول و کسر دوم نام یک از حروف صحیح
معدون که از اجساب بحد یک یک یک یک یک یک یک
از مجر و اشارت از استی قد معشوق بود و در
رهت باشد و نیز کنایت از روح اعظم و هست دوم
علیه السلام و هر فردی و نیز از الف الله مراد و
بسکون دوم هزار و یکسر اول بسکون دوم و ستمی -

اه عوف - بفتح العین ملخ -

ام الثنا لف - بایان دور دست -

انصاف - داد دادن -

فصل فی الفارسی

آب لطف - فیض رحمت و عطا -
آبگون صدق - یعنی آفتاب کذا فی الادات
ولیکن آسان مناسب بدین معنی زیرا چه آفتاب
بزرگ آب نیست -

آتش لطف - فیض و عطا کذا فی شرفنا -

در بعضی نسخ

آفتاب

آتشین صدف - آفتاب -
آتش دوزخ لغت - تیغ کدافی الادوات -
آخرین حرف - تقدیر و آخرین کار کدافی لغت
آصف - نام وزیر سلیمان علیه السلام و او یکی
از علمای بنی اسرائیل بود و بر او بر خیا نام داشت -
ارغاف - چاه آب و زرد و کشتن -
اسیر سفت - بایای ناری جان اسیر سپیدی
اسیر طبع مخالف - یعنی گرفتار نفس را به -
اولین حرف - الف و علم لدنی -

باب القیاف

فصل فی العربی

آفاق - جمع افق که از جهت آن است
ابر لیل - بالکه کوزه آب و شیر که سخت بانه باشد
ابلق - است یعنی دو رنگ فی التاج است که
دو رنگ شد یکی سپید و یکی سیاه که بانه و نیز نام قلعه
احمق معروف شده ماعقل -
احق - سزاوارست که با سجاوت و نیز
احقاق - بجا احمق زانیدن و کسی را احمق یافتن
اخلاق - جمع خلق و نیز بن خوی و بفتح اول
کشتانی خوش خوی و بفتح کین -
ازرق - بالفتح که بود یعنی آسمان گون گریه چشم و
آب صاف و شان و نیز شرف نام یک از خطوط
جام جهان نما که از جام جم گویند -
استبرق - دیباچه بنر -
استحقاق - سزاوار شدن -
استنطاق - طلب لفظی -
اشتیاق - آرزو و مانند شدن کدافی استیاج
و در کشف الوجوه آورده است شوق کشیدن -

بلن محبت حالت فراق وصال محبوب و اشتیاق
بلن حالت وصال و هم وصال با زیادت وصال
اشتیاق - آرزوی کردن و مشتاق کسی استوار کردن
اصطلاح المنطق - نام کتابی است در علم
تصنیف ابن سبیت -

اخلاق - در بسته شدن کلام -
اصطلاح - راه بزرگ -

الملاق - بالکسر و بی و نام ولایت تبرستان در
شرفنامه یعنی اخیر در ترکی آورده است -
ایریاق - زدن آب لین لفظ ترکیست -
انفاق - نفقه کردن و صدایش شدن -
اورق - آب که رنگ عجب بود کدافی لغت
و فی التاج الاورق شتر و کبوتر خاکستر گین -

فصل فی الفارسی

آب شتقاق - خون و می سخی -
آب عروق - کنایت از گلاب است -
آش و فوین - یعنی نام آش است که از آرد و برنج
سازند و از آش میام نیز گویند -
اشاق - بالضم نام و غلام مثل و مشتاق
اشق - آنچه در شانین طبق در بکار می آید و معنی
الباق - نام جامه معروف و زنان نیک ابدان
کرده اند و در فرهنگ علی گفته است جامه با کسوت
معروف و تحقیق است که پاره جامه است که در شوق
وصال میکنند پس پشت افتاده میباشند هنگام سر
یا گردن بجا آور این نامیه می بندند و گوش سر را میبندند

در لغت الفارسی

و این جاسه براتی دره پوشیدن خوب است -
المالوق - بفتح میم نام ولایتی است کدانی القیه و
در ادات المالوق با نامیشکه مرقوم است و در شرفنامه
در ترکی با فاذ کورست -

امیر صاحب لوق - یعنی امیر المؤمنین علی رضی الله عنه
انقیق - داروئیت کبدان موی ریزانند چنانچه
ترج و هر درو را یکجا استعمال میکنند گویند قرع و نهیت
کدانی رننگویا -

ایلاق - بفتح نام شهرست و نیز نام درخت و
نشنگاه بادشاه در تابستان معنی اخیر از قنیه است
و در شرفنامه بخینی و ترکی آورده است چنانچه می آید
این کسبه طاق - یعنی فلک -

این هفت اوراق - و این هفت رواق
اشادات سوی سبعة کلمات -

فصل فی التری

ایاق - بفتح کاس -

ایروق - داس -

احساق - بالضم شک کدانی شرفست و در
رننگویا بمعنی لنگ آورده است -

اراق - نای و نام وضع -

ارقق - بکسر کیم و سوم زیاد -

ارتوق - بفتح پ و بار یک تر -

ارق - بکسر کیم و فتح دوم در و بفتح کیم و کسر لام
دور رننگویا بمعنی نوبست -

ارتوق جودا -

ارتاق - زون -

استقق - بضم کیم و سوم شتا لنگ -

اسلاق - بفتح شتا لنگاه بادشاهان زمستان

اثوق - بالضم توشه -

اغلق - بضم کیم و کسر سوم شتا لنگ -

اخلق - بضم کیم و سوم زغال -

اغلاق - مثله بنیز علوان و نیز کدانی رننگویا -

اقق - وحشی -

اق - بفتح غانه کدانی رننگویا و در شرفنامه بخینی است

الافیق - بکسر کیم و ضم سوم و فتح آنگاه -

الاق - بالضم همان الاغ -

الملق الافق -

املاق - نام ولایتهای ترکمان -

اوق - بضم تین راست -

او جعلاق - سر ریو اوق و دیگران -

او و لوق - ساق -

او و تاروق - فراموش کردن -

اولوق - زورق -

ایاق - بفتح همان ایاق که گذشت -

ایروق - بفتح دیگر کدانی شرفنامه و رننگویا بخینی است

الیق - بضم تین پاس -

ایلاق - بفتح نشنگاه ملوک تباستان -

ایلیق - کمانچه و التدا علم -

باب الکاف الهازی

مصل فی العزنی

آگ - مدد و روزی سخت گرم کذا فی التاج
و در صراح ست آگ سختی گرام و در کشته قناره
بعی آفت و در لغات طب است که شجر عشت
که آنرا بهند آگ و مدد خوانند -

اگر و هک - از برهت است -
ادراک - در یافتن و در رسیدن کودکان
به بلوغ و میوه به چنگلی و در اصطلاح متصوفه ادراک
بر دو نوع است اول ادراک بیط و عبارت عنی که
هو وجود الحق سبحانه مع الذمیل عن الالادراک
و عن ان المذکر هو الوجود الحق سبحانه و هو طاهر
حق سبحانه بحسب ادراک بسیط خالص نیست
زیرا که هر چه ادراک کنی اول سستی حق مذکر شود
اگر چه از ادراک این ادراک غایب باشی از غایت
طاهر حق خالص نماند و دوم ادراک مرکب و بهو عبارت
لمن الادراک الوجود الحق سبحانه مع الشعور بهند
الادراک و ان المذکر هو الوجود الحق و اما ادراک
مرکب که محل نشکر خطا و صواب رست و حکم این
و کفر راجع باوست و تفاحیل میان ارباب
معرفت تفاوت مراتب است -

اراک - بافتح و زنت شور و تان کذا فی القنیة من
و فی التاج شجر السواک و بهندی پلو گویند -
اریک - بوزن شرکیه نام وادی کذا فی القنیة
و در تاج بازار نمجه است -

افک - بالکسر و نغ و در نگو و وضعیف العقول
اکلیل المملک - کسریم مضموم نام گیاه است

و قیل نام دار و نیست یعنی اسپرک و آنرا شاه سفر
نیز گویند و قیل گیاه نیست که بفارسی مقصر و زرد
بهندی اسپرک و کلمه می گویند و در طب عین الکیمیا
نیز می شود که بدان ابریشم رنگ میکنند -

امساک - چنگ زدن در تهاون کمد شستن -
اناک - بضم نون سرب که بهندش سکا و سیا گویند
و در زنگویا بمعنی کسوف روی گذاشته مذکور است و در
شرفنامه گفته است بضم نون آبله که بر اندام بر آید و
سرب تازی و در تاج انوک بمعنی آبله آورده است -
اهلاک - نیت و هلاک کردن -

اناروشک - ناروشک بهندی نام گیاه -
انجک - بفارسی منزنگوش و بهندی خوانند
انجکاک - بفارسی محلیت بهندی که صیلا خوانند -

افصل فی الفارسی

آب خشک - بمعنی پایله آبگینه و بلوغی آب مجرد و بی مالک
آب سبک - آب گوارا و گوارنده و با ختم -

آبله زرخ فلک - بمعنی ستارگان -

آتشک - که یک خرد بهر گوان که آتش چنان انگ
تا بان نماید و نیز نهخته در غایت شربت که کودکان
بر جو میدگی پیدا یزد و این لفظ مرکب است باج و تصنیف
آخو ز خشک - آن آخر که در آن آب و گیاه باشد
آژاک - به وزن نام پاک شکی میان دریا که بتاز
بسنده خوانند -

آرام فلک - شبانه بین سکونت و وحلم و حرکت
آرد و استحرک - مدد و قیل مقصود بافتح و ختم

یعنی چنگال تخرک نام میوه ایست و بجای بابا کلدور
با دایم گوهری نیز گویند۔

آفریناک۔ ممد و موقوف فارسی فقط بانگ ستون
آفتاب پرستک۔ پاز گل نیلوفر و نیز هر گل
که کیبوست آنرا آفتاب پرست گویند و نیز طایفه
از گریان که آفتاب پرست اند و نیز هر کس که اهل هند
که گشت گویند و نیز در خسته خود باشد که در هند او را
هر هر گویند بر گماست آن جمله سومی آفتاب پرست
تخرک برده شده است و نیز جامه بوفلمون که رنگ
رنگ می نماید۔

آفتاب گردک۔ باغا و باغ موقوف و
کاف اول فارسی جانورست دراز و ممد و رعایت
شهرت از کرفس بزرگ که با آفتاب همیشه گرد
یعنی به طرف که آفتاب باشد روی آن باشد
باشد و عرب آنرا حرا گویند۔

آموزیایک۔ با و او فارسی و زام موقوف
اے خداوند تعالی و معلم علوم و آداب۔
آنکس۔ مصنف آن که اشارت است بکوه عید
اے خدا نیک۔

آورک۔ ممد و موقوف آخرت یا رخ را گویند
که هندی شش کچا نامند۔

آهوی فلک۔ و آهوی بره فلک برج محل
مراد وارند روا باشد۔

آبک۔ چیز نیست که اینجا چون گویند۔
ابلق فلک۔ روزگار یعنی روز و شب۔

آتابک شنگا بد ازنده و ادب آموز کوه کان و
بادشاهان شیراز را آتابک از ان سبب گویند که
سعد بن علی آتابک سلطان سخر بود و شب در حالت
مستی سعد بن علی و شش نفر دیگر را با و شاهی داد و بعد
وفات سلطان سخر ایشان بزمه پیشین خط را باکی
مستقیم داشته و برادر او کان سخر شاه با و شش
ارماکی که آنرا زارل و ازال جو بیست که با این بیست
سراحد و بی خوش دارد و بیست از همین باشند۔
املاک یعنی افلاک زسیار باز ماند و فرو افتاد۔
اثر و باهی فلک۔ راس و فلب که ذاتی الهیه و در
نسخه نجوم در و ده که راس و فلب و زمین املاک است
اثر و باک۔ بالفتح باز فارسی نام بادشاه است که
بوسه شیطان و دراز از کتف وی پیدا شده بود
هزار سال کم یک و در ملک اند۔

اسیرک۔ بابا فارسی فتوح نمک است که رنگ آن
جامه سبز و آن زرد و در اوقات بیست خیز و بیست
و در بعضی اوقات طبع خوشه که اسیرک ابوعلی که لیل الملک
میرزا خوانند و تحقیق آن در طبع لیل الملک نامور۔
اسکب الفتح قاصدی و الاغنی۔

اشکاک۔ بالفتح آن جامه که طفل نو زائیده و در چوبه
و فی الدستور آنچه بچه خرد را بدان بستند۔

اشک۔ قطره آب چشم و در زفا گویند است
که بر گیاه و بر زمین نشیند۔

اشک خوش نمک۔ یعنی اشک شور که از
گریه در و فراق بر آید که ذاتی المودیه الفوائد و در فتنه
مذکور است که این اشک نفع باشد و نیست که گرم بود
بخلاف اشک خوشی و در فتنه که آن شیرین تر بود

اصطلاح ازان پاک - با سوم موقوف و نیم فارسی
یعنی انبیاء علیهم السلام لما تمکد و اولیا علیهم السلام
از پیشک - بر وزن لغز که یعنی ششم
الکاک - با فتح قی -

الجبجک - نام شایزاده -

الکک - بجای راه و قیسل راه -

انجکک - بفتح کیم و ضم سوم نام سیوه ایست که
لطافت ندارد -

اندیک - با فتح یو و ک و باشد که -

انیک - پنجه کدافی یعنی اللفات -

اواره افلاک - عرش کدافی الادات و تشبیه

اقول شاید اوره افلاک است الف خط است و اوره

اواره حساب اگویند و آن مخصوصیت اما اواره

افلاک است معنی یافته میشود زیر اچا و در جسد

استرست و عرش آبا فلاک است بدینکه بالاس

افلاک است چنانچه ابره بالاسی قبا میباشند -

اینک - بلکه مصغری ازین چنانچه آنگاه مصغرات است

و بار فارسی غلط است کدافی القیة اقوال نیک است

این زمانست یعنی زمان حال و آن زمانه اندک و

لطیف است و هم از بهر این تغییر کرده و اگر چه عام

و در هر شارالیه حاضر اما درین ترکیب شارت کبوا

زمان خاص است بسبب غلبه یا باعتبار عین معنی

از قبیل اسم این زمان شده است و هم از بهر این را

فارسی خوانند و دلالت کند برینکه درین نوع تغییر

معنی شده است و با بگویم یا فارسی از بهر کثرت

استعمال زیرا چه فارسی در زبان ایشان خفیف است
یا بگویم اینک یا بار فارسی لفظی علمیه و موضوعی است
برای این معنی زیرا که اگر مصغری ازین کبوا است و آن
عام میشود در هر شارالیه حاضر -

این خاک تباریک - یعنی قاکب مردم -

این بر وفق جفت رنگ - یعنی دنیا و زکات -

این دو رنگ - یعنی روزگار ابدی -

اتوک - توره -

اکک - بفتح تین و بد -

اکک - بفتح تین و دین -

اکک - بفتح تین -

اکک - با ضم با -

اکک - بکسر تین و دوم -

اکک - بفتح تین و دوم و بفتح کیم و ضم سوم -

این لغت از تشبیه است -

اککاک - بفتح اکک -

اککک - بکسر کیم و فتح سوم -

اککک - با ضم شکمیه است خود تیر از صوف -

اکک - پنجه -

اککک - بکسر کیم و سوم و فتح دوم استانه در

و بضم کیم و کسر سوم اینک -

اکک - الگ -

اکک - الگ -

اکک - بکسر تین و دین و کدافی الشرفنامه

و در قیما الگ بفتح کیم و کسر سوم معنی راه گرفته

اکک - بضم تین و دوم -

الکلیک - یکسر یکم و دوم و چهارم دستوانه -

الملک - بفتح یکم و سوم رنج -

انک - بفتح تین رخساره -

انگزنک - بفتح یکم و سوم و کسر پنجم ایشان -

اوچک - بام -

اوروک - مرغابی کذا فی القتیة -

اوزاک - کرجان -

اورمک - آمه ختن -

اولک مرده -

اولیک - وقت نماز پیشین یعنی ظهر -

ایبرک - بضم یکم و کسر سوم مرغابی -

ایشک - خر -

ایکلک - بیمار کذا فی القتیة -

ایک - بالکسر بخوبی و نام ولایتی نزدیکیه ایران که تاریخ در آن خوب شود -

ایلمک - بالکسر آبادان جایی کذا فی الشرفنامه و در زنفکدیا بمعنی غرابال مسطور است -

باب الکاف الکاف

فصل فی الفارسی

آب آتش رنگ - شهاب سنج -

آب باوه رنگ - غون و اشک خونین -

آب گل رنگ - یعنی آب سنج و اشک خونین و نیز شهاب -

آتش رنگ - می سنج -

اوزنگ و اوزنگ - کلاه با سوم موقوف ملاکی

ورنج و اوزنگ بذال محمد بمعنی روشن هم آمده است

کذا فی شرفنامه اقول فیه نظر اما اول آن کله کلاه جا

باسوم موقوف گفته است و این آن هنگام است

آید چون مرکب از اوزنگ باشد و لفظ اوزنگ

یافته نشده است و در فرنگیهای معروضه و

در و این مشهور است و گویند که مرکب پس باید

که معنی آن برنگ و باشد رنگ آن بود چنانچه

سیکونی آب رنگ یعنی برنگ آب نه آنکه معنی آن هنگام

مسلم باشد چون لفظ اوزنگ را چه آذ بمعنی آتش

آمده است در روشنائی و روست و امیس کدنگ و

در اوقات اخلا خوب گفته است که اوزنگ هر دو

با کاف و لک و سنج که عربی نژاد مار خوانند -

آوزنگ - مدو و باران و جمعه آن خیار که بنر بوز

کذا فی الادوات -

آزنگ - بازار فارسی شکیج روی و اذام کذا فی

شرفنامه و در اوقات آورده است شکیج روی و اذام

و چین دو گونه و پایانه پای باشد و ایضاً بنیر آید

و در دستور معنی آن بزار جمعه مذکور است اقول آن

برهت برابر معله و این بزار خطای کاتب است که را

معله را از ترجمه نوشته است و در زنفکدیا اوزنگ

بمعنی میوه و تفریح است -

آسترنگ - بالفتح همان آسترنگ مدو و نوشته

مدو و مقصود نیز آمده و در شرفنامه همین موقوف

گفته است ازان معلوم میشود که مرکب و لک کدنگ

گیا هست بحد و چین که بصورت مردم روید هر که

ابا بیل - جمع ابول کلمه مرغان کذا فی الاستاج
و لیکن اکنون اسم شده است مر آن پرندگان را
که اصحاب فیل را ابلاک کرده بودند میگویند چون صحاب
فیل برای تخریب خانه کعبه باینوسی تمام آمدند
پرنده گان مانند کجنگ شکستند و بمرغان مقدسین می نمودند
بهر رو پاها و منقار گرفته پیداشدند و بر سر هر که
میزوندند میخیزد و کرم خورده میکردند همچنین همه ابلاک
ساختند و گویان ایشان که خجسته پیش پادشاه
نمود رفت قصه حال میگفت نظر بسوی ابلاک کرده
آن جانور را سلطان نمود و بخرید و نمودن این راهم
بیک ریزه پیش تخت بگشت -
اقتبال - فانی کردن و فاسد کردن دوستی کسی را -
اقتبال - زاری و لعنت نمودن -
ابدال - بکس تبدیل کردن و بالفتح بدل کردن بخت تن که
ایشان را بل گویند چون یکی را شان سفر کند و مقام خود
بگذارد و در آن مقام صورت خویش را آتش نماند
و هیچ یک و نیست -
ایمن و ایمل - ای همان و ایل که در دایه یافت
مقیم و نشینی بود و روزگار خود و گهستان گوشت
که بر سر نه یک سال بکایت مکر گفته و آنکه بکایت
با آن حکایت اقامدے بکایت دیگر میگفتند -
اینیته اخیل - آواز صدا -
ابهل - بوزن خرمی و آنها باشد مقدار کنایه
منه خن میگویند که کذا فی القنیة قلا بعض
هاتق الاشیاء قیل اهل درخت عمر و بعضی
گویند در تنبیه که او را برین خوانند و بندگان

کذا فی القنیة ایضا و در تاج معنی درش نوشته است
ابو عیال - کبریا و عین مملو و یا عین مجز نام مرکب
ابو اخیل - کبریا و مملو و سکون سین بی مسئله
سوسمار کلمه هامن القنیة -
ابو الفضل - کارکن سلطان محمود و بکشتن نیز
خداوند فضل را گویند -
اجل - بختن بالام شده و بزرگ و بختن معنوی
یعنی مهلت و وقت مرگ و در شرفنامه معنی آرزو
سند است -
اجال التفصیل - نام جنتی است از قسم بیع
و آن آنست که اول چیز را بخرند و بخرند
بعد مفصل کنند -
اجمال - جمله و خوبی کردن و نیز ضد تفصیل
و بالفتح شتران -
اجمل - نیکوتر -
احمال - بارها و بار دادن و بر داشتن -
احتمال - بار برداشتن و از کسی فرو بردن
و بمعنی قبول کردن هم آید -
احول - کج چشم آنکه یکی را و بینه هندی بکبار
احکال - مشکل شدن -
احلال - ملال کردن و از او عقوبت شدن
احتیال - چاره ساختن و مال قبول کردن بهام
تسکار کردن -
احوال - حالها -
اختیال - نقصان عضوهای کردن کم کردن

اختلال - خالی پذیرفتن و غفل -
 اختیال - گردن گشتی و تکبر کردن خیال نمودن -
 اخلاص - خلل رسانیدن زین و تمسک کردن -
 اخمال - گنایم کردن -
 احتما سبیل - آن دو ستاره که غرب آرد
 شعرا این خوانند -
 اوخال - در آوردن و در بردن -
 اوغال - تباهی و فساد و کارے آوردن -
 اولال - ناز و کرشمه کردن -
 اقبال - پشمرده و لاغر و کاهیده کردن -
 اولال - خوار کردن -
 اقبال - غافل کردن -
 ارجل - مردے کلان پای و اسب که یک پا
 وی سفید باشد و آن گزیده دارند و چاروا -
 ارسال - بالکسر و ستاد و فرو گذاشتن -
 استعمال - متعل گردانیدن چیزی طلب کردن -
 استقبال - معروف و طلب اقبال کردن -
 استمال - نرم شدن شکم و طبیعت این
 از باب استعمال است -
 استمال - حالت خوابیدن و انتظار کشیدن
 اشتغال - مشغول شدن -
 اشغال - بفتح جمع متغزل -
 اشکال - بفتح جمع شکل و آن برصیت مجموعی
 چیزے اطلاق کنند که در علم مل شانزده شکل اند
 و در علم کیمیه و هند سنیز اشکال متنوعه و مختلفه می آید

سبب اطالت نوشتن مترک آفتاب و در تاج
 سمی نمک مانند است و اشکال بالکسر شکل شدن -
 اصطل - آنکه برست یعنی بپاگاه -
 اصل - پنج و بنیاد چیزے - و اصل ارجل
 حسب الثابت و يقال فلان الاصل و الفضل
 اصیل - چیزے با اصل و بزرگ و شایسته
 و آن بعد از وقت عصر تا وقت فرو رفتن آفتاب -
 اضلال - نیست شدن و نابود شدن
 اضلال - ضائع و هلاک پیراه گردانیدن
 و بے راه یافتن -
 اطفال - بفتح جمع طفل یعنی بچه -
 اعتدال - بالکسر رستی و برابر شدن -
 اعتزال - بالکسر کینه شدن و هلاک و گشتن گردن
 اعمال - بفتح جمع عمل -
 اعتزال - تشنه شدن -
 اعتفال - غافل گردانیدن -
 اقبال - پیش آوردن صدا و بار و فی التاج
 روی فرو کردن و در یو یللقا است اقبال - و
 آوردن بکس و در باب تمال بمعنی دولت و شرف کرم
 نیزے آید مجازا و جائیکه معان الیه آید این کبریت
 انجا اقبال اتم و حجت مراد است -
 اکال - بفتح مخفط طام خود و کسب خاتم و تاج و فی التاج
 اکحل - گ و در چشم را بگویند که انی اکستو -
 اکلیل - تاج و یک از بستن تاج بل و در دست
 بمعنی منزل ماه مذکور است -

انتقال - فرمان برداری کردن -

امر مال - بکسر الکفایه فتح کما کنذنی القیبه مؤید
 اصل - بقتیتین امید داشتن به استعمال این لفظ در
 دنیا و افعال مذمومه کرده اند کذا فی المودیه الفوائد
 امیر الخمل - یعنی امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه
 و خمل جمع خمله است یعنی آن دین ست که در آن
 شرفنامه و بفتح نون با سکون حاوی عمل بادشاه شد
 و آن بکسر مشهور و مقداره بزرگ انگسان دیگر
 همه گسان تابع آن گس میباشند و آن گس و خندان
 میباشند و گسان دیگر میروند و در اطراف برای آوردن
 شد باز در آن خانه بشویند و چون آن گس بادشاه
 ازان خانه روان شود ایشان همه برابر وی روان
 شوند و همه از بهر این گسانیکه میروند آن گس را
 بحفاظت میدارند باقی دیگران نیز بخودی خود میمانند
 و میروند و می آیند و شهدا میدهند و میگه میزدند
 این امیر الخمل چهار میانه در میان را و در آن
 فوجی بکلی الخمل معروف است و است ازان
 همین امیر الخمل دوست و آن الف و لام بر هر
 عمارت است نه استغراق که دیگران تابع و نه است
 در فوجی نمیند

انتقال - از جایی بجای بردن -

انزال - فرو بردن و آنچه از مرد برداشتن
 انجیل - نام کتابی که بر عیسی علیه السلام نازل شد
 اول - بکسر تین در شرح و تفسیر و در حدیث اول
 و یا زید و جود و یا آخر و یا کشته موجود و یا

نوعی که
 در کتاب
 موسیقی
 فیضیلا
 کسر

الاول همیشه بود و الاخر همیشه باشد -

الاملال - ماه نور اویدن و نام خیری و دشمن -

اهل - باشندگان خانه و شایسته و شرافت

اهمال - فرو گذاشتن -

اهوال - انگور در و ککنده -

ایحال - ترسانیدن -

ایصال رسانیدن و شباهنگاه رفتن -

ایقال - شتاب فتنه از جاری تندرت شدن

ایکمال - خوانیدن و غامی کردن -

ایداول - نام کوهیت -

فصل فی افکار

آب سیر و اسق لعل - اسپ تنگام و نیز رو -

آب لعل - سی - پنج طعم -

آب و کل - یعنی قالب البشر -

آب و دل - سوز دل و محبت و روش نیز می آید -

آب و کل - اسپ تندرو و جنده -

آب و کل - سی - سی - پنج طعم -

آخال - مد و دیناری افغانی که بتاریش قطعه

آمل - نام ش -

آمنه و همگان ازل - یعنی انبیا علیهم السلام و

اولیا نیز و قیل شعرانیه لان اشعرا لایند الرحمن

آینه پیل - یعنی حیران چنانچه در کتب است بحقیقت

آینه پیل و رنگ شتر اسی از بهر های ایشان و پیل

لیکن بلفظ آینه ذکر میکنند چنانچه در تفسیر لغت است

انجیل - نام بادشاه جالبسا -

ابھول - جان اهل السوس کنایه فحاش طلب

ار و پیل - سواد و حقون پنج فاسفی شرم و خجسته و از پیل

ارباب بیست که در این دنیا اند و بگو خوش بگوشت و بگو
 ارباب بیست - نام ششزده که برای حمایت خداوند
 مطیع صفحاک شده و در مین کربایل بود و ایشان
 از جمله آن که گفته اند اینان با کمال صفاک میدادند و بگو
 هر روز مگر قتلند چون چند جمع میشدند بگو
 گو سپند بر ایشان میدادند و میگفتند که برید و در
 زبانه بادان شعیب میگنیدم و در گران هم از او دادان
 از هر طریقی - برای حواری و از کذا فی القیبه -
 است کشف فعل - است بنگام رو -
 است بفعول - بالکسر ببار و و او فارسی نمی
 که با شربت بخورند برای مردی -
 است قیام بالکسر ببار و دشتی که بپندوی کانه -
 میگویند و در طب مطابق الاشیاء کور است است قیل
 بر وزن انجیل بپایز خوش بپایزیش بصل لسان
 گویند بنگنند ناگویند و آنرا قوما خوانند -
 اسماعیل - نام پیغمبر عرب و نام صاحب ب
 اباحت که در دیش نره است پیرستیدند و
 و اسماعیل بدو منسوب و افغان نیز قومی غامی
 اشترو ل - یعنی غول هندی نام و -
 اغال - بالفتح سیه کردن و تقریب و فر کذا فی
 زنا گویا معنی تقریب و رواج مکنده درون و میان
 قوم هم آورده و در صراح معنی آن بر اغالیدن است
 ازین معلوم میشود که این اغال را اغالیدن است
 و در لسان الشعر البیاض محل مراد معنی مصدری
 ذکر کرده است پس در زنا گویا نیز هم ازین است

لیکن معنی فراغالیدن جانی و چه نشده است
 که او یافته پند و احتمال دارد که این معنی از اغال
 باشد قطع نظر ازین که این مشتق از ان باشد و فقط
 فر اگر فاعلیست پس معنی آن معلوم است و اگر
 سازی است پس معنی آن در صراح مذکور و بدین است
 و در تاج و ایزد و میدان از چیز است -
 اغال - ستاره که اورا میزان خوانند -
 اغلاک ظل - یعنی سخت حمایت کذا فی الاوقات
 و این صفت از ان بادشاه باشد که سایه لطف
 محیط باشد جمله عالم را مانند افلاک پس معنی
 ترکیب سایه جو افلاک است چنانچه شیر دل ای دل
 شیرت این کربصل صفت است و بگوشت و بگوشت
 ایل - بالکسر نام خدا تعالی و ازین است بفر
 میکانیل یعنی بنده محمد از جیل بفت سزایا و بگو
 اسکل - بالفتح با کاف فارسی معنی هم گریان و بیل
 اوده گوی که بیان و نیز گفته کلاه -
 اقول - میوه آوینده کذا فی القیبه من الکبوت
 اقول شاید این تصحیف کتابت است زیرا که
 و را دات لغات و سور بر عربی هم سطور است و در
 ادات این اند کو نیست بلکه بد معنی آورده است و
 نسخ و سوره که در کتابت است دران بدین معنی
 بدو لغت و میان و او و بعد الف دوم فون آورده است
 و هر دو لغت را بدات فتح کرده است و این نسخ
 انتسخ است از نسخ سالیانه و الله اعلم بالصواب -
 او شول - باز او و فارسی دوم شتاب

و در لسان الشهدا چون قبول است -

ایدا حول - نام کو بهیست -

ایقول - بالفتح مدت ماندن آفتاب برج بنده که
رویان یکا و شمرند بهیست و عباد و ن خوانند کذا
فی غیر فنامه و در توبه آورده است که شش ماه در
اول سال و آخرین ماه روزه است بزبان و بیان
ایمل - بالکسر همان ال بفتح سرائی این اکبر ال
یعنی نمک -

این مرد و دیر سال - یعنی سپهر و بهر سال
این و قوت منزل - یعنی دنیا و عقبه و این قوت منزل
بدان گفته اند که بقصد سادگان طریقت مقتسام
صدق است عند ملک مقتدر و آن مقامی است که
لیس فیها جور و لا تعصیر لکن تجلی ربنا ضاحکا -

این خلل - بالفتح یعنی دنیا -
این خلل - بالجمع معنی هم یعنی آسمانها و زمینها
این لعاب لعل - یعنی زرق شهاب -

فصل فی الترمی

نخل - یعنی بنین آدم علیه السلام -
ال - بالفتح رنگ لال و سپ یوز و بتان
و بالکسر شروایت و بهیست اول مکان رنج -
انزل - بهیست کم و سوم و رنج -
مکال - بهیست رتخدان -
او غل - بهیست کم و کسر سوم سیراب کردن
ایمل - بالفتح قزاق و نام ولایت -

باب الیم

فصل فی العربی

آدم - سیاه رنگ نام پیش از اسلام علیه السلام
کذا فی الکتاب و در تاج و صراح معنی کندم کو بهیست
ات ایام - آفتاب و اوقات این ترکیب شکر
سیان عربی و فارسی -

امرام - سنت تا فتن و بهیست و آوردن کلماتی
ابریشم - بالفتح و الکسر مع لیسین بهیست بر شیم
ابریشم گنگ شدن گنگ گردانیدن -

ابریشم عرق ال ابن الاعرابی لیس فی الکلام العرب
افعیل - متوالی الکسرات و لیکن افعیل
بفتح اللام مثل الیچ و بهیست معرفت المعرفه و انکرة
و ان سمیت به کذا فی الصراح و در تاج معنی آن
بر لیسیم بغیر ال صحت معنی معر و گنگ شدن گنگ گردانیدن
اکرم - بالفتح گنگ شدن کذا مگردانیدن گنگ
ابن کسلاص - نام شوهر لیلی -

ابو جهم - کنیت است که تباریش سوبق خوانند
کذا فی الصراح

الیه الاوهم - رنگ کذا فی التاج -
اشامه - نمک کردن و تمام شدن
اشامه - بار بر گرفتن زن و جزای کینه و اول
اجرام - سموات و سیارات و ثوابت کذا
فی القنیه و در غیر فنامه معنی ستارگان آورده است
اقول و عربی این جمع جرم است و معنی آن زن
و گونه و آواز است لیکن در فارسی غالب است
بر ستارگان بدینکه خداوند جمیع سموات و زمینها

استقامت
طریقت
دران و در قوت
و لیکن معنی
که در و گنگار
دران و گنگار
ای که در و گنگار
و در و گنگار

نیز

همچنین یا بدینکه این ستارگان گوناگون اند
هر یک بصورت دیگر اند و سموات نیز متنوع اند
احتشام - بکسر و هم هشت اقسام است

احرام - بالکسر و حرم و دشمن و در راه احرام شدن
و در امر گرفتن و باز داشتن از کسی و در امر کردن
کذا فی التاج و احرام در عین آنست که حاجیان
کعبه لبس مخیط و استعمال طیب و حجامت و نجاست
و غیر آن بر خود و در امر میکردند و جابه سیاه می پوشیدند
احکام - استوار کردن

احسن تقویم - روشی خوب که کذا فی و نمک
علی بکی و در تفصیل مذکور است ای رستخت
و نمک و صورت و فی العده معنی الآیه لقد خلقنا
الانسان بشرا سويا فصحا راجبا را را سیاه و فی التاج
تقویم است کردن

احتشام - ختم کردن و آخر کار
اورم - بالفتح بار از جمله معروف که از آن نه
زیرین ترین باشد و فی التاج الا درم جای هموار
اوتم - اسپ سیاه و نمک و نیز نام دیو سلطان
ابراهیم که با و نشای بلخ ترک داد و در روشی دنیا
کرده بود و قصه آن مشهور است

اویم - بالفتح چه تنه خوشبوی که هنگام طلوع یل
آژازنگ و بوی حاصل می آید و این دو نوع است
اویم یعنی اویم خانگی و در قفسه آورده که اویم
پرست گویند و آن چرست و فی التاج
الاویم معروف و اویم کل شی ظاهر جمله اویم نهاد

ارقم - ارسپاه و مپیله

ارم - بالکسر و هشت شد و عا و میگیند که شمشیر ماه
یکه شست الا آن بختی و آنجا که هفت هشت و نه این وجود
کرده چون هشت کن ای و جابش قبض کن و در رفتن
نیافت زیرا چه هشت مرکب از آن را مردم ست ارم
بدین دلیل شاید یعنی میگیند که هشت هشت هشت
یا جانی نقل یافته اند و میگیند که این غذا ای نه
بر آسمان خواهد بود و همچو هشتان و دیگر وسیع خواهد بود

و این برای آنست تا شاید ادب احبت زیادت شود و
در سراج القادر است که این هشت هشت هشت و آن
هشت هشت بالای هفت آسمان طبقا عن سبق
این زمان است یعنی یک بالای دیگر است و بعد از
مذکور است که این هشت نصیب مومنان است غا و در

خواجه بند کرد و در بعضی نسخ است که بالای هر اسمی
هشتی است و در ذرا نمک و مذکور است که اسم نام مردم
نیز است و در تفسیر زبانی میگیند که نام عا و اول است
شهر و گوی فی التاج سنگها که بیابان راه

از و حاحم - هجوم و زبوی کردن
از میم - ماکه چون باریک شود و با فرسود
اسم - کلام

اسلام - معروف و سلامت و دشمن نفس مال را
بگفتن لا اله الا الله محمد رسول الله و ایمان و اسلام
یکست و قبل الاسلام اعلى من الاسلام فقد اکبر
آورده محل اسلام قصد رازت و محل ایمان ملک
احصم - کر

در این کتاب
در این کتاب
در این کتاب

در این کتاب
در این کتاب
در این کتاب

احلام - خوابهای شریفه که اثر تقییر بر آن کرد
اعلام - بالفتح جمع علم و نام و نشان -
اقایم - بالفتح جمع اقلیم بلکه کشور و آن قسم حصه
رج مسکون است و بر اقلیمه فسوب ستاره است
یعنی بر مندرج بر مندرج و بر مندرج و بر مندرج
بشمس و با و از اقلیمه بر مندرج و بر مندرج
اقایم - بالفتح جمع اقنوم بالضم اصل بر مندرج
نیز کسانت جوهر و آن سه انجلیغ را ب اقایم
گویند و در تقییراتی و بکارانی مذکور است که اقایم
علمت و جوهر و علم و هیئت است و نصاری که توهمی
عبد السلام اند و جوهر را ب و علم را ب و حیات را
ز و ج نام نهادند و گفتند عیسی پس را است و میر
زن خداست و این غلطه ایشان از است که در
انجیل آمده بلفظ اب عیسی با بن مذکور است بدست
که لفظ ابن مجاز است یعنی الله را ب گفتند بدست
که مشفق و مهربان بچه پرست و عیسی را ب مجاز
گفتند بدست که محبوب و دوست چنانکه در قرآن است
نحن انبار الله و انما کوننا من انبار حقیقت انبار
مرا دیت بلکه اجبار و اغرام است و بگویدیم از
اب اصل راوست و از ابن فرج و دیگر در طعن ایشان
آست که علم خدای تعالی شده است بسو عیسی
یعنی صورت علم اوست پس عیسی ابن باشد بر مندرج
علم عبارت از بن است چنانچه گذشت و علم را ب
بر اعلیت گفتند که ابن از او و پدر از مندرج
نه بند و چنان بے وجود و حیات علم حاصل نگردد

اگر اینها را
نظم شود
او تمام چیزها
که افعال اینها
باشد

و این هر سه اقایم نامش اینان گویند که هیچ اصل اند
و دیگر به صفات را افعال اینان بگویند -
اکرام - گرامی کردن -
اکرام - خیر و شدن چشم -
اکرام - کنیزان و خیر و چشم -
اکرام - و بر گرفتن و بزرگ کردن را لازم را -
اکرام - و بر بزرگ کردن -
اکرام - بیکدیگر زدن و بجا -
اکرام - فراخ آمدن جراحت -
اکرام - لازم کردن -
اکرام - بیکدیگر زدن -
اکرام - بیکدیگر زدن -
اکرام - بالکسر و در دل افکندن -
اکرام - بالفتح و در بناک -
اکرام - بلکه شریفه ای قوم و امامان
ما در و در هر چه که کل ما انضم الیه و سایر امامیه
یسے امامان قبل الصلاه و هم از به جمع این امامان
اکرام - مرگ -
اکرام - گندم - و معده -
اکرام - بکسر قاف و فتح عید و بلام شین
القول و شین از انهم بکسر المیم و سکون الراء الیه و فتح
الراء از انهم بکسر المیم و سکون الراء الیه و فتح
اکرام - بکسر المیم و فتح و ال معاکبیت پ
که تا برایش می خوانند -
اکرام - یعنی آسمان کا بکشان
اکرام - است شدن کار و بهم باز و فتن
اکرام - کینه کشیدن از کسی -
اکرام - ستارگان -
اکرام - بالضم تشنگی کذا فی القنیه

احلام

اِهْتِصَام - رستم کردن و از حق کسی چیزی کم کردن
اِهْدَام - جدا کردن - کندن -

اِهْرَام - کثرت پیر شدن -

اِهْتِمَام - اندوختن و نگاه داشتن و بهت و استغراق
ایام جمع کوم روز با روزان با فیه یعنی روزگار آمد -
ایهام - بمانان گفتن و اضمحلال و از یاد رفتن

فصل فی الفا

آب از جایز چشم - اسی غدا بهم کدانی اصطلاح است

آب اندام - بیا که موقوف به پیر است و اندام
وصاف اندام و بیا که سر و دشتانی اندام بزرگی

آب حرام - شراب و کنایت از عشق و محبت

لیکن آب دلم بدین گشت که زاده انج و دلم نازنا
آب دیده جام - یعنی شراب و جود آب -

آب عظام - بیا که باران و روضه ابر -

آب گیسو - طاراجم - یعنی - آسمان -

آب مرص - شیرین و نیک و جاده و اصطلاح مرص و آب

آب شکر - ای جاده و قند و عسل و قدر و قوت

آتش چشم - تیغ و اشکال از آلات قتال -

آتش ز مرم - آفتاب -

آدم - شمع یکم و ضم سوم بدل و الصاف نگاش

بشم و گن و نیمی و نیمی گوشتی شرم فی الایات قیامه

آستان عدم - یعنی دنیا و موت -

آش حکایم - همان آتش دیتق -

الوده خون آدم - ای مجروح و خون گریبانم

مرواح و قلم - ای حق و اله و الهی حضرت است

آب روان بزم - تارگان و شادان بزم -

آب می توام - اسی اسیر و صید توام -

آیت ایام - یعنی آفتاب و بابتاب -

اسبجد تجرید و چشم - یعنی از نفوس و جود و از جود

نفس بیرون آمدن و از اسوی الله محو گشت -

ابراهمیم - کوهیت در کربان زمین که از کوه

ابراهیم نامند و نیز نام ز رشت که صاف و هب است

ابریشم - معزوف که از ابریشم نیز گویند و

بریشم نیز در آن لذت است و در تازی ابریشم

خوانند و عرب است -

آبدام - بمعنی - جسم -

آبلق ایام زمانه -

آبلق چشم - اسی مرکب چشم با صاف صفت است

موند و با بون و نیک چشم سیاه و سپید است

ابن سلام - نام شومر کیلی -

ابو عاصم - کنیت از پسر ببا انیش سولق خوانند

کدانی الصراح و بیکه و نوازند از آنکه نوازند و نوازند

آتش خیم - مرغ -

آتشاخم - بالفتح طائفه اندر انشین و کنایت از

خواج و یک است چنانچه زیره و فلفل و نیک و

هر چه مانند این باشد کدانی العملی -

از پوست بیرون آدم - اسی خند و زبان

آدم و فانی شد -

از جان قدم بر آرم - یعنی از جان بخیزم -

از روم - بفتح یکم و ضم سوم نام شهر است کدانی بختی

و قبل منوعیت نیز ترجمه من الرود مست و نیز مرکب است
از سه لفظ یعنی از روی من مراد و راد است نخست مراد
از مراد و راد و مراد و راد است و مراد و راد
مقدم ساخته کذا فی الادوات و اقول یعنی سر زانو
مقدم ساخته و این میان حالت مراقبه است زیرا که
در مراقبه مردم سر را فرو می نهند و دل در سیر می شود
پس گوئی زانو را مقدم ساخت -

اسم مخم - با کسر یا قافیه است و مخم که بازیش بجا گشت
و گویند که در غایت کسب یعنی نه نشی و ان است و در کتب سر
آمد و از همین قاعده مخم سیاه و زردینه یافت کسر و فرمود
تا این مخم را گشتن از ان این رست -

اسم مخم - با کسر یا قافیه است و مخم که بازیش رند و
ریش بیابان شد و ان سر و می که از تابش باقیاب
بر سر و بهمدی افتد و بهمدی در لسان الشواقر و مخم
ریش که از جراحت چون فرام آید و رن پر شود -

اسطرلاب چهارم - آفتاب -
اشام - پنج بمانی شام مذکور و شنگ الطیف و بخار و
اشام - پنجم که موسوم و چهارم ستم کردن
بزرگ کسی را به چنگ است و داشتن و در شتی کردن و
بزرگ و بنیز از گشت ستم -

اشک خون لقم - اسی اشک خون آلوده که
از اندوه و فراق زیاد -

اشک شوره گرم - یعنی اشک اندوه و فراق
اشکم - با کسر همان شکم زیاد است و مزه -

افسوس و غم - یعنی آفتاب -
افعی زهر خام کهک و زبانه آتش -

الف و دال و میم - یعنی آذم علیه السلام -
الف اقلیم - و ان که بدست کذا فی الادوات
و اقول مراد از الف است که حامی را تعلیم است -

اشیلم - بفتح کیم و معنی دوم غلبه است مانند کان اگر
آزما بخورند غذا حاصل شود و از ان شش سازند و ان
کرد و ان چندی از آن بدن گدازد بسیار شود و کذا فی لغت و گویند
در کتب کتب است که بعضی یا بعضی سرخ و یا گشتن کیم و گویند

الم از ان الم البهیم یعنی یابی و فنج فنج و زود و زود
آه بفتح هیم و زین است و هیم که زین نیز زود و شکستن
استخام - با فتح آخر کار و در لسان الشواقر گفت است

استخام وزن اکام عاقبت و هم استخام با فتح بعد
از یک لغت باز آورده است استخام و وزن اندام
کار سه که بنظام آید و در قدیه معنی این در لغت اندام
آورده است نظام از لسان الشواقر -

اندام - معروف و آراستگی و زیبایی و در قدیه
منقول است از لسان الشواقر یعنی کار سه که بنظام
و نیز در اتم الحروف و ان میخ نیست -

انگشت و ششام - یعنی انگشت شهادت
کذا فی دستور الاخوان -

اوستام - با واد فارسی و بین موقوف معتد
این زوال تعلیم - یعنی دنیا -

این طارم - یعنی غلبه -
این قبای امعلم - یعنی آسمان و نیز -

این بهفت خم - یعنی سموات سبعه -
این میتم - یعنی آفتاب -

فصل فی الترمی

اجتهد مکرم - کردیستی پایه -
 ادم - البقیه تین آدم علیه السلام -
 ارم - هزار -
 ارم - کاستین بودم -
 ادم - البقیه تین مندر زند -
 اسلم - بالفتح اسود -
 النعیرم - حب فطر -
 اویرم - جنگ که آن سازیت -
 اووم - بالفتح خانه دیوار -
 اووم - محلب اووم بالضم و باران فارسی گو -

باب النون

فصل فی العری

ابطان - مالک از خواص صاحب سر خود
 گردانیدن و شیر بر گرفتن و جاده اشتر کردن
 آمان - بالفتح زینهار می بینی آتمل بفتح حید
 امین - قبول کن و چنین بادان و دو مقصور
 و در حاشیه کنز المنقول از ابن الفاضل است که امین بفرم
 همین است یعنی چنین میخواهم -
 ابن سیرن - نام جبرایلی تعمیر خوان بنده
 ابن یامین - نام برادر یوسف علیه السلام
 ابو حیان - نام زاهد توریث خوان و عالم
 ایشان کذا فی القیمه و نیز کنیت مرد بدو کذا فی
 ابو قلمه - مؤید قرائی اذ او قاید بن شمس
 باوان شتی لعل سلایو یوان کذا فی التاج و

فی شرفنامه است نیز جابر است بغایت لطیف از
 پرورش می بافند زمان زمان برنگی دیگر میاید
 و در عجب است البلدان است در غایت بر کوه بادل
 هر گونه که در عالم است در بر کوهی میاید
 با دایره بوی نماید و میانه روز برنگی دیگر و با خبر روز
 برنگی دیگر و چون شب آید مانند آتش میاید
 آواز سحر سخت بگوید و آواز کاش را سماع است
 از زبان بندگی شیخ المشایخ شیخ سلطان که در علم
 ملک شمس مقطع بهار تو قلمون را در بهار آورده
 و آن جانور سحر از حریق سحر بزرگ و در جنگهای
 گوناگون می نماید صبح رنگ دیگر میان روز سحر
 رنگ دیگر در شب رنگ دیگر و در و در شرفنامه است
 که بازی زبان کنیت حریاست که بیداری آن را
 آفتاب پرست نیز گویند و نیز جانور این شیخ است که
 در روم بافند که زمان زمان برنگی دیگر میاید
 آمان بالفتح ماهه خرواق بنیمین جمع و نیز سنگ
 استادن گاه آبکش باشد بر لب چاه -
 اتقان - کاسبی محکم کردن -
 اتقان - استوار کردن -
 احسان - نیکی کردن و دهنستن -
 احمد حسن - نام وزیر سلطان محمود بنکین کین فی القیمه
 او کن - خاک رنگ را گویند کذا فی الدستور اتقول
 این شوق است از او که بالضم رنگی که بسیار میزند
 او مان - پیوسته شراب خوردن کذا فی الدستور
 مدمن خمر هم از این شوق -

در حاشیه کنز المنقول از ابن الفاضل است که امین بفرم همین است یعنی چنین میخواهم

که آنرا بسندی نرم آگونیذ کذا فی القشیه ورتان
الایهقان مند بود شقی -
ایقاقین - عود بهت -
ایران - دوزخ است -

فصل فی الفکار

آبار اسیدان - بفتح اول و حروف بافت کشیده و موصوفه
تحتانی و رار ممل بافت کشیده و کسوفون پشته
تحتانی رسیده و فتح وال سجد و نون زده نشسته
ستایش کردن و وصف نمودن -

آبادیان - بفتح اول بافت کشیده موصوفه
بافت کشیده و کسوفال ممل و مشنه تحتانی
بافت کشیده آستان ممل آباد اگر گینه و اولوین
پیغمبر است که بفرموده مبعوث شده -

آب از جگر خنک شدن - کنایه از عطا کردن
و چیزی ببرد و دادن باشد -

آب باران - نام سیرگاه است از مضافات کابل
آب برین - کنایه از جوی آب آگونیذ که زیرش
مخوف باشد و بر دم آب اخبار غنه کند و بیرون
روید یا پیوسته تراوشش میگردد باشد -

آبان - محذوب بر وزن تابان نام ماه هشتم است از
سال شمسی و آن مدت ماندن آفتاب در برج عقرب که
فاریسان آنرا آبان ماه گویند و نیز شکیان نامند
و فی الاوقات یازدهم روز از ماه و فی العلمی ماه را گویند
و نام فرشته است که کل برآین و تدبیر امور و صلاح
ماه آبان با و تعلق دارد و نام روز دهم از چهاره شمسی

امیان - همان مال -
امیر المؤمنین - سر قوم متان خطاب علی مرتضی
امین - معروف یعنی امانت دارد و تمام کرده شد
انسان العین - مردم چشم -
انسان - مردم و مردم چشم و سر انگشت -
انگندان - معرب انگوز و پندگی بپیک -
انوان - ماهیان و اوج جمع نون است -
اوان - بفتح و قوت و بگام -

اوهون - آسان تر و در تاج یعنی روز و شب است
ایمان - گم و بدین بوی بزم گردانیدن و در
شرح تصدیق بدل و اقرار بر زبان و حدایت
خدای تعالی را و حقیقت پیغمبر علیه السلام را
و ایمان بفتح بیان و بیانها و سوگند و سوگند
دوست رست و دوستانی رست و در اصطلاح
مستوفی ایمان از مقتضات اسامی جالیه است و
نیز عبارت از مرتبه علم بقاست -

امین - سوگند رست و مبارک
و نام بیانی است که موسی علیه السلام در آن پند
فی چو انید و در صراح است امین بفتح نون و ای
فرزندان رسول الله علیه و سلم بود -

ایوان - بوزن کیوان و قیل بوزن دیوان
صفه و طاق و نشسته گاه کذا فی لسان الشعراء
و در سحر معنی گوشه سر بریده مسطریه است
فی التاج غایه پیش کشاده و بلند -

ایهقان - بالضم و بفتح و ضم الهماز و بیرون

فارسیان بموجب قاعده کلیه که نزد ایشان مقر است
که چون نام روز با ماه موافق آید آن روز را مبارک
دانند و درین روز عید کنند و جشن سازند و نیز بپایان
نزدیکی از پادشاهان ایران بود و درین روز با فراسیای
جنگ کرده و شکست داده و تعاقب نمود و از ملک
خویش بیرون کرد و پارسیان این روز را عید کنند و
دیگر آنکه چون مدت هشت سال ایران این یارید و قتل
و مردم بسیار تلفت گردیدند بعضی جنگ دیگر رفتند
عاقبت در همین روز باران شروع در باریدن کرد
بنابر آن این روز پارسیان مبارک گیرند و عید کنند
و گویند نیک است درین روز حاجت از خدا و سلطان
و بزرگان خواستن و سلاح ساختن -

آب تشنیه - حزن و اشک غمزدگان کذا
فی القتیبه و قبل شراب از غم و غمی و نیز
آب پیکران - ستارگان و کواکب آگوشند
عموما و رونق و روشنائی سی و شش پیکره که بنحان
آنها وجود خواهند نمود -

آب تمیز - نام پرفریون که صفا کار داشته
و بعد از کشته شدن او فریون صفا کار داشته و
پادشاه ایران زمین شد و صاحب گنجینه و کردار نیک
و اسعد السعد را گویند -

آب حیوان - یعنی آب حیات فارسیان
بسکون با استعمال کرده اند -

آب خمران - باران خمران -
آب خورشیدین - شراب خورشیدین و خورشیدین

آب خوش خوردن - آسودن جهت یافتن
و بر خورداری گرفتن کذا فی القتیبه و فی شرفنامه
اول با کسور بود و خوش صفت آب باشد چون
موقوف باشد آب بفرات و فراتیت خوردن
بود یعنی آسودن - راحت گرفتن و بر خورداری یافتن
آبادان - بابا موقوف مختص آبادان و حاجی عمیق را
گویند که آب در آن جمع شود و ظرف و انانی را که آب
در آن جمع شود هم نامند و نیز نشیب که در آب باران
فرایم آید -

آب دستان - بابا موقوف ابرق و اوقا مطهر
آب دمدان - یعنی آب دستان است -

آب دندان - یعنی برافت و باطل دندان
و نیز بعضی ضعیف و مفت آید و نیز میوه امر و را گویند
کذا فی شرفنامه و در اصطلاح الشعرا یعنی مضطرب و مفت
و نیز دندان نیز آمده است و در قتیبه بعضی سحر گناه
آورده است و نام نوعی از ملک است -

آبادان - سزاوارست و خاندان کذا فی الاوقات
آب رزان - می انگوری -

آب رنگین - غلظت اشک غمزدگان می سرخ فام
آب زان - بابا موقوف غلظتی را گویند از مس
امثال آن بقدر تقاضا آدمی یا کثر از آن یا بسوختن

سورخ و دار که اطبا بپارلان را در آن خواهند یافت
و سر جای از آن سورخ بیرون آرند و آب گرم با او
جوشانیده و در آن کنند و بعضی آرام و قرامت است
و نیز غرضی که آب در آن است کذا فی القتیبه

آتش نیشان - ای رو قوت بهار -
 آتش و آدمی امین - یعنی تجلی انی انانیت
 آتشیان - دیوان و کافران
 آتشین زبان - تیز زبان یعنی شخصیکه تند و جلد
 و تیز حرف زند -
 آخترن - باختر و قوت بیرون کشیدن و
 بر آوردن تیغ از غلاف -
 آخر یان - باختر و قوت کالای و سبب شایع
 گویند و بعضی صلح خوانند و از یان بقصر و کالائیز
 گویندش کذا فی شرحنامه و بکفر صند اولیان
 آتشچیان - باختر و قوت و یار فارست
 یعنی طبایع اربعه و در قفیه آورده است غناطریح
 و آنرا اموات سفلی نیز گویند و در اوقات گفتنیست
 بایار فارسی جمع خورشید است یعنی اقصی صان من حیث
 اسی چهار طبع که آنرا غناطریح خوانند آقول
 ازین معلوم میشود که طبایع و عناصر یکی اند و پس
 که بکک بلکه طبایع پنج جهان و عناصر پنج قسم است
 زیرا که طبایع حرارت و برودت و برطوبت و
 یبوست است و عناصر خاک با و آب آتش
 و در دستور خورشید یعنی نام است و در
 زنگ گو یا بجهنم فارسی آورده است -
 آخور سنگین - آن آخور که پروکاه نه بود
 و مقایسه به حاصل -
 آذر آلودگان آذر بایجان بادل باکان
 فارسی نام آتشکده تبریز و شهر تبریز است چون

و تبریز آتشکده بسیار بود و بنابرین بیجا هموسم
 آذر بایجان سنگاه بگنج حاتم که در آتشکده بنیان
 آذر آیین - نام آتشکده چهارم گویند که بنابر
 هفت آتشکده نامی بوده است بعد و هفت کواکب
 و اسامی آنها اینست آذر مهر آذر نوش آذر بهرام
 آذر آیین آذر خزین آذر برزین آذر زردشت و
 هر یک ازین آتشکده بارانست و یکی از کواکب است
 میداشته اند و بخوبی که متعلق بآن کواکب بوده
 می بودند -
 آذر بایجان - با ذوال صف و نام ولایتی است
 مشهور کذا فی العلمی گویند آتشکده تبریز باشد و شهر
 تبریز را هم نامند گویند و قتیله او خوران ولایت را
 گرفت و او مرغزار و جان که یکی از محال ولایت
 آذر بایجان است او را خوش آمد نوکران او بود
 که هر یک یک دهن خاک بیاورند و اینجا بریزند و خوش
 بنفس خود یک دهن خاک آورد و بپخت و تمام
 آتشکده را با او هر یک دهنی خاک بیاورند و بپختند
 پخته عظیم بهم رسید نام آن پخته آذر بایجان کرد
 به آذر بلغت تنگی اینست و بایجان یعنی بزرگان
 و مشفقان بخارامدان نام مشهور که دانید و معربان
 آذر بایجان است -
 آذر برزین - آتشکده ایست بی آتش که بی است
 بر و شازینش پور و آنرا برزین و برزین نیز گویند
 کذا فی زنگ گو یا -
 آذر شمین - سمند را گویند و آن جابو لیست

که در پیش متکون گردد.

آفریگان - نام شهر است.

آفریگون - آتشگون نیز نام یک است مرغی که در
فرنگستان دیده گویند که بیست و پنج فام در آن دیده
و ستور از آن فام که در گویان می شود تا شش و بیست و یک
که از گویان می باشد که در غایت شهرت شده و در آن چشم
روشنائی دارد و گویند که نوعی از بایونه است و شکوفه
او لون عجبی دارد یعنی زرد و مانند می باشد شکوفه
او چنانست که بزرگ و شاد است و در وقت شکوفه
با آفتاب می کند و در هر طرف که آفتاب باشد و چون
شد و زوال پذیرد عجب نیست که سبوح کاهی باشد
زیرا که از میان مذهب همین نظیر مناسبت است
که نامی الهیه.

آفریهایون - نام ساحره از نسل سام که خایه
آتشکده سپاهان بود چون در القاهره از آنجا رسید
بلیناس و را بر سر سفره و در وقت خود در پیشگاه
مینمود و مغلوب باطل کرده بخدمت سلطان حاضر
آورد و بلیناس را در پیش لقب شد.

آفریون - همان آفریگون با ذوال عجب که در
از پیشه قاصد و کل همیشه بهار باشد و غیر از این آفری
کل گاه و چشم گویند و بعضی بر آنکه نام نهائی است
که شکوفه اش در نهایت سرفی می باشد و در بعضی
طالع کنند از آن آید.

آرمیدان آرمیدان - بار از موقوفات
که در قن و مدون و ساکن و بلیناس و غیره اندین

اروستان - نام ولایتی است از ولایت باکو
در آنجا انار خوب می شود.

آزین - بازار موقوفاتی است مانند کفگیر در
رنگها بسیار دارد و حلوایان شکو دروغن بدان
صاف کنند و بند آزار بونه گویند و در ادوات بعضی
نیک نیز آمده است محدود و مقصور.

آزور و غن - بازار و دال موقوف و از وی غن
یعنی حلوائی نیز گویند.

آرسن - توانستن و آرمیدن.

آرون - هفتتای خوب و نیک و گویند
آرسن - یعنی مجمع مجلس و آرمیدن و محفل باشد.

آرمیدن - بار از موقوفات آرسن یعنی توانستن
که نامی از قلمواید.

آزادگان - باکاف فارسی و فتح و ال چکان
جمع آزاده است یعنی احرار و جوهر و ان و اولیا
و جلال ازادگان.

آزرون - بازار موقوفات رنگ کردن و بعضی

خاندان سوزن که نامی شده و نام بعضی چهارم

آزرون یعنی تاج و دیگه را که از رون خود از رون
شکن که نامی شرفنامه و بنام ازادگی می خوانند.

از قبیل خاندان عوام است زیرا که این مختار ازاد است
آزرمیدن - همان آزرون و قبیل بازار فارس

و در قینه یعنی میخند و سطوح است بازار ازادی بازار
فارسی یعنی میاگردان و در بازار و سفید کردن
بانگ کردن و داده با حق آمده است.

آشزدیدن - بازار فارسی گل مسافه و به انگشت
آشزدن - سینه اجدو کردن باشد
آشزدین - غلامیدن سوزان و امثال آن
واحد کردن را نیز گویند خدا با سوزان باشد
خواه بغیر سوزن -

آشزگدن - از بریدن نمون سیم و چنایم سیم
به شیار کردن و بانگ کردن -
آسان - نند شکل -

آستان - ستانه مفضل و به کلامی ادا شده
و در شعر قلم بهین موقوف پیش در
آستانه گردون - یعنی آستان دنیا که فلک
قرار شد و آنرا آستانه گردان هم گویند -
آستین فشاندن - با سیم و توتی و شمشیر
آستین افشاندن - یعنی تیرا گشتن و کجا کردن
و رقص کردن و اقامه و بخشش نمودن -

آستین برافشاندن - یعنی عطا دادن
و خوش شدن و رقص کردن و استیلا که آلی آستین
آستین برافشان - امر آستین برافشانند
آستین برافشان - امری برافشان

آستان برافشان - کنایه از زاری برافشان
یعنی بلندی و رفعت و جاه و دولت هم آمده -
آستین برچیدن - بسیار و آگاه و خوش و شاد
آستین بریز کردن - کنایه از دست کردن
باشد یعنی دست درازی و شمول کردن -
آستین لیدن - یعنی آستین برچیدن

آسکون - باین موقوف نام دیگر است که بگلیش
آسمان - موقوف که بر بی ساد و فلک خوانند
یعنی ترکیبی آن آسمانندست با اعتبار گردیدن
چه آسار آس نیز گویند نام روز است و به هم ماه باشد
از به ماه شمس و بعضی روز است و پنج ماه شمس را
آسمان گویند نام فرشته است موقوف که بر موت که او را
عبدالرحمن گویند -

آسمان برین - فلک هم را گویند و آنرا
فلک الافلاک نیز خوانند -

آسمان را زمین کردن - یعنی آستان اپنی
و نیز پاک کردن -

آسودن - راحت گرفتن و راحت رسانیدن
آشفتهن و آشوفتن - با دوا فارسی و فاعل
موقوف شوریدن و شوریده شدن و جنبیدن
و جنبانیده شدن -

آشفته رومیان - انگشت افروخته -
آشکون - نام و لایق است -

آشورون - بار موقوف نمیر کردن است و جزا
آشوبیدن - آشفتن یعنی دیوانه شدن
و این معنی نیز می آید -

آشیان - باشین موقوف خانه مرغیان که
آنجا بنشینند و بچه آرند و نشویند -

آغارون - بار موقوف و انعامیدن و خوش شدن
نمونه نیکو شدن و حرکت کردن -

آغاریدن - آغاز کردن و اراده و قصد نمودن

آنحالیدن - نیز کردن و شدن و سخت
 پیشورانیدن و شوریدن و در زفا گویا بدگوست
 گویند هر دو افعال کردن یعنی یکدیگر را شوریدن
 و تنگ فرار گرفتن و مصوت انگندن این مردم
 انخستن - فرو کردن و آلوده کردن آلوده کردن
 آفرین - مدح و ستایش و دعای نیک و
 تحسین کردن کسی را که کار نیک کرده باشد و
 امر از آفریده و آفریننده بمعنی اخیر مرکبت جو
 جان آفرین و سخن آفرین کذا فی الشرفا میانه این
 معلوم میشود که انتیاشیخ ابراهیم که آفرین یا سخن
 مرکب است درست تواند شد و فی نظر زیر اچهرین
 تعجیر لازم می آید فصل میان ترکیب از تناسل
 بلفظ بر زبان و در شکل این ترکیب و استعمال نفسا
 فصل یافته نشده است چنانست که از روی
 حقیقت اسل مضان و مضان الیه است فصل
 میان ایشان درست نیست و قاعده است هر
 فاعل که بر بنا را باشد مرکب باشد با قبل خود
 و اگر مرکب با پیشی که بر بگویم القاس آید اگر
 استعمال شیخ سعدی کم است و استعمال دیگر
 جواب گویم شیخ سعدی رحمه الله یعنی استعمال
 نکرده است زیرا چه در سخنان قدیم بدین طریق
 چه گویم سخن در زبان آفرین و این ادلی و واضح است
 و بدین عبارت متالش زیاد است و در توجیه آن
 طالت است بنا بر آن که کرده شده است لیکن
 عاظمی و سنان شده است و حال سخن است

چگونه سخن در حق زبان آفرین ای آفریننده زبان
 پس برین تقدیر آفرین مرکب با زبان می شود
 و فصل لازم می آید لیکن متاخران برین مذهب
 کرده اند که گویم سخن بر زبان آفرین معلوم نیست که
 ایشان را چه باعث شد که بدین راه تکلف و طریق
 تقصیر پویند رحمه الله علی المصنف العبد علی
 افریدون - بایر فارسی نام پادشاه ایران و چون
 پسر آئین اولاد طمورش شاه چون صحنی که آئین را
 کشته و دو دمان او را بقلعین کا جهان بر انداخت
 فرنگه مادر فریدون را بکیم کا هن کا وانی کرده و پیش
 مادر کا که نام او بلبلین پیر ما که بود می پرورد و چون کا
 خبر فریدون یافت روزی بکوشن را گفتین کرده مادر
 فریدون پیش ازان آمده و با فریدون ازان بدین
 انتقال بهندوستان کرد و صحنی که بکیمت فریدون آن
 کا ورا کشته جنگا یک کاوه آهنگر از صحنی که خروج کرده
 با بسیاری لشکر فریدون پیوست صحنی که زنده و تنگ
 شده فریدون او را بکیمت آتین و آتن مادر کا و آتین
 او بود و کاوه مانده پوست اندام او کشته و
 بدان او خیمه و گویند هنوز در خیمه است که از آن شرف
 و در اوت این گفت را و باب الف من الف من الف
 آورده است یعنی مقصود و گفته است که فریدون
 اول در از مهرگان به تخت سلطنت جلوس کرده
 خلافت آن روز را عید تحریر و مبارک گرفتند
 و جشنها ساختند تا امر روز در سال در ملک بالا
 و اول روز در آن خلافت موقوفه و در آن روز

و افسردن حکیم پیشه بود و او سه سپرداشت سلم و
تور و اترج و با نصد سال ملک اند -
آگندل - باکات فارسی اینچاشتن و پر کردن
آگین هم ازین به معنی پر و مال مال و اینچاشتن و
پر کننده و پر کردن و پرکن -

آلوده و آسن - یعنی ملوث و گناهگار و عاصی
و فاجر و فاسق و نامتقید -

آماون - ساخته شدن و ساخته شدن و پر کردن و
شکن و ساخته گردانیدن کدافی شرفنامه -

آمانیدن - شده -

آمودن - آراستن آراسته شدن و پر کردن کدافی شرفنامه
و ساخته گردانیدن کدافی شرفنامه آمانیدن شده
آمولن - بیوفی نشناخته را گویند که از آن پخته آمانیدن

آمون - محدود نام و رویت در ولایت ایران
کناره خوارزم می گذرد و جهان رو و میان خراسان
و ماوراءالنهر و در لسان شهرالبعیر فون گفته است
معنی نخست از تقنی است اقول این مشتق از آمودن
به معنی نخست چنانچه افزون از آفروزد -

آمیختن - خلط کردن چیزهای مجزیه -

آکن - اشارت به عید اختصارین و معنی از آن
دنگ و صفه طاق و دستگاه و جایگاه بلندتر از
دارشخ واحدی منقول است که آن اشارت به
سه کیفیت است که در محبت که در گفت نیاید و از تقریر
و بیان تجاوز و ممتاز بود و در دستور معنی در مقام

و اقول نیز اشارت به سوی آن جهان بود یعنی

آزیت و در بعضی فرسنگ آن معنی شراب نقل -
آنان - جمع است یعنی انگسان -

آن با و تاشکن - ای بت شکن یعنی ابراهیم علیه السلام
آن زمین زریں - یعنی آفتاب -

آوردیدن - حمله کردن -

آویزان - آویختن و آویخته شده و آویزان
آویزگان - نموده بکات و تاشکن و آویزان و آویخته
آویشن - بایار فارسی و تیش و توش و توش گیت

مندوب بزلت شاهان و تباریش و معتزتی خوانند -

آبازیدن - آهیندن یعنی بیرون کشیدن و
برداشتن کدافی زلفانگوبیا -

آه آشین - ای آه گرم و دردناک -

آهشتن - یعنی کشیدن باشد و مطلقا هم از قدر
کشیدن بیشتر از همان کشیدن و دست از زیر می کشیدن

آهر من - دیو و طایفه نوین گویند که خالق باشد
و اطلسم است کدافی شرفنامه و فی الادات بغیر دیگر

بهین وار و و زلفانگوبیا گفته است محدود و غیر محدود
دیو طلق و گویند و گویند بالارود و شهاب ویرا

برند و بسوز و به معنی آهر من نیست که رنهایم بهیا
باشد بهیست گویند که آهر من شیطان است بمقابله

یزدان فرشته است و بعضی دیگر برانند که یزدان نام
خدای تعالی و آهر من نام شیطان و این اصح است

و توه برانند که خلق کنند و طاعت و تارکی و مهم
رساننده شرف و فساد است -

آهنجان - با لکس و ختر نابان را در فعل گرفتن و
صلح یعنی دفتر نابان را و طی کردن -

آه عجبین - ای آه در خاک -
 آه نچیدن - انداختن و در قفنه معنی کشیدن
 و در حاشیه بملقط بخط میان قافیه مرقوم است
 آهنج پوشیده ازین معلوم شود که معنی پوشیدن
 نیز آمده است -
 آهمن - معروف و تنج و شمشیر نیز آهن گویند
 آهمن سر و کوفتن - کنایه از کارهای وارا و آه
 که نتیجه نهشته باشد و نضیل نیاید -
 آهمنین آشیان - انگشتان که حیاطان
 وقت خنجر در انگشت پوشند تا از صدقه سوزن
 محفوظی باشد در هندی انگشتان گویند -
 آهمنین جان - سختی کش و جان سخت
 آهمنین معنی آهمنین جان است که کنایه از مردم
 سخت جان و سختی بین و جفاکش باشد و مرز
 دلاور را نیز آهمنین جان آهمنین جگر گویند -
 آهون - بوزن ماهون سوراخ و نقبه در زیر
 زمین و دیوار در کنند و در زند کدافی شرفنامه
 بهندی آه سینه میگویند وین کار در دست
 و ایشان را هم بدین جهت آهون نیز گویند -
 آهوکان - لقیح و اویعی آهوکان آهوکا
 این لفظ جمع مصغرت یعنی جمع آهوک که مصغرا آهوک
 و در شرح بخون این ترکیب اضافی گفته است -
 کان را معنی معدن گمان برده است و کان آهوک
 باغ را داشته است لیکن این نوع تکلف است -
 آهوی زرین - یعنی آفتاب -

آهوی سپین - شافی سپید پوست و آن حساب
 بنشیند که در مجلس مردم شراب میدهند کدافی آهینه
 اقول چون آهوی زرین آفتاب باشد آهوی سپین
 ماهتاب بود -
 آهوی شیر افکن - ساتی و چشمش است -
 آهینتن - جان آهینتن معنی آهون و پیشین
 آیندگان - کسانیکه درین عالم می آیند -
 آهین - رسم و عادت و طرز و روش و زیب و
 زینت و نام بهی است نزدیک لغار و میانی -
 آئینه آسمان - یعنی آفتاب و ماهتاب -
 آئینه بند و آسمان - یعنی آسمان آفتاب و ماهتاب
 آئینه طلعت در ویشان - یعنی دل ایشان
 و نیل روی ایشان -
 آئینه گردان - باکاف فارسی مفتوح آفتاب
 جهانگرد و امگر و اندین آئینه برین معنی بلفظ لغت
 حاصل و امربان معنی باشد -
 اندان - بالفتح باذال معجمه خاندان و دوستان خلایق
 و مستحق و غیره و آن -
 ابر سنبل گون - ابر سیاه -
 ابر میسان - نام بارانی است که در دیوای سراببار
 و صدف و در و در و اثر و باران و گیر را فیه اما اندک
 ترکیب بر بهار را گویند که ابل هندی از باران سواتی
 نامند و آن ابتای وستان و انتهای بر شکل است
 کدافی فرهنگ فخر قواس -
 ابلق مطلق عثمان - ناله و گریه و شکر آن -

انبار افسر جان - آرمیان و پریان -
اجناسی جهان - یعنی کل مخلوقات از کانی
و نباتی و حیوانی -

ابون پیغمبر که به کدنگان گویند از انبیا است
با پیون - بادوم فارسی بافتح که معنی آن پیوستن
که تریاک باشد و نام دارو هم هست که بهوشی آرد
اختر شمر دن - کنایه از شب بیداریست -
اختر کاوان - و اختر کاویان کلاه بافتح خزه
و باکات فارسی و دوا و در لغت ثنائی موقوف یعنی
رایت و علم فزیدن و آن از چرم بود که کاهه آرد
و در فرج بر سر جوبی کرده و علم ساخته بطلبیدن
بیرون آمده چون بفریون پیوسته و فریون
صلی که اندک گرفته و آن علم پرین را مبارک میخوانند
و سجاد پوشیده و لعل و جواهر و نشانها
همه سلاطین از ارمیون گرفته و از آنجا مکمل
مصنع بصل و جواهر و پادشاهت ساخته آخر الامم چون
و در خلافت امیرالمومنین عمر رضی الله عنه
در سالست خلد شده و یکی از لشکر اسلام از انبیا
ایرالدین نیز از ارمیان سلمان قنبرت کرده و در
آخه بان - بافتح قماش و متلع و سبابه
کالاسه برگزیده -

اویم بیکر ان سقف بسیار -

ار ان - بافتح یکم بار باشد و نام ولایتی که
انجا معاون درست و تفرقه کنانی عجایب البلدان
و در قنیه کورستان بافتح و تشدید را را فاعل

و تخفیفها بنظم طری فارس تقریب آن ارجان است
بافتح و تشدید را را فاعل و یکم -

ارمیان - ملح آب و آن نوعی از ناهمی خروست
که هندیش چینیکه نامند و بلغت اهل شام کل باوند را گویند

ارجان - بلغت اهل مغرب چنانچه باشد و بعضی
استادان چنان بگویند خورده که با دام کوبیست -
ارو جان - نوعی از جود اول و اشکال اسرار
علوم نجوم و نام شخصی است از مضافات شیراز
و نام واهی است از افغانی -

اروستان - بافتح با دال کسری نام ولایتی
از ولایتهای بالادست و اینجا نار بایه خوب
میشوند کذافی العلوی -

ارون - همان ارون محدود و معنی مذکور
ارووان - نام پادشاهی از آل کشتاب
و معنی اگر دوان مرکب است کذافی شمر خنایه
و در قنیه است بافتح با دال موقوف و نام پادشاه
در ایران زمین -

ارزون - بضم حزه و ذال معجزه شهرت عظیم
بشام که گویعقوب و جاده یوسف علیها السلام
با دون است و سکن یعقوبی در وازه فرسنگه او بود
کذافی عجایب البلدان -

ارزبان - ضد گران نرخ و معنی ترکیب
الگران -

ارزن - بافتح نام غله که تهاویش و خن
و هندیش چینی گویند یعنی اگر زن مرکب است

ارغوان - نفتح کیم و سوم نام کلیت افسوس که
تباریش حسرت خوانند و نیز چینه عاریت و غیر
نام شهر از ایران زمین سرحد تووان زمین نام
گلست رنگ سرخ و قیل گیا بهیست سرخ سرخ
آهست که درخت است شاخهای آن باریک
میشود و گویا که در تمام سال یکبار برگ
آرد و تباهل معلوم شود.

ارمغان - از شیخ واحدی نفتح کیم و نهم سوم
محقق تحفه و سوغاتیکه برای دوستان از جای
بیارند یا بفرستند و بمعنی ارمغان مرکب است
تباریش عراضه خوانند که ذاتی شرفنامه و در
زلفا گویا که درست که درم و دنیا را نیز گویند -
ارمغان - بوزن زرگران جهان ارمغان

اول و بعضی گویند ارمغان بیارند و نقطه نقله
که ذاتی القنیه منقول از لسان الشعرا لیکن نشانه
نیکو کتابت است در آن ارمغان باغین است چنانچه
بالا گذشت و در ادوات نیز همچنان باغین است
معنی اول و آخر پس این معلوم میشود که قاف
تصحیف و صحیح هفت که گذشت اما لسان
معلوم میشود که سیم مفتوح است زیرا چه بوزن
زرگران گفته است -

ارمن - بالکسر نام ولایتی است در کوههای
ایریش ارمنی بدان منسوب است و در دست سلطنت
ارمن نام شهر است منسوب بکوه و گل و سکون جا
و مخفف اگر من هم آمده -

و نوعی از درخت بادام کوهی که ثمر آن بسیار تلخ
باشد و آنرا در وایکار برند و چوب آنرا عصاره کنند
و پوست آنرا بر کمان چسبند -

ارغون زرین - جرمه می زعفرانی و ستارگان
که ذاتی القنیه و نیز عبارت از آن جاب خرد که از تیز
شراب و شراب افتد بنگام ریختن می در پیاله
هند آنرا جهان نامند -

ارزیتون - نام دختر پادشاه مغرب و خیال
بهرام گور بود -

ارزیدین - لائق بودن و سریدن چنانچه
گویی او بدین معنی ارز یعنی نمیشود و مایه بودن
که ذاتی القنیه اقول یعنی با قدر و قیمت -

ارسلان - نام پادشاه ایران زمین و شیر
که ذاتی الادوات -

ارطیون - زیرک و دانا و نیز نام مردی
که دانا نزد حکمای روم بود -

ارغنون - کلاهها با نفتح نوعی از
سازهای ساخته افلاطون که رومیان نوازند
و در زلفا گویا ترجمه فرا میر است مثل ساز چنگ
و بر بایط و بنور و در قنیه است گویند ساز است
که بزرگتری از مردوزن پیرو جوان مزایه
مختلفه و آوازهای متنوعه یکبارگی ساز کنند
و خوانند آنرا ارغنون گویند که ذاتی اسمع و در دستور
مستور است ارغنون ساز و آواز هفتاد و دختر
خواننده و سازنده که یکبار برکشند -

ارمین - نام سپه چارمین که قباد شاه برادرش
یکمادوس شاه -

اره زبان - بافتح تیز زبان -

آرمون - زر که مزدور را پیش از
مزد دهند -

ارنگ حسین - بافتح باکان فارسی
بودن نیکو مقصد که در فن سربازیه المومنین حسین را

چنانچه در لغت ارنگ بزرگ است که گشت
از اندازه بیرون - یعنی بسیار بیشتر -

از بدنه بان - یعنی فلک که کدافی القسیه
و منی ترکیب میندیت -

از پامی ورا آمدن - یعنی عاجز شدن و کشتن
و باغزیدن و بیفتادن باشد -

از پیکار شدن - کنایه از بخود بی اختیار
و اضطراب کردن باشد -

ازین دندان - یعنی ازین گوش است کنایه
از طوع و رضا و رغبت و از تدرول و مکنون خاطر

باشد غایتش ازین گوش کنایه از تدرول شدن
باشد دندان دندان کنایه از تدرول گفتن باشد

و قیل و خیره و هر چه تا سر گذرد و هر چه که گشتی نه فرام
ازین سی و دو دندان - یعنی ازین سی

دو دست که کنایه از طوع و رغبت باشد -

ازین ناخن - کنایه از خیره جمع شده باشد
و کنایه از طاعت و بندگی و تدرول و تهمت -

از پوست بر آمدن - کنایه از کشف راز

و احوال خود کردن و ترک دنیا نمودن و از خودی
نصانیت باز آمدن بخندان بودن بمقتضای
از خرافات دادن - کنایه از مردن از عالم رفتن باشد -

از دست بر گرفتن - کنایه از نیست و نابود
گردانیدن بود -

از دست به جستن - یعنی از خرافات دادن
که مردن و از عالم رفتن باشد -

از دست رفتن - کنایه از بخود بی اختیار
و اضطراب کردن باشد -

از شکان - مردم بیکار و بول و کاهل و باطل
از کان - یعنی از شکان مرقوم -

از شکن - شبکه در زندان باشد که از پس آن
هنگاه توان کرد -

از پامی ورا آوردن - یعنی افکندن کدافی از
لیکن از روی ترکیب متعدی لغت سابق است بر

معنی این عاجز گردانیدن و لغز انداختن باشد
از زبان جستن - کنایه از خطا و مو کردن

در گفتگو باشد -

از سر پا روان شدن - کنایه از زود
روان شدن و تخمین رفتن باشد -

از شک افتادن - کنایه از مردن از عالم رفتن باشد
از گرد گرفتن - کنایه از ضائع و تلف شدن باشد

از پامی ورا آمدن - امی مغزین و بیفتادن
کدافی ازین -

تری و مانع آدمیان کذا فی التوفیه الفلانیه -
از دوست برآوردن - یعنی کشیدن کذا
فی القنیه -

از وزن - بمعنی رنگ کردن باشد بمعنی
خلانیدن سوزن بهم نظر آمده -

از و سندان - چاروندان از و ستم کش
چاروندان پیشین کذا فی القنیه لکن پیشک
از گل آن - بکاف فارسی ای طینت خلقت آن

از لباس نفس عریان - اسی از نیست
بیرون آمده کذا فی القنیه یعنی از اوصاف
ذمیمه مجروشده و از خودی خود بیرون آمده

از مودن - بروزن فرمون تجربه کردن
کذا فی القنیه ازین معلوم میشود که مقصودست
لیکن مستعمل نیست -

از یاد برون - یعنی فراموش کردن -
ازین بمعنی خنثی نیز آمده است کذا فی القنیه
اسارون - بالضم واروسه که هندوی تنگ

گویند کذا فی زنا گویا -
اسالیون - بالفتح تخم کزنس کوهی که تبارش
سحق خوانند -

اسب چهار گامه ران - اسی اسب
چهار گامه بران کذا فی القنیه و آن نوسه از
زقار است چون میخوانند که اسب را بنهند

اول گام با هر غار اند بعد چهار گام بعد بدوند
و این زقار سوم را چهار گام و چهار گام بدان

می خوانند که دین زقار اسب هر چهار پا یکبار برسد
اسب همان - بلکه بار بار فارسی نام شهر
مبارک از ولایت فارس گویند که جوای لطیف
دار و دهل و سی زیرک باشند در صفا عتبات و آن
شهر را قدیم یهودیه خوانند و گویند هر خطی که در
عالم باشد ابتدا از اسپهان بود و نیز هر که در آن
چهل روز مقام کند بخیل و مسک شود کذا فی
عجایب البلدان و نیز نام نواحی و خروج و جبال مع
اعوان و انصار علیهم السلام هم از آن لایت خواهد بود
کذا فی شهر فنامه -

استاد سحر کجفت خشان - اسی ستاره شرمی
استخوان - معروف که تبارش عظام گویند و
خسته نمیدار و غیر آن را استخوان نامند و آن عامست

بر جمیع حیوانات و نباتات بر خلاف است که مخصوص
نباتات است و عام سلامی است از اسلحه جنگ و نام
حالبوریت غیر معلوم کنایه از مردم اصل نجیب است

استرون - بالضم بمعنی تراشیدن و پاک کردن
و محمود و در فرنگی بمعنی ساخته شدن به نظر آید
استرون - بلکه در فی نادینه و ستر و ستر و ستر

همزه نیز آمده است و معنی ترکیبی آن استر و ستر
چون بمعنی مانند هم آمده -

استورمان - پرنده است که تبارش شود گویند
کذا فی القنیه منقول از زنا گویا از قول ترجیب استورمان
بمعنی شور یافته نشسته است و معنی ترکیبی او ند
ستورست زیرا چه استور لغتی درست و ستورمان

باز در آن تو نه از آن تو

معنی خداوند است چنانچه در نگاه بان و کشتی بان
و در بان و غیر آن -

استخوان تن - بگفت زنده و پانزده معنی بسبتن باشد
که در مقابل کشته شدن است -

استره لیسیدن - کنایه از دلیری و جانناکی
کردن باشد -

استون - ستون عمارت را گویند -
استوان - معنی استوار است که حکم و مضبوط باشد و نیز در معنی

استخوان - دهنه و مقبره گبران را گویند -
اسکندان - معنی کلبدان است که محل بسبتن و

کشتادن در باغ و غایت تکمیل و امثال آن باشد
معنی مصلحت خوانند -

استمیدن - کبر اول و ثلث کجاست تیز و دراز
اسیر از زمین - یعنی نباتات

اسیرین - به معنی اسیران کدانی اقامت
اسفایان - همان اسپایان -

اسطیغین - زرد و کدانی لغات حلب
استور دیون - بنهم اول و سوم و کسر ششم و

تخ هفتم سیر و شتی کدانی رفا گویند -
استقورون - ریم آهنش با و معنی نبشتا خوانند

استقور و فر دیون - بنهم اول و هفتم و ششم
سوم و پنجم و هفتم و ششم و پنجم کبر و می است -

استقور و فر دیون - بنهم اول و هفتم و ششم
سوم و پنجم و هفتم و ششم و پنجم کبر و می است -

گویند و آن است که سر که و شمشاد و روغن کجند
یکجا کرده می خوردند -

اسماعیلین - بوزن و معنی اسماعیل -
اشنان - با بنم گویا بهیست که بهندوی

چو کا گویند -
اشک شکرین - یعنی گریه شادی -

اشک شیرین - باشد -
اشک خیمین و آشک خیمین - معنی پشهیدن

باشد اعم از آنکه آب باشد یا چیز دیگر -
اصفهان - همان اسپهان و آن شهر

باشد در سلطنت در ملک عراق اهل می زیر که
باشد در دنیا عتقا و آن شهر را در قدیم دارالعبودیت

گفته می گویند و بال از انجا خرچ کنند و باشد
قدما از انجا شود و گویند کسی که چهل روز در انجا باشد

بخیل و شک گرد و بالا گذشت -
اخبارون - بار بار و قوت و اخباریدن همان

اخبارون و اخباریدن مدور -
اقتا یقون - تخم زیتون و شتی -

اقتادون از دست افتادگان - یعنی
خراب شدن از دعای مظلومان -

اقتادون - با بنم ضد پر خاستن و دور شدن
و شت باع او قنادن و دلاستی تمام بنم کم کدانی

شبه بنامه نیز معنی تواضع کردن -
اقتیمون - زبره رومی که سرخ و بهر است -

اقتیمون

افروختن - باخا موقوف بر آوردن باند کردن
و بر کشیدن و بنا کردن و درست کردن که همه را
کنند و فارا فتح دهند کدافی ز خاک گویند -

افرونی چیستند - کنایه از عادت کردن
بخیری باشند که بر آن قادر نباشد -

افرازدین - آراستن و نوش کردن و
بالا بردن و زیب کردن کدافی شرفنامه در
قدیم مذکور است افرازدین افروختن یعنی بر آوردن
و بر کشیدن و بالا بردن -

افلاطون نقل که بندی گوگل گویند
افیاون - بنگه گویند که اگر خاکستر از آبار و
با دام بر موضع ریش جالند موی بر آرد و بعضی
شیخ می خوانند -

افروختن - باسین موقوف جان افروختن -
افرنیدین سیدان آتش زیت کردن
افروختن - با او فارسی و فار موقوف رو
کردن و روشن شدن کدافی شرفنامه در آوا
بعضی اخیر فقط است و مراوان روشن کردن
آتش است مطلق بلکه فی الحقیقه معنی افروختن
آتش مشتعل کردن است که تازی و قد گویند و
استعمال این در غایت شهرت است که چون چراغ
کشته شده باشد یا چراغ نباشد بگویند چراغ
بی فروزی اما چون روشنانی چراغ کشیده و بگویند
که بی فروزی بلکه گویند که روشن کنی و آنرا
گویند که افروخته است و در زفا گویند که گور است

افروزدین افروختن یعنی آتش بر کردن است
افرنیدین - با کسر باید فارسی جان افروزدین
مرد و که با دینا می بود شهر و بعضی گویند
افروزدین نوح علیه السلام و بعضی و القزین نام او را
میدانند کدافی شرفنامه لیکن مشهور نوح است -
افرازدین - با فتح باز موقوف آوندی مانند
نگدان چوب و غیر آن که در آن چراغ دیگر بر آید
بنا بر پیش موقوف خوانند کدافی القیسه اما ترکیبی جزوی
که در آن آلت چیزی ندارد -

افندیدن - جنگ و خصومت کردن -
افلاکیان - کنایه از ثوابت و سیاحت و
طائفه باشند از بی بیان و بدین بیان
افروکیدن - با فای فارسی بر آید و بخت
افسانیدن افسانیدن - گرد و بسوس
و جز آن از غله دور کردن و گرد و جز آن تیره بر جا
و امثال آن نشسته باشند و گرد کردن و در زفا گویند
مذکور است اگر همه را خد و کنند کدافی خوانند -

افندیدن - بر وزن خندیدن شکل کشی کردن و بخت
افسانیدن - با فتح باسین هله افسانیدن یعنی
مالیدن و درست و دوام گردانیدن چنانکه گویند
مار افسانی یعنی افسانگری و بخت و کدافی
گویند کدافی زفا گویند -

افسر شدن - کنایه از پادشاه شدن -
افسر کردن - سر و شدن و بخت و بخت کردن
باشد از کس دل سر و شدن هم هست و در زفا گویند

دگر بگردد اگر غمزه را حذت کنند کسیر فاخته
آفتاب خیا بضم فاخته است بموافقت ضم سین
زیرا چه کسیر فاخته می آید و خمریج کسره بسوی نمه
و آن فاخته است -

افشین - و آنکه کبیرا گوییند و اینست که فاخته
افسون - کلماتی که در زمان و سحران جهت
حصول غرض بکار بندند و بجز این همه نیز آمده است
افشاردن - بار بار موقوف شپایدن -

افشان - معروف ریزان و نیز زنده و بریز -
افشاندن - و افشاندن ریختن و شمار کردن
که زانی مشرقه الاوات و لیکن در استعمال مبتدیان
شمار و قربان کردن نیز آمده است چنانچه درین بیت
که گروست بهرین ارجام بدو پای مبارکت و شام
یعنی شمار و قربان کنم زیرا چه جان از ریختن گفتن
از استعمال بعید است -

افشردن - همان افشاردن اما در لغت
فشردن یعنی پای محکم داشتن نیز هست -
افشون - چیزی باشد مانند خمر دوست و
دسته نیز دارد که در مقامان بدان غلگه گفته شده
بر باد دهند تا گاه از آن جدا شود -

افشنتین - نوعی از بوی ادران که بوی
گل آن با آفتوان یعنی آن بصر نزدیک باشد
در چشم را سود و بارور -

افشیس - نام شخصیت که بسیار کریم و صاحب
بود مانند حاتم و حسن و سوزنی در شمع از نو

دگر آن بسیار کرده اند -

افعی قربان یعنی کمان تیر اندازی
افغان - بالفتح فرای و عمو غا و نیز قبا است
افلاطون - نام حکیمی که بر بسیاری
ذوالقرنین در جهان بگردنی جهان گری میسر
و جلیس و بود و از غنای وضع کرده است
و از سطو در علمی مخصوص شاگرد است -

افلاک شناسان - با کاف موقوف یعنی جهان
اقارون - دوانی باشد که بفارسی اگر در دنیا
عمودالوج خوانند سطر و گره دارد و سفید میباشد
و با در اوقات و در اهل هند چرخ خوانند که نامی از
اقطون - غلگه است که از ماش خوانند -

اقشون - و او است گرم و لطیف و آن را
شیرازی میگویند خوانند -

اقومارئون - از پایه صحرائی باشد -

اقویلا سمون - روغن بلبلان را گویند -
اکدیشان - جمع اکدش که در ترکی مذکور است -

اکسولایاتون - رستی باشد که از تابازی حاصل
خوانند و آن پیست در آب و در و بگل آن برای
بگشتی باشد نزدیک بیرگ کاشنی و بر سر آن تخمه
بود سیاه رنگ مرغی مائل -

اکسون - بالفتح نوعی از ویای سیاه و جامه
سیاه تمیتی باشد که اکابر بجهت آفتاب پوشند و یکسر
در قنیه نوشته -

اکوان - با کاف فای و یو یکسر رسم رایج است

مهرم بدست رستم کشته شد بهیچ کمال از غوان نیز خوانند
اگر لیون نام و مصلحتی است که آنرا بازی
قربان بهندی و او گویند -

الان - بانتهج نام دایمی است از ترکستان من
وقیل نام شهر کذافی شرق قناره در قنیه مذکور
نام کوهیست در عرفات -

الانیون - بانتهج یونانی است که بنیدوان
نوعی از فیما گوش است جگر آنرا می کنند و آنرا زنجیریل
شامی خوانند -

الپ سلطان - با بار فارسی نام پادشاهیست
و نام موی و لاد رکذافی الادات -

الفاختن - با خار موقوفه و الفختن و الفختن
کلمه بانتهج کسب کردن و گرد کردن انداختن
و جمع کردن و بهر ساندن -

الان کو فیان - کنایت از پیر کشته
چه ان کو فیان کشته است و کنایت از
بزرگ راجه است تناسل می کنند -

الفجیدن - جمل کردن کنایه جمع آوردن
الفقدن - جمع کردن و انداختن الفجیدن
والفیدن بکنند -

النجان - نام الکلیه است در صفایان که
بسیخ خوب در اینجا پیدا میشود -

امامون - بانتهج یونانی و انیت که آنرا
بفایسی مایهونی بفرنی حمانا مست بول را براند
گرم و خشک در دویم که نامی بعضی لغات طبیب

امعاسین - بانتهج رومی آب غوره را گویند
و تازی نام را محرم خوانند -

امسان - همیان مال که کسب در باشد کذافی الادات
امیر آب حیدر ان خواجه خضر علی السلام -

انباردن - انباشتن - بفرقه و بار بار بیدن
موقوفه پیر کردن جایی عتیق بخاک و جستن
انباریدن می شد -

انبان - بانتهج پوست بزغال خشک کرده که
در ویشان در میان بندند و زخمیه در ویداند
بتا زیش جوال خوانند و قیل خسیطه که در ویدند
باشد بداند -

ان بانتهج اول مسکون فون بانتهج و فون بانتهج
والله را گویند که در باشد و زنی آن بهم است که
در مقابل این است -

انباخن - قلعه و حصار و بجای محکم را گویند -
انیران - بانتهج و چهارم حجه سی ام روز از ماه
کذافی شرق قناره و در قنیه هم بدین معنی است -

انجوبیدن - با واد فارسی بگردن کذافی
شرق قناره و در قنیه منقول از خاشیه زفا گویند
انجوبیدن ستایش با ننگ کردن چنانچه انجوبیدن
بغیر با -

انجیریدن - پر کردن کذافی زفا گویند -
انجاسیدن - آخر شدن کار -

انجختن - بانتهج بقدیم حیم حیم
انجم فسا رون - محکم کردن و شستیدن

کذا فی القتیبه -
 انجمن مجلس و مجمع مردان -
 انجمن کماکشان - راه کماکشان -
 انجمن - یعنی استرودن یعنی حیات کردن
 و ریزه ریزه کردن هم گفته اند و زمین را آب
 دادن هم بنظر آمده و در قتیبه یعنی برین کماکشان
 انجمن - بافتح سوزن کردن چه انجمنی سوزان
 انداختن - کماکشان کردن -
 انداختن - بافتح چاه گرفتن و پناه
 دادن و حمایت نمودن و پستی کردن -
 انداختن نام مبارز قهرانی که در جنگ از دست
 بر دست گردین میزدند شده -
 اندکان - نام شهر و ولایتی است مابین
 سمرقند و چین -
 انداختن - باخا و موقوفه پس گزاران
 و اگر دادن حاصل کردن کرده کردن کذا فی شرفنا
 و در قتیبه یعنی اند و نیز می بود که گفته اند
 چنانچه گشت ازین معلوم میشود که معنی انجمن
 دور کردن هم باشد -
 انداختن - جمع اندود بر غلاف قیاس -
 انداختن - سخن بشک گفتن -
 انگارون - بافتح باکاف فارسی دال
 موقوف و انگاشتن باکاف فارسی و چین
 موقوف چنانچه کذا فی القتیبه و در فارسی
 مذکور است انگاریدن و انگاشتن و انگاشتن

نگارن بدون و در شرفنامه معنی انگار قتیبه کردن
 و قتیبه کردن و قتیبه کننده آورده است ازین معلوم
 میشود که معنی آن هر کس قتیبه کردن یا چه انگار
 امرست و مشتق ازین است -
 انگامین - شاید حاصل نامند و معرب آن
 انجمن است یعنی کماکشان شهرست و در فارسی
 مذکور است -
 انگدان - باکاف فارسی بوزن مردان
 خاکستری که تباریش بسباس خوانند و در قتیبه
 است خللا و نوعی از عطر کذا فی القتیبه و فی الضیاء
 محل آفرین هر دو معنی اخیر از دستور الانافست
 جامع این لغات و در دستور مذکور دیدار آن
 مسطر است و در ادوات نیز مخمین است زیرا چه
 گفته است که آنرا بسباس خوانند و رای آن
 انسان اگر بگوید یعنی دو مردم و آن جانور
 باشد و ششی شبیه با دنی و در موبد الفواکه یعنی
 بسباس آمده که بوندهای جابتری میگویند و نوعی
 از عطر کذا فی القتیبه و نام درختی هم هست که صنف
 آنرا بعرقی حدیث است که آنرا در عربان انجمن است
 و همچنین باقال معقوله هم آمده کذا فی دستور
 و نام قریه است از قریه کاشان که با نگوان
 اشتباه دارد
 انگشت پندمان گوییدن - یعنی انوس کردن
 و نیز اشارت ازین کردن است دیگری را ازین
 در شاید کرده و نیز کنایت ازین شریف چنانچه معروف

انگشت کینه کار - نوعی از انگور با
که بیست کنافه القینه -

انگشت بدندان - یعنی تعجب کنافه القینه
انگشت بدندان نهان - مثله کنافه
فی القینه و فی باقیه و معنی لغت مشهور است
که کید - یعنی چشمه چشمه

انگشت بر حرف نهان - یعنی عیب
کردن و نکته گیری کردن -

انگشت بر چشم نهان - کنایه از قبول
کردن و مسلم شدن است و انگشت بر دیده
نهان هم همین است -

انگشت بر دهان گذاشتن - کنایه از
حسرت و افسوس و تعجب و تحیر و اشاره کردن
انگشت بر لب - کسی را بر حرف آوردن
انگشت خاندن - کنایه از حسرت و افسوس
و ندمت و پشیمانی باشد -

انگشت زدن - یعنی انگشت زدن باشد
یعنی در هنگام خوشحالی انگشتان را بر هم زنند
چنانچه صدای از آن ظاهر گردد -
انگشت گزیدن - ماسه و پشیمانی و
ندامت و حسرت باشد -

انگشت کشیدن - کنایه از محو کردن
و نابود و انکاشتن باشد -

انگشت نهان - یعنی انگشت نهان است
و کنایه از اعتراض کردن و عیب گرفتن -

انگشت نعل کشیدن - کنایه از رسوائی
و نشان فقر و ترک دادن کاری باشد -

انگشت بر دهان نهان - افسوس
کردن و بر کاری که برخلاف میل باشد و نیز
اشارت کردن و دیگری را برای سکوت
و نیز کنایت از تحیر شدن -

انگشت صمدین - یعنی انگشت ابهام آمده
که انگشت نر باشد -

انگشت صمدین - بزرگترین انگشت باو
آن وسطی است -

آن گلگون - بافتح باو و تجانس فارسی
مضموم معنیهای خوب کنافه زفا گویا -

انگلیون - بافتح باکات فارسی نام کتابی است
که انجیل عیسی باشد و نام کتابی باقی نقاشی است
و دیباچه بوده است بهفت رنگ که بهفت رنگ
در آن ظاهر میشدند که این لغت هر جا که
چلیپا مذکور میگردد و او از آن انجیل است و چلیپا
با نقاشی و نگار و کل و لا گفته میشود و عن از آن
کتاب فی نقاشی باشد و به تلمیذ را نیز گویند و
آن نوعی از چلیپا است -

انگلیختن - باکات فارسی از جایی جنبانیدن
و بر سر انداختن و پیدا کردن و ساختن و افشا

کردن و کشیدن و دور کردن -

انگلیزین - باکات فارسی جهان گنجین -

انگلیدن - بافتح باو و فارسی نوعی از زاری

کردن و در فرستگے معنی ناله نمودن هم آمده -
 انیسون - بفتح ی که کسر دوم را زیاده روی کذا
 فی طب تھا فنی الاشیا و در نکات طب میگویند
 و الان روی -

او باریدن - با و از فارسی ناله زاری کردن
 و ناچار و به فرو بردن که بعضی بلع گویند و بمعنی
 افکندن هم است -

او ابرین - بدو زشت را گویند -

او با شتابین - بمعنی افکندن و پر کردن باشد -
 او چست پین - بمعنی انگشت در لغت زنده
 باشد آمده و آن انگشت دست باشد خوانده است یا
 او چیزیان - بمعنی ماهیات باشد که جمع ماهیات
 او و اسالیبون - بیونانی که ریش که بی گویند
 و تخم آنرا فطر اسالیبون خوانند -

افوردن - بخت زنده و پازند بمعنی مردن و
 از عالم رفتن باشد -

او رامن - نوعی از خوانندگی و گویندگی
 باشد که آن خاصه پارسیان است و شعرا آن زبان
 پهلوی باشد و نام دومی است از تقابیع و مضامین
 بدستشان مشهور با ورامه و چون این قسم گویندگی را
 شخصی از دنیا کران کن و ده وضع کرده بود و بنا بر
 شهرت با ورامن یافت -

او رویدن - حله کردن و جنگ نمودن باشد
 او رنجینج او رنجین - میل باشد از طلا و نقره
 که زنان در دست و پا کنند -

او زیدین - فریب دادن و مکروه حلیه نمودن
 او روختن - بمعنی افر و ختن است که روشن
 کردن آتش و چراغ باشد -

او ژرن - بمعنی انداز باشد که از افکندن و افکندن
 باشد و بمعنی فاعل هم آمده که افکند و اندازند
 باشد و ام بر بمعنی هم آمده یعنی بچلین و بینداز
 و قتل و کشتن را نیز گویند -

او ژمیدین - بازار فارسی بمعنی افکندن
 و انداختن باشد -

او ژولیدین - بفتح بازار فارسی به وزن
 افر و زیدین بمعنی آفیندن که معنی آن از جاس
 جنبانیدن و بر شو بانیدن است و بمعنی پشیمان
 کردن هم بنظر آمده -

اوقمادین - با و از فارسی و فار موقوف
 افتادن که از یاد آمدن و دور شدن باشد -
 اولیش - بفتح ستر که گیاهی است و قیل نوعی
 از سبزیهای ماکولی که در میان پیاز و ترب کازند
 و هندیش ساخته گویند از ملک بلاد هند می آید
 که ذاتی القنیه و نیز بالاکدشت -

اوه مرمن - بفتح جهان آهر من معدود و اهر من
 نام داما و قیصر روم و هم سلاطین است -

اهل درون - مقرب و خواص و محرم سرار
 ایام سببرون - اسی زندگانی کردن و بوی
 ترکیبی که در کجا پخته سازند -

ایسخان - بالکسر خازمه نام ولایت ترکمان

کذا فی الدستور -

اینگین - باکات فارسی خاورد و خانه دار
و اسامی ترکان کذا فی القیة -

ایدن - الفتح اکنون و قیل الکره بابا قاس
کذا فی شرفنامه و درز ناگه یا معنی پنجپن یکوت

ایران - ولایت خراسان و عراقی و فارس

و کرمان و راهدار و طبرستان و آذربایجان

امید کذا فی شرفنامه و در اوقات ایران نام

ولایتی است برین طرف آبامون که همیشه

دارالملک ملوک کباب خرم بوده است -

ایرگهان - معنی مردان باشد -

ایرمان - بابا فارسی و راه موقوف جهان

آسمان طفیلی که بریناقت یاران و دشمنان

بجائی رود و یا خودی آنکه او را طلبیده باشند

برود و شتفت رانیر گویند که بی رضا در دنیا

بلک کسی فرو و آید و معنی نداشت و پشیمانی هم

بنظر آمده و نام شهر از مدینه هم است و بنی

آرزو و ارمان که حیرت هم گفته اند -

امی روزگار و زرقهان - با پنج موقوف است

بید و تان اجل گرفتگان کذا فی القایة -

ایلخان - بالام موقوف نام هم مدح بندگی

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی رح -

این - ضحاک معنی این و اتمام اشارت

قریب است و هم از بهر کنایت ازین جهان

بود و نیز مکرر گویند -

این پیرزن - یعنی دنیا -

این برقه نیلگون - معنی آسمان -

این خم آهن گون باشد -

این و شر و نین - کنایه از فلک -

این و و دیوان - یعنی دنیا -

این و و ویران باشد -

این زن - یعنی دنیا -

این کوجه پاستان - باشد -

این نقره گیران - یعنی طالبان دنیا فانی

وزیر شش آب خوران کمی به پایله نورند و

معنی فحشگان مستعمل -

این و آن - کنایت است از جهان و دیگر

که زانی موبد الله اند و نیز کنایت از دنیا و آخرت

و در من معنی فکر و نیک و اشارت بقریب بعید

و نیز براس تعمیم است -

فصل فی التری

ارسلان - شیر و نیز بادشاهت -

ارسلن - باشد -

ازن - الفتح یکم و ضم دوم آب -

ازن - بهشتین دران -

اسن - کبرتن سلامت -

اقن - بهشت یکم و کسر دو م ناقصن -

اکن - الفتح یکم و کسر دوم پیشانی و در بیان الله

الترکی الکن باکات فارسی دیده شده است -

اندرن - بهشت یکم و دوم سخن گفتن از راه تعجب

آنکس روان - بفتح کیم و سوم و پنجم از ایشان -
 او و رون - بفتح کیم و سوم و نهم -
 او و رک کان - بفتح کیم و پنجم و کسر سوم میرانده
 او و ن - بفتح کیم و فتح و دوم و او و -
 ایلیگان - بفتح کیم و فتح و آفریننده -
 این - بکسر کیم و فتح و دوم کیم یارگی -

باب الواو

فصل فی العرفی

ایو - پدر شدن و غذا دادن و پروردن
 احشو - با کسر رانده شود و خوار شود یا -
 کانه بان در التلقی و نوح -
 او و - فریقین -
 ارجو - امید دارم -
 اسو عار و در جرات کردن و جرات را
 و یا کردن -
 الو - بالفتح تقصیر کردن و نوشتن یعنی ازین صاحب
 امت او - با کسر که درست آن آمده
 فعل است یعنی جدا شود -
 او سو - بالفتح ربودن و ربایش -
 او - بمعنی با و بل بر آمده -

فصل فی الفارسی

آبخو - جزیره و همیق را گویند که میان دریاها
 یعنی در میان و نهات آن ظاهر و دیگر آب نشسته
 بر عیش و آن نتوان کرد -
 آب رو - با بار کح و عربون یعنی تازگی و

تری و روشنائی روی و عزت و حرمت مردم
 کذافی شرفنامه و در علم مذکور است آب رو یا
 موقوف آنکه پیش بزرگان قدری و تمیعی دارد
 آکو - گل نیلوفر را گویند -

آتش گاو - چوبی که بدان آتش را بگردانند
 در تنور و یا نذیان تا آفرینده شود که باقی بقینه
 و معنی ترکیبی کاوند آتش -

آرزو - مدو و یا باز موقوف کشش خاطر که
 غریب شوبت نامند که باقی الاوات -
 آزاد و دارو - نوبی از پخته در صحرای ست بیخ
 آنرا علم گویند -

آشنا و - بمعنی شناسا و باشد -
 آشو - مخفف آشوب که غوغا و شور و فتنه باشد
 آفتاب ز رو و یعنی خرنده -
 الاو - آتش شعله ناک را گویند -

آلو - نام سبزه است خوش و ترش میشود و آتش
 از آن هم می پزند و آلو بالام شد نیز است که باقی
 آمیزه مو - یا یا فارسی یعنی مردم و مو -
 که تبادلیش کمل خوانند -

آمه پرو - نام لپاکی است که میان خراسان
 و ماوراءالنهر است زیر ترند و خوارزم رود
 و در سنه مذکور است زمینی است میان چگون فرات
 آن تررو - اشارت سوی ساتی است -

آوو - بالمد و فتح و او اهل نام شهر است این
 هر سه لغت از قنیه است -

بالفتح انگشت دان -

اشتو - یعنی انگشت وزغال است و جانی را نیز گویند که زغال در آن ریزند و بعضی برانند که این لغت سرادون اشتو است و بعضی برانند که با بویه تخمائی تعیف خوانی شده باشد و الله اعلم و بعضی انگشت هم بدین آمده که تازی اصبع خوانند و بعضی اول یعنی سبزه هم بنظر رسیده -

اشتمان وارو - زوفای تشک آهنگ که شهبه ریزه فای مصری است آن گیاهی است و باقی شعبیه بیرک خدا اشتقارانافخ اشو - یعنی بهشت به در لغت ترمذی پانزده قبایل و اشو - آتش شعله ناک را گویند -

الماس تو - اسی دندان تو -

الو - نام بویه که دانی شرفنامه و در علمی چنانچه گذشت در ممدور -

اذا او سا لکسر هر چیز دشتی یعنی تیره بیابان که تبارشیل یوقان خوانند -

اندخو - تبا که دانی القینه -

انزرو - پانزهر -

انگشتو - بالفتح باکات فارسی ضموم مالیده

انمیو - درختی است بزرگ بقیاس خرمای هستند و بوقت ستن بایرک و گل بار میر وید زبان هندی و مالوه چھوارا گویند -

اور یو - بمعنی اورب است که بعضی محرف خوانند او کو بوم را نامند و آن پرند است که بنوست

آو - بیشتر از می زبان آب را گویند -
آهن گماو - شیار که بندش پخال گویند و دانی گماو
آهو - جاکو دشتی و نهایت شهرت که عرب خزان مندر نیز بعضی عیب آید که دانی شرفنامه و در ادوات مذکور است آهو عیب عیب گیران
ایست بادام چشم و بعضی بمعنی چشم شادمان است استعمال کرده اند اما اکثر استعمال بمعنی شادمان که آهوان چشم اند -

ارسطو - همان ارسطو طالعیر که گذشت -
ازینجی و و و - یعنی همان ازین دندان گفته شده است -

ازماو - نام نمیه است از نوعی مهدان -
ازو - بالضم صحنی است که جلای آن بنایت طبیعت شود و در صنعت و در دگر -

ازو کراو - از عبادت و طاعت و در بی نیازی که دانی القینه و بمعنی میانه و نیز آید -

از کشش نام تو - اسی از شوق نام تو -

استقو - قند که دانی لغات الطب میانی گاو جوی را گویند و بر وی قطاس خوانند -

اسو - جانب و طرف و سو بالضم اول مخفف است باشد و بمعنی ربو و در بایندگی و رابایش است

اشتر گماو - بالضم باکات فارسی شتر گماو و آن بهی است دشتی تباریش زر گویند که دانی شرفنامه

اشتبو - بالفتح انگشت دان که دانی شرفنامه و در ادوات اخلاص مذکور است اشتبو بالضم وکیل

استهوار دارد -

اوتو - بلغت یونانی شراب را گویند -

اوسو - بالفتح والضم بوده و رایش و بعضی

بشین معجزه گویند و یعنی ماتم و غلام آمده -

این زلال ابرو - اشارت سوی آسمان است

کذا فی القتیبه -

ایرو و سکنایه ادهام نوست -

فصل فی الترکی

ارتو - بالضم پوشش -

ارز لو یضمتین روزی مند -

ارغا و - بالفتح جوی آب و آنرا ارغا بغیر و او

نیز گویند -

اسلو - بالضم با عقل -

اکو یضمتین یوم -

او - بالفتح صید -

او تلو - بضم کیم و فتح دوم باشد -

اما کو - بالفتح پهلو -

ایجکو - بالسر کشیده -

باب الهام

فصل فی العربی

آجله - عدد و کبر حکم جهان و موعود -

آخره - بمشله -

آیه - مدود نشانی

اباح - مباح گردانیدن -

ابارنه - بالضم جامعیتی است که میخواستند

از هر جنس کذا فی القیاح و در فارسی او را بش میگویند

ابر مه - بوزن ایش بنام سرشکه اصحاب میل

که بر آن تخریب یافته کعبه میل پیدا کرده بود و آن میل

مجموعه بنام و پشت -

ابر ه - بکسر تن سوزن تیر می کشیدند -

ابله - و میدگی که از کثرت کار کردن بروت

و از بسیاری شتی کردن در یافت و نیز گوی

کم عقل درام و عاش و نیانه درام معاد و آخرت

و نیز جوان غافل مغرور و عیش و زندگانی و عمر

و در فارسی آبله مدود آورده اند -

ابن القدر - یعنی بر بختان علیها اللغه و غیره

علیه السلام را میگویند و بعضی عمر را گویند -

ابن تله - بالکسر نام مردی تیر انداز -

ابن تمیمه - اصل فارسی است و بنامند زیاج کذا فی القیاح

ابن مقله - نام واضع خط ثلث و غیره -

میگویند ابن مقله را بسبب حرمی دست و پایش بریده

بودند و ابن مقله حضرت رسالت را در خواب

دید که نیت دست خواب از پیر سید فرمودند نیت

آن که خواب گرفته را گردانیدی حق این عبادت می که انانی

ابن جبهه - نان کذا فی لغات اطیب -

اجنه - و فخر -

ابوه - پدران و غذا دادن و پروردن -

ابه - پدر و عارف و شک آنچه از شرع دارند و

در یافتن خبری که فراموش کرده باشند -

ابعا و ثلثه - طول و عرض و عمق جهان -

ابوزنه - بانون مشد بوزنه -
 ابو الحکر - و طی یعنی جامع کذا فی التاج -
 ابو مره - بنم المیم کنیت ابلیس علیه اللغته -
 آتاعه - قی کردن -
 آتاده - خراج و جمل ملک اونی رشوت دادن -
 اتجاہ - متوجه شدن -
 اترجه - بسج -
 آملاه - معیقل و حیران شدن -
 آما - یادش دادن -
 آماره - کچکر و دیکشن -
 ائاله - اصل شدن و غلای کردن -
 آناه - سخن چینی کردن -
 اجاره - مزدوری که بسی بدیند با بیرون -
 اجازہ - اذن دادن و درجای معنی روا دادن -
 اجبه - فرار و پشیمانی -
 اجبه - نیستان -
 اجنه - مرغان -
 احاطه - گرد چیزی در آمدن و دانستن -
 احاک - اثر کردن -
 احانه - پلاک کردن و غوار کردن -
 اخنه - کیمه داشتن و خشم گرفتن -
 اخوه - برادران -
 اخبیه - بالفتح و کسر سوم بی یار یعنی حرکت -
 اوراه - ضعیف و تنگ گردانیدن و غر -
 استخوان و غیره -

اداله - دولت دادن و نصرت دادن -
 اواامه - دائم داشتن و ساکن گردانیدن -
 ادانه - قرض دادن و جزا دادن -
 اوله - راه نمایان -
 او باره - باره گوشت که از گوشت او نیکی شد -
 اواد - بالفتح دست افزای آنکه حصول چیز -
 ادواہ - مظهر -
 افوان الفاره - همان افوان الفاروان -
 گیا هیت معروف کل و بنفشه رنگ و برگ او -
 خرد بود در تابستان روید -
 افواله - خوار کردن او را خوار شدگان -
 افذاقه - چشاندن -
 افکاره - ای گذشته باید کردن -
 اؤیه - رنجاندن -
 اراقه - فرار و نشت شدن زمین و زمین فرار -
 نفمت و رشیدن -
 اراقه - رنجیدن آب و آنچه آب اند -
 اربه - عفت یعنی گره -
 ارتقاہ - همه روز و رخن مالیدن خود را -
 ارمله - بالفتح زن بیوه و مرد ضعیف و فقیر و متلع -
 ازاره - بزیارت بودن و قبل مبرزه و لول و شل -
 ازراخه - از راه راست بگردانیدن -
 ازبله - بسیار -
 ازمنه - زمانه -
 اساوہ - با کسر باش -

اسد اللہ - اول خطاب امیر المومنین حمزہ بن
بعدہ بعد شہادت ایشان خطاب امیر المومنین
علی کرم اللہ وجہہ شد -
اسرہ - بفتح کیم و کسر دوم تمبشید سوم شکیخ
پیشانی کنانی البستور -
اشارہ - اشارت کردن دست کنانی انجا
اشتبہ - با بضم جان نشان مذکور کنانی شرفنا
و فی بعض النسخ گویا نیست که بپا روی او لک
گویند و بدینش خط می اندوزند و از خاک می اندوزند
فیه از بار خج -

[illegible]

۱) خواهر فاطمه و این و بی بی شادین کرد
۲) اخوان پاک کردی و بی بی و بی بی
۳) افغانه - نرم و افغانه - گشتن سخن -
۴) افغانه - لبها گریه و بی بی ساندین و بی بی

یا قضا شرعی کردن -
 آفاطه - بلاء کردن -
 افاقه - بهوش آمدن و نیز دار و بانوشه -
 افواه - فراموش کردن و کمزبان شدن -
 آفته - ضرر و زحمت و آفات جمع -
 اقامه - مقیم شدن و ستادن و برپا کردن -
 میرهت کردن - قامت گرفتن و حق خیری گزاران -
 اقمصه - پیراهنهای جمع قیص -
 اقنه - خانه سنگ -
 اکاسره - بادشاهان عجم -
 اکشاه - بناییت چیزی رسیدن -
 اکردن - بخور بر کار و داشتن -
 اکلمه شبست مردم کردن و یکبار خوردن و یکبار
 و یک لقمه و یک قرص -
 اکمه - بفتح کیم و سوم نایینا و در زانو -
 اکته - بالکسر و بفتح کاف و بشدینانه در ش
 هر یک که باشد -
 الاقه - نگه داشتن و دست کردن و دست
 بر اینجه برای مدار و چسپانیدن -
 الاکه - رسول و المپی شدن -
 الاممه - مرزادار لانت گشتن -
 السنه - زبانها -
 الابه - بالکسر آفتاب -
 الکه - بالکسر خدای عز و جل -
 الیه - بالکسر خدای -

الفیه - نام کتابی است در علم منطق و فیز
 امه - بالضم و تشدید الیم جاعه مردان و کل
 جنس من الحیوانات غیر بنی آدم امه علمیه
 و کل جل لکن شمی امه و امه دین و طاعت و
 وقت و بالای و مردم کذا فی التاج -
 امامه - بالضم نام زن و بالکسر پیشانی -
 امانه - بالفتح معروف -
 ام طلم و ام عقیقه - پیش کذا فی الفیه -
 امیدینه - بالضم مرد و آرزو و دروغ و کتاب
 خواندن و الفتح البلی -
 آمنه - بالمد و فتح و دو نام مادر حضرت یونس
 محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم
 انبویه - بالضم نایزه آفتاب و مطهره و مثال
 آن کذا فی شرفنامه و فی اصرار بدنی -
 انفحه - بالفتح و کبیر فایسی پیر مایه را گویند -
 انخله - بالفتح و بضم سیم سر انگشت -
 اوارجه - معرب اوکره بمعنی حساب -
 اوقیه - بالضم و کبیر قاف چهل درخت کذا
 فی التاج و در فقه چهل درم سنگ آورده است
 ابافه - سیراب شدن مردم تشنه کذا فی الکفر
 و در صراح است زود تشنه شدن ناقه -
 اباله - چربش گوشت و پیه گذاخته -
 ابانه - نوار کردن -
 ایهیه ساز و یراق و در تاج المصدا در دست همه
 سنجگی کار -

اهوته - میان آسمانها و زمین -
 آیه - مد و راه کشیدن از اندوه
 ایالته - سیاست کردن و رعایت کردن
 و بصلح آوردن -
 اسیمه - بالکسر نام زن فرعون که متمر موعی را
 پسر کرده پرورده و پوشیده با و ایمان آورده
 میگویند و نیز در بهشت است و او در سیاست فرعون
 جان داد و اما از ایمان رجوع نکرد -
 ائمه - بالفتح و کبیر و جمع امام اما در عرف علما
 و شایخ و قضاته و امثال ایشان را میگویند -
 ایفاده - فرمان بردن و دریافتن -

فصل فی الفارسی

آب فسرده - یعنی پیاله آبکینه و بلور و شیشه
 و امثال آن از آلات قتال -
 آبجامه - بابار موقوف یعنی آوند آب و معنی
 حاتم آوند نیز است کذا فی شرفنامه -
 آبجامه - بابار موقوف قدم جامی -
 آب خفته - آب منجم و ژاله و برف -
 آب دیده - گریه و اشک -
 آب و به - باد و موقوف کذا آب هر جا که
 باشد ای سبیل -
 ابره - قوی بالاین در میان و قبا کذا فی الفیه
 و در ادب است ابره بالای قبا و کلاه و امثال آن -
 آبگاه - نام رود و هم فرودین باشد و نام
 فرشته نیز است که مومل است گویند اگر در فاسدین

باران اگر بار آید آنگاه مردان است و مردان بآب
در آیند و اگر نبارد آنگاه زنان باشند و ایشان
بآب در آیند و این عمل را بخت و شگون بزرگ دانند -
آب زهره - سخی و تابش شفق بعد از صبح ازین گویند
آب بسته - کنایه از نیش و آگینه و بلور باشد
بجای دیگر و زوال را نیز گویند -
آب زهره - آبی که از چشمه سار تالاب و دفای تراو کند
آب نیکوگاه - کسی را گویند که نود و ابطا هر خوب
و انامید و در اطنافتن و فتنه انگیز باشد و کنایه
از خوبی و نیکی مخفی و رواج و رونق حسن پیش اتم
بسته چنانکه گویند آبش نیکوگاه است مردان باشد
که غیبی و نیکی و قابلیت به کمالی است و در رواج
و نقوش مخفی و پوشیده است و معنی جاسوس
را هم داده است و مردم چالپوش را هم گویند -
آب سبزه - ای رونق و مهر و شمع -
آب بسته - کشت رست کرده به جهت رست
کنانی الدست و در شفا نامه ممدود آورده و
معنی آن چالپوش جاسوس گردانفته و زود آید
آب بسته اسم مفعول آبستن است چنانچه
آب بسته را معنی زهران که تبارش رحم خوانند
و ادوات معنی کشت را است کردن کجاست
ز رست -
آب سیاه آب سیاه طوفان نوع و آبیکه
بعد از صفت به آن آید کنایه از القبه و بعضی کنایه
از شراب آنگو نیز گویند و آید معنی را نیز گویند که

بسیار چشم نایاب گردد -
آب شسته گاه - لفظ آبستن بوزن و نسبت شستن
معجم مرکب با لفظ گاه قیامه و خلوت خانه کنایه
فی لسان الشعراء و در لغات معنی حاجی نهضت و
قد مجاور خلوت خانه و مثل پنهان شدن باشد
و ادب خانه و ستر را نیز گویند -
آب طهریه میرو چشمه است که هفت سال در آن
باشد و هفت سال نشک بود و علت آن این است و اند
آب فسرده - کنایه از شیر و پنیر و پنیر آبکینه
آب غویه - شیوه آنگو فام از آن اشق هم نبرد
خوش ترش و گوارا می شود -
آب فتنه - ای جابه فتنه و رونق کار او -
آب تیره - ای رونق و جابه فتنه
بنایه این هر سه لغت از قنیه است -
آب کامه - بابا بر موقوف آشامی ست و نیز
چند ترشی جمع کرده می پزند و نام فارونی که بپزند
کاجی گویند -
آب گاه - ته گاه و پهلور گویند و معنی تالاب و
اطحار هم است -
آب ساد - کنایه از شراب زبون کم کیت -
آب که - آبی است خاکستری رنگ و بغایت
گنده و بد بوی آنرا از شکم فوی آید و گاهی
بحر چین نشانی گویند هر عضوی که شکند مقدار و مقدار
از آن بخورند چنانکه بدنمانه رسد آن عضو
فکسته را درست کنند فلان می دریا که هرگز بود

آب گردنده - یعنی آسمان -
 آبگینه - بابا موقوف و کان فارس
 الماس و فیروزه و کنایه از دل عاشق و
 بعضی شهاب انگوری نیز هست -
 آبگینه خانه - عرش و افلاک و آن خانه که
 در محو طوارج بجا شیشه نهند -
 آبگه - و میدگی که از کثرت کار کردن برود
 و از بسیاری سیر کردن در پانی افتد و ابلت
 و جز آن بر تن و بدتباریش آبگه مقصود نهند
 یعنی احمق و غافل و مغرور چنانچه گذشت
 و این لغت معجم یا معرب است -
 آب ماه - دوشنی ماه -
 آتش فروزنه - با و او فارسی بچیزی که آتش
 افروزند و بحدوث آتش نیز آمده است یعنی
 آتش فروزنه -
 آتش بی زبانه می سنخ خام و لعل آتش
 و عقیق و یاقوت سنخ -
 آتش بسته - کنایه از زرخ و طلای احمر باشد
 آتش تابنده آفتاب و طشت نیز -
 آتش زده - محو کرده و ترک کرده و سوخته
 و آتش فروخته -
 آتش زده - آن آلت پولاد که بگشت زنند
 تبرکیش بقیاق گویند و بتباریش رده خوانند -
 آتشکده - جای که آتش افروزند یا پرستش آتش
 آتشین کاسه - یعنی آفتاب -

آتش گیره - هر چیزی که آتش بدان گیرند -
 آتشکده - آتشکده یعنی جای که آتش افروزند
 آتش هفت حجره - کنایه از سبعه ستاره است
 آتشکده گرم شب تاب که بپند می جگنو گویند
 آتش نیجه - کنایه از استاد تیر و دست و از
 آتشین و شت نیز گویند -
 آخته - با خار موقوف بیرون کشیده باشد
 خواه تیغ خواه غیر آن -
 آخته - با خار موقوف شرابی است مثل کهنی
 که از اذن و جوسازند و در فرنگی بخش و
 گویند آورده که بعضی بشین معجز خوانده اند -
 آوه - چوب باندی است که از زمین بلند و بر
 و چوب دیگر بر بالای آن بندند تا کبوتران
 و دیگر جانوران بر آن نشینند -
 آوینه - معون و بفارسی روز جمعه -
 آوینده - بدل موقوف قوس قزح که آن را
 کمان رستم گویند -
 آو میبارد - غار و آو گویند که بهند چو گویند که لای
 آوچه - غزین گویند
 آو بویه - بهیچ زعفران بعضی او را بدال محله
 گویند و گویند کل نشان است و بعضی بر اندک نش
 خا صیت که شیر از این به یک نشان خوانند و بجز
 مرغ نبوی از آنست گویند اگر زن آبتنی آبتن
 نشود قدری از آن بخورد گیرد آبتن شود -
 آو راه - نام نهم ماه است از سال شمسی -

در لغت‌ها

آرامیده - ساکن شده و قرار گرفته
 آرامیده - مختصر آرامیده است -
 آرو با له - بدل موقوف آشی است که از آرد
 سازند و آنرا در ایام محظوظگی بخورند و اهل قریش
 بخوردن این عیب کرده شدند می بنازیش
 سنجیده گویند -
 آر غده - بوزن ناکرده جنگ آور و جنبشناک
 و حریص و پر چیز با -
 آراسته - معروف و معنی رودخانه هم آمده
 آرو چون - آشی باشد مانند کاجی که از آرد پیزند
 و مردم در پیش اکثر خوردند -
 آرو دوله باشد -
 آراسته - مخفف آراسته -
 ارغاوه - نام رودخانه -
 آره - بن و بیج وند آنها -
 آراه - مصطلکی را بعلت رومی گویند -
 ارحیقنه - اسپرکست -
 آرواته - کلیت صوفی -
 آرا و میوه - یعنی علوانی که از لبه و فزا بام
 و نخود و فشر و قند می پزند و آنرا هفت گانه گویند
 آراوه - ممد و سپردنی و صالح و حلال از او
 و صیل و مردم می شورند و آنرا نیز آراوه گویند
 آروه - ممد و و مقصور رنگ کرده و میخوری
 انکامیدن سوزن و امثال آن آید که ذانی نرسنا
 و فی لسان البشر از او بوزن نازده یعنی آلات

رنگ کرده یعنی صنف و او ده بعضی از او بوزن ده گویند
 آرزوه - با سوم مضبوط رنگ آمده و مانده شده
 که ذانی الفنی و بعضی که بنیده نیز آمده است -
 آرزاه - مدت ماندن آفتاب در برج حوت
 که ذانی الادات -
 آثر نیمه - بازار فارسی نقار آسیا که با ذانی نما
 آسیا نیز کنند و آنرا سیاه نیز نامند و در قنیه آنرا
 آسیه گفته است -
 آستانه - با سین موقوف پیش و متشابه بشبه
 استاره - شماره و کوکبه و شش میانه و سابع
 و مسطر فلادی و خوب جدول کشان و طنبور کار
 و نام قلعه از ملک و کن -
 اسقوه - مانده شده و افسرده و به تنگ
 آمده و معلول -
 استمه - دانه خربا و شفتالو و زردالو و تخم
 آدمی و حیوانات و ستیره و بجا است -
 استیمه - با سین موقوف همان آستان
 مذکور و در فارسی بینه منع و قیل بشین عجمه -
 استبتین زوید - ترشی است که ذانی زنا گویند
 آسندوه - ممد و ده و فتح سین ممد نیم سوزنه
 و قیل آسند و بغین و سکون سین بخند که ذانی الادات
 آسمان دره - با سین موقوف یعنی آنچه شب
 در آسمان مانند ابرای پدید آید آنرا آسمان نیز گویند
 آسمانه - با سین موقوف سقف که بند که جهت
 نامند که ذانی الادات -

اسکنندریه - شهر نیک است در هر حال
 برکنار و دریا که بنا کردند سلطان کنه رفته القزین
 اسپه - دیوانه مزاج و شوی بهر شیشه -
 امود - بی مشقت و بی مزاحمت -
 آسه - جان اصل السوس که گذشت کدانه
 لغات الطب و کشت رشت که در بخت نرگ
 اما در اوقات بدین معنی آسه آورده است و در صورت
 بدین معنی آسته آورده است چنانچه گذشت -
 آسیان - جهان آینه نیکو -
 آتش خلیل - اندر بختی آتش عدس که در خنجر
 خلیل علیه السلام می بیند -
 آتش زمره - آتشی که از زمره می بیند
 آتش آکوچ - آتشی که از آکوچ می بیند
 آشته - گیاهی است که گران گران برابری
 از جبار بر رفته بنماد و آتش معرب است
 آشفته - بدانی را گویند که با صد او حرکت
 از سر و دماغ براید یعنی آشفته است چنانکه
 آشفته را آشفته - با او فارسی و فارسی
 موقوف شوریده شده و شوریده حال و دیوانه
 مزاج و عاشق شده -
 آشفته - باغین موقوف شنا کردن در آب
 آشفته - جان آشیان که گفته شد -
 آشته - گیاهی است که بعد از خوردن طعام
 بدان دست شوند تا چرخش برود -
 آشفته - حدود آواز است شجره -

اصول فاخته - نام صوفی و ضربی از شهر کاشان
 فارسی چنانکه یک بگری رود و جری
 آغازه - حدود و مقصوره یعنی از ساز کاشان
 آغز - سوزن که در ده جابجنگ و آغز -
 آغشته - باغین شوق و کسور آغشته و آلوده
 و در کرد و زمین آب داده -
 آغشته - همان آگنده -
 آغشته - کنایه از سلیمان است زیرا که
 سازه نام شهر و است که نامی الفتنه
 آفکانه - با فدا و موقوف و کات فارسی یعنی
 بجهت قهر و کشت که از کاشان و آغشته یعنی لایحه پاره
 آگاه - با خبر و دانش -
 آگشته - کسیر کات فارسی موقوف و کات
 آگشته - یعنی آفست است که از رخت آفست
 آگنده - بکات فارسی این است و بر کت
 و نیز جابج و سوزن و در اوقات سجای می
 انیر خوراسان آورده است و این معنی آفست
 ویراچه آغز یا آفست شده -
 آگنده - با کات فارسی مع آفست و موقوف
 میان است و آفست بود -
 آگیده - سوزن را گویند -
 آلو سیه - درختی که با آلو سیه قام و ترش
 بود بهند جابج گویند -
 آله - بغم نام پرنده دهنده که بدان شکار
 کنند تبارش نقاب خوانند و در عربی آله

بقتضی معنی گرفته شدن و بفتح لام مقل از رزق
و آن دواقت و بفتح راء سبیل الطیب که به بندگی
یا بجز گویند کذا فی بعض لغات الطیب -
انگله - شعله آتش -

الوجیه - همان آکو - یعنی نوعی از میوه -
الغون و الگونه - سرخ می که زبان بر سر کمانند
آماج گاه - باجم فارسی موقوف و کانت نیز
فارسی یعنی دنیا که گفته می شود که بی تمام آماج
آماوه - نقد و موجود و مویا و ساخته و بیرون
کرده شده برای کاری -

اماره - امیر شدن و فرمان فرمایی و بیگام و وقت
حساب کذا فی شرفنامه فی الادات همان گویند
آخته مختصر آموخته -

آلمه - میوه است بهر فام خاصیت سرد و دار
هستند آنرا گویند -
امنه - بفتح میم پشتوانه بهرزم -
آمووه - بر وزن آسوده آراسته و تمام
آمینته و پر کرده -

آمه - محدود و وزن جامه سیاهی و آن
که بتازیش دوات و محجره خوانند -
آمینره - بازار فارسی مردم و موس و
آمینته و نیز سیاه و سفید بهم آمیخته و موزون
آمینته - بامای فارسی و خا و موقوف و موقوف
که بتازیش مخلوط گویند -

اند خوشواره - پناه پشتوان و حصار و بجا

استوار که بدان پناه گیرند -
انباروه - بفتح بار موقوف بر که به بخت
انبارشته - بفتح بار موقوف بر کرده
انزوه - قسمت از قله -

انسمه - بفتح و که بزین پنج گاه است
که بهی خوش دارد و به پیش می آید و به سید خوانند
انجیره - بهی تین و بهندی انجیره گویند -
انگاره - همان کاره ای فسانه و سر گذشت
و جبریده حساب -
انگله - تکه کلاه -

اواره - همان اماره معروف کذا فی شرفنامه
و در ادات یعنی دیوان و حساب و دیو و مردم
پیشانی و بالضم نام آبی و ریزه آهن نیز گویند
که در وقت سوراخ کردن مثل اسب بر آید
و نیز دیوانخانه و دیوانی گرم -

آور و گاه و آورده که کلا با کانت فارسی
و دال موقوف و خلیجی و قیل بضم و او نیز کذا
فی الادات الفصلا -

آورده - بهر جان که بر مذکور بالای قبا و کلاه -
آورده - نام شهر و آه ناله کردن -

آهینجه - پنهان کش که بولاب گان دارند و وقت
بافتن در جامه نمد میزدند و آهینه نامند -
آهینه - کاسه سر قیل و زوکی مخلوق که از
کام نیز گویند میزدند تا با نمد کذا فی شرفنامه
و نیز آنجا که بهر کوه که می جنبید کذا فی القنیه -

انچه - بالفتح ماسوم فاسی مهر زونفقه کدانی
شرفنامه فی القنیه مهرست بهین -

انگوشه - بازار فاسی و قیل کامنیربان
انگله مذکر یعنی زه گریان و گوکب گریان
تکمه کلاه و در اوات یعنی خور کمره نیرست -

انحسه - بوزن مخصوصه مذکر یافت بمعنی شراب
اولیس خانه - بهشت -

ادب آوازه - ای بلند آوازه -

ارو - بار اشد و معروف -

ارزه - بالفتح کا بگل و تیز نام درختی است فی
شرفنامه فی القنیه درخت تار و قیل عربی
است از سر و و نیز در قنیه است در لغت پلغوه

که ارزه بوزن کمره منسوبه اگر میند و سنی
حاشیه المصباح پلغوزه که آن بار درخت صنوبر

و در اوات مذکور است درختی است که چلغوزه
ارزن یزه قطرات باران و جبه نمه آب

ارغنده - جان آرنده مدوده -

ارغنده - بالفتح مرد خستناک و بیگانه در -

ارومه - درخت ششخار کدانی زفا گوایا -

ارمینه - بالکسر نام شهر -

آزاره - خرگاه یعنی خیمه یا پرده یا زیارت برن

از پوست بیرون آمده - اسه کشت

احوال کرده و دنیا را ترک داده و از انانیت

خود را بیرون آورده -

از دو و تیره - ای از ابریه و چهار کن -

اوشیره - پاک و پاکیزه و خالص شراب انگوری
اهمه یاره پاره شده و ناقص شده -

امتنامه - خود آرائی و خود نمائی و کمره نیر
و عشق و سوانی و چیزیکه از دست برود و شکسته

آیشه - ممد و جاسوس کردار و یا پلوس کذا

فی القنیه و الاوات و در شرفنامه بدین معنی

ایشته را آورده است و الله اعلم بالصواب -

ایشته - بوزن شیشه نیر جاسوس یا جاسوس کردار

کدانی لسان الشعرا و در شرفنامه بمعنی یا ایشته

آینه و آینه - معدوم بتاریش و ات خوانند

و قرص نقاب و ماهتاب ابدان تشبیه میکنند

ابر قوه - بوزن خیز و ده نام شهر است که در کجا

چنان بزرگ شود کدانی اعلمی -

ابر مرده - دار و نیست چون در آب نماند

آب را بخورد و آنرا اسفنج گویند بتازی -

اسبرمه - بفتح یکم و سوم نام مردی است

مشهور که کلیسا بصفا آورده بود و وقعه آن

در شرح مشارق مشروعا آورده -

أبره بر بضم اول عربی جاکه گویند بترکی تو عذر کدانی

ابو شته - بفتح نام عمه شاپور که در اصطخر بود

کذا و بدت فی بعض الفصح بخلاف المصنف یعنی بت

قرشت است و در دستور به معنی بانون است

چنانچه می آید و بزبان مکی بادشاه جوان گویند

اجره اریکه - یعنی صحه کذا قیل -

اختران به ده ایستارگان که در آب نمانند

از زبان مار برون آمده - اسی طیف
ورست کدانی القینه -

از زبان زاوه - اسی شش جان از کد
از کاره - چیده و شمارای گندش بیاورد

کدانی فرنگی شیخ ابراهیم قولین شش
و گریست و در فارسی خال زانو کز آیه اند

اساسه - بالفتح کجسته چشم گریستن و دین از کجستن
اسپاه - بالکسر باو فارسی لشکر کرده

اسپه شه - باکم و چهارم شفته و سوم بهار
موقوف یعنی گریسته آن تبارکش شقایق خوانند

کدانی القینه
استروده - همان ستروده که تبارش مخلوق خوانند

استره - یعنی کم و سوم معروف که تبارش
موسی خوانند

استخوان افشانده - اسی ریخته شده کدانی
و فی الادات اسی تکه فرا برین کاشته

استوده - بالضم باو و فارسی
نیاک درون و نیاک ده و مانده گی گریخته

استه - بوزان شده همان میوه خسته
اسفده - بالفتح کم و سکون و دم جان خسته

اسفده ناریش
اسکته - بالکسر و باسین جمله گفته شده

سکته باسین جمله یعنی گردی که از عجب بر
گویند و بفتح سین رستی و سکون موندن گردی

که بندان متصل است کدانی الاثام و بالکسر

و در غنیه مذکور است اشکنه بالکسر باسین مخم
آله و دلیخ که بدن چنانچه برود و دلیخ مخم

مشفت بالکسر باسین عیب مذکور است و دلیخ مخم
مشفت شکله و بزمه مند حجت قولین که بکسر فتح شکله

اشکنه شکمنه کدانی القینه -
اشناه - بالفتح جان آغاز یعنی تاراج و بازار

کساده قیل غارت گنده - باسین حجت ز قمار
تا اثنین ریسمان و بالکسر غارت کردن شافت

اقلاده - بالضم سقطه شده و خنده فاسته
واقعه شده و متذلل و در بر خنار گفته است

اقلاده و قناره است و لایق شام است برضم
اقلاده - بالفتح باسوم فارسی چیزی که در کشته

نفس کشنده برای رمیان جانوران بندش
و چون گویند کدانی فرنگی علی بابی

انده بفتح کم و سوم برادر زاوه و خواهر زاوه
کدانی الاثام

اثر شیه - بالفتح نام شهر است که آبادان کرده
نوشیه و انت کدانی شرف خاوه و در و تور سکت

نام الاثام است از زنگبار و در زنگبار مذکور است
نام یعنی ست و ربلا و عرب

افرو شده - باو و فارسی نوعی از علو که از
دیده گندم بسیارند کدانی شرف خاوه و دلیخ

مذکور است افرو شده بوزن ده گوشه نام حله است
و دیده گندم را نیز گویند و قیل حسی که از زنان
و شکار و روغن و کدانی الاثام و دیده نامند

افسانه - حکایت‌های گذشتگان فسانه مشهورند
 نیز درین لغت سبب کلماتیکه غرام خوانان ساجران
 بجهت حصول غراض بکار بندند و خواننده فسانه
 کذا فی الدستور یعنی حیل و ترفیع هم هست
 احکانه - بالفتح یا کاف فارسی بگویند که مدد و کد
 اقبال که گفته - ای دولت اندک روز
 آنچه - بالفتح یا سوم فارسی همان آنچه یعنی چیزی
 اگر چه یعنی هر چه نیز می آید چنانچه اگر چه یعنی هر چه
 آمده است و میان و او فصل در میان این هم
 میگردند تا بدان نیز میخوانند لیک کتاب یا از کتاب
 اگر چه بالفتح آن آهنی که بدان گوشه از دیک
 کشند تبارش نشناخته خوانند کذا فی لغت
 گذشته بفتح یکم و کسر دوم فارسی همان گذشته
 مدد و یعنی در حکم بسته کذا فی شرفنامه
 الیه - بالضم طعایست تیرکان را چون لغز
 در خراسان و فرغفر و شیراز و صوبه و بلاد
 که بیدار الیه و میوه در کتاب می نهند
 المته - بجمع یعنی چاه بزرگ آن شقایق نیز می
 سبب کذا فی بعض الطب
 الفقه و الفقه که گفته شده و جمع کرده
 امیله - بالفتح یا سوم فارسی آله دار و
 میوه است خاصیت سرد دارد کذا فی القینه
 انبارده - بالفتح بار را موقوف پر کرده است
 و انباشته باشین موقوف پر کرده -
 انباشه - همان انبان یعنی پوست بزرگ آله

خشک کرده که درویشان در میان هستند
 فزیه در ویدارند کذا فی شرفنامه
 آنچه - بفتح یکم و سوم و قیل بالضم یا شری که
 از پس بار کشیدن مویش را بخت باشد و نیز شکم
 و دوده کوه و قیل بفتح یا شری که کش و غیر آن کذا
 فی شرفنامه و در ادوات یعنی آتش کاش آورده است
 آنچه میوه است معروف در هندستان و خفایا و غیره
 انبوه - باد و فارسی انبوه را بسیار هم میگویند
 اندا کش خوانند کذا فی الادوات
 آنچه - بالفتح آن کاه که هنگام پوشش برآید
 اندازند تا بالای آن گل بر کنند و در میان پاره
 بر آنداد و پاره بکار گود
 آنچه - تختی که در تداوی بکار برند
 انگن که بچ کذا فی لغات الطب
 آنچه - دره مقد و قیل یا سوم فارسی کذا فی شرفنامه
 اندازده مرتبه و قدرت و موازنه حال
 انداوه بفتح ماکه کالت اندایش است یعنی
 گنج و کاهل کردن
 آنچه مشهور تر بندی که اهل هند اهل گویند
 اندر واه - یعنی اندروت که سگ و آه و
 سرشته و چران باشد یعنی احتیاج بهم دیده شد
 انده - دگرگی و دگرگی دل
 اند وخته - با خا موقوف اسم مفعول انداختن
 گرد کرده بجمع کرده
 انطاکیه - بالفتح نام شهر نیکو بشام و در آن
 بناای عجیب است

انکاره - با کاف فارسی آن از کار یعنی فغان و سرگشته
 کذا فی شرفنامه در قفیه معنی پس خرنده از شرم و یا
 انگبین بخور خانه نام جاوید است و آن عملی شد که
 خوب بقیام آورده باشد و در بعضی نیز مذکور است غنود
 و در بعضی دیگر دو کلمه شده
 انکاره شسته بافتح و بالکسر کاف فارسی آن مزارع
 که خدنگاران بسیار دارند و کذا فی الشرفنامه
 فی الادوات ایضا و قال فی لسان الشعر انکشته
 بوزن وزن رشته مزارع پر یا به اقبال در نسخه
 شرفنامه و الادوات بعدشین بار سجد مرقوم است
 و در لسان الشعر بعدشین بار مرقوم است و الله اعلم بالصواب
 انکشته وانه - بافتح و با تاء موقوف بهر دو معنی
 معروف که گذشت -
 انوشه - بافتح ابو شاه نو جوان و نیز گویند
 معنی خوشا و را یعنی طوبی که کذا فی الادوات
 اما در شرفنامه معنی آخرین است در دستور بطور
 انوشه نام عورتی که در عهد شاپور بود به ولایت
 همدان و عسکه شاپور بود و در قفیه بدین معنی
 انوشه آورده است تبار قشمت و الله اعلم بالصواب
 انیمه - بافتح مدافه هر چه بسته که بدشوار می گشت
 گرد و آنرا انیمه نیز گویند کذا فی الشرفنامه -
 و ادوات نیز چنین است یعنی بانون زیر آیه در
 باب الاصلع النون در لسان الشعر بدین معنی
 آینه بافتح و المد نظرهای آب اما در لسان الشعر
 بدین معنی جمع آمده است و بغایت گرم بود و قال
 تسقى من عین آینه که سیه از معنی گداز است
 آواره - بافتح جهان آماره مدو یعنی حساب

ویدایع ویت ویدو معروف به پریشان نیز و ادوات
 بهی و در شدن از جای نیز آمده است -
 آوره - بافتح جهان آبره مذکور یعنی قوی لایحه
 از همه دانه دو توبه -

اوسه - بافتح و باضم را بایش -
 اوشه - باضم و باشین معجزه گداز است که
 کما لک ان بر بازوی فردا آمده بندگان و آنرا کوع
 نیز گویند تبارش استخوانند کذا فی زفافنامه -
 اکمه الفتح اول شکون و غم است و فتح میم پس غلظت
 یعنی چرخ کذا فی افات الطب -
 اهل شده که - خداوند باده و قدر -

ایاروه - بافتح بار موقوف نام قفسه زنند
 که تصنیف ابراهیم نرشت است بگویند قفسه
 سبک است و آن هر کتابی است مخاف او نیز گویند
 که از ضعف نزل است -

ایرمانخانه - بایار فارسی و بار موقوف خانه
 عایقی این جهان لفظ مرکب بایرمان که معنی
 حسرت و عارت و خانه که معنی هست است -

ایزاره - بالکسر آنکه فروید و باره از دود گنج کنند
 ایشه - بوزن شیشه جاسوس کرد و باره چالوس
 کذا فی الادوات و الشرفنامه و لسان الشعر -

ایغده - هجره مکتوب یا دفا ساکن و دال مفتوح و در
 ادوات بایار فارسی و فیل بقیر فارسی است معنی
 بهیوده گوشت و سکار -

ایله مان - بالکسر الام موقوف و الای بزرگ کذا فی القفیه

این بارگاه یعنی فلک و این جهان نیز اشارت
بسیوی سینه زمان -

این پرده یعنی آسمان و نیز حجاب نفس -
این پنج گنج با و آورده - یعنی حواس خمس -
این تشرک سلطان شکوه - یعنی آفتاب -
این چاه - یعنی دنیا -

این خاک تیره - اشارت بسبک و قالب بشریت
این دامگاه - یعنی دنیا -
این دو سوره ویرانه - اشارت بسوره
اقالیم سوره است -

این ده ویرانه - یعنی دنیا و قالب زباد
این آل مستحاضه - یعنی دنیا -
این سیاهگاه - بشته -

این کاسه - یعنی فلک و زمین و دنیا و آفتاب
این کارگاه - یعنی دنیا -
این کارخانه - مشله -
این کره - ای فلک -

این کوی هفتاد راه - یعنی دنیا -
این گل پرورده - یعنی قالب مردم -
این هفت جزیره - یعنی هفت کشور -
این هفت صحیفه - اشارت بسوره

سموات سوره و کرسی و عرش است کذا فی القیامه
و فی الاخرین نظر -

این هفت نقطه - یعنی سیارات سبعه -
ایضا و - بلکه فرمان بردن و در یافتن -

ایوا ماه - بالکسر آسمان دنیا -
ایوازه و ایوزه - آراسته -

فصل فی الترمکی

اتمه - بالفتح پدر -
اولیله نه بکترین مع فتح اللام بودند -
ارنه - بالضم میانه -

اسره بکسر کم و کسجه سوم ازان -
اسواله - فقیهین اسپ الموق -

اسجه - خندان -
انده - بالفتح کیم بود -

اناله بفتح کیم و کسر دوم و فتح چهارم و تخم و با و کیم
انه - فقیهین مادر -

اوچه - بالضم آشیانه -
اوجه - بالضم پشت آدمی -

اتمه - بالضم برکتی -
اومی اتمه - مادر نیز برکتی -

ایله - بالفتح کیم و سوم چنان -
ایلیه - طعانی ست ترکان را -

باب الیسار

فصل فی العربی

ابی - سر باز زننده و سر کشی کننده و مبارز کننده
اتی - آمده بجاری چنانچه گویند فلان پدری

اتی شده یعنی گردان کار گردید -
اتی - سخن چین و عیب گو -

الامی - نمینها و تمین لطف و کریم نیمی آید مبارز

نیز که عطار نعمت اثر لطفت و کرم است -

اسی صفت است -

ابدی که منسوب بسوی ابدیت و ابدیت
و در شرح مخزن است آنکه نهایت ندارد و آب
بافتن و بافتن مقصود اشکارا تر -

ابو علی - نام حکیم که نام پدرش سینا بود و میگوید
که او آدمی را که غدر است کرده بود که او فریاد
میکرد و نیز نام پدر طبیب که چنین نام داشته و نیز نام
شاعری که او ابوعلی دقاق گفتند -

ابو جحی - کنیت ربابه -

ابو حکیم - کنیت مؤثر غزالی علی السلام انبی ملک
اجلی - بافتن و بافتن مقصود روشن تر -

احمدی - بافتن مقصود یک -

احوری - سپید و نازک -

احوزی - مرد چیت و چالاک -

افندی - بافتن مقصود سیاه لب کند مگون
اخطی - شهرت منسوب به بنوان -

اخی - برادر من و اصطلاحا صاحب مرد و
نامند اخیان تبریز مشهورند -

اوانی - نزدیکان -

اوانی - بافتن مقصود نزدیکتر و بزرگتر و کثر
اوانی - شمشیر بزرگ گوش -

آذری - آنکه منسوب باذربایجان است -

آذکی - بافتن مقصود روشن تر -

آذمی - موج دریا -

ارسطوسی - همان ارسطاطالین نام حکیم که
هم استاد زاده و هم وزیر سلطان سکندر بود
و نیز نام شهرست که ارسطاطالین هم نوش ناکرد
ارچی - زیاده تر -

ارومی - بزکوبی کذافی اصرار -

ارطی - بفتن درختی است از درختان گیاه
که برگها دراز دارد و بفرسی درخت و در کوه سیاه
آزمی - آزار -

ازلی - همیشه کذافی التاج و در شرح مخزن
آنکه ابتداء دارد -

اسامی - جمع اسم است و آنکه اسامی بد گویند
خطاست -

اسماعیلی - و اسمعیله کلاهها با کسر قوافی و نیز
طایفه اند که نزد اسپ می پرستند و آنرا نیز
اسماعیلی گویند و لیکن ایشان میگویند که اولاد
اسماعیل نمیزیر میسیم و الله اعلم بالصواب -

اساری و اسمری - کلاهها بافتن مقصود
اسیران و بر و گان اسیری و بعضی هم بدین معنی شربت
اساقی - بافتن نیک و اوم جمع سقا است -

استغومی - بافتن مقصود سرشته و حیران
و شیفته گردانیدن -

اسی - درمان و علاج -

اشافی - درفشه کفشگران -

اشفی - بافتن مقصود شفا دهنده -

اسفی - بدبخت تر -

اصطفی - بالف مقصوده صافی تر -
 اصحاب الغداری - انواع انگور که
 کوی است، کذا فی زفا گویا -
 انجلی - بالف مقصوده درفش -
 اطمی - بالکثر بالف مقصوده سیلاب -
 اطمی - بالفتح اطمون -
 اعرابی - بیابانی کذا فی التاج -
 اعلی - بالف مقصوده برتر و بلند تر و بزرگتر -
 اعجمی - نابینا تر -
 اعشی - بالفتح نام شاعر است و شبکور -
 افضلی - خافانی را گفتند نام او پدید بود -
 افغی - نام هارست که بنظر کشد فاجون
 نظرا و بر زمره افتد دیده او بفرقد در سماعت
 که چون آینه پیش دیده وی بینند و نظار
 بر آن آینه افتد بتأثیر نظر خویش مبین و هلاک گردد
 اقصی - بالف مقصوده دور تر -
 اقضی - بالف مقصوده حکم کننده تر و بهتر -
 اقوی - بالف مقصوده قوت مند تر -
 اقیانوی - یعنی مکرارید مرا -
 اکفی - بالف مقصوده کفایت مند تر -
 الومی - بالف مقصوده مروءت و سخت خصومت
 و مرد تنها گوشه گیر و منزوی از خلایق -
 ام المشومی - زن کذا فی القتیة -
 ام بانی - نام دختر عبد الطلک که آن مرد صلعم
 در شب معراج از خانه او بر فلک شده بود -

اممات سفلی - یعنی عنا صرا بده -
 اممات علوی - یعنی علم و عقول و نفوس و
 امی - ناز و بید و ناز و نازنده و حضرت است
 را که امی بگویند چه بدین معنی که او نعم اندک است
 انشی - بفتح تن آدمی و نامی جمع آن -
 انی - بالفتح و فتن و بهنایت رسیدن گرما -
 اوانی - ظرفی آب یعنی آوند آب -
 اولی - بالفهم خداوندان و بالفتح بالف مقصوده
 صواب تر و سزاوارتر -
 اومی - بالف مقصوده اشارت کردن -
 املی - جمع اهل ست من غیر قیاس -
 ایادی - نعمتها و دستها و اوج ایدی -
 ایاری - مرد بزرگ ایر -
 اسی - بالکسر ایل و آرسه و اسی بالفتح یعنی ایل و
 بمعنی اول حرف تفسیر است و بمعنی دوم حرف ندا
 و اسی بفتح یکم و صم دوم شد و هر کدام و یکی کدام -

فصل فی الفارسی

ابای علوی - یعنی که آب بجو -
 آب آتشی - یعنی می سنج و آشک و نمزدگان
 آب آتش زامی - شلمه یعنی آتش کذا فی القتیة
 و نیز شراب زیر آتشی و گرنی از آن و جود می
 آب آتش خامی - کنایه از شراب باین اشک و نمین
 آب ارغوانی - می سنج خام -
 ابدانی - بابای موقوف و آبادانی -
 آب درجوی - یعنی دولت و عظمت و فرماندهی

وینحی و زلات -

آب رکنی - چپته ایست کناره کنا آبا که نمازگاه شیراز
از ساخت و آنرا مصطفی گویند -

آب شکر منی - می لعل خام و خونی اشک فنی می
آگینه شامی - شیشه ایست در غایت صفائی

آبی - آنچه منسوب بسوی آب باشد فیه مضمود
مانند سیب اگر زن حامله خورد فرزندش خوش خو
می آید و هر که خوبش خوش شود و عرب آنرا
سفر جل گویند -

آتش پایمی - مدود چهارم کار بهی اسپتور
و اسپه که از تندی بر یک جایی نه ایستد -

آتش جام زیققی - آن می سرخ خام که در جام
با کاسه زین و یاد جام نقره خورند -

آتش موسی - آن آتش که سوی طور میری
که موسی عم را بهی نورانی امانت و می سرخ خام

و این قصه شهسوار و کنایه از سرخ لب مشوق
و نیز می انگوری و هم شراب لال آید -

آتش موسوی - مثله
آتش هند می - تیغ پولادی -

آتش پاریسی - صحنی است غیر آتش مشهور
و آنرا بعضی نار فارسی خوانند و بعضی گویند

آتش فرنگ است و بعضی دیگر گویند جوشت
بسیار سوزان و دردناک و رنگ آبی و بی ل

و صاحب این مرض بیشتر اوقات با دیرت و
مباشه و علاج آن بچینه های سرد باید کرد و آنرا

باد فرنگ میگویند -

آخرین رایتی - یعنی حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم -

آرامی - آرایش کننده آرایش آراینده و امر از این
آرامی - برابر چنانچه گویند ازای غلامان بر این

آزادی - شکر و آزادگی و آزادی است -

آسامی - آسایند و امر از آسودن و نامزدان
آستی - باسین موقوف و مختصر استین -

آشتی - باشتین معجبه موقوف و صلح -

آگاجی و آگهی - کلاه با بکات فارسی خنجر
آلای - آلاینده و امر از آلایدن یعنی بپایان

آلی - رنگ معصفر که فی القتی و دیگر رنگهای
آلی بابلی - نام میوه ایست مشهور با بابلو -

آمامی - پرکننده و آراینده و ساخته کننده
و امر آموودن و آموادن ای پرکنش بسیار ساخته کرد

آمووی - پرکردن فی القتی اقول آمووی
امر آموودن است و بمعنی فاعل هم آید و درسان

معنی مصدر نیز آمده است نظر الی الاصل و اما
معنی ناضی یافته نشده است -

آمنیه مومی - با پاریسی چنان آمیزه بود که گشت
آهسته راسی - و آنرا و حال فی القتی

آهنی کرسی - یعنی سندان - حکمت
آئینه اسکندر می - آن آئینه که از طور
ساخته بریناره اسکندر می داشته و در زبانان

نقین کرده تا غیره و شمس تعدا و آن فکرمان

درین آینه معاینه کنند چون دو کثرت فرنگیان
مستور شدند و با بان غفلت کردند و سوم کثرت
فرنگیان آن آئینه که ارسطو از حکمت ساخت
بر مناره اسکندریه نصب کرد و بود و خراب ساختند
و آن آئینه را در آب انداختند چون اسکندر از
گشت جهان بازگشت و باز اسکندریه را از سر
بنا کرد و گویند ارسطو حکمت ساخت که آن آئینه را
از قعر دریا باز جست و بران مناره نصب کرد
از آن روز باز فرنگیان غالب نیامدند و نیز
آفتاب آئینه اسکندریه میگویند هم بدین بنا
که از دریا بیرون می آید و بجای آئینه اسکندریه
سکندر بخت مهره نیر می آید -

آئینه خاوری - آفتاب کتاب -

آئینه چینی - آئینه است که از آل هارند
آئینه زراسمی صیقل کرد و روشنگار را نامند
آئین رستی - کنایت از خدمت کردن تا نشاء
فروتنی باشد اقوال در فارسی قاعده معین است
که هر جا که دو یا سه خطی بهم می آیند اول متحرک دوم
ساکن اگر باینه یار و این کل کنند درست و اگر
نکند نادرست است -

ابر رکابی - ابر سیاه کذا فی القیة لیکن
این معنی از ترکیب می آید اما بمعنی ابر رکابی
یعنی سریع الیستی فی الجمله چیز است
ابر و فراخی - یعنی خوشدلی و کمتری خوشی
ابلق عمر منی - بر خور دار منی زندگی جهان منی

آبیاری - بفتح ناء جامه است و فی مصلی
آبیاری بفتح جیمه است مثل جاکمی -
احمد زحجی - نام یکی از سران لشکر آباء سلجوق است
کیفیت پدیدستن احمد بران جمله است که احمد هم
بمیان میدان آمده و بسیاری از فوارج کشته آمد
ملاقات صاحب الدعوته با مسلم بازگشته چون هم
روز در مصاف آمد و از بی طرفیه تیشه کشندگان
چند با خود آورده و میان میدان تیشه در
زمین فرو برد بعد آن هر که از ملعونان بمیدان آمد
او را علف تیغ ساخته سر او بر سر یکی از آن تیرها
می نهاد و بدین بیت تمجید آن بولابی کرده است
در مصاف آنکه جزا در صف تو سه تار بود
احمد زحجی با و آورده و غایب خواهد بود -

احطی - بفتح کیم و سوم نام شهر است منسوب به
احی - صاحب مروت -

ارووی - بالضم و با و ا و فارسی لشکر گیه
اروسی - بفتح کیم و سوم جانور است در صاف
منه بزرگوهری ماده -

ارسطو می - بفتح هان ارسطاطالیس مرقوم
از عجمانی - سنج -

ارمغانی و ارمغانی - کلاهها بضم هان
ارمغان مذکور و غنیمت -

از انجمانی - آنکه از مرض صحت یافته باشد
کذا فی القیة و معنی ترکیبی از ان عالمی است -
از استخوانی - اسی درخته خدائی -

از چهره وی - یعنی از چه جهت -
 از کعبه چو کعبه زری - یعنی اگر داری آن بقعه کنی
 اسپری - یا از فارسی تمام شدن و یا بشین
 چنانچه گویند با سپری ای با سپری تویر سپیدی
 که او را سپر بود کذا فی التقیة اقول بهی این
 الهن می آید -
 اسپری - کبریم و فتح دوم نگایت سبز که از
 اسپرک رزفندان گنیا بهیت -
 استنبوی - الکسر با بی فارسی نام کن که نژاد
 و از او فرایان بنایت جمیل بود و آن او که بنیت پیران
 انخانی سراجی - ساسی سرود گوی و نوشیدان
 افری - محضت آفرین است که دو مقام تحسین گویند
 اقتادوی - فروتنی و متواضع بودن آید -
 افتد می - بفتح می مغربان فرامی - آید -
 انجی - با ناز مجر گاه است پان مسعود از بندگی
 سیران سیدانه شیرازی -
 انقی - بهمن می - مثل که در فی بعض السلب
 انواروی - از ارمقوت و کائنات و کائنات
 پری آفت و پاریس طراز و کائنات و کائنات
 فی شرف و امارت -
 انباری - بالفتح و کانی -
 انباری - بالفتح و کانی -
 انجیر و نوزی - انجیر است پدید
 انجی - کاکل کمن و کاکل کمن
 انجی - کاکل کمن و کاکل کمن

نفس آثار و لوازم داری و قبل یعنی نفس و
 و این کنایت از مرده ولی است که زانی الوی القوی
 اندروانی - آرزو مندی و نیاز مندی -
 نگارن آید خسته هستی -
 انگور و خمری - جنبی است از انگور بنایت خوب -
 انگور خمری - ساکنان هند را سوره خوانند
 و بهار می بهوار گویند -
 انگور و شقای - نوعی از انگور است در شیراز
 و از ابعد شراب استبیه کرده اند کذا فی العلمی -
 اورنگی - نام پرده است از موسیقی و نام کن
 سوم است از سی کن بارید -
 اولین ای - یعنی حضرت رسالت صلی الله
 علیه و سلم که نور مبارک و از همه موجودات بیشتر می باشد
 اوی - با او و فارسی او زیادت یا
 اوی - با ای فارسی ترجمه یا که حرف نه است -
 اوی - با او و فارسی او زیادت یا
 خانه داری و خداوندی -
 انجیر و نوزی - انجیر است پدید
 انجی - کاکل کمن و کاکل کمن
 انجی - کاکل کمن و کاکل کمن

نود و شش سال است و بر قول حکما هستی
 بهشت ملک نود و هزار چهارم نود و پنج سال
 و هر فلک قیامت خواهد بود بدین بهشت بر پا
 گفت که افق در منزل آورده است ششم
 سیگویند آنچه فرو فلک قمرست عالم که آن قیامت
 و آنچه بالای فلک قمرست عالم قیامت است
 و هم در آن است که بعد چهل و نه هزار سال قیامت
 غلظت میشود و در قیامت غلظت زمین یکبار در روز
 آب فرو رود و آب محیط خاک گردد و بعد از آن
 آن نیمه دیگر که در آب بود پیدا آید آقوا ازین
 لازم می آید که آسمان جاوید خواهد ماند و آن
 که بعد از چند گاه یک قیامت است اینچنین آید که آسمان
 هم نماند چنانچه از قرآن معلوم میشود و اذا السماء
 انفطرت و اذا السماء انشقت و مانند آن قرآن
 بسیار است و روز قیامت اندازد که خداوند تعالی
 این روز ننگی و رومی - یعنی روز و شب
 و جوانی و پیری -

این طاق نیلوفر - اشاره بفلک قمرست
 ایوان زنگاری نیز اشاره بفلک قمرست
 ایوان آسمانی و ایوان سماوی - بشده
 ایوب خوزی - نام ضعیف از امین مسعود

فصل فی الترمی

ایمی ماه -

ایمی - بالضم طیب -

ایمی - بالضم سوا -

اجکری - بالکسر و یون -

ایچی - بالجیم فارسی برادر و متر -

ازکی - بالکسر زبان -

ازراچی - بالکسر و متجانس زن -

ارودی - بالکسر کیم و فتح سوم و زن -

ارکی - بالکسر جوی آب است -

ارمی - بفتح کیم و کسر دوم و زن -

اسری - یوز -

اخرمی - بالضم و زو -

اکرمی - بیت -

اکری - بالکسر زبان است -

الکرمی - بالکسر پیش -

الستی - بالکسر و قیل بفتح کیم و کسر سوم و زن -

ابری - چوب بازوی در -

البرمی - بفتح کیم و ضم سوم و زن -

امدی - بالکسر این ساعت -

اسکنی - بفتح کیم و کسر دوم و فتح چهارم و زن -

اوجی - بالجیم صیاد -

امی - بالضم اسپ و نیزه -

ایچی - بالجیم فارسی اتباع -

ایلی - بالکسر خوش -

کتاب الیاء التازی

الیاء - الرسل شیعین یعنی مرد بسیار شیعین

و بحساب ای دورا گویند بلکه ترجمه بار کسور

تازیست که یکی از مردون جابست و در فارسی

مفتوح آید زیرا چه کسی که آن در عربی و بناست
عمل است اما در فارسی هیچ عمل ندارد پس
مفتوح باشد آنچه بفضل در آید کسور آید یا نه و
از بهر مضافت با بعد چنانچه برز و برز و بگفت
و بگوید آن با مفتوح زاننده آید که در بار و ران
تکلیف بر یاز و واقع شود و بگفت که میند که آن
باز بهی در و برست و آن در و برزاید است بر
استقامت وزن آورده میشود هم ازین و بگفت
مواضع آورده میشود یعنی با نیز می آید چنانچه با بگفت
به آید.

باب الالف

فصل فی العربی

یا با را که در الفتح منزه فعل با غنی است یعنی یا
شد و چنانچه در آخر اگر در قصه اس و یا با را که
و کسر منزه نکاح کردن.
یا با را - با الفتح منزه معروف که از حصی که از فی
یافته شود بفارسی بیا گویند و معنی ترکیب طلبند
با عو را - نام پدر بلغم است و او را پدری بود
مستجاب که دعوات در زمان موسی علیه السلام
و عاقبت ایمان بر او او را و البعالم من گفته اند
یا ثوا - نام مردی است که در عهد ذوالقرنین بعد از
میدانی شد بد تو را که مالدار شده و معنی
ترکیبی ظاهر است که با سامان و سر انجام باشد
پنج - با الفتح طوطی
پیش - یعنی اول و فتح ثانی آفتاب

بشیرا - بوزن تبه را نام رومی از زمین شام که
حضرت رسالت پناهی پیغمبر اکبر الزمان محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم ششمانه بود و بگفتی که در
کتاب سابق یافته بود و نیز ایمان آورد
بذر قوطی - بفارسی سبزل منزه و آن فی قوس
سیاه و سفید سیاه آن با یوست ست از نوزاد
پیشتر و غیره که از آنجی است و با قوت محاله و بگفت
کدانی القنیه -
پیشتر و بعد - نام عابدی که بوسه اس شیطان
که در گذشته -

بز لار - با الفتح و المد فکر و رای نگوید
بوسه - بوزن فعلا بینندگان
بطلما - با الفتح نام مقامی است و بگفت مبارک
و نیز زمین فراخ و هموار و آب ز قنکاره فراخ
که در بوسه نکرده باشند
بطرا - کوه را گویند
بظفر - بالضم و با با منقوطه زن خفته ناکرده
بعدا - با الفتح و ال سپس خبر
بغا - بالکسر و بعین معجزه ناکردن و بالضم
جستن یعنی طلبیدن
بغیا - با الفتح کنیزکان زنان فاحشه و پیشروان لشکر
بغشار - با الفتح و المد که در بی از قوم متفرق و
عامة خلایق و گویند آن که برهنه نقش سیاه پسندند
بغضار - با الفتح و المد دشمن جنت
بقا - با الفتح و یقیا بالضم ماندن

و در شرقنامه گفته است قصریت نامی بمهره -

فصل فی الفارسی

باب - ترجمه مع که برای مصاحبت است و میست
الصالح نیز آید چنانچه سعدی فرماید رایت از
رنج راه و گر در کاب گفت بایرده از طریق خناب
و در قتیله نیکو است که در مظلومات بمعنی در که
ترجمه فی است بسیار آمده است و بمعنی بهشت
موجوده تنهایی و نیز در آخر ناسخویشی که در آن شهر با
بود سازند چنانچه در دفع ما و امثال آن باب مفتوح
ترجمه باب کسور تازیست که یک از جرون جارت
چون بسم الله معنی آن بنام ایزد بود و آنکه را دات
بعضی کسان ترجمه ب ب میگویند غلط فاخته است
چه معنی بنام یا نمیخیزند بلکه با میگویند و نیز غم هم آید
جنگا میکه در ترکیب بر و در از و موخر بود و ایضا
بسیقت و بر بر همز آمده آید و نیز حرف تسم است -
بابا - پدر و جد را گویند که پدر پدر و پدر پدر باشد
و سر کرده در لیش سفید قلندر آن را لیش بابا گویند -
بابا و - و عا ربغاییه و معنی آن بود دست و چون
و عا بختاب کنند بادی گویند و معنی آن باشد است
بابو یا - با دال موقوف و با دو و م فارسی نوزنی
که در عمارت بر رخ باد نهندش گذا فی اشرفنامه -
و در قتیله بمعنی سخت رونده و چالاک پایش همچو باد
تیز بود نیز آمده است -

بابو پروا - خانه را گویند که با دیگر داشته باشد و
گذرگاه باد و در ذی را گویند که با گذراندن گذر

بقیله را حقه خا - خبر که بدهش او نیه گویند
آب او مسکن حدت صفرا و خون است طاع
تروف الهم و نفث الهم -

بقیله المهره - بمله -

بقرا - نام پادشاه خوارزم و کلنگ پیش رو
بلار - زحمت و بدی و لغت او نیکی و آرایش
بشدت یا بخت و بوسیدگی کذا فی التاج -
باتها - بالضم با خا و نیز شهریت عظیم در شرق
تقابل جالبها -

بجا - بفتح گریه و بالضم گریستن -

بله ما - بالفتح المذکر آن میقتل باشد -

بنار - بالکسر معرون چنانچه گویند خانه بنا کرد
یا سه است کرد -

بنار - بالفتح مع تشدید الفون راز که بنا عمارت
بنو بقر - بالفتح الفین درویشان -

بو حیا کنیت یحیی علیه السلام -

بو الحیا کنیت امیر المومنین عثمان بن عفان
رضی الله عنه -

بو الهیایه یعنی امیر المومنین علی رضی علیه السلام
به العلم کنیت تثنی که در محقق ضرب المثل است
و نیز کنیت آهن -

بیدر اسبایان که رونده و در و لاک شود و نیز ظاهر
بها - خوبی -

بمضا - زمین ناکشته و بختی کذا فی التاج
و در نصاب ابو نصر فارابی معنی آفتاب عالم

فی زنا گویا و معنی فی تفاوت هم آمده -
 باو و سیا - با چهارم فارسی شراب نور و شراب خاره
 باو و سیا با چهارم فارسی مرد مغلس الا بالی بیفاءه گو
 در نوع گو و بی با حاصل اگه بید و کنایه از مردم سیاح
 و بیایان گرد و است اشتر و شتر تیز رفتار -
 با و صبا - با و شرفی و در بعضی فرهنگ است
 آن با و کیدان گل شکفته و در تاج نوشته با و کید
 از پشت آید چون روی بقبله آرمی و در تذکره الاولیاء
 آورده صبا با و است که از زیر عرش بر می نیزد
 وقت صبح می وزد و معنی با و خزان هم آمده -
 با و فورا - با و ال مو فوف با و داش در زان گویا
 این لغت را بغیر با نیز آورده است کذا فی القیامه
 با و پیرا - چو کبی پشت که بچکان بدان بازی کنند
 و آنرا نهند بی لثو گویند -
 با و سیما - یعنی معجزه ماهر علی که بدان مرده را
 زنده میگرد -
 با و با - بفتح و ال جمع با و با و ده -
 با و هوا - با و ال و قوف و عده در نوع هر چه بخواند
 کذا فی الاصطلاح -
 با و خدا - با و ال و قوف معنی خداوند و در جاهلینی
 ترجمه مولی با و خدا آورده و بدین معنی شعر احمد
 را با و خدا آورده اند کذا فی الشرفنامه قول ابن
 الفطیحه است مرکب معنی خداوند حضرت با و خدا یا خدا
 این معنی چنین باشد یعنی ای بزرگ خدای -
 با و یا - مرکب است معنی با و نایش و معنی با و یا با و

پنجاه گزشت در عربی با و یا قه غیر با و یاری
 کذا فی القیامه ازین معلوم میشود که الف برا -
 تصغیر آید -
 با و سخا - یعنی دنیا و مرد صاحب مروت -
 با و خصه - آسمان -
 با و با - نوسه از طعام که با و غیر گویند -
 بتا - بکسر اول مرگه اشتقاق یعنی بکسر و بتا
 بالفتح و التثنی نوسه از طعام است که آنرا
 بتازی بتات و بهط گویند -
 بهما را - با وضم نام شهر می خیم که در عالم خدای
 از وینیکوتر کمتر جای بود و آنرا قیامه الاسلام نیز
 گویند چرا که معاون و بسکن کلام فقه است -
 بهج شریا - کنایه از دهن معشوق و دوشان
 هسم است کذا فی الاولات -
 بر خور و با - یعنی همیشه بر خور و با و -
 بر و و یا - نام مبارز و فراسیاب -
 بر شخا - بالفتح نام مقامی میان ایران و ایران
 بر لقت ابر و آلسا - ای بالای ابر و آلسا
 یار و شنی آفتاب -
 برک و فوا - با کاف فارسی موقوف است آنکه
 کسی را در زنگاری باشد چنانچه گوئی خدا ان برک
 نوای معنی روزگاری دارد کذا فی العلمی و در بعضی
 برنا - بالفتح جوان و از بندگی شیخ و احد
 با وضم صحیح است کذا فی شرفنامه و در قدیمه قیل
 از علمای با وضم نظر کرده معنی جوان طریق خوشنویس

و آنکه بار مضحک گویند خطاست این تحقیق کرد
شده است و حیارانیز گویند -

بر بیان محلا - یعنی برایی که گرد بر گردش
پودنه و ترخان و نان و پیاز داشته باشد -

بر و انیا - رستی باشد که مانند عشقه بر درختها
پس چیده میوه اش شبیه آبگو رنجیت و باعث کردن

چرم بکار آید و تازی خالق الشعر خوانند -
بر و ان صرا - دری را گویند که در غیره دار و ضرب

سکه کرده باشند -
بر بلیا - سستی یا بیکه آزار از نایه گویند -

جزر استخ - زراعت را گویند مطلقا -
لبسا - با لفتح ای بسیار و با کسر امر سائیدن

کذا فی الشعر فنامه اقول از معنی اول معلوم شد
که الف مذمت و لیس که لک المذلل الصلح اند

بلکه الف اصلی است و بر مختصرا است بافت
شعب است و در زفا گویند که است بسیار

اصدا است ای بسیار و اندک و کم کردن -
بسته گمواره فضا - ای اسیر محبت دنیا

و گرفتاران -
با کیا سا - با کسر تجلیت ای کلیم -

بنایم چشم مست را یعنی مدح خیرت
بچشم مست تو گویند -

بنیا - گفته اول شئی است که از بزرگوئی بزند و
آن اثر درخت بطلم است -

بنا - یعنی تین و تخفیف نون بنا کردن غیری

وزن آوردن و بنا با الفح و تشدید نون بنا
کننده یعنی را اینجا پنجه گذشت -

بوریا - با و او فاسی همان با بیا تازی و نیز مز
یعنی بوی ریالین ترکیب لعل صاف میشود

پونا - چیزی خوشبوی و نیز بد بوی کذا فی الشعر
و لیکن بد یا یعنی بوی کننده است زیرا چه آخر

الف فاعلی است چنانچه در گویا و شوا -
بوی اقرا - ادویه گرم یعنی آنچه بالای دیگر

پخته اند از نذر بوی خوشبوی چنانچه زیره و جینه
را درک و قنفل و دار چینی و مثل آن نیز اند و به

آس کرده کذا فی الشعر -
مها را - با لفتح اول و باره و با لک کشیده

و سکون را مملعه الف مدوده و باره و باره
با لک کشیده یعنی آراینده بهار -

بها - کسر اول فو بی و زیانی و لفتح اول قیمت
بها - کسر اول فو بی و زیانی و لفتح اول قیمت

بهشت دنیا - نام ولایتی است قریب قند
که آنرا سعدیتر گویند کذا فی الشعر -

بهرایم یعنی از جهت چیزی و برای چیزی باشد -
بیا - کسر اول امر آمدن باشد و لفتح نوبه

تختانی یعنی پیر آمده که صد خالی است و دانه و در
بی آبی است عالم را - ای ناپاکی است کذا فی الشعر

و عندی شاه رواج و رونق نیست عالم را از
قحط و یا از سبب ظلم -

بلیض وی صرا - ای روشنائی روی مرا بجا آمد

بنا - یعنی تین و تخفیف نون بنا کردن غیری

از سواد چین ز نقش چون بایض و مراد می نماید
می نماید بسی رم و تیره و شام -
بیتا - بخت نرند و پاژند بمعنی خانه است که
بتازی بیت خوانند -

میدست و یا - اسی سیم و بد حال -
بید گویا - نوعی از شرفست که کنگر باشد
بید ل - به رطوبت و بیدان -
سیر پوشا - بخت نرند و پاژند خیار و
باد رنگ را گویند -

پیلوا - بابر فارسی و لام موقوف در و فروش
و بعضی مرفستین رانیه فارسی گویند -

فصل فی الترمکی

بزرگ - با کس مارا -
بغیر از الفتح نوک نر که بحر می گویند -
و باغ نسیم نام باد شاه خوارزم و آن کنگر
چنگام پیدان بیشتر از دیگران به و نوعی از
طعام و نیز است -

سر زوبلا - نام بزاری تورانی از اشکافوریا
چشمیشا - بستیک را گویند -
لبسریه - گوشت را گویند که بتازی شخم خوانند
بزرگ استخر زراعت -

بغا - ریزه پشت بای را گویند و بحر می خوانند
بغلا - غول بیابانی را گویند -
بغلاغا - کلاه دفسر جی را گویند -

بفسور - نام قریه ایست میان خرس و هرات

باب الباری التازی

فصل فی العربی

باب - در باب کتاب در فارسی معنی حق آمد
بتاب - بفتح و التشدید نوعی از طعام که از
برنج و دونه و خ سازه و آنرا به طریز گویند که از
فی الصراح و در صراح مسطوبست البسط ضرب
من الطعام و بهو معرب و بهو بالفارسیه بتا -
بحدب - بفتح کیم و سوم که چهارم است بار
رستنی است که در خانه های روید مانند کدو
بزرگ میشود از آن حلوا پیا سازند و ناخوش نیز
میکند و بهندش پیشا گویند و کهنه نیز نامند
کذا فی القنیه -

بنت العنب - یعنی شراب انگور -

بواب - دربان -

بو تراب - کنیت امیر المومنین علی کرم الله
و حق را بید خاک -

بوالعجب - باز گیر است -

فصل فی الفارسی

باب - پدر و باره و حق چنانچه گویند و باب
غلان یعنی در حق غلان و شایسته و در غور نیز آمد
و در تازی در خانه را گویند -

با و سنجا - گیاهی است که آنرا آفتاب پر
گویند بتازی خناری و خیار و شکافی و بهندش
باهل نامند -

بارب - چشمه ایست مشهور و وسیع در واره لهر

باب الباء الهاء

فصل فی الفهاری

برجاسپ - بالفهم نام مبارز توانی که
پیران و نیشه بجنک گوید آمده بود -

برنجاسپ - بوی مادران کذا فی الطب
مقارن الاشیاء و در شرحنامه آیه قرشت آورده

باب التاء

فصل فی العربی

بت - نوعی از جامه های و جامه نداشت کذا
فی القتیة فی التاج الفیات بت کراس و ملیسان
از نه درس بنیر فرد یافته و فی الشرفنامه بت
بالفتح المار جولا به که بتا به و جامه که آنرا تاوتان
نیز گویند و بر جامه یافته بآلنداشاق و روشن نماید
بخت - بالفتح شراب فی منع و صرف و محض -
بخت - معروف و مودعجی کذا فی التاج
و بعضی گویند بخت و نصیب یکی است و بعضی
فرق کرده اند نصیب اطلاق کرده اند و بت
بدین انصیبت و نصیب بخت را در یافتن قیمت
پس بخت اعم باشد و الاولی صبح زیر اچ
گفته میشود که نصیب یا نبود حاصل از بت بخت و
نصیب است مرتقه رضا ای را باند و
بهاگ و لهنه مانند و در زنگویا مذکور است بخت
بالفتح چرم موزه و کفش پای افروز و بخت بالفهم
بادشاهی جابر که بیت المقدس اخراب کرده بود
و شتر بزرگ و قوی و پارسا و نصر نام داشت -

وزرا عت را نیز گویند که از آب رود خانه و کاین
و غیری و آبگیر حاصل شده باشد -

بارنب - تخم نبات هندی سیاه مانند کذا فی الطب
بخش مذاب - یعنی لعل بدخانی و بدخشی نیز
گفته اند کذا فی زنگویا و اقول یعنی می لعل
کنایه از خون و شبنم است که وقت جنگ بخارج آورده
بدیهامی اشجابه - ای آبهای و دونا که
کذا فی الادوات -

برف آب - آب سرد و آب برون گویند
و کنایه از آب همان که بوقت خیزدن شفته می شود
سبب میل و غواش طبیعت و در هر یک یکدیگر می بینند
و گاه باشد که از زمین بیرون می آید و بخت
بره آب - یعنی هیچ کذا فی زنگویا و در شرح
در باب الفون آورده است و الله اعلم بالصواب
اصد عیب - ای اصد عیب ترا -
بند او خراب - یعنی شکم خالی -
بویب - بالفهم ساط و فرشل -

بوره کتاب - بالفهم خون گویند و یا جلد آن
اشال آن - یعنی از خون نیک مهر کرده بپزند
آن پاره بآندک اندک بالای آن بطرقه آن را
بوره کتاب گویند نهایت لذت شود کذا فی القتیة
فی آب - یعنی شربت و بختل و بر و نق -

بیجاوه آب - بنگ سرخ و ام باشد کذا فی القتیة
والادوات و بمعنی شراب که بزم که با نیز آید
بیجاوه مذاب - نوعی می سرخ و ام می بخورانی کذا فی

بر سهوت - بوزن ملکوت نام چاهمی که ارواح
کافران درو باشد کذا فی الصراح و در تاج میگوید
نام وادیسیت در حضرت که ارواح کافران
در آن باشد اما حدیث غیر الکبیر زمرم و شتر البیر بر پوت
مؤید صراح است -

بطن سحوت - رشاکت از منازله است
بنات - جمع بنت یعنی حضور تما و دختران نیز
معبتان که دختران بابوی مازبی میکنند -

بیت - خانه و دو مصراع که موزون و مقفی باشد
والاول ولی زیر اچ ازین لازم می آید که آنچه مقفی
نباشد آنرا بیت نگویند ولیس که تکلم بلکه آن را
بیت و زمانند -

بیات - بالفتح شبنون یعنی ضرورت هم آمده است
بیت الحیات - آن بیج که در وقت طالع موقوف بود

فصل فی الفارسی

بادام و و مغرست - یعنی طریقه است
از غایت پرستی و پر کردن -

باد و بروت یعنی تکبر و غرور و معنی ترکیب
باد سبب است -

باد بدست باد و دست - کلاه بادا و ال توفی
یعنی بجای اصل بی فائده و تهیدست کذا فی اثر فتا
و در قنیه معنی سخن هم آمده است -

باد و پس دست - بادیکه از سومی قبل آید و
بتازیش دبور خوانند و در صراح ترجمه دبور
باد و پس دست گفته و در تاج اسامی معنی دبور بادیکه

سوی قبله آورده است پس باد پس پشت بدین معنی
بود که روی سوی مشرق آورده باشد و آنرا
باد غربی نیز گویند چنانچه در صراح معنی صبا باد و پس
میگویند و در تاج اسامی ترجمه صبا آورده است
بادیکه از پس پشت آید چون وی بقبله آری -
باد و داری هر دو دوست - اسی هر دو دوست
سوی داری -

باد و صولت - با سوم به قوف که چهارم
آنکه حله او در جنگ آوری پس کبی و شبانی همچو باد است
بارکاب تو خاک است - اسی هنگام سواری تو
مطیع است تمام انوری در تعریف آب گویند
تبارک الله ازین آب سردا نش لغل - که بارکاب تو
خاک است با عنایت هوا -

باشکرت - اسی باب تو کذا فی الادوات نیز
کنایه با سخن شیرین بود -

با عنایت هویت - یعنی چون عنان گردنی
در بهر ایون باد روان شود -

با کران بهشت حوران -
بالا دست - صدر مجلس کنایه از حضرت غالب

و نیز کنیه نفاست تلمیذی دارد -

بالا و کپست - آسمان زمین نیز عبارتی مهم
نام شست - اسی بام فرو افتاد یعنی دیر
و خراب شد کذا فی القنیه -

باد و لیست - حاجت و نیز چنانکه می شناید -

بت - بالضم آنچه بر ستندیش و صورت شکسته

س
لایزال
نموده
بدرستی
که
نموده

ساخته از پوت گل غیر آنی معشوق را نیز گویند
بجای آن خود درست یعنی وضع اشقی فی محله
بجاست لایق بقیتین و از هر مریزی و یا سینه
بجاست ای بید و بید و بید و بید و بید و بید
ای غریب است کذا فی الادوات -

بجاست ای غریب است - ای غریب است ای غریب است
کذا فی القنیه و ادوات دیگر است که در اینجا
بجاست سوار شد و مثل کمات اگر چه بسیار نیز است
هجر است - با سوز و قوت آن غنی و کرم
که همیشه در و بعد از آن است بدار -

هفت - یعنی بجا است و بجا است و بجا است
و پنج اول بدار و از هر چه و بجا است و بجا است
بجاست - و بجا است و بجا است و بجا است
شیر و از هر چه و بجا است و بجا است
که بجا است یعنی بجا است و بجا است
بجا و بجا است - ای صانع شد و بجا است
بجا بجا است کذا فی القنیه -

بجاست یعنی قافله و قافله و بجا است
بجاست یعنی بجا است و بجا است و بجا است
بر و بجا است و بجا است و بجا است
علیه السلام بجا است کذا فی الادوات -
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
چهار بجا است و بجا است کذا فی القنیه و بجا است
و بجا است یعنی بجا است و بجا است
آمد است و بجا است و بجا است که گل بجا است

دارد و آنرا بیشتر اوقات بجا و خود بجا و بجا
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
آب است و بجا است و بجا است و بجا است
که بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
کذا فی القنیه -

بجاست بجا است و بجا است - کذا فی القنیه است
بجا است - بجا است و بجا است و بجا است
کذا فی القنیه و ادوات دیگر است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
بجا است - بجا است و بجا است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
بجا است و بجا است و بجا است و بجا است

بجاست بجا است و بجا است - بجا است و بجا است
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
بجاست و بجا است و بجا است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است

بجاست بجا است و بجا است - بجا است و بجا است
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
بجاست - بجا است و بجا است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است
بجاست و بجا است و بجا است و بجا است
و بجا است و بجا است و بجا است و بجا است

بلنجی است یعنی هفتین با سید موقوف همان برجا
زیرا که حرف را بر بدل از حرف لام است -

بلند است و پست - ای آسمان و زمین
غنی و فقیر که ذاتی القینه -

پست - بالفتح هر چه ارتفاع ندارد و چیزی که
پایین برابر بود و شکیب و پست الکسر در وجود
گندم و گندم بریان کرده که بخورندش -

پا پشت - بابا فارسی و لام مفتوح و قیل باللام
مکسور یا پید و پاک و نالائق و مصر بر کاف و راء
بابت - بالفتح بریدن و بابت هفتین بریده
برخت - بضم کیم و سوم چهره -

بنه لبست - بضم کیم و فتح دوم و چهارم
سفر کرد -

بوله بان وقت - یعنی مخالفان مجتهدان
بر باطل منکره و لائل معقول و محسوس -

بوی پرست - سگ که بوی شکار گیرد و کند
نی ز فغانه یا و اطلاق این بر جنبیان نیز آید
زیرا چه ایشان بهین بوی قناعت کنند -

بهشت - دارالخیر و دارالجزا و داران نیکوکار
نیز گذشت و ترک داد -

پنجناشت و ختمی ست معروف که هندی
سپنجا لود و سنبجالی نامند و در بعضی لغات
مستورست پنج انگشت خا رشت می باشد
هندوی گریه -

پنجست - با اول ثناته سخا و فای چندی که

آنرا پنج کندیده باشند و بنی که پیاس
محبوس کنند -

پیدخت - بوزن میگفت زهره که آنرا ناز ^{نامند}
بپیلخت - بکسر الباء و فتح الیاء الفاء -

سکون اللام و الحامیند و خت یعنی جمع کرد
کرد و بر و کندانی ز فغانه یا اقول بنی ازین
تفره را بیا بدل کرد و بسبب کثرت ما قبل
چنانچه در بیاد آمدن -

سیاغت - زهره که انی ^{را} المستور -

فصل فی الترمی

بیات - ایزد اتماسه -

بوت - ران -

باب البش

فصل فی العربی

باعت بر انگیزنده و راست استند -
بش - سخت پراننده کردن و اندوه سخت
و آشکارا کردن -

بر غوث - کباب بر اغیث جمع آن -

بحث - در لغت کاویدن و در عرف
سوال و جواب کردن علما یا متعلمان -

بعث - بر انگیزتن و فرستادن و نیز
نام شاعر از متیم -

بغاث - بالفتح مرغی که شکار کند و مرغ
ضعیف و مر و در خوار -

بوش - کاویدن و بحث کردن -

باب الحکم التازی

فصل فی العربی

با بروج - معرب بابیه که بهندی ایریم سار
و سوسه شش نامند و دو دست و سه دست و دو و یک
در غزوات افتد -

با بروج - این لغت عرب است و از بعض
معاد می شود که این لغت عربی نیست بلکه عربی
آن حرک است و الله اعلم بالصواب بفارسی
آثار یحسان گوید و بهندی ایری و بن تاسی
نامند و غنی از یحسان است -

با بروج - نام دریائی است عظیمه مابین عمان
برسد که از آن آب بخورد و چوب بیرون آید
این بحر همیشه عرب باشد -

با بروج - بالضم صمن و کمن و کک شک و یکی از
دوازده بروج آسمان بروج حج آن شهر است
دارالملک هندوان و بالضم پی پی سی سخت
سعدیه و سیاهی سخت سیاه و سیاه شدن چشم
بذر البنج - دها توره که درانی القنیه و طرب
حقائق الاشیا که کورست بذر البنج و اندام است
مانند شبلیف که از خراسان آرند شش -

بنج - معرب بنگ و آن گیاهی است که بر کمان
مثل کنگر می باشد و بوشی باز آرد و آن در ولایت
هند اکثر می باشد و بعضی گویند اجوان خراسانی
بنج گویند و از قنیه معلوم میشود که دها توره را
گویند و در تاج مذکور است بنج بالضم و بالفتح و شش

بهرج - بالفتح نیکو و شادمان و زیبا -

بهرج - باطل و بهر خبری که زبان باشد و دوم
بنفشج - بفتح کیم و دوم و قیل یعنی کیم و دوم
بنفشج و در علمی مذکور است بنفشج رنگ است سرخ
که بسیار می کشد -

فصل فی الفارسی

با ج - آنچه زبردستی از انبای سبیل است بهر
استانند و آنچه متغلب بر بنا جز مقرر کنند و آنچه
از تجارب بر سه کالاستانند و نیز بهی خاصه
باشد که غمان و آتش برستان و وقت بداهت
و چیزی نبودن و عبادت که معمول ایشان است
بجا آورند -

با بروج - با و ال معقون بستان فروزان
کلی است سرخ که تبارش عجم خوانند که درانی فاگو
و در تهاین الاشیا با و ال عجمه مسطور است
شاه سپهر که تبارش حرکت خوانند و هندس لاری
با و سحج - با بروج معقون یعنی غافل و خام طمع
و متکبر و آنکه اندیشه می خاصه دارد -

بهرج - با لکسر کند را گویند که بهندی آرد
بر یحسان خوانند و گویند نوعی از بلور که بود -

بنج - افشردن که درانی الشرفنامه و در قنیه
مذکور است که بنج فراهم آمدن نشان -

بنج - اندرون و بین -

بنج - بهیله که درانی لغات الالب -

بنج - بفتح کیم و سوم و قیل بالضم و اب گران

بذبح۔ بالفتح وبذل منفوقہ شگافتن بنین
بضمین شگافما۔

براج - بالفتح روشن زمین و نواح بی کشتی و بی سبزی
برج - بضم قاف از عباى خود و با سبزه و رنگ و سبزی
شدن و آرایشگاه شدن و برآید و آرایشگاه -

بنج - نفتح کیم و سکون و وسم سختی و گزید

بموضع - بموضعین پدید آمدن طرف چپ
بشکار و رفتن آہواز موسیقی راست و غرب
بموضع برآمد میمانند و خروج را نمک -

پسبح۔ ساختن کار و عمریت و اندیشه و قصد

بطح - با کسر و بطح با الفتح جا بای فرایخ
که ز قند گاههای آب میل باشد و در آن سنگ
سیار بود و من الصبح و زینبهای با مون من اند
بطح - با الفتح بر روی آب گندن -

بلج۔ باحرک خشک شدن در صراح ست
عقودہ حسرا۔

بلوچ۔ بھمتن ماندو شدن۔

بلندج - بختین فریہ و کوتاہ -

پہلے - بابنم اصلع اور اندام زن و جلع
و نفیس و درہم شدگی کار و نامی اور نامہ
آفتاب و بافتح آفتابکار اگر و ن راہ۔

سیراج۔ نوے ازماہی ست۔

فصل فی الفارسی

پایہ چرخ - یعنی فلک چارم۔

ابو لیحیہ بن عیسیٰ و نیز دعاتی علیہ السلام

باز هیچ بازدار و موقوف آن دایه که لغوه کند
خوانا که جواب از جمله خوانند خط است و قیل بامان
تازی و جیم فاسی رشی و تو که بیا و نیزند و چون
و دختر گمان بران بر شمعند و بازی کنند بودند
پینگه نامند پنج مثله -

برنج - بختیون ارشت کذافی اشرفنامه -

بفتح و با جیم فارسی چون میوه اش
آن در زیر بارگران افتد پسین شود و گویند
بفتح و با جیم فارسی چون میوه اش

بیاچ فنی تختین نراک سیاہ کہ بدان خضاب
کنند تباریش باغ گویند

تیسرا بیج۔ بالفتح و بیاں فارسی خم در جسم
سخت پخت بیج هیچ مثله

فصل ششم در التماس

سجده بزمین پخته و نرم و کتاب روی

فصل في العزوة

باباح - سخت و بیاد گرم و منجی که طرف چپ پدید
چنانچه آن طرف بسته و طرف آید و بطرف چپ رود
و بجهت باهر دو بار تازی بافتح شود -

روح - بالفتح سج سج کردن و آواز یعنی گلو گری
روح بالفتح و التشديد عجبها و نصيب در قمار و
کسانیکه در آواز خود روح سج کنند -

بداح۔ زمین فراخ و بداح بالکسر جمع آن۔

بہارِ بھیمتین نیک اور رفتن زمان۔

بر بلان مسیح - زنده کردن مرده و به کردن بیا
واجابت دعوات عیسی علیه السلام -
بهترین خلق اربعین صبح - یعنی محمد
صلی الله علیه و سلم که ذاتی الادات -
میضنه صبح - یعنی آفتاب -

باب الحار فصل فی العربی

با مریخ - کوه بلند و بلند -
مسیح - بتشدید خافوش کلمه نیست که استعمال
کرده میشود و نزدیک دنیا بچیز و نیز میگویند
مسیح یعنی آفرین آفرین مسیح یعنی شمس و شمس
بر مریخ - خطی است میان دفرخ و آفتاب که ذاتی
فی الدستور و قال فی التاج البرزخ باز و پشت
میان دو چیز و در دستور که درست بر مریخ و انگشت
زن باشد و الله اعلم بالصواب و نیز بر مریخ روح اعظم
را گویند و آنچه میان دو چیز نازل باشد و قبر را که
بر مریخ میگویند هم بدین معنی که میان دارین است
از وقت موت تا وقت نشور -

فصل فی الفارسی

بام فراخ - عرش و قیل بر آسمانی
بیخ - افشردن که ذاتی العقنیه و لیکن در ترجمه
بین معنی بیخ با حیم تازی است و الله اعلم بالصواب
بر مریخ - بالفتح افزون و مند کردن و قدر کردن
و هست کردن و شکستن بعضی اهل بهر دانه
و خطه نصیب در دسته معینی ششک آتش مطوب

بر مریخ - از زبان و بزرگ و با بضم ششم و یا تشک
و قیل بر وزن برج برق و یا همی و زین است
که آت این جمع شود -
بششخ - بفتح یکم و سوم نام دعائی است بر زبان
سرانی انجیل و تورات و عیاس این است
که بششخ - بفتح یکم یعنی بزرگوار و ششخ بکسر اول
بتنویذ کسوره حرف چهارم معنی ای پروردگار -
بلخ - آوند شراب چون صراحی و قلاب و نیز نام
شهری مشهور و اهل وی بت پرستند و
بالتحریک در عربی تکبر کردن و بزرگ منشی نمودن
بنیا و عمر بر سرخ - یعنی بنیا و عمر ستواری ندارد
و ناپایداری است -
بهمین سرخ - رخ انگشت که ذاتی طبقاتی است
و در بعضی طبندگوست بهمین سپید و بهمین سرخ

باب الدال

فصل فی العربی

باعده - یکسومین حوا و خوا شده و دور شده
بعد با بضم دور شدن و دور کردن و هلاک شدن
هلاک کردن که ذاتی العقنیه -
بلد - بالفتح و در کردن و پر کردن و بضم عوضت با
گزیده آنچه بیدار بیدار یعنی اگر نیست لایزال و ازان نه
که ذاتی التاج و قیل نیست چاره ازان انی گزیده
بر و - بالفتح سر و خواب سر و داروی -
سامیده که بر جانی افشانند و در فارسی بر دباغ
از راه دور شود -

بر و جرو - نام قبایله است قریب همدان
بر قعید - نام محله است قریب موصل -
باقد - بسکون خانام وادی هست بکرمان -
بلید - کندوزی -

بنی اسد - نام قبیلہ -

بوارو - یعنی یکم و کسر چهارم چیز از تری که
از بنس مخلات جمع کنند کذا فی الشرفنامه و نیز
کوشندگان گفتند با لم سقات البوارو -
بلاد و لاک شهر با بلد بختین شهر و نشاند شتر مرغ

فصل فی الفارسی

باباوشه دست زد - بابت مهر و دول
موقوف یعنی بعد و داد و در عمارت ماکا کشید
کذا فی الشرفنامه و ایضا باباوشه دست زد
باباوشه برابری کرد و گروست -

باب اندر شکر دارد - یعنی گذران است کذا
فی الشرفنامه قول این بیان تعجب میکند
اجتماع ضدین و آن آب و شکر است یعنی شکر
کنایت از آب است و از آب و آن خواسته
و مقصود آنست که در آب شکر دارد و چه شکر
در آب ندارد و بگذارد -

بادو - ریج معروف یعنی کبر شراب هم آمده است
منقول از لغات شیرین اقول بادو یعنی بود و بادو
نیز آید چنانچه در دعا و نیز یعنی هیچ هم آید چنانچه
درین بیت هم بهر ت اول از خب بادو بود
رسد آنجا که بادو بود و چنانچه میگویی بروست

بادوست یعنی پنج است و نیز دوم روزانه هم
آمده است -

بادو آورد - بادل موقوف درار و نیست که
آنرا خاک سپید نیز گویند تباریش شو که البیضا و
بهمنی جوان گویند کذا فی القنیه و در لغات
طب هم بادو در جوات و شکامی جنس از ناست
و الله اعلم بالصواب بادو در آن گنجی که قصه و
از ترس پرویز چند کشتی پر کرده بر باد شاهی و وقت
نهاد و بادان شتی بر پرویز و پرویز آن مال بستد
و نام آن گنج بادو در نهاد و نام نوبت است و در
شهر واسط و نام نوامیت از موسیقی و کنایه از
چیز است که مفت بی لقب بدست آید و نام پوت
خارمیت سفید و در از بقدر یک ذرع در شای
خفت و سکی که بیشتر در زمین گیت مژده آن بهای
بادو بر قدم خاک و - یعنی خدمت کبر کنانید کذا
فی الادوات و القنیه اقول مغایر کبر و ابر پیک
خاک زد یعنی بسیار خواگردانید -

بادو بود - باسوم موقوف ای گوئی پنج نبود کذا
فی القنیه و درات یعنی پنج بوده است -

بادوسر - یعنی آه سر که بنویسد بود دوم
سر بادو شد ای ناپید شد کذا فی القنیه اقول
معنی برید تیزی آید و نیز معنی رحمت باد شده ایم
و ش معنی رفت هم آید -

بادو عذر - بادل موقوف و غنیمت عذر است که در
بادو گذرد و مقامی که در آن باد از هر جانب برسد

و آن عمارتیست مخصوص و مشهور و در لسان اشعار
 مذکور است که این لغت در فرهنگنامه افسری
 در باب الاراست و در فرهنگنامه مولانا فتح قوس
 با و ال است اما اختیار فاضلی خان با و ال است
 زیرا چه و با و ال لغات دال نیا و ده است اگر چه
 معش است از نسخ و اختیار عاشق صادق با و ال
 زیرا چه در لسان اشعار هر چه با لغات دال نیا و ده
 دال برین است که نزد اوصاف بار است -
 باز او سبکترین کرون اسپ و بیابان فرخ -
 با و پرو - یعنی فانی و ناچیز شد -
 بار بر - بار بار موقوف نام مطرب خسرو که در هیچ
 گفته و آن سرود را خسروانی گویند و تیل حرف یکم
 فارسی فیه و کب از پا و بده یعنی تاکید با قوت
 کذا فی التبت -
 بالاد - بالابه فارسی از و ان میشد و نشو و نما کرد
 با هم بلند - عرش و سر آسمان و نیز قصر با مان
 با نامک بر ابلق نژد - اسی زمانه زجر کند و خواند
 با و رو - نام شهر است از بلاد خراسان که رده
 با و دی مشوب با و است -
 با وید - معروف است که یعنی شاید آید و در نظم و
 تشبیه باید سابق و جمل آخر جمله است بو کذا فی اشعار
 جبر تنگ و کشید - اسی حکم در کار گرفت -
 بیاجی شد - یعنی استوار شد -
 ججای خود بود - یعنی بنفشه ای در محله
 بچه خورشید یعنی لغوی یا قوت و شال آن هر چه

کافی باشد و فلذات نیز -
 بچه فوبر آورو - یعنی نتیجه نوید آورو -
 بجنود - بالضم تذرو و غرنده کذا فی القنیه
 در دستور سجای خاجیم مرقوم است الله اعلم بالصواب
 بخور - از خدمت امیر شهاب الدین که محقق است
 یعنی بیست و دو در لسان اشعار با فتح یعنی از و ده
 مندرج است و نیز عاقل و بهوشیار و غرورند -
 بخساند - اسی ترمرده سازد و آزار و رنج دارد
 و بگذارد و چین چین گرداند -
 بخشد - یعنی بگذارد و ترمرده شود و فراموش
 بخشد - یعنی عطسه زند -
 بخم در شد - اسی بر اقبه شد -
 بخواب در آمد - اسی در خواب رفت -
 بخوان سلیم بنشانند - یعنی انقطاع از انشائی
 وارد و یعنی سلامت و یعنی و خور سندی بیست
 کذا فی المیزان العواد -
 بد - بالفتح صد نیک و حاتم نیم سوخته و سخت
 و سوده که در آن آتش زود و گیر و دوزخ گماشت
 آبی که زیر حقایق نهند تا آتش زود و گیر و دوزخ
 بد و معنی اخیر با بار فارسی است کذا فی اشعار
 اقول بدین هر دو معنی مختص بوده است پس باید که
 بضم فارسی نیز بود -
 بدرو - بابا عربی و فارسی یعنی بدرو و بالضم
 معنی دوری شدن سیاه مردوزن و بعارض ضعیف
 کردن و نیز طاقت و قیلا کسر و داء و ترک -

بر دنیا بد یعنی در مانده نکرده کذا فی القنیه
و معنی ترکیبی بیرون نیامده است -

پند مرو - با کسر و باید غاصبی ذال مجری یعنی قبول کند
پند یا داد - ای شست و دو کرد -

پند را بخند - با سی تخم کوک کذا فی الطب -

پرازو - بالفتح زید و بیکل کما در فارسی است -

پرباد واد - ای نیست و نابود گردانید -

پرید بفتح کیم و سوم ولایت نهم و زنی و کرب
از بر وید و نیز مختصر یارید -

پرتا بد - ای طاقت آرد و تحمل کند -

برج قید - یعنی نام بر برجی از حصار در بند
و آن برج که آنرا بنخا و سازند -

پروازند - ای میوه و اثر و بر و از بستند
بر صلیب که مرکب تصور بود و نیز مضاعف بود
پرو - بالفتح از راه دو شود -

پرو ابر و پرو پرو - بلکه از نیز بستل است -

پرو - بالضم صند آرد و جامه و راد است
پرو نوعی از جامه های پوشش زرت ان -

پرو مید - یعنی در غضب شد و غصه نمود -

پزیزه را دیدن گفته و خط راهم یعنی سبزه و

خط است کذا فی الشرفنامه اقول معناه القوی

دم برزو زیرا چه این فعل مشتق است از جاید یعنی

از دم چنانچه تنید مشتق از تندست و هم از بهر

این گفته میشود صبح و مید یعنی صبح دم زد و دم

ازین قبیل است مانند جابم که بر آب و میدیم

یعنی بر آب دم زدیم و معناه المجازی سر بر ز
و ظاهر شد و در ادات لفظ آب نیست -

پرو بان آمد - ای گفته شد بر سبیل مضاعف

رسانیدن بر زیادت با بر سبیل ماضی نیز همچنین

بر شیر نر زین نهد - یعنی سخت دلاوری کند

و قیل این مثل است در دفع زنی یعنی سختی محال

گویند زیرا چه نهادن از محالات است -

برفت آب کرد - ای در دوان کرد و توفیق

و دیگر سبب حمت طبع و این معنی سماع از غم

خواسانی است -

بر فلان چکید - با هفتم پرسی ای بر فلان افتاد

و گمان بر فلان رفت کذا فی الادوات فی القنیه

گمان بر فلان و فلان ثابت شد -

برق شد - ای شتاب رفت -

بر قدم خاک زد - ای خدمت بیکر کنانید کذا

فی القنیه کو نیز معنی خوار گردید -

بر که لا جور و - آسان را گویند -

برگ مید - با کاف فارسی نیم نام جنبی است

از پیکان که بهیست برگ مید سازند -

بر کند - مرد صحیح و تنومند را گویند و بخی شوق

پر گشته باد - ای نوبه و بر باد -

پزتا بد - یعنی طاقت نیار و تحمل نکند و در ادات

بجای تحمل احتمال است -

پسج نرود - یعنی بر سخی که از عرفان و زرد چو

ترکیب کرده باشند -

پزند - حیر سادو منسوب بختن و قیل بر پند بار
فارسی کنافی الشرفنامه و در سوزر یعنی زیر پوش
مسطوب است و نیز گوهر شیر و ایضا یعنی تیغ و شیر
بر و مندر - با واد فارسی بر خوردار کنافی شرفنامه
و در زفا کوی نخی بر و اثار و و توانا و خرم و کامیاب
و صاحب میوه است -

بر چمنند - یعنی اخیل و در شمشیر و خیمه و سر و سر
بر بود - بالفتح چنان باشد که چنیری نزدیک
سوزن رسد و آنچه بدان آتش رسد زرد گردد
و قیل بر بود با بار فارسی و فی القنیه بر بود با
و بود و با بار فارسی جامه که از نقش زرد نماید و
بیوده باشد گویند صریح نخواهد سوزن انم که هم
آنجا بر بودم -

بزرگ امید - بازار و کاف فارسی نام تها
خسرو که ندیم هر فرزند نو شیر و ان بود و او منجم
حکیم پیشه بود -

بر خنمد - اینهم نام خنبت قیل بار و از فارسی
بر شد - بالفتح و بار از اس فارسی و قیل اینهم
باز از تازی گویای خوشبوی بهاری -

بسا و نما - قافیه شعر با گویند و در چیزه را که
با یکدیگر بناسبت داشته باشند نیز گویند -

بست و بند - کنایه از استحکام و ضبط و ربط
بسترو - بالضم و بگوید و مجموع ساخت کنافی است
و در شرح مخزن یعنی ستر در محک کردن و مخو
کردن است و نیز دیکته رون یعنی حلق کردن می است

بسد - بالضم شد و مخفف و بسد تخفیف
مرجان و بندش پنوا لی و مو نگا نامند نبات و
قعر در بایست چون درخت بر وید و باد بران نوز
و آفتاب بران رسد سرخ گردد و در محال ساییده و
نوت لب را سودمند کنافی الشرفنامه و در تنبیه
مذکور است که بر شب و درخت در میان درایز گردد
بیر و ان آید و آن دو نوع است سپید و سرخ

بناریش مرجان و بند پنوا لی نامند هر که مرجان
لعل در گردن کو دکان بندد از حضرت چشم زخم
ایمن باشد و اگر بر صاحب قی بندد صحت یابد
و اگر از وی تقویدی سازند و بر گردن بندد و در
بندد صرع از وی دفع گردد و اگر مرجان سپید
باسرخ بسایند و باطل آمیزند و بر برص طلاق کنند
بگیرد اند و سود دارد و اگر موضع برص اجماع
درشت باند و مرجان سوده با غسل پیوسته طلاق کنند
در مدت شش ماه داخل شود -

بسد - سزاوار و کفایت -
بسجده - یعنی قصد و اراده کند و کار سازی
و استعدا و نماید -

بسر شد - بسکون دوم سرشته کنند یعنی خمیر
کنافی الشرفنامه لیکن قیاس بر شد بکبر است آید
بشاورو - زمین پشته پشته را گویند -
بشکر و - شکار و شکارگاه -

بشکلید - رخنه کردن و نشان کردن پیرا
مایاخن در افکندن -

بلعند - بمعنی جمع نموده و بالایی هم نهادن
و فراموشی است.

بلکند - بوزن بگند بمعنی رشوت -

بنام امیر - بالفتح بمعنی بسم الله و نیز
قسمت آید.

بن سجن - بوزن مالمید یعنی در است و
سجن درازی گرفت.

بند - بالفتح نام ولایتی است و نیز بمعنی حیا و
توق و محبت و طلب جنس و قیل غلبه از و زن
و بدین معنی بابا و فارسی نیز است و نیز بمعنی مکرو
حیا و زرق و فریب آید.

بنیاد و بند - کلاهما بالضم بنیاد و بند هر دو
بنفشه گویند ای بن کذا فی القتیله و قیل آسان
بنیاد و بالضم بنام بیخ و یا بکذا فی زفا گویند.

بو و - هستی و بود و آن جهان بر سطره و نیز نموده
جامه و قیل بمعنی اخیر بابا بر فارسی -

بو و و نا بو و - وجود و عدم و غنا و فقر بو و

بو و - بمعنی آهسته گه باشد کذا فی الشرفنامه
نیز بمعنی باشند آید.

چه آفرید - نام و نیز گشتا شیه کذا فی شرفنامه
و بمعنی ترکیب نیکو آفرید.

چه آرد و چه افتاد - بوصل همزه و به آمد و به بود
یعنی خیریت کذا فی القتیله و بمعنی ترکیبی بنیاد و

و به بودن است زیرا که این فعل بمعنی مصدر است
بهر از ما بکسر نام سپ یا خوش بن یکاوش

و در و نام شهریت تعلیم و مبارک و در و
شخصت هزار گریه بود آبادان کرده امیر المومنین
منصور ابن علی بن عبد الله بن عباس صلی الله علیه و آله
و بغداد را پیش از آبادانی باغ و دو گفتندی از آنکه
هر هفته نو شیر و آن عادل در آن باغ نام داد
و بنام آن را با افسان رسانید پس چون آنجا
شهریار گردید الف را سا قوط کردند بغداد گفتند

کذا فی الاولات -

بلعند پوستی است غیر کیمخت که آنرا غن خود
و کفش از آن دویند.

بکافند - یعنی بعزت تمام بزند کذا فی الشرفنامه
اول بمعنی ترکیبی و بکافند است و این معنی
لازمی است زیرا که هر چه عزیز باشد از او کافند کرده
چنانچه سکه و کتابت شایه کافند یا بمعنی کافند
بکاف آورده اسی قافض شد کذا فی القتیله
و نیز بمعنی ظاهر کردن آید.

بکواکب - است و ای بکواکب و شش گردید

و رنگ دور کرد کذا فی القتیله اقول بن بعض
ترکیب است و تمام ترکیب بدینسان است
رنگ هوارا بکواکب شرود و معنی آن نیست تاریک
هوارا بر و شنائی محو کرد.

بکند - بمعنی آشیان باشد.

بلاش - جرو و بلاش کرد و تفریت بر چهار
م و شا جمان و آن قریه را ملک بلاش پسر فرزند
بنا کرده.

که او را شهرنگ بزرگ گفتندی و در ادوات نام نهادی
 بن گشتا شب است -
 بهم برآمد یعنی در غصه شد -
 بهمن سفید - بالفتح پنج اسگندست کذا
 فی طب حقائق الاشیاء و در شرح فایده بهمن
 در بنیت که در دوفوع است سرخ است که چکن
 و سفید را بهندی کنند خوانند -
 بهمید - سنگ شکن هندی کلکچی نامند کذا فی
 انما الطل -
 بی آب کرد - باد و م فارسی و چهارم موقوف
 ای خجل کرد و شرمند ساخت فی رونق نمود -
 بیجا و مختلف بیجا و در فرنگی بدیدن آمد
 که بیجا و آشت که مرغ جذب کند و بعضی گویند
 سنگ زده است مرغ تا قوت ایا کم قیمت -
 بیجا و شد - ای پیراه شد -
 بیخو - آنکه در خود باز نیاید و بیخیر باشد -
 بید - بایار فارسی موش و نیز نام درختی است که
 بار ندارد و باندک بار بچند و آن هر هده نوع است
 و بعضی از آن در طبقات اند و یکی از آن که به بیت
 و یکی از آن حیوانات و ایضا یعنی باشند
 و در تازی بید بالکس بیا بنما و جمع بیدست بالفتح
 و نیز نام دیو است از زرافانی که ستم او کشت که یکی را
 نیز گویند که گند جانم پیشین جانم ساز و نیز نامش و به
 بیدارو - بایار فارسی ظفر و ستم و نیز نام شهر است از
 ترکستان زمین که ستم او کشت کرده و باد شاه آن

که فو نام داشت و او آدمی خوار بود -
 بیاو - بمعنی بوشیاری و بیداری باشد -
 بیا غارید - یعنی سرشت و آفت -
 بیزرو - بایار فارسی و در موقوف چیز است که
 در و و گران برای وصلش بکار برند و بر وید بیا
 بالند و در مرم باد فعل کنند کذا سن آسمی -
 بی نکی کرد - یعنی بی وفای کرد و بیوفای نمود
 برینه زرین نهد - ای آفتاب بیدار کرد -
 بیور و - نام مبارزی که بیاری و تانید پیران
 فرساده افراسیاب آمده و نام شهری بنا کرده افراسیاب
 میوسد شوق ای میوسیدن یعنی طبع کند و میزد اگر کرد
 بیون - بمعنی بیوفای کردن باشد -
 بیو کنند - یعنی تبیین با کاف فارسی مفتوح بپایند
 در اصل بپایند بود بعد فارا بواو بدل کردند
 چنانچه بار بواو بدل میکنند باعتبار قرب مخرج
 کذا فی القنیه -
 بیهود - بایار فارسی همان برهود که در فنیف
 و ناحق و باطل -

باب الال
 فصل فی العربی

بعذارو - همان بیان مذکور که بعد از کشت
 با فو - توضیح که در دومان -
 بوفو - نام جبل در سرانند که آدم علیه السلام از آن
 بر آورده در اینجا انداختند -
 بوز - یعنی غلبه و غلبه بوسیده شده باشد و کور است
 و بیان ایران آذربایجان نیز شاف یعنی کنگی و نصیب

باز

باب الرابع فصل في العربي

باجور - باجاء حلی سخنن کراد و تابستان قلیل
بخارست که از زیر زمین خیزد و معنی انیم محقق است
از یکیم میسر شهاب الدین کرمانی -

باقیر - لقب محمد بن علی بن حسین بن علی بن عثمان
لقبقره فی العلم ای تجربه یون او و علم ای سوت
دارند و در بسیار علم و مال

بجهر - بضم اول و فتح کمانی از اساسی مردان
و بجو الفتح دریا و آب شور و آب شور و آب شور
کذا فی التاج -

بجح الاخصر - نام دریائی است که طول آن
آن خداوند اند و نیز آسمان را گویند -

بجح الشور - دریائیست نزدیک شهر کازرون
بخار - بالضم ششم آب و جز آن کذا فی لشر فئا
و قال فی التاج شرم آب گرم و طوبایات فی التاج
بخار رقت که بهندی بجا بگویند و فی القنیه
بخار بالضم و دو عفونت و گرمی که از دمان از
انهاره و ان درستان برآید -

بجهر - گفته و دمان -
بجور - بالفتح مایه بجهر کذا فی الصراح و قال
فی القنیه بجور بالفتح و طر سید منی و فی الدستور
عود سفید و فی التاج هر چه بر تن بوی کند -
بدر - ماه تمام و غلام و نام جامیست منسوب
به بدرین کلاه است و قلیل از مریضه -

بجر - بالفتح نمیک مرد و بیابان خشکی و بار و نوره
زننده و چشم سخن کننده و بالا خانه و بالکسر
نیکویی و آنچه نزدیک کسی فرستند از بدیه و غیره
بزارق القمر - بضم اول و فتح ثانی گویا بیست در
زمین عرب و قتی که ماه در نقصان نباشد از لایک
و وزیر القمر نیز گویند کذا فی القنیه و لسان القمر
لبسار - نام گله ایان قیصر و م کذا فی الاذات
لبسر - بالضم آب باران تازه باریک و بالفتح
حاجت تا جایگاه نواستن خراشیده شدن و لیش
پیش از بفتح و روی ترش کردن گونه زردی کردن
غذیه خورا که هنوز طرب نچخته نشده باشد و جوان
لبشر - بالکسر نام عاشق بهند و نیز نام و ای که او
بیشتر حافی گفته اند و لبشر بفتحین مردم و احد
جمع بابرست و تازه روی -

لبشیر - فرود و بنده و خوب روی و نام
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم -
لبصاق القمر - جان بزارق القمر بشارتی
لبصاق القمر - بالضم بصاد معمله سنگ نیاک
رخشان کذا فی القنیه -

لبصر بفتحین بینا فی و سنگ سخت و سپید
بصر بالفتح پوست بر روی پوست و دختن -
لبصیر - بینا و دان -
لبصل الفکار - پیاز دشتی کذا فی زون لکویا
و قال فی الطلب الحقائق الاشیا بصر الفکار
عربی است و پیاز موش فارسی است -

بطر - سخت و باطل شدن خون شکافتن زخم
کذا فی الدستور و در تاج یعنی بزرگ منش است
بطلت یعنی گریه شدن و بسکون ظواهر گشت پاره
که بر در غرض زان باشد -

بعضی - بالفتح شکافنداختن شتر و گوسپند -
و بعضی - بالفتح شتر و ناله را گویند اندک و لیسوت
بعیر ضام - شتر با یک میان -
بغیر بقیعتین غلقتی - که شتر را پیدا شود و نه اندک
سیر شود و بالفتح و سکوا یعنی گرم و اندک از این
بقتیر - گداور -

یکبر - بالکسر و شینه یعنی نارسیده و زنده که
یکه بچه آورده باشد و خستین -

یکبر یا شتر یک شکافی گویند که زانی لغات طب
بلور - بالکسر بالام شد و مفتوح معروف کذا
فی الشرفاء و در قمنیه است که چندی از بزرگ
لطیف در غایت صاحبان و اهل کینه و مشاهیر است
دار و و چون او را پرده اخته و قدر درم شتر می
باشد بآب ساخته بر آیه آفتاب بر اند و فرو
اشوبش به یلغار نمایند و شتابش آفتاب آن
آتش گیر و جانب این نموده این معنی بچشم خود
تجربه کرده است و گفته اند که با وجود دارد
در ویشی آرد و هر که در جام و قنچ بلور شده
خود از عالت استقامت امین شود آینه اش او
در ادویه چشم و دندان نافع است و او رنگ
پذیر و مبتلا به فعل و یا قوت و جوهران جابل

و سهو میکنند و بعضی از بلور است که آنرا
بلور آبی گویند و آب افکنند فرق کنند بزرگ
آب نماید و در عرف کندی این نوع غریز الوجود
حاصل شود و آنکه بهای کشمیر امکان آن هست
بیا بین و بیل و جرب و تعلیق آن بهیست تعاش
طغف و غواب حسین موثر کذا فی طبقات اشراف
بجو الاصف - درم -

بو کبر - نام مردی که بانی گویند که بانی
شهرت است -

بو جعفر - گویند مردی طراز -

بو العسر - گویند مصنف داریت صاحب فق

بو العشر - نام عجبی صاحب کتاب الفرق

بر طیار - بالفتح یک چشم ستورای علاج کنند چار

بقور - بالفتح گاو دان کذا فی القنیه و در تاج

آنرا جمع بقور آورده است -

فصل فی الفارسی

باجر - کتاب و نام مردی و بکسر خون رخ فصل حق

بانخر - باخار و موقوف مغرب و نیز یعنی شرق آید

که در ادوات گفته است اما صحیح معنی اول است -

باخور - آن پانزده روز که در سال سخت گرم است

بر چند این منقول از زفا گویند لیکن نزد

صاحب تلح و غیره باخور باخا خطاست صحیح باخور

است بجا خطی -

با دآور - جان با دآور که گذشت و نیز نام

آن گنج که کجسر و شاه بیسم گویند که جهت غیر

باد و انجیر - بادال موقوف درختی است موقوف
بادشکن کذا فی زفا گویا -

باد و بان اخضر - آسمان کنایه از خوش کردن
باد و پر - بادال موقوف به بنم باد دوم چوب
ترشیده که چو چکان بر پاشانش حمیده گردند
هندا لکنه که کذا فی شرفنامه و در زفا گویا بنه
فرقه است که هندی آنرا پیر کی نامند -

باد و وار - بادال موقوف یعنی پنج انگار و
مردم صاعقه را میگویند باد و آماکس زن مردم نیا
باد و - سر جازه -

باد و سار - بادال موقوف یعنی سبکبار
و سبک بار تر و در زفا گویا یعنی باد گزرا و سبکتر از
باد و سپر - بادال موقوف ای سبک تند و سبک
و نیز یعنی کبریا و بادیت که آب را بشویند و
باد و سیر - بادال موقوف ای سیر السیر

باد و سر - بادال موقوف همان بادند که موقوف
گشته یعنی حانه تابستانی بادگیر و معنی بابوین
بزرگ که بر میان بسته بسقفت خانه آویزند و
بجانبانند آهنگس را باد برسد و جز او مکافات بدی

باد و کر وار - بادال موقوف شتابان -
باد و گذار - بادال موقوف همان بادند که بادگیر
بادال موقوف و کاف فارسی یعنی درخت
که رخ باد نهند و معنی ترکیب بادگیرنده است
باد و پر - بوزن بادگیر چوبی که در میان دیوار و
بر پشت دیوار شکسته نهند و قیل حن اول فارسی

باد و یه غول و اریبینی دنیا -

بار - بمعنی بزرگ چنانچه میگویند بار خدا یا و وقت
ملاقات و در آمدن پیش کسی و محل دریافتن
و میوه درخت و کثرت و محل بازده و گناه چون بارگیر
و در بار بار گرفته و در لسان الشعرا بمعنی بار خنک
و امثال آن و مناجب و بارز محمد و حواله و نقل
و نیز حرمتی بود که نویسنده گان می نویسند و آنچه بخوبی

و در قیام بمعنی شاخ بهم آمده است منقول از
انفات نسو و شیرین از خدمت میان نجم الدین شاه و
بار و ار - زنت میوه از وزن نمک کذا فی الاوت
بار گیر - باره موقوف و کاف فارسی است و ستور و شتر
که عبارت برای سواری و هندیش کذا فی اشراف
و در قیام بمعنی بونج است که آنرا عمارت نیز گویند
اقول یعنی ترکیب بارگیرنده و بار را گیر و در عرب
هوا و ستوری که صاحبان مرغ و سنگار خود را بر سر
سواری بدینند -

بازار - معروف است که عربی گویند و نیز بمعنی
ازش و رواج آید چنانچه گوئی امر و بازار است
و نیز بمعنی خواهش آید و نیز مرکب از بازار بدین
دوم بمعنی امر بازار و رن -

باز و ار - و ازنده باز و باز بار و نیز بمعنی منع کردن
و بمعنی نیز بار و بار دیگر بار هم آید -

باد و ار - باره موقوف یعنی گذران که در راه بادگیر و
بار سپهر - یعنی - در واقاب -

باز و ار - نام جادوی از توران که باد و کرده

باز و ار - نام جادوی از توران که باد و کرده

شکر ایران شکست داده آخر بدست رهام بن
گودرز کشته شد و در غری باز درم و شک کشته را گویند
بازیار - یعنی بازوار و نیز یعنی کشتکار آید که بپند
کسان نامند و نیز یعنی صیاد و میسر شکار و نگا دارند
باستانه رکاب محمد عثمان در آرد - این تاج
محمد صلی الله علیه و سلم باشد و در صطلح الشعرا
در فصل از عجم آورده است -

پاسپار و پاسار کلاهما بازیار و بازگار - و
پاسار لغظت متابع فلان بها و استعمال آن نزد
مجموعه پاسار و پی سالا لفاظ متابعه آنچو فلان
باسهر - بافتلا -

باشجر - باشین موقوف بالا را گویند -
باعث لیل و نهار - یعنی حضرت عزت جل
و آفتاب بر سبیل مجاز -

باون گار - بافار موقوف و کاف فارست
با فنده یعنی خاک

بالار - شفته را گویند که سیر محبت باور و موقوف
بر رضای مادر باشد و یعنی ستون نیز آید و نیز در کجا
را گویند که بر شاه تیر گذاشته و پشش

و گیر را بر بالای او بگذاشته و پشش تیر را گویند
و آن چوب بزرگ است که هر دو سر آن بالای عمارت
باشد و سر چوبهای دیگر را بر بالای آن گذارند -

بالاگر - یعنی بالا رست -

بالا در - کوزه پر آب -

باور - بوزن خاور و سوار در دست و نیز استوار

و شمن که افی ز فاکوینا -

با بار - ظرف و آوند را گویند -

با هر که بند و کمر - یعنی با هر که قابل شود و
مقابل کند که اقیل فی القنیه -

بهر - با شمع جامه بود که رستم و زال در روز جنگ

پوشید و بعضی گویند که آن از پوست آهو است که آن را
بوده است و نیز جانوری باشد آبی شبیه گربه

لیکن و ممد دارد و از پوست آن پوتین سازند

و آنی باشد که در میان روغن بریان کرده باشد

و نام دهنده است مشهور و کاسر اول موش را گویند

که تازی فایه خوانند -

بپایین و تو تخت بند و کمر - یعنی بپای تو

بخدمت ایستد -

پای افزار - باب فارسی یعنی پای را و پای تو

و پای افزار باشد -

پانغر - باب فارسی بیابا -

بچه نهنگ آشمار - تیغ -

بخت و ر - یعنی بخت و ضم اول غنچه مثل عدد

اشمال آن -

بد اختر - بد بخت و شوم -

بد انحرار - یعنی سرشت بد -

بد ر - یعنی بدترین بیرون و بسکون دال ماه تمام

و نام جائیت که مشوب بدترین کلاه است و

قیل نام موضع -

بد گهر - باکان فارسی یعنی کم اصل -

بدیه ماهی بلورین آبدار - اسی قسم بدبخت
تر قانیه مشوق -

بدین سبزه زار - اشارت سوی فلک است
کذا فی الادوات و در قنیه یعنی که مهل فاسق -
بذر گر - باکاف فارسی کشا و زرد که یور و در
شرفنامه بدین معنی بزرگ آورده اول در جمله
بعد از ترجمه چنانچه می آید و این غلط تفسیر است
معنی ندارد اما بدین معنی تخم نازی است آن است
بر - بالقص پستان زن جوان و بلند سی و بالا
هر چیز که مقابل پائین است و کنار دم و
پرنده را نیز گویند و میوه درخت و پستان هر چیز
و نفع و زمین خشک بی آب و بیابان و معنی
طرف و جانب و حافظه و حفظ و نگا بداشتن
بر آب افکند چون زمینش سپر - اے
پنجه زمین سپر بر آب افکند و این معنی از و حاکم
شود و مندرم گردد و معنی مستعد شدن هم آمده
که ذاقیل -

بر آور - امر از بر آوردن و میوه بیار و بیارند
میوه و معنی امر و فاعل آوردن هم آمده -

بر بار - بمعنی بالا خان باشد که بر بالا خان ساز
بر بر - بالفتح نام ولایتی است بمغرب که خلق نجیب
سبز چهره میباشند و نیز بر گوی و هرزه گو
و کاجت را هم گویند و نام صنعتی از مردمان -
بر پامی وار - اسی قائم دار -

بر خط بلیند از سر - اسی و طبع بخش

بر خلد بر و سر - اسی بیگی یافت کذا فی الادوات
و لیکن اولی اینست که بگویند بر آسمان بود -

بر خور - با و او محدود بر خود و ارشود و جو ان و شو
و خداوند بخ و قیل در اصل رخ در بوده اخذ و بند
و در لسان اشتر بون مرد و مندرج است و در ادب
مذکور است اسی خط از مرادات گیده معنی ترکیب
بر خور دار - آنکه مخطوطه از مرادات و مظهر جاتا
خود باشد کذا فی الادوات و قیل این هر سه امر است
اسی بدیه و بخور و بدار -

بر و بار - بالضم با و ال موقوف بارکش و کش
و محل کشنده و تاب آورنده و ماضی بودن باب
بر و روی کار - اسی ظاهر -

بر و گر - با و موقوف و کاف فارسی مزایع
که آنرا که بر و میگردانند و پرورش و نیز دلیل
که پیش طبیب برند -

بر و ر - یعنی فی الحال بغیر درنگ -

بر و فر - بمعنی منزلت و شان و شوکت و علو قدر
بر گشت گرد جهان روزگار و روزگار و گرد جهان
روزگار معلوم یعنی کار جهان تغییر پذیرفت -

بر که آرویش - نام شهر است از ولایت فارس
بر کنده قدر - اسی پست مرتبه و خجل و غار گردیده
بر گ زر - یعنی برگ زر و آمده -

بر من مگیر - اسی بر من اضافه کن خطا گیر
بر و ار - خانه تابستانی -

بر و ر - بوزن و زنجاف و زعفران و زعفران و زعفران

و محض بار و هم هست و نیز معنی بار را که لغت مذکور در آن
بره عاقبت مزار را می تن از درستی و بی
مغلوب و ضعیف شده کذا فی الادوات -

بزرگجه بر لایم بار موقوف نام وزیر نوشهروان
بود که از اقا و پادشاه گفتند و وزیر چهره
بزرگ را بفتح آستان عربی و بزرگ فارسی تخم و بعد از آن
کذا فی العلوی -

بساط ساز می بسط از رخسار اسی سجد کنی
و در مرتبه باشی -

بساط را بفتح و الکسر است و با سوار -
بسطر - اسی بر سر -

بسطر - بفتح نام میکائیل علیه السلام و نیز نوشته
باران و نبات کذا فی الشرفنامه بضم کیم و سوم
و میسک اندام کذا فی الشرفنامه قول بسطرم بایز
بجای این معنی نیز آمده است چنانچه و ادوات
مصحح است پس باید که بهتر نیز بسین حمل آید -

بند او محمود - کنایت از پیری تسلیم یعنی سیری
و پیری ساغر -

بندقتار - جانور است بزرگ و فرجه گوشت او
بغایت لذتی شود -

بشارت می باشد که در و گران قوت شکافتن چوب است
بکسر بفتح کیم و سوم جامه است که هنگام جنگ
پوشند نیز نوعی از سلاح جنگ باشد و آن آهنی
چندست که با هم وصل کنند و بر روی آن زلفست
آنچه امثال آن کنند و در هندوستان اکثر است

زلفست و محل هم پوشند -

بلای در نام درختی مشهور که بنفش بجلالون
خوانند و در موی القوائد آورده است که تله ندارد

اما کتب حروف درخت آنرا دیده است درخت
بزرگ میشود بهر که زیر آن درخت بگذرد و یا آن را

خام بخورد و یا بر اندام بالککل وجود او بیا ساید
و اگر از و بخونی سازند و استعمال کنند بی بیش گردان

و نیک گری دارد و باد بای مخالف را دفع کند و
اگر با بخت خورده شود مضرت نبود و اگر بر کاس

آن ایالده بهتر شود و نیز بر او در زینه که عروسان
بر سرش بندند بلای دور شده -

بلغار - بضم چری و گین و نوشوبی که بکول در آن
موزه و قطع سازند و نیز نام شهری عظیم نزدیک

خلیات آبادان کرده سکندری که بکشد بکشد و آمد
بجگاه را در بن غاری گذشت هنگام باز آمدن

از بکوچ که خلعتی که از اطراف فراهم آمده بودند
آنانکه از سفر ستوده آمده بودند ایشان هم آنجا

موقوف ماندند با سنگی شهری عظیم شد پس نون ا -
بلام بدل کردند با غار شد کذا فی الادوات و نیز

ولایتی است در آن سه شهرند بزرگ کیم بلغار
دوم سفار سوم اسل کذا فی الشرفنامه و زلفا مگویا

مذکور است که این لغت ترکی است -
بلغور - بضم با و او فارسی و قیل بفتح طعام

و دیده که آنرا کاجی گویند کذا فی القندیه و قال
فی العلوی و یکی است مخصوص -

بهر روزن شهر نام ولایتی و نیز خط و نصیب
بهرام سپهر - بمعنی مرغ -

بهرام شیر زور یعنی بهرام گور -

بهرام گور - بفتح مع کاف و واد فارسی نام

بادشاه ایران زمین پسر زود جود و وجه تمیز او

آنست که شیری گویند که زود گرفته بود و بهرام بهریت

شیر تیر زود چنانکه از شکم گور گذشت و در ملکیت

از ان روز بانه بهرام گور خوانند مدت چهار سال

در عهد او مخط بود و خلق را از خزانه قوت رسانید

یک نفری در ان مخط مرد چون بهرام را خبشید

چندان گریست در حضرت خدای که با تخی آواز

داد و برو از ولایت تو چهار سال مرگ برگزیدم

بعد از آبا و انی از ری تا سپاهان شده بود

عایا را خراج هفت ساله بخشید و شش هزار مبطر سیاحت

رطاط ان آراسته تا خلق در نعم باشد و بدو رش

خلق در نعم و شراب مشغول بود و عهد او در دو

زهره بود و گور صاحب طاع و همون کافر خلیف

را یکسوار فتح کرد و خاقان چین را که نهضت

سوار داشت با سیصد سوار زنده گرفتار کرد و

این بیت فارسی اول و گفت بعیت منم آن

پیل و مان و منم آن شیر لیه نام بهرام مرا و

پدرم بوجیله

بهره بر - از ان و مشرک اگویند -

بهمنیار - نام یکی از شاهان شیخ بوعلی

بهور - بمعنی چهره باشد که تباری عین گویند

و بمعنی نگاه نیز که بمعنی نظر خوانند -

بیاض خور - با و او معدود روز و روز ششانی

آفتاب -

بیرق نور - عود الصبح یعنی روشنائی صبح

بید انجیر - دختی ست معروف که کوته است

از به بهندوی از نگویند کذافی القینه -

بعیت و یک پیکر - یعنی آن صورت فلک

که رویشالی آرند -

بیشتر - باد و م فارسی عند کتیرست و ان کذافی القینه

بیشتر مختصری شمارست و این استعمال خواهد نمود

بیشمار - یعنی بیجا -

برینده آتشین سپهر - آفتاب -

برینده زهر - مسموم -

برینده کافور - یعنی کنایت از برون و آفتاب

کذافی الادات -

بریکار - بیا و کاف فارسی کاری امرت کنانید

بچاره - مریض و خسته و ناتوان را گویند -

بیمهر - بمعنی برنده بیم و یا بیم را بهر و بمعنی قیمت

هم آمده کذافی اشرف نامه لیکن معنی ترکیب

بیم را بهر و بیم برنده صحیح و درست -

فصل فی الترفی

بغیر - بفتح یکم و کسر دوم جگر -

بغشور - نام قریه الیت میان سرخس و هرات

بلخر - بضم یکم و سوم آش گندم کذافی المعنی

و در سفرنامه این لغت را در فارسی آورده است

با بیله باقی بساز - یعنی سکوت کن خاموش باش
 کذا فی موبدیا لغه اندا قول مناد گنگاش خواه
 یعنی باشد یا لایعنی -

با خزر - نام شهری و نیز نام پوده سرود -
 با و نوروز معروف و نیز نام نوائیت و کنه
 باز - خزان و کشاده بدین معنی اصل بن خاز
 بعده و او را بیا بدل کرد و بدین معنی رجعت گذا
 فی الاوات و غیره اقول منی رجعت بازگشتن
 زنده ما باز یعنی قلب و عکس است و اصل با بمعنی
 قلب بنان است زیرا چه چون پوسته چیزه باز
 میکنند متقلب میشود و معنی قلب الانام است آید
 چنانچه در یادگونه یعنی تنگوس شکل زیرا چه گونه از
 ادوات تشبیه است و معنی باز اگر عکس نباشد نمیند

این معنی چگونه باشد و نیز سافت و دوست چون
 فزاد کنی که بتازیش باع خوانند و بفارسی آرش و
 آرش گویند و نیز بحساب باز جمله ده بود کذا فی
 شعر فنامه و در قمنیه معنی باز و کشاده و بسته گسترند
 یعنی رشوت و مزاج است و در دستور معنی سوس
 سطوب است و هم در دستور مذکور است یعنی پیش
 و یک بندگیت است و معنی دیگر یک سکن
 شده است که باز از فارسی کدام است تازی گویند
 اقول معنی نیزه دیگر بار هم می آید چنانچه میگوید فی
 و هم بد معنی باز است در ترجمه رجعت الله علم بالعموم
 و نیز برنده است مشهور و معروف که سلاطین را کار
 بدین شکار کنند و معنی تکرار و معاودت معنی باز است

و من میلام که این لغت مختص به لغت است اگرچه
 و برتر کی استعلی شد پس بر و لغت این فارسی
 و ترکی آورده شده است -

بلخار - پوستانی رنگین خوشبوی و مرغ دارو
 شمریت نزدیک طلمات -

بلخندر - بی قید و بی دیانت و لطفیت
 کرد و مرغ و دشت نام استعمال کنند -

باغور - بالضر با و افارسی و قیل بالفتح طعام
 کاجی و در علمی نذ که درست که و یکی است مخصوص

باب الزائر التاری

فصل فی العربی

باز - جانور سیاه معروف و زنده و معانی دیگر
 فارسی است -

بازر - طایر و در مطلق مشرقان رقم حساب که
 در غایت چهارم می نویسند و این لغت بابا که میخوانند
 برز - خامه و میزازه - جامه پوشش -
 بطقوز - موب پتقوز بالفتح گله و گاو اگر دو پا
 و قیل مرغان مانند خارخار از و دان -

بنات الدوز - پیش و بچه اولاد از صرح -
 برز - و میان خالیش متن و نام آب عکاس
 بن مرداس یعنی اندیشه -

بازر - نام آب

بر غز - بچه گاو -

فصل فی الفار

بابت وان انداز - یعنی دور بکن کند میل

همانکه چون باز آمدن و ماندن مدتی قیام کردن توفیق
نمودن میان و چنین باشد و شرب جام میگوید که چون
خوانند و شرب جامی گفته که در ویش است یعنی نهی
است امروز اگر قوی تومر می فروباید که زیانی
با ساسیه رکاب محمد عثمان در ازای شایع
محمد علیه السلام باشد کذا فی الادوات و لیکن قینه
و فضل از راه الهام است و قیاس همین است -

سیر و از ساسی خالی کن و بساز کذا فی الادوات
اقوال این امر بر و اخلاق است پس آن همه معانی
درین هم باشد -

بمقتضای الفتح که اگر کلاه و کمره اگر دهن قیل و خان
منقار و غار و نیزه پیرامون و دهن و قیل کذا
فی الشرفنامه و در مویذ الفوائد باب فارسی و در
فرنگ فخر قیاس با طایر طبقه آورده است -
بتواند - بالفتح جاسی آرام که بر و شکوه که از
سر چوب دست کنند و آنرا آتو خوانند کذا فی
زنگنه گویا -

پس چو - بالفتح جاسیم فارسی کمیته و کترین هر چند
و کمین و کوکاب -

در آخار - بذوات و بدست -

در پوز - و بان را گویند از طرف بیرون -
بر از - بالفتح زیبا و قیل باز از فارسی و بالکسر
سرمین آدمی و کس برای جنگ بیرون آمدن
پس چون که گویند که خشنان مابین کشتن و شایع
گذارد و در دکان میان شگاف چوب نهاده
در وقت که فتنه و معنی بر از ندگی و زیانی و

آرامگی و نگوئی هم باشد و امر با معنی نیز هست
یعنی آرامسته کن و بیکه بجای آورد و منقلد و غاظر
نیز گویند و معنی وصل کردن و جاسیند آرام
منقبه و پاره را نیز گویند که بر قبا و خرقة و سیر و
بر پوز - بالفتح باد و دم و سوم که با فارسی است
بر آوردن و بان و منقار مرغان باشد -

بروز - بالفتح کشا و زری و باندی بالای قور و
وزیای و زیبا و مال که بدان کمکل کنند و بر زین
بلند و بالای تنه و خفت و بالای مردم که بالفتح با
نیز است که از فی شرفنامه و الادوات ایضا آورده
لسان اشعار اند که است بروزن طرز زیبایی است
و مال که بدان کمکل کنند و بروزن گزین معنی مطلق
بلندی بالای مردم و بلندی تنه و خفت و بلندی
مجرد و عاقل بر پوز کار و بر زده جامه و مثال آن
سرمه که بر زین بکاف فارسی و معنی نیزه یا فارسی خزان
برگ ساز - بکاف موقوف جان برگ و نوا
بر و نماز - شاگردان را نامند و آن زریست اندک
که بعد از اجرت استاد و جماع نام بشاگرد و بد -

بر و ز - بالفتح قبیل بالضم معنی تظار و امیدوار
آمده و زین و غسل نیزه گویند و معنی علف و آب هم باشد
بر و از - نشمن باز شایع مثال از گویند
معنی جاسی قرار و آرام هم هست -

میر و ز - یعنی آرایش و تین که در یاد
و سر تین و وزنه و پند و جاسی گزین و پند
باشد یا لونی پس از لونی دیگر پیدا آید و غیب آشنا

فراز گویند و قیل بابا بهی کدانی لسان اشعرا
و نیز موزن مرکب است و استعمال آن در شعرا قافیه
اکثر است و قیل پر و بار بار مصلحت
بهین مرکب کدانی از زمین است کدانی المودید لفظ
بزر - بالفتح بزم و سروده که از اینج کوه نامند
به با بعضی جای رانی که اینجا گویند شش نامند و گویند
و لغت یکی را گویند و نیز گویند که بهی -
بزر باز - بالفتح بسباس یعنی جا و قریه بعضی گویند
که شگله و کل و بهار جوهر است -
بزر - بهی می باشد که در وقت شدت سرما
مانند زردک از بهار یزد -

بساطی از رخسار ساز - یعنی در مراقبه چنان
که فرو کن که خود را حلقه ساز که رخسار و شکران تو
قریب زمین رسد کدانی مزید الفواکد لیکن
درین طریق رخسار بساط میشود و اولی آنست که
چشمین گویند و مراقبه چنان که فرو کن که رخسار
زمین گسترده شود و گویند تو بر آن نشست و این بالفتح
و مراقبه است چنانچه فطامی فرموده است
سرسن شده که سی پایی من - و از سالی چنان
مسموع شده که به طلب حاجت دعا می ست
که بعد از ده گانه چند بار رخسار در است و چند بار
رخسار چپ بر زمین نهاده بخواند این لغت
بهین مراد است -

بستان افروز - با و او فایه می رویند
بستان و بستان روشن کن و نام گلی سرخ که

بنا و بیش عجم خوانند و تاج فروتن نامند و وزیر نامند
کدو رست که ضمیر آن و شاه سپهر است که مهندس بر تکی
نامند و گویند ضمیر آن بستان افروز است و آن را
با و رست نیز گویند -

بشیر - بالفتح گویا بهیست که در داونی بجار بر تکی
و آنرا بوی ماوان و بو ماران نیز گویند -

بشیر - بول - یزد و نازک بسیار رنگ آنچ را گویند
بجای چوبی که در و دگر آن بوقت شگاف شدن
چوب بر رخنه آن ننهد و کفشک آن را بر کفش
و قالب گذارند -

بخله قمار - جافور است بزرگ و فر که گوشت او
بفایت لطیف میشود -

بکمار - بالکسر معانی و نمید و شراب غم و اندوه
و ملاحت و نوعی از ابریشم که میگویند که آنرا بوشه نیز
گویند کدانی الشینه و قیل معانی شراب -

پایز - بکسر تن مع القشید زن بزرگ بالفتح
و قیل بالضم و ال و وز -

پوز - با و او فارسی تنه و دخت و اسپ رنگ
کدانی اشرف نامه و بوز بالضم و با بار فارسی گره اگر
لب و قیل میان لب و بالای لبی -

پهر - بالفتح و در کردن چوبی که در تکی نامند
پرو - بالکسر بابا بهی و شکر و فرو کشته
و نیز نام مبارز ایرانی و نیز و شکر -

میدار از مفر - باز از موقت یعنی سیکم و زیر
و حاکم بهوشیار -

بیامیزخیز - آنکه از بیماری غاصه باشد کذا فی القنیه
فی نیاز - یعنی تو آنکه و آنکه هتیا بش کبی نبود
میواز - یا مدفاری شیرک که تبارش خفاش
خوانند و بمعنی اجابت و قبول پاسخ و جواب هرگز

فصل فی الترمی

بزرگوار و بزرگوار و فارسی است خفاش نیز
کبیر و قشع دوم عدد -

باب الزار الفارسی

فصل فی الفارسی

باز - خراج و آنچه از برای سل زیر دست است
و آنچه متعلق بر خانه و در و در و در و در
بار و در و یک بندگشت تصریح در حرف و در
عنقریب گذشت -

بزرگ - بافتخ رگ بلند و قیل بار نیز فارسی -
بوش - بافتخ که با بگرافی و سنگینی -

باب السیدین المملو

فصل فی العربی

باس - با بار تازی قوت و در حرب و عذاب
و باک و دیوی و خنجر و نیز باس سخت شدن و در
در جنگ و دیو شدن و بیخوف و در هر کار و باس
با بار فارسی محافظت و لغت و استوار داشتن
چهارم حصه روز و شب زیرا که روز و شب است
باس است و مفر نگاه -

بخش - چیزی را مقصود معانی دیگر چنانچه
در فارسی می آید -

برجیس - با کشته شتری و شتر ما -

برجاس - با لقمه نشانه تیر که بلند بر نیزه یا بر
چوبی کنند و در قتیله کند که دست نشانه از آن می آید
برس - با کشته شدن یعنی آئینه -

برطاس - معرب بر طاس و فی القنیه
برطاس با لقمه و از پسته های نفیس نیز نام
مرویت مبارز و نام شهر است بجا بود و س
قیل نام ولایت ترکستان -

برطاس - بافتخ با تیری و در دست و س
برگ درخت و نقل و در قتیله و کوبیت و در
که از بار یا نیزه گویند میزندش جاستری گویند
برس - نام زنی که ضرب المثل بود و بشوی
بقله العدس - بود و در شتی -

بلیدوس - پیاز و پیچک کذا فی لغات طبیب
بلقیس - نام زنی که با و شاه شهر با بود
آخر الامریلیمان علیه السلام در جبال خویش آورده
بوس - با لقمه و بوسه و بوسه و امر از بوسیدن
و کوشش کردن و خنجر -
بوققیس - کنیت کوهی نزدیک مکه معظمه -
بیت المقدس - قبله پیشینان -

فصل فی الفارسی

باورس - با و ال و بون با و صفا و الگویند
که از هر چهار طرف آن با و آید کذا فی لسان الشعرا
باسوس - پنج کوبه روی -
باس بوس - بناتی است که او را در نگویند و بگویند

بنازی اذان الفارگو میبندد میبوسا کنی کذا و
 باغ قدس - بهشت -

بابوس - یعنی کافور معشوش و بالفتح آب منحه و
 نیز بابا به فارسی -

بابیوس - بالام موقوف و لایت قنبر را گویند
 بابوس - بفتح کیم و کسر سوم پای بسته نه بند کیم
 زمین که خوش نیاید بخت از اینجا و آنجا و دیگر است
 در قنیه مذکور است بابوس بوزن ناکس و کسر ششم
 نیز آمده است پای بسته بغیر بند چنانچه گویند فلان
 بسته فلانت و در نسخه ذنیرة التبعیم بنویخته است
 بود و دیده شد که فروع او باشد لفظ که آن نشان
 باب فارسی ست کرده بود -

بابوس - بابا رود و فارسی بچرخ بانی کس را
 فریقین و فروختی کردن و در کثر اللغات بابوس
 وادون و بس فرستادن و نیزم راندن و ناخوش شدن
 ترک زمین آرد و بست و در معین و نیز بوزن و نیشی
 و بدجالی و سختی و سب و قفاف -

بوشان سندس - امی سینه و کلاه گون گون
 کذا فی التفتیه بوشان سیر و تیره کاره -
 بکس - بالکسر نرینه بینی و کس -

بکمالماس - در یانیت غلیظ که در جریه و آن
 الماس باشد و آن جوهری نفیس است و میگویند
 تیغ هم آید و نیز آگینه را گویند -

بکمالکس - در یانیت که در آن کشتی نرینه و
 مگر در نسخه بوقت فرو رفتن آفتاب سالن و اطلال
 آنکه کشتی روان شود -

بکقطاس - نام در یانیت که قطاس من آن
 باشد و آن گاو میت که دم آنرا بگردن آسمان
 و بر سر علم میزند و در فرهنگ نویسته گاو میت که
 در گاو بهماست خنثی باشد -

بکخنس - زمین که بر دهد و در آن گیاه بودنی است
 وادون نیز بنی ناقص که و نیز کاشتن پیدا کردن
 و نیز شرم و در شدن شرمه و نیز کیم در خوش انگور
 بود و خوشه که از و رنج و در اوقات لطفه لایح معنی
 بابا به فارسی هر قوم است که کانی اشرف نامه اقول
 چهارمین سابق عربی است چنانچه در تاجت است
 و در نسخه اوقات که نزد کاتب است در آن بنگونه است
 بکخنس بابا به فارسی شرمه و نیز کیم در خوشه بود خوشه که
 بکخنسوس - نام بادشاهی است که عذر از این
 و قندی و قمر بوده بود -

بکچاس - آماجگاه و نشانه تیر را نامند و
 عربی ترا که در زمین نشانه کنند بدین خوانند و آنرا که
 در هوا نشاند کرده باشد بکچاس گویند -

بکچاس - نام ستاره مشتری -

بکچاس - نام هر دی و شریعت و حکم و در و س

و قبل نام و لایت ترکستان و در قنیه مذکور است

که در اینجا و نیز کیم و یانیت و آن پوست یا آفتاب است

بکچس - بالکسر قطن یعنی پنبه -

بکچس - بفتح کیم و کسر سوم - نوعی از گیاه ترسایان

و در اینجا کلاه و در آن کعبه و در و س و در و س و در و س

بوسوس بوسوس - بالفتح نام نر است
که از لایه‌های من فرو شبالی بوده است و بین بوسوس
شتر را و بوسوس که گویا ایل نام شخصی آن شتر را و را
بوسوس خود دیده که در آمد و تو خرمش از شکسته یعنی
بیشتر مرغ با گیسو گرفته تیر بستان جان شتر را و
زده بپاش که گاه از او بوسوس است چنانکه گیسو
بر خاسته و کلی یک گشته و ازین بوسوس میان تمیله
خفاش و قبیله گیسو است پهل سال نمودن شتر را
شده اینجهت عرب عربی که در شاسته باشد
و در البش بوسوس گویند -

بوسوس - بالضم نام شکاریست بوسوس شکار
پس پس - بالکسر و با بار غازی میان نوش
و زین خالی و پس پس اینها بالکسر و با بار غازی
انفیس است که برای تسکین شتر را و گویند بوسوس
پس - بالفتح بنی قضا و حبس که پیش ازین
و بر سیاهان را که درین ستور را بسته ساختن آن
نوعی از طعام نرزیست یعنی سیاه نرزیست و بوسوس
پس و اس - بالفتح و با بار غازی و بوسوس
سیاه و بنی سیاه و بوسوس و بوسوس
بوسوس - بالفتح خفنا می طبل بوسوس
بوسوس - هر زده و بوسوس -

بوسوس - استاد و معلم و بوسوس
بوسوس - بالفتح نام حکمی و هر چه خدا را
و در علم ابدان و طبیعت فلک و نجوم و طب است و
گویی که فلک و طبیعت و دیگر استادی که و نیز نام

باوشاهی و در قینه منقول از زرافه گویا یعنی زرافه
ذکور است لیکن این معنی از استعمال قیاس و درت
بلکس - بوزن هر س که یکم بوسوس یعنی شتر بود
کذا فی لسان الشعراء و در شتر قنانه مذکور است که
از آنکس نیز گویند و در دستور شین قرشت سگور
بوسوس - یعنی قریب -

بوسوس - بالفتح نام حکمی که این حکم
سکندر بوده و از بوسوس جاد و نیز خوانند -

بوسوس - با و او فارسی بوسه و بوسنده و او از
بوسیدن است و فی القیاس فردی که در آن بزبان
کس را فرسانیدن -

بوسوس - در سینه خانه -
بوسوس - پاپوسی -

فصل فی التری

بوسوس - بالکسر در سینه نظر و نگاه -
بوسوس - بالفتح شیر و دنده -
بوسوس - بالفتح یکم و کسر دوم در ویش شدن
و جاتمند شدن -
بوسوس - بفتح تین بنگ -

باب الترشین

فصل فی العربی

بوسوس - بالفتح نام سگ است و تیل نام نر
که در شومی ضرب البش بود -
بوسوس - تاز و روی و شاکام -
بوسوس - تاز و روی که گاه فی استاج -

بشوش - مکاس کردن و بیج ای تانیر کران
و فروختن تابماز یا ده شود کذا فی القنیه
بنات لنعش - هفت رنگ و فی القنیه
چند ستاره که پراکنده اند و آن ستاره اند
نعش و در دستور یعنی شتاب مستور است -
بوبر آفش - مرغیت که هر زمان از رنگ
رنگ دیگر نماید -

بوش - بالفتح گره آدمیان که از هر جانب
به هم آمیخته باشند و در فارسی بوش گره و در
جنگ و غیر آن و بمعنی غوغا و جاسختی بسیار
از مردمان -
بوش - شادمان شدن بچیزی -

فصل فی الفارسی

باوش - باوش - کلاه یا خیار بزرگ که
تخم و اندیش و خوشه انگور که خرد بود -
باش - بیان و گذار و بمعنی باو و باور است
باو فروش - یعنی پیش هر کس سخن گفت گویند
که در بندگی بجا نخوانند و نیز نام شهر است -
باشش - بکشتن اول ترجمه کننی کذا فی
باو پیش - با چهارم و پنجم فارسی ترکیب
انسانی یعنی باو شرقی زیر آنچه صاحب طرح ترجمه
قبول بالفتح باو پیش نوشته است و در مقدمه
امام جبار است از خوشتری صینی معنی قبول باو شرق
مقدم است -
پاش - با بار فارسی بریز و بنیشان بریز

و معنی ترکیب پای او و پای او را -

باو کش - یعنی بدانچه باو کشند -

بارکش - با سوم و موقوف و چهارم فارسی
آنکه بارهای گردان بر دارد و بخوارگی که کشند
و تحمل انداختن و نیز مظلوم و طغیانگر و صحنه نازک
باو از کش - اسی خرافات گوی و لاف
مزن کذا فی القنیه -

مالکش - چیزی که هنگام غلطیدن بریزد
و نیز بدانچه نمکین کنند چون بدست نشیند و در دست
مستور است مالش از خوردن و آنچه وقت نخست
زیر سر نهند اقول معنی اول را باید دانست آن
بار که فارسی است -

مالوش - همان بالوس مذکور که در فصل سابق گذشت
بیاسی باش - اسی استاد باش -

بخش - بفتح تین نرمه یعنی پوستی کذا فی
فنا گو یا و بخش بالفتح حصه و نصیب و قسمت
قیل ریج و بخشند و امر بخشیدن و بخشش و
عطای و قسمت -

بخشش - بالفتح جوهری که معدن و س
کو بهر مای مشرق است رنگی سرخ دارد و وسیل
نام گوهری و در فنا گو یاند گوهر است که بنشان
بخشی و بخشش نیز گویند -

بدست باش - با بار موقوف یعنی تقصیر
بجزیره و بخشش -

بدرکش - بدرکشست یعنی بدر و در کذا فی فنا گو

برازش - بالفتح وقيل بضم كيم وكسر حاء
گزارش و در علمي مذکور است گزارش بفتح كيم و
کسر حاء هم زيادى -

براش - بوزن طراش معنی برش است یعنی
پاشیدن و نوشتاندن و نشردن و بریدن -
برخاش - بالفتح جناس کذا فی کسان الشوا
و در کتب کباب فارسی است و آن جنی خصیت
زبانى آمده است کذا فی بعض القوم عجات
و بجای فغان نیز مستعمل میشود -

برنوشت بروش و او و هم قاجان برنوشت
که قبیل سین مملکت گذشته -

برون از جنبش - ای برتر از فلک -

بریش - بالفتح ایا به فارسی بریشان کن قزو
نشان دادن و پاشیدن و قیل حرف کیم فارسی
و در بعضی نسخی است که بریش مستعمل است
بجای طارطی مار و شست شود است از خطای
کاتب است و نیز برش یعنی با جراحت است -

بریش - بضم کیم کسر حاء هم پیدان بریدن
شکم و بریدن آن کسان الشرفخانه و در زبان
مذکور است بریش بالفصح بریدن شکم و نیز
بضم خوش - یعنی بستاندن -

باشش - بالفتح و نشاندن و بریدن معنی برش
یعنی در کشیده گاه و فارسی بهدا کشیدن یا
یعنی که بخت و مصلحت و زنده و بسا بد و زنده
برای استحکام معنی برون است انقض فرود آمدن

کذا فی کسان الشرا و در اول افضل یعنی اول
یش بالفتح و معنی دیگرش بابا برصنوم قوم
بشکرتش - سوگند طلبا و سخن شیرین او -

بغرتاش - بضم کیم و فتح دوم زبون بار و خیز
برو بار کنند کذا فی القطنه لیکن مستعمل بدان
بغرتای است و شین نمیدست و هتال لفظ
در هند اکثر است اما از یک فارسی میسی است

که این لغت ترکی است و در اصل این لغت است
مانند کفیه که بدان بفرار است و کسی که مردمان
بر منداش بغرتاش خور و واقعه اعلام بالعباس

بگتاش - بالفصح نام پادشاه خوارزم یعنی
بن گوش نام وزیر اسیدن جلوه کردن شد یعنی بجزایم جلوه

بمزش - بالفتح پنجه بر زده و گوگرد بر
رسیدن و نیز باغند و باغنده گوید و هند گاه
بنفش - بضم و قیل البکر کبود رنگ

بمنویش - بضم نام غلکه که به بندش منویش
بنا گوش و بن گوش - یعنی طاعت انقیاد کردن
بوفروش - بالفصح عطار -

پویش - با و او فارسی عذر خواهی و بهانه
و قیل حجت -

بهش - بالفصح نام میوه و خجسته که به از نقل
گویند و تنیکه تر و از بهانه و جوان خشک و قیل
بیمینوش - بضم یک و در پنج تریاک انداخته باشند
چون از پیش ای تر از فلک -

بیدش - بابا فارسی و دال موقوف کنی از

یکی از هنرهای بی حدی است که او را اگر به سیر هم خوانند
نیش - بایار فارسی یعنی زیادت و افزونی ضد کم
بیلکیش - سلاجی است که ذاتی زغالگوایه
بیل آب کش - بایار فارسی و لام و قون
پنج نوش - شده است که در پنج تریاک
انداخته باشند

باب الصاد

فصل فی العربی

اباخص بوجخص ابوخص
مالیانی که بچه گان از سر و اند و اند و اند
کذا و جودت فی نسخه الصیحه
بایص - شتابنده و پیش گیرنده
بخص - بالکسر چشم تر کردن و بخص تخمین
گوشت کف پا و گوشت سم شتر
برص - بافتن پی پی و پیش کشیدن

باب الصاد

فصل فی العربی

بارض - بکسر راکیای که اول از زمین برآید
بعض - بافتن نفیض کل
بعوض - بافتن پش
بعوض - بالضم دشمن شدن دشمنی کردن
بعیض - دشمن
بنات الارض - جو یا خرد که ذاتی احوال است
بمض - جمع برینه و بمضی خود است و تخم مرغ
و بالکسر شیر با و هم یعنی مرغان یا خانه کن آمده است

بیاض - سپیدی و نام شکل نیم علم را که نیمه
باب الطاء
فصل فی العربی
بمح محیط نام در پانیمت بنوع بی منتها
و فلک را نیز گفته اند

بربط - معروف و این معرب است که ذاتی الی
و در شعر فارسی نوشته که نام ساز نیست در مایه نیست
از فرامیر که در قمارهای ابریشمی بندند و آن خرد و راز
رباب است و در زغالگوایست که بازیش عود گویند
و نیز ترجمه علی البط است
بساط - بالکسر شاد و روان یعنی جامه و پرده
که برودند و چینه بالای مهرهای شطرنج یعنی
عرصه شطرنج بود

بسط - فراخی و جای فراخ
بسبط - زمین و عالم و چیز غیر مرکب و نیز نام
بحری که تقطیع است تفنیل و فتنن و دوبار آید
و در اصطلاح حکما بسط مین مرکب و غیر متغیری را
گویند و قیل بسط آنکه بعضی وی مشابه کل باشد
چنانچه آب

بط - جانوری مشهور و نیز صراحی که بصوت
بط بود و نیز بمعنی شگافتن جراحت
بطبط - بافتن عیب و روع
بطراط - نام حکمی که انیس و جلیس کند بود
و نام حکمی و هر که عالم را فایده می گفت و
مخلوقی نمیدانست

بلوط - بالفتح وقيل لام زير مفتوح نام سوده است
مفردا که آنرا آتش کرده نان هم می پزند کدانی
شرفنامه و در زنا گو یا ز کورست درختی است
گویند این درخت یکسال بار آرد سال دیگر بلوط
پنجاه درخت پسته یکسال پسته و سال دیگر بلوط
و بلوط بالفتح والتشديد ناکاه و نام پسته -
بسط - بالفتح برنج بیشتر و درختی است کدانی لکج
بسط - معنی فراخ کشنده روزی و نامی متبرک
از نامهای بارشی غراسمه از نه نو نام -

بعضوط و بعضوط - کلاما بالضم ناف میانه بیان
بلوط بالفتح شکا و خشک می تپد که بعضی است

باب الفاء

فصل فی العربی

با و نط - گران بوزن و دشوار -
بسط بالفتح گران شدن بوزن گران شدن بار چرخ
بسط - بالفتح آب منی حیوان من اجل -

باب المعین

فصل فی العربی

برایع - کبابه و غیره می مبدع آید یعنی نو
استند و نو آید -
برقع - بالفتح نام شهر که اول بروم نام
برقع - بالضم روی پوشش -
بضع - بالضم رنج و یا لکسر شمار فرزند -
بلع - بالضم اول منزل من منازل القمر و
بلع بفتحین فرو خوردن طعام و غیره -

بلع - زمین بے نبات -

بارع - فائق و فضل و هنر -

باصع - شمشیر برنده که بر هر که براندازه کند -

بزاع - بالضم مظهر لغه و پرسی بفتح و بی شرم

بزایع - مثله -

بضع - بالفتح سخن زشت گفتن هر کس را

و بهمت نهادن -

بلع - بالفتح تمام بخشیدن و رفتن بیایی زدن

کس را و هلاکت فاسوش کردن و پیش آوردن

کس را پیزی که ناخوش آید -

بلقع - بالفتح زمین خالی و بیابان -

بونیاع - بالضم یعنی شراب -

بونیع - بالفتح جماعت گو سپندان -

بویع - بالفتح نود و ده نام زدن -

بویع - بالفتح مقدار کشش دست چپودن کن

ریبان و غیر آن و فراخ گام نهادن پیش شتر در قضا

بیاع - بالفتح والتشديد دلال -

فصل فی الفارسی

باغ برایع - بهشت و نامی است بهشت الماوت

باغ رفیع و باغ وسیع - مثله -

بام رفیع - عرش عظیم و آسمان نیز قصر همان

بام وسیع - عرش و قبل هر نعل -

بخر و وسیع - فلک و دست نیجه -

برایع وضع - روح عظیم و قبل و دم -

بونیاع - شراب بهر نوع آهوانی و کافی و بیایه

باب الغنیم

فصل فی الغنمی

بالغ - کسرام رند و نیکو و قیل بالفتح یا پیکر که از
چوب ایاز شاخ گما کویش سازند و بدان شراب نوشند
کذا فی الشرفاء و ولادات بنی بایاد فارسی ام
کسور مذکور در باب سیست از لسان اشعرا چه خوشنما
باز بروج - طلوع کند -
بایغ - غلب کند - ششم کند -
بیرغ - آلوده شدن بکبری -

فصل فی الفارسی

بایغ - موزون و فی الموزون الفاعل بایک و
الفایغ و فاعل انیس و دار و گل آور و بی بار
خار و بار باشد و رایجین ترک کار می نیر و بوجهاست
کلمات آن و بوستان و مینی بهشت نیز آید -
بزواغ - بالفتح - یستم و قیل لک الفاعل بایک
رنگ از آینه متغی و امثال آن بزدان -
بیرغ - بوزن غنم جهان بزوغ مذکور و نیز رنگ
آب کذا فی القنیه و قول از لغات خسرو شیرین
و نیز غ - بنو کیم و شمع و دم و خاک و و بستور
معنی کیم ناک آب سطر -

بشترغ - بالفتح - کیم بنو سوم و در ان الشوا
بوزان و شتر دست و بطور بایک و ولادت نیز
همین گفته است قیل بالفتح و قیل است که از لک
گویند و قیل کیا بهیست که رنگ بیزدان رند
و ان رنگ اسپرکی خوانند و در دستور رستنی
پاره از نمیشه آلود و فراموش است الله اعلم بالصواب

بیل بوستان بازغ - یعنی حضرت رستا
صلی الله علیه و سلم -

بناغ - بالفتح ویر و نیز ریمان خام که بر وک
رستندش مانند بینه هند شکر که گزنی است
کذا فی شرفاء -

بوارغ - تخت بستن رزمینی آنکه راز -
بوستان بازغ - اسی باغ وحدت نیز اچه
قول بازغ ابصر یعنی مشیر برین است که حضرت

رسالت در مقام وحدت رسیده و بعد سیل
نکر و چشم او بچهره قطور و در است که ازین
بهشت کرد باشد -

بیت الفرائغ - قدحی و ناکه که در ان است
بکاشا وکی زند -

بیماده گون تیغ - با ورم و نیز قات
تیغ خون آلود -

فصل فی لکری

بلوغ - یعنی فرو شدن آب و رگه -
بعیغ - بالضم چای که قه آن نر و ک باشد

باب الف

فصل فی الفارسی

با و در لغت - به حاصل -
بروت - سج و زمین بر و نیز سج که از ان
ببارد -

بر کرسی شرف - یعنی آقا به بر افتاد صل -
بیت الشرف - یعنی بیت علی که در ان شرف

آفتاب بعد نوزدهم و نوزدهم باشد.

بهترین خلعت - یعنی حضرت رسالت
صلوات الله علیه وسلم -

فصل فی الفارسی

پایم باف - با بار فارسی حاکم یعنی جولان

باب الفات

فصل فی العربی

باب الطاق - یعنی آن در بزرگی که درون

طاق هستند چون در سلاطین و ملوک دربار و

بارق - بکبر البر که از و برق بیرون جود

باسق - درشت و فراخ و است و است و است

آفتاب کذا فی الادات -

براق - بالضم سبب بشتی که حضرت رسالت

صلوات الله علیه وسلم بران سوار شده از کعبه

تا مسجد اقصی رفته از آنجا بر پشته عسل و است

آمد و از آنجا بر غیر و سوار شده تا کربسی و از آنجا

بر فرمت سوار شده تا عرض فته در طویل است

که این هر چهار طبع او بود و معنی خاک و بار

و آب و آتش و از لیلی مجنون معلوم می شود

که مرکب اول براق بود و بعده غیر سیل بعده

میگفتند بعده اسرافیل بعده زعفران بعده

براقی بالکسر زمینها را با سنگ و رگب ممل

بروق مبد -

برق - غیر شدن چشم و روشن شدن شوی که از آنجا

براق بساق و صاق حکم بالضم و معنی آفتاب

بطریق - بالکسر سر سنگ مرد مبارز و عرب

کذا فی التصحیح و در شعر فنامه یعنی زاهد ترسیات

و در کثر اللفات بطریق نام فاندست از فواد

روم یعنی لشکر کش و م -

بنت طریق - سنگ پشت یعنی باخه بوزن

رفیق و پوره و سوره که در شش باز بهیا بکار برند

کذا فی القنیه و در لغات طلب است از معنی پوره

یعنی شوره -

بوق - بالضم نامی بزرگ که هندش بچشم مانند

کذا فی زفا گوید بوق ابنته و مرغ و طبل و

سختی و مکر و سبب که رسیدن -

بهوق - بالفتح نقاط سپید و قیل و خیالهای سپید

که برین مردم پیدا شود و کذا فی القنیه و در سوره

مطلوبه است و از غایب سپید که در گردن جبهه آن

پیدا شود و مثلاً از رنگ سپید برین باشد و تاج کش

سپید نوشته است -

بهوق - سختی و بیکارگی و حدیث لایزال بخیر عبد الله

بوق - بالفتح سختی -

بوق - بمعنی بن پیوسته -

بیا بوق - بالضم که و چهارم حوزة خزده و گزیده یعنی زندق

بوق - بالضم و بسیار گوید بسیار گفتن و بالان سخت

باید که بچشد و پشته و به حقوق جمع اینها و هم موضع

ببقاق و بوق بوق - مبد -

بلاق - بالفتح از اریحیه -

بلا بوق - بیابانها و او جمع بلقوق است -

بلاق - آبهای ایستاده -

بیزق - بالفتح یعنی سپاده شطرنج -
بیوق - بالفتح نام شهرت -

فصل فی الفارسی

بام ناکشاده رواق - یعنی فلک -
بانوکی مشرق و بانوکی برق - آفتاب و ماه -
باستبرق - ای بیابانهای سبز رسته -
ابخاطاق - یعنی کد او برگستان -
بلاق - بالفتح از ارباب -
بلخاق - بالضم بلغاکی یعنی غوغا و شورش و فتنه -
بسیار از بسیار -

بندق - شمشیر و سپه و طعن و نیزه و نیزه آلوده است
مگر آنکه بدو رست بهندوی جار و لی نامند -
بواسحاق و بوسحاق - طائفه افرو گویند
دریشا پور چندگان پیروزه است یک راکان
به اسحاق گویند و پیروزه بواسحاق مشوب است
کانت و نام شاعر صاحب طعمه -
پنجم رواق با کسر راء یعنی فلک که مقام است
بیا لوق - بضم کیم و چارم جوزه خورد و گرده
یعنی فندق -

پاکشاده رواق - ای آسمان -

بیروق - بالفتح معروف یعنی پاره جامه و
جزآن که برنی تیره وصل کنند -

بلیست و یک و شاق - یعنی بیت
و یک پیکر از جلای و شیش پیکر -

پیلوق - بامبار فارسی خانه سرد که از دست

تابستان کنندش -

فصل فی الترکی

ببوق - بکسر کیم - فتح دوم یعنی اسپ بدست
بسحاق - آنکه خواهر زن او زنش باشد
بتاریش سلف خوانند -

بدوق - یعنی تن سگ درازموی -

برسوق - یعنی یکم و ضم سوم انگور خود -

بروقلوق - یعنی یکم و فتح سوم و کسر پنجم بخانه -

برواق - بالفتح دست -

بسوق - سان -

بشوق - بیکان -

بوق - بالفتح بیکر و بالضم نیست -

بلاق - بالضم چاک و سوراخ و پشه بین -

بوقاق - بالضم شاخ درخت -

بیرسوق - بکسر کیم و فتح دوم روزه -

بیوق - سر فزان -

باب الکاف و التاء

فصل فی العربی

بعلاله الملک شاهزاده یعنی پادشاه کذا فی التمهید
بلوط الملک - بفارسی شاه بلوط گویند
گدگان که بحرینی جوزه بندری اخروث خوانند

فصل فی الفارسی

باباک - نام پادشاه پارس پیشتر و زنتش را
نیز بابک خوانند که کذا فی الشرفنامه و کتابه
بابک خیر باب چنانچه ماک تصغیر نام یعنی مادر و پدر

و قصه برای تفهیم است -

باز از فلک - یعنی عظمت بشر و رونق اندر دنیا
و اعتبار روی کذا فی اشرف نامه و دقتیه یعنی قالیچه است
باسک - یعنی یک نیم سوم آنکه در هن از هم باز شود
از کاهلی و یا از غلبه خواب که آنرا فازه نیز گویند -

باشه - فلک - یعنی آفتاب

پاک - بهیم و بهی التفات نیز می آید ای باب
نکته سیمین کذا فی اشرف نامه و بهی اندیشه نیز می آید
چنانچه شیخ سعدی رحمه الله است به بصحر ادر از
دشمنان و از پاک که در خانه باشد گل از خار پاک
یعنی در صحر از دشمنان اندیشه است بهی و چه که خواند
باشد گل از خار پاک و و یا بهی امن باشد از قتل
متضادین یعنی در صحر از دشمنان امن نیست
زیرا چه بهی بهیم و التفات اینجا است نیاید
پاک - باب فارسی تمام و پاکیزه -

بالشک - کسر لام مضارع بالش -

بالیسک - نام مردیست کذا فی الکسور -

بالیک - پای پوش و کفش چرمی -

بیگ - پاره از خنیا و لکوره کذا فی الادوات

و در لسان اشعار بابا و کان هر و فارسی بوزن

آورده است و بعضی بجا و عربی دارند -

بجوی آنکه - ای طبع آنکه -

بتجک - بالضم و بهیست نزدیک کابل -

بچحرک - باجم فارسی آنکه سخره باشد چه بقره

و چه بخوشی کذا فی الادوات -

بچشک - بهضم تین و قیل کسر دوم فارسی

و ایضا بفتح یکم و در ادوات بابا فارسی بحت

طبیست رگزن کذا فی اشرف نامه و قول ادوات

بشک طیب و بهتین نیز خوانده اند تم لفظها

بدانکه در ادوات است جای که فارسی می باشد

تصحیح میکنند و عربی نه زیرا چه آن وصل است

و اینجا تصحیح نکرد و دلیل بدینکه عربی است و در

لسان اشعار که مرجع ادوات الفضلاست ان هم

و باب با تازی آورده است -

بشحرک - بالضم نام میوه است که آنرا بادام کوهی

نیز گویند -

براق چهارم فلک - ای آسمان هفتم کذا

فی الادوات و فی الاصطلاحات و در تفسیر هم

بدین معنی براق چهارم فلک آورده است

لیکن این معنی مضبوط اگر آفتاب میگفته و ابود

پیر وک - بالفتح افسانه و بقیه خبری از مملو

پرسیدنی که هند پسلی ناسد کذا فی اشرف نامه

اما در ادوات الفضلا و لسان اشعار فرق کرده اند

بفتح بمعنی افسانه و بضم بمعنی لغو و معما گفته اند -

و آنرا حدیثان نیز گویند -

برک - بفتح تین نام ستاره که بتباریش سهیل خوانند

و نیز کلکن است کذا فی اشرف نامه و در و کوهی

گفته است نام ولایتی که قطب جنوبی اینجا موقوف

و تقسیم آن گویا بود و بافته باشد از بیشتر که بیشتر در میان

از آن و کلاه اند و جاکوهای با آنکه گاه که در و در و

از آن و کلاه اند و جاکوهای با آنکه گاه که در و در و

پرساک - بالفتح نام مقامی است و نام دولت
و در یکسانه نام رودیست و نام مردیست که
کیشش آتش پرستی و دشت و درویشی شایسته
شرب انش بود و در حاشیه ملحقه با بقلم مصنف
تقریه مذکور است که یکی از جمله اخیان بود و بهر
وسیله معروف است -

پرسدک - بفتح پین شته کوه خرو که در سان
دشت بود و در سان اشعار میان شته
نگارده است -

برده فلک - برج حمل -
برید فلک - یعنی زحل که ذاتی اقصیه
ولیکن از روی لغت یعنی یک فلک باشد
و آن قمر است برید فلک اگر یاد گرفته بود
نیز آنچه حمل بدو نیم سال گذرد و ماه بدو نیم روز
گذرد و در میان تارگان ماه میریغ المیر شده -

بر خاله فلک - برج جدی -
بر شوک - بالضم بازاء فارسی ناربستان
که ذاتی الدستور اما در لسان اشعار بدین
بذیل است باللام در باب بار فارسی بازاء
والله اعلم بالصواب -

بساط خاک - زمین -
بساط فلک - شد -

پساک - بالفتح نام حاجی است که از گاه
باغندش و اهل هند از آنهمه خوانند و در
اوقات بدینمی آورده است و گفته است که

اهل هند مورخ اند و شاید از خطای کاتب است
پشاک بضم اول کند و در برخی نوشته
مانند کند و در کشفنامه گفته است که مصنف دشت
پسته را نیز گفته اند و بعضی ثانی بتازی زبان خوانند
پساک - بوزن اشک یا بشین محله و رسته بود
گندم و در ده فحشین نام گیاهی است که در اهل ملک
پشاک - بالفتح و بضم و اگر یکانی الشرفار و
در لسان اشعار بوزن مشک گفته است اما در
نسخه اوقات بجای تار قمر شت فون هر قوم است
والله اعلم بالصواب -

پشاک - بالفتح و اول و برن و شوه و شوه و بعضی
دلا و نیز آید و نام دشتی است و همان پساک
بمعنی اخیر بالضم نیز خوانده اند که ذاتی الشرفار
اما در اوقات بعضی آخر همین بضم فقط است و در
لسان اشعار معنی پشاک نه خمره است و نه دلا و نیز
بلکه بمعنی زلف و موی مجید و موی پیش سر که همیشه
و بعضی گویند پشاک برده که بر دانه اویند و بعضی
دشتی است و مختلف باشد که باشد چنانچه بود که مختلف بود که

پساک - خیال و شتی که ذاتی بعضی لغات طلب
و یکب بالضم بی هنری و بی عقلی و در لسان اشعار
بمعنی اول است و نیز انگشت زغال و خار در
پشاک - بضم تین چوبی که بر بالای تنور نهند
و نان را بوسیله آن چوب در تنور نهند و چوب
نیز خوانده اند و در اوقات آن چوب که در زیر
نهادن نهند بوقت تنور نهادن در لسان اشعار

نیز همچنین است لیکن در اداست بسین مهمل و در
لسان اشغرا بشین مجر است -

بلخاک - بالضم او از فرایده و غوغای عظیم که
بیکبارگی از هم بر آید -

بلماک - بکسر کم و فتح دوم چیزی نو باوه و نو
که خوش آید و در نشیب تازی طرفه خوانند که اذنی او
و در تمینه است بلماک بکسر با و دوم مضبوطه که ساد
برای اجبار آید و بالضم که شکسته که طرفه باشد و ادا
نیز همین معنی اخیر است اما حرکتش میجریان کند و
چاک مشک - بفتح تین و قیل بکسر با و جار
سنبل و توفلستانی و تره که بر آید گویند
که اذنی ز فغانگویا -

بلماک - بوزن کلک مضمون کلک آب شیر گرم
و در اداست بدین معنی بالاین میان کاف فارسی
و الله اعلم بالصواب -

پنجشک - بوزن معنی گنجشک -
پنجشک - بضم کم و سوم بابا و جم غفیر
نام سلاح است -

بندرک - بفتح کم و سوم پنبه جلای کرده و
گلونه نموده باشد بجهت شستن هند آنگاه لایق
جنگ - بالضم و بالفتح بن و پنج هر چیز و
داروی خوشبوی و بفتح کم و ضم دوم شد و
مقیم شدن و ایستادن -

پنگ - بالفتح و بابا و کاف فارسی در سحر و
چوب و خوشه و یا که معنی بنه نیز است یعنی در سحر و

کافی الشرفنامه و هم از بهر این در اداست معنی آن
درخت خرد نوشته است و نیز گفته میشود ازان
آن نیک نمانده است یعنی نشانی نمانده است -
بجملک - بضم کم و فتح سوم و چهارم نام
میوه که غلیظ است مثل سپستان -

جنگ - بالفتح عروس که اذنی الدستور لیکن
احتمال دارد که تصحیف باشد زیرا چه در لسان اشغرا
پتوک بابا و فارسی و یا خطی است و در شرفنامه
نیز همچنین است -

بوک - بالضم و مکر دو شیره و نیز جانور است
کج و ار که تباریش بد خوانند -

بوته خاک - قالب بشر و قالب انسان و مردم
و نیز توده خاک که نشانه بدان نمند تیر بران اندازند

بورک - با و او فارسی بجزا بغدادی و هم در
خراسان طعامی مشهور است که اذنی الفتنه و در
شرفنامه بدین معنی در کاف فارسی آورده است -
بورک - بالفتح و نگار شکلی که بر روی آن کند
و امثال آن نشینند و در کاف فارسی آورده است -
بورک - با و او فارسی مجرب و بعضی بوی چوب
بوسلیک - نام نواست -

بورک - با و او فارسی که ریه قیل یا نیز فارسی
بورک - بالضم مختصر بود و نیز گویای است و گویند
سوخته و چوب بوسیده که زیر حقیق نمند تا آتش
زود در گیرد و ایضا محلی که بهمان کنند و خاشاک
بر سر اندازند و معنی بکر از ز فغانگویا و در لسان اشغرا

منقول است بگو بر جستن خرنبر ماهه -

بومی آنک با و او فارسی در اصطلاحات معنی
امید آنکه پیار آمده است کذا فی القیة -

بومی کلک - همان بنگلک مذکور -

بهرک - ریم و نیز از کثرت کار پوستان که سطر
و سخت گردد و چندش کرده نامند -

بیاباک - آنکه در قریب کسی نباشد و دلاور -

بیاناک - کاهه که ازان بوریاس ازند
و هندوی گوندگویند کذا فی لغات العرب -

بیدر مشک - با دو م فارسی و سوم م تون
و چهارم م موم و در کثرت و کثرت خراسان بجزی

جدا بلخی نامند بچه اگر نیز باشد و اگر کمال آبی کشند
بیسیراک - بابر فارسی بچه جان خور که از ادیان

آید یعنی پدرش لال و مادرش ماد و این و این
و منع و مخون است -

بیناسک - با کسر در سیم خرد و در ادوات بکاف
فارسی آورده است و معنی پاجی پوش چرمین

نسخه ادوات که در کاتب است و درانی که بایز فایست
و و اب ادوات است که در محل فارسی تنبیه

میکنند و اکتفا بقاط نمیکند -

بیلک - بایز فارسی بیکان شکاری یعنی
بیل بیکان که مثل بل سپن دارد و این لغت

هندیست مستقل و فارسی شده است -

فصل فی التری

بزرگ - بکسر و فتح و دوم بیت -

بک - بافتح امیر و بالضم پشه

بکینک - باشد پوی -

بلاک - بافتح و اس بزرگ -

بر کوک - بابر فارسی عمارت -

بلوک - بضم تین نام قصبه است و ترکستان -

پنک - بابر فارسی نیلوفر و نرود صاحب

کثر اللغات کلی است که همواره روی او بسو

آفتاب باشد و سوره کجی نامند و پرک بشک -

بیک و بر جهنگ - با کسر استین و بسک

و اکتفا علم با صواب -

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

باسک - در سیم خرد و و افصح -

با و رنگ - با سوم موقوف و ترج و خیار معرب
و در لغات شاه نامه مذکور است معنی بلاک و بک

و این معنی از زبان گویان نیز منقولست و در لغات ب
مذکور است با و رنگ و به با لنگه و هندوی رام تکی

با و رنگ - و در و است که هندش با و رنگ
گویند کذا فی القیة با و رنگ نیز گویند -

بک - بافتح و بکاف فارسی غوک و از
جغیر نیز گویند -

با و رنگ - با و افصح معرب که میوه مشیت
کذا فی القیة و ایضا با و رنگ معرب و رنگ معنی خرد

و در کار کفانی الشرفنامه و در ادوات لفظ منحوت
پاشنگ - گر این بابر و عظیم القدر و با عزت

کذا فی القیة -

باشنگ - باشین معبر یعنی منقوطه خیار و خوشه
انگوری که برای تخم دارندش کذا فی الشرفنامه و
در دستور معنی خوشه خرد انگور مسطور است و در ادوات
باشنگ خوشه انگور که خرد بود و خیار بزرگ که
برای تخم دارند -

باشنگ - بالام کسور و شین قرش مفتوح
پیش نیست از جامه سجیده غیر جامه جتی بر تن جوان
بند و آفرایش دهم گویند کذا فی العلی القول القیة
تقاضا میکند که لفظ باشنگ باشد معبر باش
یا باشک معبر باشد به باشنگ با نوشتن
پیشانی مکتوب است -

باشنگ میسوت نیز معنی است از ترنج بزرگ
برگ معروف و اسباب خانه اوسانگی کذا
فی الادوات و در شرفنامه بار فارسی آورده است
برنگ - بالکس باکاف فارسی و نیز در جرس
و کلفت و قیل بالفتح و بعضی معنی کلند و جرس
گفته اند و بار امر غیر منقوطه معنی و نیز آورده اند
و لیکن در ادوات بهر سه معنی یک لفظ آورده است
من غیر تعین حرف و تغییر حرکت و بطریق اولی
نزد است برنگ یکترین معروف است آن دانها
بود و بنیت مستدیر از آنه بایله خرد بهترین انواع
او کابل است و از برنگ نوعیست که دانها
بزرگ دارد و روی چندان منفعت نبود -

بزرگ - ضد خرد -

استر آشنگ - یعنی کمان و نهالی -

باشنگ تختین بانون غنه آنچه از خابرون باشد
کذا فی لسان الشعرا
باشنگ یعنی مشک مذکور باشین قرشت و در
دستور آلتی است که در و دو گران بدان در چوب
سوار کنند مسطور است و در ادوات فنی سوار
خوار که چوب بدان سوار کنند و در شرفنامه نیز

پنجین است و نیز شارب چوب بدان بستند بندش
سماقی نامند و آنچه بتایید آن سوار و در و کلفت
بیشک - بالفتح نام دارد و است نشیبوی خراسان
سرخ ابریک دارد مانند تخم کرفس سیاه و سپید میشود
سیاه را بطل می آرند اکثر سپید را در کار می بندند
کذا فی القیة و مشهور است که آن گیاهی است که
برگ آن بغایت بزرگ و بگلره باشد اثر اسبزی
گویند و اسرار هم میخوانند و آن دو نوع است شود
یک آنکه برگهایش بچوب میشود و آنرا سهند و

سند هر گی که میباید این نوع اثر بسیار میکند که شرف
قلندران و جوگیان آنرا در کار می بندند و در ادوات
می اندازند و آن قلعیست و آبهای مخرب بخورد
آن منبت کند و عرب آن نجاست چنانچه در
مسائل فقه است البیض و الاثیون حرام بعضی میگویند
از آن نجس است و این خراسان مراد است لیکن القیة
آنست که آن گیاه مراد است زیرا که علت حرمت
وین گیاه یافته میشود و آن بهیشتی است -

بهشت گنگ - بجز آن باشد و شین قوی و شنه قوی

مکمل

دیده و مکان فارسی در الملک فراسیا که باو شاه
ترکستان بود و بهای رنگ بشده

باب آت - رنگ - سایی نوبی یا سرخ روئی گذا
فی القنیه - و در ادوات یعنی بشاشت و سرخ روئی
بهر رنگ - با و او فارسی طعانی است که از باغ
بنی آت و رنگ - یعنی هیچ خوبی نرود و نماند
بید برنگ - بایا و مکان فارسی و دال مقوف
جسته از پیکان تیر و در سر فنامه بید برنگ تیر
که به شکل بید برنگ سازند و آن ساخته و ایجا و دارا
بیرنگ - بالفتح طرحی که نقاشان اوال القلم
می افکنند - بعده رنگ می آمیزند -

میناسک - همان میناسک که در فصل مکان
سایه گذشت گذا فی الشرفنامه قد قلیت یقینا
فی وزن سنگ - یعنی بی و قمر و بی قیمت
گذا فی القنیه و معنی ترکیب به قدر و بی قیمت
جمله هر دو یکیت -

بیمجا یا بلنگ - روزگار گذا فی القنیه
و بنیل معنی هرگز -

باب اللام

فصل فی اعراب

بابل - بکسر سوم و بنیل بضم سوم نام شهریست
در میان عراق و عراق وسط عالم است - پس
باین اعتبار بابل مرکز دایره عالم است و مشرب را
بدان نسبت کنند و نیز بابل یونانیان شهری را
گویند و در بابل چاهی است که باروت و باروت

دران معذب اند چنان قسامع است که اگر کسی
بر باروت رود و فراموش شود باروت از ان چاه
جاود و سحر می آموزاند -

باخل - بکسر خا و عجمه یا بخشنده و شوم -
باؤل - بکسر اال منقطه بخشنده جمع باؤل -
باؤل - بازا و عجمه ششده ساله و هفت ساله و شتر
پیر که دندان پشین او بالا برآمده باشند -

باسل - مرد شجاع و دلیر و ترش روی -
باطل - ضد حق و نادرست و ناجیز و شیطان
باقل - کودکی نشان شیش برآمده و نیز نام و
که در گردان زبانی و حاققت و کند زبانی ضرب النمل

بود و در قنیه است نام مردی از عرب که او را
بکمالی و در ماندگی سخن مثل زوندی روزی
آهویی بیا زده درم بخیرید پرسیدند بچند درم خرید
هر دو کف دست بکشاده و هر دو نشان دست
جدا کردند و اگر کرده و زبان از دهن بیرون آورد
برای تقییم بایزدهم هرگاه دست بکشاده و بکف
و در دست و سطو است که قبل نام کی از خلفا و رنگ
بتل - بالفتح بریدن و جدا کردن چیزی از چیز

بتول - آن زن که او را مرد حاجت نباشد
و نیز لقب ام المومنین فاطمه رضی الله عنها و نیز زن
باکره که بریده باشد از دنیا و بریده باشد از شهوت
بتول آن نهالیکه از زمین درخت برآمده باشد و از آن
درخت مستغنی باشد و بتل میشلد و از بهر این سادات
اوال را بتولی میگویند -

بخیل و بخیلی - ضد سخاوت -

بخیل - ضد سخاوت -

بدیل - چیزی را بچیزی بدل کردن کذا
فی التاج و در شرح قاصد است نام خاقانی علیه

اقول بجا بدیل بجای لائل مستعمل است -

بدل - بخشیدن بذول بخشیده -

بصل - پیاز -

بطل - دلیر -

بطال - مرد بی کار -

بقل - تره و سبزی و قیل تره که ناخنچه توان -

بقال - تره فروش -

بلال - بالفتح تره و غیره و بیکی -

بالکسر آب و شیر و هر چه خلق را ترکند و نیز نام مؤلف

حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم -

فصل فی الفارسی

بلبل - بهنم هر دو با هزار دستان مرد سبک است

بواکمل - کمیت ندیم خلیفه ماروان شید -

باول شجاع کذا فی الکسوف و صاحب قیل -

نیز نام بازی که تنها سوار را از بند افغان و

روشن آورده و قصه او در بهند و غایت شهرت

و بار باره و دم و اندود -

باسکت بجوال - آنکه با مردم بدینوی میخاند

بوو کذا فی القتیبه -

بال - مردم دراز بازو و مرغ راشیه و بهنم

انگشت افروخته و کسان شهرت و در میان باجم غریبی

بحر کل - باجم فارسی دریای عظیم و ترکستان

بحر میان دریای عمان را بر که از و باران تقاطعی کند

کذا فی القتیبه

بحل - بکسترین عفو از کناه کذا فی لسان اشعار -

بدول - غرول ضد شجاع بتازی جبان و

بهندوی کابل نامند -

بدسگال - باکاف فارسی بعد مین مسموم

یعنی بدگوی و بداندیش و دشمن و بدقوم -

برجیل و یعنی که بغیر خیانت باشد و دران اشعار

نیفتد کذا فی القتیبه و برجیل یعنی دنیا و جانباده

بدیعت استمدال - نام صنعتی است و آن

آنست که در ابتدا کلام علام مقصود و در اتم

برج بلال - یعنی برج طران -

برنجیل - که کذا فی زغالکوب و در شرح قاصد

یعنی لفظی به معنی آنکج کج پای -

بروال - موزون و معنی پرکار و با بار فارسی

نیز است و در دستور کمال بجای دال کاف مکتوب

بر عقول بالفتح بار و فارسی جلوا می که از کده

یا از جور است کهند و قیل با بر فارسی و لسان اشعار

نیمه نیم کرده یعنی ولیده و نام جلوا می که از قوش

گویند و بچون قوط خوانند -

برک نیل - دار و نیست که بتا زین و سبک بخند

بر و مند از ماه و سال - یعنی تمتع از روزگار

بسل - بالکسر حروف و فیج را بسجل بدان

گفته است که وقت و بجم بدینگونه

بشکل - فتح کیم و سوم بکب کلید ان کدافی اشرفنا
اقول و نیز امیر شکیلین -

بشکل - بالفتح با و ا و در جلد و قوی و سختی کش
و جویس در کار اقول امیر شکیلین است و آنچه جلد

بشکل - بالفتح و آ و ی و در لسان اشرفنا بوزن کل
اشمول - بالضم و ی و و هشتن کدافی اشرفنا

اقول و فصل نون و هم در شرفنامه یعنی اشرفنا
اشرفنا مدن نوشته است و این امر است پس

باید که نیز این معنی در ان باشد و آن معنی در
بکا و ل - بنفهم کیم و چهارم جاشنی گیر شش

که طعم ابر و در شرفنا آن آراسته کند و ترتیب
کدافی اشرفنا -

بشکل - پیر کدافی اشرفنا و در قنیه یعنی
شکل و دوست گردانیدن و دوست گردان -

پایه کل - بالکس با کاف فارسی آب شیر گرم مثل
بالکس که کور که و فصل کاف تازی است -

ل - بالفتح پاشنه پای و قیل بابر فارسی
ز بالکس که باز -

و قیل - بفتح تین و تیر بلیه کدافی نام و ا و ی و
معروف و معنی نرمی و نرم -

بناخن رسد خون دل - یعنی خون دل
از سر تا بناخن پایی بود کدافی اشرفنا و الاوت

و قیل کنایت از خدا شنیدن سینه است یعنی
سینه خود چندان خراشید از حسرت که خون دل

بناخن رسد و قیل عبارت از خون که سینه است

بهر امر تل - با میم موقوف چو تره که بهرام چینی
از سر تا سرکان بر کور و ده بود -

بطل - بکس تین بگذار و در عربی بطل بفتح پ
و آسان و لغزین کردن زاری کردن لغت گذار

بیل - بایا نو فارسی چوبی که بدان گشتی رانند
و نیز آتیه است - باین تره کار را ای که

بدان کلوخ بکسومی کنند و زمین بکاوند -

باب المیم فصل فی آخری

بحر انعام - نام دریاست ازان سبزه کار
کس زهر نذر ارد که سنگ در ان اندازد و اگر کسی

چیزی در ان افکند ابری عظیم و در بند با صعب
آواز کند و خلق را اهلک کرد و اگر و نیز و یک و

نوا ندرست -

بدم - آنکه بزند و پایی چست -
بندم - یعنی چوب بادام کدافی لغات طب

برص - آنکه بزند و پایی بزرگ یعنی بزرگ
پایی چوب بادام کدافی لغات طب البقا

برشام - نیز که سینه و تیزی نظر
برسام - بالفتح علیه است معروف کدافی التاج

و در قنیه مذکور است که بیارست معروف که عقل
دور کند و سخت گرمی پدید آید که زبان از رخت

گرمی بسوزد و سینه آماس کند و اکثر علامات سرام
در برسام ظهور گیرد و در برسام در و درم از سر و

در برسام در و آماس در سینه میا شود -

برصام - همان بریم نور قنیه مذکور است در محله
و دیگر که برصام برص یعنی پیش -

لبسطام - نام شهر است مبارک که در آن شهری
رند به ذیعی در چشم و لبسطام با لکس نام مرست
بقلم معروف و در قنیه مذکور است که نام مرد
بسیار نواز سخت فرور برنده -

بهم - بافتح رو و سطر باب در عری مشد است
جمع آن بوم اما در فارسی تصحیف استغال کرده است
و در قنیه آورده است نام قلعه است و در شرفنامه
گفته است نام شهری در حد مشرق -

بوم - چغندر -

بوالقاسم - کنیت حضرت رسالت صلی الله
علیه و سلم مهمل ابوالقاسم است در هتال فارسی
الف ساطط کرده اند -

بوالحکیم - آنکه دعوی حکمت کند و کنیت ابوبل
بحذف یا استثنائی -

فصل فی الفارسی

بابا و ووم - بر وزن با جام ووم یعنی عزیز
و نکره و بابا ووم یعنی نگار و عجب خوشانی خود را
بابا ووم - میوه معروف و بکنایت چشم شاهان
را نیز گویند و معنی با جانور درنده و با جال و
بابا ووم و بابا ووم کب است که نامی اشرف نامه
و در دستور سطور است بابا ووم معروف -

برجیان - هم شهر معنی ترک نهد و بلاک خود گذشت
بابا ووم چشم بفتح اول سکون ال صله و قنیه فارس

یعنی شیطان و آنکه یک چشم او کور باشد و دجال
و هر کوری که باشد -

بادرم - بادل موقوف و را از مضموم سوده و
انکار باز مانده -

باوثر فام - بادوش و ام - بادل کسور و را
فارسی شکر و کثرت و صفا که مهندس پت گویند -
بازنه نهم - یعنی عرش مجید -

بازیس سپهر - با سوم موقوف و هر دو با واکار
ای بازیس دم و بر جوع کتم که انی الاءات -

بابصرم - زمین آراسته که انی الله مستور
بانغ ارم - آن بانغ که شاد و جاود و دنیا بهشت
ساخته بود -

بافدم - باقام موقوف و دال موقوف پایا
کار و در اوقات بچای فاقات نوشته است یعنی
و نقطه کرده است شاید خطای کاتب باشد -

بام - بابا و و بالای سقف و نیز رو و سطر که
بتازیش هم گویند -

بام نهم - یعنی عرش مجید -

بام چشم - یعنی پاک چشم -

باجم - یعنی بانغم و هم معنی کرم مشد است اما
فارسیان مخفف خوانند نیز معنی یک جا آید -

بیچم - امر جمید است ای بخارم -

بخم خا از زم - در پائینست که یک خطه ملا و خا از زم

بخم بلا شرم - آنکه گشتی کتم و معنی بیلا با شرم -

بخم بافتح نام ولایتی است مشک نیز و نمک کرم

و به فتح دوم آمدن است -

هـ سخن دوم - با فتح یعنی گویا بی که بر منی به فتح
وقت و فتح محل و آن دست زده بود و آن
بیش از گشت گشته بوی خوش دارد -

بیا دوم - با کسر آ - استه و خرم و با آسایش و
جای آرام چون باغ و خانه مجلس و در فاکو
به معنی همیشه مرقوم است -

بیم - ای سرعت کذا فی الحقیقه و قیل بیم
کسر که با فتح دوم آمد و میدان و بختین لفظ به
مرکب با هم نیکو معنی بدام من و بدین و بدما
و نیز دم مرکب با با ترجمه نفس و سرعت لازم
معنی است و بضم که با فتح دوم مقدر بود -
بهر لگام - ای که باسانی لگام کردن ندهد
و نیز کنایه از مخالفت است یعنی در غضب شد -

بیا با هم - لغتی در برابر است و نیز نام خود
متمول که بغایت بخیل بود و بهرام گو تا مال
و اسباب و ضبط کرده به لفظ است که بغایت
اکرم زمان خویش بود و بخشد -

بیا هم - همان ابراهیم که در فصل الف گذشت
برج سوم - یعنی جودا -

بر خود گرفتیم - ای احوال انصاف این کار
من گرفتیم کذا فی الادوات و قنیه سجا کاسن گرفتیم
بر رسم بختیم یکم و سوم چیزی که بوقت پرستش
آتش و جز آن بدست گرفته می پرستند و در فرنگ
بدین آمده که بر رسم کتابی است که آتش پرستان

در صحن پرستش بر دست گیرند و در فرنگی دیگر نشسته
که گویا هست و فیه گوید که این لغت از مجری است
که در دین خود بغایت فاضل بود و در شیر نام داشت
و در عهد محمد اکبر شاه از کرمان به هندوستان آمده بود
تحقیق نمود که شانه های باریک بی گره باشد
بقدر اریک جب که آنرا از دخت هوم بر بند
آن درختی است شبیه به دخت گز و اگر هوم نباشد
از دخت گز و الا از دخت امار و هم بر بدن آن
چنانست که اول کار دی که دست آن هم از آن
باشد و آنرا بر رسم صحن خوانند بویادی کنند یعنی
با کیزه بشویند و آب کشند و پس غرم نمایند یعنی
و نمایند و وقت عبادت آتش و بدن شستنی
چیزی خوردن بخوانند بخوانند و بر رسم ابراهیم
به بدن بر رسم و آن را نیز آب کشند و آن نظری باشد
مانند قلعه دان و آنرا از طلا و نقره و امثال آن سازند
و بر رسم ابراهیم و آن گذارند و هرگاه که خواهند
بدن بشویند و یا چیزی بخورند و یا عبادتی کنند و یا
نسک از نسکهای زند یعنی قسم از اقسام است یک
کتاب بخوانند چند عدد و آنان بر رسم که کجاست آن
کتاب آن مثل معین است بدست گیرند چنانچه کجاست
خواندن نسک ندید که یکی از نسکهای مشهوره
ژندست سی پنج برسم بدست گیرند و بخت نسک
پشت بیت و چهار برسم و هنگام بدن شستن
و چیزی خوردن و عبادت که در آن پنج برسم و چنان
کیا بر نسک و ندید و بخوانند شود آن بر رسم ابراهیم

گرد و از جهت نسلهای دیگر و افغانیکه مذکور شدند
اختیار دارند و خواهند بهمان سببها عمل کنند و خواهند
بر سرهم تازه بدست گیرند و از سر و طرسم بدست
گرفتن بدن شستن و جامه پاک پوشانند -
بر درم - نوعی از خرمای خشک -

برم - یعنی حفظ و از بر گرفتن و بیا و نگا داشتن
چشمه آب و استخر و تالاب و مهنی انتظار بفرستند
که گناه جوی و چوب بندی را گویند که بر تاک انگور
و بیاره کدو و خیار و مثل آن بر بالایش اندازند
و در تازی یعنی لول شدن و بسوخته آمدن کسی را
گویند که محاسن قمار نشین و بازی بکنند و بخت
خوار را گویند که گاه و بگاه در بخت و خیل بازی کنند
باز و اشتن و منع را گویند باز و از دهن منع
گفته و از دهن یعنی نیرست یعنی منع کوب بازوار -

بر مندرکاه - مراد بالینه و همان کدافی حاشیه
و فی فلکیا و نیزه کجایی باشد که آنرا بایه گاه گویند
چشمه - همان بر سرهم مذکور که گفته شد
چشمه - چشمه جوی باشد که زمین بوسی برود
آنها بشاید بایرند و آنرا شال بگویند -

چشمه - بالفتح محکم شارب چشم که افی اشرف
و در ادوات است بر مسمانی شارب چشم و همان
و در لسان اشوار بر مسمانی شارب چشم
چشمه - بوسی و چشمه را گویند
چشمه - باز و اشتن و منع کردن -

چشمه - شبنم -
چشمه - مرغابی -
چشمه - لذت -

بستر هم - بضم هم و سیم که تار و پودت بهین نموده
و میدگی اندام دوم که آنرا با گویند کدافی الاوت
ایشین مجینه و ادوات مذکور است اما در لسان اشرف
سین را پنج بیان کرده لیکن بر وزن اشترم
گفته است یعنی گمان برده اند که بهین مجینه است
و نیز بمعنی حلق کفم شتوم از سر و داند است -
بستر هم - یعنی عمرتی عقیق و نیزه آنکه از زبان
باز مانده بود -

بستر تار یا به بستر هم - ای بغیر تیغ بیدریک
بستر هم تار یا به بستر هم کفم کدافی الاوت طلوع -

بستر هم - با کسر ایشان رشت یعنی
بستر هم - با شین و مجینه بر وزن اشترم و میدگی اندام
بستر هم - بستر هم از بستر هم که بستر کسان
مغزو و سر کف - یعنی گفتار شسته سخن است ایلم
و گاه بستر هم که آنرا خاموش بگویند -

بستر هم - یعنی که در آن نشاندند و از آنجا از آنجا
بستر هم - یعنی بگذارم و بگذارم را و بستر هم
بستر هم - یعنی مفاخرت کنم -
بستر هم - گویان بستر هم - یعنی آسمان -

بهر هم - زمین را روینده و بمعنی ولایت و شهر
نیز آید و چون مرغ و بهرم بستر هم و فتح دوم یعنی بزم
بوسی شتوم - یعنی بیوم و بوسی کنم -
بهر هم - بالفتح با و شاه ایران زمین که او را
بهرام گویند و او پسر بزرگ و بود و او تاج
از میان دو شیر گرسنه ستید و بر سر خود نهاده بود

بحرین - فیتح کیم و سوم نام مقامی است که دریا
فارس و روم آنجا جمع شده اند و دوی ده ملاقات
بهتر موسی علیه السلام خدا جسته هر آنجا بود که از
فی القیه منقول نه اکل اقول امینی مجمع البحرین
لیکن باعتبار شهرت شاید بجز من یک جسد و
استقال میکنند -

بدن - مرد کبریا و الیه من مکرکه الحیدر کمال
بذرا ملکستان بهست وی ای کونی
که در فی امانات الطب

بروزان - با کسر فتح وال استانی -
برهان - حجت روشن بر این جمع -
بستان - بنام حیدر بوستان بسا تین خان
و تریخته بسا این ملک است با بار فارسی و عربی
و بطین - شکر و قبیله جزو -
بطین - بنام کیم و فتح دوم مندر لیست این ملک
و مربوطین اصل -

بنیان - با انتم ناسی و بنیاد -
بو اخصمین - کنیت رویا -
بهستان - و فتح می ان کنند -
جیت بحرین - سوگ خانه -

فصل فی الفارسی

باب زن - با و دم و قوت سیخ آهنین چوب
که بان مرغ و گوشت بریان کنند -
بابیران - بروزان آویران میاخی و خیل
که تازیش همان خوانند و در کسور وین معنی

بابیران بروزان بازی وان مسطور است و
اعلم بالصواب -

باتمدن - یوزن یا بخن بنشیند کذافی الزاد
باتنگمان - با سیم و خیمه فارسی
بازخنان کذافی القیه

باحضمان یعنی معالجه بیا این مجموع از شیخ
المشایخ شیخ احمد حسن بنکی یعنی قریب است
و القیه و اهل این است که با حوض کایان که
بچکان زیر بار و دوانه بکارند -

باختن - با خا و قوت بازی کردن و فتح
کردن کذافی القیه یعنی و اولی که و اولی
با و امه سکوفه شان - ای چشم گریان شان
باوان - یعنی با و اش و بازی یکی -
با و بان - با و ال و قوت با و که بر رخ با و
و دیان و کشتی بند از بهت سرعت بیشتر
پیش و پس گویان و سر آستین -

با و پیران - کسی را گویند که همه و فخر کنند
منصب خود بر مردم عین نماید و هیچ کار از او نیا
با و پیرین - یعنی با و که از روی مغرب
تباریش و با و است چنانچه شمس خرمی گفته
بزیخ برین میثال فرماید بسوی غرب
نیار و زید با و برین کذافی الشرفنامه و را و
گفته است با و که از سوی مشرق آید و غرب
آنها صبا خوانند -

با و پیران - با و ال و قوت اینجا از با و

و بزرگ خرابی و فانی سازند و بدان بادکشند -

باد و قیومون - بادال موقوف بر فارسی کا
بی منت است که در آن تحقیق گفتن معنی شریف و فانی اند

بادوران - اسی متکبران و طالبان سری و سرور

کذا فی القیوم یعنی تریبی را نهد و باد و باران
و نام فرشته است که باد و حرکت در آنجا میبرد

باد ویزان - بشله و معنی مریه و فانی و فانی
و سیاحتی هم آمده -

باد و تکیه یعنی شور و هیاهو و فانی و فانی
بادوران - همان باد ویزان یعنی مریه -

باد ویزان - بادال موقوف معنی متکبران
و طالبان سری و سرور -

باد ویزان - معنی عظمت و دولت و سلیمان
علاء السلام و آن باد که در باد شکسته نزل نازل

بر روی و کنایه از تحت اوست نظامی و فانی
و باد ویزان که فانی گشت و باد ویزان

بچه راخی که گشت x

باد و قیومون - بر وزن باد ویزان همان
باد ویزان که متوجع و است از جانب غرب که گشت

باد ویزان - بادال موقوف پیش پس گریبان
باد ویزان بشله کذا فی و فانی گویا -

باد ویزان با یگان - با کاف فارسی و گشت
باد ویزان - همان باد ویزان -

باد ویزان - کدوی تخ کذا فی لغات اطب -
باد ویزان - بار موقوف و فانی کذا فی لغات فضا

و در قیوم یعنی آید که بتنازیش و فانی خوانند -

باد ویزان - یعنی عداوت و جنگی و در گار -
باد ویزان - چنانچه است که چو جمل بزرگ است

کنند و در مستان آب و می جمع کنند و آن اکثر
در ولایت ما و از اندر بود بتنازیش فانی گویند

کذا فی القیوم -

باد ویزان - نام مریه و باد ویزان تورانی -
باد ویزان با یگان - باد ویزان - اول باد ویزان

و باد ویزان فارسی طائفه سودا گریه دار -
باد ویزان - باد ویزان موقوف جبال -

باد ویزان - باد ویزان طائفه انداز ویزان کذا
فی القیوم و فانی و فانی و فانی و فانی

کذا فی و فانی گویا -

باد ویزان - باد ویزان موقوف و فانی و فانی
و گشت و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی

و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی
و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی

و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی
و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی

و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی
و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی

و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی
و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی و فانی

باغ رنگین یعنی دنیا -
 باغ شیرین نام نوائی و کنیست از روی
 با کافه تشابه و فشان - انجی شمع رای کدانی
 بالین - آنچه زیر سر زدن بشن بگام غصیدن و باز
 باداوین یعنی وقت غیر و غیره زیرا چه در تاج
 تحت خاد و غوغا و آمو و بهت میان نهاد باد
 و نیز بر آدن آفتاب -

بامیان - نام شہریت از توابع بلخ و بلخ
بلخ و فرشت نولین۔

باتک باون - آوازین محمد صلی اللہ علیہ وسلم
 یا شریعت محمد کذا فی السیۃ النبیۃ
 یا نیا زمان - حاجت منان امی مخلوق ت -

پایان - چیرمی خوشبوی از عطرهای سنتی
نام و رنگی که قرار داشت البان گویند و دست و قرصه ای
و آن مانند پسته بیندیشین و به میگویند بعضی از
بهشت شک بود این گویند و می خطت کنند و در هنگام
درخت و توتنگ کاکلی تر است و دود فلانی را

و باغبان و دربان و ماکس و فرهاد و کاراسب
و زین صاحب و خاندانیه که در شمال کرب
بر بیان بقیع اول مسکون حد و تختانی و کس
حد و فتح و حد و تختانی با کشته و نوش ده
فرهنگنا که کت نام جانوریت کیا و ای و
و که و قات و کت و کت و ای و که و البرز بود
و تر و او و که و کت و کت و ای و کت و
فره و سانه قات و کت و کت و کت و کت و

و در آب غرق نشود و در تقهیه آمده است که نوشیدنی
 و بهر اسوار و محلی افزون گردد و بهر که زنی برایشان
 افتاد و جمله آب خورد و در روز شنبه دیدن آن که در
 زمان نوشیدنی و آن جانور بهر سید و بهر اثر
 کبشش او نشتاد و آن جانور و میان آن جماعت
 افتاد و بهر آب خرج ساخت و کشت و خود و بهر
 گویند حقیقه جانور رستم که در جنگ با کی پیشین
 پوست آن جانور بود و در تیغ و تیر کارگرانش
 و بهر گویند که آن از پوست آن و بهر و
 باقی و بعضی است که آنرا بگفت . تمام آن
 آورده بودند و در شهر فراموش و در خانه های
 که در میان نقش و انیز گویند و آنرا در و بهر
 بهر آن بگفت و یکبار

بیهوشی نفس را پس جان - یعنی جان را از دست
 مطلق نفس گردان که باقی از اصطلاح
 بجا میماند - بگذشتن کذا فی القنیه
 است روانی - یعنی فرو روان -

بتمکن آن بتمکن یدان - کلاما کبر الباء
و فتح الکاف التازی سر با زدن از غرض
بسیار که زنی زنا گوید و در شرف تمامه بنده می
نزد که دست چیست حال -

بتلکمن - بالکسر بکات تازی مفتوح و قیل کسیر
سر از زون انیزدون سخت بسیار ز فایت سیر
و در بات با مارف بی گشته است اما این شهر
در باب مار التازی یوزان بتلکمن آورده است

آیا قرشت اقول ز روی اشتقاق بکن امر
بکنان است لیکن داب لسان اشعر است که امر
یعنی مصدق بگوید و دیگران تابع اویند -
بکنان - با کاف فارسی نوعی از ساز زرگری
و در ادوات بانیز فارسی است -

بچشم کردن - یعنی تیز نگریستن نظر زده گردانیدن
بچشم آمدن - چشم زخم را گویند یعنی زاری که کسی بیند
بچراغ رسیدن - کنایه از رسیدن بدانش
و یا رسیدن بخیریت و دولتند -

بچراغ گذشتن - کنایه از رسیدن بخیریت
کامل یا عارفی -

بچرخه نوین - کنایه از آشک گلگون عاشقان چندین
بچرخه طاقوس علوی آشیان - کنایه از
انگشت که طاقوس علوی آشیان آتش باشد
چرا که غنای علی است -

بحر عمان - در ریاضت عظیم که در آن لولوبون
و عمان نام قصبه است بر کنار دریا که او هم گفته اند
بخیوان - نام ولایتی است -

بحسناییدن و تحسیدن گرازان رفتن
خزانه و گدازیدن و گرازانیدن -

بخسان - بوزن مردان گدازانیدن و این
هر سه لغت بآب فارسی نیز می آید -

بخشودن شفقت کردن -
بخشیدن - دادن -

بدسپران خانه گمن - یعنی ناخلفان و آنکه

خانه بدراخت خشت کنند و بفرورشد کذا فی القیبه
والادوات و معنی ترکیب ظاهر است -

بدخشان - بفتح خ سین نام شهر است میان خراسان
و هندوستان آنجا گویند آن بزرگی همچون
اسپان میشوند مرد و بران گویند آن بر شینند
و معدن زر و طلا آنجا است -

بدربران - بالفتح سینه است مثل تریب پس
زشت دارد کذا فی الشرفنامه معنی ترکیب است
و بدربران و نیز بعضی آن بدین بدران کمال
و تشدید را معنی این کار را تمام کن کذا فی القیبه
و معنی ترکیب پاره بکنان این کار را -

بدیشیان - بیاد فارسی یعنی بدی ایشان
بدین تخت روان - یعنی آسمان کذا فی القیبه
لیکن آسمان را تخت نگفته اند بلکه تاج گفته اند
مگر آنکه بدین نسبت گویند که چنانچه تخت را مرغ
و مکمل میکنند آنچنان آسمان هم بگویند مرغ
کرده شده است و بدین که معراج حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم بالای آسمان بود پس گوئی که
تخت است و تخت روان اصل تخت مهر سلیمان
گفته اند و نیز میتوانند که نقش فلک مراد او بجزا
فلک آتخت گویند -

بذل سمین - بخشش بسیار -
بذوبون - قماش نفیس -

بر آب آمدن - کنایه از فاش گردیدن و
تمام تر شدن و ظاهر شدن -

برابران - گیسوی است دوامی که آرزایونانی
سطاریون خوانند -

بر آب فلان - یعنی بر طریق فلان شکل فلان
بر آب گرفتن - یعنی فی الحال وزود گرفتن و
زود جواب دادن -

بر ازبان - آهمن پاره و رازی را گویند که دریا
تیره کار و درخت و شمشیر و امثال آن باشد که در
دسته و قبضه فرو کنند کذا فی المتن -

بر اندیدن - بالفتح زیبا نمودن و وصل کردن چیز
بر کشیدن - بالفتح فرو نشاندن فی نما
بر انحالیدن - برانحالیدن - کلاهما بالفتح
اشته و بر غلاییدن است یعنی تحریص کردن و

بر انگیختن و دور کردن و فرستادن -
بر بار کردن خلق را خرمن - ای پیش
خلق ره تملک گردانیدن -

بر بار و نشینند بران - ای دلاوران
بر اسپ سوار شوند و بر آب گردند -
بر بون - بالضم چیزی از کوه و یابی تنگ -

بر بون - تخم خج که بتاریش بقله الحما و
لوبیا کاساک گویند یعنی آشنان زنک تخم او
سیاه باشد و مغز وی سپید باشد و بعضی گویند

جهان گیاه است که تخم او را کلمک نامند یعنی تخم خرفه
کذا فی لغات الطب -
بر حرص نماز کرده کن - یعنی حرص بر نماز
بر جوروان - یعنی خطا از امید با و نمتابا بر کرد

و بر حاجت خود نظریافتن و بر خوداری گرفتن
کذا فی الشرفنامه و لیکن معنی ترکیب مویه و خورشید
بر ویدن - بالفتح و ورشدن راه گویند از راه

بر وون - یعنی یافتن است چنانکه گویند فلان
از فلان زبرد یعنی یافت کذا فی القنیه اقول
بر وکن یا زمر او و نتیجه یافتن است زیرا پ - چون

کلتی کسی چیزی نیابد و خانه نبزدان نیز حاصل فرماید
بر رسیدن - بالفتح نفس کردن و تحبس
کردن و رسیدن و آفرین و تحسین کردن -

بر زن - بالفتح کوچک است که تازی محله گویند
و در رسالت قصیر یعنی صحرا و قوم است و بعضی میگویند
بمعنی کوچک است و کما تر باشد بر کل فلان بر کلان

بر زبر زین و بر زین - نام آتشکده که در پیش
بود و در لغت نوشته میگردد که آن آتشکده در پیش
نیمه نام مبارک از افعی و سایر فراد نام و آن

و جهان بر زن و قوم است و نام کمی در ایست
وین ابراهیم زوشت هم است که آتشکده است
و آنرا آذر بر زین نام کرده و آن آتشکده ششم

بر سان - بالفتح و شب سیاه خوشبوی و باکم
گروههای گردان و غیره معنی اثر و داده و فتح و کسر
موج و تخمافی مطلق است را گویند از هر که باشد

بر سر آمدن کنایه از زیارتی و افزونی و غلبه کردن
بر سر آمدن - کار و دست شدن از این باغ و سر آمدن
بر سر آمدن زن - یعنی بر سر آمدن او و دایره
بر سر آمدن - یعنی بر سر آمدن او و دایره

و در لغت

کذا فی القیامه و معنی ترکیب طلب بهرت -
 بر شمعان - بفتح کیم و سوم نام مقامی میان ایران و توران
 بر شکستن - کنایه از بر شکستن و واگذاشتن و
 ترک دادن و اعراض نمودن -
 بر شیر نر زین نهادن - کنایه از نهایت کجاست
 شدن و افروختن و زیادتى کردن -
 بر صحرانها و ن - کنایه از آشکار و ظاهر شدن
 بر طاق نهادن - یعنی بر تپه اعلی رسانیدن
 و فراموش کردن و کنایه از ترک دادن -
 بر غلامیدن - تیز گردانیدن کسی را و یکبار
 بتازشش تحریص گویند -
 بر غمان - بفتح کیم و سوم مار زو بزرگ که آزار
 اشد و دهنیز گویند -
 بر خندان - بوزن سرگردان ایام خیره
 ماه شعبان که در آن شراب خواران شراب بکثرت
 نوشند و تفریط روا دارند -
 بر ف آید و ن - کنایه از نا امید داشتن نیز
 دل بر گردان باشد -
 بر فروشان مطلق هست گویند از هر چیز که باشد -
 بر قان بفتح تین و خشدین -
 برق میان یعنی برق که از طرفین آید آنرا که
 بر آن نظر جهد و دلیل بر باران بود -
 بر گمان - نام درختی است در شیراز که معدن
 سنگ معنی در اینجا است -
 برگ ریزان - با کاف فارسی یعنی خزان

و ایام پیری و آخر عمر -
 برگرفتن - یعنی قبول کردن -
 برگردون - کنایه از برافراختن آتش باشد و
 معنی سجا طرکها بدشتن و حفظ کردن نیز آمده -
 برگرسى نشان دادن - کنایه از خوب نیک سامان
 دادن باشد -
 بر مایون - با کسر نام گاهی که فدی و شایسته
 پرور و شده بود -
 بر مجیدان - نا فرمانی مادر و پدر کردن -
 بر مگان - بالفتح موی ز بار و آنرا که موی
 آلت مردی و زنی است که از ابعرفی عاده گویند -
 بر شستن - یعنی سوار شدن و سوار شو -
 بر نون - بالفتح و بیایى تنک حریر نازک -
 بر نیان - جابر از پیشی که بتازشش چه گویند
 قبیل بابا فارسى که ذاتی اش فرما را قبول اگر حریر
 و پرنیان کمی بودی شیخ سعدی که گفته است که
 حریر است و گر پرنیان و بناچار خوشش بود و پرنیان
 و از کلام شیخ معلوم میشود که پرنیان جابر است
 که فالق از رویه است زیرا چه ذکر پرنیان بعد از حریر
 افتاده است -
 بروشان - اینهم جان برون معنی خیرتی گروه و کسان
 مرون - ضد و رمن کذا فی اشرف قناری فی القیامه
 حلقه های مینی شده از سوسن موی و حلقه ها که باشد
 چون دستیار و غلغاله و گوشواره -
 برون آمدن - کنایه از ترک اطاعت و انقیاد

بر خنیدن - بمعنی اوب کردن بر کشیدن بر کردن
 بره کردن کنایه از نماز و زیور کردن گرفتن -
 بر عین نیتین معروف یعنی زنار دار -
 بر موهون - بالضم آرایش و نیزه دانه که گاه گاه
 بگرداه و آفتاب براید و قیل بابا و فارسی مفتوح
 تباریش مال خوانند -
 بر می خنیدن - بمعنی بر کشیدن و بر آوردن آمده
 بر می خن - تمیزی گویند که در آن کج مانک پرند و
 بر سنج زدن کنایه از ناپدید کردن و معدوم
 گردانیدن و از خاطر نمودن و نام بزود و
 فراموش کردن و هیچ انگاشتن -
 بریزان - بالفتح بابا و تازی آبخیز می که از
 آرد می پزند و قیل بابا و فارسی -
 برین - بالفتح بهشت بالاین و نیزه آتشکده است
 و در فغانگو یا بمعنی بزرگ و بالاترین است -
 بر سنج نوشتن - زدن - عبارات از ناپدید کردن
 چیز که وجود ندارد و معدوم گردانیدن -
 بریده زبان - یعنی خاموش کردن و لغو
 بر یون - بر وزن ایون غلبه است که بهشت انسان
 آورده کند و درشت گردانند کذا فی لسان اشعرا
 بهندی آزاد گویند و در شعر فغانگو بابا و فارسی
 و گرداگردان مایه گویند -
 بزراختن - بزرا زدن - کلاها بالضم و بانا
 بخند گذاشتن -
 بز و امیدن - بز و وودن - رنگ از آینه

وتیغ و اشغال آن دور کردن -
 بزبان بالفتح قیل بالضم خن و عین قیل باز فارسی
 بزبان - بالضم باز فارسی معنوم بمعنی آرد
 آمده و قیل باین فارسی است -
 بزلیون - بالضم همان بلیون مسطور -
 بزین - بالفتح باز از معج آتشکده بروستان
 نیشاپور کذا فی ز فغانگو یا و در شعر فغانگو بدین معنی
 بار بار ممله است -
 بسالت کردن - سودن -
 بسمتن - ضد کشادن و صورت و نقش و
 خیال و طبع را بستن و اقبال گردانند -
 بسمر کردن - تا خبر رسانیدن و ونا کردن و
 روزگار گذرانیدن و سایر کارهای دنیا نمودن و
 بعدیدن - بالفتح ساخته شدن بسودن و
 و سوده کردن -
 بسلا اندان - مخفف بسلامتیدن آمده -
 بسوریدن - بالضم باین جمله چنانچه در آدا
 بصریح است و با و فارسی نفرین کردن
 بسیجیدن - با سوم و چهارم فارسی قتل و
 آهنگ کردن و آراستن کذا فی ز فغانگو یا -
 بسکیدن - یعنی بستن از رسن و مانند آن -
 بشکولیدن - با و فارسی بشین معج رخنه
 انگندن و گردن گذانی الشعر فغانگو و در آوا
 بشکاید نشان کرد و رخنه کرد و در سخن انگشت
 در انگشت آورده است پس معنی آن همچنین باشد

و قتی که با روعن جمع گردد و جان خوانند که
فی الشرفنامه -

بکرمشایه خزان - یعنی شرفی که هنوز از آن کس
شباب بخورده باشد کذا فی القنیة فی الیهامی المکوی
بگل گزشتن - کنایه از مفتی نمودن شرف
بگل آفتاب ندوون - ای حس پوشش کردن
چیزی که در نهایت شهرت باشد و این نقل است
بکسان نگهبان - یعنی سنگ شکن پیش
کلمتی نامند که نامی لغات الطرب -

بکرم حجاب - بالفتح با و او فاتی و جمیع موقوف
و قبل با و او تازی خورشید که نامی الکشف
و در لسان اشعار اوادات الفضل با خانم تجربه
موقوف است و در دستو بکرم حجاب مستطورت یعنی
بعد کاف تا قرشت است -

بلسان - بفتح نام و لایتهی است و نام درخت
که بصر معروف است از آن یکجدا و در تمام
عالم همان یکجدا است و نقش نباتی است
بلطان - گیاهی است که تازی بقله میانه
گویند و بهندی چولانی نامند کذا فی القنیة -

بلکن - بالفتح نام و لایتهی است و باکان فارسی
سر دیوار و در فرشته که معنی بختی هم دیده شده
بلون - سافج صحرائی و آن برگری باشد
دوانی مانند برگ گردگان -

بلندین - یعنی چوب پائین در خانه و بلند
چهار چوب در خانه را هم گفته اند -

زیرا چه آن صدر این است فیزه بشکایدن یعنی
سبتن از رس و مانند آن آید و معنی بلند می چالی
نمودن و کارها و مریض بودن هم آمده -
بشوریدن - معروف که آنرا تازی جوان
گویند و نیز و غضبش و نفرین دعای بد کردن
و اصل شود نیست و با و زانده است -

بشولیدن - با و او فارسی یعنی بشوریدن
فی الشرفنامه و هم در شرفنامه مذکور در استین
شولیدن را معنی تخم و زانده شدن نوشته است
و درین شبیه نیست که اصل شولیدن است با و زانده
مگر آنکه با اصلی باشد آن هنگام که منت مختلف باشد
و نیز در فصل لام معنی بشولیدن و استین آورده است
چنانچه گذشت پس باید که معنی این آن است که
زیرا چه مشتق ازین است -

بشیمیون - بر وزن فیون قره خند لاغر -
بعد آن - بالضم شمران و اوجبع بعد است
بعد آن - بالفتح لغتی است در بعد او -
بغلاک دن - کنایه از شامت کردن آمده -
بکار آب بودن - کنایه از دانه نم نم بودن
یعنی پیوسته شراب خوردن -

بکتوسان - نام موی عقیل و دانا و دونه
نام شاعری معروف -

بکتوسن - بالفتح نام موی کزانی زنا نگویا -
بکمران - بالضم فتح و صمه و یکی که بطریق
طبق فرد و یک بند و اهل هند کهرن نامند -

بلوان - یعنی بنده کمره که در مقابل آرد دست -
 بلیمان - نام قریب است از ولایت گاردون
 در آنجا محل مرقد اولیای اله بسیارست و در فرنگ
 بنظر رسیده که نام خضر علیه السلام است -
 بلند بیان - یعنی صاحبان کشف -
 بران - بالکسر معنی پشش و گندار آمده -
 براداشدن - یعنی پناه گرفتن -
 برن - بالضم اولیخ و رخت و درخت نیز معنی
 بنیاد و اید و در اوقات معنی تنه نیزست -
 بنات العین - اشک -
 بنات لغزش گردون و بنات گردون
 بناتش گردون - باکاف فارسی آن بهر
 ستاره صفت زده که متصل یک پایه بنات لغزش
 کبری اندکذافی القیة اقول این هر دو ترکیب
 مختصر بنات لغزش گردون است و بنات گردون
 بمعنی ستارگان آید -
 بن و اما ان شعبستان کن - یعنی زمین اندوگاه
 خود ساز کذافی نمیدانند و در قنیه مذکورست
 در مراقبه پیش از اوقات هر دو معنی جمع کرده است
 زیرا که گفته است ای مراقبه کن قبل از زینتی
 کن اقول یعنی ترکیب نیست از زمین و بنستان
 ساز و معنی بنستان آنجا که شب استاحت گذرند
 و در مخانه سلاطین خوابگاه است یعنی قناعت
 بن بجای شعبستان بدین -
 بن و اما ان - بالضم یعنی زمین و محل امن

کذافی القیة -

بند جان - اسیر محبت جان کذافی القیة
 و قیل بند جان عشق و محبت است نیز خیال
 بن و مدران - یعنی فرمانروایی کردن کمال
 تواضع و خویره کذافی الشرف نامه و قنیه یعنی
 قنیه و اراده است و در این مورد بن بخت -
 بندیدن - بستن کذافی زنا گویا -
 بنشاختن - با خا و موقوف بنشاندن -
 بنکران - بمعنی کمران است و آن برنج و نیز
 دیگر بود که از تریاک و جامه و پیرایش و با شرف
 بگشاید بنغمه و موم و کاف فارسی بنشین
 فر و برودن نیز معنی کذافی زنا گویا و در اوقات لغزش
 است و قیل بنغمه کاف -
 بنشاندن - بالضم و کاف فارسی چای و قنیه
 کذافی زنا گویا ایضا -
 بنوان بنین - کلاما جاپران بالضم و قیل بالفتح
 خرمین بان یعنی نگهبان خرمین -
 بنیا و بسج نهادن - کنایه از بنی ثباتی و
 نمایداری -
 بلوان - بالفتح نام ولایتی است که مریز و ماروان
 در آنجا بسیار باشد و بلوان بالفتح و لغزش معنیست
 در ملک فارس کذافی اهل و بلوان بکسر و عربی
 ستون و بلون جمع -
 پور و ستان - بالضم و با بار فارسی رستم -
 بوستان - با و او فارسی و سین موقوف

باید استیج باشد لیکن در نسخه که نزد کاتب است
در آن بر جای نقطه است و بر سر هم است و ازین معلوم
میشود که کاتب فارسی است لیکن اگر نسخه یافته نشود
که او کاتب فارسی است یا تازی -

بو ماران - نام دارو نیست که آنرا بهر جان
نیز گویند کذا فی الحقیقه -

بو ماران - بخود وال بشده و در زدن گویا
بو ماران و بو ماران نام دارو نیست از رستنی
تبارش قیصوم گویند و آن همیشه سبز باشد -

بو مین - زلزله و در بعضی نسخه ادوات بو مین
مرقوم است اما آنکس خطای کاتب است -

بو میون - کشنده شد کذا فی الحقیقه -

بو ان - بالضم روده گوشت که سرگین دروش

بود و همان بوکان مرقوم که معنی آن زده است

و در عربی بون بالفتح افزون آمدن و فضل و علم

بو همان - از اساسی هبته فارسی است همچون فلان

و همان و بومی بچه و آن وز بدان آمده -

بویان - بوی کننده -

بوی بردان - کنایه از اندک اخلاق از چیزها مخفی ماندن

برون و چیزی شنیدن -

بویدان - نظریه را گویند که بدان چیز

از عطاریات کرده باشند -

به آفرین - نام خواهر هفتد یار گشتا شایه

که او را ابجاشایه میگویند و بود و در روئین در

محبوس و شته بعد از آن اسفند یار استخبار رفت

جایکه در قنار گل و میوه های خوشبوی باشند
تباری برستان گویند و چون باکاف تازی است
مکسور بود معنی آن ستانده بوی و بوی را برستان
کذا فی زلفا گویا -

بو شیکه سستن - کنایه از بویانی بوسه کردن
بو فکانه - جابه است که در روم با فکانه نام

برنگی دیگر نماید کذا فی الادوات و گویند که بخت

دار و داین و بختی شست و در قنیه است که

جافوریت در اوزم که بندش گراست نامند و نیز

در قنیه است بوقلمون آفتاب پرست و جامه

و تسان است از بندگی شیخ الشیخ سلطان

قدس سره الغفر که آن جافوریت شل حرا

اما از آن بزرگ شود و رنگ دی بنایت خوب

میشود و بهر ساعت برنگی دیگر نماید و در نسخه دیده

شده است که پرنده است و در کوه های بلند

رنگ نماید بگویند جافوریت از حرا قدس

بزرگ که در کماهی گوناگون نماید و هیچ برنگی دیگر

و میانه روز برنگی دیگر و شب برنگی دیگر خنجر

و بعد از شمس نقطه بهار آنرا سیاه آورده بود

و اندک اعلا اما در استعمال نفس بهر چه دیگر که بنال

نماند آنرا نوشیدند گویند -

بوکان - بالفتح زهران که تباری رحم گویند

کذا فی الشر فنامه و در اسان اشعر از بون و شسته

چو کاست و این محمل است اگر چو کان جمع چوک

باشد پس با هم باشد و اگر چو کان ملائم گوی بود

و احبابی گشت آفرین را بخت داده کذا
فی الشرفنامه لیکن معنی ترکیبی نیکو تحسین است
بهاران - بالفتح وقت بهار -
بهرام چوبین - باجم فارسی نام لشکر بهرام
بن نو شیر او آن چوبین سبب آن گشتند
که در آن قد بود و فریبی نداشت
بهرامان - بالفتح کل مصنف و جامع نگین حریر
چوبین - باکاف فارسی و بالکسر نایب
نیکو اختیار کند و کسیکه سیم را سه کند تا پیش
ناقد و نقاد خوانند
بهمان - از بندگی شیخ واحدی بالفتح محقق
و مشهور لکهرست یعنی از متاع فلاحت و نیز
جهان بختین یعنی آن نفع باشد
بهمن - بالفتح نام درونی که بر دو نوع است
سرخ و سپید برای نفع باد و فریبی و قوت باد
برندش بهندش بگنده خوانند و در زمان
و مدت ماندن آفتاب در برج دلو و نیز نام پادشاه
ایران زمین که اردشیر و اسفندیار نام داشت
و بهما دختر و نکو و این بود یکصد و چهارده سال
ملک اند وقت مردن تاج و تخت بهما داده شد
نام همدانیت که نامی اشرافه در علمای مذکور است
که بهمن ماه را گویند و در لسان اشراف آن نام کل
آن دو نوع است یکی بهمن سفید و دیگری بهمن سرخ
بهمن - بالفتح و با الف فارسی یعنی عسکری
بهمن - بکسره نین تو انگریزین نیز آفتاب بهمن

بیابان - یعنی هر کس ضد غالی -
بیابان - طائفه آنکه اعتبار ندارند و ایشان
نزارند کذا فی الادوات -
بیابان - معروف که دشت است -
بیان - بالفتح یا کذا آنکه را شدن و فصیح شدن
و در فارسی جانوری است گنده و شمشیر که فی القینه
چشمین - غا جز شدن و ماندن کذا فی زفا نگین
و یعنی بی شکستن و بی شکستن مرکب است -
بیچین - نام شیرین است که گویند و در زبان عامه
بیخ سوسن - معروف که بهشتی و بیخی گویند که
بیدین - با الف فارسی و وال موتون و زنت به
بیدم مردان - بی دعا و اولیا یان -
بیران - بالفتح نام لشکر افراسیاب و قبل
با الف فارسی و کیفیت آن در شرفنامه مرقوم است
بیرون - بهمن می بازو گویند کذا فی لغات
بیرون - همان بیرون ضد درون -
بیشین - باز فارسی نام سپه گوی که شاهزاده
ایران زمین بود و خوانده او درستم که عاشق
منیره دختر افراسیاب بود و میگویند که شب خفیه
در گوشه شک منیره درآمد افراسیابش گرفت و با او
زندان داد چون شمشیر شمشیر چون بجا بهان
زد و نیز در خلاص داد -

بیستون - با الف فارسی نام کوهی که سر راه
بگفته بر و ز کندی و ادوات مذکور است نام کوهی
که شیرین کنند میان آن کوه را فرموده و سنده

ادوات

در کتب

و گنجدین آن کوه بود که موت شیرین شنید
 خود را از بالای آن کوه افکند و پناک کرد و
 تسامع است از بعضی خراسانیان که روایت
 صحیح و شهور است که شیرین چون شنید که فراد
 بدین حادثه مراد و هم خود را از آنجا افکند جان
 داد اما این روایت مخالف روایت خواهد بود
 گنجویست رحمة الله علیه زیرا چاشنا گفته اند که
 شیرین خود را بر تربت خسر و کشته است این است
 پنجمین کمن - بالفهم بایر فارسی منکره شود و
 کمن و قیل بر آگند ساز -
 پنجمین شدن - بالفهم بایر فارسی گریختن
 پنجمین زبون - بالفهم بایر فارسی تفرق کردن
 بیست و یک گریبان - جان بیست یک
 بیکر که گذشت -
 بیستین - بایر فارسی مملکت فتح زهر قاتل -
 بی سخن - بایر فارسی یعنی بیشک کذا فی القنیه
 بیسران - بایر فارسی آنان که تربت از مادر
 و پدر نیافته باشند کذا فی القنیه و غیر آنان که پدر
 ایشان کسی نباشد ای صاحبی و معینی یا مادر و پدر
 بیشک گیرش بشکین - بایر فارسی و شیرین نموده
 نام معروف بندگی خود از نظامی و طایفه نایاب
 قدس الله سرها کذا فی القنیه -
 پانزدهگان گور افکن - اسی مردان دین و
 زور آور و پهلوان -
 بزرگان - نفستین بر جستن -

بهنکن - بالفهم بمعنی بکلی است یعنی زن تازه و جوان
 پهلوان کردن و پهلوت می کردن - کلام با
 بالفهم بمعنی گریختن -
 پهلوان دادن - بالفهم و بایر فارسی گردانیدن
 پهلوان کردن - بالفهم بایر فارسی بر بری کردن و تربت
 بر پیشه زمین - آفتاب -
 بی قتلون - نام مردی -
 بیگانگان - با هر دو کان فارسی جمع بیگانه -
 بیگمان - اسی بی یقین -
 بیلقان - بالفهم باللام موقوف نام مقامی که
 خواجه مجربلقانی شاعر از آنجا بود -
 بیارستان - الفهم الراء مقامی که در آن بیارستان
 چنانچه گلستان و نمکستان زیرا که این الفظ
 مرکب اندوخته چون ترکیبی کنند که شیرین با قبل
 میسرند اما فخر اجتماعی یافته اند -
 بی غیران تروا من - آن صاحب خلک فاسق
 باشند کذا فی الاصطلاح الادبیه و تامل کن کتاب
 از کسانیکه مایه نگی ندارند و در کمال و ایشان
 بدترین انسان اند زیرا که کسیکه غیر مایه ندارد
 او را تحقیق در عذاب است -
 بی نمکی کردن - سکنا به از نیزگی و بیوفی و بی وفا
 بی نور کن - اسی بیرون کن کذا فی القنیه و غیر
 بمعنی بی آب کن و روشنائی و نور کن -
 بیو گندن - بکاف فارسی بیگندن کذا
 فی حاشیه زفا گویا -

بالندرو - بفتح همزة اندرو را و او یعنی بکشتن و
کذا فی التاثراتی -

بالو - رخ که بهند وی به گویند و قیل و او فارسی
و در اوقات بار نیز فارسی است -

بالو - عروس معنی آوند گل در شراب حال کرده اند
بفتح و بالفتح و الکسر و بدین و آنچه در کتاب
و قیل بفتح می که بر سر تازیانه و عصا و شال آن
سند و در اسان اشعار نیز معنی بوزن لثو که بدان
بچکان باز آمده است و آنرا قیل گفته است
بفتح قاف و فتح میم و فتح تهمید بدان کرده است
که می بیند آن رنگ در آن که بدان و از و شال آن
بگویند و نباید تا لیش جمع است -

بچه کو - با حیم فارسی - نام زاده بتا درین لفظ
خداوند و زراعت کننده -

براه گاه - با کاف فارسی آن گاه که بدان
زراعت کنند و جفت راند -

بر شاخ آهو - یعنی وعده دروغ و معدوم را
موجود نمودن در مرغ و غیره ای بی بنیاد که دانسته
الاصطلاح الادوات اقل این ضرب مثل است
جاییکه حصول مقصود ممکن نیست و وصول بر او
مستعد نیست زیرا که شاخ آهو نمایی از برگ باریک
و پهل از آن خارزار است و بسبب نفرت و وحشت
او خود و صال و شاخش قریب مجال وصال آن
درین صانع عجم برات عاشقان بر شاخ آهو
و این بعضی ترکیب است -

بلو - بالفتح و الکسر از مودن -

بلو - بالضم و بابر و بار فارسی یعنی بیک
عکس را گویند -

بلور - بالفتح خانه و پیش سراسی جدا گانه -
بلور - بالفتح بهر مقدسی -

بلور - با کسر و بابر و او فارسی حضرت پاک است
که بهر فرد که از او بیرون نیامده باشد -

بلور - با کسر و بابر و او فارسی کلنج -
بجقو - هر چیز زنده -

بلشمو - اسی بوکن -
بلو - کثیر یعنی بسیار -

بر مو - بالفتح تظار و الید و معنی زینور و عسل تر اند
بر تو - بالفتح حاشه باریک که ذاتی اقل و الا
و در زنگ یا بابر فارسی است -

برو - بضم تین یعنی ابرو که ذاتی حاشیه زنگ یا
برخ زنده نام او - یعنی ذکرش نکنند -

برجو - بالفتح یکم و ضم دوم خرمن -
برو - بالفتح و التشدید بجا که گفته باشد یوست
شتر بچه که در دست کشیده گاه و جز آن بر کنند
و پیش تا به براندا تا او نداند که بچه او مرده و منتبت
و مراد آنه بلیسد بعده شیر بدید -

بهشتی رو - اسی خوب و در نو بصورت و خوشتر
پس - و - روزه پس آگویند که پیروی کننده باشد
پیشتر - و - با و م فارسی و سوم و توف و چهارم
مضنوح بسیار روزه و امام و مقتدا -

افصل فی التبرکی

بارو - دو اور حصار - کذا ہے اس کے
بریا غنہ - تادہ گاؤ -
بر غنہ - با بزم کو سال -

باب البار
افصل فی العری

باقلمہ - غلہ ایت کہ بہند میشود و اہل نہاد بکلا
باز غنہ - طلوع کنندہ -

با کورہ - زن نارسیدہ و در تاج یعنی ابریا ہد است
با کورہ - ہر میوہ خستین کہ برسد -

ہنتیہ - بالتصغیر نام ز فی معشوقہ جمیل -

بدردہ - پوست برہ و نیز عالیہ شیر خوارہ و دہ ہر آدم
بدردہ - نو آلودہ -

بدردہ - مثل ابدانہ بالفتح بی اندیشہ آمدن سخن
و ناگاہ آمدن سخن و سخن بی اندیشہ و فوراً
بذرا لا بخرہ بعد از کذا فی الطب -

مذافرہ - محال بیکمل و ہمیشہ گرفتار کنندہ شدن
بر کہ - بالکسر چاہ خرد -

بشہ - بیرون پوست مردم و آنچه ظاہر شدہ باشد
بشارہ - بالکسر مرثوہ و مغزوہ فادون و تیکو و بالفتح شاد

شدن و شاد کردن و نیز بالفتح بازہ روی شدن
و خوش طبع شدن و گلو گیشدن طعام دلی طعم
شدن و خوش آئینہ شدن -

بضاعہ - یارہ کالا کہ بفروختن بفروشد -

بقصہ - بالضم پارہ ذہین -
بقرہ - کرویہ -

بقلمہ - کجنتیہ - گیاہیت مانند سیر -
بقلمہ - الیہ و ریتہ سنا الذیہ ان کتبت لایون
بقیمہ - بازماندہ -

بلیلہ - کونہ بانامیرہ یعنی مشربہ و نیز صراحتہ -
بلادہ - گندہ و بن شدن -

بلیمہ - جمع بلا و در قنیدہ شتر کہ وجاہت چمن چمن
بر سر گویا پہلوی گوز خداوندش می بستند و آب
و علف میدادند و یا حقیرہ میکنند و دران آثار
می انداختند تا آنہم بردہ می -

بیت اشقہ - سخن
بوقی فہ - کینت ابو کبر صدق یعنی اللہ عمت

بہوطہ - بالفتح مع تشدید الطاء و بالضم الف صرب
مطعم و آرد و باد و جو کہ فی اصحاب و شایانین معرب
بارقہ - ابر و شمشیر -

بہیمہ - ستور و کل ذابہ الاربع من دواب البہائم
بہیفہ - خور و نایزغ و نایہ آدمی و میان ہر چیز
و میان ہر زامی و اصل قوم و جامعیت مسلمان
و ہیفہ بالکسر نام شہر لیت -

بیعہ - بالفتح جان و عمدتہ بالکسر کلیات و زبایان
بینہ - گواہان -

افصل فی الفارسی

با آہمن - فسرہ - ای باہمن بی ہنری و بیدردی
و سنگدن کذا فی الفنیہ و معنی ترکیب باہمن و بیدردی
کہ دروز غم اثر نکند و نرمی ندارد -
با بخرہ - تراکہ -

با بویه سبزه است که تباریش اقوان خوانند
و نیز شگفته که تباریش با بویج و هندایر مس
و سوپهل و کویل نامند.

با جنامه - با جیم موقوف غنکیده را بچ خرمی نویزند
با حصانه - سخن مبتدیان را و چکان که معلان
صعبیان چکان را گویند.

با خفته - با خاد موقوف راهی که در غیر و بر یک
در آمدن در خانه بود و نیز گذارده چهار پهلوی قبل
با باغ فارسی که زانی شرفنامه و در ادوات معنی آن
راه مطلق نوشته است و معنی پرواره نیست
مذکور است و معنی حجه و مکر نیز مسطور است
و در لسان شهر گفته است باخته بوزن تاخته
بر واره - بشکله یعنی آنکه از غیر راه جدا آمدن باشد
با خه - جانوری آبی در غایت شهرت که آنرا گنگنه
مکشفت نیز گویند و هند کچه گویند.

با واکله - هلاک کننده و در ادوات است که آنرا
بادا و له بادا و لوط خوانند.

با و افرا - با و افره کلاه عقیقه تاج و کاکا
با و امه - آن خرقه که از پیکاله با می سه گوشه
یا چهار گوشه خرد و کرده و بوزن برای نشان
زیبایی و نیز طبعی است از ابریشم کینه و در شرح
مخزن آورده که بخیه نقش را گویند که بر جابه یک
زمان و کلاهها که در کان زنند و پیشه سازند و نشان
با و اوله - جان آبله و قوم یعنی با صبح
بو و یه - با دال موقوف گیا هست که چون

برگهایش شکافته باشند بوی ترنج دارد و آنرا
شاه ترنج نیز گویند که زانی زفا گویند.

با و روزه - با دال موقوف با و او فارسی
هر چه آنرا اکثر بکار بسته باشند و نیز جاکمه گفته که
تباریش بوله خوانند.

با و رون بویه - با دال موقوف همان با و بویج
با و ریس - با دال موقوف فارسی آن گروه
چرمین که میان سوراخ کرده بر ستون خیز نصب کنند
نیز چرمی بدور که در واک بود و تازی فلک گویند.

با و زن - با دال موقوف جان با و نیز مظهر
با و افسره - چوبکی تراشیده را گویند که کجانش
رشته در آن گذارند و در کشاکش آرنجها بکوبند
در آید و صدای از آن ظاهر شود و بندش لطیفند
با و - شهاب.

با و گانه - با دال موقوف و کان فارسی و ریچ
چمچه که زانی علمی.

با و هراه - از خدمت امیر شمال بن حکیم حقوق
که در شهر شیراز نه هفت هشت ماه متواتر با اقبال
وزیر و آن بغایت لطیف و موافق مزاج خلایق است
با و هرزه - افسونی که در زبان برای خواب
صاحب خانه و منند که زانی زفا گویند.

با و یه - خرابی و این را با مال بیدیه نیز خوانند
با و مهر - مهره را را گویند.

با و زره - آشکارا -
با و سره - نوسه آنرا دار است که پیا می شود.

بارگاه و بارگه - کلاه بار بار موقوف و کاف
 فارسی نوعی از خیمه مرتب سلاطین و ملوک و حاکمان
 بار و اوان بادشاه و غیره بنام -
 بارنامه - بار موقوف لقب نیک نهاد
 و تقاضا کردن و منت نهادن -
 باره - اسپ باگی و نام شهر و مشهور شده و
 مرت و کت و خجرو بالای او و سبوی او نیز دیوار
 حصار و ایضا یا به فارسی پاره رشوت گذاشتن
 از شرفنامه و در تاج اسامی باره ترجمه شکل با کسر
 آورده گفته است و يقال مرآت ذات شکل اما
 در محال معنی باب و حق یافته میشود چنانچه کوفی
 ملک و باره فلان معنی در حق فلان مرت و خجرو
 یا خجرو - بار نام فارسی موقوف با جنان گذر
 یا زو کشاوه - یعنی نیازمند گذاشتن القنیه
 معنی ترکیب طلب است -
 باره - چوب دستی -
 باره - باجم فارسی بدایه بازی کنند و سخره
 باسه - سیاه رنگه ذاتی القنیه -
 پاسره - بکسر سوم بمعنی زمین کشت در آب
 سیاه روی گذاشتن القنیه -
 باشنامه - سر پیش چون دانی چادرش آید
 باشکوه - باشین موقوف و کاف فارسی
 بازگونی و بازگردانده که تازی مقلوب خوانند
 و در قنیه بسین معنی نخستین منظور است -
 باشنامه - جان با بنامه که از زبان میسر گویند

باشه - نوعی از شکم که عربک نما باشی گویند -
 باغ پستاره - اسی باغ پراز کلهای شکفته -
 باغچه - آن رحمت که از رحمت دیگر متولد شود و
 در بندگاهها مردم و دیگر کردن و گله و صلیق مثل
 غله که گردد چون بخت گردد دریم بیرون آید -
 بالشتجه - باجم فارسی بالشت خرد -
 بالوانه - بوزن باو خانه مرغی است مقدار یک
 سیاه و سفید کوتاهی بادی بردخت و در آن نشینند
 و اگر بر زمین نشینند بژواری پرو کذا فی لسان الشعار و در
 شرفنامه یعنی بالوانه یا باطلی مذکور است چنانچه بایه
 بالوانه و بالوانیه - پرنده ایست که آن را
 فرشتگان مند و عرب آنرا خطاط گویند کذا فی الاما
 و در شرفنامه بالوانه مذکور است بالام موقوف و
 کسور مرغی است همچون کجنگ سپید و سیاه
 کوتا و بادی بردخت و بر دیوار نشیند چون بزمین
 نشیند بپش و بادی پروتباریش خطاط خوانند و
 قیل یا با فارسی و در لسان الشعار مذکور است
 بالوانه پرو زن حال وایه باضافت لفظ حال
 از شکاک قول معلوم شد که هر سه لفظ شکر است
 باید و یکگاه - اسی وقت هیچ کذا فی الاما
 بازم خانه - آسان -
 بانگ اقد بکس کاف معنی بانگ نماز -
 بیهوش شده - اسی بیهوشی بیهوش و روی سنگ
 باه - شجوت و پشت و شجوت افروزی -
 بیگ کندنا بسته - بابه و کاف فارسی بیگ

بسیار اندر آمده - ای باغزیده بختی که انی
بخت و ترش چنان ده - ای بر شد آمد مبار
بر سمت زنی قلیل که شمر قضای حق تعالی
رفتی پیش قناعت کن که انی المویده الفلانی
ای بصائب فقر و تهی و نرمی رو کار زنی باش
بتکه ده - بالغم تجانه -

بته - بالفتح تا باشد و جلالت اخیر که گذشت
یعنی آن سنگ در از که بدان و ابرو و مثال
آن که در بند بازیش گویند و در لسان اش
معنی قمع مذکور است -
پتاره - چیز است جادو باند و با همگان را
بانه - جائی باشد در زیر ناف -

پشته - زمین نرم -
پتیاره - جاکس چیز که در آن ز اشخار و فتنه و
باجت کذافی اشرفین و والدات یعنی حرف
و دم تار و قش است که آنرا جادو کنند و
وسوم یا رحلی که آنرا در نوید ناما و لسان اش
بوزن چهار است یعنی پتیاره بر عکس آن
به تقدیم یا تر که بدو نقطه آسمانی است بر آنکه بدو
نقطه فوقانی است -

سجام عدل بدو - یعنی آنکه دو کم ده -
سجکان دیده - بادوم و سوم فارس
قطرات اشک -

سجکان فکنده - یعنی مظلوم کذافی المویده
و نیز خوار شده و خوار کرده و بر زمین فکنده

بر زمین زده - یعنی مظلوم و عاجز -
بخت مرو ماهه - یعنی بخت که اقبال او را
نباشد و دوامی نباشد -
بخته - بالفتح پیش و بر چیز که پوست باز
کرده بود و نیز و نه فریه و رورده -

بختوه - بالفتح و قیل بضم کیم و سوم برن و
قیل بفتح با و نون و در دستور بگوید بالفتح و
دو با بضم و معنی در شمس طریقت و اندک علم
سجور شیشه بالفتح چیز است از عطاریات یک جا
آب و یا بشریت ترک کرده که همیشه میکنند و در
بر آتش میزند چون دو در آن بر می آید بجهت
معطر شود -

بختیده - بالفتح پنبه و شمش بزده از هم جدا کرده
بدانکه - بدانند و ششم الووه و را که شاکه کذافی
بدرقه - بالفتح راهبر -

بدره - بوزن صدره و زنجی است که بار ندارد
کذافی لسان اش -

بدره - بالفتح کیم و سوم بدول -
بدوانه - ای بدولت -

بدره - بفتح تین و خجیت که بار ندارد و بالضم جابه
سخت گشته و سود که آتش در زود و گیس و گیس
نرم که زیر حقیقت میزند و قیل بهر و معنی یا بار ناس
بالکسر و آتشید قوت پاک و توانائی و غیب -

بالفتح نگاه آمدن و بی اندیشه آمدن -
بدله - بالکسر و انعم با ذال خبره معنی جامه که بسیار

وهرت بسیار بکار داشته شود و جامه که ناپاک باشد
و در فارسی لطیفه و شعر به خوبی و کوشش خوانند
نیده - باضم گوی ساخته و در عربی به فتح و کشید
بمعنی بل -
بازیه - به فتح کیم و کسر و هم ببال منقوط و مکنون باشد
یا بمعنی زن بد زبان و بدین لغت در عربی فارسی
برآورده - باضم سوزش هر چیزی یعنی سرش زدن
کذا فی القنیه -
بر آورده - یعنی حصار بر آورده -
بر باره - بافتح جوه که بالای حجره دیگر سازند و بنا
بافته بمعنی غمت کذا فی الشرفنامه اما و ادوات
بمعنی اول نقطه است لیکن بر آورده را مترادف
باخته آورده است -
بر بسته - به فتح دو تمانس جاد و هر چه بنویسند
و مندر بر بسته چنانچه گویند بر بسته دیگر بسته بسته
و دیگر معنی چیزی که بر در بندند آن دیگر بسته بسته
اسخ از خود بسته باشد دیگر بسته -
بر بسته - اسی بر چیده کذا فی القنیه -
پیر بچیده - ببا آورده جو فارسی یعنی پیر و در چشم
بر ته - نام باز برایانی -
برج خوشه - اسی برج سنبه -
بر چین گاه - به فتح و جیم کاف فارسی که کذا فی القنیه
بر دوحه - شهرت پیر و در کیه که کوه قبی -
بزده - بوزن نه زده شخ گویند کذا فی لسان
برده - بوزن کرده اسیر گویند -

بر بسته یعنی گیمه تنه زار و غیره و در عربی
بر زده - شخ و ساخته بلند شده و بر بالیده -
بر زده - بافتح شخ و زخت و قیل بپایه -
بر کشته - بکسر تن بریان کرده -
بر قه - به فتح شهرت بشام -
بر کمر کوه - با و او فارسی یعنی بر میان کوه و بلند
کوه و قیل تا آسمان چهارم -
بر کمره - بافتح واکش کرده آن عطایات است
و قیل پاکان فارسی را ایضا با نام فارسی سینر
خوانده اند و این اصح است کذا فی الشرفنامه و
در لسان اشعار بکسر بوزن سلسله است -
بر که - بوزن سر که آگینه زده کذا فی فرهنگ معانی
رفع الدین متقی و باضم مرغابی است -
بر پایه - بالکسر همان بر پایه مذکور -
بر خنیده - به فتح کیم و سوم قرز و عاق و نافرمان
و مخالف و خود را می و عاق و ماسی شده -
بر منه - بافتح قوی اذالت در و گران که بدن
سور راخ کنند -
بر نامه - بوزن و معنی نامه -
بر نامه - بوزن گلخانه یعنی خانه گلین کذا فی
لسان الشعرا -
بر ناه - از بندگی شخ و اهدی باضم محقق است
و خلق اینجا بافتح خوانند جان بر نای یعنی جوان
و ظرفیت و خوشی چنانچه گذشت
بر شخ شاله - باشین موقوف بندگی مخدوم است

سین و دندانکه در شیر اطبا فی مخصه پس بر سر راه بود
برنج زرد و شب بختی و در اینجا فارسی داشته و
شعاعها افزوده بر دست که ده فریاد کرده که
بیا بچ شاد و این بیت خواندی بدیت این شهادت
دول سجاد بر فروخت - از بگذارد بر بچ شاد
بود - کذا فی العلمی -

بر واره - بالفصح همان باخته یعنی ملک مرزوم
گشته یعنی راهی که غیر از معارف در آمدن خانه
بود کذا فی الشعر فنامه و در لسان الشعر از کور
بر واره بالفصح بار مرمله حجره بالاترین و در او
بدان هر دو معنی و معنی گذارد چهار پهلوست -
بر و قه - بفتح اول و سوم گویا هست که بخور
آن شکم گوسفند در و کند -

بر واره - آن تشک که پیش عروس بر افروزند
و نور و قی که پس از رفتن قومی یا در عقبه بپزند
بر و نه - بالفصح سه قماش اسی بدو در او
بابا فارسی یعنی بقیه جاسه و سیله قماش است -

بره - بالفصح بگو گوسفند که از ادبکی گویند تبارش
حلال نامند و آنکه حلوان میگویند غلط است چه
معنی آن مردغال گوی است و مردی که کابین
و نتران متناهد اعمار عند اهل العرب حلوان المراه
بهر است و نیز پارسی مشد آید -

برجم تا فته یعنی یکجا جمع کرده و پیچیده چنانچه
چندین یکجا جمع کرده و پیچیده تا یکدیگر بپایند
برجبره - را بگذر کذا فی الدستور -

بریزه - بایا فارسی کنایه از فارسی و در بعضی
پیشیده پیشان پیشان کرده شده و برافشاده
برین و اوره - اشارت بکوه خاکست بظلمت
برین سفره - اشارت بسوی فلک کذا فی القیمه
اقول اشارت بسوی دنیا و زمین و نیز بالاترین
برین پاکوه - ای بادشاه بزرگ موصی تریسی
بزرگ و بالاترین بادشاه بزرگ کذا فی القیمه
و نیز اشارت ست سوی شاه -

برغاله - بچه بزرگ در بند غلط از آن گویند آن
که تبارش جدی خوانند و نیز بچه گویند کوهی -
برزخه - باضم ایچه بر و شاخ و زنت افکنند
تا از گردنباری شک که نگر دو و در دستور سلط
ایچه از شاخ بر افکنند -

برگله - باضم باکاف فارسی یعنی گله بزرگ
بر بچه - باضم باکاف فارسی همان برغاله مر قوم
برمه - بالفصح طرک افه اذان بزم -

بره - زمین گریه و میوه خوشبوی که مرغ خوب و
بریشه - باضم گنج دارد کرده و قیل حرف کیم
فارسی کذا فی الشعر فنامه و در زبان گویا یعنی گنجاره
و در ادوات ست گنج بزرگ کرده اسی گنجاره -

پسته - بالکسر و بابا فارسی میوه است مشهور
که بالادست میوه میباشد و آنکه در هن کشاده بود
آنرا پسته فشان نامند و مستطاب بدین معشوق
و مغزش زینت لبب هم میکنند و لبته بابا تار
بالفتح ضد کشاده و حریر نقشش که عطاران بدان بندند

بمسعوده یختمتین بهینن ملتین و عینن نجبه
سازداری و مرد ساخته برای کاری -

بمسووه بافتح دست دست ندیده شده فخر
کس و لاسه و بمعنی سواران کردن هم دیده شده
بسه بافتح یعنی کیا بهیست که اندک ایل الملک کند

بسیچید سوم و چهارم فارسی ساخته و قصد کرد
بشخوره پایمال کرده و بناخن کندیده

بشغره بافتح ساخته و پرداخته شده
بشکله و بشکله کلاهها با کس کلاه و کلاه و کلاه

کذا فی الشرفنامه و در ادوات بیجا شین و بیجا شین
بیشیمه - به شین بیجا شین

بشجه بکترین قتل و شین بیجا شین و بیجا شین
بشته - به شجه بکترین قتل و شین بیجا شین

از آن بابیک کرده شکل جنگال بیجا شین
بیشوایده - به او اندازی شوره پریشان

به حد که بفرموده و فتح و دوم و اول و اول
بعدم بازده - یعنی نیست کند -

به تله - بافتح باغین و بیجا شین و بیجا شین
بفطنه بهار که جان بقوله الحمد

بفطنه بهار که جان بقوله الحمد
که به شین و لانی مانند نوچه و نوچه

المنه به شین و لانی مانند نوچه و نوچه
المنه به شین و لانی مانند نوچه و نوچه

بازده - یعنی نمون و نوچه
بکیکه - بوزن غره و نوچه و نوچه

کذا فی الشرفنامه و در لسان اشرف الالباب
مقوم است و در ادوات کلید که تو بهیست الله علم

بلاوه - بوزن خوابه غامد کار -
بلاوه - بافتح و زان و شنام و زانکار -

بلیله - صراحی و کوزه با نول کذا فی الشرفنامه
اقول معنی اخیر قانیهی ست چنانچه گذشت و

در ادوات و دستور معنی اندوه نیز مطرب است -
با نوده و تاج سخته از ماست حیث ال لایه

ببسته بهار و در ماست از ماست و الکس
بسته بهار و در ماست از ماست و الکس

تکلی و تکیه است پس معلوم شده که بسته و معنی
پشتواره و تکیه است -

بلیله - بافتح بهار و در ماست از ماست و الکس
بلیله - بوزن بلیله و در ماست از ماست و الکس

معروف که به شین و نوچه
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس
بماهی روان شده و در ماست از ماست و الکس

و اورا بیک قول کرده میان کرده است قبل
و در هیچ تصریح نگرده اند اما معلوم میشود که شانه
قول دوم نسخ است -

یومیه - با بار و فارسی آرزو مندی کذا فی الشرفنا
و در لغات اطیب است شانه که بهندش دفا و
نامند و نوعی از ویدان که آن توسط باشد و نیک
استعمال ابد اینها شمشیر و جوی ناب و شامان کمال
سوار خانه - بار از عتق بنای بلند را گویند
و خانه که در وسط هم بار آبی نشینند و اگر بار یکسور
خوانند خانه بلند و بروج بزبان پهلوی کذا فی فاکو
بهمانه - با فتح عذریا گناه و آب ندیده آردن
و همچنین پیوره و نوون و معنی و اسلم هم آمده است
که امی القنیه -

بهاجه - بفتح کیم و بهاء هم نیکو شدن -
پهلو - با الف کیم و کبایه و زینت و با فتح بوانی
و شامانی و شامان کیم و نیکو شدن -
به کیم - با فتح و ن جوان و تازه -

به دله - به وزن مشعل نام مادر امام عامه کیمی
الوقار بهیم است رحیم و مد فیض نام مکرر از قیم
به به با کسر میوه ایست اناسی و آبی نیز خوانند
مانند سیب بوی خوش دارد و از و شراب سازند
چون چای و پودش شفا یابد و بشو و قبل و نیکو و نر
نرخند آن مشوق نسبت کنند -

بهرانه - نام دشتی و معنی رخ و ابریشم رخ -
بهره - بفتح نفیس بخشش که بازایش حصه خوانند -

بنفشه - بفتح کلیم و نیز گویا بهیست که در آینه
و به سبز و کبود و اندکی لبیای زرد و خورشید
بر کویع و سجود و چشم و گوشش نسبت کنند و قول
بنفشه کرده - امی کبود کرده -

بنگاه و بنگاه - کاهجا با نون مجزوم و کاهت
فارسی آنجا که رخت نهند -

بنوه - بفتح کیم و بنوه میان بنوه کور امی و بنوه
بنه - با الفم رخت خانه کذا فی الشرفنا و
با الفتح رخت که بآن ده عمارت را برابر کنند
کذا فی القنیه -

بنیقچه - به وزن عایت شکایه بن کذا فی القنیه
بوقچه - با الفم بوقه کذا فیما ایضا
بوقچه - با و فارسی و بنوه و بنوه و بنوه
آن بگذاردند -

بور و - شدن و گشتن -

بور - با الفم شکایه بن کذا فی القنیه
شکایه بن کذا فی القنیه و بنوه و بنوه و بنوه
آوردن بهیست بود و بنوه بنوه با و و بنوه
نیز که بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه
بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه
بنوه - با الفم بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه
و در لسان شعر از فاکه یا معنی مکرر که بنوه بنوه
سطورت و بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه بنوه
بنومده - بفتح اول و کسری بنوه بنوه بنوه بنوه
قبل بضم دوم کذا فی الشرفنا اما در ادب حرکت

و در عربی میانه چیز است -

به سکه - الفتح پستی باشد که با نام پنجه پست و وزند
بیشتر مکان بر دست کشند و بازو شایسته پنجه را بپوشانند

به پنجه - الفتح باجم فارسی هم در از بهمن ماه که
روز جشن اهل عجم و عربیت دین روز طعنا است

بهمن سنج و سپید اندازند و در زغال گویا است اول
روز از بهمن ماه است و آن اهل عجم را نوحی است

که در آن روز طعنا و پنج مطور سازند و در زغال
است که آن موسم دوم روز است از بهمن ماه و در

دستور مطور است آفراده رستان که بعد از بار آید
به همه با بضم سوار ویر و اشک و الفتح بز و گو سپند

و در مصالح ست سوز نیزه چون بره و بزغال و نیزه
بهسانه - الفتح جانور است معروف که آن را

تباریش بوزنه فصح را به جمه و نون مشد و کثیت
وقیل آباد کار و در صورتی بهار سکه و الله اعلم

بهسانه - با کسر کچه سفید و قمریان و در عربی
الفتح زن خوشبوی و خوش نفس -

بهمنه - الفتح دروغ گفتن -
بهیمه - الفتح حیوان چار پای -

بهیمه - الفتح همان باد افرا و قیل با بار خاست
و آن خوب که ترشیده گویند که چکان رسته

بهیمه - که در اندیش هندی لوطا مانند و کثرش که
بهیمه - با کسر سکه ترین چیز است -

بهیمه - با بار فارسی همان میانه که گذشت
پیاوه - با بار فارسی مشهوره نیز نام گلی است -

بیجا بوه - با بار فارسی نوعی است از بواهر و کافران
گویندش که گاه رباست و معنی ترکیبی برده است چه

جاده تباری زبان راه فراخ را گویند که آنی است
و در طب حقایق الاشیاء است که جاده بیافوت است

که در بابتش فرق توان کرد -
بی خیمه - خرفه -

بیانه - خرابه -
بیستانه - معنی بیگا و آمده که نقیض آشنا باشد -

بیانه - نام شهر است -
بجسته - با بار فارسی و خاصه منوم در مانده و عاثر

و در اوقات الفتح فضا و منم نیز است و در اوقات
بوزن بی جسته مذکور است اما در هر دو وصف توج

مکتوب است و الله اعلم بالصواب -
بی ویره - شوق و بی شرم و با بینا و در زاد و آنکه

هر دو دیده می کشیده باشند که آنی الفتنه و نیز
آنکه ناشناسی کند و میانی کند در چیز است -

بیراهه و سیرا - کلامها با بار فارسی معروف
و الفتح آنچه بدان نیت و زیب کنند و نیکوئی

و زیادت معنی اخیر از شرفنامه است و آن است
بیسره - با بار فارسی نوعی از سکه و نیزه خرس که

از پ زاده باشد
بیشه - با بار فارسی دشت و نیستان و جنگل و

در زغال گو یا م قوم است که نیز سازیت مثل منگ ربا
پیشه - با بار فارسی کار و هنر و حرفت و عادت

و رسن - فرما را نیز گویند -
پیر چپساله - با کسر با بار کاک و ملک و نقل و نیزه آدم

پیر چپساله - با کسر با بار کاک و ملک و نقل و نیزه آدم

که زرش وفات یافته باشد.

پهلو و پیچیده و کلاه با یا فارسی ناهق و
باطل و بی نفع و بی فایده و نیز جامه نیم سوخته که
بجای کار نیاید و صاحب خاک و یا بعضی جامه که از آتش
آتش زرد شده باشد آورده.

فصل فی الترمی

برگه - بافتح کیل -

بیره - بالکسر ازین سو -

بقه - بالضم کوساله -

بله - بالکسر اینجا -

بلکه - بافتح تهر -

بیر قوله که بکسر کیم و فتح دوم و چهارم بکلیار -

برمکه - بضم کیم و سوم بریز -

باب الیاء

فصل فی العربی

باری - نام خدای تعالی و آفریننده و نیکوکار
و داننده تبارک -

بازی - از آن مجسمه بازی که بدان شکار کنند
و بعضی او را لعب در فارسی است و نیز بعضی بازی
و یا پیرایه مرکب است -

باغلی - از جنس حبوبات گل و در بعضی محول است
و پیشید لام نیز آمده است -

باجی - بازی یا نذر و چیز و همیشه -

باکی - بجا کننده ای گرفته -

بانی - بنا کننده -

بالکسر یا تازی قلیل و یا سو و کم و یا سوار و سوار
بینه و کلاه - یعنی آن بینه که بازگیران در
کلاه شاگردان میزدند و یکی را میگویند که بینه در
کلاه است بشکن و چون او به دوست و آن کلاه
زود میکند بینه نمائید و دو آنکس تحمل میشود
تمام نطق و هنگامی می خندد و نیز کنایت از است
میچانه - آنچه بر سر تیغ چیزی بپزند -

بیگاه - غیر وقت و درنگ -

بیکه - باشد -

بیله - بالکسر قیل حرف دوم فارسی نون از
گیاه دار و وزیدن گشاده و خشک که میان دوش
آب بود و نیز ریم که از خون پیدا شود و نیز کرم
که تخم از ریشتم است و بعضی با عربی هم گویند و

بابا و یا هر دو فارسی یعنی زمین مذکور گیاه است اما
در اسان اشعار وزن بیله یعنی ریم که از خون
مذکور و در قنیه بیله شمع بوی و آن یعنی خریطه عطا
میباشد یعنی چشم و دیده و مصرع دیده و حساب
و موقوف و عاقبت اندیش -

بیاه سبایه فارسی بر وزن بیاره بکس و
غریب و تنهایی قدر و بی متره و بی اعتبار و
پیش که بدان گلو آن خیمه آن را شک سازند و بحدت
با هر روز از آن کلمه یعنی میوه بر وزن دیوار عدد
و نه هزار را گویند و اول درست تر است کذا
فی زفا گویا -

بیوه بافتح و نیکه شوهرش مرده و مرد و نیز

بحری - آنچه دریائی باشد -
 بجنحتی - با نعم شتر نخل اسافنی قبل شتر سرخ مو
 منسوب است سوی جنت که آن نام بادشاه جیا
 بود پدر او نصر بود.

بدری - بیابانی -
 بدی - بخش گوی -
 بری - بالفتح مع التثنید آنچه در خشکی باشد
 و بری بالفتح و تخفیف بی عیب و نیز -
 بشتر حافی - با کانه نام و لی که با بر منته میست
 ابوعلی - شاعری بود در نگارنیش مستثنی
 که او را ابوعلی دقاق گفتندی و نیز حکیم مشهور وزیر
 خیرالدوله بادشاه سی که نام پدرش سینا بود و
 یعنی گمان گویند که ابوعلی شاگرد لقمان بود و غلطت
 اشارات و معنی و شقا و قانون از کتب لغات است
 یعنی کسی که نسبت غرانیل علیه السلام -

فصل فی الفارسی
 بابی - نام جزیره ایست برانی پدیدین
 که در آنجا کان زر و جواهر است -
 بابی کوی - نام مردیست که بسیار باطل و
 نیکو کار بود -

بابی - نام شیشه ایست در تبریهو که یکی از
 قرصی و امنان است که میزند که اندک چیزی موار
 در آن چیز افتد و در آنجا بر تیره نشود که آدم
 و ...
 که در آنجا ...

لوکشا بگی مزاج و در ادوات ست ای باخوشه
 و تازه رونی -
 باو ام ساقی - ای چشم عشوق -
 باو ام کوهی - بششم فارسی مستی ز بادام
 که در کوهها پیدا شود بغایت گرم و ترش است -
 باوای - ابدال موقوف و بابای فارسی است
 رونده و تیر گام -

باو سمری - محبت تکر کردنی مغرور و کدکوش بود
 باو غیسی - یعنی معجزه عیسی علیه السلام -
 باو سیاقی - یعنی آبادی که از جانب میان کوه چنانکه
 حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله فرمود
 افی و جدت نفس الرحمن من الیمن - یعنی
 بدستیکه یافته نفس جان را از جانب یمن یعنی گویند
 مراد از آن خواجگه اولیس قرنی است و گفته گویند
 زمین باوایانی و ادبست و آن باوای لطیف است
 و گفته باوهار مراد دارند و در اصطلاح سراجگان
 باوایانی عبارت از نفس و عانی است زیرا که
 رنج طرد است و در شرح مخزن میگوید
 باوهار است -

باوای - اسی باشی تو در حالت خطاب است
 چنانچه در غایب گویند باو -
 باوخیان و شتمی - یعنی کثافتی بزرگ -
 باوای - یعنی و نیز کلاه است که من گام باران پوشند
 کتاب باران جامه را تر نشوند و آن طریقه دیگری است
 به خدا می - برای موقوف خداوند و راجع سخن

باز

و دیگر نسخ متاخره موبلی بار خدا می نوشته است
و شعر ابرهم نموح را بار خدا خوانند چنانچه گذشت
بارگی - برابر موقوف و کائنات فارسی یعنی آیه
و بعضی گویند که اسپاگیر و نیز برپای جایی را گویند
این هر دو معنی اخیر از زبان گویند و در بعضی قریب
معنی اندازه قدح توانائی مسطور است -

بارسی - نامی از نامهای خدایتعالی و گاه
بر بلوک و سلاطین نیز اطلاق کنند و از برای
تقلیل و اختصار هم آمده همچو القصد و بهر حال
بهر حال یعنی مرتبه هم گفته اند همچو کیاری و دیاری
و سه باری و هر چیزی را که بار بار و سنگین باشد
نیز گویند و معنی گاهی و لایمی هم آمده نام قصیده در بیان
بارنگ و بوی - یعنی آب و آب و کر و سر
و استقامت نام -

بارسی - معروف که تباری لغت اندیش
طشت نیز گویند و نیز مرکب یعنی با پیوسته -

باصتی - معنی اقتصاد و فروتنی
باشکونگی - باشین و هر دو معنی فارسی با نگی
با گریزی - با کائنات مضموم و قیل نیز فارسی
مضموم واضح است که بابا تازی مضموم است و
اصل این کرک و پزی است یعنی بز و پزی و زاری
بعد مقل شده است یعنی وانی و بزگی و بعضی
میگویند که بز کجاست و با هر دو فارسی مضموم
و از دیگران لغتی موقوف است و آنرا اصطلاح
بالانی - اسپاگند و اسپاگیر -

بالاسی - اسپاگیت و نفع بابا فارسی است
و در زبان گویند یعنی افزای و صافی کن و صافی شود
و افزایند و در قنیه و شرفنامه معنی صافی کننده
و صافی شوند -

بالش عالی - اسی سندی عالی -
با ورجی - باجم فارسی چاشنی گری که بر سطح
باشد کدانی علمی و فی القنیه الضا

بجای - باجم فارسی یعنی جان و توقف کن
امید را نظر داشتن هم هست که از پاییدن باشد -
بپای میل می - اسی قزاقی -

بقرجای - یعنی تبر کدانی علمی و معنی ترکیب جات
بجکی - باجم فارسی نویسنده -

بچک خونی - اشک خونی که عاشقان غمگینان
بچه طاقوس علوم - آتش و آفتاب و حجرات
نقیس یعنی لعل یا قوت کدانی القنیه -

بچه کوی - باجم فارسی جان بچه که کوز سطر شده
بجاکل افکنده و ارمی - اسی مظهری دار -

کدانی القنیه و اقوال معنی نوار و زبون دار -
بجنت و ندان خای - یعنی بخت و نالوتی

بجزدی - با کسر و تکرار المعنی و نامی و پوشیده -
بخشی یعنی پیر و بی آجا صلا و گویند آفریده

بخشای - امر بخشدن بخشنیدن و استغث
آوردن و شفقت آرند -

بخشای - یعنی بخشیدن و بخشای -
بخشی یعنی بخشیدن و بخشای -

بخشی یعنی بخشیدن و بخشای -
بخشی یعنی بخشیدن و بخشای -

کذا فی الشرفنامه -

بر روی - خریطه زرد پول -

برانی - مردان را گویند که در عوسی همراه
نوشاه بخانه عروس روند و جامه کهنه و شال

آن باشد که در وجه برات مواجب بپردازند -
جستی - غرور و تکبر و تجبر باشد -

سج آوری - یعنی سج آتش آن سبب بر وج
حل و اسد و قوس -

سج آبی - و آن سج است سلطان عرق و توت
سج باوی - جوزا و دلو و میزان -

سج خاکی - سج اندوختن و سنبله و جدی
برنجی - بافتی آنچه بدل چیزی کسی دهند و

قدری و قیل بازار و نیز بازار فارسی خوانند
کذا فی الشرفنامه و در لسان اشعار اند که بر

بر وزن کرمی خدا آنچه بدل جان کسی دهند و در
ادوات نیز چنین است زیرا چه گفته است آنچه

بدل کسی جان دهند که عرب آنرا فدا نمک است
و نیز در کتب و وزن عربی باره آن چیزی این لغت است

از برنج و این بام و دست و تنگه و یا آنچه گویند
برنج و تنگه -

برنجی - بضم که و سیم ستیزه کاری -
بر روی - بافتی گویا هست معروف که خنجر

خنده میشود و نیز گویا هست که در آب رود و دهند
بیت زاننده کذا فی طب و خاتون الاشیاء فی القنیه
بر روی - سج -

بزرگرمی - بازار و قوت بزرگرمی کلاجا بافتی
باکات فارسی زرعت و کشاوری -

برقع محلی - شب -
برگ گار و رونی - دو نیمت که آنرا بشیر

آه و دستک گویند -
برگرمی - بافتی باکات فارسی مختصر گیر می است

برگی - کلاه و دروازه باشد که زاهدان بر سر گذارند -
بر ماه مشک فارسی - امی خط سیاه بر عذار خوب

بر نایشی - یعنی نشی تقصیب آمده -
بر نانی - جوانی -

برنج کابلی - تخمست و دانی و آن کوچک و
بزرگ می باشد و کوچک آن بهتر است و بزرگ

آن مائل بسرخ است -
بره دو ماوری - کنایه از سختی و پیچیدگی باشد که

از عواطف روزگار آزادی و کاشی و نقاشی و پورا هیا
بر میان خوبی - ای نرم خوبی و خوش خوبی -

بر و مندرمی - بافتی با و او فارسی بر خور داری -
برهنه سری - مجرمی و بیجستی و محرومی -

برمی - پاک آمده و پاک سبزی و مغز و کف دست
بر زنی - یعنی با حسیا تمام کذا فی الشرفنامه -

بساط مقرر احسنی - بساطی که آنرا مقرر احسن برید
نقوش مختلفه به وزن کذا فی القنیه -

بسر باری - رای بر سر آن کذا فی القنیه اقول معنا
بار سکه که بر سر بود -
بس - بسید و بس کذا فی الشرفنامه و قرآن معنی

به تقدیر آنکه بار فانی را چون امر تازی باشد
 یعنی چنین باشد پس هستی و بسند و هستی
 به سر و سستی یعنی سستی و اندک سعی آمده
 بیشتر می شود - شعله را گویند که علت شتر و شتر باشد
 و آن نوعی از آراس و درم و درمیدگی و جوشش
 باشد که در بدن و اعضای آدمی به سر -
 بشکارس - یعنی کشت و زراعت آمده
 و بشکولی - شور که فانی را دستور اقبال این است
 مرکب نشتر و کولی است یعنی آن جلدی و قوت
 و سختی کش مرین باشد اگر بار مصد - به باشد که
 بای خطاب باشد پس یعنی آن بشکول هستی بود
 و اگر بار وحدت و تنگید باشد بدین که بار فارسی باشد
 پس یعنی آن یک دردی بشکول باشد -
 بشلی - یعنی بچسبی و درآ ویزی -
 بصورتی خم شمی - ای باه و خم شمی -
 و بطر خاب زرای کنایه از صراحی شراب باشد
 و بخلتری - کنایه از بخلت و شرمندگی -
 بعد از خالی - کنایه از شکم خالی -
 بقتری - یعنی یک و سکو و هم آنچه با فندگاز
 باشد و آن جوی است که بهنگام بافتن بر جا
 زند که فانی القنیه و در لسان الشعر بقتری
 بر وزن اقتری بای تازی بهت و بهت کارگاه
 با فنده را گویند و در زفا گویند بقتری یعنی
 یکم و سوم کارگاه جولاه و در ادات ست کارگاه
 با فنده و آن چوب که بهنگام بافتن بر جابنه مند

بکار آبی - بلاضافت یعنی بشر بشکولی که
 بنی القنیه و بالوقت یعنی بکار میوه آبی -
 بکمر پوشیده روی - کف یا از شراب که
 آنرا هنوز از خم بر نیاورده باشند -
 بکمر روی - یعنی که آبی است و آن چوب پوشیده بر نیاورده
 بکینی - بافتح یا کان فارسی نوعی از شراب بود
 از اچوب فی پند تار شیش بنید گویند که فانی القنیه
 از قمر نیز میشود -
 بلا در می - نوعی از حیوانات که از بلاد ترک کینند
 بلبلانی - یعنی یکم و سوم طعامی است ترکانی
 که فانی القنیه و در علم یعنی علوی است و
 این لنت ترکی است -
 بلبللی - یعنی یکم و سوم صراحی و کوزه و ساغر و
 یعنی شراب هم دیده شده و نوعی از چرم بود که
 آنرا بسیار لطیف و نازک سازند و بالوان غیر مرکب
 رنگ کنند و چینی از زر و آلو هم است -
 بلند ری - با چهارم موقوف و پنجم فارسی قفاخر
 کردن و بزرگی نمودن و ادعای مهوری ببلبل نیست
 که در فانی القنیه اقبال این معنی مصدر است
 و اگر بار بای خطاب باشد معنی چنین باشد که بلند ری
 بلند گمراهی - ای آنکه میل بزرگی و عظمت کند
 بلندی - بزرگی -
 بنات انغش صغری - هفت اوزنگ کین -
 بنات انغش کبری - هفت اوزنگ مبین -
 بند بازمی - با دال بر قوم نام بازمیت که بازمی

چوبی دراز و بزرگ استاده کرده طلا بهامی بندند
و بادگیره سبوی آب پر کرده بران طلا بهامی بندند
آن بازی را با اصطلاحات بند بازی گویند کدانی افغان
بند قیامی نیست بمقدار فندق که آنرا رتبه گویند
و رنگ آن سیاهی میزند

بن کوهی - بالغم باد و افغانی یعنی گیاه است
بغایت چرب که از آن آش پزند
بنو کافنی - بالفتح عربی کدانی افغانیه
بوریا کوبنی - کنایه از ضیافتی باشد که در خانه گویند
بو خلافتی - کنایه از شیطان است
بوره ازمنی - شور و راه گویند

بوستان گل شامی - باک و افغانی محمود آسمان
بوی - معروف که بازی هیچ و هند گنده مانند
و همتالین اعظم و هم از بهر این می گویند
خوشبوی و بوی گنده و اثر و علامت چیزی را
نیز بوی میگویند چنانچه کوبنی بوی از آن مانده است
کدانیل و در بعضی فرنگ یعنی بهره و نصیب است
و در شرفنامه یعنی امید و محبت طبع و خوبی و روشی
نیز بوی یعنی باشی

بوسی سبای - یعنی به آنچه عطر سایند
بوی کیهنگی - یعنی اتحاد و طبع و اخلاص است
به پاکدانی افغانیه یعنی خلاصه و اثر اخلاص است
به مارنگی - وارو نیست که آنرا سوند ها کله گویند
گویند کدانی الطلب

بجی - بالکسر بکوی وزیر جهان به که گذشت

بهرامی - یعنی دلاوری و خونریزی آمده
بهشتی - کنایه از خوش صورت و خوب و صالح و نیکو
بهشتی رومی - بهمانه

بنی تحاشی - یعنی بیباکی و کیسوشدن که در
سج کوهی - پنج لغتی است که شوکران است
بیداری - باد و تپان و فارسی یعنی لاله و شاد
بید طبری - با کیم فارسی نام درختی که مریضه دوست
و آنرا که بید نیز خوانند و چندان چون نخچه که است
و گل خوشبوی دارد

بیریزی - یعنی شادمانی و بکشتن گند و دیگر
بیری - یعنی فرش و فروش و گستر و فی عمده
بیزبانی - اسی خاموشی

بایستگانی - مواجب لشکران و مایه نوکران و
هر چیزی که بحیث ایشان مقرر شده باشد

برضه خاکی - زمین را گویند کدانی افغانیه نیز
برضه که گیاهانی جفتی نرمی اندازند کدانیل
بینی و قع کدانی الشرفنامه

بجیلی - بی التفاتی چنانکه گویند التفاتی کردی
بینی - معروف است که بغیر بودن باشد

بیلاسی - چاه را گویند
بیموری - یعنی مهابت و صلابت آمده

بینانی - یعنی دیده وری و بینندگی
بمنه نمازی - کنایه از آمدن حیض زمان باشد

بوی کانی - یعنی عروسی آمده
باشی بی محلی - آبا چشم زنی بی التفاتی کدانی

بازی

برداشت و پرورش است چنانچه گویی مارا پرست
کسی نیست یعنی باک و التفات نیست -

بیخ و عا - باسوم موقوف صلوة خمس -
پورسقا - نام مردی عالم ربانی و زاهد عظیم

پندوانی که نمایان نام است و راه برزخ و جوی شوق
شده بود و دینیان اختیار کرده چون آن فخر بجای آورد
حق تعالی او را آن نگویند و او را بیشتر طاعت و عبادت
موقوف و این سلام روزی که در گوشت غنچه مرده است
پر می افیس - شخصی را گویند که برای تسخیر
افسون بخواند یعنی افسه نگزیده -

پسا - یعنی پسا آمده و آن شهرست در مکه فارس
پستا - برکاری رفتن که قبل از آن شروع شده باشد
پنج پا - فرزند پاک گویند و آن جانورست که در گلی
قو آب بهر دو میباش و بتازی سلطان خوانند و نیز
نام هیچ چهارم از دوازده بروج فلکی

پورسینا - جان بوعلی که گفته شد -
پورعذرا - در مطالع یعنی شراب نگوری آمده
کذافی مدار الافاضل -

پورعقبا - یعنی دستان بن سام -
پوشا - یعنی پوشنده و پوشندگی -
پویا - یعنی دهنده آمده و رفته را نیز گویند -

پیرا - یعنی پیرانیده آمده و آن شخصیست که پیر
گردد بواسطه خوش آیندگی همچو دلاک و سترش
که موی زیادتری را بکند و باغبان که شاخهای باغ را
هر و بخواند و معنی غالی نموده و نیز یاد عیب

بی نیازی - توانگری و بی احتیاجی -

فصل فی الترمی

بارمی - دیوار حصار که از آن می
بلبلانی - صلوات کذا حینا ایضا و الله اعلم -

کتاب الیاء الفارسی

باب لایف فصل فی الفارسی

پارسا - باسوم موقوف بر پیکار و دراز مع
و قیام که بتبارش عابد گویند که از فی القنیة
پادشاه - با دال موقوف سلطان -
پاد - معروفست که بتازی رحل خوانند و بجای قوت
و تاب و طاقت هم آمده -

پاپا - باب را گویند که خلیفه ویرانی علیهم السلام
یا برجا - یعنی ثابت قدم و دائم و همیشه آمده
پالا - صافی کن و افزون کن و صافی کننده
افزون کننده کذا فی اشرفنامه و در قنیة است
یعنی زیاده شونده و زیاده کننده و زیادت شود
و قبول کننده و فرمانبردار و خشن شونده
پایا - یعنی قائم آمده چنانکه گویند عرض پایا بستم
یعنی عرض قائم بستم -

پایلیا - بلفظ نه و پادشاه و قبارا گویند -
پخش - یعنی مضائقه و دریغ آمده -
پخته تدبیر - یعنی معقولات -

پزیرا - قبول کننده و فرمانبردار -
پروا - صفت فراغت کذا فی اشرفنامه و در
پرسه پروا است و در زفا گویند یعنی مقصد

و منتهی گردن و سلاطین و پیر و اخوتن نیز آمده است
پیر و قوا - آسمان -

پیر ماستینا - یعنی حضرت -

پیر کشیده خود نما - یعنی امیر المومنین عثمان رضی الله عنه

پیر پیش از شست لوب - یعنی همه عالم پیر از

حوادث است که انی عید الفوا آمد و آن ضرب المثل

بر کار سخت و در حق کسی که دشوار پیش آید و

او را پنج چاره نباشد -

پیشوا - بایر فارسی و شین موقوف پیش و قوم

که بتازیش نقد خوانند -

پیشرو لشکر صحرا - یعنی گورخر که زانمی الا و

پیکران مانا - عالم برنج را گویند و آن نام است

در میان ملک ملکوت -

پیل بالا - با سوم موقوف باندی که در او

بالای پیل باشد خواه توده غله باشد خواه مال

و نیز کنایت از بسیار آمده -

پیلما - بالام موقوف پایله شراب سخت بزرگ

و یکی از سکه است رنگیان را فنی نام علمی است

که پای آدمی مثل پاسبان سطر شود -

پیل معلق و بر هوا - کنایه از ابر که بتازگی پند

پیلما - بوزن پیشوا دار و فروش و بعضی شعله

بیله را بار است و قبل حرف یکم تازی -

پا و زربکاب - یعنی سوار و سواری و سفر و کشتن

از دیارشان و مستعد بودن بهای سفر هم است و نمیشد

را نیز گفته اند که اینجا سفر آخرت است هر چه که نزدیک

بظا هر شب بن شبها و شراب که آن تر شش شده باشد

پارکاب - یعنی پا در رکاب است -

پا و یاب - یعنی شستن و پاکیزه شدن

چیز را باشد با و عاخواندن -

پاروب - پیر زال و پیر زن را گویند -

پاریاب - زراعتی را گویند که آب بگیرد و

آن فروغ شود -

پاشیب - زمین پاینده زبان -

پایاب - آبی را گویند که پیر زمین کن برسد و

از اینجا پیاده توان گذشت بر خلاف غرقاب

و تاب و طاقت و مقاومت را نیز گویند و چون

و دریا را نیز گفته اند که بتازی قهر خوانند و آب

انباری را هم گفته اند که زمین پائین بران ساخته باشد

تا مردم آبسافی آب از اینجا بر دارند و هیچکی نمیکند

پای شیب - با و هم فارسی عقبه است بر آن

عاجیان که اینجا بر می جا کنند -

پای کوب - با و فارسی رفاص -

پای شیب - قوت آب و اجساد -

پیرتاب - یعنی انداختن آمده و نوعی از تیر

هم هست که آتش بید و در توان انداخت -

پنجاب - ولایتی است از هندوستان که

لاهور را از توابع آنست -

باب الباء التامی

فصل فی الفارسی

پاب - دین میسی را گویند -

پوپ - کامل مرغان را گویند -
 پور شیب - نام پدر زرتشت است -
 پور آب - بمعنی مس باشد -
 پوسیدنی چوب - چوبیت که در شب بتلکشت
 سوزان و در یک شب آن خشک و چوب کهنه و پوسیده -
 پیز آب - بمعنی آب پیز آمده -
 پیناوب - بالفتح با و او فارسی بنی آچار که از مغرب
 و شیر و جرات سازند ترش بود و در لسان اشتراک
 غیر تر فارسی است کذا فی القنیه -
 پیاب - بمعنی پایاب ده که بن مومن تدریجاً
 پیچیر سب - نام پدر پوشش که جدر و شیب
 پیچیر سرانامیپ - کنایه از آدم علیه السلام -
 پیشاب - با دو هم فارسی و قبل بالفتح معروف
 که بتازیش بول خوانند کذا فی القنیه و نیز مرکب
 بانقد پیش و آب بقول ول و بقول ثانی نیز مرکب
 از لغظ بنی و شب آید -

باب الستار مختصر فی الفارسی

پاست - از رنگ و سخت و سریر را گویند -
 پاوست - بمعنی سپید آمده و آن خیدن
 پیز سبت - امر و زک و فراموشیت بدینند -
 پاود و گشت - بمعنی از بدی گم شود پاک گشت
 پاچی سبت - یقین شده و کوه و کسوف و غیر محبت
 پاچی سبت - پیز را گویند که در زیر پا کوفته و
 مانده شده باشد از زمین و چیزه دیگر -

پاشی سبت - بشده
 پایست - بمعنی بقا و ثبات کرده و پاینده
 پایست - اباری باشد که بکافه و بهشت و غیره
 نیز گویند که از بن موی جز برید و آنرا بشانه را گویند
 وان شال بافتند -
 پخت - بمعنی توبه و استغفار و بازگشت از گناهان
 پخت - بشده
 پختگان حقیقت - و هسلان حقیقت لیکن
 موجب لغو و ایمان اسرار است چون و آنرا بخت
 گفته اند و مشایخ حقایق نیز آنرا که پیران بخت میگویند
 پاچی کرکاست - اسی و سفر است و به و است -
 پخت - بالفتح پختن را گویند یعنی لکدن کذا
 فی زفا گویند پخت بالفتح فارسی بمعنی پختن و نیز بمعنی
 مصدر آید چنانچه گوی پخت شروع شد و نیز بنفشه
 تو رفت نشد -

پیرانداخت - نشاط کرد کذا فی القنیه
 آتول پرانداختن در کبوتر و مانند آن عبارت است
 از بخت شدن و گریز خوردن زیرا چه بچه چون بخت
 میشود اول یک پر می اندازد و بجا آید او دیگر
 پر آرد و او هم چنین تا او پر و پر سالی در قوت
 مشکل جانوران همه پر می اندازد آنرا میگویند
 که پر خورد و نیز شکر و مانند آن علی الصبح پر می اندازد
 آنرا بهر می گویند -

پیرداخت - مانعی خالی کردن فارغ گشتن باشد
 و بمعنی خالی کرد و فارغ گشت و مانعی آراستن

و جلا دادن و در ساختن و مرتب گردانیدن
هم هست یعنی آراست و جلا داد و در ساخت
و مرتب گردانیدن و نقاشان و غیر ایشان پرخت
مصنوعات خود را نیز گویند و گاهی در تقبیح
تحمین کسی هم استعمال کنند چنانچه گویند ویدی
و شنیدی که فلان کس چه پرداخت -
چه پرداخت - مخفف پرداخت است یعنی مالی
گرد و فارغ شد و آراست و جلا داد و مرتب
گردانید و در ساخت -
پرو و غنکبوت - نوعی از غلل چشم خوانه
غنکبوت کذا فی القتیبه -
پر ریخت - یعنی عاجز شد -
پرو و یا قوت - نام پروه الیست از پروی
پرست و سیف اول یعنی پیکار و پستار آمده و شخصی
گویند که در و هم خیال نمی در فکر و خیال خطا نموده باشد
پر ریخت - نام و قهر بادشاه چین است که
سام زبان عاشق او گشته و زال از او بگریزد
پساوست - یعنی نسبه آمده یعنی امر و پیچید
بخورند و قیمت آنرا بعد چند روز بدهند -
پست - بافتح هر چه از افلاک نذر و پیچید که
از بین برابر بود و شیب حد و از سخت آهسته
هم افتاده و نیز گویند با کسر که در و گویند هم بریان
که که آنرا بخورند -
پشت - بالضم پشته ان ویر و ان هر خبری
پشت لبست - یکم یا شای یا چادر

باشد که بزرگواران و باغبانان پیروی در آن نهند
و پر پشت بنهند -
پشت فتح ان و هم قبل از نام کس و پیچید یا یک
پنج شاخ و خشت پنج است - کلاهما
معروف اند و نیز نام ثنائی است که آنرا اول شود
نامند و بود و درخت آن در کنار رودخانه رود -
پنج شاخ و ست - بشد -
پنج نوبت - یا جیم مع قون معروف و قصه
پنج نوبت چنین آورده اند که اول همین چهار نوبت
بوده است و بعد سلطان بنحو پنج نوبت در
پنج وقت می زند و آن چنین بوده است که سلطان
سجده راوشنی بود که همیشه در قلعه بنحوی بود و پنج
بر بنحوی دست می یافت و فرو می آمد بعد هر یک
و اجماع را نشان از آنکه در هر یک سجده کنند ایشان
میشد تمام بطریق که بستم و او هم می نشست
بعد از آن بنحوی بنحوی و بنحوی شدن گرفت بعد
که نوبت و آنشامیدن کلی انومی و ورشد و اجماع
از تیر و می بازماند و بنحوی و می آن نمیدانست
هکما و فیلسوفان گبیاست و فرست در یافتند
که شاید و اجماع را بدین ملتقت کردند و میسل
ایشان دفع شود و بدین اتفاق یکدیگر گفتند
نوبت غیر وقت بنحوی و بدین که نوبت غیر وقت
زند و اجماع را گمان شد که بادشاهی گیر گشت
بدین گمان و هم و اجماع بشکست بنحوی و فرغ
شد و علی و مرخصه که بود و رفت از آن روز با بنحوی

بادشاه پنج نوبت میزند که زانی است
پنج نوبت میزند که زانی است - حواشی که باطن اینها
پنج نوبت است - با کسر بارشین و قوت و شین کبر
و در استن گمان -

پوت - جگر گو سپند را گویند -

پوخت - یعنی چست آمده -

پووات - یعنی محسوس آمده -

پوران وخت - یعنی سپهرست نه و خمر
نه یک سپهر که چندین سپهرست چه پوران جمع
باشد و آن نام نه خمر و سپهر و سپهرست که پیش از
آز میبرد خمر بادشاهی کرده و او را بدین نام
بجست آن خوانده اند که از کارها و کارهای اینها
پوست - معرون و معنی بدگوئی و بدست
پست - یعنی اگر نیکو که علت برین جذام و
پروزه طشت - آسمان -

پیشترست - سیار فارسی موقوف معنی اجرت
پیشتر گفته اند و معنی پیشترستی آمده و نقد را نیز
گویند که در مقابل نسبه باشد و در قنیه معنی
سدر نشین و صد مجلس معنی و گوکار هم دیده شد
پوست - معنی پوست آمده که مدام و دائم
و همیشه باشد و معنی پیوند هم هست که معنی پیوستن
و پیوند کردن و الحاق باشد -

باب ابجیم التازی

فصل فی الفارسی

پانچ - دایه نام و در زفا که یارین نوع است

پانچ دایه و در نسخ جمیم فارسی و زمره جمیم است
پانچ دایه و این درست ترست تا اینجا عبارت فاکو یا
لیکن درست نیست که زانی الفقهی اقبال قتال
دارد که ذکر زانجه اتفاقی باشد و مقصود همین
جمیم باشد که جمیم در بعضی نسخ فارسی و در بعضی تازی
اما زانجه در نسخ ملکین معجم است پانچ از شرفنامه
هم معلوم میشود و گویند معنی هم و لالت برین میکنند
که زانجه جمیم فارسی باشد لیکن نویسنده قاضی بن
ذکر درست پانچ با جمیم هر دو فارسی و در زانجه
و نه بیان کرده که زانجه معجم است اما ممکن است که نقطه
مترک باشد و آنگاه آن نیست که تمیز کند میان
معجم و معجم پس میتواند زانجه برین معجم باشد پانچ
و زانجه معجم است که زانجه معجم است اما اینک در زانجه است
لیکن بشده باقی است و در حروف سوم پرست هم
نگاه بدست نکرده است تا دلیل برین باشد که زانجه
همین معجم است نه معجم زانجه بعد پانچ پانچ آمده است
پانچ دایه نام که نقد زد و کند و قبل با جمیم فارسی
پانچ - زری باشد که بشاعران و طبیبان و
اشغال آن و دیندار و جشن و مهمانی خاصه شوند -
پانچ - مثله -

پانچ - معنی کوه آمده که تباخی جبل گویند -

باب ابجیم الفارسی

فصل فی الفارسی

پانچ - جان پانچ که در فصل سابق گذشت
پانچ - معنی پانچ و آن اقبال هم گویند چون معجم و زانجه

و قیل محمدن بر ابریم علیه السلام -

پاسا و یعنی حیانت آمده و آن محافظت
کردنت خود را از افعال شنیعه و قبیح و خبیثی
پا بختند - همان غلو که منتهی جلای کرده را گویند
پا کنند - بطلان یا قوت را گویند از زور و نفوذ
پا لا و - اسپ جنیت گذاشتن الا در است -

پا لید - صافی شد و گرد و افزون شد و گرد
و صافی کردن و شدن و افزون کردن شدن
بمعنی مصدر و ترکیب کسر و ال باید خواند -

پا نید - شکریست مثل شکر برگ و شکر قلم و نیز
با ذال محجبه آمده است و از روی قاعده خود

ذال فانیند تقریباً این است گذاشتن الشرفه
و در تنقید مذکور است پا نید شکر برگ آن شکریست

که در کسار برگ شکل است کنند و شکر قلم همان
برگ شکر را گویند و آن علوی از آن قبلیست

عصاره چون منجم شود پانید از سازند که از فاعل
پا نند - بمعنی بر سیده و احوال گرفته آمده

پا وند - بند - باشد که در پای مجسمان و
گنگ کاران اندازند -

پا سی کن ندارد - یعنی قوت آن ندارد -
پا سی بند - همان پا بند -

پا پی حمید - یعنی سرافت و گر خیت -
پا پی دا وند - یعنی روان گردند -

پا یی و سنی و تکیه و دو کار و یاری ده و
تشیع معین آمده -

پا پی فرو - آن اجرت که قاصدا و هندا آرد
تقریبی جمل خوانند -

پا پی وند - بمعنی پای بنده و نیز بندگی که
در پای مجسمان و سنگاران زنند -

پا ییاد - بمعنی قوت داد و روان گرد -
پا ریش - یعنی پریشان کنند و پرگند سازند -

پا چو و - بمعنی پهن گردید و گرفته شده آمده -
پا خشو و - شده -

پا بفتح همان است که در باب بی گذشت یعنی پا
گذاشتن الشرفه و در تنقید است که حق را نیز گویند

و حق گوئی نیم سوخته باشد که زیر حق نیست و اما
آتش زود گیر و اقول بدین معنی بودست پس باید

که بضم پای باشد نیز بمعنی گیاه آبی آید چنانچه
در پودنه آید -

پا باز گرد - ای روی پر دین آرد و پسر و
گذاشتن الشرفه -

پا و شبتین مضارع پر دین و پر و بضم کم و فتح و
پر شد و پر کند -

پا بند - بختین حریر ساده که سپین بافتد و نیز
گوهر شیشه و ایضا بمعنی تیغ و شمشیر آمده است -

پا واز کند - مصراع پرویز گردن -
پا واز گرد - سانی آن -

پا و و - همان بر مهر و که با بار تازی گذشت
پا وند - بفتح بازار فارسی چو میگویی نمانند
پا کس باز کند -

پشتر غنم - بازار فارسی نام و خشتی است و قبل از بازار
پشتر مرغ - بازار فارسی پشتر مرغ و در آن است غنم
پشتر غنم - بازار فارسی و گاهی است و در آن قبل
حرف اول تانی

پس قتل و پس فکند یعنی اپنے با اہل
کے ہاتھوں سے۔

پسند کبر کرم و فتح و دم پندیده و فاعل
آن سیر نهاد و ذخیره -

پشت بر جان گرو با انتم ہا رہیون
یعنی ترک جان گرو کذا فی العلم

پیشکلمه - کلمه کرم و سوم همان پیشکلمه که در باب
بارتاری گذشت یعنی بناخن و گشت نخند که در
پیشما کند - چینی را گویند که آمد از پیشم که
و ما این پیشت ستور و قنات برگزاند و پالان
یا الاندر انتر گویند -

پیش زبون و دوزخ سرش

پیش رویم در تنگنای پیکان مرگ
پیش رویم در تنگنای مرگ

پنج روزی ای چرخه و طیارچه و روزات
بیمه گرفته که نیست

پیشک پر گوشتہ باو۔ اسے شش بہت
از میان خواستہ دستخیز نمود کہ افی القنبہ
پسند۔ مابقیہ نصیحت و غیرہ باو سے مراد

کذا فی الشرفنامه و در زنگویا مذکور است که مبنی
الفتح غلام و قیل بابا بتازی نیز فی الایات
و در لسان اشعار همین بابا بتازی آورده است
پیر و جهان پرست و صند تا قیل بابا بتازی
و در ایات فرق کرده است بابا و او هر دو قاتل
آن گیاه آفتاب که نیک و نرم بود و در تہ تحقیق کنند
تا آتش زورگیر و بابا بتازی قتل تا یافتن جابه
پیر قبا و بطن قاتل و شیر خان عادل
پیر محمد و او فارسی و را گیاهی است خوشبو
کذا فی الشرفنامه و در قینہ یعنی پسر و فرزندان
گر فتن مندرج است -

پهلوان - بابا او فارسی آهنی خوب نام پهلوان
 نایبانی و نام مبارکی که بدو افرسیاب آمدن بود
 و نیز نام دیوی مانند رانی و درینجه و دستور
 مستور است آهین معروف -

پهلوتی کند و پهلوتی کند - یعنی گریز و
دشیت و دگرزانی الشرفنامه معنی ترک غلبت
پهلوتی او یعنی منعت و او و زریکی نمود و
معنی دشیت و او -

پید - بامیغاری بی فامند و هر چه از رفت
آتش زود و سوو شد باشد چنانچه هیچ کار نیاید
که آنرا از او است -

پیرا گند - یعنی متفرق ساخت -
چراغ - کاغذ و شعاع آفتاب -
پیشتر گرو - بابای فارسی ای سابق شد -

باب المذابل

فوق من في الفخاري

یائینہ۔ تندہی یا گونید کہ دریا باقی گوشت
پرستخیز یعنی آب اشمالان اسپشید و طوطہ۔

باب الرابع فصل في الفارسي

یا اغشمار و در سخت کوپک باشد بقدر غفلتین
که با فنگ کان و جو لاوگان چون یک پای بران
افشا بد افشای از رشت لایک میافشای پایش رود
و چون پای دیگر پیشان نصف دیگر

یا تیار سے یعنی شباب و عجز کی مدہ۔ الشوا
یا تیر۔ بوزن و از نام تیر یا کہ کدافی الا و سوان
یا وار۔ یعنی آنگ ہمیشہ کبھی واپس آید ہو۔
یا ویر۔ آن چوب کہ میان دیوار و دربارش
و قیل یا بتمازی نہرستہ خیال نہ گزشت۔

پیارے سال گذشتہ اس سال حال و نیت معنی پاد
کذا فی الشرف نامہ مورخہ ۱۲۸۵ ہجری
منقول از خط شیخ ابراہیم قوام رحمہ اللہ علیہ
مازار - جان پناہ

یاسا و ماسا پر گدافت ثانی ہین نم
وتابر غاصت

یا غی - سستی را گویند که سستی خانه بران
قرار گیر و کذا فی القنیه و نیز یلیا را گویند و نیز بابا
یا کیر - زمین خوش آید کذا فی لسان اشعرا -
یا کما - شخص را گویند که چون تحصیل کرد بجا
یا داور از مردم تحصیل کند و جمیع را در دست
دارد

پیش خورو۔ بابہ فکری و شین و متوف
 ملعام انکی کہ برسیل کاشی ہو۔

پیش واد - با باره ایس و شین و مخون و کیک

پیش از آنکه بجز و در میان کبر و بیهوشی بماند و گفت
گویند و اول کسی را نیز گویند که نظر بر جاس که کند
و حال کی که اول بنویسد و بعد بر سر و معنی نماید اول
نیز آمده و اول پیش از این را نیز گفته اند که بگوید
باشد و او را بخاریان پیش از او می گفتند و می گفتند

عادل دل و بیچاره و محروم پس از آنکه بسید پیران
صنایع و فرمودین و نوچهر که شش تن باشند

چهارصد پنجاه سال بادشاهی که فرزند او که پیش

و بوم بوشنک سوم کلوریت دیاسم تیتانیوم
ششم فریدون پنجم دیوچهر ششم نوذر ششم فراسیاه

پیشکش کر دے۔ باوجود یہ تو ان اسی خدمتوں کے

پس بفرستید حاکم را بر جوانان علیهم السلام
تا بگویند نام مقامی است در توران زمین

پیش از آمدن شیخ بی بیات که در اواخر اتمی الهیه
پیش آمد - نام بندیت در شطرنج بدو یاد و

یہ پہل بند پیشرو کی مراد ہے کہ اس نے بند کیا
چھایا نہ چھوڑا۔ یعنی اہل سید و ستم گاہی پر

پہنچو نہ۔ وصل خیر کے وقارب۔

شخصه را گویند که سترج و او بخانه راجد و کند
و پاکیزه سازد و تبارش کناس خوانند
پای ای افزار - فکلین و کفش و هر چه در پا
کذا فی زنا گوید -

پای بسته تا در یعنی ایسر محبت مادر کذا
فی الشر فنامه و در قینه یعنی پایست و هم
در قینه است محل دیگر و میدار لیکن درین معنی
نوعی نالاست و معنی ترکیب باورهای داشتن
در فاعل گشت -

پا در - بمعنی تاب و طاقت و توانایی
پا افزار - پای افزار است -

پاچی زار - یعنی پای افزار و کفش یک
پا می طرب سبک برآید یعنی جنج زن تن
پا یکمار - معنی پا کاست که گشت تبارش
کناس خوانند کذا فی الشر فنامه و در قینه با کاست
فاسی میزند و دیوان و سر تنگ و شونده و شنه
شناسنده و کار کذا قوم قول دین هر چه نظر
پای ویر - پای ویر و دوزخ فارسی یعنی طاقت و
پایه دار - یعنی صاحب مرتبه بزرگ -

پیر - تنگه نس و طلا و نقره و برنج و نبال آرا
گویند که دران اسما و طلاست و تقوید نقش گشته
پتکیر - بمعنی پر و پری -

پسج - بمعنی سج است که کوزه باشد -
پسخته خوار یعنی کذا و کذا فی گفته و کذا فی گفته
و نیز دما و -

پدر - کبر اول و فتح دوم والد یا گویند -
پدر و نگار - پدر و نگار - هر دو یک معنی است
یعنی قبول کننده و فرما در کذا فی القینه و قینه
و معترف کذا فی الشر فنامه -

پدر - بمعنی پدر است که شوهر مادر است -
پدر و نگار - همان پدر و نگار و نگار و نگار
پدر - بابا و مفتوح و زار ساکن تخم گمان کذا
فی الشر فنامه اقوال اگر این لغت باز آید بود
فروتری آوردی زیرا چه سیاه نیز قریب است و
این مقام از معجزه است زیرا چه برابر مملد است و
فرو و وال حمل -

پدر - کبر اول و فتح ذال معجزه همان پدر که گشت
پیر - بمعنی پیر و پیر و پیر و پیر آمده -
پیر - بمعنی پیر و پیر و پیر و پیر آمده چنانچه اخیر
فرو و شمع کاغذی کاغذ پیر و پیر میکند و پیر و پیر
باز پیر و پیر -

پرخاش - باشین و قوت یعنی جنگ آورد
طالب جنگ باشتیاق هر چه تمامتر کذا فی الشر فنامه
و معنی ترکیب خرید کننده جنگ -

پرو - دار - دربان و پرده پوش -
پرو و شناسان کار - عارفان و جهان است
پرو و نشینان مار - ملائکه آسمان کذا فی القینه
و معنی ترکیب است آنکه در پرده نشسته باشد
چنانچه ملائکه قریب -

پرو و نشینان کار - یعنی محرم سر و اولیا -

مستور و آنکه در پاره نشسته کامیکنند
 پرستار که نیک و برستنده کذا فی الشرفنامه
 و در قفیه است پرستار بختین طبع و منقاد
 پرگار - قلم آهین که نقاشان بدان دانه کشند
 و قیل باکات نازی کذا فی الشرفنامه و قلم
 میان قاضی و حاشیه کذا خط است که عرب آن
 فوج است و در ننگ علمی مذکور است هر که باکات
 عربی و یا با عربی مضحک گویند خط است این سخن
 کرده شده است ولیکن مشهور بهین بکاف تا و
 پرگار - بفتح باکات فارسی و قیل بکاف نازی
 قلم و شاخ که بدان دایره کشند پرگار همیشه
 کذا فی القفیه و در شرفنامه مذکور است
 پرگار باکات و نازی طوق و قیل باکات تا و
 پرگار و در بفتح تیغ گویند پرگار و قیل و نیم تازی
 و شرفنامه کیم و سوم جهان پرگار و در باب ساق
 و فصل و او مندرج گشته یعنی انتظار بعضی نیز آنچه
 گویند یعنی خانه تابستانی کذا فی زفا گویند و در الشرف
 یعنی پروست و در شرفنامه است یعنی پدرش
 پیشانی که از آن میار بر طیب بر بند
 پرور - بفتح پیوند و یا بفتح نازی نیز خوانده اند چنانچه
 گذشت کذا فی الشرفنامه و در قفیه است پرور و
 پرور و پرگار - با دال موقوف و کاف فارسی
 خدای تعالی که پرورنده همه است و معنی پرورنده
 نیز آمده است و اظهار اعراب دال خط مختص
 لانه من المکررات -

پرور - رستخ گوهر و اکنذا فی زفا گویند و در شرفنامه
 بر معنی برنده و راست چنانچه بالا مذکور شد و آن محل
 تامل است زیرا چه پرور و لغت گویند پرور را گویند
 اما بر وزن بختین یافته نشده شاید که او یافته باشد
 اما معنی شده و گذشته کبری مشبوت و آنرا
 تباری الباری الاولی خوانند بظرف کاتب الحروف
 پروریدار - یعنی آنکه در وجودش اثر پری باشد
 پروریدار - یا با فارسی روز پیش از وی و آن سوم
 روز است از روز حال -
 پسندار - پس زن باشند شوهر دیگر یا شوهر
 باشد از زن دیگر -
 پیشمدار - یعنی پشتیبان آمده -
 پیشکر - معنی پیشکست -
 پیشور - دعای بدر گویند -
 پیشه دار - یعنی پیشه خانه آمده و آن در جنت
 که تباری شجره ابلق خوانند -
 پیکار - بضم اول و ثب تکبر و خود ستایی را گویند -
 پیل آگون - آشپز کنایه از فلک اثر آمده -
 پلنگار - باکات فارسی نام و یا شاید که سکندار و دینار
 پنجر - هر چیزی که شک شبکداری باشد و بمن
 نفس هم آمده -
 پنج و شش و هفت و چهار - ای پنج
 و شش و هفت و کواکب ستاره و چهار طبع
 کذا فی القفیه -
 پنجر و پنجر و پنجر - با جیم موقوف نام و از آن
 و آن

پندار - با کسر آمدن اشتن و هم فاعل آن قیصر
 کبر و عجب و خود را بزرگ و نمیکند اشتن -
 پندار - قلعه است در شیراز بالای کوه -
 پنجه - بالفتح غیره تریش که ماده آن شیرست
 کدافی لشتر نامه و در علم است نیز بالفتح جفات که
 جامه می بندند بآب انداخته میرود و جدا آن
 بسته مثل قهرقناری مانتاب بسیار تشبیه کرده اند
 در وقت بستن میان آن روغن بهم می اندازند
 غریب تر میشود و آنرا خشک کرده هم میدارند و آنرا
 پنجه خشک می نامند تم لفظه -
 پورسیر کسی را گویند که خود را نادان و بیچاره
 بناماید نیز نادان گرفتن میشینه -
 پور آفر یعنی متابر از ایم علیه السلام -
 پور پاچهر یعنی دوست را معیبل علیه السلام -
 پور جیمچه یعنی پل صراط کدافی زلفا گویند -
 پور یان خرمبر - اسپ کدافی القنیه -
 پهر - بالضم درسته بهبودان کدافیه -
 پهنادر - بالباء فاکر بر چیز که عرض فراخ دارد -
 پور پیام آور - پاکت خبر ساز نیز غیره میگویند
 پال که جور بالفتح جیم بهایه و مالال
 را گویند و جور نام یکی از خطوط جام جم که بر لب بود
 کدافی القنیه -
 پیر بالفتح سال شین یا سال نیز و پیش از روز
 پیر زری یعنی پیر کهن کدافی القنیه -
 پیر وزه چادر فلک -

پیر وزه مغفیر باشد -
 پی پی سیار - بمعنی بخت و راجه و آمده و پی پی
 گویند که در زیر پای گرفته و لکد کوب شده باشد
 پی سیار - بشده یعنی یا خیال و لکد کوب کرده
 و فی القنیه تنایع -
 پیش آر - بوزن پیشکار پیشاب که در شیشه کرده
 پیش طیب برسد و نیز امیش آوردن -
 پیشین کن کار - اسی حید و تدبیر این کار گذا
 فی اصطلاح الادوات لیکن معنی ترکیب
 نخستین این کار است -
 پیشین وار - مرتبه باشد بسیار بزرگ که از این
 و فولا و سازند و بران حلقه های چهار گوشه هم
 از فولا و تقبیه کنند و بدان گرگ و خرگوشند -
 پیشتر - بالباء فارسی ضد پستر -
 پیشکار - باشین موقوف و کاف فارسی
 آنکه کارهای خاصه را روان گرداند و معنی مد
 و معاون و مددکار هم آمده و خود پیشکار و شاکر
 و مزدور را هم گویند -
 پیشگاه نشور - کنایه از قیامت -
 پیشکار - خادم و خدمتگذار و کار -
 پیشه ور - بالباء فارسی صاحب هنر -
 پیخور - و بان تنگ و مضان کوچک گویند و
 پیشکار - بالفتح جنگ جدال و در بعضی فرنگ
 بمعنی قضیه نیز آمده است و نیز مرکب است بمعنی
 و بنال کار -

پیکر - با بفتح صورت و در ادوات گفته است که
پیکر چهره که عرب آنرا صورت خوانند با قول چهره
روی را مقام چهره نیز خوانند و پیکر گوی پیکر چهره
پیکر چهره به معنی پیکر بین از حق چهره کرده اند
نیز با که در کلام ایشان در خوب نیست -
پنی گور پنی نشان کذافی القنیه و نیز دنبال گور
که جانده نیست و گویند معنی فاجعه آمده است و کما تازی
اعنی را گویند معنی دنبال نمی است و نیز ایلی نمی
پیلوار - گنایه از بسیار بسیار آمده -
پیلوار - با کسر الهمزة قوت طلبیست و در پیش
پیلوار - معنی دهنده هزار را گویند و در فرسنگی
موضع سخنانی مجهول معنی نیز دیده شده
پیلور - بابا فارسی معنی پیر است که معنی دهنده
بابا عربی نیز گویند کذافی ز فغان گویا -

باب الازار التازی

فصل فی الفارسی

پاییز - زمین نیست و ملقب باشد به پیاوایز
پاوشاه نیم وز - پاوشه نیم وز - آفتاب کذا
فی فرهنگ علی بنی و نیز حضرت ابو کثیر آدم علیه السلام
میگویند او در بهشت خیز بود و اشاره به حضرت
رسالت پناه علی القدر علیه السلام است بهجت
بشفاعت است خود تا نیمه روز خواهند فرمود و چنانچه
نیک پی و مبارک قدم نیز دیده شده و باو شاه
سیستان را نیز گویند از بهجت که نیمه روز نیست
و گنایه از آفتاب عالم تاب نیز هست -

پاکبار - با بضم موقوف یعنی تمام و هر چه یکش بود
بترقیق و باز و نیز دوزار و نیز آنکه در عشق بار
از معشوق خط خود بخوابد -
پا الخمر - بمعنی جرم و خطا و از آنکه در پا
پا لیس - کشت خمر و خیار و امثال آن و باغ و
بستان و قیل بابا فارسی پائیز و پائیزه مدت ماند
آفتاب هیچ سرطان و قیل کلا بابا فارسی و نیز
بار از جمله خوانده اند -

پیشور - گره و اگر بگلا و گره دیگر و بان قیل
مرغان را منقاره چار و ابر و من و نیز بابا
تازی خوانده اند چنانچه در باب سابق گذشت -
پیتوار - با فتح جایی آرام شده و گویند کذافی ایشان
و در فغان گویا که گور است که چو یک از سر چوب است
میکنند و از این معنی است و از خوانند و چنی مبار عربی
پیدوار - بان پیوازند گور است کذافی القنیه
پیشور - بمعنی زندگانی پیری شد -

پیر پور - با فتح و بای و دو نیم فارسی همان پیشور
نیز کور کذافی الشرفنامه و در ادوات و اسان الشعرا
معنی گره و اگر دودان -
پیر و گمی - گمناهی از می انگوری -
پیرز - آنچه زمان بخود و گریه و لطمه و ادوات ما
نیز گویند و نیز آنرا گویند که بر روی سقالات و دیگر
پیشینه بعد از پوشیدن بهر سرد و آنرا نیز گویند
پیر و آنرا - امر از پرداختن است و فاعل آن پیرانند
یعنی خانی کننده و آراسته کننده -

پیر و ز - بالغم بر ز که جامه و امثال آن -

پیر و ز - بالغم غلط که سبزه خشک باشد و نفع اول
مختصی امید و انتظار و زنبور نعل -

پیر و ز - معرفت است که از پیریدن باشد کذا
فی الامارات و چه بهار را گویند که هر یک بهت دارد
سکه و جب مله که بخت پوشیدن خانه بر بالا
چو بهای بزرگ از یک بهر بپایند و بویا بر روی
آن پوشیده و خاک بر بویا ریخته و معنی نور و پرتو
در ششانی هم دیده شده و شش و ششگاه مرغافرا
نیز گویند و معنی شاربهم آمده و آن زری باشد که بر
فراوان پوشان باشند -

پیر و ز - نفع کیم و سوم از پیش پوشیدن که درین
ویا در امن و وزند و پوشند و جامه گسترده می باشد
پوشیدن فی که بوسه پس از او نه نماید -

پیر و ز - معنی علم و حکمت و محابده آموز
و آن حق تعالی و تقدس است و نیز اعجاز پیر مرشد
لهادی را گویند و در ادوات معنی اصحاب علم و
حکمت را باب محابده آموز و آن حق تعالی و تقدس
است و نیز محابره پیر مرشد بادی را گویند -

پیر و ز - ابابغاصی مخفف پیر و زان است آن
آلته باشد که بان آرد و بیکه و امثال آن بپزند
و بعضی گویند که معنی است مخففه پس شکو و خفتن و
یعنی تن را نیز گویند و پیر و زان را هم گفته اند بیکه
شاید چند است در کوهان شور و بزبان پهلوی
بای را گویند کذا فی الادوات و معنی غریبه گرامی

و سعید و مظفر و منور نیز آمده و معنی بهت و نجات
و خوش رفتاری و جلوه کردن هم دیده شده و در
نام پیر و ز نیز پوشیدن و آن و او را حشر و نیز گفته
و نیز آن پیر و ز که برام پیر و ز را بجنب یک گرفته بود
و ایوان کسی را حشر که بر او آتاسی بود و حشر
آنها در هر صحن بجوایه غفیه سلسله و او بختی چون ار
وادی آن تلج بر سر خود نهاده و تختی در شکست علاج
و سلج مگر آن انواع جوابه آراسته و صورتها گوناگون
بر و شکاشته و شکل قایلیم و فلک المروج در و ثبت کرو
و آن تخت را و طاقی در و در و ده و طلسم ساخته از شیر
و که زین طاقوش نه از شیر چکان غلوار و شیرین طاقوش

افتادی معنی ممشد که با معنی گشت و اورا
چهار دست بود و هر دست فصد از فصول الالحاشته
و او را شطرنج بود که یک جانب و از اوقات و دوم
جانب و از زمره تر باشد و بود و آواز از هر چه بود
که یک طرف او فیروزه یا هم ترکیب کرده و او را
دو بهیمت شغال زرد است افشان بود چون بار
و او آنها بدست گرفته صورتها ساخته و بختی
و او را خوش بود از بهر نفس طبع و کاسه با از زرد
زمره و او را زرد و سپید از همه فلکان سفید بزرگ و از
نهایت سفیدی در فشان و تابان و او را طرب بود
بار بیکام که واقع سر و سر و آلود و شیرین و شوقه
او بود و او را سپید بود مشهور بگلگون نام و پیر
داشت از هر یک بهت قیصر و مرقبا و نام و شیرین و آب
و لیمه همین شیر و به شاد باقی کیفیت او شرح و ترفند و بهر دست

پیرسین - بابر فارسی ترنم نگار هشت خوش ترنم
و نیز یعنی تفاوت آید -

پشت انداز - لفظی باشد که آنرا هم بر فاعل فعل
هر دو اطلاق کنند اما بر مفعول اکثر است که نامش

پیریز - یعنی پروین آمده و سبزه در کنار جوی
و در آنجا قنابل و چاهی که آب بسیار در آنجا
بروید و گویند یعنی فریاد و فغان هم دیده شد

پیرسین - نام دیرینه و کهنه بوده و در زمان خسرو پرویز
و بعضی گویند نام نهانیست که شیرین انداخت
انجک با سخاوت -

پیرسین اول یعنی برت ریز که از شدت هوا سوز
مانند زک از آسمان میخوبید و در آنجا گویند که در آن
مادار کنند و آنرا تباری میخ خوانند و بفتح اول یعنی
چسبک و یکم آمده و نیز کل گفته و نرم و یعنی گوشت
و مانند پس زمین است و بلند و کوه و کتل هم گویند -

پیشین - و نیست که از در خرید و فروخت و آن شود
پیشین و - باجم موقوف و و او فارسی یعنی مدتی
قبل قبیل و این صحبت که لک شش روز و ده روز
گذشتی و الشرفنامه و اقوال پنج روز از آن گویند که در هفته

یک در تحت زادن و رو و یک در تحت مردان و در
باقی همین پنج و حیاست و دیگر بین که شبیه همین
پیشین که اگر در لب قیل میان لب بالای بینی -

پیر کلمه - یعنی طباطبائی که سر بریان و پاچه نزد -

پیر و - بابر فارسی نظیر و فیروز می گویند و نیز
نام مبانیرانی کنانی الشرفنامه و در زلف نگویا

معنی مبارکت و اقوال نیز نام بادشاه که از فیروز گزیده
پیر و - بابر فارسی و و او تازی در تیت معرفت
که استواری ندارد -

پیش انداز - آنچه زنان در کلبه پوشند و بر سینه
و امیش انداختن و فاعل آن -

پیشین شکار - ایشان بودند نام که پس و نماز گزیده

باب لرا را القاری

فصل فی القاری

باب و یا پیش - همان معنی دارد که در فصل سابق گذشت
چونچه - یا آنچه نرم و زیارت تازی یعنی گل گفته نرم و
سخت و گویند نیز یعنی سخت نیز با تازی چنانچه
مسئله است کنانی الشرفنامه و در لسان شیرین گشت
باب فارسی و در ادوات سرت یا و از هر دو فارسی
زمین است و بلند و گفته که عرب آنرا عقبه گویند و کوه
و نیز نرم و در لسان شیرین این هر دو معنی سر کوه و نرم
باب و از هر دو تازی است -

پیشین - کلمه باشد که شبانان بزبان نوازش کنند
سوی خود خوانند و آنرا پیشین هم گفته اند -

باب السین المم

فصل فی القاری

پاس - محافظت و نوبت و استوار داشتن چهار هم
روز و شب که شب روز هشت پاس است مگر نگاه

پاس - یعنی جزا و مکافات آمده -

پاس - یعنی فاعل و امر هر دو آمده یعنی پاس و پاس

پاس - نام ولایتی در نهایت شهرت آن چهار شهر

تخیر از وسایان و کران ویز و در مقابل کین
پارس زماوت از وزن آمده است -
پاموس - بفتح سوم و کسر آن همان پس که در باب
سابق گذشت یعنی پایی بسته بغیر بند چنانکه گویند
فلان پایی بسته فلانست که زانی القینه -
پالوس - همان پاموس یعنی کافور معشوس که زانی
نمی آید و بفتح آنست -
پاموس - بفتح با و دوم فارسی و سوم نهمه و مطلق است
که از آن خشک و شتاب و در غن پر و بعضی گویند
اشکانه باشد که از روغن و پیاز برغن بریان کرده
و آب و آن خشک سازند
پاسخ - بفتح ش و پیر و ده شان چیری که در ش
بود و عشو و که در ش یعنی اخیر باشند و فرشت می خوانند
پاس - بفتح ج و از مینه است ش قافیه
پاموس - پلاک یعنی گوشتی که زانی زانگو یار
نیز یک نوع جانت ابریشمی -
پاموس - بفتح پ و از مینه است ش قافیه
و معنی پانین یعنی تاج و تاج و تاج و تاج و تاج
گفت است پاموس و از آن پاموس و از آن پاموس
پاموس - یعنی تاج و تاج و تاج و تاج و تاج
و همان علمی هندی طلوع آفتاب گویند
پاموس - یعنی پیر و غن و پیری و پیری و پیری
نیز باشد که دست برجا سوخت و پیری و پیری
و خلاصی و نجات و باریدن یعنی دراز کردن و نو
و بالیه و پیری و پیری و پیری و پیری

پلاس - بفتح ف و زانی از شپینه تنک و سطر و سطر
که دروشان دارند که زانی از شپینه و در زانگو یار
معنی مکر و حیل و طر و روش و مکر و حیل و سطر و سطر
هندسین است - آگوسید یعنی اماری که بر کاغذ و بنا
و چند و چشم زنی که از بن موی زرشان بر او زنده دارند
شال می بافتند که کورست و نیز چیری که بر چار و اندازند
یعنی جل است کرده که بر آب بند بر آب
وضع مکر و باران -
پاموس - با و او فارسی پیر و زانی کسی را فریق
و فروتنی کردن -
پاموس - زحل و شیطان علیه اللغه -
پاموس - با و او فارسی خدای ابو بل که از پیش
رس سازند و کنایه از مردم خیس و زحل نیز آمده است
و بر و صوم و بر و صوم و بر و صوم و بر و صوم
و در ابات یعنی سپید تر است -
باب الشین حرمه
فصل فی الفارسی
پاموس - با و او فارسی آنچه و پایی بپوشند
نخل و زه و زان که زانی القینه -
پاموس - جزای نیک و بد -
پاموس - بریز و بریزند و معنی ترکیب پایی او
پایی او را باشد -
پاموس - بکسر سوم و اف و ف و اف و اف -
پاموس - همان پاموس که زانی کافور معشوس
پاموس - باشد -

پخشش - بالفتح همان بخش مذکور بمعنی انبر
و نیز همان چرخ در فصل جمیع فارسی مندرج است -

به سخته چویش - بالضم با و او فارسی شربی است تیره
که دانی الشرفنامه -

بر تاش بر شاش - نام ولایت ترکمانی افغانی است
پرخاش - بالفتح همان یکبار مذکور و بعضی فرنگی

معنی خدمت زبانی مسطور است و محل فغان است
پیشش - یعنی کفیل ساغری پیش آستر و گاو و خر -

پیشش - یعنی تاج عبادت و نماز -
پیشش - بالضم نام ولایت ترکمانی افغانی است

و لیکن در دستور بجای شین ج بار قمر است
و الله اعلم بالصواب -

پیشش - یعنی تاج عبادت و نماز -
پیشش - بالضم نام ولایت ترکمانی افغانی است

و لیکن در دستور بجای شین ج بار قمر است
و الله اعلم بالصواب -

پیشش - بالضم غنچه و پیشک نیز درین لغت است و
بالفتح موی گردن است و طره که بر گزینند و فرمایند

از به چندی و قیل معنی نخست بابا تازی و کاسر
زبان شیرازی مختصر پیش باشد و تمام چهار کذا

فی الشرفنامه و در لسان الشعرا پیش بابا فارسی
بوند خوش معنی طره است و بابا عربی نیز پیش

پیشش - بالضم غنچه و پیشک نیز درین لغت است و
بالفتح موی گردن است و طره که بر گزینند و فرمایند

از به چندی و قیل معنی نخست بابا تازی و کاسر
زبان شیرازی مختصر پیش باشد و تمام چهار کذا

فی الشرفنامه و در لسان الشعرا پیش بابا فارسی
بوند خوش معنی طره است و بابا عربی نیز پیش

و در اوات بابا فارسی معنی موی گردن است و طره
فرمایند و ناقص است -

پیشش - بالضم موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

پیشش - یعنی موی گردن است و در اوات فارسی شربی است
که پیشک تریاک در آن می افتد که دانی ز فغانگو یا -

صورت های روحانی و ادب است -

پیل کبکیش - بابای موقوف یعنی ابر -

پیل گوش - بالام موقوف و کان و دوا و

فارسی جهان پیلیوش مرقوم و نیا و فرین و دارویی که

اهل هند که ناکه نامند و عوارات آنرا بسایند

و در سر بالند و عطاران در اخلاط خوشبو نیا

ترکیب کنند و القدا علم -

باب الضاد و الجیمه

فصل فی الفارسی

پای حوض یا یه حوض - کنایه از جای

رسوایی و بدنامی باشد -

باب الغین المجمع

فصل فی الفارسی

پیلنج کبکیش سوم چای که از چوب یا از شاخ گاو

سازند و بدان باده کشند و قیل بابا ترانزی و در

ادوات مذکورست باین معنی بابا فارسی و کسر لام

بفتح لام نام ولایت شمال -

پروانغ - بالفتح و الضم و قیل کبکیش و پیلنج

آینه و قیغ و امثال آن بزدانند و تبارش مستعد

پیانغ - بالکسب یعنی با شوره آمده و بخیه مانند

باشد از ریمان خام که در دو کی حیدر شود و تار

ابر شیم را نیز گفته اند و شیمی و بیه و نویسه را نیز گویند

پیل مرغ - مرغیت که از بالای منفق را و

پوسته مانند خرطل و قیل و خیمه می باشد -

باب الف

فصل فی الفارسی

پای باف یعنی جولا که تبارش جایک گویند

باب الف

فصل فی الفارسی

پنجمر و اق کبکیش یعنی فلک خامس که مقام

پیل هفت طاق - باخیم موقوف هفت فلک

پرسش - جانوریت که از اسو گویند -

پاسق - بفتح اول یعنی پرست آمده -

پیشامق - بفتح اول یعنی آب دیده شده

باب الکاف

فصل فی الفارسی

پاجاک - باجیم فارسی سرگین باده گاو که

شسته باشد و نیز سرگین زده و گرد کرده که افنی

اشتر فنام و در ادوات برین معنی پا و چاک و او آمده

پاسبان فلک - باسین موقوف یعنی زجل -

پاسک - باسین مفتوح و مضموم فانه که هندی

جنگانی گویند -

پاک - تمام و پاکیزه کاری -

پا و چاک - با و او موقوف و جیم فارسی جهان چاک

پیشاک - بوزن پیشاک باده از خوشه خرا و قیل

باکاف فارسی و در ادوات هر دو باکاف تازیت -

پتاک - خایسک که بزرگران و کارگران دارند

که هندی گن گویند -

پتیک - بوزن پتیک در سجه و نهج نام فارسی

پیشاک - بالفتح و قیل نصبتین باجیم فارسی

و قیل بابتا بازی کدانی الشرفنامه اما در لسان اشعار
و ادوات افندلا بابتا بازی فقط است در قنیه نیکو است
چو پشاش بنفستین باجم فارسی بگمین گو سپند و بز
و نسل آن که تباریش بعده و بوند بیگانی نماند و در
زنگاه و یا بمعنی گیاه فروش است -

بچه اگر بافتح باحمیم فارسی شخصه باشد که انت زبانی
 را از زبانی دیگر بیان کند بهادش تر جان گویند
 هر دو وار فلک ماه که انی القینه
 پیرک فیتحتین نام رووی و نیز نام تار که
 ترادش میل خوانند

پیر کوک - عمارت عالی کدافی الشرفنامه و راویات
بابا تازی ست -

پیرنک - کبسر اول و فتح و کسر دوم منج که مهندس
پیشگیل گویند کذافی زفا گویند -

پروانگ - جانور است که پیش شیر روان شود
آواز کنان نامیده شود که شیر می آید پس جانور
دیگر آواز او بگریزد بجای می آید و از فریاد گویند

مهرست و بهندوی آنرا به یکاری گویند و آن چنین
شیر را بخورد و آنرا بهند خاله شیر نامند و هر سال
آورده است و فراتر پزند و بدو قاشق و دو
هو الذی بنذر تقدیر الله عز و جل و بزرگ و گاه بایلیم
علی الطریق و اعط بقی نصف ذریر
و تفریق خند و اذیه شخصت و در قنیه پروانه
و پروانه ایک معنی ذکر کرده است -
یرویز فلک یعنی غور بشید -

پشت ملک بضم اول و چهارم قوت ملک
آنکه قوام ملک ندو باشد۔

پشک - بالفم بهی بازی آمده آن گشت
و شمای خود را بر زمین گذاشت و با برهه او کرد و
پشک - سرگین گو سپند و شتر و اشال آن
الفم جعل کذا فی الشرفنامه و در تفسیر گوشت
پشک بالفم مصق و فی الصراح و تصیق پشک افسان
بر زمین مصق پشک شبهای ماه افتد بر زمین
مصق بر زمین پشک و باشد -

ویشک - باقیه چند و معنی برابر می کرد و این لغت
ساختن هم آمده و نیز در آیین عشق و عاشق
هم دیده شده و معنی خمر و خجی و مرطبان هم آمده
بلکه اول و سکون ثانی و قهر را گویند که شکر بیان
میان خود بجهت تقسیم اسباب اشیاء میزند و شکر
و سفند و اهورا نیز گفته اند و لغت ما در اول المنه
بر را گویند و معنی شکر هم دیده شده -

پس - بوزن یک غوک اگر گویند که زانی لسان شعر
در شعر فایده است بافتح غوک و باکسره بگشت و
پانچ مطراق آهنگران و قیل باکاف فارسی بر
معنی در قینه مذکور است و بکذا
پس - بافتح متابع لک است چنانکه گویند که یک
برده است یعنی به برهبری آورده است و به
بیتن مجر آمده -

بارک و بارک کلاهما بالفتح گوهرتغ و شیر

وہ کہتا ہے کہ میں نے اپنے آپ کو بڑا ہی اہم سمجھا تھا۔ لیکن اب میں نے سمجھ گیا ہے کہ میں تو بس ایک چھوٹا سا آدمی ہوں۔

و اما شالان و جفته از پولاد و گوبه دار و نیز بختی تنه
پلنگ مشک - یعنی مشک از دانه آن فامه آید
مانند باجی و درخت او مشابیه درخت خشمش بوی
بوی او قریب است بوی مشک آنرا باید مشک
پلنگ - بختین و نیز بکون و درم حریت و معنی
پلنگ چشم و معنی آن بختی هم دیده شد
پلنگ نشسته گاه خوش فرمایم که بتبارش غرض
نامند و نیز خایسک هماره کدانی اکثر فامه و درخت
بختی خستین فقط و نیکو است -

پنج یک یک - باجمیع بقوف سپه سالار با بخت است
جانوری آبی که در خشکی بسیار کثرت و پویش پای می دارد
پنجم گ - بافتح گیا نیست که مهور و روی سبزه
آفتاب دارد و آنرا خیلونوز می گویند و حر بارانیه گفته اند
و نیز نباتی است که آنرا علی بود و سرخ رنگ چون قشای
بسمت ایران سد بگشند و آنرا گل خجانی نامان
هم گویند -

پو یو یک - بالنو بابا بود هم فارسی شنبه فرنی است
فرغایت شهرت امیدار و تبارش بدو نامند
پو یو یک نام دختر رای شنبه که در ساله بهرام گو بود
پو یو شک - بالنو فتح سیم گو -
پو یو شک - بشه و نیز قرایت باقی نامند
پو یو یک - بادیکه بخت آتش شین کرده اندین
ببیند و آتشگیر اینر گویند و غلام اینر گویند که رسا
پنهان کنند و خاک بر بالای آن میزند و میخورند و میخورند
از لادک میب پر زور -

په چمنک - خاښت بزرگ تیر انداز
پتیک کرمی ست که جامه های آبیشی را بخورد
وینت و سازد -

پیشچک خشنقه است که از ابله نیز که میله برنج
از شیرم و ریمان و سر بند زمان نیز گفته اند یعنی گشتی
نی نلین هم آمد که از شاخ و پتخوان سازند
پایزک - بالکس گایه که از ان بویا سازند
نندوی بوند که بونی زفا گویا -

پیش از فلک - زحل -
پیش از وقت فلک - باشد و قبل مشتری لیکن
وین نظر است -

پیک - بافتح پیام آور و خبر وہ دہندے
 شیخ واحد بن باکات فارسی حیوانداز۔
 پیکر فلک - ماہ کہ قمر باشد۔

پیلہ فلک - جو اسی فلک کذا فی الاصل ملاح
پینا سک - دیہچہ
پینو ک - غنیمتین غروس -

باب الکاف والفاء

فصل فی الفارسی

یا چنگ - با جیم نارسا مفتوح در یکچه غرض غیر
که در ویوار کنند و نیز باکی افسران چرمین -
یا سنگ - آنچه برای برابر کردن کندیهای آنند
یا شنگ - خیار و خوشه انگوری که برای خوش
نکاه دارند و با ماری نیز در ادوات آورده خوشه
نمزد و دنیا برابر که برای تخم نکاه و ازدواج

یا لنگ - با سیم مفتوح جهان با چنگ مسطور -
یا لایهنگ یا لنگ - بالام بقون یسینه
و دولی کندگی که بان اسپا گیرد و نیزه پالنگ
شکل را گویند که داسان پاشب بدیدن آید تبار
مجره خوانند و در دست بقو مسطر است پالنگ
دو شاخه و چوبی که برگردن سگ بنهند -
یا لنگ - همان پالنگ هر قوم و وادان
در کچه خرد آوده است -
یا می خاطر و راه پلنگ یعنی جایین قنار
چنگ - بالار و دوم نیزه فارسی بوزن چنگ
بنان چنگ مذکور که در فصل سابق گذشت -
یا لنگ - در کچه خرد که در خانه بخت نشینی بنهند -
پروده هفت رنگ - اسی و نیا و هفت فلک
زیر آنچه هر اسفانی رنگی دیگر است اول از سنگ است
و دوم از آهن و اول و دوم از مس و چهارم از سیم
و پنجم از زرشیم از زربعد و هفتم از یاقوت -
پیرنگ - بالکسر گوهر شیشه و فراعنه از تباریش
خرد خوانند که زانی القنیه و در زمانه یارنگ کتین
و قبل الفتح را برنج که بهندش میل نماند و در لغت
مذکور است که برنگ آکویند -
دشت لنگ پس از قنار و فاقص و معیوب
پشنگ - بفتح سین نام پرافر اسبابی نیزه
پیر او که شید نام دشت و نام مبارزی از ایران
که نام پیر او روئین بود و نیزه نام پیر منوچهر شاه -
پک - بوزن تگانه نارسپهان و فندق که گویا

مازندگانی القتیہ و در شرف نامہ مذکور است بک
بالفتح و الکسر و در مہنگ گفتہ است کہ کبیر باجملات
و بمعنی کاوس نیز آرد۔

پایانک - نوعی از رنگ که بهتر معانی نورست و شسته
معروف و نیز جانورست دشتی و شمس شیر و اسنان
نوشته که جانورست که آنرا زرافه گویند و جبریه که
در آن تخته با از رنگ گیر باشد و چارپای را نیز گویند
و آن چارچوبست چارپاییم وصل کرده که در میان آنرا
با نور و امثال میافند و بر آن سخاو بند و یکسر اول
و ثانی از پیش آستان تا نهایت ضخامت دیوار را
گویند یعنی میان در -

پیش آہنگ - پیش رو شکر۔

پیکر بافتن جهان پیکر که در فصل سابق تر قوسه
و در فرهنگ علمی آورده است آنکه بجان کج گویند خط

فصل في الفخاري

پایتھل۔ التھی ست ملو ائیان اکہ ہندش کر اہنی
پاتلمہ۔ بشلہ کنافہ العلی۔

پا چال - گدیزی باشد که جزو لایحه گان و بافتن گان
در وقت بافتن گی پایهای خود را در آن میزنند و آن را
بقال زمان فروش نیز در آن ایستاده خیزی فروشند
پارسال - بار او موقوف سالکی که پیش از آن سال
گذشته باشد که اخی زلف نگویا -

پالا پال۔ یعنی پالوؤں سے سخت آمردہ و حریر پوش
کہ رنگین دان۔

پای شمال و گل - ای باد شمال بنی وزو -
 پای عدل - ای قوت عدل و شفاعت -
 پای عقل - یعنی قوت عقل کذا فی الاصطلاح
 پوچول - بالضم و مخمر فارسی و او مجبور است تا لنگ
 پچل - شفته را گویند که لباس خود را چرکن گرفت
 و پیش و ضائع گرداند -
 پر بال - یعنی پر بارست که خانه تابستانی باشد -
 پروال - بوزن و معنی پرکار -
 پرول - یعنی دلاور کذا فی الشرف آمده -
 یعنی جو اندود و حتی شجاع هم آمده -
 پروه ویر سال - ششم فارسی و هفتم موقوف
 نام پرده است از مویست که نیکوایه از فلک -
 پرستاران خیال - کنایه از شو -
 پرستنده خیال - یعنی شاعر و شفی -
 پرسنده خیال - باشد -
 پرغول - باد و فارسی حله را نیکو از گندم یا از جو
 است کنند و قیل بامیان فارسی -
 پرگال - یعنی پرکار و نیز سامان و یا جمعیت
 پرویش که مخمکان را نزل - انهمای علیهم السلام
 و او مبارک و حمد و غیره کنایه از مرث -
 پرول - بوزن قبول مبارک و او فارسی است
 که بدان بازی کنند و پسته آن زمان کذا فی الاو
 و در لسان شعر بمعنی ناپستان مندرج است -
 نام بازی است که چکان بازند -
 پاکان حصه اول - کنایه از جامان عرش

پای سیل - یعنی پای شراب خوری آمده -
 پیشکال - بوزن و شمال فصل باران بهستان
 پیشکل سرکین اسپ و غیره -
 پیشل - و پیش را گویند که بر یکدیگر زنند تا صد
 پیشول - بوزن و صول یعنی نفرین غای آید
 پیشه خال - بوزن و معنی پیشه و است که شجره است
 پشمال - بالفتح بوزن و بحال آهنی که چرم و زدن
 بدان خط کشند و نقش کنند تبارش خط گویند
 کذا فی الکستور -
 پیکل - باد و فارسی بوزن قبول جان پیکو که
 در فصل کاف تازی گذشته کذا فی الشرف آمده و
 اودت بمعنی پاشنه فقط -
 پیل - یعنی اول و سکون ثانی طاقی باشد که
 بر روی و خانه آب بنند و بر روی قنطرة خوانند و
 مخفف پیل هم هست که عرب فلوس گویند و بکابر
 پاشنه پارا گویند و اشکاک خیمه این گفته اند و آن
 چوبی باشد بقدر چهار انگشت که سیاهی بر کمر آن بند
 و بدان بالاد و پایین خیمه را هم وصل کنند و آن منبر است -
 کوبی گریان و کنایه کلاه باشد و خیمه و چوبی را نیز گویند
 که طفلان سیاه بر میان آن بنند و در کش کش
 آورند تا صدای از آن ظاهر شود و هر چیز را که میان
 بر کش بنند و در کش کش آورند تا صدای کند گویند
 و نیز جو نیست بقدر یک شیب یا کمتر و هر دو سر آنرا
 نیز کنند و بدان بازی کنند این طریقی که از زمین
 گذارند و چوبی دیگر بقدر آمده و جیب بر دست گیرند

و یک مس آن نهند تا از زمین بلند شود و در وقت
برگشتن بر که آن نهند تا دور رود و هر که از خاکه کثرت
در بیخ اول معنی مرز باشد و آن شتی است که بگفت
سبزی که کاشتن ازین می گویند میسا سازند و کناه ها
آنها باشد کنند -

پیل - کسر دو مرتبه حسن معروف که از انی القینه
و آن دو است یکی پیل که که آنرا بهند وی مرچ
گویند و دوم پیل و از آنرا بهند وی پیل گویند
و آن دو در بیای تباری بجاری آید و از آنرا بهند
پیل و آنرا بهند وی که بخت سبزی که بخت
نیز پیل و آنرا بخت این ملک که از آنرا بخت
پیل - با یکم و سوم فارسی میوه و بخت که بخت
بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت
سپاری نام که از انی القینه -

پوسته کال - پوسته کال می گویند که در زیر و نه
گو سفند می باشد و آنرا با که بخت جدا کرده و بخت
پوسته هر که سفند را نیز گفته که سر کین از مو بخت
آمینته باشد -

پرخال - پس گفته مرغ و غیره و نیز آب
غلظت که از چشم بر آید -

پیل - سوزن و سوزن آن خیل و معنی کیسه
که و غیره نیز دیده شد -

پیل مال - کنایه از پیا یا مال نموده بی پیر کردن

باب بیستم
فصل فی انشائی

پام - یعنی لون و رنگ مانند شبیه آمد -
پایه - حلقه باشد از چرم که هر دو پای را در آن
کنند و بر بالای و نه تهای بدن از چرم و بخت
نار جیل مانند آن و در و معنی را نیز گویند که بر کنار
بند تا در خان و دیگر سبوی اندامه بام افتند و
دام که از نیز دیده شد و نوعی از دام و نه نیز هست -
و آنچنان باشد که سیمای بار یک چوب بخت دار
یک چوب تراشند و بر سر هر یک دایمی بخت و سر دیگر
آنها بر زمین فرو بند و معیاد و در پناه گاوی باشد
و که در پیش رود و جانوران را درم و او را بجای می آورند
سپاهای ایشان و میان دام بند شده و در میان
معنی که از دام که بدان طوطی بند و طوطی با که در آن
مرغ مذکور و در قینه مذکور است آن حلقه بخت پای
که از اسپاسی خوانند -

پا دام - پرنده را گویند که نزدیک دام بند تا جان
و دیگر سبوی که از دام افتند و حلقه مور را نیز گویند
و آن سبوی که از دام سبوی است و از آن پرنده که
پاسیان ظاهر نموده - زحل -

پاروم - برای قناری متوبون و دال مشهور
و دالی که در دم آپ بود -

پوچک - معنی گرگ آمده و خانه را هم گفته اند که از
آن خیزه ها شکم باشد و نیز صفت و اوان و با که

پدرام - بلکه آری است و فرموده نیک و با اسایش
و جای که دام چون باغ و خانه و مجلس با بای تاری
نیز خوانده اند -

پیرچشم - با سیم پرسی مفتوح موی بن ماده گاو
و بز کوی فیض خبری سیاه مدور که بر گردان مغموم نه بند
پرده خالی کتم - ای طاهر کتم آنچه در پرده است -
پیرشیم - بابا فارست از پیرشیم -
پیل پیل - جان پیل سپید کذا فی طب -
پیل جانم - باطنم نام پستی در شیراز و در شیراز
در شیراز که شیرازی است -
پیشجه هر - گیاه است خوشبوی و غایت سرد
کثیف بدان شیر میزند کذا فی الزخا که باید شیر فضا
نکه است که گیاهی است که هر صحنی الله عنهما هنگام
وضع محل در آن گیاه دست در زد و مانند پنج گشت
گیاه نکه که رشد بوی خوش دارد -
پیرچشم یعنی عبدالرحمن و چشم شهید کنده حضرت
امیر المومنین علی رضی الله عنه -
پیرشید چشم - معروف و نامی کذا فی اقلید
آقوال که نظرش بر یکجا نیت داده باشد -
پیام - ای پیام -
پیرچشم - یعنی معلم علوم دینی -
پیکان چشم - یعنی نگاه کش چون پیکان بود -
پیکار - نام بادریان که لشکر افرا سیاه
بود و در دست کشیده شد کذا فی الشرف نامه
و در اصطلاح اشعار نکه است که پیکار نماید با
و در ادب یعنی خبر است -

باب المون
فصل فی الفارسی

پادشاه کردن - که شد گرفتن صاحب کردن قان و کان
پادشاه شدن - مجبوس شدن و منظر شدن -
پادشاه شدن - پادشاه فارسی موقوف ای از پاد
بیفتاد و بهوشیار شدن -
پادشاه کردن - ترک دادن و باز ماندن از طلب
بغیر غیر منظم شدن در نظم -
پادشاه کردن - ای بسیار شتابان کذا فی اقلید
و نیز کنایت است از کم افتاد -
پادشاه - بار موقوف و جالی از هر چه باشد
تنگ خاقانی بجای آوند شراب آتصال کرده است
پادشاه - بار موقوف و کاف فارسی آب گند
و خوشه که آب و طاب گند و ناله در آن گردان
و در قند مذکور است نیست که نمجود حوض بزرگ است
و در استان آب و می جمع کنند و آن اکثر در ولایت
ماوراءالنهر است تا زمیش خاقان گویند -
پادشاه شدن - با سیم موقوف یعنی آفتاب و ز
پادشاه - جان با برین که گفته آمد -
پادشاه شدن - ریختن و ریخته شدن و پر کردن و
پر کرده شدن -
پادشاه شدن - با و فارسی یعنی رقص کردن -
پادشاه - التي ست علیان را مانند قضا بسیار
سورخدار و رخن و جلاب بدان کنند کذا فی الشرف نامه
و در زخا که یاد مذکور است آنکه بدان چیزی بالایت که
برندوی آنرا مانگ گویند -
پادشاه - زیاده کردن و زیاده شدن -

نیز صافی گردن چرخه -

پالوون - صافی و روشن شدن از گرد و رتبه
وصاف گردن و خلاصه شدن و گردن -

پالوون - افزون شدن و صاف گردن بزرگ
شدن و گردن -

پا بر سخن خفای -

پایان - آخر مجلس آخر کار و صفت حال هر چه
پای بر پی نهاده - یعنی متابعت گردن

پیر وی گردن کذافی القنیه -

پای بر افکندن - باکاف فارسی کنایه از
سحر کردن است برای جلب کردن کسی میل و

آنست که قصایان بر آن خونی خوانند و چون
که گویند بی رافع کنند آتخوان پایش که کشید

داشتند و بعد از پیروی بنویسند و به بند میاورند
نمندان گویند آنچه آگاه و فایده گمان روان

این آید و خود را به کفاند و نیز کنایه از بی آرام شدن
مربی طاقت شدن -

پا بسنگ بر آمدن - یعنی افتادن و بلوغ
پای چیدان - یعنی سرفاقت و گردن

پای پس آمدن پای پس شدن -
از منتهی شدنت کذا فیل -

پایا به کشاودن - یعنی از سفر باز آمدن اقامت کردن
پای چوین - که باز گیران چوب است کرده

می بندند تا بلند نمایند -

پای خاکی گردن - سفر کردن و طلب کردن

و قدم بخره فرمودن کذافی القنیه -

پای دامن - آن محل که از دامن که بزرگترین یک
پای سخن - اسی قوت سخن -

پای سنگین - آن پای که از عجبی و چندی
پای فشاودن - یعنی استوار کردن -

پای کشاودن - باز آمدن طلاق دادن که سخن
پای پایان - باجم فارسی یعنی رسمی نیست نشان

که چون کسی از ایشان گناهی کند او را بصفت نهالی
که تمام غرامت است یک پای باز دارند و او هر دو

گویش چپ است و درست گیر یعنی گویش چپ
بدست است و گویش بدست چپ گرفته

چندان بر یک پای بایستد که به زمره عذر او را
پذیرد و از گناهش درگذرد -

پایندادن - بوزن یا در میان یعنی بعد از یکسوزن
ساکن میبایستی که بازایش ضامن خوانند -

پایه گمان - باکاف فارسی یعنی بهشت و نفع
و از آن و عرش و بهشت آن کفای نخواهد شد

پایان - پیرایه -

پاینگون - باکاف فارسی غنچه که به میان چاکون که
که بهشت یعنی اول و بهشتی ثانی و او را است چاکون باکاف

آورده شد اما اعراب بیان نموده است -
پایین - جان پایان مذکور -

پنجتن - باضم زیدین و پنجه کشتن خیال و سودا
و طبع گردن است حال کرده اند کذافی الشرفا و نیز

استعمالش ساختن و سایدن آید یعنی توافق کردن

و چنانچه گویی با ایشان سخت خود بد بخت یعنی با ایشان
ساز نخواهد شد -

پنجساییدین - گنداران - خوراک
رفتن و قیل بابایی تازی جستانیدن کس را
و در پنج انگشتان و اندوه کردن و بگردد خفتن -
پنجشایدین - خود دین و یادگیری را در پنج
داشتن و اندوه کردن و بگردد خفتن و بپوش کردن
و بگرفته شدن چیزی تازه -

پذیر آستن - ای سخن مقبول و خوب -
پذیر فتن پذیر فتن - اول کسرات و ثمانیه
کسرتین قبول کردن -

پذیر لاییدن - با کسر قبول کنانیدن -
پذیر لایان - فرمانبرداران -

پیششیدن - فرو نشاندیدن -
پیر باز کردن - همان پرواز کردن -

پیر بون - بافتح بیابانگ و فرو نشاندیدن
شیر هیت تیش -

پیر بپین - افتخار و پیروم و چارم و بار فارست
سبز است ترش که او را خفته گویند که ازانی القنیه
و در شرفنا بند کوبست و در خفتن که تازی بقایه آقا
گویند و بپند کوفک گویند - اینست گیاه نمناک و
تخم دمی سیاه باشد و مغز سپید و بپشت گویند پیر بپین
همان گیاه است که تخم او را کلنگ گویند -

پیر چین - بافتح با هم فارسی فارسی که گرد
باز داشت و کلنگ را فرو بپند برای محافظت او

کدافی الشرفه - و در زغالگو یا ند کوبست پیر چین
با جیم فارسی ماری که بپند کوبست کدافی -

پیر و خفتن - با خاز و قوت پیر و خفتن و خالی
شدن از علایق و خالی شدن و بگویی و ساختن
و بگنجفتن و بترک دادن و با آستن و ساختن و دور
کردن زیر پایه یعنی پروا خسته مرتب کرده آمده است
پیر و ازیدن - مثله کدافی الزغالگو یا -

پیر و لایان - دلاوران و جوادان -
پیر و گر فتن - یعنی بیزونی و بی شرمی ظاهر
ساختن و نمودن -

پیر و دمی بر روی خود کردن - یعنی در پرود
خود و کلنگ و ار که کدافی القنیه

پیر و خالی کردن - کنایت است از ظاهرا کردن
چیزی که در پروده است -

پیر و شناسان - یعنی مطربان و غنیان -
پیر و گر فتن - یعنی پرود و گر فتن ای آشکارا

کردن و بی شرمی کردن و بی شرمی کردن -

پیر و شینان - یعنی ملائکه و محرمان خلوت -
پیر و نیلگون - یعنی آسمان و باغ و گلستان یا کدافی

فی القنیه لکن فی نظر زیر این مجموع معنی نیست
عدم التماسب التقایر بلکه معنی نیلگون آسمان است

چنانچه بالا ذکر کردم و معنی باغ رنگین دنیا است
و اندک شایه این که تصحیف کاتب است

پیر و شیان - رستنی است مانند کشیده شکوفه
و پیوه و اروماند کرفس و نر و کیک و بوب و تارشی

چنانچه

پسر آبتین - فردی که قاتل بخاک و شام و زمین
پسندیدن - و درون خود را که کنانی ز خاک گویا
پسوزیدن - باز از فارسی از زمین کردن
پشت پای زدن - با چهارم فارسی که در دست
 اعراض کردن و در غم شدن که از انی الهی و قول
 اگر موقوف الی آخر باشد پس معنی چنین باشد یعنی
پشت پای زدن و آن عبارت از خاک بردن است
 و اگر اولی مرکب باشد باز دوم ترکیب است معنی پسران
 و معنی است یکی از پشت پای زدن و دیگری را و آن
 موجب آفتاب زدن است و باید با چاق و صاب
 است که اگر چیزی را با چاق و صاب است باید بپاشد
 از پشت پای او را و کند و دوم زدن و پشت پای
 و آن عبارت است از تعجیز
پشت بر جان کردن - کنایه از ترک همان
 منور کنانی اعلمی
پشت خمین - ای خمین
پشت وادون - عبارت از روی که به پشت
 و آن بر دو نوع است یکی بر طریق اعراض یا باز آید
 و دوم بر طریق قرار و پشیمانی
پشیمانی - پشیمانی و آن - ای نامی و موقوف
 و آن در پشیمانی است و عبارت از پشیمانی و آن
پشت پای زدن - عبارت از پشیمانی
پشت زدن - معنی تفرق و پراکنده شدن
پشت زدن - معنی تفرق و پراکنده شدن
 و آن عبارت از پشیمانی و آن
 و آن عبارت از پشیمانی و آن

کرد و او اکثر پسران گود و در آن کشته شدند
پشته زرین - شاره آتش
پشته زرعفران - انگشت افروخته
پشتین - نام پسر پسرین که قباد
پلوان - با بضم پستوار که گاه کذا و جبهه کتوب
پلندین - بالفتح و الکسر پسر امون و قبل حرون
پشت تازی و دیارات پلندین و استاده علم
پلنگان گوزن - پلنگ - با هر سه تجانس افکار
 یعنی مردان دین که از انی الا و است و معنی ترکیب
 شیران آموگیر و نیز کنایه از بهادران و درامان
پنجه شدن - یعنی که بخت کند از فی الشرفنامه
 و در پشیمانی یعنی پیر و پیران مذکور است و نیست
 عبارت از نرم شدن
پنجه کمن - یعنی که بشود و موقوف کنانی الا و است
پنجه ارکان - یعنی قوم و قبا و در و زو و کوف و
پنجه تیر کردن - یعنی جنگ و پیروزی و پشیمانی
پنجه پیریدن - پنجه است که کنانی الا و گویا
پنجه شستن - با شستن و موقوف و است و شستن و کمر
 کردن و گمان بردن و آنچه که کردن گداشته است
پنجه کردن - معنی است کردن و معنی پشیمانی و موقوف
پنجه شستن - شستن کردن کنانی الا و گویا
پنجه کمان - آنکه است بسیار ای که در کمان
پنجه کنانی الا و است - عبارت از پشیمانی و آن
پنجه کردن - معنی است کردن و موقوف
پنجه کردن - معنی است کردن و موقوف
 چنانچه می آید و استاده علم بالصواب

پیراهن قبا گردان یعنی پیراهن باره کردن پاک کردن
 پیر و بهر تاج یعنی می گویند که کلاه باشد
 پیر کفشان یعنی مشورتی و به تعبیر لغت
 پیر و بهر پیکان کمان
 پی سودن میل کردن بطلان
 پیش بین با دوم فارسی و سوم موقوف
 عاقبت بین
 پیشین با کسر ز پرست از زنا که از آن ستم باند
 پیشان با دوم فارسی پیش پیش را گویند
 که از آن پیش چیزی نباشد یعنی انتها
 پیش نشین با دوم فارسی پانزج یعنی وای که
 بی الشرفا و به معنی ترک لیل پیش نشستن فاعلان
 پیشوای فرستادگان کنایه از حضرت سیدالاستاد
 محمد مصطفی صلی الله علیه و آله
 پیچان پیچون با بار قاف شرط و عمد و پان
 و هر زه که از آنی و شرف نامه و در وقتیه است
 پیچون بالفتح شرف و عمد و در بیان شیخ ابوالف
 قوام که ما ش صلی است معرب بقلم ایشان بالفتح
 است و در حاشیه نیز بقلم ایشان مکتوب است پان
 پیچون هر دو با بار فارسی مفتوح شرط و عمد
 پی مشرون شایسته قدم بودن و بهتوار شدن
 و استوار کردن و قدم زدن که از آنی القندیه
 پیکار پرستان بالفتح با پنج موقوف و شرف
 فارسی که دوم است کنایه از جنگ جوانان
 پیکان بالفتح معروف که از آنی القندیه نیز یعنی آسمان

و از پی تیر را گویند که به نیزه و مسل کنند و آن انواع شود
 پیکان کمان آفتاب سیاراتی که در کانی مس
 آفتابانه که از آنی القندیه و در مطلق اوقات سج
 نون یا نیشته است چنانچه گذشت و در ترکیب هر دو
 سقامت است و اغلب که معنی چنین خواهد بود یعنی
 آفتاب سیاراتی که در کمان محدود اند
 پیکان ایگمان کنایه از بگذری و سوداگر و با
 و ماه را نیز گویند
 پیل فلکندن مات شدن گویند پیل انگند
 فلان را یعنی پیل مات که در کانی القندیه
 پیل ماتن باللام موقوف رستم را گویند
 پیمان بالفتح و تخیل بام فارسی سه گند و شرط و عمد
 پیمان پر شدن کنایه از عمر با خرسیدن
 پیوستن بهم شدن و نیز گویند فلان با فلان
 پیوست یعنی با و ساخت
 پیوکان بالضم با و و کاف فارسی عربی
 که از آنی القندیه

باب	الواو
فصل	فی الفارسی

یا الواو رخ که از آنی الکسور
 نیز قو و روشنائی هر چیزی که از آنی الشرفا
 ولیکن و بهل بر تو چیزی را گویند که وجود و قدرت
 او بنود بلکه وجود و لیب وجود چیزی دیگر باشد
 چنانچه بعثت موجدان میگیند که وجود عالم بتو و
 بری تعالی است بذاته وجود ندارد بلکه روشنائی با

یا الواو

که بر تو میگویند وجود عالم برین میگویند که وجود آن
روشنانی از جرمی منورست و بمنی آیت بصرهم بنظر آن
پیرست و نعتین مرغیکه هندی بکلیج گویند که از
قنی فرنگ فخر تو حسن و شرف نام است مرغی است سیاه
و سپید که بخانه و در چوپایا و دوا و افراشک نیز گویند
پیر میوه بافتح چه نام فارسی زبختی است معروف که
بول بسوزش و درد شود که کذا فی القنیة قول این را
سوزاک گویند اما پیریه هنره نوع میشود و چهار از آن
لا و بهت و باقی بتداوی بهتر میشود و آن غنی خاتم
که بر پیشاب می افتد پیش از پیشاب و یا بعد از
پیشاب یعنی بزنگ سپید میشود و بعضی تجود و از پیشاب
فرود و پیشاب می افتد و بعضی سبز میشود و بعضی زرد
و بعضی سیاه

پیر نو - جامه بایک کذا فی زفا گوید و در او است
باب از تازی یعنی و یا نعتی شش نهایت نزاکت و نطق
پسندیده ز نو نعت را بهی پسندیده و سوزش
کذا فی القنیة قول معناه خوش ز قمار خوش نموده خورد
پو پو - زبان پو یک سطور
پو پلو - نعت یکم و سوم نام و لاتمی و قحامی که پیلوی
زبان بدان منسوب است و پلو بضم سوم رتبا و چپا
الحکم مردم و بمنی سخت نزدیک آید و نیز مرد و قانا و
ولا و در بزرگ و مضابط و درشت

پیشرو - بافتح پس و پو مقتدی
پیشرو - معروف و فاعل آن امام و مقتدی
پیشرو - اول بر وزن و یعنی نیکو باشد و آن

و لاجتی است مشهور نام هر کس که با شانه از آن لایت
شود و یکسر اول برنده است شکا نوی و حسن
باشه و نیز منقار مرغان

پیلو - با کسر نام و ختی است که از بیج آن میگویند
اندکی تلخ بود و بتا ریش را که گویند و قنایا
مسلطیت که پیلو یا درخت اراک است

پیسو - با و او فارسی جفرا ت چکاید و عربی بر قفا
خوانند کذا فی الادوات و نیز جفرا ت شکا شده که
هنوز مسکه از بوسیر و نیا و روه باشند

پیو - با و او فارسی کلنج

پیوسته برو - یعنی پیوسته است

پیو - جانور است خز که خون از اندام که در آن
لغت فارسی است کذا فی القنیة

باب المار
فصل فی الفارسی

پاکه - آلتی است حلوانیان را که نه در آن میگویند
یا جامه یا شامه - دو مرد و سوم مجریه و قوت آنکه
او را تنبان و شلوار گویند کذا فی الزفا گویا

پاچاه - چاکر جولابه که در پی پایش آمد
پاچنامه - بمعنی لقب مرده

پاچه - باجیم فارسی معروف بتا ریش که از آن خوانند
پاخره - باخار و قوت نشسته گاه که پیش خان
راست کنند هندی ر و یه خوانند

پاخره - باخار و قوت و بین نه در است و پاکه
هندی رده نامند و در فرنگی مرقوم است که نیمه چرخ

پادشاه پادشاه کلاهها بشیروال متوقون کلاهها
 بزرگ و باینده و داندگی تحت و او نگاشته
 پادشاه - کوبان و نگاربان و گویند که گامان و
 اینجاست که کوبان را بادیان گویند که ذانی القینه
 و در لسان الشعرا که گویند است یعنی چه آگاه این شتر
 پاره - معروف و رشوت که ذانی الشرفنامه و در
 زخمی که با معنی نادره یعنی مولود و نزاره است و استعمال
 آن مرکب بدینچه گویند شیخ پاره و مخدوم پاره
 شیخ نادره و مخدوم نادره که ناسمی من اهل لسان -
 پاریزه - یعنی از آن سال گذشته و نیزه یعنی که نایه
 پاشه - بازار خاکی همان پاچه که گذشته
 پاشنامه - یعنی اینجامه که لقب و قرین باشد -
 پاسره - یعنی که نایه که نایه و قرین و در
 اخبارات جد کرده بزارنگان و دهنای ایشان
 آزاره و از اخبارات یونانی کنند -
 پاشنامه - با شین متوقون بوزش شاهنامه
 یعنی لقب قرین و همان باشد -
 پاشنامه - با شین متوقون معروف و در شین
 و گورست که عقیقه پاشی و عقیقه کش
 پاشکه - خوشه که بکام گور باشد و نیزه که بکایت
 پاغره - آن ترست که از آن ترستی که بکایت شود و
 و بنگاه در مردم و بگردان و کلو شل خلوه که گرد و چون
 ویرانه ریخته گرد و کذافی لادلت -
 پاشنده - پنهان بر زده و گرد و گرد و رسید که بکایت
 پاشانه - یعنی بام بکند که ذانی الزمان گویا و در شرف

نمک و رست با سوم متوقون و کات فارسی در یکج -
 پالاییده - افزاییده -
 پالاییده - افزوده -
 پالوانه - پالوانه بلام متوقون همان پالوانه شسته و
 و در ادوات است پالوانه با بار فارسی مرغیت سنا
 و سپید مقدار گنجشک که ناه پاشی و بر درخت و دیوار
 نشینند و اگر بزین شینند به شکاری توانم برید -
 پلوانه - بلام متوقون همان پسته که گذشته
 کذافی الشرفنامه و در زخمی که با معنی فراسک -
 پالوده - چیزی صافی و معروف که از شاسته نرند
 و با شکر تخته خورند عرب آنرا فالو نوج نامند و خلاصه
 و جلا می و در غایت شهرت و در تونیه آموده است که
 آنرا اگر اینجامه گفته اند اگر چه جلوه ای سبکی دارد
 از آنکه از آن و لرزان است و معنی گفته تر از مردم گفته
 پاشه - چیزی که بکایت و نیزه در خانه نهند و بکایت شود و گرد
 پالاییده - افزوده و چیزی صافی و معروف که در خانه
 پاشی افزاه ای افزاییده و تبه -
 پاشی پیش پاشی - بار و دانی بازاری که در رست -
 آنرا پاشی گویند که ذانی علمی -
 پاشیه - چیزی که عنان را بادیان بندد و بکایت
 است و در دهن و امن نیمه که استوار بندند -
 پاشی کشاییده - ای گرداننده -
 پاشجه و پاشیه گاه و پاشیه - کلاهها با کاف و تار
 رتبه و صفت نعل و بجای بستن پنهان -
 پاشیده - آنچه پذیرد و بادیان بود و همیشه و بکایت

جاوید و دواکم و دمام هم باشد همچو بهشت و دوزخ
و اهل آن و عرش و کرسی -

پایه - مرتبه نژاد سلطان و معنی بنای عمارت
هم آمده و زینت زربان که به هنگام بدر رفتن پادشاه
پدر و زنه افتخار و پدمه بالفتح حصه و بهره و در
انسان شمر اند جست که پدر زنه چیزی را گویند که در
یا در از اگر به بند کدانی یا شرفنامه و زینت انسان است

که نژاد است در آن مذکور است پدر زنه و پدر زنه
بوزن بر زنه چون نفی بر زنه کنی چیزی که در جامه
و یا در از اگر به بند کدانی یا شرفنامه و زینت انسان است
معانی باشد که آنرا در و مال و انگلی بند و آن را
از جامه ای بجای بزنند و آنرا گویند و نیز هر چیز که در
رمال و انگلی بسته باشد چه آن رمال بسته یا مجموع
پدر زنه خوانند -

پدمه - به وزن پدمه بهره آتق الاین معلوم می شود که
در شرفنامه پدر زنه و پدمه را از قبیل مترادف آورده
غالب است بلکه مترادف پدر زنه پدر زنه است چنانچه
گذشت و ادوات بود نیست -

پدر - یعنی تین و تین است که کثرت نبود و با بار تا
نیز خوانده اند و بالکنم گویا نیست نرم و سبک که در تین
نهند و جگر نیم خوانده که آتش در روز و دیگر -

پدر میره - بکسرتن پیش کسی رفتن و اکسرتن قبول کنند
پیش رفته و معنی پیشه و آفتاب است کسی یا چیزی که آفتاب باشد
و معنی قبول کردن و در زبان واری نمودن و معنی
بگذر هم دیده شده -

پدر مرده - با بار ساکن و نیم شنو و معنی نیم -

پیرانه - بالفتح بازار هوز موقوف شده اگر خمیر
کرد و کهنه شش پیرانه خوانند کدانی یا شرفنامه و زینت انسان است
پاره خمیر کرده که به بندش بحیثیت نان پزیدن که گویند
و آنرا از و از نیز گویند تا از ایشان فدر و تو نامند -
پیرانه سیده - از هم جدا شده و پیرانه نشان شده
میخورد که دیده و بر باد داده -

پرواخته - پیر و خسته - خار سابق موقوف ساخته
و آراسته و مرتبه کرده و موجود و خالی کدانی یا شرفنامه
و نیز معنی انگینت و ترک داده و با کسی در ساخته
در کرده است یا پیر و خسته و پیر و خسته -

پیرده - بالفتح آنچه در میان حامل بود از جامه و
غیره آن دیو است تزیین که بر دیده بود و نیز به
و معنی فلک از فلک نیز آمده -

پیر زنه - بالکنم پاره افروخته و لیجان که از جامه و
دیگر گند و نور دارند -

پیر ستمنده - غایب و غایب -

پیر ستمیده - آنچه او را پیر ستمند و ستایش کنند
بسیح همچو خدایقانی و بی باطل همچو بت و ستمند
پیر سه - پیر سیدان و بیاد و بیار رفتن -

پیر کاله - پره از هر چیزی جدا کرده و چوبی که در جامه
و زنده و قطعه جامه و دیگران -

پیر گنده - با کاف فارسی مختصر را گنده -

پیر گنده - بالفتح کمان فارسی و قیل با کاف تازی
نیکو اخلاقی که عطاران سا زنده تا از ایشان زنده خوانند

و بهی لغت دیگر و غایت شکر است که فی این اثر فایده
و در احوال مست یگانه با کلمات فارسی پارچه زمین که از
بلج و ضلع یکسا که بر سر و از زمین و دیار عراق که
دیی و متصنیه اگر گویند که مشیت قرایت از مسناعات اربا
و ضلع آن قرایت و را بنجام جمع شود -
بر سر و در - نام رسا و در شاه -

نیروارده سوکوارا پیدا نید و فرشتگان بتبارش همین
گویی که کافی القدره

[illegible]

پیر و - اجتماع و انزاع لشکر برای گرد کردن فتنه شکار
و حراکات و انزاع زنده و پخته نماید و برگ تمام رویا
پشتگی آمده ضد تازه کدانی القتیبه و در خانگوا
بمعن تر خند و انزاع است -

پیر و لیدر - یا تا ابد از فارسی نرم شده کنانی منتظر
اقول این بخش از پیر و لیدر است پس باید که مستحق آن
در آن باشد مستحق این سبب است خشنود -

پیشروهمندہ - دانائوسیت کج خوانندہ سوا کج نند
پیشہ - بابا و زارہر و غارسی زمین شپتہ لبند و ستر
قبا و ننگان کدغی اراوات -

پسته - با کسر میوه است شهر که از بلاوت
آید و آنکه در زایش گشاده بود و در سینه خندان ماند
و پستاره بر و چون معشوق نیز اظهار کنند -

پس کہچہ ۔ ایک کم و بیش فانی حرفت یعنی بکا سفلہ
یوسفندہ ۔ کستورین برگرزہ۔

پشت خرم گرفته یعنی کنیز و دلکش و ضایع کدبانوی
پشت تارک - تار موی تن سبک موی سبک
که تار موی تن سبک نموده

همیشه خواننده - بیاد بخت با یک که جامه در آن گیر
تا پیشه در آن در نیاید و آنرا که خوانند آمدن آن پیشه
(قول) اینجای مثل چه گشت میشا کوز میزد میزد

عزیزان را به بند وی آنرا سهری مند و دوزخ و دشت
اکثران و از دوزخ و نیز دشت سهری که بعضی شیخ و اب
و شکر اینست حکم کلام از آن گویند که از آن فریاد

پشته - معرون و از آن ایاد و از چمن و از عرناشته
و کعبه الجبار گوید که عرشه از سه در پیش نمود
موسد الحفاد است پشته از زمین کن و از نرله باغیز

پیشتر چنانکہ در دامن خمیہ دوزند و ریاسات
در روی کشند و چیزی کہ میان تیغ دو سہ کار و صول کنند
نفسه - الفتنہ باک زدن و زبان -

یافته - باضمم معنی فرا هم آورده و بر بالای هر شماره
و نتیجه اول یک سببه کوکینک بار دیگر پیوسته آورده

و آن پنجه عبارت از پنج انگشت است و اگر پنجه بر وزن
هفده بود مختصر پنجاه باشد -

پنجه بر ستم تا فته - ای پنجه بر ستم چسبیده و گردیده
پنجه بر تا فته - ای چسبیده و گسترانیده -

پنجه کسبه - یعنی پنجه‌ای که در غریبه بود و سوده و
ریخته شود و کسبه و غریبه آنرا گویند که در آن از پیش

پلونه بالضم یعنی معروف که برگهای او را باک
طعام بهارند نیز خام بخورند لذت بود بازیش نفع گویند

پلوه سخت سوده و ریخته و در ادوات است که زنجی
گنده و صنایع است -

پوره - با دو فارسی تنه درخت و قیل پورای پیر
پوزه - پیرامون و گرداگرد و بان -

پوسانه - فروختنی کردن بزبان شیرین کسی اوقیت
پوست پاره - با سین و قمار موقوف و بار بار

آن پاره پوست که کاوه آهنگر بوقت کار تابانگری
بر کمر بست و هنگام خدو صفا گل آنرا بر سر نیزه نهاده

رر فرودین داشته و کیفیت آن در رشته فغانه
منیری بطور است -

پوست گاله - چیز است زیر دهنه گوسپند و پوست
مقد گوسپند که بتازیش حمیر گویند کفانی و فکلو

پوسیده - با دو فارسی سخت سوده و نزد یک
ریختن شده -

پوشینه - با دو فارسی سر پوش هر چیز -
پویه - با دو معده و نوعی از دودین که متوسط

باشد و بتازیش جنب گویند کفانی القینه لیکن در هتال

و یک تپچه اسبابا گویند و بلند و معنی میوه و تخم مرغ
که درون آن منقطع و گنده شده باشد پنجه گویند

بیضه مرغ را پخته کرده اسی گنده کرده و بچه نیاورد -
پلمه بالفتح بهانه و در مرغ گفته و ستم کردن -

پلمه مشد کف و پله درختی معروف که آنرا اینجا پلان
پنجاه بالفتح شکاف باد و ترسیان آن پنجاه درخت

چنانکه بل سنت و جماعت را چهل و رست -
پنجه پای - جانور است آبی که در خشکی پای را رود و

پنج پای دارد و بتازی سلطان نامند و هست یکیده و
کذا فی زفا نگویا -

پنجه - بالکسر چیزی که در مرغ دارند و نیز سوراخ
و یا دردی که از خانه و کان جانب بازار و کوس

دارندش در شش مخزن است پنجه نفس و موش
وید بان بر شستی و جهاز -

پنج شعبه - با سوم موقوف حواس خمس ظاهر است
یعنی سماعه با صره لاسه و اذنه شامه -

پنج نوبت شاه - اسی پناه گیرنده بصلوات
کذا فی القینه -

پنجه گربه - نام کلی است و ولایت خراسان
برگشت روانند پنجه گربه آنرا بید مشک نیز گویند و

بتازیش خرافات لمی نامند -
پنجه - بالفتح نوعی از رقص عجم که دستها یکدیگر گرفته

رقص کنند کذا فی القینه و این لقب دختر گاه است
که بهندوی آنرا یهودی نامند و نیز پنجه و پهلوانان

دست یکدیگر گرفته زور میکنند و میگویند پنجه بگیریم

بابا و افغانی مشهور است -

پیشانی - بالفتح جانوری معروف و قیل با باری
و از کپی نیز گویند و نیز کلچر و غنی -

پیشنه - بالفتح گوی بازری کردن که بندش را بخونند
و نیز آن چوب که مانند کفچه بود و بدان گوی بازری
بتاریش بلطاب گویند

پسایه - معروف است که لقیض سواره باشد و
کنایه از مردم بی سواد که فضل علم و کسب نکرده باشند
و نوعی از درخت مید و تاک انگور بود و نام یک از
مهره های شطرنج و نیز نام گلی است -

پیماله - قلع و کاسه که بدان شراب نوشند -
پیشیم - بابا و جمیع فارسی طره زلفت که کل نویسنه
گیا بی ست کوبخ ندارد و برختی که در پیشه شش
گرم و اند بتاریش ششقه نامند و بهند کاس بل خوانند
که دانی شتر قناره و در قنیه نه دست که پوشش
بالای خانه را گویند بتاریش کند باضم که میند و در
لسان الشعرا مذکور است پیچ طره موی که کجوات بر
کلمات زنده و پیشانی و در ادات آویخته پوشش دارد
هر که میزد و بر سر و اندار و پیشانی پیچیده می شدند
برای زیبایی روی و قیل و میند تر لفظها و در بعضی
کتب ترجمه عفاص پیچ میند شته اندمان
رشته است که بدان مورا پیچیده میزد یعنی
پیچ نام پیرایه است پوش و مکل که کلک
عروسان می زنند و میند می آزاره که میند و است
طهران پاره مونی پیشکن که از سر علحدده شده و پیشانی

بابا و افغانی مشهور است -
پیشانی - بالفتح جانوری معروف و قیل با باری
و از کپی نیز گویند و نیز کلچر و غنی -

پیشنه - بالفتح گوی بازری کردن که بندش را بخونند
و نیز آن چوب که مانند کفچه بود و بدان گوی بازری
بتاریش بلطاب گویند

پسایه - معروف است که لقیض سواره باشد و
کنایه از مردم بی سواد که فضل علم و کسب نکرده باشند
و نوعی از درخت مید و تاک انگور بود و نام یک از
مهره های شطرنج و نیز نام گلی است -

پیماله - قلع و کاسه که بدان شراب نوشند -
پیشیم - بابا و جمیع فارسی طره زلفت که کل نویسنه
گیا بی ست کوبخ ندارد و برختی که در پیشه شش
گرم و اند بتاریش ششقه نامند و بهند کاس بل خوانند
که دانی شتر قناره و در قنیه نه دست که پوشش
بالای خانه را گویند بتاریش کند باضم که میند و در
لسان الشعرا مذکور است پیچ طره موی که کجوات بر
کلمات زنده و پیشانی و در ادات آویخته پوشش دارد
هر که میزد و بر سر و اندار و پیشانی پیچیده می شدند
برای زیبایی روی و قیل و میند تر لفظها و در بعضی
کتب ترجمه عفاص پیچ میند شته اندمان
رشته است که بدان مورا پیچیده میزد یعنی
پیچ نام پیرایه است پوش و مکل که کلک
عروسان می زنند و میند می آزاره که میند و است
طهران پاره مونی پیشکن که از سر علحدده شده و پیشانی

پیشانی - بالفتح جانوری معروف و قیل با باری
و از کپی نیز گویند و نیز کلچر و غنی -

پیشنه - بالفتح گوی بازری کردن که بندش را بخونند
و نیز آن چوب که مانند کفچه بود و بدان گوی بازری
بتاریش بلطاب گویند

پسایه - معروف است که لقیض سواره باشد و
کنایه از مردم بی سواد که فضل علم و کسب نکرده باشند
و نوعی از درخت مید و تاک انگور بود و نام یک از
مهره های شطرنج و نیز نام گلی است -

پیماله - قلع و کاسه که بدان شراب نوشند -
پیشیم - بابا و جمیع فارسی طره زلفت که کل نویسنه
گیا بی ست کوبخ ندارد و برختی که در پیشه شش
گرم و اند بتاریش ششقه نامند و بهند کاس بل خوانند
که دانی شتر قناره و در قنیه نه دست که پوشش
بالای خانه را گویند بتاریش کند باضم که میند و در
لسان الشعرا مذکور است پیچ طره موی که کجوات بر
کلمات زنده و پیشانی و در ادات آویخته پوشش دارد
هر که میزد و بر سر و اندار و پیشانی پیچیده می شدند
برای زیبایی روی و قیل و میند تر لفظها و در بعضی
کتب ترجمه عفاص پیچ میند شته اندمان
رشته است که بدان مورا پیچیده میزد یعنی
پیچ نام پیرایه است پوش و مکل که کلک
عروسان می زنند و میند می آزاره که میند و است
طهران پاره مونی پیشکن که از سر علحدده شده و پیشانی

پیشانی - بالفتح جانوری معروف و قیل با باری
و از کپی نیز گویند و نیز کلچر و غنی -

پیشانی

پیغیاره - بالفتح و قیل یا بار فارسی سز نشن
کذا فی القاموس و در ادوات و زنا گویا یعنی بهتان
نیز مذکور است -

پیغونگه - بالفتح یا بار فارسی گوشه خانه گوشتیم
پیکان - بفتح هاء - بالفتح هاء پیکان که از
دور شانه گویند -

پیلست - یا بار فارسی و سوم مفتوح و سار سانه

پیلیم - یا بار فارسی که بر آبریشم که تخم آبریشم
و قیل یا بار فارسی پیلد بوزن پیلد - بیک که با بوزن
بر آید و نوعی از گیاه - دار و قیل حرف نخست نیمی
کذا فی شرفنامه و در ادوات مذکور است پیلد یا بار

فقدیم و کرم آفریشم که تخم آفریشم است و بعضی
بیا ری می گویند و در قفیه نوشته که پیلد یا بار
هر دو فارسی زمین کشاده و خشک که در میان آب
در شاخه بود و نوعی از گیاه دارد که در آب بهمانند
اصل آبریشم امیر اسدی نوشته است که پیلد آن
باز به باشد که تخم آبریشم اند و پیلد بوزن پیلد
و یکم که در زمین بود و گیاه دار و تم لفظه -

پیواره - یا بار فارسی غریب تنها و بعضی بار
غری گویند و این درست تر است و بویه هم ازین
کذا فی الادوات -

پسچانه قفیه و قیل که بدان هر چیزی پیاپیند که
فی زنا گویا و نیز پیاپی گویند و از شیخ محمد زعفرانی
ساعت که پیاپی اند و شراب که بدان شراب پیاپی
پیوسته - یا بار فارسی و سیمین و تین و تین و تین و تین

پیووه - هزاره گویند -

پیوسته - بهم شده و مفصل همیشه و دم
یکسی را نیز گویند که از بسیاری که سبق سخن گفتن
نموده و اگر گویند که در پیش افتد و بعضی با فارسی
در هم بسته و پیوند کرده شده نیز آمده -

پیچ - یا کمربند است که پنازیش شخم نه اندود
نیز بعضی کبر و غرور را پناز چرخ گویند فلان در پیچ خود
می میرد یعنی از کبر خود در اندوده است کذا فی القاموس
بفتح تین و مضای ای موره یعنی پسر و تاج آمده -

باب الیاس

فصل فی الفارسی

پارگی - یا بار فارسی و قوت و کاف فارسی
پالانی - آب بارگیر -

پالاسی - آب شیر است چینیست را گویند بعضی
افزای و صافی کن و صافی شود و افزاینده و صافی
شده و صافی کنند نیز مستعمل -

پامی - معروف و پیاپی و جان و بایست و فزون
هر چیزی و بهمانند و لغات نامی و پنج درخت و بنیان
پای بر جای - یعنی ثابت قدم بودن باشد -
پایازی - یعنی سوزش و درد باشد -
پایتن پیرستی - کنایه از طاعت و بندگی و
خندنگاری باشد -

پامی گزاری - کنایه از دوکاری باشد -

پامی مروی - دستگیری کذا فی الفریجات
و ادوات یعنی شفاعت و قوت مرقوم است -

پایندانی - میاچی گری که تبارش ضایت گویند
پختنی - طبقه از چوب که غده بدان بنشیند -
پاکی - طهارت و صفای تمام شدن است و مترادف
پذیرایی - فرمانبردار و شنونده سخن و پیشرو و قید
گمنده فرمان -

پروده دغانی - کنایه از شب تیره -
پرستشگری - ابکات فارسی مفتوح یعنی عبادت
و خدمت است -

پرستندگی - بگذاختن معنی عبادت و خدمت شد
پیردگی - ابکات فارسی کسوف یعنی پوشیده
زنی که از آن محراب پرده بود تبارش مخدوف خوانند
یعنی مستوره و در اصطلاح الشعرا مذکور است حجاب
و پرده و از اقوال بن لفظ مرکب است از پرده و از
گی که معنی بودن است چنانچه بندگی و ارادتگی
پایندگی و فرزندگی یعنی مصدر و مصدر است
یعنی فاعل مفعول باشد و معنی لفظ پر دگی هم ازین
تسبیل است -

پروده ایروسی - یعنی حجاب بلند -
پرگتگی - با هر دو متجانس فارسی دال و توفیق
فختر پرگندگی -

پرنیان خونی - نرم خونی و خوشخونی -
پرسی - معروف کذافی مشرقنامه یعنی حن
که الفتح باشد و بالضم مندرج یعنی پر بودن نیز
معنی پرستی و در هر دو لغت مشدود و مخفف هر دو
آمده است و نیز مضارع پریدن چنانچه گویند

اگر بر هوا پری گسی -
پیشروی - باز آرتاز می مردم فروایه از مردمان
که تباری از ازل گویند -
پشنگ قندی - بالفتح کنایه از ملو اس
پشنگ ست کذافی اعلی -
پنداری - یعنی تصویب -
پولاد و غندی - با و او فارسی نام دیو است
مازندرانی -

پهلانی - با و او فارسی نوعی آتش آرد باشد
پوی پوی پوی پوی - یعنی شتاب شتاب
پهلوانی - لغت آتش پر شتاب است از پهلوی
نیز گویند و نیز پهلوانی از وادی است که مخصوص
در شهر نیشابور -

پهلوسای - یعنی هم تیره هم شین و موازی
پهلوی - همان پهلوانی است -
پی - بالکسر مخفف پیه باشد که در چرخ افروزند -
و قیل بالفتح پی معروف که گمان بدان استوار کنند
و سینه و قدم و نشان پای که نقش قدم است
و در ادوات معنی قصد نیز است -

پی برنی - یعنی قدم بر قدم و اثر قدم بر اثر قدم
و این کنایت از متعاقب رفتن است -
پیانرستی - نام دوایست که آنرا بهر بے
بصل الفار خوانند اگر پیشش بخورند ببرد -

پیاز کوهی - باضافت پیاز رستی است یعنی پیاز
پیراسی - بالفتح و قیل بایه فارسی آرس

و مرد آراينده و پرنده -

پير خدايى - يعنى امير المؤمنين عثمان بنى العثمانيه
پير زحمى - رخت و هباب فيروزى فروشان
پير وزى - باه و قفا - اگر منى هر چه فرجى براى
و رواى حاجت که بتا زيش ظفر خوانند و در اوت
با با اقبل و واده و در فارسى ست -

پيشاني - بابر فارسى معروف و فير معنى قوت
و صلابت و شوى کذا فى الشرفنامه -

پيش پايمى - يعنى سجالتى که پايمى پس بود -
پيش ششى - بابر فارسى و شين قوت و بقت -
پيش ششى - بابر فارسى و شين موقوف و بقت -
پيش ششى - بايد فارسى و شين موقوفه معنى پيش ششى
آمده که بقت باشد -

پيش ششى - پيش ششى - هر دو بابر فارسى شين
قرشت موقوف و بکاف فارسى مرتبه بلند و صده
و آنچه روزه دارد و وقت افطار خود و صده گاهى
کذا فى القفيه -

پيانه ششى - اى سبوكشى و فير شراب خواري -
پيك رايگانى - بالفتح با كاف فارسى ماه و
سود اگر در اگه زى کذا فى القفيه -
پيك هوانى - يعنى ابر -

پيلپايى - همان چايد ششى يعنى پايه شراب و
سخت بزرگ و معنى صراحي نيز آمده است -
پيكافى - بالفتح بضم از لعل و نيز نوعى از نوشادر
پيشنگى - بالکسر غروفى سبک -

پيوستگى - سببى کذا فى القفيه منقول از نفا گاهى
اقوال معناه توسل -

پيوسته گرى - با همفهم فارسى اى پيوذ گرى
پيوگانى - بالضم با و او و کاف فارسى عروسى
شوى و بالضم با و او و فارسى عروسى کنافى را فاکو يا

کتاب التار

البقرة التى تحتها قنما يعنى گاوى که پوشيده شود
هميشه و بحساب با سجد چهار صده باشد و تحرک ساکن
معنى تو و ترا و شما آيد و نيز معنى خود بود و نيز بدل
وال آيد و چنانچه کرد و ديت و ديتيت و کرد و کرد و ديتيت
و اين لغت خود از رسيانست و در مطلق شطاران
اشارت از تحت ست که درم از تحت نافت تحت
در از کشد از ان حرارت افزايد و در مطلق عبد الرزاق
کاشى کنایت ست از ذات با اعتبار تعين با تعدد اورد

باب الالف

فصل فى العربى

تا تا - آنکه زبانش در آ و نيز يعنى وقت تکلم مار
تا تا چند بار تکلم کند بعد از آن کلمه اذکر کند -

تبر - پيش آمدن و برى شدن و سهل اين تبرى
تحتما - خاک پاشيدن و خاک زدن بر روى کسى
و چيزى انمک و اودن -

تدرا - بالضم قوت و قوتواناى تمام -
ترا با و تر با - بابا به اسجد خاک و زمين -
تقاضا - طلب خودش -

مکمل - مردوب یا ترکیه کنند -

تلقا - با کسیر دیدن و بالفتح جهش و برابر -
تخت شش - نام دشت و در دشت سرختر که نام یک از
اصحاب کعب -

تمنا - آرزو کردن و دروغ گفتن -

توا - هلاک کردن و هلاکت -

تولا - بهشت محبت و دوستی و با کسیر قرون کردن
و دوست یافتن -

توتیا - معروف یعنی دوائی است که برای روشنائی
چشم بکار آید و در شرفنامه است که شکی نیست که از آن
سازند و قبل از آنکه بکار آید که در چشم کشند و آن
بخشد این منقول است فاما گویا -

تصحیبا - انگور آتش کرده و ساخته و نیز در عربی
بچون گفتن منقول از زفا گویا -

تیا - بالفتح و الممد و شت و بیان که رنده و آن
حیران میاند و نیز نام موضع است -

تیهما - بالفتح و الممد بیان -

تقتما - بمعنی دشمنی نمودن -

تا - خاک نرم و نازک شراب -

فصل فی الفار

تا - ترجمه حتی است و معنی توی نیز آید و نیز به
تا که آید چنانچه زمینا یعنی برای اسب و برای کلام
و بیداری و تکلم و در علمی اعلام برین کرده است که
در ملاحظات تا معنی بسیار آمده است -
تا فسیا - در روایت و گویند جمع سداب شکی که

تا یا سیا - بشله -

ترا ترا - ای ملوثان دنیا و فاسقان -

ترسا - بالفتح طائفه آتش پرست که قوم عیسی
علیه السلام از بتانیزش نفرانی خواند و جمع این تریا

که پامان می نویسد غلط است بلکه ترسا آن همزه
باید نوشت در یک نسخه ملا جمال حسینی بدین کتابت
ویده شده فقط کذا فی الشرفنامه قول برین غلط
نگویند بلکه اینجا همزه را باید بدل میکنند بر این خفین

الملازمین را در عربی نظیر است چنانچه خطایا و مطایا
و در فارسی هر جا که همزه میان دو الف واقع شود
یا کسور باشد خود را با ما قبل آورده است که بدل کنند
بیا چنانچه در سحاب و بیا و رای آن یکدیگر ترسان

علیهم اللعنه در کتب پانفوا نام حضرت رسالت صلعم
می نویسند و در قرآن مایه اند اند ایشان را غلط
نیفتد و در مویده العوائد آورده است که رسم کتابت
ایشان بر خلاف عادت مسلمانانست یعنی از چپ
آغاز میکنند و بسوی راست میرود چنانچه از زبان
کافران می نویسند -

ترکم پامی را یعنی از چپ آغاز میکنند و بسوی
راست میرود چنانچه سخن گویم و لغته در زبان شمس
تصحیف قبا ای فنا کذا فی الشرفنامه و لغتیه
تقلیب قبا ای قبا -

تمغا - بالفتح نشان و دوائی که بران است
و باج که از انبیا میل بستانند کذا فی الشرفنامه
در تفسیر مذکور است تمغا بالفتح مکرر بر چوب کشیده

بجست انبار و جزآن بتازیش رسم رستم خوانست
 کدافی الصلح بهندش چهاپ نامند
 تنگکوشا - بالفتح باکاف فارسی علم خاندن و میا
 در صورت گری غیر از سگ و در زانگو و تنگکوشا در باب
 انبار مثلث نیز آمده است -

تنگکوشا - یعنی است از طعام از آرد و غیره کردن
 مثل تنگکوشی نفقه می سازند و بغرامی نیز مذکور است
 تنها - معرون است که از مفرود بودن باشد و
 یعنی اجسام نیز آمده چه تن یعنی جسم است -
 تن محرم آسا - ای تن برهمنه کدافی القشیه
 اقل شایه مکه بنابر است که در لفظ محرم هیچ
 نقطه نیست بخلاف اسمی نامهای دیگر که نقطه
 و استاء علم بالصواب -

ته و باله - یعنی زیر و زبر و نیز عبارت از بقای
 و منظرانی است کدافی القشیه -
 تیلدا - بالکسره خبر رس و نیز چیز دوک منقش و بفتح
 ابل جعل منقش بر خط و خال -
 تینا - بفت ثر و باثر نذگل را گویند -
 تلیبا - بزبان ثر و باثر نذ آهوار خوانند و
 بتازی طبی خوانند -

تیا - بالفتح دشت و سیاهان و استاء علم بالصواب

باب الفاء

فصل فی العربی

تیاوب - اوب که بین و اوب کردن -
 تب تاب - هلاکی و هلاک شدن و یا شکستن
 تتریب - خاک آلود کردن -

تجاوب - از یکدیگر جدا شدن -
 تشریب - سوزنش کردن و ذمت نمودن
 تخریب و تخریب - از معدون -
 تجنیب جنب شدن کدافی التلج و بفتح
 دور شدن مضارع تجنیب است -
 تخریب - عذاب کردن کدافی التلج یعنی
 متفرق کردن -

تذنیب - و خیال کردن خیر -
 تذنب - از ایا تقص و بنا و دستار گذاشتن
 تذمیب - از اندو کردن -
 تتراب - بالضم خاک -

ترب - بالفتح خاک بر مین کردن و تزیین و
 شدن و خاک آلوده شدن و بالکسره و تیره کردن
 تریب - بفتح وجه و از پس یکدیگر فاعل کردن
 و مرتبه بمرتبه آوردن -

ترغیب - ترغیب کردن و رغبت نمودن -
 ترکیب - نهادن و آمیختن و جزآن -
 ترمیب - بالفتح عبادت کردن و ترمیب
 یعنی عبادت نفسانی شدن -
 تعجیب - شگفتی نمودن -
 تعذیب - عذاب کردن -

تسریب - بالفتح پی و پی تراستن و پی
 و آب در چنگل کردن و در زبانی آلوده کردن
 قصلیب - بالفتح سخت گردانیدن و بر دار
 کردن را قشیش مانند صلیب کردن پیچیدگی و تکرار

تضرب - بالفتح به انگیزی کردن میان مردم
 المذاخن مردم بیکدیگر خصوصت یکدیگر -
 قطرب - لهجته آواز خوش آید کردن -
 قطرب - بطرب آوردن کسی را -
 قطیاب - بالفتح پاک شدن -
 قطیب - خوشبوی کردن -
 قعب - بخور شدن و نیز ریختن و مشت -
 قهریب - سخن غیر عربی را عربی کردن و پاک
 گردانیدن سخن را از خطا و اعراب و سخن گفتن از
 کسی و رد کردن سخن کسی را با بکار -
 قعصب - پشتی کردن کسی را و خوشامدنی کردن
 قعاقب - از پی یکدیگر درآمدن و کسی را گفتن
 که رفتن و از پی بر رسیدن عاقبت نیک یافتن
 تعقیب - از پی در و پشت و آمد و شد کردن
 و کاری بجد و مستقیم پس از نماز از بهر دعا چنانچه
 در حدیث است من عقب فی صلوته فوفی الله
 تقارب - یکدیگر نزدیک شدن -
 تقرب - نزدیک جستن و نزدیک شدن و به
 برتر نگاه نهادن -
 تلعب - بازی کردن -
 تناسب - با یکدیگر خویشی داشتن و در صلاح
 و صلاحی با هماسبت گفتن -
 تهذیب - پاکیزه خلق کردن و آراستن
 نظم و شعر و اشعار -

فصل فی الفارسی

تتاب - روشنی ماه یا قنات فروغ هرگز
 که روشن بود و گرمی آن و توانائی و نیز آن بیج
 که در زلفت خوبان و شادمان و در شسته افتاد
 و زلفا نگویا یعنی فوج و رنج نیز آمده است و در حال
 یعنی غرور و غصه و تقویت هم می آید و در لسان اشعرا
 به معنی طاقت هم آمده است چنانچه گوئی آفتاب
 بادشاهی دارد بدان تاب یکند اما آفتاب که نیست
 و این همه معانی در یک غزل کتاب آمده است که
 مطلع او اینست آفتاب رخت چو آن قنات
 آفتابش چو این در تب تابست و بسبب تطویل
 تمامی غزالی اینجا ترک افتاد -
 تب نه محنت است معروف که تبارش جمعی باشد
 و یا به فارسی غلط است -
 ترواب - رفتن و غن از آوند یا لایش و
 رفتن آب ببالا اندک اندک -
 ترب - بالفتح مکروه یا درگاه و زرق و
 تزویر و هرزه -
 تنگاب - بالفتح و با کاف فارسی زیننه که
 در آب فرو رود و بجا بجای بماند که زانی اشرفنا
 و قول شاید این لغت مرکب است از تنگ آب
 تنگیاب - با کاف فارسی موقوف یعنی هر چه
 بدشکاری تا متر دست دهد و فزاح نبود -
 توب - دیده گذاشتن و فغانگویی -
 تیغ افرا سیاب - آن رشته شکل که در پیکر کلین
 از تابش قنات و تیزی شراب دیده می شود

بجوینع می نماید و از این افراسیاب بدین گویند
که افراسیاب پادشاه ایران اکشته و متغلب از
ماگشته آسمان این نیزی شرع عقل را دور
کرده و در الملک عقل را بزدگریده
تقیب - بوزن و معنی سیئه و از در گستره و پوش
فصل فی الترمی
تب - بهج بین بهمن بیکاه و الله اعلم بالصواب
باب التمار
فصل فی التمری
تاجوت - معروف یعنی جازده نیز آنچه در تریب
تارات - جمع تاره است یعنی یکبار و دیگری اندک
تایعات - خواهندگان و سروران
تتمیبت - از باب تفعل و تک کردن و بجا
آوردن و بر بجا داشتن و ثابت شدن
تحت - به فتح زیر
تحت - معروف یعنی آنچه پادشاه بر رویا
تخافت - از باب تفعل عمل پنهان چه از گفتن
تارات - بالفتح کینه و خشم
تربیت - بالضم گویند یعنی خاک پایی است
تربات - تبه و باطل که از فی التاج و در شرف
سنان یاده و زرافات و در و ستور یعنی فریفتن
مستورست این درست نیست و نیز شطیحات
مستحانرا گویند
تربیت - از باب تفعل ترمیم و بر
تسمیت و عداد و عطفه کننده را و کما فی

کرون کسی را و نام خدا را بر چیزه خواندن
تصمیمت - خاموش کردن خاموش شدن
واو متعدی و لازمی هر دو آمده است
تفتت - از باب تفعل خطا و سهو کسی جستن
تفاوت - دوری افتادن چیزی را با چیزی
تفتت - گرم شدن و کوفته شدن و غضب
تفتت - از باب تفعل باره باره افتادن
تفتت - از باب تفعل التفتات کردن و بگردانیدن
تفتت - از باب تفعل در گذشتن
تلمست - نگاه کردن و رسیدن
تساوت - خود را مرده نمودن و و کشیدن
از نهای و پارسائی بدریغ و ریا
تبعیت - ترکیب کردن و درخت نشانی
تفتت - جنبانیدن چیزی
تفاوت - افتادن و آفریدن
تهمات - زمین نشین و تبیل
تفتت - استوار کردن و ثابت کردن
تحمیت - در و دور محبت
فصل فی الفاری
تفتت - بکسرتین و نیز بار شد و نام و لایسته
تفتت - غیر منسوب بخوب و یان و بختمین چیزه
از کار افتاده و تها شده یعنی بت مرکبت
تربت - بریان و مرت متابع این است مثل
و غل و غل
تسمیت و تعلیت کلاهما بافتح سرای یعنی

که بر و بار بزرگ بنده و گاه بر کلا پار و او نشد و بار
از آن سوار شوند و یک لنگر بیا نیز گویند -
تنگست - با کاف فاسی و قوت کجی تخمین و تفسیر و
تنگست نام مقامی که آنجا بار آبی میشود و آب
جسته از بلورست در نهایت شربت که دانسته
حقائق الاشیاء -

تمهید است - بمعنی خالی دست -

تیر است - بوزن غیرست عدد ده را گویند
توقیل عدد دو و عدد را که ذاتی القینه -

فصل فی الترمی

تات - بار یک -

تت - بالضم گیر -

باب الشار

فصل فی العربی

تاریث - بهی تخفیف و آتش افروختن -
تانیث - ماوه گردانیدن کلمه یا موزن گردانیدن
تبعث - برانگیخته شدن -

تکلیث - سه گوشه کردن و عجمی ساختن
از عطر که آنرا مشام خوانند و در نه سطل معجمان
آگرد و کوب نظر به چشم و نمودارند و حتی تمام باشد
و این آتش گویند چنانچه کجی اگر در حل باشد
و در بین و اسد پس آنچه در حل است نظر او به چشم
و آنچه در اسد است نظر او به نهم است زیرا چه او
حل است چنانچه مذهب و الا سدا محل نه مذهب است
و اگر بسوم و یا زدهم نظر دارند نیمه دوشی است

و این را اسد پس گویند و اگر کجی با هم و دهم نظرست
نیم و شش و این را تربع گویند و اگر یاول
مضمون نظر و دوشش تمام باز و این امثالیه
گویند و اگر هر دو کوب یک یک باشد قرآن باشد
تجاولت - با یک دیگر حدیث گفتن و غیر کردن
تختش - بر آن گفتن -

تشی ریش - حدیث گفتن و غیر کردن -
تختش - از باب تفعل عبادت کردن از گناه و غیره
تختش - بنام مذهب و نرمی کردن -
تد میث - نرم کردن -

تریش - رام کردن و خیری است کرده -
تراث - بالضم میراث قبال تعلی کلامه است
اکلا لیا و او در مهل وراثت بودن است و او را
بنا قلب کرده اند برای خفت -

تریش - این تشبیه و رنگ کردن با ریش
تریش - لبتج باز داشتن از حاجت جدا کردن
تریش - گوشواره در گوش کردن -

تشدیش - چنگ در زدن -
تشدیش - پراگنده کردن -
تغریث - گرسنه شدن -

تغوش - و اغوشه گفتن -
تفت - و یکد بارک شادین گرفتن و ششم
زهار ترشیدن و ناخن گرفتن و سر تراشیدن
و شتر کشیدن و موی بن بغل گرفتن -

تکلیث و رنگ کردن -

تلمیث - کاهی کردن و کاهل گزینیدن -
 تلمکشت - ستر و دو خاطر شدن کار و بار و اشیا
 تلمویش - تیره و کالود کردن آب -
 تلمکشت - دنگ کردن -
 تلمیث - شتافتن -
 توارث - از بهر دیگر میراث گرفتن -
 توریث - میراث دادن -

باب الحسیم

فصل فی العربی

تاج - معروف بین کلاهی که پادشاهان بپوشند
 تاجج - با فروخته شدن آفتاب -
 تاجج - بر غلامان کذا فی اصرار -
 تاجج - در نشیمن خود را آهستن -
 تاجج - روشن شدن بهج -
 تاجج - در نشیمن برتن -
 تاجج - شادی نمودن -
 تاجج - تاج بر سر نهادن -
 تاجج - حجت آوردن و حجت گرفتن -
 تاجج - تنگ گرفتن کار بر کسی -
 تاجج - تیز نگریستن و بگویی فرو رفتن چشم -
 تاجج - نفقه بیرون کردن هر یک از همکاران
 و باران بقدریکه دیگر و معنی دو کرده بر دس
 چنگ کردن کذا فی اصرار -
 تاجج - درول آمدن شک -
 تاجج - بعلوم رسیدن و ادب یافتن -

تاجج - بر راه انگندن شاگرد را کذا فی اصرار
 تاجج - وزیر بیرون آوردن -
 تاجج - اندک اندک بسوی چیزی رفتن -
 تاجج - بر کاری دشمن و با همت در نمودن
 تاجج - لغزیدن -
 تاجج - اندک کردن و غور و بطافت و استیستن
 تاجج - زن بودن و شوهر کردن -
 تاجج - نیکو گردانیدن و می و جز آن -
 تاجج - نیک خراشیدن -
 تاجج - سخت شدن سر
 تاجج - آمیختن گوشت بچینه با خام -
 تاجج - کار آشفته کردن و عصبانیت گرفتن
 تاجج - در هم کشیدن چیزی را -
 تاجج - واکشوده شدن و نوان آلوده شدن
 تاجج - زنگین کردن جابه -
 تاجج - کوز پشت شدن -
 تاجج - بهم واکو کشیدن -
 تاجج - کشیدن و کز کردن -
 تاجج - ستم کردن -
 تاجج - کشیده کردن -
 تاجج - اندوه بدون شک و گمی -
 تاجج - اندس جستن و آرمیده شدن و بشاد بی
 تاجج - گاه رفتن و اندوه بدون و کشادگی گرفتن
 و در فارسی معنی تاجشاه می آید -
 تاجج - آشفته کردن سخن چنانکه مهین نباشد

تسلیج - بدردوشیدن و زدن و کشتن و غیر آن
 تسلیج - آشفته شدن از غیر و پوشیده گفتن آن
 تسلیج - لب لیسیدن
 تسلیج - طعام نهاری نهادن
 تسلیج - فراهم گذاشتن و افشردن
 تسلیج - بانگ بر سبلع زدن
 تسلیج - بنده آوردن و کشیدن
 تسلیج - برخاستن با و در خیار و گرا و شال آن
 تسلیج - بر آید محقق
 تسلیج - آسخته شدن و آسخته گردانیدن

فصل فی الفارسی

تسلیج - غارت کردن و در دغا نگویا تسلیج یعنی از یکدیگر جدا گردنست
 تسلیج - با جیم فارسی طعامی است مشهور
 تسلیج - نام پدر حضرت شیخ ابو حامد گارزنی گویند که شیخ چراغی در آن مدرسه بیست سال که خویشاوندی بود موازن چهار صد سال باشد که هنوز آن چراغ روشن است
 تسلیج - سخت دندان پیل نیز کنایت از دوزخ است و عبارت از سرین و شمرگاه نیز
 تسلیج - تخم خفج - لنگ و نقل هم گویند
 تسلیج - بودن در سبج راه باریک و دشوار
 تسلیج - لغت متین فراهم نشانیدن و تسلیج بنفستین نام سبزه است و آن در انواع میشود شیرین ترش و معنی خشک شده و درشت گردیده نیز آمده
 تسلیج - اندک کردن و خود را بظایف و اسبستن

تسلیج - بالفتح مشهور و غوغا و در لسان استغرا بودن تسلیج بمعنی بانگ و مشغله آمده است اما تسلیج بمعنی قریب است
 تسلیج - تسخیم تسلیج - تسخیم سیاه و لکس بهی که گویند تسلیج - بانگ و غوغا و شور و مشغله
 تسلیج - شده

تسلیج - بوزن تسلیج در هم شدن و در هم آمیختن و در ادوات بمعنی پاک افشردن و نشا زنده و زدن پی در آید نیز است
 تسلیج - نام سپهر بزرگ فریدون و توران مین بجهت او بود

تسلیج - لباب و آن گویا بهیست که از آفتاب عیشته نامند
 تسلیج - بمعنی پنبه آمده که از آب است از هم بکشانند و نشسته گویند که پنبه ریزد می است که در وقت حلاجی کردن بر سر و پیش استاء و علاج می چسبند بمعنی تسلیج ابریشم هم آمده و بمعنی چیده و فشار ده نیز و امر با تسلیج هم باشد بمعنی تسلیج و بقیضا رو بخشنه نیز نیز دیده شده که باز می هم گویند

فصل فی الترمی

تسلیج - طبقه

باب الجیم الفارسی

فصل فی الفارسی

تسلیج - بالضم طعامیست معروف
 تسلیج - تخم خفج همان تخم خفج مذکور

تیر تهاج - ابکسر چرمی ست رنگین بومی خوش
دارد و شب ز طلوع سهیل از آنگاه بکمال آید

باب الحسا و المعامله

فصل فی العربی

تیر تهاج - سختیها و دشواریها -
تیر تهاج - از باب تفعل شادی کردن -
تیر تهاج - رنجاندن -
تیر تهاج - مانده شدن -
تیر تهاج - اندوهناک شدن و کردن -
تیر تهاج - تنگ خوردن و ابقوت و گشتن -
تیر تهاج - کباب کردن -
تیر تهاج - از دور سر فرو آوردن بکوه و پشت
خم کردن چنانچه سر از پشت فرو برداشد -
تیر تهاج - یکدیگر را گله بردن -
تیر تهاج - بسیار گشتن حیوانات را -
تیر تهاج - زعفران آتاف تر کردن -
تیر تهاج - افزون شدن و خود را باین طرف
آن طرف میل دادن -
تیر تهاج - افزونی دادن -
تیر تهاج - اندوهناک شدن -
تیر تهاج - کشاده نهادن آب پایهای خود را
بر آس جاپین -
تیر تهاج - یکدیگر را آب چشم و غیر آن چکیدن -
تیر تهاج - آب دادن کدنگه و دستور و تهاج
یعنی پروردست و نیز نام سنتی است یعنی

ذکر ملائم مشبه و در جامع الصنائع لوازم تهاج

ریحایت کردن -

تر تهاج - از باب تفعل کسب کردن -

تر تهاج - بصلاح آوردن -

تر تهاج - از باب تفعل با نظرت و انظر میل

کردن است و غیر آن و تهاج بمثل -

تیر تهاج - زیادهش گردانیدن و سرشته کردن و

ضعیف بست شدن -

تر تهاج - راحت دادن و خوشبوی گردانیدن

تر تهاج - دور شدن -

تر تهاج - در آتش حنث بودن -

تیر تهاج - آسان گردیدن -

تیر تهاج - خدا را بپاکی یاد کردن و نماز گردانیدن

تیر تهاج - سلب پوشیدن -

تیر تهاج - آسان رفتن و درست کردن نیزه -

تیر تهاج - خطبه بنامه اذاعتن و بافتن -

تیر تهاج - حرص نمودن -

تیر تهاج - نیک شمع کردن سخن شعله کردن گوشت را

تیر تهاج - مرکب یکدیگر را گردیدن -

تیر تهاج - یکدیگر را صلح کردن -

تیر تهاج - باکت یکدیگر زدن -

تیر تهاج - با داد و خفتن و با داد و شراب خوردن

و قبل با داد آمدن و بصلح بگریختن -

تیر تهاج - نیک گردیدن و درست کردن -

تیر تهاج - آشکارا گفتن و آشکارا کردن یا گفتن یا شنیدن

تصغیر - نیک نگارستن -
 تصحیح - بهین گردانیدن و درست برهم زدن
 تصویح و تصبیح - خاک گردانیدن آفتاب
 گیاه و زمین را و خشک شدن گیاه گردان -
 تصنیف - جنبیدن شراب آب و خشنیدن شراب
 تصحیح - بهین کردن شراب آب شیر آب بختی آبشالین
 تطایح - بهین گردانیدن -
 تطاهج - بهیگر چینی انداختن -
 تطیح - بسیار انداختن -
 تطیف - بر کردن مین -
 تطوح و تطیح - کلاه بلامک گردان سرگشته شدن
 تطویح - از جای بجای انگه کردن -
 تفلح - بالضم مع التشدید -
 تفاح - در مجلس فراخ نشستن -
 تفاحج - خود را تیر زبان نمودن بر کسی که
 تیر زبان نباشد -
 تفتیح - واکشود و روشن شدن و شکفته شدن
 تفاحج - تو ابله که رویک طعام کم کند
 تفحج - زشت کردن -
 تکاح - پی و پنی جستن برق -
 تفتیح - سر برداشتن -
 تصحیح - ریم کردن جراحت -
 تکاح - یک جامی ایستادن -
 تلحیح - حقیقت است اشارت کردن بسبب
 تصه - مشهور -

تلحیح - اشارت کردن و درخشان کردن
 و آتش کردن و سیاه کردن و آتش کردن و غیره
 و تفتیح - اشارت بسوی سلسله شریک و غیره
 و تفتیح - و نیز نام کن نیست مشهور
 تماشیح - مرد و شیرین سخن -
 تماحج - باین طرف و آن طرف میل کردن
 تماحج - بالکسر تنگ یعنی شیر آبی تماحج جمع
 تمحج - خود را در چینی ماییدن -
 تماحج - یکدیگر بر نصیحت کردن -
 تماحج - یکدیگر واکوفتین و بهیگر شایخ زدن
 تماحج - روی بروی یکدیگر شدن -
 تماحج - ممکن شدن
 تخنج - خفیدن گلو میرنه و گلو روشن کردن
 تخنج - پاک کردن و مغز از استخوان بیرون کردن
 تخنج - شامهای و خفته تا پاک و آزاد گردان
 تخنج - شرا و تخنج و کارزار کردن -
 تخنج - حاصل و گردان انداختن و آهستن
 تخنج - از آب تغسل و روشن کردن و بجا آوردن
 تخنج - روشن گردانیدن و نام کتابی -
 تخنج - شاد کردن

	فصل فی الفارسی
	تباشیر صبح - اصل صبح و روستائی آن
	باب الحشاشه
	فصل فی العربی
	تخ - خمیر ترش
	تاریخ و تواریخ - وقت چیز پدید آمدن آن

تبخیج - آرد به شدن گویا -

تبخیج - گردن گشتی کردن و بلند شدن -

تبخیج - تکیه کردن -

تبخیج - سکاچی است از صوفی -

تبخیج - پشت بآوردن سر فرو انگاردن رکوع

تبخیج - یکی ایستادن و پشت آن غواش و سر زدن

تبخیج - در شهر گردیدن را هم گردن میگویند

تبخیج - راه کردن -

تبخیج - با یکدیگر سنگ یا تیر انداختن

تبخیج - مریخی کردن -

تبخیج - خواندن کسی را به پیروی و پیشین

تبخیج - افغان کردن بکاف او از سخت کردن

تبخیج - از بزم بدین -

تبخیج - گیاه تنگ -

تبخیج - مغز استخوان به بدن کردن -

تبخیج - بسیار بودن -

تبخیج - غور را به زمین چوب کردن

تبخیج - دروغ گفتن شعر -

تبخیج - راه کردن -

تبخیج - توبه کردن و سر زدن و توبه کردن

تبخیج - چرکین کردن -

تبخیج - چرکین شدن -

تبخیج - چرکین شدن -

تبخیج - چرکین شدن -

تبخیج - چرکین شدن -

تبخیج - چرکین شدن -

تبخیج - چرکین شدن -

این تناسخ نقل کردن اود تا آن زمان است که

او واصل نشده است دیگر تناسخ در سیر است

که در اثر بیش از قسمت میرد بعد قسمت کنند

متفوخ - نام قویای که از آنجا شاخ و غشاخه طبع است

فصل فی الفارسی

تناسخ - نام دقت است که عرب آن را غضا گویند

تناسخ - بوزن مفاخر نام در مفسر اینهمه فیل الله

عند السلام که او را آذر گفتندی -

تناسخ - برج میزان -

تناسخ - بافتن نام گیاهی و قیل تنسخ است فیه

تیر کمان چرخ - کواکب به -

تناسخ - بوزن تبلیغ سجاده وصله -

تناسخ - اسی آتش گشت -

تناسخ - معروف مندرین -

تناسخ - گیاه تنگ کذا فی بعض اطب -

تناسخ - یعنی برج میزان نیز تیر کمان

تیر چرخ - یعنی عطار و نیر تیر کمان چرخ

باب الدال

فصل فی العربی

تباعد - از یکدیگر دور شدن -

تباعد - باب سر شستن -

تباعد - بر بلند شدن و در هم طالع و درویشان

خالی شدن از علل و دنیاوی -

تباعد - بر بلند کردن و شستن از نیام بر کشیدن -

تباعد - بر بلند کردن و شستن از نیام بر کشیدن -

تباعد - بر بلند کردن و شستن از نیام بر کشیدن -

تباعد - بر بلند کردن و شستن از نیام بر کشیدن -

آنکه هر چه امروز در مانی از ان کز او بیرون آتی
و از غدا اتق پاک شدن و در راه از او گمان چالاک
و حجت شدن -

ترید - آنکه در بند فروان باشی و ترو با او شد کن
کنانی التاج و نیز با گشتن -

تر وید - بسیار گردانیدن چیزی او با گردانیدن
تشدید - سختی و نیز آن علامت شام که بزرگتر

تعبید - به بندگی گرفتن و عبادت کردن -
تقید - قصد چیزی کردن -

تعمد - نگاه داشتن چیزی -
تفرد - گنجایش شدن -

تفرید - اعلی از تجربه است چنانچه گذشت
در لغت تجربه و بکار کردن و بنا گردانیدن

تقصیر - واجبستن گم شدن کنانی التاج و نیز
بهی تخواری کردن و در دستور مسئله است

رفتن و برسدین مهران را کمتر از راحه
تقلید - در کردن کسی کار کردن دیگر کردن

تقیب - بند کردن کتاب انقضای آن احوال و
تاجید - با یکدیگر فخر کردن و نیز یکی

تعود - شمع و تلبه شدن -
تعدا - بالکسرا کبیر تر کنانی التاج -

تزیید - استبداد و گسترانیدن -
توحید - یکی داشتن -

تهدید - ترسانیدن -
فصل فی الفارسی

تاجه سرور و - یعنی تاجه خیال اندیشه و هوادار
تامن - مختصه تواند -

تجد - کسب اول و می باشد بسیار بزم که ازین بزم
بیشاید بآورد و از ان شمال بافتد

تجدد - الفتح اول و بادوم فارسی از جانبی است
و نیز یعنی جنبید و از زیر آید چنانچه از دست پدید

تجدد - ریح است -
تجدد - مکار و محیل و نیز بزم و جد

تجدد - یعنی آنچه از با صبر استخوان است
تجدد - پیچیده بندش پیچ نامند -

تجدد - محاسبان شود - اسی خاک بر سر
و گردا گوده گرد و کدانی التقنی

ترا بد و ترا و و سست قبل تا بدین ترا و بدین
ترید - کسب و سکون و دوم واری که سهیل

آرد و کسانیک از کافیه تعال گویند غلط است و بد
نسوت خوانند و در ادوات و زلفا گویند گوشت

نام واری است و چوبانی به این خالی -
ترفند و تر کنند و ترفند کلام و کلام و سوسه فتن

جهان خدع که گذشت یعنی کمر و حیل و تکرار و تکرار
و بهیوده و مجاز و افق -

ترکان جریخ لوح کنند - اسی سیرات از بزم
ترجی انتقال کنند و در غروب شوند -

ترک معرب - اسی میخ کلاه نامن التقنی
ترید - بالکسر هم شوی که مساوات انجا بالاتفاق

ترید - بالکسر هم شوی که مساوات انجا بالاتفاق
ترید - بالکسر هم شوی که مساوات انجا بالاتفاق

و بعضی ثلث بمعنی جسم گل است همچنانکه مان نفیس گل
چه تن یعنی جسم و روان یعنی نفس و بدنی هر دو را
شیخ خورشید - ای روشنائی آفتاب کزانی آفتابیه

باب الدال

فصل فی العربی

تحمید کردن و ستودن -

تشخیص نیز کردن کارو -

تشو - دستار بر سر بن -

تعو - اعد و باند گفتن -

تعوید - عروت یعنی دعائی آیتی بکافران نوشت
که در نقره و مانند آن گیرند و اکثر آن بازو و گلو آویزند

تقدیر - سبک تنه و میان و بالا گیره اندن -

تکمید - شاگردی و ملا میزد جمع -

تکذو - نوشتن آدن و لذت یافتن -

تنقید - فرستادن و روان کردن فرمان -

فصل فی الفارسی

تا خط بعد از - یعنی پروا لال و در جام جهان
چند خط بود یکی بعد از دوم اندک سوم جزو فارسی است
جزو صریح تا فارسی یافته است هست گریز طریق بهایم

باب الراء

فصل فی العربی

تاجر - بازارگان و شراب فروش تجا جمع آن

تاخیر - دنگ کردن -

تیر - زرو سیم گدخته -

تباور - بهم شتافتن و پیشی گرفتن و کار -

ترید معروف که تبارش تریگویند و سهک بیت

تکندر - بختمین و قیل باکخانه مرغ و جان شیرین

تند باضم صباوت چنده و غنوه کفانی اشرفنامه

و در زنگامه یاد که بست تند باضم توانا و در زنگامه

تند یعنی سخت و مراد تیز باشد و نیز گفته میشود که

اللبته تند شد یعنی جنبش آمد و نیز میگویند که فلان

تند شد ای تفت شد و در غضب بکذا فی القنیه

اقوال بن هنی است و نیز معنی که تند است ای تیز

و بعضی غول بیابان هم آمده و کوه را هم گفته اند

و بعضی بلند و بلند می نیز دیده شد و هر چه بجای

برسد و بعضی ششم و شش سالک و غضبناک و درشت توانا

تندر - ماضی تند شدن و در ششم رفتن

فنج - برگ و شکوفه بر آوردن و درخت و آشکارا

و خاص کردن و آوردن بلند کردن و کسی را بجهت

معروف کردن و پرورد و دریدن -

تن و اوسیعنی - صنی و فرمانبردار شدن و نیز تپیدن

تن در کمان و در - یعنی محاط احاطت خط

باطن شود و کذا فی الشرفنامه این ترجمه مشکل است

از لغت و لیکن آنست که گمانا شود -

تن و درند - یعنی رهنی بود و کذا فی الشرفنامه

و نیز معنی نبود -

تتموند - با یکم مفتوح و و او فارسی زور آور -

و توانا و پهلوان و وانا و زیرک -

تنبه - بفتح کیم و سوم مخاموشی و خاموش بودن

و لرزیدن باشد یعنی میگرد و خاموش میباشد

تبار - هلاکی و هلاک شدن -

تباشیر - اول هر چیزی و معنی روشنائی و دلجو
نیز آید و در دستور مستور است تباشیر صبح و سپید
روزه دارد و افعال اینز گویند و در شعر فغانیه است
نام دارد و نیست سر و مزاج بزرگ سپید بپندش
بنام چون گویند و در علم است برای حارث و دل
میدانند آنرا صبح و صبح - بآن تشبیه کرده اند
تحت تفسیر حقیر گردانیدین -

تدبیر اندیشه کردن در عاقبت کار و بنده آنرا
کردن از پس مرگ -

تدویر - گرد آورده گذاشتن -

تذکیر - تذکر کردن کلام او و حفظ گفتن بآگاهان
و یاد و دلباشین -

تذکر - یاد آوردن و تذکر کردن -

تسحیر - مسح کردن -

تسخیر - تسخیر کردن -

تساجر - با یکدیگر بیگانه کردن با یکدیگر نیزه کردن

تساعیر شاعری نمودن کسی که شاعر نباشد

تشتویر - غرقه شدن از جنجال گذاشتن و التفت

تصامع - تصامع غریبه قهارت کردن و بیجا

تدوین و در عرب بنام غریبه و از غریب است

و در فارسی زیادت کاف ساکن و در غریبه زیادت
است نیز آید و زیادت لفظ چه در آخر نیز چنانچه
با آنچه مذکور چه -

تتمه در بر بنفشه گاه است -

قطعه - پاک شدن از حیض و مسرتن شدن با کسی

قطعه - پاک کردن و اینجا ختنه کردن و آنرا میگویند

تکفر - کفارت دادن و کافر خواندن -

تساقف - با یکدیگر نفرت کردن -

تسخر - گریختن و نفرت کردن -

تتور - مودت و رنج نان و قرض پزندن -

توفیر - تمام کردن حق کسی را و در استمال
معنی الفاضل مال -

تتور - دلاوری و مردانگی -

فصل فی الفارسی

تاج - یعنی اقیاب -

تاج - نام ولایتی مشک خیز که نیزه منسوب است

به پیکان تاج که تاجی را هم تاج و نیزه گویند
که ذاتی الشرفنامه -

تاجدار - چون جیمه موقوف بود معنی آن ازنده

تاج ای بادشاه و تاج را دانه ای خازن و

محافظ تاج و تاج را دانه ای خازن که مخزن است

و چون بیم کمسور باشد معنی آن تاج از آن ازنده

و این تاج خاند و سراسر و تاج و در رحم الله علی

من الله معنی که ذاتی الشرفنامه -

تاجور - بادشاه و خاند و تاج -

تاجر - تاجیک و میانه سرزمین تاجیک سر که آن سرزمین
تاجیک با سوم موقوف و پنجم فارسی و زده و زده کردن
و نیزه ریزه ساختن -

تاجور - با سوم موقوف و پنجم فارسی یعنی ختم

تراکیب و جهان تار تار -

تار و مار - یعنی زیر و زبر کدانی الدب و دور
باشند ز فغانگه یا بمنی سخت پریشانست -

تازه گیاه شیر - اسی شیر گیاه نو کدانی شرح
تبار - بالفتح خیل خانه و خاندان و بلاکی -

تبر - بالکسر مرغیست و بازی زبان زلف
بود چنانچه گذشت -

تیمار و تفر - کلاهما بالفتح تا آمدن کور و کمر و تاناکا
راجه تا تار گویند و تتر دوم لبکون دوم هم آید -

تسخیر - بالفتح و او و معدوله نام با و شاه و بدست
که مبارز و سر لشکر کجین و شاه و بن سیاه و بش بود -

تخته شیار - یعنی تخته آمده که بر سر آن هنر
باش کدانی ز فغانگه یا و در قفیه تخته سیار بضم

سین و یان فارسی تخته که بر سر آن آهن باشد
بدان زمین را پاره پاره کنند بزرگ استرات راه -

تدر و تدرین - بالضم فارسی تفتوح کدانی
آتش آفتاب کدانی القنیه -

تتر - مرغیست خوش آواز که در باغها میشنید
و جهان جهان - و دانا که بود و تیل باز و تار

جاف و ریت که رنگ و سپید بود و تیرگی اسل و تیل
سپید و شرک و در قفیه است تر خشک تیر که و تیر

تیرا شتر - مرغ کدانی القنیه -

تره شیر - تره ایست تلخ مانند تبر خون تراکه
اگر بخت خواند آن باز هر که مشوق عاشق و

تره زار - بوزن قافیه و اگر بکدانی

تسخر - بضم کیم و فتح سوم نام شهری که خواجه میل
تستری مشوب بوسی است -

تسخیر - فتح کیم و سوم یعنی تسخر فارسیان قال کرده
تعلیم که - استاد و معلم کدانی الاوات -

تخته - بالکسر ابکاوت فارسی و قفیه و عاشق
کدانی القنیه -

تقصور - بالفتح گل و قیل بازار تازی و وراوت
معنی گل خانه است که آنرا طین گویند -

تکمر - بالفتح کیم و فتح سوم تیری معروف که بر
رخان و سینه خانه که گویند -

تکسار - بالفتح ابکاوت فارسی اسپ و شتر که
نیک دوید و ورنه بود کدانی الشرفنا را قول

معنی ترکب تلک ورنه است یا خدا ورنه تلک است
لیکن در سه حال غالب تر است -

تقر - بالکسر ملتی است که چون عمر دوم از چهل سال
افزون شود و چشمها و ش شود و بیانی لغتدان

پذیر و یعنی را غرض چون بپنجاد رس خود بخود نش
گرد و و یعنی را آب مرداری گرد و و از آن بینا

بجلی مرتفع گرد و لغو و البته منک کدانی القنیه -

تمثال گر - نقاشی و دیگر -

تمنا و - فتح اول و چهارم یعنی قومی جنبه کدانی
و اقبال بن جمل معنی است و این الفاظ مرکب است

از تن و آور و معنی ترکب چنانچه در اسباب که
مرکب است از اسپ و آب و هم از بهر این اسباب

بپای نویسند و اگر مرکب آس می بودی آس

می نوشتی چنانچه از اسباب و مستحقان لفظ تناور
در معنی و در نشان و میلی ظاهرست برین که حاصل
این تمناست -

تندر و تندر - کلاهها بنهم کیم و سوم و قبل بخت
و ال لغت سخت غرضه که بتاریش رعا نوشتند
و در زانگو یا نا کورست تندر در عدد غرضه یعنی آوردن
ابر و نیز بلبل آگوبند -

تمنا بجزر - بالضم با و ال موقوف بر حبتن -
تمنگا - بالفتح با کاف فارسی آنکه بنده ش سوا که
نامند و در وی اختلاف است بعضی گویند
کافی است و بعضی گویند معدنی است و بعضی گویند
که آب و ریاضی جمع شود و چون به بند و تنگا
و بقیاس چنان می نماید که کافی است که فی طلب
حقائق الاشیاء -

تمنگا - با کاف فارسی موقوف یعنی آنکه بنده
هر کسی را بخواهد و در بهر وقت بار او را روا
نباشد که افی الشرفنامه و چیزی را نیز گویند که
به شوازی آید و بفایت غرضه الوجود باشد و است
از اوصای باری تعالی جل شانهد و در مطلق ساکن
حضرت خدای تعالی باعتبار و عدت حقیقه که
تمنجی در آن غیر خانه از روی و بجز و نه از راه نظر
تمنگا بگیم - با کاف موقوف یعنی سخت کنایه
تمنگا شکر - با کاف فارسی بار شکر و شکر بسیار
کنایه القندیه و کنایه از دلمان معشوق -
تمنگا می و هر - با کاف فارسی موقوف یعنی بنا

تقار - بالفتح سستی بود که چون بار بر چهار پا
نهند بدان بندند که نامی لسان الشعرا -

تقوده کا فور - انبار کا فور و نیز بر سهین آگوبند
تقود - بهم ها و نام گاه است که آنرا ترش تر گویند
کنایه در فاکو یا و در شرفنامه است تقویم همان تقویم
نه کور و نیز ولایت تواریخ این نام و تخریج که منوچهر
تقار معروف که در آن تقوید انداخته و مکتوب
بچکان می اندازند و اصل این طواریست -

تیر - معروف و نیز مدت ماندن آفتاب بر برج
سرطان که فارسیان آنرا تیر ماه گویند و تیر شتی و
تیر چوب بتبر که بدان بام خانه پوشند بتاریخ طابره
خوانند و بهندی گری نامند و آن چوبی دراز و پر
میشود و بعضی چهار پهلوی بود و بعضی گویند که بر آن بنا
سقف میباشند و بهره که بتاریش حصه خوانند و نام
ساره و آسمان دوم که خانه و برج جوزا و اردو بنا
عطار و نامند و نام مرغی و فصل خزان و تار یک
و نیز دهم روز از ماه و در بعضی نسخه الاولی است در
قدیه آورده است تیرا که معروف و امان و چون
پادشاهان شهری را فتح کنند و در غارت آرند اگر
در آن شهر زندگی یا دوستی ساکن باشد چون خوانند
که خانه او را هیچ بکشت نزد یک تیر از کیش خود بدست
او دهند تا او آن تیر بدست گرفته بر در خانه خود
استاده باشد چون اصحاب پادشاه آن تیر به بنیان
در آن خانه بکشت نرسانند تم لفظه اقوال این برده
از روی مفهوم میست بلکه اخیر ترجیه و تفسیر ماقبل است

و حق اینست که امان منی صحنی تیر نیست بلکه مجاز است
از قبیل نوکرانم و ارادت ملازم و در دست
تیر یعنی طاق مستور است -

تیر باران سحر - ای آبهای سحر کذا فی الادب
تیر ویر - باد ورم فارسی و سوم و قون بسیار تیز
و خداوند تیزی -

تیغ سحر - روشنائی صبح کا و صبح صاف
هم آمده و دعای صبحی گاهی رانیه گویند -

تیمار - بلکه غنچه ای و غم و ننگا بهشت غم و فحطت
که در کسی را که میاید بود و میاید اگر نمانده باشد
و معنی نگران داشته کردن و غم و فحطت
نمودن و ننگا بهشت هم آمده -

فصل فی الترمی

تار - تنگ -

تقر - مضمتین معنی هست خند نیست -

تکر - مضمتین آب و ماه و پیشانی -

تقر - افشاح رگ و آه زن و اندر علم -

باب الزار

فصل فی العربی

تبارز - بر یکدیگر بیرون شدن بر جنگ
تبرز - از آب تفصل بر یکدیگر کردن برین فتن
تبریز - بیرون آوردن و ظاهر کردن بیان کردن
و از هر دو خود در گذشتن یعنی نه نام شهر است شود
گویند تبریز را زبیده خاتون میگویند بارون رسید
که در خمرش بود و در سه خنجرین و ماته چاهاناد

و در شهر چهارم و اربعین مانتان از زلزله خراب شد
و در ایام سلطنت قاتم عباسی حکومت آن بدو
به امیر سون بن محمد را وندی موقوف گردانیدند
اتفاقا ابوطاهر شیرازی میگوید که در علوم نجوم به بیکایی
موسوم بود و به تبریز افتاد و حکم کرد که در شهر
شهر صفر سه ثلث و بیست و نهمین اربع ماته باین نظام
و فتن زلزله عظیم میشود و این شهر خراب میگردد
و اکثر مردم در آن شب بستر خانه رفته بجانب شهر
نظاره میکردند که یکبار و چهارین وقت محمود زلزله
چنانکه میاید آگشت یکم ناصرخسرو در شرف نامه آورده
که در آن تاریخ من در تبریز بودم جمعی که سخن آن نجم را
خواریند شتند و بیرون رفتند زیاد و از چهل هزار
کس بودند همه پلاک شدند ابوطاهر شیرازی میگوید
از شهر سنده اربع و بیست و نهمین اربع ماته بجوی تاشو
سه خنجرین ثلث و نهمین و اربع ماته بجوی طالع عقرب
اختیار نموده و در اینجا بنا نهاده و گفت من
خزانی زلزله میکنم و تکفل انجمن میشود اما سیل را
متضمن نمیشود تا نایب آن بنا ابوطاهر میگوید
و حالا همان شهر است که بنا را دوست

سجای ویر - نوعی از جامه بر -

تجبر - نتیجتین جمع شدن و رفتن شب -

تجور - آسان فرا گرفتن و در گذشتن و مجاز سخن گفتن

تجور - از آب تفصل ساختن -

تجور - از آب تفصل ساختن -

تجور - ساز کردن و ساختن -

سحاجز - با یک گیر صلح کردن -

تحرز - پریشان شدن -

تحرز - فراوان آمدن و جدا کردن از طرفی بطرفی دیگر کردن -

تحرز - سود کردن سخن از بجز شوگر گوی -

سحاجز - مویاشدن بکاری -

تحرز - سخت شدن و قوی شدن گشت -

تحرز - بر کاغذ مهر کردن و چیزی را صید قلم کردن -

تحرز - آسانی و برادر کردن کار را -

تحرز - جنبیدن و شکستن -

تحرز - بر پدید آمدن کدافی القیه -

تحرز - طرز کار کردن ای نقش کردن -

تحرز - برپس اسب و شتر نشستن -

تحرز - پر شدن زن و بجز نسبت کردن کس را -

و خواهر گردانیدن و باز داشتن از کار -

تحرز - غریز شدن سخت تنگ و ناخ شدن پنا -

تحرز - غریز کردن و قوی گردانیدن -

تحرز - با یک گیر بجز اشارت کردن -

تحرز - تکبر کردن و بزرگی بر خود کردن -

تحرز - رستش پیریزی یافتن و هلاک شدن -

و بیابان قتل کردن -

تحرز - بیابان بودن و مردن -

تحرز - بر جهانیدن و بر بار کردن -

تحرز - پریشان کردن و زیاده طبع شدن -

تحرز - در رفتن شدن و خلقت -

تحرز - سخن پوشش کردن -

تحرز - ترش و شیرین گردانیدن -

تحرز - بستن -

تحرز - ربانیدن -

تحرز - از باب تفصیل از بعد گیره شدن و ترقیدن -

و باره باره شدن از رخ -

تحرز - شتاب و دو کس باره و یک گیره -

تحرز - بر جهانیدن -

تحرز - لقب دادن -

تحرز - روی حاجت بستن -

تحرز - اشارت کردن -

تحرز - نیک و بد جانیدن -

فصل فی الفارسی

تحرز - تاختن و دوریدن و امر آن و تازنده و

فرز و یار که بتازیش سفله خوانند کدافی الشرفنامه

و در دوشی و فاکه یازد کورست از سنگ تازی -

تحرز - بوزن تسلسل حرار اوگی کردن و این

موضوع فارسی نیست شوق از برام زاده -

تحرز - بایاد فارسی تمیمه که بهنگام بر این کردن

مشغ در می پاشند و چند آن کپی میزند که یکدست

میشود و سنبوسه ازان میسازند و بایان نیز خورند

و برای قوت باه نافع آید بلکه نفع است کدافی احو

تر کمانه با لضم با سوم و قوت یعنی تاختن و تیر کمانه

کدافی القیه و اقول معناه تازنده و تیر کمانه

و بمعنی غارت هم آمده و نیز بمعنی شتاب آید -

تحرز - همدان و آباد انگیز -

تیر شیر - بالفتح شاخ جابه و قبا و بان بر سر خان
تیر - صوره را گویند
تغوز - بالفتح همان تغوز که در فصل سابق رفت -
مگس - بالفتح مگس فارسی یعنی ویدین پنهان
جست و جویی کردن -
تیر - بالفتح با و او فارسی گریه و دردت ماندن
آفتاب و بیج سلطان روی میان یک ده شمرند
و به تیر ماه خوانند -

تیر گیسو - بالفتح بعضی ترشی یا لای آمده و آن
آلتی است مثل ایوان را مانند کنگره سوراخا دار
و بان روئین و جلاب صافی کنند که نانی اقمیه
تغوز - نام دشتی و چیری که بر کمانها چینه تبار
میدار خوانند و قیل با و او فارسی و تیر با و ابتر
جستن و درختن و کشیدن و محال کنند آمدن
و آنچه از کسی برسد و باز بدو رسانیدن -
توغیر - پیل خطای که نافی الطب -
تیر - پیراهن است -

تیر - با و ی که از بر جدا شود چنانچه کجای سانی
گفتند بشنای یعنی از سانی نیز - بوسه بر کمان
زنی بیابی تیر - و تیر با کسه و با یه فارسی ضد کنند
تغیر - مشتاق ز و و تیر چنانچه گویند این اسپ تیر
مید و و آن تیر میرود -

فصل فی التری

تار - اسپ ابرش -
تغوز - بضم کیم و فتح سوم خون دندان

تغوز - بفتح تین نمک -

باب الزام الفارسی

فصل فی الفارسی

تیر - بفتح کیم برگ گیاه که تیر بر آید -
تیر - بفتح تین مگس فارسی اندک و کدیای هم بود
تغوز - نام سپهر فریدون شاه که توران بدین سخن او
بود و پیرست و دشتی است که بر کمان و تیر چینه

باب السین

فصل فی العربی

تار - از باب یقفل متغیر شدن -
تار - بلیس - زارم کردن و غور کردن و ستن -
تار - سیس - بنیاد نهادن و استوار کردن -
تار - میس - نوگر و گردانیدن و بکس و او -
تار - میس - نوید گردانیدن -
تار - میس - کم شدن و کاهیده کردن -
تار - میس - سخت رفتن -
تار - میس - جست و جو کردن و غیره -
تار - میس - مجانست و نیز نام صنعتی است و در
و آن تجانس گردانیدن و بکله است آن انواع است
تار - میس - درس گرفتن -
تار - میس - بالضم سپر -

تار - میس - چیری به آفتاب ختن با آفتاب استیاد

تار - میس - پاک کردن و پاک کردن صفت کردن

تار - میس - پوشانیدن کار بر کسی و بیکه کردن
تار - میس - پر آگه شدن و تیر چینه و تیر کافه شدن

کمان و بان سرکشیدن و پاشیدن موج نفس
زبون مردم و جوهر خردون دلالت بر زنجیر می کند

فصل فی الکفار

تاج خروس سبکیت سرخ و آذالاکت خیز گوش
و گوشت باره لعل که بر سر خروس بود کذا
زنگا گویا اقول زرد نیز میشود و بشکل تاج مرغ کایا
میشود و آذالاکت آن فرو نیز گویند و در قفیه گفته اند
که تباریش صبر گویند.

ترس - بفتح کیم و ضم دوم زمین سخت کذا می افتد
و بسکون ثانی هم که تباریش کوفت گویند.

ترمس - بفتح اول و ضم سوم گویا هیست که لفظ
با قدامی مصری و بهر جهت تحقیق بچینه مانند که در
او شکل مندر است مستدیر اگر او را آب بچوشانند
و آب و گیاه را بقدری شهد بخورند که کم که دو اند و
کرم خرد جله را بیرون کرده و اگر ترمس بود بهر جهت
بچو خرد و نهند همین عمل کنند کذا فی لطلب آذالاکت
بجمله تر خوانده اند.

قش - بالضم فوی سوبی کسی انداختن -
تخلیس یک کیم و سوم نام شهری که رود ترس
کناره آن میگردد.

تکاس - بفتح تین با و هم فارسی همان دانه انگور

تکاس - شهرست در کرمان زمین -

تندیس - بمعنی من مانند است و بمعنی جبهه و قبا
و در رت و شال و پیکر نیز آمده -

تموتاس - بمعنی صاحب علم آمده -

تموتوس بمعنی نفس ناطقه فکله آمده -
تیماس - بیش و نیتان و بکجل -

باب الشین المجمع

فصل فی العربی

تیش - بفتح کیم مع التشدید شادمان کشاده بود
تجمیش یاری کردن -

تجیش - از باب تفتل گردانیدن و جمع شدن
تجیش جمع کردن -

تجیش - بر یکدیگر انداختن مردم را بکج
تجیش - دور شدن -

تجیش - یک خورشیدن -
تجیش - آواز کردن سلاح یا جابه کایتان شک

تیشاش - تا بکسر باریدن باران -

ترشش - از باب تفتل بر چکیدن آب یگل
یا شکل آن بر چیزی -

ترش - بفتح کیم و سکون دوم و بوی شدن و
سبک شدن -

تریش - لرزیدن -

تریش - آراستن سخن و غیر آن سخن پنی کردن

تش - تیشه بزرگ که درخت بدان بشکافند
و باره کنند و روبرو گران بیشتر دارند -

تشویش - شویده شدن -

تشویش - شویده کردن -

تیماش - با هم میش زنگانی کردن -

تفتیش - سار و پرس کردن چه خبر کردن

تفتیش

توفش - از باب تفعیل جنبیدن -
 تماش - بایکدیگر در افتادن سگان بجنگ
 تمولش - آمیخته کردن و آمیخته شدن و رفتن
 آشوب انداختن -
 توخش - کشیدن -

فصل فی الفارسی

تابش - بکسر سوم که دوم است رویشانی گذار
 فی القنیه و اقول یعنی گرمی آفتاب نیز متعل باشد
 زیرا اهلین لفظ مرکب است از تاب و شین مصدر
 نه آنکه لفظی لمحه موضوع است آن را اهل لغت
 تاج تاش - با هم و قوت خداوند تاج گذارنی
 تاش - حواجه و خداوند کبار و خانه و فاعلش
 ترکش - او را و تا خود -

تابوش - نام دختر قیصر روم -
 تیش - بفتح کیم و کسر دوم گرمی -
 ستخته استرش - آلتی ست چوبی بزرگرمی که
 همدش بل نامند استرش پحال را گویند -
 ترازوی آهنین ووش - یعنی آن ترازو
 که دسخته وی آهنین باشد -
 تراش - بالفتح زایدی که هنگام آرستن چوب
 برده و برشیده جدا کرده باشند کذا فی اکثر لغات
 و در ادوات ست براده هر چیزی که بریده و جدا
 کرده باشند بوقت آرستن هر چیزی که در فلک و
 ستیدن اقول تراش براده چیزی که بریده و برده باشد
 و امر تراشیدن و فاعل آن اگر مرکب است -

تافش - بر دامن کشتن -
 تافش - شایان شست و شوی کردن و
 و بر شتر نیز بریدن مرغ -
 تافش - بفتح طغه خون و بکسر دوم گرمی -
 تافش - از باب تفعیل کسب کردن و وزیدن
 و گریز آمدن -
 تافش - بایکدیگر در افتادن مردم ایدشنی
 و کسب کردن -
 تافش - بفتح تین نیکو شدن ببار -
 تافش - از باب تفعیل شتاب کردن -
 تافش - شتابانیدن -
 تافش - خاندن آنچه نرم باشد از
 استخوان و مغز استخوان خوردن -
 تافش - در تیت خیزی از قرون بی نیش
 تا و گیر و نخر -
 تافش - اگر گرفتن فایده و غیر آن بر داشتن
 تافش - بهر چه می پس استادن و دور شدن -
 تافش - نقش کردن -
 تافش - آمیخته شدن بگروه های مختلفه -
 تافش - جاری سلاخ از خود انداختن از ترس -
 تافش - از باب تفعیل می شدن خالی شدن
 تافش - فتنه کردن میان مردم و در هم انداختن
 مردم را بدشمنی -
 تافش - بالفتح دست بر کشیدن و دفع کردن
 و میت کردن -

تریش - نام مزه معروف چنانچه مزه سرکه -
 تریش - بضم کیم و سوم نام گیاه نیست که آنرا
 قورنیر گویند کدافی زلفا گو یا و آب سین جمله سینه
 بفتیست چنانچه گذشت -
 تریش - بالفتح تیشه بزرگ که درخت بدان بخت
 و باره کنند و دروگران بیشتر دارند -
 تگمش - بفتح تین و با کاف فارسی وانه انگور
 و کبرتن اسمی از اسامی ترکان -
 تنگ عیش - با کاف فارسی موقوف فقیر و
 آنکه اکثر اوقات در اندوه گذارد کدافی القینه -
 تنگکش - بالفتح با کاف فارسی علم خاندان
 در صورتی غیر ارتنگ -
 تویش - بفتح تین کشیدن کدافی زلفا گو یا -
 تویش - با و او فارسی توانائی کدافی لشر فنی
 و خوراک بقدر حاجت را هم گفته اند که تویش است
 تویش - پویش - کلاه با و او فارسی یعنی توانائی
 و کرده گویند با تویش می آید کدافی زلفا گو یا و در
 اصل این آواز با و نشان است -

فصل فی التری

تریش - بالفتح خدمت -
 تریش - وندان -

باب الصا والمهله

فصل فی العرمی

مبعض - دم جنبانیدن سنگ چالپوی
 تبعض - جنبانیدن بخود چیدن باز خمر خورده

تخاص - به دیگر رخشیدن چیز بی -
 تخاص - به تر و صلیح کردن با هم -
 تخاص - بدینا که چشم نگر نیست -
 تخریص - استوار کردن و درست کردن -
 تخریص - حراص گردانیدن -
 تخریص - بریان کردن خود و غیر آن -
 تخریص - دروغ گفتن -
 تخصیص - خاص گردانیدن -
 تخلیص - داندیدن محض و خالص کردن -
 تخاص - بر سبقت و رسیدن شدن و صلاح
 شعر نام مجموع آ و د و نشت کدافی جامع الصنائع
 اما در اساس الفضل که تصنیف تخاصی شهاب الدین
 مندرجت که من تخلص آنست که خروج از غزل
 و دخول در مریح با حسن و ج باشد و درین مست
 انعمی مری می شود زیرا چه رستن از غزل است -
 تخلص - جستجو کردن واکا ویدن و پیر و میدن -
 تبعض - بودا کردن موجود کرده شدن
 کدافی الدب تور و معنی تصریح نیست -

باب الضا و المعجمه

فصل فی المعجمی

تباغض - همدگر را دشمن داشتن -
 تبعض - از باب تغضل اندک چیز در دیگر
 گزاندن بعینت و اندکی از چیزی گرفتن -
 تبعض - اندک اندک سخن گرفتن از کسی -
 تبعض - بعض بعض شدن -

تقریض - نیک سوراخ کردن رفته رفته کردن
سروندانها مانند سروندانهای جوانان و صراحت
تقریض بالفتح نیزه کردن -

تقریض - چشم فرو بردن و آسان گرفتن در
عالم و حسن زان کل گردانیدن -

تقریض - تیش شدن شیر در بیشه و باز شدن
تفاوتش - انبار شدن و بار هم شورت کردن
تقریض - کار کسی گذاشتن -

تقریض - مدح کردن -
تقریض - پراگنده کردن -

تقریض - از هم جدا شدن و شکافته شدن
تقریض - رخنه و عمارت کردن -

تقریض - بیار ساختن و خوشین را -
تقریض - تقصیر کردن و کار و بیار پس کردن
تقریض - خند و بیکر شدن -

باب الطاء المعجمه فصل فی المعجمه

تباط - در زیر بغل گرفتن -
تباط - بیکر نشستن زدن و جلدی نمودن -

تباط - کستافا در فتن به طوف -
تباط - فرش کردن این سنگ نازده شدن و قرار

تباط - مشغول کردن ببار و نشستن و کالبی کردن
تباط - خوراک آردن و منوط بر خوشین کردن
تباط - مرده را باروی خوشی آردن

تباط - و بار کردن و گرداگرد چیزی گردیدن
تباط - و بار کردن و گرداگرد چیزی گردیدن

تقریض - پاره پاره کردن -
تقریض - و تمسک نمودن -
تقریض - دشمن گردانیدن -

تقریض - بشد یضاد و بیکر را در صحن خیره
ایضا خن را بیکر را بچیزی برانگیختن -

تقریض - بختیمن جنبیدن آتش نشان
تقریض - انیک کردن چیزی را -

تقریض - خوض کردن و گرد چیزی برگشتن
تقریض - از نماز باز ایستادن و رایم خوض -

تقریض - بیکر شورت کردن -
تقریض - بافتن و دیدن بر قتال بزان
تقریض - و بیکر شورت کردن -

تقریض - باجم آپ و اندیدن -
تقریض - کوفته شدن -

تقریض - شکار آمو کردن در وقت تابش آفتاب
تقریض - نیک و بد کردن -

تقریض - کیکه گیر پیش آردن -
تقریض - پیش چیزی و آردن و پهن کردن
و طهارت کردن و نشستن و راه آوردن و سر بر چرخ گرفتن

و در مطلق نفسی تقریض است که مخاطب بکلام
کسی دیگر باشد و مقصود بخطاب دیگری باشد

تقریض - پیش آمدن و نیز میبوی آید چنانچه
گوئی فلان را تعرض رسانید -

تقریض - بالفتح و التشدید بیکر را باندان
تقریض - عوض دادن یعنی بدل -

تختخبط - تباہ کردن -

تختخطیط - جامه را خطاط بافتن -

تخلیط - آمیختن کردن -

تخمط - گردن کشی کردن -

تخمیط - جابر و دغفن -

تساوط - افتادن -

تسخط - اندک شمردن بخشش و شرم گرفتن -

تسقطط - خطاه و ذلل هستن بر کسی -

تسلط - بر کسی غالب شدن -

تسایط - برگشتن -

تسمیط - شو گرفتن چنانکه در هر بیت چهار یا

تافیة متماثلہ آورده شود و بعد ازان تافیة پهلوی

شعر که آن مخالف آن تافیة باشد گفته شود -

چیزی بر و وال زین آو سخن -

تسویط - آمیختن و تبا زایه زدن -

تسخطیط - از باب تفعل در خون گردیدن و قتل -

تسخیط - آمیختن و تبا زایه زدن -

تشلویط چیزی آبش و شستن تا موسی اول و سوزو -

تضریط - بفتح تیزیدن و افسوس داشتن -

تعوطط - بر زدن شکافتن جامه را -

تعطیط - بفتح مهار از سر تر فرو کردن -

تعطیط - بفتح انداختن و در غلط منسوب کردن

کس را -

تعوطط - از باب تفعل حیت غلط کردن فتن -

تقریط - تقصیر کردن و فراموش کردن

و ضائع کردن و تر کردن و دور کردن و پنبه

کردن و گوشواره و گوش خود کردن و گوشواره

و گوش کرده شدن -

تقرط - بفتح گوشواره و گوش کردن و بجام

بر سر کردن -

تقتط - از باب تفعل خشیدن چیزی را -

تلقطط - از باب تفعل از جانی بجای دیگر کردن و

و جبران -

تطاوط - از یک بیک جابجا شدن -

تطرط - از باب تفعل ریخته شدن موی -

تمططط - بوزن تفعل خبر از آید و خبر آمین

و آشکارا کردن و انداختن -

تتمططط - از باب تفعل مینی پاک کردن -

تمشططط - از باب تفعل نشاط کردن و شادمانی

تمتططط - از باب تفعل پاک کردن و یک نقطه زدن -

تمواطط - بالفتح آنچه به بویج او نیزند بر آرایش

مطریط - و در پاک انداختن -

توسیطط - در میان چیزی رفتن و میانجی کردن

توسیططط - در میان انداختن چیزی و میانجی نمودن

تتهابططط - فراهم آمدن -

تتهابططط - مرکب بگردانیدن و او را

باب اللفظ

فصل فی المعنی

تخفططط - یا و گرفتن و دور کردن و آگاه کردن

تغلطططط - ورشت کردن و ورشت گرفتن -

تغیظ - ششم کردن آواز کردن شمشیر یا اگر انگلی گوی
تقارظ - به یکدیگر ستودن -
تقریظ - ستودن کسی را که زنده باشد -
تقدیظ - پسندیده بودن چیزی را اگر یا باطن
تقدیظ - بجای تمامست نمودن دیگر را و ثابت
تکاظظ - زیاد و از حد بیشنی کردن با هر یک
تلا حظ - در هر گیرگاریست -

تلمظظ - زبان آوردن سخن از غیر از غرضت
تلمظظ - زبان گیر و بدین بر آوردن تا درین اطمینان
پاک کرده شود -

تلاظظظ - بدی و منازعت کردن -
تمظظظ - در پی روندگان رفتن -
تمکیطظ - شتابانیدن -
تمظظظ - بیدار شدن و بیدون -
تمقیظظ - بیدار کردن -

باب العین المهملة
فصل فی العربی

تباع - چاکر و پیرو -
تباع - پیروی عمل کسی کردن -
تبایع - با هم گریخت کردن و نیز بیعت کردن -
تبدیع - کسی را مستبد خواندن -
تبرع - بخشیدن غیر واجب -
تبرقع - برقع پوشیدن بر رو -
تبرع - خوی روان شدن از پیشانی -
تبلیع - پدید آمدن بیهوشی و در صورتی

تبلیع - جایی روی شستن -
تبایع - پای پی شدن و پای پی در افتادن بر دی
تتبیع - پیروی کردن -
تتبلیع - در پی در آشتن -
تترع - ششافتن بر دی -
تتبلیع - حبس کردن -
تتجرع - جرعه آب نوشیدن -
تتجرع - باره باره کردن گوشت و چربان
تتجریع - بنای جمع آمدن -
تتجويع - بگویند که سینه داشتن خود را -
تتشیع - مرغیتن -
تتخیرع - از زرقار باز داشتن -
تتخشع - فروتنی نمودن -
تتخصیع - متواضع گردانیدن -
تتخاع - پراگنده شدن -
تتخلع - از جای برکندن -
تتلفع - از یکدیگر دفع کردن -
تتذرع - زره با جوشن پوشیدن -
تتذرع - سخت رفتن اشک از چشم -
تتذرع - گدای پیروی گرفتن -
تتذرع - پراگنده شدن -
تترسع - تباه شدن تباه چشم شدن مری -
تترصیع - نشان دادن بر قیل سخن در متجانس کردن از
یکدیگر که مقابل بود و در وزن یکسان باشد -
تتسبیع - تسبیح کردن -

تشریف - بزرگوار گردانیدن -

تشنف - گوشواره در گوش خود کردن -

تضارون - باهم صفت کشیدن -

تضمیمت - بچهارمشتن و تزیین -

تصرف - شروع کردن کار و استادن -

تصرفیت - سخت گردانیدن -

تصدف - زیرکی نمودن -

تصییف - تابستان گردن -

تصدف - نفع نفع کردن -

تصدف - بیک سرفتن -

تضارون - بهای جمع شدن مرزوم برآب -

تضایف - تنگ شدن -

تضمیمت - و بالا بودن -

تصدیف - میل کردن و جان کنی شدن -

تطوف - طوف کردن -

تطوفت - زیرکی و بزرگی نمودن -

تعارف - به دیگر آشناختن -

تعارف - با هم دیگر معاشرت کردن -

تغیبت - اندک طعام خوردن -

تغیرت - بوقت کاری کردن شنا ساندن -

تغیرت - شنا ساندن کم شده -

تغیبت - بر بی راهی رفتن سوار شدن -

تغیبت - مهربانی کردن -

تغیبت - مهربان گردانیدن -

تغیبت - پرستیز کاری نمودن -

تعقیف - کوزه پشت شدن -

تعقیف - سزانش کردن -

تعقیف - شکسته شدن -

تعقیف - غایب کردن پیش و نوی را -

تعقیف - غلاف کردن -

تعقیف - میل کردن دشت چپ -

تعقیف - بجمیم نیم خیز کردن گاه جوت بمانت -

تقرن - پوست و اگر دره شدن جراحت -

تقدیرت - سخت سنگ انداختن -

تقصیف - شکسته شدن -

تقصیف - نیک شکستن -

تکاشف - غیب هدیگ ظاهر کردن -

تکاشف - برهنه شدن -

تفصل فی الفاضل

تصرف - بالفتح نوعی از ترفیع که در

جوشانیده و شک کرده هنگام حاجت مل

کرده بپزند و پییر رانیز گویند -

تفت - بالفتح گرمی آتش و بران و قدیمه

بالفتح بخار آب و زمین که از گرمی بپزد آن نموج

و در بآید و در ادوات معنی عذبت نیز است -

تلف - بالضم کثافت که بعد از شلیدن انگشت

امثال آن بماند -

تلاوت - بمعنی شغفه آمده که خود را میزند و کین

داشته باشد از کثافت و بچاست و برهنه کند و

مردم از وفقت کنند و بهی شود و غوغا هم آمده -

توف - صد که در آگونی و زهر شور و غوغا غافلند
تیت - خار و خس و خلاشته آگونی -

باب الفصاف

فصل فی العزلی

تراویق - بالکسر تریاک -
تسابوق - بر یکدیگر میشتی گرفتن -
تصادوق - با یکدیگر رست شدن در دوستی و محبت
تصدق - صدق و دادن -
تصدیق - است گوئی و داشتن و باور نمودن
تصعاق - پیوش شدن -
تضییق - تنگ شدن -
تطابق - اتفاق کردن -
تطویر - توار کردن اندین -
تجانوق - بست یکدیگر و از کردن تبصره فی الهو
تعشوق - عشق نمودن -
تعلق - چنگ و زدن و پیچیزی و آویختن
تعنت - بناد و لیست -
تعلیق - در آویختن و نیز نام قلمی و خطی است
و در وجه طالع نویسنده گان اهل دیوان نسخه کرده بدان
تعاون - است کاری کردن -
تغریق - غرق کردن و کشتن -
تغلیق - در خانه و بستن -
تقریق - پراکنده کردن -
تلاحق - با یکدیگر رسیدن -
تتمیق - نوشیدن -

توینق - استوار کردن -
توفیق - سزاوار گردانیدن -
توافق - اتفاق نمودن و موافقت کردن
تملق - چالپوسی کردن -

فصل فی الفارسی

تاخط اوزق - یعنی پایله پر مال مال و
ازرق نام خطیست از خطوط جام جم که شرح در
فصل دال گفته شده -
تیتق - لبستین پرده و در و سوز مسطورت
انچ پیش تخت عروس وقت جلوه باشد -
تکمار و رابلق - با دویم فارسی روزگار گذارنی آینه
تلاق - بفتح از اریاچ و بالکسر تیشی و میان میج بود
تشیق لطق - بضمی زبان تشیق -

فصل فی الترمی

تارلق - بالکسر لام تشلی -
تبراق - بالضم ناک -
تتعلق - خانی -
تتوق - بفتح کیم -
تتوق - بفتح کیم و دوم مرغ خانگی -
تتلقون - بفتح کیم و فتح سوم کمان نرم -
تتلق - بفتح کیم و فتح -
تموز فروق - بفتح کیم و فتح و قاف مضمر و واو حذف
ستاره قطب -
تتمق - بفتح کیم و دوم کینه و گواه -
تتعلق - گواهی -

تولق - بالغم او یان اول غم -
ترغاق - خبر دادن و انداختن با صواب

باب الکاف العربی
فصل فی العربی

تبارک - بالفتح برکت دادن افزایش بر بزرگان
تیرک - تین -
تحرک - جنبیدن -
تجربک - جنبانیدن -
تحمیک - خاک خاریدن -
تدارک - دریافتن و بایکدی رسیدن و پدید آمدن
تداحک - با همدیگر کشش بخند و جنگ
تداوک - همدیگر را تنگ گردن و تنگ
آدن و درج -
تیراک - بگذار -
تسویک - مساوی کردن یا دیدن -
تشبیک - در هم بریدن -
تشریک - کسی را شریک کردن -
تشکیک - در شک انداختن -
تسویک - خار بر سر دیوار نهادن و سرتیغ
کذا فی التاج و بلند شدن پستان و خسته و در
تاج المصا و دست تشویک پستان از جای برداشتن
تساک - توانستن و پاوشاوی و شستن
تسلک - پاوشاه شدن و خداوند شدن
تستک - رسوا شدن -

فصل فی الفارسی

تسایک - با سوم فارسی که دو هم تیره و نیمه اول
تساک - دخت انگور و معرب آن طاق و در
و جلیست و میان و اگر هندی باک خوانند
کذا فی القنیه و نیز آنچه از سن رست میکند و در
چشمه و مثال آن آوند و بران چیز را میدارند
هندی و چپا نامند که درانی فرنگی فخر و قیاس
تبارک - بیرون رست و عا بوما -
تاجیک - غیر عرب و ترک تاجیک نیز نامند -
تارک - میانه سر که مفرق است خود معنی اخیر
از زنگوی است -
تازکیک - تازیکی - دو هم باز فارسی جهان
تاجیک - مذکور و نیز اصل است ترکمان را و قبل
بیشتر عرب که در عجم بزرگ میشد -
تساک - خرد و گاو و اجوانه -
تساک - بالفتح نام روی که درانی القنیه
تسوراک - بالفتح آوندی است و مثل بدایه آید
بیزند و در او است آوندی که دران بعضی و جزان
که اند -
تسوک - طعنه است مانند دهن که بیشتر بقالان
دارند و دران طعام بخورند -
تخت نشینان خاک - پادشاهان و زیشان
و ارباب و ساکنان زمین -
تخت خاک یعنی تخت محاسبان و نیز زمین که قبل
تیرا و حوی فلک - یعنی برج میزان -
ترترک - پرده امیت سپید دوم و قول دراز

سرخچه نیز گوید بیش تابایش صعوه و بهند مو لا نامند
 ترک - باد و متجانس مستعوم جانور است بخت
 آتش خوار و اندک پرورد و در که بهای نواحی بهند بود
 تر و که بفتح کیم و سوم کرم گندم خوارک و بیل
 بازار فارسی است -

ترسک - بالفهم و فتح سوم پریده ایست بنام
 ترک - سوره و کلاه و کلاه آهین که هنگام جنگ
 بر سرش بپوشانند تا پیش منفر خوانند و ترک بمعنی
 باز ماندن و دست داشتن تا در است و استعمال
 در کلام اساتذہ ترک آوردن و گردن و ترک
 گفتن گفته اند کذا فی شرفنا اقول بمعنی
 کلاه آهین نیز تا در است چنانچه بالا گذشت و
 ترک بفتح تین عله ایست که در آن تخم ریختن و
 عطاریات تعبیه کنند و گنایه از معشوق و غلام باشد
 و گذشتن و گذشتن و ترک دادن و خلاصی از
 تعلقات جسمانی و خواهشهای نفسانی و گذشتن از
 مادی و اعتداجات دنیائی و شبها و روزها
 کلاه و خیمه امثال آنرا نیز گفته اند و نام قصیده
 از مضامین آن در بیان و نام رودخانه است و بگوید
 در بند شروان و صدای رعد و نیز صدا و آوازی که
 از شکستن و ترکیدن چیزی آید و بمعنی رخنه تراک
 هم باشد و دختر کمره و دوشیزه را نیز گویند و خدائی
 گویند که بر دور حصار و قلعه و باغ و امثال آن کنند
 و مصغرتهم است که ضد خشک باشد و در دست
 بمعنی گال و کلیم مطهر است -

ترک فلک - سرخ و قیل آفتاب -
 ترندک - بفتح تین همان ترک مذکور یعنی صعوه
 تر و خشک - ساسی با ناخوشی و غیره ناخوشی
 و نان اندک و بسیار کذا فی الاصطلاح -
 تره تیرک - تا با مرغاسی بنره که ترش است
 لزم و چند سوزانند -

تریاک - بفتح پازم آن مهره ایست از کف باغ
 و قیل کف گاه و دشتی نیز هر که موی شیر خورده باشد
 با واری می سمل بدیند یا هر که امارگزیده باشد
 اگر او را بدیند نیکو شود کذا فی بعضی الطب -
 تریاک - شکر و جوز -

ترک تفلک - هر را گویند و آن چوبی باشد
 میان خالی بدرازی نیزه که با کلاه و کل نیزه
 کنجشک و امثال آنرا بدان زنند کذا
 فی الکسور -

ترهوک - بفتح بازار فارسی یعنی کرم گندم
 ضایع کن آمده -

تحرک - ادب کردن -

تک - بفتح تک است غیر آن و تفرجه -
 امثال آن و در اوقات بمبئی بن حوض چاه و آب
 و در دستور کورست تک بن حوض یعنی بلندی
 و بمعنی بسیار تند بر راه رفتن و دیدن نیز آمده و نام
 گیاه هست که در میان گندم زار رود و دشت تران
 گیاه گندم باشد و نام گیاهی هم هست که در میان
 آب میرود و در هر کاه از آن میسازند و بمعنی اندک

تقلیل کم کم آمده و بر درون را گویند عجم کا وزیر
دست بر کنار تخت نزم که بعتین دست باشین
و کبیر اول پیش و نزدیک آمده و تکه طعام که تبار
القدر خوانند و اینم اول چراغی که اندک شینی است به
و نوک خنجر فیزه و مقدار جانوان این نیز گویند و فرمود
کردن را هم خوانند و بوم و زمین را نیز گفته اند -
و الله اعلم بالصواب -

تکوک - با بضم با و او فارسی غرقه بزرگ که با و یک
بود که ذاتی فرنگ علی یگی و با بفتح سراجی که از
زیر سیم و گل بصورت جانوی سازند -

تلخ چکوک - نام تریه ایست که از اطراف خندق
نیز گویند و و بنارسی کاسنی محرفی نامند -

تلخی - گویا هیست بغایت تلخ و گویند خورتن
و در قنیه بمعنی خربزه تلخ -

تلمک - با کسر غله که تاریش با و یا خوانند و تیل
او در و در دست و بختین بمعنی سبب برکنده سبب
و الله اعلم بالصواب -

تله کرموک - نشانه تیر که عربی هون خوانند
که ذاتی القنیه لیکن صحیح تمیک بوزن فعیل است
چنانچه در کاف فارسی آمده -

تفر قورک - یعنی تفران مجید که ذاتی فرنگ علی یگی
و در فرنگ تفر قوراس هم بدین معنی بفتح کیم و جب و هم
چشم و کسر و هم مرقوم است -

تمک - بضم اول با گشت ابهام و وسطی گشت
چیز خورنی باشد یعنی بگشت چیزی بر پشت خورن

و دلی باشد و در آنکه از چوب سفال سازند و
باز می گران و در غل گرفته میوزند و چنانچه پیش از این
و بای پایی در سچ زرگری هم بکار میا شد و آن
قالبی است که خیزه از طلا و نقره و امثال این آن
ریزند و بعضی در سچ زمین است طاقین این هم گفته اند
تقدوک جنان زمین است گویند در سچ زمین می گنجی که با و
تمک با و شاهای و نام موی -

تمکنا خنک - یعنی دنیا و قالب بشر -

تمین فلک - یعنی رس و ذنب و قنیه است
تمین فلک که اکب بعد اجماع این مجموعه در نسخه

نجوم مرقوم دیده است که از دایست در آسمان
که سر او را رس دم او را ذنب میگویند و از تمین فلک

خوانند چنانچه یکا شد و ذاتی است در زمین که تمامی
زمین را همچو انگشته می گرد گرفته است میگویند

که به قاف پس است بعضی گویند که آن پس است
و الله اعلم بالصواب میگویند که آن از دایست
البصیر و هم میگویند و با سر او دم او نیز میگویند

که وقتی که سر او دم او را برسد قیامت قائم
خواهد شد و لاک وی هم از وی خوانند و الله اعلم بالصواب
و زاتی رزق او یکا می اندر دایست هر روز

آن ماهی از دایست و کناری افتد آن را راور میگویند
توکب - با بضم گنجینه و ذاتی سجای با فون است
که ذاتی لسان اشعرا و قیل با کاف فارسی -

توجه پاک خاک - طبقات زمین قالیم که ذاتی القنیه
اقول قالب بشرم تواند -

فصل فی الفاری

ساز رنگ - یعنی سستی که در کج و سنگ سازند
و بر بالای آن بپایه های طاق گذارند و در آن
ساز رنگ بوزن پانگ مندرجست -

ترنگ - بالفتح جان ترنگ که گذشته معنی دوم -
ترنگ - بالفتح جان ترنگ که گذشت که در کمال
شرفنامه و در اوقات ترنگ تارک سر و غرقاب
و آواز کمان و زخم و لسان اشعرا ترنگ کبکترین
یعنی آواز کمان باشد بدست تیر اندازان و
ترنگ ترنگ و آواز کمان که بعد از ادا شدن تیر یا پی
و از جانی و امان کمان خنود -

گفته است که این کتاب را در روزی که در مجلس درس بود
گفته است که این کتاب را در روزی که در مجلس درس بود

تنگ مر قیاسی است با دوم فارسی که یکم و دو تنها نیست
چیزی که از ابر بار و دوازده نیز گویند یعنی آبی بسته
بهمو بلور در بهار می بارد و در زمان دوزخ ناپدید گردد
و آن بنایت سر و میش و درندش اوله باشد
تنگ بختین حاجت و ضروری مهمل خوش
و آرزو و فتح اول نام میوه ایست شبیه بشقار
تنگ - چیز است سنج از زتنی با بطع ترش
از درخت می آرندش و در خاک می بینند سبزه
تنگ مر قیاسی است -

تشنایک - کیم بادشاهی کنانی القبه و در شهر قنات
ایکات فارسی کنی بادشاهی بنام سیمیت قنات گشت

تورنگ - با و او فارسی سینه است که بندش
 لوبیا نامند و در فرنگ علی گنجی با و او فارسی و
 را به قوت یک ریسته موی و پشم و جز آن و قیل
 پاره ازان و موی پیشانی ست بتامیزش منزه
 مضامه بالغم نمیا خوانند که نافی اقصیه قبول من
 اول شاید چنانچه بزخم و بند و در فرنگنامه مخفی
 بمعنی چشم آمده است نام کبی از پهلوانان ایران نیز
 شهک نشتختین خالی و بر زمین قیل با کات فارسی
 تیرک - با کسر آیه با که بالایی و یک پوشان از
 غایت پنجه شدن گوشت و امثال آن در رومن
 پدید آید که نافی اقصیه -

فصل فی التروی

سنگ - بسترین طیس و فرومند -

ترتیباً بالکسر ترنج

بکترین زنده و نجات کیم با کسر و دم کیم

سیرجہاں - کبیرن چاور۔

ترکیب۔ منتخبین غرقاب۔

شک۔ بفتح کھ و سوم اوزن۔

تو شک - بالضرر مہ نواز

۱۰۰

میں نے کہا کہ میں نے یہ سب سنا ہے۔

جبر - بسم و رسوم

تہا۔ کبوترین بونہ

نہایت - صرف -

باب الکاف والکاف

تنگ - من فرخ و شکم را بر پشت و سوراخ و زردی که در
سخت قریب و غروا شکم و بار سوراخ و غروا و
امثال آن و ایضا معنی بسیار آید و همچنین تنگ
که سه تعال است و تنگ تنگ معنی سخت نزدیک بود
و نیز معنی است از ترکستان بین که ترکستان
منسوب بدان قلم نیست تنگ فرو بردن معنی پوشیدن
و ناپدید کردن است -

تنگ تنگ - معنی بسیار آید که کنانی گفته
تو تنگ - با فتح با و با و معنی تان و در صحافی که
تو یک - گنجینه و مخزن -
تنگ بفتح تین بان تنگ که مندرج گشته و اعظم

باب - اللام
فصل فی العرفی

تابل - یکس با جویج و افزار طعام توایل چون
تجیل - بزرگ شدن و تعلیم و تکریم کردن
تجایل - نادانی نمودن بی نادانی کردن
تجلیل - حاصل کردن و سه آذین و آنگاه
تتمیل - آشنایا کردن بسوگند -

تخلیل - حلال کردن -
تخل - ابر و دشمن و قبول کردن چیزی
تخیل - خیال کردن اینک آن گمان بر آید
تخل - رام شدن -

تخل - رام کردن چیزی که آویخته باشد
تخلیل - رام بودن
ترجل - بار برداشتن -

تراول - بهم واکو کشیدن -

تزل - غروا و جاسه چیدن -

تسایل - با یکدیگر روان شدن لشکر و غیر این طریقی
تسائل - خود به پیروی مشغول کردن -

تصاصل - با یک کردن -

تضلیل - گمراه کردن -

تطیل - از زیور کردن و یکا کردن و غیر این

تقصیل - بودا کردن از یکدیگر یا در کردن

تقابل - با یکدیگر بهم بر پشت و در روی و آفرین

تقتیل - بوسه دادن -

تقل - بدین باند و فی القیاق تو دو که سرش

میں فرخ نباشد -

تثال - بت و صورت -

تایل - با یکدیگر میل کردن -

تمشیل - مثل زدن و مثال چیزی

تمحل - حله کردن -

تمهل - درنگ کردن -

تمزل - فرو بردن درنگ -

تنزیل - فرو فرستادن و نام پیروی و نیز

فرز را بدین نام کتابی است و نام سواک -

توایل - دایره بود و خطاط که خط نام کند -

تقاصل - با یکدیگر پیوستن -

تقوسل - نزدیک به تن و زردی کردن -

تقول - اعتماد کردن و در صحت است که آن نمودن

بمعجز خود و نیز اعتماد بر غیر خود کردن -

تھاویل - نگہامی گوناگون -
 تہتال - باریدن باران -
 تہلیل - الا که لا اشد گفتن -
 تہویل - ترسانیدن -
 تیکول - جمع شدن -
 تجمیل - از خود کار - بکار رفتن آهنگ کردن

فصل فی الفارسی

تایال - بابر فارسی تنه درخت -
 تال و مال - یعنی متفرق وزیر و بر شدن
 تامل - برگ تپولی که آردا با سپاری نمی چوب
 و غیر آن خونده بنیش تبول منکدانی الا
 تاویل - همان خرگاه و جواته -
 تبحال - بالفتح آنچه همچو دانه می خشکاش
 بر کرات لب ابد تیب پدید آید و در شرفنامه است
 و سیدگی که بر روی پدید آید از تیش تب -
 تخیته اول - این تخیته و ارجی و این تبا
 تراول و تراول بالفتح بار از جمله ساکن
 برگ گیاه و در زنگویا به معنی باز آواز است
 تراول و تراول که گیاه کدانی لسان شد و در تپو
 تشنه دل تشنه بگر که گیاه یا زشتیاق شد کدانی
 تفشل طعنه و سرزنش -
 تفتله دل - ای تله دل و غمناک -
 تامل - فتح کیم و کسر سوم خسته موی و مانند
 تباریش عجم خوانند -
 کل - آنکه خطش هنوز ندیده بود تباریش

امریست گویند کدانی شرفنامه و در زنگویا
 مشکل بختین با کاف فارسی و بنه سوزن که
 تباریش کیش خوانند و گویند جوانی را که بنید که
 هنوز تمام خطش ندیده بود و بعضی گویند که این
 کاف عربی است و در ادوات یعنی اول البسته تا
 و کاف تازی نیز آمده -

تقبل - بفتح کیم و سوم و ناسم پنج کاره و سوزن
 تو بال - مس تباریش سخا منمند و ادوات
 طلب است تو بال پوست مس یعنی سوزش
 تو بل - بوزن جیل پیشانی و فرق سرتار که
 و عطای را نیز گویند که صیادان و صحرای با گشت
 سنج از آن برسد و سومی و ام آید و غیره
 بر بالائی پیشانی او موی نباشد و او را تباریش

فصل فی الترکی

تل - بالکسر زبان -
 تو شمال - بکاول -
فصل فی العربی
 تاسم - از باب تمل از کلاه پر مینویس -
 تاسیم - به بنده و کلاه سبزه کردانی را -
 تاسم - قصد کردن و دریافتن -
 تاسم - شده و اسم فاعل شام یعنی سوزن
 تاسم - دندان چید که دندان چیده است
 تراکم - به هم نشستن و مویهای پانی دندان
 تراحم - بخشودن -

تسليم - سلام کردن و سپردن کردن نهادن -
 تسخير - بافتح نام شرابی است و در بشت کدافی است
 و اقوال نام چشم است و در بشت و بلند کردن قبر -
 تشرم - دیده شدن و شکافته شدن -
 تشرم - بوییدن -
 تصادم - بهم واکوفتن -
 تضرم - تشرم گرفتن -
 تشم - چشیدن -
 قطل - از بیدار کسی نالیدن -
 قلم - آموختن چیز -
 قلم - عمامه بر سر بستن همه را فرار بپایان و قلم خواندن -
 قلم - کسی را تاوان نهادن -
 تخم - غنیمت دادن -
 قعیم - ابراک شدن آسان -
 قهرم - که پیش کسی در شرف مته شدن -
 قهرم - حساب کیس که بمحاکم که بندش تیره -
 نامت - که هر سال نقوی دیگر کنند یا بخراج -
 مکرم - گرامی کردن -
 مکرم - سخن گفتن -
 کما - بلکه که بخیر زود و استعمال این لغت در -
 امواج بطریق تشبیه است زیرا چه برهم زدن امواج -
 تمام - بلکه در ازترین شبها در سال بافتح مؤید -
 و نیز ماه شب چهارم -
 تخم - بخار زنبق و تخم زهره گفتن -
 تخم - باکاف و کار و الهی کدافی القضا

و در علمی مذکور است تیم محله اگر بنا قول این لغت
 و عربی بفتح تا آمده است بمعنی تبیل و بمعنی بند نیز
 آمده است چنانچه تیم الله و نیز نام مردی -

فصل فی الفارسی

تام - اندک -
 تهم - ابعثین ترشاده است که آنرا ساق نیز
 گویند و در فرهنگ علی است که این لغت ترکی
 تحت خورشید بر سر خمر خام - آفتاب
 تحت رقوم بمعنی تحت کمال و جسم آمده
 که بران پانصد افراخته حساب اشکال کنند -
 تخم - بمعنی خداوند شره و جریس آمده -
 تخم - باطنم معروف و آن اهل هر چیز است نیز
 ترازوی تخم یعنی هطلاب -
 ترم - آن سجا که مانند ابر لکین بیشتر بزرگ
 باشد و آن مثل و دوست که بهار ناماریک گرداند
 ترازیش منیا بنامند -
 تخم - آفتی است که در چشم پدید آید و مانند پروه
 باز می آید عشا و غواشد -
 تنگ چشم - باکاف فارسی موقوف فراجیم
 فارسی یعنی خیل و مسک و فقیه انزل و مردم
 نادیه زن و زنی را نیز گویند که بغیر از یک شوهر
 ندیده باشد -
 تخم - بختین و نیز بسکون دوم که تخم
 بی همنا و بزرگی است و بختن مرکب
 ازین است -

تین - اسخیر و کوهیت شنام و در قنیه نذکورت
تین بوزن قین بالفتح سچ که از گوید و از این معنی اول
پاسا ییرون آید بعد همرین میگویند که آن سچ
نیک بخت بود -

فصل فی الفارسی

تا به بریان - یعنی در چنگ تهنی است که بعد ازین
گوشت میان روغن گاو برشت می کنند اگر از
شور بامی آن شریکند لطیف بود -

تا پان - بام فارسی تنه دخت مثل تا پال
کذا فی زفا نگویا -

تا بیدان - طاقت آوردن و درشتیدن
و لازم تر آید کذا فی الشرفنامه و اقوال تا بیدان
بجمع معانی تا فتن آید درشت طاق تا ب ازین
نیز دلیل همین است که آن معانی دین یافته میشود
تا ج گردان با سکه سکه کنایه از آفتابا کتاب
تا ران - یعنی سیر و مار یک مد -

تا رولن تا برین - شبانه -
تا زریان - یعنی تا خسته تا خسته و درون و درون
و تنه کمان کذا فی الشرفنامه و نیز جمع تازی
می آید با لغت و تون چنانچه میگویند یکمان دین
تا ج سعدان به نزل -

تا ختن - با با موقوف و دانیدن و جز آن
و خانت کردن کافران کذا فی القنیه و نیز معنی
غارت کردن چنانچه گوئی در تا ختا فتم و این
برده از آن تا خت است کذا فی الاستعمال -

تا فتن - با سوم موقوف که دانیدن و
تاب دادن رشته و جز آن و چیدن کذا فی القنیه
اقول معنی تا فتن حقیقه همین چیدن است
اما گردانیدن و تاب دادن اصل است و چیدن
زیرا چ ازین گردانیدن و سرش چنانچه گویند
رومی و سترافت و این در معنی همین چیدن است
نه گردانیدن که ترجمان جعل تصحیر است و تا فتن
رشته خود همین چیدن است و نیز معنی طلوع آید چنانچه
آفتابی در بحر از آن امکنه تا فتنه یعنی آرزو
مکدر و گرم شده تم لفظها اقوال ازین معلوم میشود
که لغت و تا فتن مترادف اند بلکه لغت و تا فتن
و نیز ازین معلوم میشود که معنی تا فتن آرزو کردن
و گرم شدن نیز است -

تاسان - دهن که بتاریش نم خوانند که اسف
لسان اشعار و غیره بقیل - دهن آرد و آن گویند
فی الآلات الفندلا و در شرفنامه یعنی تود تود تود
خدا این بان است و اکثر عمل و تودان و تودان
محرک بود و نیز تار جامه که کند پوست تا و آن
غیر است -

تا بیدان - از گویا بیدار شدن کذا فی زفا نگویا
بتر زین - بار از جنوم تهری است فراخ سر
که بزرگش بلند و بدان کار را کنند -

تیدیدن - با دوم فارسی چلبیدن و لیزیدن
و نیز معنی از جایی بر جستن و بهیستداری نمودن
و لیزیدن آمده طبیدن معرب آن -

تسیدن - گرم شدن -
 تشدیدن - بهیابی باران شدن -
 تجمدان - بمعنی یخبینی آمده که در آن شایگانها
 در میان فرورنده باشند -
 تشنه حسابان ای آن تشنه حساب
 که آنرا تشنه خاک میخوانند -
 تحت روان - ستاره بنفش را گویند
 از نباتات انفس را که از آسمان است و نیز آب
 رنده و خوش راه و هم تحت پیمان علیهم السلام
 تحت زون - پندبر محاسن ساختن تبارین
 مدت زمانند و فاعل زمانند و گویند و نیز گفته
 قبا به امثال آن محاسن کذا فی القنیه -
 تخم ریحان - بعضی بزرگ ریحان گویند و است
 محلل جمیع اورام -
 تخم گان - تخم رویدنیها را گویند و عموماً تخم
 را اند و نیز بنفیه را و آدمی را گویند که بکار
 خستیدن خوانند -
 تخم گران - تخمی است که از وی روغن بیرون
 آید و غلب آنرا نمیرودند پس نوعی کدالی را
 تبریر شناسند گان - ای عاقلان عیان
 ترا میدان ترا میدان - رفتن آب اندک
 اندک و یکیدن بزی و در بشکی -
 ترشیدن - هموار کردن و ترشیدن و
 آنچنین و نکاشتن کذا فی زنا گویا -
 ترا میان - بهندی بهن نام مرز میان کذا فی

ترین - بفتح کیم و ضم سیمین یا جنت کذا فی
 ترخان - بالفتح فخریز و نیز سبزه است مثل
 و بودند که بانان نیز خوانندش -
 تر و من - بار بار مجزوم یعنی گناهکار و بیگناه
 مدت در چیزی کذا فی الشرفنامه و در قنیه تردین
 بمعنی بدگمان است -
 ترز فان - یکم و سوم مفتوح جان تر جان مرقوم
 ترزمن - بالفتح آرامیده که در اندین -
 ترشدن - آزرده گردیدن -
 ترخان - مترادف ترز فان که مردان و پیش
 محل میان دو حرف در گذشتن نیز از لغت فنی است
 تر گمان - بالغیر بگویند و است کذا بقایات نام دوم
 تار است وین الفتخ خود را یاد دارد و کذا بنده و خود بود -
 تران - بفتح تین نام کلیت منسوب به خوان
 و شادان و در دستور لغت نشتر منسوب است و
 در فارسی بگویند یعنی کل نشتر مذکور است -
 تر گان - گناه از آفتاب است کذا فی القنیه
 تر جمیدن - بفتح تین گنجشک شدن و خشک شدن
 بیست و نجران و درشت شدن -
 ترا نکسین بفتح تین باکان فارسی متوفت شد
 که از خاکشک خار بر آید مانند شهد کذا فی الشرفنامه
 و در مدارک مذکور است که آسمان تجوید می آید
 بر قدم موسی علیه السلام وقت صبح و از آسمان می آید
 ترک چین - گناه از آفتاب -
 ترنگان - باد و پنجه -

ترینان - بفتح کیم با کسر سوم و تر این است
طبعی باشد بین که از شک خفاکی چوب بیدانه
و طبق چوبین را هم گویند -

تریدن - با ففتح بیرون کشیدن -

ترکانیان - مصدر ترکی یعنی پدید آوردن جایی که آن
تشنه بفتح و تینا من که گفته شد تینا تشنه

تقوید سیمن - سیاره و فیه شک اقول یعنی

ماه و بهیکل جواز که متعلق بچهره باشد منتهی و

تلمکین - با کسر با کاف فارسی نام پادشاهی

نیز نام پهلوانی کدانی الشرفنامه اقول نام پادشاه

سبکتگین مرکب بود و در فرهنگ نخر قواش

یعنی آتش مذکور است -

تلخ جوان - با خا موقوف و جیم مضوم هم

یعنی تلخه چنانچه در شرح مخزن است اما در تشبیه

این را تلخ خوان گفت و معنی آن زهر گفته چنانچه

تلخ خوان - با خا و اول موقوف و واو معدوم

زهر کدانی القنیه و قیل موت -

تلمیان - نام پهلوانی ایرانی -

تلمسیدن - خوش شدن کدانی زفا نگه -

تمبان - بالضم از اکر تاه کشتی گیران -

تمن پرستان - با ففتح و با با فارسی است

تن بر و آن و نیز کابلان کدانی الا اصطلاح -

تنگ ترککان - با دو م موقوف و کسر هم

تن زوین - با دو م مجزوم معنی خاموش کردن

تلخ جوان یا جوان قویک است یا زهر کدانی را

توانی

و در دستور معنی سقون سقور است امی ترک طایفه

تنگت عفران یعنی برگامی نر که در خان هم

توان - بالضم زور و قوت نیز از توان مرکب

توبان - بالضم همان توبان مرقوم و در ادوات

چاکبک نیز آمده است -

توفختن - بالضم با و فارسی و با موقوف چنانچه

که از کسی رسیده باشد باز پرسانیدن و در تشبیه

توفختن معنی کشیدن و غفل کردن و نیز معنی

جستن و در وختن آید و نیز تحصیل نمودن انداختن

و جمع نمودن و نداشتن -

توران - بالضم نام ولایتی است آن لمسه و

آب امون که بخش تورج بن فریدون آمده بود

و نام دختر رویه که بعد شاهزاده لنگا بدو حیت کرد

چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم شنید

در شان وی فرمود آن قبیله قوم هستند و از امهم

اے امرآه -

توریدن - با و فارسی نهایت شرمندگی

و شکسته گشتن بجهت خشم کدانی القنیه -

توزیدن - همان توفختن مذکور -

توسن - اسپ کشی بجهت که بتا و پیش حسن

امند کدانی الشرفنامه و در قنیه تعلیم میان تاجی

از ننگه یا معنی آب بنده نیز مرقوم است اقول

شاید این از باب سهو کاتب باشد که بجای و آب

آب مرقوم شده الله اعلم بالصواب -

توشکان - با و و کاف فارسی و توفختن

موقوف آتش ان گریاه و در لسان اشعار مذکور
ایوان حمام یعنی آنجا که آتش سوزند و در فرهنگ
فیزیکی معنی آتش ان گریاه -
توفیق ان - با و ده گاه - غریب ان - صد اذ ان ان
توان - با نعم قرارگاه غلظت بر خود و اذ ان
نیز گویند و نیز زود و گویند که در وی سرگین بود
توفیق ان - با فتح همانی کننده که افاضی القنیه بود
و ستودنی بر بانی کننده مطهرت -
مقام ان - لغتین و نیز فتح کیم و بنهم دوم و
و خداوند سپاه گران و نیز ستم را نامند و در
یعنی سپه دار و کبار مطهرت که در دنیا گویند
فرمانبر داری کردن مذکور است و بنفشه گویند
که نام بمن است -

تیر کروان - عیار و ده اوست آسمان -
تیر میفکن - اسی دعای بدکن -
تیر خاگردان - یعنی دنیا -
تاب اختران - اسی روشنی اختران -
پیشینه زن بایستون - یعنی فرمانده بایستون
نام کویت که وی کندیده بود -
تیر خاگردان - صبح و آنجا شبیه می شود
من - فرمانده و سرلشکر -

فصل فی التری

بن - مشورت -
تیر خاگردان - شبیه تیر خا -
تیر خاگردان - با فتح و بایستون

تیر خاگردان - کبر کیم و سوم با کاف فارسی زنده
کنند به و بیدار زنده همه تعالی و علی -
تیر خاگردان - بنفشه کیم و کسر و بیرون -
تیر خاگردان - بچه و نیز نام بزرگ و در لسان اشعار
مذکور است کسین بوزن ماسین نام ترکیت و
تیر خاگردان - بچه کسین گویند -
تیر خاگردان - بنهم کیم و چهارم غایب باز -
تیر خاگردان - با کاف فارسی و جان و تیر خاگردان
تیر خاگردان - با ضم ده هزار -
تیر خاگردان - با ضم غنی و باز - ز تو لیکن
تیر خاگردان - جامه شتر و اسی -
تیر خاگردان - بنهم کیم و سوم با دایان نام ازین -

باب الواو

فصل فی العزلی

تیر خاگردان - بالفتح و با و از نیست و عزلی و عزلی
استاد و خواندن مذکور که افاضی القنیه -
تیر خاگردان - جان قنیه -
تیر خاگردان - آریس و چیزی تنها افعول و اسمیه السلام التو
تیر خاگردان - و از استخوان و در فارسی بنفشه استمال کرد و ازین
تیر خاگردان - یکو یک تو و تو -
تیر خاگردان - بچه شتر که ازین با و نیز و -

فصل فی الفای

تیر خاگردان - با کاف فارسی حمام -
تیر خاگردان - طاقت و قدرت که افاضی القنیه اقول ان
تیر خاگردان - کسین و کسر و بیرون -

تیر خاگردان - با کاف فارسی و در لسان اشعار
مذکور است کسین بوزن ماسین نام ترکیت و
تیر خاگردان - بچه کسین گویند -
تیر خاگردان - بنهم کیم و چهارم غایب باز -
تیر خاگردان - با کاف فارسی و جان و تیر خاگردان
تیر خاگردان - با ضم ده هزار -
تیر خاگردان - با ضم غنی و باز - ز تو لیکن
تیر خاگردان - جامه شتر و اسی -
تیر خاگردان - بنهم کیم و سوم با دایان نام ازین -

طاقت است و لیس کند ملک بلکه طاقت ما خود است
از طاق که صد جفت است یعنی پر کال خیا نچه میگویند
میکرد و طاقت که خدیو پنج طاقت حاکم -

پیشگاه و فتح تین بومی دان که تبارش جویند
فرز نیل حجام و تغار و سبد -

تربو - یعنی یکم و سوم سخن در نوع و طرافت
و سحره کذا فی الدستور و در قتیله سزایون با سطر
و القدر اعلم بالصواب و در زنگوی است که تین
و سکون و او فارسی خوانند -

تدوین و فتح تین بکارتان پرنده است آتش خوار
خوش فتنه که بگوید با بود کذا فی الاحداث و زنگوی
نکوست تدوین و فتح تین دراج و گویند جانور است سنج ام
و خوش فتنه و بعضی زبان محب گویند -

تربو - یعنی حاکم و سفت و بار یک -

تربو - ازار فارسی نام مبارز و توانی که ادا
افراسیاب بود و او ایشاد و گرو بود و گویند او را
زاده بکیش گرفته با مقام بهرام برادر خویش گشته
قصور بهار جو که تبارش السوج خوانند -

تشنه تو - ای مشتاق اقای تو -

تغوی یعنی تین همان تغوی که مرقوم گشته -

تکما و - یعنی با کاف فارسی نیست که در

آب کم شود و جاسه بجاسه بماند و در آب
بایست تا ز می نیز فو که یافته و نیز بایست از فو
و غیره که در تبار آن اولاد نسب کرده باشند و بان
مشرب و گلاب و امثال آن و شیشه کشند و

آزاد بازی قیفت گویند -

تنگو - یعنی یکم و دوم و سزایون و تین کاف فارسی
تدوین - یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا
تنگو - با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا
تغوی - یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا
تو - یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا

آید خیا نچه گویند و تو و تا و ت و تو -
تو گویند یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا
تغوی - یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا
کس با تخفان انداختن و نیز تیه که گفته آید -
تیه - با کس زور و قوت و در لسان است
بر وزن دیو طاقت و توانی -
تیه - با کس سر نخ است خرد و زنجیر و تبارش
تیون خوانند -

فصل فی الترمی

تنگو - یعنی با کاف فارسی نام مبارز و توانی که ادا

باب السام

فصل فی العربی

تامه - که عقلی و اجماع نمودن -

تامه - یکبار تارات جمع -

تامه - آه کردن و نکلین شدن -

تامه - آه گفتن -

تامه - با کس حقوبت و عذاب -

تامه - ایلی نمودن -

تامه - بنیاد کردن -

تالاه - عبادت حق کردن -

تاجیه - شتر را خواندن -

تاجیه - نیک بنا کردن -

تاجیه - باطل و بیکار -

تاجیه - چیزی را شد نهایت و نیز آخر کار -

تاجیه - بزرگانی -

تاجیه - بادشاه گردانیدن و بزرگی دادن

و سلام کردن بر کسی و درود و دعا و آواز

و قبول کردن تحیات جمع -

تاجیه - ناله اگر کذا فی القنیه و زیاده است تاجیه

اسل و نسل نیز غایتی که رسان را شود و قول

نیز غایتی میشود و چشم که تیرگیان و غلبه می گوید

گوشت و گندم و جیز و مغز و جینه مرغ یکجا

بیکجا کرده پخته آید -

تاجیه - خاک نام و کوفت سیاه یعنی گوشت را استعمال کردن

ترجیه - پرورش و استخوان سپیدن -

ترجیه - آنچه اول و ضم سوم جان ترجمان -

ترجیه - امید داشتن بوسی امیدوار کردن -

ترجیه - آسان گردانیدن و غم و ابرون

و خوش بپوش گردانیدن -

ترجیه - بلند گردانیدن و بالا کردن -

ترجیه - بفتح کیم و کسر دم آنچه از مرده مانده باشد -

ترجیه - روز ششم از ماه ذی الحجه -

ترجیه - واحد التملک و هی البطل -

ترجیه - نه مرد -

ترجیه - مالم داشتن و مالم زود رسیدن دادن

تاجیه - شکار بند -

تاجیه - مرد که از عجز کار بر دیگران افتد

و نیز نام پادشاهی که در شیراز بود و قیل و نیست -

تاجیه - تعویذ -

تاجیه - معبود یعنی بازگشتن سوختن آسمانی

تاجیه - بالفتح هر چه عاقبت و می پلاک باشد -

تاجیه - مبارکی نداشتن -

تاجیه - بالضم معبود یعنی دروغ بر بستن کسی

تاجیه - بیابان که رنده و روی پلاک شود و تخریب

فصل فی الفارسی

تاجیه - بابا موقوف خانه که در آن نشینند

و تاجیه از میران باشد دیده میشود و در تاجیه

خود رشید و ران بخانه افتد -

تاجیه - رویش و زیاده -

تاجیه - آنچه بران نان پزند و تاجیه گوشتش

تاجیه ده - با جیم موقوف پادشاهی بود -

تاجیه فیروزه - یعنی تاج کجیخه و نیز تاجیک

تاجیه - یعنی تاجیک و لاجیکان آمده که نقیض بود

و طاهر را نیز گویند و آن خانه باشد یا منت و تاجیه

که از چوب سازند و معنی تاجیه هم دیده شده و نقیض

تاجیه و تاجیک هم آمده و نهانه کپان این گفته اند که

ترازد مانند تاج که بدان با سنجند -

تاجیه - تازیانه اسی چاکب -

تاجیه - نو و دوزخا گو یا که کورست تازه جدید

تاجیه - بازار موقوف چاکب که کذا فی القنیه -

تاجیه سیاهی روی که از اندوه دیدار تاجیه

تاجیه

کافه نامند و رقتیه مذکور است که از مردم
فریه بر آید و منت و مرز و نیز میانی آمدن و مر
از مردم و جزایان و و ادوات معنی میفرماید نیز است
سافیه با غار و قیوت جابیه و غره که از کوه است
و از روده و کدر قیاب و او ده شده و طالع شده
و گردانیده و غنه شده و پیچیده - سجد
تا محه - از کد و زبون و میز -
تا لاله میوه ایست مانند شمشاد -
تا الواسه - بالام و قیوت غره و از روده و در آ
معنی میفرماید است غره از آتاک که نیز گویند -
تا م - معنی است و لا آید و زنگ شمشیر و جهان
و در زغالکوبیا که کور است و نیز کنایت انا عدا
کنند و گویند تا م - چند
تا م - همان تا م مذکور -
تا م - بالفتح با جیم فارسی معروف که
تا م - طبعی می خوانند -
تا م - با جیم و قیوت و جیم فارسی
گوشت و نیز معنی کدانه القیه -
تا م - بالفتح آنچه باطل است و نیز کوبید که از نایه
تا م - معنی گوشت سخته و نیز مذکور آمده -
تا م - قیوت و کدانه کدانه هم -
تا م - بالفتح جان تخیال که از کدانه و در آ
القیه آید که در سنی مردم باید و از کدانه گویند -
که با شمشیر و بر فست -
تا م - معنی تهر و آه -

نوشته

نوشته

نوشته

تبر قشیه - بنجستین با پنج فارسی آلتی است معنی
که دوروی دارد و یک طرفش مخمور قشیه است و طرف
دوم مخمور و در میانش و سفتی باشد بازیش
صدات خوانند -
تبر قشیه - بنجستین جان تا م - معنی مردم -
تبر قشیه - همان تبا که کدانی ادوات -
تبر قشیه - بنجستین جان تبا مذکور -
تبر قشیه - بالفتح و لرزه که از بزرگ شدن
و آید کدانی زغالکوبیا و در لسان الشعرا و در
جل و دما و در دوشی اجل سینی آورده است که
تبر قشیه و جل که میانه او با یک باشد و ادوات معنی
دل مطلق آمده است -
تا م - بالفتح با جیم و جیم فارسی نومی
از اسامی تیر با اعتبار یکسان -
تا م - سخر و الا که کدانی القیه و الکستور -
تا م - تحت فیروزه - تحت کجسر و در بلاد اشعرا
معنی آسان نیز است -
تا م - بالکسر فعلن و عصا و در زغالکوبیا است
تا م - بالفتح و قبل بنجستین بنجستین و عصا -
تا م - معنی اصل و ترا و آمده و مرضی است که
آدمی و حیوانات و کدانه از پیر و زدن بسیار
بسم مردم و کدانه که ترا و تبار می بیند و خوانند
تا م - معنی قیوت و آه و کدانی القیه -
تا م - همان تبا که کدانی القیه -
تا م - کدانه که در سنی مردم باید و از کدانه گویند -

نوشته

ترانه - بالفتح نوعی از اسباب اجناس سرد و
 و قلیل آرد و درون یا از گلو باشد یا از ریه
 نیز یعنی شادمان تر قیام آید -
 تروه - بالفتح ترو است کردن آسپار
 بر اندازی نیز لغت است -
 تیره نو - بالفتح یک و سه مرقبان -
 ترغده - بالفتح تین و تیل بالفتح یک و سه مرقبان دوم
 گرفته و تیر بچیده و سه تیر می بیند که از درش
 حرکت متوال کردن گویند تیر نه شده است -
 ترغده - بالفتح تیرش و میان ترغده یک -
 ترسه - تیرب کذا فی الطب -
 تروه - بالفتح نیست و در طباق و در غیره
 بدین معنی نکرده است کذا فی القاموس -
 تروه - یعنی تروه است کذا فی الادوات
 ترو شده - نام میوه -
 تروه - با دو هم شد و نیز رستی که بر پیش توان
 و نیز خن از تر لکست خنصل یک بر زبان طعام
 اکلمت ترش با پیش نقل خوانند و گوشت اجول از
 تر خجیده - یعنی ترش گوشت و ترش شده گوشت
 کذا فی زغال گویا اما در تمام بی کج گفته می آید
 تره میوه - تره است که بتاریش ابقان تا
 تر میوه - بالفتح جبهه اطلاع که بتاریش عویش
 خوانند و اقسام بسیار دیگر گویند و نوعی از
 قاتق باشد که در زمانه و فقیر در آشپزی آرد
 کنند و طریقی ساختن است که نان تفروری

نیم نخچه را بریز زره کرده مانند خنجر و ششم و دهم
 و گشت نام او امثال آن جمیع را در قیاس کنند و گشت
 و دو شتاب بر بالای آن ریزند و بسیار است زنده
 تا غویب نمیشود و در آفتاب نهند و چنانچه تا چهل روز
 بدین دستور هر روز بر سر کرده و شتاب بر آن ریزند و
 بر سر زنده و در آفتاب نهند تا بقوام آید بعد از چهل روز
 قرص از آن سازند و شکاف کنند و در وقت حاجت
 قریصی از آن در آب گرم اندازند تا نرم شود و قاتیق
 تره یوه - بالفتح و پشته بسته و یکا فارسی فصیح
 تروه - بالفتح همان تروه مرقوم -
 تروه - بالفتح باز از فارسی و از آن یکدلی از غنچه
 ترمه - بالفتح و پشته و نیز معنی شانه کرده
 بر از از شانی نهندش یا قاتی نامند -
 تره - کنگ - تره و شانی کذا فی القاموس -
 تره - بوزن بشیره یعنی گلوله که از سنگهای
 الوان و سخت سازند و بدان بازی کنند -
 تره - بوزن پشته چانه زو عن -
 تره - یعنی تره - یعنی تره -
 تره - بالفتح آوندی چوبین در نهایت شتر
 که در وی طایفه شوند تاسی او را از این دوایت
 گویند بینهش گفته نامند و تیل بالفتح آوند بزرگ
 رو کشاده کذا فی القاموس -
 تره - بالفتح سخت گرم شده و بگرد مردم گرم
 گشته کذا فی اللقطه و در نیک گفته است تره
 بالفتح تا فته یعنی آزرده و مکرر و بسیار گرم شده

تره - کنگ - تره و شانی کذا فی القاموس -
 تره - بوزن بشیره یعنی گلوله که از سنگهای
 الوان و سخت سازند و بدان بازی کنند -
 تره - بوزن پشته چانه زو عن -
 تره - یعنی تره - یعنی تره -

تره - کنگ - تره و شانی کذا فی القاموس -
 تره - بوزن بشیره یعنی گلوله که از سنگهای
 الوان و سخت سازند و بدان بازی کنند -
 تره - بوزن پشته چانه زو عن -
 تره - یعنی تره - یعنی تره -

تقسیمه - باضم همان تاء مسطور و بالفتح طعه
وقیل بمعنی اخیر باشین ترشت است -

تقسیمه - جسته از جامه های که از آن قبا و لباس
سازند و در اوقات ست که نوعی از جامه ها است که
برای زمستان بافند -

تقسیمه - بالفتح همان تقسه -

تقسیمه - بالفتح گندم خینه و چوبه مرغ و گوشت گندم
بیکجا بچینه و در لسان اشعار گورست گوشت گندم
و چوبه مرغ و بیضه یکجا کرده و بدین سبب تم لفظها
و در بیان الامام آورده است اگر کسی وقت
تقاریر و تفشله گوید آتش بد بخور کا فکر کند -

تقسیمه - بالفتح تنشت - نمکبوت و خانه او -

تقسیمه - بالفتح باکاف و زاء فارسی غلات

تقسیمه - بالضم گوئی که بیان و کلامه اشال آن

تقسیمه - بودن که به گوئی که آزار ناک نیز گویند

این تسامع است از دست امیر شهاب الدین

حاکم کرمانی و در علمی گفته که اینست که در ترجمه

و در کفر اللغات بلکه البکر مع التشدید بند شد

یعنی از ارباب و معنی که کهن گاو و گاو پیش نیز آید

که آوا پس ساخته بجهت سوختن خشک نموده تا

و نیز تقیه و پاره اندر هر چه باشد چنانکه گویند فلان

چیز را کتله کرد یعنی پاره پاره ساخت و نیز بسته

بند و نوعی از تیر که سباجی پیکان گرسنه دارد

تکلمه - یعنی که زبان آورده -

تکلمه - بالضم حاجت یعنی نیاز و قیل بالفتح

تکلمه - بالضم غم و اندوه -

تکلمه - بوزن جوسه غلات کار و تیغ و

قیل بالضم و قیل بالفتحین و نیز اندوه و بقراری

بی آرامی و اضطراب و قیل بخیری و خلقت کار

و پیشتر و اشال آن که ذافی زفا گوید و در اوست

غلات و آن خرا و در دستور مسطور است غلات

کار و معنی شگوفه -

تکلمه - بودن همه و ام و جال که عربی گویند

و معنی پائیه نزد بان همه آمده و معنی طلسم و بدبخت

که بتاریقی فیهب خوانند و نیز اتونی که بر جسامه و

اشال آن کنند و جانی را گویند که چار و داران

بند و مطلق آنچه حاکم و در آن بقیه در آید -

تکلمه - بالفتح باخار موقوفه -

تکلمه - بوزن و معنی تبارچه -

تقسیمه - بالفتح بایمم شد و وایو فارسی

شیر است و ایران زمین -

تکلمه - آواز جنگ -

تکلمه - بالضم معنی زبدر آمده و چیزی باشد

مانند غنچه بمرتبه اول از درخت سرزند و بعد از آن

برگ از میان آن بر آید و زبدر سرخ را هم گویند

تکلمه - بالفتح صبر و وایو فارسی

اشتر و اضح است و در اوقات ست قیل یعنی

حرف پارسی پس تاء باشد و در دستور مسطور است

تکلمه - بیکر و صورت و اندام علم الهواب -

تن ر بود و فتح یکم و سوخته و کذا ذافی اکتو -

تن ر بود و فتح یکم و سوخته و کذا ذافی اکتو -

همیشه - بالفتح نام شهری که فردیون در آن بود
که انی اولادمت و غیره -

تیراه - بالکسر جاورست که بنایت سرخ و پیاوج
بود و در زویری کجای بر بخش که فانی القنیه را از
سینگر گویند و نام ولایتی است در بندوستان
که در اینجا تیغ خوب می باشد -

تیر از ده مجبونی قوس قرص آمده -
تیر ماه - نام ماه چهارم از سالهای شمسی که با این
آفتاب در برج سرطان باشد -

تیره - اریک و سیاہ فام و کل لودہ اینیہ گوئیہ
تینچ کوہ - نیکی سرکہ و نیز بلندی بہ بنی
تشیہ - بالکسر میانی کہ در دران میران نام
و از ان بیرون آون نمودند و نیز آن بیابان
مہتر موسی علیہ السلام باور از دہ سبط بنی اسرائیل
کہ در ہر سبط پنجاب ہزار مردم بودند ان بیابان
چہل سال تجویس نامد و از ان بیرون توہستہ
کہ انی المولود الفواکہ

فصل فی التشریح

میں نے انھیں کلمہ و فتح دوسرا دیا۔

موسم بہار کے موسم

تشریح - انظر كتاب -

تک کہ نہان کذا فی الملتقط و در علمی مذکور است
تکہ موزن کہ بزرگویی۔

تغیر - رسم و قاعدہ -

توضیح کامل -

قوشه بالضم سينه۔

توقه۔ انضداد ساز۔

الحمد لله الذي جعلنا من عباده

تو نمک۔ بالضم با کاف فارسی شب تاریک۔

توضیحات و تفسیر

7-10

11/1/74

100

1940

66

22-10-1942

١٦٠-البيان

199

1940

١٠٠

یہاں - انوفون -

سید علی - مظلوم و روستائی۔

جنت النعمی - جنت النعمی

ترجمہ - لغت شریعت

تقریر الفتور کے لئے

الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم
الذي هو الكتاب العظيم

معمولی - با تسخیر زمین کاری -

الحرفی۔ بالفتح وریافتن و بدست

تلف کرون خیری را و خود را نماند از

تواری۔ مینان شہر و ہر گشت

توضیح: این کتاب در دسترس نیست

طبع احمدی - نام ہرگز

علی اللہ علیہ وسلم

فقوزی - معروف کذا فی التاج

توزی بالنفس جامه ایست بود و مطلق و مفرغ
 و در قینه آورده است توزی بالنفس با اینجه
 جامه ایست مثل کتان که چون شعاع اما به تاب
 بر و افتد پاره پاره گردد و قول نیز منسوب به
 نیز است که رنگ کمان بدان میکنند و آن کت
 در قینه است -

فصل فی انجاسی

انجاس نامی است که بعد از بهختن میان
 روغن برشت میکنند بغایت لطافت و نازک
 شود و چون وضع مخصوص از آن قاشق
 اندر فرسوسن سی سلطان ابراهیم هر است
 است از انجاس یا چون بودند و آن شعاع را
 رنگ نامی گویند -

تاریب رنگ ریز گل تر
 انجاس نامی - یعنی آتوز سیاهی فشر خضار
 نشان کنند بهستی -
 تاریبی - تیره رنگ -

تازی - عربی و نیز مضارع تاختن یعنی
 تاخت کنی و اسپ عرو -

تالکی - کشیزوشتی یعنی و حنیه -
 تابی - همان تاه و نیز بهی طاعت آید چاکه
 گویند چندی تالی که مانند چندی تالی جامه واصل
 وضع جامه و کاغذ و رشت را گویند -

تباهی - چندی که آن ریزد و نشانگر بید و باویش
 ترمی - بالفتح ترش است و مرکب که در آن کدک
 اندازند که سوز -

تتقی نلی - بضم تین آسمان و ابر سهاد -
 تخت طاقدسی - نام نوبی و گنجی -
 تخته رنگومی با برمی با پنجم و ششم فارسی صحن
 ترجمه طوطاب نوشته است و در تاج اساسی
 معنی طوطاب بنده بازمی آورده است آن چو کبی
 که غراطیان رست کنند و رشتت زبان چسبیده
 بچنگان و زمین زندگبر و دود آواز کند و بندش
 لطیف مانند بهر و نیز مانند کدانی القینه اقول
 این تقریر لفظ تخته آبی است زیرا که گویند بهر شود
 ترمی - بالفتح تونی و گنا گاری و معیونی
 ترکمانی - تاخت بیکان و ترکمانی -
 ترکی - منسوب است به ترک و اسپ موزن
 و در زغالگو یا بگو رست ترکی خارا اندازد این
 جامه رست این رنگان -

ترمی - بزین بیایا یعنی با کسر و با اینجاری
 و دیار که بازیش جدا گویند که نانی و نشت علی
 قشقی - بالفتح و کسر جامه رست خرمه و نشتیش
 مانند و وک خاکی سیاه و سپید سر تیره و ارد چون
 کس قصدش کند خود را بنفشاند خاکی چون تیر
 جهد و در اندام قاصد نشیند بازیش قنقه و بند
 ساهی نامند و در زغالگو یا ترکی را هم بدین معنی
 آورده است و در زغالگو یا تیشی را همی و باده خوش
 و در ادوات آورده است که آنرا و باده ترکی نیز گویند
 تقنی - بالفتح تار و سکون فاد که بر نون پرده عکاسوت
 که از آن سوز -

نسخ اول که در کتب قدیمه است و تا آنجا که در کتب جدید -

سنگاپوری - باکاف و داد فارسی یعنی دویدن
چخت و ج -

تنگلی - بختین باکاف فارسی حاجمند -

تنگلی - بالضم و بالفتح دست افرازدان حجام

که بهندش بخاندی نامند و دست افرازدان حجام

کذا فی الادوات و معنی اول درست است چنانچه

از زفا نگویا معلوم میشود -

تماشائی - بایای مادی تماشا کنند که کذا فی القنیه

تمیزی - بالضم درشتی و بلندی -

تنگستی - باکاف فارسی موقوف یعنی

تنگنای - باکاف موقوف یعنی تنگم و تنگی هر چه

و راهی که در میان دو کوچه بود و در کوه که کذا فی

شرفنامه بکایت از گوهر که تباریش فقره گویند

هر چه است و نیز کنایت از دنیا می و نیز کنایت

و در لسان اشعار بمعنی خلوت دنیا و قال ابی ذؤبی

لنوالی - بالفتح طمانچه کذا فی زفا نگویا و در

ملحقه طاین لغت را در ترکی آورده است و بجای

لقدوری - نام گیاهی است و در زفا نگویا گوشت

آبان و دوفوع می باشد یک لال و دوفوع یک

توزی - با و او فارسی و ایاتی بی ضایع و نیز

چنانچه ووزی از ووزن نیز بمعنی مصدر آمده و در ادب

تازی بیک مصدر است هم آید و نیز بمعنی توفیق است و توفیق

نزد و این معنی یا مصدریه است و در زفا نگویا

هکوست که نام بریده خود است -

سستی - بکسر تن غالی و از بندگی شیخ و اسب

شیرازی بالضم صحیح است کذا فی القنیه و معنی

ترکیب غالی رفتن بروی و خالی رونده

و خالی سستی هم آمده -

تیر ماهی - نام داربست و در قنیه بمعنی گذشت

تیر مندی - یعنی عطار و کذا فی القنیه و معنی

ترکیب ظاهر است -

تیغ دووشتی - یعنی کشش و وزش و قیل این

عبارت از جهاد قوی است -

تیمایاجی - ترجمان یعنی آنکه زبانهای مختلف

فهم کند و هر یک را زبان وی فهم کند و نیز کذا

کذا فی القنیه -

فصل فی التری

ترجیحی - بالضم باجم فارسی اسب کام رو -

ترجیحی - بختین باجم فارسی کشا و زک -

ترجیحی - بالضم بختین -

ترکی - بالفتح یکم و کسر دوم خوان -

ترجیحی - بالفتح یکم و سوم نمک آب -

ترجیحی - بالفتح بیرون -

ترجیحی - بکسر تن ماهه -

ترجیحی - بالضم تر آمده و بالفتح نیز -

تنکری - بکسر کم و سوم فارسی احدی تعالی

تغابن بالفتح در عربی سها که بدان از و نقره گذارد

فارسی علم خانه رومیان و صد و هجده گوی دان لغت
درنگلوشت با تبار و فرشت -

فصل فی الفارسی

مناقصا - صغ و ذشت سداب کوبی و بعضی بزرگ
صغ سداب صحرائی -
تغاره - دار و نیست که آریا فرول گویند و
بهندی را می خوانند -

باب الباء

فصل فی العربی

ثعلب - هیچ یک و سوم ثعلب عربی که می خوانند
و نیز نام غلغلی است که آنرا ادا ثعلب نیز گویند -
تمام موی را می ریزانند و با بقدر منا و نیز زبان
و نیز که در سنان باشد کذا فی القنیه و بعضی
رو باه نیز آمده است -

ثعلب - ثقبین و یکون و دوم نیز جویند -
سایه که آب خنک دارد و آنرا سردا گویند -
ثقب - سوراخ -

ثواب - بالفتح و کذا فی القنیه و نیز نام مردی
که نبایت فرما نیز دارد و ده است و هم اپی و است
نیکی یعنی ضد عقاب -

باب التاء

فصل فی العربی

ثمات - قرار و است اودن و بر جای بودن
و آرام و مر و ثابت عقل -

ثمیت - بالفتح مر و ثابت و ثابت زبان

تنگی - با کاف فارسی دریا -

توانی - جان بسیارچه مرقوم -

توی - گل سرشته و اندو علم البصوب -
توقدیری - جباری -

کتاب المشا

مشا - پیش من کل شئی یعنی از هر چیزی که از آن بگذرد
گذرد و بحساب بجد با نفس باشد -

باب الالف

فصل فی العربی

شمار - کینکر -
شمار - چشم زخم از هر چیزی که از آن بگذرد -
شمار - بالفتح بسیار و توقدیری -
شروار و شروا - بالفتح زنی پیرال -
شریا - چند ستاره اند جمع و برج ثور که آنرا
پرورین گویند و آن شش ستاره اند و قیل و قیلت
و آن یکی از منازل قمر است و نیز نام زنی -
ثغار - بالضم و الدال و از گو سپید و کشتل آن
ثگاران - بالفتح ریزه شنبه -

شمار - درخت نیوه دار -
شمار - تالیش و سخن نیک و اگر در میان بای شمر
قور یا لمار - بخلاوه و آن رشتنی است شنبه
در آب روید و بندش سوال گویند کذا فی القنیه -
شویان - بضم کیم و فتح دوم و همن دره یعنی خانه
تولان - گویند یا ده گویند -
شمار - گاهی که دخی را بپخته و خورند و مرغی نیز

فصل فی التری

تنگلو سا - بالفتح با کاف فارسی موقوف و این نیز

زندہ ہیبت کہ معنی آن مروءہ دل ترسندہ است
ثوابت استاگرگان غیرستارہ کہ آن کمینہ
وابست و دو اند و نزد بعضے یکہزار وابست چہا
اند و حملہ مرکب سی جاے دانند۔

باب البشارة
فصل في العزى

شمالی - سوم و ستاره و نامت گذانی الکت -
شمالی - سوم و ستاره و نامت گذانی الکت -
گذانی الکت - سوم و ستاره و نامت گذانی الکت -
که خواجہ یاقوت معتصم رحمہ اللہ استخراج کرده بود
و اسمی آن درین رباعی می آید رباعی
کما من خط نوبش بینہ سید - بغایت نوبش بکش
مناشیر حق نسخ و حیان - ارتفاع و ثبات شمشیر منوید
و بعض مناشیر را تو فیع میگویی و متناخران یک
تایید دیگر این استخراج کرده اند و نامش نسخ تعلیق
داشتند و معنی ثلث آنست که سه خط حصہ از آن
دست دہا و آنرا ام الخطوط ہم گویند -

ملکیت۔ بالفتح۔ سہ کی۔

باب الحميم
فصل في التزني

شجاج - باگ کردن کو بپند -
 شجاج بالفتح مع التشديد فروزنده و روشن
 شجاج و شجج - کلاه بالفتح خون ریختن بپنجه
 و آب ریختن بر چهره و روان شدن آب و
 خون و در حدیث است انفصل الحج المشج والنج

خروج جمیع -

شلاج - بفتح شاشه و سکوان لام جوف و باران
بارانیدن و کند دل گردانیدن و جوف و شلاج
و غنمشین جمع آن و غنمشین آرام گرفتن و غنمش

شدن بل۔
شواج۔ بالضم ناگ و فریاد گویند۔

یثویج - بالفتح نام طرنی است -
یثیج - بالکسر میان کاف و یاء پشت و میان ح و
و رگ و پشت بلند و الله اعلم

باب الحاق فیصل فی العزلی

شرح - المستخرج من مائتي سنة -

باب الثامن في فصل العز

نشان شیخ - پیمیری زمره فروغی باقی بماند

باب في بيان

صلى الله عليه وسلم

منا و خم و با

شماره پنجم و سیزدهم در زمان ویرانی

بیشتر مد کردن و بختی را شکافته شدن هر دو لب۔

شرعیہ بانٹھج و ان ہنزہ گردن زمان ہفت

در شیر و شربت بگوشت۔

تعدد - بفتح و اسكون غوره خوانم شده آيا كنه

تمہد۔ بافتح بسیار سوال کردن از کسی و بسیار

در نه هفتن زن جماع را از مرد و چند آنکه آب مرد

تجارت و ابریدہ شود۔

موقوف۔ - بالفتح مبيدۃ از عرب: بزم و مصلح علیہ

نویسند - بافتح جوان فوخت و فزیر قوی نزدیک بود
 شمشیر - بافتح نام موهنیت
 شید - فتح یکم و کسر و و هم جا نماند سر سبده

باب الرابع

فصل فی العربی

شیر - بر وزن کیسه نام کوسه و کاه مبارک -
 شیب - کافور - دار ویت که بشیر کاکر و سبک
 شیرینار - بافتح نام جوی بزرگ که دانی اقلینیه نیز بیاورد
 شمر - دندانیش دور قینه مذکور است جا که
 که ازان خوف باشد و در بند کافور
 شمر - موه شمار جاعت -

شمر - باضم لغتی در تو ز نام شیر بزرگ بر وزن
 که او را شویج نیز گویند که دانی القینه و بافتح نام
 دخی که او را گا و گردون گویند و نیز گا و -

فصل فی الفارسی

شنا که در شنا گستر - داج

باب الخامس

فصل فی العربی

شراط - کلام و لام با و ا و جمع شراط است
 شریط - بفتحین شریش که در کمان و نیزه و جوان
 کبار بند و رنج بردن و سرگین انداختن
 شط - بافتح مر و کو شطاطی و فایا بنه
 گوش که کمان -

شطوط - بفتحین کو - شدن -
 شطوط - بفتحین بوی گرفتن گوشه -

شطوط - بافتح سرگین تر -
 شطوط - گل و قول رینق و در کشتن -

باب السادس

فصل فی العربی

شطح - بافتح اککا را گردن و زکام گرفتن کسی
 شمع - بافتح مع الشیدتی کردن
 شمع - بافتح شکستن

باب السابع

فصل فی العربی

شیمع - باغین مجید با هم سر شکستن
 شیمع - بمشله -

باب الثامن

فصل فی العربی

ثقف - دانا استاد و زیرک و زخم و چیت
 ثقاف - کالبد و نیزه -

ثقیف - سه که تیز و کسه که دانی القینه
 و در تاج مذکور است ثقیف که که تیز و نیزه ترش

باب التاسع

فصل فی العربی

تداوق - نام اسب سه و روان که دانی القینه
 تداوق - نام اسب سه و روان که دانی القینه

باب العاشر

فصل فی الفارسی

تنگ - نام کتابی در علم خانه و رویان و او
 اصل تنگ نقش و نگارستان است

باب الحادي عشر

شماره فی الفارسی

فصل فی العزنی

نیالیل جمع ثولول فرخ که هندش مسامند
تیل - بالاسر گیاهی است که اورا سحیتا لتیس نیز
گویند و آن نباتی است که در زمین در هم یافته میشود

باب النون

فصل فی العزنی

شخین - درشت -

ثعبان - نوعی از مار و از دما -

شمین - بیش بها و فریز -

ثومون - گیاهی است که عرب را و را حاشا گویند
و آن شته از بود نه است کذا فی القنیه -

باب الهاء

فصل فی العزنی

ثالث ثلثه - نصرانیان که قوم عیسی اند خدا می
میگویند و گمان میبردند که عیسی پسر خدا است و
مهر درون دوست تعالی الله عن ذلک علوا کبیر
و معنی ترکیب سوم است و نیز سومی سه طلاق
و سوم سیاله -

شجره - باضم میان وادی و فراخی آن میان
کنانه القنیه -

شرطیه - کبیر کم و سوم احمق و است و گول
کنانه القنیه -

ثقه - نام حضرت عزت کذا فی المستور
افقول در نزد نام بابی تقاضی نیست اما نام
حضرت رسالت معلوم خواهد بود و نیز ستوار و ستواری

وثقات بالکس جمع

ثلثه غساله یعنی سه پای که منزل که و را شربت
باشند اقول اگر چه این هر دو لفظ تازی است
اما ترکیب فارسی است

ثلمه - بالضم رخنه

ثمیله - باقی مانده چیزی از شراب و غیر آن

باب الیاء

فصل فی العزنی

شامی - جامی گویند -

شیری - پستان مردوزن -

شیمی - خاک نمناک و در دستور مفتوح زمین ای

سحت الشری و در قنیه بمعنی توانگر است و در

سراج این لغت بافت ندوده یافته شده است

شیمی بسیاری مال و توانگری -

شوی - بضم کم و کسر دوم و بشدید یا مقیم شدن

فصل فی الفارسی

نوره شوی - سنج و سید که تازیان بهنج خوانند

الجمیم الحجل المشکم یعنی شتر بشت باجمیم

باب الالف

فصل فی العزنی

جزا - پادشاهی و بدی اما فارسیان فرق

کرده اند ورنیکی جزا گویند و بدی سخا -

جنفا - بالفتح شتم کردن و ظلم و جور و بدی

و جنفا با بضم و الحمد گیاه و خاشاک که آنرا اردو

وسیل برود کقولہ تعالیٰ فاما الزید فیدیب جہاد
جلا - روشنائی -

جوزا - بالفتح نام از بروج فلک کہ حکما آن
برج کہادی خوانند و در دستور معنی دو یکدیگر
جنتیا - سپان -

فصل فی الفارسی

جالبسا - یعنی سوم نام شهرست بغداد
ہزار و روزه دارد و بر سر درے ہزار سپان -
جابلقا - شهرست عظیم بصرہ مشرق و مقابل
جالبسا کہ زین وی بیج آبادانی نیست -
جان افزا - آنچه مدحیات بود مثل آبیتا
و امثال آن -

جان صبا - امی خاصیت صبا کذا
فی اللغات والقیہ -

جانگزا - باکات فارسی مفتوح یعنی آنچه
کا بندہ حیات بود همچو زہر و مانند آن -

جان من و جان شما - یعنی سوگند
بجان من و جان شما و نیز جان من کہ جان
و نیز بجائی کہ استقامت سخت باشد گویند
جان من و جان شما کہ استقامت اقوان معنی سوگند
بغیر حرف تہم درین قسم کہ آید باشد معنی
ازین لفظ مستفاد نیست اما معنی استقامت و ملازمت
مستفاد میشود و چنانکہ گفت دست من از آن
و نیز دست من و دست تو و دست تو و دست من یعنی یکدیگر
جقتا - یعنی دست در جنتہ یعنی کج شدہ
و خمیدہ و دقما شدہ -

جلنا - بلفظ نزد بازند پوست آدمی و
میوانات دیگر باشد -

جلماشا - بلفظ سربانی یعنی خیار آید -
جندیش آبا - سیر کو اکب بعد کہ کیوان و
برجیس و بہرام و آفتاب و ماہ اند و تیر و ماہ

جوزبوا - میوہ البست معروف کہ بندہ
بایمیل گویند کذا فی زنا گویا و در طحا نون
جوزبویا بایا نوشته است و حق ہیئت زیر آب
این مرکب بلفظ جوز و بلفظ بویا کہ اسم فاعل
بویست بر نایوت الف چنانچہ در گویا -

جوزبویا - همان جوزبوا چنانچہ گذشت -
جوزہ لوا - بوزن کوزہ ستا یعنی تانہ کوزہ
است علیہ از بعضی بجم فارسی گویند کذا فی لسان
جوز فروش گندم نما - یعنی دغا باز -

جویا - باو او فارسی گویند و نیز نام پہلوئے
مازندرانی کہ رستم او را کشتہ -

جنطیانا - گیاهیست کہ او آل الملک جنطیانہ
جیبا - تباری حطب خوانند -

باب الباء الفارسی

فصل فی العزلی

جاب - کشتہ و شتر کم شیر -
جانب - کنارہ و طرف و غریب -
جباب - مالکسر بریدن قرہ و خایہ کتدن
و بریدن شاخهای درخت خرا تا آزاد شود -
جب - بالعظم چاہ و بالفتح بریدن و خاد کردن

کسی را و غائبین بر کسی حسن و فضل و غیر آن
جذب کشیدن و ربودن و جدا کردن و جدا کردن
جواب - بالکسر ایستادن و اندرون چاه و باطن
آبی است بکه مبارک جمع آن جواب -

جرب با فتح تقدیر بین معلوم معقول و حد و حد و حد
جرب بفتح تعین گرد کردن شدن
جلاب - بالضم و التشدید سکر آب و بفتح
و التشدید بیاگشت که بکه قماش و بجان و شهری
جلب بفتح تعین لفظ تازی است استعمال در فارسی
بمعنی زن فاحشه است کدافی شرفنامه و در تازی
بمعنی باگ زدن است ابوقت و او اندین در گذر
و معنی جوهر جردن کشیدن است و عورت فاحشه
که جلب بگویند بدین جهت که او دماغ مردان
ببوی خود میکشد -

جنوب - حد شمال و بافتح بادوی بگردانیدن
دست راست آید چون و قبل از این طرف است
جنب - بالفتح پهلو و بفتح تعین آنکه دخول کرده
در قبل یا انزال شده باشد -
جوب بر این بنام است -
جوع الکلب - غلتی است که هر چند بخورد و بیری
نشود کدافی مؤید الفضل -

جواب - پاسخ دادن سخن را و پاسخ -

فصل فی الفارسی

جارب - چیزی که بدان صحن خانه را و برب
در و بنده جایی و جایی را برب -

جگر تاب قشانه جگر -

جگر چوب - بالکسر و الضم باجه پارم و چیم
فارسی در آنچه گوشت و جانور بیان کنند و
سج را نیز گویند و الله اعلم

باب الیاء الفارسی

جاسپ - نام طبعی که وزیر کشتا شاپ بود
و جاسپ نامه از تصنیفات ادب است -
جمشاسپ - نام پسر شید است و پسر اگر
با خاتم و نگین و بلقیس و ابی و اشال آن نرگس
و پهلوان است و اگر در مقابل رسد و آئینه و اشال
آن افتد سکنه مراد است و اگر پالیه و شراب
مردوم باشد حشید مراد است و چون از اینها چیزی
مسطور بود و هر چیز مقتضای محل باشد آن
مراد دارند -

باب التاء
فصل فی العزنی

حالوت - نام کافری که دافود علیهم السلام
اورا کشت و این لغت اگر چه غلط است
بر سبقتل در فارسی است همه در عربی آورده
جبروت - عالم باقوه را گویند و معنی
عظمت و بزرگواری است و این صفت بر
مباغده است چنانچه ملکوت -
جالات - شتران نر -
جنت - بهشت -
جنایت - گناه -

جسارت - دیری و گستاخی -

فصل فی القهاری

جام هوش از دست رفت - ای
هوش از دست شد کذا فی الاوات و در تنیه
از دست فلک رفت ست -

جرخت - چرخ انگور مال کذا فی زون انگور یا
وقیل باجیم فارسی جرخت بالفتح مع الزا لملة
المشودة آواز برهم سوزن دندان و جران
جرعه کاس طشت ای شاکان -

جست - بالفتح یعنی خلاص یافت کذا فی
دشمن نامه است بالفتح حمید و حمیدین و بالضم طایفه
جنبوت فیه تین پنجه کده و جوشا گند -
قتل باجیم فارسی -

جغرات - بالضم معروف یعنی ماست تناری
صفا خوانند کذا فی القینه از بندگی شیخ محمد
شیرازی مجموع است که این لغت فارسی گشته باشد
شاید که سمرقندی باشد -

جگست فیه تین جوهر سیر فرمایه کبود نیام
انگی بسرخ زنده و در عجب البلادان مناج
که میان سرخی و پیدایی جوهری است اگر بفتح
جست شراب خورندستی نیاید و اگر پادشاه
دست - انگنی همین تاثیر دارد و اگر بزرگین
نمیش خوابها می بگویند -

جند بیدست - خواب چوانی است که بگو
اوانند و کذا فی زفا گویا -

جنیت کش نورانت - ای مطیع فرمان تو
جوش صورت - بدخوی و ترش روی -

فصل فی التری

جنت - بکسر کم و فتح دوم بری -

جنت - بکسر کم و فتح دوم بری -

فصل فی العزنی

جاءت - ترسانیدن و فتن شتر و جند انبار
جشت - بالضم زمین بلند و بالفتح موم کوس
مرد و برکس و غیره که بطل میخیزد باشد و
ازین برکت دن -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

جشما جشت - بالضم بیا گیاه در فهم
وموی در عم شده و شتر سطر -

فصل فی الفارسی

همچ - واروی ست که فارسی یا کسوتی گویند
هندش جا کلنه مند که ذی القنیه -

باب الحمار

فصل فی العربی

جانح - برنده -
جامح - آنکه شوهر با برهوا نفوس و اورازان را ببرد
جبل الفتح یا فتح نام کوهی است در مصر که در آن کوه
مشغول شده است او را کار با کشاده است از آن
او دایل الفتح میگویند که نامی معدن المعانی -

حججاج - بالفتح مهتر قوم -
جراح - جراحتها و بالفتح ید بسیار جراحت میکنند
جتلح - بازوی زنده و بالضم کند و او را علم
جوارح - اعضاء آدمی که بدان کسب چیزی
کنند غنیمت و شرف نیز جانوران شکاری از مرغ و دود -

فصل فی الفارسی

جرم صبح - آفتاب و روشنی صبح و روز

باب الحمار

فصل فی العربی

ججج - مخمر و کبر کردن -
ججج - بمشد
جلال - یعنی بل که همه چیز را ابرو -
جاولج - وادی مشرب و آب -
جوج - بالفتح گردنی سوار یا پاد که تازی فوج خوانند
و بالضم بریدن بدن او و زدن او یا زدن فوج بالفتح فوج

فصل فی الفارسی

ججج - جگجو و ستیزه کار -

باب الدال

فصل فی العربی

جاید - بایان بسیار -

جاید - کوشنده و آرزوی طعام کننده -
جبهه الاسد - یکی از اینها زل ماه -
جوز العود - بالکسر التثنية شاعری -
جلد - بالکسر پوست و در عرف کتابی که
جرم حمیده باشد از آن گویند و بالفتح یکایک از
هر چیزی است یعنی جلالک -

جلید - بالفتح برتن نام یکی از پرده پوشیم که از آن
جما و سزین که ابران کوز سیده باشد و برده جان
جند - بالضم لشکر و چشم و بارگه آن جند و جمع
بالفتح نام شهری است از ولایت او را از انهر -
جواد - بخشنده و نام حضرت عزت -

جوو - ابران بزرگ قطره و بخشش -
جهاو - بالکسر کارزار و ورقینه است پیوه
ورخت اراک را گویند و اراک ورخت ابران
که از آن سواک سازند و از آنجا مضایح باغداد
معجمه نیز خوانند -

جهد - بالفتح و بالضم توانائی و کوشش
و بالضم طاقت و رنج -

جهود - بالضم کار و اگر گویند و نام و خجی است
بلند بالا چون میوه که ریخته گردد و میوه قندینا که

در دوشکم آویزان می باشد آنرا در اصطلاحات
جگر بند میگویند.

جلوندر - بوزن در بند چراغ -

جوشید - بایار فارسی و در شرفنامه

بامیم مشد بدینتر آمده است بادشاهی بود و جیم پیش

و معنی گلیهان علیه السلام چون بمقابله سد و

مالین بر واقع شود و ادایند و جیم نیز بمعنی می آید

جشمه - مردم بگانه و کامل و معلوم چند نام است

جمنده - بوزن و معنی کنند و بضم مصلح و جنبید

جوهر فرو - معنی جزا و تجزیه

فصل فی الترتیب

جود - بجزیر -

جداو - ریزه ریزه -

باب الذال

فصل فی العربی

جند کشیدن تعلیل بر بودن -

جند و انتحین غایت پی ستی چون آمان ترنجبگی کدانی

جداو - باضم ریزه ریزه -

جذیده - پست -

جذ - بریدن و شکستن -

جمید - ناکه -

باب الراء المله

فصل فی العربی

چار سبب - و شریک و زمار داده شده -

جبل الاخضر - کوهی است از سوی عکرات

نستاد و غایت متفرق میشود و نهایت برانگنده گردد
جی که اگر نخواهند که آنرا در یابند یک یک بیابند

گویند این درخت را بپند و می نامند و تخم

جو و نهایت برانگنده ازین گویند کدانی القینه

فصل فی الفارسی

جامه خورشید - یعنی زمین و قیل برگ

دزقان و فیه نظر و قیل غبار و در مطلاع

ساک عبارت از بدشت زیر اچیم لباس است

و خورشید در مطلاع ایشان همین روح را گویند

و در فرسنگ علی بگی معنی مردن دیده سگوست

جامه سیاه کرده و جامه نیلی کرده - کتایت

از نامه نخستین آن کدانی فی العلم -

جا و رو جا و زو - ثانی اباسه بوزن

خار سپید رنگ -

جاوید - بایار فارسی آن جهان و همیشه و

جدو - بالضم کر یک سیاه که در شب آواز کند

و مانند بوبه بندش جبینا نماید -

جر غنم - بالفتح اعمار گویند بگوشتاب

پر کرده و در لسان الشعر اندک و رست جر غنم

بوزن جلوه چراغ جعفر باو نام منویش پیش از

جگر آگند - باد و متجانس فارسی همان جر غنم

که گزشت در لسان الشعر اندک و رست که عصبند

جگر بند - بکسر کاف فارسی فرزند و نیز لاغری

این از میان ابن منقولست و در سربنگ

علی بگی ندکورست ذکر و جگر و شش و آنچه

اوز بر جگر دینا لمر آمده پاشند فرسنگ ارتفاع
دارد و گرد بر گردوی آسمانست نمکس بگل آن کو
بر آب افتد و نمکس آب بر فلک منکس شود و آسمان
سبز نماید و گرنه چرخ فلک در غایت صفاست چون
آئینه و آنرا گویند قاف نیز گویند کذا فی شعرنامه
چهر - بالفتح شکست است یعنی حریفی که کسی کردن -
جدار - دیوار -
جدر - سزاوار -

جذر - بالفتح شش هزار سال و هشت چهار ساله
گویند و معنی اخیر از فاکو است و در محتاج است
نمک که است جذبه ال معجبه و لغت اصل هر چیزی
گویند و معنی کشیدن و در هم آوردن نیز آمده است
و نیز یک محاسبان جذران عدو است که چون آن
عدو نقش خودش ضرب کنند با این عدد
عدوی دیگر حاصل آید آن عدد مضروب نسبت
این عدد حاصل جذر بود و آن عدد محصول نسبت
این عدد مضروب مجذور باشد مثلاً چون دو را در دو
ضرب کنند حاصل شود و آن دو که مضروب اند
نسبت این چهار جذر باشد و آن چهار نسبت
این دومی و الباقی گفته علی بن ابی ذر و جذر بود
موقع است یکی جذر مطلق و دوم جذر مطلق آنکه
در و مسوقی اتع شود و جذر اصم چنانکه آن و
جذر را خلع نیز گویند -

بخار - بسوی خود کشنده و نیز بسیار کشند
و شکر بسیار با لکس و یا چیزهای سفید و نیز سبزه

جریز - نام شاعری -

جعفر - بالکسر ل و بالفتح نام پسر سحی بر یکی که
با انواع هنر و فن و گویاست که است بنو و درون شایسته
با و میله و بر غلته تمام شصت و نیز مردی بود که بسیار
که ز جعفری مشوب و پوست -

جبلهار - بالضم کلنا یعنی انا کل هر کل لعل -
جهر انکشتند -
جهر - جمعه کرده و جمع و نیز بر سرین مرد و نیز شیشه بلند
جهر - بالفتح شش هزار ساله و نیز از راه گردیدن و نیز
از خط و جام جم که یک پای بود و پایا که بر پایا که
پر و مال مال را گویند -

جوهر - آنچه عین بدو قائم بود و نیز معرب
گویند و در اصطلاحات بوسیله قیام جوهر و گویند که
از دانه خود است کذا فی المعنی و نیز خلاصه چیز
که در چیزی باشد چنانکه خفایت که در آدمی باشد
گویند که هر خود پیدا کرد و گویند که هر که در آن
کذا فی القیامه اقول جوهر یعنی اصل نیست آید
و الله اعلم بالصواب -

چهر - بالفتح آسمان را گردان و آواز بلند کردن
و تقویت در روزگوار شدن و بالضم شکل است
چهر - سخفه بلند آواز و نیک نظر -

مفصل فی الفارسی

جای - نام شهر نیست در هند -
جای - همان رستی باشد مانند نیلوفر -
جای - چینه دان مرغان -
جای - با کاف فارسی بسیار مشت کشتند

و خرامند و قتل جیم فارسی -

جام سحر - آفتاب -

جامه سحر - مشله -

جامگی خوار - دروی نوش و نیر پرستار -

جامه شیر - یعنی انسان شیر دار که ذاتی القیه

والادات اقبال این جامه یعنی جام است نه ترجمه خوب

جامه سیاه زنده قاتل و دایان و ارباب -

جامه اور - سرایه جان و دار و آردی و غیره

جامه دار - قوت امیر شمس و زری و زربق و

گنجینش حیوانات گفته گنج گاهان به اسلحه جنگ

جامان شکر - باشین جبهه کسور یعنی باغون غنمه

و دووم باغون موقوف جان مانا و مر قورم کذا

نی شرفنامه و در فرنگه معنی عزرائیل آمد

پیشکرم معنی شکار کنند و در شکار کنند جان

است و کنایه از مملو و معشوق نیز است -

جرور - افتتاح جانوری که خار دارد و آنرا

خار پشت نیز گویند که ذاتی زغالکویا -

جرس - ارس - بارون یعنی قاصد که او

جرمهادر که بر دوردوران شود و ایشان است

جوسمائی زریه ستارگان -

جنرور - چیزی که از پیله در نه بعد که از تن با

و بعضی مفتح جیم گویند که ذاتی زغالکویا قویس

باکیم و دووم فارسی -

جگر - باکاف فارسی معروف شفت و رنج

و میانه هر چیز را جگر آن چیز نامند که ذاتی شرفنا

و در قنیه یعنی شفقت هم آرد است اقول جگر

مفرد یعنی شفت و رنج که کثیر آمده باشد اما در این

ترکیب چنانیاید که بخون جگر این کار گردم

بشفت گردم -

جهره - اسی که روی و شکم و هر دو است و پا

وی سپید باشد و اگر زمین بود جهره بود خوانند

جشمشید ماهی گیر - باکاف فارسی یعنی سلیمان

علیه السلام نیز آفتاب را گویند چون در برج قوت

بود و یونس علیه السلام را نیز نامند -

جنگار - باکاف فارسی جانور است آبی که

در خشکی با پایها کثیر رود و آنرا پنج پایه گویند که

بتازیش سلطان اند - و معنی فاعل که جنگار نیز

باشد و امر که جنگار باشد هم هست -

جوهر - مفتح کیم و سوم و کسر چهارم که خیم است اس

مذوب را گویند و در قنیه است عقد از ذوب

جویمار - بودا فارسی آنجا که عمر جوی بزرگ باشد

یا کثرت جویهای خرد بود و ادوات است چوب

بزرگ که در آن جویهای خرد جمع شوند -

جهاد و صغر - کارزار با کفار برای خدای تعالی

جهاد اکبر - یعنی مجاهد و بانفس مبارزه -

جهاندار - بادشاه دارنده جهان جهان ابدار

جهان سالار - بادشاه -

جهانگیر - باکاف فارسی بادشاه و جهان

گیر و جهان گیرنده -

مختل فی الترکی

جاور - خیمه -

جویر پور - پرندۀ سحرانی -

جغر - نام دوی وزیر چل -

باب الزائر الحجه

فصل فی العربی

جایز - روا -

جائرز - دنی که آسمن نشو

جائرز - آب گاو مانده از غضب آبیکه در گاو اند

جیمیز - نان خشک -

جواز - اجازت و خلاص گد زامه -

جوز - گر دکان -

جهارز - کشتی بزرگ که در دریا شود و نیز خنکی

عروس ای اسخه عروس را و همت

فصل فی الفارسی

جبروز - بالفتح جاورست خرنده که مانند جگر

خار بادارد و تبارشش تنفد و هندیش سایه باشد

جبره مار - بالضم یعنی باز سپید -

جبر چیز - کبکرم و سوم آه از دیک بهنگام

برایان کردن گوشت یا هر چه با چربش باشد کذا فی العلم

جبریز - جزیره کنار دریا و میان دریا -

جفت ساز - نوعی از تیرهای ساز چنانچه

چنگ و ریاب و امثال آن و آن سه نوع است

جفت ساز و گیمیم ساز و ساز است -

جلال اهریسه پسر استی طباطبائی که در شیراز بود

نویزیه خوب سخنپن -

جلوپوز - بایار فارسی و معنی دارد اول کند را

گویند که تبارزی مقود خوانند و معنی غار و مقصد

برگزیده و قیل یا تبارزی -

جمینز - نوعی از اسخیز -

جواز - بالضم چیزی که از چوب سنگ بر آید

کو فتن دارد و نخله و جبران سازندش در لسان

ترجمه این داون مذکور است -

جوز و مغز - بالفتح باز را موقوف جان جوز یعنی

مغز فیزی که سخت باشد کذا فی زفا گو یا حاصل

آست چیزی که دختر آن سخت باشد گویند -

جیز و مغز است یعنی مغز او همچو مغز مغز است -

جوشیده مغز - کنایه از مردم غضب که کوفه

و شمشاک و نیز مردم پیشیار -

چهرز - مباشرت که جماع با زن فاحشه کرد

چهره یعنی فاحشه و مرز یعنی جلع آمده -

فصل فی التترکی

جاپوز - نام شهر است از ترکستان -

باب السین المله

فصل فی العربی

جاس - فسرده -

جاس - نشسته -

جامیرس - کاورس -

جبرخیس - بالکسر نام پیگیر -

چمرین - بالفتح آست که هندی گشته نامند

جاموس - گاو پیش -

چوس

جوس - آواز نرم و آهسته آواز کردن بعضی
 جساس - نام مریخی است -
 جعس - و دیدن رنگ بالترکیب پایداری مرد
 جلاهس - نشسته -
 جلاهیس - بنشین -
 جموس - فشرودن روغن و آب -
 جوس - خبر جستن و در میان سرای رفتن
 براسه نجات -

فصل فی الفارسی

جاسوس - معروفی است آن قاصد و پیاده
 که غیر از لشکر تاجران از باغی بر وجه خفیه بیارد
 جالینوس - نام یکی -
 جاماس - جان جاماسپ مذکور -
 جاست جتوس - طاق غارات سنگ است

فصل فی الترکی

جوس - آب است -
 جنگوس - بیار که از بیاری برنگشته
 طاقت رفتار نداشته باشد -

باب اشعین المعجمه

فصل فی العربی

جاش - بالفتح اکثر ایش جوشش باز است
 وزیر مبنی است آید و بمعنی ولی و شریک هم
 استعمال کرده اند و لسان اشعرا مبنی جادو
 جیش - لشکر -

فصل فی الفارسی

جاش - انبار غله یا کمر زده از زمین قبل از بزم
 جان جیش - بخشیده جان مجان را بخشش و
 جان خمیس -
 جحش - بالفتح با سکون خسار علقی مانند کدو
 در گامی مرد از گدشت برآید و آن بیشتر در گلو
 مردم تارگان و زغغانه و جفانوشد و بریدن
 مخاطره دار و بهندوی کھنکها گویند -
 جنبیت کش - بر کار و امیر افور -
 جوتیریش - چوبیت که پوست نذار و کدانی
 جوس - شورش -

باب الصاد

فصل فی العربی

جصاص - بالفتح مع التثنیه ججج -
 جص - گچ که از سنگ می باشد -

باب الصاد المعجمه

فصل فی العربی

جاصص - زیرک و تیز و سبک -
 جرض - بالتحریک خیزد و رنگدوی گرفته شدن از
 اندوه و تمکین شدن -
 جبر داض - جبراض - شتر که سنا بد هر خبر را
 برندان و پیش و یا بگذرد و بطور بزرگ شکم -
 جبراض - عمنناک و اندوهناک و بر فرزند که
 اخیه در گلو گیرد -
 جض - حمله بنیزه بر کسی کردن -
 جض - بهیوه شدن بر کسی برای ستاییدن و گداز

وربایدن صید از چکل بازو صیاد -
جمیض - بچه تمام که از شکم شتر او افتاده باشد
جهاض - جان جهاوند کور که معنی آخر -
جیض - بکشتن از چیزه و بر گردیدن
جفیض - بر وزن نجف ز قنار متکبرانه -

باب الطب
فصل فی العربی

جحرط - بالکسر ز پیرو
جباط - بفتح کیم بسکون دوم سر تراشیدن
و شمشیر کشیدن از نیام -

باب الطب
فصل فی العربی

جباط - نام مردیت و آنکه کناره چشم او
بدآمده باشد -
جحوط - بضم تین خیره شدن چشم و در صراحت
بیرون شدن و بزرگ شدن چشم -
جخط - بالتشدید شفه و طبری
جعط - بازو شدن و طبری -
جضاظ - بذلق -
جلیظ - بالکسر آنکه بسیار موی بر تن او باشد
جواظ - بالتشدید مرد و طبری و متکبر و در قنار -
جوط - بکسر رفتن -

باب العین
فصل فی العربی

جباوع - بدال مهله بریده بینی یا لب گوش

جافوع - بدال معجزه جونی که در زیر رز انگو میزند
جابع - مردم کم حیا و فحش گو -
جامع - فراهم آورده -
جابع - گرسنه -
جدع - بسکون دال بریدن بینی لب گوش
و دست و بیفتخ دال بد غذا شدن -
جدع - بسکون دال سوز رانی علف
و دشتن و بیفتخ دال نوشیدن و کمراری -

جرجع - جرد جبره خوردن آب و شراب -
جزع - قطع مسافت کردن و بختیدن و شکلیا
جشع - بفتح سخت جریص شدن و کشیدن جریص
ججج - زمین موضع درشت سنگ -
جلع - کشاده شدن لبها از هم چنانکه دندان
ویده شود و کم حیا شدن و فحش گفتن -
ججاج - بالکسر مجامعت کردن و بفتح مع
جمع کننده -
جمع - هم -
جوع - گرسنه شدن -
ججاج - گرسنگی و آتشان -

فصل فی الفارسی

چاه متنع - چاهی است که ابن متنع بچم
از راه دور بر آ و رده بود و در چاه شمر
روشنائی او ظاهر شد -

باب العین
فصل فی العربی

ججج

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

باب الفارسی
فصل فی العربی

جفت - جماعت مردم -

جحف - جحف -

جحف - شک -

جحف - شک -

جناون - شخصیکه هر دو بازو او وقت نشستن

جلست - سخن و سخن و بیابک و سفیه و در تاج

معنی جان ست -

جارت - طاعون - طوسلی که برنده زمین باشد

جارت - ترسانیدن - گریه کند و اینها را نیز میگویند

جالت - مرگ خام -

جارت - نفعیت - قبر نوعی از شراذقی که درین

جارت - بالضم مع التشدید سیل که همیشه برود

جرفت - مکانیکه سیل از آنجا گفته باشد -

جزارت - گزاف -

جزوت - آسان کردن کار -

جعت - بر کردن انگشتان بزرگ و کوچک کسی را

جفاف - بالضم مع التشدید - بزرگ و درم و درم

جحف - باد و سخت و زمین بلند -

جناون - کوتاه و سبیل -

جفت - میل کردن و نیز جوینده -

جوات - نوعی از باهی

جوت - شکم و اندرون خالی و نام نهیست

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

جان اللغات ست که عاشق زین را گویند -
فصل فی الفارسی

جانب - بالضم اسخه فرو دوا من زمین بود اگر این را
از آنجا جاق نیز گویند گدازنی الملقط اما در

ابجوف یعنی کجیم نوعی از ماهی و میانه هر چیزی
جیف - مبرور -

فصل فی الفارسی

جاف - زن بدکاره که بر یک شوخی را نمیزد
و هر روز شوهر را خواه جاف جاف بنامد
و غیب -

جاماسف - همان جاماسب مذکور -
جام صدف - آن جام که از صدف پان
جافت - کبر اول و دوم فائده بسته
نویسد و میباید
جلیاب شکرت لار و گدای لعل

باب القاف

فصل فی العزلی

جاکلیت - عالم و عابد و حکیم و ساین و غیر
جاسنی - جگر و امان و قیاس و حکیم
بلدت رحلت بود و نیز بکشتوان -
جالبهوش - کمانچه -

جوالق - دانه چینه است از پیشش قند
و غایت شربت -
جو سرق - کوشک -

فصل فی الفارسی

جام فلک مشرق - قمر و فلک و جاماله
و باد و انشا و مشرق -

بنماق - باغ نم همان جناغ یعنی آنچه فرو
دامن زمین بود آرایش را -

جبق - بالفتح همان جغ گذشت -
جیب افق - کرانه آسمان -

فصل فی التری

جایلق - کار -
جندقوق - نام نوبست -
جقیق - آواز مرغی که نغمه خوب ندارد -
جلدنیق - آواز در بزرگ وقت کشودن است
جاق - عمد -

جایلق - کار -
جارق - کفش است که صحرایان پوشند -
جقق - مرغی که نغمه خوب ندارد -
چقماق - چقماق - کلاه بالفتح و بهم فارسی
چخماق - سینه آتش زن -
چاق - گزشتش پرده -

باب کاف التاری

فصل فی الفارسی

بزرگمکات چو کونک - لبین رایت چمن
بینه چینه که بر سبزه نشسته و بسند آواز لانی گوید
جامه لبرک - کلاهت از کلاه بقرست -
جامه لحوک - باد و دانه ای گویا میسبند
در آب روید بندش سوال گویند و تیر
مذکور است که در بعضی طبها مسطور است ببالش
طبل گویند و بندش کافی نامند و در طب
مضائق الاشیاء مسطور است که نوس
از آن بجهت بیست و یکبار است سبز

بر سنگها بروید که بر سواحل دریا باشند و آن
بر سنگ چنان رسته باشد که بموی براندام
چیدان و دربار یکی نیز بموی مانند
جدانگ - نام و الا هیچ و در قند ز کورست
جدانگ کوزه گردانکه و دوزخه گلی بر سر نه
گبر و اند و درم بر رشت و در فر سنگانست
جدانگ گوی گریانک -
جفتک - بالضم جانور است خرد ترازیو
که آسنا کوشک نیز گویند و بالفتح کار و ک
کدانی ز خاک گویا -

جنت فلک - خم فلک کدانی اقصیه
جک - چنانیدن کجرات -
جلمسک - بفتحین مرغی است خرد
جلوتک - بالفتح درخت غیره و قیل
بابیم فارسی -
جمال کوک - با و او فارسی امر و فاعل طریق
جشاک - بالفتح کفش -
جشیک - بالضم شکار کدانی القیه
جنگلوک - با کات فارسی موتون
با و او فارسی کنگه سر و دست بر کسی نه و نشیند
و افصح باجم فارسی ستر -

جوشک - توارک - یعنی زیورک
جوشک - بالفتح و قیل باجم گوی لریان
یعنی تکه -
جوشک - بالفتح و قیل باجم کوزه آکو له دار

جواکب - با و او فارسی جنگبوت -

جوشک - یعنی جو مقدار و هم چند جو و زخمی
جوشک - با سوم موتون آلت خرمی کدنان
شوخ هنگام فرا هم آمدن بجا رند و آن زمان
تجاری سقری خوانند و قیل جیم اول فارسی است
جیشک - بالفتح یکم و کسر سوم نام دای گجرات
که در هند اول باد شاهی کرده هند و س نام
جیشک است پارسیان جیشک گویند
جیک جیک - آواز اقسام بالوزان و فرغان
جیشاک یعنی جای و مقام و مکان آمده -

فصل فی التری

ججک - کل را گویند -
ججک - بیابان و شیره -
ججک - مرغیست بسیار گو -
ججک - مرغیست بسیار گوچک
چروک - نانی پاک که طباطبائی زراتریند
چسک - یعنی پنج و پلا و محنت -
چزک - خارشپت -
چزک - افترا -
چغاک - کجشک -
چغول - شد -

باب اللام

فصل فی العزلی

ججل - حباب -
ججفل - شک -

خبر دگر
کشی است که
عادت دهر است
در کس است
و چون کوسا
کشی است که
رسد به آن
همه و حال
که گویند

جدال - جنگ -

جدول - بالفتح جوی خرد و معروف -

جدال انامل - سجیل کذا فی اصلاح -

جعل - بالقسم نیز دگر -

جلجل جلجل - کلمات بالفتح معروف

کذا فی المثلثه اما و تراجم نادر است عن سلام

جلجل جلجل ای خفیف الروح نوشته طائی علم

لیکن مستعمل و فارسی یعنی آواز درای و در

یافته میشود و نیز جلجله آنرا گویند که از روس

برنج تیار و در میرا زنده و دایره و عریانه و دوت

و عمل میکنند تا وقت زدن و ن و جلجل

یکبارگی آواز میکنند -

جلال - بزرگ و نیز جلال ضد جال بدلیکه حق

منحصرت و جال و جلال و آنچه در و اثر لطیف

و رفیق باشد آنرا جال گویند و آنچه در معنی قهر

مهر باشد آنرا جلال گویند و نیز صفات باطن را

جلال خوانند و صفات ظاهر را جال -

جل - آنچه بالای آب و خروجه آن بنیدان

برای دفع سر باشند و ی آنرا جبول می نامند

و در آن معنی جل بآداب ان کشتی نوشته است اما

معنی جل جابه خرد و رده است و شاید جل هم

ازین مافوق است که آنهم جابه سطر و در کتب باشد

جلیل - بزرگ و نام حله ای تقالی و لغزم

بالام مضبوط جل اسپیل و شتر و نیز پرده جایی

اقوال بن مضر جل است -

جال - خوبی و خوب شدن ضد جلال -

جمل - خوب و عاشق پیشه -

جیل - بالکس کیل و صنف اندام و غیر آن

و نیز ترک و روم و نیز کاروان -

فصل فی الفارسی

جال - معروف و نیز خوب ارک که بدان واک

جابه ارنگ او قیل - یعنی کبود کرده است

بأس الحی پوشیده -

جدال - خفته خفا -

جاکرگل - ای شکم زمین آن قیست -

جل - پنهان است بقدر جنبش مانند بلبل و آواز

جنبش اول - یعنی حرکت شین قلم قدرت

و نازل و اول حرکت فلک قیل حرکت سیار

از برج حمل -

جوان خوش شکل - معروف و در جلال است

سما قیله کنایت از برج است کذا فی المعنی

جهان آت گل - آتالب بیشتر کذا فی القسیه

اقوال نیز عالم ملک -

جیپال - بالفتح باب فارسی نام بابش لا باؤ

که سیصد و پنجاه میل و سی هزار سوار داشت و میل

شاهی که هندایش شکله گویند وضع کرده است

و نیز نام دار و مست برای اسهال -

جول - غلیو از -

جام غول - حرام زاده -

جر غول - سان اکل -

و از او

ج

جے۔ باوجود جمیع مضبوطی کفش جا لگی و قیاس
با و گشتیانس فارسی۔

جهان قدم او از ازل استوار است و علم بالاصواب

باب النون

فصل فی العربی

جان۔ با فون شد و پدر پریان چنانچه پریان
ما انسان آدم علیہ السلام پیش از آدم پیران عالم
باشاه بودند۔

جانشین۔ بر بنیادهای گمان و جاسا گمان و گمان
جهان۔ بدول و احق و ترند۔

جسته المساکین۔ آفتاب۔

جشن۔ نوری و نورانی۔

جهان۔ بالضم و جبهان بنه۔

جهد لان۔ شادان۔

جریان۔ البقم جمع حریب۔

جروان۔ بالکس بازال منقوطه و شان شوی

جریان۔ روان شدن و روانی۔

جلستان۔ عرب گستان۔

جلیمان۔ شیر ج و گمان۔

جلتجین۔ معرب کل تکبیرین۔

جنان۔ بالفتح و ل و بر کفر و قوم و جامه و

در آمدن شد و اول و پشته و پتان و کوه و پشته

جن۔ البقم و زن کردن و کسر و یون و اذن۔

جنون۔ دیوان شدن و دیوانگی و قمار و

شدن و زنا که درون گسسان با و از بلند۔

جین۔ چکه که در شکم مادر باشد و عود و در کوه

جهن۔ چیزی که سنج و سبز و سید سیاه باشد

جولان فتنج و او دوانیدن و حرکت کردن و گشتن
و سیر کردن و لکون و او نام کو به در شام۔

جیحان۔ نام رودیست در شام که از اف
النجان و شرفامه۔

جیلان۔ نام شهر است معرب کیلان۔

جیران۔ بالکسر و جیحان و جیران و جیران و جیران

جیحون۔ بالفتح رودیست بزرگ آب

نافوس دارد میان جیحون و بلخ و از دود و سر

از باب مشرق می آید که از فی غایت الملکان

و در دستور مسطور است نام و الانیت و اماره و شایسته

که بهار جوی از بهشت فرو آمده اند جیحون و

سیحون و نیل و فرات۔

فصل فی الفارسی

جوشن۔ بالفتح و جوشن از پیشش مبارزان و

در تنبیه بمعنی زنده و در علمی معنی نان تنگ

جولان۔ در عربی فتنج و لو است و در فارسی

لکون آن دوانیدن است۔

جالون متن۔ یعنی آمدن باشد۔

جاد و سخن۔ شاعران با فصاحت و بلا

جاری و کفر کان۔ کنایت از سجد و راقبه

که زانی الاضطلاح اقول معنی ترکیب است

یعنی جامی را بر لب از شرکان و دوم یعنی

فرشته از شرکان۔

جام بر سنگ زن۔ ایسم و کان فارسی

موتون یعنی توبه و ضحی از شرکان جام و سنگ

جامیہ فوطہ گروان - اسی جامیہ چاک زن -
جان ابنین - جان سخت -
جانان - محبوب را گویند وصل بن بابا بد
مبئی اسی جان بعد نون غنہ دیکھو فرمودہ ہوا
تحمین صورت خان شد -

جان بر میان - یعنی مستعد و سانس
مرد و انکاشتن که با فی الکماقط و اقول فیہ نظر
جان جان مجبور گویند و بیع عثمان
و کنایت از حق تعالی نیز گویند و بر جان جان
بدوست چنانچه تن زنده بجان و نیز گویند که
داران زمین جمع گردد چنانچه در لغت کباب
مسطرت و در اصطلاح حیما قیه نوشته کنایت
از زمان است و نیز کنایت از مالی است از هر چه
باشد که با فی اعلی اقوال چنانچه غریبه و مجرب دل
باشد که از جان گویند و بر هم بین مال را این
جان جان گویند -

جان سخن چووان - روغن و شیر و شکر و آبلان
و گوشت که آنی از ادویه طایع الالباب -
جان شما جان من - یعنی سبک جان شما
و جان من یا جان من فدای جان شما که از
فی المثلله اقول این ترکیب مقول جان من جان
نماست و بحث آن در باب سابق گذشت
جاودان جاودان - یا بار خدایم
جاویرن - یعنی گاویرن چیریت که در
هزه گاو باشد هندی این گویند -

جای گرم کردن - اسی بر جای قرار گرفتن
جذین - انباخه فرین -
جذین - مشکہ کذا فی الدستور -
جبر و مایحین یعنی ستارگان -
حرمہ ۱۱۰ - حرمی کہ در و جہ شہادت نزدیک

جبرغان - طمانا بطغان از غغان گدانی الد ستور
جبرون نام شهر فر و اسجا کج منی بی زیره علی
جشن - الفتح حسین جهانیند برافش کردن
و بالضم طلیکند و طلیکند شدن -
جشن - الفتح فوسی و کامرانی کو تباروش غمنا
جفته زبون - میان سیتی زبون گدانی
جفتی زبون جفت شدن و انات کنیز از جاعه بر باشت
چاکر کون - سرخ -

جلال جل نزل سائکے عبادہ و دائرہ و دون زندہ۔
جلال جل ان لبغیم ہر و دیم کشیدہ۔ بعضی خراج
جنابستان کجریہ شان۔
جنابستان نشان۔ اسے خار و لٹاہ ریزہ۔
جنیدین۔ برہنہ۔
جنطین۔ نام ملکہ ست از ملوک یونانیان۔
جو بلین۔ با و افارسی در زنگو با ہم فاش۔
آورده است و گفته کہ لبغیم عری نہ کہ کمر بند۔
برایچہ پندہ بد کنن ہندش از منی گویند۔
جو نزل۔ بوزن ریزان آفستہ کہ در ہندو گویند۔
گفتہ کہ از ہا علم ہر۔

جوہر جان - پاکی جوہل جان کنانی اختر سیہ
معنی خستین در طراح ادوات نیست لیکن
جوہر معنی پاکی یافتہ نشدہ است اما جوہر جان

[illegible]

عین ثابت را گویند و نیز آن جوهر که حق تعالی
اول آن فریده بود -
جوهر بیان - بالفتح طائفه اند بزمی که حق تعالی
را جوهر گویند که از فی الملقط والادوات و نیز جمیع
جوهری که بمنزله جوهر فروش و جوهر شناس نیز آید
چنانچه گویند قدر گوهر شاه و اندایداند جوهری -
جوهریدن - ای جستن یعنی طلب نمودن -
جهان - بالکسر حنیده و از خدمت ایست
شهاب الدین حکیم کرمانی و شیخ واحدی شیرازی
معنی روزگار بالکسر صحیح است و در قنیه معنی مال و
اسباب نیاید این ساعست از میان این جمله
جهان بیان - خدای عز و جل نیز بادشاه را گویند
جهان بیان حسان -
جهان بین چشم بنیده جهان جهان این بین
جهان و استقن - ای داشتن جهان و
مال و حساب دنیاوی -
جمیدن - جستن بالفتح حنیده تیر رفتن
جهن - بمعنی نقش کل آمده و نام سپهر و سیاه
هم هست که شاه تیرکان زمین بود و حضرت جهان
جلیله تن - با و هم فارسی انباچه زمین و در
فرنگ معنی بر جستن و نور و جستن هم هست -
جیلان - بالکسر نام شهری و نیز ولایتی که
تعریب گیلان است و بعضی انجده آمده است و نیز
نام میوه اند که رتازیش غناب خوانند و اصح
با جیم فارسی است -

فصل فی الترکی

جمن - اسب کاهل -
جیمون - ریشه -
جیمان - رتبه - جیقان - تیره -
جین - بالکسر -

باب الواو

فصل فی العربی

جو - نام شهر است -
جدو - شاره و رخنه -

فصل فی الفارسی

جاو - سار -
جان وارو - آب حیات که از فی المخزن
جملو - فتح یکم و سوم مشک که جنس از غلیم است
و در لسان اشعر است جهاد لوزن نقشه شنگ
اماد و رنگ فخری بجای و شنگ مشک تصغیر است
بدین آمده که نوعی از باز است که بچکان میازند
و بعضی بچکان هم نوشته که المتی است و چنین قلند را
جو - بالفتح و جیم تازی بود که میان آسمان زمین
باشد و نیز جو غله معروف و نو و شتر مرتبه از
گوهر زر که تبارش عیار خوانند و نیز بعضی اندک آید
جو جو و جو یعنی پایه پاره و نیز جزو و ذره ذره
جیرو - جانور است که تبارش قنفذ و هند سانی است -

فصل فی الترکی

جر غاتو - بمعنی جرعه ریز آمده -
جر غتو - جامی باشد و چه در تباری بلبل خوانند
جلبو - سبزه -

جلو - مرد شوخ -
جگو - سداب -

باب السام
فصل فی العربی

جاوه - راه فرار و روشن -

جازه - زن باشوی -

جاریه - کشتی و آفتاب کنیزک -

جاوه - نام ولایتیست از دریای -

جاه - منزلت و مرتبه بزرگ سلطان -

جائزه - عطا کذا فی التاج و در علمیست -

جبه - بضم و تشدید ج با تاء مخصوصه که کسوف میانیست -

جبله - بکسر تین لفظ و بکدن و خلقت -

جبهه - رضایه و یکی از بشت و پشت درل -

که از اجبه الاسد گویند و فی التاج الجبهه میانیست -

جیره - بفتح دست بر خن دست بند و چوبی که

استخوان شکسته بندند و در قاجیره بایز فارسیست -

جشه - جسم مردم -

جفیه - بفتح کاف سیه چین -

جلالت - بفتح زین و غوره فرما -

جذائسته - کشت و روده -

جبله - کوهان شتر -

جبه - بضم جیم نه بر کز بضم و بفتح تشدید جسم کرم -

جیمه - بزرگبازان و بعضی هفت معنی دین -

جده - بفتح مادر مادر و مادر پدر و باضم

آب دریا بزرگ که ماه در کوه -

جراه - دلب -

جراخه - خستگی -

جزاره - بفتح بار ابرم شد و سپاه لشکر اندیده

که از بسیاری آهسته رود و کتر میست که دنبال

کشان رود و گزیده او کتر نید کذا فی التاج و غیره

و در نقطه بمعنی زلفت نیزست و این معنی اخیر

شاید بطریق تشبیه است بکثره است بدینکه حلقه و

بدینکه کز در می ماند و بدینکه زلفت نیز در دل میزند

و گزیده این هم کتر نید -

جریحه - باضم ک یا ش میدان از آب شراب خزان

کذا فی الصراح -

جریده - تنها و قزونی التاج گرو به از لشکر

جدا کرده از هر کار -

جزیره - بضم کیم و فتح و مع نام فخریه آن که

بجایه سیاهش بود و فتح بکیم و کسر و دم شکلیست

و جزیره عرب چیزی که میان دریای فارس و

دریای حبش و میان دجله و فرات جمع شود و

جزیره - بکسر لکیم بهر سال کافران خصم بدینند

جعبه - بفتح تتر کش و ان -

جعه - باضم و نوعست کیم و معنی کبیر

بفارس غنیمت و نیزه و پراشیر از کل در به

خوانند و گویند نوعی از زمین است کذا فی

بعض لغات اطباء و قتیله میگوید گیاهیست

که بندش بنگره گویند -

جلبانه - زن بد خو -

جیمه - بزرگبازان -
جیمه - بزرگبازان -
جیمه - بزرگبازان -

جازه - بالفتح شرب قوت سفر -

جامعه - گروه مردمان و نیز نام شکل سه پاره هم
علم رمل که شکل و ایمت

جججه - بضم جیم کاسه سر و قلع جوهرن و چاه
زمین شوره که دانی التاج و اینکه میگوند که ججه

نام بادشاهی بود و خلط است و قصه ججه شهبخت
یک کاسه سر که عیسی علیه السلام تکلم کرده بود و قصه باو بود

و مقدار عمر و احوال و کتب و کتب جان کنان باز نمود
ججه - و در ستن زمین و در سال نام ججه

نشود و کذا فی التفتیل و نیز انگشت افروخته و
سنگ که در سنا سنج بیندازند و سبب

بزار مرو و قیل چون در قیل سه صد سوار است
شوند کذا فی التاج و نیز سنج است در کوه

ستدن از خود سوخته و معنی غلبه بر اید
ججه - بالفتح بستان و بهشت و بالضم

و پروه و بالکسر دیوان و پریان کذا فی التاج
چنا - دوری و در شرح غایت غل بسبب

انزال باشت یا بالفتح ختاندین و درین هم معنی
دوری یافته میشود که درین مدت از قربت بعید

میکرد و نیز یک بل معرفت رفتن خطره بر
غیرت چنا به است که دوری از حق میشود -

چنازه - مرده کفن کرده برنش -
چنایه - گناه -

چنانه - دوکان یکجا و جفت تالمان -
چنبیه - اسپ که پیش و با پولوی امیر نرید
چیفه - مردار -

فصل فی الفارسی

جاجرمیه - چشمه است پر آب چون آفتاب
بر آید یک قطره آب در آن نماند -

جامه سیاه شراب و بهر آوندی که مانند کوزه
بود و در شراب کنند و بنوشند و نیز شعر و نظم بود

باجیم فارسی نیز آمده است -
جان جاش وه - اسی می ده که دانی القینه

چاو وانه - همیشه -
چبه - واری که بهندوی جو که در ب تریخ

و انزال آن گویند کذا فی القینه -
چبه خورشید و ماه - یعنی روز و شب -

چلبجله - یعنی آنچه بر روی جوی بسته میشود
و نیست مردمان میدوند از خشکی در آن چس

می افتند و هیچ حرکت نمیکند و پاسبان ایشان
در آن میرود کذا فی زغالکویا -

چیسره - بالفتح جمع شدن گروهی و قیل
یا ارفای -

چپرکاره - را و شتافت -
چروه - بالفتح و پی را گویند که پیش عربی

و باوشن غیر عربی باشد و اسپ خسی که تازی
هچین نیکند و فاکا و قال فی التاج الحبرین اللین

و عربی ولدن امه او من ابوه خیر زن امه -
چرعه ریرو دیده - اسی چشم خونریز و شک

چرمه - بالفتح اسپ خشک و اسپ که مرده
او سپید باشد -

چرخ دره - بوزن بلبله ای از ونبه و گیداخته
و بعضی بفتح جیم گویند کذافی زفا گویا -
جفا پیشه - با چهارم و پنجم فارسی گنار
کذافی القینه و ظالم را نیز گویند و کسایه از
مشتوقان و دلبهان -

جفاله - بالفتح کانه مرغان عموما و قوچه از
مرغان انامند که در وقت گشت دروزست
فرمانند و صوم -

جفت - بالفتح گزیده و خمیده و دو تافته
و قیل با هم فارسی و در قینه یعنی طاق که در
بازماند و بعضی گویند چوب بندی تاک انگور
موز و گنانه مخرقواس جفته شاخ انگور کذا
فی زفا گویا جفته بالضم هر دو کد است سرین
مردم و غیر آن و در قینه یعنی گره زیان مذکور است
جفست بفتح جیم و سوم میان خام که به دیگر
نیتند و بهنگامی نامند -

جگه گوشه - با دو تاج و دو تاج یعنی نور و
جگه نشسته - با دویم فارسی سوم و قوین شاق
جگه تافته عاشق و مدحوق و تافته
جگه تافته بشله -

جگه خواره - با کاف فارسی و واد و مدوله
جگه گزای و نیز جگش و محنت پرست -
جگه گر به - چیزی پاکیزه را گویند چنانکه گویند
فلان جگه گر به خورده است یعنی چیزی از چیز پاکیزه
پاکیزه کم کرده است کذافی القینه -
جگه گشته - بالفتح با نورست خورده که بتاثر
نفس خوانند و بهنگامی نامند -

جگه - خنور مسکه که بتاثرش بک گویند و در
ساج ترجمه بک جگه روغن کاوست و در صرح
خنور مسکه ازین معلوم میشود که جگه آوند مسکه
گویند که در آن روغن تنور میدارند -

جگه خوره - بالفتح با و او فارسی نیوه است مانند
پسته که از زراسان آرندهش و در قینه میگویند
میوه درخت صنوبر را جگه خوره گویند -

جگه - بالضم آوند شراب و جبران و نیز گبی است
که از جایگاه غضن روید یعنی ساروغ -
جگه بنده - با فواری صاحبان کذافی زفا گویا
جگه بنده نوعی از اسلحه که بندش گناری باشد
کذافی القینه قول آن جنسی دیگر میشود و در کذافی
که از جگه هر میگویند -

جگه دره - بفتح جیم و سوم و چهارم طریقه اشکنه
می باشد که در میان آن صوف و شال و جاکها
و دیگر اشکنه کنند -

جوانه - جان جوان به زیاده ای با پناخ و کلام
خواجیه زفانی آمده است عزن پیر نفیسمان جوانه
و در قینه یعنی جوانی مذکور است -

جوبه به نه چوبی است که پوست ندارد و پنبه رخ
بتازی سلت گویند کذافی زفا گویا -

جوجره - باز کذافی القینه -
جوزینه - بالفتح اوزینه و در زفا گویا یعنی شویا
جوز مذکور است -

جودره - نام مبارز لشکر کش روس -

جو زبویه - بازار موقوفات جوان که هند را چهل گون
چوبه - بافتح کوشک قمریان جو سق است در
فرنگ محرقواس جو سه است بوزن دوچ
جوشیره - یعنی جولاهه و بافنده آمده که تبار
حاکم گویند و نوعی از آتش هم باشد که خورند -
جولاه و جولاهه - کلاهها با او و فارسی منته
با فنده آمده و عکسوت انیز گویند که تبار -
دلدل خوانند -

جوهر زمانه - اصل روزگار -
جوینه - مرغی است بزرگ و سپید بگردن
در آن که تباری آنرا گردن گویند کدانی زفا نگه
جهان ویده مسافر -
جمنجه - نوعی از کفش پایی و از آن کدانی زفا نگه
جودوانه - بافتح نام درختی است که تبار کدانی
و صغیر او را غنر زوت گویند و حسب روده
بریان را نیز گویند -

جیوه - بایار فارسی سیاب -

فصل فی الترمی

جاوه - نام ولایتی است در ایالت
جقره - گروه ریسان که هندش لکرتی نامند
جلجله - غلیظه -
ججر غه - تازمانه -

باب ایسا

فصل فی العزنی

جانی - گناه کار و در فارسی معنی جان هستی

آید و نیز منسوب بسوی جان -

جیلی - کوهی و در فارسی معنی کوه هستی و
نیز کنایت از عبد الواسع جیلی است -

جندی - بزغال و نیز ستاره و نام برجی حدی
بضم که در پنج دوم با یا بر شده مصغر جندی ستاره
باز پسین از نبات انکاش صغری که قبله بان شناسند
جلالی - بزرگی و عدت قهای و آنچه مشهور بحال
باشد و سال شمسی را نیز سال جلای گویند ماه بهار
جلی - بافتح چیزی پیدا و روشن -

جاوی لاوی و جاوی لاخری نام دو
جنی - باکسه و التشدیدی -

جندی - لغت نگری -

جوالقی - جوال بان -

جودی - نام کوهی است که کشتی نوح علیه السلام
بران قرار گرفته بود -

جوهری - گوهر فروش -

فصل فی الفار

جاودی - چیز که بدان حال مردم گردانند

جاوخیالی - ای خیال جاو وانه

جالی - درختی که از چوب آن سواک سازند

جام پز شیر و می - یعنی پایله پز آب که در

این هر دو وقت دارد و نیز کنایت از بوان

لبان می تواند که اقلت

جام جهان نامی جام گیتی نامی

جامینه جام جم مذکور -

جامی - باسوم موقوف و کاف فارسی

در این کتاب

اینچو نوکران را شاه به وسالیند و ناسکار و جونا
 به بند کدانی المانقطه اقبال نچه برای جامه خرم
 به بند از اجامی گویند و اینچو در بر جایی به بند
 از شاه شاه به و اینچو در هر سالی به بند از اجامی
 سالیند گویند و نیز اینچو از آن جامه باشد از اجامی
 گویند چنانچه پرده جاکلی -

جامه گوهری - یعنی پالو بوری و جلین
 پالو آگینه کدانی مواند انوار دولت زن
 معشوق را نیز گویند مشکلی گوید چنانچه
 لب لب جام گوهری که خطرات بحر است اینست
 جامه قطرافی - یعنی جامه سیاه و بنامه باقم
 جامه بر از شیر و می - پالو نمالیند
 و کاری که متضمن حشمت و نسبت بود و مثل
 محبت و عداوت باشد در هر آینه یعنی شیر و
 بتضاد است و قیل ترکیب موانع و نیز کنایه
 از شراب بهشت ولیکن در سکه زانما یعنی

درست نمی آید بلکه آنجا این مراد است که مراد
 جامی داده که همچو شیر است در شیرینی و چرم
 شراب است و تند و میخند و منی آوردن از
 جامه پیراز شعری - جام جام بر از شیر و می
 جانفرسای یعنی نچه عمر نقصان کننده بود و
 جانگزی - بکاف و ناسی عشق یعنی در میان
 جاودان سر - آنجا که آنی زنا گوید و نیز
 جان رسول مخفی - این مثل است ای جان را
 دینی دل بر یاد دوی و ضائع سازی -

حجی - بالضم باید فارسی نام سخنه که لطیف
 خوب کردی آورده اند که روزی اینک لطیفه
 خوب کردی بدان نمید از قشور آن بهنگامی
 که بخا بر رفت چرخه ما و خود را بشناست -

جدای - بالضم جدا و اوت ثناته تخانی
 جاقوز و بهندی - مغز و نیمه مغز زرد است
 لیکن این در دست و بعضی برانند که آن تخم
 بیازست و آن میوه جنگلی است -

جگر خواری - یعنی نعم و اندوه و مشقت و
 هر چه تهاقر کدانی المانقطه و نیز بهی جگر خوار
 جگر بجایی - این الفافنی است که در فاسا
 زنان در وقت جماع بر شوهران گویند و سنه
 آن آنست که من قربان و فدای تو گداسم
 اما شیخ محمد فاضل تحقیق است که چون کسی
 سنت کند چرم بکوی خود بدو گشت گرفته بگوید
 جکی بجای یعنی زنجارش و بگذار پس بدین معنی نیز
 مسلمات که زنان در وقت جماع بمنت بر شوهر
 کنند که فرخیش و درین اظهار عجز خود دست و
 بدین سخن شوهر را زیادت رعبت میشود و این را
 کرشمه گویند -

جمشید ماهی - برگاه که آفتاب در برج
 حوت آید گویند و نیز یونس علیه السلام و کنایه از
 سلیمان علیه السلام هم هست -
 جمانی - بمعنی سانی آمده -
 جمهوری - نوعی از شراب و بعضی گویند

که ششده ساله را گویند کذا فی القنیه -
 جهری - بالفتح والضم والاصح بالکسر بازاری
 جنگ زرگری - کنایه از جنگ ساسانی
 جفتی - بالفتح با کسی مشورت کردن کذا
 فی الملتقط اما در قنیه با جیم فارسی غنیمت محبت
 جنگلاری - با کاف موقوف غلیو از -
 جوع کلبی - علت است که هر صیاد آن مرغ
 بخورد و سیری نشود کذا فی الموائد لغوائد -
 جوز هندی - آنکه هندی نایل گویند
 کذا فی الطب تها لئق الاشیا -
 جوهر علوی - یعنی آسمان و ستارگان
 کذا فی الملتقط و نیز روح بر قول کسی گفته
 روح جوهرت -
 جو مایی - با و او فارسی گویند -
 جهان بینی - یعنی بادشاهی و بادشاهی
 و بنا کنند جهان ای خدا اے تعالی و
 جواهری - قومی از قلندران اندک ایشانرا
 جواهری گویند و نیز حوال باق -
 جهانجوی - یعنی بادشاه -
 جهانداری - یعنی بادشاهی و بادشاهی
 جهان کی ای جهان پهلوان بادشاه جهان
 جیفه گاه چاهی - با کاف فارسی یعنی دنیا
 کذا فی القنیه -

فصل فی التری

جفتی - مشورت و کنکاش کردن با جمعی بهم

جهری - بازاری -
 جفتی - نام بادشاهی از یونان
 جوانوی - نام مردیست -
 جفتی - با کسی مشورت کردن -

کتاب الحیم الفارسی

باب الالف

فصل فی الفارسی

چار و ترسا - بارام موقوف یعنی چار کیو و ترسا
 و نیز آفتاب و روشنائی -
 چار از و با - بارام موقوف یعنی طبع از
 چار و ا - بارام موقوف مرکب سواری
 چار و ا - بارام موقوف و شتر و مانند آن -
 چار و ا - صبر یعنی ایلوا -
 چار - بالکسر برای چه و سبب چه و این
 مرکب است و بالفتح مفرد است یعنی چریدن
 چرند کذا فی الملتقط قول نیز امر چریدن
 اما یعنی اول مرکب آمد چنانچه چرگاه آید
 چای چریدن لیکن مفرد کثر آمده باشد و
 چرند چرند هم از روی قاعده یعنی آید زیر چه
 ابرو فاعل چریدن چرید و او از گزیدن گزاید
 چرب بالا - یعنی آنکه بالایش خوب بود
 چرخ خضر و چرخ مینا - آسمان اول -
 چلیپا - بالکسر اول چارم فارسی آنچه
 سه گوشه شکله از زر و نقره و مس و جواهرات
 آن برآمده نهود و زار اندازند و هر خط منحنی

و کنایه از زلف مشوق هم آمده و نیز صلیب
چمن - استر - باغبان -
چمنیا - نام گلیست که در بند و شان بسیار
بسیار است اگر اسی پنیانیه گویند -
چمن مینا - کنایه از آسان اول -
چوخا - باد او فارسی جاسه است پشیمان نیز
نوعی از پوشش کوتاه که بندگان و گیش پوشیده
و آنرا کنتی خوانند -

چو در - یعنی غلبه و اذکافی ز فاکلوا -
چو زده لولا - بضم کیم و کسر لام قبل از راء
چهاراژدها - غنا صرابعه -
چهره آتش نما - سرخی روی و قوت غضب -

باب المباحات الفارسی

فصل فی الفارسی

چهار اسباب - یعنی جاذبه و ماسکه و
با تنه و دافعه کذا فی المکتف و نیز کنایت از
چهار عناصر بود که اسباب ایجاد عالم است -
چهارم اسطرلاب ای آفتاب و اسطرلاب
و تسلیم چهارم -

چهارم کتاب - یعنی قرآن عظیم -
چراغ جهان تاب - یعنی آفتاب -

چرب - مزه فراوان -
چشمه سیاه - یعنی آفتاب نیز کتاب
چرنداب - نام محله اعیان محلات تبریز
چشم لب آب - بجایا و بی شهرم -

چشم شب - ماه و ستاره -
چشمه گاسب نام چشمه است در فراسان
چلب - پارچه پنبه است که در قازانها
و بازیکها بر هم آویزند و بوازند و نیز گفته
چلو خوب بضم نین و لام و با و او فارسی است
که بران کتاب بران کنند -
چوبک مطوب - یعنی زر کذا فی القیة -

باب الستار

فصل فی الفارسی

چاک دست - اسی شتابکار که در کارها
شده است نماید -
چار بالشت - مسند است که پادشاهان
و صدر و اکابر بران نشینند و کنایه از دنیا هم
هست و اربعه عناصر را نیز گویند -

چاشت - از چهار حصه روز یک حصه که در
که در بند میر گویند و نیز همانیکه در آن وقت خورند
چارخ حیات - عناصر اربعه -

چارجوی فطرت - بمشایه
چار و جفت - اسی عناصر اربعه و چهار است
چاه پست - کنایت از دنیا -

چغت - لحاف و نهانی و سوزنی و جفا
و هر چیز پنبه دار که مندرس و کمنه و از رسم
پاشیده باشد -

چغوت - بشله -
چیات - بمعنی طبا بچه آمده

چرب و مست - بام موقوف یعنی شیرین کما
و در قیضه معنی غالب آمده است -
چرب قامت - کنایه از خوش قد و بلند قامت
چرخست - بفتح جیم و غار معجزه و قیل بالضم
چرخنی باشد که بدان شیر و انگور و نیکو گیرند و قیل فی
چست - بالضم معنی تنگ و چسبان آمده
که لقیض فراخ و کشاد باشد و هر چند که تنگ و
باندام در بانی نشیند و معنی محکم و زیبا و نازک
و نوعی از بامندار که روی آنرا از زیسمان
دو زند و نیز چایک و چالاک -
چشت - نام طاقی است معروف که پنج
نزار از بزرگان دین در آنجا است -
چشم سوزن است - یعنی تنگ است -
چغبت - یعنی شیم و پنبه و امثال آن که
در میان ابره و استر قبا و بالش و نهال لمان
و توشک و غیره گذارند -
چغوت - بفتح جیم و غین معنی شبیه و تباری
خوش گویند و پرویشم آنگاه را نیز گویند -
چغنت - ببدله -
چغنت - هم که در فتور عارتها بود -
چغوت - بالش و قبا -
چنگال خوست - با کام فارسی و
لام موقوف و غار معجزه یعنی البده و قیل
و او نیز فارسی در زبان گویند یعنی طعم
آن را به عن و شکر تخلیط کنند -

چون سایه و رگل خفت - ای بر و بطلید
چیت چیت - بخت نازناز یعنی که آمده -
باب الحیم الفارسی
فصل فی الفارسی
چاج - نام شهر است از ترکستان زمین جنوب
کمان و قیل اکثر نیز فارسی -
چاج - بالفتح بهر آنچه افشانند و آنرا گانه گویند
چاکوچ - بالفتح با و او فارسی ستریز که در آن
و بعضی بچیم فارسی گویند که فی القیض -
چارا شیخ - بام موقوف و بنا به مشروطه
چاپطیع یعنی التث و با و و خاک و آب گذانی
اقول این چهار غماست اما چاپطیع حرارت
و برودت و رطوبت و میو است را گویند
لیکن کسانی گویند اند میان ایشان فرق
نیکند بجای یکی و دیگری آنرا ندان غلطت
چنانچه اگر بجای جیم با و بناس از و الله اعلم
فصل فی الحیم الفارسی
چاج - همان چاج مذکور -
چاکوچ - همان چاکوچ مذکور -
باب الحار
فصل فی الفارسی
چهل صبح - یعنی آن چهل صباح که در آن
تختی طینت آدم شده -
باب الحار

چاک

فصل فی الفارسی

چار بنج - با سوم موقوف چار عنصر -
 چار بنج - شده بمعنی سنگون نیز آمده است
 و آنکه در دست و پایش منخ زده باشند و از
 شیخ واحدی منخ بوزن شیخ منقول است -
 چرخ - بافتح امر چیدن و فاعل آن چنانچه
 آواز نرم تیغ که هنگام زدن بر وجود یکدیگر
 چرخ - فلک و پنجه بدان روغن شیر و شکر
 و جران باشند و نیز که زنان بدان لبان
 ریند و چرخه هم گویند و در اثر و کمان حکمت
 که از آلات حصاری است و تیر چرخ بدان انداز
 پنجه چرخ - دور فلک و گردش اوست -
 چرخ - با کسر آنکه آب پیش همواره بر روی
 دود و دوی شرکانش بسبب آن ریخته گردد -

باب الدال

فصل فی الفارسی

چار جساو - عناصر اربعه -
 چار برور - بابا مفتوح نام شهری که چار برور
 شارج شافیه مشوب بدان است که از استیع
 من الاتا و علامه شیخ محمد خضر شیرازی -
 چار حد - شرق و غرب و جنوب و شمال
 چار منج - بمعنی عمل لفظ کند که از
 سواد الفوائد ای عمل نواظت کند -
 چارم بلاو - ای تسلیم چارم -
 چار لاجورو - یعنی سبز و نار و آسمان -

چار ستاو - چار عنصر -

چار سندر - کتاب آزونیا و عالم -
 چاه آبی کبود - چاهی است در طرابلس
 هر یک که آبی از آن خورده اهنی گردد -
 چخند - بمعنی دم زد و سعی کند و بکوشد -
 چخند - بمعنی سعی کرد و کوشید و دم زد -
 چراغ ترار و عن افرون کند - یعنی در
 ترار و کند و حیات تراعر زیادت گرداند و چراغ
 ترار و کند -
 چراغ روز را پروانه گرداند - یعنی آفتاب
 پنهان گرداند زیرا که چراغ روز کنایت از آفتاب
 و پروانه گردان عبارت از پنهان کردن است
 زیرا که چون پیش از کان شمع می افروزند و در آن
 پروانه می اندازند پروانه را بر آوندی نشان می کنند
 و نیز پروان گردان عبارت از چیدن است و
 پروانه پروانه بمعنی نامه باشد یعنی آفتاب نور دیده
 و در طبق مغرب داشتند چنانچه پروانه را میسازند
 و قیل چنانچه پروانه در روغن چراغ فرو میرود
 آنچنان آفتاب او دریا فرو برند و نیز عبارت
 از منفرجه سافتن است زیرا که پروانه چون
 خود را در شمع میزند در کمره عدم میرود و بمعنی میگردد
 پروانه گرداند یعنی التفات نکرد و بمعنی گویند
 پروانه گرداند یعنی بی نور زیرا که پروانه نور ندارد
 چراغ کبود - آسمان اول
 چرخمند - بالفتح چرخ و نیز اعمار گویند

گوشه شاپرک کرده -
 چرو - یعنی استانه در خانه و جایی را نیز گویند
 که استخوان در برابر آنجا مانند و بختین رنگی باشد
 مائل بسرخ مخصوص سپ و ستر و خراف -
 چر بید - فزون شد و غالب آمد -
 چشم زو - مهره باشد از شیشه که برای دفع چشم زخم
 بر گردن اطفال بند و آن سیاه و سفید گویند
 چشم شمس - سیاه یعنی چشم و چشم مر ساد -
 چشم فرسید - ای چشم زخم من بس که زنی افتد
 چشمه بکاهی - ای آفتاب بروج حوت که
 چغند - بالضم موی گره زده و بقفا بر بسته
 و کنگر صفا - و نیز آن جانور پرند شوم که شب
 بیرون آید و در روز نه بیند و بودنش در خراب
 بود تبارش بود خوانند و آن دشمن ناراحت
 و سبب عداوت است میگویند جانوران بسیار
 بادشاهی اول اختیار کرده بودند زاعنی از نو پادشاه
 آمد گفتند این مجلس ماست با این مشورت بکنند
 زاعنی گفت او چنین چنین و این است امور با شما
 از دور و آنجا شد کسی دیگر را اختیار باید کرد
 بخت از زاعنی عداوت گرفت و کیفیت جنگ
 ایشان در کلیله و دمنه مذکور است -
 چغند - موی را گویند که پس سر گره زده باشد
 چغید - یعنی کوشید -
 چکما - بالفتح سرکوه و پیشانی و نیز میان
 و این است بزبان مجاریست -

چماند - یعنی در سیر و خرام آورد -
 چمندر بختین سپ کابل چاکب خوار که
 چندان نبود -
 چمید - بالفتح خراسید و خرامان شد و کرد
 چمند - بالضم گنبد -
 چند - شمار اندک و عددیکه کم از ده باشد و شمار غیر
 چند گویند - فلک -
 چندان بود - یعنی تا آن زمان باشد نقطه
 کذا فی الکتاب -
 چون حرف آخر است از ابجد - یعنی چون
 قبل از حرف آخر باشد یعنی نیست و غیر کلمات
 قبل از آن باشد و نیز اریل گویند کذا فی الکتاب
 و نیز معنی صغریه یعنی در شمار نیست زیرا که آن
 الف رابع عدد نیست در حساب حمل و نیز پنجم
 مجر است -
 چون صدف کشاد - ای دهن چون
 صدف کشاد -
 چون سگ در پس انوشاند اسه
 مراقبه شد -
 چون مار و وزبان شد - یعنی منافق
 شد کذا فی الموائد العفوانه -
 چهارم ملایو - یعنی اقلیم چهارم که آن
 خراسانست جنوب با قباب -
 چهار - بفتح اول یعنی سر کوبیده و معنی شپانی
 چهار زاو - با سوم موقوف نام هاست بن

و بمن بکام شرعی که تابع او بود و او را بکام خود
در آورد و ملاک از او متولد شد و بمن آرد بشیر
هم میگفتند -

چه در سر دارد - یعنی چنانچه در سر او که از فی فانی
چهره زرا اندود - صورت زرد عاشقان و
عزیدگان -

چه کشاید - اسی چه کار آید -

چه ماند - اسی چیش و چنانست -
چوید - یعنی یکپس آمد و این با منی چوید
چیتو - بلغت زند و باز منی بل نظر

باب اول فصل فی الفناهی

چار - چاره و چار -
چار آخر - یعنی چار و از نبات انش و نیچار
چار جوهر - مبتدا -

چار دیوار - چار حد و نیا -

چار و چدر - چنانچه تال مال و دار و مار
و ترب و ترب و غیره و نیز قیر و چای و علاج
چاشنی گیر - یعنی طعام ممت که آرد
که سفر جی باشد و کام مبلغ را نیز گویند که در
بند و ستان بجا و دل نامند -

چالشگر - بکاف فارسی خوانده و تبیل
با قهر تازی چنانچه گذشت و در قنیه با جمیع
بسته جنگ آورست -

چاد پو قیر نام چایی که در پای پرن در این چاد
که پود

چهار - بالفتح ایسی که در نقطه های مخالف رنگ
او باشد یعنی ابرش تبارش لمع خوانند که فانی
چیدار - یعنی سر موزه آمده که تباری جز موتی که
چتر سحر - آفتاب -

چراغ سحر - یعنی آفتاب و ماهتاب -
چرا کر - بکاف فارسی چادر چرند و خرن
کذافی اما نقطه اقول چرند اخیر فی فانی است
زیرا چرند چادر نور نخواهد بود -

چرب تر - اسی راجح تر -
چرخ آشیر - فلک ازل که بر و ماه است نیز که
چرخ اخضر - همان آسمان اول -
چرخ اکبر - یعنی عرش مجید -
چرخ پیر - فلک -

چرخ درو - فلک خرم که در و ده او از همه بیشتر
چرخ در - چرخ که از پیه و دنبه بعد از گذشت
چشمه پیر یعنی غرور سر آمدی و قوت متفکره و
و قنیه مود نیز است -

چشمه خضر - اسی چشمه آب حیات و نیز
کنایت از دهن مشوق است و شراب -

چشمه خود - آفتاب که فانی الان طلوع اقول
یعنی اصناف سایه باشد یا صفت مود مود باشد
و اگر اضافت معنی لام بود چشمه نور و ماد باشد طلوع
آفتاب با آن صیمه که آفتاب در غروب و طلوع
آفتاب چشمه باشد طلوع نیز از چشمه باشد
سوال این چگونه متعده باشد آفتاب که در دنیا گنجی یک
جواب هر محال آن چشمه فریب و همچنین گنجی در چشمه نور

و هر که در کنار دریا باشد و چنین بداند که آفتاب
در دریا فرو میرود و از دور با آتش و لیس کنایه
چشمه هفت اختر - یعنی نترس از نازل
در برج ثور زیرا که هفت اختر عبارت از ثور است
چرخ - ترسیدن و القات نمودن -
چند کز چند و چکندر - کلامی است
خوردنی مثل شرب که بهندش گفتگو است و زانگاه
مذکور است که بهندش نترس گویند -
چما - بالفتح و غنی است که باز دارد و برگ
برنجیه نسبت کنند و نیز آنچه زنان بردست از شا
مکار میکنند آنرا میگویند -
چمبر - بالفتح حلقه رن تاب و حلقه دوش
چمبر کردن یعنی جرج زدن نیز دیده شد و قید
و گزینار بودن را نیز گویند -
چمبرور - قودکش -
چندر - بالضم همان چندند کور -
چنگار - بالفتح کجای فارسی چان چنگا
که در اب سابق مندرج گشت یعنی تخت -
چور و چورور - کلامی با واو فارسی تدر و
و بعضی گفته اند چورور مرکب یعنی تدر و ست
و در زفا گویند و نیم فارسی تخت است و همسلف
آورده است اما در شعر قنانه در اب جمیع بازی
و فصل از جمله مرکب مذکور است چوروزن کوزدن
چوروزیر - ای رنگ بنر که اثر بنر که خوانند
که زانی الاوات -

چور - ششدرای عاجز -
چون وانه انار - یعنی سرخ -
چهار جوهر - عناصر اربعه -
چهار گوهر و چهار ماور - مشد -
چهر - بالکس - بیکر روی مردم غیر مردم است
و نقش کرده -
چیر - بایار فارسی دلاور و چیره نیز در لغت
و در قندیه یعنی غالب است -
چاین از و چهر یعنی مخالف شده و غضب آمد
چاین فی التری

فصل فی التری

چاغ - کارد -
چقم - بخیل -
چقم - بالضم نخاس -
چو قمر - با و او مکد و که گز و با کثر شده فی
نوشته دیده شده است -
چقمار - مشد -

باب الازلیات

فصل فی الفارسی

چاره ساز - یعنی چاره کن و گفته -
چاره منغر - با سوم موقوف یعنی گردان
که بهندش اگر و ناکند -
چاه پوز - با سوم موقوف که نیم است و
و او فارسی آن فارسی است که در آن و لو
افتاده از چاه برگشتند -
چیدز - با دوم فارسی سر سوزنه که تبارش

چیز بقی خوانند -
چپ انداز - آنکه تیر بدست چپ گیرد و بنیاد
چتر روز - آفتاب عالمتاب -
چتر آغ پر مهر یعنی فانوس و چیزیکه چراغ را
حفاظت از باد کند -

چرخ انداز - یعنی کماندار آمده -
چرخ پرزیده استانی که آنرا باللیج گویند
در بازی و در پارسی نام آن چکا و کسرخ است
هم آمده و در فرسنگ بدین آمده پرزیده است
آنرا چرخ و باد و امثال آن شکار کنند و چون چرخ
و یا باز خود را که گیر و نیجالی بر سر روی آن بگذارند
و خود را بر ساد و بتازی جاری گویند -
چرخ روز - آفتاب -

چرخ - یعنی میمون آمده که بتازی حدوده گویند -
چشم آویز - یا باز فارسی یعنی برقع و آن چیز
باشد گیاه و شبکه دار که از موی دم پاشند
و زمان مانند نقاب از پیش چشم
آویزند -

چشمه بفر - نام چشمه است در زبان
از علایط طوس -

چشمه سیاه ریتر - آفتاب عالمتاب -
چهار زن و ششام ده -

چرخ ساز - یعنی گبر و بگردان و گردنده
و سازها چرخ و چرخ را بساز و چرخ شکل -
چغز - بالفتح مع سکون الفین العجبه فیرب
جانور است آبی که آنرا عوگ گویند و در فاکو می

چغز بختین هم درست ترست و در فرنگی نوشته
که چغز آه از و صدای غوغا را نامند و نیز ترس
و بیم و ناله و زاری و نیز بگمایا بی را نامند -
چفت ساز - نوعی از هنرهای زدن چنگ
و ریاب و ارغنون و امثال آن که آبی را طلاح
و نیز از چفت ساختن فاعل آن -

چنگیز - و چنگز کلاه کلبه اول و ثالث فارسی هم با این
مغلان علیه اللغه او را چنگیز خان نیز گویند و ترفیت
که بنا نموده بود و آنرا توره نامند -

چوز - بالضم کباب که بتازیش تدویند -
چهارم خور - بار بار موقوف همان چهارم که گذشت
چهره پروا - صورتی که گدائی ز فاکو میا و معنی
ترکیب ظاهر است -

چیز لیر یعنی چیزی کم و اندک آمده که بتازی
اصطلاحات فرجات نامند -

باب السین

فصل فی نقایب

چاپلوس - بار بار موقوف معنی شده آمده که
زبان آوری و در زبان و فرقه تنی مردم را
فریب دهد و چاپلوس باشد -
چار و یوا نفس - کنایه از جسد زبان غالب
آدمی و دنیا -

چپاوس - آمده و چهارم فارسی و میزده
شیرین زبان و فروتن که مردم را فریب
چرخ طلکس - یعنی عرش مجید -

چرخ مقوس - یعنی فلک کوز پشت -
چرخ آفوس - یعنی آسمان فلک الافلاک با
فلک اول خصوصاً -

چرخ بالفتح حوصنی است که در آن گویانند کدانی
چشم اوس - یعنی چشم نعل آنده و آن بغشگاه
گفتند که است و بقدر انطباق چشم گریستن
چشم خروس - کنایه از شراب گویی و نیز
و آن باشد سیاه رنگ شبیه چشم خروس خال سیاه
در میان دارد و گویند غمزدخت بقوم است هر که
کمتر از آن بخورد و راقوت باه و بد -

چکس - بمعنی خجالت و شرمندگی و نیز بمعنی
بازو شاهین و چمن و امثال آن -
چاماس - شخصی را گویند که پیش از انداختن
سفره از هر طبق با بر یک لقمه طعام بخورد و باز
آنرا اواس خوانند بشیرید و او -
چمراس - بمعنی آیت آمده -

چهار دیوار نفس - در اصطلاح کنایه از جسم مرد است
چهار گریس - با چهارم موقوف یعنی طایفه
آمده و معنی تحت کاوس هم آمده و بعضی تحت شد

فصل در بیان کسین

فصل فی الفاسی

خرا میدان و یا از زمین و بسیار
چهار گریس -
چهارم و چهارم و شش -
بالفتح گریس باشد که گفته گوی و گوی

مردم بر آید و در وینکند -

چیش - یعنی کیم و ضم معنی چربی آید که میوه
چشم میش - کنایه از فکل و شرمند شدن آید
چشم گاموش - با کان و یا فارسی و در
موقوف نام یکی است و آنرا گل گاو چشم نیز
چشم نوخوش - کنایه از لب دلیران
چشم آفتش - یعنی آفتاب -

چکش - افازی باشد آهنگان و سران
و زگران را بتازی مطرقة خوانند -
چشمش - و آن سیاهی است که در او با می
بکار برند و نیز خرام و زقاری باشد که از روی
عجب ناز و تکبر رود -

چشموش - نوعی از کفش و یا افراد باشد
و نیز اسب و اسیر لکدن و بدیع
چنگ بوعوش - ای چنگی که مانند اصطلاح است
چنگش - بالکسر با کان فارسی نام ساز توتالی
چنگال خوش - نان گری که با روغن شیر
در یکدیگر مالیده باشند -

چوب کش - آنچه بدانند بنده چه کنند کدانی
چهار بالش - باراد موقوف هستند و زنگار
معنی تحت آراسته و در ادوات معنی عناصر ربعة
در بعضی معنی حیات اربعه است -

چهار یکمیش - این چهار قوام نامیده گدانی
در اصطلاح الادوات و آنرا نیزین رابع بسوی گشته
باشد چهار عناصر مراد بوده -

باب الطاء

فصل فی الفارسی

چار بيط - یعنی چهار عناصر
چشم منقطه چشم منقطه چشم منقطه چشم منقطه
باب انظار فصل فی الفارسی

چو اظربا بشدید و خدایان نهار -
باب العین المهایه فصل فی الفارسی
چاه مفتح - آن چاه که این مفتح حکیم ماه
از آن برآورده بود و چهار شهر روشن شد که
میگویند چون ماه آسمان فرو رفتی آن ماه
از آن چاه برآمدی -

باب الفین

فصل فی الفارسی

چایخ - نوعی از ناپا فرست که بیشتر در هفتاد
چایخ - مثله -
چایخ - نوعی از ناپا است -
چایخ - معروف و کنایه از پیر و مرشد و نیا
و بعضی چرا و چرا کردن و روشن شدن هم آمده
چایخ - یعنی تیغ چرخ -
چایخ - یعنی شکار آه که تباری صحرانند -
چایخ - غار پشت -
چایخ - تیغ - آب تیغ -
چایخ - ابنتی اود و فارسی یعنی از ناپا
چایخ - ابنتی آن چوب که بر آن جنات زند
و کاکو کردن و ککش -

چایخ - نقره و فرما بود که از روی منظر
و بی آرامی کنند -

باب الفاء

فصل فی الفارسی

چایم صدق - آن چایم که از صدق بازند
چاه یوسف - ابنت نزد یک سلطان
کذا فی القصه و نیزه و سطره با و شاهی و سطر
چاهی است مشهور که برادران یوسف علیه السلام
یوسف علیه السلام را در آن چاه انداخته بودند
و آن در ادبیات عربی است که در نوحی شام است
نزد یک طبره و بلق است -

باب الفاء

فصل فی الفارسی

چایخاق - با سوم و قون و بی بی از ناپا
چاه شفق - نام چای است بر آه کعبه الله
چایخاق - یعنی صحت آمده و در نوحی معنی مان
چایخاق - ابلاک و ب که بر آن جنات زند -
چایخاق - آواز زخم تر که بیانی بر اندام
و نوعی از سلاح است که آنی و شمشیر
چایخاق - یعنی چایخاق است که آتش زند
چایخاق - سکر و آهنی شمشیر پر -
چایخاق - نوعی از سلاح آمده و قبل چایخاق
چایخاق - آتش زند -
چایخاق - آواز و نوح و در نوح و نوح و نوح
فصل فی الفارسی

کذا فی الادوات و غیره اما در لسان الشعرا
 چرک بدین معنی و بمعنی ریم نیز است اما حرف
 دوم با هیچ بیان نکرده -
 چشم چراغ فلک - یعنی آفتاب -
 چشمک - یعنی چشم بر یکدیگر زدن و اصل
 چشم بستن و کشادن را گویند کذا فی القیامه
 نیز چشم که تاه را گویند -
 چغوک - با و او فارسی پریده است آبی
 که آنرا چر گویند و در فرنگ نامه است چغوک
 قبره یعنی فانور که بهندوی منتره گویند و با و
 فارسی نیز گویند کذا فی زفا نگویا -
 چفتک - بالفتح و بالضم پریده است که آنرا
 کاروانک نیز گویند -
 چفت فلک - خم فلک -
 چک - بالفتح قباله بیع نامه و در تنبیه
 بمعنی مشهوره و از زخم تیر و او از پنهانی خواندن
 چکا چاک چکا چاک - او از زخم تیغ و گرز
 چون سانی رهند و در زفا نگویا نیز کورست نام
 سلاخی که بهندیش چکر گویند -
 چکرک - منشاء نویسن مهره سایی کذا
 فی زفا که با و نیز آنکه دیو بهفتند و سولج کنند
 چکا وک - بالفتح و قبل بالکسر با و دوم فاعله
 پریده است آبی یعنی چیز که آنرا سرباب نیز
 گویند و نیز نام نای -
 چاک - مرنگی است خرد -

چکاک - بالضم و وال بر شیم و در لسان الشعرا
 نیز کورست با و هم منموم و وک ابر شیم و کچو
 و یک زن -
 چکبیرک - بفتح اول نام مرثیه است که آنرا
 بتازی تقطیع البول خوانند کذا فی زفا نگویا -
 چکوک - گپا هست و جهان چیز مذکور یعنی
 خواب و نام نموده است از موسیقی -
 چلاک - بمعنی سرگین که و انگ آمده و آن
 جانور است معروف که بتازی جمل خوانند -
 چلیک - بالفتح با و فاکرانی است که میان و غن
 چلک - بضم اول و ففتح لام و وال بر شیم و یک
 لام کچو و یک زن و بفتح اول و هم ثانی و یک
 و و یا کچو چوب آمده که اطفال بدان بازی کنند
 به قدر یک قبضه هر دو سران نیز میباشند
 و دیگری بقدر سه و جب چوب کوتاه را بر زمین
 نهند بنوعی که یک سران از زمین بلند باشد و چون
 دراز را بدست گرفته بدان زنند بعنوانی که بر هوا
 بماند و باز بهو نیز بران زنند چاکه و کشد -
 چلوک - رستی که برگردان آسان بنندند -
 چلوک - بالفتح و حنت خرپزه و نیز نام نخ
 چمتاک - پای اقرار است -
 چمتاک - نمش -
 چمک - شان و شوکت و پیشدستی و قوی
 و افزونی و قوت و قدرت -
 چشاک چشاک - کلاه با بالفتح کفش کذا فی زفا که

و قیل با اول و آخر عربی چنانچه گذشت -
 چمنک - بمعنی سنگ آمده که تازی چمن ^{طلس}
 گویند و بمعنی نیز که درن و ستن نیز آمده -
 چنک - باضم شستی بزرگ که باقی فرنگ است
 و بالفتح دست مردم و چنگال و به گمان نوعی
 از مزامیر غایت شهرت و نیز بمعنی اقصاء -

باب الکلمات الفارسی

فصل فی الفارسی

چرخ سبابت گنگ کینا یا از آسمان چرخ سبابت
چرخ گنگ - بمعنی کوس آید -
چرخ گنگ - آواز بی دردی زدن تشبیه و گرز
آشال آن و نیز آوازی که در میان گنبد
که بسبب فرو خوردن چیری بر چیری بر آید -
حنگ - داغ پیشانی -

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والحمد لله رب العالمين

که زنان شجاع همگام فراموش آمدن با دشمنان و دیگر
بکار برند و آن زنان را با تازی ستوری نامند

باب الام

فصل فی الفاری

چاستنی دل - شپین بر قوت معنی خزان و لکشا
و نور و انگیز و خوب لطیف و غیرت زیر پهل کلام
چال - پرنده است همچو زانگ که گوشت او چون
گوشت بطاست و در قفیه مذکور است بمعنی خرام
و کومی و معنای و نوعی از رنگ آب گلگون
و این بمعنی از زفا گویاست و از زبان شیخ
محمّد قاضی شیرازی مسموع است که استمال چال
انجا میکنند که گشت و بازی فرومی برد و گویند
فلان چال کرده یا آنچه انجا در چو گمان و گوی
سیکونید فلان چال کرده و با حارط علی صاحب
چال است یا جهم فارسی و الله اعلم -

چاه با بل یعنی آن چاه که باروت و باروت
بر آن درین اند و با ستار و چاه در سخنان مخ مراد بود
بهیت چشم باروت از بدیدی همچو باروت که چرخ
سنگین و در آن چاه در سخنان بود
چرخ سنگین - اسی فلک مهران و در مشیه
سیک یک که آن فلک که آفتاب و در است -
چرخ عجل - بالفتح ابواب و در تمام و در وی
چشم عجل - اسی هم به حق و در و در و در است
باروت - چشم عجل - چشم عجل - چشم عجل

چشم اخیل معین است از چشم ننگدو

کذا فی زنگنه با و در تفرقه مذکور است چشم نخل
از چشم که چشمه چشمه نخل است -

چشمه با نخل - همان چشمه منقعه ط -

چنگل - نوعی از پوشش که در جنگل پوشیده است
چند اول چندل معنای اول کام به معنی
را نیده است -

چنگل - نام سلاخی است که از نا پوشش گویند
و بنشینین شخصیکه بچیدنی نقل گویند و بنشینین
نظری که در بار -

چنگال - میان تارک -

چنگال - هر چیز گردان و شکنجین -

چنگل - بکشتن با و درم فارسی نام ولایتی
و گویند شهر است از ترکستان در این منوب و خور
و معنی ترکیب چنگل -

چاپیل - بفتح کیم و سوم نانی است مخصوص
برو عن می در نزد کذا فی الملی -

چل - الکسره مختصر چیل یعنی اربعین کذا فی فاکل
و معنی مردم گول و دوی که دست است و یک چای
سفید باشد و انجم اول یعنی اکت تناسل
و بفتح اول امر بفتح اده ای بر و بنده را لیر
گویند که از چوب و گل و خاک و علف و خال آن
و پیش رو و خانه و چوبی به بنده -

چنال - بمعنی چار آمده -

چنیل - بمعنی کذا و کذا فی کنده آمده -

چندال - ششده را گویند که پلید میا و نجاستا

یا ک کند او را تازی کناسن در هند جلال نخل گویند
چند اول - بمعنی لشکری و ده گویند این لفظ
ترکی است -

چندل - چوبی است خوشه و غیر از چندل است
چندیل - بیروانی است که موسی او را نمند
گرچه درستی است -

چنگل و چنگال - کلام با بفتح با کاف و تارک
بنجه و دست چه از با و لوان چه از با و مان چنگال
مالیده را هم گویند و در زنگنه گویا معنی چنگال
باریک میان نیز آمده است -

چنودیل - بمعنی یل شرط آمده -

چوگان - سبیل - کنایه از زلف معشوقان
چهار چال - غماص اربعه و چهار عیال مثله -
چندیل - یعنی چه قدرت و چه دلیری داری -

فصل فی الترمی

چو چیل با نام جوان از انیده آمده -

چو وول با انجم است -

المهر

فصل فی الناسی

چا تا به دوم - بمعنی ترک نام که در این کتاب است
نماز خانه که در این است که در مردمی گزارند
و در اع می کنند یعنی خود را در ده انگشت -

چرخ چرخ چهارم - یعنی عیسی علیه السلام و آقا -

چرخ اگر بخار گام - یعنی اگر فلک سر کشی کند -

چرخ چهارم - فلک - خورشید -

چرخ نهم - یعنی عرش مجید نام مقامی است

چراغ چشم - فرزند -

چرام - اعلف زار و چراگاه میوات -

چرم - بختین نام مقامی است از ایران

و کس اول و سکن ثانی و کمالش معروف است

پوست انسان و حیوانات و فلج اول شیر و کرگ

و آب و امثال آن -

چشام - یعنی دوازده گاه سیاه و لغزنده باشد -

چشما - بخند -

چشم - معروف که بازی عین گویند و آب

و نیز بزنی چشم زخم آید و در قفسه مذکور است که چشم

گیاپی است که بندش چاکسو گویند -

چشم زخم - با سوم موقوف یعنی آسیب نظر -

چشم نیام - با سوم موقوف تعذیه که بر او منع

چشم و زخم - امش -

چشمه اگر - آفتاب -

چشم بصیرتین یا افرار جالبی یعنی کفش جالبی که

در شبان پوشند تمیل با جیم نمونی چنانچه گذشت

بسم است است و گاه و زخم آمده و فلج هر دویم

بمعنی رفتار و خرام -

چم - با فلج خرام و فرامنده و کس اول معنی حل

و زرع آمده و آن نیز می باشد سبز مانند ابریشم

که در روی آب است و بهر سه و بهندی نرا

کافی گویند و بهر دل معنی نخل انگوری آمده که

نیرنج آنرا گفته باشند و بمعنی ساری حنت نیز

و دیده شده و معنی نیوان هم آمده که مطلقه جایز است

و بمعنی تفاخر کردن و لاوت ندون هم باشد و

و اند باشد سیاه شفاف که در واره و باخی چشم

سکار برند و فلج اول بمعنی جابزه بستانی آمده و

طبق پسته را نیز گویند که آنرا ازنی بوریابافت و

غله را بدان افشانند و پاک سازند و بمعنی سینه بسم

و دیده شده که عرب صدر گویند و نام محله ایست

در شهر نرواب گودان بزرگ چوبین را نیز گویند

و کوکاک آنرا چینی نامند و بهم خمیده و را بهیا

برج و خم نیز آمده و نیز مردم در شاه جهان آباد

و نواز المرح چشم را چم گویند و بمعنی نوزدن ایشان

هم آمده و نیز مردم و گننا و بمعنی نیز آمده که

روح لطافت و لفظ را بمنزله جسم و معنی راروح

آن گفته اند چنانکه اکثر گویند این سخن چم ندارد و

بمعنی ساخته و راسته نیز آمده و اندوخته و فرازم

آورده را نیز گویند -

چاچم - بمعنی پیشانی آمده

چنگا - هر کم گلباهی باشد یا نند خنگشت

چون زنی و شوکار را دیس نرا در آب گذارند

هین که آن گیاه از هم و استود آن زن را

وضع حل شود -

چو کشتی شد - یعنی شناور شد -

چو کل از پوست بیرون آمد - ای

خنده زنان بیرون آمد -

چما - علم - بار بار موقوف یعنی خلفا باشند

ای ابوبکر و عمر بن خطاب عثمان بن عفان

علم مرتضی علیه السلام و غنا صر اربعه -
چار نظم - بار بار موقوف یعنی طبایع اربعه -
چشم - ابا بکر نام شهر -

باب النون

فصل فی الفارسی

چا و راجه اسیان - ای برت -
چا یا بلش ارکان - با سوم موقوف
یعنی طبایع اربعه -
چار پیلو شدن - یعنی سخت میر شدن
کذا فی القنیة قبل معناه سنان فتن که از شیت
چار تکمیل زدن - نماز بنامه گزاردن -
چا میدن - سر شدن و دنان بخوردن
نگار با آب که بنایت سرو باشد که اسمع من الله
العلامه اعنی شیخ محمد نضری -
چاش و اودن - یعنی طعام جاشت آمده -
چاش و ان ظفر کایان که در فنی شیت
چاکا نیدن - یعنی چکانیدن آمده -
چا میدن - یعنی شاشیدن آمده -
چا ویدن - یعنی فرا بردن که در فنی
دست بر آشیانه که در فنی که در انسان چو
چیلان - سروده که تبارش جی موقوف
کذا فی القنیة لیکن در ادوات و شرفنامه در عمل
جیم تازی آورده است والله اعلم بالصواب
چبستن - یعنی انا چه آمده -
چتر زرین - آفتاب -

چنیدن - بافتح ستیزه کردن -
چنیدن - کسرتن ریم آلود و پیکرین -
چدن - با کسرتن قصر چیدن آمده -
چراغ آسمان - آفتاب و آفتاب -
چراغ جهان - شده -
چراغ کشته شدن - عبارت از مردن به شیت
چراغ مغان - یعنی شراب انگور -
چرب زبان - بافتح با سوم موقوف آنکه
گویا باشد که ذاتی اعلی و در قنیة یعنی شیرین
و چایکس و فریب و آمده -
چربیدن - فرون آمدن و آوردن آوردن
و فرو فتن و کردن -
چرخ برین - عرش و قیل کرسی -
چرخ زن - رقص و سیل -
چرخ زدن - رقص زن سیر کردن گشت کردن
چرخ کند ناگون - آسمان اول -
چرخ خون - نام دارویی که از زبان برده گویند
چرخ گیدن - کسرتن با کاف فارسی آواز
کردن گز به گام زدن و امثال آن -
چرخون - بافتح نام شهر هر فر -
چرویدن - چاره جستن و دویدن -
چشمیدن - با بار فارسی یعنی جامی غلیظ
و افرویدن آمدن -
چشم آغالدن - از گوشه چشم نگریدن -
چشم برده داشتن - انتظار کردن -

چشمه بر زمین افکندن - نجش شدن -
 چشمه پیش کن - یعنی چشمه بنید از دین معنی
 سموع از زبان ابن است روم که کافیه لقیه
 چشمه خر و شان - شراب انگوری -
 چشمه و آشتن - امید کردن و انتظار نمودن
 چشمه را آفتاب دن - کنایه از تماشا کردن -
 چشمه کمندن - کنایه از چشمه دخم -
 چشمه زردن - ترسیدن و بیاعبات از زبان
 اندک اکامج لایس
 چشمه سوزن - آن سوزان که در آن شعله در آید -
 چشمه سیل - چشمه سیل روان - ای چشمه گریه
 چشمه عزیزان - ای عزیزان و چشمه مودت
 چشمه گریه کردن - یعنی چشمه زهره سالیان
 چشمه گریه کردن - کنایه از خدا که اندک گریه
 چشمه آتش فشان - یعنی آفتاب
 چشمه تیرش شادگان - یعنی خشن و شادمان
 چشمه نون - دل و آن شکل نیربری است
 چشمه و راهی روان - یعنی آفتاب و چشمه
 چشمه سوزن - کنایه از نهایت تنگ چشمی
 چشمه تیره گون - کنایه از شب -
 چنان - بافتن نام شهر -
 چرخیدن - ترسیدن و القات کردن -
 چکان - چکانده و امر از چکانیدن و نیز
 که از مکران -
 چله یی - کشیده و نام مولایت -

چکیده خون - می انگوری -
 چکن - بالکسر کافیه کشته زود
 چمان - بالفتح خدایان -
 چامیدن - خزانیدن و در زدن گویا
 خزامیدن است -
 چمن - بفتح دین شستگاری که گرد بر گردان
 در تمان سایه دار باشد و راهی را گویند که زیر
 درختان بازمشته و شاخه های ایشان بهم موته
 بود و بخت زمین و چمن باغ را گویند و در وقت
 یعنی چمن باغ و بوستان است و زمین خرم و بزر
 و بلند بهای اطراف زمین که در میان آن
 چیزی کاشته باشند و در قنیه یعنی کار است -
 چمیدن خزامیدن و با ناز رفتن -
 چمن - بالضم یعنی چون و آن ترجمه افات
 و در تفسیر زاوی میگوید چنانستی که مختصر خور
 چنان - بالضم چون آن -
 چنندن - بالفتح چندی است خوشبوی که
 بتازیش صندل خوانند و از میزین بالکن
 هر وی ملک الشعراء بگانه تسامع است که چوب
 خوشبوی و رای صندل در زده که نام ولایت
 است آنجا میشود -
 چنگ - ای نهادن - یعنی دست و نگاه نهادن
 و آن کنایه از بخور زدن چیزی و کمال مسکی است -
 چوبک ایشان - چوبی است که از آن حکم
 و پارچه شویند -

و پارچه شویند

چو بکشتن - بمعنی دست و پایش مفید یا سپاہیان
و نوبت زن برائے گویند۔

چو تہ نام - بابا و فارسی چو بیست کہ چنانچہ
بدان نام رہت کنند ہندیش بیان گویند
تباریش محور خوانند۔

چو بان - بابا و فارسی کو بان و دریا قضا
میگوید شبان کہ بفسندان و گاہ بان - چنان
چو کلین - بمعنی افرا سی آمدہ کہ بان بپڑا
انہ مینہ جدا کنند۔

چو پلین - مثلاً
چو پلین - پزندہ است صحرائی شبیب
بمنج خالی کہ اور کار و انک خزانہ و لقب
بہرام جوین و نیز روپا کی باشد سنج زاک
کہ بر سر بندند۔

چو خوشہ صد زبان - اسی خوشہ کہ ہم خوشہ
چو خون چوان - روغن و شیر و شیر و شہد
و امثال ان۔

چو خون زن - می انگور می۔
چو خیدن - بابا و فارسی لغزین و اقواب
چوس - بوزن سوس بمعنی جوش آمدہ۔
کذا فی لسان الشعراء۔

چو سیدن - بمعنی حسیدن آمدہ۔
چو شیدن - بمعنی کمیدن آمدہ۔
چو گکان - آن چوب سر کہ کہ بان گویا
زند تباریش صولجان خوانند۔

چو ن - بمعنی چو بہ بسیار آمدہ است کذا
فی القنیۃ قول و نیز برای شرط آمدہ تراوت
اگر و بمعنی وقت ہم آمدہ ترجمہ ازا و نیز برای شبیب
آمدہ تراوت مانند و بروی لفظ ہم ہم سے آید
چنانکہ گویا شبی چون روز روشن بود و یا
انچو روز روشن اما بر شرطیہ لفظ ہم در نیامد۔
چو نام - بمعنی چنان و همچنین چو آن آمدہ۔
چو مین - بمعنی چنین آمدہ کہ چون این باشد
چو چکان - بمعنی چو گکان آمدہ۔
چو شدن - کنایہ از برخاستن۔

چو میدن - چلیدن۔
چویدن - بمعنی چکانہ و اندازن تقار و گفتن
چو را خیز سنگین - عناصر ربیعہ۔
چو را رکاش - چو را کاش و چو را طوفان کاش
و در مولد الفوائد بمعنی طبعانچہ ربیعہ ہم آمدہ است
چو را قران - چو را رحمت رسالت
عقیدۃ السلفۃ والسلام و نیز عناصر ربیعہ۔

چو آیتن - بمعنی چو یک چار گوشہ آمدہ و کنایہ
از چارہ بہ بہ ہم ہست و نیز عناصر ربیعہ۔
چو دیوار چمان - عناصر ربیعہ و نیز
چات ربیعہ یعنی مشرق و مغرب و جنوب و شمال
چو زبان - مثلاً بمعنی اول کذا فی مولد الفوائد
و نیز کہے کہ بر یک سخن نماند۔
چو طاق افغان - بمعنی فرار شش۔
چو تاج خسروان - اسی چہرہ زرد۔

چستان - بالکس باسین موقوف خیری
 لغز سیدن که بازیش انکوله و هند پیلانی
 چیلان - بایار فارسی نام میوه است که
 بازیش غناب خوانند سموع از خدمت امیر
 حسین خراسانی -

چین - شکن هر چیز و نیز خطوط پشانی که
 هنگام ترش روی و غضب پدید آید و شربت
 مشهور که قران دارند و تعریب آن نمیدانند
 و چین قبا و اقبال آن و چیننده و امیر چین
 چین بر امیر و چیندن بمعنی غضبناک شدن
 و روی در هم نمودن و کتایه از پر شدن بهم
 چین و ان - حوصله مرغان -

فصل فی الترمی
 چغندر - بالکس بر بزرگ
 چغن - لغتین چنگال
 چان - کشتن شامخ

باب الواو فصل فی الفارسی
 چارسو - بایار موقوف بازاری که در چار
 او باز باشد و اینچ موخندی نقول است که آن
 چل باز که هم متصل ساندت بجا بماند و آن
 چاکسو - باکان موقوف و این باشد بسیار
 و اغزنده بقدر حدس عرب آنرا شینج گویند
 که افی طلب حقائق الاشیا -

چامه گو - باکان و واو فارسی یعنی غزلخوان
 چاه جو - بمعنی خارهای آهنی سرگز که بآن
 دیوار قفاده از چاه کشند -

چربو - بمعنی چربی آمده که پیه چنانخ است -
 چرب پیلو - فربو -
 چرخ شمی رو - ای تنهار و و بیفانده گرو -
 چشم آرو - بمد الف آنچه برای دفع چشم زخم
 در بانج و کشت ویر بام بریا کنندش -

چکاو - بالفتح و قیل بالکس باکان فارسی
 نوعی از مرغانی آمده که از اسباب گوند و نیز
 پرند است اندکی از جنبش بزرگتر خوش و از
 میشود و او را بازاری ابوالمیخ و نیز قمر خوانند
 و نام فقه است از وسیقه که از انبای چکاو
 هم خوانند و بمعنی چنان نیز آمده و آن چوبی
 باشد که میان آنرا بچکانند و چندی با جمل بران
 شب کنند و نیز آداب خوانان بدان اصول
 چکا دارند -

چنو - بالضم باو او فارسی چون او -
 چو - باو او معدوله مانند و بمعنی هنگام شرط
 و طلب حجت نیز باشد -
 چیره و چیره - بازار فارسی جانوری است
 که بازیش قفاده و بند ساهی نامند -

باب الهمزة
 فصل فی الفارسی

چایله - بمعنی کفش یا انداز چرمی آمده
 چارماره - با سوم موقوف نام ساز است مانند
 چاره - جدائی از یک چایله یا زین و برین لغت
 که افی شقرا الما و چو نمی است چنانچه گوئی چاره

چرخ وره یعنی پیوسته آید که در نقش بدر
آورد و باشند.

چرخ وره - بالفتح و قیل الضم ایچ در بندگداشتن بماند
کدامی زناگو یا قیل و او فای بیغیر فایز آید.

چسته یعنی شیردان که سپند زو امثال آن
چشپیره - بالفتح یا بار فارسی طعامی است که از

آرد و غیر میان آن تهیه باد و بی می اندازند و در آن
می نهند و در غیر آن انداخته بیج چون بخورند و درین

آرد چینه نیکنند و انداخته بگل سپید میکنند تا بآج
نیوشا بهت دارد و آنرا جو سبز و غیر گویند که کدافی لقیه

چشم دریده - بجا و بی شرم -
چشم گشته - حول -

چشمک - سوانج سوزن و جانیکه او اسباب
جوش و روان شود -

چشم براد - با سوم و قوت یعنی نقطه و قوت کند
چشم کل و انه - یکا کاف فارسی یعنی چشم فرخ -

چشمک انگله - نام چشمه است در آذربایجان
چشمیش - بالفتح و کبی باشد و حد و پس آب و

استرا و آذر انگله نیز خوانند -
چخاله - هر سینه نارس -

چخانه - نام ساز است که بدش سر مندی
چخردیده - ترسیده -

چخرباره و چخره - هر که با بالفتح باد و سوم
مجموعه اول چهارم فارسی استنی که آب بی آب
سوال نامند و تباری طحله گند که کدافی لقیه

از ویابا حاره است -
چامه - شغ و نظم و قیل ایچم از می -

چانه - ایچ بند شیر و کوفی نامند که این شیخ محمد
ساعت و کتاب از حرف و سخن آمده -

چاه - معروف که زرخا خان بان نیز بطریق
چاود - نام ولایتی است از دیارب -

چاچچله - بالفتح یکم و دوم و سوم فارسی خلای
چراغیایه - بالفتح باد و سوم فارسی

چیزی که در آن چراغ نهند و از کجی بجای آید -
چراغله - بالکسر که یک است و در کتب

نامند انگه تا بان نماید آنرا که در شتاب بخورند
چرب - بالفتح چربی که بر سر شیر بند و هندش

چرخ ترسا جامه - یعنی آسمان دنیا -
چرخ زرین کاسه - یعنی فلک چهارم -

چرخ صوفی جامه - یعنی آسمان دنیا -
چرخه - ایچ زمان بدان رسیده -

چرخ وره - بالفتح یوست و نیز آید
سبز زنگ گویند و چرخه ای را گویند که بزرگ و بزرگ

چرخه پس - بالفتح و نیز فارسی که دوم است ایچ
برنگه کرده و بزرگ و تبارش جازه گویند که کدافی لقیه

چرخ و نه - بالفتح همان چراغیایه کدافی لقیه
در قینه یعنی چایه بسته و در نه مذکور است

و لسان اشعار چرخ و نه بوزن و زنده چاه
چرخ ویده - یعنی چاره جویی کرده و دیده آمد
چره - بضم اول پسر امرو و پسر ساه -

چفته - بالفتح خمیده و کثرت شده و دو تا گشته -
چشمه نشسته - بالفتح بسیار غم که بر دوک بپندد و کمر
چهره و ازده - مثله -

چکر نه - بالکسر بریده است که از اکر و ان و کار و اک
گویند تبارش جباری نامند کنانی القنیه -

چلپاسه - بالکسر با بوه فارسی کرفش گویند -
چلچله - باده و تاجان کسور و خسته چل و چله و
ساعت است که چل چاپه غلبه از این گویند اما در کتابی
یاد فرستگه تا غایت یافته نشده است -

چلمه - یعنی مفت و رایگان آمده -

چمانه - بالفتح پیاله و نیز کدوی خشک خالی
که پیاله اش سازند -

چمچینه - بالفتح با سوم فارسی مضموم شسته
از زبانیه معروف -

چمندره - خرامند -

چندمروه - یعنی چیزی که چند مرده را بپزند
کنند و در قنیه است مواته نیندکس -

چینه - بالک برده و این مختصر چینه است
و از ارزین نیز گویند -

چوب پاره - بابا و قوت باز که بر پشت
چوبدانه شبیهی خبی آمده کنانی زنگوله -

چوبینه - بابا و فارسی برنده است صحرانی
یعنی کاروانک -

چوچه - یعنی خنک و تازانیه و زخم آمده
و چوچستی را نیز گفته اند -

چپه تیره - بالفتح یک و سوم آن بلندی مرغ که در
قصر خاند و با غنای است کنند و آنکه چپه تیره
گویند غلط است -

چوزه چوزه - ثانی بابا و فارسی نواده و ماکیان
چوشپیره و چوشیره - کلاه بابا و فارسی همان
چشپیره و کور -

چون ماه چهارم هفتمه - بار و موقوف
ناچیز و معدوم -

چوگان سنبل تافته - ای حلقه گیسوی
چو قصب سوخته - یعنی پنجه‌ی سوخته -

چونا - یعنی چمنین و پنجه این -

چه - بالفتح اول بسکون های مدوره و از خلیه
برای افاده تغییر آمده پنجه با پنجه و طاقچه و مورچه
و دیگر و امثال آن و بطور بار مدوره خففت

چاه است پنجه شش و شاه و ره و راه و گاه
و کس اول اختای ثانی نقطه است که بر آید

استقام آید و در محل تعجب و در مقام استقامت
استمال کنند و صفت کثرت هم هست و بعضی

چوبه باشد و بهت تقلیل هم آمده است و نیز در
آخر لاق نمایند چنانچه در لفظ ریزاج و بعضی

آواز فرخ هم آمده که در وقت گریختن از خرین نیز
چهار و یکجه - کنایه از دمان مینی و چشم و گوشت

چهار گامه - است نیز زور و راه بابا -

چهار منقوشه کنایه از فلک که سه آمده که
فلک البروج باشد اعتبار چهار نقطه مشرق و غرب

چهار منقوشه

چهار برهفته - کنایه از معدوم و نابینا -

چهارشنبه - اسی عطارد -

چهار کاسه - با چهارم موقوف ای چهار کاسه

چهار گوشه - با چهارم موقوف و او فارسی

یعنی جنازه و نیز چهار طرف -

چهار منظره - اسی چهارم فلک -

چهره - بالکسر سیکر و روسی مردم و غیر مردم

از تراشیده و نقش کرده -

چهل ساله - یعنی عقل آدم و ملائکه -

چیلانه - عناب است -

چیره - بایا فارسی و لا و ژ و قینه یعنی نمک است

باب الیسا

فصل فی الفارسی

چاکلی - یعنی جلدی و چاکلی آمد و نیز

اسب راهوار -

چاپاقتی - بایا فارسی نان لطیف -

چهار سنی - معروف و نمودار و حقت و فرق

چادر کجلی - شب تاریک آسمان نیز گویند

چادر کافوری - کنایه از سپید و صاف و صاف

چار بروی - بابا موقوف مفتوح نام

شرح شافیه که شارش منسوب بسو چار برست

و بار بروی بحیم تازی تعریب است یا شیمف

چاه جوی - بابا موقوف و او فارسی

آن خارهای آهنی سر کمر که بدان دلا و قناد

از چاه بر کشند -

چاه ظلمانی - کنایه از دنیا و قالب بشر -

چاهی - معروف -

چپانی - مردم بے حیاد بی شرم -

چتر آسمانی - کنایه از آناه شب چاروه -

چتر سماوی - مثله -

چتر کجلی - آسمان و بار بیا -

چخنی - یعنی دم زنی و سجده کنی -

چهرینی - یعنی پیو گو سپند و بز و امثال آن

و نیز ملایت و زنی -

چرخ چنبری - فلک -

چرخ دولابی - مثله -

چرمی - بالکسر چمنه از جامه ابریشمی

و نیز چمنه از طلست که آنرا طلست چرمی نامند

چشم زاری - اسی دل زاری کدانی القینه

اما در ملاح اوات چشم زاری معنی عاوان کور است

لیکن هیچ معقول نیست -

چشم شب پیمایی - یعنی شب بیدار -

چکی - بالفتح آنچه بدان آسیا گویند یعنی حد

و ازینجا است که خانه را یک گویند کدانی القینه

چمانی - ساقی و زمان هستی -

چنگالی - باکان فارسی آنکه چنگال مال -

چنگلهای - بالفتح باکان فارسی موقوف غلبه

و باجم تازی هم آمده است کدانی زفا گویند

چنگلی - باکان فارسی مطرب ساوچان بخونی

چوتخته جوهر - اسی نیز گویند کدانی القینه و قلنگ

چو حصیدیل و مغری - یعنی هم دره لی
 و اهل دل و خرد و هم غل و داری -

چو دل کعبه گردی - اسی توجه بدل کرد
 چو کانی - بالفتح اسی که در گوی و چو گمان
 با حسن موافق علاج بود -

چو صحرای سر و پای - اسی بقرار و بی آرام
 و یا چو مهر و دوری یعنی بکوی جاده که بدانی هم
 چهار دوری - معروف و نیز گمان تا به جات
 چهار جوی - کنایه از فضا و راه -

چهار زبانی - کنایه از لغات و بهشتی چهار
 چهار سویی - ایا در موقوف بازاری که در
 شهر باشد و چهار طرف -

چیرگی - ایا در و کاف فارسی بفضل او و بخت
 و لاوری و غالی را گویند -
 چینی - شنفه چیر آمده که تباری شی گویند -

فصل فی الترتیب

چینی - با کس سحر کردن کنایه از الهیه
 اما در شرفنامه با چشم نازی و عین مملو به بینی
 و فصل فارسی آورده است الله اعلم بالصواب
 چینی - با کس در کاف ترکی افزاینه جان آفرین
 برده چنان که با چینی که گمانی شرفنامه نیز گفته

کتاب الحام

حاج حساب بجهت باشد و الحام الحامه الحامه
 یعنی زن زبان آور و نیز زبان و حار کسر همزه
 الحامیه که بهای را نماند -

باب الالف

فصل فی العزلی

حاشا - یناه کفره تقالی حاشا الله و معاذ الله
 و کبر و در شدن و قیل و کله روع است یعنی
 همچنین نیست این در هتقال فارسه اکثر
 بجای می شود و بالله می آید -

حباب - با کسر نشین غیر از انو و است فتن کبود
 حبه الله - یعنی نیک آن کیامی می شود
 بنایت سبز و در گمانی گفتگو می شود و بخوبی
 آن نقل تفاوت می شود و آن ولایت تربت
 اکثر میشد که گمان قائم در آن میزند و آنرا سر می نامند
 حبل - سنی نیکو آید و آرزو -

حشا - بالفتح نگاه ریزه -
 حشای - سرسین شدن و شاد شدن و ایشان
 و شینی کردن و مجاب غیره ناهیه -

حصار - بالضم و المد را نماند شرب بنفیه بالفتح
 چسپیدن و نیز بالکس و سر -
 حرام - شیرینی و حرام با کسر المد نام کو بهی بکه
 حرام - بالفتح سرخ -

حمیام - بن اول تبری شراب تیزی تب -
 حمیرا - لب لیم المین عایشه صدقه منی غنا
 حمتار زن کم عقل -

حنا - بالفتح معروف یعنی حنا و زین با کسر زحمت
 که اندر برگ آن خضاب کنند و کش لعل میشود و
 هند منده می نامند -

باب الباء الساری

فصل فی العزنی

حاجب - گناه -

حاجب - از پروده دار -

حب - بالضم دوست داشتن و دوستی و لکبم دوست و بافتح وانه -

حباب - بالضم دوست داشتن و دوستی و مار و دیو و قیل نام مردی و بافتح آب بسیار و قبه آب حبابا که جمع و پاره ماه -

حبوب - دانه ها و سوراخ بزرگ پایه و سب -

حبه اقلب - خون بسته سیاه که نمی باشد درون دل -

حبیب - دوست -

حجاب - با کسر مبه و نیز معنی شب در قرآن

آمده است و بالضم مع التشدید در زبان و در استعمال آنکه پیش پادشاه خمر آئیده رسانند و بافتح کوه خرد و مر و کوتاه بالا -

حجب - باز داشتن -

حجب - بفتح تین مهربان شدن و لبند

بر آوردن چیزی و زمین بلند که ز پشت -

حرب بفتح تین شانگ مال کسی و بفتح

شدن و سبکون و انکار و دشمنی و بفتح تین جمع

حرب با کسر طافه و گروه -

حسب - گوهر مردم و شرف مردم و تیره انداز

حسابه - شمار و شمردن -

نه قمار - بالضم مسلمانان و مل کنندگان وین

حوا - نام زن آدم علیه السلام که از چنگو چسپ

بر آمده بود و نیز زن که دم گون -

حور - زنی که سپید چشم او و چشم پدید با و بیاض چشم

حیثما - هر جا -

حدوا - بافتح باد که ابر را براند -

حیا - بافتح باران بهاری و فراخی سال

و شرم داشتن و فرج و زیدان آستر -

فصل فی الفار

حاشا - بودینه کو بی -

حالوما - رستی باشد رخ سیاهی مال کند

فی القنیه اما در تاج و در حرف قاف آورده -

حسد آرا - بدخواه -

حقه مینا - یعنی فلک -

حلو اسها - ای بهای حلوا -

حند فوقا - دوایت بختانی و حقایق -

حوض ترسا - یعنی آن حوض که در آن گورهای

فصل فی التری

حزنا - نوعی از سوهاست -

حزرا - دوایت رسته که پیش از بزرگ کاری

حایا - سیوه است شکل خوشه زرد در مفاصل

مانند بوز و دار و کذا فی القنیه فی القنیه نوعی که در

خطیها - باقی است که اول در حقیقین مالک

شناخته بود و حقیق نام ملکه بود از یونانیان کذا فی

اما در شعر فاما با حیر آورده است بمعنی آن نایب که

نفته استی سرخ رنگ نوشته -

حند ارا - و پیشتر کذا فی القنیه اما در تاج

در حرف قاف آورده و نایب آورده است -

<p>فصل فی العربی</p>	<p>حسیب - بزرگوار -</p>
<p>حاجات - جمع حاجت امید و مراد و نیاز</p>	<p>حصب - لغتین بهیه و آنچه آب آن شل فروزه و نیز بزم ریزه -</p>
<p>حاملات - زنان استن و بردارندگان و آبها که بردارندگان آب اند -</p>	<p>حصب - بالکسیلک کان مارز کدانی لهرج</p>
<p>حامیت - بنایت گرم -</p>	<p>حطب - بهیمه جمع کردن و بهیمه آوردن و بکون طار کار بزرگ و بکسر طار و سخت لاغر -</p>
<p>حانات - وکانهای می فروشان -</p>	<p>حطیب - بالفتح جای بسیار بهیمه -</p>
<p>حانوت - دکان -</p>	<p>حقاب - یک نوع میان بند زمان و نیز نام کوهی</p>
<p>حجرات - خانه و خیمه و شتر -</p>	<p>حقب - لغتین تنگ پالان شتر و لغتین</p>
<p>حرافت - جمع حرفت بمعنی پیش و هیز -</p>	<p>در بان حجره و روزگار -</p>
<p>حرث - مالیدن سخت -</p>	<p>حلب - لغتین نام شهری که آنجا شیشه خوب</p>
<p>حرمت - حرمتها و حرمت و شهتاد حرمت</p>	<p>میشود و علی الخصوص کاسه حلبی برای شربت خوردن و نیز زانو شستن و پوشیدن شیر و انگور و نیز پوشیدن و شیشه تازه -</p>
<p>حسام بن ثابث - نام مداح حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم -</p>	<p>فصل فی الفارسی</p>
<p>حسانات - بالفتح نکوئیها جمع حسنه است -</p>	<p>حجره پیر و اخت خواب - آنچه آب دریده بر کدانی آلوده مطلق -</p>
<p>حمت - بالفتح گرم و لغتین خاسد شدن -</p>	<p>حلی بند آب - یعنی آراینده آب بپنجه و فرایند و روید از قطره آب کدانی الملقط -</p>
<p>حلبت - صیغ اخذان -</p>	<p>حلی آب - بهتم آن نقوش را گویند که از باد و زلزله بر آب برآید و روا باشد که آفریننده بشر یعنی نطفه مراد باشد کدانی شخ المخرن -</p>
<p>حلاوت - شیرینی -</p>	<p>حوضه آب - یعنی آسان -</p>
<p>حماست - سختی و مروانگی و نام شاعر -</p>	<p>حیر آب - عنصر ملوث زمین کدانی تعبیه و</p>
<p>حماقت - المبی -</p>	<p>باب التام</p>
<p>حمریت - گیاهی که برگ او زبان آدمی ماند و تخم او مثلث باشد -</p>	
<p>حشمت - عظمت و بزرگی -</p>	
<p>حسرت - دریغ خوردن و پشیمانی سخت -</p>	
<p>حمایت - بالفتح نگاه داشتن کسی را از بدی</p>	

و پناه دادن از شدائد -
 حضرت - معنی لغوی آن فرض و بازو
 در باشد و بمعنی اصطلاحی معروف -
 حجاب است - خون بر داشتن -
 حرقت - سوزش چشم و دل از درو یا نشستن
 حرکت - جنبیدن و اعراب دادن -
 حمیت - شدید علاقه کذا فی التاج حمیت تشبیه
 غیرت و تمیز ننگ عار بشستن کذا فی الصراح -
 حوت - ماهی و نام برجی از برج آسمان
 که معبر است ماهی دارد و چون آفتاب از این برج بگذرد
 اهل بند حیت گویند و حبت بافتن گره صید
 برگزیدن مرغ در هوا -

فصل فی الفارسی

حلقه تجرید را سرست - یعنی سر حلقه
 تجرید است و تجرید در اصطلاح سالکان مجرد
 ای هر چه امر و در یابی از ان آزاد و بیرون آنی
 و تفرید آنکه در بند فردا نباشی و در مکتوبات قدیم
 شیخ همان است تجرید از علائق و ضلالت بود
 و تفرید از خودی اگر چه فی حلقه سرخ را در زیر چپ
 در دست جواب گویم نظر اول که نهایت دانه
 بابت سرد است و آن روح اعظم است که در اثر
 ارواح مجرد است در است ترست یا گویم از حلقه
 مجلس مراد است و از تجرید یعنی مجلس است
 و در عرف هر که بزرگ باشد و مجلس را هر حلقه گویند
 چیست تجرید از ضلالت پاک شود در ره آزادگان

باب الثانی فصل فی العزلی

حادث - نو
 حارث - شیر دهنده و جمع کننده مال و بزرگ
 و مزایع و نام شخصه -
 حانث - بزه کار بسبب غلبه سوگند -
 حدیث - سخن و چیزی نو و در حدیث سلاج سخن
 حضرت رسالت را گویند -
 حرث - مزارع -
 حرث کشت کاسه -
 حشاش - فواب و سمره -
 حشاش و حشیش - کلاه بافتن شب بگذرد

حدش - مرد فوغاست و چیز نو پیدا شده و بی دروغی -

حدوش - بخت بدین نو پیدا شدن و اقامه ای نو پیدا

حدوش - بالفتح کشت کردن قرآن از حق جمع کردن

ولاغ کردن و تودشتر از بیک - اندن سوزان را آتش

حقاش باضم مع التشدید نام بارست و قیل روزند

که بی آزار می کشد که گدافی اصرار

حنث - بالکسر گوگرد را حلال کردن گناه

و معصیت و طاعت

حدوش - سخنهای نو پیدا شده -

حیث - بالفتح هر جا و اینجا -

باب الحج

حاج - بتشدید جیم جمع کنند و تفتیت جیم حاجت

حج - آسیدن و درو کردن شکسته تر از خوردن

عج و حج لفتح کایم سکون دوم بچوب زادن و تیز

دادن و دراصل است تیز بدان -

حجاج - بالضم و التشدید محبت آوردن و

حجاج بالفتح و الکسر استخوانی که گردن پشیم باشد

حج - زیارت کعبه اند کردن و قصد کردن و قدم

نهادن غالبه در کعبه است و بجای که گردن تلخ

در لغت قصد و شرف عبارت از طوبی کعبه و توقف

حج بفتحین غفلت شکست بکسر کجا و ده و بوج که

زنان در آن می نشینند و پشت آستر و نیز بار -

حج - بزه و تنگی و بیعتی -

حجاج - زیارت

حج - زیارت که شستن برای نگرستین چیزی

حج - بالکسر اصل چیزی -

حج - جمع حاجت ای حاجتا -

حج - حاجت -

فصل فی الفارسی

حاج - نام فارسی که شتر انداز بر غنبت تمام خورد

و تر مجبین از آن حاصل شود -

حاجا و برنج - یعنی حلوانی که از آرد و برنج سازند

حجج - بالفتح باسوم فارسی از پنجه بالاس

و یک پنجه اندازند برای خوشبوی مانند ادب و

زیره و فلفل مانند آن تبارش نامی است و جمع آن

توابع است و در فرهنگ علمی تندی لفظ بواجب بابا

پوز بوزن توابع مدله اما به چه بایه فارسی در ده لفظ

باب الحج فی العربی

حج - بالکسر حریص

حج - بالکسر دیر و توبیخ وقت را ندن طلب

کردن چاروا -

باب الدال

فصل فی العربی

حاد - نام سپهر حضرت پیوت از ما و یوسف

حبالرشاء - پنداران دراز که به نیش بای

نامند و از احارت بگویند که نامی طب حقایق است

حد - کرانه -

حداد - آهنگر -

حسد - بدخواهی -

حسود - بدخواه -

حقد کینه -

حمد - سپاس و ستایش -

حماو - بسیار کم گوینده و نام مرد است -

حمید - ستوده و نیز نام مرد است -

فصل فی الفارسی

حواش فیون حورو - حواش مخم شد

حسد برو - بینی سد کرد -

حاجت مند - محتاج و صاحب حاجت -

حرف آخر یکج - مراد از آن هزار یکا پیش

باب الدال

فصل فی العربی

حدو - بیان پشت آدمی و سر و پیش آید
و نام گیاهی است -

حد حافو - چیت -

حدو - بالفتح بریدن -

حدو - سبک درت بودن و سبکی هم

اسب و شتر -

خند - بریان کردن گویند و جز آن مفک

و اندک آب در شراب کردن و نام شهر است

حنید - بالفتح بریان کردن بنگ گرم

رأس عرق کرده و نوعی است از وخن -

خوفو - بشتاب راندن -

باب الراء

فصل فی العربی

حابور مجلب فی سقان و شراب نواران -

حاجر - پل و بنکاب و دیوار -

حامور - فرو قوی -

حامور - گوشواره -

حار - گرم -

حازر - حذر کنند میوه و نمل و شیر ترش

حاصر - آنکه در بنکابی زره و خود را

حاشر - نام نامی از اسامی حضرت سالتین

محمد بن علی علیه السلام -

حاصر - شمر نه و درخت مار کنده و بازو از

حاضر - نمل غائب در قاج است باشند

در شمر و یاد روی حضور و قاج حاضر و نیز ضد غائب

یعنی حاضر -

حافر - اسم چاروا

حابر - سر گشت -

حبار - نشان و نشانه -

حبر - دانشمند و دانای جهودان و بالکسر سب

و دولت و صورت و رنگ و زردی دندان

حشر - بالفتح اندک چیز است بخشودن و حشریدن

و گردخانه و خرگاه و گردن بالکسر عطار اندک

حشر - بنشدن یکما و چشم و دانه سرخ بر آوردن

حجر - بختین سنگ و بالکسر کنا -

حدر - بختین زمین شرب و سبکین ال انبالا

بیزر ستادن شتاب و آن اندک آسیدن و نیز

حذر - پرهیزیدن -

حرا - آزاد شدن بنده -

حمر - بالضم آزاد و میانه سرای و هر چیز که

بنایت نیکو باشد و بچه کموتر و نیکو و بازیچه و آهواره
و بالفتح گرمی و بالکسر فتح زن -
حرور - بالفتح باد گرم و بالضم گرمی -
حریر - پرنیان و نیز بمعنی کاغذ آید -
حشر - گرد کرده -
حصار - بانگس محاصره کردن و قلعه و بار و
بالای شتر و حصرت ارف این است و نیز نام دلا
و قیل نام شهر -
حور - گویا -

حضور - آن مرد که بر زن رغبت نکند از عجز
حصیر - بویای خیا و زندان و بدقتیه بمعنی تنگ
حضار - گوینده کذا فی القنیه درج معنی گویند
حقیر - خوار -
خجور - ناسی گلو -
خور - گرم شدن و پلاک شدن و بازگشتن و
بفتن بین چنان سیاه -
خویر - خفتن یکم و کسر زدم جواب سخن -
حیر - سرشته شدن -

حیدر - شیر و نام علی رضی الله عنه و او را حیدر
ازان میگفتند که چون تولد شد مادرش خواست
که ایشان در دوشش و در ایشان ساجزاشید
و چون ابو طالب نیست که بر ویش بوسه ده
روی او بخراش پس محمد صلی الله علیه و سلم
بایدند و خواستند که بوسه دهند مادرش گفت

که روی خود نزد یک او کمین کرد و خواهر را شنید
اینک پستان من و روی پدر خود خراشیده است
این کودک حیدر است پس آنحضرت صلی الله علیه
و سلم حیدر را بر دشت و زبان مبارک خود
بدان نشکس کرد و لعاب خود بدان نش داد و از بخت
آن لعاب درای شریعت و مخزن طریقت
و معدن حقیقت شد -

فصل فی الفارسی

حاجب بار - جبریل علیه السلام -
حامل سنار - یعنی حرکت دانی القنیه و نیز
عالم به عمل و قاری جابل -
حیث استوار - یعنی ترازان مجید -
حرف کثیر - بانام موقوف رکات قاف
عیب گیر و عیب گیرند و خط را بکی و خطا گیرنده
حرکت کلمه بر یعنی روزگار غدار و در اصطلاح
ادوات بمعنی غمزه بیان است -
حسن عبارتی بر رخ مهر - ای نور مهر -
حله ای شکر - یعنی مخصوص نام طوائفی است
که از شکر سازند کذا فی الاصطلاح الادوات -

باب الزیارات الناری

فصل فی العزلی

حاجره - بازداشت میان دو چیز -
حاضر - در یک و سخت استوار -
حجاز - بالکسر مکه و مدینه و نیز نام پروه سرود
و این مابا باله نیز گویند -

باب السیمین فصل فی العربی

حارس - پاسبان -

حبس - باز بستن مورد زندان و بن قفس و بن بضم

حبس - گمان برون -

حدیقه قدس - یعنی مرتبه واحد -

خطیره القدس - بهشت -

حسن - در یافتن یکی از بواس حسه یعنی

جمع و آبرو و شرم و توق و کس -

فصل فی الفارسی

حقه کا دوس - نام سخن و نواسته -

باب الثمین فصل فی العربی

حاش - دور شدن چنانچه میگویند حاش کنه

حایش - درختای خراب -

حبش - گروهی از سیاهان اند -

حرفش - نام قبیله و جانور است که بفارس

گر گردن گویند -

خشیش - گیاه خشک -

فصل فی الفارسی

حاکمش - بایم و قوت و کاف و مفتوح بنده

و مطیع او فرمانبردار -

حلقه دست بند این فرش - یعنی زمین

حلقه گاهش - کنایه از بنده و علام -

حلقه در گوش - مثله -

حلقه نوش - کنایه از لب عشوق -

حجر - بازی شستن و در میان دو چیز دراند

حرز - جای استوار شده و نیز ادعیه را

حرز گویند بنیکه بواسطه آن شیطان غیر و

تقص رسانیدن نتواند چنانچه در مقام استوار

کسے تعص رسانیدن نتواند -

حرار - بافتح قبیله الیت از تیمم -

خراز - متخفص مسوئله و است که در دل پیدا

شود از غنغ تشدید را خرا شده اندوه و

خز - بالتشدید بریدن -

خزیز - جای درخت -

خضرت - افراط کننده -

خمر - گزیدن -

خوز - کنار -

خیز - یعنی مکان -

فصل فی الفارسی

خارم مغز - نخاع را گویند کذا فی لغتیه

دخاع مغز به نسبت را گویند -

حق طراز - حق نگار و پیدا کننده حق -

حقه باز - باز گیر و بازی گن بازی کنند

حقه سبز - آسان -

حقه بمغز - مرده دل -

کار انداز - تیر است اندازنده که خطا کند

ورز بافی ساز کنایه از تیغ و نیز

یصن عروس رزمی انوری -

خیز - نامرد -

فوق و در مطالع ساکان حقت بمعنی روح
مجرد و هم آمده -
حرف - بالضم سندان دراز که بندش
الایون خوانند و از صاحب ارشاد نیز گویند
کذا فی الطب حقائق الاشیاء و در تاج معنی
سندان گنده مسطور است -
حرف موقوف - اسخه در حرکت ظاهر
نکند اما در وزن گیرند بخلاف سروق و او معنی
حروف جمع حرف بالفتح -
حرفیف - یعنی تین دارونی که بندی کنند
گویند کذا فی زنا گویا -
حریف - هم پیشه فارسیان بمعنی همتا
و یار هم استعمال کنند -
حلف - سوگند -
حلیف - هم عهد -
حشف - کج شدن -
حیف - بالفتح تهم -

باب الف ت و

فصل فی العزبی

حقوق - آنکه در کار خویش استاده باشد -
حرق - سوختن -
حراق - بالضم حفت و تخفیف و فصاحت
حق - نام خدای تعالی و نیز خدا باطل
حلیق - گلو -
خد فوق - دیو سپست آن بزرگوار است بری کذا

فصل فی الفارسی

حرف مسروق - اسخه در وزن متر و کذا
و در وزن نیاید اما در مکتوب باشد -
حصار معلق - فلک -
حصن معلق - آسمان -

باب الکاف التازی

فصل فی العزبی

حاکم - بافته -
حساب - یعنی خنجر یا سه گوشه که بندش گویا
حسره الملوک - بالفتح روزه کرم که باید و
بچه و سیخ کنند و آنرا حساب البزغاله نامند و بگویند
در بازار بکافان شستن ممکن نه بدین جهت حشر
می برند کذا فی الملقط -

حک - بالفتح و شد و سوده کردن و فرایشان

حکاک - سوده گر -

حکم - یعنی تین پیش و هر چیزی که نرسد

و اوج جمع حکم است و نیز انزال -

حنک - یعنی تین کام و مقدار داغ -

حواسیک - باد و بادی مختلف -

حیک - اثر کردن سخن در دل -

فصل فی الفارسی

حجک - یعنی تین گل که تباریش در و نه اند

کذا فی فزنگ علی یکی -
 حسیبیک - چنان خستہ الملوک ایک و تصنیف
 حلیہ گر خاک - رویانندہ سبز -
 حامل فلک میل فلک آن دو اندیک
 میل جنوبی و یکی میل شمالی -
 حوضک - مصغر حوض و طاس بزرگ -

باب فصل فی العزنی

حایل - سار و انگہ برای صید دام نهد -
 حال - وقت کہ موجود باشد و در طلوع سالکان
 اسچہ وارہ شود و بر دل سالک تبصیر موبہت با
 بغیر حامل و اختیار آن چنانچہ خزان یا خون
 یا بسط یا قبض یا شوق یا رفق و زائل گردد
 بنظر متقبل نفس و در طلوع سخویان آب
 بیان ہست فاعل و مفعول باشد و در طلوع
 گوی باز آن فلک حال کرد چون گوی از
 میل بیرون اما از شیشہ الشاشہ شیشہ محمد خضری
 مسعود است کہ آنرا چال گویند با جیم فارسی
 و این مختص گوی نیست بلکہ در باز دیالکی دیگر
 چون فردہ بگویند چال کردہ حال شایستہ
 آفت واداعلم بالصواب نیز حال در عرف
 یعنی ہست مردم آمد حال اسچہ از چیزی باقی
 ثابت بود و ویرای آن رفتہ باشد -
 حامل - بردارندہ و نیز زن باردار یعنی آہنی -
 حایل - مانع -

حل - بالفتح کشادن بستہ و بالکسر صدمت -
 حلال - بالفتح مثلہ -
 حلول - فرود آمدن -
 حمل - بالفتح بارشکم و بردخت و بالکسر
 بار سروشت و نعتین برہ و ابرسیاہ و نام بچہ
 خال - نابہر -

حامل - مصحف کہ قطع او خرد باشد و آنرا
 بیکل نیز گویند و نیز دواکی کہ بر طرز زنا بستند
 و دوران تعذیب و جزا وینند -
 حنبل - مرد کوتاہ و کلان شکم و نام مرد
 حنبل - معروف کذا فی التاج تبکاسع است
 کہ آن مرغابی است کہ حوصلہ بزرگ دارد و در غنیمہ
 مذکور است جانور است کہ بدان شکار کنند و ہند
 گویانند کذا فی فزنگ علی یکی -
 حوقل - پیر صنعت و عاجز شدہ از جاع -
 حیاں - برابر -
 حیل - جمع حید -

فصل فی الفارسی

حساب حمل - یعنی حساب بستہ -
 حیض گل - یعنی خندہ گل کذا فی القنیہ
 و نیز سرخی گل -

باب فصل فی العزنی

حاتم - نام مردی مشہور کہ در سخا و شہادت
 او را حاتم طائی میگویند و ناز سیاہ -

حاکم داد و خاک را که حاکم میگوید بدین که منع
نیکند نظام را چنانچه در و پنج را از مردم -
حجام - خون کشنده و تراج یعنی دهن بند خشت
خرام - یعنی ضد حلال یعنی باز داشته شد
حریم - باز داشت که شوه و گرد بر گرد خون چا
ساقم - شمشیر و نام شاعر است -
حسان العجم - خاقانی -

حشم - خدمت و نیز قومی اهل حیا صحرا این
اشنام جمع است -
حصرم - کبوتر تن خوش آنگه جنام کذا
فی المایید و نیز مرد تریش و تنگ خوی و خیل -
حطام - شکسته و ریزه گیاه -
حطیم - دیوار بیرون از سویی کعبه -
حکم - میاخی و حاکم -
حکیم - است کار و کار و درست گفتار
و نام کردگار -

حلام - بچه گوسفند -
حلقوم - نای گلو -
حایم - ابر و بار -
حمام - بالتشید و تراج یعنی گریه و -
اصطلاح کبوتر و نیز چاقوی که با طوق بود
چون فاشته و قمری و کج و نیز سحاقی که گویند
حم - بالفتح و التشدید گرفتن تیغ قصد کردن
حیم - خوشبخت و غمخواره و مرد تب گرفته
آب گرم و آب سرد و خوبی و باران تابستان

و مال برگزیده -

حیر و دم - میان سینه و نیز نام پسی از اسپان
فرشنگان که بران جبریل علیه السلام سوار شد
و هر جا که سم او افتاد می بنزدستی و سار می خاک
سم او را دو گام و زین انداخته و او بانگ کرد
چنانچه مشهور است -

فصل فی الفارسی

حلقه و ام - روپایی که مانند حلقه و ام بافته
حاجم - بستان افروز -
حم حم - سان حمل -
حقه بگمی یا نافع ام - یعنی افلاک -
حکمت دم یعنی ازلی -
حله آردم - یعنی سبزه -
حلقه تسلیم - کنایه از بنده و فرمانبردار -

باب النون فصل فی العربی

حان - مختصر خانه یعنی دکان و خان خوار -
حاسن - ماه -
حاصن - زن پر مهر گار -
حب المظنون - شبهه و آینه -
جبل المتین - یعنی قرآن -
جبل المساکین - عشقه یعنی لبالب -
حذر یان - سخت تر سبزه -
حران - بالفتح و التشدید شنه و نام و لای
در کناره دریا که مسکن زرد و شت یک مصنف
و استا آنجا بود که دکانی الموائد و مصنف ایستاده
که کتابی است و علم مطلق از آنجا است -

حروفون - حیوانی ست مشابیه حرم با ذریعیه
مصرف میشود -
حرمان - بالکسر می بهرگی الحرام فحشین که وند
حرون - بالفتح اسپ و شتر سرکش و کره مار
حزین - بالضم اندوه و حزین بالفتح نام اولاد
حسان - بالفتح و کشیده نام مداح حضرت کت
پناه محمد مصطفی صلی الله علیه سلم و بضم ح م و
بنایت خوب و نیکو -
حسیان - بالضم شمار کردن و عذاب و تلخ و
و تیر با و ناوک -
حسن - بالضم نیکوی و فحشین نیکو و خوب
و نیز نام مرد -
حسین - نام مرد و حسن حین بهرگان حضرت
رسالت صلعم بود علیها السلام
حصن - بالکسر جای اتوار که از پناه گیرند
حزرون و حزن - رسید مهر و هندی
سنگینه گنجگاهانمند که از امی طلب حقایق الاله
و در فغانه یا نوشته که طرز و فحشین نوعی از
شیرات آب که بندش سنگینه نامند و در تاج است
و ابجیکون می آید -
حاضون - فحشین نوعی از شیرات آب که بندش
سنگینه نامند و با زار بود زجای ضا و جود هم
آمده است چنانچه گذشت -
حلوان - بالضم نام شهر است بر نعت و نیز مرد
که با برین و قهران برای خویش ستانند و نوازند

و این است

حلوان المرأة مهر و مرد فال گوی و معنی گنجینه
غلط است و بدان معنی جان حرام و جدان آمده است
حلان - بالکسر آلت مرد یعنی ایر که نامی الحلقه
حنان - رحیم -
حنین - بالضم نام مرد و نیز نام وادی و نیز
گفته میشود من جدای الاولی را حنین -
حیران - فرو مانده -
خیزنون - کند -
حیوان - فحشین جانور فارسان بسکون یا
حیدن - بالکسر گاه و حیدن بالفتح بلاکی -

فصل فی الفارسی

حین - خبر هر -
حائل شیطان - یعنی زمان حصار شیطان
بر فلک و زمان فاحشه و بدکاره -
حصار اولین - آشدان -
حصار ثمین - فلک الافلاک -
حصار شیان و ان - نام شهری از ولایت ورا نهر
حلقه آبگون - آسان -
حلقه پرورزون - یعنی فتح باب کردن -
حلقه برسدان زون - شده -
حلقه زن - طالب فتح باب
حلقه سیمین - آن برف که در حوض غدیر منجم شده
و نیز ماه -
حوت گروون - برج حوت -
حوض لغمان - یعنی آن حوض که تخت نبیان
نام داشت چون پیغمبر علیه السلام بر سر آن حوض

و این است

نمان نام نهادن تعالی آب آن حوض را که
در غایت تلخی بود بیک نام نهادن آن حضرت صلوات
بنهایت شیرینی رسانید -

چیلکه زنمان - یعنی ترمج بر روی و یکبار
طال بودن بر شوی اول و بعد اگر شود بر زن
خود را گوید زن آن کن طالع ثلثه کرد -

باب الواء

فصل فی العزلی

حصول الفتح آتش آماج کذا فی الملتقط اما
در تاج حشوباشین قرشت معنی آتشاید نه
و آنکه بسیار شده و الله اعلم بالنبواب -

حشو - آنگدن شبنم زن آن و پنهان نیز حشو گویند
بدین جهت که بریز قبا و بالمش بر یکند و در
اصل عروض حشو و سطر مصرع را نامند بدین

که آگین و میان می باشد و آن جاده دور کردن
حصول - باز داشتن -

حضور - برافروختن آتش -

حقوق - شواور -

حلو - یعنی شیرین مزه -

حمو - بالفتح اب الزوج -

حنو - مهربانی -

حو - سیاه لبان -

باب الهاء

فصل فی العزلی

حاجه - نیاز -

حادثه - پدید می که رسد و چیزی نویسد
و معنی قضیه نیز می آید -

حاشیه - که از لبه و جژان و شتران حسد
و مردمان فرومایه -

حانه - دکان خمار -

حاله - حال -

حامله - زنان باردار -

حبه - دانه تخم گیاه و تخم تره و نیز حبه آنکه
دوشش حصه کوچک مشکور و آن لعل میشود و بر سر نه

سیاه هم میشود و نیز نوعی از ان سفید میشود و بهند
گنجشکی نامند و کرجی نیز خوانند و حبه این دیار و

حبه که بر آب میشود -

حشمت - معروف یعنی نام و لایقی ست که در
آینجا بقامت سیاه میشوند -

حججه - بالضم معروف بر لبان و بالکسر سال
و بالفتح واحدة من الحج -

حججه - بالضم معروف یعنی خانه کوه و تارکب

میباشد و ریشانی آفتاب در آن نمی رسد

اصل بن مجرت یعنی سوراخ موش مقلد است

یا نمودست از حجه الا بل خطیها یا از حجه که یعنی

کرانه است بدین که حجه اکثر در کرانه صفت با

بارگاد میباشد -

جمله - برده و خانه آریخته تخت و جامه -

حده - بالفتح والتشید تیزی تخفیف بال

یکانه و تنها شدن -

حداثه - جوانی -

حدقه سیاه - چشم و قیل بی لعین -

حدلیقه - زمینی خداوند زرخشان میوه دار -

حرمه - زن آزاد -

حراقه - سوخته -

حرمه - بالغم گم گای بی ست برگ و زبان آبی

می ماند و تخم می شلست بود کذا فی زلف نگویند

و بالفتح و شد کورتاج یعنی که تباہ نیز آمده است

حرفه - پیشه -

حمرکه - جنبش -

حمریره - آرد و کد با شیر و روغن پزند که زانی اشیا

و معنی آرد و کد کورست -

حریقیه - بالفتح آشام گرم کذا فی القنیه ما در تاج

یعنی غصیده و پیک مندرج است غصیده کاجی

حزب الله - یعنی به منان و صاحبان غار

و عطف و جزان کذا فی الصراح و در انصاف الصبیان

یعنی رسیده است -

حسره - پشیمانی سخت -

حسره - نیکوی -

حسب الغرغاله - جان حسره الملوک -

حشقه - زیر خفته گاه -

حشقه - بالکسر کینه و بالضم و اکثر بوده ماد و ص

حشقه - غفلت فی التاج حشقه القابض

عن اخیک فی العلم و طلب الحاقه

حشوه - سنائی و مانند آن و آنچه در شکم بود

حشیه - شله -

حصاه - سنگ نر و سنگ که در شانه بود

و الحصاه کثره العدد بمعنی الحجاۃ الزانیة یعقل

کذا فی التاج -

حضره - نزدیکی چیزی بقال کلمه بحضرة فلان

به سه حرکت آمده است و نیز کرده اگر دسر و

درگاه و الفتح نهاد حاضرندگان -

حضیره - بالفتح گروه اندک از لشکر که غر کنند -

حطامه - خورده و ریزه -

خطیره - بالفتح عابی شب بودن سواران

که از شاخ و رخت و یوب درخت رخت کنند

تبرانی گویند کذا فی التفسیر و نحوه که برای چاروا

و غیر آن سازند و بولایت -

حقد - لغتین از یکدیگر و بخا و مان کذا

فی التاج و معنی نیز و نیز مستعمل حقد کلمه کجایه -

حقد - لغتین از یکدیگر و کذا فی التاج و نحوه

حقه - بالضم ظرف جوین خرد بود و پندش

سنگ به و اکثر نزد عطاران باشد و بر از یکدیگر نیز

بود و حقه یکبار ششصد ساله -

حققه - بالضم دار و در و چکانیدن بیکارها

حقیقته - علم و یقین و کراۃ نیز می که بازداشتن

و نگاه داشتن آن بر تو واجب باشد و حقیقه الله

ما یبصر المیه حق الامر و جوب و یقال بلغت حقیقه ما

بذل الامر یعنی شانه کذا فی التاج و در اصطلاح

صوفیان حقیقت است و گویند یعنی چیزی که بر آن

چیزی دیگر است و آن هیولی است و هم بدین معنی گفته اند حقیقه کل شیئی هو الحق و بعضی میان حقیقت و ماهیت فرق میکنند و شرح کتاب گمشده از نوشته که حقیقت ظهور ذات حضرت حق جل و علی است بی حجاب تعینات و مجو کثرت محبوبیت در شفعه انوار ذات -

حکایه - سخن گفتن -
حکمه - بالکسر استوار و زبان دارنده از ناشاست حکومت - بالضم قضاء -

حله - بالضم از اراده و او بالکسر و قتل بالفتح نام قبیل و مقام منزل و نیز نام شهر است کذا فی القتیة و التلج -

حلیه - بالضم شمعدان است که اهل بندگی گویند حلقه مجلسی که در وقت سته بود و حلقه زر و نقره و اشغال آن و حلقه زلف نوبان -

حلیه - بالکسر آرایش و پیرایه و نیز بمنی صورت آید چنانچه در خطوط می آید فلان تن من الحلیه بشیر یا و نامی که ضرب القتل بود در شهر حلیه نام زنی که حضرت صلح را شیر خوار بیند -
حماه - مادر زن و گوشت ساق -
حامه - کبوتر -

حمایه - نگاهداشت از بدی و پناه -
خاله - بالتشدید زن بارگشته -
حمدونه - بالفتح بوزنه کذا فی القتیة -
حمره - سرخی و نام شکل و هم علم رمل -

حمیه - معروف و تنگ -
حنه - زن مرده کذا فی التلج و نیز حنه زین آن یونی است که سپان را بدان بی میکتند یا خام می چمند -
حنجره - نای گله -

حواله - بالفتح و التشدید غزال کذا فی القتیة -
حواله - معروف یعنی نقل وین از دهنه خود بدین حوالیه - بالام فتح و یکسر لام خطاست یعنی گریه -
حوصه - مکان خباز -

حوصله - بفتح کیم و سیم و چهارم لام مرغ کذا فی الملتقط و یعنی همت نیز مشتعل است -

حیه - بالفتح مع التشدید مار زنده و کثرت دراز حیا حقه - بالکسر حلقه تنگ اسپ -
حیلله - بالکسر کبر و غما و چاره -
حیره - زنده شدن و زیستن و زنده گانی -

فصل فی الفارسی

حریر سینه - با چهارم موقوف یعنی نرم سینه -
حریف آب - مذاق یافته ای مرین مفت و کوف یافته کذا فی القتیة -
حصن - فی زوره یعنی آسمان نام شهری و قلعه -
حصار فی زوره - آسمان -

حلقه سفره - آن حلقه که در کنار سفره میدوزند حواله گاه - مقام تفتح که گریه و گریه و شهر باشد با طران کوه و آب -

باب الیام

حرفی گریه - زنده گانی

فصل فی العربی

حی - نام خدای عزوجل و زنده و نام تبیله
که کم از شب باشد و گیاه تر و تازه -

فصل فی الفارسی

حامل و حی - خبر نیل علیه السلام -

حجاب و حجابی - یعنی شب -

حجاب و حجابی - یعنی ابر سیاه و آسمان و غبار

حسراتی - رازش که بتازیش قاطع طریق گوید
و نیز آنکه در امر او باشد -

حرف گیری - یعنی عیب گیری و عیب گیری -

حسن عاریتی - یعنی آن خال که از روی

بروی عروس نهند و هر آرایش که غیر حسن فانی باشد -

حسن میمندی - نام وزیر سلطان محمود گنگیز

حصار و حصار - یعنی آفت و آن آهنگین کذا

فی الملتقط و نیز آسمان اول را بدین سبب میگویند که

آسمان اول از اولاد دست و نیز هر حصار که

سخت و لافچ باشد -

حصن و حصار - یعنی حصار و نیز آهنگین آمده

حق گوئی - با کاف و و او فارسی نام پرنده

که تمام شب بشنخ و درخت آویزان حق حق گوید

و چون روز شود و مخفی گردد و کس نبیند و آخر شب

از دهن وی یک قطره خون بچکد -

حقه باز می - بازگویی و چشم بندی -

حکم اندازی - درست اندازی و حکم انداز

حلالی - بامای فارسی صفت است که بتازیش بچکد

خوانند کذا فی القنیه و نیز بعضی حلال زاده و حلالی

حاجی - نزدیک -

حاجی - مبالغه کننده -

حاکمی - حکایت کننده -

حالی - بزبور راسته -

حامی - حمایت کننده و نگهبان -

حاروی - بازگویی کذا فی التاج و معنی ما بر سر

جباری - بالضم نام که بیست و یک سالگی در

حبشی بنوب سیاه و ایشان سیاه میدانند

بدین مناسبت هر که سیاه می باشد او را حبشی خوانند

و هم بدین در اصطلاح یسحاق سکارا گویند که آن

سیاه میشود -

حاصلی - زن باردار -

حجر الجبش - جنس سنگ که در زمین

جبهه باشد رنگ وی سبز باشد و چون او را آب

بسیانند شیر آبی از وی بیرون آید و آن آب

نیز بود چنانکه زبان بسوزد و صفت آن آب است

که بلغر که در معده جمع شده باشد ببرد -

حصینی - سید مشوب با میر المومنین علیهم السلام

و نام پرنده سرو و حسین است -

حجی - بالکسر بافت مقصود مرغزار -

حواری - بالفتح یا و هم بدین اصحاب عیسی

حواریان میگفتند که ایشان یاری میدادند عیسی

علیه السلام او قیل الحواری الناصح و صله اشقی

حواشی شیع حاشیه -

روزی بر گرو و وزیر آن آفتاب ارتفاع
 بگویند بکند زوال بخوانند چندی آفتاب
 و روشنائی او زمان جهان و قوی بشری نیز
 بتدریج و در کتب و دنیاوی نقصان پذیرد
 کذا فی المواند

فصل فی الفارسی

خاتم کو یا - یعنی دهرن شاهان و شاه
 خارا - سنگ تخت و تخت و کرسی و جاسم قیمتی
 ساده و مخطط باغده و غیره یعنی خا یا تمام الف
 کذا فی شرح نامه در زبان کو یا گفته است چنانچه
 که آنرا صاحبی گویند و گفته اند خا را عنانی یا

و خا را شتری جان عنانی است -
 خال عصا - کناه کذا فی الفیه -
 خاتمه بالا - آسمان و ملا را علی -

خا و لون و یا - ای شمشیر و پیکر و پیکر
 خانه خدا - خداوند خانه کذا فی الملقط

خدا - بالضم فارسیان اطلاق این لفظ تنها
 بر خداوند تعالی میکنند بحدی شیخ واحد
 مینویسد که اکثر محل و زحل فارسی لال سمج
 بوده است که ایدون بدل مملعه خوانند مگر لفظ
 خدا که تشبیه نام خدای جل جلاله بهیست و خست
 امیر شما را بهر چه که بانی بدل مملعه میخوانند و اند فاما
 چون مرکب متعلق باشد مثل خانه خدا و خدا و خداوند
 آن بهر گام اطلاق آن بر غیر خدا هم کنند و معنی آن
 خداوند خانه و خداوند دولت بود -

یعنی حلال بودن نیز آید -
 بافتح باجم فارسی زلیبانی که یک
 حلقه باشد و آنرا بهفت رنگ میکنند کذا فی
 نسی - کترین با سوم فارسی جان خاک است
 که با الف نیز میخوانند

خوشنمای - یعنی بجا موت -

کتاب الحسام

انجاشعرا لاست یعنی موی بی حساب شصت

باب الالف

فصل فی العربی

خیار - خیمه نشین -
 خضرا - قدر است عظام شام و منبر و درج
 گفته است خضر اسیر است که سیاه نماید از سیاه کردن
 و نیز آسمان را گویند -
 خطا - شهر است از ترکستان بین شک خیز
 بنسب بخبر و یان و شاهان و ضد صواب -
 خفا - بکسریم و بفتح پوشیدگی -
 خلا - خالی شدن و خلوت شدن از پیش
 خطا استوا - نزوی که حکما حدی است بهر
 در وسط اسما که یک سر او قطب شمالی و سر دیگر
 قطب جنوبی پیوسته است و در برابر قطب استوا
 دیگر است و چون آفتاب بغایت درجات که
 وقت استواست میرسد سایه پنهان میشود بلکه اثرش
 بنماند و ارتفاع آفتاب استوای و اذان قیتم آن
 خط استوا بود چون آفتاب بدان خط رسد

خرگاه مینا آسمان -
 خرمن گردا - گردانی که در خرمن گردانی کند -
 خسرو درین عطا - آفتاب -
 خنم بدید نیشیت کمان را - ای معاینه را
 در کمان اندازد و گردانی آفتاب -

خرم فصفا - آسمان -
 خود حاجت نبود آسما - با او معد و کشت
 در مقام توحید بجای رسانیده که ذکر الله تمام نشود
 خدا شد و بیک حق مانوس گشت گردانی الموائه -
 خود شما - با او معد و کشت یعنی سر خود و پست و تکبر -
 خود کیا - با او فنا یعنی نیز نیست که او نباشد -
 تصرف کنند و مانعی نباشد و دیوانه مزاج و مانع
 خنیا - با نسیم سر و کوشش یعنی شاد و بی خنیا گردانند
 خوان لغیا - یعنی خوانی که گردانان نواز کنند و
 صلاهی عام درو بند و آرا خوان کرم هم گویند
 خوشا - با او معد و با او فنا و نوازی نیز نیکو
 که کتابش طوبی خوانند و نیز خوش -

خیمه خضه - یعنی فلک گردانی الموائه -

باب البهار التاری

فصل فی العربی

خایب - نوسید -
 خراب - ویرانی و درش فتنه گفته است
 خراب ویران دست خانج -
 خضب - فراخی سال -
 خضیب - زمین بسیار بلند و سال فراخ -

خصی اکتلب - بچ گیاهی است با میوه گردان
 آمده و فیه ایضا که گیاهی است مانند خصیة اکتلب
 خصیة اکتلب - گیاهی است شلخ مرغ
 و برگ گرد و دار و المشهور به اکتلب مصر می بندوی
 سیر با و دو که نیز اقسام می باشد قسمی که بی تخم است
 و آنرا اول گرم تر و دومی و مقوی و عصبه است
 که تخم سیاهی دارد و در ورم گرم و تر و جهت امر آن
 سوداوی شود و آنکه تخمیش در ورم بقدر دوزخ
 و اندونش سفید با از جهت ست و در ورم تر و
 بنایت بی و آنکه تخم او شبیه کمان می باشد و در ورم
 گرم و با شعله و فتنه بود و تحریک با و قوی تر
 خطاب - رنگ -

خطاب - نند عینیت یعنی با پنجه با جگر
 سخن گویند یا پنجه تو و شما و در مقام فارسیان
 چون صاحب یکی را خطاب کند یا بر وقت
 شود و گویند فلان چنین خطاب یافت -
 خطیب - سخنگوی مردمان -
 خیر الثیاب - جامه سپید -

فصل فی الفارسی

خاتون عرب - یعنی کعبه الله -
 خاتون خر که خجاب کنا یا ناه و آفتاب
 خاک و آب - یعنی قالب بشر -
 خراب خر که آب یعنی آن آلت چوبین
 بر کانه رباب و اشال آن بود و رباب بر و
 خر که خجاب یعنی آفتاب -

خراب - بالفصح زمین نمان که در آن کما بماند
 خانه خوب یعنی تختین با جیم فارسی چوبی
 ملاحان بدان کشتی برانند بتاریش روی کلبه بماند
 کردان نامند کذا فی القتیله -
خشب - خم بزرگ -
خشب - بالفصح صفت -

خواب - بار او و حدود و نیز بار او فارسی است
 نیتین بیدار است و نیز آنچه در خواب و بیدار
 که بعضی بر وی گویند -
خواب - سخی که نگار کشتی بدان بند
خوشاب - مر و اید در خشنده و اید
خیراب - بایار فارسی موج آب -

باب السار
فصل فی العربی

خرابات - بالفصح طرب آباد و می خانه کذا
 شرفنامه اقوالین جمع خراب است و معنی لغوی
 آن خرابه است و جای پریشان و طرب آباد
 می خانه که خرابات میگویند بدین که در دیار اسلام
 اکثر این همه خارج آبادانی شده میباشد قبیل مشهور
 مخففت فی الاستعمال یعنی صفت مسالنه و معنی
 آن بسیار و بیان کننده است و طرب آباد
 با خانه را که خراب میگویند هم بدین که آن خراب
 گفته و مردمانت -

خرافات - بالفصح سخنان افروش و پریشان
 و خرافه و احادیث است کذا فی شرفنامه و

در صراح مذکور است خرافات حکایت شرف خرفه
 نام مردی پیری زده که ازان حکایت میکردی
 و حکایتی که باور نمیداشتندی گفتندی که هذا
 حدیث خرافه و فی الحدیث و خرافه حق و در شنیده
 مذکور است خرافه بالفصح سخنان شیرین خوشش
 خرافات حمود است -

خریت - بالفصح و القتیله راهبر و استاد
خطوات - بالفصح تختین بسیار گام نهاد -
خفیات - بالفصح نگاه مردان سر
خفت - بالفصح آهسته سخن و کم و از کبرین
 و سخن نرم و آهسته -
خفیات - بالفصح جمع خفیه یعنی پنهان شده -
خفوت - مردن و فرو افتادن آواز -
خلوت - یابی خالی و با تحریک مرد و دروغ
 و فریب و مهند -

خبر است - بالفصح و القتیله نام مردی از انصاف
 که با زنی روغن فروش گاه خود کرده بود و در عهد و
 حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم و من
 اشغل من ذات التحین و ربا بک زن مذکور بود
خیر الحکات - یعنی نماز -
خیر السکنات - روزه -

فصل فی الفارسی

خاتون کائنات یعنی کعبه الله و نیز کنایه از
 فاطمه زهرا معنی الله عنها -
خاست - بر وزن ذراع غلیو از کذا فی القتیله

شالیت - ابرامو قوت آنچه از زبان
و ایشان آن گردید که در پنج کشت فرو بردند
و حفظ را به بندش بار خوانند -

خاک شست - بار ابرامو قوت در بار بار قوت
چنانچه فرو برد که در شستش آمد و در خاک
تبارش فرو برد و به بندش نامند و نیز می رود است
که به بندش کهنل نامند -

توار زمانه با خمر است - یعنی هر گلی را در خمر است
و هر عسری را بیری است
خاک شست - یعنی بنده و طبع و تقوا و جود است
خاک را با دست شست - بنده -
ت خاک خفت - کناه از خاک پوشش -

تواند شست - و بنا -
خمر را چو در طایب بکشد شست - یعنی در
و شیرینی بخوردی غالب آید است که از دست
بقوت و نبات است طلب طبع و یکد -
خمرگاه کاوش شست - آسان -

خمر و در خط شست - یعنی مثل درون خمر
خمر و در خط شست - یعنی مثل درون خمر
شد و در خط شست که درانی الهام -
خمر و در خط شست که درانی الهام -
معنی است تعلیم و علم -

خمر و در خط شست - آسان -
خمر و در خط شست - آسان -
خمر و در خط شست - آسان -
خمر و در خط شست - آسان -

برابر قرص و نان تنگ برنج مژده می بخشند -
خشت شست - صد آجابه نو پوشیده باشد
خشت سال آفت - این همان -
خطاره شست - آن خط که در میان شست
اسب به از افت کذا فی القنیه -

خفت - بالغم خیدیدن و خفتن و امر آن
یعنی در غلاب شو کذا فی القنیه اقوال مطلقا
ما صنی نیامده است مگر همین و یکی دیگر سفت را چه
این هر دو مانی مضارع و صنی نیامده است تا امر
از آن برگردید چنانچه گفت و رفت را گویند و
رسیده آمده است پس مر آن بحدف دال که
علاست مضارع است و فارسی بنا کرد می شود
اگر گوی خفت را مضارع آمده است گویم کاسم
که این مضارع است بلکه مضارع این چنینست
آمده است لیکن بعوض است این هر دو مضارع
بنای احتمال کرده برای دال پس امر آن
بحدف دال ضرورت بلفظ ما صنی باشد -

خواج گریبان چو پاشی که گشت - اول نور
حاصل کرد و قول می دل دست گریبان عقل و
خواست - با و او مدول و نوست یعنی مال کذا
فی القنیه و نیز ما صنی خوا و مدول یعنی معده آن هم
آید چون با صفت و گشتی چنانچه گوی خواست
خدا برین بود یعنی ارادت او -

خود پرست - یعنی خود همین و متکبر هم
خود پرست - با و او مدول و نوست و مالیه و راه
خود پرست - با و او مدول و نوست و مالیه و راه

خیره دست - مردم سرکش -

باب الحجام

فصل فی العربی

حجام چشم زدن و تیز دادن -

خترج - عیش خوش -

خرج - معروف -

خرماج - آنچه در زمین خرابی لازم آید و

خواجه سرگزید -

خروج - بالضم برون آمدن -

خلیج - چیزی که از بوی بزرگ بادرشند و پایه از رویا کذا فی التاج و در شرفنامه میگوید شامی از روی که طرفی از روی و کاه دیده آب بریدهند و سی آنرا دو گات گویند -

خیشنوج - بالفتح پنبه و آنکه کذا فی التاج -

فصل فی الفارسی

خج - بالفتح آن گرانی که خواب مردم را فریاد کند قیل بسوم فارسی هندی اش اچما نه نامند و در دفا گویند یعنی دیو شبیه گفته است -

خشکاج - بالضم فارسی خشک گوشت یعنی آنکه از نزاری گوشتش آب استخوانی چسبیده شده و از روی بوی خوبی آید بازیش خیره خوانند کذا فی القسبه -

خرم - بالفتح و ضم هم رنگی از رنگهای آب کذا فی زفا گویند -

خر و تاج - اصاحی و پیشوا و معظم

خضر - بالفتح یکم و ضم سوم سبز است ترش خورنی تبارش بقله که آنجا گویند و هند ساکونیا خلیج - بالفتح و بزرگ که بازیش ابلق نامند -

خنج - بالفتح ناز و طرب فتح -

خونج - گلزار غان -

فصل فی الترکی

خج - جانور است کذا فی زفا گویند -

خروج - بالضم با و او فارسی خروج -

خفج - بفتحتین همان خج که گذشت -

خسج - بالفتح نام ولایتی از ترکستان زمین -

خصلی - ست ترکان -

خج - بالضم نام گلی که از تاج خروس میگویند و نیز گویند که گوشت آن بر آن شبیه و سواری

کنند و آنرا شکل واک و غم و قح و قح هم گویند

باب الحامی فصل فی العربی

خالق الاصلح - پیدا کننده بهجتا -

فصل فی الفارسی

خواجده مساح - یعنی حضرت رسالت نیا چه صلوات

والساح کثیر الخیر -

خنجر صبح - سفیدی صبح و آفتاب -

باب الحمار

فصل فی العربی

خاخ - روضه است در میان که و دینه -

خوطخ - یکی از اجناس خطه است -

خلخ - بالفتح یکم با و دوم شد و ضم و هم نام شهر -

خج - بالضم نام گلی که از تاج خروس میگویند و نیز گویند که گوشت آن بر آن شبیه و سواری

از ترکستان زمین و نیز ولایتی است مشک خیر منسوب
بمهر بویان که ذاتی شتر قناره در سان لشکر اند که دست
خلج بوند قنخ نام شهر است ملک بلاد است خوشبویان
خونخ - نام او ریس چغیر علیه السلام -
خونخ - شفقنا لو -

فصل فی الفاسحی

خوشه چرخ - برج سنبه و الله اعلم بالصواب

باب الدال فصل فی العزنی

خاله - نام قرابت و در حضرت رسالت پناه عالی
علیه سلم پسر لید و نیز نام پدر یکی که صاحب
فضائل و مکارم بود که ذاتی شتر قناره و در اوقات
که این کارکن امیر المؤمنین منتهی علی بن محمد است
بن عباس بود و او را خاله یکی میگفتند و نیز
نام طایفه که قریب عهد حضرت رسالت علیه السلام
در حق آن حضرت صلی الله علیه و سلم فرمود و رسا
یا بنت نبی انما عه قوم لیکن او نبوت خود را طاهر
نگه ده بود و در دنیا و قضا او چنان بود که او با قوم
ساکن بود و در بلاد عدن پس بیرون آمد آتش ظلم
در ظاهره پس با بغات و زناحات و موافق
و جز آن سوختن گرفت پس قوم او توجع بدیدند
او بعضای خود آن آتش را زود تا آنکه بازگشت
آن آتش و آن مناد پس گفت مرا ولادت خویش را
بخوانید و را بعد سه روز نام را اگر میشناسد و ز
او از بیرون آید و نیز پس هرگاه در آید در آن خانه

صبر کند قوم او و روز و شیطان و سوخته کرد
با نشان طاقت نماندگان برزند که او هلاک شد پس
ندا کرد و ندش پس بیرون آمد از خانه و او را ازین
که او از دور سری حاصل شد پس گفت ختمونی و اتم
قولی و نبی باز خبر موت خود که و گفت مرا قبر خواهند
و بر قبر من نقب خواهند بود تا چهل روز قطع غم
که مقدر که او خمری دم بریده باشد خواهد آمد چون
مقابل قبر آنکس بایست پس آن قبر را بکاوند تا او
بخیزد و خبر دهد ایشان را باحوال برزخ و قبر از
ایقین و در میت پس منتظر بودند تا چهل روز را
قطع غم و پیش آن قوم با ستاور بر قبر او پس
خواستند برونشان قوم را که بجا و نذر قبر او را نشان
یاد او رود و بسبب جهالت خود که مار را عاز خواست
خواجه گفت اولاد تو مثل القبر اقر من بعد
چو دم و خنجر او را نزد منی رسالت معلوم آوردند آن
زنان شد خیاخیه بالاندشت و او را خاک الدین
سیان می گفتند و این قصه در قصه رقصی مسطوب است
جست احمد - رحیم آهن -

خند - بالفتح رخسار -

خضد - عود و طب و یابس -

خضد - مرو تیز و خوش در راه -

خلد - بالضم نام هشته و جا و دان بود
که ذاتی المستاج -

خود - مرو جوان نیک خلق -

خیر البلاء یعنی که و مدینه و بیت المقدس

فصل فی الفارسی

خاور جانور بنده در فایت شهرت که آنرا
غلیو از نیز گویند کذا فی شرفنامه و در فرمینگ
مولانا خلدین کما نکرند کورست که باز را گویند
و در فرمینگ سه اسمی طوسی است خافیه ای
ز عنن یعنی کویل و آنرا خا و نیز گویند زیادت
اقول و فیه نظر بر این تفسیر عنن کبیر یا فیه
خاک می نهام و آنجا خافتن از خاک بود بجهت
متوانع نیز آید.

خاسیه - باد و هم فارسی که آن خیم است
نام دارد و کذا فی شرفنامه و در فیه تفسیر
دارو نیست که آنرا بادا و در گویند بتاریش شامه
و بهندوی و هماده گویند.

خاک شده - باکان موقوف یعنی خوار شد -
خاک و باو شد - خوار و ناپدید شد -
خالف و با نون موقوف عین فتح خوانند
خانه باو - یعنی بزران و دلو و جودا -

خامه صیاد - یعنی کاره صیاد -
خاک می کنند - اسی بندگی و خدمتکاری کند -
خجند - بالضم نام شهر در بلاد اوردان و اردن -
خداوند - یعنی صاحب بزرگ -

خر او - بالفتح و التثنی نام بادشاهی که بدش
منسوب بود کذا فی الفیه و در شرفنامه
میگویند نام مبلوئی ایرانی و بالفتح مع التثنی
غلیو از نیز عنن یعنی کویل کذا فی التفسیر

و فیه نظر بر این تفسیر عنن کبیر یا فیه
مکر و فرمینگ سه اسمی طوسی -

خر و - بالفتح کل که بتاریش طین خوانند کذا
فی شرفنامه و در فرمینگ یا میگویند توده کل و خرد
بالضم ضد بزرگ -

خرو منگ - دانستند و قاتل و دانا -
خرسند - بالضم قانع و آنکه همیشه خوش بود
و در فیه یعنی خوش و خوشنود مندرج است -

خرو او - بالضم مدت ماندن آن قاتل هیچ جزا
که فارسیان یکماه گویند و بهندیش اساره گویند
کذا فی شرفنامه و در فرمینگ یا میگویند بهشت روز
خرو بر راه طبع آید - اسی خرو از نفس پرورش
خرند - بفتحین گماهی است بلند شنان -

خوش بر آفتاب قلم رانده یعنی سحر ز ساره و سحر
ختم و به - یعنی کز شود و ضد علم به -
ختم به به - یعنی زود و منع نکند و نتواند کرد -
ختم لا جود - بالضم آسان و نیز جمعی که از آن لا جود

خود - یعنی او هم آید کذا فی شرفنامه اقول خود
لفظ لازم الاضافه است و مضان با اکثر اوقات
محدود می آید چنانچه در عربی لازم الاضافه است
و مضان الیه او محدود آید و لفظ خود ضد غیر است

معنی زیر را چه چون میگوئی فلان او آن خود است
معنی آنست که از آن غرض نیست و مضان او
نفس است چنانچه معنی فلان بذات
خود نام چنانچه گوئی ما خود او را میگوییم یعنی بذات

نمی شایم و علی ذرا فتنل مادر چنین محل معنی بلکه
طاهرست و جانی که میگویند خودی خود را دور کن
یعنی خود بودن نفس خود را دور بکن و دور است -
خود - با و او فارسی کلاه آهنی که بهنگام
بر سرش بندند -

خورد - با و او معدول اکل کرد و خوردن از طعام
و میوه و بزرگان و خوردن و ریزه کذا فی شرفنامه
و نیز معنی ریزه ریزه کرده آمده است چنانچه گوئی
بشکست خود یعنی شکست و ریزه ریزه کرد و خوردن
خورد و هر - با و او معدول و سیم مضموم یعنی
ریزه ریزه و در تاج مصداق تر چوبه کسر خورد و هر
ای شکستن مندرج است -

خوشمید - با و او معدول و با فارسی آفتاب
مقدار مساحت و سی صد و شصت بار چند جرم
زمین است چون شب زیر زمین رود زمین
بالای وی چون وزمی باشد فرازین بری نیز نام
مردی و نام زنی معشوقه چربشید که گفت آن
سلمان نبشله است -

خوشه و گلو آورد - یعنی بخت شد و قریب
در رسید -

خوشید - با و او فارسی خشک شد و کرد
و خشک کردن و شستن -

خود - تمکد کذا فی شرفنامه و نیز معنی خداوند
آید چنانچه گوئی خدگار ای خداوندگار -

خون دل و برین ناخن آورد - یعنی

خون دل خورد و قیل سینه خود خراشید -

خوبد - با و او معدول مختصر خواهد و در دیوان
سوزنی در اکثر محل است

خوید - بالضم کشت زار بود کذا فی شرفنامه
اقول خوید و زحمان خام جبر گویند -

خیمه زو - یعنی فرود آمد و بنیتم شد و ترو
کرد و لشکر کشید -

خیمه گبزو - آسمان -

خیرم چون با و - ای بلطاعت بر خیرم شتاب
خیرم کذا فی القنیه اقول معنی اول از انظار کذا فی

مگر آنکه این با و با و گروم را باشد -
خیمه جرازو - ای لشکر می کرد -

خوی از لعل و ان شد - ای شرمند شد
و شفت کشید -

خیر با و - بار باره قوت لغت و عاست -
خوشک آورد - با و او معدول و کاف و کاف و کاف

یعنی آید خوشک کذا فی زنگنه -

باب الدال فصل فی العزلی

خاف - ز عنن یعنی گویل و اگر از او نیز گویند
بزیادت بار ممل چنانچه در فرهنگ لاسی است

مسطر است و فیه نظر کما مر از انبته غلیظه از و نیز
ز عنن یعنی گویل کذا فی القنیه و فیه نظر کما مر

خط بعد از و نام خطی از خطوط جام جم و در
قنیه یعنی پایله البالاست -

نقصیت الحی و آنکه او را اهل و عیال نباشد -
 خنذیر - بالک طویل -
 خواو - بالفتح آمدن در وقت غیر معلوم -
 خورنذر - یعنی دو و از دهم روز از ماه -

باب - الرار
 فصل فی العربی

خامسر - زیانکاری -
 خاطر - آنچه پیش دل آید بر سر یا کاری -
 خالی السیر یعنی تیار و چون که آید اتصال -
 خیر - بالفتح آگاهی و با هم دانستن -
 خبیر - آگاه و دانای -
 مختار - بالضم آگاه کردن کشت و باغ از
 گیاههای خود و کذا فی شرفنامه بالفتح مع التثنی
 فریبیده کذا فی التاج -
 خسر - غدر -
 خشر - لبس -
 خدر - حیران و ست و کاهل -
 خمیر - آواز شیر شرب آب و باد و سحر -
 خمر - بالفتح و با خمر شد و کل سخت تر و تیره
 و کل کذا فی شرفنامه و در تاج یعنی سوار و آسب
 خسر الحمار شخار کذا فی بعض اطب -
 خسر - زیانکاری و پدراکن و پدر شوهر معنی
 آزار به شرفنامه -

خضر - سبز و نام صاحب سی عایه السلام
 و در نبوت ایشان اختلاف است و در ولایت

شبه و شک نیست و ایشان را خضر بدان
 میگفتند که هر کجا که می نشستند سبزی شد
 بدین سبب که ایشان آب حیات خورده بودند
 خطر - بفتح تین قدر و عظمت و دشواری
 روستق که در میان نمندش و چون در چیزی بود
 بنده مثل تیر انداختن و گوی و چوگان بخت
 و امثال آن کذا فی شرفنامه و در تاج یعنی شتر
 چنانچه گویند با خط لید اسی مثله فی خط اشراق
 بر پاک و در شرفنامه بهین معنی را به شواری بیان
 کرده است اما از آن معلوم نمیشود که چه این سبب
 نوع و شواری است -

خطیر - و مانند چیزی و مردی با قدر کذا فی التاج
 خلج العذار - اسب بی لکام و شتر بی هاس -
 را کرده و روان شده و مرد کوسه -
 خمر - می یتقال با عذره خلج الانحرانی نیست و او شتر
 خمار - بالفتح و آلات طبع و که برقی که بعد از خوردن
 شراب حادث گردد کذا فی شرفنامه و بالک طویل
 و بالفتح مع التثنی و می فرزند -
 خمیر - بالفتح و الحیر همان بود و در شرفنامه
 خنجر - دشنه و در شرفنامه مذکور است و نیز
 یعنی روشنائی آتش و ماه و خور و امثال آن آید -
 و بدین معنی تیغ و شمشیر آمده است و بعضی طبع
 بمعنی فرما و می ندوی آمده است -

خنصر - انباشت خرو -
 خیر - نیکو و مال و در قنیه یعنی اسب مطهر است

نویسند که در شرفنامه

خیار - چیز بی برگزیده و میوه معروف است -
 خیمبر - بالفتح نام قاعه معروفه فی التاج اسم وضع
 خیمعور - بالفتح اعقاب و سرب کدافی التاج
 و فیه ایضا اعقاب شمس مانند تازیکی از نو افروید
 و اقبال اعقاب شمس السرب و در صراح مذکور است
 خیمبر را پنج بریکه طالع نماند و نباشد چون سرب جز آن

فصل فی الفارسی

خاک در - اسی مقیم در -
 خار خار - با سوزم موقوف یعنی تعلق طبع خلج
 و خاریدن نام و امر آن که خاریدن خار خارنده
 خار پیچهر - با چیم فارسی حادثه -
 خاوم پچهر - ز نعل -
 خاک لادن غرور - با سوزم موقوف یعنی دنیا
 خاکسار - با تاج نام معن قوتی که جایش صفت اقبال
 بود و خوار و در و دالوده و فقیر -
 خاگستر - از خا از بزم و غیر آن بعد از سوخته شدن
 بماند چند شش که نامند -
 خانه شش در - بالفتح دال یعنی دنیا باعتبار
 جهان است -
 خانه شیر - پستان بایه فارسی برج است -
 خانه گیر - گیرنده خانه و خانه را گیر و معنی بازی
 چهارم نزد و آن هفت بازی اند که فارو و دوم
 و نیا و سوم ششماره و چهارم خانه گیر و پنجم طویل
 و ششم هزار آن که از هزار و ده هزاران نیز گویند -
 هفتم منتهی -

خاور و مشرق و نیز مغرب را گویند کدافی شرف
 و در قنیه مذکور است خاور مرکب است از خا و خمر
 را و همد ساکن و و او برای حطفت یعنی خر که تبارش
 جار خوانند -

خیمبر - معنی سنجیده باشد -
 خیمبر - لغتین مر و غلس که بتو گامی لاند
 خیمبر کبک اول مرد خوب زیبا و جلیل خوش صورت
 و صاحب حسن -

خدی - بالفتح اول معنی حسن است که خوب خوب
 و خوشدلی و خوش خلق باشد -

خدیور - کبک اول معنی خدیوست -
 خدیوکار - مختصر خدیوکار یعنی خدمت کننده -
 خدیوکار - معنی خدمت کننده آمده -

خمر - بضم اول آفتاب کتاب کدافی لغتیه
 و زبان پهلوی معنی خوشی و خوشحالی باشد و
 بالفتح اول و سکون دوم معروف است که اصل هند
 که ها گویند و کنایه از مر و گولن احمق و لا شراب و
 گل تیره و چسبنده و محرک طبع نور و عود و قویک و انشال
 و نیز کنایه از تر کنند کدافی لغتیه از خمر بدین عمل
 آن در زنگامو یا معنی کلان لاشه مندرج است -

خمر آخر - بالفتح که با و بتجاسس و انسی که در کلامی
 بر آید تبارش عطیه گویند و آنرا از آن بالفتح که
 خمر خمر - بالفتح که و سوزم و تپیدن و تپیدن
 خرگاه - قمر قمر که قمر و خرمن قمر و خرگاه خمر
 یعنی دانه که گاه گاه گرد و مانتاب آید تبارش را گویند -

خریدار گیر - به ششم موقوف و به هفتم فارسی آنکه
 هر کسی او را خریدن خواهد تا زایش نافه گویند
 کاه - کذا فی القینه و نیز بمعنی خری و در کن و بیکر
 آید و نیز بمعنی خریدار گیر -
 خروار - بالفتح و در نگار باب و جزآن قماش
 که خرف شدن تواند از دل این است بعد بهار شود
 سوز را گویند کذا فی القینه -
 خزر - بالفتح نام ولایتی که طوایف آنجا نژاد
 شده و در آن ولایت بسیار میشود و در قینه گوشت
 خزر لقبیست باز از بجه نام ولایتی است از ترک آن زمین
 که بخار و مان سپید پوست باشند و در آن زمین
 قندز میشود و خزران نیز گویند -
 خزر و ار و شیر - مبادل موقوف و یا فارسی
 نام شهریتی که او آن کرده آرد شیر و آرد شیر نام
 بهمن بن احفند یا بود -
 خزر مر - بر وزن مریدان خاکستر که از باجای
 و امثال آن باشد و هندی بجه بجه گویند کذا
 فی القینه و در فرهنگ مخار الدین که آنرا بمعنی پیش
 مذکور است -
 خسر - بفتح اول و ثانی بمعنی تخم باشد و بضم اول
 بدین و شوهر -
 خشر - بمعنی مشرات الاض آمده همچو بار و
 و امثال آن و هر جا نوره خرنده باشد -
 خسرو خا و بمعنی افتاب نیز بادشاه
 زمین خا و بمعنی بادشاه مغرب -

خسر و چهارم سر ترینه آفتاب -
 خشک - آخر - یعنی سال قحط -
 خشک مار - بالضم نام علقی که تشنگی آرد و بجز
 آب نرو و شکم کلان شود و بازیش است قنات
 و من بدین هر که کند کذا فی شرفنامه و قینه که
 لفظ خشک بوزن شک بالفتح مار بوزن ازار
 استقار اگر نیک کذا فی لسان البشر -
 خشک سر - باکان موقوف یعنی بویانه مزاج و
 خشک تر - یعنی نکات و تعلیل کثیر و سخت و
 خشکشار - بالفتح مرغیست که کلان سر تیره کون
 خشکشار بالفتح و لون فی موضع البیاض آمده است
 کذا فی زفا گویا جان خشکشار مذکور بمعنی مرغیست
 تیره کون آبی سر سید و بزرگ کذا فی القینه -
 خط محمدر - نزدیک حکما در صد خطیست موموم
 که یک سر او بشرق و دیگر بغرب پیوسته و
 منقطع است خط استوا و سر آفتاب بروست
 کذا فی شرفنامه و در زفا گویاست که خطیست در
 فلک از جنوب تا شمال -
 خط سپهر - باشد -
 خط جور - نام اول خط جام جمست -
 خط ساغر - باشد -
 خط نصف النهار خط استوا -
 خط کمر و اسر - فرمان خدای تعالی -
 خط کاس - که نام خط ششم است از جمله
 بیفت خط جام جم -

خطیست که در
 خطیست که در

خط گزارد - کنایه از قلین -

خطره - بفتح اول بوزن سطر معنی قدیر و مبتلا
و شان و شوکت و عظمت باشد و معنی افت
و دشواری و اگر و مبتن و در اینجا معنی پوش بط
در تیر اندازی عربی است و همه را نیز گویند -

خلخال زر - بمعنی پایی بر چرخ آمده و کنایه از
آفتاب هم هست نام شهر است مابین قزوین و گیلان
خلافت مصر می - بمعنی سر بر خلافت -

خمار - بنظم اول نام شهر است از ملک
خطا و فتنه منسوب بخو بر و یان و در عربی ملک
و که ورت و کلفت باشد که از فتنه کیفیت شراب
و غیزه حاصل شود و کسر اول فتنه و رو پاک شدن
و بفتح اول و تشدید دوم در بازی شراب و روش
خضیه - بفتح اول و نهم بی فارسی بل صراط
را گویند و قیامت انبر گویند -

خجیر - حمیه است معروف بمعنی شیر و آرد
خجیر زر - آفتاب عمود و الصبح

خجیر - بفتح بومی گوشت و میر که بهنگام
برای کردن آید و دود آن را نیز گویند که کذا
فی شرفنامه و در زفاگو یا باجم فارسی مرقوم
است خور - بالفتح آوانی و ملحق چون کاه و غیره و
امثال آن و کنده که بهندی کوچکی نامند و بل
بانون مشرو -

خضیا گری - بانظم با کاف فارسی مطرب و
سه ایله سرود -

خنک زر - آفتاب -

خنسار - جانور است بی که گوشت او خورده شود
خوار - بالضم با و او معده و له ضد عزیز و اسان
و شغ و اندک و خورنده و نام مقامی است که ا
فی شرفنامه و در زفاگو یا میگردد که نام خانه است
نزدیک ری -

خوار یار - با و او معده و له و را و موقوف کند
و آنچه بخورند و مضره و خطه است نزدیک ری
کذا فی شرفنامه -

خوار کار - در ستم کار و خواری کننده -

خواری خوار - دشنام و پهنه -

خواجه بعثت منشر - کنایه از حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم -

خواجه سپهر - با و دوم معده و له و فتم فارسی شری -

خوان سالار - با و او معده و له طباخ و صراح -

ترجمه عجا هن خوان سالار نوشته است و در

صلاح و تلخ اسامی معنی عجا هن طباخ گفته است

خوار سار - بانظم با و او معده و له و سین موقوف جمع پهنه -

خوالیکه - بالضم با و او معده و له و کاف فارسی طباخ -

خواججه سپهر - کنایه از آفتاب عال کتاب -

خواججه پوز - مبتدا -

خود کار - خود غرض -

خویر - با و او معده و له آنچه بدان روز بگذرند

و نام کو شک بهرام ساخته نعمان بن منذر و هر

خود فی بود از طعام و خبر آن و امر خوردن و
فاصل آن و آفتاب -

نویافته

خوستار - بهین موقوف همان نوبت یعنی خوستار
و طلب کمند و خواستگار و طلبکار -

خوشین وار - با او و معده و دوشین موقوف
اهل اسکه و قار و آسود یعنی انیز از به طلاع استوار
کذا فی القیة -

خون سیاوشان نگر - اسی روشانی صبح
و شفقن کذا فی القیة -

خوشه - پنج حکم - برج - سبله -
خوره گیر - معنی عیب گیر و عیب گیرنده
و جن را بچین بچینی که چنین کار کرده گیرنده
خوشگوار - بضم کیم و چهارم فارسی با دوم
معده و بهر زود بنم شود و شیرین -

خوش نظر - بالضم با او معده و نام گلی
که اهل زرد و سفید بود و بهندش در تن تازی می باشد
خوگر - بالضم با کاف فارسی که سوخته و خورده
آینده و الفت گیرنده -

خوگر - بالضم همان خوگر -
خوی گیر - با او و معده و آنچه زیرین نمند
خیار - بالکسر معده معروف که تباریش قشای
و بهند کیره نامند و قیل گامی -

خیابانچهر - باجم فارسی و اوستیای مهمل
که بهند گریه و الا و الماس و باند و بکر و باند و بکر
کذا فی زفا گوید و طلب خاتون الاشبات
دشت اورا بهند کرد و له بند و ورشیه یعنی بخت
سلورست و بهن بهیرو را گویند -

خیار ششمر - همان خیابانچهر کذا فی القیة -
خیبر خیر - کبیر هر دو خایه و ده قمار یک نام
کذا فی القیة و در شرف قناره معنی شوق شوق سکوت
خیبر گیر - با یا و کاف فارسی لغت مل از و بخت
و خیر گیر با یا و کاف فارسی نام بازی که با موسی نام
که بیدش کذا فی شرف قناره و خیر خیر و گوید که بهتر
مست باشد و بخت نشا طاکند او بکین کند و خیر

باب الزاریت ساری فصل فی العرمی

خبر - نان -
خبار - نان پر -
خبر - بالفتح و التثنية یعنی ستان خبر است
خبر از به موزه و دوزخ و خبر و موزه و کنش
خوز - نام ولایتی است و صنف از مردم -

فصل فی الفارسی
خار انداز - جافوریت از ختم مکان کذا فی
زفا گوید و بهند آرا ساری نامند و تباری و فقه گو
خاز - بهیم اندام -
خانه باز - آن مقام که اسباب و کالای خانه
در قمار و بازی در بازو -
خانه بر انداز یعنی خواب کننده خانه و خانه را خبر
خایه ریز - با یا و فارسی یعنی خالکین و خیر بقیه
خبر ریز - بفتح کیم و ضم سوم مخفف خبره هند
و قیل گیاهی است مانند ششمان -
خبر بوز و خبر میوز - با یا و فارسی پرند است

که بر وزن بیدهندش کار و میچکا در خوانند
 قیل جانور است که لبش بیرون آید و در روز
 زبید و از شب پرک نیز گویند -
 خمر خیز - بالفتح بیاور فارسی نام و لایته از
 ترکستان زمین شک خیز و اسخا آرمیان جایک
 و زیبا و خوبان بهشد کدافی ز فاکلویا -
 خمرز - بالفتح نام شهر -
 خمرقه در انداز یعنی خمر و شو از غیشین بزرگ
 خرگواز - بالفتح بکاف فارسی نوموم چوبستی
 باریک که بان خراب برانند -
 خرگاه سبز - آسان -
 خشک مغز - بالضم بکاف موقوف خللی
 خط سبز - آن خط که بر پیوسته باشد و نیز خج
 از عیب موقوف به و کدافی الاصطلاح -
 خشت و خیز - عبارت از بیت است کذا
 فی القیامه و نیز کنایت از جماع است یعنی با یکدیگر
 گفتن و گفتن و خواستن چنانچه نشست برجا
 و در قیامه نوشته گفت خیز با سوم موقوف و خج
 فارسی آهستگی -
 خوز - نام ولایتی مغرب شکرو بایانست
 ناس - و آن قریب اسپهان و بهاران
 سوره اندامند بهار و توان -
 خوش تراز - بادیه معدیه و نام اهل
 که شکر است بزرگ کدافی شرفنامه معنی ترکیب
 نوازند خوب -

خودی سوز - بادیه معدیه و ششم فار
 نام تشکله آذربایکان کدافی شرفنامه
 و نیز سوزنده خودی یعنی دور کننده خودی و
 آن یعنی خودی را دور بکن -
 خون رز - می انگوری -
 خیز - بیاور فارسی خیزنده و امر از خود استن
 و نیز موج آب کدافی شرفنامه و نیز مستی آمده کبوتر
 وقت نشاط نزد الله اعلم -
 باب السیدین
 فصل فی اعزنی

خامس - پنج -
 خباس - بالفتح مع التشدید غنیمت یابنده
 خدیس - بالفتح گرفتن از غنیمت بغایت
 خس - بالفتح مع التشدید کوه مرگویی
 و کاه ریزه ریزه شده و بهر آمیخته معنی اول
 از تاج است و دیگر از شرفنامه یعنی اخیر در قاف
 مختلف مستقل است -
 خمدیس - بالفتح فرومایه -
 خمیس - پنجشنبه و جامه پنج گزی و لشکری
 که پنج رکن دارد -
 خفاس - بالفتح والتشدید و وسوسه کننده
 خمدیس - بالفتح می کننده و گندم کننده -
 خفس - بفهمم و فتح دوم شد و مطابق
 کواکب که بند و بخت که اک سبوع یار و اگر
 و بعضی پنج کواکب که بند و بختین خست شدن

و پیش رفتن سرنی -
خنوس - بختین نهانشن پس چکرمان
خیس - بالفتح غدر و بد عهدی کردن و بالکسر
بیشه و جای شیر درنده و القدا علم -

فصل فی الفارسی

خانه لیس - کنایه از مرغی بار و کار و
نیز شست که از جانب چین آورند -
خانه و لیس - باروغ کدانی ز فاکو یا -
خدیس - بالضم بایر فارسی کدبانوی خانه
کدانی ز فاکو یا -

خبر اس - بالفتح آسیای بزرگ که بخرو ستور گند
خمس - بالکسر جانور شقی درنده در غایت
شهرت که موهای تمام اندامش از وانی و بود
میش بجان بجاله نامند -

خمر گس - بالفتح باکاف فارسی گس سبز رنگ
که چون بریشن گریشت نشیند تبا کند و آنجا
فی الفو کرم افتد -

خروس - بالضم با واد فارسی معنی زناکیان
خس - بفتح اول و سکون سین مملکت
مرومناسم زبون و زوایه و زریل بخیل آید
و جانوری است که بدن آویزه بود بدانه جو
پاهای دراز دارد و بروی آب می و دو نیز خاک

خجیر الماس - که ابروت نیم گذاخته -
خندروس - بالفتح گندم رومی -
خورد الماس - ریزه الماس -

خوش و تناس - با واد معدول و انعامت
یعنی یک مشت از جویب تباریش لویه با هم فرزند
درندش چندی که نامند و تناس بسیار گویند و
جیوب جمع حب وانه در پیش که باشد کدانی لقینه

باب الشین

فصل فی العزنی

خرویش - معرب خرویش یعنی تازی
خشخاش - کوکنار -
خجاش - بالضم شب پره -
خمویش - بالفتح پرش -

فصل فی الفارسی

خار و کوش - یعنی خار و کوش زمین که دانه
جاء افتاده را بدان باشند کدانی ز فاکو یا -

خارکش - بار و مو قوت و کاف منضم بر سر
که تباریش جرموق خوانند کدانی شرفانه با کاف قوت
بریز کش و نیز غم غمیش کدانی القینه -

خاک باش - با سوم مو قوت ای تو افغ و خا
و گردا که باشد -

خامش - مختصر خاموش -

خاموش - با سوم مو قوت و واد فارسی یعنی
خورنده شراب آمده و نیز آ آن بدان بک
خام معنی شراب هم آمده -

خانه فروش - اسی خانه فروش فروش و خا
و کنایه از تارک دنیا و مجرب بود -

جش - بالضم نام علتی است همچو با و نجان و یا که در کج

و اما کسی که گیردن مردم بهر سه و دو کند و برین
مخاطبه عظیم دارد -

خداش - با نعم بایر فارسی خداوند بخاند
که با تو گذانی شرفنامه و در زنا گوید و تحت سینه
آورده چنانچه گذشت -

خرایش - با فتح خورشید و خورشیدین بخان
و جز آن و هر چه آمد غنای بود که کار نیاید تا پیش
سقط نامند گذانی شرفنامه و در زنا گوید میگوید
با فتح کار -

خیر گش - کشنده و زکریا گش - سرور -

خبر گش - با فتح با سوم و چهارم فارسی
با نوری شکاری چهار پایه که او را که با نیکو
ورستی ست از میان قضیه او تمام باشد
تا زین خورشید گویند گذانی زنا گوید -

خبر خجاش - نام مبارز و توانی -

خرویش - با و او فارسی خرویدین برین

خران شد علم بر سرش - اسی خزان تقاب

خس پوش - با و او فارسی پوشیدن

بر سبیل حیات گذانی شرفنامه و قیل پوشیدن

حق بسط -

خط جهان گش - یعنی تا که دنیا پیش

خط بر سر گش - اسی خطای من گیر

خط و خط عالم گش - اسی فزان عالم گش

خلاش - بلکه خلا -

خلا گوش - با و او فارسی شغل و غلاما

خمش و خموش - با و او فارسی همان خاموش

خنده خورش - با و او تپالس مفتوح و با

فارسی خنده آهسته و آهسته

خواب خورش - با و او فارسی یعنی تغافل

و خفته ساختن -

خواجه تاش - یعنی خداوند خانه و نیز غلامان

و چاکران که با هر کی و هر کی و با تاش بود

خوش - با و او فارسی معنی خوشی و خوشی

و خوشی را نیز نامند و نیز در شرف نامند و خوشی

گذانی شرفنامه و او فارسی خوشیدن بود اما

معنی خوشی و خوشی و خوش با و او معنی شاد

و طبع پذیر -

خون سیاوش و خون سیاوش - چوبی است که

جامه سنج با آن رزم بازیش بفرم خوانند و بهن یکم

نامند و بهنیه است که او را سیاه و سیاه

گشته جانیکه خون او بر زمین ریخته شده جان با

از آن مقام این درخت رسته و چوبی شربت

خوش - معروف است و قربت دارد و در شربت

معنی خوش و خوش معروف است -

خجیر گش - بضم کاف اسی شریف گش

خجیش - با و او فارسی جامه معروف و آن نوعی

از پارچه و بافته گمان باشد و گویند جامه

پنبه آگنده گذانی زنا گوید و این پارچه پنبه که آن

با پنبه و پنبه بهم بافته باشند و نیز از افراسیاب

زراعت کردن و بعضی میگویند آن چوبی است

که برگردان گاه و نمند و بعضی بر آنند که آن
چوب نامند که آهن بدان حکم سازند.

باب اصاب و فصل فی العربی

خاص - ضد عام -

خالص - پاک -

خامص - مرد لاغریان -

خصوص - تنها یکی -

خلاص - بالفتح رستگاری و بالکسر آنچه

خالص گرداند و آتش از جنس رو نقره

خلاص - بالکسر خلاص بالضم آنچه بماند از

روغن پس از گرداختن و در صراحی شکست خالص

خلوص کلاه شاد و شاد -

باب الضاد و المعجمه

فصل فی العربی

خافض - نام خدای تعالی و نیز فرو و آید

و نیز جبار بر این خافض گویند -

خوص - غور کردن و چیزی -

خیاض - بالکسر در رفتن و چیزی پل -

باب الظا

فصل فی العربی

خبط - آمیختن -

خراط - خه گره -

خط - معروف یعنی خط کتابت و اصل

وضع آن از زبان قاضی ادیسین است

و ایشان از جایی نقل میکردند که در گانه کتب

نقش بای بعضی جانوران نقش شده بود و صوت

حروف اذان آنها ط گردند میگوید و این خط

ابن مقله بود و الله اعلم بالصواب و نیز خط آنرا

میگویند که آغاز مویها در غدا از شاهان بر می آید

و این از قبیل ستمکاره است بر وجه تشبیه و نیز نام

مقامی که نسبت کرده میشود و نیز راه سوئے آن

بقال رمح خطی -

خا ط - آمیختن -

خما ط - بالکسر شوریدن و غفلت

خمر ط - نوعی از درخت اراک که میوه او را

خوط - شاخ باریک کیساله و در فارسی خوط

خوط میگویند و در فارسی بضم میخوانند -

خی ط - بالفتح رشته -

خیاط - بالکسر سوزن و بالفتح و التشدید دوزی

فصل فی الفارسی

خمر ربط - یعنی ربط کالان -

خوش خط - یعنی خوب خط و آنکه خط خوب نویسد

خون ربط - شراب سرخ -

باب الظا

فصل فی العربی

خط - مردیکه بهم او مستخرج باشد -

باب العین

فصل فی العربی

خاوع - فریبده -

خاشع - آرمیده -

خاضع - فروتنی کننده -

خضاع - بالکسر زنا و فریب -

خروج - بالکسر سکون الثانی و فتح التثانی

بیدار بنیر -

خوشه الطبع - ای عقل خائف است که ازانی القینه

خضوع - فروتنی -

خلع - بالضم طلاق ببال -

فصل فی الفارسی

خوش - باز رفت محشر -

خرو و ائمن است از طبع - ای عقل خائف است

از نفس که ازانی القینه -

خسب طبع - مردم سیرکت و رویه -

باب الفهم

فصل فی الفارسی

خایه خرچ - بیضی که ازانی زنا گویا -

خانه خرچ - آشیانه خرچ -

باب الفار

فصل فی الفارسی

خائف - ترسیده -

خسراحت - بالضم و التثانی

خفت و آن بگویم نیم سوخته باشد که زیر

چشوق نهند تا آتش زود و دیگر که ازانی القینه

خرف - بفتح کیم و کسر و هم سیر فزوت که از

فی التاج و در قند میگوید حیوانی است از حیوانات

دریا که بازیش از طهارت طبع نهند و گاهی گوشت

خراش - تیره ماه و باران تیره ماهی و آرایش

محمد خضری منقول است که خریف مدت ماندن

آفتاب در میزان و عقرب و قوس و آن

فضل خزان است و نیز کچه خرگوش خریف گویند -

خزوف - بفتح خیمین بازار مجرّم و سوسو و سعال

و اسقاط اخفا که ازانی الفار و در بعض لغت طلب

معنی سپندان اند است -

خسفت - بالفتح بیرون آمدن گاه آب جاد

و گرسنه و کمین و بزمین فرو رفتن و بزمین فرو رفتن

و افتادن شدن -

خسوف - بالضم گرفتار شدن ماه -

خسبیت - سبک -

شکافت - بفتح شکافتن و شکافتن و شکافتن

شلاقت - بالکسر سیر و نیز و دیگر کون توغیر

از رسته بید است که از شل و از بزمیت و کسر

آویز و آب آید و مقدار بیت که نوعی را

مشاکب میگویند که ازانی طلب و حقائق الاشیا

و معنی خفاقت نیز آید -

خلوف - دم و دهن -

خلیعت - راه میان کوه -

خوف - ترس -

فصل فی الفارسی

خال ضعیف بشر -

خفت - بالفتح رکوی نیم سوخته که زیر چشوق

نهندش تا آتش زود و دیگر و دیگر گویا است

نیک نهم که آن هم در تقاق نهند

باب التقاف

فصل فی العزنی

خارق - باره کنند -

خازق و خاسق - ساق نیز که بهین رسیده باشد کذا فی القنیة

خاقق - لرزنده -

خالق - آفریدگار -

خالق - که اندیشه کذا فی التاج و در ثنیه معنی که چه باریک است -

خرق - بالکسر جواهر و نیکو خوی و کریم و بالفتح بیابان و سوبان و بارگی -

خرباق - بالکسر مری کذا فی القنیة خرق - که نیز باره و طبعی خرقوش کذا فی القنیة

خلق - آفریدندگان و بین مذکور و نوشت و ثنیه و جمع برابر است و آفرینش -

خلوق - بوی خوش کذا فی المستاج و شرفنامه مذکور است عطرس -

خلیق - بالفتح باران -

خندق - معروف -

خناق - بالضم نیست که از غلبه خون باشد

فصل فی الفارسی

خاک مطاق - که زمین -

خاک معلق - زمین -

خریق - بفتح کیم و سوم سپندان که بهین

سبون گویند -

خر که ازرق - آسمان -

خط ازراق - خطی که درین جام جهان نهد خط الحاق - خطی که نویسنده آن مقام الحاق گویند

خفوق - بفتح کیم و سوم فارسیان و مکرر فرم و دشنام استمال میکنند اما اصل لغت و معنی سلوم

نشسته است کذا فی القنیة

خفواق - بالفتح با سوم فارسی ام یا بانه و هلی است ترکان را که ایشان اینها قیان گویند نیز یک نفر خفواقی را خفواق گویند

خوق - بالضم و من نشک کذا فی القنیة خنجه ملک مشرق - کنایه از آفتاب -

خورق - بفتح کیم و دوم و چهارم و هفتم و هشتم که بغایت غریب و عجیب است و قتل آن در شرفنامه سلطنت -

خیمه ازرق - آسمان -

باب الکاف التاری

فصل فی العزنی

خایسک - نام وادی است بکران

خیک - بفتح تین نام مری -

خیزک - نام جزیره است بحر فارس -

خسک - نام مری -

خشک - نام مری -

فصل فی الفارسی

خاتون فلک - زهره و آفتاب -

خاتون شهبستان افلاک - بشد -

خاشاک - ریزه کاه با خاک بهم آمیخته و
وادات ست ریزه های چوب خاک امثال آن
که با یکدیگر بهم آمیخته باشند -

خاشاک - بشد -

خاک تارک - قالب بشر -

خاک نمک - نام بازی که کتا موی نیکو پیش
خایسک - پیکار همگرا و استال آن و
تک خرد که ترکش بدان دارند -

خیاک - بالفتح با دوم فارسی شده گاه گویند
یا چار و دیواری که سرش کشاده باشد و در آن
باز عری نیز آمده است -

خیرووک - بفتح تین خنده است که گویان غافل
و در زنا گویا مندرج است که بعضی نیز رایج دارند -

خیسک - بفتح تین افشردن گلو و نیز سیاهی روی
که از غم و اندوه پدید آید بتأییش کاف خوانند و
قبل نیک با دوم فارسی نان جرگ -

خیووک - بالفتح محکم یعنی استوار کذا فی خاک
خجک - بفتح تین بغلی نقطه و نکته کذا فی اصرار

خدک - بضم تین افکشتنند که بتأییش
و غره خوانند و قبل پاره اشرف کذا فی الفتنه -

خدوک - بضم تین شمرنده بخل شدن کذا فی
شمر نامه و مقینه مذکور است باضم با و او فارسی

طیر شدن یعنی بخل شدن کسی طیره شده باشد
آزما بگویند خدوک است یعنی بخل است -

خراک - بالفتح نیک مرخصه که از گلوئی برآید
تبارش خطوط خوانند -

خمر خوک - بالفتح با سوم فارسی گیاهی است
که بزنان کم شیر دهند زیاده فی شیر را و در زنا گویا
مذکور است و در ویت که آنرا پهل و چری گویند
کذا فی زنا گویا -

خمر خوک - سلطان -

خمرک - بفتح تین مصفر آن خوض و و نیز چوب
که بدان صاحب تغیر اخفتا نند و در زنده و آنچه
از چوب تراشیده بالای خاک امثال آن شد
که بر آن تار با بوند نیز خرابا گویند کذا فی شمر نامه
و در عایشه ملقط بقلم بیان قاضی شده مرقوم است
آنچه بدان دیوار را زنده کنند -

خمر که شک - با سوم و چهارم فارسی مصغر خوک
نیز گیاهی است که اطباء شکر بازو و کذا فی
شمر نامه در لسان الشعرا یعنی زبان مذکور است
خمرک - بالضم مبره است که دفع چشم زخم را در
گلوئی کودکان بنهند -

خروک - بالفتح گیاهی است که بزنان کم شیر دهند
زیاده فی شیر را -

خروک - بمعنی مبدآمده که بتازی و جان و
بندی مویکا خوانند -

خمرک - بشد -

خرووک - جا نوریست که شبیه بچهل است
خروک - سرگین گردانک بتا و بچهل خوانند -

خسک - کبر اول بمعنی کل معصوم آمده و بخت
 بمعنی تاخیر و درنگ و مطلق وقت را گویند
 اعراب صبح و شام و غیره و بختین خارجی باشد
 سه گوشه و آن دو نوع است خرد و کلان هر دو
 معروف است و خارجی سه گوشه که از آن هر سه سازند
 و نیز خاشاک که نقل من شیخ محمد حضری -
 خشک - مصغر شست و نیز خشک است که در
 بغل را بر می پیشواز و یکتای می دهند
 خشک - بضم کیم موسوم و خشک بوزن
 معروف حرام زاده -
 خشک - صند تر خالی از لطافت و نشت
 و خجیل و بمعنی که جای که خشک تر و سفید تر خجیل
 کثیر باشد و نیز جبر و بر مراد است -
 خشک - خشکی -
 خشک - بالضم جانور است پرنده که آنرا
 کاردانگ نیز گویند و بچشم پرسی مفتوح نیز گویند
 کدافی القینه -
 خلیج فلک - آفتاب و آفتاب -
 خاشاک - بضم تین آب و هن و بفتح اول
 یا چو از ابرو شده از رنگین و کلی باجست رنگ کرد
 که دفتر کاهن غلام کنند و کوزه رنگین -
 خشک - بالضم و التثید یا از پانک و دست
 بردست بودن ای و خشک بودن و نیز آن دست
 خرد که نه برش از روی بود و نیک عمیق باشد
 و بالتخفیف مصغر خم

خشک - بالضم نوعی از پوشش و رشت
 که در ویشان پوشند -
 خشک - بالفتح و قیل بالکسر سیاه دانه و خشک
 و قیل کلمه هندی و بعضی گویند که غله است که
 بهندش کلمتی خوانند و خردک مثله -
 خشک - بضم تین خویش و سر و نفس زدن و
 خوی باو گفتن که بازیش طبعی خوانند -
 خشک - بوزن تجانس اول فارسی از نه
 خواتیم الملک - گلی است در دروم -
 خوراک - بالضم با او معدوله مهره است برآ
 دفع چشم زخم در گلوئی که دوکان بندند -
 خواجه فلک - بالضم با او معدوله آفتاب -
 خون خال خال - ای ترها که در تجویفات کوه
 و بران با و آفتاب منجم میشود کدافی القینه -
 خوی آتش ناک - ای خوی غضب کدافی
 خوشبخت - غله است و رغایت شربت که خون
 کم کنند بهندش کلمتی نامند -

فصل فی الکاف و القاف

خسک - بضم تین از تیر و چین که خوار و سخت باشد
 خرچک - بالفتح با سوم فارسی بر جی از رنج
 خلک - که تبارش سلطان گویند و نیز جادوی فی
 که خشکی بیای رخ رود و آنرا پنج پاک نیز گویند -
 خرسنگ - یعنی سنگی که سخت گران باشد
 خط زبر جد رنگ - ای خط زبر نوبه آمده -
 خشک - بالفتح بلفظی و بالکسر بلفظی و آن

خوشبخت

بر چند گونه است -
 شمشیر خنک - شمشیر خنک - شمشیر خنک
 مکه شمشیر خنک - شمشیر خنک - شمشیر خنک
 یوسف خنک - یوسف خنک - یوسف خنک
 خنک شب خنک - خنک شب خنک - خنک شب خنک
 آن براق که در شب علاج حضرت رسالت صلی الله
 علیه و آله بر آن سوار بودند و کنایه از صبح صادق
 کنایه القینه -

خنک - بالکسر شراب و آن خمار و مشک
 بزرگ بهندش که حال آید -
 نیمه فیروز و رنگ - آسمان -

باب فی الکلام
 فصل فی المعرفی

مثال - بر او را و در نشان روی و شمشیر
 بزرگ و نوعی از بهرین و از شمشیر و در شمشیر
 به الی به بند بر آید و در فیه نام کوی در روی
 کنایه القینه و در فارسی مثال آن که گویند که مقدار
 که در روی و اندام دیگر سیاه باشد و این معنی نیز
 مانده و از آن است زیرا که چنانچه نام برده است که
 در آن نموده آید -

مثال - بالفتح بیمه و خون تن و در خیال -
 خنک - بالفتح بیمه و خون تن و در خیال -
 خنک - بالفتح بیمه و خون تن و در خیال -
 خنک - بالفتح بیمه و خون تن و در خیال -
 خنک - بالفتح بیمه و خون تن و در خیال -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

خنک - شمشیر -

تیز رو بعضی گویند دراج که اگر اکبات نیز گویند و
درسان اشعار کبیرکم فتح ثانی مسطور است و
در قافیه بفتحه یعنی لا عرت -
خوان اول - کعبه کذا فی القنیه
خوبل - بوزن مومل که صد است قیل
کج پای و الله اعلم بالصواب -

باب المیم فصل فی العربی

خاتم کبیر القادری اخیر نیز می و فتح تامر و می
انگشتی با لکینه نیز آمده -
خاوم خدنگار غلام بکش یا جاریه خدم
بفتحه جمع آن -
خرم - باللهم والتمسید نوعی از گل و يقال
عیش خرم ای نام کثیر الخیر کذا فی التاج و در قنیه
یعنی خوش مسطور است و در فارسی این را به او
سعد و لکن نیز می نویسند و البته نام تعلیل از عربین
یعنی حذف حرف اول از فاعل و هذا علنی یعنی کو
خرطوم شراب و بهی که به بهی فیل که است
خواسی زفا لکوی و فی التاج خرطوم فی و بهی
و خرطوم القوم سادهم
خشم - با فتح معروف و این مذکور نیست و
واحد و جمع برابر است یعنی با کسی خصوصت بود
صاحب نیز آید -
خیروم - نام مرکبی که در بعضی مقامات بران سوار
شده از سده القنیه تا کرسی قندهار طوابع مذکور

که افی شرفنامه و غیره که لا اله الا الله را گویند
چنانچه در حدیث است الا انکم تخیرونما لکم
فقالوا نعم یا رسول الله فقال ان الله لواء الله
نیل - با فتح اسپان صاحب کرده از شیرین

فصل فی الفارسی

خرچال - با فتح با سوم فارسی پرنده است
آبی یعنی سرخاب کذا فی شرفنامه و زفا لکویا
مذکور است مرغی است که سر بالا کرده و دوتا زین
کرسته را گویند -

خرول - یعنی نام دو غزل -
خرمن گل - رخسار و عارض محبوب -
خرغول - با فتح با و فارسی گیاهی است
که اطلاق شکم باز دارد -

خروس کتک و خصل - با سوم و ششم فارسی
کنایه از آنچه موزون و لطیف آید و نیز روح نقیصه
کذا فی القنیه -

خشکسال - با کاف موقوف یعنی سال خشک
و سال بی باران -

خضه سکنه رول - یعنی همت کذا فی القنیه
خط خل - خطا و عیب -

خط اول خط کل - غرضش آگویند -
خواجگاه خول - یعنی دنیا -

خواهر از نیل - یعنی آن دو ستاره که
بنازیشان تناسیل گویند -

خول - با و فارسی و قیل بفتحه مرغی است

که بزرگترین مرتبه بود و او را خاقان نامند و نیز
نام ولایتی است در زمین ترکستان فارسیان
یعنی خان نیز استعمال کرده اند.

خاقان - نگهبان مال -

خدا فی الجاهل - بکبر لام معروف کذا فی التاج
و در طلب خاقان الاشیاء که است حسرو و او
و آن بنیما باشد که در هر پیوسته بدون سرخ و هم
بود و آنچه از طرفه سواصل زدند و بود و آن
بیوی بخ نامد و بهترین انواع وی است که
محکم بود این لغت عرب است -

خاتون - نام استوار و خیانت کننده -

خاتون - بهشتی و عالم -

خاندان - با کسر بجهری -

خسروان - با الفهم زبان -

خسروان - با الفهم زبان و درشت و خاشاک
و خشتان - علت کلمه کذا فی القاموس و در
خسروان علم و طبع و دل و سواد و درشت و خاشاک

خسروان - علم و طبع و دل و سواد و درشت و خاشاک
خسروان - علم و طبع و دل و سواد و درشت و خاشاک
رضی الله عنهم اجمعین -

خاقان - با الفهم اخلق بلفظ الفهم
فی شرفنامه و در تاج خاقان جمع خلق که است
مرفوع است -

خاکسار - با الفهم و با کسر شکست سیاه
که نیکین سازندش و باره بهر فی زند و زنا گوید
که هر ایت بیانی و او گوید دست و گوید که

سیاه و سفید است -

خاکسار - سیاه و سفید است و خاکسار و در ترکستان
چنانکه از بعضی اهل سنت و جماعت -

خاقان - با الفهم و با کسر معروف کذا فی التاج
و در شرفنامه و گوید خوان با او و معذوله معروف

یعنی خوان طعنه پس معلوم شد که فارسیان همان
خوان را با او و معذوله استعمال کرده اند چنانچه

خسروان - با الفهم و درختی است خوشبوی کذا
فی التاج و در شرفنامه مذکور است بیا رفارست

و سوم و قوت چوبی است که بهندش بت خورشید
و نیز نام ولایتی است و در تفسیر سبطه است بفتح تکلم

و هم سوم شاخ و درخت و الله اعلم بالصواب از
شرفنامه معلوم میشود که این لغت فارسی است نیز

مرکب است از خیز و رای ام و خاشاک و راندن -
خسروان - گویا بی است که در درخت پیچیده

درخت را خشک کند و آتش را بخورد و طراوت
سازگی ببرد و بهر گمایش زرد گرداند و بازیش غشقه

و طلب بزرگویند کذا فی القاموس -

افضل فی الفارسی

خاقان - عروس و صاحب خانه کذا فی القاموس
اقول عروس صاحب خانه لفظ مشترک است بر مرد

و هم بر زن اطلاق کنند اما خاقان مخصوص بر مرد
است که بانو -

خاقان - سیاه و سفید است و خاکسار و در ترکستان
چنانکه از بعضی اهل سنت و جماعت -

خاک کرم - بار احوال و توف کشته و غار و غار را
بکن و نیز نام ولایت است -
خاک و غیلان - غار و غت ام غیلان کج بعد
لکه گویند کذافی القنیه -

خاقان - پادشاه ترکمان پادشاه چین
کذافی شرفنامه و در قدیم پادشاه و قندیا و شاهین
و هر پادشاهی که در ترکستان بزرگتر بود -

خاک کدان - باکاف و توف و دیا کذافی شرفنامه
اقول خاک کدان آنرا گویند که رفته خانه آنجا
اندازند تباری و من ساطع گویند و آن فرموده است
و این مرکب است از قبیل میدان و سرشته آن

آوندی و سره مراد ازین طرف است یعنی محل
پس یعنی ترکیبی بجای خاک و خاک نشیند و بنام
همچنین است و معنی خاک نیز آید اقول خاک که آن خاک
خاک فلیلان - ای طالب کافران جهان
کذافی القنیه -

خاک دیوار و خورون خاک کمان - یعنی
آدمیان و غاران -

خاک نان - یعنی بر روی نان که بر روی
بچکان که رفتند کذافی شرفنامه و دیا کذافی
سماه که بر روی آن سبب تیری و آتش می نشیند
خام کرم - با سیم و توف و دیا کجاست
کذافی القنیه لیکن از ترکیب و تقاضیت -

خامالاون - سپهر و شری -
خامان و خامالیون - مثل -

خامعلمان - پادشاه چین -
خاندان - خلیفه و نیز معنی خانه بر آید
خانه ویرین - آفتاب و ستارگان -
خانه روشن کردن - کنایه از آفریدن
و بابت رسیدن -

خانه فروشان - با واد قار که با زبان و مجرب
و محرابان و ناخلفان -

خانه کرم - یعنی مدبر و ناخلف که خانه و بزرگ
خاوران - نام ولایتی است که حکم حلال الله
خاوی از انشت و وشت خاوران قرنیه
و بسلامت و نیز معنی خاور آید -

خاتیدن - بزرگان و ریش کرم کذافی شرفنامه
خاتن - با لغت نام ولایتی است که شک و غیره
ترکستان زمین جنوب و شمال و خور و این
خاتلان - با لغت نام ولایتی است و با وادی

آن در باشد و اسپ و خاتانی منسوب بدان ولایت
خدا ووران - یعنی آنکه بعبادت از واد
و نیز دکان و منسوب و مجرب و ملعونان کذافی شرفنامه
و معنی ترکیبی آنکه از خدا و توف و دیا کجاست

خدا ووشان - با واد فارسی معنی اهل تقو و
معرفت کذافی شرفنامه و در قدیم مذکور است و
متصوفانی که خود را به نقطه و مرتفع تر از پند اقول
یعنی خرابان -

خدا یگان - باکاف فارسی با وشت و دور
اوقات معنی خداوند مهربان مذکور است و گفته اند

خاک کرم

خاک

استقال این لفظ و مدعی غیر پادشاه نیامده است
خدا فی فروشان - آن اهل لغت که مدعی
خدا فی کنند -

خراسان - نام سلامی ست کذا فی القنیه -
خراسان - کشور چهارم که مشورت بخورشید
و خورشید در بعضی کسان خراسانی هم موجب آن
گفته اند کذا فی شرفنامه و در قنیه مذکور است که
نام ولایتی و نام دزدانی -
خراس خسیسان - آسمان -

خراسیدن - بالفتح تراشیدن پوست بر شدن
خراسین - کرنی ست که اگر کل بدیدی آید
تباری اعمار الارض و ثمره الارض نامند -
خراسین - مشد -

خرامان - بانه و تکبر رنده تباری و بیخ و بن
خرجین - بالفتح خنجر یا خوال بزرگ کردن
هر چیزی که بیدارند -

خرعوت - بالفتح نام شهر -
خرقه درانامش - امانه و قوت یعنی بگناه
معتن شدن و عجز گشتن و تسلیم کردن -
خرقه ساختن - کنایه از چاک ساختن و دیدن
و باره کردن و بامه خرقه کردن مشد -

خرگمان - بالفتح یعنی بندگی و کار لا ینفع
والایمنی و کار و شوار که از آن بدرتوان آمد کذا
شرفنامه و در مصلح اشعار یعنی خرقه عطا کرد
خرمستان - باسین موقوف بانیکه خرم

در آن بسیار بود -

خرمن - بالکسر قوه غله یا بیه و نگران با نگاه آ
خرمشین - با و او فارسی نوید که در کرمی درازی
خرزان - بالفتح هشتم روز از شهر نوید ماه که در

در برج سنبله بود آن روز و جشن مغان است بعضی
گویند که خزان در سوم ست از شهر نوید و فصلی
از فصل اول به سال آن سده است که آفتاب

در برج میزان و عقرب و قوس باشد و آنرا تیر ماه
نیز گویند کذا فی شرفنامه و در زفا گویند است که
درست تر آنست که خزان چهارم روز است از

شهر نوید و در مواد الفوائد مذکور است ایام برگزیده
خرزان - ولایتی که طولی آنجا نزدیک است
المواد الفوائد و در شرفنامه بدین معنی خزان یقین این

الین و نون ست پس هر دو لغت باشد -
خزروان - یقین و کبشانی نام مهانه تدرانی
کذا فی شرفنامه و در لغات شاهنامه سلور ست

نام دیو -

خزیدن - بالفتح و پییزی و آمان کذا فی ماکو
خستن - بالفتح مجروح کردن شدن و زفا گویند
یعنی خردن مذکور ست -

خوش کردن - با سوم و چهارم فارسی است
مشور را پوشیدن زمین پوشیدن کذا فی القنیه
خسرو و خسروان - خسرو شاکان - آفتاب -

خسرو نشان - یعنی آنکه هر که خواهد بپادشاهی
رساند و نیز در کسی که نشان سلطنت بود و ایشان بر وزیر

خسودن - بالضم و و کردن -
 خسیدن - بالکسر کشیدن و در زنا گویند یا بفتح
 مرقوم است -
 خشتا من - ماد و شوهر زن یعنی خوشنوی که از انی
 خشتان - با تاء موقوف یعنی کسی که
 خشت زنده و آنرا این خشت بگوید و زنده
 ای زنده خشت یا خشت را نیز و آنکه جنگ کنند
 بخشت یا فرودین بود یا جنگ بخشت و فرودین
 کشاکش بیدین - یعنی شدد که هم در زو خانه
 خشک بود -
 خشت زریں - آفتاب -
 خشاک باختن - با تاء موقوف یعنی بی گد
 باختن و هر چه اسباب بود تمام و باختن -
 خشاک جان - با سیم موقوف یعنی جان
 و جانی که در آن خشک نبود و از نعم دیگر بی بهره
 خشاک جان - با و قف کا و می بینی روزگار
 که در آن اهل کرده نبود -
 خسودن - بالضم و و کردن و درخت دو کردن
 خشت لایان - آسان دنیا -
 خشت کشیدن - یعنی خفتن و خشت کشیدن
 خشت کشیدن - ای خطا سیاه -
 خشتان - بالفتح قبا می سلامی که از انی
 و در شرف نام گفته است معروف به شرف انکه خشت
 خشتانیدن - بالضم یعنی غلطانیدن و
 خوابانیدن آمده -

خشتن خشتیدن - بالضم غلطیدن که از انی
 شرف نام و در قتیله مذکور است خشتن بالضم
 غلطیدن و خواب کردن و نماز عشا و زانو شستن
 شستن و جزوات شدن و خجسته شدن شیر -
 خشتان - بالفتح همان خشتان بالضم که یعنی
 غلطیدن و خواب کردن و نماز عشا که از انی
 بزائوت ستن شست -
 خشتان - یعنی بهشت بالاین -
 خشتان - کنایه از شیا طین -
 خشتیدن - بالفتح خشتن و در رفتن که از انی
 زون آنکه یا -
 خشتان - بالضم خانه خمار که اسباب خمار
 زین مشرب بوده باشند -
 خشتان - یعنی خجسته شدن -
 خشاک زون - بالضم و التثنی المیم و تک
 زون و دوت زون و خوشی کردن -
 خشتان - فلک ل که فلک و باشد -
 خشتان - بالضم صیان که از انی یعنی و نیز خشتان
 خشتیدن - بالضم و الفتح خشتن و خشتان
 بفتح اول و سکن نون یعنی تقلید کردن و در کاف
 و سکنات و کشکوی مردم بعد از آن شستن لغت
 از قتیله است -
 خشت در آفتاب -
 خشتان - نام شهر است در نواحی چین
 هر چه شکفته یا خندان گویند -

خشتان

خندستان - بافتح سینه منوس و سحره -
 خندستان - باغم و قیل بخت و در خاکه
 بکسر سکون فغان نیرست یعنی مبارک و خجسته
 و فرخنده و جایون -
 خنبیدن - باضم همان خنبیدن که نامی القینه
 خوابیدن خوابانیدن - خواب کردن -
 خوابجه اختران - مشتری -
 خوابستان - باو او معدوله سیاهی و ان که
 تباریش دوات نامند -
 خوابانجهان - باو او معدوله همان خوابان
 یعنی خنر و از خوابان باو او معدوله مثله
 خوابجه نرسن - آفتاب -
 خوابگزرون - یعنی ترک عادت اول آمده
 خواب کلان - سنام دارو نیست که بنایش
 خوابخیمون - یعنی دو متجانس قیل خار و هم
 ملسو نام دیوی از جمله ده شیاطین و این
 لغت سرائی است -
 خور وستان - باثانی معدوله شاخ نوک از
 درخت و یا چین سر برزند و نیک تازه و
 نازک بود که نامی القینه -
 خور وستان - باثانی معدوله همان خور وستان
 اما معنی ترکیبی لائق و وستان است -
 خور و پین - بار یک بین -
 خور و ان - باو او معدوله یعنی دانا
 و بار یک بین و نکته دان و نیز خیب دان

و یعنی ماکول بدان نیز آید -
 خورشید پرستان - یعنی معانی مغان آمده -
 خورشید سواران - باو وقت و ال یعنی
 شب بیداران که ذاتی شرفنامه لیکل این معنی
 از ترکیبی متفاوت میشود اقول اگر از بیج صاحبان
 مراد دارند که مالک دل را یعنی عنایت ایشان
 جایگاه مشغول میدارند میاند جایگاهی رود و نمایی
 مناسبته بود و چراغ دل در خواب بشر نیست نه
 اقتضاست هر که مالک آن شد گوئی بران سوار شد
 یا ازین کماله مراد دارند که از مقام روح در
 گذشته اند و بر سریده و روح را آفتاب گفته اند
 و لند آتجلی روحی بصورت آفتاب می باشد -
 چنانچه در کتب و ابیات شیخ جهان مذکور است پس
 هر که از مقام روح در گذشته و بمقام سر رسید
 پس گوئی بران سوار شد و نیز خورشید سواران
 ایشان را میگویند که در وقت گرمی و هوای متوز
 سوار میگرددند هر چه ایشان در گرمی سوارند گوئی
 بر آفتاب سوارند و هم بدین میگویند مع سایه
 خورشید سواران طلب یعنی هر چه بر سر ایشان
 سایه کن و مصراع دوم نیز میگوید میکنی ست پاره
 میگوید تمام هیچ خود و راحت یاران طلب بدین
 تقریر میان هر دو مصراع ربط ظاهر است اما بر تقریر
 اول میان دو مصراع مناسبت ظاهر نیست لیکن
 از قبل میباید اخط باشد زیرا که معنی مصراع اول آنست
 پر تو کمالان طلب کن و معنی شرفنامه مختل هر دو

معنی است بر تفریز اول از شب بیداران مهین
اولیاء مراد باشند و بر تفریز دوم از شب بیداران
رهنج مراد باشد زیرا چه کسانی که بر آفتاب سوارند
ایضا سخن را نند بیا که معنی شرفنامه از نموده الفاظ است
و در آن توجیه معنی چنین گفته است آفتاب شب
زیر زمین میرود و هر که در شب بیداری باشد
گویی بر آفتاب سوار است -

خوزان - یا به او فارسی نام ولایت است
نام کیم خیر و شاه بن سباوش
خوزستان - باران و کسور و موقوف نام و کلا
قریب اسپهان جنوب لشکر و در فرنگس مودان
خوزستان کما که مستطرت که خوزستان کما که
خوش است - یا او معد و در شوشین مودان
و ما در شوش

خوش خندان - یا سپهر مایه دار
خون بلمت رزان - یعنی می گوی
خون باران - خون گران که از آفتاب
خون جهان - اسی خون اهل جهان
خون چین - یعنی میانی که از آفتاب
خون حیوان - یعنی گوشت و روتن و شتر
و بجزات و شتر و حیوان که از آفتاب
خون دل زنا من و ان - اسی عرق
سزائین با بی روان که از آفتاب
خون رزان - می انگوری
خون سیاه و شان - چه بیکه تبارش قهر نواز

و بهند کیم مانند کذا فی شرفنامه و نیز می اهل را گویند
خیال بختن - اسی طمع کردن -
خیال مرستان - اسی عاشقان و دل آلود
داوگان کثایه از ارباب نظم و شریک است -
خیمهستان - کثایه خیمه یعنی اهل کیمین علی
کریم الله وجه -

خیمه و ان - بایا فارسی و رار موقوف شریک
را گویند که آن مقبیه و لغزافا می است -
خیمه صحرای ابرون - کثایه از غالب شدن
خیمه در خور و ان - کثایه از بی شمه و
بیکار بودن آمده -
خیمه راون - کثایه از برنماسن و بر پا
نشان کثایه ناسل آمده -
خیمه رومانیان - آسمان -

باب
فصل فی العربی

خمشو - اصل بطن را گویند و تکیه شریک باشد
و ان کثایه از عفت ناسل است -
خمشو - بالفتح مع التشدید که سنگه و بالضم عمل
خطو - بالضم گام -
خمشو - بالفتح و کانی و تکیه و در هم سه شدن
خمشو - بالفتح اندک و خشیدن برق -
خمشو - یعنی در خیال شدن و خلوت شدن

فصل فی الفارسی

خاک تو - اسی تربت تو و متواضع و آبرو تو

کذا فی القتیبه و بمعنی طینت تو نیز که

خاکه آن ویو - وینا -

خانه تراد و - برج میزان -

ختمو - با بضم و روی اختلاف بسیار

بمنه گویند شاخ گاه دست آن گاه در زمین

پین باشد و بعضی گویند شاخ راست چون بز

بال از عمر مار بگذرد از شاخ بر آید کذا فی القتیبه

و درینا نگویا بمعنی شاخ افنی یا مچی که اورا لک

نمرو و - نبتتین یا بال معنوم خرفه است که

سر گین یا غلط اندوز آن نیز در یک نیز گویند -

خزرو - نبتتین اثر چیری از مرده کذا فی القتیبه

خدیو - با بضم و انگس یا یار فارسی است او

پادشاه و وزیر و در آن فنگو یا است و نیز

خو یو - با بفتح نام پادشاه و قیل نام پادشاه

خستو - بضم کیم و سوم با نور زنده و پیر و گاه

که تا زایش نقره کند -

خسرو - با بضم نام پسر سیاوش بن کیکاوش

که اخیر گفته می دانم پسر شاه بن سهر شاه

ان خیره و ان که معشوقه او شیرین بود و شک

و فران سپاه فی ران نیز بحال خود آورده بود و

بادشاهی نیز گوی صفت کند خسرو محمدش

گویند کذا فی شرفنامه و در قتیبه که کورست خسرو

معروف و بمعنی سگ نیز احتمال کرده اند کذا فی

که لفظ و نیز نام شاعری دیلوی که نمه خسروی

منسوب بدوست -

خسرو و اورو و خولجن کذا فی طبقاتی الاشیا

خشوو - با بضم و ادر شوهر و مادر زن -

خط تو - ای و مان تو کذا فی القتیبه

خطی تو - ای نیزه تو که آن خطی است -

خکا و - با بفتح با کاف فارسی نام مقامی است

خو - با بفتح مشت از فله و آب و بهر آن در

لسان اشعار صحیح است که گویا هیچ کز آنست که بنده و

اندازند و در اوقات ایضا بمعنی اخیر با بضم مندرج است

و بمعنی شربت و عادت نیز است -

خیر و - با بفتح نام گلی اصل شکل گل بنیه زده کذا فی

شرفنامه و در فنگو یا سیکه یک گیاهی است که بنده و

پت بس گویند گلی بزرگ دارد و الاصل صحیح -

خو - نفتح کیم و خرم و هم آب بهن که خونی نیز گویندش

باب الهام فصل فی العربی

خا تمه - از پیشین

خا له - خا با و زن -

خا توله - و غا و مکر و احولی و د و د و

و دوی و اثر -

خا فضا - فر و برنده و فر و زنده و یک نیت که

خا سر و - تنیگاه مردم -

خا شمه - سر و فقه و فروغی کننده -

خا صیه - طبیعت و نحوی و اثر -

خاویه - خالی و اقاده -

خا له - شرمندگی -

سلف
برین کار با
بای رضای
کے کردن
بلوئی

نکاح

خدا مہ - خدمتگار ی -
خدمہ - بالکسر معروف و با ذوال معجز غلط است
منقول از خط شیخ ابراہیم قوام -
خدمتگاہ - من اسار النصار و نام مادر بنی بنی
رضی اللہ عنہا -
خدمیہ - بالضم نام بادشاہی بزرگ کہ اورا
خدمیہ بر سر گذندی -
خرافہ - ہنرمندان شیرین خوش خرافات جمع آن
کذا فی القنیہ و نام مروی کہ پریان عاشق او شدند
و او از ان عالم حکایت می گفتی و خلق باور میکرد
و ہر حکایتی کہ او فریاداشتندی گفتندی ہذا صفت
خرافہ و فی الحدیث الخرافۃ حق و نیز خرافہ در فرع الجمع
خرزقہ البقرہ ہندی کا دین گویند کذا فی
بعض الطب -
خرمیدہ - ذقہ شرمین -
خریطہ - معروف -
خراغہ - بالضم نام ولایتی و نیز نام بادشاہ
کہ بعد قحطان بکہ کہ کہ و کذا فی شرف سادہ
فی التاج حی من الازد -
خزانہ - بالکسر الفتح معروف و فی التاج
عمل الخازن -
خرمیکہ - من اسار الرجال نام صحابی معروف
خسارہ - بالفتح شانہای پرگندہ از دخت
برین کذا فی القنیہ و نیز زبان -
خسارہ - بالکسر الخ از طعام بر جان بساند

کہ بکار نیاید و بالضم مروی از ہر چیز کذا فی التاج
و در شرف نامہ خسارہ بالکسر پاک کردن باغ و
بالز و کشت از گیاهای خود و -
خشتخوشہ - باگاہ کاغذ و جامہ نو -
خصلہ - حالت و نوعی و عادت -
خصومتہ - معروف یعنی جنگ -
خصیہ - بالفتح غایہ -
خضرہ - سبزہ -
خطہ - بالکسر الخا کہ خط باشد تا کسی گرفتہ
نیاید کذا فی التاج -
خطبہ - بالضم معروف -
خطیہ - گناہ -
خفتہ - بالکسر پچی -
خفاجہ - بالضم قومی اند بر او مکہ آتہ طایع
کذا فی شرف نامہ و در تاج ست خفاجہ حی من عقیل
خصیہ - بالضم پوشیدگی -
خلہ - بالضم و کستی و بالفتح شراب ترش
خلیل اللہ - مہتر ابراہیم علیہ السلام -
خلاصہ - بالضم پاک تریزے و در حق و کذا
خلعہ - بالکسر معروف کہ پادشاہان جامہ میدهند
خلوہ - بالضم سوا کذا فی القنیہ بالفتح تنہائی
کذا فی التاج -
خلیفہ - معروف یعنی نائب -
خیمہ - بالفتح معروف -
فصل فی الفارسی

۱۰۱

خا توله - و غا و مکرو و رونی کذا فی شرفنامه
و در اوت است خا توله و و رونی و و غا و مکرو
و غا باز و اندر علم و الصواب -

خا و ده - جابر و بی که چوب بسته سقف و دیوار
از گره افشانند -

خا ره - سنگ سخت و جنس از جابری
ابری می قیمتی که بدو گویند و ساد و منقطه ثانی
خا ر و عتباتی خوانند و صاحبی و عتباتی هم میگویند
خا ر و پینه - ابرار و موقوف و جیم فارسی است
نیکو گشتن گوشت و پوست و سر انگشت و
یا بونچک بگیرند و غا پینه را تباری نمناش
گویند کذا فی زفا گو یا و در تاج معنی نمناش
می گویند نوشته است -

خا زنه - خواهر زن -

خا زو - گل سرشته که تباریش طغین خوانند -

خا شمه - ریزه کاه با خاک آمیخته کذا فی
شرفنامه و در زفا گو یا بمعنی ریزه های گهرین

کا و تو شکل آن مذکور است و در اوت است ریزه های
کاه و چوب و سر گهرین مانند آن بهم آمیخته -

خاک شده - ای خوار شده -

خامه - قلم -

خامیازه - با هم موقوف فازه -

خانقاه و خانقه و خانگاه و خانگاه و خانگاه

با کات فارسی عبادتخانه -

خانواده - یعنی خیلی -

خانه - معروف که تباریش بیت نامند و ده
قیمت معنی زن مذکور است و این معنی مجاز است
خایه - بیند مرغ که تخم مرغ نیز گویند -

خفه - بالفتح افشردن کلو قاسه و قلماسه
کذا فی القتیبه -

خیره - بالکسر و خیره بالفتح محکم و ستوار -

خیره و خیره - کلاهها بالفتح مع المبار الفار

جمع حساب کذا فی شرفنامه و در زفا گو یا خیره

معنی توده رنگ مذکور است -

خجاره - بالفتح و لغتم اندک -

خجسته - بالفتح مبارک -

خدره - بالضم یا نه آتش که در میان و در ده

یعنی شراره کذا فی زفا گو یا -

خرا به - بالضم جوی که آب از دیگر نده و درش

بندند نگاه سر آن بکین خوار می پالاید و آنرا

خوار به - بوا و معده و له هم نویسنده و بالفتح

و برانه تازیت -

خرمیده - آنکه در علف و او را پالان نهادن

و بار کردن قند خر کند و در آن یکسکه معاش

روزی کارش از گرا به فرو بود و تباریش سکاری خوانند

خرمیده - با سوم فارسی مضموم بلند می را

گویند کذا فی زفا گو یا و در قیمت مذکور است بلند

قبر و خیر آن که با همی پشت باشد و آنرا قبر بلند

نیز گویند ضد قبر است -

خریطه - بفتح کیم و سوم که دم است یعنی سحر

کذا فی زفا نگویا -

خر صینه - بالفتح باجم فارسی همان خر صین کوه
و بالضم باجم فارسی جبال در گوش یعنی تنگ باریک
و تقاربتا ریش خج گونید -

خر خشه - بفتح و دو تجانس خصوصت مجازله
کذا فی القنیه و غیر تلق خاطر -

خر و ه گاه - بالضم جایی خورده و نیز خر و نه
که باکوکان درون خیمه بزرگ بر باد برآید محل خور
خر و ه - بالضم شعله آتش و عیب بکند یعنی
باریکی علم و تفسیر نه یعنی پانزده سائمه زشت و
در قنیه یعنی کرینه نیزم و پاره آتش از حقیق جدا
خر و گاه - بالضم باکاف فارسی خج که بر زمین
نشیند از سید شتر که افی القنیه -

خر زو - بالفتح آلت سبطه و دراز و ده -
خر زهره - بفتح کیم و سوم درختی است خرد که
برگهایش کافران هنگام برپایی بکار برین
هندش کثیر خوانند و قیل خر و نه که تبار ریش
مخلط نامند -

خر شه - بالفتح جگانه خصوصت کذا فی شرفنا
و در قنیه یعنی خر شیده است -

خر سله - نام دارنی است که هندش گویا
گویند یعنی سالی و در طری گویند که افی بعض
لغات الطب -

خر فه - بالفتح سبزه است ترش که تبار ریش
بقله الحما و چند لویا گویند -

خر قه کرد و - ای چاک کرد و -

خر گاه و خر گاه - کلاها بالکسر باکاف فارسی
جسته از جنایم ارتب پادشاهان و باوک و نیز
مقام خوشی را گویند چه بهدی بی زبان خریا لکسر -

خوشی بود و قیل کلاها بالفتح
خر گاه ماه و خر گاه ماه و خر گاه ماه خرمن ماه
خرمن ماه - کلام بالکسر یعنی آن دانه ماله آن که
گاه گاه پیدا آید کذا فی شرفنا و در مطلق اشوا
خر که ما و معنی آسمان مذکور است -

خر کوره و خر کوره - کلاها بالفتح و بضم کاف
کره خر که تبار ریش و له الحما خوانند کذا فی اصرار
خر کوره - کسر دوم و سوم و چهارم فارسی
خر و شی که آنرا کو نیز گویند -

خرمن سوخته - بی مایه و مایه بر باد و ده را
خر کله - یعنی همان خر سله کذا فی بعض طب
خر گاه خرمن کله - کلاها بالضم و الراء شد
و کاف فارسی همان خر گاه -

خر مهره - بالفتح نوعی از بوق که هنگام جنگ
زنند و مهره ایست کم از ده که هندش شکم مانند -

خر و سه - بالضم با و فارسی در شرفنا است
که گوشت پاره بلند که بر خنجر گاه زنان برآید
یعنی فرج و در زفا نگویا مندرج است پوست بالا
سوز که در کثرت تبار ریش بطرف انداخته و سوز
پوستی که نخته دور کنند آنرا خر و سه گویند
و از آن فرج باشد یاد کرد -

خروجه - بالضم با سوم غایبی مرغی که بسیار
بر سر دام بندند تا مرغان دیگر فرو آورند -
خره - بالضم خر و س و نیز جانوران وحشی و
البفتح کشت رفت روغن که بعد از یکیدن بساند
مهندس کهن نامند و نیز خر و غمزه اند که هم آمده است
و خره - بالفتح و القش بدکل ترک تباریش
طین خوانند و نیز توده گل و بالضم و التحفیف
بادست که موی رازداند و از باد خوردنی گویند
و بالفتح و التحفیف مجموع و از دو جام خلق که بقای
باشد و خلق را گذشتن و آن بدشواری بود -
خریده - بالفتح بنده و کنیزک بچه و دختر ناریه
کذا فی شرفنامه در قتیله است و دختر را قول خرید
در فارسی آنچه مشتری باشد یعنی خرید شده بنده
یا کنیزک و یا بزرگ اما در تازی یعنی دختر شیرکین
و آنکه ناریه و خریده است -
خساره - با سین جمله شاخهای پراکنده انداخت
و در کردن کذا فی القتیله -
خسته - بالضم تا بار موقوف خرده از کربا
دو زنده و پشینه است که دروشان دارند یا بوسه
آلوده - در لسان الشعر اندک است که تا بزرگ گویان
خسته - بالفتح تخم و مغز پیوده و زخم خورده که
تباریش موجب خوانند و خرده که تباریش با گویند
حسن و مین گرفته - ای عاجز شده و
زینهار خواهند -
خسر خواجه - بالضم پر شوهر زن -

خساره - بالکسر خیا نچه گذشت و رفت تازی
خشیجه - بالکسر مروت و نیز زیر کش جامه
پوشیدنی کذا فی شرفنامه و در قتیله خشک از باد
و در دم عامه سوزده گویند -
خشیته - بالکسر و قیل البفتح مغلس و بی برگ
خشک سال خاوشه - ای قحطی که از حادثه واقع شود
خشیته - بکسر تن سپید و قیل سپید خورنگ -
خفه - بالفتح سرفه و فشردن گاه کذا فی شرفنامه
و در قتیله یعنی عطسه مذکور است -
خفده - کمر شده -
خفیده - پسندیده و مشهور و معروف و اوقات
فی الخا مع الثمار آورده است -
خله - بالفتح آب بینی آلوده و حیوانات و قیل
بتشید الثانی هرزه و گم شده و جوی که کشتی را بدین
بر انداخت و نیز دروی که ناگهان از بندگاه نیز دهند
چون نامند و در لسان اشعار یعنی نخست بودن زله
صحیح کرده و در بواقی تحفیف -
خله - بالضم رسوا کذا فی القتیله -
خمنانه و خنکده - کلاما با بالضم همان خستان
ذکور می نماید -
خمسه تخیره - پنج ستاره سیاره و یک آفتاب
و ماه تاب کذا فی القتیله -
خمره - بالضم و خمیره بضم هم و سوم جینی اوانی
که اکثر گلشکده و آچار در آن دارند -
خمنیه - بالضم مرد شوهر و دانا بکار سرور و بسیار

خوابگاه و خوابگاه - کلاه با او معدوله و با
معدوله و کاف فایسی آنجا کشیده و با خوابگاه
خوابگاه - با او معدوله و با خوابگاه و
حاکم و معدوله و با خوابگاه - خوابگاه فایسی علیه الرحمه
دل استعمال کرده اند و در معدوله که خوابگاه
روح را گویند که فایسی شرفنامه قول خوابگاه
و این معنی شامل است آن همه را -

خواره - بالضم و ستوره افغان طعام را گویند
و در معدوله است غلامی لایبی که قوت بدن بدان
و خواره قبه و پرده و در قینه یعنی کلمه است -

خواستنه - با او معدوله و سینه معدوله و قوت
مطلوب و نیز مال و سیم و زر -
خوابگاه - با او معدوله و دوات -
خوابگاه - با او معدوله و آنچه بدان و با خوابگاه
که فایسی ز فغانگویند -

خوابگاه - با او معدوله و سیم فایسی تاج خروس
و نیز گلی است سرخ -

خوابگاه - با او معدوله و نیزه و نیزه و نیزه
و نیزه با کول را گویند -

خوابگاه - با او معدوله و با خوابگاه که گذشت
خوابگاه - با او معدوله و نیزه و نیزه و نیزه
و نکته و نیزه با کول را گویند -

خوابگاه - با او معدوله و نوعی از علمتهای سرخ
که فایسی شرفنامه و در قینه مذکور است خوابگاه
فایسی علمتی که بدان موی ریز و در قینه مذکور است

خوابگاه - با او معدوله و سینه معدوله و قوت
که در کشتها و با نیزه با خوابگاه و با خوابگاه آن
برای گویند تا به نام و با خوابگاه و با خوابگاه آن
و فایسی پذیرند و با خوابگاه ترس نیزه که فایسی القینه
خوابگاه - با او معدوله و معدوله و نیزه و نیزه
خوابگاه - خوابگاه -

خوابگاه - با او معدوله و با خوابگاه آن خوابگاه
که در خوابگاه با خوابگاه آن زنده و در معدوله
افزونی با خوابگاه -

خوابگاه - خوابگاه که آب گرد و با خوابگاه با خوابگاه
تن و خوابگاه نیزه گویند -

خوابگاه - با او معدوله - ای خوابگاه -

خوابگاه - با او معدوله و فایسی که با خوابگاه
خوابگاه - با او معدوله و فایسی که با خوابگاه

خوابگاه - با او معدوله و فایسی که با خوابگاه
که نام و با خوابگاه و گنیم و با خوابگاه با خوابگاه

خوابگاه - با او معدوله و فایسی که با خوابگاه
و با خوابگاه را نیزه گویند -

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
و فایسی که با خوابگاه است -

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی
خوابگاه - با الفتح و فایسی که با خوابگاه و فایسی

خاشیانی نه - بایار فارسی و شین مو قوت
خانه که از خدیش سازند سروی را -

باب فصل فی العزنی

خاتم وحی - یعنی حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم -
خارجی - آنکه بنفس خود شریف و متبر شود
و او را بهتری عرفی نبوده باشد و نیز اهل هوا
که خدوچ بر امام روا دارند -
خاطمی - گنا به کار -
خرمخی خراسانی - منسوب خراسان
خرامی - نباتی است خوشبوی و از خیرهای
و گل نرود گویند کذا فی زفاف گویا و در تاج
خیری شتی -

خصی - معروف یعنی آنکه خصینه دارد -
خطمی - بالفتح و الکسر نام گلی که سرخ و زرد
شود و از خیر و خیری گویند کذا فی شرف نامه
و در تاج ست آنچه بدان سر شونید -
خضی - پوشیده و وجه طالع ساکان خضی
ذات حق را گویند و این با خود دست از جایش
که گشت کمتر محض است -

خلانی - با کسر نام علمی است -
خندی - معروف آنکه علامت ذکر و دانشی
بر او دارد -

خیری - خیر و کذا فی التاج و در شرف نامه

مذکور است نام گلی است مثل گل منبه نرود -

فصل فی الفاری

خارا و خنابی - جامه است جمیع مخطوطات
بعتاب که نام مردیت و اضع آن -
خاری - اسی چون سنگ سختی -
خاسکی - باکان فارسی مقرن و شاه خزینه
خاک بیزی - سفر -

خاکساری - باکان مو قوت یعنی خوار می خاک
خاک نظامی - اسی تن نظامی -
خاکه بی منی - یعنی آشی که کینه ترا از شمت
خاشمی - مختصر خاموشی -

خانی - حین زار خالص نیز منسوب بسبب
و در ادوات یعنی حین خردست -

خا و رخدای - یعنی خداوند خا و زمین با و شاه
آن و سلم بن فریدین را که با و شاه خا و زمین
خا و خدای گفتندی -

خجایی - خاینه و امر آن -
خجلی - بالفتح فرمیده و منسوب بمثل و نیز
ایسی که از خیلان آزندش -

خدای - یا خدای که افضل است مندرج گشت کذا
فی شرف نامه و در فقیه مذکور است خدای با نعم
با دال محله و محمد صاحب دارنده چیزی و بیان
و سر و بادشاه و این لفظ تنها استعمال نمیشد مگر
باری عزوجل او در مخلوق که خدای گویند یعنی
خواجخانه و خدای کشور خداوند خدایگان گویند

خمر عیسی یعنی آن خمر که بجا بیست و مسافرت
 انجیل را بر و بار کردی -
 خمر ختمابی - یعنی خمری که بر دو جامه بی باری کنند
 خرمای منهدمی - میوه ایست ترش که در بلبلان
 خسروانی - بالضم نام محنی است مصنفات باری
 و آن خمری بود و هیچ شکل بر دو جامه خمری
 مطلقا نظم در آن بکار گرفته چرا که در آن زمان نظم
 نبود و نظم فارسی از وقت بهرام گورست این سخن
 و اهل سیاحت شهنشیت اگر داخل شهسی و کیا
 میشود و خواجه نظامی گنجوی سی و یک و در ده سی و
 بهمن رانام زد و آن سی ایست گنج با و آورو
 گنج کا گنج سوخته و شاد دروان و سخت طافند
 قفل روی و سر و شان و شش جان و سر قوی
 و نور و و قهرمانی و شبدیز و شب فرخ و فرخ و
 و غیره و بامه بر کو بان و مشکانه و مشکامانی
 و جوان سیاهوش و سبز در سبز و گنج گان قنات قوسی
 و گنج کبک دمی و کین ایچ و باغ شیرین و
 زیرا افکن و شعوی و پهلوی و نوشین با و و شتاب
 و بهر چیزی را که بر نیکو و لطیف و بزرگ است بهر
 ساخته خسروانی گویند همچو خمر خسروانی و قال آن
 خشت ز رخاوری - آفتاب -
 خشکنامی بالضم با کاف موقوف نامی کلو
 تازیش موقوف و مخبره نامند
 خشت باری - کنایت از ملک است -
 خشتی - بالفتح سپید سپید -

خضمان سفلی - عناصر رجه -

خضرمی - شراب -

خطمی - در دیوان ادب بالفتح و کسر خامخ

نام کلی سرخ و زرد شود آنرا خمر و خمری گویند

خطیب اکلی - بالقف غیب -

خوالی - با و او معدوله رو و بار و رو و آب

و بطیخی و در زانگو یا است یعنی فرنگیان گویند

خود بینی - با و او معدوله یعنی عجب و تکبر

خود روک - با و او معدوله گل لاله را گویند

خواری - با و او معدوله لائق و زیبا -

خوده کاری - ای کاری که از رعیت و زور کار

خوردی - با و او معدوله شور با و غیر یعنی کتل

کردی یعنی اول از قینه است -

خوزی - منسوب بخوزند که آن نام و لایحه

منسوب بشکر -

خخ - بر وزن حی آب دهن -

خوی - با و او فارسی کلاذ یعنی خود

خومی - بالضم سرشت و خاصیت خود است

خوس - با و او معدوله معروف که تباریش

خومی - شرمندگی -

خوخواری - با و او معدوله اندوه -

خوی - بالفتح کلمه تحسین است چون زب

در اصل نه ای بود چنانچه نیمی فی الاصل و آخر

خیره سرمی - بی شرمی و شرمی -

خیمه زنگاری - با کاف فارسی آسان -

چای

خیر می - بالکنام کلی لعل شکل گل منب بزمره
کذا فی القتیبه -

کتاب الدال

الدال یعنی ن فرود بحساب ابجد یعنی چهار عدد

باب الالف

فصل فی العزنی

دار - بیاری و این اسم جامع است هر
مرض او عیب ظاهر و باطن را و در شرفنامه
معنی در و مر قوت است -

دار البیضا - سرائت در بصره بنا کرد
عبدالله زاهد که در و صور سر بریده و در مین
آن شیری و سگی و گوسفندی نوشته اند که
فی القتیبه و بالضم کدو -

دنیا - این جهان و زنی نزدیک شونده
کذا فی الموائد چو روح الله ترا چشمه باید
اگر خوابی که دنیا رخ نماید -

فصل فی الفارسی

دارا - بادشاه ایران زمین که اورا دارا می
گفتندی و داراب هموار را گویند و دارا می

پسر اوست و نیز بمعنی دارند آمده و بدین معنی
حق تعالی را و پادشاهان به پشت کرده اند و در
قنیه است که در فرهنگنامه آورده است و دارا
دارنده آسمان و زمین یعنی خداوند تعالی اقول
این شوق از دشتن بمعنی فاعل زیرا که الف
چون آخر امر لاحق شود بمعنی فاعل گردد چنانچه

دانا و بینا و شنوان پس معنی لغوی آن فرارنده باشد
و مطلق همین خیالی تعالی است پادشاه را که
دارا میگویند مجازا چنانچه خداوند و نیز مرکب اند
لفظ و لکن معنی آن بیاری و رنج است و لفظ را
بمعنی بیاری و رنج -

ووا - بالفتح بازی -

ورا - بالفتح امر در آمدن و نیز هر آن و از کنند
در یابی عدالت حنا - یعنی عدل تو ثابت است
است و قیل عدل ترا هر گاه عروسی است -
وربا - بمعنی دروا یعنی حاجت کذا فی زفا گویند
و روا - بالفتح کلاه مسافت -

در سر کار جزایات گفتن ایمان اسلامی در
خیال کار جزایات باز و میند ایمان را -

ورما - بالفتح خرگوش -

وروا - بالفتح گون آویخته و باز گویا کرد و
باز گویا آویخته و در زفا گویند بمعنی حاجت ام
مندی است -

درای - بیضا سر و اید سپید براق و تارکان
در هوا آویخته معلن -

ورینا - بایر فارسی ای درین و افسوس
کردن بقتضیات گذشته کذا فی شرفنامه و در
موائد کدو است و لفظ درین الف زائده در
آورده اند برای تعظیم ای آمده بسیار -

ورخا - قرب و ناصبستی و ناز است -

ولاسا - بالکسر کین خاطر و آسایش دل

و در بعضی نسخ دال سا برین خط مسطور است که
مرتبیم است یعنی آسائنده دل است -
و لر یا - بر باینده دل های صاحب نظر بحین طرافت
و ندران نما - کنایه از غضبناک و خشم آلوده -
و نذا - مکر و فریب -

و و ب را - تنغ و تشنیه -
و و حور لقا - با تخم موقوف یعنی روح و عقل
کذا فی النوات -

و و غنبا - با و فارسی آشن جنرات -
و و لایب مینا - با و فارسی آسمان -
و و لیت خدا - یعنی خداوند دولت -
دولت کیا - بکاف فارسی یعنی گیار دولت
و و خدا - یعنی خداوند دیه -
و و کیا - یعنی دان که کم از زانی بود و خداوند
یعنی مقتدم آن -

و و یا - با یا و فارسی جابنه ابریشمی -
و و مینا - آسمان -
و و یک سو و ا - بکاف فارسی آنکه خیالی
فاسد در دل کرده باشد -

و و یو یا - با دو و چهارم فارسی جنبه از
عنکبوت و اقله اعلم -

باب الباء

فصل فی العربی

و اب - خود عادت کنایه فی التاج و در
ز فامو نایذ کور است و اب فصلت و شان روش

و و جباری و در مشرقا مذکور است و اب پیدا
کردن کوفه و آداب بشکوه و بعضی طب منصف
درخت چنار است -
و و اشعلب - با و خورده -
و و ارا لوب - یعنی مجلس علم بفضل -
و و لوب - دلو آب -

فصل فی الفارسی

و و ارا ب - نام پادشاه ایران زمین پسر
بهمن شاه که اردشیر نیز نام داشت پسر سفندیا
پسر گشتاسب پسر لهراسب و صاحب شاهی
ح نوشته که و ارا ب ابو جلیک گفتندش که چاک
ما و و ارا ب بنت بهمن بود بهمن مرقوم که اردشیر
مسطور است بفتوای علمای آذربایست بجباله
خوشیش آورد و در کیش آتش پرستان دختر
خواسقندی و همای از بهمن بآورد و اردشیر
قریب الایام خود تاج و تخت را با ستر خدا
موبدان بهای گزینمکنه اول و داد و ساسان
بن بهمن چنان معاینه کرده بموافقت درویشان
منزجیان در گرفت بهای بی فراحت اهدا
ملک میر اند بعد از مردن اردشیر محل از خلق
نمان میداشت بهنگام وضع حمل بسبیل تواری
و اخلا پساری از جوامع نفیسه بایزوی مولود
بسته در تابوت نهفته بر روی آب انداخته و
را به تواری جابوس و اربراه کرده مشاهده
کند که حالش بخیر است و چون بقضای الهی آن

صندوق را گاوری یافته بر کشاده طفلک لوتند
وید با جواهر بسیار و در آن روز با بار اوده الله تعالی
پسران گاوری فوت شده شیر به پستان زلشش
با قیمه گاوران طفل اسخا آوده در پرورش
او و تمام بلوغ نمود و آن جواهر را به تصرف آورد
چونکه گاوران طفل را و آب یافته بود و آب
نام نهاده بسی سال شده که حق تعالی تحت
باو شاهای رسانید و آنرا داری که خوانند
و پسرش سینگ سکنه کشته شد و داری مهر و
داری که بر هم و آب را گویند و کی قباد و دیگر
در شاهنامه و اقبال که پیش از شش ست در آن
که فرستاد قیصر و مرام به پیشگاه که ده سال
نزار به پیشه بوزن چهل مثقال بر و خراج نهاد
و دوازده سال ملک آمد و داری آن
و بعد شد.

دار چوب - با سومه و تون و چهارم پنجم
فارسی شخته جامه بتازیش شجب خوانند
دار چوب - با ششم فارسی یعنی گرد و بوم
دار چوب - با کاف فارسی یعنی
نام غاری بنزدیک بود که از سیاه ان گرفته
و قصر آفتاب - یعنی -
در آمد از خواب - اسی بیدار شد -
در یاب - امر و یافتن یعنی بشناس و
شرفنامه بدین نقش کرده است اس و در
معرفت کن و تدارک کن -

دل شب - نیم شب یعنی میانه -

و شب - با لغت دوم چار پایان و مابونان
که بتازیش و شب گویند -

و شب طراب - یعنی آفتاب مابتاب کذا
فی القیة از حواشی سلیمانی -

و حجره خواب - با و و دوم معد و کذا

و شباب - با و و فارسی بهیمه شیر که و زین
خوابخته میگرد و از شیر که چکد آنرا و شباب نامند -

و از شکر تیر بهت کنند مثل جلاب -

و شب طرب - با و و فارسی یعنی صراحی -

و شب - با فتح اسپ که رنگ لبس ماند

ز باوت تر بر روی باز گرد و کذا فی زفا گویا -

و یمن خوب - نام وادویت کذا فی زفا گویا -

و در قیة نگارست منقول از صراح و اجمال حسینی

و یمن با یار فارسی آن و خوب که بدان چگونگی

بازی کنند و آنرا شوک خوب نیز گویند بتازیش

مقداد خوانند و الله اعلم بالصواب -

باب التمار

فصل فی الفارسی

و اورست - بمعنی عادل -

و ارات - پیدا کردن گرد و فر -

و ار سلامت - بهشت -

و امن و بر سخت - کنایه از آبروست -

و امن با معنی گرفت یعنی خلوت گزید -

و خست - با لغت مختصر - خست -

دربالیت - حاجت
 گذر بر سخت - باطنم یعنی گریه کرد و سخن خوب
 گفت چنانچه گوئی در افشا نه -
 درخت - معروف و نیز بمعنی داریاست آید
 درخواست - التماس -
 درسیاهیست - اسی و ظلمات است -
 درست - خندنگسته و ممد ز رویم -
 در مشت - منبط -
 در بن چاه پست - یعنی دنیا -
 درست - معروف و قوت و قدرت یک
 و اندازه و مایه فی و نری و یکبار با خنجر قمار با
 و مستر و یک قمار و دست چانه فی و نری قمار
 صدر و در قعنه بمعنی چارالش بمعنی مسند مسطور
 و وزیر را که دست و میگویند هم بدین معنی که او
 صاحب قدرت و نیز دست بمعنی مرافقت آید
 چنانچه گویند فلان این دست است -
 دست وزارت - یعنی مسند و صدر و وزارت
 و شست - بالفتح زمین بیابانی نیز و لایق
 و ترکستان زمین فی الصحاح الدشت ایضا انهر
 و هو فارسی و اتفاق وقع بین الفیتین و العربی
 الدست بالسنین -
 و مردان حوت - قطره بار یک -
 و نیایرست - یعنی دوستدار دنیا -
 و انمیداروت - یعنی دل تو رهمنی بود -
 و دوست - یار و دوست دازنده بمعنی

مربست کذافی شرفنامه قول بمعنی آشنا مرکب
 ووشیزگان حنوت - با دو و کاف فارسی
 بمعنی حوران -
 و ویت - باطنم و بات کذافی التاج و لیت و فی
 و هر سپید است - با پنجم و ششم فارسی و هفتم
 موقوف آید ز ورجان مرد و نیز و کت بمعنی
 مریت آید چنانچه گویند فلان را این دست است
 و مهست - تفتیح یکم و سوم گپا هیست که دانه او
 مانند لوبیا بود و رنگ سپید که بزرودی زند و بعضی
 گویند دانه او بمنزله خندق خرما و دلو است و سیاه
 سیاه بود و نیز بار و دشت جنبدست که بهندش
 سکه خاندند کذافی طب حقائق الاشیاء و آنرا
 زغار نیز گویند و معنی ترکبندی ده نفر است که تبارش
 سکران نامند -
 و هر شیت - با بار فارسی یعنی گور -
 و دیده آهوی شیت - اسی سیاه -
 و دیده کافوریت - اسی سپید و نامیناست -
 و یو و ولت - با دوم فارسی و سوم موقوف
 آنکه و ولتش را ز و زوال باشد و نیز و ولت
 و یو است - با بار فارسی و دو و موقوف
 گپا هیست که تبارش چند قوق گویند کذافی تبارش
 با بار
 فصل فی العربی
 واث - خورون -
 و نیش - با کسر کینیه -

و بر سرج - با کسر قبله پیش بیان تبارش پیش از
نامند و در لسان الشعر بعضی تبارش است
و ست سرج - با تار و موقوف یعنی حرفت و
کسب کار و صفت کذا فی شرفنامه و معنی ترکیب
مشقت دست -
و سرج - با الفتح نام دارد و نیست که آنرا در زبان
و وج - گپای است -
و سرج - الفتح کیم و سوم سبزی که از کوههاست
مشرق آند شیرین بود چون بدین گیرای
و یو کلوج - با دو معنی شتر فارسی بچه مردم که
دیوش بدل کرده باشد -

فصل فی العربی

و اوج - ابر براب -
و وج - سر و پشت فرو آوردن در رکوع و جزان
و وج - بالفتح زیر خاک در زیر زمین نشان کردن
و صراح - بالفتح کوتاه -
و روح - بالفتح پیراهن -
و لوح - بختین گرانند بدون برآه اگر این باشد
و وج - بالفتح در نقان راک -
و ویتج - بالفتح نام زنی -

فصل فی الفارسی

و شنه صبح - روشانی آن چنانچه صبح
و م صبح - باشد -
و شل خزینه کشای مجاز و روح - یعنی

و ثبات - با کسر باران ضعیف -
و عث - بالفتح سستی بید کردن اول تپ
و لاث - شتر تیز و وحشت رفتار -
و لاهث - بالفتح مرد و لیر -
و لث - بالفتح گام خرد نهادن در رفتار -
و لهاث - با کسر شیر درنده و مرد و لای و پیش
و مث - بالفتح کیم و کسر و هم بجا نرم گنای
و یو ث - بنی عزیت و بنی حمیت -
و یث - خواری -

باب الحکم العربی فصل فی العربی

و رج - بالفتح خط نقش آمیز و نیز نام مکه
که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم شب بمان
ازان در گذشته کذا فی شرفنامه و در تاج است
الدرج طیاره و يقال فی مرج الکتاب کذا و در
درج بالسکون کاغذ نوشته و لوز نامه و باغ
روکدان و جابگاه و عطر زنان در شرفنامه
و بالفتح تریاب دان که مصغر آن درجک است -
و راج - باضم جانوری معروف و رنگین تیز
الابصار نیز که آنرا خیفطان نیز گویند و در تلج
گفته است نمین الخیفطان و آن از طیر عربی
ست و در لغت خیفطان گفته است و راج نیز
و و اوج - معروف یعنی قبا ی دیاج -

فصل فی الفارسی

و اوج - تاریکی شب و سیاهی آن -

و دم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم کشاید
 و در روز رباعی گفته تعالی و ما یطق عن الاکبر
 ان حوالا و سیه یو سه و حجاب از رواج
 ساخته کهنند و جامه یعنی حضرت عزت
 جل جلاله کذا فی الموائد

باب الحار
 فصل فی العزنی

و مخرج - پشت خم نادون و سرین بر او بدن
 و مخرج - بالفتح و درو
 و مخرج - ماده شدن و درشتی
 و مخرج - سر فرو کردن
 و مخرج - فربه
 و مخرج - که بهای در نجد
 و مخرج - نام کوبه
 و مخرج - خوار شدن
 و مخرج - با کاسه پوشه خزا

فصل فی الفارسی

و اع بر رخ - داغ بندگی
 و مخرج - با لغت گویای ست که در آب روید از و بویا
 بافتن بتازیش حصیر گویند و بند چیری نامند
 در ناگویت بهندی آنا جابزه گویند و نیز لک
 که بچکان بشب برات بر و جن تر کوه بسوزند
 و زخت چهار پنج - کنایت از چهار رکن است
 کذا فی القنیه قول و زخت چهار پنج کنایت از
 عالم چهار پنج عبارت انظار غنا صرشت الله

و و از و نه رخ - یعنی نام جنگی ست مشهور با گویند
 و در شکر کینج و که در کوه کمانده نزول کرده بود و
 بایران سر شکر افراسیاب شده بود و لیست
 آن در شرحنامه شرح ست

و و مخرج - با و او فارسی لفظ صحیح ست و بعضی زار
 نیز فارسی گویند بجای عذاب کا فران معنویانند
 کذا فی شرحنامه و و زار ناگو یا ند کور ست و و مخرج
 معروف و از خدمت امیر شهاب الدین بربکی
 شیخ واحدی بو او فارسی و و مخرج معروف ست
 و درشتی و گرفت و مخرج

و و مخرج - اسی و دو قطب یعنی قطب شمالی و جنوبی
 و و مخرج - مریخ و لو

و و مخرج - بایران فارسی خا رستان و بزرگگاه
 و مخرج - که در آبا و ادانی باشد که با گذر آونی نمیشد
 و مخرج - دیوان بود و و نیز زمین سخت که در آن
 سبزه باریک بسته باشد

باب الدال
 فصل فی العزنی

و در شرحنامه فی و در شرحنامه ست نام مشهوره عز

فصل فی الفارسی

و او آوند - نام نوائی ست
 و او - عمل و راستی
 و او و پرو - یعنی طاق و قوت و که و مخرج
 و اشاو - خوشبوی و در شکر که بتازیش عطر کند
 و اعنی شد - ای عیب و ارشد

وامسکاه خمر و - یعنی دنیا کذا فی الموائد -
 وامن کشید - ای اعراسن کرد و ترک بخت
 واهم و - ترکب حشرات زمین را گویند
 و بعضی فرق کنند و گویند دام جانور وحشی غیر
 عموما و ابو ذر ان و پنج خصوص صلا و حشرات الارض
 و پرنده نیز و هر جنس که جانوران در ان بفریب
 گرفتار شوند کذا فی و فاما گویا و دو وسیع را گویند
 آن جانور دنده باشد همچو شیر و پلنگ و گریه
 و بیابان پر از شکار کذا فی الدسور -
 و انچه کرد - ای پرانگند کرد -
 و اسره کرد - آفتاب -
 در باقی شد - یعنی باقی نماند
 و پس را نماند - ای مراقبه شد کذا فی
 و رنجید - نام تمامی منسوب بشراب کذا
 فی القتیله و در شرف نام است نام شهری و نیز
 گزدریا که عوام بنده نامند و فاصلا که در میان
 دو ولایت باشد یعنی اخیر از زنا گویند
 و راج گهر سر کشا و - ای دامن کشاد -
 و راج و دهقان نور و - ای سیده و شو
 و دهقان یعنی روکنده قول و دهقان -
 و حساب میگرد و یعنی در شمار می آورد و یاد
 حساب مباحثه میگردد -
 و حیض اند - ای ناپاک اند و پاک صلوته
 و رخت آزا و - معروف که بهندش کاین
 نامند کذا فی القتیله قول و نیز سر و کیکشانه
 راست باشد -

در خط شد - یعنی بنمود شد و بدویش گشت -
 در خور و - با و او معدوله لائق و زیبا و
 و بر معنی زیبا باشد -
 و زخمی سر و - با و او معدوله ای و کرات
 و رو و - بالفتح معدون که تباریش الم گویند
 و بختین قیل کبیر کم غلغلی که پوست را آوار
 کند و از او پیرین نیز گویند و بهندش و او خنده
 و بختین مضارع دیدن نیز آید و باضم تر گے
 شراب و روغن و امثال آن که در آخر می نامند -
 و شربت پسند - که شیف طبع ضد طبع طبع
 و رشگر بر نذر که در گریه شادی اند -
 و راز کند - یعنی بسند و -
 و رو مند - باضم موقوف در و ناک پیرین
 بفتح و ال خوانند آن هنگام مستقل و میگرد
 و رکحامی خور یعنی گمان میبرد و در خورست
 و رومیان باشد - یعنی بکبر باشد -
 و رنیکیر و بینی میسوزد و بکار نمی آید -
 و رنوزینه سپر و او یعنی شادی و غنم
 یک جاکپش آورد -
 و رند شکل و صوت و مثال سان شب چاکه گویند فلک
 و رو و - بالضم از او بدجل و کوره رحمت و
 از ملائکه استغفار و از مردمان و ها و از بهائم
 و طيور شیع -
 و ریا بسند - مضارع در یافتن یعنی او را
 و نیز در ترجمه آب باشد و آیند مضارع یافتن

در خورست

در زین غلغلی و غلغلی

و بضم وال یعنی لولو بایند -
 و رین بر که لاجورو - بکسر تخم که دوم است
 اشارت بسوی فلک است -
 و آلود - با کسر یعنی ختم آلود و باز آلود
 و ستا ترند - با فتح پدرستم رستم نام نهاد
 و مستبرو - با بار موقوف یعنی فتح و فزونی
 و چاک دستی و موقوف یافت و زورفت -
 و ست بند - دستوانه -
 و ست و او - با بار موقوف سخاوت -
 و ست میگرد - با سوم موقوف و بضم مفتوح
 ای دین نمی خورد -
 و ست و کیسه شد - کنایه از کیسه پرست -
 و ست مرو - با وقت تا یعنی مزدوری
 و عوی خانی کند - ای و عوی بخیر و صنعت
 کذا فی القیة و نیز دعوی فروتنی کند -
 و ل تنویر آتشین شد - ای ل سوخته
 و ل خاک پای او شد - ای اسیر او شد -
 و ل صید او شد - بمشله -
 و ماغ وارو - با عین موقوف یعنی تکه
 وارو و مغرور است -
 و ماوند - با کاسم ولایتی و شهری و نیز نام
 کوپی بحد و دوری که چاه بابل درخت -
 و هم سر - آه نمیدی -
 و ندر - با فتح خود کامه و میاک ابله و نام
 لیاپی که باندوی و برین گویند -

و نذران سفید - نذران و ننده -
 و نذران نکستی سپید - ای نختدی تنگم -
 و نذران نماید - یعنی بختد و خوش شود
 چه خنده لازم فرحت و سرور است -
 و نیا و نیه بدید - یعنی دنیا فریب میدهد و
 غافل میگردد -
 و و - با بضم معرفت و نیز عبارت از آه
 و و چشمه هار شد - یعنی با یکدیگر ملاقات پیدا
 و و قرض اگر گرم تر - یعنی آفتاب تابان -
 و و مان گرم و سرد - مثله -
 و و پانزده او - بمعنی زیر زمین
 و آرایش او -
 و و هقان خلد - رضوان که نازان خلد است
 و هقان نورو - ای نام و هقان کتاب ایشان
 و هید - یعنی بدمید -
 و و یابی شوستر او - ای رنگهای گوناگون دارد
 و و یوزو - یعنی آفرکار و عاقبت بیره
 کذا فی القیة اقول بمعنی البتة و بی شبهه است
 یعنی این کار شدنی است ویرای و دینا پنجه
 گوئی امروز فردا یعنی امروز یا فردا -
 و و یو خاند روان شد - ای یو خاند و خراب
 و یو باو - با یو فارسی و او موقوف گرد و او
 و یو بند - با یو فارسی و او موقوف فارسی
 طهورت و جیشید را گفتندی و نیز نام و اوست
 و یو ندر - با کس نام و اوست کذا فی القیة -

دیو سپید - باد و دم و پنج فارسی و ششم ترم
دیوی که او را ششم باد ترم زان گفته -
وین و در سر مغروری کرد - ای دین
در خیال مغروری با و دارد -

باب فصل فی العیرتی

و ابر - آخر و تابع و باقی از نسل و نسب و نسب
و آخر - خوار -
و ابر - سحر ای و زیار -
و سبب لایس - نبات انوش که بی کذا فی القنیه
و پور - با دی که از سوس قبا آید -
و پیر - بنای کشته از پس کذا فی استاج
و در شرف نامه یعنی نویسنده و منشی سلطنت
و شمار - جانکه که زیر جامه پوشند -
و تر - بالضم و التشدید بر و اید بزرگ -
و قتر - معرفت -
و مار - بلاکی -
و ور - گردش و بعضی عهد و زمان نیز آید -
و هر - زمانه -
و یجو - تنگ تاریک -
و نیار - بالکسر مزیت زین -

فصل فی الفارسی

داوار - باری تعالی و دارنده کذا فی شرف
و در زنگویا یعنی دهند و مذکور است -
داور - بوزن مادر برادر و دوست و

این لغت ما و را و التمهت -
و او لیست با و ال موقوف و کاف فارسی موم
و تا به فتح یعنی عادل -
وار - دارنده و امر از دشمن و آن آلت
سیاست است که اهل جرات و دزدان را بدن
سیاست کنند و در بعضی طلب و از بعضی پلایل
و از آموه است -
و از سرور - بهشت -
و از خلافت پیر و اغرو یعنی دنیا -
و از و گیر - با و موقوف و کاف فارسی
یعنی فرماندهی و در بعضی پیر و موقوف
و استار - با سید موقوف آنکه بتاریخ مسافر
خوانند که انفی شرف نامه و در قنیه مذکور است آنکه
و با ناز با کلا و با و شاند و تمیت کند بتاریخ
مسافر خوانند و نیز بتاریخ بیاض و ولال باغین معجزه -
و انخار - با نشان و بنده و عیب دار -
و اع کار - و اخی که نزد پیرا چه هر دانه
که باشد کاذب و در کند -
و امکا و یو و قور - با سوم موقوف و چهارم
و ششم فارسی دنیا -
و امن گیر - ای ملازم صحبت و صاحب باش
کذا فی الموائد و در قنیه مذکور است و امن گیر با و
موقوف ای مصاب و قسم و معی و مردیش
و انشور - دانند -
و اور - و انشور و نام خدای تعالی آنکه میان

نیک و بد فصل کند تباریش حاکم خوانند -

و ابره و ور - یعنی نکاح -

و دختر نذر و دختر نذر - و دختر نذر شوهر گیر
و دختر شوهر از نذر بگیرد -

و دختر - بالضم معروف و دختران گیاهی است
و خدار - بالفتح جامع پدید درخت بسته معروف
وخت و دار که نامی اصلاح -

ور - بالفتح معروف ترجمه باب امر ویدن
فای علی آن چون مرکب یا پاشا پخته پوده و رو دانه کوه
و نوع و جنس -

و ج - در ساهر و دال مضموم کنایت مودان
و راز شمشیر - کنایه از تنقیز و صفت و جاب
و رحو - بالفتح با و او معدوله لائق و زیبا
و رخشید و طعام -

و روار - بالفتح با و چهار عمل درختی است
و معنی ترکیب سوا و در را بدار و درازنده -
و روانه ناز - قطره خون در خون -

و روار و روار - بالضم فقیه فرمای زمین
و رور و رور - با و دودان فکرم که دایم می کنند
و رور و رور - کلام بالضم با کان بجا
و در شانی و او نیز مختصر و رور و رور و رور و رور
فارسی رو کنند -

ور یا بار - و رای بزرگ و نیز نام شهر
و در فرهنگ علمی مذکور است و لایه که در زیر
و در کناره های دیاست -

و رای بی قیر - شب و دوات -

و رای بی آفتاب - آسمان -

و روار - و اندک حصار و کو توالی در آن نیز

و ستار - بالفتح معروف و ستار خانه که در پیش

خوان یا برجه باشد و نیز امر دست آوردن فاعل

و ستار - امر و ستار و ستار و ستار -

و ستار - خطر - با و موقوف یعنی او آخر زد و نما

که در آن گرد بسیار بود و سندی که در آن افتد

و مضرتی بسیار بود -

و ستار - یعنی سخن سخت و دشنام آمده است

و ستار - با و موقوف و کاف فارسی بخشنه

خداوند دست و با کاف تازی بدست کارنده

و هم نگار و نیز نقشه که بر ملوک و امارت برند

و آنرا در دیوار سخت میکنند برای تماشا -

و شکیر - با و موقوف و کاف فارسی یاری

و امر دست که فتن و آینه دست و آینه بند

دست افتاده باشد تا زینش اینها منجر

و ستور - بالفتح صاحب دست مستدال

در تشبه امور بر می افتد و کند تقیر پیش و ستور

بالضم نیز گویند و نیز بست دست و حجت اجازت

و ستیار - یاری ده و پیشه وری -

و سحر - بالفتح چینه از غله که از شاغل گویند

بندیشل به خوانند -

و سحر - بالضم و او بعد و او شوار

و سحر - بالضم و او بعد و او شوار

فصل فی الفارسی

و ارباب زبانی آنکه بچوب از بازی کند و نیز
امرست بچوب دار بازی کردن -
وال بوز گونه از فراشگاه مرغیت سیاه وید
و ختر زبانی می انگوری و در فرنگ علی می
بمعنی مطلق شراب یا گوشت اما اصل است
نیراچه ز انگور را گویند و در قسبه یعنی واده
انگور مذکور است -

درخت زر - شله کذا فی القفیه -

و شر - بالکسر حصار -

در شراب - بالکسر از فارسی خرب خشم آلوده
و ست آموز مرغ آموخته -

و ست انداز - یعنی و هکله زن کذا فی شرفیاج
و در قسبه دست انداز یعنی قاصد طرازا کورست
اما معنی ترکیب ظاهر است -

و ست آوین - بایا فارسی آنچه بدان مردم
تعلق میکنند به هر چه نیک لطیف بود و چیز
که پناه گیرند و تکیه سازند -

و ستارچه ساز - باخمی معروف به ششم فارسی
اسی دریه و سلامی بدو و تهمت ساز و ست بدای
ولا وین - بایا فارسی آنکه دلها می اهل نظر و
اصحاب بروا مل بود -

و کسوز - مشفق -

و مساز - بالفتح محب موافق به نفس
و هم نیم شوم می که بدون می آید چنانچه شرح است

و گیر - بکاف فارسی جان و گردنشته و قتیله
که یعنی با کثیر الاستعمال است -

و میر - بالکسر رخسار -

و نیور - کبیر کم و فتح سوم و سکون - پارامم
مقامی است که حضرات خواجه احمد شاه و نیوری
و خواجه مشا و نیوری مشوب بدان اند -

و میر - بالکسر رخسار -

و یور و ا - بایا فارسی و و او معروف نوعی از
درخت سر و باشد و منسوب بهندی را نیز گویند
و بعضی شجره ایجن خوانند -

و یو سار و یو سوار - آنکه جامه یو پوشیده
و آن جامه است از پلاسی درشت که هنگام جنگ پوشند

و یو هفت سر - بایا فارسی و ارموتون
یعنی زمین باعتبار آنکه هفت کشور است یا آنکه
هفت طبقه دارد و قیل شب که هفت ساعت
بساعت ستونی هر ساعتی مشوب به یک از
ستاره سیاره و مقسمه دوازده گانه است و
به ساعتی نامست به یکی از سیارات سبعه سبیل
و در سبیل ملک هند چنین قیل معواست کذا فی الموائ

باب الزاد

فصل فی العربی

و زرف و ف یعنی در جامه خیرین در فرج آن
و بایر - بالکسر معروف و که دور می باشد
بدان راه درون سرای در آیند و در قسبه
بمعنی و الا ان است -

وذر - بالکسر شم آلوده بدو در شرفنامه سستی چشم

باب السین

فصل فی العربی

و یاس - دوش بزرگ -

و یوس - معروف کدافی التاج -

و ییس - بالکسر و شاب شیه و خرم و یاهم
کارهای بزرگ -

و یس - ریم تن -

و یوس - بی حمیت و بی رشک کدافی التاج

فصل فی الفارسی

و اس - آلت آهنین سرگز که بدان کاه برسد

و کشت دروند و عربک نهانچل خوانند هندی منسوبانها

و اس و ولس - یعنی ضایع و ابر باشد

و نیز فاش و قماش بود کدافی الادوات اقول س

و ولس تبعاع ای یعنی اول اباشد کدافی تابع آن

پس باید که داس و ولس هم همین آلت آهنین کز

باشد و این که میگنید که معنی آن فاش و قماش

باشد چگونگی آید زیرا که معنی قماش حمورست

و فاش اگر بقا و شین معجم خوانند چنانچه در ادوات

و ملاحظه و شرفنامه مکتوب است معنی آن آشکارا

هیچ مناسبت ندارد و اگر بقا و شین معجم

خوانند چنانچه در زنگویا بر قومست پس خود

نمیگوید معنی ندارد زیرا چه این لفظ در عربی و

و فارسی که آنکه گویند فاش بقا و شین مملکت است

که معنی آن تیرست و این مناسب است زیرا چه

و ندان افرنی - باب الفارسی خلال و در

زنگویا یعنی بوزارت و در لسان اشعری

نخست و ندان آفرین در حرف نون با و اما

حرف ز هست لیکن درین معنی یافتن میشود زیرا

لفظ آفرین یافته نشده است که آنکه گویند این

تصحیف کاتب است اصل این افزا بوده است

شعق انا افزا زیدین که معنی آن استن و خوش

کردن است بعده اما که در زنگویا خلال و ندان

گفتند سامع بنده است که یا فارسی است یا نه

بعده و ندان افرنی شد و معنی زنگویا نیز موقوف

بدین که این شوق است انا افزا زیدین زیرا چه

بوزاخر رخ کننده و ندان است و خلال را که

و ندان افرنی میگویند بدین که آریا عده و خوش

کنند و بعضی آن فارسیا فارسی بدل کرده

چنانچه در آفرنی پرنی شد بعده الف و اول میگویند

چنانچه در قفا و ندان پذیر شد -

و ندان بر نری - مثلاً معنی نخست کدافی التاج

لیکن چنانچه در لغت و ندان افرنی توجیه کرده

معنی دوم هم تواند -

و وال باز - با دو موقوف یعنی و غایب

و ولست تیر - به ششم فارسی که دهم است کن

ولست که مردم یکایک بر تیر بزرگ رسد -

و باز - بالفتح غار و دره و بالکسر باگت فراید

و یور و غار و سور - یعنی دنیا -

باب الزاد الفارسی فصل فی الفارسی

و این فارس از جنس قماش است این حاصل
معنی است زیرا چه هر جا که اتباع آید از ثانی
مثل اول چون آن مراد باشد یعنی مثل پس چو
باشد از جنس قماش تیر و غیر آن و مؤید است اینست
زاجل خپانچه و تیغ است که بجل اشکال و سنان
فراخ جرات و اشکال و آبی که بدان پیرانند
عصا سرکش و سنان فراخ جرات همان تیر
و آبی طوس - یعنی فردوسی طوسی -
و رنفس - یعنی در زمان و فی الحال -
و ریواس - بالفتح بایر فارسی و قیل لکسر
که در برگه و خانه و جوی که در بس نهند مخکنه را
تا کس با دین تواند کرد -

و ستاس - بالفتح آسیای که بدان بگردانند
و دست آس کنند -
و سترس - تا با موقوف قدرت و توانگری
و ست مجاس سالی صدر محاس -
و ووه عجماس - اسی فرزند عباس بن خلیفه
و و حواس - یعنی پنج حس ظاهر پنج حس باطن
و لیس - بایر فارسی مانند و پنهان و شکل ساز

باب الشیخین المحمدين

فصل فی التعرّفی

و ارش - پوست -
و لیش - بالفتح خوردن ملخ گیاه را -
و خیش - بالفتح بر سر چیزی در آمدن -
و دوش - یعنی تین خراب شدن چشم از درد

و لیش - بالکسر نام مردیت -

فصل فی الفارسی

و ارگوش - بار موقوف بکاف فارسی
یعنی نگاهدار و مستمع باش -
و اش - کاسه و متور و پشت چینه -
و انش - کبیر سو علم -
و امره کش - یعنی کاف پیکار و امر و امر و کشیدن
و فاعل آن -

و ویش - نام امیر پاریز -
و خیر آن لغش - یعنی نبات لغش -
و خش - بالفتح آغاز کار -
و ارگوش - با چهارم موقوف و پنجم فارسی
یعنی خر که تباریش حمار خوانند -

و ربانغ قلم و رکش - با بزار موقوف و آخری که
در خش است آن که ده است پشته را میگویند است
شرنما و در قدیم مذکور است بضمیتان یا و انش
که می درخش و در اوقات است برق ضاعفت
که بهندوی بجای نامند و بفتح دوم نیز آید -
و رکش - با سوم موقوف و در ویش -
و ریش - یعنی ریش آن آلت آهنین که سرانجام
و کشکان اشال اینان دارند و بدان چرم
سوراخ کنند برای دوختن و در اوقات است
در خش بفتح علم و آن آلت آهنین که کشکان
دارند و گریهی کبیر و ال خوانند -
و رکش - بکاف مفتوح ای محو کن مرد کن

دروش - باغنم ابد او فارسی کلک که جهان
داند که دانی شرفنامه و قیل بغیر حرف فارسی
اذا فی الادوات و در قنیه مذکور است دروش
بازن سروش تباری دایغ و نشان اخوانند
بکسر اول بر وزن معنی و فیش است که اعنه از
کفش و وزان و امثال آنها باشد -

درویش - بالفتح معروف و رسل دروش بود
غالبند از دریا که دانی القنیه یعنی بغنم دانی میخوانند
دریاکش بکاف مفتوح میخواند باشد باز که
شرب است گرد -
دریا نوش میشد -

دیرین جیش - ای دیرین زمانه -
دست پیش - با سوم موقوف چهارم نیم
فارسی ای دست بد عابر آورد و دیگر کردن
دست خوش - یعنی سخره و دستمال -
دستکش - با تا موقوف یعنی قاعدا بنیا
و مضبوط و کیه و سایل و در قنیه یعنی گمان از روم
که آنرا کبابه نیز گویند - کتابه
دلق پوش - صومعه زاهد -
دلکش - شوق انگیز و آنکه دل سوخته او
همیشه مائل بود -

دم سیاوش و دم سیاوش - همان سیاوش
و ندان پیش - بآب فارسی حلال و
و به تمیه آنت که چون بچکان خلال کنند
و ندان پریشان میشوند بدینکه محال بسیار شود

دو آتش - ای دلیب -

دو خاتون پیش - ای دوم و یک چشم
و آفتاب و ماهتاب -

دو و یکش - با چهارم موقوف که سوم است
روان بطبع و گویا و دیگران و امثال آن که
ازان و خان بدر آید -

دورباش - با بار موقوف معروف و بمعنی
آه نیز مستقل است امر دور بودن و قاعدا آن
که دانی شرفنامه و در سنگ علمی مذکور است گیری
بیت زون است یعنی دور باش و نزدیک بسیار
و نیز چوبی است مخصوص که بر زونقره میگنند پیش
که قوال می برند -

دوس - با او فارسی شب گذشته و نیز
بازو که تبارش گفت خوانند -

دوشش - ای دوازده و اگر با طهار و او
بخوانند معنی دوشش و نیز آید -

دوشش - بکسر تن بخشش عطا بمعنی اخیر از شرفنامه
و یا نه پیش - بمعنی تحلیله که عذر به شوق و توان و توان
و پیش - بکسر اول معنی داد و دوشش آید -

دو پیشش - نام نوائی آمده از سبقتی
و یو پیشش - بمشدد -

باب الحما و الحما
و فصل فی العرفی

والیصل بالفتح و زد -

و حص - بالفتح جنبیدن مذبوح به است و پاخود

و دریا جزوی از دنیا است پس غروب آن برین
چگونه شود و این اشکال درین حدیث نیز می آید
که حضرت رسالت با اباذر گفت تو میدانستی یا
اباذر که این آفتاب کجا غروب میشود او گفت
خدا و رسول میدانند فرمود فی عین حمایت
و قرآن نیزست تغرب فی عین حمیه و کعب احبار
را بر سینه خود رتورت چگونه یافتی گفت فی
مار و طین و اگر گوئی ازین مقابل غروب مراست
یعنی مقابل آن آفتاب فرو میشود بگویم پس باید
که آسمان در شب هم مخیلی باید و بخور روی ستاره
نمایند زیرا که زمین هبت آسمان مقلقه فی قدره است
پس حایل چگونه گردد حاصل اینست دانسته
که هیچ ندانستیم اما تحقیق گفته است تو من
و آنست تعجب کیفیت
و مستحظ - خطی که از دست خود بنویسد -

باب الطائر فصل فی العزنی

و اخط - پر کردن طرف کلابی کسی کردن
و اخط - بالفتح زدن و دفع کردن -
و لخط - بالفتح شتر ماه و پشت سخت -

باب العین فصل فی العزنی

و رع - زره و پیراهن زنان -
و راع - بالضم پوشش شایخان است -
و رفع - دور کردن -
و مع - سرشک -

و حص - بالفتح کنیزک -
و خرص - بالکسر تیریز جامه -
و رص - بالکسر سینه پوش و شتی و گربه و جز آن
و حص - بالکسر رنگ پشته گرد -
و عموص - بالضم کفپاییز -
و عموص - نام شت است بغایت انا و بر
و حص - بفتحین پر گیاه شدن شکم شتر -
و لاص - بالکسر زره نرم و درخشانده -
و لامص - بالضم بمشله -
و مص - بالکسر حیدیه بالانین دیوار -
و مص - خود آهن -
و یاص - بالفتح و التشدید مردی کسی
بر روی خود انداخته است یافت -

باب العنا و الجمته فصل فی العزنی

و حص - بالضم نام موی است و شتر نام
و حص - بفتحین انگورین چتری سیل کرد
آفتاب از میان آسمان و لغزیدن کاه -
و حوض - بفتحین بل شدن محبت -

باب الطائر الملهامه فصل فی الفارسی

و رایحی محبیط - یعنی دریایی که آفتاب در آن
غروب کند و آب آن دریا گرم و سطر است
مانند سیاه کنانی شرفنامه است لیل ان بقول
نیم آفتاب بچند دنیا است و چهارم آسمان

<p>باب الغین فصل فی العزنی</p>	<p>و ده حرف - یعنی کاف و نون - دریا کف - سخی و تواتر که به کف دریا - وست لاف - سودای اول باشد - وست باف - عمل فحش و بی انکس از استاد بگیرد</p>
<p>و باغ - آنچه بدان پوست پیرایند - و باغ - مغرور و غاریان یعنی عجب تکبر نیز استعمال کنند -</p>	<p>باب القاف فصل فی العزنی</p>
<p>فصل فی الفارسی</p> <p>واغ - معروف و نشان شاعر که نام خود در شعر یا غزل آورد آنرا نیز واغ گویند و راست که این لفظ مشترک است میان عرب و عجم و و آنکه واغ کند دغیه نظر - و الوغ - خریزه بندی که آنرا بند واز گویند و روع - بالضم با و او فارسی معروف که تباریش کذب گویند - و ریع - بالکسر با این فارسی افسوس اندوه و دوشوار و این کلمه را محمل است استعمال کنند و روع - بالفتح جانی که موی باشد - و روع - با و او فارسی جغرافی که درو آب انخته رست کنند و در بند آنرا چاچه نامند - و یلیغ - بالکسر با و ام -</p>	<p>و ابوق - نام شهر است - و انق - بفتح نون و ذاق و دانگ نیز است و لاغ و افستاده - و ریاق - بالکسر تر یک - و قاق - آورد و پوش - و قیق - آورد و بخیز و پیزی باریک غماض و کوق - دله کنانی القاج و در قینه فرومایه و ناکس از هر خیزی و زنند و در ابد است یعنی پیشینه است با موبیها آویخته که در ویشان پوشند - و مشوق - بکسر تین و تباریش بفتح دوم خوانند و مقصیه است بشام و در عجائب البلدان مندرج که شهر است عظیم بشام که آنی خدیش و هوا سازگار دارد پنداری که بقیه از ریش آورو اند - و ورق - بوزن و ورق میانه شراب کوزه آن</p>
<p>باب الفار فصل فی العزنی</p>	<p>فصل فی الفارسی</p>
<p>و وف - بالفتح پهلو و بالضم معروف - و وفات - و ن گروه زن -</p>	<p>و لوق - شک و خست بر کذا فی بعض لغت اب و وق - بالفتح که پیشینه که در ویشان پوشند با موبیهای آویخته و اعتراض بر سخن کسی نمودن کذا فی شرفنامه و در ادوات مستحق جامه است</p>
<p>فصل فی الفارسی</p> <p>و رجف - بضم کیم و سوم و زبور سیاه -</p>	

نفیس بیش بهای که در مصر افتد و گدائی در آنکه
این لفظ عربی است و معنی چیزی باریک فاسا
این رخصت بدیننی استمال کرده اند و بالکسر
نام رختی معروف است که بدان لغت و سه روز میشود و آنرا
پادشاه و جمعی میگویند بندش پنج روز و نه بیشتر
این رخت از اندیشه و اندیشه و نیز معروف است
آب بسیار در خمار می این رخت پدید می آید اگر در
سی سال این شود کمتر میشود و گویند مدت تمام
شدن این رخت هزار روز است چون هزار روز شود
صورت تاروی آخر تمام شود و اگر پیش از
اتمام این صورت تاروی کرده شود بهتر میشود
و در روی این رخت شش است و این رخت اوق
بدین میگویند که مردم رخت را نرسیند
درخت و قواق - درختی است که باران
آبی است و تا که بر درخت باشد سخن گوید و چون
بشکنند شن میرد
و عرق - اسی در خیالات و معنی ترکیبی خوشی
و مسق - کبک اول فتح دوم و سین هم
ابریشم سفید که اسی القینه
و واز و جوسق - یعنی رنج خلک -

فصل فی الترکی

و وروق - و امهائی

باب الکاف التامی

فصل فی العربی

درک - یا قان و نهایت و ترجمه طبعهای و رنج

و دراک - نیک و یابند -
وک - بالفتح جامی هموار و در شرفنامه ادا
زمین سخت که در بنگیر و پیدا نشود که اسی القینه
وک - بالکسر زمین بلند و بالفتح کوه نرم و خمر
و قیل کوه بهمن -
و لاک - آنکه در حمام ستر و اندام را در وقت
و لاک - بالفتح مالیدن -
و امر لمسک - نام دار و نیست که برای قوت
و فرج باطن خود باشد -

فصل فی الفارسی

و اسن خشاک - اسی دهن عالی از صلیح
و سیر خلک - یعنی عطار و -
و رقص شود و فصل خلک - با صدا و توف
ای زمین را از لوله گیر که اسی القینه
و روک - بهشتین قیل و اوقا بهیم باب
و شک - بالکسر باز فارسی آن کرده که از
باختن ریمان امثال آن افتد بندش که نامی
و دست حک باجم فارسی فربهی و فیه و فیه
و قوت و قدرت و طاوت که اسی القینه
و سک - بالفتح رشته طاهره و قوت و قیل
باشین معجمه -

و سوک - بهشتین و قیل بالفتح با و اوقا
و سوک - بهیم باب یک -

و فوک - بر وزن نغز که سطر و منبر از
هر چیزی که باشد بتازیش کشیف غلیظ و بلند

کذا فی القنیه -

درومان فلک - اسی آفتاب و ماه تاب -

دوک - بالضم آن آلت آهنی که بران شور وید

دو یک عشر یعنی درودیک -

دیر خاک - بالفتح دنیا -

دیلک - بالفتح منفرد و غیر دوک -

باب کفای الفارسی

فصل فی الفارسی

دراکگاه کرک - بایم موقوف و هر دو

تجاسل و لمین نیز فارسی دنیا -

درین مرتبک - بفتح و در تجاسل اشارت

سیدی فلک است و سوسی دنیا نیز -

در جنت گنگ - بالکسر دوم و چهارم و

بفتح فارسی و یا خا و یا موقوف بیت المقدس -

وشنگ و لنگ - کلاهما بفتح تین آنچه

شاخ خراب و باشد و بند آفتاب شهر می و لنگ لقی

آهنی و آتشا گروست بل خوانندش و بندش

سابل نامند و در اوات است آن آلت آهنی

دراز کنگ شکمان دارند گروست آنرا استین

و گرو بی سیل خوانند -

بول و یک زبان کردن به و گمی مخصوص آنکه

طبق نه بند و از پنج و یا هر چه باشد آنرا کهر منی

نامند کذا فی فرهنگ علی یکی -

هم کرک - بالضم با کاف نخست هم فارسی

یعنی طبع کاذب قییل صبح صادق -

ونگ - بالفتح نشان و نقطه یعنی نقطه و اثره

بر کار و نیز دیوانه و بی هوش -

قود و آهنگ - وزن مطلع و گرامه و رگید

که از ان دغان بیرون آید -

و ورنک - بالفتح بان و در پنج بضم فارسی

معروف منافق و ابلق -

و لو مشک - با دوم و سوم موقوف نه می

از جوب چون پوستش دو گند بعد از قشر

ماند و آنرا گاد مشک نیز گویند کذا فی دغایا

و مملنگ - سیاهی چالاک و حیت و نیز

رسم است که در مملنگ در تر کشا و نیز در کجیت

شان و بیست و یک است -

ونگ - صد که از بریم خوردن شنگ و موجب آن

باب الالام

فصل فی العربی

و اصل - اندرون چیز است -

و جال - کذاب -

و جل - بفتح و کسر دوم و کوتاه و پیش از ده

و بالفتح معانی و در کلام وادی و در شعرا و در غنایه

و آنچه در آید و خانه از گشت ناز و در آمدن -

و خل - و نامدن و عیب کردن -

و خیل - ابی که در آید میان و سپ و مضاعف

و خل - بفتح تین و خل کذا فی زفا کما یاور

تاج یعنی عیب فساد است و فارسیان یعنی سحر

ناسره و خاشاک که مطلع و جامه سوزندش نیز آورده اند

و قلبی کذا فی شرفنامه و در ادات است و خل نیک

و خل - بفتح تین و خل کذا فی زفا کما یاور

باب آینه از هر چیزی که باشد -
 دلال - با کسر ناز و حسن و کمر شسته -
 دلدل - نام استر میه المومنین علی که می نشستند
 که از حضرت رسالت با دو الفقار بهم پایتیه بودند -
 و حضرت رسالت اماکس کندیه با جاریه یارانه
 فرستاده بود -

دلیل - راه نما پیش آب مرعش که پیش طلیب
 بر بند نام من معلوم کند میگویند عورتی بیرون بود
 در بهار مرض شد پیش آب و پیش طلیب بر رفتند
 گفت این عورت قریب مرد زمرشته مردان نقیب
 کردند که با شوهر خود محبتی کامل دارد این نوع بچگونه
 باشد چون این خبر بدان زن رسید گفت ستر
 آنکس فاش شد اکنون نشاید ریت هم بدین
 زن برو و میگویند که شوهر او معنی بود آن زن
 بر پیش آب کسی میگفتند بلکه در فوج شوهر را هم غسل کنانید
 و خود هم کرد -

دول - با الفم حروف یعنی دینل قال صلوات الله

فصل فی الفارسی
 و اخول - با و او فارسی دارا آفرین که بر سلاطین
 از یوب و سنگ بود -
 و از خال - با را از بوقوت درخت نونشانه
 که نهال نیز پیش گویند -
 و از غفل - یعنی پل در از کذافی طبخانی
 و از داپل نیز گویند -
 و ابل و واهول - آن عاظمی که برین

افکنند و دام - بان گسترند تا پنجه از دوازل تر -
 و آنگذ کند و با هم افتد و در لسان اشک
 و ابل بوزن کامل بفتح با و و در دست
 در با خن و اهل بوزن عمل نوشته است
 و رصه و خون جال ای در کان لعل و جواهر
 و ایدر بهیان لعل و ایا قوت و اشال آن -
 و رومیزه ول - با یا فارسی مشاهدات عالم
 غلوی و عالم غیب -
 و راول - با یا فارسی یعنی چو اندر و خن -
 و رایی لعل - پایا می لعل -

وست مال - با بهوم موقوف یعنی هر چه
 بدست الله و نیز هر چه دست بدان مالند
 چنانچه با مال استعمال کرده اند و سوال هم گفته اند
 که ازانی شرفنامه و در قنیه یعنی بزبون و اسیر
 و که رفتار و آن پاره جامه که قصا بان طبخانی
 و امثال آن بکار بندش مذکور است -

وسته کل - یعنی آن شاخه ای با کل
 بشکنند و با گیاهی بنزد و بدست از دونه
 دل - با لکس غلب نیز میانه هر چیز را
 دل آن چیز گویند و با لضم غلو که باری که در
 شکم پیدا آید که ازانی شرفنامه و در اصطلاح صوفیه
 دل الطیفه ربانی و روحانی و اوقیقت انسان
 و مدرک و عالم و عارف و عاشق و مخاطب و
 معاتب همانست هر که دل را دریافت خدا را در دست
 و هر که دل بسید سجده اسید دانی که دل مبت

پوست درختی است تند لعم و باغی کذا فی بعض النسخ
 و استان - باسین موقوف حکایت گشتگاه قبل
 مثل و شهر و افسانه -
 و الان - یعنی و بلبل و بلبل تازی است -
 و امان - مختصر آن امن آنکه بگویند جمع است
 و امان - باسین موقوف نام شهر است بعد و
 طبرستان زمین -
 و امن بر زبان گرفته معنی بیعت کر
 و امن گشتان - یعنی با باز خرامان و نگه و تحجب
 و امیدان - زیر پی شیدن بر این پی
 شدن و بالای چینه کشیدن -
 و اندوانه شدن - اسی پرانده شدن
 و اندک کن - اسی پران کن یکان پرانده کن
 و او را سمان - خداوند نقاشی -
 و او روان - بفتح سوم که ششم است
 و سکون را در جمله که نام دهی است سهی و
 این بر لغت از قنیه است و نیز مرکب یعنی
 داننده خدای و حاکم و امر آن -
 و ارم و ویران - فلک -
 و بیستان - بالفتح و کسر دوم و بیستان کتب
 و بیستجین - یعنی یکان که بیستجین نامند
 و خست عمران - مریم رضی الله عنها -
 و خست نفس - اندک پروین - اسی پرانده را
 فراهم کن -
 و اکیله نقشین می بین - با چهارم موقوف

و پنجم و دو و از و هم فارسی اسی سیکری در قراب
 سیکری ساقی در جام و شیشه بین -
 و آفرمگان - اسی در برج قوس -
 و از خوانان - سفره در آنکه در میان است
 فراز کنند و نیز امر و از خواندن و فاعل آن
 و آسمان - کبیر راه کا کشتان اسی فراز
 و راجتن عطا و اوج و قمار بازی خرج کردن
 اسرار کردن باد و ستان و بیع و شرا و دام گزارد
 کذا فی القنیه اما و رسائی اخیر نوع کامل است -
 و ربامتی کردن - یعنی دور کردن -
 و ربامتی افتاد و آن - با و متجانس فارسی
 که سهوین و شین اند و یا سهوین موقوف است
 در ریح و شفت افتاده دان -
 و ربامتی فتنه و امن اسی فتنه از بیستاب
 که چنن می افتد -
 و پیش کشیدن - کنایه از پوشیدن است
 و پیش کشیدن پیش کردن - با سوم چهارم
 فارسی یعنی و بسین -
 و رتق سپهرگون - بضم و متجانس که
 سوین و چهارمین اند و یا و کاف فارسی
 و رتق موقوف اسی در پرده و در حوز و پال
 و رتق و در اوراق اشجار -
 و رتقین - سرواریدیش بها -
 و رتق و رتق - قول و رتق یعنی
 روایت غیر معتد علیه -

درخشان حکایتان و درخشان کدبان
 ز فاکو یا و شتر فنامه اقول معنی آخره باو
 سعد و در باید نوشت -
 و خشیان - بالضم روشن و تابان و
 و خط شدن ای کمزور و تیرا شدن
 مطیع و منقاد شدن و در حیرت و تقدیر شدن
 و در خط حکمان فتح خاک و ملک و آمدن کار با شایع
 و زین - بالفتح سوزن -
 و رست خان - بالضم تار و موتوف آنکه
 قرآن با تیل و ادای درون بخواند و امست
 و رس خوان - بالفتح باسین و قوف شاگرد
 کدانی شرفنامه از شیخ محمد غفری ساعت
 که در رس بن را گویند -

در ورون - بالضم شست و عکس سیده بریدن
 ورون پروران - یعنی انبیاء علیهم السلام
 در باب قلوب و اصحاب مجاهد -
 ورون کام با کن زبان را ای خاموش باش
 ورون نشینان - یعنی کج نشینان -
 ورون - بالضم بان ورون مرقوم -
 ورون میدان - اشارت سوی فلک و
 یا سوی زمین است -
 ورون الوان - بازار فارسی دریغ و حسرت -
 ورون براران - بالکسر عیب گیران -
 ورون خوان - سفره چهار گوشه کندوری -
 ورون اسخن - دستوانه -
 ورون افشاندن ای ترک کردن ابا و
 ورون کار کردن کدانی القیه -
 ورون استخوان - قوت آنانی -
 ورون اندازان - ای آشنا گران کدانی
 ورون فنامه و ستانند از دو معنی و حکم زن کوثر
 ورون - بالفتح جمع دست بخلاف قیاس
 حکایت و سر و ویک و دیار و نیز نام پدر شتر کذا
 فی شرفنامه اما در ادوات الفضا و لسان الشعراء
 بعضی حکایت با لاله است -

درفلان گریختن - پناه بردن -
 ورونش در شستن - پاکان فارسی و دوشستن
 ورنکشیان یعنی درنگ کردن آنانی
 ورون - وار و نیز امر در ماندن -
 ورون بریز کن - ای رختن درم کن -

دست بدندان گزیدن یعنی حسرت
 وندامت خوردن
 ورون بر و بان کردن - یعنی حسرت خوردن
 ورون اسخن - همان دست بر بختن و کور -

دست بیرون کن - اسی دست قطع کن
دست پیراهن - ایا کسوختین

دست پیش بستن - ایا به موقوف و ایا
فارسی گذاری کردن و دست بستن پیش کسی

دست خون - ایا به موقوف ایا بی را
گویند که در آن حریت فرود بود و هر چه باشد
در باخته شود و قلاشی روی نماید گذاری القینه

دست زن - سر و گوی فادام

دست چلیپی کن - اسی پیش محکوت
دست بند و گریه کن

دست شستن - با سوم موقوف و شستن

دست و برنجن - همان دست برنجن گذاری

دست نشاندن - ترک کردن

دست کچنه کردن - ایا به موقوف جیمه

گیر به کردن -

دست کشن - همان دست زن نیز امر است

دست میان - اسی ستایان و شاه

دست نشان - یعنی مطلع و غیره و ایا گذاری

فی القینه

دست بامی زدن - کسب کردن و

قیل طلب بجه کردن و جان کردن

دست و برنجن - همان دست برنجن

دست یافتن - با سوم و ششم موقوف

غالب آمدن و طغیان فقر و استولی شدن بر او

دسته ریمان - ماشوره گذاری فی القینه

ماشوره ریمان خامی ست که بر دوک پیچیده شود

خواه از دوک برآورده باشد و نیز فی کوچی ست

که جوالبگان و بافندگان ریمان بران پیچید

و محل خاکدان - کتابه از قلاب مبشر

دست زدن - کتابه از شادی کردن

دقی زدن - خواستن و گذاری کردن

دل آسمان - معنی شاره و کواکب

نیز کتابه از زمین و بهشت آسمان

دل نگیزان - نام مخنه ست از موسیقی

دل کسی گزیدن - کتابه از زمین و غنچه

دل خون - شقاق

دل خورده و دل - اسی ل با یک بیداری

دل کمان - یعنی آه زمان

دل طاق کن - اسی دل ایگان کن

و مودکن از علائق و محبت زمانه گذاری فی القینه

دل قین - باضم میانی ست اسی که چشم دارد

و کردن باریک دارد و آب تیره و مشوره و لک

گیر و دونه اش بزرگ بود و بهنگ بود و گویند

دل نشان - نشینده دل گذاری فی القینه

و مان - تند و تیز رفتن و سخت محسوس کردن

و غضبان به مقامش اکثر مرکب ست چپ انگه

پیل و مان گذاری فی القینه و در اوات ست

و مان و دنده و این لفظ جزو لغت دریا و بار

پیل ستمل نیست چنانکه بحر و مان و مان پیل

و سخت حمله دهند

در اینجا می بینیم که در مکتب ایدگونی در مقام فلان رسید
و آنرا معلم نیز گویند.
دین فروزان - یعنی اصحاب ریا و آمانگاه
کار و دین برای دنیا بکنند.
دیو جان - بابا فارسی و او موقوفون یعنی خیرات

باب فصل في العزى

و او - بالفتح و ششم -
و جو یعنی متین تا بر یک شدن شش و متی شدن اک
و جو - بالفتح و سجا جمله انما ختن و دو کون گتر این
و اندک برداشتن است خود در رفتار -
و فوج - کسر الدال و سکون الفاء و التمهید گرا -
و آنچه بدان گرم شوند چون جامه جز آن بوی شتر
و لو - بالفتح و و لای و کوزه و قطر فیکه بدان است
از چاه بر کشند نام برجی است که او بصورت اصلی
نخوست و چون آفتاب ان برج آید آن ماه را
اصل هندی چاکرن گویند و لو بالضم از چاه بر کشیدن
و لو و نرم اندن و شفاعت کردن و فوج است و
نرمی کردن و با کسی خاطر و دارا کردن -

فصل فی الفارسی

و او - ثوبت با حق نزد و قرار و باز میانی
وقت فری او و دشوار و دیوار گلی بخت
و رایام تو - اسی در زمان و عهد تو دولت
و شبرو - بالکس باز و فارسی و ضم سوم چهارم
و سته جو - یعنی موازنه یک مشت علف جو که

بروند و آنرا مشلوله نیز گویند -
 و دم گاو - یعنی نفی بر آبرون کرنا آمده که آنرا
 گاو دم نیز گویند و باز آنکه بزرگ گاو و خرو و دیگر
 چاروا را بدان برانند و معنی ترکیبی واضح -
 و ندان گاو - یعنی ظلال -
 و و او - بفتح هر دو و ال معنی پیاده و دوزخ
 که ازانی بحر التواج -

دو بدو۔ ہر دو با دو فارسی آن ٹالنے کہ
در میان گنجد کہ زانی القنیہ۔
دو ر تو۔ اسی زمان تو و عصب تو۔
دو رو۔ گلے است کہ دور وی واری کی غسل
دو مرد و وزیر منافق۔
دو شاخ کیسوی و بینی و جعد مبارک حضرت
رسالت صلی اللہ علیہ وسلم کہ زانی الموائد
وہ افضل ہندو سی و دو مرد کا ہنر۔
دو کار و گریبان کا۔ بار بار کار و نون گریبان
مقراض کہ بیان گریبان پیراہن میرند۔
دو گاو۔ باکان فارسی موقتہ ای برج ثور
دو گاو زمین ہر شاخ اوست۔

ویدیه گاو - باکاف فارسی نام گلی است که
چشم گاو مانند و اگر باکاف چشم نیز گویند و قوسیت
ریده گاو باکاف فارسی معروف جامه است
چشمین که هنگام جنگ پوشند منقوشه آنرا
یوسوا گویند بعضی دشمن نیز آید و نیز نام گلی است
یعنی انبیر از فرنگ علی است ل شاید درین سهو

واله - راهبری -

وواه - معروف یعنی دوات -

ووامه - بر وزن لوامه آلت چوبین که بر سر او خارا آهنی باشد و بچکان رشته سجده بکشد و دست و آواز کند بهندش بخوره و لکونامند که زانی القینه و ووه - درخت بزرگ -

ووله - بالفتح معروف کذا فی القاج و در مولد مذکور است بهر که از گردش فلک باز ماند -

ویریاچه - رخ و فی القاج الیه با جتان هر دویش و میوه - بالکسر باران شبانه بی برق و برسد -
ویریه - بالکسر آلی که بدل نفس لازم شود و قتل خط و شب به عمد و الله اعلم -

فصل فی الفارسی

وامیرزه - بفتح سوم که دوم است نوعی از ذرا و اوخواه - مظلوم -

واواله و اووله و والکلم بالفتح مگر سوم باضم و دوم و سوم با سوم موقوف که چهارم است نام بازی است و آن گرد بر شستن است در باران که بتلاویش قله گویند کذا فی دغا گوایا و در سراج مسطور است که قله آمنت که بچکان بدو چوب بازی کنند و آنرا خوک چوب نیز گویند -

واسکاله - با سین موقوف و اسی که بدان زر برانند و عصای سرخ -

وآغ بر رخ زاوه - گوایا داغ بندگی زاوه کذا فی القینه اسی بننده داغ محبت -

کتاب است که معنی دیو در نخست و یگانه نوشتن
لیکن معنی اخیر آن اولی است -

ویوه - بیا غارسی معروف و نیو جاست
پیشین که هنگام جنگ در پوشش او را بپوشا
که بند یعنی دشمن نیز آید و در قینه است شیطان
و نیز کنایت از غضب است -

ویوانه رو - آنگه روش او همچو شیرین روانه بود -

باب المهار فصل فی العربی

وابه - بر زمین و نه و چار و سوارسی و غیر
چند هر که و هر چه باشد از حیوان مذکور و این
و از القامه نام معد مخالف مذهبیان و در
به طلاح اشعرانامه نیست -

وارالکلبه - یعنی خانه که در آن بلا برسد
و در اصطلاح اسحاق خانه که در آن شین عددین
و اثره - نام ساز است و در شرح و فی القاج
نارند و نیز محوطه تشری را دایره گویند و فی القاج
الایرة کشت و زو دایره خط -

و حله - بالکسر نام هنر بغداد -
و قوه - بالفتح سپر چوبین کذا فی القاج و در شرح
یعنی زره نیز است -

و ره - بالکسر رخ بدان زنند دیان و غیر آن
و راحه بالضم و التثنی و راحه و روت -

و رماجه - مزاج و بازی کردن -
و رعو - مسافه -

ورنه - بالکس تیغ کذا فی القتیة -
 درونه یعنی کمان ندان -
 دره - بالفتح راه با یک در میان و کوته و بین
 و ریخته - باجم فارسی در نرو -
 در و نیزه و در لوت - کلاه بالفتح تباد و
 فارسی گدائی و گدائی کردن و در قتیة یعنی
 حد و حد نیز آمده است -
 و ریکه دانه - یعنی دیتیم و در صفت حضرت
 رسالت پناه معلوم نه مستقل است -
 و رین خانه - اشارت بسوی دنیا است -
 و رین هنگامه - مثله -
 و ژ آگاه - باز او و کاف فارسی ختم آلود
 کذا فی زفانگو یا -
 و ژ و نیمه - باز از نیمه هر دو فارسی عدد
 و یعنی دز نیمه گویند کذا فی الادوات و در
 شرف نامه مذکور است و ژ نیمه بازار و کاف
 فارسی شود در لسان الشعرا بوزن عبیده فصیح است
 و دست انبویه - آباد موقوف و و او فارسی
 غلوه عطربات مرکب که به دست میبازند
 بتازیش شایسته گویند -
 و دست جور کوته - اے مغلوب بی قدر
 و ستره - یعنی کیم و سوم و سیم معلوم یعنی تیره
 که در و گران بیان خوب بیرون کذا فی الذیوه -
 و سرت شکسته - بادست موقوف یعنی بی پایه
 و سب قدرت -

و سنگاه و دستگاه - آباد موقوف و کاف
 فارسی کثرت اسباب غنا و سبزه قدرت و سبزه توانا
 و ست کو ماه - کنایت از سنت که پیروی ستر سبزه
 و سنگیر کرده - آباد موقوف و کاف فارسی
 یعنی اسیر کرده -
 و سته - بالفتح گستاخ کردن و گستاخی کردن
 و گلهای بسیار با شاخ گیاهی بوئیدین است میگویند
 و سته و کاغذ سپید و بالضم سنگ قیل بالفتح اما
 در ادوات لفظا و لسان الشعرا بدین معنی بالضم
 مصحح است اقول در معنی مصدری نظر است زیرا
 صیغه مصدریت و ادوات مصدریه هم نسبت -
 و شقیمه - بفتح یکم و کسر سوم پایه که از او شقیمه
 نیز گویند و توفیق و شال -
 و سوار و ده بفتح یکم و کسر سوم و سکونی هم چهارم
 محکمین چوبی که بنابران بدان نان رست کنند
 بتازیش محو و دهند بیلین خوانند -
 و سمره - بالفتح نوعی از غله
 و شمه - باشین سحبه نام مبارز ایرانی -
 و شمنگاه - مابین موقوف و کاف فارسی
 آنکه دشمن از و بجای و در اندوه و کاهش باشد -
 و ششمه - بالکسر نوعی از سلاح و دشمنه کار و کذا فی
 و شمه غله - بفتح یکم و سوم و چهارم نکشت در غل
 و ششم که زون برای خندانیدن بندگان گدی
 دل که هم کرده - با سوم فارسی گنایه رفته دل یا شستن
 طالب مرعین و دل بالفتح و ششمه است با موی سبزه

آوینته که درویشان پوشندش: بلیق جانست
وگر نه وشتی اما صبح آنست که برمنی مشد است
ولهامی گروم شد: کنایه از ولهامی اصحاب قیامت
و ولهامی عشاق -

ولہ محتالہ گریہ فرمیدہ۔

فوسیجه - بالضم باجمیم فارسی پرنده است که
چون بزرگین نشیند و در بزرگین خند تازی کند نامند
و مغز - تنه موم کدانی ز فنگو یا
و در قندین بکنی و بنا لا مرغ -

و منہ۔ اب کسر کالی کشتہ را کہ نام گاوسی
بکسر و جیل از شیر کشاید و ایدون و صفت مرد
استقال کنند و در قتیہ یعنی سرای و دینیر آید
و مہ۔ بالفتح آکہ و میدان اینگیان و ممال

ایشان وزیر برین را خوانند و در قفسه است و در
بروزن همه پیای آمدن دم و نیز نام جمعی از مشایخ
و غیره - نفع دال و یا در اطمینان و آن
ساز است که مطربان از قفسه نشین -

و نیز می گویند که با بعضی موی از پس سنجینه و نیز شعله دستار را
که میزند که افی می شود فدا می -
و نیز می گویند که با بعضی دگر می و نیز می بینی فرساید -

ندگوست و نه بصم وال فتح نون لغت و نه وراشیه است
بعضی آواز مطرب و در اوات افضلند ندگوست و نه
بصم وال لغت را گویند و نه بسنده یعنی لغت چند
و نه بفتح وال لغت ثم لفظه اقوال در اوات هر چه
و لغت ملحقه ذکر کرده شده است ازین معلوم
میشود که یک لغت یعنی لغت مطرب لغت دوم
یعنی لغت که موجب شکرت و الله اعلم بالصواب
دوا سیه - یعنی شتابان -

دوتہ - امی دوتا۔

دو چشمہ - ساجیمہ فارسی آفتاب مانتاب۔

وودواله بافتن با سوم و قوف بمعنی باز بستن
وودواله وودوله کلاما بافتن بمشده -

۵۹۹- بالضم خاندان و پسر مهر و فرزند
دود جریغ که از و سیاهی کنند۔

دوره - بالفتح وایره و دوره بوزن شوله
بیمانه شراب کذافی شرفنامه اقول لغت دوم

بافتح ست زیر اگر شوال بافتح ست پس حیرت علی محمد
کر کرده اگر گونی شاید لغت دوم باز از محمد ست

بعد از عاقله کرده و ذکر کرد و جواب گویم در اسان الشعرا
مصحح است بوزن سوره را در مملیه چنانکه اکثر اباما

فناخته مراد است از فضل مذکور است دوره بوزن
شوره بار از مصلحه پائینه شراب اگر صحیح باشد پس

ففرق میشود زیرا که ستور با و از فارسی است پس
ضم نغز با آن باشد۔

کتابخانه - باب الفقه با آزاد فارسی مصحح میں سپہ

دوشه - بالعم با د از فارسی و قیل با جانیه
کیا بی ست که بجایه آویز د بندش حظه خوانند
دوشه ویرانه - دوا قلم سبع کذا فی القنیه
اقبل بر کنایت از بلا می دیامی ست
دوشنده - بالعم و قیل بالفتح زمین مغرب
بخشان و چنان و چنیده -

دوشاخه - جنه ست از پیکان و آن تیری
که در پیکان دوشاخه بود -
دوشه - بالعم با و او فارسی آوندی که در
شیر دوشند -

دوشیزه - با و مع فارسی دختر که نرسیده
که او ساس نگردد باشند و عکرا که بخوانند
کذا فی الادات و در شرح نامه دختر که نرسیده
که ساس نگردد باشند بتاریش با کرده خوانند
اقول شاید درین خطای کاتب است که بجای
منفی مثبت نوشت -

دو کله و اسپید و سیاه - اسی روز و شب
و آفتاب و ماه تاب کذا فی القنیه -

دو گکاه - با کات فارسی یعنی دو بهرم شد
و نیز تحت و صف و ناز عید و ناز و جمعه او و گاه
گویند بدین که دو رکعت بهم میگذازند -

دو گاه و پیشه - اسی روز و شب که کذا فی القنیه
دو گاه و باره - با و او فارسی با و موقوف آسان
دو گونه - یعنی دوسری -

دو نان بی و یک شته - با و او فارسی کاتب و کتاب

دو له - بوزن قوله گرداد و نیز حایه شراب و
بالعم آنکه خود را چیزی دانه بنود -

دوه - بالکسر قرینه و بهنده و امر آن و در معنی
تخت تا غایت از اهل سخن یافته نشده است و
بالفتح ترجمه عشر -

دو با و - بالکسر دانه و الفتح دوتجاسل فانه
که بهندی جوانی خوانند -

دو له - بالفتح و بکسر دال ثانی یعنی بغایت
و هر - بالفتح دشت و در ز فاکو یا معنی دشت
و هن در - جان دهان دره -

دو ونه - یعنی زیور و آرایش و زیب نو که
بتاریش تعیین نامند -

دو همنه - بالفتح نوعی از جواهر که از که پیش
و میاه و در میه - با و دوم فارسی عابثه ابروی
که دینا نیز گویند -

دویدگاه و دیدگر - کلاه با کات فارسی جا
که دیدبان نشیند -

دویدر پراه - اسی منتظر براه -

دویر - با و در فارسی رنگ سپید و یک پرنی
و سیسمه - بالفتح مورچه کذا فی القنیه -

دو یکپایه - با کات فارسی موقوف و یا پس
و یکپایه از پی -

دو یوچه - با و یویم فارسی جو یا ندام خاکی که
آنها چوبک نیز گویند و نیز جانوری که خون زیاد
بدان بمکاتند و هندی چونک نمند -

فصل فی الترمی

و ارجحه - با و او فارسی قطع شهر -

باب الیاء
فصل فی العربی

واری - غطار و و نیز خدا بند مال بگفت که
مقیم باشد و سفر کند طلب معیشت نماید -
واغی - خواننده و دماغوی و اسپ خوانده -
وامی - فریقین کذا فی القنیه -
و بیعی - جامه باریک که از معر آرند -
و جچی - بالضم بالین مقصوده تاریکی سخت
ورمی - بالضم ستاره بزرگ در نشان -
ورومی - بالضم دال تیرگی روغن زیتون و
جز آن و در اشیا یعنی تیرگی شراب مثل است
و عوی - معروف بطنی خصوصت بنامی چیز
پیش قاصی -

و نی - و نه بایه -
و و اخی - خواهر شاه و گردشاهی زمانه -
و واهی - سخنانی زمانه -

فصل فی الفارسی

و او فرامی - بادشاه مادل -
و اودی - دارو نیست و قیل نوعی از جوبه
کذا فی القنیه -
و اربوی - بار بار موقوف و نیم فارسی عود
و اروقوی - دارو نیست و می نافع القوه -
و اچینی - با سوم موقوف و چهارم فارسی

نام خوشبوی معروف مره دار و پتومی دل و کبد
و معده و برای قوت با و بکار می آید و بعضی طب
مذکورست که بهندی دال چینی گویند -
و ارمی - نام دخی است در هندوستان

که بتجانه بسیار در است -
و انخولی - با و او فارسی نام جابوس نه سر یا
که نبات بکار و میله گرد و خارجی بود
و امن و رکشی - یعنی ترک صحبت کنی -
و امن محلی - اسی و امن کمبود -
و امن نگمدار از ترمی - اسی منق مکن
لموش بشو پیرنگاری مکن -
و انشی - خداوند دانش و صاحب خرد
کذا فی سفر قنامه اقول رفارسی یا برای خطا
آید یعنی هستی یا برای نسبت چنانچه در شعر ما
ویرای مصدریه چنانچه و اای اما بمعنی حاصل
یافته نشده است مگر آنکه گویند حاصل معنی
نسبت است -

و انه محلی - کنایت از مر و اید علی است
و او نه اوری یعنی هفده رکعت نماز فرض گذار
و اوری - کیسوی کردن میان نیک بد که
تبارش حکومت خوانند -
و ائره ویرامی - با هفتم و نهم فارسی و
هشتم موقوف فلک -
و بیتا فی - طفل کتب -
و پوری - دلاوری -

وہی ہے۔ نوے از قماش۔

و خوشتر می یعنی دوشینگی که تباریش بجات نمود
در ای - بالکسر و الفتح جبرس که نانی ز فاکو
و وادات ست اهل بعد که از گھنٹی نامند بشیر الکل
و گردن چارپا بند خوشتر فنامست و ای الفتح
جبرس و آنچه گردن شتر بندند بنامش گھنٹی
نامند عامر و آمدن و فاعل آنرا گویند و آمدن
و آواز کنند و و آواز کن اقول و این پنج معنی
اخیر نظر است -

در باقی - یعنی بیانی کذافی الاستمال -
 در رمی - بالفتح خیاط و نیز بمعنی درز نیست و
 در کسوت مرکب است چنانچه کوئی وزری فقیه
 و خوشی یعنی مشهور گردن خود را
 و نیز علم گردن کذافی شرفنامه قبول ایراد
 معنی است و معنی ترکیب علمی است -
 در رمی - بفتح کلمه و کسر و معنی فارسی مذوب
 باره چنانچه گویند گلب در رمی -

درسدین فشتی۔ بہان نماہی ہے۔
شش مہات جہان۔

و لا یخشی از منی - یا شمع قوت کد آب
در مشرعی - شمش و هماره نطفه -

مہرین مانگنا سی۔ اشارت بسوی دینیت
 و خرمی۔ بالفتح و قیل ان لکسر بازا فار سے
 گرفتہ روی و درز خاکو یا بمبئی ہندیان بیروت
 و ست با برمی۔ یعنی حرکت دیو کدافی ظرف

دوست گنجی، کتائب ازگدا فی ہست۔

دست مرمی - کنایه از قوت قدرت آمده -

دوست دوستی کننا یہ از ان کتاب کتاب۔

دست شومی۔ بہا برقوق و باونفاست

اشنان چون گیاہی است و بشوی کہ بعد از طعام
خوردن با او دست شومند و دست بشوی

دوست گذاری با سوم موقوف و چهارم و
پنجم و نهم فارسی است و ششم و هفتم و
هشتم و نهم و دهم و یازدهم و

وشنگیری۔ باتامو موت وکان فارسی
مارگری و اعانت واسیری۔

دوست مروتی - با سیم موقوف شفاعت است
پشتنم - الفت و مروت و سیم از جنس

میوه نموشوی و بخلق و عطر دست دارند بوسیدن ا

و بسیار با مرام و جود یعنی قدرت و وفات
و شرف وستی - بابای فارسی ای یاری و در

مثلاً اس قریب معنی طالب می دستی بدہ چنانچہ
ہیتم کن۔

است وادی-

ہم دران دشت کشته۔
 دوق رومی۔ حبشی ست از جامکہ بروم بافتند
 دوق مصری۔ جامہ لیت کہ بصر بافند۔
 ولکشامی۔ یعنی فرمت انگیز۔
 و مسازمی۔ یعنی موافقت موافق ہستی۔
 و م عیسی۔ معجزہ عیسی علیہ السلام۔
 و م سیکسری۔ اسی دعوی اچار اموات و
 ذباب علل و نیز تریاکی۔
 و زمان شامی۔ یعنی اطہار غضب کن۔
 و والی۔ نام مودی والی اسخار بود و سکندر
 نوشاہ امیر بود و راجہ لہ اور آورده ملک
 بر دوج اوراداد۔
 و و خاوم۔ و می خوشی اسی روز و شب۔
 و ورامی۔ باہاد و فاری نوعی از مزامیر۔
 کہ آفرنامی غیر نامند و نوعی از ساز و طربان۔
 و و ورمی۔ اسی دنیا و انجند و و و و و۔
 و و وستی۔ کنایہ اندوختنی تیغ است زیرا کہ
 و ہازی تیغ مقدار و دوست میا شد و چون دوست
 تیغ واقع شود جہاد قومی مراد بود و قیل و پیش
 بخشش بسیار و از شیخ محمد خضری و و و و و
 حسن پوری سموع ست کہ و و وستی در
 خراسان متعارف و مان مہم ست
 جائیکہ مجنا ہند کہے را بد و اند و رشت
 و و و دست و ہ کہ زمان میر و نداشتا و
 شتابان برو۔

دولت خدای یعنی صاحب دلیتی و خدای
دولت دلیتی یعنی خدایند دولت و سیز
یار دولت را دلیتی گویند -

دولت هم شرعی - پنجاه و چهار توله نقره و
پنج ماشه و جوهر توله و دوازده ماشه و هر شش
شانه جود -

دولتی - بیگانگی و نفاق -

دولتی - یعنی دغا بازی -

دو یا نژوده واری - یعنی زینب و
آریش ناری -

دو پنجی - یعنی زرد کم عیار و ناسره -

دو خشنی - ای ده گشت کذا فی القنیه -

دو دم شرعی - یعنی دو توپ کچفت و
هشت ماشه و ده دم جوشد -

دو دهی - صفت زر خالص -

دو هرنگوچی - بارار موقوف و کاف فارسی
نزدت رو نگار بد و شکایت آن -

دو هرگانی - با کاسه با کاف فارسی و دهقانی
یعنی باشند دیه و بالفصح آن مهرست که ده

جنبل ارز و اکنون ده جنبل ارم ده کانی نامند
دومی - بالفصح مدت ماندن آفتاب بجه

حدی که نژادی ماه خوانند و زمستان مبارک را
هم گویند و نیز شهر دوازده راه و با کاسه یعنی ده گشت

و دیده چوخته بود هر ای دیده که بود و نابینا
و دیده کافوری - یعنی دیده سپید و نابینا -

دولتی - بالفصح قومی انداز ترک موهای ایشان
استاده و پر خم باشند چون موی حبشیان و
ایشان را با فزونی نسبت کنند -

دولتی - یعنی از میر و وزیر گشته کذا
فی شرفنامه و نیز خا که منی که سرش گردن چو دنیا

و نیوی با کاسه منسوب بسوی بنیور -

دولت آتش - یعنی نفل اماره و دیوانه کذا فی الداء

و میری - اودوم و چارم فارسی بفضل و او
موقوف جنت از عسکرت -

دولتی - بایار فارسی و او موقوف یعنی
دلاوری و سخت دلی -

کتاب الدال
الدال علی الدیک یعنی تاج خروین بحساب بیحد قصد

باب الاله
فصل فی العربی

نوا - این مرد خداوند -
نورا - بالفصح پنهان شدن نگاه -

نوریا - بالفصح نخمی زمانه -
نورا - بالفصح گیاهی است ترش بو و کاسه نورا

نوکا - بالفصح نام آفتاب وقت چاشت بالفصح
تیز طبع و دناش -

نوبوا - گزشتنی کذا فی بعض لغات العرب -

باب الیهام
فصل فی العربی

نوب - بالفصح نکاح است کردن در دفع کذا

فی شرفنامه و در تاج بمعنی گاه و وحشی است -

فویاب - بابضم نام کوهی است بدین
کذا فی القتیة و در تاج بمعنی مگس است مذکر و نموش
درین برابر است چنانچه در غراب -

فویذب - بالفتح وقع و نکا هشت کذا فی الاداة
و الملقط و در تاج بمعنی فرج است -

فویب - بالفتح گناه و بختین هم و آخر هر چیز
فویب - زرسنج -

فویلب - باران بسیار -

فویب - بالکسر گرگ -

باب التمار

فصل فی العربی

فوات - هستی چیز و نیز فوات ذوق
بمعنی جهت و احویت آید -

باب الاحم

فصل فی العربی

فوات البروج - یعنی کرسی -

فومی المعاج - یعنی خداوند درجات -

فصل فی الفارسی

فوریج - حیوانی است مقدار زنبورک
زرد بود و نقطه های سرخ دارد چون اورا بگریزند
بی توقف بر او اندازند که از آنی زفا گوید -

باب الحمار

فصل فی العربی

فواصح - معروف و ستاره کذا فی القتیة

فویاب - در تاج است فواصح و غای که هر کله نهند و پنهان کن

سعد الذابح منری است از منازل قمر -

فویج - کاهن و وزیر که در دوشی و رنگ و سرخ است کذا
فی القتیة و در تاج است بناتی سرخ که از شتر مرغ

خورد بقال از سم و نیز گو سبک شنی -

فویج - گو سبک شنی کذا فی التاج و نیز سبیل

علیه السلام را فویج اندک ویند یا اعتبار آنکه خواب

که برای فویج سبیل بر هر علمها اسلام دیده بود اما

و قصاص آن کبش را که از حکم رب العزت آمده بود

و ابراهیم در بیت سبیل از فویج منور و قصاص سبیل

علیه السلام در حق اسحاق علیه السلام در کتاب سبیل

باب الدال

فصل فی العربی

فوات اعماد - اسی باغ ارم و بنای شده اعماد
کذا فی القتیة -

فوز و - بالفتح نام کوهی و قیل نام سبیل

فوز و - بالضم راندن بالفتح شتران ز

که بعد از ستماده باشند -

باب الراء

فصل فی العربی

فوز و - بالضم داروی ساسانه و نمک ساسانه

که بر چیزی افشانند و قتل داروی روشنائی چشم

فوز و - بختین آلت مرد و نیز از هر جنس و

آهن پولاد و شمشیری که گرانند و از پولاد و میانه

از نرم آهن بود و بالکسر یاد کردن و یاد کردن

و یاد کردن و مثلاً و نیز قرآن مذکور طلب

چه خواهی از ذکر این ست خلاصه هر ذکر
 و دوا الفقار بالفتح نام تیغ امیر المومنین علی
 کرم الله وجهه

باب السین

فصل فی العزنی

فوق الفرس - کوفتن کو بی ادا الحیته
 نیز گویند نامی ز خاکو یا

باب الطاء

فصل فی العزنی

فواط - سخت چلو کردن تا که زبان بیرون شود
 فوری - خوردنی قبیح و رشت سر
 فوری - بالفتح زود گلو بردن و کشتن
 فوقط - بالفتح بر رفتن مرغ زبر باد

باب العین

فصل فی العزنی

فراع - گز و ساق دست و هوم و ط و ط
 الی طرف الاصلع الوسطی و نیز فزنی از نازل قر

باب الفاء

فصل فی العزنی

فرف - بالفتح روان شدن اشک چشم و نیز روان
 فروف - فزیت یعنی تین اشک از چشم
 فوحان - بالضم زهر قاتل زود جان بر دل
 فوحف - بالفتح زهر بود کردن و زهر خوردن
 فوحاف - چیست و شتاب در قتال
 فوقی - بالکسده و ف بالفتح شتاب نمودن

بکشتن کسی و شتابانیدن چپتی نمودن و نیز
 فواف بالکسده آب اندک

باب القاف

فصل فی العزنی

فوق - گیسوی است مانند کف نام و کوئی نیا
 اورا و عیه است که تخم او در اینجا بود و از آنش
 که باشد کذا فی القنیه اما در تاج است اندر ق
 فوازق - بالفتح طعمیست که از آرد و حبه گند
 مقدار نیم صیل است کرده می زند کذا فی المثلث
 فوالمخرق یکم الخ الحجه ففتح الزار المله نام
 شاعر کذا فی القنیه
 فووق - حشیدن
 فوواق - چاشنی گیر

باب الکان التانی

فصل فی العزنی

فوات الحکک - یعنی آسان
 فوالفکک - نام پیچ بست

باب اللام

فصل فی العزنی

فوال - چیست رفتن و تاج خورس
 فویل - پشت با فزجری کذا فی القنیه و در
 تاج و دست فزجری از استخوان کشید و ریاد
 فول - بالضم خواری و بالکسده نرمی
 فویل - خوار
 فویل - همان و فویل - همان
 فویل - بکشتن و فویل - بکشتن

باب المیم فصل فی العربی

وام - عیب کردن -
 ومام - بالکسر حرکت -
 ووم - بگویند -
 وومیم - بگویند -
 وومی السلام - نام مقام است -

باب النون فصل فی العربی

والتون - عت حتم -
 ووالنون - ای یونس علیه السلام -
 نام ویست که او را ووالنون مصری گویند -
 ووقن - بختن زندگان -
 ونب الزمان - صبح کاذب که ذاتی لقیه -
 منقول از ماشیه زغالکویا -

ووفنون - یعنی صاحب فن -
 ووالقرنین - سکندر علیه السلام -
 ووالنورین - یعنی ایزد نورین عثمان -
 ووشجون - معنی این در شرفنامه هیچ -
 نگفته است اما در بیان مذکور صف را بهاء وادخو -
 وونی انزل الحديث ووشجون تم افقه -

وومین - بالکسر هوش که ذاتی التاج اکثر استعمال -
 هوش و محل شعور و آگاهی چنانچه گوئی فلان -
 مست میبوش افتاده است اما گوئی فلان -
 مست افتاده است پس چگونه است که است -
 جواب گویم وومین قوی ورا که است وراوی -
 که بدان دریافت و معلوم میکند پس از رو -

مفهوم هر دو لفظ نزدیک اند لیکن محل استعمال وونی
 و دیگر وومین عربی است استعمال ایشان میاید
 و اگر لفظ عربی و محل فارسی مستقل میاید ازین
 تباین نمی شود چنانچه معنی اللغضای است
 و در استعمال فارسی که خدای میگوید بلکه انکه
 پس ازین این میاید که معنی اللغضای نباشد -

باب الواو فصل فی العربی

وواو - سخت ماندن و پرمه شدن گیاه و غیره -
 ورو - بفتح کیم و سکون دوم بودن و اندک -
 ووسیت گذشتن و افشاندن و ترسانیدن کسی را -
 ورو - بالضم خاوند و آن هر دو -

باب الهاء فصل فی العربی

وورو - کاورس -
 ورو - سر کوبان و بالاترین موضع هر چیز -
 وکل شیء اعلاه مودود -
 وریه - مثل دم و پری و الذریه اسم تنق -
 علی الآبار و الاموات و النصار -

وله - بالضم خبری -
 وومه - عهد و امان -
 ووما به - بالضم و الکسر وادی و نیزر یکیک که -
 ورو وادق و اجزا بنایند -
 ووا به - بالضم گیسو و غلاف شمشیر -
 ورو ونا به - نام سار که کس که مانند گیسو است -

بر آید و آن بقول بنحان فارسی و دوازده نوع است
خواص بعضی و بایست و خواص بعضی ملالت نام
و خواص بعضی تعادل و تقاضا و تملایق است
و خواص بعضی مرکز را فواید و آن و خواص بعضی
تعیین است و بقول بنحان بنده بیست و دو نوع است

باب الیاء فصل فی العربی

فوکری - یو کرد -
فومی - زمیناری -
فونابی - پانجم و مومنا لیه چشم مردم و خرو
و هر مرغی که باشد -
فوبوی - شیر مرده -
فوی - خدایند و صاحب -

کتاب الرار الار - الله - یعنی کشف و بحساب بچند

باب الالب فصل فی العربی

ر با - زیادتی و در شرع زیادتی که در بیع ق
و بنسب مثلا مثل پدید آید -
ر با ارزا - اسی اللهم ارنا الاشیاء کما هی
منه امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی الله
کذا فی المعجم اما تحقیق آنست که این و نما
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بود -
رتقا - زنی که با وی جماع نموده ان کرد -
رجا - امید -

رخا - آسانی فراخ عیش -
روار - با لکسر چادر و کل من نیک منور و اک
رضا - خوشنودی و مرد پسندیده -
رطیبیا - بالفتح چیز است جرم شکل نقطه یا مقدار
عس دارد و اگر از شاد و خنیز گویند -
رخنا - بالفتح ، هم گلی و دل سست و از پیش
و احدی امیر شهاب الدین محقق است که فارسیا
یعنی محبوب و بسیار استقبال میکنند کذا فی شرح
اقول درین لغت کالیه و گفته است نادان و
سرگشته و دیوانه و محقق تباریش از عن گویند که
تا نشت آن رعناست -

رفا - موافقت -
رفقا - بالضم جمع رفیق -
روحا - بالفتح و المذام شهرت کذا فی القاموس
و در جمیع است رومار و دیدار -
رویا - خواب -

ریا - با لکسر نمایش یعنی کاری که برای
نمایش خلق کنند -
رئیس الاعضا - چشم -

فصل فی الفارسی

راه بقا - یعنی پایدگی -
راه فنا - یعنی امراض و وفات -
زخشا - بالضم مختصر زخشان -
زفوعه غبر - یعنی زمین -
رواجا - بزور و اکند حاجت -

روستا - با و افارسی و سین موئون بنده دیه
روینا - یعنی دیه بر سو که عروسان را و بند
روینیا - با و افارسی جنبه از پولادینی که با
روی بقا - یعنی راه پانیدی و بخت نیز سو
بر و رش که انسان کامل است همیشه باقی بعشوت

باب الباء التازی فی فصل فی لغوی

راکب - شتر سوار -
راه حساب - صومعه دار کذا فی التاج و در شهر
راه ترسیان و در فرهنگ فخر قیاس کن با
رایب - شکاک زنده -

رباب - معروف یعنی نام سازیت و نیز
نام عاشق رده و معنی ابر پیغمبر است و رقیبه
نکه رست باب الفتح متابع نواب یا مسیحی قلم است
چنانچه گویند فلان خواب رباب است مسموع از
بدگویی میان سید ناصر شیرازی -

رب - پرده کار و مالک صاحب بر
بعید صاف در سینه است

رجب - معروف که نام شهر است
رطب - بالفتح گیاه تری و بالضم خمای تر -

رجب - بالضم هم
رقاب - بالکسر گردن -

رقوب - آنکه او را فرزند زید -
رقیب یا صبا و کجا دارنده چیز -

والرقیب النجم الدی یعنی طلعه -
رکب - بنفست معنی شرمگاه زن

رکاب - نام سپاه است و از بهشت پهلود
رتاج ست رکاب الکاهن معنی کاهن فرشت
رکوب - آنچه بر سوار شوند مثل شتر و بنفست
ریب گمان و شک گمان افکندن و سخن
حوادث زمانه و حاجت و آب و آب خوش -

فصل فی الفارسی

ریب - معروف یعنی روزمره -
راز و آب - یعنی عکس که در آب دیده ستی
رشته - شب یعنی ریشمانی که فخر را بدست

برایق صاحب تب و بران منهدن چنانچه
وقع تب و کسبه چند بران زنند و در گردن تب
بنده که تب بجز بران رسته بر طرف گردد -

روزگار غراب - نوشت یعنی کذا فی الحقیقه
و قول برقی حقیقت است زیرا چه غراب هیچ نمی داد
نیز که غراب را غ را گویند -

رو ضمه ترکیب - یعنی قالب مردم -
رو ضمه خوب رو ضمه مرغوب بهشت -
روسی حساب - اسی راه حساب -

باب التاء

فصل فی العربی

رافات - جمع رافت یعنی نهایی
رباعیات - بالضم چهار وند ان پیشین -

رست - بالفتح فعل مضارع یعنی آهیده
رشت - بالفتح شک و در قرآن فی الصحاح الرت

فصل فی الفارسی

راج - همان شهرت یعنی شرم خیزی

رست - منج و نام نوانی و نام نوانی
 وزیر یعنی تحقیق آید -
 راسخت - معرب آن رو سنج است -
 رمشت - نام روز چهارم از جمله مشرقه -
 رخت - بالفتح اسباب نایب و جز آن طعنا
 یک مرد و پنبه و بار -
 رخت لبرست با سوم متوقون یعنی ساق
 و در قینه معنی مرفیز است -
 رست - بالفتح خلاص یافت و رسته
 صعد و رها شد و معنی ماضی نیز آید و با هم
 رویدن و رونید و دیگر معنی زمین هم آید
 معنی آخر خاصه در شرف نامه است ماد و قینه معنی
 باشین عجمه است و نیز رست معنی چیده آید -
 رشت - بالفتح باشین عجمه گرد و خاک و
 و قینه معنی زمین است و بالکسر رشتن -
 رشت - بالفتح ماضی رفتن و بمعنی شد نیز
 آید چنانچه گویند شد یعنی رفت و بالضم ماضی
 رفتن یعنی رفت -
 قیامان است سیارات و کسبانان صدد
 کذا فی التنبیه -
 رکاب تو کران گشت - یعنی سوار
 گشتی و جمله کردی -
 رگ شفت - با کاف فارسی ای مرد
 و جمله نافرست -
 رماست - بالفتح با سین متوقون جمله نو

از عکس روحی -

روزمانز و ساعت - بدان که آفتاب
 چون در سوم و در پنج و نابر سه آن روز برکت
 از روزهای تمام سال است و در زبان که
 تعلیم چهارم است روز از دو و از دو ساعت به
 ساعت باز آید و کوتاه ترین شبهای تمام
 سال همان یک شب کذا فی الموائ -
 رفرسخت - یعنی روز قیامت روز عکس
 از شرف و شرف -

روزه غالت - روزه طی -

رومی بازگشته داشت - بفتح اول کو
 دوم که ششم است یعنی برای داشت کذا
 فی الموائ اقول معنی ترکیبی قاضیه مقلد به و
 و قاضیه بر قاعده داشت -

رومی تافت با بضم ای و می گردانید -

ره جوان نتوان رفت - یعنی اختیار
 فقر و نوری نتوان کرد -

بالکسر رشتن

فصل فی العزبی

ربا پیش - بالفتح چیز با - که از حاجت
 و از کار غیر باز دارد -

ریش - بالفتح باز و شستن از حاجت از کاف

ریش - بالکسر جمع ریش یعنی کشته و سوده و ریشیه

ریش - بالکسر ریشه با -

رشت - بالفتح کهنه -

رعاش - بالکسر گوشتواره و تاج سرو
عنب خروسی -
رعش - بالفتح چشم -
رنحوش - بالفتح زن شیردار و حیوان ماده
شیر و پهنده و گره هفت روده -
رعش - بالفتح شیر خردان -
رفت - ففتحین جماع و سخن چهر گفتن

فصل فی العربی

رائج - صغ و زیت صنوبر -
رائج - یعنی باوایان هندی سولف نامند
رائج - جوز هندی -
رائج - روان -
رائج - بالکسر و بزرگ که دری خرد درینا
او باشد و نیز نمند در -
رائج - در بزرگ بستن -
رجاج - بالفتح گو سپندان و شران لانغ
و مردم ضعیف -
رج - بالفتح بنیانیدن و لرزاندن -
رجراج - لرزان و صبان -
رجرج - بالکسر نام گیاهیت -

فصل فی الفارسی

رج - نام گیاهیت از بخت -
رج - ففتحین معار گو سپند گوشتابه
پر کرده کذا فی شرف الله و بعضی از رنگ نامه

رونج - بفتح را و کسر او مستعمله عرب و ده
ریباج - بالکسر لقبه احمقا که بندش لونیا نامند
کذا فی القتیبه -
ریباج - گیاهی است و نیز گویند که سبزه
پنجه دار بقدر دست بغایت نازک می خوش
در موسم گل بود بتازیش ریاس گویند کذا فی
شرفنامه اما در تاج معنی ریاس خبری نوشته است
و در ادوات گفته است بهندوی جگری گویند
ریبونج - نام درختی است که پوست او بکار برند
کذا فی طب خفایق الاشجار -

باب الحجار
فصل فی العربی

راح - می و شادمانی -
راح روح - یعنی نام نذاتی ست و حی -
راحج - گردان سنگ -
راحج - نیزه دار و نام ستاره -
رج و رباح - سود -
رج - نیزه -
رجح - جمع آن -
روح - جمع جان و الروح عند العرب
و قدیمی الوحی و المرحه روح و روح فرشته
که تنها یک صفت ایست و دیگر فرشتگان یک
روح الامین و روح القدس جبرئیل علیه السلام
کذا فی التلج و در شرفنامه است و قیسی مجیم
رضی الله عنها و روح بالفتح خلکی فهم داسانی

و در الان بزرگ هندی و خوش نامند که فی طب خفایق الاشجار

وروز خوش -
روح - بالفتح از پس نماز پیشین باشد
ریح - باد -

باب الحاخا الحجة فصل فی العربی

راخ - غم و اندوه -
راشح - استوار بپست -
ریوخ - مصدر آنست -

فصل فی الفارسی

ریخ شطرنج و در اصل آن مشهورست
اما فارسیان مخفف استعمال کرده اند و در شطرنج
ریخ بالفهم رخساره و نام جانوری که ریخ شطرنج
با منقوج آن وضع کرده اند و آن جانور در
کوهها و یا میاهاست بغایت بزرگست فیل و
گرگ را یک جمله می برد و طعنه بچکان می سازد
و عنان اسب و جانب و معنی ریخ شطرنج بنیاد
تازه داری گشتی و بعضی ریخ شطرنج گشتی می نامند
لیکن هر دو معنی غیر ملائمست زیرا ریخ شطرنج
جنگست و در جنگ آن جانور مقتدر نیست
و گشتی نیز غیر ملائمست زیرا ریخ جنگ میدارد
و هم بدین معنی پیل آورده و توسط که گشتی نیز در
می باید پس بستی که این از ورق میگفتند ریخ
اما اولی آنست که بگویند این معنیست یعنی
برق اند از اول ریخ می آید بعد از آن
روز ریخ - با سوره موقوف که هفتم است

ای منور الوجه و سرخ رومی -
ریخ - با کسر معروف -

باب الدال فصل فی العربی

راو - آنکه در طلب آب یا گیاه و شاد باشد
قال فی الصحاح الرود الزود من النساء الشابات
راشد - راه یافته -
رجل الحراو - زرباد که اهل هند آنرا زحور گویند
که دانی ز خاکلویا -

رشاو - سپندان و راهبر است -
رشید - راهبر است یافته و رشیدیت
خدا می معنی مرشد نیز آید -

رصد - نگاهبان جمیع امور داری و نگاهبان
و در شعر قنار رصد بختین چو تیره با برقیع
که بر تیغ کوهی شاخ نامند و بران حکما شصت
و بلوغ و غروب ستارگان و اسرار فلک معاینه
و مشاهد کنند -

رعد - نام عاشر رباب تند و اسم ملک
میسوق السحاب -

رعد - در چشم -

فصل فی الفارسی

راو - خردمند و دانای حکیم و نیز جوانمرد -
راو - بضم و فتح سوم آنجا که سبز و انور است
باشد و آبها روان و تیرگی آب و جایی که
بیشتر برشته و نشیب و قرار بود -

راه آورو یعنی بدین که مسافران بر آجا هنگام
 راه بند - بابای موقوف راه زن -
 راه نورو یعنی مرکب کدانی شرفنامه و در
 فرنگک علی یعنی قاصد مذکور است -
 رحمت آباو - در شیراز خاقانی است غارت
 رخت افکند یعنی میقت شد -
 رو - بالفتح خرمن و دانا و حکیم و معنی پهلوان
 رسد - ای آید و رسد ای سرگذشتانی شرفنامه
 رسید - معروف و نیز معنی بالغ شد و بچینه
 گشت و سپری شد آید -
 رشته در ورت خواب غور دارو - ۴
 خاصیت بیمی و خفتن و خوردن دارد -
 رشته جان و تار آرو - اخلاط متر و آرد و
 محبت غیر نیست -
 رشواو - نام مرد -
 رصا رند - واضع قوانین نجوم -
 رگنا باو - بالضم نام تفتح گاه است
 بشیر از که چشمه کوه الله اکبر آجا جاریست -
 رکید - بالفتح آهسته آهسته از غم و اندوه غن
 رند - بالفتح خراسان کدانی شرفنامه و در
 رنغا گوایت رند بالکسر مکرر و معنی متحرک و فتنه
 و چالوس نیز آمده و قتل است -
 رنگ آورو - یعنی خجل شد -
 رواو - بالفتح همان راو -
 روو - بابا و فارسی سپر و جوی آب تار بشیر

که بر باب و غیر آن بنند -
 رو و اورو - بالضم و تفتح تا جفا کدانی رنغا گو
 رو و اورو از کوه بالک - با دوم و چارم فارسی
 و سوم و ششم و یازدهم موقوف ای رو و اورو
 بر آمده و روز دراز شد کدانی القند و ششم
 آفتاب بر آمده جم آید و ذکر روز و اراوت انبیا
 روزیم و امید - یعنی روز قیامت -
 روز عالم شد - یعنی رونق عالم رفت که
 نه المواند -
 روزگاری شود - یعنی روزی محدود و زیست
 روز هر فرد - یعنی روز خپش -
 رومی آورو - یعنی توبه کرد -
 رومی تروو - یعنی راه تروو -
 رومی رومی آورو - ای مقابل و یار آمد
 ره آورو - جان راه آورد -
 ره نورو - جان راه نمود -
 رومی منوو - اکمال شد و در خاطر گذشت
 و رومی را بنود -
 رجهید - بالفتح جانی که پیران سر لشکر افراسیا
 فرد آمده بود و جنگ دوازده رخ گشته -
 ریحان زرو - شمع آفتاب -
 ریشخند - باشین موقوف یعنی متخ -
 ریلو و ریوند - کلاها با و فارسی گپاچی
 که پرنمگان راستی آورو و جفتی کت بلب است
 که سردی آورو -

باب الفصل فی العربی

بر بند بفتح چیت و سبک شدن بنوعین
پشمای ناکین که بر گردن شتر آویزند بر
زینت و کبیر را در چاروا که چیتی دست و پا
بزدارد و در زینت را -

رواق - باران نرم و ضعیف -

باب الفصل فی العربی

را - رفته تنگ استخوان که نرم است باشد بگویند
ریح - بالکسری که از دیان بجا آید -

فصل فی الفارسی

رام - ابرو شیر - نام شهریت -

رام - نام شهریت که ابروی رامی بدانند -

میشک - پاکان فارسی - رود گوی -

راه دار - آباد موقوف یعنی راهزن موقوف

ترکیب و ازنده راه است -

راه روان - محرم با سوم موقوف یعنی سالک

شب بیدار و اولیا رفته -

راه غول دار - بالام موقوف یعنی دنیا

را بگذر - با سوم موقوف و کاف فارسی

ای را بگذر و نیز امر از راه گذشته و فاعل آن

راه گشته با بار موقوف یعنی مرکب فراخ رو

راهوار و راهوار - کلاه با بار موقوف

مرکب فراخ رو که کذا فی القنیه -

خشن بهار - ای ابر بهار -

رست کار - تا بار موقوف یعنی خلاصی باشد

و نیز وزی یا بنده -

رصد گاه - هر با سوم موقوف که چارم است

و چارم فارسی دنیا -

رستخوار - مرصع و خداوند رنج -

رستخوار - با پنجم فارسی موقوف محافظت یا

و خادم آن -

رنگش رنگ با بکاف ثانی موقوف تا یکی و یک

رومار - بفتح خدنگار بنه یان و قیل بازار معجمه

روح الاکبر - یعنی جبرئیل علیه السلام که کذا فی القنیه

اما اصطلاح اهل سلوک روح اکبر روح غلظت

رسالت را گویند که از آن جمله ارواح در ظهور آمده اند

رو و وار - با دال اول موقوف نام رود

کذا فی زنگار گویا -

رو و بار - با و و فارسی و دال موقوف

لباب جوی بزرگ و در قنیه بمعنی شهریت -

رو و بار - با دوم فارسی و سوم موقوف

یعنی رونق بازار کذا فی شرح فناء میری و در قنیه

مذکور است که در ملک بالا رسم است که هر روز بار مفتی

برای بازار و بی معین است مثلاً چون روز شنبه

بحکم قسمت در و بی بازار شود و خلایق اطراف

همه آن و جمع شوند و خرید و فروخت تمام آنجا کنند

و چون روز پانجم بحکم قسمت در و بی دیگر شود

خلایق اطراف همه آنجا جمع شوند و خرید و فروخت

هم آنجا کنند و همچنین هر روزی بر حکم قسمت این
بسی معین است غالباً روز بازار در اصل بر مبنی
باکاف تازی یعنی روز جنگ اقول غالباً است
این در جنگ است و گرنه هر کار و شوا که هست
آنجا این لفظاً اطلاق میکنند.

روز کار مهر - با سوم موقوف یعنی عمر ضائع
نکن و وقت ضائع نکن.

روضه فروش بلری یعنی تیغ.

ره آور - همان ره آورد.

ره دار - همان راهدار.

ریچا - با کسر باجمیع فارسی طعامی که از خجسته
پزند به رنگ که نمایند.

ریخچر - نام دارو است که یاز بهرت.

باب الفارسی فی العربی

راز - راس البیانین یعنی متر ازان.

رز - کینج.

رزاز - کینج فروش کذافی التاج و در

شرفنامه مذکور است زرشالی را گویند و رزاز

شالی کوب.

رجر - با کسر نذات باضم و الکسر یعنی چشمه

و فیه جبین نام حریت که اقلیج او کشف است فقه

فصل فی الفارسی

راز - سر پوشیده و نام شهری و نیز آنکه عمارت
کنایه از بنا کذافی شرفنامه و در زلفا گویند

رازدکل که که تبارش طمان گویند.

راوینر - بایار فارسی گیاهی است که شتر اش نیز

و از خیشل آچار سازند.

رز - بالفتح آنکو و ام رزیدن که معنی آن رنگ

کردن است و فاعل آن آید و زرشالی را گویند

وز زرشالی کوب آگویند کذافی شرفنامه

رستاخیر و رستخیز - کلاهما بالضم و ما باوفا

بالمثل موقوف قیامت و از شیخ محمد خفگی

با کسر محقق است و اخیر بالفتح یعنی خلاص نیست

رسن باز - بانون مجنون طائفه انداز بزرگ

که بر سر نهاد و دوند.

رشته - دراز یعنی طول مدت.

رقیبان از یعنی حار فان و صاحب شایع

و بگیا باز رنگان راز.

رندان خاک نیز - باکاف و بایار فارسی

یعنی آن اصحاب که دقیقه از وقایع دین

فرود گذشت نگنند.

رنگ رز - باکاف فارسی موقوف آنرا

که عوام رنگرز گویند.

روانر - بالفتح بار و مملو و بجه خدنگانند

روز - روزگار را گویند و روز و روزگار

یعنی روزگار را برست.

روخسپ شنب نیز - یعنی عیار و نیز در خسپ

و شب فراست.

روغن منغر - با و فارسی یا غنقل و شیر

و شیر

فصل فی التری

ریز - رحمت کذا فی الملتقط -

باب
فصل فی العربی

راس - سر و نیز ستاره است که بپندی آه گویند
 راسا راس - یعنی سر بپندی و بیکه و گندگی
 روح القدس - معتر حیرت علیهم السلام
 ریاس - نام داری است که از اریوان
 و ریوس نیز گویند بپندش چکری نامند
 رئیس - معتر و در ملتقط بمعنی مقدم دیت

فصل فی الفارسی

رس - الجمع کلمه بنزدان و امر رسیدن فاعل
 روس - باد او فارسی نام و لایته

ره شناس - ترجمه و جیه است

روشن قیاس - یعنی صاحب و است
 روناس - ریاس - کلا با باد او فارسی

پوکی است که جامه لعل بدان زند و بپندش میگویند
 خوانند و در لسان اشعار پو و تازی و قوم است

کذا فی الملتقط اما در نسخه لسان اشعار که نزد
 کاتب است در آن تصریح کرده است بفارسی و در

ادوات نیز به او فارسی است
 رئیس - باد او فارسی شود به پندش از کفریون

ریواس - بالکسر زرق یعنی ریواس و لفظ اق
 و باد او فارسی همان ریواس مذکور که بتأثیرش یک
 و بپند چکری نامند که کذا فی الملتقط

ریز ریتر - امر از ریتر و فاعل آن نیز کام
 راهوار و در ملتقط شرف نامه بمعنی لغت رحمت نیز
 آورده و گفتند لسان اشعار باز از کاتب بمعنی اخیر
 مندرج یعنی باد باد قطره قطره ریزه ریزه اقول نسخه
 لسان اشعار که نزد کاتب است در آن اینست مذکور است
 و باز از تازی نه بازار فارسی و ادوات فارسی
 و ادوات لفظی که جامع لغات لسان اشعار
 و غیر آنست بمعنی کام و مراد و هو است بازار
 فارسی در آن هم لغت نیست و دیگر در ملتقط
 که معنی اخیر تغییر به باد باد و قطره قطره
 و ریزه ریزه کرده است قیاس از زیر باد بمعنی اخیر
 ملتقط رحمت است و این معانی خود در آن
 مذکور نیست شاید سهو کاتب است چیزی نیز
 و ملتقط مذکور در باب اوزار الفارسی بمعنی رحمت
 ریز هر نیز - بصیغه امر و نهی رختن و بخی مرد
 ضعیف در صراح مسطور است ضعیفوس مرد
 ریز هر نیز و در صراح مذکور است الضعیفوس الزل
 الضعیف و در تراج آورده است الضعیفوس مرد
 ضعیف و چیزی مانند خدا که او را بخورند
 ریز می ریز - با هر سه پارسی یعنی رحمتی کن
 و خبر ریز -

ریاز - جامه

ریونیز - باد او فارسی نام سپر کیا و کس
 و اما و طوس بن نوذر که بدست فرو دین
 بن سیاوش کشته گشته

باب الشين المعجبة فصل في العربي

راش - شست و ضعیف -

رش - باران اندک ریزد -

رسوایش - بریانی که چربی از وی چکد -

ریش - پرمزغ و در فارسی کجیه الریش گویند -

فصل في الفارسی

راش - انباشته که عوام آنرا سگ زرا را س بگویند -

ریش - کبر سوسه شادی و طرب و سرود -

رخش - بالفتح نام سپه شتم که آنرا آدمیان

پنجاه هزار است پنجس شتم هرون آورد و غیرش

اسپی و دیگر بار شتم کشیدن تنه است و هم با شتر

رستم در چاه افتاد و هر دو در یکجا جان دادند و

نیز یعنی سپه مطلق هم استعمال کرده اند و با هم

روشنی و عکس و نیز آن گمان کلی ملون که در ایام

بر شکال و آسمان پدید آید یعنی گمان رستم -

ریش - بازو و مسافت و دوستان فراز

کنند و نیز ریش خدایت سیاه که در ولایت

می شود و بهای دیگرند -

رشدش - بالفتح براده چوب اشال آن

رنگ فروش - باکاف فارسی موقوف به

در شتم فروش و ابر شتم که عکار و فریت

روز که کشیدش - با خیم فارسی یعنی روز جنگ

رویش - چش - معروف کنایت از رویش

رویش - بفتح کیم و کسر دوم خوی که بتبارش

مادت خوانند و نیز زقار -

رومی پیش - بایار موقوف و بایار و دواو فای

برق و امر از پوشیدن و فاعل آن -

ریش - بالکسر معروف که بتبارش تخمیه گویند

و بایار فارسی نیز شور بای هر سیه که پیش از کفچه

زدن بر وی آید و از برای دروسینه نافع است -

باب الصاد

فصل في العربي

رخص - از زن شدن نرخ -

رصاص - در نیز -

رقاص - معروف یعنی بسیار رقص کننده

باب الضاد

فصل في العربي

رایض - آنکه سپه و ستور را ایض کنند یعنی

روافض - قوی اند بر خلاف سنت و عجا

و بعضی از ایشان فضل میدهند امیر المؤمنین

علی کرم الله وجهه را بر ابو بکر صدیق رضی الله

عنه و فضل سموانند که لا نهم ترکوا ازیدن علی

بن الحسین رضی الله عنهم -

باب الطاء

فصل في العربي

رابط - بستن چیزی بخبری و دل بستگی میان

دو کس باشد که از نیز ربط گویند -

رباط - بالکسر خانه کذا فی فرهنگ علی گلی

بمعنی پل و بند آب نیز متصل است و در تاج

بند سورت -

فصل فی الفارسی
رغمنا صاحب بر طالع استاره است
در سوم آسان که عرک بر طالع نهند خوانند -

باب الطالع
فصل فی العربی

رعوظ - بالغم و ناله تیر که بیکان دور کنند
ورعوظ با تحریک تیر که دانه موضع بیکان
رست شکسته باشد -

باب العین
فصل فی العربی

راجع - چپار -
راجع - باز گردنده -
راضع - شیر خورنده -
رافع - بردارنده و نام باری تعالی -
ربع - بالغم چهار یک و نوسه از آنکه
رصد بر طریق وسط کتاب مختصر ترازو سه
بفتح منزل و کشت و یکسوم تنب که روزی
بر جمع بیاخت نام مردی با فرست و کشت
که در عهد خویش بیکان عهد و حجاب الیقین
منصور بن علی بن عبد الله بن عباس بود
و نیز فصل بهار و آن درت ما ذن آنقاست
و بر برج حمل و نیز و جونا کذا فی المولد و رواج
بمغه بلان بهاری نیز است -
رضاع - شیر خوارگی -

رضیع - شیر خواره -
رفع - برداشتن و نیز حرکت پیش -
رفیع - پیوستن و شریف و آسان و نیا -
رقاع - بالکسر خطی است از اجناس مخلوط
و در قنیه مذکور است رفاع میوه است مانند جود
مگر آنکه سر او شکافته باشد و لون او بر سر تن مل
بود و در طبقات طب مذکور است که بهندی سهل کنند
رلیع - بیاختن و مل حصول که آنرا داخل نیز کنند

فصل فی الفارسی
روشنه یا مع رفیع - محمد مصطفی علیه السلام
کذا فی القنیه اقول شاید لفظ مقام اینجا
کاتب ترک کرده است بسبب تعوی مقام محمد مصطفی
که آنرا مقام محمود میگویند -
رنک بمع - یعنی رونق بهار -
ریک قطع - جز و از اسباب سیاست
چون بادشاگی ایرانی شدن بعضی خود می فرایند
بر قطع ریگ می اندازند و بر این گفته میباشند

باب العین
فصل فی العربی

رافع - دامن کوه بجانب بحر که در رود
و سحر ابن کوه و کشت -
رافع - زندگانی فراخ -
رایع - میل کننده و قصد کننده -
رواع - روبا بازی -

فصل فی الفارسی

روغ - باد و فارسی مخففه آروغ -
روغن چراغ - یعنی روغن کتان کدانه
شرفنامه اتقول این عوت و یار بهارست اما
از روی ترکیب هر روغن که در چراغ افزونند -

فصل فی الترکی

بر روغن - بهشتین مرد -

باب الفار

فصل فی العربی

روغ - بالکس میان دو کون و پیش و پستی -
روغن پیرو و آنکه از پس سوار بر سبکی نشیند
و نیز ستاره نیز دیک سر واقع و در مطلق فضلا
کلمه که مکرر آید بعد قافیه و قافیه حرفی که مکرر آید
آفرینیت و هر روغنی که بغیر قافیه آید میو باشد
مگر آنکه بر طریق مسط باشد و روغن بی مصالح آید -
رعاف - با بغم خون بینی -
رخفیف - گرو -

رفوف - با شن بساط گران بایه و نیز نام
مرکب محمد مصطفی صلعم که بران سوار شده به علاج
تشریف بردند و در محال مذکور است که در شعب علاج
چهارم مرکب بود و براق از کعبه مسجد اقصیه و
پیر جبل علی السلام از مسجد اقصیه تا مدینه
و خیر دم از مدینه تا کربسی و در فون از
کربسی تا عرش و گفته اند که این چهار مرکب
چهار طبع بود یعنی خاک و باد و آب و آتش
و در شرفنامه است که رفوف تختی بود -

رفوف - هر بان و نام باری تعالی -

فصل فی الفارسی

راف - جابجری که آنرا با سبک گویند و در
عربی بجای صحرانی و الطاف و لطف و صفاست
حلوانی است بقایت لطیف در علمی است که
شگوفه و گل بهار جزو است و بعضی گویند که
راف - بالفتح بر وزن موشی که در دیوار عمارت
برای نشست میکنند و این نوع و عمارت ملک
رو و کشف - نام مقامی است -

باب القاف

فصل فی العربی

راواق - پالوانه و آن التي است حلوانه
با سوار خنای بسیار که روغن و جلاب بدان
صاف میکنند و رواق نیز درین لغت است -
راشق - نام جانور است -
راشق - آبی که بباد و خود زنده صافی و بی مغب
و اسم لمار خانه و نیز بجزئی و زنی که در آن
نظم مسلسل آید گویند که در بحر رابق است نظم
که در آن گرفتگی زبان نباشد از آن نیز رابق گویند -
رحیق - شرابی که در آن عیش نباشد -
رزق - روزی -

رزاق - روزی دهند -
رزواق - رزاق نرسواق - کلمه پنجم
روستا یعنی باشند وید -
رفوف - با بکسر نرمی و خوش نمودن و یاری

به همی کردن و بالفتح آنچه بستن یافتن است
 رفیق - مردی که دوست و یار سفر -
 رقی - بالفتح کاغذ پوستی که بران نویسند
 و جزبان و بالکسران نهم و تنگ زمین نموند
 رفیق - بنده و بندگان و چیزی تنگ -
 رقیق - ریزه گوشت و باقی جان که بعد از ج
 باقی می ماند و بدان معنی گوشت می گویند -
 روق و رواق - پیش خانه و ایوان
 رواق - بیت سازه و بی الشفة التي دون العن
 کذا فی التاج و در مخطط شرفنامه و قی معنی بالود
 مرقوم است و رواق بالکسر صحیح است -
 رونق - بالفتح اول هر چیزی و رونق
 و می و رونق الفصحی بسیاره -

فصل فی الفار

رفت فتنه و فواق - معنی پای شتاب
 چنان مالامال و پر شد که بختن گرفت از
 فواق خواست کذا فی القنیه و تمیل بر کنایت
 از پر شدن صراحی است زیرا که فتنه آوند شراب

باب الکاف التاری

فصل فی العزنی

رکیک - هر چیزی ضعیف اندک کذا فی التاج
 و نیز نسخه که در بسیار خطا باشد گویند که رکیک
 روحی فداک عادت عربت بر هر که خوش
 شوند این مکه گویند معنی روح مزاج آن آفتاب

فصل فی الفارسی

رازی نهان خاک - رستنی بای دارو
 و غیر آن را گویند که بتدریج از خاک بآید آنرا
 نج نیز خوانند و نیز کاسه که بتاریش جفته خوانند
 ریجک - بفتح اول و صم و صم که سوخت
 آریغ و در لسان اشترابا کاف فارسی نج
 رشته نخاک - معنی آدم و آدمیان هر جور
 رشک - بالفتح غیبت و بالکسر بوم و دیگر
 کذا فی شرفنامه در قنیه مذکور است که رشک الکسر
 کرمی باشد که بتاریش صواب خوانند و نیز غیبت
 و بدین معنی الفتح را بسیار است در ادوات الفتنه
 مرقوم است که رشک ن چیز که محبت ابر محبوب
 خود بود و رشک نیز غیبت خوانند و کرمی است
 که بتاریش صواب گویند -

رک - بالفتح چون کسی از خشم نرم نرم با خود
 سخن گوید گویند می رکد -

ریشک - بالفتح بازار فارسی بوزن ادرک
 شخیدن معنی گناه کردن و لغزمین و از جاس
 فرو خردیدن کذا فی لسان اشتراب ادوات الفتنه
 لیکن صیغه مصدر در فارسی بدینگونه معنی آید
 چنانچه در مصدر کتاب گذشت -

رفوزن فلک - باد و م فارسی ستارگان
 روشک - باد و فارسی نام دختر دارابن
 داراب پادشاه ایران زمین و سزندگان از
 در جنگ سکندر بعد از کشته و سکندر بموجب
 وصیت او روشک ابجاء فویش می آورد

ریش خوک - بایار فارسی و شیر مرغ موقوت
خیزد که در اندام آدمی بیرون می آید نفوذ و اینها
ریک - ای نیک بخت بتا زیش و چیک
گیند کذا فی شعر فنام -
ریشک - لفتح کیم و سوم کو در فنام روی کذا فی

فصل فی الکاف
ریک - لفتح کیم و سوم از بیخ کذا فی لسان
و در ادوات با کاف تازی است -

زنگ - لغزین جنگ معروف و بزگو است -
گوزن و اهو و امثال آن و خوش و حیل و ملکه کذا
فی لسان لشتر و در ادوات الفضل بمعانی دیگر هم
آمده است یعنی خیانت و شرمندگی و اندک مایه
خجالت بهم و خیانت و خوشی و فامده و روش
و سیرت و شیرینی کار و گویند و شکل و در فرنگانه
جلاب و بعضی بزار می گویند که لفظها و در شعر فنام
بمعنی حال و حصه نصیب سیم که از فردان قرار
و امثال آن بجاصل آید نیز آمده است و زنگارنگ
و رنگ رنگ یعنی مختلف الالوان و گوناگون -
روضه زنگ - ای سبز دام -
روضه فیه زنگ لسان -

باب
فصل فی الهمزة
رحیل - اسم من الارحام و معنی آن شدن
زدان - هر چیزی فرومایه از مال خبر آن
ریل - جایتباه -

رسول - پیغمبر رسالت رسیده و فرستاده
و خبر آن و پیغمبر فرستاده کذا فی التاج و در شعر فنام
بمعنی پیروست و او معنی هم آمده معنی اول است ریل
ریل - نیم من و مر و بست و در فارسی معنی
پایه هم آمده است -

رخی الابل - گباجی است چون شتر آید بخورد
زهر گزندگان او را زان کند کذا فی زنگارنگ
ریل - ریک و نام بحر که که قطع این فاعلان
فاعلان فاعلان آید و بجای فاعلان فعلان
نیز آید و نیز در عوض فاعلان و فاعل هم آید
و نام علی معروف که شازده شکل دارد -
رتال - رمل دان -

فصل فی الفارسی
راجه و انزل - ساکنان این طالبان حق
رقم اول - کنایه از عرش -
رنجالی - بالفتح طعام -
روشل - نام سپهر متبرکت علی السلام
از مادریوسف علیه السلام -

باب
فصل فی العربی
راحم - مهربان و نرم دل و امر زنده -
راحم - شتر بچه که در و چیزی آگنده باشند
تا بدان تنگی شتر ماده از بچه مرده کنند و نوع از
درخت کذا فی التاج و در استعمال فارسی هست و یکم
روز از به راه و فرمانبردار و طبع ضد سرکش و نیز

نام عاشق و میسر و نیز نام مادی و رهند بود -
 رستم - رشته که بر انگشت و گیر بند تا بدان
 چیز را بیاورد و اندر تخته واحد است -
 رستم - بفتح را چون جیم شکسار کردن و در
 شمع شکسار کردن زانی محض و البته را و
 فتح جیم سنگمانی بزرگ و شجاعتین قبر -
 رستم - سبشایش و رسم کبیر یکم و چون موم نهان
 رستم - سبشایند -

رستم - سنگ نرم و سپید و در بعضی طب
 سنگ مرمر است و نامش که گاهی میگویند چمن
 رسام - با بفتح نام رنگی که گاهی سبک
 آمیز ساخت و نیز نام نقاش بهرام گور این لفظ
 صیغه مبالغه از رسم است -

رستم - نشان سرای و بر آب شده کدافی التاج
 و در شرفنامه است و نیز عهده قریب صاحب
 مثل جاداری و آبداری و کسانیکه برایشان
 انجین عهده بود و ایشان را رسمی گویند و در
 و نیز روش آمو و ابدال را رسم گویند چنانچه عهده را
 یعنی افعال و در نیز بانها میگویند و گویند که رسم
 رسوم - جمع رسم -

رسمی - محکم گاو و شک کدافی القینه و عمنجوازی
 رسم - بفتح تین نشان کردن و حرف نقطه
 زدن و مهر کردن و بسکون قاف جاده که در
 خطا بافته باشند و کبر قاف حتی زمانه -
 رسم - اسبخوانی و سپیده -

رستم - بالکس آهوک بازیش نمی گویند کدافی
 و در تاج یعنی آهوی سپید خالص گور و تخون
 بریده از شر از بس مست و بانی هر چیزی و در
 فارسی ریم آزا گویند که از جراحت و درل سپید
 که در خون و گوشت گنده شده بیرون سنجاید
 و نیز آرایش که در اندام می نشیند بعد از شستن
 ریم نیز گویند به پیش سپایمند و در قینه مذکور
 ریم بالکس معروف که بازیش و بس و سح گویند -

فصل فی الفارسی

راه انجام - یعنی مرکب -
 رزم - با بفتح جناب کدافی شرفنامه و در ادب
 و زفا گویند چنانچه جاد و اسان شعر گویند چنانچه
 رستم - نام پهلوان ایران مین که ولایت ایران
 و هندوستان بود و دشت او و پلین و پهلین نیز
 گفتندی و آن روز شتا و پل شتا و ششت و
 سال عمر او بود و در فن او در بلاد غیر درست و
 کیفیت او شش و در شرفنامه و نیز است -

رقیبان هفت بام - کواکب سبعه -
 رسم - با بفتح مختصر یعنی حمله که سپندان و میشان
 و نیز نام دشت -
 رنگ ماتم - یعنی سیاهی -

روستم - با و او فارسی و سیم قوت جان
 رو و رسم که اوال موتوف و از ابعج مفید
 نام آب آبی است کدافی زفا گویند -
 روزنگ و نام یعنی روز جنگ کدافی القینه

و نیز غنای روزگار را نام خوانند -
 روز امید و بیم - کنایه از روز قیامت
 سعدی گوید شنیدم که در روز امید و بیم
 بدان را به بیکان بخت کردیم -
 رواق منظر چشم - ای مرد بخت دیده -
 روغن گل با دلم - یعنی گل را با دلم
 ترکیب میدهند و آنرا روغن گل هم گویند -
 روم - اقلیم ست فرانج پر نعمت بهاولی
 و نیز روی من در وی مرا -
 رونندگان عالم - سادات سبزه -
 رونقینه خم - باد و فارسی یعنی دامنه کوه
 رهازم - نام سگ گودرز -
 ره انجام - یعنی مرکب -

بابک النون

فصل فی العزنی

راس العین - مدینه است بجزیره دریا
 که سیصد چشمه آنجا پدید می آید چون جمع شود
 بحر الخابور گویند کذا فی الملتقط -
 ربون - بوزن سکون آن سیم که پیش از
 مزدبزدوران دهند امروزی ربون بیایه را
 رجمن - بخشایند اطلاق این اسم بر غیر خدا
 کذا در است نیست -
 رضوان خوشنودی و نام خاندن بهشت
 رکن - کنانه کوه و رکن الشی جانب الاقوی
 و فلان رکن من ارکان قعدای شد رفیع

من اشرفهم و الکرکن القوة و المعمر و المتعین
 کذا فی التاج و در مقدمه یعنی گوشه و بوارت
 رمان - بالضم و التشدید انار -
 رمضان - معروف -

روشن - بوزن و معنی روزن کذا فی التاج
 و در تاج ست الروشن و در بالا که از
 دیوار بیرون بود -

رهمیان - بالضم ترسیدن و بالفتح ترسند
 و نیز رهمیان بالضم معنی زاهدان ترسایان جمع
 راهب کذا فی التاج و در ادوات افضل اندک است
 زاهد ترسایان آن یعنی مفر و حق گو و صاحبان
 گروه گروه مجبوس -

ریحان - سبزه غم و هم اسم جامع الیایین
 و نیز همه گلها را گویند و یک گشت که در کشتزار
 باشد و از میان محدث منقول است جنت از
 شراب و نیز روزی و طلب و می کردن و
 روزی جاویدانی و بوی خوش و بویه
 خوشگمان و نیز جنس از خط و با ستاره بر خط
 شادان نیز اطلاق کنند -

ریحان - اوکی وانی و اول شراب الیایین
 رین - بالفتح پرده کردن رنگ گرفتن
 کذا فی البصر -

فصل فی الفارسی

راز زمین - یعنی سبزه و گل
 راس تخمین - جان راس العین که گشت

رستان - ضد کجایان و صدیقان و یاران
 رست روشن - نام وزیر بهرام گور که بود
 خلق ظلم فراوان کرده و مال ملک ستمه بود
 آخر الامر بهرام او را شسته و هر چه بطلیم ستمه بود
 بخلائق داده -

راسن - رستی که بوی خوش دارد و آرزو
 در جمیل شامی و بعضی فیکوش و بهوش است
 گویند که زانی لب حائق الاشیا رود و ز فاکو
 گویا هیچیست و قبل بنبری که میان سپر و پادشاه
 ریش جان - یعنی نام نوانی و گنجیست
 ریشکیران - باکاف فارسی مطربان قوالان
 ریش گزین با پنج فارسی مصنوم اصحاب
 و اهل عشرت -

رایین رابین - نام عاشق و شیشه ز جام
 ران - دشت انگره و انگره رانیه گویند
 این بند چنینک مانند کذا فی الادات نیز از سر
 تا آید زان و زان کشاد از مر کبب شود
 بر بند شدن و عیب هر کردن
 رانین - بنده از پوشندگان سلامی که مبارز
 بر هر دوران پوشندش بندش - اگر گویند -
 راه برون - با بر موقوف یعنی رفتن
 راه روان - با سوم موقوف یعنی ساکنان
 راه زن - با بر موقوف قطع طریق و طر
 و امر زبون و فاعل آن -
 راه کمکشان - با ششم موقوف مرا که کاشا

یعنی راهی که بشت در آسمان پدید آید -
 رایت کما و یان - با کاف فارسی یعنی
 علم فریون که کیفیت آن در شرح نامه است
 رایگان - سخت ارزان -

رامی من - ای عقل من
 ربع زمین ربع مسکون جدا که زمین غرض
 سفلیست و جمله زمین احکام از بند سید و حضرت
 قسمت کرده اند چون زمین که بر روی شکل است صد
 دشت و درجه تحت و صد و دشت و درجه فوق است
 جمله دشت و درجه فوق و درجه تحت و درجه
 و درجه که خشکی است از ربع مسکون است و از ربع
 ربع مسکون شصت و درجه زمین مشرق و کوه
 برف است در اینجا جانوری نزدیک و امکان آید
 ندارد و سبت و شست درجه از جمله سید و شست
 درجه که باقی مانده است قابل آبادانی است کذا
 ربودن - با بضم بر د -

ربون - بضم بر د - یعنی کسی که پیش از مر و مر
 دهند و بعیانه رانیه گویند کذا فی شرح نامه
 رجبین - بوزن زربین با یاء فارسی و غ
 سطر که مانند پیتر بود -
 رخشان - با بضم نیک تا بان غرض ایشان
 و الفتح دم سر و از بار کوشقت بر شیدن
 زرین - با الفتح استوار کذا فی القی و نیز از
 چنانچه سیم از آن سیم -

رستم و رستان نام پهلوانیست مشهور -
 رستم - خلاص یافتن و با بضم رویتن جزو

و درخت و با کسر رسیدن رسیان بشم و جزین
و در اصطلاح یسحاق کسی که در غنای طعم و رنگ
رسیدن معروف و بالغ شدن آدمی و پختن
شدن میوه و غیره می‌شدن -

ریشکین - یعنی ریشک کننده که تباریش غنچه‌ها
و غیر آن کدافی التاج -

ریش - گزیدن و گزیدگی کدافی شرفنا
طلک‌کشان - با سوم موقوف و چهارم مفتوح

طلک‌گران - با کاف فارسی چای بزرگ
رفتن - بالفتح بمعنی شدن تنزی فوشتن کی

رزم نرم با غواشتن سخن گفتن -
رگ جان بریدن - یعنی میراندن -

ریمیدن - نفرت گرفتن بهوش شدن
رنجیدن - ساختن الفاضل و خوش شدن
کدافی زفا گویا -

رنجیدن - بالفتح نرسیدن و رنده که
آلت تجارست هم ازین است کدافی شرفنا
ووز زفا گویا بمعنی رستن نیرست -

رنجک زداوان - یعنی سیرت دروش ازار
و طلال زداوان و جواخروان -

رنجک و جوان - با کاف فارسی و قوت
جخل شدن و رنگ خجالت هم رخسار است و
هم سیاه کدافی القینه و معنی ترکیب است و

نیز بمعنی خشم با خجالت آوردن -
رنجک زان - بالفتح با کاف فارسی نگریدن

رنجک زان - بالفتح با کاف فارسی نگریدن

روا مرنگ زانیدن -

رنجین کجایان - قوس منحنج -

رواق بشین - بایار فارسی بمعنی آسمان
رواق سیلون - با کاف فارسی بمشده -

روان - بالفتح جان معروف کدافی شرفنا
و در علمی مذکور است یعنی خطاست تحقیق کرده
شده است و در زفا گویا با غنم و الفتح مذکور است

و در لسان اشعرا آورده است روان بوزن
جوان جان آگوبید و از خط ملک شمس الملک
و مولانا کریم الدین بذکر امیر خسرو یعنی رست و نیز

بفتح رست کرده دیده شده است و بمعنی
استاده بفتح را گفته اند میان خلق مشهور لغیم
رست تم لفظا قول درین هر دو لغت رست

اما فتح اولی است زیرا چه دران وجه تسمیه
یافته میشود -

رو و گان - جمع روده -

رو و جان - با با زفا قوت سر رنگ -

رو و ری خوازان - یعنی خلایق -

روشن - با و او فارسی معروف یعنی
مندیارک و بمعنی معلوم من مشعل است و از زبان
شیخ محمد خضری روشن است مسموع است -

روشنان - با و او فارسی شادگان -
روضه صفوان - بهشت -

روفتن - با و او فارسی جابو بادن -
رومی بچکان وان - اسی حکمای روم

رومی خاندان - یعنی اشرف جنیل خان
 رومی گلگون - سرخ رومی سپید پوست
 رومین - باو او فارسی و فتح سوم چوبی
 که بدان جامه لعل زند یعنی مجید
 رومین - نام مبارک ایرانی که در اوشنگ
 نام داشت و او اودوس بود و نیز نام
 افراسیاب که در جنگ دوازده رخ بر دست
 بیزن بن گویو کشته شد که اقی الملقط و در کینه
 و نیز نام ولایتی است رومیه
 رومین تن - اسپند یا برن گشتاب
 شایانده ایران زمین که اقی القنیه امارت
 ترکیب شده هر که همچو چشمه رومین باشد او را رومین
 گویند چنانچه یکتا ترین و نیز اندام کسی که همچو
 رومی سخت و قوی باشد او را رومین تن
 گویند چنانچه آهن سبک

رمانیدن - بافتح خلاص دادن -
 رهبان - بافتح خداوند طره و بهر نام از رهبان
 و در شعر قنانه بن کعب است که این لفظ مرکب است از
 که معنی آن است و حادث و یا سامی و یکی است
 احوال اعم این لفظ فارسی است جمع رهبان که رهبان
 بیجا استعمال کرده اند چنانچه لفظ هران است
 فارسیان در مفرود استعمال کرده اند و این گفته
 مرکب است از ره این اتفاق است و استعمال آن
 به معنی و لیلی و صحت برین که رهبان تن
 است و اگر مرکب بود و رهبان باو او فارسی
 بود درست بود و ریا چه در مختصر روه است

ره بین - محقق و در حق -
 ره روان - گردون - سواران سبک -
 ره روان - همان راه روان -
 ره رن - همان راه زن -
 ره کهکشان - ره کهکشان همان راه گاه
 ریشین - گذری و قانع طریق و بی غمان
 رنمگون - نماینده راه که تباری با دمی گویند
 رهیدن - بافتح خلاص دادن و یافتن -
 ریشیدن - باشین معجمه ریشین چیزی بر چیز
 ریگ و ان - باکاف فارسی موقوف یعنی
 آن ریگ که جانب شمال اندازد و ان است و
 در اینجا با نوری نیز به این ریگ همیشه تیره
 خام است و هر چه که از ان بر می آید آب و
 سیاب است و می باشد و آب بالاتر میرود و سیاب
 فرود هر که از ان بخورد میرود -
 رمین - بایا فارسی اسپ سرکش -
 رمیدن - بایا راول فارسی اها و ان -

باب الواء فصل فی العرمی

رجم - با کسر را خوردن و زبانت شدن
 و بر بالای چیزی رفتن و بعلت - بوجه تلافی شدن
 و بافتح نفس بلند و زمین بلند -
 رجم - بافتح سخت کردن و تعقیب دادن -
 رجم - بافتح مرشیه گفتن بر مرده که سقین رجم
 رجم - بافتح امید داشتن و ترسیدن -

ر هو - بالفتح آسیا گردانیدن -

رخو - نرم و مست -

فصل فی الفارسی

راسو - خرنده ایست مشهور و شمس بار هندی
نیول خوانند -

راهرو - سالک -

رسته پولاو - بالکسر با و او فارسی نام
طعامیست که از رشته باریک می نهند کذا فی القتیبه
رخو - بالفتح معروف یعنی پیوند بخشیه که معلوم
نشد که پیوندست -

رو - امر رفتن -

روارو - کثرت آمد و شد خلق کذا فی
شرفنامه و در فرهنگ علمیست ره رو و با هر دو
را از مفتوح و نهال کسی شتاب رفتن اقول الف
روار و همچو الف شباهتست یعنی بر یک
مقارنت است و معنی است اول رفتن که مقارنند
آخرست و این عبارت از سرعت رفتن است
بغیر فصل تا خیره خاه تنها رود تا به بنال کس
چنانچه میگویند فلان تا اینجا و اینجا رود و آمد
و در صفت میگوید که رو او می رود چون نیزگیان
رو - بالضم مختصر روی -

رو چرو - با هر دو منضم یعنی مواجه -

رهر و - بالفتح همان راهرو -

ریش گگا و - بایک و کاف تا که بعضی شمر می خوانند
ریو - بایا و فارسی فریب کار و حیل قنویر

دین نام هر یک کافوس و اما اول کس که بدست
فرودین سیاه و شش شته گشت کذا فی القتیبه

باب الهاء
فصل فی العربی

راحه - آسانی و کف دست و زمین هموار -
راخله - شتر سه ارمی مسافر و شتر بار کرده -
رافقه - نام شهری کذا فی القتیبه و در تاج
راقمه است و الله اعلم بالصواب -
رافه - مرد با وقار و کمربانی گردون -
راویه - روایت کننده و یا شتر آبکش
و آنکه شعر بسیار روایت کند -
رایه - علم -

رایحه - بوی خوش و نام خوش را نیز گویند
ربابه - جان رباب بزایوت با کذا فی القتیبه
ربقه - گردن بند بیره و بزغال و نیزه گلو بند
ربوبیه - خدائی و پروردگاری -
ربوبیه - دختر زن -

رتمه و رتمه - کلابا بالفتح رشته که برآ
بندند بجهت یاد کردن چیزی که گفته باشند
رحمه - ثلث وقت و مهربانی و از خدای تعالی
احسان رزق -

رخصه - بالضم معروف یعنی سهولت -

روه - بالکسر گشتن از زمین و مرد شدن
و بالفتح برج و رشته که بتازیش صفت خواهند
رؤاله - فرومایه از هر چیزی -

رزمه - بفتح تین آواز سخت رعد و آواز شرما
پیش بجز و قیل بفتحه جامه کذا فی الصراح و در کج
بافتخه - با کسر تاء و ایهه جامه و جز آن و در
شر فنام بفتح تکی و بقیه
رساکه - بافتخه نام پیر و با کسر پیغام گزار
و نیز کتابی مختصر را رساله گویند
رشتاشه - گلاب زنه کذا فی التاج و در
شر فنام یعنی قطره های خرد باران که بهند
پیه بارانند

ریشی - حکیده قلم یعنی نبشته
ریشه - بالضم و الکسر معروف - رشت
رعاده - ماهی است در بلاد مصر چون گو
او بر عصفوی نهند بخیر کن و سال هر دو چون
در دام افتد کشتی را از رفتن باز میدارد اگر چه
ملاحان مبالغه کنند

رعونه - بالضم گوی و سستی و زینت و
آراستگی و بکشی

زعجه - بافتخه معروف -
رفاییمه - زندگانی فراخ -

رقه - با کسر ز می دل بافتخه نام موی
رقیه - بافتخه کردن -

رقعه - بهم کاغذ یا به کبریا نامه نویسد یا به جا
و نام خود و بساط شطرنج -

رقیب - افسون -
رکوه - با کسر تاء چوبین -

رکعه - بافتخه معروف -
رمله - بافتخه نام شهر -
روح الله - عیسی علیه السلام -
روضه - بافتخه مرغزار -

رویه - ویدار -
رجمه - با کسر باران و ایم و نهیت کذا فی
ریمه - گمان -

فصل فی الفارسی

راتبه - معروف جهان رات که گذشت -
راز پوشیده راز سر بسته - آن سر که
سستور بود و کشتون نشود -

رازول نامه - آفتاب -
رافه - گیاهی است مانند سیر که بریان کنند و بخورند
راقوت - پودنه -

راوماوه - بضم و کسر سوم که ششم است انگار
راه - نام پروه است از پروه های بزرگ -

کذا فی الادوات و در شر فنامه اه معروف و نیز
پروده سرود و در قنیه مذکور است راه آنکه اول منوی
بعده سرود میگویند -

ربوخته - بوزن درونه خوشی و زوق جماع
و آنکه از ذوق جماع خوش باشد و در زفا گویند
هر که در وقت جماع بخوشی برسد گویند ربوخته است
و نیز از جمعه نیز لغت است -

ربووه - در تاج نفع و نفع آورده است و
نفع آورده است -

رخش خورشید و ماه - ای روشنی خورشید و ماه
 رخساره - بالضم معروف که تباریش خد گویند
 رخمه - بالفتح معروف و در بیچ کدافی زنگار
 روه - بالفتح بیج و رسته که تباریش صفت خوانند
 زرده - بالفتح ماده و کوفته و آزرده راه -
 رزه - بالفتح سک انگور که تباریش غلب
 و تشدید از در تازی حلقه را گویند که بر ایشان
 در نصب نمایند و نیز قفل و معنی گردن هم آمده و
 رشته که هر دو سرش بجای بسته باشند و بر هر چه
 افکنند و در زنگار یا باز او فارسی مذکور است -
 رسته بالفتح بیان رزه یعنی اخیر رسته
 رشته معروف زن بشوی رسیده که تباریش
 رسته گویند ضد بکر و میوه رسیده یعنی پخته شده -
 و مرد خلاص شده و بخت یافته و مطلق شدن گویند
 رشته - بالضم معروف و در تازی طعنه است
 بر دو نوع است یکی باقیمه دوم بقیه
 رصه گاه - نظر گاه قد گاه و جای پدید آمدن
 رصه ان کرده - یعنی بهشت -
 رقصه - بوزن ربو خه پی بر چیدن گناه
 کدافی لسان اشعار و در ادات مذکور است قوشه
 پی بر چیده و گناه و قیل القبحه از زجر و در
 شرفنامه بر سه معنی در تحت رقصه بالفتح
 رقاصه - بالکسر یک خانه از چهار خانه و در
 نویسندگان مقامه اول اصد گویند و اخیر
 با زرمیان را وسط -

رکوه - یاره جائه کهنه و سوده و ریزه و
 چادر یک تخته و رکوی نیز گویند -
 رمه - بالفتح گله گویند ان پیشان برین
 و در شاهنامه بسیار محل معنی لشکر و سپاه است
 رنجه - بالفتح موی ز بار -
 رنجیده - آزرده کدافی شرفنامه قول هر چه
 ازین شقی از رنجیدن است باید که معنی آن هم
 درین هم آید -
 رنده - بالفتح نوعی از دست افزار و در و گرد
 که بران چوب تراشیده را هموار کنند و این را
 مشت رنده نیز گویند و نیز گاهی است بهاری
 روانخواه با و او دوم معد و کدائے که
 از در با جوید -
 روانه - یعنی روان و نیز معنی جائزه -
 رو باد و رو به - کلاها با و او فارسی نام
 جانوری دشتی که آنرا بجهلیه گری منبت کرده اند
 رو و ابه - با و او فارسی نام مادر رستم و
 دختر مهرآب والی کابل که بر زال عاشق شد
 آخر الامر زال در اینجا به خویش در آورده -
 رو و ه - با و او فارسی سرگین دان مردم
 و بهانم و پرنده و جز آن -
 رو و سیه - با و او فارسی یعنی روز بد و روز نام
 در و زخس -
 روزمره - بدانچه روز بگذرانند کدافی زنگار
 روزنه - بالفتح روزن -

روزه - با واد فارسی معروف که تباریش معلوم
گویند و نیز آن فضله که بر سر مویش باشد بمعنی
روغن کنده - جوارخانه روغن گران -
روگاه - بالضم با کاف فارسی و یا که کینا
و خزر آن و علم خانه و مقدم و سر و در و پیش و
را نیز گویند و این هر دو لغت از قتیبه است
رومه - موی اندام نهانی و قبل با واد فارسی
رومیه نام شهری که نو شیروان بر خورده لطافه
بر ساحل دریا که روم بنا کرده بود و خلق از طایفه
در ساکن کرده -
رو - با واد فارسی سیرت و یا رسانی و
گرانش یکی و نیز نام مقامی که طائفه افغان
منسوب بدان است -
ر - بالضم بمعنی یکی و سیرت زاهد و عباد
پارسایان باشد اقول اگر میان مرکب
از آن باشد نیز جایز باشد با واد فارسی و بالفتح
منفرد راه که تباری طرح گویند و امر رسیدن
هم آمده و بمعنی مرتبه و بار نیز آمده چنانکه گویند
یک راه یعنی یک مرتبه و یکبار و بمعنی فستاده
قانون هم آمده -
رینه - بایار فارسی هر چه در غایت خردی
بود اقول شاید تصحیف کاتب است بجا از این
و بمعنی سحر و ریش خردی بمعنی عفت کدافی زنگار
و در تلخ عفت را ترجمه کرده است بوی ریش
ریشه - بالکسر خ درخت و بایار فارسی

معروف یعنی ریش جامه و غیر آن -
ریشه سیسی قتیبه بایا کسوت مرشدان قدس
رکبکاسه - بایار فارسی و قبل شبنم قرشت
جانوریت خزند که آنرا تباری قفقه و سب
ساجی نامند -

باب الیاء
فصل فی العزلی

راحی - اینجا در پیش دل آید یعنی اجتماع دل
و بمعنی خرد و قصد نیز آید و فارسیان بحدث یا
استعمال کرده اند و با واد شاه هند را نیز رای گویند
امید دارنده و ترسنده و گنگار -
راحی - شبان کنایت از حضرت رسالت خیر
راحی - قتیبه نگار -
رباعی - شیر مفت ساله و است گاو و گویند
چهار ساله کنایه از احوال شیر مفت ساله را
که رباعی میگویند برین که در هفت سالگی چهار دندان
میشود و در مطلع شعر چهار مصرع را گویند
مصرع چهارم مثل قافیه مصرع اول دوم باشد
و در مصرع سوم لازم نیست که همان قافیه باشد
و این رباعی در بحر هزج آخر ب شمن بیاید -
ربعی - بالضم نوعی از هطلاب -
رحی - سنگ سیاه و دوباره از زمین گردیده
و بهتر قوم و عمر رضی الله عنه را نیز رحی میگفتند
رومی - لاک و مینای خردی خردی -
رمعی - بالفتح خردنگار مترب چون آبلار و

مشرطه و جامه دار و مثل ایشان کذا فی شرفنامه
و نیز هر کالای که بجز بزرگ برست کنند گویند
رسمی است یعنی برای رسم کرده شده است -
رکابی - بالکسر کاب خوب دارد و در قنیه بنه
ساقی نیز است -

رتابی - بضم راقوت سنج -
روحانی سبالفکر آدمی و پری و يقال الروحانی
ما خلق روحا بلا جسم مثل الملائکه و بکن کذا فی التاج
و بالفتح نام شعری که معاصر فردوسی بود -
رومی - بفتح اول و کسری فی ابر بزرگ قطعه
سخت بازنده و معرف آخر قافیه که هر بار که میشود
مثل از قمر و نمک و بار آفتاب و شهاب -
ریحانی - بالفتح بوستانی و محل فروش -

فصل فی القاضی

راح ریحانی سنی خوش بوی -
رازی - آنکه از شهری باشد و نیزه آنکه از شهر
را باشد کذا فی القنیه -
رامشی - مطرب -
راه خسر وانی - نام فدائی است کذا فی القنیه
و در شرفنامه مذکور است آن سه و سبع که بار بار
مطرب پر ویز وضع کرده خسر و شین نام نهاده
راجموی - نام مردی بود -
راج پر از خالهای تشنگی - باهوم
و پانزدهم فارسی ای رخ پر از اشک تشنگ
روان بپسلی - کنایت از شب آسمان -

روار بجلی - بمشد -
رستی - بالضم ران و حلو معنی اخیر از قنیه
و بمعنی رستن نیز است و خطاب بالفتح خلاص
ریشمی - یا شین بجز خاگروب -

رصد که خاکی - یعنی دنیا و قالب مردم -
رصدولی - بفتح تین یا دار -
رکاب می - یعنی پالای می و آن سبایست
در از و پهلوار -

رکنی - بالضم زرافه منسوب بره که میاگر
در کتا بادراینز گویند -
رگومی - بالکسر و باکان و او فارسی چاودر
و پاره حاشیه گفته و سوده و ریخته -

روای - رولج ضد کساد -
رواه ترکی - خارا پشت -
روح طبیعی - ای روح حیوانی -
روح قدسی - مترجم بر تل علیه السلام -
روزبازری - ای لازری روز و نیز بمعنی دهر و
روزگاری آید -

روزی - با و او فارسی معروف به هاگی ناخا
و مشاهیر و سالینه خدمتگار کذا فی القنیه
رومبکی - با و او فارسی بضم سین موقوف بر آنچه
که بتاریخش تجمه خوانند -

روستانی - با و او فارسی و سین موقوف بر هفتانی
روسی - منسوب به لایت روس و نیز نام سگ
لوتانی و نیز نام جامه -

روشنی - با او فارسی روشن است
 و این کو به وار و معنی اخیر از زفا نگویا است
 روغن زربانی - با دو معنی فارسی و چهارم و تو
 شیرین زبانی کذا فی القصیدة قبل حرب زربانی
 روغن مصری - روغن لسان -
 روغن جوی - بمعنی نانی آمده که در روغن
 پزند و در هند پوری گویند کذا فی زفا نگویا -
 رومی - منسوب بروم و نیز نام جامه است
 و نیز کنایت از رومی بود -
 رومی و هندی - کنایه از درویشان است
 رومی خوی - بمعنی آنکه برکنایه می نایست
 نباشد مستقل بود بلکه با هر که در آمیزد خوی
 رومی و زنگی - عبارت از درویشان است
 رومی - با او فارسی سخن قلمی است
 که بهندش تکرار خوانند و با او فارسی مروت
 که از آتبار می و به خوانند و نیز بمعنی سبب نوح
 و این بمعنی هم موهبت و در شرفنامه بمعنی یا
 و اتفاق است -
 روین شنی - یعنی روین تن هستی و در
 قنیه است کنایت از مفروزی است -
 ریحانم و حافی - ریحاق و نفس مطمئنه -
 ره آوردی - توشه و آنچه از سفر باز می آید
 و رستان کذا فی زفا نگویا -
 رهاوی - بالفتح نام خوالی
 رهنمای - نمایند راه و راه را بخاست

رہی - بالکسر بنده و نکر کذا فی زفا نگویا
 و در ادوات بمعنی بنده و چاکر است -
 ریش - بالفتح نام شترتی از خراسان زمین
 ریشخند - بالکسر شهن موقوف سخن -
 کتاب الزار الکتاب
 الزار الرجل الا لوک یعنی مردیکه بسیار غمناک است
 و بحساب بجد بخت عدد باشد -
 باب الاله
 فصل فی العزیز
 زربا - بالفتح مع التشدید زنگ اندام او
 پریمی باشد و حادثه سخت -
 زرقا - نام زنی که در حدت بصر ضرب شل بود
 و در شرفنامه نام دختر حمید - ابرش که نیک برگ
 و ناکه بودشی با دشاری قصد شهنون کرد و به شب
 ساخت چنانکه شهنونان از پیش ایشان می رسیدند
 و بجانب لشکر خیمه می آمدند زرقا که در بفرست
 دریافت پدر را گاهی داد که لشکر بجای شهنون
 می آید پدرش برخاست و لشکر را ساخته کرد
 کبیر نشست و لشکر خیمه مقدمه کرد و ایند
 و چنان شماعست که زرقا سواران از کربلا
 راه میدید و او را زرقا را ایما می گفتندی -
 زربا باضم مقدار -
 زهره - بالفتح القرب فی غاطه صبی العنبر
 میگویند او را زهره بدان می گفتند که سپید پوست
 در غایت بر اوقت بود و بهینه گویند بر سبک او

در ایام حرمین آبی خالص پدید می آید و نیز زن
سید روی و در خنده روی -

فصل فی الفارسی

زال رخما - دنیا -

زبا - نام دختر پادشاه حیره که در غایت
حسن لطافت بود و کیاست و فرست بکمال و
و چون بدین اندیشه ابرش گشت و قایل ملک
شد و سوگند نهاده که تا انتقام پدرش را حاصل
نمایا یکی از بست و بهشت منزل را و مستأ
و روشن کرده -

زرقطوتا - اسببول و نیز رطلو با زیادت
باین درین لغت است که دانی زفا گویا -

زرنبا - نام داروینیت که بهندش کپور گویند
و آنرا زرنبا و نیز گویند -

زیرین چلیپا - ماه نو -

زیرین عنقا - آفتاب -

زقوتیا - بالفتح درختی است خاردار که تان
و قوم بهندش گویند و قیل سپند نامند که دانی

زلف خطا - یعنی گناه و تقصیر -

زایما - ترجمه زلابیت از شیخ محمد خضر

زایمی سماع است چیزی را که چلیپی میگویند -

زلیخا - بفتح کیم و کسر ده م این محقق است از

ماک یوسف بن کسب که بگوید لغت که نام

و فی مستب زوجه عزیزی که بریده است علیه السلام

عاشق شده بود و بعد از آن در حبس است

یوسف علیه السلام آمد و آن بنت پادشاه
طیبه پس بود -

زندا استقام - بالفتح نام کتابی در احکام
آتش پرستی از مصنفات ابراهیم زرتشت

زنگ نوا - باکاف فارسی تازی نوا -

زوفافا - داروینیت گویند زوفافا تر و نیم

گویند آن که در ارمنیه حاصل می شود و

زوفافا خشک یکی از گوزن خاص میشود و دیگر

آنکه تولد بر دهنه و پیش و گویند باشد که دانی

وزفا گویا -

زهره نوا - یعنی خوش نوا -

زریا - بافتار هر خنجر و بافتار و نیز آرا

و بهیچ محار - قطرات اشک -

زیرا - باکسر با سوم موقوف طعامی است

زیره باب - باکسر آتش زیره هر ناخوردنی که

باشور با بسیار بود که نام آن با زنده چنانچه

گندم و عود و با و زیره با از کله گویند

می پزند برای وین که سنجید می باشد بخوراند

نفع بسیار دارد که دانی علمی -

زیر بالاب - یعنی فرو و بالا و معنی شجاذ و خطا

نیز آمده است و قیل است که زیره بسیار

در آن اندازند و بدین مکان و بهند بر آید

و دفع شدن جنون -

باب الباء
فصل فی العربی

فصل فی الترکی

زربسپ - بافتح نام سپطوس بن نوذرشاه
که خواهر زیونیزجباله او بود و بدست فروزون
سیاوش کشته شد و نیز نام مبارز ایرانی که برهم
افراسیاب بخیل کجیخیر بود -

باب الستام
فصل فی العربی

زرازیات - باز و از رنگان و فرشته گمان -
زراعت - فعل ماضی است یعنی میل کرده -
زراکیات - جمع زراکیه از حد پاک سر بلند
زرفت - تیره یقال قطا یعنی آنچه خنجر خنجر است
و در قنیه است زرفت بافتح قیر که هندیش را
گویند و در شرفنامه نیکو زشت زرفت بافتح
منزه تیره و قنار و در طب و فرج و بافتح گرفته و روفا
زرت - بافتح پر کردن و بافتح و بازادان
و بهر چه بودند و نیز یعنی زیبا شدن زرتک شدن
زیت - روغن زیتون -

فصل فی الفارسی

زاده دوست - یعنی پسران خود -
زبان در دوست - اعی قیل و قال و گفتار
و قال همه در دوست کذا فی الموائد -
زبان زمانه تر بوده است - اعی زبان
زمانه در گفتگو بوده است -
زبردوست - یعنی توانا و فائق و قایل
زراشت و زراوشت و زرتشت

زب - ذکر صبه -

زباب - موشان گرد -

زربزب - نوعی از گشتی -

زربیب - عویز -

زرمینب - دختر خوشبوی و خوش نظر و محبت الهی

زرب و قیل سمیت من قوم زرمینب الهی که گفته
کذا فی التلحاف و نیز نام درم خرم حضرت رسالت
صلوات علیه و سلم که اول در جبال زرد بود و نیز نام
دختر علی علیه السلام که در جباله و کجیخیر و جعفر طیار بود

فصل فی الفارسی

زراب - بافتح در حل کرده و نیز می زعفران

زرب - بر همین کذا فی بعض لغات طب

زرمقلوب - یعنی زرم که معنی آن خست است

زرماسب - بافتح قبیل الفارسی است که تبار ایشان

زراعوب - رستنی است -

زراعت شب - یعنی سیاهی -

زرمین کوپ - با و او فارسی است و زرمینا

زباب - بافتح چشمه آبی که قوش برین بنشیند

و نیز چشمه که از سنگ از زمین بر آید چنانکه هرگز

زهراب - بافتح آبی که بدان کرده پیر زنده

و نیز آن آب که در روز بهر شبیه بود -

زهره شب - روشنائی شب کذا فی القنینه

زرب - بایا فارسی آرایش و نیکویی و

هر چه خوب و باطلاحت باشد -

زیر لب - با کسر سخن پوشیده و نامرسته گفتن

زیر دوست - با سوم موثوق یعنی رعیت و
ما گذار و غلامان و کنیزان و نیز کسی که دوست
کسی زبون و بیچار باشد -

فصل فی العربی

زجاج - زاک کنایه التاج و ز فاعل و زجاج
زنج یعنی چشکری و اجناس زن و در شرف است
این را معنی زن نوازی نوشته اند و زجاج باجم
فارسی نیز گویند -

زنج - از تنگ بی آب و زرو زربنه -
زجاج - بالضم آگینه زجاج بالفتح مع تشدید
آگینه و زجاج -

زجاج - مرغی است مانند باشد فارسایان این را
زجاج باجم و زجاج بزیادت نون استمال کرده اند
و نیز معنی تشدید شدن آمده -

زجاج - زن و شوی و جفت هر دوی هونیا -
زجاج - بالکسر زه موزه و رشته نای و فارسایان
این را معنی سحر و لاغ و راه نفس و کتابی که از
تفصیل استخراج کنند آورده اند و این معانی باجم
فارسی نیز آمده است و معنی گفته است که می دانم
که این لفظ عربی و یا عبرت -

فصل فی الفارسی

زجاج - بهجتین پرنده است دنده طالعان از
فصلی و آنرا زجاج باجم فارسی نیز گویند -

زجاج - بوزن ز نازار و ده که محراب بنود آنرا

وزر و زشت - کلام بالفتح با وقت سوم و
اخر که چهارم است نام حکمی واضح دین آتش است
که معنی بود علیه لعنه و پاژند و ژند و اتا کتابها و
اوست در احکام دین آتش پرستی و او را بلخ بود
و ابراهیم نام داشت -

زربفت - بالفتح زنج بر رافته از زردوزی
زربوخت - یعنی بوخت آهوک تنگ کنند
و ورق نقره بدان سپانند و زعفران بر آن بپاشند
تا زرد شود و بعد از آن روغن کمان بر آن بکشند
تا زردی و سفیدی آن ثابت بماند و ابل است
آمرایانی نامند -

زرت - بهضم کیم فتح دوم نام غلکه که در
جوار نامند -

زردوست - یعنی بخیل و مسک -
زربین سخن فراخ ترست - یعنی گفتن
در نیاید پسین سخن کثابت است هم از سخن
زشت - بالکسر آنچه دیدنش خوش ناپسند
و محنت - بفتح کیم و ضم دوم گره بسته چیزی
سخت و زشت کنایه فقر و ناکامی و زشت
و لانا محض قواس معنی نیشکر است -

زمین و ایه است - یعنی نعیم دنیا و بی سلا
غذا دارد و اعمه و اشربه و فوا که همه از زمین
چنانکه شیر که غذای طفل است از و ایه متولد شود
که ذاتی الهی است -

زربشت - بکسر تن و قیل بفتح دوم دم و

با قیمه پر کرده بروغن بریان کنند و قیل تا جیم
فارسی و از آن بزنار تشبیه کرده اند -
زویج - بختین امعاء گویند بگوشتا به
پر کرده و نیز روده و مانند آن -
زیر بایج - شور با مرغ است کذا فی القینه
والله اعلم بالصواب -

باب بیجم الفارسی فصل فی افکار

زایج - زن نوزای -
زیج - بالغم و تشد یا آتیر تر باب -
زیج - همان ز میج گذشته و بالفتح نام مو
کذا فی شرح فنامه و در زفا گویند زیج بالفتح بلور
و بینی چشکری نیز و بالکسر شکره است معروف
که بر کبوتر افتد -
زناج - همان زناج مذکور -
زنیج - بالکسر آن کتاب که از و تقویم استخراج
کنند و نیز مر و لاغر و سخن و راه نفس نیز رفته بنا
که آن اندازه طرح عمارت کنند -

زناج - یعنی دور رفتن -
زوح - بالفتح مع التشدید دور کردن -
زوحج - بفتح زاء اول کسر زاء و هم سکون
هر دو ما فعل مرست یعنی دور کردن و ان بفتح
هر دو زاء و سکون هر دو ما یعنی دوری -
زوح - مر و کوتاه -

باب الحار المعجم فصل فی العربی

زراح - بلند ی بینی و مرد بلند و شکله
زریج - معروف یعنی بر تال -

فصل فی الفارسی

زاده مرغ - یعنی از آن قیل گوشت بخیل و بخت
زناخ یا تسخ - با چهارم فارسی که دوم است
جافور است خوردنی که گوشت او بغایت مرغ
نرم و لطیف میباشد -
زناخ - آواز خیر مرغ گوشت پاره بلند که در تن مرغ
بر آید و در ذکند و آنرا هند مسا خوانند -
زبرگر خیمخ - آفتاب -

زوشخ - بختین فرود لب فرود و بی بی خوری

باب الدال فصل فی العربی

زاده با فتح معروف آنکه از تشبیه حرام بر مرغ
و قیل آنکه از دنیا بگریزد - زاده - نوشته -

زبرجد - معروف که آنرا زبر و نیز گویند و آن
که هر سیت سبز و ارم و بهترین انواع آنست
که سبزی و سبز تر باشد و آید از صافی بود و زرد
شکسته شود و طاقت آتش ندارد و گفته اند
قیمت قطعه یک درهم چاه و دینار است و قطعه نیم
بدونیت و دینار پنج درهم بزرگ دینار بود و زرد
و می بسیار است کذا فی طلب حقائق الاشياء
زرو و - نام موضعی است در راه که -

زمره - بعض کیم و فتح دوم و سوم زمره -
 زمره - چوب حقایق و سخنران ساعد و -
 شرفنامه است که زین الفتح تمام کتاب از جبهه صند انیم
 در پشت در احکام دین بلال شمس پرستی و غیر
 تمام وزیر بهر اب بن رستم -

فرمایند یا لکن تمام مردی کافر علیہ المغتبه که گوئی
 میداد که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم از آن
 زید دنیا کرده است و او را زیاده منکر میخوانند
 و نیز از بی دو مزرده از هفت بازی که اسامی
 ایشان در لغت خانه گیرفته شد و قبل نوعی از
 منصوبه نزد بازی هر نقشه که در کعبه بین افتد
 به حکام باختن یکی از آنان زیاده بازند و قول اخیر
 منقول است از ادوات الفضلا و در تفسیر معنی
 افزونی است و زیاده معنی اخیر مرکب است فارسی

فصل فی الفارسی

زاد و - ماضی زادون و در سر قنانه یعنی فرزندان
آدمی است که نو زائیده شد و آب فرو و غیره و در
و اینند هم به معنی زائید که ازانی شرفنامه در عربی
زاد و - یعنی دنیا -

زایساد - بیست و هشتم - وزاناد -
 زاورز او یعنی بیست و هشت از این
 زبانه - بافتح غوی گریه سکین قولی
 و این است بلکه منی او است اندا چون گریه
 میشود جفتی خانه خود در جوبی ساس می کشد
 زبان بستد - یعنی گرفتار آمد قبل نامی

ز را و فخر - با فتح نام دارویت و آن در انواع
یکی از این است برست دوم طویل ز را و بدست
بهشت ماندگار آن سنگ است و پوست و
هموار باشد و طویل با اندازه انگشت نزدیک
و میان پنج او بشمار دانه و طعم او اندکی تلخ و خوش
طویل از گویند به دست برآمده کدافی طلق با
ز را و او - همان ز را و او که میوه است مخصوص
ز را و او است و بهشت ز را و او است که بهشت ز را و او
ز را و او خود یکسری با و او فارسی آنکه زیر کلاه
ز را و او پرند - با و او فارسی نام مبارک ز را و او
ز را و او یا و او یکسری با و او موقوف بهشت
یا و او که بهشت ز را و او است
ز را و او بهشت ز را و او است
ز را و او بهشت ز را و او است

زندگانی میدهد یعنی میسر و نیر حیات میدهد
زود ازود یعنی زود زود
زود و فقیر با الصم با سوم موقوف تو انکه بسیار
زود زود با او فارسی و برای موقوف
ای تو انام خداوند زود

نرمه نمند - باد او فزاری و بار موقوف است
بالیده و افزوده و قیل باد او فزاری -
نرمه نمند - با سیم موقوف یعنی خنده که جهت فتح
نرمه را - بالفتح یعنی نسل و فرزند -

فصل في العربي

اعلم ان هذا هو السر في قوله تعالى

زرد الوذوز و الزود الوذو - همان زرد الوذو
میوه است مخصوص -

زهره - الزهره الزهره کذا فی الصحاح -

باب فصل فی اعرنی

زراخر - دریا و دریایی که آب و موج میزند
زار - بانگ شیر و در فارسی معنی ناله می آید
همه ازین مأخوذ است -

زبور - نوشته شده و کتاب خدای عزوجل که
بدان و علی السلام نازل شده بود کذا فی التلخیص
و در ادوات است مایه صفا و سیر کبیر و دام -

زبرجیر - بفتح جیم گیاهی است که بدان جاننده
رنگد و آنرا اسپرک نیز گویند و زعفران و یاقوت و در
شرفنامه این لغت را برین معنی کبیرترین آورده است
و در لسان اشعار معنی مایه صفا و سیر کبیر آورده است

زفریر - تکه آتش و ابتدای بانگ و نیز آواز
شتر مرغ و هم فرو بردن آبی و غیر آن آمده و گیش
زهره - سبزی سخت و با کسره -

زمار - معروف که کافران در تپایی سیمیه
بطریق جمیل در خود بندند و آنرا تسبیح نیز گویند -

زنبور - باضم معروف و در شرفنامه است
یعنی گس شده و قول زنبور عام است گس شده

و غیر آن که نمیشوند و آن جنس چند می شوند
بعضی زرد و بعضی سرخ و بعضی سبز و بزرگ و کوچک

و سنجار - زنگار کذا فی بعض لغات اطرب -

زور - سخاو و رفع و معبود باطل -

زمره - روبرو یا کینه برهم آنکه اول حدیث از زبان
و زیاده ای نشان را دوست دارد و در زفا نگویا
معنی ناله بار یک نیز است -

فصل فی الفارسی

زاده خاطر - یعنی فکر و منشآت و شعر و نثر
زار - اندوه و دکان با گریه و دهم - و دو جا
و بدین معنی مرکبید چون گلزار و بلاد و رابعی
بانگ شیر نیز است -

زاستر - با سین و قوت جدا و دورتر و بالاتر
و کیسوی و در لغات شاعرانه معنی زیاد است

زاشعر - بفتح شین چینه ای که مرغ که تبارش
حوصله خوانند و مشهور بنظم عین است قیل از اوزار
زال زر - نام پدری که ولایت نمیدور
زاولستان دشت -

زاور - بفتح سوم زنده کذا فی الادوات و نیز
ستاره سیاره و آسمان سوم که کشتی نجوم منسوب
به و خانه اوج نور و برج جوزهرت و آوارا مطربه و
و قافه خلک مانند تبارش زهره خوانند و زفا نگویا
معنی آن سیاره آورده است -

زبان آور - یعنی فصیح و شاعر -

زبان جبر - جوانی که اسکات معنی بدان شود
زمره - بفتح تین بالا که تبارش فوق خوانند و
نیز حرکت فتنه و بالکسر ای که تبارش حفظ خوانند

معنی اخیر از شرفنامه است و نیز مختصر از بر مرکب -

ز سر به الفتح معروف که تبارش فوبب خوانند
 و بیکس جهان زال در وزال را زال در ازل
 گفتند که ما بموی سر و اندام سپید داده شده بودیم
 ز رور بهشتین دار و نیست که روشنائی چشم
 ز رور بهشتین به روزام نیست زنده و از آن رخ
 ز سر به الفتح - آفتاب -
 ز سر به الفتح قیل که تبارش نام برادرش تبار
 و بیکس تبار باینه فرا و سپید و کبود فام گیسوی
 ز رخسار - بالفتح - و فریاد و قیل باز او فاری
 بیک سمناک که ازانی الامات -
 ز رخسار بالفتح که تبارش نامی نامند -
 ز رخسار بهشتین و به بسکون دوم کلمه در آن -
 ز رخسار کوفه قیل و سپید و قیل باز او فاری
 ز لال خضر آب حیات -
 ز رخسار کاک است که آفتاب ازای درج نامند
 و بهشتین خوانند و در اوقات انقضای همچنین
 مرقوم است یعنی فصل اکاف -
 ز رخسار کاک و باجم و او فاری پذیرست که این
 آفتاب چنانکه خوانند و الله اعلم بالصواب -
 ز رخسار حسن - آفتاب -
 ز رخسار کاک - یعنی آن خط که از شراب تیز
 تا سر پالیده بود -
 ز رخسار - بوزن عین الیقین است بهر چه خوب که
 با دو باز و دو و یک گزینش و پیش و کی در پس
 و بدان خاک و گل و سرگین و اخلاص آن بکشند

و اهل هند از خشت بز آن گل بدان کشند و بوی
 از آلات جنگ انکشت و آن که عرب آن را نقل خوانند
 ز رخسار بالفتح شکوفه رومی ست هندش
 هنگام نامند و آن دو نوع است کانی و عملی
 و ممول که از سیاه گوگرد سازند که از طبی
 حقائق الاشیاء -

ز رخسار - بالکسر و قیل بالفتح معروف و نوشته شیا
 که هندش بر دشتی نامند و در لسان اشعار
 نوشته هندش بحال گویند -

ز رخسار - یعنی سهر چای و ای ملک و دنیا -

ز رخسار - بالفتح اکاف فاری معروف و آن
 دو نوع است یکی کانی و آن توتیا بهرست و
 عملی که از مس و سرکه و نوساد سازند که از طبی
 حقائق الاشیاء -

ز رخسار - نام ولایت ترکمان -

ز رخسار - سکندر - شهر نبرد -

ز رخسار - بالکسر محمد و بیان و امانت و سگای
 و نیز معنی غدر و تارکاید -

ز رخسار - باجم موقوف و او معدوله
 یعنی بیان شکن -

ز رخسار - دارنده بیان محمد و مملکت هند -

ز رخسار - بالفتح و قیل بالفتح خدنگارند بیان
 و بار و زنده صندرمه و قیل معنی سخت مملکت -

ز رخسار - بالفتح نام شنه -

ز رخسار - باجم موقوف و پنج فارس -

ز رخسار - باجم موقوف و پنج فارس -

ز رخسار - باجم موقوف و پنج فارس -

ز رخسار - باجم موقوف و پنج فارس -

آنکه باندک سماجت زود میر شود و نفرت گیرد
و در لگه گیرد -

زود میر - با سوم موقوف که چهارم است
زود میرنده و امر آن -

زلمار - با کسر شرمگاه -

زیر و زیر - ابر و خراب و تهم و بالا کرده -

زیر - با بار فارسی و زود و معنی کسر جزیره آید

زیر - با کاف فارسی آنکه با در و بن افکند

و دیگر سر نشان بر سه دو کله کشن زندا باد

ازو یا و از بیردن آید -

زیر - با کسر جان معنی زنده -

زیر - با بار فارسی آنچه بدان زرب و

آرایش حاصل آید -

باب الزوار

فصل فی العربی

زوز الزوز - انجیر -

زیر - با کسر دار و میت -

باب الزوار

فصل فی الفارسی

زاده شش روز یعنی هر دو جهان

و آنچه خلقت است -

زنگنه روز - آفتاب -

زود و انداز - کیکه بیجا سخن گوید -

زود و خیر - فرمانبردار و خدایتکار -

زمار - بفتح اول یوزن نهاد نقره و

بانگ و فریاد و آلود -

باب الثمین

فصل فی الفارسی

زادش - تار و پود شتری که از ازبک

گویند و قیل با سید مملکت نرفت است -

زریک و خوش - یعنی آفتاب بر چین نیز

و زرشک بفتح اول و سوم کشنده زراست

برند ز و زود و زری کدانی القنی -

زروش - کینه طبع و زود و شرم و زود و کوفه

و ترنجیه و قیل با و فارسی -

زرمش - کبرتن صفت و تحمین -

باب الصاد

فصل فی الفارسی

زاد خلاص - یعنی زرقا لصد که از بوی برودن

آزادش قال فی التاج الخلاص ما خلاص النار

من الذیوب -

باب الطار

فصل فی العربی

زراط - با کاف - راه -

زرق و زرق - آب بینی شتر و گو سپند -

زراط - با الفم صفت است از آدمی -

باب العین

فصل فی العربی

زروع - کشت -

زروع - با و سخت که درخت بر کند -

زروع - غار پس پای خرد -

زروع - بالفتح من زكوا اسی و تائب بنده و دلیر
 زروع - بالفتح کوتاه و حقیر -
 زروع - بالفتح و داشت زمین بانیان بانیان

باب الغنيين
فصل في العزوف

نزع - معروف زنیان جماعت کذا می باشد
و در قدیم است نزع معروف که تبارش غراب گویند
میخسے از که بر که سیاه باشد و سخت تحرک و قدیم
نزع نزع گویند -

توضیح: بافتش گردانیت، پس گردان افتادگی

نوع مرغ - بالفتیہ اور نمک و ادویات
نوع - بالکسر و یک از نوع و ادویات
ایلیانارست -

باسم فضيلته العظمى

نوعت - و لغت با همی در کتاب است و
معنی شیء در برگزیده استعمال میکنند گویا گو
ستی لازم و ملزوم است

زجاء مثل لکین و هم مطلع عربی و من
نقصانی که در آخر قولی قد آنرا گویند بنای
از فعلین مثلا فعلن کردند و این بنا بر است
که ز و ن در لغت شتر می که با می وی کشند
ز قرار یعنی لنگ و این لنگ بیشک سبقتی
ز خرف - بالضم ز و آتش و هر چه مود و

مزور باشد آنها زخرف نامند۔

زخاف - با کس فرستاد و بن سوی شوش
 زخجرف - شکر کدافی بعضی لغات
 شاید این معنی است -

نہیں چست شدن و شتابیدن۔

فصل فی الفارسی

زرافہ مخوف۔ یعنی عبدالرحمن بن عوف۔
زیراف۔ بالفتح زرافہ۔

زیرین صدف - مشابہ -
زرد کف - آفتاب -

زلف معروف یعنی آنچه که در خیال جوانان
زند بافت زنده لاف زنده و افلاک
بالفتح با دال موقوف جانوری عاشق محمل
که تبارش بلبل نامند و نیز مرغ چمن و مرغ سحر
مرغ شب خوان است اگر گویند -

باب الثقافة
عُضُن فِي الْعَرَبِي

زرق - خیک می و چتر آن -
زرق - بالفتح و قیل لکس زیر کام معرب
زنج و گلو بند زنان کذا فی القنیه و در کج
اسم برین بیشتر می آید -

زنبیق - الفجر و غنن یا سین -
زنبیق - آنکه نور و ظلمت را خدا می گوید -
زنبوق یا بضم فریه کنانی القتیبه و در کج

بمعنی سبک است -
 زریق - سیاه که پندش پاره گویند آفریده اند
 که از معدن در و فتره حاصل میشود -
 زریق - بلکه زریخ -
 زرققون - بالضم و الفاء بعد لعین المهملة
 بدخوی کذافی القیة معلوم نیست این لغت
 تازی است یا فارسی -
 زورق - بالفتح کشتی خرد -

باب الکاف

فصل فی العری

زحک - بالفتح مانده شدن شتر -
 زحکوک - بالضم مرد کوتاه و ناکس شتر فربه
 زحاک و زحاکیک جمع
 زحاک و زک - مرد زبون -
 زک - بالفتح و التثنية گام نزدیکی بنا کردن
 زکیک - زقار خرد گام -
 زلوک - گرمی است در آب خوردن گام
 ستود چسبید
 زونک زونرک - بفتحین کلاه
 مرد کوتاه بالا و زبون -
 زک - بالفتح سخت مبتن باد -

فصل فی الفارسی

زبلوک - بالفتح کلاه است که در محل و شام
 و فتح استعمال کنند -
 زاک - یعنی پیکری و اجناس آن و در

طلب تحاقق الاشياء سطوت زاک هستند
 زج را گویند و در شتر فامه معنی لک است -
 زرا خشک - یعنی زرا بدلی و در و بی عشق زرا
 زرا غنک - بالفتح زمین یک ناک و
 افصح باکاف فارسی است -
 زرتخشک - یعنی زرا غاص و مجر و زرا لیش
 زرو جامه خود رنگ - با چهارم فارسی
 که دوم است جانور است خرد که گوشت و
 بنایت فربه و نرم و لطیف باشد -
 زرشک - بوزن سرخ میوه است ترش
 و خوش خوار پر میزی ازان کش میا زنده
 می خوانند نفع بسیار دارد کذا فی فرهنگ
 و در شتر فامه منیری و فصل کاف فارسی
 آورده است -
 زرخاک - بالفتح شاخ درخت انگور -
 زرا غنک - بفتحین آنکه پندش چکی
 نامند و قیل باکاف فارسی -
 زلوک - گرمی است که در وقت آب خوردن
 در کام ستود چسبید و زرا بر اندام می میکنند
 تا خون بس که کذا فی الصحاح -
 زمحک - با سوم فارسی پرنده است -
 زنده کردن خاک - یعنی رو بایندن سبز و
 و بعث مرده کردن -
 زور ناک - باراد موقوف یعنی خداوند
 زور و توانا -

باب الکاف والفارسی

فصل فی الفارسی

زراغشک - چنان زراغشک گویند که
 زرشک - بکسر تن چنان زرشک مذکور
 و زرشک - یعنی تخمین درختی است گوی که باز دارد
 و چوب وی سخت است و آتش او دیر یاد اگر
 اخگرش زید خاک بداند معاوضه پانزده روز آتش ماند
 و در چوب را نیز گویند که قیل خرمول که سبزه
 را می نامند و بعضی هم و فتح و دوم کلاه سپان -
 زرخشک - چنان زرخشک که گذشت -
 زرخشک - بالفتح زرخشک که بر آب آهن نشیند
 و زرخشک که در قاشی بکار بر بندش و آن بقاش
 نیز است چون بر زبان نینسبر و می چون زرخشک
 بدین معنی گفته اند و بعضی نیز آید و نیز بعضی می
 و سرب و خیال چشم که از بخار چشم خیزد و در
 و گیاره و جلجل که آبی شرفنامه و اولاد است
 و در علمی با و منعمه نیز یعنی جلجل که از زرخشک
 نیز گویند آمده است بندش گشک و نامند -

باب اللام

فصل فی العربی

زلال - باب رویش و خوشترسان که از
 زریل - معروف و در قنیه است زریل بالفتح
 انبان چرم و چیریت مانند توبره از چرم است
 میکنند و بر آن خاک بر میدارند -
 زریل نام چشمه ایشیت در بهشت -

زوال - میل کردن آفتاب از خط استوا
 سوی مغرب و دور شدن -

فصل فی الفارسی

زابل - اصلی است و نام ولایت که از ایران
 زاخل - درخت اک -
 زاخلول یا عین عجبه موقوف و دوازده
 آلتی آهنی سرکج که بدان زمین بکاوید و بندش
 گینشی نامند -
 زال - پی فرقت و نام پدر ستم که بابوی سر
 و ابرو و شره سپید از او در زاده بود و قصه بک
 و رشر فنامه است -
 زوال - چنان زوال -
 زاول - راز که تبارش با خوانند -
 زرا و طولیل - دارو نیست که بندش بک
 زرنبال - میشد -
 زکال - یعنی گم با کاف و شد و مخفف
 آگشت افروخته و قلیل با زار فارسی زلف و
 خال اندر و لا جود بر کوه و ششک خیز زلفی و
 می نهند و در بند آرایش و گمار میخوانند -
 زریل - بالفتح همان زریل و نیز
 بهشت زمان گل تر بدان نقل میکنند و گشت
 و یکی از آلات جنگ -
 زریل - ای سبیل عظیم و بعضی زرا و فارغانند
 زریل - بالفتح اکاف فارسی همان زرخشک
 اخیر که از او علمی لغت آورده است یعنی جلجل

زنیال - بالکسر شیرتند -

باب المیم
فصل فی العربی

زجاج - بالکسر اجازت مله من رحمت و اجبوی
کس کذا فی القینه -

زرقم - سخت کبود چشم -

زرقوم - بالفتح درختی است در دوزخ کذا فی القینه
والتاج و در عجايب البلدان است درختی است
در بادیه که سقوط می نماید -

زرجام - بالضم سر زنگی و در قینه یعنی تری و با

زمرم - معروف یعنی نام جایی است در

حرم کعبه است و معنی آهسته آهسته نیز کذا فی شرفنا

زمام - بالکسر مهار و دال غلین که در پشت پا

بود و از گویند میان گشتان -

فصل فی الفارسی

زاد بوم - با دال موقوف مؤلف یعنی زیتی
که در آن زاده باشد -

زاد شیم - با سوم موقوف نام جدا فرایا
زبانج توأم - یعنی آویخته توأم -

زبر جاشیم - یعنی بنشینیم -

زجل زغم - یعنی سیاه ام -

زخم - بالفتح جراحت است خارج کعبه

گما و گویند و در قینه یعنی زدن مرقوم است -

زوست بر گیرم - یعنی بکشیم -

زلقوم - بالضم مخلوق کذا فی القینه

زرم - بالفتح نام شهر است از ایران زمین و در
اوقات است زرم آنکه گوشت اندون دبان او
بوقت سخن گفتن بیرون رود -

زرمه زرم - نام پهلوانی توانی وزیر سهراب

بن رستم که رستم او را بزخم مشت کشت -

زرقوم - با و فارسی و دال مفتوح یعنی توت

باب النون
فصل فی العربی

زربون - بالفتح شهر مده لکد زن و مرد و دو

و در زنا گویا یعنی اسیر غریب و در شرفنا

معنی غیب و غریب است و زرقار وزیر است میا

زرجوان - خمر و تاک

زرجوران - معروف -

زرم - بالفتح و کسر دوم افکار کذا فی القنج

و معنی جایی بانه و که زکریای در فتن خواند

بقوت دست رود متعل است چنانچه در جاذبه

است هر فتن زمین گرفته بشال اسمانی -

زمان - مثله و در قینه یعنی عند وقت فرصت

زنا مسلمین - همان زناج مذکور -

زول - بالضم یعنی بت نیز تنجاء و بت معبود که

غیر حق باشد زول بالکسر تشدید و او مرکب است

زریقون - نام درختی معروف که از آن خون

زابلستان - بالکسر لام و سکون سین نیز بکون

لام و کسرین آید نام ولایت آبا و اجداد رستم

ز ابریدن - یعنی زاری کردن -
 ز انج کمان - یعنی گوشه کمان -
 ز اقدان - زبدان که تباریش هم گویند -
 زال مداین - یعنی آن زال که خانه او درین
 گوشک نوشیروان بود -
 ز اولستان - همان زابلستان -
 ز بانان - یعنی صاحبیل قمار و گویا
 بکلام نادمه ضحیح کذا فی شرفنامه اما معنی ترکیب
 دانسته زبان -
 ز بان و کشیدن - یعنی خاموش شدن -
 ز بده ارکان - خلاصه آفرینش -
 ز برقان - بکسر اول سوم یعنی ماه و نیز
 شب چهاردهم و پنجم و ششم و هفتم -
 ز بون چهار زبانی کلن - ای سیراب و عبا کلن
 ز خم بریان - یعنی آدم سختی است -
 ز و ل - معروف ترجمه ضرب و معنی گفتن
 مرکب آتش قمار و قیل و دین و دروغ زن
 و معنی دروغ و محرم ازین مافوق است و در شرفنامه
 بمعنی خوردن شراب و سافتن و نوشیدن برده
 و راه سرود و نیز نظر زن معنی نظر کردن آمده -
 ز و امیدان - صاف کردن -
 ز و دستان - ای گنجه دستان -
 ز و و ل - بالضم روشن کردن و رنگ دور
 کردن کذا فی الادوات و در شرفنامه معنی دور
 شدن و پاک گردانیدن روشن شدن کردن

ز را عخن - بوزن فلاخن همان انگشت مرقوم
 یعنی خوات که بندش بچسکی گویند -
 ز را فنین زرقین - زنجیر باریک آهنی که بر
 در باطلها زنند و حلقه دران افکنند تا با خود
 کذا فی الادوات و در شرفنامه است و آن آهن
 که در زنند و حلقه دران افکنند -
 ز ربان زربان - کلاه بافتی که کذا فی
 ز فاکو یا و از ترکیب معنی زربان محافظه زربان
 مانند زربان و نیز بکذا فی الفتنه -
 زرب چون بختین و باجم مضموم شراب بکذا
 زربین - براده سیاه کذا فی ز فاکو یا و معنی
 ترکیب بیننده زرب -
 ز عرض و ورکن - بالهتج یعنی برکن
 زربان - بر طین دربان پیرا بخورد و نیم
 حضرت ابراهیم علیه السلام -
 زروان - بزوزن مردان نام یکی
 از اکابر جوس که اهل و رازدانیه گویند و گویند
 اعتقادشان آنست که بزروان استخوان بسیار
 از روحانیات احوال موقوفه است و زروان
 اعظم بزرگترین روحانیات است و اهرمن
 از نگار او بهر سید و زروان نه هزار و نهصد و نه
 و نه سال ایستاده عبادت کرد -
 زرو و کاهران - کنایه از آفتاب و تاب
 و نیز مراد از زرو که عربان بوم گویند -
 زرخن - بختین علیه او گویند بخنک سیاه

گذاشتی ننگه یار -

ز خوان - بالضم زبان -

ز قونیان - بالفتح و ختی ست خار و اشپس

تباریش ز قوم و پیش سینده و تچه پیرانند -

مکان - بالفتح و الضم آنکه از خود ریسده بود

و قیل با زارفاست -

ز لفت زمین - یعنی شب کنایت ازین

خاکست که دوات هر آدمی مرکبست -

ز لضم - بالکسر یا فارسی قیل بالفتح

بابا تاجی ترسانند -

ز مزمز آتش فشان - یعنی آفتاب -

ز موزن - نقش نگار کردن -

ز شمع زدن - یعنی شمعان بی نفع کردن

و لامت زدن بسیار زده و زنی کردن لاطال

ز شمع بر زدن - کنایه از خجالت کشیدن

و شرمندگی بودن و حجل شدن -

ز سخندان - کنایه از فرو دلب پیرن -

ز سخیان کشاوان - کنایه از نمودن محبوب

و مطلقه با آرایش خود را بر تاشق و شفیقه

گره باندن او را -

ز شمع پائین - سوراخی که در میان گل پائین

باشد گذاشتی شرح المخرن -

زندان - بدی خانه -

زندان ناسجون - ماهی یونس علیه السلام

زندان - بالفتح جانوری معروف یعنی بلبل

زندان خامه شان - کنایه از قبر -

زن زود افکن - شب تاریک -

زن سیران - یعنی مفعولان -

زنکیشا و زان - باکاف فارسی نام پهلوان ایرانی

زن که چه پستان - دنیا گذاشتی الفتیه -

زن که تا گشتن - یعنی از جوان تا پیری

ز میان - بالکسر آن قیل آنجا که هر یک از جوان

ز زمین - با دو هم فارسی نره هوش سل خوان

ز ورق زریں ز ورق سیمین - یعنی ماه نو

ز وزن - نام پادشاهی و ولایت نیز -

ز بدان - بالفتح و از گاه لطفه و گاه محبت که

تباریش آزار رحم گویند -

ز بدان نهادن - بالفتح عبارت از خارج شدن

و مصداق و مباحثه و یا زده شدن مکرر منی و مکرر و

زهره رخان - یعنی شادان -

زهره من - یعنی طبع ناظمه من -

ز هیدک - افتادن -

ز میان - بایاد فارسی جهان زیبا و زیادت بودن

ز میان - معروف و زنده کننده -

ز پیرن - بوزن زبیت آنکه پشت پای زند -

ز پیر افکن - باکاف فارسی نام برده سرف

که آنرا بهند بهیر گویند و بایار تازی امر فرمود و

و فاعل آن -

ز میان - جهان ز میان مذکور و بقیه یم فون -

فصل فی العربی

زرقو - بالفتح باک کردن بوم و غیر آن -
زکو - بضم زین بنابر لغت زیتون -

زرو - بالفتح والتشدید انداز و مقدار و آنچه
عادت شود بعد از هر گسی و نیز نام کبیری است
زرمو - بفتح دروغ و باطل و منظر خوب و
غوره خیارنگ سرخ گرفته نیز زرد و سرخ شدن

فصل فی الفارسی

زراو - ای راو که بتازیش بنا خواهد آمد -
زراوخو - بادل متوفن پس بخورده -

زال سپیدار و - یا پنجم و ششم فارسی هفتم متوفن یعنی
زبان ترازو - یعنی آن خار که در میان و شش
ترازوی زیر شکل زبان میباشد چون آن خار
برابر باشد و چپ راست سرکش و زن است آید
زروالو - نام میوه است -

زرو - بالفتح و قیل بالضم خانه پرست آبی که
خون زانده کشند و زراوید چه نیز گویند همدش
جوک خوانند -

زرو - بیشتر کذا فی المقتط -

زروه - آنکه بر نه شستن موسی را زده سازد
یعنی تبر موسی کند چنانچه زینب بنی النعمان را کرد
زرمو - بالفتح گل ترو خشک و قیل بالضم باو او
فارسی گل ترو خشک -

زرجو - بفتح کیم و ضم سوم و جارم صمنی است
که زربان حاصل کنند و کرب از آنرا کثرت خوانند

و قبل گیاهی است و ترنج معنی از زروت کنجست
اما زربین نمخل نمیشود -

زریلو - بوزن میکوش طرخنی زریلو بر صفت است

باب فصل فی العزنی

زراغ - میل کنندگان از حق -
زرافو - بایران و باوران و کارساران
مردم هندی سلطان و غیره -

زراکیمه - زراکیمه - باک زراکیمات جمع -

زراویج - پیغور و گوشه نر و چشم و گوشه خانه -

زربانیه - فرشتگان و فرخ -

زربره - منزلی از منازل قر -

زربیده - بالضم نام زرنه -

زرجاجه - بالضم آبگینه -

زرجمه - انبوه کلماتی القاح و در فارسی معنی

مرض و دالالت مستعمل شده است -

زرافه - بالضم شتر کاوه و پلنگ کذا فی التاج

و در قیاس معنی بوقلمون است و زرافا که بمعنی نج

زرقه - کبودی -

زربیه - شعبه گاه که سپیدار چوب گیاه و نیز

کار و سیاه و جانی که تخم بدست آن زمان شود -

زراکه - بالفتح و التشدید خطا و لغزش و گناه

و نیز آنچه هر کس از طعام نمند و نیز زراکه با سر

و التشدید که مکه در خانه و اگر باشد و باک

در شب کند و بعضی نیز از آنرا نمند چنانکه باشد

و

و فریاد کند کذا فی القنیه -
 زانو گنم رصده گه - یعنی مراقبه کنم و بفکر فروم
 زراولانه - بندهای اهنی که دریای بنیان و
 مردم گریز پای کنند -
 زاده - نام شهرست -
 زاده کوه - نام کوهی است -
 زاده کوه - آفتاب -

زاینده - مادر -
 زبانی بره - گیدای است که اطلاق شکم
 باز دارد و کذا فی شرفنامه و در زغالگو یا است که
 آگنا اسفول گویند و تاریش لسان اهل فغانند -
 زبونه - خوبی موقت جلع -
 زبونه - بالفتح و قبل باضم گندنا و آن نوبتی
 از سبزه پای ماکول که میان ترب پایز کارندش
 زچه - باجم فارسی شد و زن که نسب زنند
 زاده باشد تا چهل در زچه خوانند کذا فی اللغات
 زجمه - بالفتح سخن کذا فی القنیه -
 زخاره - شلخ دخت -

زجمه - بالفتح میانچه بر بطور باب انشال آن
 زوده - خورده و گفته کذا فی شرفنامه -
 زووده - بالضم روشن کرده و زنگ کرده
 کذا فی اللغات -

زوراجه - بالضم باجم فارسی و قبل باجم تازس
 نام زنگی که در جنگ بنگار بنهاد و سباز زنگی را
 و ساول مصاف کشته آخر بدست کند و یکضرب

زیز و وعده و نان تنک باقرص -
 زلابیه - نام ملوانی است که آتزا از لیبیا ریزد
 و لیبیا خوانند -
 زلاقه - بالفتح زمین نناک -
 زلقه - نزدیک شدن و نیز درجه و تزلزل
 و نزدیکی و پاره از شب و زلف که معنی بود
 و فارسی متعل است هم ازین ما خودست یعنی خمر
 زهره - بالضم جاعت مردان -
 زهرمه - کبک هر دو زامنه کذا فی القنیه اما
 در فارسی لغت هر دو زامنه آواز نرم و خوب
 مستقل است چنانچه سعدی است به تعبیر خود
 او بنی آوردند پس هر بلبل که زهرمه بر شاخ
 کرده و چنانچه گوش بر زهرمه چنگ را بست
 زهره - سخنی و بالضم ساره است معروف
 و نام زنی که هاروت و ماروت شیفته او شدند
 و نیز قبیل از قریش -
 زیاوه - افرونی -
 زینه - آرایش -

فصل فی الفارسی

زاده - آفریده و فرزند -
 زاره - زاری کردن -
 زال کوفه - یعنی آن زال که چشمه طبع
 نوح اول از تنورش بدر آید -
 زال موسیه یعنی چنگ کذا فی القنیه -
 زنه - پرنده خردست که در گراب باشد

گرد و مار از نهادش برآمد -
 زربافته - باغار موقوف زربافته یعنی هیچ
 بزرگ بافته و زرد و زری -
 زرد چوبه - یعنی زرد چوبه که تبارش اصل از صابون است
 زرد - بالفتح اسپ بزرگی معروف فنام کوبی
 که آسجا کان نقده است -
 زرد ققاره - یعنی آفتاب -
 زرساوه - بالفتح باسین مملو یعنی زری که از
 کان بیرون آورده باشند و هنوز نگذاشته نبوده -
 زرکوه - بالفتح باو او فارسی نام کوبی است
 و میانه صیاحون جها تا بخا رسد عرق شود -
 زربناجه - جان زربنا که بهندش کچور گویند
 زره - کبستر تین معروف که وقت جنگ میپوشند
 و نیز نام ولایتی که چند از آسجا آرند -
 زربین کاسه - آفتاب -
 زره - کبستر تین با دو مرفای ریشته که در
 سرش بجای بسته باشند و بر آن هر چیزی نگینند -
 زرخاره - بالفتح نام کاورس و ازین کاورس
 و معنی گلگون و خار زده زنان نیز آمده زرخاره زرخاره
 زرخوفه - بالفتح باو او فارسی رسیان برود که
 رسیده بود و آزارنا شود نیز گویند -
 زرخوشه زرخوشه - مثل -
 زرخانه - بالضم زباده قیل باو او فارسی کنایه
 فی الادات و غیره که در قفیه یعنی گران زیست
 زکاسه زکاشه - کلاه بالضم و باسین مملو

و معجز جانور است خزنده که داشتش مانند دو خار با
 ستر باشد چون کسی قصد گرفتارش کند خود را
 بنفشاند خار با چون تیر چنند و در اندام قلاب
 نشینند و از خارش است و در باه ترکی نیز گویند
 و ابل بند ساهی نامند و در اوات باو او فارسی کوب
 زره - با کسرا بکشید گرمی است که در گرابه بابا
 و باگ کند بکند و تیر شب بعضی پرنیز دارند
 بهندش چنگیز نامند -
 زمانه - وقت یعنی گریش فلک -
 زرموده - بالفتح حکاک که تبارش نقش نامند -
 زمین او - یعنی محمد مصطفی صلی الله علیه و آله
 و جمله مردم موجودات و دنیاوی -
 زنبورخانه - بالضم باو او موقوف خاک و گش
 که در آن شده و دکانی کشر فنام و در قفیه ناکوت
 و نیز کنایت از تن سالک باشد که در مجاهدات
 و ریاضات گوناگون زار و زاری نماید اما سخن
 و معلو با انواع علوم من لدنی بود چنانکه زنبورخانه
 که از بیرون شب و رخت و رواناید و از بیرون
 بهنجست شده باشد ثم لفظ و نیز کنایت از قوم
 سرکش و بیاطن و شریر بود زیرا که هر چه
 زنبورخانه را بیا شد بد زنبور ان بدو چسبیده نشینا
 زنند و هلاک کنند -
 زنبوره - بالضم حصه زخمی ستریز
 زنده - نام پهلوانی توانی وزیر سهراب
 بن ستم که ستمش بیک مشت کشته -

ز نضایه و ز نضایچه - کلاهها بمعنی الکشف -
 ز لطف بفتختین کویچه باریک تنگ کذا فی القیام
 ز بنگانه - بالفصح اکاف فارسی نام ربه و بنگاه
 ز بنگله و زنگوله - کلاهها بالفصح باهر دو کاف فارسی
 جلاجل بمعنی جرس خرد که بچکان بندند بندش
 گنجد و خوانند و نیز ز بنگله نام ساز تورانی که در
 جنگ دوازده رخ فردا بل برانی آورشته -
 زنگه - بالفصح اکاف فارسی نام ولایتی نیز نام
 پهلوانی که نام پدرش شادان بود -
 ز رواره - بالفصح نام برادر او و برین شرم سپرد
 بن سام کذا فی شرفنامه و در ادوات بجای زار
 دال نوشته است -
 زوالمه - بالفصح غده آرد و نمیر که ده که بندش
 پیله خوانند و ز نفا گویند که است که طعانی
 که تباریش فروز گویند و در علمیت مقدار
 انگشت دست دوازده تنگها سازند و از انفر
 زو - زوون و نظمه و قند چنین که دانی
 شرفنامه و در ادوات بمعنی رحم که از زده بان نیز
 گویند اما بمعنی زاون نیست آن خاصه شرفنامه
 شاید یا غوغوست از دوزده و آن بمعنی پدر رحم
 و با کسر عوف و و و اسهای باریک و پادشاه
 نیکی و چله گمان باریشیم زویده تابیده و نیز زه
 گریان و در ادوات است این کلمه است که بجا
 تحسین و آفرین استعمال کنند و پیش شادان
 زو زو - بلکه از هر سو آفرین و نیکه نیک

گفتن و نیز برابر -
 زهره - بالفصح تلمذ و قوت و قدرت و بمعنی
 دیگر در لغت تازی گذشت -
 زهر گاه - بیا و کاف فارسی لفصل از موت
 زهر میانه - اسی کمینه که سخت کمینه شد -
 باب الیاء
 فصل فی العربی

زانی - معروف -
 زجاجی - آگینه فروش و آنچه از آن جاج باشد
 و در شرفنامه است نام کمی از هفت پرده چشم
 زکی - پارسا و پاکیزه اگر گناه و بری
 زنجیری - بفتح سیم که دوم است گشتی بزرگ
 زری - جامه بصورت و آرایش
 فصل فی الفارسی

زاسی - زاینده و امر زادن -
 زاری - معروف بمعنی گریه و بمعنی دعا نیز آید
 کذا فی نفا گویند -
 زوای - بالفصح روشن کن و دور کن روشن
 کننده و دور کننده -
 زو جهری - یعنی زنا الص مشوب به جفر کذا
 زو و دهی - زنا ص صره تمام عیار -
 زو و نهی - یعنی در کامل العیار کذا فی القیام
 زو و نهی - بمشله -
 زو و نهی - آن زر که مشوب به کرمی کیمیاگر
 کذا فی القیام

زهر

زهر

زور رومی آفتاب -
 زرشش سری - یعنی زرد و آلوده می -
 زرمصری و زرمعربی - یعنی زرشش
 زره موی - آنکه برغوشین زره از موی کند
 یعنی ستر موی کند -
 زرششی و نیکویی - بدی و نیکویی و نعم و شاد
 و رنج و راحت و فقر و غنا -
 زبانه کش ترکی - رنج کذا فی القنیه -
 زمین سبایی - بابا فارسی سیاح -
 زرمی - بافتح مخفف زمین -
 زماشعوی - کنایت انجاء کردن است و
 در شرفنامه یعنی انقاد و کجایه زمرست و محبت
 و آمیزش و بصال -
 زنجیری - بالکسر یعنی دیده -
 زنجیری - بالفتح ابدال موقوف و جمیع فارسی
 جامه سفت و سطر مثل یافت -
 زمناری - بالکسر امان خواندنی یعنی مکروه
 حاد و غریب کذا فی القنیه اقبال بن جیف
 زورگومی - با دو م و چهارم و پنجم فارسی
 و سوم موقوف اقرار و بتان کشته کذا فی ناکو
 زور لاتی - با دو فارسی نام جامه سبایی الکب عتق
 او کوه مزی که با انواع میل مار از خارج بر آرد
 زهی - کذا است که بجای تحسین آفرین گویند
 مانند جنی و این هم مرکب است از زه و ای -
 زلیبی - بالکسر اوستیخ مخفف زلی ساع است

که جلیبی را گویند و در تاج معنی زلالیه زلیبیست
 زرفیجی - با ذال معجزه حسد او ند یعنی خواهر
 فارسیان معنی مصیبت کال کرده اند -
 زری - از رسیق و سویی که ترجمه الی است -
 زریاوی - بالکسر با دو فارسی جان زیلو چپ
 یعنی شطرنجی -
 زبانی - زنده کنی و دنده هستی -
 زبانه ماری - امان خواه کذا فی شرف
 اما در تاج ترجمه زلفه نیازی آورده است -
 کتاب الزام الفارسی
 باب الالف فصل فی الفارسی
 زرفا - اگر الالف مصدری گیرند یعنی ممت
 و عمیق باشد و اگر الالف زانده گیرند یعنی عمیق
 مطلقا باشد خواه رودخانه خواه دریا و امثال
 آن و کنایه از احتیاط نمودن و نظر بویقت
 کردن و باریک بینی -
 باب الالف
 فصل فی الفارسی
 زرفا - با و زرفکا - معنی آب
 چرک باشد که در گوشه چشم جمع شده باشد
 خواه تر باشد یا خشک -
 باب الحجا
 فصل فی الفارسی
 زرخ - بالفتح گوشت پاره بلند که در بدن
 بر آید و در دهنند و سیاه و سرخ می باشد

تباریش شود لول و بینیش مسامحت و در
لسان اشعار یعنی آواز خوش مذکور است

باب الدال

فصل فی الفارسی

ثرو و محبتی مطابق صمغ آمده

ثرو و بسیار بخوده و پر خوری

ثرو خند و سنجی و آواز صیث گمان مریدان گویند
که سباع و بهایم وقت گرفتاری در دام کنند
ثرو ندر - پاره و نیز زردشت و زرد زنیانی

باب الراء

فصل فی العربی

ثرو الاء از کس تر - اشک از چشم که آبی آفتاب
ثرو انحر و جینه و ان منع

ثرو ثمار - بالفتح انفره و فرایه و رات بسته
بانگ سمنک است و در قنیه بر معنی در غار

آورد است - بالفتح شکلیا که تباریش صبور خوانند
ثرو کور بخیل و گرفته و زود و زام تازی نینر
درین لغت است

باب الزار الفارسی

فصل فی الفارسی

ثرو زار - هر سبزه که بخش نبود و در قنیه است
هر سبزه که میزه باشد و بیوده را نیز گویند
ثرو زار - خا رشت
ثرو زار - بخش و مردار

باب السین الممله

فصل فی الفارسی

ثرو کس - لفظیت که بمقام معاذ الله فارسی
استقال کنند

باب العین المعجمه

فصل فی الفارسی

ثرو خرخ - آوازی باشد که از دندان بسبب
کثرت در و بر آید و نیز آوازی که در محل خیر
خوردن چا و دین از دهن بر آید و نیز آوازی
که بسبب زیادتی سر از دهن بر آید و قیل آواز
و صدای گردگان و بادام و امثال آن از زخم
خوردن و تشنگی در جوال یا جایی دیگر بریزند

باب القاف

فصل فی الفارسی

ثرو قاف - بالفتح بن چاه که عرب را غایب خوانند
و مفاک که در اندران بود و عرب را غایب خوانند
و معنی بار یک نیز آمده

باب الکاف

فصل فی الفارسی

ثرو کاف - پرنده ایست سنج پرمانند
که بخشاک شاکلی و در صراح ترجمه عثمان زبورک نوشته
و در تاج اسمی معنی عثمان بجه خرمال و بجه مار
مذکور است و در شرفنامه بجه خرمال غاب و قدیم
شده پس زبورک همان سرخاب باشد و نیز در
صراح جبره زبورک نوشته است و در صحاح مذکور است

الجمرة ضرب من الطير كالصقور یک قطره باران

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

شکرک - قطره باران کذافی شرف است
و در لسان اشعار بمعنی جلال نیز هست لیکن
در نسخ لسان اشعار که تر و کاتب است در آن
نیت اما رنگ بارانازی بمعنی جلال آمده است

باب اللام

فصل فی الفارسی

شکرکال - بالضم انگشت سوخته که بتاویش
فخم گویند و گفته اند که این لغت از منی است
و بزار تازی نیز درین لغت است کذافی الادب
و در شرحنامه با کاف مشدوست بمعنی انگشت
افروخته اما در تاج بمعنی فخم انگشت مرده است

باب النون

فصل فی الفارسی

شرقییدن - بالفتح تر شدن بتاویش
تر شفت گویند کذافی زفا گویا -
شکرکان - بهم آنکه از خود میبده بود -
شرکسیدن - بالفتح با کاف فارسی موقوف
شخصه را گویند که از روی قهر و غضب خشم
نموده و فدا هسته در زیر لب سخن کند -
شرویدین - بالضم در هم رفتن و پشیمان
گردیدن و پشیمان شدن -
شرون - بضم اول و سکون و او و نون

معنی بت آمده که بتازی صنف خوانند -

شرومیدن - بمعنی چکیدن آب آمده
سبب باریدن باران از سفت و اشال آن
شویان - بکسر اول بمعنی تند و در حال خشم
ترجمه با بگو و قیل شیان که خشم آلوده از شیر و سبیل
و شیر و آنچه بدین مانند کذافی شرحنامه و در ادب
گفته است قال بن لفظ جزیره و در سبیل و شیر
نیامده است در قتیله که از لغت شاهنامه است
معنی درنده است -

باب الواو

فصل فی الفارسی

شراو - بمعنی خالص و خلصه هر چیز آمده -
شرخا و - قحبه خانه وزن فاحشه -

باب الهمزة

فصل فی الفارسی

شراله - بالفتح آنچه از ابر میبارد و نیزنگ است
در و دیده که وقت شنا کردن زیر سینه
نهندش کذافی شرحنامه و در ادب است
سنگی که از ابر میبارد و ساهی و در فرهنگ علی
قطره آبی که بر برگ و هر چه مانند آنست است
و آنرا تشبیه بمروارید کرده اند اقول یعنی شبنم
شراله در قبح لاله - کنایه از لعاب زبان است
که دیان عشق نرود چرا که لاله کنایه از لب عشق
شرخاره - آن کا و رس و بزار تازی نیز
درین لغت است و در قتیله با کاف سمناک

در شرحنامه با کاف مشدوست بمعنی انگشت افروخته اما در تاج بمعنی فخم انگشت مرده است

ابادوات برین معنی ترخا بغیر با آمده است -
شرخاله یعنی غازه و سرخی آمده و نیز فرایده
فغان و غاف هر حیوانات محو با و ناله انسان خصوصا
و غان ازین رایز گرفته اند -

شرخره - بمعنی پر امون و بان آمده -
شر فیده - سپنده و تر شده -
شرکاره - بالفتح و ضم شیرنده و باز تازی نیز
شرکاشیه - بانو سیت خرنده که تازیانش تفقد
گویند و قیل باز تازی -

شرنده - بالفتح چیزی تنیک کسند و چیزی بزرگ
و مزید پیش پل چون بزرگی و از تنگی صفت
کنند و نیز پیل نامند و قیل باز تازی -
شرو لیده - باد افغانسی با یکدیگر آمیخته و بد
مالیده شود و پریشان نام کتاب کش پرست و قیل

باب الیاء

فصل فی الفاری

شر فی - بمعنی شرف شدن آمده و بمعنی
احتیاط کنند نیز آمده -
شر کفری - بمعنی شکیبائی آمده -

شری - بالفتح آگیزه و آبدان که عرب از غنایه خوانند

باب السین

ال سین الرجل الکثیر التمنع یعنی کسی که تنج بسیار
کند و بحساب بی شخصت عدد -

باب الالف

فصل فی العربی

سأسا کلمه السیت که عرب چون خر را بر سر
آب خورون می طلبند بدین افعط می طلبند -
سبا - بالفتح نام شهریت که قبیس لکه آن بود که بحر
سج - بند نامه کذا فی التاج و در
ش فنامه است عنوان نامه -

سحا - جو انفرادی -
سقا - مشک سقا بالفتح اقباق شود و آب
سلما - بالفتح از اسامی زنانست و در ش فنامه
میگوید این نام معشوقه عرب هر چه این لغت و قافیه
الف می آید در الف آمده آورده شد -
سمانا - بالفتح و قیل بالفهم جانور است حقیر که از
فی القسویه -

سما - آسمان بدان آنچه بالا باشد مانند سقفت
سما - بالفتح روشنائی و زیارت نیز گویای
که تدابری کرده میشود بان کذا فی التاج و در
ش فنامه است چوبی است که از ان سواک سازند
و آنرا بکه و در هم نسبت کنند -

سودا و سودا - میانه دل کذا فی التاج
و نیز سودا سیاه را گویند و سودا سیاهی اندک اما
فاسیان سودا یعنی تجارت خرید و فروخت آورده
و خیال و مایه میوست که در مانع و دم افتد و از ان
خیالات فاسد را بدخل و خل مانع از کذا فی ش فنامه
و در ادوات است سودا غلط سوختگی که از خشکی طبع
خیزد و خل و مانع آورده و در قعیه یعنی اندیشه
آمده است و در سحقال بمعنی حرارت و شوری گوی

یا قته میشو و در این سود از کف دست نشسته و هر مرتبه
از دست شیخ سعدی است ۴۰ سود و این سود
خوبست شد و در خوشی معالمت خلقت آدمی
از طبل آغ و غصه است نتایج ایشان بهر دو
و خوش و غم است این از انظار نامند با سود و در
قنیه معنی نقطه است سیاه و در دل که چنان عشق
بکمال رسد سفید گردد -

سوق التلکشا - باز است و بفرمان کف
محول علمای ترساین در اینجا بود -
سها - با بعضی ستاره است بنزدیکی با بعضی
کبری در غایت خودی که مشاغل و چشمان را
و در تاج این را در باب یا آورده است که
در شرفنامه درین باب آورده است درین باب
که در تافیه است که گوید کتابیه و الدن و
سیما - با بعضی ستاره است که در علمای
شمارفته میشود و در این خبر و خبر
سید - نام کوچه است که در این باب
بنام است که این و در علمای با بعضی
نام است که در علمای با بعضی
سود که در علمای با بعضی

سود که در علمای با بعضی
سود که در علمای با بعضی
سود که در علمای با بعضی
سود که در علمای با بعضی

سها - نام مردم است که در این باب
از غنیمت و در اوقات معنی آن غنیمت
و در شرفنامه میگوید و در شرفنامه
چون شرفنامه جای دیگر یافته نشده است -

سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای

سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای

سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای

سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای
سها - با بعضی ستاره است که در علمای

سوفرا - نام وزیر کعباد که پادشاه داین بود
سیا - با لکس مخضر سیاه -

سیخ صحر - آنگاه بعد چپین گوشت و دم خنجر را
باسیخ بریان میکنند بغایت نرم و لذیذ میشود
این سیخ بریان مخصوص وضع و بولون فرنگی علی

فصل فی التبرکے

ساترا - سرکه و با لکس شاد

باب البهار

فصل فی العزنی

ساراب - بیرون روند و خاک پششیده -

ساعت - گریزند -

ساب - گلوگر فتن چینی را چندا نکمید و
سبب پیوستگی و عهد و درش موت و صلیت

دورونی الحارث کل شیء یفعل من سبب -

سحاب - ابر که خوشین را میکشد -

سدراب - معون که زانی التاج و درش فاست

بالفتح گیاهی است مثل بودنه که را یگان برآ

استحاط حل عورات بکار برنش و نیز آزار آتش

میکند و درنا خورش می افروزند -

سراب کوراب و درش فاست است که در نیمه

از باقی آفتاب زمین سپیدار نماید و نبات -

سرداب - با لکس سرداب و درش فاست است

که سرداب بالفتح خایه مخصوص که برای سردی است

کنندش و سردابش نیز گویند و آب سرد و جان

تا بر تانی اقوال این لغت معرب است -

سرکا - جهان سرکه که بتازیش خل گویند و
در نسخه صراح که خط خراسانست و بعضی محل
بالصفت نوشته است -

سرکه باب - یعنی سبک و آن را مخمر شنی است که
از گوشت با سرکه میکنند که زانی رفا گویند -

سر و - بوزن پروا حدیث -

سرا - بالفتح مواضع و پاداش نیکی و بدی

سقلای - بالفتح همان سقراط -

سقفت مینا - آسمان -

سقمونی - بالضم نام دارو نیست سخت تلخ

که زانی القنیه و درش فاست و زخمی است

سخت تلخ که از رزق قوم گویند و در طبقات الاشیاء

بکبر است که این لغت زانی است و عبرت

محموده خوانند شیر و زخمی است منعقد و بهتر از نوش

وی انطامی است که بله آن نغز باشد جز قشک

و صاف بود و در رفا گویند بکبر است گیاهی

ترش برگهای سه زاویه دارد و در سرکه و میوه

خشک و نبات و گوشت نرند -

سکبامی چیز فل - با لکس ششم فارسی که به تری

سکته صحر - آتش و زخان سبک و مثال آن

سکان جرقه مینا - با دو دم غازی بلبلان نیا

سکوب - بالفتح نام مر که در شیخ و در تری

سمیران نام خوشی است بر آن که مبارک و نیز است

حجام که زانی شرفنامه در لغت است حجام که

و قیل نام زنی یا مردی کندم که آن -

سزایاب بافتح بازار عجب گویا بخت که گویا
شود و دروهندش ساگوین کدافی باحقاق
نخایاب باگستر عروت کدافی از لای
عشر فخره لغات ترکی ست جسته از پستین
ماون ساطین نیز نامه لایحه از قلم دست
اسبان قول غنیرت باکدغلی سنا ایچ
سندیل عرب - نام و وی ارشاهیه عرب

۴۴۴

ساقی شرب - یعنی آب و میوه و در شرف
یعنی به مرشد نیست -

سپاه کباب یعنی حمایت و پناہ -
شیر کباب ابو دم فارسی نام دوله است که
کامه وین چنانکه در کباب فارسی کباب و افرا کباب
برای وی میگویند کباب طریقی است که در کباب
و ستمش کباب که گرفته و خوش بخورد

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای شیعیان! اگر شما را
 تا آخر شب از غیبت خبر نماند، اگر خبر غیبت از شما
 نماند، اگر از غیبت خبری در دگر نمی آید و از غیبت خبری
 که از محبت و بیامیزد و نگاه نرزمین و از غیبت
 و داده از آن که از جوان این و دان که از غیبت
 آن و این که از غیبت از شب میان ایشان
 ملاقات نشود و از ایشان ملاقات نشود و
 طریقی تمام شب که از غیبت ایشان خبری
 میگویند چون ایشان گشته شوند غیبت دیگر کنند
 و این شب و ام که یک و اگر غیبت بر این میگویند

نهنگها جنت او نمود و در آن کشت از گندم از نانچه چل
گوچیل را نافر که شیر گویند بهندرش چکه اچکونی مانند
و سیدیه که ایشان را دوعای بدرامست که در
شب با جنت جدا میشوند و نیز نام فراگاه است
تیریز و نیز کوئربا که بر روی عربستان باشد
بناهی و نیز حسن و نیز یعنی شرا بآید

مهر کو بیابان و افراسی یعنی حریف تو
 بجایا که نسبت کند فی شرف نام و در اصطلاح
 یعنی شایع زبردست و فائق در هر فن
 مذکور است و نیز به معنی مضابط آید

حکم نشانی و خطاب ای سخت گوی و شایسته
 بطریق احسن بهمان اطراف بزرگوار
 به افتتاح نام ولایتی از ترکستان چین
 و به واسطه نفوذت ست و روز فاکو بایست سگابی
 که سواد می باشد

سنگی عقاب - سنگی است که در آشیانه
 عقاب یابند و خواص آن بسیار است -
 و در آن آب نقما یعنی قبه مانند است
 که وقت باریدن باران بزرگ بر آب پدید آید
 و از آن عرق آب نیز گویند تا بارش جاب آفتاب باشد
 و هر آب نام سپهر خیم زال است از نو قمر شاه
 سمنگان و آن شهر است از ترکستان چین که تحت
 ولادت ابو در شمر قنانه منیری باین طریقی است که ستم
 روزی و شکار قریب سمنگان رفته بود و کوری

سیخ کرده خورده و زخمش ایجا آمد شتر خود خوب
رفته و همدان به وقت چند سواران همگانی که بنجا
آمده بودند شتر رستم بکشد گرفته بودند چون رستم
از خواب بیدار شد پیافای آن سواران سبندگان
رسید چون پادشاه سبندگان خبر مقدم رستم شنید
با استقبال آن باقبال بیرون آمده ملاقاتی نشست
رستم امیر گفت خشن مارا از دوان اینجا آورده اند
اگر بیداری بنهال او و گر نه این حصار و کوه را
باجاک زمین پست گردانم البته پادشاه سبندگان
رستم را همان داشته و جنس عجیب غریب بود
کشاده و دختر خویش را بجای او رستم داده و خوش
پیش رستم کشیده و قتیکه رستم مراجعت کرد آن
دختر حامله بود چون مدت حمل بسر رسیده ماند
آفتاب پسری آمده چون آن پسری بدو رخ رسید
به پهلوانی سر آمد روزگار شد و از او شکاف نبال
پدید کرده کامی ما و من پس رستم و پدر من گیت
چون نسبت و نسب برستم شنید که آنجنی جبع
افراسیاب سید تعلق شد و پهلوان دیبا و از دانه
نامزد سهراب کرده و ولایت ایران فرستاد
چون سهراب بشه سپید رسید و همجنین گودرز را
زنده اسیر ساخته و این خبر چون بر کیکاووس رسید
اندیشید گشته و با رستم مقام لشکر و قبایله لشکرگاه
سهراب فرود آمد هر چند که سهراب از هیچ نشان
رستم برپیده چیزی گفته که هنوز رستم ندیده است
چون در مصاف با رستم ملاقات شد بعلاتی که از نا

شنیده بود و در را شناخته نام بر سپید رستم بنام
تصرف خویش کرد چون میان مرد و پسر گشت
آخر الامر کاکوشی کشیده هر دو پیاده گشته بود
بهر یکدیگر زده سهراب پدر را از زمین برداشته
و در خاک انداخت چون خواست که بکشد رستم بجای خود
از دستش مخلصی داده و بار دیگر رستم بر سهراب
تجاوز شده و پشتش بر زمین آورده و از انفور
بشسته و جگر کاهش زده سهراب گفت هرگاه که
مرگشتی از دست پدرم رستم جان بجای خواهی برد
او خون من از تو خواهد گرفت چون رستم دست
که سهراب پسر او است و مهر که نشان مادر سلیم
کرده بر بازوی پسر یافته آه پروردار جگر کشیده
و جرع و فرغ و ناله و زاری پیش نهاد و خود را بجاک
و خون در زانو انداخت و سهراب از بختی مانی
بملک جاودانی و پیوست ظهیر پشایانی گوید
بهیشت تا شفق رومی چرخ سیاهی - بسان خنجر
رستم ز خون سهراب ست -
سمنب - بالضم هم و سمنب گنده و سمنب کن
سیمب - بایار فارسی سرگشته و نیز نام
که در خراسان و بالادست میشد و قاتل تائب نیز
میگویند که ای شرفنامه و دقتیه هست که حجاب
جل نهضاد و روحه و جود -
سیراب - بایار فارسی بوز که دانی اقله نیز
از آب سیراب شده باشد ترجمه زبان ضد شد و
نیز کشتی که آب داده بود بگویند سیراب شد -

سیدین خفت - نام زن مهراب است الی کمال
که در رود ابد جدا درین رستم بود -
سپیده ست - یعنی خنجر و شوم -

فصل فی الترمی

سوت - شیر -

سوغات - مرغانه -

سولت - بید -

فصل فی العربی

سلاج - طلیسان سبز گویند سیاه چوبی است
که از ایند ساگهو گویند و روایات با او نم نم خنجره
ساج - تعویذ ساده و نیز داروی یعنی برگ
درخت صندل که بندش تریج و کند نیز گویند
و گویند برگ قرنفل است و گویند برگ درختی است
که در چین پوست او است و کنایه از مژده -

ساج - در ونگو -

سراج - چراغ -

فصل فی الفارسی

ساراج - جالبه ریت پرنده که آواز او را با
چهار تار تشبیه کنند و از اشاره کنیز گویند -
سارنج - مرغی است کوچک وضعی -
سپنج - باد و دم فارسی پانزده و غایت و نیز
چراغ بجا بل جم است -

سجن - سنج - شاعر -
سرای سنج - سرای عاریت و دنیا -

سربا و سنج - ای مغرور و متکبر و سر طلب -
سرنج - کبکترین آنکه به بندش چنان میهند
و در علم است که هجای علم گویند -
سفنج - یعنی تخم کیم و سکون دوم کفر زده ناسید
که بشکند برای بیار و در ز فاکو اندکوست
سفنج با جیم تازی نوعی از شراب است که آنرا
تازی مثلث گویند -

سفیداج - با کسر با یه فارسی سپیده -

سکنج - یعنی تخم کیم و دوم کنده و پن -

سنج - بافتن بوزن کسج با معنی وزن کیل است

که از وزن کشیدن ترازو باشد و کسر اول

مقابل دوت و دوازده و مخفف سنج نیز است و

نیز رنگی که صدوان و نقاشان بکار برند و باضم

سین مردم و جتان معنی اخیر از تقیه است -

سینج - تنگی نفس که نافی لسان اشعار و در فضا

سیکود که در لسان اشعار با جیم فارسی صح است

اما درین نسخه که بزکات است نیست و در ادب

درین معنی سنج با جیم فارسی در باب السین مع النون

آورده است و الله اعلم -

سنگه ارج - ابکات فارسی موتون

و او معدوم مرغی است سنگ خوار

تبادیش قطاف گویند -

سنگه تلج - موالید مثلث -

فصل فی الترمی

ساقچ - اندیشه -
سوغ - بزم کیم و فتح و دم شادی -

فصل فی الترکی

سج - نتیجتین اس پر دست -
باب ایچیم الفارسی فضل فی الفارسی

سار و سچ - بر وزن ساکوس نام مقام
وسکن سیدمان -

سپیچ - بایار فارسی ساز و ترتیب چنانچه
امیر خسرو در دست شعر میداد چو نظم نامه پیچ
باقی نگذاشت بهر پیچ -

سسر اچ - بضم خین و سر و سچ با و او فارسی
سر پوشش واک و متران نارسیده که بندش
کوچی ناسند -

سسر اچ - تخت تیار و آن تنجیه باشد که
بر سر آهین بود و بدان زمین ایجا و ندر
استیالت تباریش عنده نماند که افی القینه -

سپیچ - همان سفیج مذکور -
سپیچ - بالفتح لقب و حرفه زدن بر زیر زمین
و گنبد چون خانه کرده -

سپیچ - بالفتح با نون مفتوحه و غار ساکن
یعنی نقش کنایه القینه -

فصل فی الترکی

سپیچ - بالکسر -

باب الحار

فصل فی العزنی

سلاج - اسپ نیک و دونه -

سلاج - میان سر با و کشادگی -

سلاج - آن صید که از دست رهت در آید -

سبوح - صفت عذای قعالی یعنی
منزه از هر عیب -

سسطیح - نام قلعه از خیمه نام کانهن -

سپیچ - بیشتر از قمار که او را پیچ فسیب نام -

سلاج - بلکه سلاج که بران جنگ کنند -

سصح - جو اخرد -

فصل فی الفارسی

سبک و ح - اکات ساکن یعنی طریق -

سلیج - باسین مفتوح و بایار فارسی سلاح کذا

فی القینه اقول و نهل این لغت تازی است

فارسیان برنگونه استعمال کرده اند و با ابال

یا کرده و زیر آید کسر و زبان ایشان ثقیل است -

سهر روح - یعنی سهو الیه -

باب الحار

فصل فی العزنی

سارح - پشت -

سلاج - پوست برکنده -

سپیچ - بالفتح مع التشدید و دست خواب کننده

سلاج - سوراخ گوش -

فصل فی الفارسی

سپیچ - بالکسر و بایار فارسی چهره است چو

ستون و قامت مردم و دست بقدر -

سخ - بالضم خوش کذا فی شرفنامه -

سرخ - بوزن قناریل این جهان -

سرخ - بوزن سرخا که بکسر نیز آمده است چون

که بدان بام خانه پوشند و سر بپایه و ن عمارت بود

سران سرخ - که بیان حله عرش ملائکه مقرب کذا

فی اصطلاح اشعار و در قدیمه اینجا شک و دود

برنگه نمونی از ترکیب نیز و اقول درین کیصبت

مصفا چنانچه گوی ع سران دلی و دربار آید

یعنی اشرفان اهل آل و اند آغا و اینجا هم یعنی سران

اهل چرخ و اهل روح ملائکه اند و سرایشان که بیان کنند

سلطان خرمخ - آفتاب -

سنگلاخ - زمین سنگستان -

سوخ - نام شهر است کذا فی شرفنامه -

سیخ - بالکسر معروف -

باب الادل فصل فی العزنی

ساعده - ساق دست ای بازوی مردم و

پروبال مرغان و در اصطلاح ساکنان عبارت

از محض قدرت باشد -

سعد و فعتین موسی بن یقال لبسولا کیدا

لاذو شعور لا ذو شعور لا ذو شعور فی کذا فی التاج

و فی الصلح السعد بالتشدید خلق اشعر کالاساد

و لم تبید و بالکسر الذنب و له ایه و هو سداب

و ایه فی المصوبه و بالتحریک القابل من الشعر

ولا سبد ولا لبد محمد کنان ای لا قلیل لا کثیر

و کسر و العات و ثوب سید به الحوض لئلا تیکد

و در فارسی بمعنی ظرف متصل یعنی چیزی که در آن

غله و اسباب و قماش کنند -

سد - کوه کذا فی التاج و سدره حجاب -

سد و فعتین و سدا و الفتح و گفتار است

شدن و حق شدن -

سدید - دوست دارد و درست و راست

سدره - همیشه -

سدر - نام درختی است -

سعد - یک مد بخش و نام مدی عاشق است

و سعد بنجیم عشر سعد بلع و سعد مسعود و سعد

و سعد فاح و بابه الاربعه منازل من القمر و سعد

و سعد الملك سعد البهام و سعد الهمام و سعد الکلیج

و سعد طر و ده بسته کیست من منازل القمر و

و کل منها که بیان مینما فی النظر نحو ذراع -

سعا و نام زن کتب -

سعید - نیکیخت

سوا و - میانه دل سیاهی و شخص مردم غیر آن

سید - هنر -

فصل فی الفارسی

سا بو و - سخی که در بازو یا سپا او نیزند و نیز

سا و عمرو - یعنی نادان -

سازمند - بازار موقوف یعنی ساخته -

ساکجور و - بالام موقوف و داو سعد و کعبی

کنه و دیرینه -

سازنده رو و - نام سازیت مثل باب -
 سایه خورشید - ای حمایت خورشید -
 سپرد - بختین و بادوم فارسی نمی سپرد
 و در ادوات و شرفنامه یعنی گوشه نشین قناعت
 و تحمل و فروتنی در راه سلوک -
 سبقت برو - یعنی فرو رفت -
 سپند - دانه سوختنی معروف نام کوبتی
 و ساندز -
 سپید - با لکس باضم با دو م فارسی شک سپید
 سپید - ضد سیاه و نام دیو بی که رستم
 باز درفش کشته و نیز نام دژی است -
 سپید مرو - با لکس با دو م و سوم فارسی
 و چهارم موقوف و پنجم مفتوح نام دژی است
 که بندش سینه نامند -
 ستاوند - با لکس صفت بلند -
 ستو و - با لکس ستایش و درو کذافی
 زفاگو یا وزیر ماضی ستودن -
 سجد - بختین سر می سخت نازک کسی که سازند
 گویند سجده شده و سجده گویند و زری سجایه
 یعنی نیک سر میشو و یعنی بشین عجمه میگویند
 کذافی زفاگو یا -
 سراسر جاوید - یعنی بهشت آن جهان
 سراسر محمود - یعنی مقام محمود که خدای تعالی
 برای حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم و حد
 کرده است که تمام ملکات و تمام محمودا -

سراو - بالفتح صواب ضد خطا -
 سر آمد - یعنی بزرگ شد -
 سر اندر و رو - یعنی سر بشید کذافی ^{صطلاح}
 و در قنیه نوشته است نهان ازین بیم و گناه از سر
 در گریبان فرو بردن و متفکر و توجیه شدن یعنی
 سر در گریبان فرو برد و توجیه و متفکر فرو ماند -
 سر بر آورد - ای خروج کرد و باغی شد -
 سر بر کرد - باغی شد و سر بالای کرد -
 سر برد - غنواگی و بایست کار و آنچه بدان و بر کار گذراند
 سر بگردید - ای فکر کرد -
 سر تو وارو - یعنی تال و در و قیل محبت و مازقت تو و
 سر ت سبز باد - یعنی عمرت دراز باد -
 سرخ بید - با لکس با سوم موقوف و پنجم فارسی
 یک از هفتده بید -
 سرخ مرو - با لکس با سوم موقوف سبزی لعل
 و در زفاگو یا نوشته گیاهی است که برگش برگ
 استان افر و ماند و ساق آن سرخ و جوش آید بود
 سرو معروف و کامل کذافی القینه -
 سرو باد - ای دم سرو و آه سرو کذافی ^{صطلاح}
 و در قنیه است با سوم موقوف ای دم نو میدی
 اقول یعنی میرا نیز آید -
 سرو شد - با سوم موقوف و شرفنامه یعنی مرد
 سرند - کبریا و قیل بالفتح همان سا بود یعنی
 سخت و نیز آن گیاه که همواره در آب روید و سبزی
 سوال گویند و نام فنی چیست از فنون کشی گیران

آن است که گشتی گیرایی خود را با منی گیرد
بند کند و او را بنده دارد و آنرا بعرنی شغوب
خوانند و بمعنی ریمانی باشد که یک سر آنرا حلقه
کنند و در زیر خاک پنهان سازند و سر دیگر آنرا
گرفته در کین نبینند تا آدمی یا جانوری که پا
در آن میان نهد آن شخص سوخته شود و او را بگویند
سر واد - بالفتح شعر نظم -

سر واد و سر واد سر واد سر واد سر واد سر واد
سر واد یعنی شعر و نظم بر زبان عجم گدافی اهلینه -

سر واد مع النون ریمانی که در باز یا بیا وین
سر واد بالفتح مع الیا خانه غول که گویند و آن
باشد بگر که در آبها ایستاده بهوش بر آید که طفلان
جانی آویزند و بر آن شسته و در آب آید و روند -

سری که از تو به چید یعنی سری که مطیع تو باشد
سغبه او باشد آبی قشقه او باشد گدافی
فی الاصطلاح و در قنیه شایر قشقه است که

از روی و شوق او باشد شش اول و در اصطلاح
مقدار به نام ولایتی است که از بهشت به دنیا و میان آن
قریب است و قند است گفته اند و دنیا اربعه است
مستقر و بالفتح همان گدافی که مذکور که بعضی قطا خوانند

سفید - بوزن و معنی سفید است که تقیض سبزه
باشد و بعضی بهیض خوانند و کنایه از ظاهراً هم
هست چه هرگاه گویند سفید شد و از آن گدافی
که ظاهر شد و نمایان گردید و سفید نشد ای پند
گدافی الاصطلاح -

سمن نرو - نام کلیت کبوی لطیف دارد
سگ وفا کرد - ای سگ صفا کین
سکندر می خورد - چون اسپ کسی در شیر از
بستر آید گویند پیش سکندر می خورد -

سمر قند - بفتح قین نام شهری در نهایت شهرت
بنام کرده سکندر و در تاریخ طبری مرقوم است که
در اصل سمر کند بود و چه سمر نام پادشاهی است بانی آن
و کند ترکان شهر داده را نامند -

سمند - بفتح سین سیمون نیز را گویند یا بفتح تار او
و این لون در ستور مشهور است -

سجی - کبکرم و سوسوم میوه است سبز نام کنایه
در نهایت سردی کنون در دیو و خشک گرداند

تباریش غناب خوانند -
سند - با کسر همان اثر افتاده که از کوش بر زبان

تباریش لقیط خوانند و نیز نام رودی است مشهور
که در سرحد خراسان و هندوستان است

سند باد و یکسوم و سوم و قوت چهارم نام است
سنگ نوازو - ای بشکند -

سوسومند - باضم با سوم و قوت شش گدافی
درین تعریف شیر گدافی است چنانچه در فرهنگ
نوشته است سوسومند باب فارسی شیر گدافی است
که هندیش و دودهی گویند -

سوسن آزاد کلیت موش که سفید باد و زبان
سم بعد - یعنی طول و عرض عمق -

سهم و و یعنی چنگ رباب بر بط و نیز ستاره

و نام سازیت که در دست تارست -

سمه فرزند و سمه مو الید - یعنی حیوانی و نباتی و جادوی یعنی کانی
سیا و شما با و و سیا و ش گر و - نام
شتریت بقوان زمین آبادان کرده سیاوش
بن کیکاوس -

سیا و سپید - یعنی روز و شب و روم و ر
و خیر و شر کدانی شرفنامه در اصطلاح الشعرا
به معنی روزگار و کل خلافت -

سیمه و روزینه وارو - یعنی شادی و غم
سیلاب کدنا نیکه سیلاب بریده باشد -
سیلاب شتر - ببار به بوقت یعنی ناپید
و اگر بخت و فقره آب گشت

باب الدال

فصل فی العرفی

سمید - نان سپید -

باب الراء

فصل فی العرفی

ساحر - جاد و کار عالم نیز -

ساطور - کار و بزرگ گوشت بر -

سایر - باقی

سحق - با کسر رده و با فتح پوشیدن چیز

ستار - با تشدید پرده و با پرده پوش

و در لسان اشعار میگوید ستار بوزن غفار

زمینی که در آب تنگ بود و کشتی را بگیرد -

سحر - انجمن بدین بوزن کمر پیش به معنی آخر
و کسر اول و سکون دوم جادویی و کار باغیات
نازک و بارک و بفتح اول و سکون دوم نیز
بضم تین مثل و غیر آن -

سدر - با کسر و حنت کنار و سدره یک خشت
که در آن مقام جبرئیل است -

سحر - با کسر اول و زکریا کج و فرج زنی نکو تر
جای دره اوی و نیز گفته میشد و سحر و سحر
و نیز آنچه دایه بر دهنش مال گوید و خط که
بر کف دست و پیشانی باشد -

سحر - تحت کدانی التاج و در لسان الشعرا
نیکو است سرریوزن طمیر قدس الله که نادان
کمان بستم گویند و کافران قوس قزح خوانند
و قزح نام دیو است -

سطر - خط و فی التاج نصف من الشی کا لکنا

و الشجر و غیره و الخط و الکتابه و یحجر فی الکمل

سحر - با کسر نزع قال فی التاج الذی یقوم علیه

سحر - بفتح کیم و سوم گیا هیست مثل زهره

که بعد فیان هنگام نیش با نان نیش و تاج است

پیش باده کوئی قبل سحر نیت و اسقری لاشاط و الکدر

سحر - آتش فرزندان نام و در که چهارم و قزح از جلال

سحر - بضم اول و ثانی و سکون را بمعنی سخول

که غار پست بزرگ باشد اقول این لغت سفر

با غنیمت و بقیعین خوانی شده است

سفر - معروف و سپیدی و زود با کسر و ثانی

سفر بیاض و مرو نیک و دانا و رسول و
قال فی الصلح السفیر ما سقط من قی الشجر
و رجل سله الی سفر

سفر و فوج ششم

سکار بالضم و التثنی لشکر و دقینه است سکر
طبرزد صنوع است و بسکون کامن سستی
سهر بفتح تین حدیث شب شبی که در آن قمر
و در صلح بمعنی افسانه است

سمسار با کسر بیاض و دلال که در بار کال
قیمت کند و بفروشد کذا فی القنیه و بیاض
السمسار است و مرو و بزرگ و دانا بکارها و در
اجال حسینی ست سمار دلال

سمور معروف بمعنی جسته از پوستینها که
و صدر پوشندش

سفر با کسر و انعم و ست و بخین و در
قنیه است امر شهری از ولایت بلخ و آن شهر
ست و انعم و با کسر التثنی لشکر و بیاض

سلاح جنگ که از دوال با فندماند زره و سیاه
جمع السور ایضا نیس کل قبایه جمع الذکر و القور

سور ساره کذا فی التاج و در ادوات بستن
عربی و معانی خفته است و در شرفنامه بستن
شاهی و دیوار حصار است

سیر روان شدن و نیز دوال

مختل فی الفارسی
سابقه سال یعنی سر لشکر و مقدمه امیر کاروان

کذا فی شرفنامه و قیل حضرت رسالت صلی الله علیه
ساجور گردون بند

سک سازگار از و مانند ووافق و نیز سکن
خداونداید چنانچه لفظ کار با کاف فارسی هم
شماره شمرند و میگویند و جانورست که آن را
شاکر گویند و از او را از باب چارتر و کینه
سما و جوار باز و موقوف موافق مزاج کذا
فی شرفنامه و قول این محال معنی ستلای معنی
ترکیب مانند سازست

سما و ر باز و موقوف ساختگی و معنی ترکیب
خداوند سازست

سما سر بوزن لانر کلک معنی فی نامه
و نیز سما سر بوزن داور جهان ساج مذکور کذا فی
لسان الشعراء و الادوات

سما خر سیاه و آوند شراب

سالا پیشتر و قافله و سر لشکر و مترقوم
و ز فایگو یا بمعنی کهن نیز آمده است

سایان چشم آسمان

سایه میرو و آنکه همیشه در آسودگی بوده باشد
و نیز بار رستی است که ناخوش کرده می خوردند
و آن دو نوع است یکی باغبانان و در شکارچیان
و آن باو کین است و دوم در خانه بامی بویند

و این لطیف و مفید است هندش ترمی مانند
سایه قشور اسی سایه درخت

سپار بالضم دوم فارسی کی از ادوات

بزرگاری که زمین را بدان شیار کنند. هندش
بجای آن مند و امر سپردن و فاعل آن و باضم
و الکسر صرح انگور مال -

سپهر - با کسر با دوم فارسی معروض که آنرا
تبارخی خن گویند و نیز سه پر -

سجده بلور - ستاره -

سجده وار - باضم و اگر به بتد -

سبکچر - با چهارم فارسی مفتوح تیز پر -

سبکچتر - آبی شتاب تر -

سبکسار - یعنی بقرار و نشا بکار و نیز سبک

بمعنی سبک شونده و نجر آید -

سپید یا - با کسر با دوم فارسی و چهارم

موقوف نام سپهر شتاب ایران زمین که

بهمن شاه سپهر بوده و او را و تین تن بود

آخر الامر بهت رستم کشته گشت -

سپه دار - باضم و الکسر با دوم فارسی

خداوند لشکر بنو و لشکر بنده الهی گردیدند

سپهر - با کسر با دوم فارسی آسمان -

سپهر اشیر - با دوم فارسی کرده آتش و قبل

فلک خورشید -

سیاه سالار - یعنی سر لشکر -

سپید وار - با کسر با دوم و سوم فارسی نام

یکی از آن پنج درخت که بارندازند -

سپید پر سیا دوم فارسی که تبارش بق خوانند

و در تاج انسانی معنی سپید پر شنبه است که

فی القیله المانحه که نزد کاتب است در آن معنی
بقی شنبه سپید نوشته است -

سپید خا - با دوم و سوم فارسی و چهارم موقوف

نام دار و نیست که نسبت او در کوهها و مرغزارها

تبارایش شود که البیضا خوانند که فی طبقات

سپید گار - با دوم و سوم و پنجم فارسی بفصل

چهارم موقوف یعنی صامع و میگوید و بیکه کار -

ستار - با کسر نام سازی که ستاره نیز گویند

ستم مری - ای پرونده ستم یعنی ظالم -

ستم گار - با کاف فارسی یعنی ظالم -

سعدور - با دو فارسی است چار و ای دیگر -

سعتیر - با کسر با دو فارسی شش و نیم درم

کذا فی الادوات و در لسان الشعر است سعتیر

بوزن کبیر سیر که بدان وزن کنند ازین معلوم

میشود که سیر مختصر سعتیر است و کارکنان که جمیع این

استاری آند این هم دلیل برین است لیکن بزرگ

شبه است زیرا که تیر یا یا تاری است -

سعتیره گار - با کاف فارسی سعتیرش کننده

تباریش عنید گویند -

سخن بکر - یعنی سخنی که کسی گفته باشد و بی

برده باشد خواه نظامی و فماید سخن گفتن

بکریان مضمون است و نه هر کس نه ای سخن

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سخن بکر - یعنی سخن بی لطافت -

سدر بر - بافتح قصر است نزو یک خورنق که اول
 سدر - بافتح معروضه و نیز یعنی خیال
 آید کذا فی شعر فنامه و در قفیه مذکور است سدر قوت
 گویند سر آن ندارد یعنی زور آن ندارد و بزرگ را گویند
 سر گرو یعنی سر و باضم گفته که از یسایان سر سار نیز
 و معنی میل و خواست هم آمده و معنی بالا باشد که
 بحر فی فوق خوانند چنانکه گویند بر سر دیواری نشسته
 بر بالای دیو بر سر کوه یعنی بر بالای کوه و بر سر
 راه یعنی بر بالای راه -
 سر اسر - ای انا اول تا آخر و ازین متر آن
 و مشرق و مغرب -
 سر ای سرور یعنی بهشت
 سر بار - یعنی زیادتى بار که بالا است و بگاو و غیره
 سر بسر - ای از یک سر تا سر دوم و نیز معنی
 سر خر - یعنی اول و کثرت فی معروضه است بحر فی
 اسلحاهم و میگویند و کنایه از مردم چپا -
 سرخ سوار - کنایه از جنگ -
 سرخ شبان - پیروان نام حضرت موسی علیه السلام
 سر خوار - دلی و بنی شاعر و صاحب -
 سرخ سر - باخار و قوت ندرت مانند خنجر خاک
 آنرا و یک نیز گویند تبارش حمزه خوانند -
 سر خویش گیر - یعنی خیال خویش گیر -
 سر و ار - بافتح پادشاه و خداوند و سر غم -
 سر دور - سر کرده جاسوسانی که احوال امر
 بیادشان نمودیند و در فاگو یا است سر دورتر

سر و سر - با اول موقوف و بیا در فارسی مینی که
 خاصیت سر دارد و کذا فی القفیه -
 سر شکشور - یعنی اشک غمزدگان
 سر شیر - بافتح یعنی کفک شیر که بوقت
 و و شیدن بالا آید و در شعر گویندش ملائی نامند -
 سر شمار - آنکه حاکم شارر عایا گویند و از هر یک
 چیزی ستاند یا آنکه شمار اهل صلاح و تقوی نماید
 ایشان احسانی نماید -
 سر عشر - بافتح یعنی کلک که در مصاحف بر
 برده آیت نقش کنند و در مصطلح اهل ملک
 چنانچه در پنج آیت مصطلح است کذا فی الموطأ
 و در قفیه است بدانکه دین ترکیب لفظ سر زاید
 یا اهل ستانید و را بر عشر است یکی آنکه لفظ سر
 اول آیت ده مراد است دوم از قبیل ذکر محل
 ارادت حال است ازین رو که سر عشر ذکر کند
 و ده آیه مراد میدارد و این مثل خری لیس است
 سوم آنکه لفظ سر ملامت و تحمید است معنی ندارد
 بلکه از سر عشر جان عظمه مطلق است لفظ سر هم لفظها
 اقول در تقریر سوم نظر است زیرا که سر عشر مثل
 عشر نیست بلکه از قبیل ذکر مبرز و اراش کلی
 چنانچه میگویند سر فلان سلامت می باید یعنی
 ذات فلان اما در بیت خاقانی معنی اول است
 بلکه جان معنی متعین است تا مل تفرق جانت که
 منفی حقیقی تواند و ابل مجاز بنا شد و بدانکه در
 دیار ما که در مصاحف عین میکنند و آنرا کوع

میگویند آن هجده علامت عشرت است در اصل
 لیکن این زمان ضبط شده است و آنکه می گویند
 رکوع وضع امام شافعی است و امام شافعی را وزن
 یاد نمود بعد از مقدار یکسان سیاره روز مطلق کرده
 و شب و تراویح بخواند و آنجا که رکوع میکند
 علامت آن عین کرده اند و آنجا که تراویح مرتب
 کرده بی علامت سیاره کرده و آنجا که تراویح
 و آنجا که تراویح مرتب شده اند این علامت است چه اگر
 علامت رکوع می بودی بایستی که سیاره
 بیست رکوع می بودی و همچنین نیست بلکه عین
 علامت عشرت و این سیاره از آن بیست بلکه
 و نمیکند نصف را جمع کرده اند و نشانی جزو مرتب شده
 و تا خوان و در هر جزوی علامت که بوند و بشکند
 نوشتند اما در مصاحف که بالاست بشکند
 یعنی نویسد عین الخیر الاول و الخیر الثاني در
 اگر آن می نویسد و اگر این سیاره از خواندن
 امام شافعی میشد و در هر سیاره اتر اربع الاول
 و تراویح شافعی و چهاردهم سیاره ربایود و از این
 نمیشد زیرا که در این است که قراته تمام
 بر سوره کند یا وجود سوره حجر حرا تبارک و تعالی
 ربایود کرد و این هم نیست که هر سیاره بر اربع
 سرفانی بکار آب در - اسی در شراب درون
 سکندر - همان اسکندر -
 سکندر - بالفتح با هر دو کاف فارسی می گویند
 که سندی سوره و مجاور نامند بعضی گویند که

کیا هست که تباری عنب العلقه اندیش
 بعضی است که گویند که تباری ز فاکه یا -
 سگت بهار - اسی پیشانی نو بهار و شگوف
 سلیح دار - با کسر مختصر سلاح دار -
 سلیحشور - با کسر با و فارسی مستعد ساخته
 و سلیمت نیز پیاده سلاح درست -
 سلطان سپهر - خدای تعالی -
 سلطان سپهر - آفتاب -
 ساغر - نام پهلجوق شاه که پادشاه شیراز بود
 سکاگر - سبک کش غار ان و کبی ایران -
 سحر - اسی هم است -
 سحر - بالفتح با ثانی آتش و مفتوح ماده بار -
 سمنار - با کسر نام کبک که بنا قصر نورق بود
 تبارش سنار گویند -
 سمنبر - آنکه کنارش چون گل سمن بود -
 سمن - بوزن قلندر و سمن و بوزن سمنشور
 و سمن - بالفتح و ال و کسر آن موشی است که در آن گدازد
 پدید آید و آتش آنرا نسوزد و چون از آتش بیرون
 آید بید و از پوست آن روان میزند و چون
 یکبار شود در آتش اندازند تا نیم بسوزد و بزرگ
 اصل باز گردد و قیل مرغیت -
 سنا - بالفتح آن آب که گشتی در آن نرود و
 رود آبی که تنگ بود و گشتی را بگیرد -
 سمنبل - یعنی زلف شاهان خود نو بهار و
 سمنبل - بالفتح و ال و کسر آن زلف خوبان چه خوش آن -

سفینه زر - انکشت دان
 سنجار - بالفتح نام قلعه سنجار و نیز نام کوهی است
 سجد و موصول -
 سنج - بفتح کیم و سوم نام بادشاه و پسران
 که وارث ملک شاه بود -
 سنگ - بضم کیم و سوم پند است درنده که
 بدان شکار کنند -
 سنگ خوار - باکاف فارسی موقوف و از بخار
 حصه از جانور پرنده بتاراش قطعه خوانند و خوردند
 سنگسار - باکاف موقوف یعنی بسنگ زدن
 اصل قصاص آنکه بتارایش جمع خوانند -
 سنگ مروار - با سوم فارسی و باضافت آنکه
 بهندش که با مانند نرم سپید بوده قلیح و سنگ
 سنگور - بالفتح باکاف فارسی با دریس
 دوک و نیز نام غنیت -
 سوار - بوزن خوا و معروف یعنی راکب -
 سوسمار - با فتح با سوم موقوف جانوری آبی
 و در شکم نیز بوزن یکش گوید با واد فارسی نامند
 سوسمار - با فتح وانه تیر -
 سوادوار - با و دوم فارسی و سوم موقوف و با
 یعنی نام زرد و تمکین -
 سهر - بکسر اول بسکوشانی گمان میگویند
 سه گوهر - حیوانی و نباتی و جواهری -
 سیور - بایا فارسی قضیه الیث همان
 کدانی بقضیه منقول از سان الشعر او قیل

سیور بایا فارسی قضیه ملک بهار مشهور است -
 سیور - بایا فارسی ضد گرسنه و نیز وزن است
 معین و آن شش و نیم درم سنگ است در
 زمین بالاست و در بلاد ماوراء نهند و در درم
 و نام شش است کدانی زفا لگویا و بایا تاز سه
 گیاره است که بوی زشت دارد و بتاراش نوم
 سیسینبر - بکسر کم و فتح دوم گیاره است نهند
 بودند وافع زهر که در بوی خوش دارد و نیز گلی
 که بگوش نهند یعنی اخیر از زفا نام است
 سیغیغی - بالفتح جامه است سیاه ابریشمی -
 سیمنج انشین - پر - آفتاب -
 سیم کاورس و از ستارگان آفتاب -
 سیسار - جانور است در آب که تنگ
 گویندش کدانی زفا لگویا -
 سیم گار - باکاف فارسی در کردار و فاسق -

باب الزوار الکمانی

فصل فی العزنی

سکندر - بالفتح و ثمنه که و ثمنی سخت نماید
 سینیر - با کسر نام دهی است بکاف فارس
 احمد بن عمر بن عبدالاکبر الیمینی المقرنی
 و علی بن المعلی المحدث از آنجا است -

فصل فی الفارسی

ساز - شکل و مانند و قطع و مقدار و آنچه میرسد
 مثل راجع بر بط و چنانچه و امثال آن کدانی
 شرف نامه و نیز امر ساختن -

ساز نوروز - نام کنه است -
سیر - صفتین باد و م فارسی آن را بهشت
در معده که باوه سود است عرطال بهشتی باشد
سیر - سیر - نام نوایی است و کنه -

سبک خیر - ای شتاب خیر -
سینر - با کسر ایا فارسی سرتیر و سرتیر -
یعنی سینه شام است و سینه بن و معنی سینه و سینه
سراغرازی یعنی گردن شکن کذا فی الملتقط
اما معنی ترکیب سر بلند است و نیز متکبر و کبر
سراغرازی - منایل که بالای سحر باشند
زرد و زری هم باشد کذا فی الملتقط و نیز مقنعه
رو پاکی را گویند که زنان بر سر اندازند و یکبار
سر خود را از سستی و نخوت به جانب حرکت دهد
و خزانان خدایان بر او و دوزخ و جلدنیا کب
و او سر انداختن و فاعل آن -

سهر - بالفتح مرده و نارستان و نیزه گویند
و مرده و نیزه و نیزه -

سهر - یعنی جوان کذا فی الملتقط شرفنا
و در به طالع کنایه از اهل بیت و پادشاهی است
سهر و ناز - یعنی آن سر و کشاخهاش متاثر شده
باشد کذا فی الملتقط لیکن از شیخ محمد غفره
ساعت که سر و ناز آن سر و را گویند که نوبه بود
و چون بچته شود صند بر گویند -

سهر میرا فرار - آن حصار که در تخت و
جام کجی است -

سهر باز - زن شوخ که آلت جرمی بخورد و در بند
و باز زن دیگر بطریق مردان مجامعت کند اهل هند
پیشی گویند و عوام الناس هند بغلط سهر باز خوانند
سنگان آرزو - یعنی حصان -

سکر - نام دیهی است که نیزه افروخته انجامد
سکینر - بایار فارسی بر جبهه -

سشتر - بضم کیم و کسر دوم سیاه دانه -
سنگ انداز - یعنی شراب خوار و متوثر و بی ثبات
و شرابی که در آخرین هفته ماه شعبان بنوشند
و امر سنگ انداختن -

سوز - با و او فارسی سوزش و سوزنده و
امر سوزختن و معنی درود مهر نر آید -

سینر - با کسر و قیل بایار فارسی تیزای صند کند
سینه غر - سودانی -

فصل فی التری

سهر - سخن -

سیر - کبیر ترین بی -

باب السین فصل فی العربی

ساروس - ششم -

سالتس - نگاهبان و در تاج معنی سوار است -

سارس - بالضم شش یک -

سندس - دیبای تنگ -

سوس - بالضم اصل و طبیعت و بهر چه پخته
چوب نام خوار و نیزه گاه خشک مثل سست سنگ
و در شرفنامه معنی درختی است و در زفا گاه است

یعنی سوسمار و گیاهی که بهند و فی لمخی و ماهی گوشت
سیاه الناس - اسی حضرت رسالت پناه
محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم

فصل فی الفارسی

سایپوس - بوزن سالوس بدل کذا فی
سالوس نام و بگ و دروغ و فریب فریبند
و چرب زبان
سالار و هفت خروار کوس - آفتاب کذا فی القنی
سایوس - آن منبه آگنده که هنگام جنگ ان
سلاح سازند و نیز آنچه در و پنجه نمند کذا فی الاداء
سیاس - بدین قیاس منت و به تمام
بغیر همین نمی آید کذا فی لسان الشعراء و در شرفنا
یعنی لشکر و حمزیر است -
سبز خنک منجوس - زمانه -

سپیس - بالکسر با دو م فارسی پس و پستر
سپوس - بالفتح با و فارسی پس و پست غلکه
هنگام مجتنب و کو فتن بدر آید عرب را آنجا که گویند
سدر کمیس - بالفتح و با یار فارسی آن مکان
که در ایام بر شگال در آسمان پیدا آید -
سپایس - بالفتح و با سوم فارسی گرز که بدین
جنگ کنند و قیل باشین قرشت -
مخس - بفتح تخمین نام شهری و خراسان
سپیس - مر و عنین که از بوزان جاب نشود
و نیز که با دو و آهستن نده اند کرد -
سپلیس نام شهری آباوان که در و واقعه

سندروس - بضم کیم و چارم همان اصل سوس
کذا فی طبقات الاشیاء و قیل سندروس بضم
با سوم موقوف جوی که از ان روغن کجای کشند
و نیز یعنی سرخ استعمال کنند و قیل مسرت که در عین
کذا فی شرفنامه و در طب طبقات الاشیاء مذکور است
که سندروس بدو نوع است یکی آگاهی چون پیش آتش
داشته شود جرم او گداخته گردد و بدو نوع دوم است
که پیش آتش گداخته نشود این نوع با باشد کذا
فی القنی اما دیغت اصل السوس گفته است و
سولیس بالفتح نا آگاهی که بازیش غفلت خود
سپیس - اسفند و در زفا نگه یا سپوس
نیز که رست چنانچه گذشت

باب السین

فصل فی الفارسی

ساعات روز و شب و ریش - اسی
بسیست و چار تار در جنگ کذا فی الاصل طلاح
ساکان عرش - اهل سلوک
سایه پوش - یعنی سایه بان
سپیش با دو م فارسی دانی
سپیش - با زاویه قوت فلک نیز به نزار
سپیش - بضم سین و با دو م فارسی معرف
و آن دو نوع است سیاه و سپید و در نسخه مر ج
که بخط خراسان است بفتح سین مر قوم است -
سپیش - بالکسر با دو م فارسی یعنی سرکش
و شکرش -

سپیش

سپیش

ستایش - بالکسر عامی نیک ستودن آفرین
 سرپایش - بالفتح با سوم فارسی یکی از اسلحه
 سرگران - یعنی گروهی که در جنگ
 سرخوش - یعنی حصه و نصیب
 سرخوش - بالفتح با و فارسی شویابی که در
 اول جوش کشند و آنرا سر و یک هم نامند
 سر و قهر آفرینش - یعنی حضرت رسالت پنا
 محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم
 سرخوش - ملائت عتاب بخش کذا فی زفا گویا
 زین ستیش سر را کسی باززدن
 سرش - یعنی دهنی کذا فی الفخری
 سرش - بکسر کیم و سوم زرد آلودی مشک
 سرکش - یعنی بیقرانی مکن
 سرکش - اسی روشن کنند و بنیانی و بنابر
 سر و ش - اینهم با و افتا یعنی بیخ و بن و شسته کذا
 سریش - بالفتح و بایر فارسی پیریت کبدان
 کمان و پیچند اما اینجا از آن می شود از آن هر کانی
 را که بهت میکنند اگر چه آب باشد هیچ زیان ندارد
 سفینه گوش - بنده و منی ترکیب گوشیار
 سگایش - بالکسر با کاف فارسی اندیشه مندی
 سنگ آتش - آتش که چون آهن بازنند آتش از او
 سو او لوح بنیش - مرکب چشم
 سویش - بالضم ریزه آهن و جز آن
 سیاه و ش سیاه و ش سیاه و ش سیاه
 بالکسر هم سپر کپاوس که برسم او را پر و دره بوز

و کیفیت این در شرفنامه شرح است و در او است
 میگه و سیاه میش اسم سپر کپاوس که بجز دولت
 برستم سپر ده تا پر و دره بعد کپاوس باز آورده سودا به
 که زن پدرش بود عاشق او شد که کپاوس خواست
 که سیاه و ش را با آتش عذاب کند سیاه و ش که بخت
 با افراسیاب پناهی و دختر او خواست آخر اکرامت
 افراسیاب گشته شد و زین سیاه و ش بالکسر با و افتا
 نوعی از پرند که دانی القنیه و از زفا گویا معلوم
 میشد که سرخاب گونید زیر اینچه لذت شهر کبابی
 گفته بر سیا و شان
 سیاه گوش - سیاه گوش - با اول موقوف و
 کاف فارسی بر و فارسی جانور است که سر
 که سلطانان ملوکان بدان شکار خویش کنند
 سیرش - بوزن میلش دهنی و در بعضی نسخ
 بار آمده است کذا فی لسان شعر اینها گشت
 سیر کش - با هم موقوف با هم منتفع مشرق اقبال و بوز

فصل فی العزلی

سبا باط - تنه پهن که متصل شود میان جابط کذا
 فی التاج و در زفا گویا پوشش که زیر او راه گذشت
 سبط - بالکسر قوم موسی و بالفتح رهت قدر
 سخط - بفتح تین خشم گرفتن
 سقط - بفتح تین خطای کتابت و حساب
 بکسر کم و فتح دوم خطای قول و فعل و در شرفنامه
 سخط بفتح تین خطای قول و فعل و بفتح سر و شرفنامه

که ایمان شایسته است و وجود خارجی ندارد و مجرد
تصور است تا دیده در عالم و اگر کسی را خیال
تحقیق بیرون باشد منقلب از این جهان

فصل فی الترمی

سایخ - زرد -
سایخ - بوشیار -
سایخ - بویا -
سایخ - اسپ و روه -
سایخ - سواد -
سایخ - بهاس -

باب الفام

فصل فی العزنی

ساق - شاخ شاخ پیدایش بر گردن
ساق - خداوند شمشیر -
ساق - کلام روی -
ساق - آسمان خانه -
ساق - گذشت گمان و زهر -

فصل فی الفاسی

ساق - یعنی بقیل بالضم و کلامه ای که
ساق بود که ذاتی شرف نام و ابدات یعنی خایه
گدوست و لقی است و سرفه بحدت با -
ساق - به زبان تعلیق طایفه است و خوانند
نزدیک که از آن روغن تلخ میکشند و آن لعل
زرد بود و زرد ابل هند سرفه گویند و لعل
نورجی نامند -

ساق - یعنی بقیل بالضم و کلامه ای که
ساق بود که ذاتی شرف نام و ابدات یعنی خایه
گدوست و لقی است و سرفه بحدت با -
ساق - به زبان تعلیق طایفه است و خوانند
نزدیک که از آن روغن تلخ میکشند و آن لعل
زرد بود و زرد ابل هند سرفه گویند و لعل
نورجی نامند -

باب القاف

فصل فی العزنی

ساق - یعنی بالان تالاف و تالاف و تالاف
ساق - آنچه در میان کندن و پاره کردن
گرد و بند چون استاختن تیر انداختن و نیز آنچه
پیش استاد درس خوانند -

ساق - کلمه یک و بند با و الفقه کلمه یک و
ساق - یعنی بقیل بالضم و کلامه ای که
ساق بود که ذاتی شرف نام و ابدات یعنی خایه
گدوست و لقی است و سرفه بحدت با -
ساق - به زبان تعلیق طایفه است و خوانند
نزدیک که از آن روغن تلخ میکشند و آن لعل
زرد بود و زرد ابل هند سرفه گویند و لعل
نورجی نامند -

ساق - یعنی بقیل بالضم و کلامه ای که
ساق بود که ذاتی شرف نام و ابدات یعنی خایه
گدوست و لقی است و سرفه بحدت با -
ساق - به زبان تعلیق طایفه است و خوانند
نزدیک که از آن روغن تلخ میکشند و آن لعل
زرد بود و زرد ابل هند سرفه گویند و لعل
نورجی نامند -

فصل فی الفارسی

سالتس خجیرواق - یعنی مرتج -
سلبوق و شلبوق - نام پادشاهی تورات
سلبوقیان گویند -

شجوق و شجوق - کلاه با بالضم و قیل بالفتح
که مبدو بالضم علم و وزن قبا و بر علم و سالتس
آن علم و بر علم که کویت سومین پادشاه است -

فصل فی التترکی

سجوق - چرب روده -

سرق - سیر -

سفر اوق - بالفتح کاسه و رزفانگویا بمعنی
کاسه شراب مرقوم است -

سفر حق - یار -

سفسق - سفسق - سفسق

سفسق - میش -

سفسق - شکار -

سفسق - همان سفر اوق -

سوق - آید -

سقیق - پس -

باب الکاف السامی

فصل فی العربی

ساکل - یعنی مبادی است بمعنی راجل
کثیر السلول چنانچه فاروق که لقب ابی القوسین
بعضی اندر غنمه است بدینکه او فاروق بود میان
حق و باطل بر وجه مبادی فاروق خوانند

و در اوقات بمعنی راه است چنانچه در فصل فارس
می آید شاید فارسیان این معنی استعمال کرده اند
در بعضی کلام حضرت شیخ سعدی در دست ملی آید
جاییکه گفته است غم که کسا کول این سرم سرریه
سک - بالفتح منج آهنی و نیز چک که می نویسند
بالضم واری که او را از شک رانگ خوشبو پاک
مصنوع ترکیب نهند به بندش سدارس گویند
کذا فی القتیبه و در تاج مذکور است رنگ چرخه
سیاه است و او را بامشک بیامیزند و از آن سک
سازند و آن نوعی از عطر است -

سکاک - بالفتح و القشید سورخ که در دم
و چاه تنگ و دارو نیست خوشبوی -

سکاک - صندل -

سکاک - بالکسر شته سوزان از آن مروارید بسیارند

سلوک - براه رفتن و این در عرف رفتن

و در راه طریقت است -

سکاک - آسان خانه و ماهی کذا فی التاج

و در اوقات و شرفنامه یعنی رعنائی و بی است

سکاک - بالکسر نری است از منازل شهر و

ساکان - بالکسر و تساهل یکی اغزل و مراح

چنانکه عرش الساک چهار ستاره است -

سواک - بالکسر سواک و نیز سست فتن

چاپدا از لغوی کذا فی التاج -

فصل فی الفاسی

سانخک - بوزن بارکب باز از موقوف

ساکنان خاک - ای مخلوقات روزین
 سالوک - راهزن که بتازیش قطاع اطریق
 گویند که کذا فی الادوات و همان سالوک یعنی درویش
 ساینه خرک - باخا و زار معجزه رستنی ست دراز
 که بموازینک گزاشد با خطهای سپید بریده
 میخیزد بندش چمپیده گویند -
 سماروک - بالفتح کبوتر و در لسان اشعرا
 بر وزن ساروغ بایار فارسی صحیح است -
 سبرک - مصغر سبز جواهریست پرنده -
 سبرکوشان فلک - با سوم و یون
 و چهارم و پنجم فارسی فرشته گان -
 سبرکاک - سفید کانی الاسدی -
 سبرکوشک - با سید موقوف آسمان
 سبرک - بکسر کیم و بادوم فارسی نگلیست
 که رنگ زنان جامه سبز بدان زند و بتا زیر
 و رس خوانند این لغتیست در اسپرک و نیز
 مصغر سپر بر دو معنی -
 سبک - هند گران مجرم و بمقید از شباب
 که غرب آنرا عجل گویند -
 سبتاک پتیاک - کلا با بالکسر بادوم
 سوم فارسی پتیده کذا فی شعر قنانه و در
 لسان اشعراست سپید و سرخی که زنان بر
 و نقاشان و صوران هم بکار برند و مخفف تنگ
 هم هست آن بوته هست که بجزئی گفته اند بیاختند
 تنگ - بالفتح شاخ نوک از دخت و ریاضین

بهمد و سبک نازک بود -
 سترک - بصفتی خشنماک و درشت سینه
 و قومی و قیل بزرگ جسته و با کاف فارسی محقق است
 سترک - بکسر کیم و درشت لعل کذا فی شعر
 سبک - بالفتح کیم و درشت و فارسی و قیل شکستین
 و بعضی کیم و فتح دوم نیز خوانده اند و بندگی سینه
 هندش چکی نامند نیز آن شیر که بدو غ و دوشندش
 سرای خاک - دنیا -
 سرانچه خاک - مشک درین چه بحدت با نیز آمده است
 سرشک - بکسر کیم قطره باران و قطره آب که
 از جامهای تیره شمال آن جهد و آب چشم و پا
 آتش که جهد و درشت آزاد و نیز گله است
 که بکسر کیم و درشت بود و در سرخی می زند -
 سرک - بالکسر سپیده و سرخی و بالضم علیست
 از و میدگی که بر روی و اندام که دکان پدید آید
 و بتا زیش خفته اند و اهل هند بود و نامند نیز
 سرک - بالفتح نام بازیست که بچکان
 و یکدیگر سواریشند کذا فی زفا گویند -
 سرک - بوزن نوک نوعی از شوره گیاه
 بتا زیش سرخ خوانند کذا فی القنیه -
 سر و نک - با کیم و سوم و چهارم مفتوح و سر
 بالفتح کیم و درشت و سکون کم با و فارسی شورت
 سر و نک - مشک کذا فی الادوات -
 سطلک - مصغر سطل و در رنگ علیست
 که سطل و دیست بر خمینه در آن اوجی سپید خوان

نام طعانی است در تاج ست مثل طشت خرد با گوشه
سفر خشک سفر خشک رنگ - شهر توتون
کنایه از سفر بی منفعت -

سک - بالکسر که دیار کباب است کدافی شرفنا
سکسک - آبی راه نرفته باشد غذا به او که نه با
سکک - اباکان فارسی سفر خشک که گیاهی است که
مندهش چتر و خوانند -

سلطان فلک - آفتاب و اقاب -
سلاکک - مضطرب و در آن قیل و شبن
شرشت در سان اشعار اباکان فارسی شربت
سهاروک - بالفتح و با و او فارسی کبوتر -

سمنبله فلک - برج میزان کدافی اشتهیه
سهر طالع اشعار برج سمنبله است و هو الصبح -
سنگخوارک - با سوم و توتون فارسی پنجم
معده و له جان سنگخواره -

سنگزنگ - بوزن روزنگ با دریس و دو که
که اهل بهشت آنرا پیر کی خوانند -

سنگوک - مدله کدافی الادوات -
سنگک - مصغرت که ثراه و نام غنمه که
همیشهش کلاه خوانند -

سوسک - بالضم نام مرغی است خرد تر از
مجنک که تبارش تبویع خوانند -

سوکک - بالضم زردی کشت -
سوزانک - بالضم نقش مینی و در لسان اشعار
با و او فارسی صبح است -

سکوبک - با و او فارسی نام گیاهی است که
بهشت که کمر و نامند -

سیاکک - نام لیس که در کت که در حیات در رف
و نام پهلوان تورانی که در جنگ و از دروغ بشت
که از به مبارز ایرانی کشته شد -

سیسک - سیخهای خرد می ترشند و گوشت را
بدون سنج کرده بر تاج مخصوص بر این می سازند بقا
کدافی میشود کدافی شرفنامه -

سیسک - بدون سیک که گم کند و توار که
همیشهش آهن نامند و نام غنمه است که از بهشت
و اهل بهشت کلاه و توره که میزند و در بعضی نسخ
سیسک نیز آمده است کدافی الادوات و در شرفنامه

بمعنی نخستین است سیک شکله بهر دو معنی کدافی
شرفنامه و قیل سیک بوزن نیک که گم کند
کدافی لسان اشعار الادوات -

سیک - بوزن خیک زردی کشت -
سیکون خشک - با یم موقوف چهارم و ششم
فارسی ماه و معنی ترکیب در آن نقره و نام -

فصل فی الترمی

سوک - بود -

سوکک - بالضم فسانه -

سکدک - بول -

سیوک - استخوان -

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

ساخته رنگ - اسی موافق -

ساز خاک - بوزن بار یک پشه -

سایه این دورنگ - اسی حایت اینی -

سایه برگ - نام گیاهی است که چون شتر

بخوردش خواب آرد و از برگ بوج می آید

بیرین آید و آفتاب نمند منقذ شود و آنرا

بیرنج نیز گویند -

شترگ - همان شتر که در باب سابق گذشت

شترنگ - بفتح کیم و سوم گیاهی است چندی

چنین که بصورت مردم بر آید هر که آنرا بکشد

و در بعضی نسخ طلب دیده شده است که بخت

لکهن نامند فاما گیاه که منار این خاصیت است

که کمند آن پیر و لیکن سنجی و ابرص است

مشابهت است و آن دو نوع میشود یکس که

دوم نموت اگر بزرگ را با شیر گاو که بختی

داشته باشد عورت را بعد پاک شدن از حیض

بخوردان دهند بکرم الله تعالی پس بزرگ نراند

سپیدل برگ نام سستی است که باز پیش

بقله یا نیه و هندش چو لای نامند کدافی

اسرخیه و وزنگ - با چارم فارسی و سیاه

اسرخنگ سرنگ - کلاه با بفتح پیشه و لشکر

سرو یک یعنی شورابی که در اول چوب

کشد و آنرا سرچوبش گویند -

سنگ - معروف که بازیش حجر خوانند

و کدافی و فرو قیت و قدر -

سوک - باد و غار سی معروف یعنی موی کد

و تیزی غار و مخمین - شستن جامه یعنی یکبار شستن

کدافی القندیه و در شرفنامه یعنی مصیبت و بخت

و تعزیت و ترک سبب پیش پس از مرگ غزالی

باب - الکلام

فصل فی العربی

ساحل - لب دریا -

سالم - بشدید لام آب روشن -

سافل - چیزی است صند عالی -

سبیل - بفتح سین جاتی است چشم را که موقوف

یکد را بید چشم را که موی فرو آورد پلک آید چشم بدر آید

سبیل - راه -

سجیل - کتاب قیل صحیفه که در آن کتاب بود

و قیل بود کتاب عهد قیل بود الکتاب کدافی التاج

و در شرفنامه یعنی حکنامه و پیاده حاکم -

سجیل - بالفتح آئینه روحی و غفران -

سجیل - با کسر شک چون گل کدافی التاج

و در شرفنامه است تعزیه شک گل و قیل و قیل

سجین بود بعد نون را بلام بدل کردند -

سلاسل - شلوار -

سطل - بالفتح طشت خرد با گوشه کدافی التاج

و در شرفنامه است که دیدیت بر عینه که در آن جی نراند

سلسل - جمع سلسله یعنی زنجیر -

سلسال - آب آسان کوار -

سلسبیل - شلوار شرفنامه است که چشم است در شرف

سمنیل - خوشتر آن بهوان مشک بهشت و در فرود
سمنیل - ریحان آگونی و اهل هند با کج نامند -
سمنیل - آسان و زمین نرم و در بیک نوعی
و خواج سمنل قسری نام می است در قندهار
سمنل - همین گفته است نیز نام وزیر یا موم باد
که پدر او فضل بن یحیی بن خالد بن برمک بود
سمنیل - ستاره است روشن که در جانب
جنوب بر آید و اهل یمن به بنید آنرا در تیره راه پیش
شود و در اول شب طلوع چه مهتابا با بام دیدار
می اندازند از تابش آن بوی وزنگ که در آوازه بلغا
گویند و اول طلوع چه مهتابا با بام انداختن آن زمان است
که آفتاب برج اسد پانزده درجه گذرد و پیشتر نام
مرد است معروف -

سمنیل - بالفتح جان سطل مذکور -

فصل فی الفارسی

ساده دل - یعنی سلیم القلب و خفیف القلب
و نادان و گول و احمق -

سپال - بالکسر سبالت یعنی موی لب -

سپیل - لغتین باد و دم فارسی -

سمر شتر و امثال آن که ذانی القنیه -

سحر کمال - بیان فصاحت -

سراچه گل - یا حیم فارسی و نیز کان کسور -

عش که ذانی القنیه قول سراچه گل زیباست

یعنی سرای خرد و از آن گل و باکاف فارسی

مضموم عبارت از دو گل است نیز عشرا

گویند با اعتبار از بهت و لطافت و باکاف فارسی
به معنی فسرش است و مهمل که کسب عقل
کلی است بعد عقل اخذ کردن و انداختن عقل که
جزیره ترکیب است سبب شهرت -

سراذیل - بالفتح نام شهر است بزرگ بر سر
که آنجا گورده تر آدم علیه السلام است و آنرا
سراذیل نیز گویند -

سرمل - نام مقامی است -

سرخیل - صاحب خیل خانه و سرگروه و سر لشکر
و درین لغت ناک صفت است چه سرخیل
می باید و برین خط اکثر می آید -

سغال - بالضم کل اسبچه و پر کاله و آوند
و استخوان جوز یعنی خسته بسته و فندق و مانند آن
سغای خیل - کنایه از ابرست -

سگل - بالفتح با سوم فارسی چیست که کجکا
ریحان محب گوی میا زند برای بازی کردن
بهندش کشند نامند و سگل سگل لغتین با سگل
که گذشت یعنی چوبه که ذانی الاودات و القنیه -

سگال - بالکسر باکاف فارسی اندیشنده و
گویند و بمعنی آرد آن نیز آید -

سکول - همان سگالک در شرفنامه اوست
به معنی سخت دل و بد دل و بد دست و بد
ظاهر نیز آید -

سل - بالکسر علتی است که مردم ضعیفند
و اگر داند و نیز می اندازد که بندگان که آنرا سلیله

خوانند و ژوپین همین است -

سمن لعل - نام گلی است بوی ندارد -

سندل - بر وزن مندل گفتش -

سنگدل - با کاف فارسی سخت دل -

سنگت و در قندیل - با کاف قاف -

موقوف ای تاریک و گدگد -

سوخیل - بفتح کیم و چهارم که سوم است صبی

از نمک است کذا فی طب حقائق الکاشف

سیاه دل - بابا موقوف ای جابل و بی این

و سخت دل و نامهربان -

سیاه دل - بابا موقوف آنکه دل اوبرا

قرار می نباشد و گریز پای و غزل -

سیخول - بابا و فارسی جانور است خنزند

یعنی خارش است که تباریش قفند گوشت در

لسان اشعرا بدون میکوش است -

فصل فی التری

تتمال - ریش -

مکال - پیار -

سل - بالضم خبر -

سیغل - غارت -

باب المیم

فصل فی العزلی

سسام - مرگ و نام پدر عرب و آن یک

از پسران نوح علیه السلام بود و نام جد پدرین

رستم که ولایت نیمروز و اراک و استان هندوستان

و عارض الکاشف

داشت و او را ساسم یک زخم ازان خوانند

که اثر و درایک زخم گزشت بعد آنکه سه چوب

تیر در وانش زده بود و تیر کوی است در

ماوراء النهر -

مسسام - مابکسر اختراق زبان و در ادوات

معنی خلل و داغ است -

سقم - بضم سین و سقام مابکسر تازی -

سقیم - بسیار بیمار -

سلامم - معروف و نام باری تعالی

در اسلام بهشت -

سلم - معروف یعنی آنکه تیزی معین میدانند

تا در وقت معین آن چیز بستانند و

سلم بالضم نروبان و سلم مابکسر صلح

و نام سپهر بزرگ افریدون -

سهم - زهر و سوراخ گردان و سوراخ گوش

فارسیان مخفف استعمالین کرده اند و

قیل تم بهره و تیر که بید از نود و فارسی یعنی

ترس و تهیبت مستقل است ساسم جماعت -

سمسم - کعبه -

سموم آفت با دروزه قیل با دشب کذا

فی التاج و سماعت از زبان بندگی سلطان

که سموم با دیت بهر غصه که رسد خشک و سوخته

مگر بود و کدے و چار و ابدان با و بلاک میشوند

سمسم الخشم - نام عمده است چنانچه شکل

و عارض الکاشف

فصل فی الفارسی

ساخته رستم - اسی موانع -
 سالار بیت الحرام - حضرت رسالت
 علی الله علیه وسلم -
 سالار قوم - سرشکر -
 سایه مرویان - تخم با پنج فارسی که چرخ
 آن دانه ای انگه که براس می و خرم کنند -
 سانه سبب انجم - یعنی خلیفه الله و پادشاه
 سرانجام - اسی عاجز شوم -
 سپهر خرم - گاه و موم فارسی کی از یارین خوش بود
 که تباریش ریحان خوانند -
 سپهر خرم - با کسر اوم فارسی مفتوح ای عاجز
 سپهر خرم - عرش -
 سپهر خرم - کرسی -
 سپهر خرم - با و موم و سوم فارسی یعنی
 و بهر دال دوم چشمه از سبزه های ماکول که آنرا
 سحر نام و گویند -
 سپهر خرم - یعنی سنگ که به دیوان
 در وقت جنگ بر پیشانی بجای بر عیان
 شام - با کسر ساخت اسپان و جز آن
 از رفته بود و قیل لگام -
 سحر - با کسر بایر فارسی که بر سر خرم
 و با و موم و کسر بر پیش و بر پیش و با و موم
 سخت لگام - با و موم قوت سرکش نام
 سحر - نام حاکمی به دینت -

سر انجام - یعنی عاقبت کار -
 سر خطه آوم - با کسر یعنی عیسی علیه السلام
 سر و ارمه عالم - یعنی پادشاه همه عالم -
 سر او و ارم - یعنی خیال راه دارم نیست
 سرگرم - بالفتح و ضم سوم فارسی یعنی براه -
 سرش - کظم - جبریل علیه السلام -
 سر بعد عالم - ابا بنموم اسی ملول عرض حق
 سرش - بالفتح بایر فارسی همان سرش کذا
 فی شرفنامه و در زینک علمی ست آنچه از جنس
 چنانی بود و شکل فکر از روی پزند و هند کذا
 سکنه عالم - یعنی عالم مخلوقات -
 سلطان خرم - آفتاب -
 شام - یعنی خانه که زیر زمین بیدست کنند آنرا
 شام - یعنی بید و قیل شام یعنی نام شهر -
 شام - با کاف فارسی با لوزیت پزنده و
 قیل که می است که می پزنده فی الاوقات
 سینه شام - اسی با و موم چیل سال -
 سوار و موم - شهر نزرگ -
 سونام - با و موم اندک و قیل با و موم
 سه - یعنی اسی بایر و ریاضی -
 سیام - با کسر کوی است و با و موم و موم که
 ابن مقفع حکیم اذان کوه حکمت با و موم و موم
 تنور - بایر یعنی ساختن خورشید ساخته
 کذا فی الملقط و هم و ملقط مذکور است که لغت
 مقفع که از چاه کوه سیام بر آورده -

سفنین - کشتی -
 سکان - باطنم و بنا که کشتی و نیزه کاوگر -
 سکنجین - کسبر کیم و فتح دوم و ضم چهارم
 تریب سکنجین -
 ساون - باطنم و شکلی و جزیره که عبارت از عدم
 حرکت است و نیزه کاوگر -

سکین - با کسر و القشده کاو -
 سلطان - جمع سلطان و امرا و نیز سلطان
 سلطان معروف یعنی پادشاه و تکریم و تاج
 و این لفظ را بر سرست و یعنی محبت و قدرت نیز
 آمده است و قیل سلطان کل شیء حریته و سلطه
 سلطان نام شاعری مشهور و نام کوهی -
 سیمین - مسند -

سن - با کسر و ندان و زاد مرد و قیل سن
 نوک قلم و نیز سن منقلح و ندان اسمی تلید -
 سنن - گفتارین میان راه -

سنان - با کسر نیزه و معنی سنان فارسی است
 سندان - با الفتح معروف و معنی چوبی که بران
 آهن گرم بکوبند -

سیحون - با الفتح نام رود است و معنی آب است
 گویند کذا فی القندیه و در ادوات ترجمه سیحون
 همین آب است و گفته شده است و بعضی سندان
 گویند در حدیث است که در و در و در و در و در
 آمده اند یکی سیحون دوم سیحون

فصل فی القماری

سی ماه صیام - آروزه ماه رمضان
 سیاه کلیم - با بار موقوف یعنی بدخت و طلوع
 سیم - با الفتح نوعی از ساز نیزه گر که سکین نیز
 گویند کذا فی القندیه و با کسر نقده و نیزه نامی در
 سیه کلیم - با بار موقوف بان سیاه کلیم معنی بدخت

باب النون

فصل فی العربی

ساکن - آهسته و نیزه حرف مجزوم و معنی
 باشد و پنجاه گویند فلان ساکن معنی قاتل
 سستان - سگستان کذا فی التاج یعنی
 سجن - با کسر و ندان -

سپان - با الفتح باقی آب شکست و زبان
 نام مردی و نیزه که در پیشش بود و در فصاحت
 و او بر سرست حکایت کرد که معنی و اگر که است
 افتاد و عبارت و یا بر نام مردی -

سرطان - پنج پاکت ریش زخم و نیزه آن نیز
 نام مردی کذا فی التاج و در شرحه که هست نیز
 نام غلطی که بیان روشنانه دید آید لغوه باشد
 سراج - ساکین - یعنی با کتاب -

سرفین - با کسر سر کین -
 سدرین - مشتری و زهره -
 سفیان - کشتی بان -

سفن - سنجین جمع سفینه کشتی و نیزه
 شب را گویند -
 سفین - عطار و زهره کذا فی القندیه -

ساکتکین - بکاف فارسی پیاله و آوند شراب
 ساریان و ساروان - کلا با بار موقوف
 سارقین - نام دارو نیست
 سازیدن - ساختن و درست کردن در نوران
 ساسان - نام پسر بن اسپند یا چون
 بهمن ملک بهمان جا که هم دختر و هم منگوه او
 سپه و ساسان از غوثی است خواهر با جمع از
 درویشان سرور جهان گرفت و او را پسر ساسان
 ساسان نام ایکه والی پارس ختر خویش بود
 و او پس فرزندان ساسان قاضی ملک شد
 و ایشان را ساسانیان گویند و اجمال حسینی معنی
 ساق عروسان - نام عداوت است که از ناماده
 شکریکل ساق آدمی می سازند و در فرنی می زنند
 بنایت لطیف می باشد
 ساکنان گروون - ستاویا
 سالاجوان - چاشنی گیر و قیل طباخ
 سالیان - ای سالها نیز یعنی سال احداث
 سالیان - تخم کزنس کوبی
 سامان - قرار و عود و انداز و نیز یعنی شهر
 و شبته و ده آید و معنی اخیر از شر فنام است خاصه
 و در ادوات یعنی جد و قرار پذیرفت نیست
 سان - مانند و سمی نیز آن سنگ که بدان
 کار و تیغ و امثال آن تیز کنند که زانی الادوات
 و در شر فنام میگوید آن سنگ که بدان تیز کنند
 و اول زلی است زیرا چه سان صنف می شود

ساویدن - ستودن یعنی مساس کردن
 کذافی تفسیر زاجی
 ساتیدن - مثله
 ساوین - سبده که در وینچه بندند
 سایشکن - یعنی شکننده مذمب ظلمت و
 روشن کننده مذمب اسلام
 سایشین - ملوک و امرا و آنکه گرمی و زنگار
 سایه یزدان - خایقه الله و پادشاهان
 سپاهان - با دوم فارسی نام شهری است
 در زمین فارس که در جبال اذان ولایت پدید آید
 و نیز نام نوایی است
 سب و اران - ذاکران و متغفران صاحبان
 سپنج کعبه تین - سی مهره زرد و بستاره
 سی روز ماه رمضان مراد دارند
 سب چین - یعنی تین با جیم فارسی یعنی آن
 باقیات انگور و میوه که جایجا و باغ مانده باشد
 سپهر انداختن - با دوم فارسی یعنی خارج شدن
 و در شر فنام یعنی غروب کردن نیست
 سپهر آب ممکن - مثله
 سپرون - یعنی تین با دوم فارسی در گوشه
 نشستن و تسلیم کردن و با دوم مفتوح راه یافتن
 و با میال کردن
 سبز با و بان - سبز طشت سبگون
 سبز میدان - سبز گلشن سبز ایوان
 سبز بهستان - کلمه با سوم موقوف یعنی سبز

و کند طبع و یکدیگر بنیان رست مردم را بر خاند
و مردم ناموزون -

مشترک ان - بکترین و کام موقوف فارسی
و در زفا نگویا با کام مضموم آمده است و
سرشگون بکترین با کام فارسی برده
که آنرا کلمه خوانند و پرند غروب و غزیران با لغت
والکشی ترکی که آنرا شری نیز گویند -

سرفیدان - بالفهم و الکسر و از بگو که درن یعنی
سرفه کردن و سرفه را تباری سوال نامند -
سرگران - یعنی شکبه و نیز کنایت از درویش
و ملاکت است -

سرکه فرخنت عبارت از شرفی گردن
سرخ را مان شا به تمام قد که با ناز و دور
اصطلاح الشعرا یعنی شاه تمام قدرت -

سروستان - نام غنای است یعنی در آنجا
که درختان سرو بسیار باشند -

سروین - بالفهم و قبل بالفتح شاخ کا و گویند
و امثال آن و نیز سرانها که از اسرن گویند -
سرسین - بکترین سرانها که تباری و ک
سطحیون - بالفهم و کتاب حاوی آورده است
که نباتی است که با و ابریشم شوند -

سعدین - ماه و ششتری -

سفایان - با کسر س یا آن مذکور سفین
سفیدین - مشله -

سفیدین - نام ولایتی است از ترکستان چین

منسوب به شک و غبر و یان -
سفن - پوستی است درشت که بر قبضه کان
و شمشیر و چینه که فی الادات -

سقسین - نام ولایتی است -
سقف ایوان - سقف تهمان آسمان -
سقطا طوان - سقطا طین - جان تفرات مذکور
و قیل جامع نجویانی -

سقیلان - نام کوهی است بزین و هم که گشتا
آنجا از و بارگشته بود -

سکالیدن - با کسر با کام فارسی گفته شینین
و پریدن و در ادوات یعنی اندیشیدن نیز است
و در زفا نگویا یعنی اندیشیدن و خاستن است -
سکاهین - آن سرکه که گشتلار از نشند و آن
ترکیب کنند برای سیاه کردن چرم -

سکستان - انگه و شتی که فی الاصل طلاح -
سکبان - یعنی خنثی کفش و سخت جان و پرول
سکجین - تراشیدن و کزیدن و سرفیدن
از آنجا که از بگو کردن -

سککامین - کسر کم و فتح و هم جمع جام و از آنکه
سرکه باشد و در عنین کجی که کرده پیر -
سکینه کانون - انگشت -

سکیرین - با کسر با کام فارسی برجهن و در
زفا نگویا برجهن متوران است -

سلطان خهران - آفتاب -
سلطان ویشان - یعنی حضرت سلطان الانبیا

محمد مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم
سلطان کیسوار که درون - آفتاب -
سماطین - جاجانه کذا فی القتیة -
سمان - بیست و هفتم روز از راه -
سمن - بالفتح و قیل بالضم گلی ست سپید
که بندش چنبیلی دارند و در شرح خاکین میگوید
سمن را در مینا پیچیده اند اما سماعت از
خدا سانیان که گل چنبیه در خراسان نیست و آن
زود میشود سپید -
سمه گکان - بالفتح باکاف فارسی شهری
در توران زمین که سرب بن ستم مبطنه دختر
پادشاه آن بود -
شمبیدن - بالضم هفتن و هفتده هم ازین
و در زنگویا یعنی زیر بالی آ و ر و ن است -
شجیه جیلان - شجیه نیلان - همان شجیه
شجیدن - با کسر و قیل بالفتح وزن کردن
تیر از کذا فی زنگویا -
سندان - یکی از آلات آهنگاری است که بران
آهن بکوبند و بندش نهانی نامند -
سنگ بقراجه ن سنگ آگیندن - کذا
باکاف فارسی موقوف یعنی آوند شراب پالیه
شکن و توبه منع کن -
شگستان - بالفتح باکاف موقوف فارسی
زمین سنگ -
شگستان - بالفتح باکاف فارسی موقوف

بمعنی همان سنگلور که گذشت کذا فی شرفنامه
لیکن ترکیب بدین معنی دال نیست شاید تعیض
کاتب است سنگ پستان نیست -
سنگ شکن - نام غلامی است که بندش کلمه می نامند
سودون - بالضم ساس کردن نیز سایدان
یعنی سوده کردن ای ریزه ریزه کردن بخت
و پاسه نالیدن -
سوزبان - با و او فارسی و زار موقوف
سرایه و عنبر -
سوسن - بالضم با سوسم هله مفتوح نام گلی است
که برگ او را بزبان تشبیه کنند چنانچه در شرفنامه
منیر است و در طب حایق الاشیاء طور است
سوسن تجی است بهندوی طبعی گویند و قیل
بیشتر است زرد و ارم و در او شیرین است -
سوشندان - ای قطرات باران و شرک
و بر کذا فی القتیة و در مطلق یعنی سرشک
باران نقطه است -
سون - بالفتح لغتی در روی است بمعنی
طرف و جانب و شبیه نظیر و مانند را نیز گویند
و بفتح اول بمعنی موج و تابا باشد -
سولان سوهن - کلاهها با و او فارسی
آن آلت آهنی که دراز و خوشن بود و خوشن
آهن و پیکان و تیغ با آن دور کنند -
سوی پامی میدان یعنی شرمند شدن
سوزن - بالفتح آهوان سنگ -

سوزان

نحوه آن - یعنی طائفه که ناشی شده میگوید
و خدای تعالی را ستوده اند -

سینه چاهران - آن سه ستاره صفت زده که
مستطیل نبات افش کبریا است -
فرزند آتشچیان باغار موقوف و یا و جیم فار
یعنی موالیده شده -

سپیل مین - اسی میل تشری رحمة الله علیه
کذا فی القتیة اما سپیل تشریف میسر - و در
شرح مخزن میگوید مردوان میل ستاره و
سپیل مین بدین میگویند که اول در مین طالع
سیاوشان سیاوشان کلا با بالکسر است
که جامه سبز بدان رزند بناریش لقمه خوانند و
پند گیر گویند و وجه تسمیه آنست که چون افراسیاب
سیاوش را کشته جانیکه خون او بر زمین ریخته
هان زمان ازان مقام این درخت برست
سیاهان - هندیان و حبشیان و زنگیان
و دروان و رهنان و زلف خال چشم و ابرو
سپیموسن - اسببول -

سیرمدان - اسی میل شد آن نگار دان
کذا فی القتیة و بی نیاز شدن -
سیستان - بایار فارسی و مین موقوف
نام ولایتی است -

سیسترن - بالکسر با هم موقوف یعنی جستن
سیلان - ابلتخ نام ولایتی است و بالکسر
بایار فارسی بنسبت دو شتاب -

سیاب آتشین - آفتاب -

سیاب شدن - ازیدن نماید شدن
سیم مخن - یعنی سلاک مخن و نقد مخن -
سیم کشان - یعنی جو افزوان -
سیمین صو کجان - ماه نو -

سیمین زمان - ماه شب چهاردهم -
سینه پستان آن زن که فرزند وی نزدیک
فی الاصل طالع و در قتیة است آن زن که هرگاه
شیر و دزدید تم لغطا و غیره عالمه و آن دایه که
از شیر باز کرده باشد معنی اخیر ایشیخ محمد ضری
سیمه خانه آینه مین نامی -

سیمی حسن - نام سرودی که بار بدیش خسرو
بنو احمی آن تنی کن بدین تفصیل است از شهر
و آئین جمشید و آورنگی و کج شیرین باغ طاقت
و حقه کاوس و راج روح و چشمش جان و سپهر
و سر و شان و سر و می و شادروان مروارید و
و شب فرخ و قفل و می و کج باد آور و کج کاو
کج سوخته و کین ابرج و کین سیاوش ماه بزرگ
و شکاف و سر و می و کج و شکاف لی و مهر کافی
و یا قوسی و تو بهاری و نوشین باد و نسیم غیر و زو
چشم بکافی -

فصل فی الترمی

سبر غنن - ستاره -
سمن - بغنشین بها -
سجفان - موش -

سبزان - بالکشمیل -

سفن - گوزن -

سفان - پیاز -

سفنان - عقیق -

سقسق - سرنگه -

سکستان - انوروشی -

سن بوسوسن - صدخن بندش -

سنگور بهندی -

سوان - ندارد -

سوس یاکن - گاوزنده -

الواو

فصل فی العربی

سا و - همت و نیت و وطن را هم گویند
فارسیان معنی دیگر استعمال کرده اند چنانچه
در شرفنامه است سا و سوس هر خیری و نیزه
زر خالص خراج و آنچه از انبار بسبیل بستانند
و در اوقات ست سا و خراج و باج که از سوداگران
بستانند و سوش زوهر چیزی که صلاب از
انبار بسبیل آنرا مقرر کند و در اسان اشعار منعنی
مرسوم نیز است -

سرو - بالفتح فرودتر از بلندی کوه و برتر از آن
و روش و درختی معروف و در شرفنامه است سرو
درختی ست بلند و درخت منسوب بقدر شاهان
و آن سه نوع است یکی سرو آند که کشت میراث
زیسته باشد و دوم سرو سی که دوشاخه است

برآید باشد شاختی متماثل نشده و سوم سرو نازک
و دوشاخه رسته باشد و یکی از ان متماثل گشته و نیز
نام باو شاه یمن که خد خواجه هر سه سپهرن فریدون
بودند و در اوقات ست که آن درخت بار ندارد و
همیشه سبز بود و برگ زیاده را از میان نکند و گش
متغیه گرداند و در برگ و نقشهای لعل قلم میبند
و آنرا تشبیه نقیش و نگار دست شاهان میدهند
و سماعت اشخ محمد خضری مادام که سرو قد
آدمی وار است و شاخهای او بینه چسبیده است
سرو نازک گویند و چون بار آرد و شاخهایش
منفصل شود آنرا صنوبر خوانند بدان که بار او را
بدل صنوبری اللهمی مانند میگویند چون آدمی وز
از برگهایش آید از خوب لطیف بر می آید و آنکه
گفته اند که سرو بار ندارد و از ان مراد است که چنان
بار ندارد که مردم بخورند میگویند که در بارش پوت
پاره پاره تیر تیر برهم نشسته میباشد -

فصل فی الفارسی

سا سو - نام مردی که دائمی القیة -
سایه تو یعنی حمایت تو -
سایه رو شب رو نیم شب بیدار و عیار -
سپر گاو - ما و دم و چارم فارسی آنکه از چرم گاو
و جاموش هنگام شکستن حصاری می سازند -
سبکرو - شتاب رو -
سجود - ظرف گلی بس بزرگ که آب شراب
در ان کنند -

سقوط - کبیر فستق که طاهر وی زر و نقره باشد
و سیاه وی مس تعریفش ستوقه بود -

سخت باز و - ای توانا -

سختو - بالضم روده چرب که درون آن
بسیج با متصل گیرند بطریق گپیا نزنند و در
روغن بریان کنند و در لطیفه آغزا با قضیب
تشبیه کرده اند کذا فی شرفنامه -

سر که ابرو - یعنی ترش ابرو -

سر زانو - باضافت کنایه از مراقبه -

سر و آهجو - ای شاخ آهجو کذا فی الاصطلاح -

سعدو - یعنی کم و سوم نوعی از طعام کذا فی

سغو - بالفتح بانگ طاسن بن بنت نیز از تشبیه

سکارو - بالفتح و قیل الکبیر از زمان بخت

پخته و نام طعامی است چنانکه گشت غروب

معنی اخیر از شرفنامه است -

سکالیمو - بوزن خیالو با تشبیه نان غیر

کذا فی لسان الشعراء و در اوست که نان و غیره

سکو - بالکسر سم و بفتح دوم جونی در شاه

که بدان خوشه بلخی خولین را بگردانند و پاک کنند

عرب آنرا در می خوانند و هند اکھین نامند

کذا فی القتیبه و در تاج معنی نداری آسکو و نوشته

بالف اول و بار آخر نیز در قتیبه است سگو بالکسر

ابکان فارسی مفتوح چیزه که بدان غلجه خرمن

ساده و هند و پاک کنند و بفیشاند و از آن حج نیز

گویند و تباریش لشق خوانند و بشق بر باد و از جن

و نیز آن چندش چجاج و سوپ نامند -

سمنو - بالضم نوعی از طعام آشامیدنی که

آنها آتش رشته آتش اکلایز نامند -

سناو - بالفتح سوشش کذا فی القتیبه -

سنگ لبسر برده او - ای عظمت عرش او -

سنگ سبو - یعنی سبزه آن کذا فی شرفنامه

و از شیخ محمد نضری سماعت که این بطریق شلت

یعنی چپین مندرش که سنگ خاک گشت و شود

سقبل - و - زلف -

سو - بالضم جانب و بدین ساز و نیز بر بانه

آب را گویند کذا فی القتیبه -

فصل فی التریکی

سرخو - پای -

سرو - پیانه -

سنگو - تره -

سیکمو - پاک -

باب الهام

فصل فی العربی

سابقه - پیشدستی -

ساحه - آن چوب که معیار جوی کشند -

ساحه - فراخی گام میان سراسی و غیر آن -

ساعتگاه - یک ساعت و دوازدهم حصه روز است

زیرا چه روز و شب جمله بیست چهار ساعت است

بعد و در وقت کهن طیبه و یک ساعت هزاروم

از مردم بر آید زیرا چه شب روز بیست چهار هزارم

از مردم برآید و ساعت قیامت را نیز گویند -
 سبابه - انگشت شهادت که آنرا سبخی نیز گویند
 سبجه - بهفت مرد -

سبله - معروف یعنی نوی لب و فاریان
 این لغت را در باب القار آورده اند -
 سبوسیکه - زرویم گذاشته -
 ستاره - پرده -

ستره - بالضم آنچه صیاد پس می نهان شود
 و آنچه در وقت نماز پیش نهاندا که گزیده بزه کا
 نگرفته و آن مقدار که ریخ راغ باشد -
 ستوقه - بالفتح عربیست -

سجاده - بالفتح معروف تعال من عین سجاده
 امی اثر سجده اما فاریان یعنی مصدر استعمال
 کرده اند چنانچه سجاده نیک مردان بر آب و از
 شیخ محمد خضری بالضم مع التشدید صحیح است اما
 با غلط است -

سجده - بالکسر قیل بالفتح پیشانی بزرگان
 و فروتنی کردن -

سجیه - بالفتح والتشدید غلط است -

سجابه - بالفتح ابر -

سجوه - بالتحتین جادوان و سحره بالضم جمع
 سحفه بالفتح ابران سخت و زور پیشت که
 زره بر پشت باشند و از صلب آگویند -

سحنه - بالفتح خالص و سنجیده سر سینه
 سحره - بنوم کیم فتح دوم آنکه مردم از فرشتگان

و آنکه بر وی منسوب کنند و در فغان و بختی مکاری و
 لایع مذکور است -

سدره - بالضم و سدره بالکسر درختی است درخت
 سمره - بالضم زودی -

سمرقه - بالضم جابو لیت که درخت آموخ کند
 و خانه ساز و فراموشی است و آدمی که بتاریش
 سعال گویند و این سرفه مقدمه وقت -

سمرقه - بالفتح زودی کردن -

سرمیه - لشکر مقدمه هوا
 و سربیه بالضم آتش یا لار الماطه و تشدید الیا -

کنیز که با مالک و را بر سبی سازد و در تاج میگوید
 که این را میزدان میگوید که منسوب است به سر

و سر جماع را گویند لیکن بنوع و او شد شین اما فوق
 باشد میان حره و امته زیرا چه حره و قتیله نکاح

میکنند یا فاجره میگردد و سریه گویند که سرین و سرینه
 گویند سر سر را گویند و نام نهاده شد جابریه اسره

زیرا چه آن حمل سر و سر را دست این حسن است
 و بعضی گفته اند که این سریه بدان میگویند که

آنرا پوشیده میگرداند از نظر مردان -

سعاوه - نیک بختی -

سعه - بزراراندن -

سعا - بالضم کوشندگان و کارکنان
 و عاملان و گولاه -

سغنه - با عین مجرب و کذا فی الاستانج -

سغیه با عین معجز پیش از بار موحده آرزو

کذا فی التاج و در شرفنامه معنی چرب و جیز است
فرشته مذکور است اقول پنجه در ادالتت نصیحت
بل معنی که معنی گشت آمده است زیرا چه از گشت
همان گشتی است و آنچه در شرفنامه گفته است که پنجه
معنی آن سعه با عین جمله است پیش از نون پنا پنجه
سفا هم - جیزی -

سفره - طعام مسافر و کند وری و آنهم در لغت
یکه جاگی و دوم چرمی از آن جامه و از و گروم
میشود اما از آن چرم هم مسدور میشود
منفسه - بفتح سین در خاک پنهان کردن
و نیک چرب کردن طعام -
سفا - ابکسر مردم فرو بایه و کینه نیز کنایه از
شیخ محضی سماع است مردم فرو مرتبه -
سفینه کشتی و نیز کتاب سفینه گویند که حامل
جواهر الفاظ و لای معانی است -

سفینه - جیز -
سکه - بالکسر و التشدید که پنجه باز از کذا فی التاج
و در فای آن پنجه که در القاب پاره نوشته بود
تا مهر درم زنند و لباس مردم -
سکته - معروف -

سلامه - چیزی بیرون آورده از چیزی و اوله
و نطفه و در مقدمه است سلامه پاره گل که از
میان انگشتان بیرون آید -
سلامه - رنگاری -

سلسله که بر نخی -

سلسله - بالفتح با دو هم مشدود و نوشته و در
ادوات معنی زنجیر و سبد و طعام و سبدی که
در و بار کنند آمده است -
سلیحه - نوعی از دوا چینی نیک که زانی لقینه
و نیز در قینه است گیاهی که آنرا اشترخار گویند -
سلیقه - مرثت و طبیعت -

سما چه - بالفتح زشتی و زشت شدن -
سمعه - بالضم کاری که برای شنیدن
سمسمه - کبیر هر دو بین و در خیمه سرخ -
سمره - بضم که و سکون دوم نیک گویند که گون
سفیده - بالضم خوشگندم و نام ربچه -
سواه - عورت مردم -

سوره - قوت شراب و گزند زهر و ظلم و تعد
سلطان و قوت مردان و حرب و سوره از قرآن
و حاجی جمع آیتها و گویند رفت و نزلت که
مر تفع است سکو نزلتی و گیر و بهر معنی قطع
سوشطایه قومی از حکمای زمانه که نفی
مقایق اشیا میکنند -

سوقه - مردم فرو بایه کذا فی القینه و در تاج
میگوید آنکه فرو ترا در ملک بود و يقال السوقه
بمنزله الرحمة و السوقه من الناس و سلم -
سویه - همواری و راستی -

سیاره - بالفتح مع التشدید کاروان و آفتاب
و ماهتاب و ستارگان روشن شده -
سیاسه - بالکسر نگاه داشتن کذا فی التاج

در تاج

در تاج

و در صراح ست رعیت داری کمرون اما عروسیا
آنرا گویند که کسی را عقوبتی کنند و کاری که تا کسی
آن کار نکند و درین نگاهداشت رعایاست -

فصل فی الفارسی

ساجه - آن چوب که میار بر روی کشند و
میبار با بکسر آتیه است که بدان تر از زور است کنند
ساده - بنی نقش و بی تکلف و مجرد و بی زینت
که افنی الاوات و در شرفنامه است مردم بی اندیشه
و نادان و خالص -

سارجه - جایی و مانند و جانوری که از شاخه
سایقه - زن دزد -

سارقیه - نام موضع است در راه کعبه الله
ساره - رشوت و نیز جادوی که یک سرش
در میان بند و سر دیگرش بر سر اندازند چنانچه
زنان کفار و ملحدین می بندند -

ساقیان لجه - مطربان -
ساکنان سدره - ملائکه مقرب -

سال خوروه - بالام موقوف و او معدوله
یعنی پیر فرات و مرز بحر -

سال مه - بالام موقوف و او علی الدوم
و بالام کسویا قمری که سه صد و پنجاه و چهار
سالما کچه - اکان موقوف و چهار صد و پنجاه و چهار
سالما - ساکن و عمدت خانه معنی این خانه پیر فرات
ساوه - ریزه زرد نام مبارک و قرابت دارد
کاموس که سرش گشته و نام شهری که سلمان ساوه

منسوب بدینست و چنان تسامع است که در شهر ساوه
رووی بود که هر سال یک آدمی در آن قفس میکردند
تا از سیلابان بگویند که از معجزات حضرت نبوی
علیه الصلوٰه و السلام است که بیش از لاوت با سواد
آن خاتم النبیین صلی الله علیه و آله همین آساده
نیش گشته -

ساهره - روی زمین و قناعت -
سایه زده - آنکه آسید و یو بوی رسیده باشد

سایه - معروف و نیز نام دیو است -
سباده - بضم اول بر وزن کشاده مخفف
سباده سنگی است که بدان سلاح را نیز کنند

گویند سنگ سیاه است که افنی ز فاکو یا و در
اوات و شرفنامه بار بار مرقوم است -

سپاره - نام آن سنگ که از لوشان سازند
برای تیز کردن اسلحه -

سپاسه - بالضم و قیل بالکسر باب الفارسی
منت بر کسی نهادن -

سپاه سپه - کلاهها بالضم و بالکسر با دوم
خارشی لشکرش و انبوه -

سپر بر آب افکنده - یعنی گریخته -
سپر و او - با دوم فارسی سپاه و او -

سپهر آشیانه - آسمان و نیز گاه و نیز منظره مثله
سبک سایه - یعنی کم بقا و گذرنده -

سپنجی خانه - بالکسر با دوم فارسی خانه عاریتی
و خانه و سبیل

سبوسه - بالفتح با و او فارسی بدست غلبه که
در جینن حال آید و نیز نوعی از علت سرد مردم است که از
سحر بر شده آسمان بلند -

سپید مهره - با دو هم و سوم فارسی و چهارم تون
آن سپید مهره که هنگام جنگ نندش در طب
حقائق الاشیا مذکور است آن نوعی که از حشرات
سجوی است نندش سنگ گویند -

سپید و سیاه - یعنی نیک و بد و صالح و طالح و
شب و روز و عرب و عجم و روم و یونان و خطایست
سپچه - بالضم با دو هم و سوم فارسی یعنی کشت
سپیده و سفید - معروف آن نوع است
یکی آنکه از بر سیاه و دیگر آنکه از بر سفید گویند
از سنگ مر در است کنند و دیگر آنکه از شلخ
گوزن بسازند و این بطریق است که شاخ گوزن را
بسوزند و آتش کنند و با روغن جع کنند و شاک گردان
بعد بسایند و نگاه دارند هر که آنرا در روی طلا کنند
نیج که در قی در روی او نماند و روی او صاف
گذا فی طب حقائق الاشیا -

ستاره - معروف که تباریش نیز خوانند
و آن رباب که در آن ستاره بود و نیز آن که
که برای دفع پشه و مگس نصب کنند و خشنه
آسمان گذا فی الاوقات معنی سوم با خود از عربی
زیرا چه در عرب ستاره معنی تابان است
ستاره بخت سیاره - یعنی زهره رباب
ستاره را ساز و ساخت بر یک نواختن است

ستاره سوخته - یعنی بد بخت و فقیر و بد حال
و نیز آراه گرم ستاره را بر آسمان سوخته -

شنا - بالکسر مختص آستانه -
ستاه - یعنی شش ماه و سه عدد و سیم قلب و مغنی خراز
ستاره - لظمتین استره -
ستاره ویده - یعنی مظلوم -

ستینه - بالکسر ستیمید و نیز آن دیو که در خواب
مردم را فرود گیرد و تباریش کا بوش و هند چاه گویند
ستوده - صفت کشته و بیکوی فرود کرده شده -

ستوه - بالضم با و او فارسی و سه لظمتین
سنگ دین سنگ ورودن که عرب آنرا طالت خوانند
و ناخوشی طبع و کبرترین جنتش و لظمتین انگور را
گویند و کبر کرم و فتح و دم بخور گذا فی زون گویند
و با دو هم مشد و هر چه بر آن شب گذشته بود گذا
فی شرف نامه و معنی شش تازی است -

ستینه - معنی جنگ و کشتی و ظلم و تعدی -
ستینه - کبرتن میزدانی و ستیش کنند -
سند یا - بوزن بسیار خنده است بسیار پای
زهر دار که بعضی آنرا زهر پای گویند و بنش کشند
سند - بالفتح با و او فارسی معنی شش و شش
و معانی در شب بیداری تباریش صدق گویند گذا

سراپرو - بابا فارسی سرایچه پادشاهان
و ملوک و اما معنی ترکیب پرده سرای است -
سراج - باجم فارسی سرای در -
سرا سیمه - یعنی گشته و دیهانه و شیشه پرده
سرا که بزرگ و در مطلق یعنی میکم و دانا

سقف است و در آن خانه که در آنست و در آنست

سراپرو - بابا فارسی سرایچه پادشاهان

در ساد کارهای دنیا و عجبی و در تقیه است
استاد و ماهر و تمام کار و خاتم سرای و راوی -
سر سنجیم - قوت و ظلم -
سر بسته - پوشیده -
سر پوشه - بابر فارسی و شین و قوت سر
چون دانی و کلاه و امثال آن و طبق پوشش
سرازمایه - سی فی الحال الزان و توار و پیشاد
سر خار - بوزن انگاره سوزن زرین باشد
که زبان جبهت زینت بر سر زیند و مقننه آبان بر
بند کنند تا از سر ایشان نفیفته و پنجه بندی را نیز
گویند که استخوان سازند و بدان بدن را خارند
سر خیمه - بالضم و باجم فارسی سر خوه بغم کیم
فتح سوم نوعی از سکت و میدگی که بچکان بر
و تمام اندام پدید آید تباری حصیه هند و کوفی
سر خه - بالضم نام سیاه فرسیای که بوی تریک میزند
سر واپه - آن خانه تابستانی که تحت سرد بود
آویخته که برای سرد کردن آب است کنند -
سر ووه فواره - یعنی ده گشتان ده ناخن مشتوق
سر رشته - یعنی مقصود -
سر زده - ای سر کوفته -
سر ریزه - نام گیاهی است خوشبوی -
سر سامه - دیوانه -
سر گشته - یعنی شوریده مغرور جز آن -
سر که ده ساله کنایه از کمین ده ساله است -
سر سره - بالضم معروف که تباریش کل نامند

و در شرف نام است سر نام و بیست نزدیک پان
که کان سر به نجاست -
سر میننده - یعنی روشنی دیده -
سر نامه - آنچه بر سر نامه نویسند و یا به کتاب
سراله - بالضم گیاهی است که نوک آن در کدافی است
سر وایچه - بابر و جمیع فارسی آنکه سر وای گویند
یکی کرده می نرند کدافی است -
سر ویزه - بوزن در ویزه نام گیاهی است
سر ولیسه - بالفتح بنایا فارسی آن گمان شکل
و رایام رشکال و راستان پدید آید و در تقیه کشنه
مهرامی سنگین است -
سر ویشه - بالضم همان سر ویش نبات است که آن
سر و - لغت حدیث شده هر چه کدافی زنگار
والتقید و رادات و غیر آن یعنی رست می رسد
و پالیزه است -
سر سیمه - باجم فارسی پرنده است یا ددم
در از نون و آنرا ترک و ترک تباریش صمد
هند ممول نامند -
سر سزگاه - کمترین باکان فارسی شستگاه
و شستگاه باوشا بان که بر آن نشینند -
سعد - بالفتح باغین عجم ساکن آناده و وجود
سفره - بالضم نم و فتح دوم باره ساکن
پیش از نون فارسی است که آنرا سعد گویند -
سفالینه - آنچه از سفال بود و در محمول را نیز
سفالینه میگویند این معنی را شیخ محمد خضری

و آنرا سفالینه بدین میگویند که از زیره آبگینه و
 حل شده سازند این نیز اولیایان سماع است -
 سسقه - بالفتح با فاء ساکن آنچه کسی از شهری
 قرض ببرد و در شهری دیگر مستبانه بدین شهر
 نامند بضم و سکون ف و ال بند و می بالضم حلقه
 زیرین و سیکین و آهنی و مثال آن کور گوش نهند
 و هر چه سوراخ کرده بود و از مر و اید و بسبب جز آن
 و نیز صفت است از یکسان بغایت ستریز معنی اخیر
 از شرفنامه است نیز نمین سخن نو گفته اند -
 سفیجی - بالکسر و با سوم فارسی خرپه خام که
 بشکنند و بدان شراب خورند -
 سفره خلیل الله یعنی طعانی که در روضه
 ابراهیم خلیل الله علیه السلام خراج میشود -
 سقفت میخانه - یعنی گنبد و آسمان -
 سکاچه - بالضم باجم فارسی همان سقچه -
 سکا شنه سکره - بوزن و معنی سفر شات
 سگ بوزنه - آن سگ که بان بوزنه سگ
 شود و بقلیم از گران -
 سکر فنده و سکر فیده - کلاه بافتنی است
 آئینه کدافی زفاگو یا در شرفنامه چنین
 سکر که - بضم تین شرفی که از آب زکایان
 و آن شراب ابل جش است -
 سکره - بالضم کاهه فرو که جنش سکوره یا
 سگانه - گردن بخار که تبارش بر م خوانند
 اسکند بنایت الف نیز آمده است کدافی شرفنامه

اما در تفتیه و ولایت شکفته بافتین معجمه قوم
 سکیه ندو - یا با و فارسی است سته بر جوده -
 سکیه بدو - یا با و فارسی است بر سر آمده -
 سکیده - بالفتحه سینه بندی که از خاک
 که بند و در زفاگو یا کبستر نیز آمده است -
 سلطان کی سیه سلطان کبیده اره - آفتاب
 سماخچه - بالکسر و قبل بالضم با جار حمزه و توت
 پیش از جمیع فارسی سینه بند زمان -
 سماکاره - بالفتح سبکوش غار ان بکنی گران -
 سمانه - پرنده است -
 سمچه - بالضم باجم فارسی صفر کرم قوم گشته
 سمهری - نیز بهشت -
 سمه - بالکسر و قبل بالفتح رنگ و باله آه زرد
 شبهه سه - با و فارسی معروف و در شرفنامه
 که آن دو جنبش میشود مکرری و مکرری -
 سنبه - بالضم آلت نیز کردن آبا و گردن غلام
 سنجه - بالفتح آن سنگ که بدان وزن کنند
 چون درم و مثقال و نام شخته کدافی الاوت
 نیز نام دیو گیت از کدافی این معنی از شرفنامه است
 سندر - لکهرج نام زاده که از کوی بر و دارند و
 بتا دیش لقیط خوانند -
 سنده - بالکسر نجاست مردم مندی
 مشق از این است کدافی وصیت الغراب القینین
 بندی شیخ واحدی و نیز نام لکبی معروف
 سنگانه - بالفتح با کاف فارسی پرتو است

خز که آنرا میرچه گویند تازیش صعوه خوانند -
 سنگچه - باکاف فارسی پیش از نیم فارسی ال
 یعنی آب پنجه که از ابر بیارد -
 سنگچه اره - باکاف فارسی پیش موقوف
 سنگ سخت یعنی سنگزارک -
 سنگدانه - باکاف فارسی موقوف موصد
 و نیز غایه که تازی کلمه و نیز غایه که تازی کلمه
 سنگ در موزه - باکاف فارسی موقوف یعنی
 اقامت و ترک سفر و نیز سنگ موزه اقدان
 بقرار شدن و فراموشی یافتن است -
 سنگ سیاه سنگ کعبه - یعنی حجر الاسود
 سنگدانه - سنگ که بر روی عطر و جسد آن
 بسایند و پیش یل گویند کدافی القینه -
 سینه بافتح لغت قبل شپین و رشت و
 بافتح بکون فون زن پر -
 سینه - بافتح آن فی که سیاه نام بدانند -
 سوراخه - شب و آن سیاهی که در رشت -
 سوخته - با و فارسی و خار موقوف جامه
 کشته پاره - سوخته کدافی زنا گویا و در شرفنامه
 سوخته موقوف و آنکه خورشید از درارت نماند
 شده باشد و آنکه او را روی رسیده باشد -
 سو و او - بافتح نام خزه الاغ را باده که شوی
 نام و او را که گویا و او را که گویا و او را که گویا
 زن و او را که عاشق شده و در شافنامه است که
 پدر او را شامو مادران است -

سو و از ده - یعنی دیوایه و سرگشته -
 سو و او - بافتح همان سو و او مذکور -
 سو و - بافتح نیک که نه زوده و مالیده شده
 سوزمه - با و فارسی و سو و موقوف است
 یعنی جزایات و نیز در قینه مذکور است سو و با و
 فارسی در موقوف نوعی از تیش که در دفع و شلیک
 و مشک کرده است که نه هنگام و اصل که در و نیز
 آنرا از و نیز گویند و آب که از مصالح گویند -
 سو - بافتح هر سو و که غازیان از حوضه پیش
 نوبندگان را دهند -
 سو سه کرم گندم خوارک -
 سو که بافتح در شرفنامه معنی سو و بن سو و فرج زن
 آورده است و در ادوات سو و آلت است -
 سو سه - یعنی انتها و طرف باشد -
 سه سه - یعنی سخت شتابنده چه چون طالعین
 که را بمناعت نام زد میکنند در راه سه سه
 سو و شوق و شتاب برسد و سه سه هم آمده است
 سه جاده - طالع غریب و عشق جهان کذا
 فی الاصطلاح اشعار و در اصطلاح ساکان شریعت
 و طریقت و حقیقت است -
 سه مال - هر وزن منوال خرد و ویزه و
 سو و شوق طلا و نقره -
 سه سه - یعنی سه برگ است و کون چنانست
 که بهشت قرار بخش باشند -
 سه گانه - کنایه از جام و پای شراب خوانند

سیاه گنج - مثلث را گویند -
 سیاه چیره و سیاه چیره - کلاه با بارتو
 بهیم فانی آنکه رنگش به رنگی زندگانی شرفنا
 و در زخا گویند سیاه چیره و سیاه چیره کلاه
 باجم فارسی مفتوح سیاه و ام یعنی آنکه رنگ سیاه
 سیاه خانه - بابا موقوف بند بنای خانه بک
 و سیاه خانه نیز آمده است -
 سیاه کاسه - بابا موقوف بخیل و در شرفنا
 یعنی سفلی نیست و در قینه یعنی بدجست
 سیاه کاسه نیز دین لغت است -
 سیاه ای - اسی خلافت ده کذافی شرفنا
 و ابی ولایت ده کذافی مطلق است -
 سیاه چرخه - بابا کسب ابدوم فارسی معنی ده چرخه
 معنی عا نوری خرد که تباریش معنی عده خوانند -
 سیاه - بابا کسب نوعی از خوردنی که از شیر و حوت
 ترکیب کنند کذافی القینه -
 سیاه باده - گیاهی است شاخ مرغ پرگ و گرد
 و متفرق کذافی زخا گویند -
 سیاه - بدجست و طالع منحوس و رطل -
 سیاه - بابا کسب کله سیاه و در شرفنا
 با کاف مرقوم است اما در لسان اشعار با کاف
 بر وزن جدشاید آن - کاف خطا کاتب -
 سیاه ضلالت - ضلالت را تشبیه کرد
 سیاه بدینکه بر و سب کرمی گوش انداگر
 سیاه در گوش اندازند کرمی طس ابر گردد -

و بضالت و رزیدن گوش باطن کر شود -

سیمین فواره یعنی ماه -
 فصل فی التری

سحر - آبلگینه -
 سحر و سحر حقیقه تلخ -

باب الیام
 فصل فی العزقی

سامری - جامه ایت تنگ -
 سامری - سرب کتنده -
 سامی - کوشنده و نیز غار -
 سامی - معروت یعنی آنکه آب و شراب خوانند -
 سامری - ویدی بود که نام او موسی بن
 گما و زید با ساخت و در آن باو خاک پای اسپ خیل
 علیه السلام در روز خرق فرعون یافته بود و نامه
 آن کا و باگ کرده بود و نیم سگ کوه ساله پرتی
 چون موسی علیه السلام از میعاد او دید قوم کشته
 بارون علیه السلام بسیار عتاب کرد آخر سامری را
 و حامی بد کرد و در اندام او کتش نهستی چون یک
 مردمانی آویدی لاساس گویان میگفتند -
 سبع المشانی - نام سوره فاطمه -
 سخی - بواضه -
 شختیانی معروت کذافی القینه -
 شقی - پیر می فروشن -
 سلمی - شتر آواز نهان است و در شرفنا
 معشوقه عربی -

سیلما فی - خزانست سینه و نیز یعنی باویشا
 سیمی - هم مانند -
 سونی - باناری -

فصل فی الفارسی

ساکلی مساکینی - کلا با بکات فارسی قج
 بزرگ و آوند شراب و آنرا ساغر گویند
 ساخته طوبی بهشت -

ساده ولی - یعنی نادانی -
 ساری - همان سارچه و نیز نام مقامی است
 سازگاری و سازواری - کلا با بازار
 موافق و اصل بکات فارسی موافقت در
 مزاج و در طبع و در کار -

ساکلی - گدا و گدائی -
 سال جلالی - یعنی شمسی و آن سیصد و شصت
 روز میباشد بگذرد و روز از سال قمری زیاد میشود

زیر این سال قمری سیصد و پنجاه و روز و یک باشد
 و تفاوت میان سنه و شصت یعنی برین تفاوت است
 و سال شمسی را سال جلالی بدین میگویند که سلطان
 جلال الدین رومی این تاریخ بسته بود یعنی
 وقت سال شمسی -

سالی - و پیشه -

ساکلی - ساینده و امر بیدار -

سایه پرستی - یعنی عشق و مجور -

سایه نشینی - کنایه از عقب و محنت و زکار
 بدین است -

سپاهی - بابی فارسی لشکری -
 سپهر شکرمنی - آفتاب -

سپهر و دوتامی - یعنی شب کذافی القینه -
 سپهر و ولابی و سپهر نگارمی - آسمان -

سپهری - بالکسر و دوم فارسی تیری - شور
 که بجای پیکان شدن دارد و تمام شدن و
 بسر رسیدن و بسر رسیده -

سپهرگی - با دوم و چهارم فارسی سختی و رنج و در
 سبکساری - خواری و بیقراری و شتابکاری
 و سبک است کننده و سبک مرغ یعنی شاربک
 و سبکستی ای بیقرار هستی -

سبک سنگی - بیداری و بی تمیزی -
 سپنجی - بالکسر و دوم فارسی خانه عاریتی و
 نیز بازده هستی -

سپهری - با دوم و سوم فارسی و چندی پیش می آید
 یعنی بعفت پسری در آری -

سپهری - ای روی روشن سپهری و سبک

سپهری - با دوم و سوم چهارم فارسی یعنی بختی

سپید بالائی - یعنی صبح کاذب -

سپیده پهنائی - صبح صادق -

ستاسی - ستاینده و امر ستودن و ستودن

سنجری - بالکسر همان لشکری که نام کوه رستم

وستان است و ساکنان آنرا سنجریان نامند -

سجن آراسی - شاعر و شفی کامل -

سنجری - آفتوس و شستن و آفتوس -

سر ابریده کحلی - ابا بر فارسی یعنی ابر سیاه
و آسمان و شب -
سر ایللی - سر پیر یعنی بر کار و سفله و بی هنر
و بهر و خفت -
سر ایلکی - سر گشتگی و میرانی -
سر ایلچی - شمشیر برنده که منسوب
باشد به بیچ آهنگر -
سر ایلگشتی - با کاف فارسی اما خفاش بنام
آن قبیله طغای است مقدار سر گشت از آن
راست کرده می پزند -
سر ای سپنجی - خانه عاریتی -
سر ای شش درمی - دنیا -
سر ای کر خان و کاروان سر ای -
سر ایل کحلی - از ابر سیاه -
سر ایلرمی - بار اندک که بر سر ستانند -
سر خارسی - یعنی درنگ کنی کذا فی شرح
و در قدیم میگویی سر خارسی یعنی نومید شوی
اما به معنی خجل شوی مشهور است -
سر خاریدن از پیری - یعنی نومید شدن از چیز کذا
سر خ کاسمی - بنزیت بنایت نازک و
ترش است که تباریش حاضر اندهندش
سر دوستی - یعنی فی الحال با حضری و در راه
سر کحلی - بوزن سر قلی بر سر سیاه آگونی
عموما ابر سیاه را خندو صا -
سر گو می یعنی سخت گوی با کاف فارسی

سر و ده فواره راز هر کن سیاحری -
و ناخن خود را در کمال خوش نوازی اندر هر
سر سمری - الفتح و فزاید و کار آسان و کار
که عایت حقوق آن کار بواجبی بکنند و آن کار
که حکمت و دان چندان نمایند و سخن سریع الفهم
و آب سریع اسپر زیاچ سر سواد صر را بگویند
یا آنچه فارسیان در تقصیر نفس به استعمال کرده اند
سر که تند روی - آنگاه بندش کاسمی نامند -
سر سرن واری - یعنی خیال من محبت من است
سر سرنه گیتی - یعنی شب -
سر سنامی و سدری - کلاه با الفهم نامی
چنان شام است که بدین شناسی است -
سر و سهی - یعنی آن درخت سر و کارین
دو شاخه برآمده باشد و شاخه متاخر گشته باشد
و نیز نام نوازی و گنج است -
سر ووی - با الفهم سر وون -
سر ساقی - با الفهم لقب ترسایان در بستان
تویت نازل شده -
سر سیری - با الفتح بادشاه شهر -
سر سرتی - سر و سرت و در گوار و پیری خرد -
سر سراجی - نامی که از برنج سازند و در آن
سر سرتی - با الفتح زن شوخ کذا فی زنگنه یعنی بد
و فامش که ازین ملاعبت مساس فرج الفتح بد
سر سرتندی - یعنی نام ولایتی از دیکن سر فند
که از ابر است دنیا گفته اند -

در لغت

سقطی - بالکسر و یک آهنی که هندش که راچی نامند
و بر قعر آن از آب گل هم میباشند و عند علوی تربیت
سقط محنت زراعی - آسان -
سقوط طری - دارو نیست که آنرا صنبه نامند
سگدیزی - با الفتح با کاف فارسی نام کو
رستم دستان ساکنان بخارا سگدیزان نامند
و ایشان بدین لقب بنیان و سحر میفرمایند خوانند -
سکسکی - بضم کیم و سوم آن حمت که از غایت
ضعف پیدا کرد و با نام دیگر جنبش در روز بارز و اول
سجکندید و غرق شدن گیر و اگر دین و ملت
زود محکوم گشت با شتاب بر روی بسیار بر وادی حجاج
سخت بکنکه خرف هلاک بود و کذا فی القتیله -
سککان فرشی - با بضم و التثید هم خلاص -
سکلابی - با الفتح سکابی در صراح ترجمه است
سکلابی مذکور است و در صراح معنی قضا علیه السلام
مستور است و در تاج معنی قضا علیه السلام است
کذا فی القتیله قول سکابی خطای کا تب است
سککابی با کاف تصغیر است -
سککی کرمی - ای بی روی و نامهربان کرد
سلامه - یعنی سلامه دار -
سلطه - نوعی از پوشش هلمندان که
باورهای بسیار از چهار سوی آویخته باشد -
سلک لالی - دندان مشرقان -
سلنجی - با الفتح با با تازی سلامه دار -
سماری - با الفتح کشته -

سماعلی - قربانی و نیز طائفه که برهه است برتن
سنار چکی - نسبت بگل است و از اسنان یکی نیز
گویند نام درختی است که برگهای او استطیل بود
هندش سکهار نامند -

سنار موسی - جنبه از چوب سوار است چنانکه
سنار یکی و سنار چرمی کذا فی در فاکلویا -

سنائی بنام ویله و روشنی شب -
سواران آبی - همان سواران آبی که بتاریخ
حباب خوانند -

سوموی بضم نام گلی است لعل و در قتیله است سومی
شاموی و جنبه از بیگانه نیز -

سوزن عیسی - یعنی چون عیسی علیه السلام را
سجایم آسمان بردند و آنکه خواستند که فو تر برایش
فرمان حضرت عزت در رسید که عیسی را بخش کنید

که از اسباب نیامی چیزی با خود دارد و این چون
تقصیر کردند که گناهان سه و یک سوزن و چوب
وی یافتند فرمان شده هر چه از علایق نیامی
چیزی با خویشین دارد هم آسمان چهارم دوازده

سوموی - با بضم زری یعنی جوت -
سه دوری - طول و عرض و عمق -

سپاه روی - شمندگی و بی آبروی -
سپاه کاری - ضیق و گناه و بدبختی -

سپاه گلیجی - بدبختی و دین هر سه لغت
سپاه سیه - هم آمده است -

سپاهی - از ارمو قوت و کان فارس -

مختار در پنج و درود -
سیکی - بنده از شرابه های مقطر -
سیلاب از غوائی - خون و این اشک غم و کما
سیلی - با لکس کف دست آتش نشان که بچو

فصل فی الترکی

ساجی - با جیم فارسی بنمیز
تینچی - با جیم فارسی سوداگر -
منغری - گنجینه -
سغی - با لکس پان -
سموچی - بالفتح با جیم فارسی بنمیز
سوس غری - گاه پیش

کتاب الکشین

الکشین الرجل الکثیر الکراج یعنی مردی که باریان
بسیار نکاح کند و شین متحرک و ساکن یعنی او
و او آید و معنی خود نیز آید و نیز ساکن بر آن
مصدوریت آید اگر با قبل او کسور باشد چنانچه
دانش و پیش و بسا با بسجده صد عدد -

باب الالف

فصل فی العربی

هشتا - با لکس رستان و عربستان
قطامن بدینکه در شاگرنگی بسیار میشود و بنمیز
شتا سبب قلت باران میشود کذا فی التلج
و در شرفنامه معنی گر سینه و یا بار است -
شعرا سبب جمع شاعر -
شفا - با لکس ضد مرض و نام کتابی است

در علم طب از مصنفات ابوعلی سینا کذا فی شرفنا
اقول شفا صحت است نام کتابی دیگر نیز است
شفا - بختی و بدبخت شدن و برآدن
و ندان شتر و شاد کردن موی -

شکل بالفتح جهت جوشی که در سفیدی و سرخی عهد
شوا - لکس بر اندام و سوختگی دست و پا که از کثرت
ساخت مسطر گرد و همدش گرد خوانند و نیز دلاخ

فصل فی الفارسی

شیل - مختصر شد و چنانچه شایان
شاخ گوزن اندر هوا - با کان فارسی و نه
شاه خرگاه مینا - با خار مجله کسور و کان
فارسی آفتاب -

شاهنشاه نژاد و استا - شله چه جگر می ازو
پیدا میشود و آتش پرستان هم در بین آتش می
شترک برصیا - همان شتر خار -
شحنه نغوغا - یعنی شترقیان -
شش در فنا یعنی دنیا -

شش عروس عفا - یعنی شش ستاره
شیاره و رای آفتاب سی زحل و شتری میخ
و زهره و عطارد و ماه -

شغا - بالضم و تیل بالفتح ویران طلبک
ترکش است که تپا و ریش جعبه گویند -
شکیبا - با یار فارسی صبور -
شکیخی - بالفتح و عایه ترسایان -
شما - جان آشنایان و نام کتب است

در علم طب

در علم طب

شیراب - یعنی دنیا -

شیدا - دیوانه و دال -

شیراب - یعنی شیر را میوه می دهند مثل جرات
بسته میگردد و در آن میوه های خشک می اندازند

شیرها - بار بار موقوف یعنی نزد جواهر که از
باب و اما و بخانه رس فرستند -

شیراب - لکچرهای فارسی فصیح گوشت و شیر و از این

باب الباقی فصل فی اعرابی

شباب - جوان -

شباب - بالفتح جوانی و نام پرور و سرور
وقت آن و پس از آن روز است هندی

مانت گویند اما درین باب آخر فرموده گویند -
شارب - سکر انداز سبب و نیز آشنایان

و در قتیله است ضعیف و لاغر -

شب - زاک سپید که هندی چنگلی میگویند

شیراب - هر چه او را بیا شامند -

شعب - فتح اول سکون م قبل بزرگ نام
کوته و مانند بکر شربت که در کوه با و رانی که کوه

شعب - فتح اول سکون م تم تشیع کردن و
شیر تخم و فتنه و تباهی برآیند -

شهاب - بالکسر گوی از هفت تاره و آنچه
بعد چون آتشی و باران فروخته -

شعیب - بالفتح پیری -

فصل فی الفارسی

شاداب - تر و تازه و در لسان است

شاداب - بوزن آداب سیراب و در اوقات بهر
ذیال عجب نیست -

شبان - قریب جابو ریت مانند و شتاب
کذا فی زفا نگویا -

شبت تاب - ای کرمی که شبت مانند آنکه
تا بدیندش بگنجی نامند و با ذرا بودگان او را

در آنکه گویند کذا فی زفا نگویا -

شتراب - یعنی تخمین پلنگ -

شحمه چهارم کتاب یعنی حضرت رسالت بنا
صلی الله علیه و سلم -

شرب - بالفتح جامه است از شراب ای ابر
ششم هفت آب یعنی چهارم تمام -

وقیل شستن جامه که باید باشد اخلاص است
گویند سه بار بشوید و اکثر هفت بار است

شش ضرب - واد است در ضرب و که آن را
سجکت می رابند -

شش شش خوب یعنی گوهر و زر و شک
و انگین و اجناس میوه -

شکر لب - یعنی شیرین لب -
شکر خواب - یعنی خوابی که بعد صبح کنند

و خواب استراحت و خواب خوش -
شکر نیز طرب - یعنی گریه شادی -

شکر لب - نام کنیز که وزیر آنکه لب شیرین
و حکایت شیرین دارد -

شکوب - با و او فارسی و ستار -

شکوب

و هـ ط ل ح اشعرا شاه سه وقت بمعنی آب شاه

سه نوبت مسطور است -

شاه سیارات - آفتاب -

شکفت - ابکسر و قبل نفتح اشین الینا

ببندی و پوشش عمارت که بازایش ستیغ

ست ست الفتح بوزن ست و وزن که غایب

و گرفت سوغاتیه برزه کمان هنگام تر انداختن

و افشیم چنگ ایچیه بدان ماهی گیرند یعنی قلاب

نشته حجام که بدان رگ زنند و در لسان اشعرا

معنی نشسته گاه زنان نیز است -

شش جهت - ای ششش طرف شرق

غرب جنوب شمال فوق و تحت -

شکست شکستن و ماضی آن و معنی از هم

خالت نیز آید کدافی شرفنامه -

شکفت - ابکسر تن غیب نادر -

شکافت - ابکسر ابایر فاسی صبر که دو بند

شکایت و غلبه است کلاها با الفتح فتحی است

بپاشکن که بندش شتی نامند -

شور سخت باضم اول و با و او فارسی

و رار موقوف بدخت -

شولبت بودن شوخت فحون تلح

و شویست بفتح کیم و کسر دوم را کندگی و در

لسان اشعرا بیک معنی به و در خط تصحیح کرده است

فاما در اوات بدین طریق تمیز کرده است کذا

فی غیر فنامه قول در لسان اشعرا مذکور است

شکایه به - ای - فارسی صبر -

شروع کتاب - آفتاب -

شور به - با و او فاسی یعنی و ستا -

شور آشوبه یعنی از هم بپاشن شکر شکر شکر

شویب - ابکسر ای فارسی نشیب یعنی کوه

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شیر شیر و شیر و شیر و شیر و شیر و شیر

شویت بودن و ولایت یعنی حرون و ولایت و
علاج و افسون و پراگندگی و در اداست شویت
پراگندگی و علاج و افسون و پراگندگی و در اداست شویت
شمنش و حدت - جان وحدت که صفت
دارد کذا فی الماده اقول شمنش و حدت حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم هر چه این تار و رفار
ظاهر شود و حدین بابک و رده شد -

شمنش و حدت شمنش یکی از آلات منجاری که
در درویشی و شکی که ابر باشد بدان جناب ساعت

باب الثانی

فصل فی الفارسی

شبهت - یفحشین هزار پای و عنکبوت -
شعیت - بالکسر نام فیریت او صاحبیات
بود و مقراض بر اندن سنت اوست نقل است
که مقترض بیل علیه السلام برو مقراض او در گفت
هر که بتو وصل کند ازین مقراض چند موی از سر و
بیری و شیت بلغت عبری حیدیه الله است -

باب الحیثم

فصل فی العزنی

شاه ترح - معرب شاه ترحه کذا فی التاج
و در قتیله میگویی پندش ترمه گویند و در
شرفنامه میگوید که در زفا گویند شاه ترحه و نجو
را گویند که پندش ترحی نامند و ترحی شاه پند
نیز گویند و در و نه و موه هم گویند -
شرح یفحشین بنه نیمه و راه کا کان کذا

فی التاج و در شرفنامه میگوید عبیده و نیمه
شیطنج - بالکسر معرون و فارسیان یفحشین
شیخ - معرب سنگ کذا فی بعض الطب -

فصل فی الفارسی

شاهج - بعربی حجر الدم گویند سنگیست
شبهه بعدس و باوانغ و قتیله یا شمشیر
بهمه زرد و ابلق و زبون ترین او فاسک
رنگ تیره است و مصنوع از قنطاریس محرق
می باشد سیاه و زرد و شکن تراز معنی و در جمع
افغان مثل آن بخلاف مصنوع از جگر الحار محرق که
اغبر و قتیله لون است کذا فی بعض الطب
شاه مثلث بر موه - آفتاب -

شمنش - بالکسر معرون و فارسیان یفحشین
نامند و این در زفا گویند است اما در فیهت کما
و دیگر باجم فارسی صحیح است و در نسخه لسان الشعرا
شمنش خاچ بوزن و نامند -
شیخنج - بالکسر معنی از صلت و میدگی که پندش
بد نامند و فیهتین گوید که برابر و زنده چین و
و اندام پندش تهری نامند -

شیخ - زمین خشت بر کوه و نیمه ای که کوه کذا
فی الادوات اما در لسان الشعرا و فیهتین شیخ بوزن
جست و در بعضی طب است شیخ بند و فیهت
شوراج - باراد موقوف شوراب -

شیطنج - بالکسر گیاره بیت که بند و فیهتین
کذا فی طبقاتی از اید غایت که اینست عربیت یا عجی

شیرج - یعنی تین روغن کهنه
باب الحار

شیرج - یعنی تین روغن کهنه
باب الحار

فصل فی العربی
شیرج - بالتحریک شیرج یعنی یکم و سکون دوم
شیرج - بالضم و تحلیلی

فصل فی العربی
شیرج - بالتحریک شیرج یعنی یکم و سکون دوم
شیرج - بالضم و تحلیلی

شیرج - بالضم و فتح دوم نام مری -
شیرج - در لکه ترکی را گویند کذا فی القینه

شیرج - بالضم و فتح دوم نام مری -
شیرج - در لکه ترکی را گویند کذا فی القینه

فصل فی الفارسی
شمع صباح - آفتاب

فصل فی الفارسی
شمع صباح - آفتاب

باب الحار
فصل فی العربی

باب الحار
فصل فی العربی

شیرج - کوه نیک بلند -
شیرج - بالفتح و فحواج و شیرج جمع آن در اصطلاح
روینان شیرج است که صاحب شریعت و
طریقت و تقیقت بود -

شیرج - کوه نیک بلند -
شیرج - بالفتح و فحواج و شیرج جمع آن در اصطلاح
روینان شیرج است که صاحب شریعت و
طریقت و تقیقت بود -

شمع هفت چرخ - آفتاب -
شیرج - با و فارسی معروف و نام در خسته که
چون شانش بزرگ بسیار شاه خدای دیگر سر بزرگ
و بی شرم و بیباک و دریم اندام و بی شکلی دست و
پایی که از کثرت کار سخت و سلب گرد و در اوقات
معینی دیده باز نیز است و در زمانه یابی دزد نیز
شیرج - برج کسد -

شمع هفت چرخ - آفتاب -
شیرج - با و فارسی معروف و نام در خسته که
چون شانش بزرگ بسیار شاه خدای دیگر سر بزرگ
و بی شرم و بیباک و دریم اندام و بی شکلی دست و
پایی که از کثرت کار سخت و سلب گرد و در اوقات
معینی دیده باز نیز است و در زمانه یابی دزد نیز
شیرج - برج کسد -

باب الدال
فصل فی العربی

باب الدال
فصل فی العربی

شیرج - زبان و مری حاضر و گواه کذا فی التاج
اما فارسیان بابا له خوانند و معنی خوب بصورت و خوش
استمال کنند و در قینه معنی فرشته هم هست -

شیرج - زبان و مری حاضر و گواه کذا فی التاج
اما فارسیان بابا له خوانند و معنی خوب بصورت و خوش
استمال کنند و در قینه معنی فرشته هم هست -

شیرج - یعنی پاره پاره و گوناگون -
شیرج - نام غلامی است که دانه خرد دارد و
چون کاکن همدل سافه خوانند -

شیرج - یعنی پاره پاره و گوناگون -
شیرج - نام غلامی است که دانه خرد دارد و
چون کاکن همدل سافه خوانند -

شده و نام پادشاهی که دعوائی خدائی کرده بود
و بهشت در دنیا هست کرده آخر در آن رفتن نیاید
و اینکه میگویند بهشت هشتم هاست دروغ است
زیرا چه کمینه خانه بهشت مانند ده دنیا باشد
شده بد - سخت با قوت و خیل -
شده - غسل از موم جدا کرده و نام کو بهشت
و نیز نام رود -

شده - نام باری تعالی و آنکه در جنگ کافران
کشته شود یا با حق و در قینه یعنی کشته شده است

فصل فی الفارسی

شاه و بیعی که با فراخ باشد یعنی خوشن خرم
شاه و روان مر و اید - نام نواختن و خنجر است
شاه و درو - با سوم موقوف که چهارم است که آن
که گاهگاه گرد آفتاب و ماه تاب بر آید و آن را
برهون و خرگاه و خرمن قمر و خرگاه و خرمن
و سابو و سایه گویند و شربت بطریق افغانی الاوات
در شرفنامه یعنی فرش گسترده است -

شاه را زنده یعنی مارت بزرگ -
شاه کند - با کاف موقوف بندی که از چشم
سازندش و در زنگار است بند بزرگ که از روی
برگستان سازند -

شاه آفاق گرد یعنی اسکندر و افغان
شاه رود - بابا موقوف و او فارسی
شاه بود - بابا موقوف جهان شاه رود
نکور شد کافیه الاوات و شرفنامه -

شب بکاهش انقضا در سینی کمی پذیرفت
و کو تا بهی گرفت -

شب و میان و در - یعنی بهشت شب
کذا فی شرفنامه و قیل یعنی بود عده یک شب و در
و این کجا میگویند جانی که کسی کالاسی عاریت
کنید در بدین جهت که شتاب بخوابد و او میگوید
شب در میان -

شب شده یعنی جوانی رفت و شگفت
شبی و تخمین می خورند و شربت و شربت
شاید - یعنی شربت کنند -

شخو و یا شخ - نشان که به یکانه فی الاصطلاح
تیر آنچه با من برسد و در لسان اشعار مذکور است
و آنچه با من برسد و در لسان اشعار مذکور است
شاید - بالذات از برای فرو فرید -

شده - رفت و گشت -

شاه و شگاو - که کاف فارسی مبرادرستم
که در سحر اید با کشته -

شکر و یا شکر - که شکر و شکر -

شکر - یعنی شکر که در شکست -

شکر - یعنی شکر که در شکست -

کذا فی شرفنامه میگویند و معنی انیر نظر است زیرا چه
گفته اند که صبا گل است که -

شکر - با کسر خور است خرنده -

شکوه - صافی شکوهیدن اسی اغریه و افتاد
شکو بهید یعنی تیر رسید و ریاست -

شکو بهید یعنی تیر رسید و ریاست -

عظمت خویش اظهار نمود و سخن و سخن کس
در آگوش کرد.

شمسه نه مسند - یعنی حضرت رسالت پنا
محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم -

شمشاد - بالفتح نام درختی است که بقد
و درواشی مانند خط بقلم میان قاضی شده مسطور
اشاره برافته مجربان او در فغانگویی است که
سین دوم همله که هست اما در شرفنامه گویند
که این غلط است -

شمشیر کز وارو - یعنی شیر و دم را کز وارو پناه
شم و دم را گویند -

شمسید - همان شمسیت مذکور -
شمسید - ساختهی شمسین -

شمسید - همان شمسیت مذکور است نیز نام
شده - بالفتح نقاره پندکان -

شمسید - یعنی بوم -
شمسید - یعنی بوم - که بومند و بی بوم خوانند -

شمسید - بوم - با بر و و او فارسی بومچه خوانند -
شمسید - نام پادشاهی -

شمسید - بار و موقوف یعنی آنکه موقوف بود
یعنی بنده و نیز بمعنی بندگی آمده -

شمسید - بالفتح نام رودی و جان باشد رود
شمسید - بالفتح زرق کوفری که اهل نوزادند
و شید با بار فارسی روشنی آفتاب و در فغانگویی

معنی چشمه آفتاب است -

شیر و - بادوم فارسی و سوم موقوف یعنی
آنکه سر و گرم مجادلات در راه عالم ملکوت و جبروت
کشیده و بلخ و ترش و یا ضلالت و کسافت
عالم لاهوت چشیده و از خط نفس فارغ شده
و بزرگ اندامانوس گشته و از بلا با ناز نعم هر دو جهان
نفت گرفته باشد کذا فی الموائد و نیز دلا و فرغ عالم

باب الذال

فصل فی العربی

شاد - تنه نامده و نادر و مخالف قیاس
شخی - تیز کردن کار و مانند آن -

شداو - بالفتح و تشدید ال اول مرد که
در میان قومی باشد و از قبیل ایشان نباشد -

شدفو - پراکنده -
شقد - بفتح اول و کسر دوم آنکه شخی و کیک

فصل فی الفارسی

شفتا - میوه است و کنایه از بوسه هم کرده
شفتا - میوه است و کنایه از بوسه هم کرده

باب الراء

فصل فی العربی

شاصر - آهوبره -
شاطر - دلاور و جالاک و تیز و شطرنج باز -

شاعر - معرب یعنی آنکه اشعار از خود نشان کند
شاکر - شکر گوینده و نام متهرب علیهم السلام

و او در عهد متهرب علیه السلام زاده بود و بر
هزار و هشتاد سال عمر بود و جبرئیل علیه السلام
بر او بیست سه بار فرود آمد و بود کذا فی باره حسین شانی

شعبور - معروف -

شعبور و شعبور بفتحین سخن بش و ففتح کیم و سکون
دوم بکبر اگر کردن آتیز ز بخت کسی مال و شکر
یکسے داد و حق نکاح و اجر رضاع -

شعبور - درخت و گیاهی که اورا تنه باشد -

شعبور - بدو بدی -

شعبور و شعبور - پاره آش که هندش خنکی نامند -

شعبور - بضم دو و تجانس غی است خرد چنان

شعبور - نهایت بد کردار -

شعبور - بالضم و التشدید گروهی اند و یکسے

خدای عز و جل سلوک ایشان در راه موقوفه آبل

ان موقوفه است و ایشان عاشقان چالاک اند

و جانبازان پاک -

شعبور - نیمه هر چیزی و مانند -

شعبور - بالفتح موی و جامه ریشمی باریک بالک

والسنن جن موزون و مقفا و عدد و فارس

اقبل سیزده بیت ست و قبل پانزده بیت از پنجه

فرود این باشد آنرا غزل نامند -

شعبور - بالکس جامه که متصل تن باشد و نیز علات

شعبور - جو -

شعبور - کلاه بفتحین چون متفرق شوند

در هر طریق گویند شعبور بشد یعنی جابجا شدند

شعبور - بالفتح فرج زن و بالضم سپاس -

شعبور - سپاس دارنده -

شعبور - ماه و هلال -

شعبور الصبر - ماه رمضان -

فصل فی الفارسی

شاپور - با سوم فارسی که دوم ست نام پادشاه

از آل اشکان که از پیشکان یافت بن نوح بود

بعد فقور در ملک نشست پنجاه سال ملک اند

یحیی و ذکریا علیهما السلام در عهد او کشته شدند

و نام پهلوانی از آل فریدون که پیش شاپور

نام داشت در جنگ فراسیاب بانو کشته شد

و نیز نام خدیو گار و پیر و نیز

شاه حسا - بالفتح بخار موقوف آنجا که شاه

بسیار باشند -

شاه و بهر با و آل موقوف یعنی خوشدل کذا

فی شرفنامه و نام کثیر کے

شاه و حواری با و آل موقوف و او معد و کینه

آنکه شراب خود بی هیچ اغیاری و فراحتی

شاه - بسیار بلند نام و نام پادشاه و جنت

و نیز راه فرخ و کشته و نیز نام جالوری که از آل

شاه کار - باکان آقا و خود را در کار نهادن

کذا فی شرفنامه و در لسان اشعار که کورست شاه کار

بوزن تانار بخت با اله شین بوزن بیکار جان

و دیوات ست اجرت بر اندازد کار نادان

بلکه ندان آنرا بیکار نیز گویند و در تنبیه شاه کار

با کاف فارسی و شیکار - یا فارسی فرو از مواز

کار اندک - دادن اینکلی نا و دادن و بزور و محنت

کار کنانیدن یعنی بیکار -

شاور - بروزن گماز و شاور بشباع
بروزن ساطور آنکد میان عاشق و معشوق
مباحی بود و پیغام بر یکدیگر رساند
شاور و غر - بروزن گماز و سولایتی ست بر کنا
لب لباب را اندر آنجا بیا بان یک گشت آن
همه کفار آن ساکن اند و بیشتر حواله اند
مردان باشند اند -

شاه افسر - سپهر کتاریش کلل الملک اند
شاه خاور - آفتاب -

شیر خاور - مشه
شاهوار - با بار موقوف درمی که بی
بود تبارش و تیم نامند -

شاه نور و شمشیر - دوم با یاد دوم فار
عابو ریت پرند که بر نادر و بر وز بند و
در شب بیرون آید و شیر گزیند تبار
خفاش خوانند -

شیر - با کاسه قاتل میر المومنین حسین
شیر و شمشیر - کلاها با فتح و با دوم فارس
مشد و مخفف هم گاه است فارسان میر المومنین
حسن حسین رضی الله عنهما را گویند -

شکیر - با کاف فارسی مبادو که تبارش
صبح خوانند و پیش از صبح که آنرا سحر گویند و در
رسا که اندر صیر قوم است که آنرا شیر گویند
شکیر - بروزن نور نوعی از مریه علم خانه
بادشاهان که در وقت سواری بنوازدند و

شکیر نیز گویند کذا فی الادوات و در قتیله است
بوق و تیل مهره ترسایان یکی از سازهاست -
شبهه - بروزن عجمی نعل صقر کذا فی القتیله
شبه یار - یعنی صبر کذا فی الملقب
شتر خار - دینتی ست خردنار و در هندش
بوده اند و در زنگویا نوشته شتر خار در قتیله است
که غارهای بسیار دارد و میوه گرد و سبزه دانه اش
مثل دانه انجیر بود تبارش شتر عرو خوانند -

شتر غار - مشه
شتر - پنجم حصار - یعنی میخ
شتر - کله انچه رنگ نماند و کارزان بکارند
هندش ساجی نامند -

شتر یار - سبزه زنی که از بهر کشت و رعیت
ابد کرده باشند و معنی ترکیب فت یار -
شتراب و بنار و شربت و بنار و شربت
شتراب نوشکار - شتراب شربت و شربت بنار
شتر - بالک آفتاب کذا فی القتیله -

شتر مسار - با نیم موقوف شتر مند -
شش بانوسی شیر - یعنی شش تار و آفتاب
شش پر - گز شش پر -
شستر - با انعم نام شهری که با شتر
منسوب بدوست -

ششدر - با فتح مردار خانه که در آن
بیکار باشد و این نوع در نزد فارسی و هندوس
اکثر بود و معروف است -

فصل فی العربی

شیراز - معروف کذا فی القاج و در شیر فدا
میگوید نام شهری معروف از پارس زمین از
بندگی شیخ واحدی محقق است که شیراز مسموم
نعم و لیث را گویند چه عمر و لیث نام پادشاهی
که شیراز آبادان کرده است و لیث بمعنی کج لفظ تازی
و آن را خورشیدی است که از شیراز زندش و در آن
که شیراز آبادان کرده سلیمان علیه السلام است و اصل
شیراز نام داشته بود و بدین اساقطه کردند از
کثرت استعمال شیراز شد -

فصل فی الفارسی

شاه بابز - بابز معروف بابر سپید -
شاه بر روز - آفتاب -
شاهی و در ستر از رخ و انداز یعنی بے حجاب
و در ساز و ملاتی شود -
شعبدیز - بابز فارسی نام سپید شیرین که
معشوقه خسرو بود و خسرو بدین نظامی ناکوست که
مملکون و شت بدین هر دو سپید و ما و این شتی بود
که در دشت رککه بود و هدران و دشت اسپین گیلان
چون حاجت گشتی شدی آن ما و این برین اسپ
سنگین آمده جفتی خودی بقدره الله تعالی
آن ماده بار گرفته و تاج آن نیز میشدی و نج است
و دیگر دنیا که آن آجا کنند که کذا فی شیر فدا و در آن
بزمین بابز مملعه است -

روشنانی صبح و آفتاب و جزیر آن -

شکیر - باکان فارسی نام سر لشکری است
شنار - باکسر آن سوی که در طرف کشتی است
در غایت خرابی بود و شنا کردن -

شناگر - باکان فارسی شنا و بافتح شنا کنند
شناور - بافتح باکان فارسی باور و سیه نمید
شور - غوغا و آنچه مزه تیر و در و چنانچه آب
شور میر - بالضم مورچه خرد -

شوش - بابز فارسی نام شهری مشهور
شیر - باسوم فارسی معروف -
شهر مصر - بابز -

شهر نور - نام شهری نزدیک بل کنانی
شهر بابز - باسوم معروف پادشاه روزگار
بقصه خویش از کترین پادشاهان بود -
شهر لور - بافتح مدت ماندن آفتاب برج
و چهارم روز از ماه -

شهر وار - بافتح همان شاه و اردکور -
شیار - باکسر بدین زرعت بجا بود و این کافتر
شیدر - بافتح باسوم فارسی همان شیدر -
شیر نور - لقب بهرام گورست -

شیر سپهر - برج اسد -
شیر سوار - آفتاب -

شیدگار - بابز و کان فارسی همان شاگا
نکور و این صلی نیست بلکه مالک اله است -

باب الزاد

شده سینه باز - یعنی دورنگ -
 شش روز - بیان اقلیت و آن شد
 آفرینش آسمان و زمین و آنچه درون آنست -
 شکر ریز - گویه شادی کذا فی القنیه و در
 پیشرفت این شتارت -
 سمع طراز - یعنی شمع نقش -
 شمایر - شمع است معروف که بهندش شمع
 شمعین - باضم زین که از سر حضرت بکاف
 شنگویر - بافتح بکاف فارسی موقوف قیل
 یا نیز فارسی سندی است حر سبب
 شویر - باواو فارسی فراع زمین از آب
 زراعت پاک کرده و بهجت رانده باشند و نام
 واروی است کذا فی زخا گویا -
 شویر - بوزن و معنی شویر مذکور غیر معنی
 اخیر اما در لسان اشعار مذکور است بوزن شویر
 بمعنی فراع فقط و در اوقات باواو فارسی بهجت
 دوم فقط و بالفتح بمعنی اول و در شعر فرامه بین
 عبارت است بوزن شویر زمین که از بهشت
 پاره کرده باشند و در لسان اشعار موقوف است که
 فراع را گویند و قیل باواو فارسی هم فقط و قیل
 نام شهری است کذا فی القنیه و در مطلق اشعار
 باراد مملکت و الله اعلم بالصواب -
 شهر ناز - بالفتح بازار موقوف نام خواهد دوم
 حبشید که اول در جباله ضحاک بود چون
 فریدون ضحاک را کشت شهر ناز و از نواز را که

از خواهر دوم حبشید بود و نیز دختر ضحاک را در جباله
 خویش و باور و -
 شمع خیز - کبیر دوم حضرت رسالت پس از محمد
 صلی الله علیه و سلم و قیل ششم هر که پادشاه
 ولایت سیستان باشد و بمعنی آفتاب هم آید و در
 از مطلق اشعار بمعنی دل نیز است و سیستان
 آدم علیه السلام را شمع خیز و گویند و بین که در شت
 پادشاهی خیز و از او را باده است و آن نیم و در
 یا نصد سال و نیا خواهد بود و اما حضرت رسالت
 محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم را که شمع خیز و گویند
 معلوم نیست که کبیر نام است میگویند برین معنی و در
 استعاره اگر اطلاق کنند بر حضرت محمد مصطفی
 صلی الله علیه و سلم درست باشد زیرا که او آفتاب
 عالم و روح است برین که بهر اقتباس ظهور از نور
 آفتاب عالم باشد و معنی طریق بر در قیامت از
 نور که راست ظهور حضرت رسالت پناه معلوم خواهد بود
 شمع انداز - بازار موقوف سیستان که کافی
 زخا گویا و یا با فارسی اندازنده شمع آید -
 شمشیر - نام دختی است -
 شمشیر - همان شویر -

باب السید المجله
 فضل فی العربی

شمس - آفتاب و قلاوه -
 شمس - اسپ که وقت بر شستن قرار گیرد
 و معنی گرم نیز آید -

بک

سمرط - یفجیتین جامه است کیود کتانی -

باب الظار المعجمه

فصل فی العربی

شطاطه - بالکسه مع یک گوشه جوالی نام دارد
شوط - بالفتح والتشدید گوشه استن جوال

باب العین

فصل فی العربی

شمارع - راه بزرگ و نیز برقی تقالی و شمر
سالت بنا به علم اطلاق کرده اند برین که حساب
شمارع - گویند کسی که بر دانه برین میبرد و شمر
که در شمشیر بچک باشد و بچک دیگر از پش میبرد
یکی از نامها مصطفی علم است چرا که فوایدی در قیاس
امتان او پس از مجموع چکان گویند خواهان است
و بدو شمارع از بنی مطلب بن عبد بنات نام است
ابو عبد الله محمد بن ادیس الشافعی صاحب کتاب
شمارع - سیری -

شجاع - دلیری -

شروع - راه دین -

شعاع - روشنائی آفتاب -

شفیع - شفاعت خداوند و شفقت
خداوند و شفاعت گر -

شمع - معروف و در بعضی فرهنگ تفسیر بوم
کرده است و آن غیر مسلم است زیرا چ شمع عباد
از مجموع است موم و آتش که قلم است بدان
و دیگر شمع مخصوص بوم نیست بلکه از آن است

در روی هم است میکنند و اورا شامه میگویند
درخت میشود و در به شامی چنانچه می افروزند
و یک شعله بزرگ بران می افروزند بخت
زینا می نماید و این دو سه افروخته را شمع
می نامند و باز فی الحقیقه شمع است که از آن
روشنائی حاصل میشود -

شموع - درخت بام -

شمع - زشت -

باب العین المعجمه

فصل فی القاری

شهرخ - بالفتح با سوم فارسی گویند
شهرخ - نام جانور است آتش خوار پرو
و بالیش چون آتش
شمع - بالضم و قیل بالفتح شمع گاو که بدان
نگاه کنند -

شیر مرغ - به حال چرم نماند شیر ندارد -

باب الفاء

فصل فی العربی

شرف - یفجیتین بزرگی و بزرگواران
که نامی الکلیج و در شهر فخر است بخت
شرف که پیش و بود و بالضم جمع شرف
معنی کنگره است و در فرهنگ علی میگفت
شرف و یفجیتین چون می که بالی دارند -
شمع - بالضم و قیل بالفتح شمع گاو که بدان
نگاه کنند -

از آل قبول باشد بر پیش نبیه رسول شایسته
 ششهاون - بالفتح آنچه ساقی و نوب باشد
 دوران پنج کدورت خورد و نکس پذیرد و در
 آوندی که از طرف زمین می آید با نوب دارد
 آنچه آگوان باشد آن ششهاون صلی است و آنچه
 سفید می باشد از زمین می آید و سیاه می باشد از
 که غمیه می کنند پسر را که می آید و آن آوند دارد
 ششهاون می گویند -
 ششهاون معروف یعنی ششگرفت -

فصل فی الفارسی

ششهاون - پند که بار و تر کرده بر ششهاون
 ششهاون - خانه باون و گویند ششهاون
 حاکم است که از طرف مزد و دست می آید
 ششهاون - خانه باون و گویند ششهاون
 یعنی ششهاون و راستی آفتاب ششهاون
 ششهاون - بوزن و معنی ششهاون و زرافه گویند
 میگویند پاره با نوب دل گرفتار -
 ششهاون - ششهاون و دست -
 ششهاون - رفته و از زمین و امر ششهاون
 و ششهاون -

ششگرفت - بالکسر باکون فارسی مفتوح زیرا
 میزد و با شکوه از مردم و کار و اشغال آن
 که از فی الادوات و غیره و در زرافه گویند که
 ششگرفت - بالکسر باکون فارسی با اطناف میزند
 و معنی شگفت آید و در قنیه یعنی خوش هم آید

ششهاون - بوزن و معنی ششهاون و زرافه گویند
 ششگرفت - بالفتح و باکون فارسی معروف
 و که کم گشت و از که گشتش گرونی نامند

باب الفاف

فصل فی العزنی

ششهاون - آفتاب مبارک -
 ششهاون - کوه بلند -
 ششهاون - درختی است که میزندش گار
 نامند که در فی طلب حقائق الاشیاء -

ششهاون - آفتاب و باکون بر آمدن آفتاب
 ششهاون - بقیه و روشانی و در آن سرخ
 و اول شب است و قبل آن سپید که بعد از خورشید
 ششهاون - دوست فاح که در طبع باشد و در طالع

ششهاون - بالفتح و باکون و ششهاون و در وید و در وید
 و کوه که از فی التاج و در قنیه یعنی ششهاون و فارسی
 ششهاون - ششهاون و ششهاون و کسر نیمه چیزی
 قنیه یعنی نام کاتب و در وید و دوست است
 ششهاون - یعنی ششهاون -

ششهاون - لاله و از ششهاون لغمان نیز گویند
 که از فی ششهاون -
 ششهاون - برادر -
 ششهاون - بالفتح آرزو و مندی -

فصل فی الفارسی

ششهاون - و ششهاون و ششهاون -
 ششهاون - ششهاون که از فی بعض اشخاص

شعنه دریا می عشق - یعنی حضرت رسالت پیام
صلی الله علیه وسلم -
شیرایق - رنگ چشم -
شیرنوق - اسب سیاه و نب و پای هر چهار
سید بود کذا فی القیة -
شعشعین یوزن رفیق پسر خوانده -
شیر حوت - سیاه فازی امیر المؤمنین علی کرم الله
فصل فی الترقی
شعراق - بالفتح بیلدار و ادیکار -
شاماق - بالفتح خرخشته و جنگ -
باب الکاف
فصل فی العزیز
شکر - بفتح کاف اسم و بالکسر بکون دوم انبار
شکر - بند فکلین -
شکرک - انبار -
شکاک - گمان -
شوک - خار -
فصل فی الفارسی
شکر دروان خاک - زمین -
شمارک - مرغ و معروف که آوازش را
آواز چو تار تار و شبیه کرده اند -
شاک - مرغی است ضعیف که آواز تار تار
گویند و نیز رباب چهار تار -
شاه لعلک - یعنی حضرت رسالت پیام
صلی الله علیه وسلم -

شاه فلک شاه طاهر فلک شاه منشاه
و شاهوار فلک شمسوار فلک - انشا
و نیز حضرت رسالت پیام صلی الله علیه وسلم -
شبان فرویک بفتح کیم و پنجم و ششم و هفتم
فاری شب یک کذا فی الاموات غریب
و در فرهنگ و اوشان فرویک بر وزن گمان فرویک
گفته است و در زبان گویا و فکی است که این جا بود
و گاری است که آتش نشان فریب نیز گویند -
شبیپرک - بالفتح باروم فارسی که سوم است
چان شبیپرک و گویا یعنی خفاش -
شبه تاس - بالکسر که بازی لکد بر سینه کسی می زند
شب چراغک - چان شب تاب -
شید نیز اقمه و خاک - یعنی فلک شوب و روان
شیر تاس - نام سپ سیاوش -
شیک - بالکسر سکون دوم و مک و کرده
و مک کذا فی شرفنامه الامامان الشریفین
کباب مذکور است و در فرهنگ و گویا نیز بفتح
اول مرقوم است -
شیکو - بالفتح با و و فارسی درویشی که
تمام شب بلا ای ملاله و بلا ای وقت سوار
شده و سالیان را و میگویند وقت سحر چاه
ایشان بدو نیزه برود -
ششاک - بالفتح شاخ نو که از نور دست یابین
سر برزند و نیک نازک بود و آنرا خور و شان
نیز گویند -

و نیز

ششک - بعضی کم و سکون دوم و جیم فارسی
 جیم ندگی سینه پندش چکی نامند -
 شش فاک - بالفتح آواز دوم است اشتر و
 ایشال آن هنگام رفتن -
 ششک - بالفتح و قیل با لکس نوعی از دیکه
 که بیشتر گوکان را بود و پندش بود و نمی ماند
 و قیل نیز گوید و قیل ششک بختیتم نام را که
 بزرگ و میان آنها بزرگ -
 ششک ششک - کلاه بختیتمین به هنر
 و نادان و نابجا و جلق زنند -
 ششکانک - بالفتح و قیل با لکس سنگدان شش
 ششک توک - بالفتح شانی -
 ششک - بفتح به دو تاج آواز هنگام
 زنا و بعضی ششکانک نیز گویند -
 شکوفه سر که وک - آن علقی است و در
 شوره جوی ریزه آن و قوه نیز و نیز ششکان
 باطن است و از شیشه پند و شیر و نه نیز گویند
 بوزن القنیه -

ششواک - پرنده است سنج و گویند و است
 که زمان زمان رنگ بگرداند تا نیش ابو تراب
 بخوانند -
 ششور یا ششک - بادوم فارسی و سوم و سوم
 ای اشک غم زوگان و معنی دوم و سه کسب
 اشکی که همچو ششور است -
 ششوشک - بالضم همان شاشک مذکور -
 ششولک - بالضم و ادویه و وک -
 ششولک - با و او فارسی اسپ تیز رو و در خاک
 یعنی گرد و و وک است -

ششیر فلک ششیر غر از فلک - برج است -
 ششیر خجشک - بادوم و چهارم فارسی سوم
 موبوت پرنده ورنده که اگر از ششک نیز گویند -
 ششیشک - با لکس پندک یعنی عسکه و در
 و ششکان است ششک پیوست گذاشت
 ز خاک گویا و در ادوات بهر و معنی آمده است -

فصل فی الکاف الفارسی

ششک - با لکس کل - یا به و ام و تیر و کوا
 بوزن بشوار می کشند -
 ششکانک - با لکس و بالفتح و است ناودان
 ششک فلک - آفتاب و است -
 ششک و کث - با و ریس و وک بندش
 می نامند و در ادوات ششک و با و و قوت
 ششک - بوزن بفلک خوشه گذاشتی

شمالانک - مشایخ و آن که از آن کسی چیزی
 بنزد رسد است و از معنی یا بدید آن و این
 یا آن ششکوم از آن و این یا از آن طالع یا
 از قیل ایشان از آن کسی چیزی دیگر یا از آن
 ایشان از آن ایشان به سینه انداخته
 شمالان را ششکان می گویند پندش که و نه
 که افی القنیه -

شاهنگ - بالام و قون گروگان -
شامنگ - با هم و قون سیاه و ام -
شاه رنگ شب شاهنگ - بالفتح شب
شاهنگاه و نیز ستاره است شب کش که بتاریش
شیرین خوانند -

شبه نیز نقره شنگ - نلک -
شیرنگ - نام اسپ سیاه و ش و نیز سیاه
و در زفا گوایت سیاه و نام کلی است در بیابان
خود و سیاه و سیاه و ام بوی مشک دارد -
شیر لنگ - با کسر تخوان بلند -

شیر گاو و پلنگ - با پیارم و نهتم فارسی
بیمه است و خوشی که آنرا شیر گاو نیز گویند و کوب
شیر زده یا نیاب - بالفتح یا بار فارسی شیر -
شیر زده شیرنگ - بالفتح و انکسر هر و قیل
خیز ز باغ و در قنیه از صراح نقل می کنند که شیرنگ
بفتحه چین گیاهی است که برگ وی یمن بود بتاریش
قطران گویند -

شیرش و رنگ - ای شیر جهان دنیا
شیرنگ - بالفتح کیم و سکن فابا و قون
بار ز قی است مانند شفتا گوشت شیر مرغ سفید بود
شفتا مینک - بالفتح شفتا آهن که در آن
سوارانها خنات کشاده و بار یک بسیار بود
تا ز قی آهن و اشال آن در کشند تا از و ملو
گرد و و شافار و کمان نداشت و مشت او
کذا فی شرفنامه اما دیات میگوید نداشت و

کمان او و مشت او -
شکر حقیق رنگ - لب محبوب -
شکر برنگ - جنبه است از شکر بای منافع
که از آن پر کا اما در از و یمن بنده بتاریش عمر
شکنک - با کسر میکان ای قاصدان چون
استاده میباشند می جنبه بر شکر که با شکر با و شکر
شکنک - بالفتح و خشت سر و دزد و را نزن
و مکار به گرد و شکله خوب شوخ کذا فی الارادت
و در قنیه از لغات شاهنامه یعنی ساریه باز نقل
شمرگ - معروف و نیز کنایت از لذت جماع کذا
فی القنیه و قیل شهر گیاره است و محل جماع و آلت قاع
شوملنگ - بالفتح رسن تاب

باب اللام فصل فی الهزنی

شجر الزل - خراطین -
شعر العنول گیاهی است که با بچ از زمین
بر آید سنج بود و بسیار می زند
شغل - کار بار وانی -
شغال - بالفتح غابوری و شنی که آنرا شغال
نیز گویند نام برادر رستم که بچیده رستم را در کابل
کشت و آنرا شکیار نیز گویند -
شگل - بالفتح صبر است مانند -
شاشل - بهنم هر و شین مرد بک -
شمال - بالفتح با و دست چپ کذا فی التاج
و با کسر دست چپ -
شمال - احسلاق -

و در میان کشت کند و میگوید و میگوید و میگوید
 بهندش سینه ها گویند کذا فی طب حقائق الاشیاء
 و در آن است که میان غله افتد تلخ نیز گویند
 و قیل و یسیر بگل.

فصل فی الفارسی

شاه که بودی نعم یعنی حضرت رسالت پناه
 بعد از تیر علیه و سلم.

شاه اچم - آفتاب -

شاه با عزم که نوع از فرامیر

شاه پیر عزم و شاه سپهر غم - کلا جا بابا بار خاست

نوعی از سیریا که کذا فی شرفنامه و در اوقات معنی

شاه سپهر غم بستان افروز نوشته است و بستان افروز

را با لاله و شرفنامه بیاچ خورش تقصیر کرده است

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

باب النون

فصل فی العربی

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

شیر و - دار و نیست -

ششین - بالفتح زشتی کذا فی التاج و در قنیه مذکور است ششین سناتی معروف که داند او بخود

شیخ المسلمین - یعنی نفع علیه السلام کذا فی القنیه اقول اولی است که از حضرت رسالت اسلامی است علیه السلام او بود -

شویطان - وید و نوعی از مازشت منظر و هر ترویج را از جن و انس و واسطه طمان نام در از بهر بعد از از حق لای شستق من شطن است

فصل فی الفارسی

شابران - نام ولایتی است قبیل نام شهر - شاخ زرین - ای کلک زر و ام کذا فی

شاوران - بفتح و ال جافخانه و در قنیه گفته است که شاوران بساط و پروه که بر پا باشد و گویند یکس که پروا و نیزه و نام نو است

شاورمان - با دال موقوف شش خوشایان خوش شارستان - بکسر که شک شهر که تار شین بد و نامند کذا فی القنیه و قیل قبه بزرگ اطر

بستین بود -

شایدین - تراویدن جراحت -

شاشیدن - کینه کردن و تر شدن باب -

شان - خانه زنبور که در آن شمشیر و خندان

و اکثر بمل خندان و شان را محذوف بود و نیز

چنانچه گویند این آیت در شان آن منزل است یعنی در حق آن و معنی بکار تازی است و معنی

مرجه نیز آید و در قنیه شان آن جنی ایشان است شاوران - همان شابران مذکور -

شاه توران - یعنی تور آسیا -

شاه دیوان - ویدی که تیمم انصاری شعی

را بشب برده و در مملکت انداخت بعد از هفت سال

عیسی نام پیری بود تیمم انصاری را بعد محاسبه

و انزرام دید آن نجات داد -

شاه جان - با هم موقوف نام شهری که آنرا

شاه چین - آفتاب -

شاه جان - ای مقصود جان از فی الاکام

شاه یا چین گل لعل و یمن رود و را بر چهره

و رای میل کذا فی القنیه -

شاه زنبوران - یعنی آن گیس شمشیر

امیر القومنین علی کرم الله وجهه ایمان آورده و او

با و شاه زنبوران بود و بعد از او شد -

شاه گروان - آفتاب -

شاه گویندگان - یعنی حضرت رسالت نپاه

صلی الله علیه و سلم -

شاهمیدان - بزرگ شدن پارسائی کردن

شایان - لائق و زیبا -

شایگان - با کاف فارسی یکی از اسامی

که در قافیه معروف جمع آرند چون در قافیه سلطان

و همان و گمان که جمع که و بهت آرند و نیزه

کثیر و ذخیره کرده -

شبان - بالفتح جمع شمشیر ویران است و

و با خرم چنانکه گو سفندان و میشان و تیلنگ
شبان و اووی امن - سی سی علی السلام
شبان - آخا که شب به شربت گذرند
و خا که در هر روز با خرم -

شبه خون به خون - ورم با سیم ناری
اشک کاشین بر شکر بکاید -

بہشتیہ عالم یعنی شب بیداران اور صبح
و شوق و غم و ان

مجلس شورای ملی

شماره پنجم - یکشنبه یکم مرداد ماه ۱۳۰۲
تألیف و تدوین: دکتر محمد علی شهبازی
چاپخانه: چاپخانه مطبعه کتب و نشر

شجر الورد - نمدن -

بدرین ترسیه بدین ازجای
فرمودند بدین و لغز بدین و گماند کردون

بیت: کبریا فی زکات کماله و امانت معلومه شد و

و یا چنانچه شیخان یا مومنان کهنه و عابد

مشتاق و مایل به کسب و معاش فارسی سفیرزدن

بسم الله الرحمن الرحيم

اقول بایستی که پیر مردن نیز معنی این بود و
بر برادر چه معنی شخواسد پیر مرده نوشته اند بنابر
پیر مردن - پاکبشله -

ستخمیان - یوزن رسیدن همان شخصیان
کذا فی شعر قنانه ماد ارسلان اشعر فی شخصیان
یعنی از جای فرو خیزیدن -

شماره پیرین - باضم حقیقت اندر بی زمین
شماره یک و آن یعنی کبوتر که در میان

شراب بخورست زیرا که فقط شراب جو مقوی است
بعضی گفتند اشرب بشود و نیز شراب را چون

گروانی کدانی قضیه
شیران - با کسر این تند و قیل با از مستند

شهر وال - نام شهری که در پیشان بنا کرده
و مولد کافانی بهائیت قیل و بخت -

شیردین - بالفتح شیر و دین
شش پیمان - بالضم شش و ایمان

ایں وقت اور بود۔

مجلس پنج رمان - صلح فارسی
پنج موقوف کنایه از قمار با بازی از اربابان

شش روز که آن یعنی آن شش روز

شش روزن بشکذانی لماتق

سید بن ابی اسحاق بن عمار

که روز کون بار وزن نوبت است -
 شش سومی هفت خوان - بالفتح
 با ششم موقوف که آخر هفت ستانی شش
 و نشت کشور کذا فی القنیه و بعد صلاح الشجره
 شش جهات هفت کشور که در دنیا و بهرین
 شش ششم زمین - یعنی کشور ششم و آن
 ولایت و برکت -
 شش مسکن - یعنی صدق و راستی
 و کان و نیشکر و نخت میوه دار و خار که
 به و تر کابین جمع شود کذا فی الملتقطه و در
 بجای امینه قیام است و یقیم کارش در جوی
 ششتر - با کسر ت را ویدن جرات یکپایه
 و ششتر - با کسر ت -
 ششکار هفت ششگان فیدین - بریدن است
 و در قنیه ششگان یعنی کافین است -
 شکار زدن - با کسر ک کار کردن و شکستن -
 شکار ویدن - بهای کردن یعنی شکستن کردن
 شکار زبان - یعنی شیرین بان شیرین گوی
 شکارستان - یعنی آنجا که شکار است کنند
 شکر فیدین - با سب و ستور در سر آردن -
 شکر گفتن کسبترین و غیب شدن میلان گفتن
 و کسر کیم و ضم دوم بهین شدن و از هم جدا شدن
 گل و خرم شدن روی -
 شگفتیدن کسبترین تعجب کردن -
 شگفتیدن با کسر ت -

شکون - با کسر ک هر چیزی و چین خانه چنان
 و شکسته و شکستن - سر و کمر زنی یا شکر کردن
 شاهان افتد و امر شکستن و فاعل آن تو بالفتح
 با سکون دوم نام و لایق -
 شکوفیدن - با کسر ک قبل بالفتح و با و افارسی
 لیس آن اسب و فزیدن و افتاد و این میرفتن
 شکوفیدن - با عظم شکستن شکسته
 شکون - یعنی تیر و با کاف فایسی فال طور که
 و شش شکون و شکن با سین مملو خوانی و نیز شش
 شکوفیدن - با الف با و افارسی غایت
 نویش اظهار کردن از حق نکل کسی که گوش کردن
 و نیش باشد و تریدن و جهان شکوفیدن -
 شکوبیدن - جبر کردن و تحمل نمودن و
 و اگر رفتن و نیش جبر کنایه -
 شکوبیدن - با کسر ک با و م فایسی جبر کردن
 شکوفیدن - با کسر ک با و فایسی موقوف است
 شکار ویدن - با کسر ک با و فایسی
 شماسیان - بالفتح با و م مشد و قوی اند وین
 شماس که واقع وین باطل آتش پرستی بودند -
 شمس - بالفتح نام مردی -
 شمشیرمان - یعنی تیر کردن است انداز تیر
 و اصل تناسخ بازیش سمیه خوانند کذا فی الصحاح
 اقوال اگرین با خوانند سمیه بودی با سین مملو
 بودی بهر چه با سین مملو است معلوم شد که این
 جمع ششمنی است که منسوب است به ششمن که از منی

الزکات

مراد از وزیر مبارزان و دلاوران -

شیرین - معروف است و نیز نام مستوفی و نام و نسب و نسب پنج شیرین و در باب شیرین گویند چنانچه
لب شیرین و زلف مشکین -

شیرین و بهمان - یعنی شاه ایران -

شیلان - بایر خانی خوان طعام -

شیرازهرمن - سلطان را گویند که انی نغزها

و کنایه از خیالات درشت و تخویلات باطل -

شیراوشان - با داور و زار فارسی بر وزن و

معنی شیر افغان است که کنایه از مرد شجاع و مردانه

باشد و نیز نام سخن گفتن و زفا گویند -

شیرین خورده ان - کنایه از غفلت و بی حاشی

شیرک گرگ - کنایه از دل داون و تولی

گردانیدن باشد که را -

شیش - که خزان است و سپید -

شیش گردان - بکاف فارسی امی و قحطان

شیو ازبان - با داور فارسی و بی فتنه

شیون - بایر فارسی ماکه و فراد -

باب الحاد

فصل فی الحاد

شجره - و من باب گردن و دهن باز شدن -

شجره - اندوگین شدن -

شجره - شتر را اندن -

شجره - ضعیفین مع التثنی چشم و کشود

شمار و بلند شدن ابر -

شجره - قریه -

شجره - شکایت و گاه کردن -

شجره - مالک خضه آدمی که با گشت باشد -

فصل فی الفارسی

شاخ آبه - کنایه از گمان شایسته و عذر و جوع

شاخ کیسه - یعنی تار آموختن و سبک عمل

شاسته - گیاهی است که خوش بکار بر زبان

شاه دارو - با داور و جوشید شراب انگوری

رانام داشته و بگویند آن چنان بود و هست که

آن شجاع از انگور اکثر اوقات نماند و گرفت

پس با انگور گرم کرده و آدمی درشت خاند

بجوش آمد و بگویند که بیدار است بعد از آن ساکن

جوشید آنرا هر روزی جوشید و عیارش بجا

زبان نماند و بگویند چون از جوشش است و نماند

گمان به که بگویند هر قاتل گشت پس در او کینه

یداشت که از آب انگور و سر قاتل مدد و شفا

می باید داد و جوشید را کینه می بود بدایت

که از او دست میزد و قاتل را بفرستد و شکر

را از هر دریاق گشت و بگویند در خدا و با خود

گشت عذاب گشت که از آن زبرد و عذاب خورد

و بگویند که خلاص با بزم بقیه می بود و گشت

اشتری بطور نه چو است قدیمی دیگر بکار برد

و بهتر از می در خود بدید و بخورد و از سر

بخواب زفته بود و یک شب از روز بخواب رفت

چون بیدار شد از آن زحمت خلاص یافت آن

حال با جمیع تقریر کرد و بشیخه آفریاد داشت و در
نام نهاد و در امر حسن و عمل نیکانی بود -
شاه آفرید - نهی از کوی پیدایش کلدانی
شهر و معنی پیاده و زود و صانع اسرار است
ما شوق و شب بیدار و راتک نیز آمد -
شهر کاو - کائنات فارسی بهیست و شتی
که بتا پیش زرا شود -
شش بابو - شش شاره برای آفتاب
شش قلم - نام یوه ایست که کایت از بستر کرد
شهر بابو - در او موقوف نام عوالت -
شیشو - همان شیشک مذکور کلدانی و لاد
و شهر نامی بود و باب چار تا به هشت نامی غیر
قتل انسان و شکار لیکن در تفسیر کاتب معنی مذکور
شوشک و شاکه است اما شیشو نیست -

اسم	الهام
توضیح	دری السرفی

شما همه نشان و نشان سیاه گویان
باشد نشان اندرین بختان الهان و دیگر
وست چپ و راست بهر احوال که بود
چپ آری آن از انجوس می شمرند و چپین که
که نیک باشد گویند و چپ شامه است یعنی قروان
آزاد شوم پس آمده اند -
شما میچ - آری پیش و آلودگی در مقابل مجریل
اشتهای نهیست که اشتباه و آینه تر باوان گیر
شش - مالک و شش به تحقیق برنج و مانند چیزی

و نیز زن جوان و شش به گویند و شش به دام -
شش - بالضم معروف است از اشتباه
شش به - مانع -
شش به - درخت -
شش به - بنحیثین گریزی که شهر را حکما دارند
اما فاسیان سکون حاصل است که در او -
شش - مالک و التقدید نمی و گشتی و لاد
شش - بالفتح و غنی -
شش - بالفتح و التقدید و شش به نام صحن
مثل جوی که در بر برگ و دولت و شش به نام لاد
فی التقدید و در پنج دست شش به نام که در برگ
درخت از بهر آب و بالفتح یکبار خون آب
و جز آن در درخت شش به نام که درخت
شش به نام است -
شش به نام است و درخت شش به نام که در
یکبار که درین که حکمت و در شش به نام لوفان
جهار است و در پنج و در پنج که در
از در شش به نام که در لاد و لاد و لاد
در در شش به نام که در لاد و لاد و لاد
به در پنج و در پنج که در لاد و لاد و لاد
و در شش به نام که در لاد و لاد و لاد
با در شش به نام که در لاد و لاد و لاد
با در شش به نام که در لاد و لاد و لاد
در لاد و لاد و لاد که در لاد و لاد و لاد
شش به نام که در لاد و لاد و لاد

شهره - پنجتین حص کذافی الاوات و صراح
نست آژناک بست -

شهره - راه سلمافی -

شعبه - بالضم شاخ برین درخت و پاره
از پیروی و نیز از پیاده نشیب میشود -

شعبه - بالفتح بازمی -

شعشه - روشنائی کذافی الاوات
شعوه و بهمان شعبه -

شعله - بالضم پاره آتش که می تابد -

شفره - کار و بزرگ و تیزی آتش و شمشیر -
شیفته - مهربانی -

شفشفه - بالفتح لاغنه و زار کردن
عمرتن را و نیز ریخته تنگ و شاخ درخت -

شقه - پاره از تارهای نیمه -

شششقه - بانگ کردن شتر فعل و کنجشک
و شکافتن هیزم و سخن خوب اندن با کسر چرخ

ماندشش که شتر از دهن بیرون آرد -
شکایه - کله -

شکوه - شکایت کردن -

شله - بت کذافی القاج و در قنیه است شله
بالفتح و التشدید بت و بت پرست و بهانسم

و التشدید بانه عورت یعنی جامه که در جنین
عورت می باشد و سر کین دان و بجای خاک

و پاید می که در کوهها بود کذافی زنا نگوایه ایضا
در لسان شعر اید تنه نذکور -

شله مرطه - بوزن فلاسفه نام جزیره است
در ولایت چین که منبت درخت کباب چین

در انجاست کذافی طب حقائق الاشیار -

شیمامه - دست تمبیه و در زنا نگوایست
یعنی غلوله عطریات مرکب که در دست دارند -

شمله - کلمه نرود که در خود پیچند و در عرفان می یاب
شملطه و تار که طرف خنمی گذارند -

شوکه - شات قوت در جنگ و خوار که بدن
نار است کنند کذافی القاج و در طب حقائق الاشیار

نار که رست شوکه سید فارست و عرب آن را
شوکه الیه یسنا خوانند و منبت او در کوهها و

و غزارها باشد و آن دارویی است شوکه بالفتح
آنها گویند که در عقب زاید و نخوس و شوم بود

و هر فرزندی که ترس محسوس آید او را پدر را نیز
شومت خود و بیگانه کذافی شرفنامه و در تاج

مبعی سلاح و خوار و تیزی قوت و پیدا آمدن
پستان دختر -

شوله بالفتح نعلیست از منادال قسر -
شوه - بالفتح کیم و سکون دوم رشت و پنجتین

بد چشم شدن -
شماوه - گواهی و در صراح ست شماوه خبر

شهره - بالضم مشهور -
شهو - آرزو -

شیمه - نجوی و خاق -
شیعه - با ان هر دو هر قومی که جمع شوند بر یک

فصل فی الفارسی

شاه خا به - شاهی که از دریای و جوی برآید
تبارش شط و شرم خوانند -

شاه و گوته - بادال موقوف و کاف فارسی
سنانی یعنی جابه خطب -

شاه و نه - وارو نیست که تبارش شادخ
و بهندی سیر نامند که زانی القنیه و فیما فیما
شاه و واروی هست -

شاه رویه - باو و فارسی نام پسر پوزیر که بعد
کشتن پدر و برادران شش ساله ملک انده بود
پس بجای واری باده زهر خورد و بر و آن
پیش از آن پدرش نهاد و بود و بر مرمره نوشته
که واری مجرب باده -

شاه - آن جابه لعل تنک که گریه چینه
تا باده کشد و نیز جابه لعل مخصوص پیش
شیافه - آنکه او رویه در جابه کنند و قبل باده
بند از مذکذافی القنیه -

شاه ما خچه و شاهما کچه - کلاهها بخار و کاف موقوف
و جیم فارسی سینه بند زان -

شاهانه - معروف و نوعی از دوست افراز
جولاه و نیز زنبوران شمل که آنرا زنبورخانه نیز
گویند و در زنگویا مذکور است شاهانه کاشانه
به حذف کاف و نیز عصفی معروف و آلت
چوبین که در کشند -

شاه - بادشاه و هر مردی را گویند که کار خیر او

کند و بزرگترین مهره شطرنج و راه بزرگ که نام
خلق در آن گذرود و اما دازان که ویرا خنزرو
بزرگ دارند و نیز شاه نام جابه است که از هند
آوردند که زانی الاوات و در زنگویا مذکور است که
شاه بزرگ و آشکارا و از پنجاست که جهاندار
جهان بان بادشاه را گویند و در شرفنامه است
نام جابه نیست که بهند و ستان بود -
شاه پاره - راه کشاده که بسیار راهها از او
و عامه خلق در آن بگذرند -

شاه پانه - اسخه از آن شاه بود -

شاه پتره - با سوم موقوف تره معروف است
که آنرا تره گویند که زانی زنگویا و نیز در زنگویا
مذکور است گیاهی است که برگهایش شکرگانه بود

و بوی ترنج دارد و آنرا باد و رجبویه نیز گویند
و در نسخه طب مذکور است شاه پتره آنکه هندی
دونه مرده نامند و در نسخه دیگر به سجامه ویت
شاه پتره با سوم موقوف یعنی نیک تخم کدانه
زنگویا و با سوم مکتوب یعنی طرز شاهان و مانند
آن شاهان چنانچه عاشقان ای طرز عاشقان
بدانکه این هیبه برای نسبت است و مفید نیست
تشبیه نیز میشود -

شاه پراه و شاهه - کلاهها با سوم موقوف یعنی
راه فراخ -

شاه پنده - نیکو کار و صالح -

شاه پندشاه - آنکه با عانت او و نظاهرت او

و دیگران بادشاه شوند و بادشاهان او را دست
کنند مشغول است که شایسته و رای خدای
نگویند اما شاعران اطلاق میکنند بر غیر خدای نیز
چنانچه لفظ دارند -

شاهامید - همان شاهمنده مرقوم -
شاهمه - نام شهر پارس واره کردن کیست
بود بر زمین با او روان -

شاهکاره - نام ولایت است نزدیک شیراز -
شاهکاره شاهکاره - کلاه باکاف فارسی
آنجا که شب کنند و وقت در آمدن شب
شاهانه - خمار و هر چه بر آن شب گذشته
و آنرا شهبه نیز گویند کدافی الاوات و غیره
اقولین منسوب است به شهبه چنانچه غامبا
منسوب به غامب پس معنی ترکیب آن شهبه بود
هر چه باشد خوار و کباب و خمار و اگر شهبه
میگویند هم برین که اثر شب است باضم ح را میگویند
که سفندان و بزبان و اشعار آن که از اشعار
نیز گویند کدافی شرفنامه -

شهبه پاره - شبپر که کدافی القینه در
شرفنامه به معنی با ایه طی است -
شهبه - بالفتح باضم فارسی همان شبپر که
شهبه - بالفتح خانه که آنجا نشاندند -
شهبه فازه - بالفتح جایگاه گوشتدان و تیل با
شهبه - به فتحین مهره است سیاه که بر
سلک مروارید نظم میدهند و در فرنگستان

فخر قواس است که هندش رتقی نامند و در ایت
نمکوست که آن مهره یانی است بتازیش است
و هند پوتج نامند -

شهبگاه - باکاف فارسی شهبگاه یعنی آنجا
که شب نماز کنند و هر جا که شب باشند وقت آن
کدافی زفا نگویا -

شب نیاسوه - اسی بیدار کدافی الاطلاع -
شب پاره - همان شب پرک -

شستر گره - بالضم باکاف فارسی بنوم یعنی
مخالفت و استعجاب و ترکیب موافق -
شستر گره - بالضم کج و دو و چهار و پنج و یک کدافی
شستر - بالکسر با تا مرشد و غیره و نیز
آمده است انگور و هر چه شهبانه بود -

شخکامه - اسی افسرده و شجره است که از باران
بارد آنرا ثاله نیز گویند -

شخوه - بالفتح با حن کندیده و نلمیده کدافی
شخولیده - با و او فارسی شمرده کدافی الاوات
و غیره اقولین شخو از شخو لیدن است پس شخو
که معنی شخو لیدن می بودی اگر آنکه گوید این حاصل
معنی است زیرا چه هر چه با حن کندیده می شود
پژمرده میگردد -

شراجه - معنی پایله آمده است کدافی القینه
شمرده - بالفتح و زنده است غالب تر از شمر
شروه - نام مروی ازنی مبارک و شکر و دم -
شروه - به فتحین حرص کدافی الاوات و در شیه

میگوید گیاهی است که بهند و سیلمسی نامند -
شش وره - بالفتح یعنی مردار ناز و نیز
 بهمنی دنیا آید -
شش ضرره یعنی دوا و پناه نبرد که کثرت می باشد
شغه - بفتح تین آن پوست که از کثرت کار
 هر دست و پای سیاه و سبیل گردد و هندش گره بخورد
 و بعین معلوم گویند که افعی الادات و رتبه
 مذکور است شغه بالضم و قبل بالفتح شرنکه که بپایان
 جنگ کنند شغ مثله -
شفافه - بالکسر مرغی است بزرگتر از غیلوان
 چهار رنگ دارد -
ششقه - بالفتح شایخ و رخت و نیز سلک زر -
شکافه - بالکسر نمکه که طربان بدان چنگ با
 و اشال آن زنند -
شکافه - بالفتح کافه که افعی القنیه اما سی
 مشهوره شق شده است -
شکافه - بالکسر و با و او فارسی کسور کا و می
 و هم به معنی کفن و زور گویند و شکافه نیز گویند -
شکاه - بالکسر تیر و آن تباریش جعبه خوانند -
شکار یاره - بابا فارسی جسته از علو که تبارش
 قطع نامند -
شکر پوره - سنبوسه شکرین که با میوه در وزن
 می زنند و سمرقندیان شکر پره بابا فارسی نامند
شکر خنده - یعنی شیرین و تبسم و آن خنده
 که از خوشی باطن بود -

شکار فنده - اسب ببر آئیده -
شکرمینه - بفتح تین نوعی از علو که تبارش
 ناطق گویند -
شکره - بفتح کیم و کسر دوم جانور است جزو
 که بدان صید کنند -
شکسته - تنگ کرده و شرسنه و منزه و شکسته
شکافه - بفتح تین بگ و گن و آن سبزه که از
 شلخ سر بر زده اندش کوسلی نامند -
شکر بیده - یعنی جای کران و بسیار خوار و در
 قینه است یعنی عبد القطن -
شکر خار - یعنی سخت گرسنه و بسیار خوار
شکر خار - مثله -
شکما چار - پهلوان کرده یعنی شکما سخت
شکجه - عذاب و الهی است مجلد را و در
 ادوات است نوعی از علت و در قینه میگوید که
 سخنچینی ترالد و رایج اسامی ترجمه بر بخت
شکجه آورده است و در صراح معنی بر بخت
شکجه است حم لفظها اقوال آن شکجه است
 بلکه شکجه است تصغیر سک -
شکوخیده - بالکسر با و او فارسی و قبل بالفتح
اسب ببر آئیده و لغزیده و افتاده و بهریت زده
شکوه - بالضم با و او فارسی بریکل با قوت و
 مهابت و بزرگی بسیار که تبارش حشمت گویند
 و نیز زده و زده پیست و بعضی بفتح کیم و سکون
 دوم یعنی ده خوانند -

شکجه

شمالیه نام کتابت فحش و دوم کتاب الفیه
شماله - بالفتح اشع و در لغت پنج نیز استعمال کنند
ششم - آن قرص نقش که در مساجد و محاسن
راست کنند -

ششمینده - بالفتح بوی که کذا فی شرف
و در اوقات مستی بفتح نیز گویند و میل افق
بوی نام یعنی بوی از نام مردم بیاید -

شهمه - بالفتح بیست و شش شده ویم زده و
بیست و نهمینده نیز آید -

شهمه - بکسر کم و فتح و در مشهوره و تثنیه نیز
آمده است چربی که شیر و جوات که نه نشانی

شهمه - بالفتح همان شتم مذکور و جوی
بویشده نیز آید -

شماه - شنا کردن در آب آشناء
نیز درین لغت است -

شمریه - بالفتح نام گامی که قصه آن
در کلید و من مذکور است -

شنگله فتح کیم و سوم فارسی ریش دامی
و دانه انکور و خوشه -

شنگوله - بالفتح باکان و دانه فارسی و ساز
شنگله - باکان فارسی نره که بازایش

ایر و ذکر خوانند و در زفا گویند کور است که
جابه که زنان بسبب نهندش و سه گین آن
و جایی خاک و پلیدی در گویند -

شمنوسه شمنه شمه - کلاه ماه و افارست

و اخیرا بشین محمیه عطسه -

شوره - بالفتح خجل و با و افارسی خاک که نمک
از آن شود و معروف که نقاشان بکار می برند

و در تاش بازی هم بکار آید -
شوریده - با و افارسی پیشانی و دیوانه مزاج

شوشه - بالفتح کیم و کسه و هم و چشم نام سبب است
شوشه - با و افارست ریزه و چربی و شبه

و علاقی که بر سر قبر شده با پای کنند و نیز سلاح نره
شماوت سر بسته - یعنی شهادت و خلاصه

شهمه حجاب - آفتاب
شهر از او - نام ابو شاهزی که در شیرین شیرین

بر هر گشت و مابین ملک شد -
شهر راه و شهره - همان شاهراه -

شهریه - بالفتح زن بخت پیر -
شهمه - بالفتح گوشتی که سخت میچرب باشد

چون سر سینه و اشال آن -
شهمه - همان شهنشاه و در اوقات شهنشاه

مقوم است معلوم نیست خطا و کاتب است یا فحش
شهمه - بالفتح باکان فارسی خاک کذا فی لغت

شبه - انه - بالکسر نام سیه مانند کنا که تانیه
عقاب و اندر از سر و دارد -

شیده - بایر فارسی نام سپر افرا سیاب که
یشنگ نام دشت و معروف است بایست خوب بود

افرا سیابش شیده لقب کرده بود و همچنین شاه
بن سیاه و شش بن کیکاوس او را دیده ان شنی

چنان بر زمین زوده که جانش بهمان روش
از قلم برگزیده و مجسمه و خا هر زاده او بود و نیز
حکیمه شاگرد و دشمنار بود و بهرام گویا و راه رفت گنبد
بر وقت رنگ ساخته بود

شیرینه - جزو بیت ری کتاب
شیرینه - آن آلت چوبین که بان جزات نشا
و مسکیر و ن آنند و از شیرینه با سوم و توف
نیز گویند

شیرینه - ابالکسر و ابای فارسی معروف
نیز امیر المومنین علی را گویند

شیرینه و شیرینه - نوعی از عذات است که
تباریش سعه خوانند و در تاج ترجمه سعه
ریش سرست و معنی بیاری سر و چون نیست
و در قتیله شیرینه ستراف شیراز آورده است

شیرینه - او هم و چهارم فارسی نام سپهر
که از اشارت نیز گویند

شیرینه - ابای فارسی خوانی شل چکی
شیرینه - ابالکسر است

شیرینه - او هم فارسی و سوم و توف
شیرینه - ابای فارسی معروف یعنی هنر

شیرینه - ابالکسر و از سپ

باب فی العربی
فصل فی العربی

شاهی - که از نوادی
شاهی - امام معروف صاحب مذهب

که نامش محمد بن ادریس بود و پیش او بچشم
منسوب سیوی بنو نافع که از سپهر ان مطلب بن
عبد مناف است و در حواشی مفصل که است
کرده شیخ برمان الدین صوفی است نیکو بد
شاهی نام قبیده است

شاهی - ابالکسر تمام و شکایت کننده
شاهی - ابای تازی یعنی ساتی کذافی القتیله
و در تاج یعنی شراب دار است

شاهی - ابای تازی یعنی ساتی کذافی القتیله
و در تاج یعنی شراب دار است

شاهی - ابالکسر است معروف که بعد از ابی
شاهی - در جنت

شاهی - ابی اول و کسر دوم چندی قتیله
و تمام و ابی و کسر دوم کذافی القتیله

شاهی - ابی و کسر دوم کذافی القتیله
و تمام و ابی و کسر دوم کذافی القتیله

شاهی - ابی و کسر دوم کذافی القتیله
و تمام و ابی و کسر دوم کذافی القتیله

فصل فی الفارسی

شاهی - خوشی و نیز نام غلامی حرام حور
شاهی - ابای معروف و در ابی فارسی

شاهی - ابی و کسر دوم کذافی القتیله
و تمام و ابی و کسر دوم کذافی القتیله

شاهی - ابی و کسر دوم کذافی القتیله
و تمام و ابی و کسر دوم کذافی القتیله

از شیراز و بخت از خوار که تخم مرغ با نسا است
ترکیب کرده می پزند

شبهوی - با واد فارسی هم یکی است زرد آنرا
شبه بوجان حبث خوانند که در شب بجا کند
شب بیماری - با سوم فارسی که دوم است
شب بیدار -

شب زنگی - شب سیاه -
شبه بکوری زحمی است معروف که بدان
شبی - بکترین و قبل بالفتح نوعی از کوچه جاب
و قبل از پستین -

شبه بکوری با لضم با جیم فارسی گیاهی است
که برگش همچو پای شتر است -
شبه بکلی - بالفتح خار گیاه و در لسان اشعرت

بوزن عقلی خار گیاه و پنج گیاه معنی از
زنا گویند اما در نسخه رطب خار گیاه و پنج گیاه
و این صحیح است زیرا که پنج گیاه معنی ندارد
و شاید از خطای کاتب است که پنج شیخ نوشت

شماخی - بالفتح نام طعمی که کباب با رب
با پنج میان شطکی و این می پزند بغایت لطیف
شش می - یعنی دنیا -

شش سری - یعنی زرخا ص -

شکری - با واد فارسی آرد ناپی کلک
شکر ریزی - یعنی گریه شادی -

شکر خوری - یعنی گریه شکلی -
شکر شکامی - دیگر می را بطعنه شکستن

شکستی - نام ولایت است -

شکیمیایی - با سوم فارسی صبر -

شماخی - نام قنصلیه و یک شهران -

شمع الکلی - یعنی قرآن مجید قبل از نماز بجا

شکر و نرا - آنکه زنان در فرق سر کنند
به پیش سینا و روانند -

شو شکمی - با واد فارسی و خار مو قون و کان

نیز فارسی پوست که از کثرت کاستن سطر شود
در دست و پای -

شوی - بکترین و قبل بالفتح و الان -

هندش سونی نامند - در دلی

شهریاری - اسی پادشاهی -

شیخ نجدی - شیان علیه اللغه -

شیر آسمانی - برج اسد -

شیر ماهی - بابای فارسی است بزرگ که

شیر می - بوزن نیروی مبارزه برای که جنگ
رستم برابر منوچهر بود و جهان شیر ویدم قوم -

کتاب الصاد

الصاد المذکک المتخرج فی التراب یعنی خبر و بس
که در خاک مرا غده کند و بحسابی بود عدد -

باب الف

فصل فی العمری

صبا - با وادی که از پس پشت آید جوان
بقبله آری کذا فی القاج پس ازین معلوم میشود
که هر که از قبله طرف مشرق باشد در شرقی است با وادی

شیر ماهی

ایرانی

باوصفا گویند و هر که از طرف مغرب باشد باغبی است
و هم حسن ساکنان جنب و شمال مادر شرف است
میگوید که باوصفا باو شرقی را گویند و در میان
و علی یکی باوی است که از زیر عرش می نخلد و بیت
صبح می وزد باوی لطیف خاکسبی خوش دارد
صحرا کشادگی -

صدرا - مغرور و باجی شنوایی در سر و آواز
گنبد و کوه و چاه و امثال آن که باز شوند چون
چیزی بلند گویند و تاج اسامی بایا مبدل لب
آورده است و فارسیان آواز لطیف و خوب
از چنگ ناسی و مانند آن که بر می آید از بزم گویند
صدرا - باهم و الماده سر که برشیده شود
صفا - سنگ لغزناک سخت کذا فی التاج و
نیز صفا بالفتح و بشتی خند که رو بالفتح و
میل کردن و سنگ بهوار و موصیعت در که
که آنرا صفا و مرده گویند و آن و سنگ اندر تاج
کعبه که میان آن سب می کنند و آن یکی از شعاع
صدا - آتش فروختن برای دفع سراز بهر
عامه و آواز که بر آتی چهار طعام کنند کذا فی شرفنا
صفا - بالفتح یا هم مش و سنگ کش و سخت
صوم العذرا - یعنی روزه مریم -
صوبا - بالفتح مشرب -
صیدا - بالفتح و المذیر و سخت و سخت و سنگی که از نو

فصل فی الفارسی
صاحب جوزا - یعنی تر که تباریز عطار

خوانند و او میر فلک است و منادی و برج جزا وارد
صاحب کف برضا - موسی علیه السلام
صاحب مضا - وزیر را گویند -

باب الالباء
فصل فی العزنی

صاحب - یار و خداوند چندی مؤید و نیز
صاحب فصل الخطاب یعنی آید و علیه السلام
صطرباب - همان اصطرباب -
صعب - ترس و دشوار -
صلاب - بوزن خطاب سخنها و آن جمع
صلیب است -

صلب - بالضم استخوان پشت مرد که از آن
انطفه در رحم زن می افتد و بگوید و نیز می نامند
و نیز استخوان بوسیده کرد و صلب بار آورند
همه از آن فواید شد و اجزای متفرقه هم بدان
خواه پیوست اما از نام تمام خواب گشت و بالفتح
صلیب سخت چرخش و مغز استخوان و
علم دراز و چهار ستاره که پیش سر واقع می شد
و قبل پس سر واقع و چلیپا که ترسایان بگویند
بدین شکل و در شرفناست آن تقاطع که
از خط محور و خط استوا بر فلک می آید و در فلک
بگفته شد و زانوشت که از چلیپا گویند و چوب که در
روزن می دارند و آن چهار گوشه است از صلیب و
گویند و در شرح مخزن است که وضع صلیب است
که چون عیسی علیه السلام را بر آسمان بردند خطوط

فصل فی الفارسی

صباح بهشت صبح کاذب -
صبح نخست صبح صادق -

باب الجیم

فصل فی العربی

صاحب الحاج - یعنی خورشید و غنجان
نیز گویش کذافی شرفدار اما غنجان مرغ را
گویند زیرا چه او غنچه و بست برین که سرشک نکند
و صاحب تیاج صبح خاک نوشته و گفته که این
معرب است و بنحی دین عربی است -

صاحب الحراج - یعنی حضرت رکن الدین
فصل فی الفارسی

صنم کن این برج - ای خانی کن ای صفت
کذافی الاصل طلاح -

باب الحاء

فصل فی العربی

صباح نیکو -
صبح پیش از سنانید و دم -
صبح - باده و بجهنم غارت نیراید -
صبح شرب باده ای -
صبح - خوب روی -
صبح - تندرست -

صحاح - جن آن و نام کتابی در لغت که شرح
صحاح - باضم علامه نام کتابی در لغت خلاصه صحاح
صحاح - کوشک بهر بنای که بلند باشد نیز خلاصه بهر چیز

که شبیه عیسی داشت او را بهر دار عیسی که در
صورت دار ساخته و در گردن خود او نهاده
و آنرا صلیب نام کردند -

صواب - راستی و بالضم رشک -
صیب نام نجابه -

فصل فی الفارسی

صبح طمع نقاب - یعنی صبح کاذب -
صفه یعقوب - نام شهریه و ولایت
شام نزدیک است به آن مقامی است
قریب صفه یعقوب ببلوک شرقی جای است
که در آن چاه برادران متدوین است به صفه
انداخته بودند الیوم آنجا رفته اند و غیر
یعقوب و مترا بریدیم و متدوین و مترا
خلیل الرحمن است و از اینجا که و طلال آوارس
راه است و قریه متدوین علیه السلام و که در
صومر شمش یعنی ناکه که قریه شمش است و
ندامت پدید آید کذافی الفنیة و الیوم العزیز

باب التاء

فصل فی العربی

صاحب الحوت - یعنی متدوین علیه السلام
صامت - زرویم و مثال فی بنی سکت
صفت - لکه یوزن غفریت تهبت و درویش که
صمت - خاموشی -
صوت - آواز -
صیت - بالکسر آواز -

صريح - خدا کنایت یعنی سخن ظاهر گفتن -

صلح - آشتی -

صلاح - تقیض فساد و بالضم نام مکه -

باب التمام

فصل فی العربی

صباغ - نام بادشاهین مبارز لشکر کهنه و سوار

صطرح - نام شهری در ایرانین که تختگاه دارا

بن دارا آب آشجا بود و در عجائب البلدان است

کوشکگاه سلیمان علیه السلام آشجا بود و آنرا اصطرح

و اصطرح نیز گویند -

صحاخ - بالکسر سوار کوش و ولایت عربی که صنا

و صنا بود آن وقت بسین هم آمده است -

فصل فی الفارسی

صاحب بزم - یعنی خاد و نذرجوم

صدا شاخ - یعنی صدای پاره -

باب الدال

فصل فی العربی

صاحب الرصد - یعنی حکیمی که بر عمارت

بلدن می بنفشد که بر برج کوه شاخ نشسته

طلوع و غروب ستارات و ثوابت عاینه کند -

صاحب عباد - وزیری که بغایت کعب بن

صا و نام جز و ن تجمی و معانی دیگر در صدر

آیات مطهر است -

صمد - نزدیکی -

صمدیه - زرد آب -

صمد - بالفتح باده یعنی شراب نیر سر و صمد گرم

صعود - بالا رفتن -

صعید - روی زمین -

صمد - سنگ اغزنای سی خاکی -

صمد - بختتین بی نیاز و مترکی حاجتها بگیرد

بقیل الصدا الایم الباقی و قیل السید الذی

نیتهی الیه السود -

صمدید - متر و کریم صنادید جمع آن -

صمد - شکاری مذکر و نذیه و تشنه و جوع

درین برابر است -

صمد - شکاری گیر -

فصل فی الفارسی

صمدید - با سوم فارسی گیاهی است که

بنازایش عصافیر الراء گویند که فی القنیه

صمد چهارده عقد - ای صمد چهارده موده و آن

صرفه نبرد - ای مغلوب نیاید این معنی

سموع است از شیخ امام محمد خضری -

باب الراء

فصل فی العربی

صابر - شکیباده صابر کینت نکست

صاور - ظاهر و باز گردنده -

صانعر - چاله و نام مردی و یا کذا فی القنیه

صبر - بالفتح شکیبائی و نوعی از دار و دار

قنیه است گیاهی است بغایت تلخ هند میگوید

نامند قیل برین معنی بکسر صاد است و نذیه طبت

سیرقه طری از فراسان می آید جو شانیده
و نیز به بند می وید -

صبار - بالضم میوه درختی است که طعم و
ترشی مثل است و از خرمای هندی نامند
که نامی القنیه و در تاج پیر می خرمای هندی
و در قنیه پیر یعنی باغون است -

صبور - شکوبا نام باری تعالی -

صدر - سینه و پیشگاه و بعضی ابتدای آیه -

صخر - باد سخت سرد -

صخره - بانگ اتمام و بانگ تلم تحت فلین

و آنچه بدین نامند -

صخره نقشبند - کوه و صخره چنانچه که در کوه

صغار - بالفتح خردی و بکسر جمع -

صغیر - خرد -

صفار - بالفتح و التث زروی روی -

صفیر - بفتح شکر و دم باشد و نام کوهی

و نام ماهی که به بحر است و بالکسر خالی

از متاع و صف و حساب هند و اندر است

و در مواضع صف بالکسر و طالع خوانین خرم گویند

صفیر - بانگ گرس -

صقر - چرخ -

صقار - بالضم و التثید خرمای هند که آید

صقیر - و در روز از ایام تجوز -

صنوبر - بفتح کیم و دوم و چایم و دشت چانوت

که نامی القنیه و در شرف نام است باز بنام و

که گویند و در تاج میگوید که صنوبر میوه نازک گویند
و درخت را نیز صنوبر باعتبار میوه گویند -

صور - مانند سر و است که دیده میشود -

صهر - بالکسر خرمای هندی و داماد -

فصل فی الفارسی

صاحب خمر - حجاب بقیب -

صدف کون ساغر - پیاله بلوری -

صحر میگر - با یخ فارسی است و شتر نیز

صغیر یعنی شتر - و شکافی اول بار و قاسمان

صفت خاص تر - اسی صفت انبیا علیهم السلام

صغدر - دنده صفت -

صغور - بالکسر بار موقوف اندک و در قنیه

بزمینی صفت و است لیکر آن خطا و کاتب است

صلیب اکبر - خط است و خط مجوز و در شرف

است یعنی تقاطع خط است و خط مجوز که نامی الای

و فی الای تقاطع میل شمالی و تقاطع میل جنوبی

و تقاطع فلک تدویر را نیز توان گفت -

باب الزار

فصل فی الفارسی

صاحت بدیز - لفظ مرکب معنی ماه نو -

باب الشین

فصل فی الفارسی

صفر ای روی آتش - اسی آفتاب

و زروی روی -

صیقل مصر آفرینش - اسی آفتاب -

باب الصاد

فصل فی العزنی

صیاحل - گوشت شاه خدای گاو -
صیغ - خرباز نیم استخوان -

فصل فی الفارسی

صفت شاعر - یعنی صفت نبی علیهم السلام

باب الضاد

فصل فی العزنی

صفت الارض - کندی نامی کوهی -

باب الطاء

فصل فی العزنی

صفت لاله راه است و نیز فدای قیامت
ای خدای بود و بر پشت و فرخ بار کثیر از موی
و نیز ترانج بر روی بگذرد -

صقراط - بوزن فکلات و یعنی جزات -

باب العين

فصل فی العزنی

صاع - پانزده چارمنی کذا فی التاج و در تفسیر
یکدیگر بیان است سیزده سیر کم که در آن نیز
گنم و گشت سیر کم و سیر جلالی که است و در
شک است و سیر بهار کنیم تو که باشد -

صانع - کارگر و معنی خالق نیز می آید و در
نیز قضاة معنی خالص نیز است نیز در شرفنامه
صانع - اشارت کردن با گشت -

صواع - یا انعم در بر -

صاع - گوشت هر چیزی صرعان عداة و غش
و دوشتر که یکدیگر مختلف گردند بین که یکی رو
و دیگری بپایان به بسیاری شتران و در
اصطلاح الشعرا یعنی اس است -

صانع بایع - آفرینش نو باوه -

صانع - کار کردن -

صواع - بالضم آب جامد -

فصل فی الفارسی

صحن و صیغ - یعنی صحن عظیم -

باب القین

فصل فی العزنی

صایغ - زرگر -

صباغ - رنگ رز -

صذغ - زلف میان نیل و چشم و گوش -

صمغ - معرون که پندش گویند گویند -

فصل فی الفارسی

صنعه تیغ - آسان کذا فی القیة

صفت تیغ - مبدل -

باب الفاء

فصل فی العزنی

صافون - گوشت بسیار چشم کذا فی التاج
و در فارسی صافون آنرا گویند که در آن اصل
که ورت نباشد برین معنی در اصل صافنی
بوده است از صفات -

صدف - که از کوه بلند و گوش های کلان

خانه مرور اید دست -

صروف - بالفتح گردانیدن و نام علمی عربی که از اام العلوم گویند و افزونی درم بر درم در نیکوی و قیمت و معنی فضل و توبه نیز آید و الکسر شراب بی آمیغ و آنچه فالص شد -

سراف - معروف یعنی آنکه زر و نقره و مال آن بفروشد و بخرد و سره و ناسره شناسد نیز لقب شاعری معروف و مشهور که سید عسکرام داشت و نیز آنکه علم سرف بسیار داند -

صفت - بالکسر بر کذا فی القیته و بالفتح رشته هر چیزی و نمازگاه -

صفه صفت - زمین هموار -

صاف فیه تین لات -

صفت - بالکسر گویند از هر چیزی پاره از هر چیز صوف - پشم و در شرفنا می شوم که پسند است و در قیته مذکور است صوف بضم و نوحه و اولی از صوف صیف - بالفتح تابستان و باران بستانی

فصل فی الفارسی

صاع زریه صفت - یعنی آفتاب -

باب القاف

فصل فی العربی

صا و ق - رست گوی و نیز اسمعیل علیه السلام و معنی اخیر از شرفنا است -

صداق - کابین -

صدوق - شد لیکن این الیغ است از صا ق

صدق - بالکسر خد کذب -

صدیق - بوزن حبیب دوست و صدیق بالکسر مع التشدید رست گوی بفتا زیر این صیغه مبالغه است و نیز ایف علیهم السلام و ابو بکر رضی الله عنه -

صندوق - بالکسر پرده مرده و در تیره معنی تابوت است -

فصل فی الفارسی

صد هزار بیدق - ستاگان -

باب الکاف

فصل فی العربی

صعلوک - بالضم درویش -

صک - یک -

صکاک - یک نویس -

صاحب الفلک و خط است در فلک کم خط افتوا که از مشرق تا مغرب بود و خط محور که از شمال تا جنوب است و از اجتماع این خطوط صورتی که حاصل شود آنز هلیب الفلک نامند

فصل فی الفارسی

صاحب سفران خطا فلک سیارات -

صدف فلک - آفتاب -

باب الکاف الفارسی

صحن و برنگ - دنیا -

صد برنگ - نام کلی معروف سپید رنگ

که چند روز پیش از کل عمل شب و نیز صندل آید -
صفت تشکین رنگ - کنایه از آسمان
صفت بجا و ده رنگ - می زعفرانی -

باب اللام

فصل فی العزنی

صاحب التحل - یعنی امیر المؤمنین علی کرم الله
صفت حال - بالفتح والتشدید مهر زن -
صفت صفت - تیغ بزدوده و در شرف نامه
گردن تیغ بزدوده -

صفت - با لکله می که در وی اندون کار کند
و چون کند و وقت باشد -

صفت حاصل - بوزن بلبل نماند -
صفت حاصل - بالفتح کل خشک خام که چون
سر انگشت بر وزنند آواز دهد -

صفت صایل - بالفتح آواز گام و بانگ تهم
و بانگ آهن -

صفت صندل - چندین و آن چوبی خوشبوی
و خشک و سفید است و در شرف نامه میگوید که
نیم سنج میشود و نیم زرد و اما آنچه سنج میشود و یک
تداوی بجان آید چنانچه می دارد آن جنبی بکشد

و لب چندین نامند و این که گفته است که زرد شود
آن جنبی دیگر است که بزودی زنده بندش گنجانند
میگویند که خاصیت صندل صلی آنست چون
در روغن گرم اندازند سرد شود و درخت آن پرمیوه

باشد بوی آن در حقان دیگر میگردان می آید

اینجا صندل صلی کجای آید -
صفت صیل - بانگ اسپ -
صفت صیق - بالفتح آنکه آهن روشن کند -

فصل فی الفارسی

صاحب بدل - آنکه بدل رسیده باشد
علامت آن است که آنچه در تمام عالم است خود
یابد و اطلاع بر غیبات دارد و شرق مغرب و اند
صحبی هم صحبی بل با سوم و قون و بشن

باب المیم

فصل فی العزنی

صفت صرم - شش تیرتیر -
صفت صایم - روزه دار -
صفت صرم - بوزن علیم شتار یک -

صفت صام - سنج برنده و هر چیزی میباید
و در فرنگ علی بگی و فرخ قواست یعنی باغ
صفت صم - بت که از نیوب پس یافته باشد
و تیل هر چیزی که مصدیرت بصورت آرد

صفت صم گویند آنچه صورت ندارد و آنرا و شن گویند
صوم - کایا و سرگین شتر مرغ و روزه -

فصل فی الفارسی

صحبی هم - وقت صبح -
صبح دوم - صبح صادق -
صحن ارم - بلع -

صحن عظم - زمین -
صحای سیم - صغیر کاغذ و کنا یا صغیر
صحای سیم - صغیر کاغذ و کنا یا صغیر

باب النون

فصل فی العربی

صاحبون - معروف یعنی آن چیز که
جامه را بدان سفید کنند -

صحن - کشادگی سرای و میان بایان
و زمین هموار و قح بزرگ -

صفون صوفین - نام دیهیت -

صنعان - نام شخصی که موازین و قیاس

برابر داشت و از آنجا زیارت بیت الله و آن

گردید چون بروم رسیده عاشق و فخر ترسای

شد آخر الامر آن فخر مسلمان شده جان فخر

تایم کرده پیش شیخ صنعان بر براه گویند

صحن - بالکسختین روز ادا یام عجمه -

صو لجان - بالفتح پوگان -

صین - ایقیمی ست فراخ که جلکافران

بود صین موارید باشد بغایت نیکو تا یکدانه

صندبار وینار از رو -

فصل فی الفارسی

صاحب خطران - ملک و شاه -

صاحب عین ویران - یعنی برج شور -

صاحب افسر گردون - عیسی علیه السلام

صاحب خاطران - نویسنده و شاعران

صاحب صفین - کبر صا دو و نم بشیدینا

یعنی امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه -

صاحبقران - کسرتان آنکه ولادت

مسقط لطفه یا مسقط اس و بوقت قرآن

باشد و برج قرآن در طالع بود و بضم قاف یعنی

محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم -

صباح کنان - بنم کان ای صبح انجیر کنان

صبح پسین - صبح صاوق -

صبح روان - جوانی -

صبح نشینان - صبح خیزان -

صدف آشتین - آفتاب -

صراف خزان - یعنی آفتاب و باد -

صرفه برون - یعنی راج آمدن -

صغانیان - شهریت با و رالنه -

صفر کن - ای خالی کن -

باب الواو

فصل فی العربی

صحو - مذکر یعنی بسیار صحر و سکر و آب است

ساکت او قتی کنی شود باشد گویند صاحب

و در تاج ست لیم صحر و زبخی -

صفو - چیزی برگزیده -

باب المار

فصل فی العربی

صاحبه - زن -

صاعقه - پاره آتش که از آسمان افتد

آب و از شدید - عدو نیز برق چون بکشد انسان را

گویند اول صاعقه رسید و صاعقه است

مر هر عذاب را -

صایحه - آواز نوحه -
 صبحه - بالضم خواب بباد -
 صبغه - رنگ و دین صبغة الله نظر به خلقه
 وکل ما تقرب - ای الله فو صبغة -
 صحه - تندرستی -
 صحبته - یاری و تماشینی -
 صحابه - شله و جمع صاحب ایضا -
 صحیفه - مصحف و نامه و تخته دل و حقیقه
 بشریت و يقال الصحیفه وجه الارض - بشره
 صخره - سنگ بزرگ -
 صدره - بالضم سینه مردم و پیراهن کوتاه
 صدقه - آنچه بدین کسی را اطلو تا بلکه به نیت
 خدایه که بدین چنانچه خوار از راه دور کردن درخت
 است شوهر گرفته زن کرده را می خورد آنهم صدقه
 صدره - آب -
 صدقیقه - بالکسر و التشدید زنیکه و اتم تصدق
 کسی کند و لقب حضرت عایشه رضی الله عنها
 صره - بالضم میان -
 صراحیه - آوند شراب -
 صرفه - یکی از منازل فقر شبیه صرفه الاظر
 البر و اقبال الخیر -
 صغوه - سه پچه -
 صغانه - چغانه -
 صغیر و گناه خرد -
 صفة - بالضم و التشدید خانه چوبین و غیره

زیر پوش زین و کبسر کم و فتح دوم معروف
 بمعنی آفرین و در شرف قیامت نشان -
 صفحه - کید و بی و کیسوفی کردن کید و بی
 صفره - بالضم زردی -
 صفقه - بالفتح دست زدن مشت می
 بردست بانغ -
 صفوه - چیز بزرگ برگزیده -
 صفیه - بالفتح کیم و کسر دوم نام شخصی است
 براه که و آنچه پس از قسمت گیرند -
 صله - بالکسر خط -
 صلاحه - بالفتح در شتی و سختی و بالکسر شکی که
 بدست گیرند و بان دارو ساند و سنگی بین که
 بر سر آن دارو ساند و هر چه بان دارو ساند
 و بان دست را هم گویند -
 صلاه - سوره الحمد و نماز بن الله الرحمن
 و من الملائکه الاستغفار و من المؤمنین الدعا
 و من الطیر و الهوام التشیع و کنشت جمودان
 صناعه - صنعت کار و درم طلاع شعرا
 حسن کلام صنعت نامند چنانچه ترجمه و بی
 صنعه - کردار نیکو -
 صوره - پیکر و صفت - صنعت
 صومعه - جایگاه -
 صیحه - بالفتح بانگ -
 صیعه - عذاب بر شده و درم طلاع صر فیان
 عبارت از هلمات کلمه است -

فصل فی الفارسی

صبح رست خانه - بجه صداق -

صنم خانه - چخانه -

صویر آه - نقره آه -

باب الیاء

فصل فی العزنی

صالحی - یعنی میل کننده و از کیش بکیش

شونده و که اکبر بعد از من -

صغنی - دوست یکجا و برگزیده -

صفاتی - اسپکت یا اشتقر که بر سپید

غلبه دارد و يقال اسپ که در میان بهایش

موسمی پیخته باشند و اینی در هیچ لغتی نیست و در

صغیانی - منسوب به صغی صفایین

صغرفی - پشمینه پوشش و در اصطلاح با آن

دونی آزار گویند که واصل کامل باشد بر جاده شخ

ساخت که روزی قاضی شمس الدین و شقی

که او هم داشتند بود و در بندگی شیخ همام قدس سر

آمد شیخ بهتیز اقی بودند و رسیدند که صوفی که

گویند فرموده اند که بنو ذی صفات حق تعالی

موصوف بود ایشان باز گشتند شیخ بعد دیگر

بحالت صحو آمدند فرمودند چو لیا که آید گوشت

آر سی فلان آمده بود فرمودند چیزی از زبان من

از ان بیرون نیاید آنچه مذکور بود چو لیا آفرین

که شیخ فی الحال دولت طلبیدند سوار شده

ترد قاضی مذکور رفتند و عذر خواستند که این فقیر را

لکهای گاهی غلبه یار میشود و در حالت چون خبر

فلا و شرع صادر شده باشد معذور دارند و بعضی

میگویند صوفی و قلند کمیت و بعضی قلند و بعضی

میدهند و بعضی صوفی را -

صعید لانی - عطار که در فی القنیه و در تاج

صعید لانی باور -

صعیدانی میشد -

صعیر قی - صرون -

فصل فی الفارسی

صاحب سبلی - یعنی عیسی علیه السلام -

صاحب سبی - ابو علی سینا را گویند ازین

وزیر فخر الدوله بادشاه رسی بود و در اصطلاح

صاحب وزیر را گویند -

صاحب کانی - نام مردی صاحب نیل

که منصب وزارت داشت و پاشا اسماعیل بود -

صاحبی - جابر مخطوط چون ستری -

صبر قوططری - همان صبر را گویند که از دره با

ساخت و آن سر قوت است بدین اونی حرات

غلبه خواب انباشند و آن مایع صفت هفت هفت

کلیک را نامند که زانی شرفنامه -

صحای قدسی - عالم لاهوت -

صحیحی صحیحی - ابو یحیی عیسی علیه السلام غایب

کرده بود و آنرا دیو سپید نیز گویند -

صاحب خطی - خط چهل گوشه -

<p>صلالت - گراه شدن -</p>	<p>صلیبی - زنار دار و آنکه پیش صلیب صورت بجا می - آن آه که وقت صبح زنده صورت خمشی - آه نیم شبی -</p>
<p>باب الثانی فصل فی العزنی</p>	<p>کتاب الضاد</p>
<p>ضاعت - آنکه خود را پنهان کند و رجا تا ناگه بر کو دکان زند تا برسد - ضبت - زدن - ضفت - آمیخته کردن چیزی -</p>	<p>الضاد الهدی الذي يرفع راسه ويبيع يمينه هدی که بر دارد و سر خویش را و آواز کند و بجا ا بجدیشت صد عدد -</p>
<p>باب الحمیم فصل فی العزنی</p>	<p>باب الالف فصل فی العزنی</p>
<p>ضارج - اسم کاسه است ضجاج - بالفتح بزی و بالکسر بزی کردن - ضجوج - شتر ماده که در وقت دوشیدن با ناگ کند -</p>	<p>ضحا - چاشنگاه فراخ و طعام آن نماز خوان را صله اش نمی گوید - ضیا - روشنائی -</p>
<p>باب الحامد فصل فی العزنی</p>	<p>باب الباء فصل فی العزنی</p>
<p>ضباح - ناگ ر و باه - ضبح - خاکستر - ضح - آفتاب - ضراح - اسم بیت العمور - ضرح - قبر کردن -</p>	<p>ضرب - سوسار - ضرب - گویند هر چیزی و باران سبک و زدن و زدن و پدید کردن مثل دست که در مال و بی بستن و فتنیدن شده سپید - ضراب - زدن و درم ضغیپ - بزغوش چپین خرگوش قشنگ که نموده شود و آواز کردن خرگوش -</p>
<p>باب الحاء فصل فی العزنی</p>	<p>باب الشاء فصل فی العزنی</p>
<p>ضغخ - الوده شدن بوی خوش -</p>	<p>ضالت - لاغر شدن - ضراعت - داری کردن -</p>
<p>باب الدال فصل فی العزنی</p>	

نمند - نامختا -

ضما و - بند جراحت و خرتمه که بر سر جوینده
نهند که زانی التاج و در نسخه طب مذکور است که
نماد با لکس بر واری که آنرا طلا بکنند -

باب الزار

فصل فی العزنی

ضمار - گزند رسانیدن و قیل گزند -
ضامر - باریک میان و لاغر -
ضاجر - چار مغز و جوز بود -
ضاجر - طمیدن دل -
ضرار - گزند رسانیدن یکدیگر را -
ضمر - بالفتح گزند رسانیدن و باضم
سختی و لاغری و بد حالی و بالکسر مع التشدید
زن خواستن بزن پیشین -

ضمر - گزنده و جابی شک -
ضمیر - نایب و باقی زندگانی و شکلی باقی ماندن و
ضمیر - اندیشه و چیزی و ضمیر و در شرف
بمعنی درون است -

باب الزار

فصل فی العزنی

ضار - ناقص کردن -
ضامر - خاموش -
ضمر - مرد بغایت بخیل -
ضمر - چسبیده شدن خیار علی خیار
ضمضر - بالفتح جماع کردن -

ضمیر - کم کردن حق کسی را -

باب السین المهملة

فصل فی العزنی

ضفیس - بفتح تین بد نفس شدن -
ضراس - زده زاده کردن اشتد -
ضرس - بفتح کیم و کسر دوم بد نلق -

باب الطار

فصل فی العزنی

ضما عطف - بگماه بان -
ضط - بالفتح نگه داشتن -
ضعط - فشرودن -
ضیا ط - بالفتح و التشدید مرد درشت خود -

باب الظار

فصل فی العزنی

ضما ظ - گروه باز رگان -
ضما غو ظ - بضم کیم و سوم آنکه شبیهان
نماید که مردم را فرو میگیرد و بندش کتاره بند
ضرا ظ و ضمرا - باد آدمی یعنی گوز -

باب العین

فصل فی العزنی

ضایع - نباه و بشک بود -
ضبع - گفتار -
ضجیع - هم بستن -
ضرع - پستان گاو و گوسفند و بیت المال
بزراع و لا زرع امی لاشی -

<p>ضعف - غمک - ضلع - استخوان -</p>	<p>بمواقفت خلق صفحا ابر انداخت و آن جرم که کاوه علم ساخته بود مرصع کنانید و آنرا مبارک شمرده بعد فریدین سلاطین دیگر علم را از برای مین پیش می بردند و درفش کاویانی نام کردند و در عهد خلافت امیر المومنین عمر قاضی چون خراسان فتح شد آن علم را بنیت برودند لشکر را قسمت کرده دوازده روز فایز یابست که او از قبیل جبر بود -</p>
<p>باب الفار فصل فی العزنی</p>	
<p>ضعف - بالکسر دو مانند و بالفتح هسته - ضعیف - ست - ضیف - همان شدن -</p>	
<p>باب الکاف فصل فی العزنی</p>	<p>باب اللام فصل فی العزنی</p>
<p>ضایق و ضیق - بالفتح و التثنية ضیق بالکسر تنگ و اخیر معنی تنگی نیست -</p>	<p>ضال - گمراه - ضلال - گمراه شدن - ضملیل - برای بنایت و گمراه و بطلال</p>
<p>باب الکا فصل فی العزنی</p>	<p>باب المیم فصل فی العزنی</p>
<p>ضاحک - خنده و فی التاج ضحک کرد کوه می و درفش به رنگی که باشد - ضحاک - راه پیدا فرام بادشاهی معروف که ظالم بود هزار سال ملک و در کم بعد از عمر بخشید بادشاهی می راند میگویند اول پدر را کشت بشهرت آن بر هر دو کشتش ماری پیدایش زد و طوطی آن ماران مغرور آمدی بود چون مغربی با او را گزیدندی بدین بسیار دنیا را کشت مگر که شکری کاوه نام در همان بود چون در لیس گرفتند برای کشتن پس آن که شکری است اینک بر سر چوبی بست و روان شد و دیگر قلعه انبوه پس او روان شد و هم فریدین میو شدند و فریدین</p>	<p>ضمح - ستاور - ضمغام - شیر - ضمیم - مشک و درفش فنامه شیر گزنده است ضمیم - بالفتح ستم گردن - باب النون فصل فی العزنی ضامن - تاوان و دار و برقرار - ضمربان - نجاتین جستن رئیس - ضمغن - بالکسر کینه در شک کینه بخیر و میل کردن ضممان - پذیر قاری و بر جای ماندگی -</p>

چند

ضمین - پذیرفتار -
ضمین - بختین و کسر و دم بر جای ماند
کذا فی التاج فارسین را باز او حجه خواند
ضمین یکسر -
ضمیران و ضمیران - کلا با فتح یکم و ضمیر
شاه سپهر -

فصل فی الفاء

ضحاك ان - بان ضحاك مذکور -

باب الواو

فصل فی العزلی

ضبو - بریان کردن -
ضحو - آشکارا شدن -
ضرو - چکیدن خون از جرات و از رگ -
ضغو - شتاب -
ضو - بچه و فرزند -
ضو - روشنائی -

باب الهمزة

فصل فی العزلی

ضاحیه - یکی از چهار دندان که پیشتر بود
ضحاك - بضم کیم و فتح دوم و قیل بفتح تین آنکه
بیاخذ و بر مردمان و بضم کیم و فتح دوم و خ
ضخوه - بالفتح سپر آفتاب برآمدن فی شرفنا
چاشت فساد -
ضرفامه - شتراده -
ضروه - جیپارگی -

ضریبه - بز با موی و ششم زده کرده کرده و تاج
بر سینه و مالی که بر بند و وظیفه کنند تا بهر
که دهد و الصرة آلاء طبیقة و الصروب است
ضمخیلیم بالفتح کینه سخت -
ضمخیره - کیس و بافته -
ضلاک - بیراهی -
ضنه - بالکسر و ضنانه بالفتح بیماری -
ضیافه - مهمانی -
ضیعه - بالفتح گشت زار و حرفة -
ضیفه - تنگی و بالفتح مع التشدید یک از
منازل قمریان نجم دوایر آن -

باب الیاء

فصل فی العزلی

ضابی - خاک تیرگی -
ضاحی - آشکارا -
ضاری - نوکر و رگی است که از پیوسته
خون آید و بسته که پیوسته شکار کند -
ضافی - آنکه موی او بسیار باشد و نیز تمام ضمیمه
ضامی - بفتح دیا لاغ و بار یک اندام -
ضح - چاشتگاه کذا فی شرفنا و فی التاج
سپر آفتاب برآمدن قیل جمع ضحوه و قیل الضح
بعد الضحوة غیر نماز چاشت -
ضری - بالضم رگ است که از خون آید
ضمی - بالفتح و بالفت مقصوره و جت نرکا
که در شهر و ده بود -

<p>صنعی - بالفتح لا غریب - حنوا حی - بالفتح گوشه های زمین که آشکارا باشد و آسانها - حسی - بالفتح مانند -</p>	<p>صنیری - بالکسر اللف مقصوده ناست بی اعتبار صنیزی - بالکسر و اللف مقصوده قسمت مجوز ستم و ناحق و ناقص - صنوی - بالضم و الفتح بشده -</p>
---	--

خاتمه الطبع

بعد حمد و سپاس عظیمی که حکمت کامله خویش حروف و کلمات را بنور معانی رنگین نموده
 برای ارباب دانش و بینش مهیاء و باده که بعد حسن و جفا کتاب مودیه فضلا که اسم با سست
 و تالین و هنگام کسی از انسانی زمان بهت طبعش نگماشت و نسخ قلمیه غایت غایت عفا پیدا کرد و درین
 مسب خوازش شانهان جلد اول از کتاب الالف تا کتاب الضا و با حروف تهجی ترتیبی بابه تشریف
 بتصحیح تمام و قتیح مال کلام مقابله با نسخ قلمیه علی الخصوص از نسخه که خاص مسوده مصنف مغفوست
 و مقتضای وقت بکوشش کارکنان مطبع ذاب دست آمده و مطبع نامی گرامی جناب - نشسته
 فواید کشور صاحب قلم قباله رای و انطباع پذیرفت و غنای جلد دوم از کتاب بطا تا کتاب الیاء
 مع خاتمه کتاب حلیه پوشش طبع گردیده و نضارت بخش چشم نظر گیان خواهد شد خداوند عالم
 مقبول جهان کناد و بینه و کرمه

صحیح نامہ مویہ الفضل

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۱۸	بجیدن دگر	بجیدن	۸۸	۱۰	احشو	افشو	۳۶۰	۱۲	وسرہ	سرہ
۴	۲۱	وردست	وردست	۹۱	۴	ارواہ	ادواہ	۳۸۸	۳	بایران	پیران
۵	۴	استر آپیر	استراکیر	۱۰۰	۲۳	زمان	نان	۳۹۶	۱	فارس	فاس
۵	۵	بدرا	بد	۱۰۵	۱۹	مگز ارید	مگز ارید	۳۰۰	۶	واو	وداو
۶	۴	زناد و کناد	زناد و کنا	۱۰۶	۲	راجی	آجے	۳۰۶	۱۲	الند	مالند
۷	۱۰	سوار	سوار	۱۱۰	۱۹	ناکردن	کردن	۳۱۱	۱	والہ	دالالت
۶	۸	نویسایندہ	نویسایند	۱۱۱	۲	او	و	۳۱۹	۱۶	مرد	مردو
۷	۶	بروازرا	بدان را	۱۲۸	۱	نام	نام	۳۳۱	۲۳	فرد دین	فسود
۸	۱۰	و	و	۱۲۹	۲۳	بصر	بصل	۳۳۲	۶	راختہ	راختہ
۹	۲۳	مرکب	مرکب یعنی	۱۶۵	۲۰	گدازیدن	گدازیدن	۳۴۲	۲۳	کنند	کنند
۸	۱۴	اسرآن	اثران	۱۶۹	۱۵	بشیون	بشیون	۳۴۳	۵	گدازہ	گدازہ
۹	۱۳	ست	نیت	۱۶۲	۲	بیابان	بیابان	۳۴۴	۲۳	جدید رین	جد
۱۸	۱۸	خال	غزل	۱۶۳	۱	فیل	قول	۵۰۴	۲۲	ساعت	ساعت
۲۱	۱۸	اور	او	۱۶۴	۳	سرخ	نند	۵۰۸	۶	سبیکہ	سبیکہ
۲۹	۱۲	ازخر	ازخر	۱۹۰	۱۴	مشتی وقع کردنی	مشتی	۵۰۹	۹	روندہ	روندہ
۳۰	۱۸	اذان الحمار	اذان الحمار	۲۰۵	۲۰	مردان	مردان	۵۲۶	۳	اشکال	اشکال
۳۱	۲۲	اذان الفأ	اذان الفأ	۲۰۸	۲۲	بزرگران	بزرگران	۵۲۹	۳۰	امکله	امکله
۳۱	۱۹	آتش	آتش تر	۲۱۳	۱۳	و	بن	۵۳۴	۱۶	بابی نیدہ	ماہی زہرہ
۳۲	۱	بید	بید	۲۱۹	۱	شفقت	شفقت	۵۴۳	۲۰	سے آرند	میراخذ
۴۰	۹	موز	موز	۲۲۶	۴	چیل و چیلہ	چیل و چیلہ	۵۴۴	۶	سودا	سودا
۴۱	۲۲	کیچے	کیچے	۲۳۰	۱۴	جلبت	جلبت	۵۴۳	۲۳	خک	خک
۴۹	۳	اشتیشاق	اشتیشاق	۲۴۰	۶	من	من	۵۴۶	۲۰	نمود	منور شودہ
۵۸	۱۹	عہد	عہد	۲۴۵	۱۳	سیاہت	سیاہت				
۶۰	۹	الکلام	الکلام	۲۵۲	۱	میرے	میرے				
۶۴	۱۴	وآن	وآن	۲۶۹	۵	خوانمان	خوانمان				

شرح نصاب الصبیان بہت مستند شرح جو شہرہ آفاق
دشت بیاضی شاعر مولوی کریم الدین دشت بیاضی
کشف اللغات - دو جلدیں۔

۱۔ جلد۔ لغت ہمزہ سے طائے طبقہ تک۔

۲۔ جلد۔ طائے تازی سے یاے ثنائہ تخیلہ تک
مصنف مولوی عبد الرحیم بن احمد سور۔

غیاث اللغات - مع نقشہ مصنف مولوی غیاث الدین
مع چراغ ہدایت - در اصطلاحات فارسی - مصنف
سراج الدین علی خان آرزو۔

برہان قاطع مع تہتمہ - لغات و اصطلاحات فارسی
بین بزی سندھی کتاب جو مصنف مولوی محمد حسین دو جلد
۱۔ جلد اول - ہمزہ سے زائے فارسی تک۔

۲۔ جلد دوم - سین حملہ سے یاے ثنائہ تخیلہ تک۔
ایضاً برہان قاطع - بطور جدید کہ ہر لغت
آغاز سطر سے ہو۔

بہار عجم - لغات و اصطلاحات فارسی میں ٹیک چند ہارکام
شہور کتاب جو جسکو برایت ترتیبی حروف تہجی
بعنوان برہان قاطع مولوی باودی علی نے بکمال
شفقت اصل اسودہ و تخطی مصنف سے لفظ بلفظ
سطر بہر کتاب سے تمام چھپی۔

بہشت فارغ - یہ ترتیب خاص جامع لغات و اصطلاحات
و استعارات فارسی انتہا درجہ کی کتاب جو جسکی
سات جلد ہیں جلد اول سے چھ جلد تک لغات و
مصطلحات کا بیان ہو ترتیب حروف تہجی خوشنما اور
مہلخت آغاز سطر پہلے متاخر جو کہ ناظرین کو کافے

لغت کی بہت آسانی ہوئی ہو اور جلد ہفتم صنائع فغلی اور
مندی کی حاوی ہو جلد اقسام صنائع مع اشعار کا بیان ہو
جو کوئی صنعت فرو گذاشت نہیں ہوئی سابق یہ کتاب
مطبع شاہی عہد دولت ابو الفخر غازی الدین حیدر شاہ غازی
بصرف حسد انہ بیشمار باہتمام و ترتیب مولوی
قیدل محمد چھپی تھی فی الحال بطور خواہش خریداران
بطور پسندیدہ سات جلد یکجا کی ہو کر بصورت طبع ہوئی۔
فرہنگ گلستان - لغات عربی و فارسی گلستان
روایت دار البشیر اور اسکے معانی کا بیان ہو مصنف
مولوی عبداللہ صاحب۔

فرہنگ جمالیگری - مؤلفہ جلال الدین حسین انجو
ملقب بعبد اللہ دولہ دو جلد۔

۱۔ جلد - باب ہمزہ سے فائک۔

۲۔ جلد - باب کاف فارسی سے تالیاف تہستانی۔

فرہنگ سکندر نامہ - حسین لغات و محاورات
مخصوصہ سکندر نامہ ردیف دارین یہ فرہنگ جدید
الترتیب کاشف مطالب سکندر نامہ جو مؤلفہ
سیدان حسن ملازم مطبع۔

لغات اللغات - فرہنگ لغات و اصطلاحات خاص
مندی مولانا روم مصنف مولوی عبداللطیف۔

کتب لغت مختص بہ فروع و طب اردو
مخزن الادویہ - اردو و ہین ہر ایک دو الی ہست
طبیعت بطور معجم بدل - لغت شہرت افعال خواص
کمال بطور شرح ہے لکھ میں مع سال اول و دوم
حکیم محمد نور کریم دو جلد ہیں۔

مجموعہ معینان الادویہ۔ الفاظ الادویہ۔ قمرنگ نصیری
مخزن الادویہ۔ یہ مجموعہ تین کتاب کا ملکی الترتیب تصنیف
حکیم نور الدین شیرازی و حکیم طاع محمد و حکیم احمد علی عظیم آبادی جو
ضروری المطلب۔ مولفہ حکیم شتاب رائے جداول میں
نام و ادوائے مفروضہ و مصلح کا بیان ہے۔
مقالات احسانی۔ مفردات کا بیان مفوضہ حکیم احسان علی کھیل

کتب غیر مختص

تفہیم اللغات۔ مولفہ سید فاضل علی تخلص بی جلال۔
امان اللغات۔ مصاد و عربی کے مشتقات کا بیان
مولفہ مولوی محمد امان الحق مدرس۔
کریم اللغات۔ کلان حاوی الفاظ لغت عربی و
فارسی بہ بیان معنی اردو مصنفہ مولوی کریم الدین
ڈپٹی انسپٹر مدارس پنجاب۔
ایضاً۔ خرد۔

لفاس اللغات۔ کلان لغت عربی و فارسی کے چہرہ
اور معانی کا اردو میں بیان ہے مولفہ مولوی اودالدین گیلانی
ایضاً۔ خرد۔

لغات سروری۔ عربی فارسی الفاظ کا اردو میں
ترجمہ مولفہ مفتی غلام سرور لاہوری۔

خیابان گلشن۔ نصاب لغت ہر زبان درسی
فارسی کی مولفہ مولوی محمد علی۔

اربع عناصر۔ اسمیں جداول کے چار خانے ہیں
خانہ اول لغت اردو خانہ دوم لغت فارسی خانہ سوم
لغت عربی نسخ خط میں خانہ چہارم لغت انگریزی لکھنوی
خط میں مولفہ مولوی محمد ناصر علی کتاب ناظر الوجود

اسمیں ترتیب اسطورہ پر ہے کہ مثلاً لغات اعصا سے
حیوانات کے ایک جگہ ہیں اور نام اہل قرابت اور
رشتہ داروں کے جو جو رشتہ ہو الگ الگ ہیں
و علی ہذا بقدر حیوان مذہب خفی میں حلال ہیں
وہ کیجا اور اسی طرح حیوانات پرند بہر حال ہب لغت
اپنے مناسبات کے ساتھ مذکور ہیں یہ طبع یق
نامہ ہندی کا جو ایسی کتاب اس صورت خاص سے

کہ لغت اردو اور فارسی خط نستعلیق میں ہوا اور
خط عربی مورب خط نسخ میں اور لغت انگریزی خط
انگریزی میں بحروف چھاپہ ٹیپ میں چھپے ہوئے
سرخ رنگ کے اور جداول ہر صفحہ کی او خطوط ہیں
صفو کے سب سرخ چھاپہ ٹیپ کے ہیں۔

قمرنگ دستور الصبیان۔ و حقیقت یہ قمرنگ
بہتر الشیخ دستور الصبیان کے ہے اسمیں سب طالب
جزئی اور کلی کو حل کیا ہے مصنفہ منشی گردھاری لال
تخلص فطین محل کلاس سکول ضلع فرخ آباد۔

تفسیر الفرقان لتخريج لغات القرآن۔ اسمیں مخصوص
لغات قرآن ہیں اب قرآن کے معانی سمجھنا اسکے ذریعہ
بہت سہل ہو گئے مصنفہ مولوی محمد سیح صاحب۔

لغات ناصری۔ بہت سو مند مختصر نسخہ ہے بصورت
جداول اسمیں بقدر لغات عربی فارسی کے تدارک اہل حال
کتب درسی فارسی کے ہیں الگ ترتیب حروف تہجی
ہو بلکہ حروف آخری لفظ اردو کے۔

برای صنیاع و کیمیا و فضل خلاق و مین و نیر

تا در کتاب مدارا فاضل نبات حاصل آداب شعر اعنی مصطلحات که بر تشبیه بنیاد اعتبار
سند و اول جهان گیرش اتفاق محققین بر این قاطع است دست او نیز علما سست است

جلد دوم

مویدا الفضا

مع خاتمه الکتاب

تو کوئی هفت قلزم لغات است که از هر شبیه رویش صدرای کلمات متنوعه میون و روح
روانست از تصنیفات رشیده که بر جواهر فنون نفیسه قابل مآثر تحقیق بنیاد مولوی محمد لاد و

در مطبع میمنشی نو استوار گزیده و مین و نیر

اطلاعی۔ اس مطبع میں مر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ دار فروخت کے لیے موجود ہے جسکی فہرست مطبوع ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے سرائید و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے ٹیبل پچ کے تین صفحہ جو سادے ہیں انہیں بعض کتب فقہ عربی و فارسی و اردو وغیرہ کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہو اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کا رفا نہ سے قدر دانوں کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

کتب لغت عربی

جمع بحار الانوار سے تکرار شدہ کتب جو چھاپہ بہت صاف خوشخط
اصلی درجہ کی محنت اور یہ اس رتبہ کی کتاب ہے کہ جیسی
قاموس جامد ہی لغات عرب پر دینی ہی یہ کتاب جامع
لغات و احادیث و روایہ و عالم مصنفہ عالم جلیل القدر
شیخ طاب ثانیہ قیمت ان کی زیادہ تھی تب دین پر عام نفع
کے لیے قیمت میں تخفیف کی گئی اور اس بے بہا کتاب کی
سے کم کم چار جلد ہیں۔

۱۔ جلد اول میں لغات ہمزہ سے تا حرف راس
عملہ بنا جائے گی ہیں۔

۲۔ جلد دوم میں لغات حرف راس سے مملہ با
ضامی معجزہ تا عین مملہ با یا سے تختانی ہیں۔

۳۔ جلد سوم میں لغات حرف غین مجرہ سے
تا یا سے تختانی تا الیامین اور اس جلد کے آخر میں علوم لغت
اور انشائیہ اصطلاح اور رواۃ و محدثین کے تعلقات کا بیان
اور واقعات غروۃ کا بیان تفصیل سے مراحت نام مقامات
بقیہ ماہ و سال اور خاتمۃ الکتاب اور خاتمۃ الطبع ہے۔

۴۔ جلد چہارم۔ میں کلمہ جو حسین لغات
ہمزہ سے تا یا سے تختانی مر سوم ہیں اور آخر کتاب میں کولم
ہم کتاب کے جو باقیہ لغات کا جو حروف و مواضع پر کردی

جو در حقیقت یہ کتاب کیا ہے ایک معدن لغات حدیث
سردور کا لغات ہے۔

قاموس۔ لغت عربی کی کتاب متعارف و متداول
مستغنی الصفات ہے از مجد الدین محمد فیروز آبادی شیرازی
دو جلد ہیں۔

۱۔ جلد اول۔ میں ہمزہ سے حرف سین مملہ تک کے
لغات کا بیان ہے۔

۲۔ جلد دوم۔ میں لغات شین منقوطہ سے تا
یا سے تختانی و حروف ضمیمی کے استعمال کا بیان ہے۔

حراج۔ مع ضمیمہ و فرہنگ قراں مشاہیر کتب معتبر لغت ہے
کہ جسکے ہر صفحہ میں دو کالم ہیں و ہر لغت ہر سطر سے آغاز ہو کہ
ناظرین کو اس طریق سے نکالنا ہر لغت کا آسان ہے۔

منتخب اللغات۔ معروف کتاب ہے لغات عربی کی جسکا
بیان معنی عبارت فارسی میں ہے مصنفہ مولوی عبدالرشید
الحسینی المدنی۔

کتب لغت فارسی

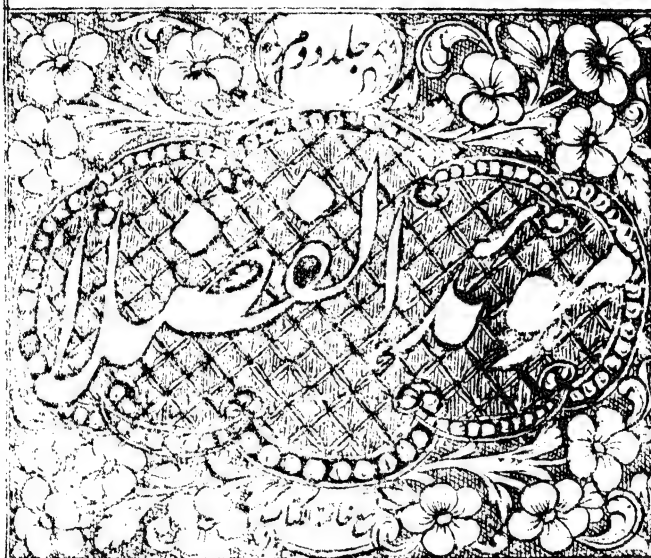
لغات المبتدی۔ رویت و لغات کا بیان حرف

اول و آخر کی رعایت ترتیب حروف تہجی مصنفہ
مولوی سیف الدین عظیم آبادی۔

تصالب الصبیان۔ تہرسم کے لغت نظم میں مصنفہ ابو نصر فرہادی

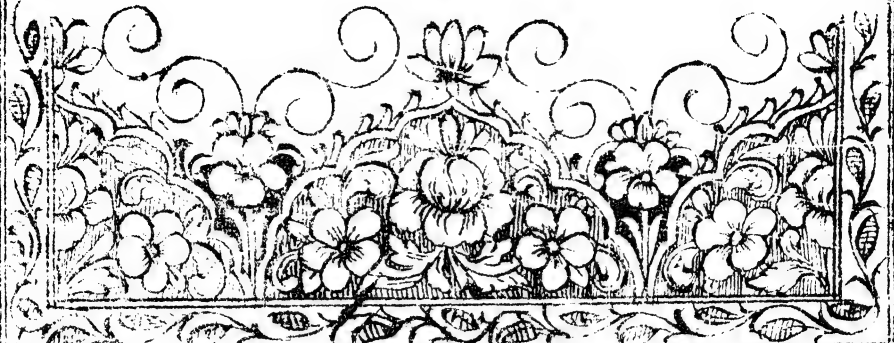
بحر صنائع مکین و فضل خلائق مبین

نام کتاب مدارا فاضل مقامات حاصل آداب شوالی و صطیحات که بر تشبیه بنیاد اعدت با
سند و اول جهان گیریش اتفاق محققین به بیان قاطع است نسبت آویر علمای سنی است

تو کونی هفت کلزم مقامات است که از هر جنبه برایش صدایای و کلمات تو و مدحین و مدح
روایت از تصنیفات رشید بخواهر فزون نفیس فاضل از تحقیق بنیاد و اول و دوم

در مطبع می نشیند و نشر می شود و در مطبع می نشیند

بسم الله الرحمن الرحيم

مؤید الفضل جلد دوم

<p>فصل فی الفاسی</p>	<p>کتاب الطوار</p>
<p>طماق خضرا آسمان - طعش خضرا سبز -</p>	<p>الطوار الرجل کثیر الجماع یعنی در یک جمعیت از زمان بسیار کند و بحساب آید</p>
<p>طیاسان طرا کتاب از شب -</p>	<p>باب الاصل</p>
<p>باب الباء</p>	<p>فصل فی العزنی</p>
<p>فصل فی العزنی</p>	<p>طرفا - درخت گز -</p>
<p>طاب - خوشی و پاک -</p>	<p>طغرا - القاب پادشاه که بر لاف و باج طغیان</p>
<p>طالب - جوینده و من اسرار الجبال -</p>	<p>نویسند که زافی المومند و در شرفنا معنی نشان</p>
<p>طب - بانگسری شکلی و جادوی -</p>	<p>باد شاه است -</p>
<p>طیب - بختک و جادوی و دانا -</p>	<p>طلما - آید بمره و گوساله نوزاد و چیزی بقطران</p>
<p>طیب الطاب - زهره -</p>	<p>اندوه و رستی که برای بر و بزرگال می بندند</p>
<p>طحاب - بفتح کیم و سوم نیز جامه نوک</p>	<p>در قطران و بچه ها اند و شانی که دو سیر و</p>
<p>کذافی التاج و در تنه کت نغش جزوی</p>	<p>رفته باشد و لقال الطلا الخ و تمیل طلاء عیار از</p>
<p>اول صورت از صورت نبات پیدا میکند</p>	<p>که بهندش نشان نامند -</p>
<p>صورت طحاب است و این طحاب گیاهی است</p>	<p>طور سیمنا سکوتی در حد و حد و صحرائه بینا</p>
<p>که از ریاض آید و بهر آب می آید بهر آب</p>	<p>و گویند آن کبی اول خدا تر جیل اسجد کرد و طور سیمنا بود</p>

نبات و اشجار پیدا میکند تا جانوری که خوردنی است
 نزدیک شود و در بعضی مقامات است که بدنش بکلی از بدن
 طوطی است - بهر دو و متغیر است میان طوطی و سینه
 طوطی است - بهر دو و متغیر است میان طوطی و سینه
 از غایت شادای یا از غایت از غایت از غایت از غایت
 فی الزمان و در شرف است شوق و فوج -

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

فصل فی الفارسی
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

باب الباری الفارسی
 فصل فی الفارسی

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

باب التامر
 فصل فی العزنی

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

فصل فی الفارسی
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

باب التامر
 فصل فی العزنی

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

باب التامر
 فصل فی العزنی

طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است
 طوطی و سینه است سینه است سینه است سینه است

باب التامر
 فصل فی العزنی

طبع طراز و کاغذش شود کذا فی القنیه

طرز آستین کردن ای نصب عین کرو۔
طرز لوق طاعت بسر آرند ای فرمانبرداران
طشت بلند آسمان۔

طشت من را بنام فتا و اسمی و از نه نامی
طایر گشت و آفتاب روز باران فرو رشت
طایفند کبر کیم فتح دوم نام بسیاری بابوش
سندی که اول آباد شاه کن حکمران بود و گویشت
خوب بود و کیفیت او در شرح قانع می شری شرح سطور
طایع بند - طایع و امر طایع مبین -

三

فصل فی اعتراف

طاهر - یکن نام خدای تعالی و نام اوستی
طاهر - پرنده عجل از نیک و بد
طباشیر - داروی که بندی بساوچن گویند
کدابی ز فاکو با -

ملک - فتحی بن نام ولایتی که از اطهرستان
کویت و بید بلخی هم ملوک بید است
طراز سیاه و الفتح و اشدید حلیه که بر کینه
ملک به بالضم ساز است کذا فی شرح فرمان
و در فرمان است که می شود لانی و آن است
که می زند یعنی کنگره -

طوره۔ بافتح کیمبار و باضم کوہ شرفناشته
طوره باضم آن کوہ که موسی علیه السلام بان حضرت
عزرت ملائمتی شدند۔

طالع چوب و مشک که برشته باشد از شراب

درین گنده مبران و کل مرتفع طامح
طرح می انداخته که کسی را بهی حاجت
و در وی کدانی آهنگ و در تاج المصا و در
بیفکند و در صلاح است طرح اترک
و در شرفناست و در می افکندن و نیز فرایان
رشته تا به تمام کرده اند و نیز آنچه نقاشان
نشان می کشند بعد مبران رنگ آمیزی میکنند

فصل فی الفاری

طرحه صحیح - کتابہ از اندک تاریکی

س

فصل في العزبي

طباحت - خوالیکه زمان پرمی استاج الطبع
قوت و فیهی و بهتشدید خوانی گر -
الجیح - دیک بخت -
طبیح - هر چیزی که از زمین پرمی توان بل

—

فصل فی العری

طبرزد - شکریت بنایت سفید زانی تشریف
طراو - بریک گیجما کردن -
طریق - رانده شدن -
طرد - کوه بزرگ و بلند -

فصل فی الفارسی

طبع جاوید۔ امی ناموزون۔

طوب مار - بالنعم مکتوب دراز -

طهر - پاک -

طهور - بالفتح آبدست و آب پاک کننده
طیر - مرغان و قال بدان جمع طائر

و داند نیزست -

طیعور - بالفتح طائر -

فصل فی الفارسی

طارح - حاضر - آسمان -

طاس - زیر - کتتاب -

طاوس - آتشین - آفتاب -

طاوس - پیران - جمع خضر کنا یا پیران

طریق - پیور - یعنی زینور خاند -

طریق - ششیش - جهات - نفری مانند

شتاب - که ششش جت می یابد -

طرفدار - پادشاه -

طشت - زر - یا زنجیر پیش از مصلحت

نام جام طلاست که نامی آتشین اما در شرفنا

در فصل و اربعه و نه آفتاب -

طشت - که نام توانی کامل ال -

طلبکار - بکاف فارسی جوینده -

طوق بهار - قوس -

طوق دار - باقوت موقوف -

مخطوط - اسیر و بنده و گرفتار و قوی را نیز گویند

طوق - غیر یعنی خط تمام دیده -

طیاسان - مضر خضر - شعاع آفتابین هم

از طراح اشعرات -

طیعور - مطلق هر قوی را گویند -

باب الزا

فصل فی العربی

طراز - آنجا که جامه ای که لباس بسیار باشد

و يقال الرجل الطراز من الطراز الما و نقل

عالم که نامی التاج و در شرفنامه است شهرت

حد و چین و آن آخر بلاد اسلام است خلق آنجا

رو بپایانگودارند و آنجا جامه ای فاخره و

گرا نیاید بافند و نیز یعنی روشنائی را ششیت کل

طهر - ناز و سحر و خنده و خوشی و شادی و نیز

خوشی کنند و ز قمار باز -

طائر - بالتشدید چربک گوی و ششیت کنند

و ز قمار باز و خندان و خوشی کنند و ز قمار

و باز و زنده که نامی القیبه و برای ضرورت شو

صفت می آید -

فصل فی الفارسی

طبل باز - یعنی آن طبل جزو که در پیش کوه

زین ملک و سلاطین و حکام شکار سازند

طشت زر - یعنی جامه است ابریشمین که

شرفنامه یا دقتینه در پیش طشت زرست که

ترجمه طشت الذیبت و ابتدا علم بالعواب

باب السین

فصل فی العربی

طاس - جام و نیز طاس آنراست گویند

که هفت بشن مانند قرص آفتاب است میکنند
و بر درملوک و سلاطین می آویزند و بقرعه میزنند
تا امر و مان و اندک هشتم حصه پاسبان گذشت در
یکپاس بنشیند و برینند و یکپاس چهارم حصه
روزر را گویند -

طاقوس - جانور است معروف و الطاقوس
فی کلام اهل الشام الرجل الجلیل و فی کلام اهل الشام
الغفقه کذا فی التاج و در شرفنامه است نیز نام
فرمانی است در کرمان زمین و نیز نام مردی است از
صحابه رسولی صلی الله علیه و سلم و در قدینه است
هم نموده که در دینه بود و نیز نموده که در کشت
او را طوقس میگفتند تصغیر و او را طاقوس
گفت از غایت شومی و بد بختی خود چشم دایره
بین آمدن و حال - اما آنکه در بیان نام
چون من میهم از حال این شوید زیرا که شب
که من زاده شد من مصطفی صلی الله علیه و سلم
از جهان فرامید و روزی که مرا از شیر جا کردند
آن روز امیر المؤمنین ابو جعفر صدیق بنی هاشم
یدلت فرمود و روزی که پس از من رسیدم
امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه را گشتند و روزی
که مرا از زندی زاد امیر المؤمنین علی کرم الله
شربت شهادت پشیدند و او را عجب لقبی بود
و طاقوس الحکم میگفتند -
طاقوس - نام مقامی است -
طوقوس - بالنظم نام موهبی است -

فصل فی الفارسی

طاق قدیس - باقاف موقوف و یا رفاری
نام نفعه سیلان علیه السلام و نیز نفعه پادشاهان
و معنی ترکیب طاق مانند است -

طاق مقدرش - نفعه سیلان علیه السلام
و نیز طاقی مدور و بلند و کنایه از آسمان هم است
طاقوس نافع نفس - انکشت نیم سوخته -
طبعیت شناس - طیب -

طریق قوس - بالنظم نام مردی از بزرگواران
و نام تنگی که ترس بود و دانشمندان ایشان و بعضی
گویند که نام پادشاه ایشان است -

طریقوس - نام مبارک و شکر و وس -
طیاب بوس - یعنی طوال امل انی از می -
کذا فی المصنف -

طریق قوس - جان طریقوس -
طوقوس - با و فارسی نام شهر است بخوار
خراسان و نیز نام پادشاهان و او که پادشاه بود
بزرگتر از کشتن و او را شکر میگفتند -

باب الشین

فصل فی العربی

طیش - بالتحریک کرشدن و کوبی -
طیش - از طیش العربی اندک یعنی نیکو شدن -
طیش طیش - باران نفعیت باریدن -
طیش - جاع کردن -
طیش - بالفتح یکی و غلطی تیر کردن از شاخ -

فصل فی الفارسی

طواف سرکش - یعنی آنکه میوه و جزای
بر سر کرده میگردد و وحی فروشد -

طوطیا نوش - بالضم با و او دوم فارسی

نام مدی روی که ندیم سکندری بود چون بر است

برایگر شاه رنگ - نه تنها که کیشته و نه نش خور

طیور سدره غشاش - یعنی درشت گانی که

که تمام ایشان سدره المنته است -

طاط - مرد دراز -

طوط - پنیر -

طوط - برای کیمینه شدن -

باب العین

فصل فی العزنی

طالع - برآینده و در اصطلاح بنحان طالع

مولود آن سحر باشد که ماه و ران بهشت باشد

در وقت ولایت احمد ماه در برج حمل بود گویند

احمد طالع حمل وارد علی بن افضل اگر ماه در

منزل سعد باشد گویند طالع سعد وارد باشد

طابع - فرمانبردار -

طبع و طباع یعنی خود سرشت که زانی آلتی

و در شرفنامه بجای طبع مذکور است و آن

تصحیف کاتب خواب بود -

طابع - جمع طبیعت است یعنی

چهار شرت حرارت و برودت و رطوبت و خشک

و بدلتحرارت آتش برودت باد طوبت آب و پیچ

طالع - برآمدن آفتاب مانند آن

طمع - معروف یعنی طلب چیزی اگر کسی برود

طوع - فرمانبردار می گردن -

فصل فی الفارسی

طشت شمع - لکن و آن طبقتی است که شمع

در آن نهاده و یو ایش بلند باشد و آن اوسیم

وزر و رویتن و جز آن است و آنه اعلم لهذا

باب العین

فصل فی العزنی

طاع - از حد گذشته کناه و بیقرار یا شاگرد

باب الفار

فصل فی العزنی

طاف - مال نویافته -

طایف - و سوم از شیطان گویند که

و خیالی که خواب آید و نام شریفی طوام گویند

طرف - افق چشم و منبری از بنا دل نشین

بختمتین پاره از چینی و کرانه چینی کریم الطیر

ای الایوبین که زانی الکاج و در شرفنامه است

تیر فارسیان یعنی بدفرقه و تاهن و غیر آن که بر

بند است محال کنند -

طلف - برزخ -

طوف - گرد و باران -

طواف - معروف -

طیقت - نیامی که بخواب آید -

فصل فی الفارسی

طبع محالفت - یعنی فصل ساره و بدر و بار
کذا فی الموائد -

باب الطاف

فصل فی العزنی

طابق - معرب فارسی است و نوعی از
جابر کتیا و طیلان و الطاق عقد البنا و
فارسی یعنی فرو که مندرجست است نیز می آید
و معنی کی همه آید چنانچه گوئی فلان طاق
درین قسم یعنی کی است او را دومی نیست
و رتبه مذکور است همان معنی آنگاه روی سبک
آسمان دارد و ضد قفا مسموع از قاضی است
معنی و ایشان استمع از امیر حسین شیرازی
طابق - ستاره روزی و سمی طاریا لانه
یطلع بالیوم و اما که ایند فوطارق کذا فی التاج
و در قرآن شیر طارق نجم ثاقب کرده است
طابق - معرب و علت که سبب است
کذا فی التاج و فوطارق طابق طابق آسمان
یکدیگر و جواهر و باران عالم و کشت جاست
از زمان که مانند جاست و دیگر باشد -

طابق - بکسر میانی که افی زفا گوید و طارق
بفتح آوازی که از نیم قمر و دیگران و طابق
حبوب و استخوان بر آید این مکرر آید و یک
آواز تو بر تو خیز و چنانچه گوئی فلان فلان را

طابق طراق میزند -

طریق - راه و نام شکل شانزدهم علم رمل -
طریق بنشین جمع طریق مکان است و کذا فی القتیبه
طریق طوق - بفتح او از برهم دون از غایت سر
طریق - بفتح کشته و در قتیبه است نوئی از او است
و در شرفا که گوهر کافی که بنشین ابر که گویند
و در طابق و الاشیاء مذکور است که آن در نوع است
یکی سید و دوم زرد که بسیار زیاده و او را وین زرد
استقال کنند که طلاق و در طابق که بنشین خیز و
طریق - کذا شوق زن شهر را -

طوق - طاقت و چیزی گرد و آبرین اما در
شرفا است آنچه در گردن آفکند و دو جامه
و رسم سلاطین خاصه است که چون کسی را بخوانند
حق درین بزرگوار بپوشد و چون کسی شکیب
شود طوق آبرین در گردنش کنند و بولان دریا

فصل فی الفارسی

طریق - بفتح و معرب جارم و بفتح نام
که بنشین بنشین خوانند کذا فی القتیبه و در تاج
معنی بعضی تلک چو که در دهه گویند کاختی بری
طریق شش طاق - اسباب و دنیاوی
طریق شقوق - بفتح کیده سوم اسباب و دنیاوی
طریق طاق - با نهم حکمت اگر فو و آواز و فو و
طریق ترتب باشد و در فو و فو یا معنی طمخیزی
بر گرد و طراق آواز که سبب قمرع باشد
مجموع عبارت از گرد و فو است

باب الکاف

فصل فی العزنی

طراک - همان طراق کذا فی سند فامه -
 طنک - پوست چیزے کذا فی التنبیه معلوم
 نیست کہ این در وقت عربی است یا فارسی
 طوطی لک خنکی باد متر -

فصل فی الفارسی

طاسک - صفت کس -
 طنباب - باطن آن جنبه عمیق کہ یک طرش
 بجام کہ غده پشت پیشتر لنگران دارند و کزانی
 مین کہ تباریش بوق نامند -

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

طاق باز کج زناک - یعنی آسان

باب اللام

فصل فی العزنی

طاکل - چیزے بافضل -
 طبل - معروف کہ بدوال چرمی زنند -
 طحال - بالکسر پیرز -
 طفل - بالکسر کووگ خرد -
 طفیل - بضم کیم و فتح دوم نام مردے کہ
 بطین بکران در ضیافت و سوره بنایه و دنا
 میرفت طفیلی منسوب بدوست فاما طفیل اسم
 مبین طفیل استعمال کرده اند -
 طل - باران نرم -

طلل - بفتح تین شخص نرم نشان سر کہ پیدا بود
 طول - بالفتح قدرت و توان و فاضل و بضم و کذا
 طویل - دراز و نام بحری مخصوص بحر فی کفیل
 طویلین مفا عیلمین فو لان مفا عیلمین و در فاک
 بازی ششم نزد آگونی و این جمله هفت بازی است
 و اسامی آن در لغت خانه گیر گفته شد است
 و دانسته بحر طویل آنرا میگویند یعنی بنویسد که
 در آن قیاب اجزا از مشیت پیش باشد هر چیز که باشد

فصل فی التری

طغرل - بالضم نام پادشاهی و نیز نام جانور
 معروف از پرنده گمان کزنده که فارسیا شکل
 شایبان نامند -
 طل - بالضم میوه -

باب المیم

فصل فی العزنی

طارم - بفتح راء خانه چوبین چون قد و خرگاه
 و خانه بلند و گنبد و سر پرده و بانیم این لغت بحر
 طرم - بالکسر عمل مسک -
 طعم - بالفتح مزه -
 طعام - خورش -
 طاسم - کبرتن مکت ساختن و چیزے و
 تعبیه انگینتن و تعبیه کذا فی زفا گویا -

فصل فی الفارسی

طاق نرم - همان طراق و در زفا گویا
 مکنه خود بنامی نیز نوشته -

طمع خام - یعنی طمع محال که هرگز دست نبرد
 طاق طارم - یعنی فلک -
 طاق شبرق حرام - آفتاب -
 طرفدار ارجم - یعنی بادشاه آسمان آن آفتاب است

باب النون فصل فی العزلی

طالقان - نام شهر است -
 طاعون - معروف به کولشاست و در
 قنیه است یعنی مرگ عام -
 طرخون - بالفتح خوانش کذا فی التاج و در
 نوشته عثمان بن عفون است در زنا گویا
 مذکور است که عاتق قر حاج طرخون کوهی است -
 طرخبین - معرب ترانکبین است -
 طنین - بانگ کوسن بانگ طنبور بانگ کس
 و بیشه و طشت -
 طوفان باران - غلبه کننده بر همه جا -
 و الطوفان من کل شی فان کان کثیرا علیا
 محیطا بالجماد کما کما عرق الذی مثل البدن اکثر
 و القتل الذریع و الموت الخارق -

طین - گل -
 طیبسان - بالفتح جاذبه که خطیب اهل عرب بر سر

فصل فی الفارسی
 طارم نیکو طارم طارم طارم طارم
 و طارم طارم طارم طارم طارم
 طارم واقع گردون - در ستاره اند

که ایشان را اگر گمان خوانند -
 طبرخون - چوبی است سخت سبز و گویند که
 سرخ و سبز است و بعضی گویند طبرخون تره است
 بشکل خرم سبز کذا فی زنا گویا -
 طپیدن - بقراردادن -
 طرخان - بالفتح نام پادشاه است -
 طرف بستن - امید بستن کذا فی شرف نام
 و از شیخ محمد خضری جماعت است که طرف بستن
 عبارت است از حاصل کردن -
 طرکیدن - طرکیدن یعنی از هم داشتن -
 طرلق طاعت تبسرون - آفتاب زاری -
 طغاق - بالضم نام پادشاهی است -
 طفل غازیان - اسی کودک غازیان -
 طفل شیمه رزان - می انوری -
 طشت زرین - آفتاب -
 طشت سیمین - ماهتاب -
 طشت نمون - آسمان -
 طفل باندان - آن کودک که سخنان
 او ستاد پانی برود که چه میگوید -
 طلق حلال باروان - بالکسر یا هم توت
 یعنی شرابی که از باروان کشیده باشند باروان
 صراحی شراب بود و حلال کبر و آن در ده است
 از صراحی کذا فی الموائد -
 طلق روان - بفتح اول و ثانی و ضم حرام
 به معنی شرابی است که داده کننده و لها و غنا است

یعنی طلق کشاده یعنی روان سبک کذا فی اللمع
 طور روان - اسب و شتر -
 طیفون - بالفتح نام شهری از ایرانین
 کیشنگاه سلاطین ایران بود -

باب الواو

فصل فی العربی

طبو - بالفتح خواندن -
 طبحو - بالفتح استر اندین و رفتن -
 طبر و بالفتح و نیم و زدن یا بجای آوردن سر چیزی
 آگاه آمدن -
 طغی - بالفتح مضمتین بر سر آب آمدن
 طمو - مضمتین غلبه -
 طمو - سختن -

باب الهماء

فصل فی العربی

طارمه - خانه چوبین چون قبه و بی آئینه
 طامحه - فرمانبرداری -
 طاقه - توانائی و زور و پاره از موسی
 یکتا از رسن یکیش از سپهر -
 طاهره - معروف -
 طاقه - پاره از چیزی يقال طاقه من
 افساس و طاقه من اللیل -
 طباره - تبا به کذا فی التاج و در قنیه است
 طابه خاکینه یعنی خایه بریز -
 طبریه - شهر است بمغرب که اسباجا عتاز است

طبقه - گروهی از مردمان -

طبیعه - سرشت -

طره - که اندازار و کرانه جوی و طره پایین است
 و طره کل شی نایه و پیشانی کذا فی التاج و در
 دفاکویا یعنی ریه دهنی نیز است و در قنیه طره بنه
 میوش که بر دوش سربست در کپوت ویرا برینند
 طراوه - تازگی -

طرفه - پنجم چیزی که پیشتر خواند و قنیه یعنی عجب است
 طریده - ناوک تیر کرد و دوک کرد و زدن و در شکاف
 طریقه - طبق آسان زیر یکدیگر و گروه همانند
 و گاهیم شمس یا پلاس محط فقال از ال علی طریقه
 و آمده امی مال و اخ و طریقه الرجل سه و ذمه
 و در طایع ساکنان شریعت تصفیه طایر گویند
 طریقه تزکیه باطن نامند و در حدیث است الشریقه
 اتقانی و الطریقه افغالی و الحقیقه عالی و معوش
 طعمه - بالضم و زی و معوش -

طعمه - نیره و کمر و ف -
 طامقه - کشادگی زبان و شکوفائی -
 طامبه - جمع و آنچه طلب کنی بنوعی کبر است
 طامحه - دیدار زنی و در قنیه یعنی دمی پیشانی
 و نیتین ننی که بسیار یون آید -

طایعه طمانی آن بی که پیش از قنیه بود و قنیه یعنی پادشاه
 طنطینه - بالک و در بر و در قنیه یعنی کمر
 طنفسه - سنائی و نوعی از محبوس -

طویه - اندیشه -

طویله - معروف -

طیاره - کشتی تیز رو -

طیبه - خوشی و نام بدینه -

طیر - فال بد و فارسیان بمعنی غصه و محبت
استمال کرده اند کذا فی الحقیقه -

طیسره - بالفتح نهالی بستر -

طینه - خلقت -

طلایه - بالفتح همان طرایه مذکور -

طاسخه - بر روی زدن از دست دین مال
که گشتان گشاده باشند -

طمعناج خانه - نام بابشاه سمرقند -

طوق ماه خرین ماه -

باب الیاء

فصل فی العزقی

طاوی - ثابت -

طاعی - از دست درگشته درگناه -

طانی - بر سر چیزی آراینده -

طای - گرسنه -

طاهی - خوالیگر -

طری - تازه -

طفیلی - منسوب الی طفیل بن یزید بن
بنی عبد المطلب غطفان یقال طفیل الاوس

که ذاتی التاج و در شرف است است معان

طغیری - طغوز زن -

طغنی - بفتح تین حجره که مطول بود که ذاتی

طوبی - غلی من طیب المعنی المعیش طیب

لهم وقیل الخ لهم وقیل هو ام شجرة من الجنة

و فارسیان بابا که استقال کرده اند -

طی - در نوردن چیزی و بید از زمین طانی

منسوب بدوست -

فصل فی الفارسی

طاق آتش هراسی - آفتاب -

فصل فی الفارسی

طایم فی وزه طاق طریحیه طاق فی وزه

طاقچه - با و او و جیم فارسی طاق خرد -

طایر سدره - روح الامین -

طیابچه - خاکین -

طیاسخه - طاسخه -

طیاسگاه - پاکان فارسی مطبخ -

طراسه - بالکس با یک شید و ابتر شین -

بر سر مان بمسلم بندند -

طراذگاه - کارگاه دنیا -

طرایه - بالفتح فوجی که چهار سوس لشکر برآ

کنند تا اول لشکر محالفت متفحص باشند و خبرشکر

بگیا آزند و تبارش طلوع گویند -

طر ازنده - بالفتح آرایش منده -

طرفه - بضم اول چیزی گویند که کسی بدیده و بگوید

طشت خایه یعنی آسمان زمین و گویند

آسمان و آفتاب قیل نام بازی و نام طلسم

معنی اخیر از لسان لشکر است -

طفل چهار روزه - آدم عایه سلام -

طابق نیلوفری - فلک -

طابق ریوسی - یعنی فرشته -

طابق کافوری - یعنی مردان طبع و سر و
و شک و سر و سر و طبع -

طابق دایمندی - یعنی یک و سوم نام مقامی
و نیز طابق و بعضی گویند با طاق و در خانه او شده
و به شدت در خانه گناه -

طابق شبی و سی - نامی و بی کسی
معرفت و در کتاب چشم -

طابق وان گوهری - یعنی اول نموده
یعنی شرفی که گشاده کنند و نامی و نامهای
مردم اصل و معنی طاق گشاده و معنی وان گناه
باشند گناهانی الهی -

طابق - بالعمد جانوری معروف پرنده مشهور
بنازیش و بی نامند -

کتاب الطائر

انگار رندی الهی است یعنی پستانان
زال و حسابی بجهت خدا -

باب الالف

فصل العزلی

طیاب - بالکسر الهمزة -

طیاب - بالکسر الهمزة - ریت مثل گربه -

باب الباء

فصل فی العزلی

طاب - شوبزه ابرین -

طیاب طرب - آواز بومی گو سپندان -

طرب - پشته -

باب التاء

فصل فی العزلی

طلمات - نام مقامی است و گناه و دریا
که آنجا آفتاب هرگز تابان نیست و نیز آفتابها -

فصل فی الفاء

طل غنایت - امی سایه غنایت -

باب الزاء

فصل فی العزلی

طاهر - اشکبار - نامی از نامی و شرفنا
یعنی نیکو بکند و نیت -

طاهر - بالفتح و نیت -

طاهر - بالفتح و نیت - و نیکان البطن و نیک کل
و بالضم ناز و نیت -

طاهر - آنکه زن - تشبیه بکارم کن و نیت -

بعد از او اگر کفایت طهارت لازم آید اول یک و دو
آزاد کند و اگر نتواند شست و از متواتر و دو

یا شست مسکین را طعام دهد -

طاهر - هر شست و بایستی کند -

باب الحاء

فصل فی العزلی

طاع - میل کند -

طاع - میل کردن -

باب الفاء

فصل فی العزنی

طرف - باروان و جابه چرمی معنی اول از
شده فنامه است -

طرفین - سبک و تیز دل و خوش طبع
و توصیف به الفتیان و دون اشیوخ
و اصبی و بزرگ شدن -

باب القاف

فصل فی العزنی

ظل حق - خلیفه و سلطان -

باب اللام

فصل فی العزنی

ظلال - با کسر جماعت و ظلال البحر اراج
لانما ترتفع فظل سفینه و يقال فلان یحس فی
ظل فلان امی فی کفنه -
ظلیل - سایه و اتم ظل محدود سایه همیشه و او
که زانی التاج و الشرفه و القنیه ظل سایه
تاریکی شب و موج دریا و حایت -

باب الهم

فصل فی العزنی

ظلام - ستمگار -
ظلام - ستم و کفر که زانی شرفنامه و قیل ظلم بیدار
کردن و ترکیب عند اهل اللغه بدل علی
و شیع الشی فی غیر موضوعه -
ظلام - بالفتح و التشدید سخت ستمگار و تحقیق آن
که

ظلم - ستمگار -

باب النون

فصل فی العزنی

ظلمون - استخوان -

ظلم - گمان و بهومن الاضداد -

ظلمین - تمت زوده -

ظلمیان - یاسین و شتی -

فصل فی الفارسی

ظلمیتان - امی طائفه و بنیان که نور و نور
الگویند که زانی القنیه -

باب الهاء

فصل فی العزنی

ظلمیه - آهوی ماوه -
ظلمه - طرفین شدن و نوشتن -
ظفره - ناخنه چشم -
ظلمه - بالضم و التشدید سایه بان و ظله اول
سوا بظل و الظله کبیته اصفه -
ظلمه - تاریکی -
ظلمیه - تمت -
ظلماره - با کسر ابره -
ظلمیره - نیم روزی -

فصل فی الفارسی

ظلمات شلته - امی که ورت طول و عمر
و عمق جهان و آن سه ظلمت که پوسن علیه السلام
بدان مبتلا شده بود و یکی تاریکی شب و تاریکی دی

غنا صر بر بعه را کذا فی الاصطلاح -
عطفینشا - بفتح کیم و سوم غریزه سرخ که میان دو
سپید باشد کذا فی القتیة و گویند چو یک آستان
علی کلا - نام ویلی از اولیای خدای عزوجل
کذا فی القتیة -

باب الارباء

فصل فی العربی

عاقب - اندک ز پس کسی آید و نام حضرت
رسالت پناه زیر اچ او از الانبیاست -
عقاب - بالفتح و التثنی نام مردی که خارا
عقابی را وضع کرده -
عجب - استخوانی که پشت مردم بر روی بود
عجائب - عجیب شگفت -
عذب - آب خوش -
عذاب - رگت تک و شکنجه -
عرب - تازی زبان -
عرب - مرد بی زن -
عصب - نوعی از بر روی و تخمین بسیار است
عصبیه - عصب -
عصیب - جگر آلود -
عقوب - پشته بنیستین بر روی خیز و
و خلعت مردوزن -
عقاب - بالضم که سیاه یعنی پرده است
که بدان شکار کنند و علم بزرگ و بالکسر غاب
و بادش بر می -

عقرب - که در زمینی از بروج فلک که جهت بر وقت
عقیب - آنکه از پس کسی آید -
عکاب - بوزن عقاب و نان -
عنب - انگور -
عنب الثعلب - سگ انگور -
عقاب - بالفتح و التثنی یعنی بسیار
آن بود است هم چند گوناگون و بعضی در طبع
و او در گشتان خوابان او را تشبیه کنند -
عندلیب - بالفتح بزار و استان -
عناکب - عنکبوت -
عیب - معروف -

فصل فی الفارسی

عروس عرب - عیب -
عشقه او ب - ای سبق او ب -
عروس صلیب - چوبی است که آتش بدان
کار کنند ترسایان بدان توبه کنند و نیز
آن چوب نه گوشه که در قویدهای کوهکان
در رشته در آرد تا بخواب ترسند -

باب التاء

فصل فی العربی

عرفات - جایی استادن حاج -
عفریت - بالکسر آدمی و پری که بکشد
و در شرفنامه دیده ستیزه است -
عنکبوت - جولاک -

فصل فی الفارسی

عروسان و رخت - یعنی شاخهای نوخیز
علم کائنات - بکسریم آسمان کدانی سلطان
علم انداختن عنان یافت - یعنی
منزله شد و گرفت
عنان تو بسبک گشت - ای حاکم کردی
و سفر و حلت و مودعی -

باب الثانی فصل فی العزلی

حیث - باز - و بی فایده
عشت - فساد
عشا عشت - شدت -
عمر و لیث - نام پادشاهی شیراز آبادان
اوست یعنی گویند آبادان کرده متسلطان علیهم السلام

باب الحکم فصل فی العزلی

عاج - استخوان یل و لایمی نمیدانند
و یقال للمسکاج کدانی التاج -
عجلج - کرده و غبار -
علاج - دارو -

علاج - خیزه مزج که میان کوس پیدا باشد کدانی
عوج - بکسریم و فتح دوم کثری و بالضم نام
پسر عقیق مادر او دختر آدم علیه السلام بود
و پانصد سال عمر - هر دست موفان نوح است که گاه و بگاه
نار و زنگار موسی علیه السلام برزیت چون موسی
از تیه قصد کرد و او که می مقدار دو فرسخ بر سر گرفت

تا بر لشکر موسی زند حق تعالی بدو در آخر ستاد
تا آن شک اسوراخ کرد و آن شک کردن عوج
اقدام و باند موسی علیه السلام عصاب کعب او زد
عوج بنقینا و جان بداد کدانی عجاب البدان
عوج - بفتح کیم و سوم نوعی از نار یا دخت
بسیار خار کدانی اساج - در قنیه نوشته گیاهی که
چون شک شود آزار نریم گویند و رنجه طلبست
پارسی اشتر خوار گویند و بندوی انگبار ه فامند -

باب الحار فصل فی العزلی

عمود اصبح - صبح صادق کدانی شک قیامه
اما عود عبارت است از سپیدی که چمن سیتون
بر آید و آن علامت صبح کاذب است زیرا چه در وقت
صبح صادق سپیدی پهنائی ظاهر میشود -

فصل فی الفارسی

علم چهل صباح - یعنی آن علم که در چهل صبح
بخیزه طلیعت آدم علیه السلام نجر کردند -
حمیدج - یعنی آن روز که خانه شتی بد جوت
عیسی علیه السلام از آسمان فرو آمد -

باب الحار فصل فی الفارسی

عروس خنجر - یا خیم فارسی آفتاب -

باب الدال فصل فی العزلی

علا - قبیله یهود پیغمبر علیه السلام -

عابد - پرستنده حق -

عائد - گردنکش -

عبد - بنده -

عجاو - قبائل چند از عرب باند که جمله ترسیانند

عجید - جماعت -

عماو - ساز راه و فی التاج آمادگی -

عمت - آماده -

عد - شمرده -

عدو - شمار -

عسجد - زبر -

عضد - باز و نادم مودی -

عطارد - تیر -

عقد - بالفتح گره و طاق خانه و میان نایب

ده عدد را یعنی ده عدد که عقد گویند و نیز

نکاح را عقد گویند و بالکسر کردن بند زمان فی

شرفنامه سلك مروارید و قيل عقد آنکه بندش

بار نامند -

عجاو - ستون و بناهای بلند -

عمو و - ستون و جوب خیمه و فی القینه

گرفش که زانی زنا گوید -

عجید - متر -

عجید - بوزان ابعج کشش و فی القینه میوز

و بعضی تخم میوز را گویند -

عناید - کتیزه کار -

عوو - چوبی ست معروف که بهوختن آن

بوی خوش آید و بر بط که ساز نیست بالفتح باز

محمد - وصلت و منزل هر کجا که برده مقاب

باز آیند و باران سپس باران و امان و بین

و زمره و موثق و قيل ولی العهد لازولی الهیاق

الذی یوجد علی من تابع الخلیفه اکنون عهدی

زمان استقل شده اما آن خاندان عهدیست زیرا چه

گفته میشود در عهد فلان خلیفه چنین شد و

شرفنامه بجای وصلت و صیت ست اندکم

عجید - معروف و در زنا گویند نام سرودی

که پیش از دروشت ست فی القینه نام محلی

فصل فی الفارسی

عالی مرو - چیز نیست که بهندوی سیکه گویند

در کتب بات بندی شیخ محمد مع قومست سبی که

یک دور و زگر دو باز جهان کس شود و چکار آید

تا که اگر اصلی در و زره نیفتد و از حقیقت ابر

نگر فاند هیچ بنود مقصود درین بودم که اگر

سیکچه گویند درست آید -

عالم کون و فساد - دنیا این هر دو لغت

از آن فکشیه است -

عجب و - ساه او فارسی آواز فرامیوش

چنگ و رباب که زانی شرفنامه و در قینه است

ساز نیست که می نوازند یعنی جهره -

عروسان - خلد - عوهای پیشی -

عطسه - عنبرین و هر - امی بوی خوش و

شک و منتشر گردد که زانی المواند -

عمر در سر شد - ای عمر تمام شد -
عنان باز کشید - اسب باز ماند -
عنان باین دو - بفتح و او پیش تاب رود -
عیسی خور و بغم یعنی خوش انگور -
عیسی هر دو - ایغنی -

باب الازل فصل فی العزلی

حائز - بچه نوزاده را تا هفت روز گویند -
عوز و عیاف - بجا گذاشتن شرفنامه و میل
عوز پناه و پناه کردن کسی -

باب المرار فصل فی العزلی

عمار - آنچه بدان سزاش کنند -
عازر - نام مردی که کافر مرده بود و بعد
قرنها بدعای موسی علیه السلام زنده شد این
آورد و همان مان باز مرد این لغت عجیب است -
عاق - زن زاینده و فی شرفنامه آن مردان
عامر - آبادان -
عاهر - زانی -
عایر - خاشاک بچشمه در افتاده -
عجبر - برد و فی لاشل هوا بر دمن عقبه و
قبیل اسم موضع فی الحجاز کثیر کن -
عجم - زنگس و بدستان افزون یا خیری
و یا نزدیک و مود و پهل گنده گوشت -
عجیر - زعفران و يقال چون سلامه کج

بالزعفران اما دین و یا عیر از آن مندل است
از گل پرورده میکنند -
عذر - یوزر شل می بماند -
عذار - بالکسر خسار و خسار پ گذاشتن
و یک سوی ریش -
عزار - بالفتح حال کسی یا چیزی و کل و چشم و شتی
و گاه و شتی که آنرا گاه و چشم خوانند -

ععر - سر و ده نام منوعی -
عسار - درویشی -
عسر - بالضم دشواری و بفتح کیم و کسر هم دشواری
عسیر - شد -

عسکر - لشکر و نام مقامی است منسوب بشکر -
عشار - بالفتح و التشدید ده کیستان یا زیل
عشربالضم ده کی و بفتح تین ده و بهیاط اشعرا
یعنی ده آیت هکت و یکصد و دوم و هم عشر است -
عشیر - شد یعنی اول آخر و طب بخت
درخت آک است -

عصر - سپیدان و آخر روز وقت نماز و
وزمانه و فی شرفنامه آخر و زکار و پناه و زمانه
یعنی اعصار نیز آید -

عصار - بالتشدید و عن گز -
عصفر - معصفر گذاشتن بعض لغات اطب
عصفور - کنجشاک ملک کتاب و منج کشتی
و استخوان سرون بر آید بر چهار سر گاه و پاسب
و پاره از دماغ و گرسنگی و لوعی از درختان که

صورت گنجشک دارد و مخ زردی چنانکه چوب لایق بود
و سپیدی روشنی اسپ که بی بی رسد -
عصیر - شیر و شراب -
عطر - بوی خوش -
عطار - خوشبوی فروش و در قاردا و فروش
را نیز گویند -
عقا - بالضم می نوعی از جامهای سنج و بالفتح
زمین و ضیاع و درخت خرا -
عقا قیر - دارو پاک که ترکیب کرده -
عمر - بالضم زندگانی و در اسم عین افتخار میدهند
و بعضی کیم و فتح دوم نام خلیفه دوم حضرت سالت
علیه السلام و بالفتح میان دندان و دندان گانه
و نام موی آن هنگام پیش پا را و می نویسند تا
فرق باشد میان عمر و عمر و -
عمار - بالفتح و التشدید نام موی که عاری منسوب
به دست و نیکه وضع اوست اما در شاهنامه
عمار مخفف یعنی عاری مندرج است فی التاج
هر چه بر سر بود چون دستار و کلاه و تلج و خزان
عشیر - معروف و در عجایب المملکات درختی است
در ریای که بنام او است و بعضی گویند شکم است
در ریای از قومی جوشد و بر سر آب می ریای بعضی
گویند سر گمن و آب است و در طبقات الانبیا نوشته
عشیر بوزن جنبر معروف است معدن و در گوشتها
و بزرگ از در دای سنگ ترش میکند و نیکوترین
افزای عشیر شربت و اشب با اعتبار رنگ او

گویند و جرم او تو بر قوتشسته بود و چون شسته شود
میان او سپید بیرون آید و زردی باطل باشد و
در میان آن برشته چشم طم نقطا بود و زروع
دیگر بر غیر مبلووعه خوانند که با می را صید کنند و اگر
طاسی بالای آتش بداند بگذارد آن نیکوتر باشد
تم نقطا و زروع دیگر هم میشود که از غنبلان بگویند
عشیر - بوزن عجم نام کافری علیه اللغته -
عناصر - بالضم عین و صاد اصل و حسب یعنی
گوهر مردم و بزرگی و بزرگوار می عناصر جمیع
کذا فی القاموس و قیل عناصر بنیاد سرشته چون خاک
و باد و آب و آتش که ایشانرا عناصر اربعه گویند
عوار - بالضم عیب -
عوار - بزمینه فارسیان با و افارسی می آید
عیار - بالکسر عایت به و العیار المکیال
و المیزان کذا فی التاج و نیز عیار آن را گویند که
عیار در برابر محاکم میزنند و در عیار او معلوم
کردن می خواهند آنرا هم حسب و در محاکم
و طلاء هر دو برابر میکنند بعد معلوم میکنند
قد آن کامل العیار است فی اهل هند آنرا بان
می نامند و بان نه از دوازده زیاده شود و نه آن
هفت نقصان بلکه روی نیز هفت بان سنجید
میشود و بزرگی که دوازده بان باشد آنرا کامل
می خوانند عیار را در هند عواری می نامند محاکم
کسوفی می نامند و کسوفی هفتمین با تا به هندی
سنگ است سیاه و آن را زرد زده می شود

بمجرد مساس کردن بقوت و بالفتح مع التشديد
اسپی که هر سوی - و در انشا ط و کذا که در
اذا کان کثیر الحکمة و کثیر الطوان و العرب
یمدح به و تدم و تعال غلام عیار شیطانی الکما
و غلام عیار شیطانی طاقه الله و درز غامو یا
میبارک و شب رویت -

عین البقر - گاو پیشم و بعضی گویند نوعی از
انگور کوبی است و قبیل عین البقر نوعی از انگور
عین الثور و بران کیکی از نازد ل قمرت

فصل فی الفارسی

عالم امر - عالمی است که بے ماده موجود
گشته باشد همچو عقول و نفوس و این عالم ملکوت
و عالم غیب نیز خوانند -

عالم ظر - بفتح لام عالم جا بلیست و کبیر لام بکیم
و فتح فو قانی و سکون رار قرشت کتایه از
شخصه است که خود را صاحب و فاضل و عالم و اله
و جابل و فاسق باشد -

عرار - گلی است که آنرا با بوی گل گاو پیشم گویند
عدت و ار بلبر - آن می که هنوز از آن نخورده باشد
عروش اکبر - قلب انسان کبیر -
عرق کبیر - اسی شیرینده آن جامه که آنرا
عرق پین گویند -

عزیز مصر - پادشاه مصر -
عقاب زمینین - بقار - یعنی تیر یا سیاه
عقیق ناب بر صفت نر - اسی اشک

خون آلود بر رخسار زرد -

علف خوار - حیوانات و نیز و طیفه نور یعنی
چاکر و نوکر و خورنده علف -

عساب تر - سرانگشت -

عنبه تر - خط فودیده -

عمید فقیر - در اصطلاح کنایه از انقطاع و بریدن
از خلق است که سبب حصول الی الله است -

باب الزا

فصل فی العربی

عاجز - معرود یعنی ضعیف و درای نا توان بودن
عجز - بفتح کیم و ضم دوم و گویند و بالفتح عاجز شدن
عجوز - که میسر و عجوزه بابا غلط است که آنرا
شرفنامه اما اگر برای وحدت بود از و س
قاعد منافی نیست -

عزیز - بی همتا و با صفت الله تعالی هو العالی
الاعز القوی المتعین فلا یقلبه شی علیه علیه کفنه
و چیزی درشت و ایدون یا د شاه مصر را گویند
هر که باشد و من قبله و وزیر مصر را گفتندی چه در عهد
یوسف علیه السلام این بادشاه بود و شرف نامه
و فی القتیة ارجمند و اطلاق برادر نایاب پسند
کرده اند -

عزاز - بالکسر جامع نام سکیانزی که د شیر از بود

فصل فی الفارسی

عروس روز - آفتاب -
عقد شب فرور - سیارات و ثوابت و

روشنائی شبازیشا نیست -
عقد شب فروز سیارگان -
علم روز - آفتاب و صبح -
علمگاه صبح و صبح صادق و کاذب آفتاب
و ستاره سحری -

باب السین

فصل فی العزنی

عالمس - ترشروی -
عالمس - دقترمی که در خانه پدر ویرانده باشد
بے شوهر -
عالمس - نام خلیفه و نیز نام مردی که بطلان
گرمی بیکردی کیفیت او در جملہ حکایات معروفست
عجموس - روز ناخوش -
عجموس - بفتح تین معرب یعنی غایه که بخت
مسور گویند و در اصطلاح سبحان لغتی در اوست
از هر چه بود و فی التاج العجموس سنگ -
عروس - بکسر نون بام و بضم مانی عروس
عروس - زن نیرا گویند و مرد را نیز می نامند
و نیز نام بیانی است بر آن که بخت الله که آن را
دادی عروس خوانند و ایضا نام گنج کاوس
که شبیه عجموس نهاده بود و کچنفر آنرا سلیم گویند
که رده که بزال و رستم و گوید و پدر و پسر شاه نامند
گنجی بود که عجموس نام داشت -
عجموس - آنکه شب گرد و برای احتیاس
دزدان الواحد عجموس -

عطاس - باضم عطسه عارضه که از آن عطسه می
عین الشمس - نام موشی است و مصر که بنیت بیا
در آنجا است و آن را و آنجا باشند و یا نند و یا
که زانی طب قاضی الاشبار -

باب الشین

فصل فی العزنی

عرش - تخت فلک آسمان خانه عرش و راجع
مانند خیمه زینت آگاه و عرش خیرست مانند خیمه
که بر زمینند و زن در آنجا نشینند -
عطاش - باضم عطش که تشنگی آید -
عیش - زندگانی بکچری که زندگانی باشد و زیاده

فصل فی الفارسی

علم بخش - سمت غنائیم -
عمود خوش - نره آپ -
عنان کش - قاصد سوار -

باب الصاد

فصل فی العزنی

عقاص - مازون و آن داروی است
که زانی القینه و در تاج ماه نو و بغیر نون است
بندش با جو بکل نامند -
عقاص - گیسوبند -
عقیص - اصل مردم و پنج دشت -

باب الصاد

فصل فی العزنی

عاص - ابرسایکن و دندان

و آفتی که پیش آید از دنیاوی و از بیماری و شکلی
بنا توانی که مردم را از فتنه و آنکه لشکر را عجز کند
و دوال گام بر پیشانی است که سوی ریش
فایان جانی بشاره آسمان کرد و اند

عروض - بالفتح پیش آمدن و پیش آوردن و
گزاره و آن عرض که نقوی گیران اندام و پادشاه
طول و متاع ناز و مالک است و يقال غلبت
از بن و يقال غلبت الجبل چشمه و غلبتین است
مردم را از دنیاوی و شکلی و بیماری افتد

عروض - که آن چیزی و میز آن شعر و که و مدینه
و جانب و برابر و معنی سخن و جزو آخر صاع اول
که فصل نیز خوانندش

عروض - پهن -
عروض - معرفت بین بدل -

عوارض - جمع عارض و فی شرف نامه دندان
پیشین و شانزده دندان که از لب پدید آید
عارضه یکی از آن بیماریها و حاجتها و فو و عوارض
بالضم نام کوستی -

باب الطاهر

فصل فی العربی

عاطف - شتر ماده که استمن شود -

عبط - بالفتح بهانه -

عبط - بالفتح جامه شکافته -

عطاط - شیرورنده -

باب الطاهر

فصل فی العربی

عکاظ - نام بازار عرب و زامیه که

باب العین

فصل فی العربی

عالم طبع - یعنی روح و دل و نفس -

عالمان طبع - یعنی سیارات عناصر اربعه

علم نافع - اسی العلم باشد و لاخ له صالح الداع
الی الله تعالی -

باب العین العجمیه

فصل فی الفارسی

عوسان - نام - کل و مثال توبر آمده و نیز
ورخت سیوه دار -

باب الفاء

فصل فی العربی

عارف - مرد شناسنده و خدا شناس

حاصف - بادست -

حافظ - مهربان -

عبد مناف - پدر حضرت رسالت پیام

چهارم خل و او بن قصی القریشی بن کلاب

بن مره بن غالب بن بن کعب بن لوی العدوی

القریشی -

عرف - اینهم که باز نیک و نیز معنی معروف است

عارف - کاهن و طبیب -

عطف - بالفتح مهربانی کردن و محله بردن و

بزرگ زانیدن و دوام کردن و بالکسوف و نجابت

و بر گردیدن از چیزی و قول حق تعالی -

عطوف - مهربان -

عفاوت - منقشگی -

عصیت - نهفته -

علاف - معروف یعنی خورش ستور و جز آن

علاف - جمع علاوف است علاف قیاس

عنیف - مرد درشت -

باب الثافات

فصل فی العزلی

عبارق - برابر مملکت نام شاعری -

عاشق - شایسته شدن بدستی شایسته دیوانه

عشق - آزادی -

عقیق - امیر المؤمنین ابابکر را گویند و نیز

از او گرفته و بر گردیده و نام گوهری مرد و شریف

و کریم و کعبه ائمه و قدیم از هر چیزی عقیق است

هوالبازی -

عرق - بختیمن خونی و بالکسرخ و زشت

عراق - بالکسرم و لایقی و نام پرده سرد -

عروق - بالفتح بار درخت پسته چون مغرور

نباشد کفافی الصنیه

عشوق - کبرترین بنفس شبنم و گویا است

عشق - معروف و قیل و حدیث محبت عشق

عشاق - بالضم و التثنی جمع عاشق و شوق

عشق - درازة فی التاج عشق بختیمن و بختیمن

شبه که آنرا اسپرک نیز گویند و آنرا شوم و اند

کذافی ز فاکلویا -

عقوق - بختیمن یا فانی کردن کسی را که

حق او گزاردن واجب باشد -

عقیق - گوهری است درین که از آن عقیق آید

و عقیق سنگی است چون بهر انگشته می کنند اندوه

از دل بیرون در بر سرست تخت و ابالعیق و فانه

مبارک - در حقائق الاشیاء مذکور است عقیق

انواع است از جمله رد و ام و صاف و شفاف

بهتر بود و فی التاج لعقیق الحکم موضع العز

یقول لکل مثل ما هقه الیه و و عقیق -

علاق - بختیمن خونی که نیک و مزاج باشد

و خون بسته و سنگی جامه و در اجمال حسینی یعنی

این جمله جامه نوشته است فی التاج خون

و شکله چاه و دیو چه آبی و چرخ چاه با جلا الابه

و بالکسرخ از هر چیزی -

علاق - بالفتح مرگ کذافی الصنیه

علاق - بالفتح فرج زن -

عق - بالضم غماکی -

عقیق - مناک فی الشرفنامه جوئی روز و فرد

عقیق - بالفتح آلت مرد -

عیهوق - نام مقامی است در عجاایا البلد

که چون عیوق در آید همه آنها با جلا و دیگر و ذیل

باب الکاف التازی

فصل فی العزلی

عاک - بتا شیر ترش -

عین الحجل - جان عین البقر
عین الکمال - چشم زخم -

فصل فی الفارسی

عاصم اول - بی بیال -
عقل اول عقل کل - عرش - اگر نیک
کذا فی شرح قلم و قیل عقل اول و متر غیر بیال
عایه السلام و کشف الوجوه و کوریه عقل
جان روح غلام است و آن کنایت از نو محمدی
و الیه شارب قبول عایه السلام اول تا خلق است
و اول تا خلق است و عقل و آن عقل کل نیز گویند
عکس بیال - یعنی لاله -
عنبین سنبل - چشم زخم و توبه و سیاه چشم

اسباب الیم
فصل فی الاحرف

عاصم - ضد خاس -
عاصم - افتخار لام آن جهان و این جهان آن
آفرین است اندک و بکسر لام و نا و اول کنایه
چشم - بالفتح نقطه و اعراب حروف و پنجتین
غیر عرفی و دوازده نوا -

عاصم - پنجتین نیستی و در پیشی -
عاصم - در پیش -

عاصم - آهنگ و کاری -
عاصم - بالفتح استخوان و با هم در گ -
عاصم - بالفتح عظیم بزرگ و عظام که عاصم
عاصم - بالفتح و صم زمان بخلق و کما آورا

عاصم - زنده نشود و بنگ سخت و درونی دوا -
عاصم - بالفتح جابه سنج و نازا میدگی و عقم با هم
زمان نازا مید -

عاصم - بالفتح نازا نازا و یلان بی فرزند و بی نیا -
عاصم - بالکسر سین که آن خبری یا امر بنابر
عاصم - درخت خنظل و فی القصد نیزه -
عاصم - بالکسر و مشتق و معلوم جمع آن عاصم
نفتیق نشان که اندر بیا این بود و کوه بلند
و جامه و جامگی که در لب بالاین می باشد نشان
علم الثوب میلی که بر جامه می اندازند و وقت
عاصم - وانا -

عاصم - برادر پدر -

عاصم - ضد خاص -

عاصم - دراز و تمام -

عاصم - بالفتح اسپرک و فی التاج خون
سیاوشان و در پریشان -

عاصم - ضد خاس -

فصل فی الفارسی

عاصم - یعنی آن تواضع که آیند و بپند
ناور رسانیدن آیند و شکر قدم -

عاصم - خوشه انگور -

عاصم - بالتحکب نیزه -

عاصم - علم ماکم - علم که پیش تابوت برند -

عاصم - بقم را گویند -

عاصم - کمان را را گویند -

تخت تمام - درخت چنار -

باب النون

فصل فی العزلی

عیان - بچشم خود معاینه کننده -

خوشامان - نام خلیفه سوم حضرت سالت
صلی الله علیه و سلم و نام برادر او زلفانی شیخ
ناتانی بمعنی بچه مار پیل هم آمده است -

عجبین - سرشته و خمیر -
عدان - نام شریست همین که عتیق است
شوخ و نوب پیشه و نوبت عدان نام هشتی است
عدوان - بالضم طم -

عواقبین - عراقی عرب از ان سوی بلخ
یعنی بندا و عراقی عجم ازین سوی است یعنی
شیراز و فی السج عواقبین که فو و ابهر است
نیز نام کتابی است -

عروق - کتب با تخمین زرد چوب که ذی القینه
عمرین - بالفتح بیشه یعنی جنگل و زیستان
و تاج ست خانه شیر -

عریان - بالضم برهنه -
عزیش البطان - تبارک -

عصیان - بی وفائی کردن و گناه کردن
عصف - بفتح تین و کسر دوم آنکه در هوا

برفشکال از زمین سر کین ناک و امثال آن
برآید هفت درش اچس که گویند کدانی و فرنگ
نفره اس اما عصف صفت بین نیز واقع میشود

میگویند زمین عصف و سراج ست عصف مصدر
عصفیت است و آن و لایری هوا پوشیدگی
خفندین یعنی است و چپ -
علمن - آشکارا -

علمین - زحل پیشتری -
علیمان - با کسر الایم و یاء بر مشدود
علیین کسرتین و یاء بر مشدود با هاء یلبس
از در پشت و گویند زین فخر آسمان لا واحد له در
تفسیر ابی مذکور است که علیین جمع و احد علی
و قیل نفی علیین ای فی الملک الا علی حسن
المذبح العالیه و هم و تفسیر ابی مذکور است که
جان و نیز کتاب اعمال و مومنان ابرار و علیین
زیر هفت آسمان و هم و تفسیر مذکور است که نام
نیکو کاران در پایه عرش بود و تفسیر بحر الموح
که علیین بالای هفت آسمان است -

عنان - بالضم و التشدید نام مقامی است و
در عجایب البلد آن قصه است که در اصفجار
نشانند و آن کناره دریاست و در فرنگی است
که دریائی است که در آن مروارید میشود -

عنان - آن هر دو دوال که سوار بر است گز
عنه الم یظم کیم و سوم اول جوانی و اول
نبات و فی شرفنامه اول هر خبری -

عنه ان - بالضم نامه فی القینه نشان شرفنامه
عنین با کسر التشدید آنکه بازن محبت تواند کرد
عولن - بالفتح یاری -

عنوان - بالفتح والتشديد سخت گیر و با حقیقت
زن مپا نه سال -
عصمن - بالکسر چشم زگین ریزه شده -
عیان - ظاهر -
عین - بالفتح چشم و چشم زخم و چشمه آب
و چشمه آفتاب و چشمه ترازو و چشمه زانو و
دینا رزو و در هم افتد و پیا بان و جاسوس و متر
و گزیده هر چیزی و بهتر و نفیس هر چیزی را
پیوسته و درست رست و بقبله عراق و آب
که از روی قبله عراق بر آید و چربی یک پله ترازو
و فساد و فساد و دانه و پستان و حتی چیزه
منظر مشاهده و شکلی که نما گرفته باشند در بدن
و عین الیهین چشمه السیت و نیز نام کتابی است و
بالکسر صفت مور جمع عین

فصل فی الفارسی

عالم جهان - اسی عالم ارواح -
عامل دریا و کان - آفتاب -
عباسیان - یعنی خلفای که از آل امیر المومنین
عباس صلی الله علیه و آله بودند -
عجمه لرزان - گیسوی حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم کذا فی القنیة -
عجمه خشک پستان - اسی دنیا -
عجمه اران زان - کتاب از عجمای باشد
پرازشان که بنویسند آموخته باشند
عراق شجوان - شاییده را گویند -

عروس ارغنون - زهره کذا فی القنیة -
عوش روان - انبیاء علیهم السلام اولیا
رحمهم الله بالروح القلب اهل دل -
عوشیان - که بیان و جمله ترش -
عوضه کون - عوضه عالم -
عرق کردن - کماله چیزی را و بی خبری
عرق چین - باجم فارسی روانی که بدن
خوبی از اندام بچینند و چینده خوبی و در قنیه
عابنه که فرو و جامه پوشند تا خوبی اندام بدن
گیرد و جامه بدان سلامت ماند -
عروسان بیابان - شران را و کله -
عروس چین - درخت گل و میوه دار و گل
شاخ نواز و زنت بیرون زده و جان چین -
عروس ارغنون - زهره -

عروس خشک پستان - زن بیرونی
اما زانیده که شیر و پستان او نباشد و نیز اشارت
از دنیا است -
عروس عدل - شبی که در آن ستارگان
بسیار باشند و نیز اشارت از دنیا -
عرویه ثریان - شیر خنکین -
عسل لبون - نوعی از صمغ باشد که آنرا
مانند کند رسوزانده بفرنی میوه سالک خوانند -
عسقلان - نام بلده است که در آنجا آنرا
قدیمه بسیار باشند بطرف دریا و امین آن
و غزه سه فرسخ راه است و درین زمان

باب الواقف

فصل العزنی

عدو - دشمن -
عضو - اندام کذا فی الصراح -
عفو - دگذشتن از گناه و مال بسیار -
علو - بجمہ دوم چارواستن فی التاج موی را در ہم بافتن و در ہم بستن موی سر و مہربان کردن کسی -
علو - ضد اسفل یعنی مع التشدید بزرگوار -
شدن و بلند شدن و بزرگتر شدن -
عو بالفتح بانگ شتر و بانگ سنگ کذا فی القیہ -

فصل فی التری

عیم - اوی - اچیشم -

باب المار

فصل فی العزنی

عاجلہ - این جہان -
عادہ - خوی -
عارضہ - حاجت و قدرت و چوبہ یزد و گاوای
پیش آید و یکی از شانزدہ دندان کہ لب پدید آید
ہمشت زیر و ہشت زبر -
عارفہ - کردار نیکو -
ہاریمہ - معرفت یعنی پنچہ از ان دیگر چہی طلبید
بیانند تا اوزان اثرن خود ویرد -
عاطفہ - مہربانی -
عاقبہ - صحت تندرستی و فارسیان یعنی
پارسانی نیز استعمال کرده اند -

خراب است کسی از سالکان و انجامیست -
عشاق سگ جان - یعنی طالبان دنیا
بحرص و معنی سگ جان سخت جان است
کذا فی الواوید الفوائد -
عشر خوان - قاری و آیت و حافظ کلام شد -
عصمت از روی در رکاب عثمان -
بر دست و پای آن فعل نمی رود کہ در ان رخصت
خدا نمیست -
عصمتیان - انبیاء علیہم السلام و ملائکہ
و اہل غزالت و مخدرات -
عطف و امن - بالکسر و دامن قرار دینجا
عطسہ عنبرین - کنایہ از بوی خوش -
عطف کردن - کنایہ از روی برگردانیدن
عنیدان - بالفتح آواز و فریاد کردن سگ
کذا فی الواوید -
عقرب پریشان - یعنی برقع -
عقار گوہان - دوا نیست کہ از عاق و خانوادہ
عقربان - دوا نیست کہ بشیر از زلی دار و گویند
عکس من - یعنی نم -
علومیان - سیارات سبعہ -
علمہ میکان - یعنی غافل مشو -
علم دریا و کان - کنایہ از آفتاب -
عنان زمان فتن - کنایہ از شتابان فتن
عیسی و یحییان - مے انگوری -
عیسی رہنشین - آفتاب -

عاقبتہ آخر کار و نیکوئی آنجمنان۔

عالیہ۔ زیرہ نیزہ و بالائی ہر چیز۔

عاہہ آفت۔

عبداللہ۔ نام امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی اللہ

عندہ و نام والد بزرگوار حضرت رسالت پناہ صلی اللہ

عبرہ۔ بالفتح اشک و بالکسر چیز کی بوی پند گیر

عبرنہ و عبرانیہ لغت بہ و دانست۔

عقبہ۔ چستانہ قزوین و عقبۃ الد اخل نام ہتم

شکل علم رمل ہشتم عقبۃ الخارجہ۔

عقرہ۔ بالکسر خواشاوندان نزدیک و فرزندان۔

عجبہ۔ خاکینہ اذانی شہ قمامہ۔

عجبالہ۔ بالضم ہم پیش خوردہ۔

عجلبہ۔ شستابی۔

عجمہ۔ بالضم بستگی زبان و لغت غیر عربی

کہ در عربی مستعمل گشتند۔

عده۔ بالضم ساخته شدہ و آمادگی و بالکسر

عدت زمان کہ بعد طلاق سہ حیض در خانہ نشین

بعد از شوہر علیحدہ میشود و بعد از مردن شوہر

چہار ماہ و دہ روز بجا نہ شوہر می نشیند آنرا نیز

عدت میگویند و عدہ شمار ہر چیزے۔

عدالہ۔ داد۔

عداوہ۔ دشمنی۔

عذبہ۔ دوال و علاقہ تازیانہ و سر زبان

و سر شاخ و خاشاک کہ بر سر آب باشد

و نیز خاشاک چشم۔

عراوہ۔ متعجیق خرد۔

عراضہ۔ بالضم راہ آورد۔

عراقہ۔ بالضم گواشتی کہ از استخوان بسایند

عربہ۔ آزدن ندیم۔

عرصہ۔ کشادگی کہ در دنیا و دخت نباشد۔

و بساط شطرنج را نیز عرصہ نامند۔

عرضہ۔ نمودن و اظہار کردن مقصود و پیش

داشتن نامہ نوشتن۔

عرفہ۔ روز نهم از ذی الحجہ۔

عروہ۔ انگلیہ پیرامن و گوشہ ہر چیزی و شیر در نہ

عرونہ۔ روز آوندہ گفتندی در جاہلیت چنانکہ

ہر ہفت نام درین دو بیت آوردہ است۔

بر امل آن عیسی و آن یومی۔ بادل و بابون

او جبار۔ اولتالی و یار او قیومی۔ بمونس او

عدونہ اوستار۔

غوہ۔ بالکسر عریزی و بی ہتائی و بالفتح آہو برہ

مادہ و نام زنی معشوقہ کہ نیز۔

غرلہ۔ بالضم جدائی۔

غریمہ۔ معروف و الغرائم الآیات تقر علی الغریم

و جاکر گنتا و کالوا یسمون السم فی الغریم کذا فی النہج

و در شہ قمامہ افسون و غیمت بمعنی قصہ

رحضت نیز آردہ۔

عسہ۔ بالضم دشواری۔

عسیلہ۔ نام بیابانی است در راہ مکہ منظر

و بضم کیم و فتح دوم کنایت از لذت جماع۔

عشیره - اسم من الباشرة ولدت -

عشق - لعلاب -

عشیره - گذشتن امری غیر بدین -

عشیره - خویشاوندان -

عصا - بر سر بند و دستار -

عصاره - گنجاره و نیزه‌ری که از فشار بدن بیک و قیل آب خا -

عصا - بر سر بند و خویشان نرینه از جانها -

عصمه - بالکس که با داشتن و باز داشتن از عصیت -

از خون کسی را در حسن و کل نخی انقمت -

به واقعت به موعصمت و معنی عدت و

پارسانی نیز آمده -

عصیه - معروف احسنی کاجی -

عضد - گوشت ساق -

عطسه - معروف که تبری دماغ پدید آید

و آن علامت صحت است -

عطله - بیکاری -

عطیه - عطایحسنی در شش -

عظمه - بزرگی و سبزی و ساق دست

عفه - بالکس و التشید پارسانی و نفعگی -

عفیفه - ستور و فی شرفانه زن پیرنگار

پاکد امن -

عقبنه - معروف یعنی عظیم دشوار سخت

که پیش آید عقبات جمع آن -

عقده - بالضم کره -

عقوبه - بالضم معروف یعنی پاداش بدی

و فی شرفانه شکله -

عقیده - بالفتح در دل گرفته -

عقیقه - بالفتح پوستین بره کذا فی القنیه

و فی التاج موی کودک چون بزانچه‌های گوشت

که موی بزرگ شدن کودک کنند و چشم گویند

و آب اندک و شعاع برق و بالکس عقیقه است

که چون فرزند نوک شود و چشم روز سه خلق کنند

بوزن آن لقمه فقر را بدیند و یک گویند و بچ

کنند اگر دخته بود و اگر سر بابت و دو مردمان را

نیخندیش کرده بدیند و شتوالتش شکند و زیر

زمین دفن کنند حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم

عقیقه خود کرده بود و بعد نبوت -

عقیقه - چیزی گرامی و بمنی پای پذیر آید -

عک - بالضم و التشید جابو نیست که بتاریش

عقق گویند و گفته اند که آن زراغ دشتی است

کذا فی زفانگویا و فی التاج چخیک و غن ماده گا و

عکاشه - بالضم عنکبوت و نام صحابه از نبی شد

که دعای عکاشه منسوب بدوست -

عکنه - لوز و شکم و فی زفانگویا شکن اندام و

شکن هر دو پهلوان از فریبی -

عله - بالکس و التشید بیماری و کل حدث ناعل

عله کذا فی التاج در اصطلاح اصولیان و مطلقان

علیه حیثیت که موجب باشد وجود آن و وجود بی

دیگر از امن غیر تاخیر چنانچه وجودش موجب است -

موجود نهار را من غیر تاخیر -
 علاقه - بالضم و وسی که دل را ملازم گرفته باشد
 و بالکسر و ال تاز یا نه و شمشیر و غیر آن -
 علامه - نشانی یا تشدید مرد بسیار دان -
 علامه - سندان -
 علامه - آشکارا -
 علفه - بالضم متعلق شدن دل بدوستی کسی
 و فی التاج اثر چینه -
 عافیه - شتر و اسپ و گوسفند که در خانه
 بسته دارند و علف دهند و بچراغ نهند کذا
 فی التاج این زمان اسم شده است مخوفش
 که روزینه داده شود آدمی را یا حیوات را -
 عجمه - بالضم و بالتشدید و خواهر برادر -
 عماره - بالکسر آبادانی و دین و یا گرم شده
 مر بنا می خستنی را -
 عماره - نوعی از محل -
 عمالقه - قویی که ممر را بابت شعله گرفتنند -
 عمامه - معروف یعنی آنچه بر سر بزنند -
 عماره - بالضم مقصود و مایعده علیه -
 عجمه - بالضم معروف -
 عملیه - گفتن عاقلان و فی التاج عملیه
 ای غیبت الکسب و کسب -
 عوفه - تموند -
 عوره - شکافکی کوه و عورت مردم و هر چه
 که از آنجا خون برود کل شئی یعنی منفه و عوفه

عومه - بالفتح کرکس یا بر روی آب
 شنا کنندندش بجزیره نامند و فی التاج
 ماهی ست در دریا -
 عمده - بالضم و تیکه و لقال عمده علی فلان
 ای مادر کتبه من در کف فاصله علیه کنانی التاج
 و در عرف تفویض آن امر بر کسی اصلاح آن امر -
 علیه معروف یعنی عیب کردن میوه شدن و جادو شدن
 عجمه و عجمه بالفتح زن پیر و زنی که یکجا قرار گیرند
 سبکباری -

فصل فی الفارسی

عجرت شش روزه - آسمان و زمین
 مخلوقات که درین هر دو است -
 عجرانه - دف بزرگ که در آن جادوهای عمل کنند
 عصفه مسکده - خانه مریم رضی الله عنها -
 عطفه چاه یعنی طاق -
 علامه انداخته - اسی منفرم شده و گر خفته
 علفه خانه - دنیا -
 عصاره - چهار طبع که فی التاج فی التاج
 چهار طبع حرارت و برودت و رطوبت و خشکی
 است و آن بنظر کله جان است مر جادو عصاره
 که عبارت از خاک و باد و آب و آتش است -
 عنبه نمیه - آنرا عنبه نیز گویند زیرا که آن
 برگردان اندازند -

عمید گاه - با موسوم به قونیه یا فارسی و غیره
 عیسی شش ماهه یعنی آنکه و عیسی های دیگر

در ایام بیا که آفتاب در نقطه طلوع آید یار گرفته بود
چون آفتاب در برج میزان در آید آن سیوهشت
گردد و خیمت شود -

عیسی که ه - آسمان چسارم و خانه عیسی
علیه السلام و آنرا صومعه و معبد نیز گویند و
خانه میرحم رضی الله عنهما -

عیسی نه ماهیه - یعنی نوشته انگور که از آن
می سازند -
عیس ده روزه - یعنی زندگانی اندک -

باب الساب

فصل فی التعربی

عادی - دشمن و پشیری قدیم و نیز عادی
در از قدر الگویند -
عاری - برهنه و فارسیان بمعنی جاہل نیز
استعمال کرده اند -

عاسی - بدخبت و فحش خرما -
عاصی - بی فرمان و گناهگار چنانچه گوئی فلان
درین کار عاصی است ای گناهکار است -
عالی - بلند و بزرگوار و برتر و بهم بدین صفت
خدای تعالی واقع میشود -

عانی - اسیر -
عبری - بالکسر زبانی است -
عجبقری - مردی که کسی از وی افضل برتر
نباشد و بساط نیکو و گرانمایه -
عجمی - نام کتابی است -

عتابی - بالتشدید جاہلیت مخطوط ابریشمی
که آنرا خاری عتابی نیز گویند -

عجمی - معروف یعنی غیر عربی -
عدقی - منسوب بعدن -

عربی - تازی زبان -
عدوی - مابعدی سن حرب و غیره و فی تنزه
سرایت کرد غیر آن -

عوی - بالضم اسم جیست تعبّد و قیل منعم -
عسری - دشواری و سختی -

عسکری - جنبی از شراب که از نیشکر سازند
و آن از آن جهت گویند که از نوشیدن آن عرق آید

و بهمانه آن سیری میشود که فی القینه و نیز لشکری -
عسلی - معروف و فی شرفنامه لسان جودان -

عصافه الراعی - گیاهی است که اورا صدیونند
گویند که ذاتی القینه -

عقبی - سرانجام و پاداش و فی شرفنامه آخر عمر
علی - بالضم بندی و بزرگواری و علی بالفتح بندی

و نام پدر امیر المومنین حسن و حسین رضی الله عنهما -
عذصری - نام شاعر است که ندیم سلطان محمود

سبکتگین بود -
عنگبونی - نام یک پرده از پرده های ششم -

فصل فی الفارسی

عاریت - سراسی - دنیا -
عالم علوی - آن جهان -
عالم آمه - در اصطلاح متصوفه عبارت از

ذات وصفات و اسماء و دلالت بمعنی قصد کردن باشد -
عرش سبائی - کنایه از تخت بلقیس بلکه سبائی و حرم هتیر سلیمان علیه السلام بود -
عروس خاوری - آفتاب -
عقرب نیلوفر - برج عقرب -
علاک رومی - مصطلک -
عماری - هودج -
عود قمار - جنسه از عود دست -
عوری - با و او فارسی بر تنگی -
عید صحتی - عید گوسفند کشان -

کتاب الغین

الغین الابل الوار و علی المار و ابری که همه روی آسمان پوشند و بحساب ابجد هزار عدد -

باب الالف

فصل فی العربی

غبار - زمین -
غذایا - بالفتح و الهمزة فی که باء و چیزی خورد -
غذا - بالكسر خورش -
غوار - بالضم و بالفتح چشمه آفتاب و در زنگو یا بمعنی روشنی است و عبارت فی که عربی آمیز باشد آنرا نیز عبارت غرنا مندر -
غشا - بالكسر پوستین و پوشش دل -
غطار - بشده و در شفا معنی پوشش نیست -
علوا - بالفتح و اعد بمعنی اول جوانی و تیری آن

غمیضا - بضم کیم و فتح و دو هم ستاره است از ششری معروف و ابوعلی من الغور -
غنا - تجنیف بندگی و بالفتح و المد سرود در نصاب ست غچون غنادان بی نیاز می بخوانی و غوغا - تلخ که پرش برآمده باشد و فریادهای بسیار که از مردمان کشیر گنجینه و فی التاج و النوا شنی شبیه بالنواض -

فصل فی الفارسی

غرغما - بازار فارسی همان غرما و معنی غرغما در زنگو یا است گونه از گاوان وحشی و آن در زمین بدشتان در جان و مترکان بسیار بود و در شتر فنامه معنی قلاده و پر حم مذکور است -
غور با - با و او فارسی در امر موقوف علیه زنگو یا غوغشا - بالضم با و او فارسی پاچک و شتی -

باب الباء

فصل فی العربی

غاب - همیشه شیر و در ادات است که سخت یاوه و بیهوده و چیزی از کار بازمانده که بتاریش سقوط خوانند -
غائب - ناپیدا ضد حاضر -
غیب - بالكسر آخر کار و سرجام چیزی که پنهان بیاید و یک روز فی و شب ایستادن و شب گذشتن و گذشته شدن -
غیب - و غیب است و غیبه را گاه و روز ناپا جای غراب - زراغ و نام کوسبک و غراب البین

زباغ سبغ نول -

غوب - دلو بزرگ و جای رفتن آب چشم
و جاسے فروختن آفتاب -

غریب - معروف و الغریب من الکلام

الغامض و فارسیان بمعنی لطیف و عجیب

استعمال کرده اند و بمعنی نادر هم آمده است -

غضب - سخت سپرخ و بختین خشم -

غضوب - بالفتح نیک شکلیں و بحجۃ نخستہ اعظم

عقاب - بالکسر جاسے ناپدید -

غیب - زمین نیست و جاسے ناپدید

و ناپیدائی خدای تعالی و قیل قرآن و قیل آخرت -

غیمب - تار یکی در شب و شب تاریک -

فصل فی الفارسی

شعب - بالضم بازار فارسی انگور و دانه انگور

که شیر و دهن اندرون او بود و پیش آمدن و در

لسان اشعر ابمعنی خوشه خرماسست که انی شرفنا

لیکن در نسخه لسان اشعر که نزو کاست است

در آن خوشه انگور مر قوم است و راسی آن سیج

بیان نکرده است بلکه بوزن سرب گفته اما در

ادات بعد معانی نخست گفته و نیز ابجدی نیز گویند

غوک چوب - با چارم و نیم فارسی آن دو چوب

که بچکان بدان بازی کنند یکی دراز بود مقدار کز

دوم متعارف و از یک شبر تاریش نقل بالضم و تخفیف

خوانند و متعلقا بالکسر و الدگویند بندش گلی و دغا

نامند و آن زیرین نیز گویند در صرح ترجمه متعلقا

غوک چوب نوشته است -

غیور آن شب شب بیداران ز عباد عشا

باب الثانی

فصل فی العربی

عافت - دار و نیست که آنرا عافت هم گویند

علت - بضم تین سهو و غلط کردن -

عنت - گران آمدن طعام بر دل -

عمرات - سختیها -

عوائت - گمراه شدن -

غیبت - ناپیدا -

فصل فی الفارسی

عخت - بضم اول و سکون بمعنی جاهل

و احمق و ابله و نادان -

عخته است - بضم کیم و کسر دوم آواز سپ -

علت - غلط کردن و حساب و رسا و معنی

آن غلطیدن است -

عوشت - با و فارسی و شین متوقف به نادر

باب الثانی

فصل فی العربی

عخت - بالفتح لا عشت دن و لا عوشت -

عخت - بالفتح کر سنگی -

عوث - فریاد رس -

عجیث - بالفتح باران بیهنگام -

عیات - بالکسر فریاد رس چیری که بدان

خلاص یابند و آواز فریادری -

باب الجیم

عاج یعوج - تنی و تطف یعنی فرخ سینه زن
عسکوج - والغض اللبن -

علاج - نیک رفتن اسپ -
عجم - جرمه جرمه نوشیدن آب -

عنج - یعنی و غنج یعنی کیم و سکون دوم
کرشمه و کرشمه کردن و با تحریک مصدر ریشه یعنی
خرامیدن و کرشمه کردن و نیز پیر و شیخ و باظم
سیرن مردم و خواش و ناز کردن و غیر آن
و در لسان الشعر الفصحی است و منی آن
سیرن مردم و کرشمه آورده است -

عنانج - بالفتح و التشدید کرشمه کننده -
عوج - بالفتح و تاشدن و بر روی درآمدن فرخ -

فصل فی الفارسی

عارج - بوزن غارت صوب یعنی شراب باراد -
عولج - بایاز فارسی طلیح و آنرا چنچله و ظلاب
نیز گویند -

عوج - سندان بهندش نهائی گویند و
در ادات باجیم فارسی است -

علاج - بوزن فرن گری که آسان نکشاید -
علاج - زیر بغل و شکم کسی انگشت زدن
برای خنده اندیدن و نازاد عذقه نیز گویند و بهندش
که گدی گویند که آنرا شرفنامه و در ادات باجیم
فارسی صحیح است و در لسان الشعر ابر و عین

ولام دوم کسولام اول و یازدها کن و در
زغالگو یا بفتح و و بتجانس نیز هست -
غلیو اج - بایاز فارسی جانوری معروف که
سالی ماده و سالی نر بود -

باب الجیم الفارسی

غنج - سندان -
علاج - همان علاج مذکور -

علاج - بیکه که آنرا فی الادات -
علاج - بیکه که و سوم بیکه -

علاج - ایضا بیکه که آنرا شرفنامه -
عوج - بالفتح و تاشدن و بر روی درآمدن فرخ -

باب الکامر المعجمه

فصل فی الفارسی

عجوج - بالفتح شراب شبانگایی که بتاوش
عجوق خوانند که آنرا در سنگ علی بگی -

باب الدال

فصل فی العزلی

غامد - قبيله ایست در یمن -
غدا - فردا -

غمد - بالکسر نیام شمشیر -
غمد - نفختن نازک شدن و نازکی -

فصل فی الفارسی

غرد - بالفتح خانه تابستانی -
غرد و غریه - کلاهها بالفتح زنی که بشه را

دوشیزگی نخواستند و او با کمره نبود و در لسان شعر
بنیمنی عزیدوزن فرقدست -

نخند - بالضم چیزی با هم شده -

غوشا و - باد و غارسی جایی کاروان گویند
و جایگاه و دیوان و قیل و دشتی است بلند -

باب الدال المعجمة فصل فی العربی

غاف - با ذال منقوطه و تشدید ریش پشت
چاروا که ریم و آب ریزد -

غذ - بالفتح و رم کردن جراحت ریم بر آورد
جراحت و نقصان کردن چیزی -

باب الراء المعجمة فصل فی العربی

غار - لشکر و لشکان کوه و نبات خوشبو است
در وقت سوختن و الفاران لطین و الصبح
فی زفا گویند گویا بیست که دانه او مقدار گوشت
بزرگ و امل و هر افرین مغر و پاره و غار باز
مهمان شراب بد و پوشند مجاورت او شراب شوی
میشود و تباد و کدافی طب حسانق الاشیاء فصل

غار - بی همت آن بار و دخت جندست هندش
سکه نامند و پوست درخت غار چون شربت کرد
خزده شود و سنگ کرده بشکند و بول و برگ
بشکند و شویست در او ویه و تشدید برادر
بمعنی فاعل ید -

غار - باقی و گذاشته و آینه

غار - بی همت و بی وفا -

غبار - بالضم گرد و بر کجه و غارسیان بمعنی کشت
نیز اسما مال کرده اند -

غدر - معروف گویند غلان غدر کر و بمعنی صاحب
خوشی است کشت او موافق مخالف گشت فی التاج
الغدر که شکلی زمین -

غدار با الفتح و التشدید غدر کننده و لشکر انده
گویند که لشکری غدار است -

غدير - گداز آب و دشت و سیل گرد آید و مناک
با فندگان و فی ایش فنام که گداز آب و دشت گیر و
و تار یک غدار خواب اندک و قیل خواب کردن فی التاج
آب خور و اندک -

غیر - نفی و روشنایی کدافی و فرنگ علی بیگی
و فی التاج الغر خط کعب السک فی انحاء و بنجر و غیر
غیر - بمعنی سر حلقوم است -

غور - فرمیده و شیطان و اوس و غر -

غور - بی تجربه و دخی خوش و بالان بسبار و غور
غرض - شیر درنده و مور و غلیظ -

غفر - یکی از منازل قر -

غمر - آب بسیار و فراوان شدن آب چیزی را
و نفی و کینه گرفتن کینه و تشکی و لغز و کازان و غمر
کدافی زفا گویند -

غور - بالفتح مناک چیزی و زمین و د کوه و
غور کل شے قمر -

غیار - لکس حایه و د کوه و بالان جاب و دیند و غر -

غیر بفتح ریشک کند۔

نخیر۔ بفتح کل۔ اشتناست بمعنی نفی و این مراد است
و بمعنی دراز نیز آید و وجه اطلاع موجودان آنچہ غیر خاص است

فصل فی الفارسی

غاشیه دار۔ بجر کل علیہ السلام و رکابدار۔

خالیه بار۔ بوی خوش مہندہ۔

غدر۔ جبہ جامہ۔

غمر۔ بفتح و یہ خانہ و کسیکہ باد اندر و بھنک است

و دیگری بنگشتان ہر دو کلمہ شش ہفتا باد و بار

بیرون آید و وزن یکبارہ و در آہم غرض اسرینہ

و بدول را نیز نامند و بالضم آنکہ و کلومی مردم بر آید

بریدن و شکافتن آن غرضدار۔

غرق چشمہ سیاب قیر۔ اسی فریضہ روزگار۔

غروب لا در۔ بضم ی و سوم و بفتح ی و پنجم

و بر بختن غروبیشد۔

غمزہ اختر۔ روشنی ستارہ۔

غمکسارین آنکہ بجا خلاق و الطاف غم و اندوہ زندان

غنجبار۔ بفتح آن سرنی کو زنان بر رخسار

تارنگ وی و اشیای ہنر نماید۔

غور۔ باد و فارسی نام شہر منی و نیز نام ولایت۔

غولان و زکار۔ اسی طالبان دنیا و دیومرمان

باب الزام الفارسی

فصل فی العربی

غارز۔ شتر زادہ کہ غبر۔

غرز بفتح میخ فز کو فتن۔

فصل فی الفارسی

غار غار۔ چیز کہ ہمیشہ شگافتہ و باز رفتہ باشد۔

غبار۔ چوب دستی باریک کہ بیان غیر برانند۔

غمزہ ستریز۔ یعنی حرکت مزہ۔

فصل فی الترکی

غمر۔ بالضم صیغہ از ترکمان کہ ذاتی الاجال حسنی

و در اوقات الفضل مانند سست قومی کہ ماکزلسان

در عہد ملک شاہ بزرگ رفتہ بودند۔

باب الزام الفارسی

فصل فی الفارسی

غزلقیر۔ بوزن و معنی غزلقش۔

خلیوہ آتر۔ همان غلیوچ۔

باب اسین فصل فی العربی

غرس۔ بفتح و جنت نشاندن و فی التاج

الغرس و الغراس انہال غریاب وقت شناختن و

و در اوقات ست غراس و غرس خشم و خراس

و خشم آورده و بشین عجبہ ہم گفتہ اند و لفظ غراس

در لسان اشعار خراس را در سین مملہ آورده است

بمعانی مذکورہ لیکن سبای خراس خراشیدہ آورده

و غراس را و بشین عجبہ آورده بمعنی خشم فقط۔

غلس بفتح تین تاریکی آخر شب۔

غموس۔ سو گندی کہ صاحب غولیش را در بزو

افگندہ بیکہ اورا کفالت نیست چنانکہ سو گند خود

بر امری کہ کردہ است نکرده ام بایر خلاص آن

و بمعنی کار سخت و فروز و فروزہ و فروزہ در آب

و یا چیزی دیگر و نیزه که حکم فرورفته باشد در چیزی

فصل فی الفارسی

غوغا گیس - بالفتح بار از موکوف نوعی از زنجیر
ماند گیس که بود چشم سبز رنگ که او را طرف دوم
نیش بود و تار شیش بفره که نید -

باب الشین المعجمه

فصل فی العربی

غشش - بالکسر آب تیره و در شر قناره بدین
بالفتح است و نیزه معنی نیانت که نسبت در قینه
کسری معنی که ورت است -

فصل فی الفارسی

غاشوش - بوزن جاوش خوشه آلوده که هنوز
خرد بود و نیار که برای تخم دارندش -

غاشش - شور و غوغا و سخت و نیزه که عاشر
سخت بود و گویند عاشر غاشش است و نشه
عاشق است و قیل بن طبع -

غراش غرش - کلاه بالفتح خشم و زارش
که در فی الشرفنامه و در زفا گویند غراش بالفتح خشم
و زارش شده و خشم آلوده -

غمانوش - بالضم با و فارسی طبرنون -

غنج ریش - بمعنی وزع و غوک است -

غنجش - بمشک -

غنجشش - پنبه زده و گرد کرده را گویند -

غوش - با و فارسی چوبی است که ازان
سلاحه ازان تبر سازند و مطربان زخمه رست کنند

غشش - بیا فارسی غم خوانده بسیار و هر چیزی
ابنوه و بد حال و بیشه و جنگل -

باب الصاد

فصل فی العربی

غوص - ستاره است معروف -

غوص - مقامی که ازان مر و اید بر آید -

باب الصاد

فصل فی العربی

غما مرض - زمین مناک چیزی پوشیده و شکل
غرض بختین نشاء و آرزو مند گشتن و شکل گشتن
غیض - بالفتح قبال اعنده غیض لافض
ای اعطار منع -

باب الطاء

فصل فی العربی

غایط - زمین مناک و در قرآن کنایت از حدت است
غوطیط - آواز غفقه و خراخه که در -

غلاط - فی المنطق و الامر و غلت فی الحساب
و بعضه جعلها بمعنی -

باب الطاء

فصل فی العربی

غلاط - سبطه در رشت و نیزه سبطه و غلیظ شدن

غویط - بالفتح اندوه لازم و يقال لغویط الشاة الکثر
و خشم و بختنم آوریدن -

باب الفاء

فصل فی العزنی

غصفت الفجیتین درختی است مانند خرما از
خزوقه تا بابا بگرامی پوشیده -

غظریه - بالکسر هت و جواز و و سچ باز -

غلاط - بالکسر پشش شمشیر و دکان -

باب الکاف

فصل فی الفارسی

خاسق - تاریکی اول شب پس از شفق و در نیمه
بمعنی ماه است -

خاق - آواز زناغ -

خجوق - شراب شبانگامی -

خندق - بختین آب بسیار -

خرق - معروف بختی آفرین و قشون ابو موسی است -

خسق - بختن تاریکی اول شب -

خساق - سیاه بختین و خفیف سرگشته و خون به شده
که از آدم و حیوان در خفا چون زرد آب یا کرم و جان

خساق - اوربته و کلمه آن که زانی التاج و کلمات
بج بخت نپویست اما بمعنی اول بختین قوم

خشان فی الفجیتین و فی اشرف نامه غلق اسم که از غلق
و بسته شدن چنانکه باز نتوان شدن خشم گرفتن

غلاق - بالفتح تمام روی از بختی تمیم -

غیلاق - نام مؤنثی است بزرگ زینت و خفای
که تیرای آغاجانک سخت و رست میباشد چنانکه

اگر بیک ننداشته که زانی زفا گویا -

غیداق - مردم بزرگوار و جوان نازک اما

در شرفنامه بد معنی غلاق بالام حجابی و آل مدته
و فی التاج الفیداق و الفیلاق سوسار و سچ و
کووک ناریده و جواز و فزغ فوی بسیار عطار و
غیث غیلاق غصفت عیاد و بخت بمعنی سخت
غیلاق است در شرفنامه -

فصل فی الفارسی

غغوق - بالضم غوک -

باب الکاف التاری

فصل فی الفارسی

غابوک در غابوک - کان کروهه که غول
آمین و سنگین و کلین بدان اندازند و قیل
کروهه مذکور -

غدرک - نوعی از اسلحه پوشیدنی که بهندش
کدر نامند -

غزنگ - سوزن خرد که آواز نرم در گلو با گرت
و ناله و قرا و در زفا گویا بختین مرقوم است -

غزاله فلک - آفتاب و نیز بهر حل -

غزله راکم - همان غزله لادر -

غمازک - بالفتح و التشدید چوبی یا چرمی که
در شست ماهی بندند و آن در آب فرو نهند و

اما چون ماهی بقلب می آید و زان غمازک اندک
فرو میرود معلوم میشود که ماهی در دام آمده است

که زانی الفتنه و در زفا گویا بختین غمازک
برنده کشتی را گویند -

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

غما و شک چوبی که بدان کار را برانند -
 غمگ - بختی که به اندام و ابله -
 غوا و رنگ - بالفتح تخت بزرگ کذا فی زفا گوید
 غمگ - بختی که بهان غمگ مذکور -
 غمگ - بالفتح آن چوب که این شک که عصا
 دارند و شش لایحه خوانند -

باب اللام

فصل فی العری

غافل - کول و بی خبر -
 غریب - بالکسر معروض یعنی چیرگی از داری و غیره
 غزل - بختی که معروض و بختی که شانه
 ریسمان فروش کذا فی شرفنامه و در مصطلح شعرا
 غزل اقل پنج بیت است و اکثر یازده قریل
 سیزده و بیشتر غزل آنست که در مطلع او قافیه بود
 و در آن تذکره می و محبت و در وصف احوال باشد
 غزال - بالفتح و التشدید ریسمان فروش و
 بالتخفیف آید و بره چون بکرت آید و فی القافیه
 غزال آن قافیه این مجاز است -

غسل - معروض یعنی سر و اندام شستن -
 غل - بالکسر کینه و کینه و رشتن و بختی که
 حرارت و سختی تشنگی غلال جماعت و فی القافیه
 الغل طوق -

غفل - بختی که در نوم شوریدن ببلبلان
 پرنندگان از غایت شستی و فریاد کثیر که یکبار بر آید

و معلوم نشود که چه بگویند -

خلول - طعمی که در آید در شکم -

غول - بالضم آنچه مردم را ببلک کند و يقال الغول
 شیطان یا کل الناس و کل ما غناک من جبن او
 شیطان او سبع فهو غول کذا فی التاج لیکین غریبان
 با و فارسی میخوانند چنانچه در اوست غول با و
 فارسی شباهت گویسند آن و دیو بیابانی که مردم را
 در دشت از راه پیر و مالهک کند و تیر سازد -

فصل فی الفارسی

غزل - بختی که در کسر سوم کابل و تیر سنده
 غند شجاع غنچه و لا و -
 غلوال - طعمی که در آید که در راه گلو بند شود
 و بزم است تمام فرورود -

باب المیم

فصل فی العری

خرم - بالضم ماوان و فی الشرفنامه خرم بالفتح
 ماوان و ماوان و ماوان و بالضم بگوئی میش و شش
 و قیل گویند که که در دکان بروی سواری آموزند
 کذا فی الکستور -

خرام - عذاب دائمی -

خریم - دام دارد و آنکه بر دام باشد و بخوا
 من الاخذ و کذا فی شرفنامه قول دام دارد
 آنکه کیست بایست که سبقت دام خواه و دام دارد
 و فی التاج الغرم و الفارم و المغموم دام دارد -
 غشم - ستمکار -

غشوم - ستم -
 غشوم - بالفصح بنایت شجاع و مود را گذاشتی شجاع
 غلام - فارسیان عبد را گویند اما عربان را مرد و
 غلام گویند خواه عرب باشد خواه حبشید -
 غم - اندوه و فراوانشیدن و غمگین کردن -
 غماط - بالفصح ابرسی که آفاق را بپوشد -
 غنم - گوشت پستان و در شتر فنام است که اسم
 جنس است و بالفصح غنیمت یافتن و غنیمت -
 غنیم - بالفصح ابریکه آسمان را بپوشد -

فصل فی الفارسی

عظم - باز از فارسی بجهت آمدن خود شده انگور و
 دانه انگور که شیر و تخم اندرون آب و کذا فی الاما
 و در لسان اشعار باز از بهر است -

باب اللفظ

فصل فی العربی

عجمین - ضعیف رای -
 غث و سمین - یعنی اندک و بسیار و تو بگو
 و فقیر و نیک و بد و تو بگو و ضعیف و پیش و کم و در
 غرابان - گریسه -
 غسلین - با کسر سوزان بنایت و بچرازاندهم
 که از پالاید چون صدید و جبران در دوزخ -
 غصن - بالفصح شلخ و زنت و شکن پشانی -
 غصبان - خشکین و فارسیان یعنی متعین نیز
 استعمال کرده اند -
 غصن - بالفصح شکنج -

غلمان - غلمان صغر سن کاوان که مرده اند و
 می میرند در بهشت قرار کرده اند و میکنند انجیل
 هر روز قیامت بگویند انجیل برای خدمت میدهند -
 غمیان - بالفصح پیری و جوانی -
 غمین - بالفصح ابر که همه آسمان را بپوشد و شجاع
 نیز از گرفتن آسمان و نشسته شدن و پرده پوشیدن
 و فراوانشیدن چیزی دل او با کسر فزنان نیز بسیار -

فصل فی الفارسی

خارشدین - تاراج کردن لغت نازی و از دست
 فارسی کرده اند مثل طلبیدن و غنمیدن -
 خارقون - ساراب مصله گیاهی است چون او را
 بشکنند جرم او به هوا میرود و کدو گرانه نیز هوا
 بود کذا فی زفا گویند و باز از عجمه و ادوی است
 که برای اطلاق شکم بکار آید -

خارش گردون - باز از فارسی یعنی دانه پنبه
 بیرون آوردن و صلاح گردانیدن بر آریسین
 غراب زمین - کنایت از شب است -
 غراشیدن - بالفصح خشکین و کذا فی زفا گویند
 غرستان - نام ولایتی است و در شفق نام
 نیکو است با سوم فارسی ولایت غرچکان -
 غرشیدن - بالفصح همان غراشیدن -
 غرنمیدن - یعنی آواز بلند و مشت و گلو
 کذا فی شرفنامه و در زفا گویند است با کسر سخت
 بختم زدن و او درون سبب شیدن -
 غرویزان - بوزن و معنی پرویزان است -

غرضه مان - بالفتح بیای فارسی شود و در ادوات هر دو
یعنی غلاب سیاه که در بن حوض و یا لایها و به جو سیاه
میباشد مسطورت و در لسان اشعار لغت حبس
بر وزن کشیدن - یعنی غزال و حسن لباس و بروز
که یورینی کشا و به معنی غزال است و در مقلد به شیخ
غریزان بالفت مرقوم است -

غرمین - بالفتح و التشدید غرمین -
غرمین - بالکسر بار اول شد و در مقلد به شیخ
غرمین - بالفتح بیای فارسی فرایکمان با گریه -
غرمین - با سوز فارسی غرمین که در کمانند -
غرمین - نام شهری در غایت شهرت و ولایت
در حدود هندوستان که دوازده هزار دره است
و سرحد اسلام است -

غلبکین - بوزن سرمران درسی باشد شبکه و
که در پیش و به انصب کنند -
غلسان و غلطان غلتید و امر غلطانیدن
و غلتیدن -

غله و ان - آنجا که ابل و گاو سیم نهنگ کدانی
و فاکم و غیره می که غله و ان دارند و چنانچه
کند و چنان -

غلیون - بیای فارسی گل سیاه که بزیش
آب باشد کدانی شرفنامه و در قنیه عکس است
یعنی گل سیاه که در زیر آب بود و در ادوات است
گل سیاه که آب بود و به معنی از قنیه نیز است -
غمره نسرين - ای شگفتن گل نسرين -

غملکین - با کاف فارسی غمین و غم کین -
غمن - بالفتح و التشدید غمین که
عضایان دارند و به معنی غم خوانند -
غمدون - خواب سبک کردن -
غمدون - ای شراره آتشین -
غمدون - استغفار تابان و غمره
ترسندگان و نادمان -

غولان - بالضم جمع غول یعنی دیو سیاه بالفتح
گیای است -
غولکین - سبوی سر فراخ -

غیرمین - بادوم و سوم فارسی بزانه و دوست
رفتن که در خرد و جز آن و در کشت و مسطورت که
بسرین رفتن که در تباریش تحف خوانند و از غم

باب الفواو فصل فی العربی

غاو - گوی که در زمین باشد سمیع از درویش
سبح است کدانی القینه -

غالو - گرده گمان و گوندیکان که در کدانی فاکم
مخمو - بالفتح بر دکان میل ملاوت خوشی و گاه را
خندو - بادا کردن و بادا و بجای رفتن -
خندو - بالفتح غذا دادن -

خرو - بضم تین شگفت و شستن و بهر شستن
چپانیدن و فارسیان فی میان تهمی را که پیش
و زان بهر قصد که سوی دشمن بود -
خلو - از حد و گشتن -

فصل فی الفارسی

غریب - بالفتح بیا - فارسی آواز نرم در گلو با گریه و زاری با گریه کثیر -

غریب - بالفتح بیا - کلاما بالفتح بازار فارسی و شانی با لث نیل فارسی قلاوه پرچم که آنرا از گاو نیز میزنند کذا فی شرفنامه و در در فغانکو یا که برست گویند از گاو مان و وحشی در آن در زمین بدخشان و در آن و در گاو بسیار بود -

غریب - بالفتح غلبه و آواز و صدای بلند -

غریب - بیا - فارسی شله -

باب الهار

فصل فی العربی

غایه - بیشه و نیستان -

غایه - بازار کاسه و تاراج و خیل غارت کنند و تافتن بر میان و در قنیه است نوع از ساز کفشگران -

غاشیه - زین پوش و در قیامت -

غالیه - عطریست بنایت لطیف و در زفا که با رنگی است خوشبوی و سیاه و گویند که مجموع خوشبوی از مشک و عود و کافور و هم بیان ترتیب دهند و در صراح است که سیاهی خوشبویست که موی را بوی فضا بکنند -

غانه - شهر نیست در حد و زمین هر روز بوقت باد و غنا بر و بند و خاک آن بگذازند از آن

زنگیر ننداز و انگلی تا دیناری بر قدر فراخی سر اسه کذا فی عجائب البلدان -

غاشیه - زنی که بشوی خود بنده باشد و نیز زنی که بی نیاز باشد از زیور و مستعنی باشد بحسن خود -

غایه - علم که در دوکان خمار زنند نشان را و اگر از چیزی و پایان کار و نیز از اجزاء مصرع ثانی که فیه و عجز نیز نماندش -

غامله - دشمنانی و شر و عیب بدی و سختی -

غباته - ضعیف رای -

غبطه - حسن الحال -

غدا و غداوه - میان نماز با اذان بر آید آفتاب کذا فی التاج -

غراچه - سخن غریب آورده این عجائب الکلام غرامه - تاوان -

غریه - بالضم معروف یعنی تنهائی و یکی -

غره - بالضم سپیدی است زیاده از درم مردم

شریف و غره الشی اکرمه و غره عله و اول برای

و اول هر چیزی کذا فی التاج و در قنیه طلسات

بر روی هر برای نیز کرده اند و بالکسر غفلت وزن

کارنا آزموده و بالفتح مغزوری و فی المثل غره بالفتح

و التشدید فرقیته و زنی کارنا آزموده -

غرفه - بالضم بالا خانه که بر بام خانه باشد و بالفتح

مقدار یک کف دست آب و باوه خوری -

غزه - موزون و لطیفیت برآمده -

غراه - معروف و فی شرفنامه قصد که

سوی دشمن بود بحرب -
 خواله - آفتاب و يقال الغزاة ارتفاع الغزاة
 يقال طلعت الغزاة لا يقال غابت الغزاة
 غزنه - نام شهر -
 غساله - بالضم الای بر خیزی -
 غشاه و غشوه - بالحرکات ثلث پوشش
 و فی شعر فنامه پوشش چشم که بسیار یافتند -
 غشیه - بوزن عشیه بیوشی -
 غصه - بالضم طعام و گلو اندوه و گلو گلو
 و در زانگو یا یعنی چشم نیز مذکور است -
 غضاره - فراخی عیش -
 غضا ضه - نرمی -
 غطیطه - آواز خفته -
 غفله - بیخبری و خواب ولی -
 غلبه - معروف یعنی غالب شدن بسیار و زکیا
 غله - بالفتح و التثنی معروف یعنی زبطه و
 مشاده و نیز غله آرا گویند که اهل حرفه و پاجان
 در آن مبلغ میدارند و شالی و گندم و نخود و آرد
 و مانند آن را نیز غله نامند و در قنیه بقیه کشیده بپختن
 و خست مانند نبات -
 غلامه - بالکسر آن جابه که در زیر زره و جوشن
 پوشند و در فرهنگ علی یگی یعنی شجاع آفتاب است
 مخلقه - بالضم بکلی و در تاج است پوشیده که
 در خست نیزند -
 مخلقه - بالضم و ختی است که اویم را بوی - اینجا

خلوه - بالفتح تیر چتاب -
 غمره - که باب و سختی مرگ -
 خسته - بالضم آواز بینی -
 خشمیه - بی نیازی و توانگری -
 خواب - گمراهی و پیراه شدن و بالفتح نومید شدن
 غوصه - سر فرو بردن بآب -
 غویه - بمشله -

غوطه - بوضعی است بر زمین شام و آواز بشتن یا
 گفته اند که ذانی مشرق فنامه و در قنیه مذکور است که غوطه
 و غوصه و غوطه سرآب فرو بردن باشد -
 غمیا به - تنگ چاه و تاریکی آن و تاریکی
 و جابه ناپدید -
 غمیه بالفتح جایی و سر نیم حلقه و میانه حلقه و بکسر
 گفتن عیب کسی در عقب -

غمیه - تخفیه که ذانی التاج و در بعضی است غمیه
 تاریکی و در شعر فنامه است غمیه بالفتح رشک -

فصل فی الفارسی

عالمیه - بمعنی بازی و آن جهان باشد که
 پس رشت حریف قطع شطرنج را فراد کستند چون
 حریف دوم صحره روان کند او را اعلام دهند که
 فلان مهر و فلان خانه و فلان خانه روان کرده است
 و او بیاد اعلام کند که همان صحره بهمان خانه روان
 کند بهرین طریق بیاد حریف را مات کند این بازی
 عالمیه نامند که ذانی مشرق فنامه اقول عالمیه از روی
 گفت آنچه از آن عالمی است و منسوب به رجب

غائب بدن غنیمت که اور خضم حاضر نباشد گویند
 غائبانه است یعنی از غائب است -
 غبار - بالفتح و قبل بالضم چون سستی که در برابران
 خنجره بالفتح و قبل بالضم بسید کند طبع و در بون
 گرفتن و در بون گیر و آبله گیر -
 غداره - بالفتح پیکان بزرگ و در قتیله یعنی دهن
 برنجین ترست و نوعی از پوشش سلاحی چون
 کذا فی الادات -
 غداره - بالفتح بوزن کناره آبی آهن کرب
 و جنبانیدن باشد برای پاک کردن و تهن کناره
 بمعنی مضغه گویند و در مشرقنامه یعنی غافل شدن
 غفلت و درین و ناآزموده گشتن از روزگار
 و بالکسر اخچ از ریمان مانند جوال رست میکند گاه
 و اشال آن دران پر کرده می آرند و نوعی از
 سلاح جنگ است که آنرا در روز جنگ پوشند یعنی
 گویند فزاده بهال است و آن خود آهین باشد
 غراشیده - بالفتح خشم آلوده -
 غرچه - بالفتح باجم فارسی نادان و نامرد
 و نیز اصلی است و یک نفر غر جانی را نیز غرچین
 غرمینه - بضم تون باجم تیشین و پنجم زدن
 کذا فی زفاگو یا -
 غروینه - شد کذا فی اثر فنامه -
 غرواشه - بالفتح گیاهی است که جولاها گان
 اشال ایشان از آن بکس سازند -
 غزاره - بالفتح باز از نمجه پیکان بزرگ و

و نیز برنجین و چیزهای مانند شریط و در تاج معنی شریط
 جامه که بر سن انگند -
 غلبه - بوزن کلبه جانوریت پرنده که آنرا سبک
 نیز گویند -
 غلغله - غمزه شده چشم بر بوم دون نیاز و حرکت چشم
 غمگاه - نقصان کننده حکم و آنکه دیدار او غم
 اندوه از دل برود -
 غمکده - بالفتح یکم و سوم غمناهی معنی خانه غم
 غمزه - بضم تین غمکین و مکر شوند -
 غناده - بالضم سازیت نظایان را و روز فاکو یا
 مسطحه است که نام بازیست که تباریش از جو گویند
 غنچه - بکنان گشافته و قبل باجم فارسی -
 غنچه - بالضم غنکوت و نیز منبه بر زده و گرد گرد
 رسیدن را وندیش گاه خوانند -
 غنوده - نیم خفته -
 غنوته - سرکاب فرد و درون کذا فی الادات
 غور و اشه - بالفتح ابرامو قوت جان غور و اش
 غوره - بالضم انگوزار سیده که هنوز تریش بود -
 غوزه - با و او فارسی گیاهی است که تیرشی بخورند
 و خشکیش ایشان سازند ای دست شوی -
 غول و اربا و چه دنیا -
 غیش - بالکسر گیاهی است که آنرا تپاند و جوال
 بافند و سوزش نیز خورند آنرا نیز گویند
 تبارش طر فافانند و نیز بکلی آمده که آنجا شایه
 و قبل ایشان و در قتیله مذکور است جوال کاکشان

باب الیاء

فصل فی العربی

خاوری - معروف یعنی غزکننده و نیز بازگیر
 که پای چوبین بسته آید -
 خاوی - براه -
 خجی - نادان بکار -
 خرمی - بالکسر بافتن مقصوره سرش معنی
 و نوعی از خنبار و نوعی از پوست گاو و نوسه از
 از نای که آنرا خرمی الکسک گویند -
 غشی - بیوشی -
 غمی - پوشیدگی و بیوشی -
 غنی - بالکسر بافتن مقصوره تو اگر دینی نیاز
 شدن و مقیم شدن و زندگی کردن تو اگر
 و بفتح یکم بکسر دوم الداری بی نیازی و نیز نام سبک
 بخوی - براه -
 غی - پیرای و نام موشی در وزن -
 غیلانی - تیری است سخت که از سنگ گذرد
 و منسوب بغیلان که نام مقامی است -

فصل فی الفارسی

خارجی خاوجی - بفتح یکم و ا جمله موقوف
 و دوم با و او موقوف صبدی لغت از فارسی
 غربت گرامی - با کان فارسی میگویند که
 غریبی - با جیم فارسی در عراق سمر مار گویند -
 غریبی - با جیم جمله و جیم فارسی شد -
 غوشایی - با و او فارسی گویند و آن پشت خشک

کتاب الفار

الفار بدالبحر معنی گفت و یاد و با بحساب سجد و سجده

باب الالف

فصل فی العربی

فاما - آنکه در دانش با فکر بود -
 قضا - جوانی و در شرف تمامه معنی جوان و جوان
 قضاو - معصیت زشت -
 قحوا و قحوی - معنی سخن -
 قضا - بکسر از غریب در شرف تمامه است بزرگ
 که در شرف برآید برآید -
 قضا - زمین فراخ و کشاده -
 قضا - بالفتح و المذمت شدن -
 قضا - بالکسر قضاوت و بالفتح قضاوت و در شرف
 قضا - بالفتح بر آن که از او به نیز گویند -
 بالکسر و به که کن از محنت است لغوی بالکسر
 معنی التاج قضا حالقی است که آدمی در وقت
 درآمدن تب واقع شود و آن خمیازه بکشد
 و کمان کش بدن باشد و عربی قضا و عربی قضا

فصل فی الفارسی

قاسرا - با شین موقوف هزار چنان -
 قوا - سخته منده -
 قوا - بالفتح بالا پیش چنان گویند و از شرف
 بالاتر و پیش و در میان و سطر ا هم گویند و نیز
 یعنی قریب و بعید یعنی نزدیک و دور و نیز از خود
 یعنی هر دو در میان و نزدیک نیز می آید چنانکه

گویند فراخ که بعضی در هم آورده هم آرد و معنی گنج و مخزن نیز
آید و مخزن آمده را گویند و معنی شانیدن هم آمده است
و باشد ایشان لغت عربی یعنی که بخت و گریزان
شدن باشد و مخزن فراخ نیز گویند و فراخن بخت
خا نیز زانده آید چنانچه گویند و فرایند و معنی تمام نیز
آید چنانکه گویند و فرایش معنی تمام پیش و فرادرست
تخفیف و فتح را خروشی معنی که خرو و فرایش به نام
یک نحوی که او به ستم و فرود و فرایا لکسر و الگو خزان
و پستینه ها و اوقیع فرود و فرادر و آمده است کلمه
زمن نگویا -

فراخا - کسادگی سراسی -
فرود - ضد روز آینه و ضد وی و معنی فرود آمد
فرما و را - بادشاه و نایب الام -
فرا - بالکسر جان افزا بخت همزه که معنی آن
افزاینده و افزودن است -
فیروزه گون و ریابا کاف فارسی آسان -
نگینده سرش را - بادوم فارسی ای در مرقبه
نشسته را و نام زده را -

باب الباء
فصل فی العربی

فتح الباب - نام شهر است -
فم الکلب - نام ستاره است -
فصل فی الفارسی
فاریاب - نام مومنی که طبع منسوب بدوست -
فتح باب - آمار بشکال کذا فی الاصطلاح

اما معنی ترکیب کسادگی درست -
فراسیاب - جان افروسیاب -
فرسب - بختیمن جابله که بدان با هم را پیوند
و در شرفنامه بدین معنی بامبار فارسی است و در
زنگنه با هر دو لغت است -
فرزند آفتاب - عمل و جواهر فیض -
فریب - بامبار فارسی غافل گردانیدن کسی را بفریب
فلک ملکوک کرسی -

باب الباء الفارسی
فصل فی الفارسی

فرسب - جان فرسب مذکور آن چوب
که بدان سفت کنند و معنی نزدیک و دوزخ آید -
باب الباء
فصل فی العربی

فیات - ریزه هر چیز -
فحت - بالفتح ما هتاب -
فرات - بالضم آب نوشن نام رود آب کوبه
فوت - بالفتح از دست شدن و فی التاج
هر انگشت میان برادر و فی الصراح در گذشتن -

فصل فی الفارسی

فخته حضرت - ای فخته فروشت -
فراخ دست - باخار و قوت یعنی سخت جوهر
فرت - بالضم گیاهی است که در دشت و کوه و
دارد و بالفتح تار که ضد پوست و قیل و قیل
ایضا بالضم -

فروت - بالفتح پیر سخت سال خیزد -
 فروت - باهم بسیار و بسیاری و قیل و اوفاری
 فرو و شت - با و او فارسی یعنی تسکین
 فرو و شت - ای شتاب همی نوشت -
 فروست - بفتح یکم و سوم جادوی -
 فروست - بالفتح معروف یعنی آنچه در صدر
 بر طریق اجمال ابواب تمام کتاب ذکر کنند -
 فلک ثابت - عرش -
 فیروزه شت - به ششم معروف که پنجم
 تخت کینه و کنایه از فلک -
 فیروزه شت - فلک -

باب الثانی

فصل فی الحزنی

فوت - بالفتح نام گیاهی است -
 فوش - شگافتن پاره پاره کردن جگر -
 فامش - فرج زن -

باب الحزین

فصل فی الحزنی

فواج - مرده مظهر جادوی معروف -
 فاج و فوج - تعریب پالوده -
 فاج - راه نواح معروف مرد و زن کشادگی بیان
 فوج - بالفتح و التثنیه جوز مرغ -
 فواج - چون فرج اقل بالتحریک ظرف فاج
 افغانی خوش طام و فی التاج الفلج پیان -
 فلک البروج - یعنی کرسی -

فوج - بالفتح جماعت مردان جنگی -
 فیروزج - تعریب فیروزه و در طب قحط است
 مسطورست فیروزه جوهر هست معروف در غایت
 شهرت قیمت او اگر صافی و پاکیزه بود و مثال
 برده و نیار بود و قطع سر شغال بصدت چناه و نیار
 بیرز و وسنه و ام را بهای کم بود و بهترین انواع او
 اسحاقی است و آن بغایت صاف باشد و بعد از
 سلیمان و بعد از وی از هر وی و این در دود که در
 انقلاب باشد زرد و سفید و ام و فیروزه را همچو مروارید
 گما و دارند تا باطل نشود -

فصل فی الفارسی

فوج - بالضم فرو و شت لب -
 فوجش علاج اسی برت فوج -
 فوج بضم تین و قبل فوجتین بر امون و آن
 باجم فارسی نیز دین است و در زوت نگار
 مذکور است فوج بضم تین دیو سنبه -
 فوج ناخ - شله مهر و معنی دو زبان است
 فوج بوزن فوج ناخ شان بزرگ درو شانه و گریز
 فوجش - پوزن کدانی القند -
 فوجش - بالضم نام شهر است -
 فوجش - بالفتح و با جاک و رشت اسی تسبیح و در
 مذکور است معنی آماس خضیه که باز ایش او در گویند
 هندی کشکانه چون صاحب بن علت بر چینی
 که در آن طلا کنند میله اسطوخودوس خایه خایه
 چون عوکل بانگ کنند چون همین آماس بفرج بن

شوق او نامند و بعضی هم بدین فتح بار منتقل
قرشت و خاز عجب گویند -

فیروزه تاج - یعنی تاج کیخسرو -
غیاثی - درخت مضض گویند و ثمره
شکل غنض است و مضض عصاره او است که افی

باب الحیم است از ی

فصل فی الفارسی

فرخ - بنسبتین فصل اسپ و رشوت -
فرخ - بنسبتین قیل بنسبتین همان فرخ معنی

فصل فی التترکی

قرع - بفتح ماهه گاو که نیک فریب است -

باب الحیم است از ی

فصل فی العربی

فراخ - کشایند و حاکم -
فتح کشایش و فیروزی و ابی که از بانی بیرون

آید و یا پیشرو باشد و فراخ کشاده -
فروج - بنسبتین کشایش و فیروز و یا و او جمع
فتح است و فتوح بفتح کیم و ضم دوم همشراوه که است
- بهایش کشاده باشد و نیز هر چه فتوح نامند
فروخ - بفتح نام جوئی بهشت -

فروخ - شادی و در شرفنامه یعنی شاد شدن است
و در فتح فتحیتین نام نوانی است از تکی شیران
فروخ - شاد و در شرفنامه به معنی شادمانی است -
فروغ - تیز زبان -

فروغ - بفتح گیاره است و بعضی کل و فرو را گویند

فلاح - رستگاری و پایدگی در چیزی -

باب الحیم است از ی

فصل فی العربی

فتح - انگشتری بنی ناکین که بانی تاج و در قتیبه
بمعنی فتح است و فتح و ام را گویند -

فروخ - بفتح و التثنیه مبارک و جهانین و شاخ
زع که از دواند برآمده باشد و نزدیک است که
شاخ شاخ شود و چو زه فروغ و در قتیبه است و بکش
فروخ بود و معنی فروز یا بود -

فوکا - بفتح آن شیر که بر خورنی ریزند که افی
التاج و در لسان الشعر بالضم صحیح است -

فروخ - فرنگ که سهیل باشد -

فصل فی الفارسی

فراخ - بفتح بسیار و معنی کشاوران بیوت -

باب الحیم است از ی

فصل فی العربی

فارو - تنها و گاو و دشتی و نیز بازی یکم و هفت
بازی نرد و اسامی هر هفت در لغت خانه گیر
گفته شده است -

فرو - تنها -

فروصا - بالکسر درخت قوت -

فروغ - گوساله و یکی از دوشاه بنات انوشیروان
همان فردان و فردان یعنی دو برادر نیز آمده است

فروغ - بالکسر بوزن فزنگ گوهر تیغ -

فروغ - تنها و میان و تسلاوه و نیز نام درویشی و فروغ

فساو - بکارای و تباری و در تاج ست یونم ساد
من اهل العرب يقال من الفساو و عالم ساد

فصاو - بالفتح رگ زن -

فصد - رگ کشودن -

فم الاسد - نام تمامی خطرناک و دریا -

فمد - یور -

فمید - بالفتح فرامیدن و زیاده شدن و

منه الفاتمة و معی لب است و منترلی است
در راه که بود رقتیه است زعفران سوده -

فصل فی الفارسی

فشر و - بالفتح وزنه و دریده و دریدن افی فشر
فراندر - بالفتح چوبی که پس در نهانش تا
دیگری باز کند -

فرتوو - بر وزن فرسو و پیر سخت بسیار نخور
کذا فی القیة منقول اصح -

فرجد - پیر جد -

فرجمند - بوزن دروند و انداختن یا بی شکوه

فرتزو - بوزن فشر و سبزه است که همواره

در آب روید و بشواید و تباریش اشک می خورند

فرسو و - بوزن فرتوت سخت کمنه و ریخته

کرده و سخت کمنه و ریخته ساخته -

فرشید - بالفتح یا فارسی نام برادر پسران

بن و یسه که در جنگ و دوازه نوح بعد کشته شدن

پسران بسیار از آن گرفتار شده اند و زنی زنده چون

از بیگاه باهاک گریخته گرو از لشکر ایران گستم

بن نوذر شاه را نامزد کرده گستم ایشان را از
عقب تعاقب نموده چون بدیشان رسید هر دو را
عاصی متع گردانیده و کیفیت جنگ لغت داده
در شرفنامه مرقوم است -

فرغند - بالفتح گیاهی است که خنجر دارد و بهر درخت

که پیچشک کند و نیز بهمنی کند به گیای دیگر که گنجد

فرگند - بالفتح جامی که آب چهار دیوار و چهارمین

فرمود و فتح کیم دوم و چهارم معنی فرمایند چنانکه

سلام و دعا از فلان مطلق فرمود و بدین طریق بسیار

موجود است -

فرو و - فریخته و غده شده و در رقتیه است فرو و

بالضم یا و فارسی زیر که تباریش سخت خوانند -

فرو شیر مید - ای فرو نشست و تیریش فرت

فرلو و - نام پهلوان که یکا و سس شاه ایرانین

و نام پسر گو در شاه که تاربان و جنگ پیش نهاد و چون

بطلب آن رفته کشته گشته و نیز نام پسر بزرگ که

مبارز لشکر ایران بود و نیز نام سنگ تراشته که

عاشق شیرین معشوقه رنسر و شده بود و چون او بیاید

بافتن شیرین در میان کوه راه کرده پرویز کسی را

فرشاد او در فرغ بر فراز گفته که شیرین مرد و تسامع

این خبر ناخوش خود را از کوه انداخته جان شیرین

بیا و شیرین داده -

فرمند - یعنی خداوند و قیل معنی دانه و غر و مند

فسرو - بضم تن شکاری و منجم شده -

فشر و - جان فسرده و بی سخت کذا فی زغال کوا

فغند - بالحرکات حبیبین وز غنم زدن و
 و در زندان گویا معنی فرغندست یعنی عشقه -
 ففحاح از و کشاید - یعنی تفاحه بدو کند -
 ففخو و ففخند - کلاها بالفتح ففخه و ففخه -
 ففغند - ففخیم و سوم و قیل بغنم غنم حبیبین
 و غاربت که جهت محافطت کشت و بستان
 نصب کنند و بپندش پاره گویند -
 فلک اندازده کرد - ای بلند قدرت بلند قدر
 کرد و بزرگ مرتبه شد -

فغود - فریفته و غره رانی گویند -
 ففند - بالکسر نام شاعری -
 ففیر و زه گون گنبد - آسمان -

ففیر و زمند - بیا رفاری و و او فارسی خدا بود
 که حاجت روا باشد و غیر یعنی او ندانم و ففیر و ففیر
 غنید - بیدل کنایه القنیه -

باب الدال

فصل فی العربی

فالو - تعریب بالوده -
 فانیذ - معرب پانید و آن نوعی از شکر است
 و قیل فند -
 ففند - زانو و قیاس که کم از بطن باشد -
 ففند - پاره جگر و جگر شتر -
 فولاد - تعریب فولاد -

باب الراء

فصل فی العربی

فایز - ست -

فاجر - به فرمان و دروغ گوی -

فاجر - چیزی بفایت نیکو -

فغور - ست شدن و شکست شدن گشته -

وزان میان دو پیغامبر -

فغور - فسق -

فغار - بالفتح و التشدید شغال و بالکسر غار

نام شهر ترکستان -

فغز - نازیدن و افزون آمدن از کس -

فغور - نازنده -

فغیر - آنکه بسیار فغز کند و در تاج ست آنکه

با کس مفاخرت کند -

فغرار - گریزنده و در فارسی معنی غره و زبانی

و شکوه است چنانچه در اوست ست فرار بکسر گریختن

و واکا ویدن از چیز -

فغبار - معرب پرگار -

فغطر - بالفتح آفریدن و آغاز کردن در کار -

و اختراع کردن چیزی و شکافتن چیز - و

بالکسر روزه کشادن و هر چه زود رسانیده شود -

فغیر - غیبه -

فغیر - درویشی -

فغیر - درویشی -

فغیر - اندیشه و رای و تدبیر -

فغور - بالفتح ساعت و نظام و جوشیدن آب

و پخته و بالضم با و شاه قنوج که سلطان سکندر

و سیدان اورا کشته و نیز آهوان -

فهر - بالضرر کتابخانه جهودان و بی کلمه نظیر این غیر است

فصل فی الفارسی

فما غر - کل دنیا کذا فی الطب -

فمخته - را کشتاد و کم - ای فتنه از کینه کشی

ایمانده کذا فی الامم طلاح الشعرا -

فما خور - بالفتح لائق و زیبا -

فما خار - بالفتح هر چیزی که آرسه بود و نام

شتری مشهور به کوفه و یان و نیز نام تجار میست

فما خور - بالفتح او را و معده و کبابی که گز آب -

فما خور - بالفتح بان فراوند -

فما شکسار - اکاف فارسی موقوفه و سنگین

که از بهر نشان و سنگ بر سر راه کنند -

فما خمار - بالفتح نکیر شده و سرشته و نام ترکی

که از فراسیایش سجا سوسی فرستاده بود تا به

که رتبه چه مقدار لشکر وارو -

فما خور - بالفتح کیم و سوم و ص و زمین که آبش

کم شده جاسی مانده باشد -

فما خور - بالفتح شباب خواندن و بعثت شوق

و باورند و در زنا گویند است که در روان -

فما خور - بینوا -

فما خور - خنده و تکار -

فما خور - بالفتح گذار چپا چپله و خاندان است

که فراز با هم بود -

فما خور - یعنی خون گرم -

فما خورنده خاور - یعنی خورشید -

فما خور - بالفتح گیاهی است خوشبوی و بهاری

زبان که سال بود -

فما خور - بالیاد فارسی آنکه راه است و درودین

فما خور - بالکسر آلت هر چیزی -

فما خور - بالکسر سرشار است -

فما خور - بالکسر از فشردن و فاعل آن -

فما خور - پادشاه چین را گویند هر که باشد غیر

پادشاهی از اول اسکان که از فرزندان یافت

بن فنج بود و بعد از سکندر پادشاه شد و از جمله

تاری ولایت دشت ملوک دیگر از اخذت کرد و

شخصت و در سال ملک اند و ملک دیگر که در آن

ایام بود و ایشان را ملوک طوائف خوانند و

فما خور - بالکسر فرودگانی و کامرانی -

فما خور - بالفتح عطای شعر و فرودگانی و شکارگاه

و از آنرا بهر نام خوانده اند -

فما خور - باکاف فارسی افکار -

فما خور - یعنی پلبل بود -

فما خور - پرده دار - عرش و آسمان دنیا -

فما خور - سیر - ای سیر السیر -

فما خور - بالضم جدائی -

فما خور - با و او فارسی رنگی که سر نیکویش

سرخ نباشد بلکه سپیدی و نمیداردش بخور گویند

در نسخه صریح که بخط خراسان است بالا سه آن

سه نقطه داده است کذا فی القنیه -

قیاروار - بالفتح و قبل البکسر مثل -

قیارور - مثله

قیار - البکسر سحر و فسوس -

باب الزوار

فصل فی العربی

قارز - سرسنگار و سپه و زنی استانه بلند -

قارنر - معرب پالیز -

قارنر - بکسر تن گوهر گرفته که از دوی باون کنند

و در شرفنامه است قارنر بکسر تن برادر زمین مثل

زرو سیاب و س و امثال آن -

قورز - بالفتح غیر فوری -

فصل فی الفارسی

قارز - نام مردی از رای زنان و ارباب را

که او را بچنگ کنند و بخصت نداده -

قارز - بالفتح گسترده و بسط و کشادن نوزیک

پیش و بالا و بلندی و فراهم -

قارهرز - نام پسر رستم که سرخه بن افراسیاب

زنده گرفته آخر الامر بهمن شاه باغی شده -

بهمن زیاده است آن لشکر کشیده و فراز نرفته -

جنگ کرده بعد از قتل بهمن بهمن بهمن

که رستم او را کشته بود و در کعبه -

قراونیز - بالفتح یا با فارسی پیوند و کشش

که بر سر استین و گریبان و در زبانی دیگر و زنده

کذا فی القند -

فریز - بالفتح با سوم فارسی نام پسر گیاه

که در جنگ دوازده رخ گلباد بن و سپه را کشته و

نیز نام عهده برتی است -

فریز - بالفتح گیاهی است خوشبوی و گل قبیله

فصیانر - بالفتح عطای شعر و شکر گمانی و شکر دانه

فلمر - بفتح تین چیزی که از خوردنی و جز آن در

جامه و از اربابند گردند -

فریز - یا با فارسی آنکه حاجتش بر آمده باشد

و نیز نام نم گوسفندی که کیفیت آن در گیاه منته ذکر است

باب الزوار الفارسی

فصل فی الفارسی

قارز - فازه که بهندی جمعی گویند -

قورز - بفتح تین گیاهی است تلخ وافع کفک -

باب السین

فصل فی العربی

قاس - تیره قارز و لغام -

قاس - سوار و بار سال و در شرفنامه است

قاس نام لایقی است آن چهار شمشیر از

و سپاهان و گریان و یزد و اغلب و اکثر و شهاب

استانه هزار فارسی خارج وزن آمده است و

خوانند که هم را ظاهر شود و هم سین حق قبیله گمان

فرس - بالضم ایل فارس که از فی القندیه و در

ساج ست الفرس تلخ علی الذکر و الاشی و فرس

بالکسر گیاهی است -

فرورس - بهشت بسیار و دشت بهشتان انگوته

فریس - بالفتح چنبر رسن -

ب

فطیس - با کسر و التشدید یک انگارن -
 فطیس - شکندانی التثنیه -
 فلس - بالفتح پیشه و پیشه زمین یا زمین -
 فهرس - فهرست قال ابو منصور و هو عرب

فصل فی الفارسی

فالوس - چراغی که از کاغذ یا نخل تنفس
 سازند و در آن چراغ حکمت سازند و آن چراغ سحر
 فرطوس - با و او فارسی مبارز او فراسیاب
 ضابطه چنان -
 فر فروروس - یکم هشتم فارسی
 و دوم با هفتم پارسی نام حکمی که نیز چید سکنه بود
 فر تاس - بالفتح ناوان و نیم خفته و ناغل و
 نیم خراب و خواب اندک مایه -

فر کبیس - بالفتح با نیم فارسی نام دختر افراسیاب
 که بحال سیاوش بن کیاکاوس بود و کج و خراب و شاه
 پسر است و در ادوات افضل با شین است -
 مرقوم است و حکیم سوزنی در دیوان خویش با
 سین مملک آورده است -

فسوس - با و او فارسی حسرت و سحر و در لغت
 شاه نامه سطور است و از راه بیدار شدن -

فکات طلک - عرش -

فیلاتوس فیلاتوس - کلاهها بالفتح نام پدر
 ذوالقرنین که مولد و منشأ او یونان بود و از ابرام
 او مقارونیه و روم و روس و المیت داشت
 برومی زبان امیر لشکر را گویند -

فیاق و فیاقی - فیاقی است فیاقیه من گفته اند این را گویند
 و فیاق لشکر یعنی امیر لشکر و بدسات -

باب اشین

فصل فی الفارسی

فخاش - هر چیزی که از حد و گذشته باشد -
 فخش - سخن بخت -
 فخاش - نخش گوی -
 فرش - جافان -

فر اش - بالفتح پروانه چراغ و با کسر پترو
 هر چیزی که گستر اند و نیز کنایت از زن است و
 بالفتح مع التشدید آملک جامه گستره -

فصل فی الفارسی

فخاش - آشکارا و در ادوات یعنی پرالسنده
 و کشاده نیز است و در قنیه با الیه نیز است
 یعنی نامش در تحافیه و در ویش و خویش نیز استعمال
 کرده اند -

فرالوش - با و او فارسی صبی پیشه -

فرخاش - جنگ -

فرغیش - بالفتح با یا فارسی موی که سر را بزمین
 بویستین بر آورده بود -

فرامش - فرمش فراموش - با و او فارسی
 کلمه خفته فراموش -

فروش - بالفتح با یا فارسی کاهلی و بانیست
 شدن در کاری و در قنیه یعنی بکارتی نه بستان
 و در ادوات کاهلی و غطلت و فرود گذاشتن کاه -

فرش - بالکسر یا بافتن برپایان گذاشتن
والاوات و در شرفنامه برین معنی فریش
آورده است و آن خطای کتابت است که علم
فریش - همان فرگش مذکور -

فریش - یعنی است وین -
فیش - بالفتح مانند تراوت و شوم و شیش
و بعضی می گویند وینا که هر چه در
دنب که بتاریش و نب گویند -

فریش - یا بافتن برپایان گذاشتن این است -
فش فش و فش فش و آواز تیرا -

فکنا خوش - نام حکمی -
فیکوش - بالام میگویند و کاف و واو فارسی
نام می است و نیز نام ملوانی است و فیکوش نیز
درین لغت است -

باب الف

فصل فی العربی

فخص - بالفتح تک و پیرمهیان -
فایص - گدای کردن -
فخص - گدای و پیرمهیان و حسل کار
و حقیقت و گدای و پیرمهیان و حسل کار
فخص جمع و نام گدای در بیان سزاواریست

باب الف

فصل فی العربی

فخص - فرموده خدای تعالی و فریده کرد
و عطا دادن و عطا به به یقال ما عطا فی

فرضا و لافرض و کل جزو فرض -

فافل البیض - تخم بجنه -

فیض - رختین و دادن و فی شرفنامه

اسب رانده و در و دهره و آشکار شدن

چیزی و بسیار شدن چیزی و بسیار -

فیاض - جوافر و نعت -

باب الط

فصل فی العربی

فرط - بیش و بیش و بیش و بیش
شدن و تقصیر کردن -

فرقوط بالفتح و لیده و گندم کوفته و در نم کرده
و ملوانی که آنرا فروخته نیز گویند گذاشتن القیاده
فسطاط - سرایه و شهر جامع و نیز شهرست
در ولایت مصر -

فلک المحیط - عرش مجید -

باب الط

فصل فی العربی

فظ - درشت نوی -
فقط - ما الفل فی حرم الناقه -
فیط - بالفتح نردون -

باب الح

فصل فی العربی

جمع - پندار و دین و مصیبت رسانیدن
و اندوه بین کردن -
فرد الشجاع - نام کوب -

فرع - شاخ و موی سر و اولین بچه شتر و شتر
فرع - ترسیدن و پناه بردن و بفریاد رسیدن
و بیم و ترس -

فصل فی الفارسی

فصل بیج در ادوات افشلات تمام وزیر
بارون رشید و نومی المواند نام حاجب الکونین
بن علی بن بزمی و بن عباس که در فرست و
کیاست یگان روزگار بود -
تقتلح - بالضم و التشدید نوعی ستار شراب
که از جوسا یزد -
تقتا فینح - جایهای آب روان -

باب الغین
فصل فی العربی

فراغ - پروانته ای خالی -
فراغ - فروت فغوشی دل و باد سرد و متر
و آب خانه و ریخته شده کذافی شرفنامه و رتاج
بیت الفراغ انخانه الفراغ الناحیه التي تصلب
من الیو و کل انا عند العرب فرغ -

فصل فی الفارسی

فرغ - ساوا و فارسی روشنائی -
فرغ - بالضم آن دوست که بجای مشوقه
وارندش و نیز طورت تراشیده و بزبان فرغانه
بت را گویند فرغانه مرکب ازین است -

باب الفاء
فصل فی العربی

فافت - معنی پس -
فوف - چیر سید است که در ناخن پدید و واسپید که اندر
استخوان و اندر با باشد و خط سید که بر پنجه می باشد
فیفت - بالفتح جای هموار و فوف جفت
فیفت الريح نام یک روز است نزد عرب -

فصل فی الفارسی

فصل خرفین آن وقت که آفتاب در میزان
و عقرب و قوس باشد -
ففت - بالضم معروف ای و میدان دم -
فیلسوف - بالفتح و باللام موقوف زیر کوه و انا
و استه ارتبازیش حکیم گویند و گویند فیلا و ستاره
است و موقوف حکمت بود معنی ترک و بستن حکمت
باشد و جمعه فلسفه ایدو فلسفی منسوب بدوست -

باب القاف

فصل فی العربی

فاتق - در ایام جاہلیت ماه رمضان الفتنه
فاروق لقب عمر بن الخطاب صنی الله عنه
و ابرجد شده از لبر ما -
فارق - جدا کننده -
فاسق - بی فرمان و در شرفنامه معنی دروغ زانی
فالو قی - معرب پالوده -
فالق - شکافنده -
فایق - پیوندگاه کردن با سروانچه پالان
هر پنجه می باشد -
ففتق - بالفتح از هم جدا شدن و کردن و دور

شرفنامه است فتق مرضی متر و لغو و بالستد منها و فی
الفیق المشایخ و روشنائی و فراخی سال -
فروق - بالفتح به اگر د و کشادگی میان چیز
و فرق سر یعنی کشادگی که سیاه سر باشد و بدش
مانگ نامند و بالغم فراق و بالکسر مه گویند و گرد
مردم و پاره از چیز -

فراق - جدائی -
فرز و ق - بفتحین و بفتح چهارم ث و الدخیر
و نام شاعر عرب -

فروق - کرده اکثر من الطائف -
فستق - بالکسر تعریب پسته -

فندق - بکسر کیم و ضم سوم میوه است و در
سپاهی منفرد لعل سیاه و ام باشد و در قند
که بکسر کیم و فتح سوم میوه است مانند کنار و نیز نام
بازنی است که چکان بازند و معنی اخیر از لسان الشعرا
نزدک است و آن چیز است که رسیان خام گرد کرده
می چنند محکم طریق گوشت می شود بر زمین میزنند
بکف دست و پنداشد گینه یا مند و التاج الفندق
فندق و کار و انسلر -

فواق - بالغم شافه که هندی چکی نامند
و بالفتح کیون اعلی و کین اقل -

فیلاق و فیلق - بالفتح سیاه و در شرفنامه
قیاق بالفتح لشکر قدیم آورده و بالکسر عربیایق

فصل فی الفارسی
فخل فاق و فخلی فاق بزرگ چنانچه گوی

فخل علما ای علمای بزرگ و این حاصل معنی
اما از وی لغت فخل ترکشرا گویند -

باب الکاف
فصل فی العربی

فاره المشک - نام مشکنا -
فهدک - نام یمنی که ملک آن فاطمه زهرا
رضی الله عنها بودند کذا فی شرفنامه اما در تاج فوک
ران نام قریه است فذلک وزن کذلک عافیه و
حاصل چیزی و بسیار و حساب کذا فی القندیه و در
شرفنامه است جمع حساب بفتح فیل اما معنی ترکیب
پس از آن است -

فخلک - بالغم کشتی و بالفتح بادشش و فختین
گردش آسمان و پاره زمین گرد و گرد و بلند -

فخلک الافلاک - عرش مجید -
فخلک - معروف و در قندیه است فخلک
بفتح کیم و کسر دوم بنفشه است از شمیمین -

فصل فی الفارسی
فخر اک - و الهامی زین که رشت شاه چپ

پس و پیش که به زمین آویخته باشند -
فخر نجاب - بوزن فخرنگ پیرامون دوان

و نیز آن گرایانی که مردم را در خواب فرو گیرد
و در لسان اشعر است با فاء کسور و یو خانه -

فخر و خلک - بوزن مخونک سنگی که برای دفع
خشم بر سر نکرده حصار نهند تا زایش متسر خوانند -

فخر ترک - پیشترک -

فراس تشک - بالفتح باشمین
موقوف منعمی ست سیاه و سپید که خانه و در
آشیانه سازد و بانگ کند بازایش خطاف مانند
و بهندوی چکر که کذا فی الاوات و در تشیه
لغت فرسق گفته است که مرغی سیاه و سفید است
فراس تشک - بالفتح باشد -

فرانک - نام ماور فریدون شاه بن آتین
فرخاک - بالفتح موی فروخته و در لسان اشعرا
فرخال بالام است بمعنی موی رخت -

فرخاک - بوزن و خطاب گوشه و در
زنا نام یا با قاف آورده است -

فرساک - نوعی از شمشاد -
فرش خاک - زمین -

فرع خواران خاک - آدمیان -
فرخوگ - بالفتح با و او فارسی تاخیر در کار و

و تن زدن -
فرخوشک - بختین باجم معنی مریخی است

که بوی خوش دارد و آنرا پلنگ خوش نیز گویند
بهندیش کسی نامند -

فرموگ - آنچه از چوب تراشیده که دو کان
برین پیچیده گردانند بهندیش گویند خوانند -

فرخک - کبوترن و فرخک نصبتین از زبان
فخاک - بوزن مخاک الیه و حرام زاد و گذشت

لسان اشعرا و در شرفنامه باضم است و در ادات
بالکسر مرقوم است -

فوک - بوزن بوکر نام و معتز یا شاه است
که بهرام گو در جبال خورشید و رده -

فیلک - بوزن پلنگ یک تیر شایسته و نام مقامی
براه که به اندک کذا فی شرفنامه ازین معلوم می شود

که به دو معنی بوزن سیلک است زیرا که نام تمام
فیلک است کسیر کم و فتح سوم اما در لسان اشعرا و

منوشت گفته است در غایت بزرگانی که یکبار و شایسته
منوشت گفته است در غایت بزرگانی که یکبار و شایسته

باب الکاف الفارسی

و فصل فی الفارسی

فد رنگ - بالفتح و قیل بالکسر خوب که در پیش
در نهندش تا دیگران رنگ کذا فی شرفنامه و در

لسان اشعرا و ادات افضل بمعنی دست و نیز است
فرچنگ - باجم فارسی یعنی در چنگ و قیل

بمعنی تیر کردن کذا فی شرفنامه -
فوشک - گروه زمین -

فونک - بالکسر نام ولایتی غایت شهرت
بیشتر کافران دارند -

فرهنگ - ادب و دانش و بزرگی و نیز کتابی
در علم لغت و ادب اکثر فارسی باشد -

فرزنگ - بفتح کیم و دوم و چهارم معجب آنکه
در ازار گره بندند -

فیر فرخنگ - پنجم موقوف و ششم فارسی آنکه
بر وجه و ششم ظفر نیاید کذا فی القصد و در

اصطلاح آنکه همیشه مظفر و منقصور بود -
باب اللام

فصل فی العربی

قال - معروف و معروفین رای -
فاضل - سبب فضل و دانایم بچسب
کذا فی جوابی زنا گویا -
فعل - ترب و قیل باضم غل گشتی قیل نهال خرا
فصل - یکی از چهار فصل سال فصل کتابت نند
فصل - شتر بچه از شیر باز کرده و دیوار درین
حصار و قلمه -

فصل - افونی و نام پسر بچی بن خالد برکی
که از همه برکیان مکرم تر بود و نام باوش جعفر بود
فصل - نام وزیر امیر المومنین هرون شد
فصل - یعنی یکم و فتح دوم من سارا اقبال
فصل - یکسر یکم و فتح دوم و هر زمانه که
از خلقت آدم بود -

فعل - کردار و فعال کردار -
فاضل - یعنی یکم و سوم پیل و یکسر پیل
و آن دو نوع است یکی دراز و دوم کرد -
قول - بالفتح باقله -

فیل - پیل -
فیصل - حاکم -

فصل فی الفارسی

قتال - بالفتح و نسبت نوازنده و بالکسره
مبین و دیدن از هم گشتن پیری با گشتن
فرخال - بالفتح موی فرو بسته و دیسان
موی رهاست -

فرغول - بالفتح همان فرغوب که مذکور که در باب
کاف گذشت اما صحیح بالامست -

فر و بل - بالضم با و او فارسی نام مبارز ایرانی
و لشکر کجی و شاه که در جنگ دوازده رخ جنگله
مبارز تو را نی را در میدان گشته و امر فرو بهیدن -
فخره دل - مرده دل و سخت دل و بی در
و نامهربان -

فعل - چوب درخت آبی و نیلوفر
فاضل - جی پیل -

باب المیم

فصل فی العربی

فیطم - اسب از شیر باز شده باشد -
فم - در بان -

فلمک - لا اعظم - یعنی عرش -
فلک المستقیم - شده و قیل کرسی -
فهم - در یافتن قبیل از قیس -
فیم - دریا بنده -

فصل فی الفارسی

فحام - مانند گوشت و وام که تازیش زمین خند
فحم - بالفتح چادری که تار چینان تار از سحر
بر آن گیرند -

فراحم - بالفتح یکم و دوم و چارم یکبار و گرد آمده
فرجام - نیکوئی آخر کار -
فرم - بالفتح فرو ماندگی و دلنگی -

فرو برون و ندان کجام - یعنی کامیاب

گشتن بر تولی شدن -

فسروده قدیم - ای ثابت قدم -

فلک نشینم ای آفتابم -

فندق سیم - ای ستاره -

باب الفنون وفصل فی العربی

فغان - زرگر و فتنه انگیز و شیطان تر است

فران - بالغم فرنی کذا فی التاج و در شرفنا

که توری ست و فتنه میگوید سماع است که آنچه

از پشت رست کند و در میان آن مرغ کلال

بهند و فرو چرخ آتش دهند و بالای آن کنگره

و نان زنند و آفران فرنی گویند -

فرزان - بالکسر فرزین -

فرعون - بالکسر نام عجمی و هو اسم کل ملک

من ملوک العاقله مثل قیصر الروم و کسری الفار

و اسم قابوس و قیل که کاوس و قیل و لیدین

مصعب کذا فی عمدة التفسیر -

فرغین - جمع فرغان بالضم قرآن -

فرقدان - دو ستاره پسین که آتش کبری

فوطین - زیر کاف فی التاج الفطنه بالکسر فی

علمان - بالضم کنایت از آدمی است چون

از به اسم کنایت کنند که عرف بلام الف آرد -

فودیه یا غیسر فوس هندی میگوید کذا فی الفتنه

وفصل فی الفارسی

فخاسترین - سپندان سوختنی کذا فی شرفنامه

اما ادوات و فتنه برین معنی فاختر شین یا شین

موقوف مجازا موقوف و را بر مضیق و سین مجوز

فخاکولین ابواب فارسی و در تر شدن و کسب

شدن و رست شدن کذا فی الادوات و لسان

بودن آمدن بدین معنی رست گردن و در تر کردن

فخاستیدن - بازار فارسی فاخته آوردن -

فخاستقون - نام بیشه است در روم -

فخالیدین - بالکسر فشانیدن و فختن -

فخترون - بالکسر کم و فتح دیدن کذا فی شرفنامه

فختنه از جای استجایی برون یعنی سخن چینی

کردن کذا فی الفتنه -

فراخ استین - یعنی جوانمرد -

فراختن - بالفتح و با چهارم موقوف و فاشن

یعنی بر آوردن و بلند کردن و بر کشیدن -

فراخیدن - بالفتح برتن خواستن تبارش

اقتشوار خوانند کذا فی الفتنه و نیز در فتنه است

فراخیدن بالفتح از هم جدا شدن -

فراخیون - بالفتح گیاهی است که اورا گندکاه

نیز گویند تبارش صدق الارض خوانند و بعضی

گویند که آن عاقمت کذا فی زفانگه -

فراشتن - باشین موقوف بر آوردن بلند کردن

و بر کشیدن و بجای کردن -

فراگرن - به زن فلاخن بلند -

فراوان - بسیار -

فزان - بالفتح استوار می در کار که تبارش

حکمت خوانند.

فرزند گان - با کاف تازی لفظ جمع فرزند کی که
معنی فرزند است و آنکه با کاف فارسی خوانند لفظ
زیر که جمع برایوت لفظ گان در آخر نقص است
بالفاظی که در آفرش با باشد چنانچه فرشته گان
جمع فرشته است و نیکان جمع نیک -

فرزین - از بزرگی شیخ واحدی کسب فاحص مهر
معروف و شطرنج که آواز در بر نیز گویند و قبل بالفتح
فرساییدن فرسودن - کلاها بالفتح سخت کینه
در بر زید شدن و گردن و کاهیدن و خلل پذیر
کذا فی الشرفنامه و در زفا گو یا فرساییدن یعنی
ماند شدن است -

فرستادگان - پیبران و رسولان -

فرستادگان - بختی تین کیان -

فرشته تان - درویشان و خوبصورتان
و صاحب عفت و پاک دامن و روحانیان
فرغاریدن - بالفتح چیزی سخت تر کردن چه
آب و امثال آن -

فرغفتن - مختصر فرغفتن -

فرغیون - بفتح اولی که سوم و قبل بفتح
سبعه و فریون کذا فی الشرفنامه و در زفا گو یا
نیگوید که نام دارویی است -

فرگن - بفتح کیم و سوم جوی کذا فی لسان الشعر
و فرگن - بالفتح با کاف فارسی کمبود و تنگ
و فرمانده کذا فی الادوات و در شرفنامه نیز

انجمن است اما در معنی اخیر جمعیت کاتب است
فرمانده را خورده مانده نوشته است زیرا این لفظ
مرکب است از فرم که معنی آن فرماندگی و نیکی
فرخوش - جمع کردن و مختصر فرخوش -

فرورین - بالفتح مدت ماندن آفتاب برج حمل
که فارسیان یک ماه و اندر و فرورین ماه گویند -
فرورتن - یعنی متواضع -

فرورین یافتن - با و او فارسی یعنی باز گویند
یافتن و آن است که دست رست را وقت
تا ختن بسوی اندام خود بکشی -

فروران - بالضم با و او فارسی سوزان تپان
فروشاندن - دوید کردن -

فرگشتن - ناپدید شدن -

فرگشتن - زدن سخت -

فرگماندن - یعنی گشته و تحمیر شدن -

فر و طیدن - یعنی فرو گذاشتن و بیلیدن
فر و تختین - نیکو و با و در پیش آن کذا فی زفا گو یا
فر و نیکیان با کاف فارسی ادب آموزان
اهل ادب -

فریدیون - بیا و فارسی نام پادشاه ایران زمین
که ضحاک را کشته بموافقت کاوه آهنگر که از ضحاک
روگردانیده بود بسبب کشته شدن پیشش

بسیالان با و موافقت کردند بسبب ظلم او
و اول روز مهرگان بر تخت ملک نشست
خلافت آن روز را مبارک گرفتند و جشنها کردند

و عید شمرند و نیز او حکیم پیشه بود و شراب گوی
و حکمت های دیگر ساخته و پادشاهی او مدت
پانصد سال بود.

فرز کرون - بالکسر بایز فارسی ستردن بشیم
و موسی و مانند آن و نیز نوعی از او گویند تبارش
موج گویند.

فریفون - بایز فارسی نام مردی -
فریفتن - فریب دادن یعنی نمودن چیزی
و کردن چیزی دیگر چشم غافل ماند.

فریوین - بالفتح بایز فارسی یعنی رشتن
فزون - زیاد و بسیار و افزون بزیاد
هنر نیز لغت است.

فسان - بالکسر آن سنگ که ادا آن چرخ سازد
برای تیر کردن تیغ و کار و امثال آن را و
حکایت گذشتگان یعنی افسانه.

فسانیدن - بالکسرتی است در افسانیدن
گذافی ز فغان گویا.

فسره پستان - باششم موقوف ز عقیق
وزن پیر که از دادن باز نماند باشد.

فسرون - بنشین بر بستر و بخند کردن آب
و امثال آن.

فسن - بالکسر همان فسان مذکور.

فسون - بالضم کلماتی که سادگان بکار برند
برای حصول اغراض.

فسارون - بار او موقوف بان فشارون

یعنی شلیدن.

فشان - بالکسر ریز و ریزنده و ریزان.

فشانیدن - همان افشانیدن.

فشر و ن - بنشین شلیدن و پای حکم داشتن

فش و نخیان بالکسر کم و پنج موقوف قوس انداز

تیرگان صحرا نشینان که از حالت گاه به حالت گاه

بروند گذافی ز فغان گویا.

فضل مروان نام وزیر امیر المومنین معتصم که

در خات عقیق و نهایت کیاست و بیضای نوید

در درایت قصص السبق از اقران خود می بود

گذافی القنیه.

فطره هلیون - نوعی از ساروغ است.

فغان - بالکسر فرایه باگ و نغمه.

فغسان - بنم کیم و کسر و م مرم خانه فغسان

دوست باشد که او را بجای معشوقه و از در صورت

تراشیده فغ غسان فغان بت را گویند.

فغغولیان - چینیان را گویند.

فلاخان فلاخن - چیز است که هنگام جنگ

سنگ و کلنج بدان از اندر بندش گمبختن گویند

فلاطون فلاطون - همان افلاطون مذکور

فلجیدن - پنبه برزدن گذافی ز فغان گویا.

فلخنودن - بالفتح پنبه از پنبه دان

جدا کردن گذافی الاولات.

فلسطین - شهر است در شام.

فلفل و ترش افکندن یعنی بقرار گرفتن

فماک تیز عثمان - ای تیز رو
خفوفون بالضم و ففوفون بالفتح مرد با غرت
در فریفته شدن -

فوران - شهری قونج -

فور دین - بالضم بارامو قوت جهان فرورد
فور دین - بالضم بارامو قوت و دال کسور
پنج روز از آذر ماه آبان که آفتاب رج عقرب بود
و آن روز جشن مغان است -

فور بیان - متوجه بیان -

مخوطه مان - یعنی جامه که بالایی خزان اندازند
فیض دین - بوزن بریزین پرفت شدن
افسوس و استغنا کردن -

باب فصل فی العربی

جسته - جوانان و جوانان -

نچو - کشاده سینه شدن گمان اززه -

شرو - پوستین -

فصل فی الفارسی

فراخ رو - بالفتح و بانامو قوت یعنی شاد
فراخ رو - باشین موقوف جهان فرشتک کور
یعنی شیر که در دیند آزار باد و گویند کدافی القنیه
فرستو - بتختین باسین مملد مرنگه است یا
منسوب بزلت شاهان کدافی القنیه و در
شرفنامه یعنی فرشتک مذکور است و در ادوات
بدین معنی باشین مجله است -

باب فصل فی العربی

فاحتحه - اول کار و نام سوره الحمد در بیان
و در قنیه مذکور است نام جمعی است مخصوص در
کاخ می که ندگی والد مردم فقار بر بندگی
قاضی علاء الدین طوسی نوشته بودند و در
س رنجور همین بینی و لبس فاحتحه می خوانی
ای دوست نمیدانی که فاحتحه رنجوریم و در
کاخ معنی بدین طریق نوشته بود یکی همین که نام
جمعی مخصوص دوم معنی آنکه هر که در دست ام
طریقت خوی بلا و رحمت گرفته است و خطا
نعمت سبب بلا میاندازد فاحتحه خواندن آن خوب
میگردد و تم لفظها و این را سوره و دواع نیز گویند
زیرا چه هنگام و دواع و دشان برای خیر است
ایشان می خوانند -

فاحتحه - معصیت وزن و کاره -

فاره - موی و نافه و مشک -

فاحصه - آخر آیات در قرآن و فاحصه عرب
جمع شدن سه حرف متحرک و چهار حرف ساکن
مثل فعلن و چون نجم ساکن بود آنرا فاحصه
بضاد مجمله خوانند -

فاحره - نوعی از عطرس که دانه آن بقدر
نخود و دو هنر شکافته و سخت -

فاقه - درویشی و در قنیه معنی حاجت نیست
و در عرت چون شب بخورند گویند فاقه شد

و سرخس چون کیشانه روز بخورد گویند خاقان شد -
 خاکمه - پیوه -
 خائمه - معروف یعنی نفع -
 فقره - سستی و بدنی که میان دو رسول است
 بود آنرا ایام فقرت گویند -
 فتنه - آزمائش و بهیمنی و امید و بلا و مشتق نیز
 آید و فی شرفنامه فتنون فتنه معروف نام کنیز
 بهرام گور که در سکار برابر می نمود و روزی بهرام
 بیکتیرتم و سرگورد و رفت او گفت که کار
 بکثرت است بهرام بنحید و بکشتنش فرمود بننگ
 او را نگاشت و خانه بدشت بدینک شاید شاه
 نامم گردد و کنیز یک یک گو ساله پروید و هر روز
 گرفته بالای بام رفیع می برد تا که آن گو ساله
 کاراشد آن کنیز که سرنگ را گفت که سلطان
 مهران گیر سلطان چون پیش رفیع دید گفت
 خوش بامی است لیکن بهنگام هر ی بکار نیاید
 سرنگ گفت مرا کنیز کی است که گاه و لرون
 گرفته بالای آن می برد و سلطان تعجب نمود و
 احتضارش فرمود چون دید فرمود که کار بکثرت
 آن کنیز که سر بر زمین نهاد که باوند عسالی
 برین سخن مرا بکشتن فرمود سلطان بدین سخن
 ندیش شد و او را نواخت و سرنگ را افعام او
 فضیله - بالفتح پلمتیه که بدان چراغ افروزند -
 فخره - بیرون رونندگان از فرمان خدای تعالی
 خدی - بالکسر بدلی که نوشین را بدان مانند

فخره - بالکسر و با ذال منتهی به پاره گوشت -
 فراحله - برده شده و بلند کرده -
 فراسته - بالکسر کیاست -
 فراعنه - بالفتح و پاره افخته شدن از چیز
 و فرصت و خوشی دل -
 فرافضه - بالضم شیره درنده -
 فراهمه و فراهمیه - کلاه بالفتح زیر کشیدن
 فرجه - بالضم کشا و گی میان دو چیز -
 فرجه - بالفتح شادی و فرح و مرد جنگی -
 فرصه - بالضم معروف و نوبت آب خورد
 و رخنه که بر آب جوی باشد درواز و نوبت آنجا
 که سیاهی درو بود -
 فرقه - بالضم جدائی و بالکسر گروه جدا گرد
 فریضه - معروف یعنی آنچه برزومه لازم بود
 مانند سائوتمس و صیام رمضان مجمع و رکوع
 فسیحه - بالضم فراخی -
 قصیده - بصاد و ممله خون دندان نزد یک -
 قضیه - رسوائی -
 قضیه - افزون آمدن چیزی بوجه بزرگی
 و فضل و طاعتی که فریضه باشد و نه سنتی
 قطره - بالکسر آفرینش -
 قطنه - بالکسر زیاری -
 ققاعه - دانش -
 فقره - منافی که اندر زمین باشد و پست
 مازده و نیز علامتی که در میان دو مصلح بود -

فکره - بالکسر اندیشه

فلمکه - بادریب

فواره - بالفتح بادوم شده معروف

فوطه - بالضم فوطه یعنی تپه بند

فوه - بالفتح روزناس هندی میوه

فصل فی الفارسی

فازه - سیاهان کذافی القینه و در شرفنامه

فازه ابنا و فارسی جهان غاره مرقوم

فاشیه - چرند و پرگنده

فانحیه - گل دنیا و یعنی که پند چون نوشته

بیرون آید و گلهای بشکند فانحیه کذافی شرفنامه

و دیادات ست فانحیه گل پینا گل ارد و شکوفه

فانه - چوبی که میان شگاف چوب سطر است

در وقت پاره کردن کذافی الادات و در شگاف

است که فانه است چوبی که در دایمی خلاند

تا کسی در را بتجیل نتواند شکست و اسدی گویند

فانه بقاست یعنی چوبی که در شگاف نهفته باشد محکم

کنند کذافی زفا گویند

فتح ماده - غلتی است که بدان فرج زن آید

و چون بر مرده شود خصیه آید و فتح ماده نیز گویند

کذافی القینه

فتنه را پنجاه ساله مانع از بان یافته ای

فتنه را گویند شین و خلوت گیر یافته

فدره - بالفتح چیز است مانند بوریا که از شاخ

زبار است کنند و بالای سقف خان نهند

تا گل درون نیفتد

فر از نه - بالفتح یکم و چهارم بالا کنند و کذافی القینه

اما قیاس تقاضا کنند که چهارم کم مسور باشد

فر اسوده - یعنی فرسوده

فر اسسته - بالفتح پروانه چرخ و بالشد مکنه

مکنه جابوب که بدان خاک بر و بند

فر اسسته - بالفتح یکم و سوم نیکو روی و مودت

فر اسسته - شله کذافی زفا گویند

فر حشه - بفتح شین نانی که از نشاسته یا یوزیه سازند

بناز شین قینه فقه که جمع آن قطاقت است

فر خنده - بالفتح یکم و سوم مبارک

فر درو - بوزن غرغره چوبی که پس درخت

تا دیکری باز کنند و در زفا گویند از انجونه است

فر زانه - اسقه ارکا که بنازیش حکیم خوانند

فر ستاده - رسول خواجه نظامی مستطیبه

فر ستاده خاص پر و دو کار پذیرنده حجت استوار

فر سته - بکسر تنه میله پیکر کذافی لسان اشعرا

و در شرفنامه است فر ستاده و پیغمبر و رسول

فر سوده - سخت کمنه و ریزیده شده و کل نرفته

فر شسته - بکسر تنه روحانی علوی فرشته بانیا

نیز گویند شش

فر خانه - بالفتح سرود و شعبه نهادند و نیز نام شهر

فر فته - مختصر فریفته

فر فرو - بوزن غرغره چوبی که در بریده که

بچکان در شسته پیچیده گردانند و بندش بچری کنند

و با وزنه را نیز گویند -

فرمان ده - بر وزن ده ابرو فرافان
و فاعل آن بود و در شرفنامه هست یعنی پا و شاه و
نواب و کار فرما -

فرسج - کبکترین ولایتی است بر ساحل دریا -
فرورده - بافتح بر وزن همواره گنجینه و در ادوات
معنی گذارنده چاهای پهلوی و خائنه تاستانی که بالا
بام باشد زیر است -

فرورمانده - اسی عاجز و دمانده -
فرورمایه - یعنی بی هنر و فقیه و آنکه کار کوفتی کند
فرورزین - با و او فارسی آنچه بدان آتش افروخته
و اوست -

فرورنده - با و او فارسی فرشته گذرانی الادوات
در شرفنامه -

فرورخته - بر وزن برجسته و قیل و قیلتین همان
فرارفته مذکور یعنی با ادب و خوب روی گذرانی
فرنگنامه کتاب لغات فارسی -

فره - کبکترین بهجت -
فرج - نفرین که تبارش لعنت خوانند -

فروره - بافتح با و دوم معجزه و با سوم محله مفتوح
همان فروره که گذشت -

فرشه - بافتح باز از فارسی مفتوح زشت و زهر
معنی پلید آید گذرانی شرفنامه و در ادوات است
زشت و پلید و زهر آلود الصبح و در شرفنامه سجا
پلید پیل بدو متجانس آورده است تصحیف کانت است

و در لسان الشعرا مذکور است فرشه بر وزن دوه سیخته
و در ونج و پلید و پشت و غالب شدنی و در زفا گویا
مذکور است فرزه بافتح بازار فارسی و نه با تکیه -
فسانه - با لکسر همان افسانه -

فسرده - بنهتین بیکاری گذرانی زلف نگویا
و در ادوات است فسرده بر بسته ای منجر شده و
در ادوات افضل در حرف و ال بهر و منی نشین
معجزه نیز آمده است -

فشرده - با لکسر زده و در صراح ترجمه فر آورده است
و در تاج اسامی معنی آخر زده گفته است پس
فشرده و زده بیک معنی است و آنکه حاجی مذکور است
که زده و فشرده عطف تفسیری است -

فسیله - بافتح گله اسپان و ستوران و شکاری
فسله - بغیر یا شله -

فوکانه - با لکسر با کاف فارسی مولودی که نقش
درت زاده شود و به از انسان و به از بهایم -

فلماته - با لضم و الفتح علامه ای شیر و گاوینه ملکوت
که در فارسی آفرامیده گویند -

فلماوه - با لضم بیوه و بیفایده و قیل با فتح
فلکوه و فلفله - پنجه از پنجه دانه جدا کرده -

فلخنده - بمشد -

قله - با لضم و الفتح شیر بهر شمشیر و غیره که چون گری
رسم زده و پند و اندیش پیوستی نامند و عرب لبار
نیز آنکه گذرانی الافات و در قنیه مذکور است
الفصح و لضم و او روی است که چند جلی گویند -

فلک ساوه - عرش و کرسی -

فغودج - بنجستین فریفته و مغرور -

فخاوه - چیزی که در میان حوض خرد بقدری

سستین از شک و یا از چوب و یا از رس بیان

خالی بر پای کنند و از زیر آن آب جاری آزند

و از غلبه آب از میان آن ستون آب بالا جمد

و در حوض افتد -

فخوت - با واد فارسی و یا موقوف اندازند

فیلافه - بالفتح نام زنی که امیر ولایت برقع

بود و از آنو شایه نیز گویند -

فیروزه - جوهر است مبارک قیمتی سبز و ادم

غایت شهرت و با دما که چشم بر آن آید روشنی

بیشتر آید و کیفیت آن در لغت فیروزج گذشته است

فیله - بالفتح رخساره و پلایه نیز گویند که از فی

باب الیاء

فصل فی العربی

فالی - خال گوی -

فانی - پیر سخت و یعنی منفذ نیز استعمال کرده اند

فناخه میگویند و دنیا و آنچه در دست فانی است

فتموسی - باین مقصود معزوف با باله نیز خوانند

فخمی - یعنی سخن -

فخر حی - معروف -

فی - بالفتح سایه پس از زوال و خارج و نیست

فدائی - کسی و چیزی که آزا خدا کرده باشند

و در آنجا کنانی شرفنامه و در قنیه مذکور است

فدائی بالکسر آن و زدو که بقصد بلاک جان کسی

در آرزو بندیش آید گویند -

فصل فی الفارسی

فرقی - بالفتح بایار فارسی فریه مند لاغر -

فرزانگی - باکان فارسی مکت -

فرسای - از فرسودن چیزی که سوخته و یزدید کنند

فرشته - صومسی - اسرافیل علیه السلام سبک است

و بفتح واد چون خوانی یعنی فرشته صورت بشری -

فرموشی - مخفقت فراموشی -

فروبینی - تواضع -

فرومانی - بالفتح با واد و یا فارسی یعنی وانی

و بسته زبان گردی و تحیر و عاجز شدن -

فرهبی - افزونی -

فرود آیزومی - یعنی شکوه و خداوندی -

فستق - ساز مطربان -

فش کردن مینی - یعنی فشردن مینی و انداختن

آنچه درون آنست و حساب گونی یعنی گونی

فلک سحر کرده است -

و حداین از لغت بابی پرگته ن است -

فیروزه - زنی - روانی حاجت و ظفر و فتح -

کتاب التماس

الانسان المستغنی من الیاء یعنی توانا که از مردم

و حساب ابجد صد عدد

باب الالفت

فصل فی العربی

قبا - بالفتح والمدمعروف جامه است که میشود
قرنا - زنی که او را قرن باشد یعنی در فرج او
مانعی باشد از رفتن دیگر خواه مخدود باشد
با گوشت یا استخوان -

قضا - حکم خدا و ازل و بعثتی گویند قضا
در مرتبه اجمال است و قدر در مرتبه تفصیل -
قطا - سنگ خوارک -

قضا - سپس گردن و نیز یعنی سالی که چنانچه
گویند از وقت خافوری -
قلیا - شمار و این را تکیه استمال کرده اند -

فصل فی الفارسی

قبة سرفرازی و قبة مینا - آسان -
قرا - بالکس تخفیف -

قرومانا - چوب باریک یعنی زرد و بعضی
گردد و ام باشد کذا فی القنیة -

قسطا - بالضم نام مکی می صاحب کتاب
و قیل نام کتابی در هنگام دین آتش پرستی که
بوتاجیم ساخته -

قائب ریا - یعنی ایر که معنی آن زده است
قلب شتا - آتش -

قائب عرقا - یعنی اقیع که معنی آن مانع است
قلدا - بالفتح غلامن -

قلولا - بالفتح نماز یعنی بط -
قلیمیا - بالکسر جان اقلیمای مذکور -
قندیل ترسا یعنی آن قندیل که ترسایان

در عهد خویش سوزانند -

باب الف

فصل فی العربی

قاب - اندازه و خانه گمان میان سته و کم گو
قابل الکلب - کرب و شتی کذا فی القنیة -
قالب - کالبه -

قرب - بالضم نزدیک و بضم قین نام مقامی است
قرقوب - بالضم نام مقامی است که انجبا جاب
خوب باشند -

قریب - نزدیک و خوشی -
قصب القشتین فی و جابه که از گمان باریک

سازند و حیر و کمر بند و بالضم بریدن و عیب کردن
و یعنی رود و تکیه و میان هم آمده است
بر سبیل استعاره -

قصب الجیب بضم جیم نوعی از خرباز و قیل
نوعی از تکیه و قیل نوعی از شیرینی سموع از پستان
عند الرحمة و الغفران کذا فی القنیة اما میان شیخ

بیسار و قیل نقل از میان این مذکور است که بزرگ
که قصب الجیب آنست که شوهر مرزن را وزن
شوهر را گل آگنده نیز مذکور در هند و کاسنی نامند

اما بمعنی مناسب مقام یافته میشود -
قصاب بالتشدید نامی زن و کاکوش -
قضیب با ضا و حجه ایر و زده و شاخ بابک

و شمیر باریک و ذکر کردی و جزآن -
قطب - آن شاه که میان الهی و فرموده است

این

که در فلک برودیت و فلان قطب بنی فلان
ای سید هم کفافی التاج و نیز قطب سید و نجف
و شش تن که اینها اند تمام عالم پیش آنان بنشیند
کف دست رست دست تقای عالمین است
قلب - دل و نقل کل شی خالص و اشرف
که انی استان و در قیاس است قلبی اثر که
پنجیری و نیز معنی میان استعمال کرده اند و بند
است و قلب یعنی اسره هم آمده است -

قلاب - بالتشدید که یک بندش برود مانند
و بالتحقیق و در دل و بالفتح و التشدید قلب
و در غنا باز -

قناب - بالکسر و التشدید و درخت کتب
معرب و قیل عربی و فی القنی قناب شاه دانه -

فصل فی الفارسی

قناب آب - بالضم و التشدید جواب -
قلب و قناب - نام نرگس از سواد فی
و بهج و قناب و فی شرفنامه قلب و قناب و قناب
قند آب - بالهمزة و قناب که چهارم است
شراب و شربت -

قند زرشب - ای سبای شب -

فصل فی التترکی

قرب - در پیشی -

باب البتار

فصل فی التترکی

قمانت - فرمان بردار -

قوت - آنچه روزی بدان بگذرانند -

فصل فی الفارسی

قابل مانت - انسان -
قیده زلفیت - آسان و زشت که پرستار شود
قلم نیست - ای حساست -

قوی بهجت - توانا و سخت از دو و غالب

باب التمام التمام

فصل فی العزنی

قنات - فراهم آوردن کشیدن
قمریت - رازی -
قنات - عذیری است که در گنجینه باشد
قنیت - عذیری است که در گنجینه باشد

باب سبب الجمع

فصل فی الفارسی

قلب پنج - یعنی پنج -
پنج - از که گفته آن کشیدن و شوق است
و زماشتن -
قنوج - نام شربت -
قنوج - یعنی کمره و کمره و کمره است و شکم
که به نام او نامیده -

فصل فی التترکی

قنوج - فراشت -

باب الجمع الفارسی

فصل فی الفارسی

قنوج - بالضم که پندی که کو و کان بران سوزی

آموزند و به دانش بیفزوانند و بر ماسی هندسی نیز خفا
یاد در ششنامه یعنی و نه سر در آن نیز است -
مجموع - انجم چهار پانی که بر دو پایش از هم جدا
بود و سه دانند ماسی اسپین او پیوسته باشد -
توضیح - همان قیج مذکور -

باب الحجاب
فصل في العري

مجموع - زشتی
مجموع - زشتی

قدح - و الفتح مندرج و با کسرتیر که بدان
توانند یافتن کاسه خود -
قدح - بنم که و فتح دوم کمان شکلی بدین
که و ابوم بر شکل کبریا که اسکان در آید اگر نقاش
مشرق مشرق باشد آن در طرف مغرب بر آید -
و بر عکس آن و آنرا قوس قزح نیز نامند و گویند
که قوس قزح نمونیه قزح اسم دیوانست بگو
قوس را گویند خاما سنا خفا را سنی متعال که با او

مفضل فی الفاری
سج - جهان قیوس نہ کور

باب الحسنة
وفضل في العشر

قفاخ - باکسردن وزن خوبه -
قفاخ - نام شاعر -
قفاخ - اینک کردن اشتراک -

فصل في الفارسي

قاصد حَرْخ - باجیم فارسی کتاب قبل از کتاب
تقاضی حَرْخ - باجیم فارسی شتری -
قازم چچ شلخ - باجیم فارسی و بهریم بهریم
کف دست سخی بکریم -
قلزم نه شلخ - آسمان -

باب فی شرح بابیم فارسی آثار

قما و۔ مقدار۔
قما صند زیک و بھنی پران میرستال گردانہ
قرا و۔ بالغم کنہ و سرستان۔
قمر و۔ بالغم پنجہ بکوبی۔
قمر صید۔ بالغم شست بختہ۔
قصد۔ آہنگ و راہ است۔
قعود۔ نشستن۔

قند معروف و بهر عصارت قند الشکر
کذا فی الکالج و در شرفنامه است قند و خرما
و نارس این نبات مصری خوبتر میشود و قند و کلاته
مارا سخا قند فی نامند۔

قدید با کسر شرافی ست ابل خیره را که
بزعتران ماند
قدید با الفتح مند

فضل فی الفارسی

حقاً حاصل شد۔ اسی انبیاء علیہم السلام فرشتہ
کذا فی التفسیر و در اصطلاح اشعار معنی ترکیب

تا فله رفته است و آن معنی که در تفسیر گفته است
شاید از آن تا فله سال را مراد باشد گفته اند لیکن
لفظ سال از کتابت متروکه افتاد و سهوا
تا قمر آرند - یعنی روز آرند -

تا و رو - نام حلوئی -
قبلا - بالضم نام پدر نو شیروان که جلوان
بگازان بنا کرد و در پهل سال در ملک ایران بن
پادشاهی داشت و بزرگچهر و پدر بزرگچهر که سوفا
نام داشت وزیر را به کوفه و قتل نام درختی است
بانرا شیران او را بخورند مگر آن سال که باران
نیاید و کثیره جمع اوست معنی اخیر از فغانگو است
قبالتنگ شد - با کاف فارسی یعنی طاقت نماند
مخط و علم خانه افتاد و یعنی طاقت نماند عمر او
سیری شد که از فی المولد و علم خانه کنایه از ویتا
قد الفت چو تمیم کرد - اسی تکرار است چون طاقت
سیم کرد و در مرآتیه رفت و سر عجیب فرو برد -
قبح لا جور - آسان -

قرص خورشید در سیاهی شد - یعنی آفتاب
فرو شد و سیاهی پدید آمد -
قرص گرم و سرد - یعنی آفتاب و ماه تاب -
قرص محنت رکود - بآیه موقوف واد فارسی آفتاب
قرص غم - نوعی از اسلحه که هنگام جنگ پوشند
و کنند با و در قریب یکدیگر میکنند و اف - بشیم
حسام در و س می کنند که از فی شرف نام
و به نام سیاه نامند و در فتنه است زور

و در فغانگو یا معنی طاقت است این لانت سخت
قمر آگند - با لفتح با کاف فارسی شد -
قضای بد - ناگهان
قطره دزد - اسی دزد و قطره و نیز کنایه از
ابر است که آن از دریا قطره می دزدد -
قلم در کشید - یعنی محو کرد -
قلعه - به تخمین یعنی زاک سپید کنایه از تفسیر
قند ز آرند - اسی شب آرند -
قید بند - قاعده حصار -

باب الذال فصل فی العربی

قحفه - جانور است که از خار میشت گویند
و بهند ساهی نامند اما در تاج ترجمه باشد نوشته است

باب الراء فصل فی العربی

قار - نام داروئی است و از فی معنی سپید
استمال کرده است مندر تفسیر کنایه از شرف نام
و در فرهنگ علی بنی مذکور است که قار سیاهی را
گویند و در ادوات نوشته قار نام داروئی است یا
و فی التاج القاری و درخت تلخ -

قاصر - کوتاه -
قاهر - قهر کننده -
قحیر - گور -
قهار - بالضم بآیه قهر است بوی برای بوی
قهار و الحار بالکسر و التمدید خیار دشتی -

مختار - بالضم که پسندگشتن کذا فی القنیه -
 قدر - بالفتح اندازده و لیلۃ القدر معروف است
 و هی التي یقدر فیہ الاشیاء و نظر و قدر بمعنی
 مرتبه نیز مستعمل است و یفقیهین المذاذنه هر خبری که
 در آنزل شد و نشسته اند بند حکم کلی از وی را بختنا
 گیرند و نمک جزئیات را قدر یعنی اقتضا در مرتبه
 اجمال و قدر در مرتبه تفصیل استعمال کرده اند
 و بالکسر و یک -

قدار - بالضم و تخفیف دال معناه نام مقدور
 از قیدیه شود که ناقص صانع علیہ السلام را پسند
 کرده بود و او را قمر نمود نیز گفتند -

قمار - آرامگاه کذا فی التاج اما مستعمل
 بمعنی آرام است -

قرقا - بالفتح شتر روشن آواز و در شتر فنامه
 یعنی کبوتر بغدادی منظور است -

قشر - بالکسر پوست هر چیزی و جامه -

قصیر - کوتاه -

قطار - بالفتح گروه شتر -

قطیر - بالکسر پوستی که به استخوان خراب باشد و

نام سنگ صحاب کف -

قعر - بالفتح مفاک -

قمار - بالکسر بازی کردن و بازی و چیزی

باختن و کرده که در نزد و جز آن و بیان نمند و در

شتر فنامه است قمار شتر است اما در همه شتاج و

همه چیزی و طایوس و غیر بود و هم در شتر فنامه

نیکو بهرین معنی قیسیم آمده است -

قمر - ماه کذا فی التاج و در قمنیه مذکور است قمر

نام حبشه آبی که در ولایت خر که نشان بود و بیلا

استخا برای آب خوردن می آمدند و در صراح است

که از سه روز تا آفریاه قمر است و پیش از سه روز مال

و در شتر فنامه است از شب چهارم تا سیزدهم

قیمر که بنده و نام غلامان -

قمرطرس - بوزن احمرا خچه خط و در بنده کذا فی القنیه

قنطار - پوست گاو پرازان -

قهار - شکستنده کاما -

قهر - شکستن کام و در صراح بمعنی غیره شکست

قیصر بالفتح باو شاه روم را گویند -

قیمه مور - بالصح شهریت و رای چین و یک

دریای اخضر کذا فی الادوات و در عجائب البلدان

مردم است که دریای هند کو بیست اگر چه

این لغت عربی یافته نشده است لیکن هر چه

صاد و در فارسی نیامده است هم در فصل عربی آفرید

قیمر - بالکسر معروف کذا فی الصراح و در شتر فنامه

قیمر سیاه و نیز و معنی است که در شتر که گریز دارند

فصل فی الفارسی

قمر - قمر نوعی از پرندگان نند که بدان شکار کنند

زنگ سیاه دارد و نام سنجین ملک شاه باو شاه خوانند

کذا فی الامصطلاح اشیرا و اوراقه و قمر هم میگویند

و کنایه از شب هم است که در مقابل روز است

قوس - زرد - آفتاب -

قراچور - بمعنی شتر شیرست و گویند شمشیر دارد

قصر - نام داریوی است که آنرا کثوث خوانند
قضا - بر وزن شاهیر روی خوب گذا
فی فرنگ مختر قواس -

قالب بر و شیر - یعنی ریش سپید گذا فی القینه
قلاقطار - زاک زرد -

قلعه بنو سیام قلعه است در شیراز بالای کوه
گذا فی فرنگ علی -

قلندر - آنرا گویند که او را تجربه و تقرب از کدینا

فصل فی الترکی

قمر - است -

قمری آورو قد آور - کاهای الفتح را بهر قیل
سواران که بیرون لشکر باشند محافظت او چند
چونکی نامند و نیز هر دو لغت بازا بجمعه هم آمده است
قندهار - بالفتح نام شهری از ترکستان زمین
منسوب بخوب رویان -

باب الزمار

فصل فی العربی

قربان - بفتح و التشدید معروف که بندگانند
قفا دز - برقع با -

قصر - بر جستن -

قصر - مود فرمای -

قوز - ریگ پشته خرد -

قصر - یک نوع جامه -

فصل فی الفارسی

قاسم انداز - یعنی تمامه و ازنده باز می طلوع

قرقر می رود - روشنائی صبح صادق

قندز - بضم کیم و سوم نام ولایتی است و نیز
پوتینی است که سوت سلاطین و ملوک بیشتر از
حد و عظمت آرند و در قندینه کورست جانور است
کوتاه از سگ و ترکستان و نام شراب -

فصل فی الترکی

قار - برنده است آبی سپید که اندکی پرور
و اما انقصر یعنی آن بط نوشته است -

قبتقار - بط سپید -

قنز - بالشم کردن بها -

قینر - شتر -

قیغز - بنیم -

قداوز - جان قداور مذکور -

باب السین

فصل فی الفارسی

قاس - اندازه گذا فی الساج و در شرفنامه

معنی ابرو بر قوم است و الله اعلم بالصواب -

قابوس - کنیت عثمان بن منذر -

قبس - پاره آتش که از جانی برزند -

قدس - پاکی و در اصطلاح الشریعت قدس

زمین بیت المقدس -

قدوس - پاک -

قربوس - بالضم پیش کوه دین -

قرطاس - بالضم و الکسر برت و تیر و کاغذ -

قساس - نام کوهی است که از ان عقیق آرند

یکدانی عجائب البلدان و فی التاج جبل بنی اسد
 قوس - بالفتح کمان و نام برجی و بالضم
 سومنه ترسایان -
 قیاس - بالکسر اندازه کردن و برابر گردانیدن
 یکی را با دیگری و گمانها -
 قیس - بالکسر و اناس
 ترسایان و در نشاندن قیل نام ترسایان
 و قیس بالفتح اندازه و نام عاشق الیسی که
 او را مجنون خوانند و نیز گری که اگر قیصل
 گفتندی کذافی شرفنامه اما در تاج بعضی سخت
 بکسر قاف بکسر و است در قنیه قیس بالفتح نام شرف

فصل فی الفارسی

قیاس - بالضم آفتاب -
 قبله گاه مجموع یعنی آتش
 قفس - جان قفس -
 قفنس و قفنس - بضم کیم و سوم نام
 جانور است خوش آواز که در بنقار شصت و
 سوراخ دارد و هر سال بزید چون جنگام موت
 قریب برسد هزار پشته و ده هزار جمع کند و قطار
 باورشند از هر سوراخ آوازی لطیف و درگون
 برآید و از سمع آن آوازهاست که دو دوازده
 مستی پرزدن گیر و چند آنکه از پرهای او آتش
 خیزد و در آن نیز مافتد و با نیزم بهم سوخته گرد
 و خاکستر شود و چون باران بارد حق تعالی
 از آن خاکستر بینه پدید آید و آواز آن میضد از

مثل آن جانور بیرون آید و آنرا هزار آواز میتر
 گویند و در بنطق الطیر مندرج است که مواضع
 گرفته آمد صد سوراخ در بنقار و است طاعت
 ماه و ندارد علم موثقی از آن آواز او گرفته اند چون
 موقش رسد موازنه صد پشته و ده هزار جمع کنند
 از آن نغمه های بنقار آوازهای لطیف بدوارد
 بسیار جانوران از آن آواز او حاضر آیند اکثری
 از آنجمله میزند آواز از بال و آتش جبهه و از آن
 نیز مافتد با نیزم بهم سوخته خاک شود و از آن
 خاکستر بینه پدید آید باز مثل آن جانور شود -
 قلقلیس - زاک سرخ -
 قلیس - جان اقاییس که گذشت -
 قندیس - قرآن که بهندوی قفانی نامند -
 قندروس - نام مردی -
 قیلوس - هوشیار -

باب الحشین

فصل فی العربی

قریش - نام قبیلہ است از عرب که حضرت
 رسالت صلی الله علیه و سلم منسوب بدوست -
 قلمایش - مجروح از زهر و عالم و گوشت و بی تنگ و نام
 قماش - یا قماش است قماش خانه -
 قوش - یا قوش و خرد اندام کذا فی الصراح
 و در محل اللغات مذکور است اسپ و شتر که پیکو
 سوار کنند و آنرا خنثیت نیز خوانند -

فصل فی الفارسی

قاضی و ش - با و او فارسی یکی از خوانندگان
که بطاعت امیل گردیده کردی -

قلب پیش - یعنی شیر
قلقلاش - بالضم رستنی ست چون کدو و تر
که زیر زمین باشد و از آن نامخزش بچینه میخورد
هندی گویان نامند -

تکلیش - بالضم پیچیده و هیزد و یاوه -
قلم در کش - پای و در کن و محکم و خطا گیر -

فصل فی التری

قرعش - بالفتح و عای بدر که افش بند است
قرعشندیش - بفتح هر دو قاف برادر کلان
قرعش - برادر -
قرعوش - بالکسر نزدیک -
قیسش - خورشیاوند -

باب اصاب و

فصل فی العزبی

قرص - بالضم کلید و قرص آفتاب هم قرص است
قرصین - تخم طحله -
قص - سرکه که سفند و
موی سینه چیدن و موی بریدن نزدیک است
قصاص - بالضم سنگاه موی و بالکسر شستن
کسی را بدین موی که نامش ریخته باشد -
قصص - بفتحین قصه و سخن -
قصص - همان قصه مذکور و در تاج است
الققص - مروت کونجان هندی بخور -

قیص - پراهن و خلاف دل -
قنص - شکار -
قوارص - سختیها -

قیص - صینه و انهای مرغان -
قیص - دندان افتادن از بن -

باب القسا و

فصل فی العزبی

قصابش - گیرنده و ترک کننده روزی -
قبض - مال قبض کرده و غنیمت جمع کرده -
قرص - و امه هر چه پیش فرستاده آید از
نیکو و بدی و بریدن و گذشتن و شرف گفتن

باب القطا و

فصل فی العزبی

قبط - بالکسر اهل مصر -
قحط - تنگی سال -
قسط - بالضم گوشواره -
قراط - تخمین و بالکسر شعله آتش چراغ -
قسط - بالکسر نیم صاع و بهره و راستی و در
شرفا معین بخشش نیست و بالضم دارویت
هند آنرا نیکو بول نامند و فی التاج القسط بخور
جود الجود القسط بالضم عود هندی و عربی
بزرگ و نافع للکبد و البصر و الدود و غیره و نک
و بالتحریک میس فی الفتق و حق و قسط بقطر
بالفتح و قسطا بالضم جاب و عدل عن الحق و
فرقه لحر -

قطب - هرگز -
 قوطط - بضم کیم و فتح دوم موی جعد کذا فی شعر
 و فی التاج القلطط و سخت جعد موی و شعر
 و گویند که مذکر و مؤنث درین برابرست -
 قماط - بالکسر خرقة که بجه خرور و اوران حید
 و گاه به اورد بند و پای بند بزرگو سفند و در وقت شتر
 قیراط - نیم دانگ در قنیه سه نیم حبه جو -

باب الطنار
فصل فی العربی
 قرظ - برگ سلم که بران پوست پیرایه
 و در طب حقائق الاشیاء مسطوره است و گویند
 یعنی قرظ همین ام غیلان است -

باب العین
فصل فی العربی
 قاع - زمین بهوار و نرم -
 قاطع - برنده و قاطع طریق راهزن -
 قاطع - خج برکننده -
 قاصع - کوبنده -
 قانع - خرسند -
 قمرع - کوفتن -
 قطع - بریدن -
 قطاق - بالضم و التشدید راهزن -
 قلع - ازخج برکندن -
 قمع - کوفتن -
 قناع - بالکسر طبق هدیه و مقنعه زراعی و اشی

و طبق که در وی طعام شوند -
باب العین
فصل فی الفارسی
 قلب منع - یعنی منع قیمت و تخم منع یعنی
 طعامی است کذا فی شعر فارسی -
فصل فی الترکی
 قنغ - در -
 قنغ - بخت -
 قنغ - پیشوند و بزرگ -
 قذع - کتاره -
 قذلع - بضم کم و سوزم قتیله است از ترکان -
 قیلانغ - خنک نعل -

باب الف
فصل فی العربی
 قاف - یکی از حروف معجمه که به محیط دنیا
 از زبرجد و فی عجائب البلدان پانصد و شصت
 بالاولیست که در گرداب دارد چون آفتاب
 بران تابد شعاع سبزی بر آب پدید آید و منعکس شود
 و آسمان لاجوردی نماید و الان رنگ آسمان
 کبود نیست بلکه در غایت صفاست و در قنیه
 قاف زنی زند -

قحف - کاسه و از بهانه سر کذا فی التاج
 و در شعر فارسی است العحف استخوان پیر یاغ
 قزف - کوبیدن و سخت گفتن -
 قرقف - بفتح هر دو قاف می کذا فی التاج

و در شرفنامه است قرقف بفتح دو و تجالین و همها
کتاب ترسیان و آن سه اند -

قطائف - نام حلوائی است -

قطعت - خوشه خرباه و میوه پخته -

قطیعت - نام موضعی است -

فصل فی الفارسی

قالی بان - جامه خانه بان را گویند -

فصل فی الترکی

قفت - بالضم بر نیز -

باب القاف

فصل فی العربی

قفاق - مرد بنایت دراز و احمق و نجس -

بچکان بدان بازی کنند کذا فی استاج

و در شرفنامه معنی گوشت خشک نیز است -

قلق - بی آرامی و غلبان -

قیق - بکسر القاف رسمهای درست و در

ادوات کهنی نعره بلند است و در شرفنامه لغت

ترکی آورده است و فی الصحاح الیقین متواتر

اذا وعت الذیاب للسفاه و بالکسر لام حق الطائر

و بالجیل المویط الدنیا -

فصل فی الفارسی

قتق - بفتح قلم و کسر دوم ترشی سحر ازند

کذا فی شرفنامه و نیمتین همگان کذا

فی القتیبه -

فصل فی الترکی

قچاق - با و دوم و سوم فارسی نام سبزی

و نیز اصلی است ترکان را که ایشان اچاقان

و یک نفر قچاقی و نیز قچاق گویند و نیز قچاق

هم درین لغت است -

قدق - بالضم نر گره -

قراق - دیدبان -

قرنق - شیر و کنجشک -

قرسق - سده و بفتح کیم و سوم مشک گویند

و قلق - بر سنده -

قرنق - کثیر کر -

قشاق - بالکسر خا و گرم که برای درستان سازند

قراسق - کوش -

قرق - ادیان -

قیق - دوم -

قیق - نعره با و از بلند و همان مساق -

قیق - کوهی است محیط دنیا -

باب الکاف

فصل فی الفارسی

قاضی فلک - مشتری -

قبة فلک - عرش -

قتق کتک قتل کرک قتیق کتک

قتق کرک و قرق کرک و قق کتک کرک

کلم مرکب معنی آنست که همان می آید کذا فی

شرفنامه -

قراخوک - گوشت خاب -

قرصک - معصوم قرص شیرینی است که بهشت
بر سر لایمانند که افنی شرف است -

قرشجاک - کابوس -

قضا بای فلک - ای سیلهای فلک حواش
تخلیک - بفتح کیم و دوم و چهارم جنبی از خود
بنایت خوب چون بدست آمد و کتبی شمشیر

فصل فی الترکی

قو قاک - بالفتح شست بای -

قراک - آبدان -

باب الکاف الفارسی

فصل فی الفارسی

قراک - باکات اول نیز فارسی زرد
قلب مذک گندم را گویند و
قلب قلب رنگ مایه گندم که شکافتند

باب اللام

فصل فی العربی

قایل - نام پسر آدم علیه السلام که بابل است
و اول سیکه کافر شد از بنی آدم او بود و آدم علیه السلام
را اولاد و احفاد بسیار شدند و عمارت و دعوت
زمین اشغال نمودند و غیره مواضع کثرت مجامع آیت
مرعی داشتند و روایت است که عواجمت فوت
عالم شده به فوت یک پسر و یک دختر متولد شد
مگر شیت علیه السلام که تنها آمد و او را توأم نبود و سر علی
نور نبیا اعظم بعد از رسول پس با نوح و خضر
حلی از پیش می آمدند و وقت شریعت بود و با لک

اول بطنی که ایشان در وجود آدم قابل و توأم
اقلیم دوم بابل و خواهرش بود و او آدم را
چنان بود که اقلیم را به بابل و بعد و او را قابل
اقلیم پس با حال بود و نه چنان در میان قابل
و بابل منازعت پدیدار و کت این چگونه
باشد بعد از این را کشت و نه با هر فردا خدمت
در کتب تواریخ مرویت از ابن عباس هر گاه که
کشت قابل بابل آدم علیه السلام و در یک بود
که روی زمین متغیر شد و فرزادهای طعم متغیر و شوی
ترش شد و آب تلخ گردید و گفت آدم قد حدث
فی الارض حدث پس آمد و میزد چینه که قابل بابل
کشت پس آدم علیه السلام قطعه نعت بیت عربی
در مشیه او نوشت او را پس این است شعر قدیمت الهام
و من علیها فوج لا ارض من غیرهم و آخرش این است
و مالی الا جود منی تمنع و بابل قد تعتمه الفرج و فرج
بعد از المیس علیه السلام بجا بیت او را جواب گفته است
او را پس این است شعر قدیم غن الهام و با کینه با نفع
الفردوس غنای بک الشیخ و آخرش این است
فلولا جمه الجبار منی بکنک من جنان الخلد ک
پس جواب داد او را تو ارضی الله عما بد و بیت
تنج غایت شیطان امین و بعضی الله جل و ان فی
طوال لدر کتلتنا بعد از یکدیگر قد فوت و فرج
میگویند که آدم به فوت او تسلیم بود و بفوت او
جنج بسیار می نمود و جبریل جهت تسلیه خاطر خرن او
نازل شد و او را بشارت داد که حق تعالی غمخیز

بنو فرزند شایسته از زانی خواجه فرزند که سید اولاد
آدم صلوات بر او باشد بعد از انقضای مدت
پنج سال از قتل با بیل بقول جمهور شیش متولد
و بعد قتل با بیل صد سال دم علیه السلام زینت
و همیشه شایسته بود و گاهی خنده نکرد.

قائل - بضم سوم دارویی که از این می پزند
قال و قيل - مشد.

قال و قال - یعنی قوی و دلیلی.

قابل - سال نیده و نیز هر که صلاحیت دارد
گویند که قابل است یعنی شایسته است و کیفیت

قایل - گوینده و نام در یابی است که از اینجا
مروارید بسیار آنند که زانی الطینه و قیل یعنی این
نمانی مرد و زن و بالغ پیش و یکس که منتهی دوم
یعنی نزدیکی و طرف چنانچه گوئی از قبل مسلمان
چنین گفته.

قبول - بادی که از پس پشت آید چون رو
بقبله و بی قصد و بوفزیر رفتن.

قبیل - جماعت مردمان از که به مختلف که
از یکس زیاده باشد.

قتل - دشمن را کشتن و بالکسر دشمن که بکشد

قتال - بالکسر جنگ بالفتح و التشدید بسیار
قتیل - کشته.

قراضل - بفتح تین و ضم چارم نوعی از نوشیدی
با ضم طام مانند گل که می شود و بهندش لوبگ گویند
شکونه و خبی است که از قصار بلاد می آید.

قفل - معروف.

قل - بالضم شراب که زانی فرنگ علی بیگی
و معنی لغوی که است و نیز آواز زنجیر شراب
از طری و هر که این را بنی شراب گفته است
هم بدین مناسبت.

فصل فی الفارسی

قلب قبل لا یتقال

قافل - بضم بر دو تان مرد سبک نظریه

اسب سریع رفتار و نیز آواز طری که هنگام آمدن
در پیانه بخشن آید و معنی قل که باشد پس قل قل
ای گویند و در زبان گویند قافل تخم انگار و
شراب نیز آید.

قنبیل - بوزن زنبیل دارویی است که هر یکی
کبیده گویند.

قندیل - بالکسر معروف که برای روشنائی
در مساجد و جویان فروزان از شیش صاف است

و درون آن فتنه میوزند و با کشته نمیشود.

قسطال - بالکسر نام بادشاه روم که بکند او

پاسر کرد و باز نواخت و ولایت همه یونان با او بود

قیل - یعنی آن قوم که برای تخریب کعبه قیل
آورده بود و قیل گفتار و در شرفنامه یعنی بیابانی

قیقال - رگی است در دست که فصد کرده شود

فصل فی ترکی

قزل - بفتح کیم و کسر دوم شیر و نیز نام پادشاهی
که مدح طایفه غاریانی بود که از قزاقان گویند

قفل - بالضم غلام -

قفل - اسپ تون -

باب المیم
فصل فی الحرفی

قادم - پیش گوید پالان و از سفر باز آید
و قادم الانسان بر -

قاسم - قسمت کننده دام مردم -

قائم - بعضی قامت دوم معروف کذا فی التاج
و در شرح قاصد است قائم حصنی از پوست تنه های
نصیر که قیتی باشد بلوک و سلاطین از کسب
و در ذکا گویند قائم آس -

قائم - پاینده و استاده و میزان قائم ای
است و قائم الی غیره شمشیر و قائم العین
چشمش بر جای باشد و نبیند -

قدم - بختمین پیش پای یعنی از روی شتا
و غیر سابقه از غیر و شرف و شایستگی و سابقه
و پی و اثر قدم و بعضی بختمین و پیش رفتن
و بالکسر و برینه شدن و دیرینه و پیش رنده -
قدوم - بالفتح تیشه و از سفر باز آمدن -

قرطم - تخم معصفر -

قسم - بالکسر بکه بختمین سوگند -

قسام - بالفتح و التثنی آنکه مال بخش کند
و قسمت کننده -

قسیم - مشبه یعنی اخیر و مجرب و دور
تقینه است قسیم بفتح یکم و سکون هم خوردن و کشتن

قضام - چیزی از خوردنی -

قضم - بالفتح و سکون ضا و مجز خوردن سگ
طرف و دندان و دندان پیش چرسه خوردن و
بختمین شکسته شدن و بفتح یکم و کسر دوم شجر کندن
دست شکسته -

قضم - بالفتح و شکسته که ستورای زهره

و پوست او کاغذ سپید و قیل جسم -

قفل - غامه تراشیده و شیر که بدان قفل کنند
و تاج سکت کار و دیر چنگه بدان قسمت کردند
در جاهلیت و یعنی بریده شیر استعمال میکنند
بدین که مناسبت خامه بریده است -

قلم - دریا و چاه بسیار آب و نیز قفل و دیا
تلفیظ القلم میگویند بدین که هر که بدان سوار شود
در در و در و مشقه من القلمه و هو الابل
و قلم بوزن قفل آفتابه و باشت
قلم - دریا و کار و بزرگ و سرداب -

قوم - گروه مردمان -

قوام - بالکسر قوا و شادان -

قوا - پایها -

قیام - جان قوام -

قیوم - پاینده -

فصل فی الفارسی

قرم - بوزن و معنی قلم -

قلب - معنی که معنی آتش پرست
کذا فی القنیه -

قلب کم - یعنی می -
قند خاتم - یعنی قند خشک -

باب النون فصل فی العزنی

قاب قوسین - ای اندازه دو کمان
و این عبارت است از سخت ترین فی شرف
و جامع است که عبادت عرب است چون کس
عقد محبت بندد هر دو کمان گمان خود با هم
کنند و در صراح است که اصل این قافی
قرین است -

قارن - یکسر از جمله مرد با تیر و شمشیر و آنکه
جمع و عمره و لبیک کند و فتح نام سپهر کاوه و آنکه
و نیز نام مردی از آن که خیر و بن بسیار است -
قاروان - نام مردی کا فزادنی است
که بیل گنج خانه داشت و با آن گنج بهم زمین
رفت و تا چند زیره و میگویند که از خفیل بود
بعدی که از کوه به پنداد و این امت الهی است -

قرن - بالفتح شایع و گیسو و کوه و گردن
و گردن آفتاب که اول پدید آید و پاره جو
و القرن اعلی الجبل و عطاء اللودج و اودی القلا
و من القدم سید عم و من الکلا خیره و آذر و اوت
الذی لم یطار و المطلق من الجرجی و الذی من المظ
و لکده الرجل و هو علی قرنی علی شی و علی القرن
دار بون سنته او عشره او عشرون او ثلاثون
او عسرون او ستون او سبعون او ثمانون یا نه

او نه و عشرون و الوقت من الزمان و الجبل المقبول
من بحار الشجره و الحفلة المقنونه من العنن و
اسفل الرجل و حلة من غرق و اهل زمان واحد
و امه بعداته و المیل علی ثم البشره و اکان
من جبارة و میل واحد من الکحل و اسم للواو و لکسر
و مردمان و دو گاری و شایع گویند و مانند و من
و بنجاه سال و هشتاد سال و گویند سی سال
نصبتین نام محلی از زمین و با لکسر متسا و عرب -
قران - الکسرین که بدان دو نور و دو شتر
بسم بندند و شتر که با شتر دیگرش قرین کرده باشند
و در مطلق منجمان پیوستن و دو تار پیوستی گویند
صاحب قران بوده و قران بالغنم و المده بشتر
کلام ربانی که بر بنی مانا نازل شده است -
قریان - بالغنم مخصوصان و نزدیکان بابشاه
و بالغنم معروف یعنی رختین خون یکی برای سلامتی
و دیگری و در قنیه است قریان بالغنم گمان آن
خدا نیز آید -

قرطبان - بالفتح قلنتان -
قره العین - مردم دیده و گردن آن که ازانی
و در کج است ناکه که پیش او تمت غنائم میکنند
و میخیزند از امر و بان قرة العین گویند و لفظ
نیز منکلی چشم و روشنائی دیده را گویند چنانچه در ترجمه
حدیث قره عینی فی الصلوة میگویند و معنی میگویند
از آن قره عینی بی بی فاطمه رضی الله عنها مراد است
ازین می آید که قره عینین فرزند را گویند اما این معنی

مجازیت -

قرن - یا و حصا و بیه قرنیان را میزنند
ابوبکر و طلحه -

قططن - با غنم -

قطران - انچه که کس سوم جامه سیاه

و در میان کدافی القتی و در تاج است آنچه در
شتران که کین بالند و قد تحقق با بیان که آن گنبد

بالکس و تیل بالفتح نام شاعر است و در شرف
مذکور است قطران مدینه بود عظیم در مغرب بجا

شید بن آدم علیها السلام و با نجات
بت پرست بود و یوسفی و شمس از زجر بد

سلیمان علیه السلام و یوسفی را فرستاد که نام وی
قططس بود تا آن طلع را بر کند و بر دوش گرفته

پیش حضرت سلیمان آورد -

قصدان - بختین غریطه عطار -

قهمان - عدد بسیار و دریا و مته و کاز و کاز
و کند و پیش ریزه و خرد -

قیروان - کاروان کدافی التاج و در شرف
است نام شهر است و در مغرب و هم مشرق را گویند

و هم مغرب را -

قیطون - نام مردی کدافی القتی و در تاج
گنجینه است -

قوا آن - پادشاه چین را گویند و قوا نیز خوانند
و از امیر شهاب الدین حکیم کرمانی سماع است که یکی

از فرزندان چنگیز خان کدافی شرفنامه -

قالبون - بزمن داشت
قاضی صاحب طبکیان قاضی کردون -

قیافیه سنجان - شعرا -

قوان - جان قوا آن -

قانون - اصل به هم نام کتابی و علم طب
از معنات یعنی سینا و نیز نوعی از ضرب

که بنام دایان دارند که شمس است این لغت از
در عربی مستعمل است اما عربی نیست -

قانون نجم آسمان - ریح -

قبایمک شکون - کنایه از بی طاقت شدن

قبه زریں - آفتاب -

قبله زروشتیان - یعنی قبله و قها آن است که

کنایه از قبله زروشتیان است -

قدرخان - نام پادشاه سمرقند و چین -

قدسیان - و جانان -

قد الف جویم کردون - کنایه از راقبه -

قدم از جان آوون کنایه از ترک بار داشتن
قدم افشردن - کنایه از اثبات قدم بودن -

قدم بر سر کار خود نهادن - کنایه از عصب
مقصود و مراد خود گذاشتن باشد -

قدغن - کنایه از تنبیه ساختن و انداختن
قراخان - نام پادشاه چنگ که معاصر کینه
بود و نیز نام مبارزی اتقان افراسیاب -

فصل فی الفارسی

قوا آن - پادشاه چین را گویند و قوا نیز خوانند
و از امیر شهاب الدین حکیم کرمانی سماع است که یکی

قوابه زرين - آفتاب -
 قرب و دوسر کمان - قرب دو گوشه کمان
 قرب قباب قوسين - بمشله -
 قرص زرين - آفتاب -
 قرص سيمين - ماه -
 قزوین - نام شهر است قدیم -
 قضا آسمان - شرک زهر که بواسطه شرک بجا
 از آسمان اول گزشتن نتواند -
 قلات گازران - بالفتح باکات فایست
 نام موصی است در شیراز و روضه بندگی شیخ
 سعدی انجاست و بندگی شیخ دو بار هست
 گوشواره زردوران انداخته بودند چون
 حاجت می باشد ماهیان شیخ را نذر میکنند
 چون حاجت بری آید طعامهای نذر نمایند
 آن حوض را بخوراند و آذکار کاغذی گویند
 قلمب مجن - یعنی تخم -
 قلمبان - دیوش یعنی آنکه اجرت زنان
 و دختران و خواهران بخور دهند بچهارا گویند -
 قلمچین - آنکه محاصره کرده شود و دوقینه
 است آنکه محصور کند حصار را -
 قلم زان - یعنی نویسنده -
 قلم گردون - تراشیدن و بریدن -
 قلمد البان - شیرین و نهان -
 قوریون کشنیر -
 قوسین - مرضی است که آنرا بفارسی کهنکو

و بتازی عرق النساء خوانند -
 قیرمان - کارفرما -
 قستان - بضم کیم و کسر دو نام ولایت است
 فصل فی القری
 قازغان قزغان - دیک سیمین -
 قیلین - بالفتح گفتار -
 قزل سلطان شیرین نام پادشاهی مروج خلیفایانی بود
 قلمن - بالفتح جون -
 قلون - نام ترکی که رستم او را کشته و بگام برد
 قباد چون پیش گرفته بود
 قمن - کوزخه -

باب الواو

فصل فی العزنی

قبو - فرازم آوردن -
 قمتو - خدمت کردن -
 قیرو - فتح چوبین -
 قسو - ناسره شدن دم -
 قشو - پست باز کردن از چیزی -
 قصو - بضم کیم و تشدید سوم دور شدن -
 قطو - شامان رفتن -
 قفو - در پی رفتن -

فصل فی الفاری

قرا سو - نام رودی که پنج کرهی خوانده می رود
 فصل فی القری
 قولانعو - بضم کیم نوعی از بیماری است که در ب

پیدا یو کذا فی الصراح

قید و - پادشاه غلان

قیوم - فزوده و القدا علم

باب فصل فی العزنی

قوه - طاقت

قابله - پاناج

قارور - شیشه

قاعده - پایگاه و بنیاد و دست و پوزن شسته

کذا فی التاج و شرفنامه یعنی قاضی نیز آید

قافله - کاروان آینده

قافیه - قفا و قافیه شعری و سمیت قفا و الیهما

تقنوا اساس الکلام و العربی سیمی لمیت التاج

قافیه و ربای سیمی تقصیده اخری اسی هر حرفی که

تکرار می آید در آخر مصراع و یا آخر بیت و در کتاب

بالای ردیف نیز قافیه می آید و اگر ردیف غیر

قافیه آید میباید باشد

قنامه - بالای مردم استاده و نیز تکبیر که بزرگان

برای فریضه

قائم - یکی از جای پای ستور

قبض الخارجه - شکل چهارم علم برل

قبض المداخله - شکل سیمین آن

قبه - خیرگاه

قبضه - چندان که در کف نماند

قبله - با کسر که شبیه است لان الناس

یقبلون الیه ما فی معمله تم وجهت و بالضم یوسه

قبیسه - بضم کیم و فتح دوم و لوا سی نساس

قبیلله - جامعیتی از یک پدر

قناده - بالفتح در فنی خاندان و نام مرد

و در قنیه است خا و غیلان

قحبه - زن بدکاره بخت اهل برین اقبال مرآت

اسی فاجریه کذا فی التاج و در قنیه است قحبه و پی

قدره - توانائی و جبل ذو قمره ای بسیار قمره

قمره - بالضم و التشدید روشنائی چشم کذا فی

شرفنامه و در تاج است القوه کل شیء قوت عینک

و نیز در تاج است و لغته القدره تصغیر القوه و به

نامه توخذ من الحسم قبل قسمته النعام فانه یجوز

و یاکلها الناس اقبال کما توه العین

قراچه - خوششان و نوشا و ندره و فی الاصل

مصداق القراچه مع و قد کذا فی التاج و در شرفنامه

بمعنی معروف و مشهور قوم است و نیز قراچه آوند

شراب را گویند

قراضه - یزده نمره و تاج است القراضه

آرایش باره و زری از آن زرگر

قمره - بالضم و شی و نیز یکی

قرطه - بالضم معرب کمره

قرحه - زنده او را باشد و در قنیه است قرحه

چوب قال از شیخ محمد خضری ملایست مشبهه

از آن استخوان میشود مانند زرد و در آن قهقهه کشند

هر تم که بیرون دید بر قوه طالع و الکمال مل میکنند

و از آن چوب احمی باشد و در غرب است به رجه
بطریق گویند از آنکه جماعتی که نشسته باشند
چند کسان از ایشان شت بندند و ایشان خود
هر چه یکبارگی بکشایند کسی یک کشاید کسی
کسی چاکر کسی پنج هر پنج آن رجه اجمع کنند
و بر مردمان خانه مجلس بشمارند و هر که عدد
منتی شود قرعه بنام او شود این نیز از میان
محدضی سلع است -

قرعه - پوست چیزی و پوستی که در دار و
کنند کذافی التاج و در قینه است و سختی که طعم
او همچو قنصل باشد یعنی گویند پوست و سختی که
بدان چسبند ماند -

قریه - ویه و خانه زنبوران -

قریحه - طبیعت آبکی که انچه بدر آورده باشد

قرینه - راه نای وزن منکوحه و معنی عکالت

نیز مستعمل است -

قساوه - سختی دل -

قسمه - بهره -

قصه - بالکسر التثنی دام و حال و سختی که در

دل آدمی بود و میخواهد اظهار آن و در استعمال

حکایت و از آن گویند -

قصیده - شعر که از جهت کسی گفته باشند

کذافی التاج و در مطلق فضلا شعری مطول را

گویند و با بیت یک بیت را شعر نامند چون آن

زیادت باشد قصیده خوانند -

قصیده - خبر و حکم کذافی التاج و در مطلق
معنی حادثه آید -

قضاعه - سگ آبی یعنی قنقه کذافی زغالکوبیا

قطره - معروف یعنی سرشک بران و مانند آن

بندش بپند نامند -

قطعه - پاره از چیزی و نیز در و بیت بسن یا بت

که در آن مطلع نباشد همچو غزل سر بریده نماید -

قطیغه - کلیم شب پوش کذافی شتر فنامه و در

زغالکوبیا و ایدیم لعنل و آن پوستینی است که زمین

سازند اما اینجا قطیغه از شتر و بلاد است می آید

قرغری و فرنگی نیک باشد قطیغه یک ویریشا

نیز گهای ریشم که در آن می باشد بدان و سطح

بنایت نرم میشود و آن برر گهای چسبند می باشد

و بهوار -

قعه - نشستن و مرکب بمعنی اخیر و بعضی

لنجه بالضم است و در تاج است القعه بسیار مینند

قعه - کالادان کذافی القینه و در تاج است

سبک کرده بر شال کدو -

قفاخیره - بر وزن سر سیمه روی که بناوش

و نه می اندازند این معنی اریسان ابن قاضی نظیر الدین

کنند بی نقل بگیرند کذافی القینه و در فرنگی بگی

با باره بوزند کورست بمعنی خوب روی و در فرنگی خرقه

برین معنی قفاهیر بوزن تابشیر با باره بوز و بغیر بار

اخیره است اما در نصاب بعضی گویند که میره بوزان

بخارا بمعنی قفاست مجموع یک لغت نیست و بعضی

قوه - نیروی -

قواره - آنچه بر کاوند و جیب کذا فی شرفنامه
و در تاج ست القواره البطح پرگاه و خزینه زین
معلوم میشود که آنچه می برند از جیب آن قواره مانند

و در تاج است بالضم والتشدید معرب است اما در
شرفنامه اعراب اینج بیان نکرده است لیکن غلغالی
محقق اشتغال نکرده باین که گفته هم سرسوده قواره
را از هر کس با حرمی و در موارد القوا و معنی اینچنین

گفته یعنی ده ناخن خود را در کمال نحو شنواری
مانند زهره ساز و ازینجی دیگر معلوم میشود که قواره

انگشتان را گویند چنانچه گفت سه ماه شب چهارده
بر سر لال شین بر شگش قرار با در حرکات زیر بزم

ازین ماه شب چهارده و نیزه نموده است و از
ده هلال جلاجل که در آن می اندازند آن مراد است

آن جلاجل دیده نمیشود و مانند هلال بیناید چنانچه
در ویشان درون وصل میکنند و ازین قواره را

انگشتان مراد دارند کذا سمع من الخراسانی و در
تقنیه مذکور است قواره پاره قواره قواره است

پاره پاره -

قوصره - بالفتح مثل تنگی از برگ خرما سازند و
خرما بر کرده بدینا بومی برند کذا فی شرفنامه

و در تاج ست القوصره جامی خرما از فی و کاک -
قوه - بالفتح شراب -

قوصمه - خنده یا واز باند -

قیس صاعده - نام یکی از مردمان عرب -

گویند که مجموع یک نشت است بمعنی روی یا بدین
وزن لفظ عربی نیامده است مگر آنکه بگویند

عجمی است لیکن در عربی مستقل شده است -
قفازه - دست موزده -

قلعه - بالضم والتشدید سر کوه و سر مردم و
برترین چیزی و بسوی بزرگان و در فرهنگ غفر قوس

قله است را گویند اما اعراب اینج بیان نکرده -
قلانه - بالضم والتشدید و تقنیف کینه که

بندوسی برده نام است -

قلاده معروف یعنی آنچه در گردن بندند -
قلعه - بالفتح معروف یعنی حصاریکه بالای کوه

قلعه - بفتح هر دو قاف آوازی که به گام
پنجتن از دیگر قلیه پنج و اشال آن یکدو نیمها

آواز صراحی شراب کذا فی شرفنامه و در تاج
القلعه بانگ قفل و کلید -

قلیه - معروف بمعنی شخار نیزه آید اما در تاج
معنی شخار قلی نیز آمده است و در تقنیه است بمعنی

گویند که کنایت از مسکرات است -

قمره - یعنی قمار -

قمره - زیر سر مردم -

قناعه - معروف بمعنی رضی شدن بهر چه -
قنه - بالضم سر کوه -

قنیه - بالکسر سرمایه و قنیه بوزن و قنیه آن
شراب کذا فی شرفنامه و در نواید بمعنی صراحی

و جام است و در صراح قنیه بالکسر و التشدید شیشه -

قیس - بالفتح کبر مکعبه باشد یا غیر معنی

فصل فی الفارسی

قاه قاه - همان قهقهه -

قافیه - بار و خفتی است که از آن ناخوش میشود آنرا سایه پرور نیز میگویند به پیش الایچی گویند کذا فی شعر خنامه کذا فی فرهنگ خرقه و در قسبه نیکو است تا قله پیزی است که به تخم سپندان ماند و تخم در غلاف باشد و غلاف آن سه خانه دارد و آنچه در غلاف باشد آنرا الایچی نامند و بی غلاف را ایل و ایل گویند -

قافونچه - نام کتابی در علم طب نیز نوعی از فرما قباچه - قبای خرد و کوتاه مصغر قبا -

قبا - همان قبا زیادت با -

قبچه - بیشتر از زبان قبه را گویند -

قبه گردیده - باغات فارسی آسان -

قد الف چو میم کرده - سای قدرت کوزه و تخم ساخته در مراقبه و مجاهده -

قراوه - کجاوه -

قسط طینه - بهنیم یکم فتح دوم شهرست از دارالملک روم -

قضا میره - بوزن سر سیمه روی کتباریش وجه خوانند و این معنی میان ابن از فاست نصیر الدین گنبدی نقل کند کذا فی القنیه در فرهنگ علی یکی با بار هوزند کورست بمعنی خور و در فرهنگ خرقه قواس قضا میره بوزن تباشیر

با بار هوز و بغیر بار اخیره بمعنی روی خوب شسته

قلب کلاه - یعنی لاک

قنیه - دایره ثبات او را آنها خوانند در غلاف

چون دست مدور شده بر و رسد سرخ کرد و کذا

فی القنیه -

قوت خج یکشنبه - خراب -

قو قه - تنگ گاه -

قمنده - خزنده -

قیمه - نوشابه را گویند کذا فی عجائب البلدان

و در زبان گویا میندرج است که زنی بود پادشاهی

آمره ملک بروج و اندلس و شت و در شاهنامه

است که زنی بود پادشاهی و روم و بعضی فداقه

بها خوانده اند چنانچه گذشت -

فصل فی التترکی

قبحه - کجا -

قرعه - زانغ -

قره - اسپ سیاه -

قشقه - اسپ روی سپید -

قوله - اسپ بزرگ مغوف -

قسمه - هم -

قولر - یکبار -

قنده - کجا -

قومه - سر قه قرمات -

قیده - کجا قین اندجده -

قیسنا - حشور -

باب الیاس

فصل فی العربی

قاری - خواننده و ستاره و سیاهی آبی
قاضی - معریت یعنی حکم کننده و نیز ادا کننده
قانی - معروف -
قبطی - معروف -

قطانی - بالضم طریقه سبزه میان وین
می پزند و روایات تمیز با بوی گرم و با حلو
با میوه پخته که گدائی شرفانه -
قلی - بالکسر سحر که بندش سحر نامست
در قتیله کبرترین است -
قلعی - از نیزه -

قماری - جمع قمری و منسوب بسوی قمار
قمری - بالضم خانه گدائی التاج اما قمری
دیگر است و خانه دیگر قمری سخت سپید شود
و دو نوع میباشد یکی کافری دوم طوطی آفانه
خاسته بکرت طوق دارد و آواز کوی یکی تو بگو
و همیشه که نام او خود بگوید و آواز قمری هنگام
نشاندن کوی با خفوت بگوید -

فصل فی الفارسی

قای قلی - رستنی باشد مانند پشنان -
قایم نهامی - سپیدی نامی در روشن نمای
قبایحی - جان قباچه که قبا که چاک باشد
قبله شنی - پنج کرم و نم و نم فارسی ملکوت
که در جلاب اندازند -

قنبه سبز زبرجدی - آسان

قرط فشمی یعنی پل ازین خبر خود ام کم افی المولد
قصبه شامی - قباچه خاک دار -
قرصه زر مغزی - ماه -

قرقونی - بالضم جابه است که در عراق عرب
باندش گدائی شرفانه -
قرمزی - جابه است سرخ فرنگی که بکم رنگ کنند
قصبه مصری سوغی از جامه پاک و صبر بافتند
و نیز در مصلحات یعنی شمع آید -

قصر وازره درمی - یعنی فلک که ششست
قصر و می - نام نوای است
قلب دی - یعنی پدای است -

قلب می - یعنی کم که معنی آن دی است
قلی - بضم که و کسر و هم دوک -
قواوکی - مکرکون یعنی کلسای
قواوی - بالکسر حواجه و توای گنج - نام
شاعر مشهور است -

فصل فی التترکی

قاری و قمری - بالفتح و بهی شکم گدا
نیزه القنبه -
قشقی - پاشخ فرو داد -
قوی - گرس -
قجاری باشی - نام شهر -
قمرچی - بالضم یا جم فارسی طالع دار -
قرطی - ماه خوار -

قمری - و تیر تبر شیر خوار -
قمر قمری - که نه نفس همایه -
قمری - که -

قمری - برادر شیر خوار -
قمری - که سپند -
قمری - که دام -

کتاب الکاف التامی

الکاف لمصلح الامور - یعنی باصلاح آورنده کارها
و یکی از حروف تنجی که بحساب ابجد بیست باشد و کاف
ساکن برای تصغیر آید چنانچه مرکب فیبرگ -

باب الالف

فصل فی العزنی

کتمان اللمار - بالفتح والتشدید بباء خوک
همندش سوال نامند -

کرا - جرت -

کسا - کلیم -

کشوما - بالفتح کلماتی است که پنج ذر در دست
خار دارد و امثال آن که کوتاه ساختن باشد تعلق کند
کعب الغفر - یعنی ست در کعب الغفرال -

کلا - حرفی است برای رد و نهمین شین را
لین الامر که از عمت و روع و تنبیه علی الخطا
و غیره یعنی خطا بود -

فصل فی الفارسی

کار کیا - با کاف دوم فارسی کار کرد
کالا - مستعار خانه -

کانا - ابله و نادان و چوب بن خوشه خراب
و گویند کانا پارچه از خوشه خراب و انگور است که از
فی الا دولت -

کاسه سرگون نیا آسمان -

کاسه میا صفت -

کاه ربا - یعنی ست ازان درخت و چون
بسته میشود آنرا سید الکبارت خوانند
آتش در و زود در گیر و دو خاشاک را بخود جذب
کند و هر که کاه ربارا با خود دارد و ازیر تان کین
بود بطبع گرم است چون آنرا بکشد از دیا نشد
و در غن شود گویند در در غن روس شمشه است
که نمی جوشد و باد بر وی آید و بسته میشود
کذافی شرف نام و در ادوات میگویند یکی است در
کیا یا - بلکه با ورم فارسی خواهد بود یعنی
مقدم و کذافی شرف نام -

کعبه را با الفتح که کثیر که تباریش لبام گویند
و همندش که نامند -

کعبه - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - کدام جای و هر کدام مقام و فردوسی
شاهنامه در اکثر مقام و جای بجا یعنی چه تمام
کرده است و در قدیم است کجا فخر هر کجا است
که خدا را خداوند خوانند -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

کجا - بضم کیم و مع دوم نوع تانی است که
از شکر و گنجد پزند و قیل جلوه ای است که تباریش
نام طوطی خوانند و در لسان الشعرا کعبا با کاف بضم
و یا بسکور یعنی طوطی است -

اگر در نما - قایم کردو -

گمیرا - بالضره چیزی که در دنیا انداخته باشند

گمرا - بالفتح و التثنية مجام و اگر مع التثنية

مختصر هر که باشد و معنی کدام کس ابطریق تفهیم

کرار - چوب زیرین و در کذا فی شرفنامه و در

ادوات کرار و بعد رار و دوم دال است و در

زنا گویا بدین معنی که ادوات و اندامها بصورت

گمرا - بالفتح بایه فارسی و قبل عرفی گیاره است

که از ابله و زکویند

گمرا - نام بیانی است که امیر المومنین

انجام شهادت نمود

گمرا و نام گمرا که در کت بکتاب انی لسان اشعر

و با کاف فارسی نیز است و گمرا با بوزن مرد

منع یا چیزی را که بر آتش بپایان کنند و بکار نهند

و بلفتی کاف فارسی و در ادوات بهر معنی بکار

فارسی است اما معنی اخیر با کاف فارسی که سوت

و در زنا گویا و معنی بکسر قاف دال گویند

گمرا و قبا - اسی چاک کردو -

گمرا - بالفتح رشتنی است که از چقند بزرگ گو

گمرا - نوع از ساز و در و در گران

گمرا - با بکسر نو شیر و ان همه پاشا بان

خمارس را گمرا گویند

گمرا - واروی است بهندی که فیلا نامند

گمرا - امر از کشودن و کشاندن

گمرا - بالفتح با سوسه موقوف کاش ملیم گویند

گمرا - افشرون گویا و معنی که یکی بر

گمرا - معنی بر پیشانی که معنی موسی علیه السلام

که چون هر دو دست از قبل یکپاشیدی نور سے

پیدا شد سے که آسمان گرفتگی

گمرا - بفتح تین و کلا و بالفتح غول که انی

کله خضر - آسمان

کله شوربا - سرگوشند

کلیسیا - بالکسر با سوم فارسی جای پیش

گران و تر سایان

کلیسیا - بشکه کذا فی القنیة منقول از صراح

که در ان اکثر بغیر بار دوم نوشته است

گمرا - بالضم راوندی جای تیز و اشتی

کذا فی شرفنامه و در ادوات است که در

ای استین زنده و در لسان اشعار است که

بان اسه جای تری بدانکه از شرفنامه معلوم

راوند جالستری را گویند و از ادوات معلوم میشود

که در ان استین زنده را گویند

گمرا - بالکسر جابه است که نقش و ساد

بود و سبک رنگ و در لسان اشعار کجا بوزن

اسعد ان نقش بود و جزو یک رنگ

گمرا - بالفتح جای که سپندان و طاق و

دیوار و قیل زمار

گمرا - بالضم مرز معنی زمین کذا فی زنا گویا

گمرا - خضر - آسمان

گمرا - بالضم و نام و حکیم و منجم

گندنا - بالفتح سبز است کیمیا باز در
کیمیا و قیل باکان فارسی و کسر ال غیر آمده
کنکره کبریا - نهایت مرتبه جبروت و جیش
العروج زیرا چه نهایت ارتفاع دیوار بنگره
گوارا - بالضم جوب نیر در کذا فی زفا گویا و
در شرفنامه بدین معنی باد و رست چنانچه گذشت
کوت پاه - محو کوشش -

کوشا - باد و فارسی کوشنده -
کونیا - افزایست در و گردان را کذا
فی زفا گویا و در شرفنامه بدین معنی گویند که است
کمر باب - جان کاهربای مرقوم -
کهاره فنادینا -

کیمیا - نام مبارک زایرانی -
کیا - بالکسر کیلوان کذا فی شرفنامه در لغت
شامنامه مذکور است بمعنی درمقان را گویند و
در زفا گویا مذکور است نوعی از ملکهای رومی
در ادوات بکات فارسی مذکور است از لغت
و گویا معلوم میشود که نحوه و مقدم را گویند -
کیانما - بالفتح طبايع اربعه کذا فی الادوات -
کیا - بالفتح بر این شیرازیان فقره را گویند
که کذا فی زفا گویا اما در ادوات بکات فارسیست
یکیمیا - معروف و مکروه و حله -

باب الباء
فصل فی العزنی
کاتب - ویر و نویسنده و صاحب قلم

و نام مقامی و قیل نام کوی کذا فی التلج اما
در قنیه بمعنی کایب یا غشی است و الله اعلم
کعاب - تارستان -
کباب - بناه و رنگ بر هم نشسته و خاک
و رنگ و نفم -

کباب - افکار کعبه یعنی لک شده کذا
فی التلج و در فارسی باره گوشت بریده را گویند
کتاب - بالکسر نوشته کتب یعنی کتب
کتاب - بالضم و التثنید نویسنده گان -
کذب - دروغ چون بمقابل صدق واقع
بکسر کیم و سکون دوم خوانند و الا بفتح کات و
کسر ذال -

کذاب - بالفتح و التثنید دروغ گوی -
کرب - اندوه -
کسب - بالفتح انصافتن و عیب کردن
بالضم گنجباره -

کعب - شتالنگ سر بنیز میان این
بندها آن بند و معنی شرف نیز آید -
کعاب - تارستان کذا فی التلج و در شرفنامه
کعاب مشد و معنی شوم قدم است -
کفت و کعب - بفتح اکاف و انکار نام
ستاره اهیت -

کلب - سگ و بالتحریک سگ دیوانه
کذا فی التلج و در قنیه است کلب یعنی کتب
و معنی است مانند جنون که مردم را پیدا شود

از گزیدن سگ مجنون که زانی مجمع البحرین و
این سگ که بطریق مجنون میگردد از خوردن
گوشت آدمی شود که زانی خواشی الفیاضیه و
گویند او را دوائی نیست مگر آنکه قطره خون از
انگشت چپ از پای مروی شریعت بستاند
و بر غمخانی نشاند و او را بخورد و دهند باقون
بتر شود و در شرفنامه معنی مقدار مرغان است

و بدین معنی باب فارسی نیز است
کتاب - بالفتح و التثنی صاحب سگ
و دینچه معنی خواره و آهمن است که برشته
مویزه را پس باشد که تنیگاه سوره نیز نبوت
را تهنه و بالضم و التثنی نام شوی است و در
صرح ست نام ہے

گوکب - ساره و نقطه پدید که در سیاحت
و گردوی سواران و جماع مردان و لشکر
مسار و گوکب تش معظمه گوکب جمع آن -

فصل فی الفارسی

کاراب - یعنی شراب با فراط خوردن -
کارچوب - بار بار موقوف و بیم فارست
آن چوبها و آلتها که بر آن بسته قرار کرده باشد
تجارتی شیش بکسریم گویند -

کامیاب - بیم موقوف آنکه حاجتش
برآورده باشد و او را نایمن کام -
کب - بالفتح اندرون رخ -
کیموثر و آب - ای پایاب -

کملی شب - ای تایی کی شب -

کرم شتاب - کرم شتاب آن کرم
که در شب مانند کشت سوزان روشن می نماید
اکثر در صحرا و بیابانهای باشد و جگه جگه
کره آب - بالضم موج آب خفیف موج آب

که زانی الفتنه اقول اگر آب بشوید و در این مثنی
باشد و راجه که بجه غریب و سوز را بگوید موج آب
گوئی بجا درست و اگر کرد بالضم و التثنی بود
آن هنگام فلک آب مراد بود و چنانچه از کرم شتاب

فلک آتش ز راجه که در غور دریا گویند و بدین
گوی را میگنند و کرده چهارست یکی که کرم شتاب
دوم کرده با سوم کرده آب چهارم کرده آتش -
کرم شتاب - همان کرمی که در کرم

کرم شتاب - بالفتح از آرد و جرم است کنند و
کعبه جاب و آب ای حق تعالی که زانی از اصطلاح
مخون آب - بالضم است و عروق که زانی از اصطلاح
کرم آفتاب - کرم و تجویفات آن که زانی

الاصطلاح -
کرم کرم آفتاب - بالفتح هر دو متجانس و از کرم
کرم شتاب - بالفتح و التثنی گویا است که از زمین
آن رسن سازند و از آتش نیز گویند و سیس

نگ - اگر بند -
کرم کرم - بالضم و التثنی موقوف تشویش و تفریح
کرم کرم و کرم شتاب - ای خواب کرم
کرم و تفریح که زانی اصطلاح -

گوهر آب - باکان فارسی معنی آب -
که کوپ - باواو فارسی یعنی آب ستور -

باب الیاء الفارسی

فصل فی الفارسی

کپ - جان کپ مذکور -

گشتاسب - نام پهلوانی اودان فردین
و منوچهر نام پسر گوهر در مکران لها سپاد شاه
ایران زمین که بعد پد رسه سال پادشاهی کرد
و نیز نام مبارده قریب پنجمه و بن سیاوش -

گشتاسب - با لغت نام پادشاه ایران بن
پسرش اسفندیار و زمین تن بود و پدرا و له سپاد
نام دشت صد و شصت سال ملک ابرو داد
در دین در قشت حکیم در آمد و چون زر قشت را
که در دین معنی دعوی نبوت کرد و در شهر بسای
نشست چا ماسپ حکم را که وزیر او بود بجا
زر قشت نصب کرد و او دین آتش پرستی را
آب و او در لسان اشعر با ایزد نازی است که
فی شرفنامه اما در نسخه لسان اشعر که نزد بنده
دران بابر فارسی مذکور است -

کلب - بنفستین متعارف با ایزد نازی نیر آمد
کتب - بنفستین جان کتب گوهر که کذا فی الاثر
گوهر اسپ - نام مردی که کذا فی زفا گویا -
گوهر شاسپ - باواو فارسی معنی سپید
و ختام و در باب کذا فی زفا گوهر و در اوقات
باکان فارسی است و در لسان اشعر بدین

که شتاب بزیارت تابنده شین آو و در شتاب علم با
که شتاب باواو فارسی اختتام و در شرفنامه است
و بلنتی کپ کلک کتب که کذا فی است
کذا فی لسان اشعر اتم لفظها اقول بن غلط است
و در لسان اشعر گفته است و بلنتی کتب کپ و
کلب بالا که بنده ایچم بنوعی بابر فارسی است
که یلدر اسپ بافتح که اسپ شاه که در غرض
برگزین پادشاهان بود لفظی بر و زیاده کرده
سئل که یلدا و یکا و تن کجمنه و -

باب التاء

فصل فی العربی

کبریت - با لکسر گوهر و در زخائن کبریت
الکبریت -

کعبیت - بنفتم کیم فتح دوم بزرگواران
کعبیت - بوزن کعبیت و بوزن ورت شعر
مشهور هم کید چینی که بسیار اند و پی که قش و
و نبال بسیار و در و نیز نام شاعری -

فصل فی الفارسی

کار تو به کار و کار هست ای کار تو به
تقلست کذا فی القینه -

کاسه پشت - جانوریت آبی که از امانه
گویند و فلک بنر -

کاسه است - با بین موقوف اگر که نقیض است
کاشیت - با شین موقوف ماضی کاشن
و روی بر گردانیدن -

کماقت - ماضی کماقتن است و در قنیه است
 کماقت باکات فارسی شکافت -
 کبوه و طشت - آسان -
 کیت - بالفتح گیس شد -
 کیست - بفتح تین باین معنی بپوشید
 و خیز ترخ یعنی غفل و اادات بیگانه
 اندازن کا پهل گویند -
 کمت - بالفتح کماج و تحت و در نو رنگنا -
 فخره اس است کت تحت هندوان باشد -
 میان یافته گوئی نفرس کمت است کذا فی فان گوید
 کمال شرفیت یعنی حضرت رسالت
 گرفت - بکسر تین آنکه مورد از آرایش
 نجاست پاک ندارد -
 گفت - بالکسر و ش که تباریش گفتن بود
 گفت - بالفتح ای شکافت و از هم جدا
 کذا فی اللوات و در شرفا است از هم جدا
 و از هم باز کردن و از هم باز شدن -
 کلمات - بالفتح و بی که بر باندی و بار کوی
 باشد آبادان بود یا خراب و بعضی گفته اند کلات
 ویرانه که کذا فی اللوات و نیز نام شهر
 از ترکستان زمین که فرو رین سیاهوش
 با باد و خنجره چیره نام دشت اسخا بود
 کلیم دست ای مبارک دست شیرین
 ای در دستکاری در بیضای منساید کذا
 فی الاصطلاح -

کمر بست - یعنی اختیار کرد و نیز کمر بستن عباد
 از قوی شدن کاری و اهتمام نمودن و در آن کار
 کنار گرفت - یعنی جدائی گرفتن و عمل گرفت
 کمست - بفتح تین همان کت مذکور و قبل
 کمترین کذا فی شرفا - کج که دیوار آن خضر
 کج دیوار بست آن کج که دیوار آن خضر
 علیه السلام است کرد و در نیز کج که پنجه دیوار
 توبه بانه و انبار کرد - شود -
 گذشت - بضم کم و کسر دوم عباد و کماچه و در
 و جای بستن بخوان کذا فی توبه انگویا -
 کفیت - بیا و فارسی یعنی کفای کذا فی الفنیه
 کوبت - با و و فارسی مهرن مردم -
 کوششت - با و و فارسی مهرن مردم -
 و آن دو خوب باشد که دو کان بدان کذا
 و آنرا پنجه ک خوب نیز گویند قبل کات فارسی
 کوه رحمت - کوهی است نزدیک -
 کهنه خرابات و نیا -
 کویست - بفتح کیم و کسر دوم کوفلی -
 کیمخت - معروفان کت کفل و
 ساغری آب و درست که بومی آزاد بخت
 میدهند که طایف اللوات و در زنگه یا پاش
 و خنجره و گویند که دانه او بخت گویند یعنی پشیر
 باب الشار
 فصل فی الاسری
 کبات - سیوه درخت که در آن کوه و اراک

پیلور اگویند -
گرفت باضم گزناو کث بالفتح گاهی
کبرخ ندارد و در وقت خوار و هشتال آن
که ساق او کوتاه باشد تعلق کند
گوش - کفش

فصل فی الفارسی

کیو مورت کیو مورت نام پادشاه است
از فرزندان آدم علیه السلام که سکونت در کوه
وشت و دراز دنیا اول و پادشاهی کرد و
سپاهی ملکه را بدوش از پوست پانگ بود

باب فی الفارسی

کستیج - بالضم دنا و فی القاج آنچه مفان
بر میان باشد -

کونج - کوسه و نیز ماهی است در دریا اگر
در شب او را صید کنند در شکم او پیه بیایند و
اگر در بزرگیرند پیه نیز نکشایند و علم مل

فصل فی الفارسی

کاج - کاج یک چیز او و عید بتنازل اول
خوانند و نیز معنی کاش آمد که معنی آن انوس
ج - خردم بریده و چون زیر دبان چسباید

کاس کند گویند که گنجه شده است
کسج - بالفتح و رختی است که بندش کج
کسج - بالفتح و رختی است که بندش کج
کسج - بالفتح و رختی است که بندش کج

سر که بر سر چوبی استوار کنند و بدان بارهای
سج از سجدان کنند و سقایان نیز دارند -

کرج - بالفتح زخمه گریبان و قبل باجم فارسی
کرج - بفتح زهر و زخمی باجم فارسی و

کرج بالفتح و قبل باجم فارسی که بدان
کلیج - بالفتح و باجم فارسی بریم اندام و ریم
دست و محب و خود ستا و بسد کنا س که

فی لسان اشعار و در شرفا مین را باجم فارسی
آورده است و در زنگو باجم تازی و فارسی
هر دو گفته است و بعضی یکسر کاف و فتح لام گویند

ککاج - بالضم مانی است که بکاهد و روی
می بزند و قبل باجم فارسی کذافی شرفنامه
ککج - بالضم گوشه خانه و جز آن و بالفتح بیرون

کشیده و در زنگو باجم مانی این احمق و خود ستا
نوشته است کذافی شرفنامه اما در ادوات
کوج همان کاج کذافی شرفنامه و در زنگو

معنی آن احوال و چغند و پیاده و در و درنده است
و بدین معنی باجم فارسی نیز است -

کولانج - بوزن توانم حله ای است که هند آرا
لا بر خوانند و نیز بادست که آنرا تونج گویند کذا
فی شرفنامه ادوات بمی تخت فقط است

کاکاف و او و جمیع سده فارسی -
ککج - بوزن و معنی تونج در شرفنامه معنی آن
نیز است اما در لسان اشعار بدین معنی کونج باجم است

ککج - بفتح کیم و کسر دوم سپاه دانه -

کین ایرج - نام نوانی ست و مخنه -

مفصل فی الترمی

کج - زور -

کج - نشت -

کج - موی پشانی اسپ -

کج - بگانه -

کج -

مفصل فی الفاسی

کمالج - پاکون داشت و کس لام و جیم سان
از پنج دشت کین پای که برین منفره گیرید -

کمالج - باشد -

کمالج - کما کن سره و سان اشرا که بکتر کن
و سیلی ایمنی تمنا زوان ست -

کمالج - بایار فاسی آن دایره که زرد و زان
و کشت و آن از دغا که سازند -

کمالج - بوزن کالنج که بوزن یکشت کین پا
و در زفا گوید یعنی خود نیزست -

کمالج - همان کج قدیم -

کمالج - ایمنی فاسی ای باشد -

کمالج - الفتح ریم اندام دوست و جهت خود
و با کس زمان یزه و کبیر کم و مع و دم سب کناس

کمالج - بوزن فوج ریم اندام و در زفا گوید
که در فرنگنامه مذکورست کمالج الموقع محبوب

و خود رستا بود -

کمالج - باو او فارسی بدل کرده -

کمالج - بشن باشد که زانی زفا گوید و در وقت
در شرفنامه معنی بشن بنده همین که بر تخته و در وقت

نهند و بسیار زنده اش استحکام را و موی کردن
اسب و ناقص تول اگر بشین بر زمین بود

در ادوات نجفنی که قومی آنرا بشین گویند ازین معلوم
میشود که بشین با بار فارسی مختصر نشین است اما علم

کمالج - بالنظر همان کمالج -

کمالج - بوزن کمالج احمق و خود ستا

کمالج - بافتح باکات دوم فارسی کنگاس
مشورت لیکن در استعمال غالب بر مشورت

عذر شده است -

کمالج - روان شدن از منزل و نیه جانور است

شوم که تباریش بوم خوانند کفانی شرفست
و در زفا گوید است کمالج باو او فارسی و چند و

پیاده و زرد و زنده و بعضی بجم غری گویند -

کمالج - کمالج مرکب در زبان را نامند و ب
رفتند بتواتر -

کمالج - بالنظر نوی ازنان که کمالد و تنویرند
که زانی القنیة تقول از صراح -

کمالج - بایار فارسی بزرگند و معنی ست از جا
معنی آخر از دغا گوید است -

کمالج -

کمالج - دشمن نهانی -

کشیخ تهنگامه -

فصل فی الفارسی

کشتی نوح - پیاله و قلاب آدمی -
کوس صبح - آوازه صبح -

باب الحنا

فصل فی العزنی

کلخ - خانه بی روزن کدانی استاج و در
لسان اشعر است کلخ که شکاف خانه و روزن
و منصف گویند کلخ خانه باروزن و دیوار است
که گاهان آبی است
کوشخ - اسم خلعتی باشد -

کوشخ - کاره که از فی و کلک است کنند
فارسیان بواو فارسی استعمال کرده اند -

فصل فی الفارسی

کالوخ - نوعی از ریشنی باو فرنگ مخرقواس
که کوشخ بدو کان است -

کیشخ - بوزن کرخ و قیل و نیمین و قیل و نیم کیم
و کسر دوم چیز است تریش که از جرات سازند
و آنرا بنیه خوانند و نیز آن شیر که بروغ ووشند
و آنخوش است که از شیر سازند و بنیه شیر
گویند و در زفا گویند تریشی شیر مثل بنیه که
جرات را با شیر میکشند گویند که شک می پیزند
ادوات است شیر جراتی که شیر و روغن درو انداخته
روغن خورند -

کملی حرمخ - آسان اهل -

کوخ - بالضم اولی از صورت زشت نگارند و
غیر آن که گویند کان را بدان ترسانند به شرم و بجا
نامند و دیوار است کوشخ زنده و دیوار را گویند و در
زفا گویند بجا می زند زنده با است -

کلاد حرمخ - اسی که برش مرغ -
کلافخ - باو او فارسی پاره زشت پنجه -

کوشخ - بالضم با سوم موقوف و نیم فارسی
آن رخ چون بزرگ سر که طویل است آن بکار
و کرمخ بجزت و او شد بتاریش اخته خوانند
کوشخ - بالضم با ویت کدانی شرفار و در او
کوشخ باو او فارسی نام روی تورانی که سپند یار
را پدر رویین از راه بنخوان ره نهایی کرد و در
لسان اشعر است کوشخ بوزن کوشک نشاندان
کیشخ - بوزن گیر و تخمه خوب شکافته در میان
پوسته دارند و قرآن و کتاب را بدو نمند
بتاریش وصل خوانند -

باب الدال

فصل فی العزنی

کبیر - بفتح کیم و کسر دوم جگر -
کباو - بالضم در و جگر -
کد - رنج و کوشش -
کبیر - بفتح کیم که میل و جنگ کردن جان
شدن زن و نیز نام پادشاه هند که اسکندر را
اطاعت کرده بود و کبیل و مالی و قهر خویش
پیشکش کرد -

فصل فی الفارسی

کاسه دو - باد او فارسی نام رود و سیت -
 کافد - شکافد و شکافه شود -
 کافور خور و صینی سر و نام در شد و تحمیل گشت
 کبک - بالفتح گوشت آو یعنی فر -
 کبوتر و گنجی معروف و نیز نام کوهی است که در
 فی شهر قنیه در رقیه است کبود آسمان گون
 که بازیش زرق گویند -
 کجلی پرنده کتایه از تار یکی شب است -
 کجا وید - ای هر کجا که دید -
 کراو - بوزن سواد جامه کهنه و پاره که در
 فی لسان اشعار و در قنیه باز از مجله است -
 کروی - بفتح اول و سکون ثانی و دال بعد
 ماضی کرون است یعنی بفعل آورد و معنی کردار هم
 آمده است که کار و عمل بفعل تنها مانند اعم از تک
 وید و سامر این گویند که در وقت پیر من است
 بریده باشند و طافه است شعور از من نشان
 و ایشان در وقت پاداش جنای که پیداشده بود
 و پدید آمدن و قطعه نمینی را نیز گویند که تار و تار
 بلند کرده باشند و در میان آن سبزی بکارند یا زرد
 دیگر کنند و زمین زرع است کرده را گویند عموماً
 و گشت زرع شالی و برنج و سبزی خوردنی و
 تره و مانند آن را خصوصاً معنی آبگیر و آب بان
 سالاب هم هست که بمعنی شمه گویند و چوپان و
 گوسفند چران را نیز گفته اند -

کرومند نکر و مند - دوم باد ال یعنی جلد
 و تند و نیز و تقیل شتاب و سخت باشد یعنی بسیار
 جلد و تند و نیز و جانی که از آب به شواری کشند
 کز و کز و - بفتح اول بر وزن نرود شاهی را
 گویند از درخت که در وقت پیرایش و پیر کارش
 از درخت بریده باشند -
 کز و مند - بره کلیدان را گویند -
 کشاو - بر وزن سواد یعنی امر ناز و
 و کشاو فتح کرد و باز کرد و خندیده از دست باز کرد
 که نافی الاوات و بمعنی اخیر من شر قنیه اقول
 این ماضی کشادن است و معنی آن خندیدن
 یافته نشده است -
 کشید - ماضی کشیدن در شر قنیه
 کشواد - بمعنی می خورد -
 کفد - بفتح ثانی از هم باز شود و از هم باز کند
 و بطریق و بطریق -
 کفید - کنایت از برون است و نیز بر صیغه
 یعنی معجزه موسی علیه السلام -
 کعبه جهان گرد و آفتاب -
 گله انداز و - یعنی باشتیاق تمام طلب کند
 کلها و - نام پهلوان تورانی که در جنگ
 دو از دهنج به دست فرار برین کیکاوس گشته
 و آن رزم در کنار در بند بوده است -
 کمانه - نوعی از دست افزار آهنگین بادسته
 چوبین در غایت شربت که بزرگ ران و باغیانان

و کلا گران دارند.

کلو بند - نام کوهی است و کلو بند که از جوز و آبغیر
ایکند و با کاف فارسی نیز گویند.

کمر زده چند - یعنی کفار و منافق.

کمند - معروف یعنی رشته چرم و جز آن
که بدان جنگی را پیش ازین و نیز بجای گرفته اند
و در کنگره و جز آن زنند و آنرا گرفته بالاروند.

کنایه یا الفتح نام قلعی که اینجا گوید است که گوید در لشکر
خسرو و دگر بوده و در ایب پیران سر لشکر فرستاد.

لشکرگاه دشت اول بین پسر گویند و آنجا که

نستیم برادران پیران را بچند دست گشته

بعده ده سپاهوان ایرانی دیگر بدست ده باز

ایرانی گشته گشتند و همدان روز پیران آگودر

از بالاسی کوه گشته و این رزم آنگاه بود و خواجه

گفتد مانی گندین و ترکان ده را خوانند.

گنبد چهار بند با لضم با چهارم فارسی و رار

موقوف و نیا.

کوچه بند - با لضم با چهارم فارسی بشکله نیا.

کوچه قضا - یعنی غریب باشد.

کوه اسد کوی است که از آن آتش می خیزد

که هرگز فرو نمی میرد و گدانی عجب آب بلدان.

کعبه - کعبه دوم گزین بادشاه که بتا زینش

ناتد خوانند و نیز آن مرد که ز روی سم و سپاه

را و بخزنه برساند بتا زینش محصل خوانند که گدا

فی الادات و در لسان اشعار بوزن هجری است

و بالضم از زاده و عباد و گشت و در سدی

و خود سی یعنی و چنان است و در شرفنامه

خط ده را گویند و در لسان اشعار بوزن هجری

مذکور است اما قیاس آنها کند بوزن برش

باشد یعنی ثلث زیرا به معنی آن کوه بود آید است

گنبد و نام پادشاه ایران زمین که در عهد

نویس ز کترین پادشاه بود و صد سال ملک اند

و گنبد و مرکب است.

باب الرابع فصل فی العربی

کافر - ناکر زنده و جوی بسیار آب و شب

نار یک کشا و ز و آنکه زیر زره حمله پوشند

کافور - معروف و آن دو گونه است یکی از

درخت می آید که از پیش نامی یکی عملی از چوب

موشانیده بیرون می آرند و نیز به معنی معبد

استمال کنند و نیز نام چشمه است و در بهشت

و نام پادشاه شهر مدینه که آدمی خوار بود بر ستم

شهر ویران گشت و او را گشت.

کبر لفظ حقین و اروی است بجز انسان طریقه

آنکه میشود و نیز گویند که میوه است اجار کرد

ما بعد کتان آندیش که افی شرفنامه فی التاج

الکبیر کبر و انکور و طبله کرد و در ادات کبر یعنی

شیر فنامه با کاف فارسی صحیح است یعنی کاف و خود

و کلاه آهن را نیز خوانند و کبر اول و فتح ثانی پیر

و برنگی یعنی بلند سالی و بسکون ثانی بزرگواری.

کبار - بالکس بزرگان -

کبیر - بزرگ و بزرگی باصالت بالکس بزرگان

کبار - بالضم بسیار -

کثر - بالضم و الکس بسیار و چیر شدن بسیار

کثرت - بختین بر درخت خراب -

کحل الجواهر یعنی سرمه که از مر و ارید و جواهر

ترکیب کنند و شنائی چشم را -

کدر - نصبتین بیر نمی و تیره شدن و فوج کلم

و کسر دوم تیره رنگ شدن -

کرا - بالفتح و التثنی نام امیر المؤمنین علی

کریم الله وجهه -

کسر شکسته و کسبه وزیر که آنرا جر گویند و نیز

بقیه عدد را کسر گویند چنانچه از درم پنجم حصه و

از نیم سهم مثلاً کسور جمع و در شرفنامه است کسور

بالضم حرفه و پر خیزی -

کفر - بالضم مع و ن و پوشیدن -

کفار - بالضم و التثنی کافران -

کلب ایچبار - ستاره است -

کوشر - بالفتح غبار بسیار و مر و بسیار غیر خیر

بسیار و اسم شهرنی بخت و قیل الا سلام قیل القرا

و قیل النبوه -

فصل فی الفارسی

کافر - قان کذانی شرفنامه -

کار - معزوف یعنی صنعت و هنر و پیغمبر و

زراعت کردن بهرست یعنی بکار زراعت کن

و معنی جنگت جدال هر معنی کاشتن نیز استعمال

کرده اند و معنی تخمین هم گفته اند -

کارزار - بار و موقوفت یعنی جنگت جدال

کار و کار یک خنثین بار و موقوف و کاف هر دو کار

و صفت تیره و نظیر و امثال آن استعمال کرده اند

کذانی شرفنامه اقول معنی آن کار کشته است و

یعنی خداوندگار تیره آید -

کاثر غر - با ناز و توف فارسی و قبل بازی نام

ولایتی است و در شرفنامه شهرست و کسانین

تزو یک ضیق که از نور ماه این شمع روشن شدی

و آنرا کاشغور نیز گویند -

کاسه کمر - با کاف فارسی نام مطربی که وضع

قول است و نیز در کاسه شفاف آب ادا زود

آنرا می نوازند و عیایب سر و دوبره می نوازند

و معنی ترکیب است گفته کاسه -

کاثر غر - همان کاثر غر -

کاسمیر نام شهرست مشهور بخیبر و یان -

کاغذ زر یعنی کاغذی که با آن زر بچسبند

بکس و دهند و نیز آن کاغذ که در آن مال نوشته

میدهند چنانچه پیران و نیز زر گرفته -

کافور بار - یعنی سر و خوشبوی و برون بار -

کامگار - با سیم موقوف و کاف آخر فارسی

یعنی خداوند مر و او و شکار گیران نیز گویند -

کافور - کندی غله و آنرا کافور نیز گویند -

کان بسیار یعنی نیک تو اگر و سخت نایه دار -

کبک بنخیر - آنچه بدان سنگ فرستند و پخته
 تیز پلند پرواز و مرغی سپید و بعضی و لاج را گویند
 به معنی خود مراد است -
 کبورد - با فتح گرمی است کبر آب رو و
 و جزو شب پیدایند و قبل گرمی است ماه خوار
 شش شیر یعنی جزئی که نمک شیر و روغن در و
 اندازند و بخورند -
 که پور - بایز فارسی با بخار و مزارع و صبی
 خانه و از نیز آید و قبل با فتح -
 که - با ضم بر سنج و نام رو و است با فتح توان
 که اگر - با ضم و فتح چهارم زراغ -
 که وار - با کسر فعل نیک و بد -
 که و می - با کسر با و ال موقوف و ضم چهارم
 اشکند یا بر بای و در و گرمی که بدان نشسته و یا
 پانزده سوراخ کنند تا با کاف فارسی صحیح است
 که در و - با فتح زمین جنت و درشت گوذره کو
 که سی و از مجلس شعر - و می بخیر علیا م
 که سی زرد - و در آفتاب و نیز کنایت از
 زمین سیم اندام است -
 که و کما - با کسر با و ال موقوف و کاف فعی
 آنکه همه از دست و آن خدای تعالی است -
 که که - کسر بر دو متجانس با کاف کدانی
 شش فرما و اوقات با کاف فارسی موقوف
 که کسا - با فتح و با کاف آخر فارسی موقوف
 نام و لایق است و نام هیلوانی تورانی که بهمن

در او شکر ساخت و است در روغن براده
 هفتخوان در میان بی آبی بدخا پر و خسته
 آخر الامر بهمن او را گشته -
 که زیر - با کسر با کاف رای با شکر کدانی شرفنا
 و در لسان الشعر ابرار علامت نامه فارسی
 کرده است اما بدات بواجح است و است
 اعلم بالصواب -
 که - با کسر با زار فارسی صید و ان مرغ که
 تبارش و وصله گویند و با زار تازی شش محام
 کسا - با ضم و زنده و خورنده شراب بخور و کسا
 و با و کسا یعنی خورنده و خورنده بوده و
 مخمور و با و خوار کبریا است
 کشته فور کدر و بی نور -
 کشتار - بوزن بسیار با و فوسیل کرده که
 بعضی مذبح خوانند -
 کشت فحاط - با فتح شوق -
 کشت کار - کشت زار -
 کشتی زر - یعنی ماه نو و نیز پالیزین که بهشت
 کشتی می سازند -
 کشتک انخیر - با ضم کی از آلات جنگ است
 و آن سنگی است که بقوت دو الهای آتشین و آن
 کنند جنبش گویا مانند و کوشاک انخیر و کوشه
 لغت است و معنی ترکیب آن سوراخ کنند
 کوشک است -
 کشر و کشمیر - جان کاغذی مذکور -

کشت

کشور - نام مقامی است که انجاشتی است -

کشور - بالکسر یکا قلم -

کفتیر - بالفتح یا با ساری چو نذر رونق و کند
بندش کو تیر نامند -

کلا در - فوک -

کلاهور - بالفتح و با دو فارسی می پیکو اماند را
کله دار - یعنی یاوشاه و کسرش -

کمر - آنچه در میان بند و نیز میان کوه چنانچه
گویند کمر کوه -

کمر بر - یعنی بلندی بر بلندی -

کمره - ار - یعنی جای کمر -

کمر سار - یعنی بنا کمر گذاری و خاک گویا -

کنار - بالضم و التشدید میوه در غایه شربت
و بالفتح مع التحقیق نیز خوشه خرا و قبل میوه که
آنها میوه گویند و بالکسر معروف یعنی آغوش و نیز
آهنی جدا می آید -

کنده اور - بالضم و دو لاور و مردان و در آنجا

و در کندی و خاک گویا و قبل سار چهار زن

کنده ریغتم کمر و سوم درختی است چون وت

پسته اما میوه و تنه ندارد و نام مبارک که

بیادری او را سیاه کرده و او را با دوشاه

مخلاب بود -

کنده پیر سخت پیرو فتوت کنانی و خاک گویا

اناستقل با کاف فارسی -

کنکار - بالضم و قبل بالفتح با دو تجانس فارسی

مار پوست انگند -

کنکار - بالفتح با سوم موقوف سبز است

خار و ار که در حیات می اندازند لذت می شود

در قینه هست که بنا زایش مرق گویند -

کشور - بهند و می غلم -

کوار - بالضم مبدی که بدان خاک و میوه و

جوان بر دارند -

کوتاه - بالضم آنکه از عواقب امور زمیند

و غافل بود -

کو تیر مختصر کبیر -

کوچه خطر - دنیا و نیز کوچه معشوق و میکند

کوچه - بچه کوزن -

کوچه یک - بیل و آب بزرگ بیکل -

که مسار - زمینی که در آن کوه های بسیار باشد

که مسار - مشهد -

کومیر - زمین سراب و سامان بی آب

کمر - بالفتح کمر کردن و منع کردن و باید

شدن روز -

کهن ویر - آسمان و دنیا -

کیر کپار - بالکسر کانی و نیز کپار -

کیکیگر - بالفتح و قبل با اول فارسی نوی

پشتینا و قبل با زار و هم کنانی تر فله و

ادب است کیکیگر با اول فارسی نوی

پشتینا می زیبا و کیکیل باللام نیز خوانند -

کیمنه - بی مهر -

فصل فی الترمکی

کوز اور - اسپ منکرے باید جو یانه -

باب الزرار

فصل فی العربی

کوز - بالفتح والشد بر خفا که فرستادن
بر داری و نهان گویند کش را گویند کنانی
کش - بالفتح گنج پنهان بالکسر کرده برگشت
کوز - بالفتح گنج پنهان کنوز جمع آن -

فصل فی الفارسی

کارساز - بار بار موقوف آنکه کارهای خلاص
بسازد و جامات مردمان بسیار برآرد -
کارسی و ریاضی عین از یعنی با جال و
ماملت کن و آورده و آن -
کارینه - بایار فارسی جوی سر پوشیده که چون
سج کاوند آب آن از جایی بجایی برود -
کاز - عین که بر سر کوهی باشد کنافی الا
و در لسان اشعرانی و صحیح کاف فارسی است
کازاز - چوب بن خورشید فرما -
کاز - آلتی است آهنی چنانچه همیشه و تبر
واره و جز آن -

کوز - بالکسر خرمیدن و خرمش را کوز
و در فنی مذکور است که از بالکسر علی باشد
شته بسته و کن می کشند و زمین رست کنند
و فی شرفنامه کوز بالفتح کوزه سنگ نیز آن
آب سخت که زمان را بهنگام آمدن از در دوزخ بود

کوسیموز - فتح کوز و نیم نام برادر اسباب شاه
توران زمین بسطینک که سیا خوش است
کرم فر - بالکسر نیم و آن نیم از نیم است
کوز - بالفتح شادی و نشاط و نیز قیل با را
کوز - بالفتح گنج و گوشه خانه و در فنی که باز بند
و بر ریختن و معنی فریبه با صدا و هله است که و قیا
زیر پایا بندند و پا دست ز پایا می بندند کنانی
و در لسان اشعرانی مذکور است که کوز بوزن کوز
چاره بر ریختن باز و امثال آن و در فنی فریبه
بصدا و هله چنانچه گذشت همچنان مذکور است و در
صاح مذکور است فریبه میانه شانه ستور
و در ک شرح که بر گویا شده فریبه بدین معنی
علام باز است اما معنی که در ادوات مذکور است هیچ
شکستی معلوم نمیشود و بالکسر آنکه و حنیه خوانند
کفسیر - بالفتح یا چهارم فارسی نوعی از آلات که
ملوایان است که شکر و روغن بر آن صاف کنند
و غنای بسیار دارد و بندش پالوان خوانند
کلوخ انداز - یعنی آن شراب که پیوسته و
بنی نانه و بر دین شرامی که در خواص غنایان
خودند کنافی الاصطلاح -

کیش - بالکسر و بای فارسی شباب
کنند تمام شهری آبادان کرد و فریدون
در توران زمین که کنون آنرا سیکند گویند
کنانی شرفنامه -
کیش - بالفتح و قیل بالکسر معروف که تبارش

جاری گویند و معمران کنیز که آید که پرستار و خدمتکار زنان باشد.

کواز - بافتح چوب دستی که بدان چهارپای و شر ابرانند.

کوز - با و او فارسی جنگی شیخ سعدی در قافیه روز آورده اند و معنی آن در غایت تکرر کذا فی شعر فاصمه و در ادوات است کوز خفته آ و قوا شده.

گویند - گوشت خانه.

کنند ز نام شهریت.

کینز - بالکسرند.

کیسج - پرواز یا پنجم فارسی یعنی خالی کنند.

کیکنز - بافتح گیاهی است و در فربنگ است.

کیکینز - بکاف کسوره و یا داول فارسی

رستی است زیبا کذا فی زنا گویا.

کیمنه - کوز - با و او فارسی کینه کش.

کجیز - بی زور.

باب لزام الفارسی

مفصل فی الفارسی

کافر - آنکه یک چیز را دو بیند یا ازین اصل

کثر - بالضم بخ و خت و در قفیه مذکور است

کثر بالفتح بمعنی کثرت که قفیه است

و قفیه از ابریشم فرو بیاورد کم قیمت بود که بعضی

قز گویند.

کثر - با و او فارسی کج.

باب المبین

مفصل فی العربی

کابوس - آنکه در خواب چنان نماید که مردم

فریاد میکنند و میگویند.

کاس - قفج یا شارب.

کبیس - بافتح بخاک نیا شدن بپا و سر گردان

فرز کشیدن و در دستور معنی شش جوان بودن

هم آمده است و پنجتن به پیشانی و در گوشتی

و سرش آمده و بالکسر خالی که بدان بپا و

باشد و بالکسر ضرب من التمر و علی معی

فحش طیب و لسته الکبیته التی سترت منسا

بوم و ذلک عالم الکبیس فی حساب ابن یابل الریم

فی کل اربع سنین یزیدون فی شهر سبط لیا

و یجعدون تسعة و عشرين یومانی ثلث سنین

ثمانیه و عشرين یقونون بذلک کس حساب

السنه لیقولن العام اذی مریدین فی الیوم

عام الکبیس.

کدیس - بالضم و ال ساکن فز من ناکفته.

کوبیس - بالکسر کاتبه نرم معیون.

کرس - بالکسر سرگردن بول کبر یکدیگر خفته

کذا فی التلیج و در فارسی بضم و فتح بمعنی ریم اندام

آمده است و در زنا گویا بمعنی بادی پیچیده و ریم

قرن و جامه است و بکاف فارسی نیز است

کرایس - بالکسر بایه خطی است و بام یعنی

آهن نه که بالای بام بود و معنی دریا نیز احتمال
کنند و کلیاس نیز نامندش -
کلیس - چیزیت که گوشت شیر بر آن آرند
که زانی الاوات و در تاج ست کلیس بنیز خوا
هزار زن اسیر -
کناس - بالفتح و التثنيه کنگه جای رود کنا
فی التاج و فیها ایضاً الکناس خانه آه و کوز
و گاه و شتی و فی القینه کناس بنظم و التثنيه
بتجان کذا فی القینه -

فصل فی الفارسی

کاسیس - یعنی سخت بسیار خوا
و غیر فقیه -
کاکوس - مرد سخره و مقهور و غمناک -
کاموس - با و او فارسی نام مبارزی کانی
که بعد از اسباب آمده بود و در تنم کشتش
و شکر کرد و کشت او با شاه سنجاب بود
و تاروم ولایت داشت
کاکوس جهان کیکاوس که در روز خویش
بزرگترین بادشاه بود و صد و پنجاه سال
بادشاهی کرد و گردی غرور را گویند و بعضی
فرعون را نامند -
ککوس - بالضم با و او فارسی کزای هست
که فرس - اجمود و گویند آن رستی باشد و کاک
خرشی سازد یعنی در مسکه اندازند و خورند و

که بیند تنم آن شهوت مردان و زنان را بگیرند
و ازین جهت است که زنان را که به پیش و پس
از کفرش خوردن منع کنند و گویند آن
اقسام است و فطر اسالیون مذکوره قسم جبل
صخری است و جبل غیر صخری نیز می باشد
و کفرش کفری است و مشرقی را کفرش عظیم نامند
که کرس - یا سوم فارسی برنده است مردان خوا
که بر پای او در تیر کجاء بر تیر تیرش منفر خواهند
کرس - بالضم فرج زن کذا فی القینه -
کلیاس - بالکسر رخا کذا فی القینه
کحاس - کوزه گرد و مسین بر شال کشت از
چوب سفال و چندان که زین چوب اندازد اکثر
در ویشان و شبانان دارند و ابل چند آنرا
بگلول گویند که زانی الاوات و در شرفنامه
بالضم و التثنيه مذکور است -
کنکاس - بالفتح با کاف فارسی یعنی مشورت
در علاج ترجمه شوری آورده است -
کورس - یعنی تین ریم اندام -
کوس - با و او فارسی کابل و نامه که بر دلوک
و سلاطین برای شرف و حشمت زنند و دوش
که با یکدیگر بپلو با پلو یا دوش با دوش بهم را
گویند تا گمان یا عهد و مانند زبان و اشارت
که زانی الاوات -
کیکاکوس - جهان کاکوس مذکور -
کیلوس - بالفتح چینه و رسیده غذا کذا فی القینه

کیموش - بافتح نام مودی -
کیموش - دوم بار شکسته غذا -

باب الحشین فصل فی الفارسی

کیش - گویند کشتن
کشمش - بکسر کیم و سوم معروف یعنی آگوشه

فصل فی الفارسی

کاش - افسوس -
کاویش - آوند دفع -
کادوش - با کسر میغ و روغنک -
کایاش - بافتح کشتش -
کیش - بفتح کیم و دوم جانور است گرد
چون لار است و پستی دارد و کوتاه دم سبک
رود و بیشترین میزاند ما باشد و هر گاه بگزودند
در جای زخم ماند -

کیزرش - بفتح کیم و سوم قلم کردن کندنی
قشنامه اما در اوقات بکاف فارسی است -
کرفش - جانور است مانند حباب اما از آن
کوچک می باشد چون بزندیش دم طلعه
می شود و آیدری چند و آنرا که میزند گویند
اکش - در خانه ها می باشد که آبی از آن می شود
کریه الاقا تباریش در خانه ها می باشد
کوش - لغتی است در گزیش زیر آید در حدیث
هر که وزعه را بزند گوی بخت من کندم اصده
داده باشد و این دلیل برین است که آن جانور

از موزیان است و کرفش یعنی بزرگوار از موزیان
فیت اما یعنی گزیش از موزیانست پنج
در لغت آن گذشت -
کرس - کیش - یعنی تیرهای که در ترکش
گذازند چه کرس یعنی تیر هم آمده -
کره - کیش - یعنی فلک و حرارت -
کزیایش - باضم بسل لائق و در خورد و بسته
کاف فارسی است -

کش - بافتح امر از کشیدن و کشند و امر
استم فاعل خوردن شراب و نیز دست بفل
کردن دوست بردست باوب نهادن و یا
دست بر شیکاه و نام شهر است از ترکستان
زمین که از نو ماه ابن قلع روشن شده کفا
فی الامات و کشفنامه و در قنیه است کش
بافتح میان بطل و پلورانیگر گویند و باضم
کشتن و فاعل آن و با کسر کشی و طاح -

کشاکش - یعنی فرایش قبر تو و فرایش
در طاح اشعرا کشاکش فرایش سانی ناخوشی
که از غمهای بسیار زیاد و بزدن آرزو دین و امر
می و ناخوشی و غم و الم بسیار و خوش و ناخوش
کشکی کش - طاح و شراب خواهد -

کشش - نازد کرشمه و بسیار در رفتن و
سبل تو اتر بر شان روز را هفتن که افی ادا
و در طاح اشعرا است کشش باجه نازد
و در طاح و زقار با ناز و شادمانی

کشتکوش - یعنی امر و نهی و کشتاکوش و طعن
 و بعضی هر دو معانی را امر و نهی از کشتن و این لازم
 میآید به یاد شایسته -
 کشتیش - بافتح معکم ترسیان و کشته شود
 و کشیده ریش یعنی دراز کوتی و دراز ریش
 و غیر نهانی و تباریش مخروطه و مخروطه و مخروطه
 نیز گویند -
 کفش کوش - نوعی از زر و دوزیها با قطعه
 قائم و جواهر مرکب کرده که بر فرج اسپان
 پادشاهان باشد کذا فی الاصطلاح اشعار اما
 در ادوات و شرفنامه بدین معنی کفشکوش است
 باشند مفتوح بعد فاعل آن تصحیف کاتب است
 و بر آنچه کفش معنی فرج نموده است -
 کفش - با افتح از معروف و کتاب ریش کوش
 کلام کوش - بافتح با چهارم فارسی ویم موقوف
 میشد و شتی -
 کماش - جان کماش با سیدن به معنی کجک
 که بر نیاباش - یعنی مطیع باش حاضر باش
 کندش - یعنی کیم و کسر سوم و قيل لفتح کیم
 ضم سوم پنجه بر زده و گره گره برای رسیدن
 که از آن پانصد نیز گویند و فتح کات و ضم و آل و
 نیز درین لغت است کذا فی الادوات -
 کفشش - یعنی کیم و کسر دوم کردار -
 کوشش - بافتح و ثقیل یعنی ضلعت کنایه
 شرف نامه و ادوات بجان فارسی یعنی کشت

که بر ریش لون خوانند -
 کوش - چهارم روز از یاد کذا فی شرفنامه
 و او کوشیدن و فاعل آن -
 کوشش - با سوم موقوف نوعی از موش که
 بوی گریه دارد و آن در روز برون نیاید -
 کوشش - بافتح آوند و غوغ -
 کوشن فرش - زمین -
 کیش - با یاء فارسی شهرت در جزیره و
 بالای که بی و دزبیت وین و شیردان که تاجوش
 حبه گویند -
 کین سیاوش - نام نواحی است و کینه

فصل فی الکرمی

کرم - مردم -

باب الصاد

فصل فی العربی

کرم - بافتح کرم یعنی پنجه

کرمی - جنبیدن و لرزیدن -

فصل فی الفارسی

کرم - قاص - یعنی آب چاش -

باب الصاد

فصل فی العربی

کرم - با کسر وین اداختن -

کرمش - آب منی غیر -

باب الطاء

فصل فی العربی

کشط بالفتح پوست کندن و جل چار و ابرو را
و برهنه کردن -

باب الطبار وفصل فی العربی

کطاط - بالکسر از حد بدر بردن و شنی -
کظ - رنجانیدن و درازدود انداختن
کنظ - دشوار آمدن کار بر کسی -

باب العین وفصل فی العربی

کراع - پایچه بستور -
کرع - آب باران ایتادن

باب الفارسی وفصل فی الفارسی

کشان و قشاع - تفاخر کردن کنایه از اظهار
کیلاع - بالکسر سرشیر و جغرات که بند لافی

باب العین وفصل فی العربی

کاخ - آواز جنبانیدن کلاه که به بندش
جگالی نامند -

کریع - بالضم بایار فارسی گریز و گریختن
و ادوات بکاف فارسی است -

کریع - بالضم بایار فارسی گیاهی است که
کمانگران بر بازوی فرو آورده بند کمانی شرف
کلاخ - بالضم ذراع سیاه دشتی و بالفتح و قیل
بالضم کنکر که گرد بر گرد قبور بزرگان میداند
و آن از سنگ و چوب بود -

کنامع - بالضم و قیل بالفتح تار بر شرم که از دو پیا
زر و امثال آن بافتند و کرم ابر شرم که از پیل
نیز گویند و تنه عنکبوت -

کنع - بانون چخال چیم -
کوه متع - روشنائی بسیار -

کوسمی باغ - میوه ایست مانند بادنجان -
کویع - بایار بوزن شیخ چخال شیم که از آنج
نیز گویند لغت اول از ادوات است و لغت اخیر
از شرفنامه و لسان الشرا -

باب الف وفصل فی العربی

کاف - حرئی از حروف تهنی و ماده ستری
که دندانهاش کوتاه شده و نزدیک آمده که

برود و ادوات یعنی شکاف است اما برین
بکاف فارسی نیز آمده است بدین معنی این فارسی است

ککت - بالفتح یکم و کسر دوم شانه -
کسوف - گرفتار آفتاب -

کشفت - با شستن بجه موقوف و در شدن
پرده و حجاب از روی حسرت -

کفت - بالفتح و التشدید سایه دست -
کفافت - آفتاب قوت که بس باشد و بالکسر

کنده و گرداگرد پیروی -
کنفت - کراهه و سایه و کفت اندوخته و

ستره و در قنیه است کفت بوزن الف یله و زر
کنیف خطره و شران و مشراح -

فصل فی الفارسی

کرسسی انحراف - نام کوهی است -
گرفت و کشف - بالفهم سیم سولته
کذا فی شرحنامه امدادات گزین بکاف
وزاد فارسی برین معنی و معنی قنیه است لیکن
در لسان شعر اربع تصریح نگردیده امداد من
کاف تازی نو که گیرده -

کشتی زرین بکفت - پایله زرین که مانند
کشتی است برکفت -

کشف - بفتح سین باخه و نام رودی است
کفت - مخفف معروف چنانچه گویند

کفنه دریا و هندش بچشم نامند -
گوسف - بالفهم سنده آیت که در روزی
و در شب بیرون آید و در ویرانه باشد تبارک
بوم خوانند و نیز شانه چوبینه را نامند -

باب التفاف

فصل فی الفارسی

کوه خیر و ق یعنی آن کوه که بجای حضرت
بلان بود و جل کوه بهر حد و امان تبارک و تعالی

باب الکاف

فصل فی الفارسی

کاکب کابوک - انچه دران کبوتر را
دارند و شبها بی کجنگ غامی و در اوست
چیزی مانند شبیل آن میان هت که در خانه او نیند
با کبوتر دران بیهیه بخت کنند و بچه کشند -

کاجک - باجم فارسی مفتوح تارک سر -
کارخانه فلک کارگاه فلک - یعنی دنیا
کار واران فلک یعنی سیارات سبعة
کاوشک - باسوم و نیم مفتوح خیار نادنگ
بود که سبز مینود نبود -

کاروانک - بارامو قوت پرند ایت آبی
دراز گردن سپید -

کاسک - مصغ کاسه -

کاف لولاک - ای مخاطب بخطاب لولاک
و آن حضرت رسالت است صلی الله علیه وسلم

کاک - مردم و مردم چشم که تبارک و تعالی
گویند کفک یعنی قرص -

کاواک - هر چه از میان هت بود و قیل با
کاف فارسی -

کبک - بالفتح پرند ایت خوب قنارش خا
کند بر و در دره کوه باشد -

کباک - بالفتح انچه از خواص سازند و بعضی
حرف اخیر را گویند -

کبرک - گیاهی است خاردار که آفرانک
گویند و هندش گو که در امد -

کبوک - پرند ایت آبی تیر بر سرخ دم
و آنرا اسفاب نیز گویند -

کدیک - بضم کیم و فتح دوم و قیل بفتح کیم و کسر
دوم سبعة که بدان آسیا نیز گویند و قیل کدیک
حرف دوم و چهارم تار قرشت و قیل کدیک

بالکسر و نوم فارسی و نون مفتوح معروف -
کشتک بالفتح تاء قرشت نوعی از گوشت است
که تاه دست و پای که جادایش نقد بالتحریک
مگویند کدانی اصرح -

کچیک - بنا جیم فارسی جانور است که شک
آب را پاره کند و در دماغ شک در غیر گویند کدانی
فی شرفنامه اما در اداتین الباطنه آورده است
که راکی بالکسر جنسی از اغلظه رسیدنی
و ادات باز می لغز گویند و هند سیلی نامند
که روک - بهلم و قیل بالفتح بریده است سیاه
و سپید و از دم که بر کناره آب نشینند و هم نمیند
که رک - بفتح و و متجانس استخوانی است
تبارش با غرض و معروف خوانند کدانی
دغا گویند که بضم که و فتح دوم سری مو
و کل بالفتح نیز گویند و مقتضین سری بود کدانی
لسان اشعار و در لسان اشعارند که گورت که
بودن نیک یعنی گیاه مخلوق و در ادات تحت
لغت که رک گفته است که رک نیز گویند ازین
معلوم میشود که معنی مرغ یعنی مرغ دوم
که در خاک زمین و طبیعتین یکیان کدانی
نهادن باز ایستاده باشد و تاج اسامی معنی
مفت همه برین طریق است که مذکور شده و در
اجمال حبیبی ترجمه متعین یکیان که رک پوشش است
و در دغا گویند که گورت که رک بالفتح مردم چشم
رسمی خاک زمین -

که رکس فلک بالفتح و با سوم فارسی
مفتوح ستاره است که از اشتری خوانند
کدانی القته و در شرفنامه است یعنی سطح سائر
و واقع که آن مرد و ستاره اند -

که رکب - بفتح طحی است که از باطله پزند
که ره خاک - اسی عنصر خاک و زمین -
که رکشب - بالکسر و با ی فارسی مرد جنگی و چو
سیر جنسی و بالضم گویند و خاک و قیل با ی آری -
که رکک - بضم کیم و سوم کار و زدن و ک کشتن است
کشتک - بالضم خزنده است که از ناخن و در
نیز گویند -
کشتک - بالفتح یا خورشی است که از جفوت
می پزند کدانی شرفنامه و در حواشی مصلح است
آن طحی است معروف و آن از آرد کنند و
جور است میکنند و جنسی از آن از گوشت کنند
نیز میکنند و آن را بر هر سیه می خورند -
که رکب - بالفتح کچیک و قیل کاک کدانی اصرح
که رکب - بضم کیم و سوم فارسی خزنده است
که دست و پای و دند و دوش سرخ بود و هندش جنسی
نهند و معنی گویند خزنده است که پای دارد و بدن
و بالای سر او تارک یا پیشانی کدانی الادات و
در شرفنامه بضم طحی بلایم است -
که رکب - بالضم که رخ خرم که بدان خرم از آن
کدانی شرفنامه و در قتیله است جایی که گنابان

خزمن و در لسان اشعار حزن و آن خبر است که
خزمن بدان اندازند -

کلک - بالکسری که اوان قلم سازند و قلم را
نیز گویند و آتش دان گلین را هم نامند معنی اخیر

از شرفنامه است و در لسان اشعار کلک بود
ملک کار یعنی احوال و در شرفنامه است کلک

بافتح و لغت فیه و لغت لغتین بی موسی
و نشتر و بفتح کیم و کسر دوم همان کوفت و در

زفا گویند کلک بفتح کیم و کسر دوم و کسر ششم یعنی کار
کلکناک - یکسر کیم و سوم و فتح چهارم تختم

و فتح یعنی لونک - بوزن و معنی کلکناک قیل کاوتیم
فارسی و یکسر اول و فتح دوم و سوراخ کلیدان و

قیل حروف اخیر فارسی -
کاکوتناک - آلت چه بین گازران که بدان جا

بگویند کذافی الافات و در شرفنامه کلوتاک
باتا و قرشت است -

کلمه گوشت ملک - شاهزاده -
کلک - بافتح همان کوفت یعنی بوم کذافی

شرفنامه و در قتیله و ادوات یعنی چشم گویند یعنی احوال
کمان فلک - یعنی برج قوس -

کسک - لغتین با سین جمله و محمله نیز
کسک شیر که باغزات میکنند و کسک ترش را نیز گویند

و لغوی شیر را گویند کذافی زفا گویند -
کناک - بفتح و در کسک کسک مرغ فاکمی

کذافی شرفنامه اما در ادوات بکاف فارسی
کسک - بالضم با جیم مفتوح چیری نو که ویش

غوش آید و کازانو با و جیم گویند و غریبه ناطقه گویند
کندک - بضم کیم و سوم نان ریزند -

کناک - لغتین کسکی که می تابند سرخ اگر و
که چندانی منفردارد و بخیل را نیز گویند

کوکک - با و بوم و سوم فارسی خبر و قیل
با سوم فارسی نقطه بر خط نخستین با و دوم کرده

را نیز گویند -
کوکک - مصغر کورست شنگ گاز و بخت

با و او بازی است -
کوشرا نوک - بضم کیم و بجم و با سوم فارسی

یو کلیدان -
کوسک - بالضم مرد و خندانم که بتازیش

قوش بالضم خوانند کذا و عدت فی دیوان الا
الذی کان یحفظه لسان مصححه فایه الصمته و در

صراح ترجمه قوش کوکک نوشته است کذا
فی القتیله و منها ایضا -

کوشک - بوزن شنگ ربلند که بتازیش
قوش خوانند سموع از میان ابن -

کوکک - خبر نگار و بنده و سپر که ببلوغ
رسیده باشد و آنرا دود بر سیل ترجمه با

کوکک گویند -
کوکک - بالضم همان کان و کوک با و او فارسی

تره است که از خردون آن خواب یاده شود

بطبع وی سود و ترست چنانکه از خوردن شمشاد
 بتادی آن حس بهند وی آید گویند -
 کیک با کسیران کاک بدو معنی نخست یعنی
 مردم و مردم خشم و بافتح جافوریت خرد
 گزیده و چیده و ککب الاخبار گوید عمرش یا
 از پنج سده بود و بتا زیش بر خوت و است
 پیوند نامند و کسیر کم و دوم نام میوه است کذا
 فی شرح قناری و در جنگ علی بن ابی طالب است که
 کیک گریه که بتا زیش سوز گویند و در حنیف
 از اهل علم مصنف کسیر کم و فتح و دم
 کیکاک - بافتح نام فارسی است کذا فی
 شرح قناری

فصل فی التزی

کرک - یقین می باید -
 کسمناس - موش خوار -
 ککساک - ککب دراج -
 کیکیک - ستنه -
 ککبک - فراخ -

باب الکاف

فصل فی الفارسی

گاه برگ - بابر موقوف یعنی برگ گاه -
 کزنگ - بوزن کزنج چوب گاه کذا فی
 شرح قناری اما در لسان اشعار ابانادر قوم است
 و در زفا گویند که کزنگ کارو -
 کزنگ و یوش و ابله و بی اندام -

کرک - بافتح جافوریت چهارپای شکاری
 و پریشانی او یک شاخ بود که ازان بدست
 کار و سازند پس گویند و نامند و نام
 کزایات وی مشهور است و در تاج معنی کرک زین
 کزفارسی کرکین گویند -
 کزنگ - پنجم کم و فتح دوم رنگی است سپان
 کذا فی شرح قناری و در زفا گویند بابر موش معنی چوب
 گاه ز ترادف کزنگ است -

کلا شاک - باضم کمی از آلات جنگ که بدن
 شک و کافج اندازند که از افلاخرین تیر گویند -
 ککینگ - بوزن رنگ سواد کفایت این بوزن
 معنی بکاو بازی نیز آمده است چنانچه گویند
 و در پنجم کم و فتح دوم پرند است در زفا
 در زنگردن و در زفا گویند سارس گویند
 کذا فی التثنی منقول از خواشی و صاحب الصبایان
 و نیز خروس بزرگ و نیز نام مردی -
 ککازنگ - باضم شخته و لایت و زینند که از
 مرغان نیز گویند -

کوکینگ - بافتح و قبل باضم برست

ککریزنگ - زرد دام

فصل فی العربی

کاکل - تمام را گویند و نام -
 ککلی - نفس را -
 ککلی - باضم سر و بافتح نام سان سان

کذا فی القاموس و در تفسیر لغت کاف برین هر دو
منقول است از دست تور -
کسل - بختتمین کاهلی -
کعب الغزال نام طوطی است -
کعدلی - بالفتح کنه بین -
کفل - میان و کوه -
کفیل - پذیرفتار -
کمال - تمام و نام موشا عریضه معنای
دوم کمال خجندی -
کسل - مر فارسی سال گذشته -
کیال - بالفتح و التشدید آنکه به پایه غلبه پای -
کیل - بالفتح پیاده و پیودن -
کیول - بالفتح مع التشدید پسین معنای
وفی الصراح آخر صفت -

فصل فی الفارسی

کابل نام شهر است در میان کوه سیان
هندوستان و در لسان زمین کذا فی شرفنامه
و در دیوانه است کابل نام ولایتی است در ملک
و در پنجاب و امان کامل و استخواند -
کاجال - با جیم فارسی آلات و ضروریات
از هر گونه کذا فی الاوقات و در لسان لشعرا
و معنی صنایع و حساب است -
کاجون بر وزن فاعول حرکت دادن
وقت رقصیدن و سحرگی کردن -
کاکل - به سوم مفتوح و قیل کسول آن ملک

میان تخی که در آب روید هندش کافش بخوانند
وفی که میان خالی او که از آن قلم سازند و فتح
بغیر هر دو متجانس است کذا فی شرفنامه و در
لسان الشعرا است کاکل به سوم مفتوح و قیل کسول
آن ملک چنان تخی بوزن قاف
که در آب روید تم لفظها قول شاید این تصحیف
کاتب است و نیز در شرفنامه کاکل به سوم
که بر فرق سر بندند و کاکو که شله معنی اخیر
کاکل - نوعی از غله -

کاکول - باد و منعموم همان کابل مذکور و
چاشنی گیر تریست -
کاکول شله یعنی اخیر این به است
کاه گل - به سوم مفتوح و چهارم فارسی کسول
اندایش معنی گچ و کگل بالفتح بهشت کذا
کنه زنا نگویا -

کاکل به سوم یکم فتح دوم معروف که از آب
کول میگیرند کذا فی شرفنامه -
کاکول - به سوم و چهارم فارسی معروف کذا
فی شرفنامه اما در ادوات تحت لغت کاس
گفته است که هندش کاکول نامند ازین معلوم
میشود که این از لغات هند است -
کچل - به سوم فارسی جافور است مشک و
کذا فی الاوقات -

کیدام دل - یعنی چه دلیری و چه درت -
کریگل - بفتح یکم و سوم کاف فارسی مفتوح

جهان کردنگ مذکور یعنی دیوت و ایله و درز ناگونا
ایکان اول فارسی نیز آمده است -

گرماتیل لکلام کی از ان دوشا ناره که از دست
خسیت خلق چنین طعام مومند و بطبی صفا که
شدند و زمین را از ایتیل نام بود از جمله آن آدمی
که برای کشتن تسلیم ایشان بشدند که مفر ایشان

ماران را مباد و در هر روز یکی را میگذاشتند
بجای غذا و مگر سپند قبیله میکرد و کسی اگر با
میکرد و سپند میدادند و میگفتند که از اینجا
بگریز و در فرابها متوطن شو میگویند که کردها
از جهان و شتیان اند که گداشته شدند -

کشتل - یعنی تین خسروک -

کسیل - ایله فارسی و بنهم کات تازی
قبل فارسی وقع کردن و فرستادن نامند و
و در شاهنامه کسی بنی لام تیردین لغت است
اکشائل باطلم ایشین مومند و قبل مجیم
منه از غله است و گویند جهان غله شائل
گذاشتی در ناگونا -

کعب غزال - جنسی از شکر و زهر یعنی شرب
آید و زهر کعب غزال نام جلدی است که کعب الغزل
زهر وین لغت است چنانچه گذشت -

کعبه نول - بافتح یا جم فارسی پرده است
گذاشتی در ناگونا -

کل - بافتح آنکه در میان سرش موسی نبوده
لالال - بافتح بالای پیشانی و میان تارک

و قبل باکان ایتر باطلم آنکه آوند کلین است کند -
کلکل - بفتح دو تمانس معروف اسی کاو کا
کردن گدائی شرفنامه اما اکثر این لفظ تعلق
دند و می ست و درز ناگونا یعنی هر سپند مذکور است
کجنال ثقیل بر تنی که رو غش بدر آید گنبار
نیز گویند شل -

کنتقیل - بوزن بطویل - لیش سپن بزرگ
کویل - با و و فارسی شکوفه گدائی شرفنامه
اما این لفظ مندرست اصل این کوئل است و بگویند
کو تو ال - با و و فارسی محافظه شرفنامه
کورول - با و و فارسی مساوی و توف گند طبع
که زمین نیز نارد -

کویا ثقل - یا یا شله ناک پنج و قبل و حاترا
گذاشتی -

کول - باضرب و با و و فارسی کشت و نیز خزان
آب و جهان یعنی اول و بنیمین و لوت و کلیم گفته
کو خلیل - نام کوهی که نوح را اینجا خانه داشت
آب طوفان را از آن کوه پدید آمده بود -
کویل - بفتح کیم و منم سوم تا و ان را مومند
گذاشتی -

کیل - باکسر آرد و منم -

فصل فی التری

کجل - بفتح تین مرد -
کویل - جان -

باب الیم

فصل فی العزنی

کما نظم پیشه - در خورنده -
 کلامی که زنی که شویش مرده پادشاه بگذاشته
 کلامی که زنی گویند -
 کلامی که پیشش و طعنتین بناتی ست که خطا کرد
 میشود بوسه برای نضاب -
 کلامی که آن را گویندگی و بر گواری ز زمین انگیزد
 کلامی که با کس جمع کریم -
 کلامی که با نفع سخن و با خستگیها -
 کلامی که هم سخن و این خطاب موسی علیه السلام
 که او هم سخن احق بودی و سطره و اطلاق این
 بر حضرت رسالت نیز درست است -

فصل فی الفارسی

کما فی الام سکنات او بکن نیز کنایت از دله کند
 کلام - درون و من نزدیک خلق که از او بپای
 نیز گویند بازیش خیک خوانند و مهندش تا بپای
 و نیز بپای مراد بود و در تنیده یعنی چاره نیز است
 پیاپی گوئی تا کام می ناچار -
 کلامی که کام یعنی بسته -
 کلامی که بزرگ - ساقیان و شادان
 جیم - با نفع بگستوان اسپ و آنرا بکین
 را برین نیز گویند -
 کلامی که بزرگان -
 کلامی که با نفع اندوه و غم و دل گرفتگی و زخم
 و زنجیر و سبزه که بر سر جوی روی بگذافی لاداد

وزن فاکو و در لسان اشعار بنی کرم پوزن هم
 و بالضم زحمت و رنج -
 کمانی که رستم - که از آقوس اند گویند و بپای
 بکاف فارسی نیز گویند کفافی ز فاکو یا و در
 لسان اشعار بنی بکاف بکاف تازی فقط است
 و در او است کرم بپای کاف فارسی زحمت و
 اندوه و غم و دل گرفتگی و رنج و کمان رستم
 که قوس اندست بعضی بکاف عربی گویند -
 کلیچه ییم - بکاف فارسی ماه شست چهارم
 کلامی که با کس صمغ صمغ صمغ
 و بالضم ح نقضان و ترک و اندام و بپای
 چند تازی ست و بالضم با تشدید میستین
 فاما فارسیان با میم مخفف هم استعمال کرده اند
 کلام - با نفع داروی صفت که آنرا تازی
 خرع گویند و بعضی افزاه طیب خوانندش
 کلام - آواز فتن نقب و جز آن نیز از
 مال کلبه که چون بچینانند -
 کمان رستم - یعنی آن کمان فلکی که ابون
 فتنه ایام بر کمال طوط آسمان براید تا پیش
 قوس انده خوانند و عرب قوس قزح نامند -
 کلام بالضم مع التشدید و التثقیف بیشه سباع
 و دوش -
 کلام بالضم و با و فارسی و کوم بضم
 گیاهی ست خوشبوی مانند کبیل -
 کلام آن گیاهها که در زمین شادان بپایند

وہن امر چوبین فی باشد۔

کہ ہم نام مبارز تورانی کہ در میدان پست پڑ
پہاوان ایرانی در جنگ دوازده رخ کشته گشت
و کیفیت جنگ مذکور در شرح نامہ دلائل کیست

باب الکون فصل فی العربی

کا قومان۔ با ذال منقو طہ ہر دو طرف بالار
و در صراح سبک گوشت بالاسی و ایران۔
کافون۔ آتش دان روین یا آہنہ و کانون الال
و کانون الآخر شہرانی قلعہ شہار ویت۔
کاجہن۔ قال گوی۔

کسان۔ معروفہ کذافی التاج و در قنیت
کسان بالفتح و تشدید مخفی است کہ ازان و مخفی
چونیش اسی نامند و نیز جابہ است کہ چون شنائی
ما تہاب برواخذہ پارہ شود و قول در تاج کہ
مردم گفتہ است یعنی اخیر گفتہ است۔
کہ تین۔ بالفتح بازگشتن از ہر چیزی کذافی
و در تاج ست الکبن فتح الطبع الدخان بالبت
و السواد فی الشقہ و بخود۔

کہ کہ گزین۔ بضم اول و فتح ثانی مع التشدید
الکون کہ کہ افعال آنها محل العقل علی قمر نکالہ
فی التاج و در بعضی نسخ کہ گدان با ذال ست و
این معرب کہ گدن ست۔

کہ روان۔ مفتوحین بکہ کذافی التاج و در
قنیت است کہ روان گیاهی ست کہ اوراقوت

منقح ست و مرغیت کہ بہا ماند و شہا شہید
کذافی زنا گویا۔

کہ بتین آن دو مهر و نرد کہ در میان کلاس
انگمند و آن پاسہ زو باز بست۔

کفین۔ دوستارہ اند کہ انخیز و گفتہ اند
کفن مفتوحین معروف یعنی جابہ کہ مردہ را
بدان چپہ و دامن کنند۔

کامبتان آلتی ست آہنگان را کہ آہر گم
بدان کہ نہ بدش سند سی گویند و در قنیت
اعرابش بفتح کیم و کہ سوم صحیح است فی التاج
و الکلبان مایشبہ آلتی کون مع الحداد کلین تین
مشکہ کلبتان و کلبان قال لا صغری ہوا غنور
من الکلت و ہوا القناد و الیاء و اللعن اذین
و ہی اللفظہ القدیۃ عن العرب فعدہا
العامة الاولی فقلت الفلطان جات للعات
و سغلی فقلت القربان۔

کاکون۔ پوشیدگی
ککین۔ همان کہ وہ کذافی التاج و در مواد
مذکور ست کین بر وزن زمین قصد کردن
کشتن و شن بسبیل خفیہ۔

کودون۔ سب گردان رو کذافی التاج
و در شرح تمامہ معنی کند طبع ست منقول از
لسان الشعر است اما نسخہ کہ نزد کات ست
در ان نیست لیکن در ادوات بمعنی سب کند و
کون۔ چیزی حادث۔

فصل فی الفارسی

کابین - مرزبان و آژاکاوین نیز گویند -
 کاتب جان - یعنی خداوند تعالی -
 کاخ نگون - یعنی آسمان -
 کار آگهان - یعنی دانا و بخشنده اصحاب -
 فرست و ارباب تجربه -
 کاچراغ خلدنیا - افروختن می باغ فکند -
 زدوده و روشن کردن تاریک سوختن باه -
 کارشناسان - یعنی عارفان و حکما -
 کارگاه کن - یعنی ایجهان و بجهان -
 کارکن کون و مکان - جمله موجودات -
 کارشرون - بازار فارسی نام شهرست -
 کاروان و کاربان - راهگذری که در سفر و دیاری تجارت -
 کاستن - باسین موقوف نقصان شدن -
 و گردن و کابین نیز -
 کاسه گردان - فلک و گدا -
 کاشان - نام شهری که دران همه فوختن اند -
 کاستن - باشین شمشه معروف گردانیدن -
 روی کاشتن در شاهنامه و محلهای دیگر نیز -
 به معنی مستعمل است و بمعنی غله و حسن زبان -
 کاشتن یعنی تخم ریختن در غایت شهرت -
 کافتن - شکافتن کدانی القینه -
 کافید - کاف و میدان عقیق پیدا کردن -
 در زمین و مانند آن برکشیدن خاک از آلت

کالیدن - در هم شدن و گردن -
 کامران - باسین موقوف آنکه کارهایش برادر برآید باشد و بمعنی امران نیز آید کدانی
 شرفنامه و دیادوات است آنکه کارها به خود
 بر مراد خود کند و هیچ مانعی پیش نیاید و منته
 ترکیب را نند و مراد و اربابان -
 کمان - معدن که به بندش کمان نامند -
 کمان کن - اسی کنند که کمان و کمان را
 بکن و نیز بمعنی فریاد آید که عاشق شیرین بود
 زیرا چه او سنگ تراش بود و بنهم کاف
 آن ترکیب صافی است اخلافت مشبه به
 کن که همچو کمان و معدنست و مراد ازین کن
 که امر فیکون است و وجه تمییز است چنانچه از
 معدن جدا هر گوناگون بیرون می آید چنان
 از امر کن فیکون انواع کائنات ظاهر گردد -
 کاکشان - باسین موقوف راه شکسته که
 بشب در آسمان پدید آید -
 کاهیدن بیان کاستن یعنی نقصان شدن
 و نقصان کردن -
 کسان - با دوم فارسی تر از وی معروف
 که یک پله دارد و بجای پله دوم منفذ بود که در
 قماش و جز آن وزن کنند و با دوم شد و نیز
 آید -
 کبک کاستن - تکرری موقوف غصه کردن
 کبودان - با واد فارسی سیاه دانه -

کتابون - نام دختر تیسر و م که در حساب
کشتا سب شاه بود کذا فی شرفنامه و زفا نگویا
نام مردی و عورتی -

کتران - بفتح کیم و کسر دوم نام داری سیاه
که بر اکثر کیمین مالکنا نیکو شود و عرب آنرا
و طهران خوانند و آن روغن دلمی است مانند
عمر عربی گویند که از درخت صنوبر توله میشود
بجین - بفتح بر گستران اسپ و بالگر آرد
و روغن را مانند -

کربان - عروس خانه که بزرگ و صاحب
باشد کذا فی زفا نگویا -

کدین - بفتح و قیل باضم آن آلت
چوبین که نزد کوبان و کافران دارند و بدان
جابه گویند -

کدن - روستان است که آنجا ده هزار مرد
بهره غوره گردانند و نیزه که عرب آنرا
خوانند و بعضی کوئی گویند بجای دال و لوتی
که چیدین بفتح باهم فارسی بانگ کردن
اکیان بروقت بجهه وادون یعنی آنکه کاکال
کنند کذا فی زفا نگویا -

کدرخان - نام پسر دختر افراسیاب -

کدران - بالگر خزان -

کدرانیدن - بالگر خزانیدن -

کدرانیدن - بالگر خزانیدن -

کدرانیدن - بالگر خزانیدن -

کدرانیدن - بالگر خزانیدن -

کذا فی شرفنامه و در قینه است که شیدان بفتح
شکستن چوب و جزایان کذا فی تفسیر اراک
فی سوره انجرات -

کران - کرانه و دوری جستن و جد -

کر باوان - بفتح با و او فارسی نام داری
که آنرا بلند و زنی گویند کذا فی زفا نگویا -

کرون - بفتح ک و او ورن گویند غله در کنند

کروینی - کرو آور و کذا فی القینه اتول این

چه حاجت است که مینی گرد آور ورن گویند

زیرا چه معنی مستقیم است و آن حاصل معنی است لغوی

کمر و گان - بالگر اچارم فارسی جوز و بافت

فارسی افصح است چندی از کمر و ط مانند -

کمر زن - بفتح نیم بجای از دیبا بافند و چنانچه

در دیشانند و بجای کران بار و در تازی شرف

گویند که هندوی مانگ گویند و قیل کان تار

کذا فی الامرات -

کمر ستودن - کمر ستون - فریب دادن و

فروتنی کردن -

کمر سیون - نام مبارز افراسیاب -

کمر گدن - بفتح و با سوم فارسی پرند است

که پیل را شکار کنند و در عجب است البر و البحر و دیده

که چهار پایه جانور است که همچو آن در شکم مادر

پنج سال می ماند بعد یک سال سردان طرن

میکشد و علف میخورد و چون برین مظهر سال

دیگر میگردد بطریق نیزه شکم مادر برین می جبه

دیگر میگردد بطریق نیزه شکم مادر برین می جبه

دیگر میگردد بطریق نیزه شکم مادر برین می جبه

دیگر میگردد بطریق نیزه شکم مادر برین می جبه

و میگردید و حکمت الهی در آن آنست که چهار زبان
 بجهت را بعد از آن زبان می‌لیسند و در زبان لغت
 چهارم می‌سخت بزرگ و نیز اند چون آن چهار را
 مادر او بلیبی می‌نامند مادر او پاره پاره گشته
 و آنرا اگر کسی نگیرد و شرح سخن اسرارست که آن
 مابو نیست که بر پشت او نهاده چون ستون است
 هر چلی را که شکار کند بر پشت اندازد و به ای طبعه
 بچنگان آرد چون موت وی قریب سد یک پیک
 بر پشت او فراموش شود و آن پیل گنده شود و
 گریان بغیظند آن گریان میل خورد بعد از آن
 جانور را خوردن شروع کنند هم بدان جراحت میرود
 و در زغال گوشت است که گردان جانور است و گوشت
 پیل آبی است -

گرسنگی - غله و رمل یعنی گندم و جو و غنچه و قند
 که نیم رس شده باشد همچنان باشک و برگه مرگانی
 و بخورند که هندی او می‌گویند و بکاف و دمنه
 و کسور نیز گویند و بلندی هر دو کاف فارسی است
 که زانی زغالگو یا مادر لسان الشعر که کون بوزان
 باد و نادر است یعنی غله و رمل مادر او است بار اول
 و هر دو کاف فارسی صحیح است و الله اعلم بالصواب
 به معنی هر دو زبان خاکستر گرم است -

گرگان - سکات دوم فارسی نام ولایتی است
 و قبل نام میانی است -

گردان - گیاهی است که در اقوت نفع است
 و در معی است که به باد و شهاب خشک که زانی زغالگو

کرمان - بالکسر نام شهر است از ولایت فارس
 بنا کرده بهرام بن پرویز بن یزدجرد و مجمع گرم
 کرمان شهمان - باقون و قوت نام شهر است
 که و خان نام پهلوان تورانی - با در پیران سیه
 که کشین سبزه کشین و ملک شیر -
 کرمان - بالضم و خا -

کرخیتین - بوزن و معنی کرخیتین و اصح با کاف
 فارسی است -

کریمان - بالفتح نام مبارز ایرانی و آنرا کریم
 گویند و در ستم زالی بن سام بن نوبیان ابن
 کریمان است و نیز شهر کرمان را گویند و نیز
 کریم معنی گرم کنندگان -

کریمیان - بالفتح مبارز محمد بن حسن را گویند و
 کریم شامی شکسته را گویند -

کرزرون - بالضم چاره جستن -
 که شکار طرازان بالفتح با دوم فارسی بوزن بلع
 از آنکه نکره صائب ندارد -

کرطون - با دوم فارسی نام داریه است
 باه افزا که آنرا کاهه نیز گویند و نیز عاق و حاکم
 که شایرون - نام داریه است که زانی زغالگو

کرن - بفتحین معنی باشد که در روزها شوره
 آنجا خلق بسیار جمع آید که زانی القنیه -

کوشین - بازار فارسی و کاف بفتح بر گشتوان
 که زانی القنیه -

کسارین - بالضم خوردن و عکسار و باوه گسار

هم ازین است کذافی شرفنامه اقبال گرفته
 خوردن بودی طعام گسار و نان گسار هم دست
 بودی لیکن احتمال آن هم در شراب خواری
 و نمخواری آمده است اما شراب گسار و نمخواری
 هم نیامده است زیرا چه احتمال آن بلفظ بوده
 و نم آمده است -

کسر یکسان - خدای تعالی
 کستن - بعضی کم و دووم کشادن و شکستن
 و این و تار با گویند کذافی ز خاک گویا -
 گیشختن باضم یا یا فارسی و حب و موقوف
 گستن ای رشته و امثال آن شکستن کذا
 فی شرفنامه -

کشان - بالفتح خمیه گرو و نام ولایتی
 و نیز معنی کشته اسم فاعل ز کشیدن آید گویند
 غلان طغان کشان خورد معنی اندک خورد
 درودی کشان معنی درودی نویشان است و
 دل کشان می باشد یعنی بیان کشاده است
 گویا و فصیح -

کشتن - بالکسر ز رعیت کردن -
 کشتبان مزاج -
 کشتیبان - ملاح -
 کشتی زرین - یعنی آن پالیه زرین که بستر
 کشتی سازند و باد نو -
 کشتیان - بالفتح قلیبان بازیش و قلیبان
 کشتن - بضم تین برآمده و نیز در کشتن

کشیدن - بالفتح نانی که از باطل و نموده و نموده
 و از هر گونه غله گویا کرده نرود -
 کشن - بوزن نش و بنگون دوم نیز آمده است
 بسیار و انبوه و انفع باکاف فارسی است -
 کشیشان - بالفتح جمع کشیش مذکور -
 کعبه جان مقصد جان -

کعبه محرم نشان - آفتاب -
 کفانیدن - بالفتح و بر بازی شکاف کردن
 شک و گوشت و امثال آن -
 گفتن و کفیدن - از هم باز شدن -
 کلا سکن - بالفتح علم الی است او والد دار -

کلان - بالفتح بزرگ و مه کذافی شرفنامه
 در ادوات معنی بلند و افزون نیز آمده است و
 معاشی ملحقه بقوم میان قاصی شد خطا است
 جمع آن کلان آمده است کذافی التاج -

کلاه زمین - اجتناب کذافی ز خاک گویا
 کلاه آخترن فرایه کردن و در چیزی کمر
 طالبان باشند بگویند مردان برای این کلاه
 می اندازند یعنی طالب هستند -

کلاه کشیدن - زلفت -
 کلاه گوشه بر آسمان - کنایه از عظمت و بزرگواری
 کلن - بالضم نپه بزرگواری و کرده و سیک
 گویند و در خاک گویا یعنی با غرور که زحمتی است نیز
 مرقوم است -
 کلندیدن - بفتح تین کا ختن -

کلیدان - گنده که رویا دروان بکنند این از
 اهل حسنی منقذ است تنه کلیدان که بر سر پا
 کلید ایمان یعنی کل شهادت -
 کماج وان - یعنی کما بعد کماج -
 کمان شیطان - یعنی جان کمان ستم -
 کمان - معروف که تباریش قوس خوانند
 و در قنیه است برج نم باشد از جمله دوازده برج
 خاک و فیض جمع که مستثنی کما -
 کم زن - یعنی نام بر روی دولت -
 کم زبان - آنکه از آب که بر سر ساکن باشند یعنی
 آنچه باید گفت می توانند گفتن -
 کم کاسکان - اسی ناقصان کذا فی القینه
 کم کاشان - معشاه -
 کم گرفتار - ترک و اوان -
 کند افکن - قوت با فو کذا فی القینه
 کم نوریدان - فرشتین -
 کشیدان - از عباسی کشیدان -
 گنجانیدان - گنجانیدان - رست و پیر -
 وادان دور آیدون -
 کند لان - بفتح کم و ضم سو و نمی ست خیا
 گنجان - با فتح نام بر سر و نام شریست
 که سکنست بیتوب عالی السلام مؤید و سکن علی السلام
 و این بود و نام سرفرح عالی السلام -
 گمن کمان - امر و نسی و ترو و این لازم صلی است
 گنودان - با فتح و بانون منجم و قیل مفتوح

کواروان - علت در دو که پوست آورده کند
 و در اوات لفظا با کمان فارسی صحیح است و
 بعضی بزاو معجزه نیز گویند -
 کوپین - با واد فارسی آلت روغنگوان است
 که تباریش معدل گویند و آن چیز است چون
 کون ترازوی از غرض بافته بزرگ که آتش گرد
 در و اندازند و عصاره آن آس کرده از آن
 در سبکیر نهند بار و عن زو ویران آید و چپه و
 کوپین نیز گویند -
 کوون - بفتح کم و سوم کند و کینه و کور -
 کوپین - با واد فارسی و رار موقوف است
 کوپین است -
 کوفجیان - پنجه که تباریش قفص گویند کذا فی القینه
 و در قنیه مذکور است کوفجیان با واد فارسی
 و فار و موقوف جماعتی از مردم که در کوبه های
 که بان باشند کذا فی التاج اسامی تم لفظا اما در
 نشانه تاج اسامی که نزد کاتب است و بان
 نوشته است القفص کوفجیان نهل کبریا نشانه
 جلاله کالاکراد و در تاج مذکور است هر حرف
 القفص معروف القفص کوفجیان تم لفظا قول
 ازین هم معلوم میشود که کوفجیان یعنی پنجه نیست
 زیرا که معنی پنجه معروف است و در بعضی نسخ
 که کوفجیان برار مملک است و الله اعلم بالصواب
 که قفص کوفجیان طعانی است که گوشت را کوفته
 بریان میکنند -

گوکوان - سازگار و قیل با او فارسی -
گوکرن - غله و بریل کدانی شرفنامه و لسان
گوکرن بوزن سوکن غله و بریل اما در زفا گویا
و ادوات الفضل با ابراهیم است و تاج معنی بک
مشهد و هاست که است و معنی بریل غله که است
اما در زفا گویا گفته است غله و بریل که هشت
اومی گویند -

گولان - گویا هست که در آب وید و دران
بویا سازند چنانکه از بروی -
گوکون - بختیاریان که کدانی شرفنامه و لسان
گوکون بوزن چین جمعی است که بر وزن شورا
چندین هزار مرد و آنجا جمع آیند اما در تفسیر معنی
انفیر از آنجا است چنانکه گزشت و الله اعلم بالصواب
گوینان - خواب باشد کدانی زفا گویا و الله
شاید خوب است زیادت الف بسبب کاتبت
و گوینا لغتی است در گوینا که با کات فارسی -
گوکان - با او و فارسی گوسمان بلند می آن
وزیر است و آنچه از پشت شتر و گاو بر آید باشد
آنها هم گوینان گویند بطریق حجاز -

گوستان - با او و فارسی پیش ازین ولایت
با و الله را گفتندی و نیز جایی که گوینا بسیار
گوکرن - یعنی گفته گوید و فرادان گویند که
عاشق شیرین بود -

گوشتن - گوشتیدن کلاهما بفتح مایه فارسی
غله که گوشتن کدانی زفا گویا -

کمان - جمع که ای خردان -
کستان - چنان که هستانی
کمشان - چنان که کاشان -
کمین - خردترین -

کیان - بفتح کیم و پدیم و قیل بکجا بختگی
و استواری و کار و بزمی کار کردن و قیل
با کات فارسی -

کیان - بفتح جمع کی و معنی آن پادشاه
جبار است که در روز خویش بزرگترین پادشاهان
و در قرون سابقه پنج نفر پادشاه بوده اند که
ایشان را کی گفتندی کیومرث و کیکاوس
و کیخسرو و کیقباد و کی کهرسب و با لضم خمیه
و کرد و کرد و طاعت اند کدانی زفا گویا و لسان
و در شرفنامه است کیان با لضم خمیه گردد و در
ادوات الفضل است خمیه کرد و کرد و طاعت اند -

کیسیدن - از جای بجای کشیدن -
کیکان - با بر و کات کس و تار یکی شب و
در شرفنامه کیکن باللام معنی تاریکی فقط است و
در زفا گویا بزرگوار است کیکن کسب و تار و تار دوم
فارسی بیل -

کیمای جبال - شراب انگودی -
ککین - کینه و مخفف کراین -
کیدوان - بفتح زحل که پسران فلک گزیدش

مفصل فی الترمکی
کرن - را سو -

کذا فی دفا گوید و قیل فی کشف شیه موده شد
یا گدشته و قیل کلمه ضد با گره نالکینه که در
در افزاینده آن بر چهار صالی باشد -

گدیده - تیرگی و رنگ -

گدوره - تیرگی و خش و آب -

گدوره - بعضی و شوری -

گداسه - معروف کذا فی التاج و قسیده

غذ کورست گداسه با بعضی از تحفیه مصحف جامع

گداسه - بزرگی و نیز خوارق عادات که از این

ظاهر شود آنرا گداسه گویند و نیز طبق سرنو

غم و طبق که بر سر خندان و چاه شد -

گدسوه - بانه گدسیت الله -

گدسه - بالکسر و التشدید و آن گندم که در وقت

مالیدن خورشید در پوست مانده باشد و در وقت

آفرینانند تا صاف شود کذا فی القفیه و در

معنی پاره تر از غذا که در دست و در ادای است

اسخ و در وانه باشد و در شرفنامه بنیونی التشدید

کفاره - معروف آنچه بعد از شب لازم شود

و بخوردن آن ماه رمضان و بطهاره یا کندن

و هر چیزی را کفاری معین است -

کفاله - پانزده قاری -

کله - بالکسر و التشدید پاره تنگ و پاره

زمان که او را چون خانه بدوزند کذا فی التاج

و در شرفنامه است کله پاره خاد و نیز آن کار

گویند که بر تخت نصب کنند چنانچه از تفسیر می

معلوم میشود و در تفسیر تنکین فیها علی الاراکه
و در قفیه مذکور است پاره خانه و قریه شلش و
سایه بان -

کله - بالضم و آنرا در کتب بر روی و مار و پشته

تیره رنگ میگویند و آنرا نیز در قفیه گویند و پاره اثر و زنی

و بیخ است بندش بجای مانده و در تاج از

گدیر روی گفته است و در شرفنامه است کله بگم

و شسته است از خانه که در آن آن سیاه است سیاهی

که بر روی مردم افتد -

کله - سخن و قسیده و آنرا گدیده گویند -

کله - بالفتح و التشدید و آن پسر و زن برادر

و جوهر نیز میگویند آن چنان گویند -

کفاسه - قفا که در جبهه و بجا و ب رفته باشد

و خانه و باده و نام جای بگفته -

کفانه - تیره و آن کذا فی التاج و در شرفنامه

کفانه بالفتح است و قیل بالکسر و ادوات است کفانه

بالضم گفته -

کشیته - نام پوشیده و گدیده گشت -

کدوه - بوزن کوفه نام شریک -

کدو کبه - بالفتح یا حق و انبوهی و در نشان

کیله - بالفتح یعنی یک کیل و گدیده

گدیده حال و در عربت کینه آنرا گویند که گوی

آنرا کسی جدول پوشیده دارد -

فضل رقی الفارسی

کاسه - دار و کوب اطباء آنچه در غده جگر

بگویند یعنی باون -
 کما قوره - سرگردانی و گشتگی و سرگشته گزافه
 فی الادات و درسان اشعار است کما قوره بوزن
 ماثوره سرگشته در اول مقام باوال و قومه است
 و آخر بار و اتمه علم بالصواب -
 کما ضمه بوزن باضه باران و نیز علت برهان
 گنای فی لسان اشعار و ادات المفسره و در شرفنا
 گنای است که در ذکا و ابهتی اخیر باران است -
 کما خ صه - بجز سرطان -
 کما را گاه - یعنی بیرون می و ابل فرات
 کار تشه افخ را و سکون تا و ابل ار و قون
 و تا منقوع شطیبت -
 کما را مانه بار و موقوف یعنی علم خانه و خیر
 و اسبج کار و آنکه آنجا که کار و این فکر آید و شکی
 کاره - شسته اره -
 کما شته - شسته گاه چو مرین و موقوف که بر سر
 باشد و دست از لایه سیاه که از شاخهای درخت
 سازد و برابر و ام سیاهی که اندک و از پس آن صید
 گفته نام خان او را نه بینند و گوید که از بهر باب
 و سیاه پاک کنند و بازار فارسی بجای کاشی
 بازار فارسی و اتمه مصفوف و لسان اشعار باینز فانه
 کما سکینه با بین موقوف و چهارم فانه است
 مرغیت بنر با سنج آمیخته مانند برادر است
 و آنرا هنر که نیز گویند -
 کما شانه - خانه رستانی و گویند خانه مرغ کذا

فی ذکا و گویا و در شرفنا معنی لغیر فقط است
 کما شته - همان کافیه باز از تادی -
 کما شخته - پرده است که شب با یک کند
 و نیز گرمی است سنج -
 کما گرم - بوزن ناسره و در ولایت باه افزا که
 بنا بر لیش ماقر قرما گویند -
 کما کله - نام مبار و توانی که از فرزندان تور بود
 کما لفته و دیو که در احمق که تپا و لیش را غن گویند
 که تانیث آن بر غناست کذا فی الادات و
 شرفنا ماقول بالاد لغت ر غنا گفته است
 زنی است -
 کما لیده - معنی در هم شده و معنی مادر زاده کذا
 فی ذکا و گویا و در قنیه است کما لیده بوزن بالیه
 و لیده و پریشان شده -
 کما م - سخته است و نیز سبدر اگویند که تپا و لیش
 مر جان نامند و چند جوانی خوانند و شناخت
 او تدریاست و چون درخت بر ویدر سنا
 و تپا نگه دارند و بر کشند سبز باشد و چون با و
 آفتاب بر ویدر سنج گردد و در کمال سنا
 قوت بصرا که ذانی شرفنا م و ادات است
 نیز نام طعانی است که تپا و لیش کما مچ گویند -
 کما نه چون کسی با کسی بر تبه و سری و معنی
 و طبعی همی گویند گویند با و ی کانه میکند
 بنا بر لیش مر با بیم کس و کسرتن حسد با مال
 آمده است -

کجا و نه جهان کاغذ که آزار و سکنه گوید
 کما حیده - یعنی نه که ازنی اجمال الحیثی -
 کما - معروف که بتاریخ تین خوانند
 و امر کما حید و فاعل آن -
 کما حیده - بودن آینه امر کردن بدان که
 چشم از من گردان -
 کیا به - بالفتح و اروی است از رستنی آن
 بر دونه است کی کیا به و من باز که او را هم می
 خوانند دوم کیا به یعنی که منبسط در جنبه شوق
 و او بیل گره شایسته و او و حرارت در
 پیش از زمانه است که ازنی طب حقائق الایام
 کما به بالفتح کمان لزوم که نبات نرم شود
 که اسع من اهل اللسان -
 کما به - بالفتح با سوم فارسی خرد برید و جای
 که زیر دوش اما سگوند کما به شده است کذا
 فی الادوات و در قنیه است کما به بالفتح با سوم فارسی
 چوبی که بدان پشت بشواید تا زایش جوشد
 کما به و نام چوبان افراسیاب -
 کما به - فتح اول و ثانی و سکون سین و
 فوقانی خطل و زهر گیاه است -
 کما به - بوزن قنیه ملوای مغرب
 کما به - بوزنی و کما به چار وائی را گویند که
 زهر و آن او درم و کما به کرده باشد -
 کما به - بالفتح و لیده و رشته و میل لغیر کم
 و فتح دوم که ازنی شرفنامه و در قنیه است

کما به - بالفتح پست از گندم و جگر آن -
 کما به - بالفتح آنرا گویند که در کاغذ و جگر است
 کلام الله و یا جز آن بخط و خط و چین و چین
 و در دیوارهای عمارت تخریب بقعند
 کما به - معروف و این لغت هندی است
 با تا بهندی پاریان با تا فارسی استعمال
 کرده اند که ازنی شرفنامه و اگر چنان لغت
 ملائم نیست که ذکر کنند لیکن کاتب بدین
 آورده است تا لغات شرفنامه درین لغت
 مشروح نمند -
 کما به - آخا که پیش زین برود و آن
 کثیره - بر وزن نیره صمغ درخت قباد است
 و آن درخت است فارسی که شتر او را خور و مکران
 سال که بدان نبار و که ازنی زفا گویند -
 کما به - بالفتح چوبی که بدان جامه اکوبند
 که ازنی زفا گویند -
 که چو وانه نام علی است مشهور -
 کما به - کلا با بالفتح و نچه بر پشت شتر بند
 و بدان سوار شوند تا زایش چوبان نامند -
 کما به - بالضم باجم فارسی مفتوح پیش و او
 کما به - و او فارسی گویند که ازنی زفا گویند -
 کما به - و او فارسی گویند -
 کما به - یعنی پایله که از که و سازند و بدان شرف
 کما به - بالفتح کلیدان و خاد و معنی را غیر مرکب
 استعمال کرده اند مثل میکه و عکله -

کریچه - بالضم باجم فارسی کرج گذشته -

کشاده - باز از فارسی همان تجاوه -

کرمانه - خوانانه -

کمزیه - بالضم گپا هیست خوشبوی و شرفنامه

کنیه کیاری و آب کادون کشت رانیز گویند -

کمره - باز از فارسی خوشحیتین آن گوشت که در

حلق برین زبان آویخته است و نیز چوبی را گویند

که بکلیدان فروخته اند و نتوان کشادن کدافی

شرفنامه و ادوات است که باز از فارسی ملاره

که عربی و الماده خوانند چوبی که بکلیدان فروخته

تا در نتوان کشادن و بعضی گویند برار مملد است

و گویند کوفه کلیدان و ندان کلیدان و گویند که این

درست تر است و بعضی گویند کوفه و ندان کلیدان

و هیچ است گوی و در زنگه یا است کوفه و ندان

کلیدان و بعضی برار مملد گویند و این درست تر است

و بعضی گویند که برای مملد کلیدان و کوفه باز هم

و ندان کلیدان -

گسارنده - بالضم خورنده نم و باد -

گسمه - بالفتح پندی از موی بریده که بر خضار

وارند و آنرا سبب نامند -

گسمه - آسانی و قیل باشین ترشت -

کشاده - بالضم فراغ و باز کرده و مضموم عوام

و در بنی تکلف کدافی القینه -

کشاده و حل وید بر و فخته - ای در مرقه شد

کشاده و نامه - بالضم باجم موقوف یعنی مشور -

کشتیه - لغتین کشته و پشمرده

کشته و کشته - همان کشتین -

کشواوه - نام مبارز ایرانی که از دوز و دوز

جنگ پیران سرکش از سیاب بود -

کشته - بوزن پشه مکنه الاوان و قیل که پشه

نیز آه و کدافی شرفنامه و در زنگه یا ند کوفه

بالکسر و تخفیف و کشته و خند و ادوات یعنی آسانی

نیز است -

کشته - و ادوات که از کشته نیز خوانند و نوعی از

سوار و در زنگه یا بعضی کشته است -

کفته و کفیه - کلاه یا بالفتحه از هم باز شده و کلاه

کفیه - بالفتح باجم فارسی کجه و ج و تاب سر زلف

طرحه یا نیز گویند کدافی فرشتا و نیز کفیه یا کدافی

فی القینه و نیز کفیه اگر یکدوم معنی ترکیب کفیه و کف

کفیه را که نیز گویند نیز هم چنین که سرش شامیت کف

دارد و سر بر هر وقت غلبه همچون کفیه یا کفیه

بیرین جت آنرا نیز کفیه گویند -

کفش - و موزه محفوه - اقامت کن - بسط و

کلاه - بالفتح آنچه از ریشیا میسازند کدافی شرفنامه

و در زنگه یا ند کوفه کلاه بالفتحه فلو در ریشیا و

گویند خرچ جلا لگان بود که ریشیا بر وزن تار و

بکار برند -

کلاه - بالفتح و در و محل را نیز گویند و در شرفنامه

بلند و پست است کدافی الادوات و در قینه است

کلاه بالفتحه بنامی است مانند قصر سلاطین و

ملوک را بود و گرد بر گردان نهادا باشند تبارش
رسکده خوانند و در بعضی نسخ رسکوه با و اوست -
کلاه زده - بازار فارسی و بنام کان و قیل بالفتح
پرنده است سرخ دم مانند پرنده تاج داران و را سبز
نیز گویند -

کلاه سه - بالضم نام مقامی -

کلاه - بالضم موی پیچیده -

کلاه سه - بالفتح کان کلاه بر همان -

کلبه - خانه جنگ و گوشه -

کاپیت - بالفتح بابا فارسی چتری نادرست بود که

ثانی را نیز گویند و معنی اخیر از فارسی گویند قوم است -

کلمه بالفتح اندک و نامرتب و خرد -

کلیمه - بضم کیم و فتح دوم و قیل بضم تین غلوه غلوا

که بهندش کلیمه نامند و در همان اشعار با و فارسی

مصحح است -

کلونده - بالفتح خیابان بزرگ که بهندش لکری بنند

کله - بالفتح و بالضم موی را گویند آن چنان باشد که

پروانه و بالضم موی را گویند آن چنان باشد که

موی را از کان بالای سر گره بندند و در هند آنرا

جود گویند و معنی سر و بدن نیز می آید -

کله زده - بالکسر بالام مفتوح مشهور تحت الگاده

کلیج - بالضم با حیم فارسی قرص آفتاب کذافی

زفت گویند -

کلیدانه - آنچه تبارش فضل گویند -

کاسه - بالفتح کوزه چوبین و یا سفالین که در چین

بر مثال گفت که بیشتر شیان و درویشان دارند
چندش بکجول خوانند کذافی الماد و درفش است
کاسه بالضم و الفتح کاریز کن و نیز نام کاهی است
در خراسان بگی و شاید بازی اقول یعنی کاریز کن
کان است -

کما سخره - نوعی از مزامیر و نیز کانی که در آن بدن

پنبه بنند -

کمان کرده کمان کرده - در هر دو لغت کاف هم

فارسی و در اخیر و انیز -

کمان مهر - کمانی که بدان غلوه اندازند و عوام

آنرا غلول نامند -

کما سه - بالفتح و الکسر کاریز کن در ادوات است یعنی

آلت سوراخ و در قنیه است کما سه بالفتح کمان شکنی

که بدان بعضی از سازهای زنند -

کمر بسته - چاکر و ساخته و مستعد برای خدمت -

کمر کوه - آفتاب و نیز عیسی علیه السلام بیت المقدس

و بیت المعمور و میان کوه که فرو دباشند و نه بالا

کذافی القینه -

کمر دهن - بفتح تین سر زور -

کمیته گاه - کمیته - با کاف فارسی جائیکه درون

در هر زمان مخفی شده باشند تا هر که آید او را بکشند -

کمیته - فرومایه و هر چه کم از ریش بود -

کمیته - بیوزن مذکور و فیه -

گنجاره - بالضم ثقل هر شیئی که روغنش بدر

گنجینه بضم کیم و سیم و قیل بفتح سیم و دار و میت
بتا زیش خوروت خوانند کذانی شرفنامه و تقنیه
گنجینه بالضم کلفه و در فرنگ نخر قواس پازیر گویند
بالضم موی ماز راو -

کنند و اله - گنگ و فرج -

کنند و له - بوزن مجهول که کند -

کنند و بالفتح آنچه گرد بر گرد حصار کاوند و تیر
آن خندق است و بالضم بند چوبین که بر آشیان
و مجوسان ننهند و آن چوب کلان که قضا عیان
و قصا بان دارند و غول بیابانی را ورم و قوی -

کنند و اله - بالضم که می ست در خراسان و
روسی و مارکی یعنی فکلی و چینی و قیل بالفتح
کنند و اله - بالفتح با سیم و فارسی معنوم آن محراب
که بر وزن دیوار و منظر او گوشکها و بر جهای حصار
رست کنند کذانی زفا نگویا -

کنند و بالفتح آنکه مانند سپش در سنگ بهایم چید
هندش کلی نامند و فی التقنیه کنه بالضم و التثنية
سایه بان -

کواوه چوب زیر در -

کواره بالفتح و بالضم سر و بدین معنی باکان
فارسی هم آمده است و نیز خانه زنبور -

کوازه بالفتح و قیل بالضم بازار فارسی طعنه و
طعام و زمان نیم خفته و در لسان اشوام رقوم است
مرو مراح کننده و طعنه زن و طبیعت کننده و قیل
باکان فارسی و در فرنگ علی گچی و زلف انگویا

یعنی و اینی ارم آورده است -

که واسه گونه اسی صفت -

که اسمیه بر وزن مناصف یعنی سهل آسان باشد
گویشمه بالضم آسانی کذانی شرفنامه و لسان اشوام
که اسمیه بضم کات تازی فارسی بوزن مار است از ار
و اینی و در ادوات همین معنی باکان فارسی معنوم
و مفتوح نیز -

کوالیده بالضم و الفتح غله مالیده و گشت مالیده
گوپاوه با و او فارسی کلاه و فرج -

گوپله با و او فارسی سوارگان آب موی کلمه مردم
و قیل و شکونه کذانی الادوات و در لسان اشوام گوپله
بر وزن حوصله یعنی قفل صحیح است و در زفا گوپا باکان
فارسی است لیکن با بر هیچ بیان نکرده و در شرفنامه
با و او فارسی و با تازی یعنی موی کلاه مردم است
گوپه با و او فارسی گیا هبست شیرین که آن را
میخوردند و نیز آلت کو فتن هر خبری تازیش هم می خوانند
گوپیاره با و او فارسی و با موقوفه بیخ کوب
کذانی شرفنامه -

کوره بفتح کیم و سیم مرغی است که در آب نشیند
کور گیه با و او فارسی و را و او فارسی موقوفه
نام گیا هبست که بتا زیش خوروت گویند -

کوره بالضم آتش آن آهنگر و حبه آن که
بهندش جھتی نامند و نیز سیلاب و سیلاب
کنده شده و کل دره مانده و در تقنیه بضم
بچه اسپ و جز آن آمده است -

گورده - بالضم معروف یعنی پنبه نرم که زانی شرفنا
و هر چیزی که آب و مانند آن نوبشتند و در اوت
این را بکاف و و او فارسی تصحیح کرده -

گوشه - با و او فارسی اندک -

گوشه - با و او فارسی اندک که ریشی و شخنی کور
و بانفش نیست و مهشت و دران بود تازیش
کوبج نامند -

گوفته - با و او فارسی و فارموتون آرزوه و اند
شدن و بستن از آن خورشش که گوشت با پزیش
گوفته غلول سازند بندش لری نامند و نیز
ازان غلول سازند و میان آن کشانند ازند و
برشته هم کنند و چون غلول های بزرگ ازان
سازند گندره با کاف مشهور فارسی نامند و
چون غلول خرد سازند گوفته کک خوانند و بالای
سخت مرغ نیز گیرند که آنرا قندم گویند و گوفته با و او
فارسی گوشت که گوفته می زنند و نیز مانده راه را
گوفته می گویند -

گوفشاده - با و او فارسی و فارموتون غولاجه
که کک - بالفتح پرنده است اجدار که بتادیش
برده نامند -

گوشسته - دو گونه آغوی ای سرین -

گوخر - بالضم سرین -
گوچه گرفته - یعنی دیو گرفته که زانی الهنیه
منقول اند بیان این کوب با و او فارسی
پیش از آنکه پس از آنکه آب و حمله

و در قتیله معنی دهک است -

کوبسته - بالضم مد کوبه یعنی سرین و بالفتح
و با و او فارسی غله کوفته و در لسان اشعرا این
بوزن ترکیله میج کرده است -

کوبش - آوند و می -

کوبله - بالفتح یکم و کسر دوم موی کله مردم که زانی
مشرقا می و در اوت با و او فارسی است -
کوبه - با و او فارسی گهایبی است شیرین که
مردان آنرا می خورند -

کوی منقلا و راه - یعنی دنیا -

کبه - بالکسر و با و اسکند رابطه است و میان
صفت و موصوف و وصف چنان و چنان
چنان سخن گوئی چنان که بیکه چنان گشت مردم
و چندان و چندان بود از روشش زید که غرو
نیاده است و معنی هر که وزیر که و بلکه
و که ام کس آید و معنی نیز آید و بالکسر با و او
ساکن خد به معنی خرد -

کبکله - بوزن مشغله نادان و احمق مزاج -

کمره - بالفتح بزغال شیر است -

کمره - یعنی یکم و کسر دوم با سین مملد و
سجده کوبه پز آب -

کمینه - کثیر -

کیسته - بالکسر میان بر دو ک رسید که
بندش گزنی خوانند -

کیک و پیا کچه - ای بی آرای و بیقراری -

کیمیو - بیا فارسی کفش جاکی و قیل باکان
 فارسی تعلیم چرین را می نامند و بالفتح سینه است
 که برگ آن مفرد و آن شود و آنرا کاهونیز گویند سینه
 آن خوب خوش می باشد -
 کیه - نوعی از خاک و می است یعنی سنگ -

فصل فی التری

کنده - خود که را چون کیس کلاه -
 لیکه - کلاه را -
 کلاه - دیرینه -

باب الیاء
 فصل فی العربی

کابی - بزرگ -
 کاتب و محی - یعنی امیر المومنین عثمان
 ربنی الله عنه -
 کاغذی - کاغذ که کاغذ فروش -
 کافی - بنده کار فارسیان بنی صاحب کتاب
 استعمال کرده اند و نیز نام کتابی در علم فقه و نام
 کتابی در علم نجوم و در علم تکبیر و آن دو کتاب است
 که کافی و یوفی -
 محلی - بالضم جاید است یا که در زبان فقه
 کرسی - معروف یعنی فلک ششم و نیز تحت خود
 را کرسی نامند -
 کرسی - بالکسر ابر بلند -
 کروی - فرشته مقرب -
 کوری - پانچ برای گرفته و کاری و آنکه چاره ارا

کبرایه و پر -

کسانی - بالغ مقصود کاهلان -

کسانی - نام مروی قاری -

کسری خسرو و نیز طاقی که خسرو بر در زده بود

روزی که تولد حضرت رسالت شد آن افتاد

و در شرفنامه است کسری نو شیروان اگر بید و نیز

هر که پادشاه فارس باشد او را نامند شخصی که بعد

یزدجرد در ایران زمین پادشاه شده آخر الامر

بهرام گوهر ملک از و بسته به الله اعلم -

فصل فی الفارسی

کاج چکی - باجم فارسی موقوف کا شکی کدانی

کاج شتری یعنی بیج قوس و برج حوت و

نیز فلک ششم -

کاکشاسی - کشانده کار با و کار با کشای

کاروانی - بار موقوف و یا زبانی علی کاروان

کاسمه بی - بسین موقوف موی خوب که کفش را

بر آن کنش و زنند -

کاسخی - بسین موقوف گیاهی است که

تبا نافع است هندی کسی خوانده کسی نیز در

نعت است کدانی شرفنامه و در قصیده است

کاشنی - بشین موقوف درختی است درخت

که تب زده را بخت غش می دهند -

کاسه - گروانی یعنی کدانی -

کاشکی - کلاه مناس و در شرفنامه بی فوس

و مرست است -

کافوری - کل لعل و نیز هر چه سفید و ارم بود
و سبز و ایست که آنرا با بونه نیز گویند و بتنازی
قرآن خوانند - که بتنازیش معتر خوانند
کاکوفنی - گیاهی است که بتنازیش معتر خوانند
کاکو (کاکو) - باد و غازی نام پهلوان بهر سگ
فرید و پندیده و صحراناک که در دست سام نریانی شده
کاکم افنی - بهر موقوف را مدعی کردن کار یا
چسب را در مظلوم پوشیدن بی موافقتی
بادست باجی و دیگر کار آن هستی -
کاکولی - طایفه اندکی اعتبار و سخره که اهل هند
ایشان را بجای گویند -

کبابی - آنکه بسنج کباب پیزد و بفروشد -
کبک دمی - جابغری است که در دره کوهها
باشد منسوب بخنده شادمان در هند کشواره
پیشی - بالفتح یا دوم مشد و فارسی به زرد و آن
و دونه می باشد بوزنه سیاه و بوزنه سپید قیل
کبی بوزنه سیاه معنی اغیر از فاکو یا است -
کد بالونی - عروس خانه و کد بالونیز گویند -
کد خدایمی - خداوند خانه و کد خداییز گویند -
کد پوری - بالفتح یا سوم فارسی درخت -
کد راجی - بفتح کیم و تشدید دوم حجام -
کد رته و سستی - بالکسر گیاهی است خوشبوی که
بتنازیش افزایند کدانی بعضی لغات طلب
کرد و می - بالکسر نام میوه است آن و دونه
یکی مغزدار که آنرا جوز گویند و دوم حنای مغزدار
و آنرا کنگ - بالفتح نیز خوانند -
کد کزی - بضم دو تبانی استخوان که خوشبود

کد کزی - بفتح کیم و تشدید دوم آنکه در بادشاه
و بهر گام جنگ زنده شد بتنازیش بوق نوبت
و در هند بجای نامند -

کد کزی - بضم قریضه که باز از هند بهر معنی که
که قوای او فتور گرفته و خور شده باشد -
کدنی - تیز و شکست قبل با کات فارسی بفتح کوا
کدانی الاوات اما و ادوات با کات تازی بوزنه
دری است بفتح هر دو مال -

کدسی - بالفتح گیاهی است تلخ در ملک بالاول
بالکسر الاوال الفصح بعضی بالون می خوانند -

کدستی - بالضم زار و قریب است بفتح کد
کدنی - بضم زار و ادوات است کدنی زار و آن گیاهی
که کشتی گیران در کمر بند آنرا در دره و دشتان
گویند و نیز آنکه ترسایان دارند که بتنازیش کد
کشاورزی - بالفتح زرع است کردن زمین را
کدجی - کاجی یعنی مالیدن -

کدجی کشتی - بالضم معروف و بسین جمله کدجی
غلط است کدانی شکر نامه اقول کشتی گیر معنی
پهلوان و کشتی گیرنده و بسین جمله صح است
بشین معجزه غلط است زیرا چه کشتی ریسانی است که
کشتی گیران در کمر بند و بالفتح سفینه و نیز سیاه
که شکل کشتی سازند و هندوستانیان که کدجی
میخوانند آن غلط است و بالکسر معنی درخت کردن
و بالضم خطاب در کشتن -

کدجی - بالکسر باشین معجزه سپیش از نون مکسور

بجمل یعنی درخت انبوه کذا فی زفا گوید یا -
کشیش و ششی گیاهی است آنرا بالنگه نیز گویند
کشور خدای یعنی خداوند کشور و پادشاه
و پادشاه هستی و خداوند هستی -

کشیده وی - یعنی دراز روی بغیر بهای
بتنازیش مخروط الوجه خوانند -
کفتگی - کفیده بودن -

کفر خبیثی - عبارت از فساد است زیرا که کفر
در لغت پوشیدن است و فساد که مخوفی تمام است
پوشیده شدن و مخفی گشتن یقین سالک است
که موجب غیرت و ددونی بودن و بیخود و حش
و بیگانگی حق مطلق -

کفت موسی - یاد برینا که مسجده او بود علیه السلام
کاه نیلوفر - فلک -
کله داری - یعنی تکبر و سرکشی و مبادی
یک کله دار هستی -

کله و خانی - یعنی فلک ابرسیاد و شکر یک
کله سالتی - یعنی سیاه کلیمی و بدبختی باشد
چه سیاه کلیمی و بدبختی لازمه سوال و سالتی است
و تاج باشد در صفت هندو که گفته اند من راجاست
و بهایاری کلاغ که از بهر خوردن مغز پاشان می خورد
بیت بهر زمین کاه سالی نمو بچشم در پس که
بر سر ایشان فرو نشسته غراب -

کلباسی نام یکی از بارزان ایرانی -
کن کوشش و زور کسی - چوبی که بدان کش می زنند

دوال بپایر کنند بتنازیش صما خوانند -
کور کانی - باضم با چهارم فارسی سخت است
کور کانی ساز از محجوبه باشد -

کوباموسی بادوم فارسی نام با نوحی است -
کمی - بالفتح بهلولان و پادشاه اجبار که از پیر
پادشاهان عصر خویش بزرگتر بود جمع آن کباب
و در قرون سابقه پنج پادشاه را می گفتند
کیه و مرث و کیکاوش و مخمیر و کیکیا و کی کهراب
کیانی - با کسر حبابی و کیانی نسبت به گویند
کذا فی زفا گوید یا -

فصل فی الترکی

کمرتی - راستی -
کمرلی - غارت -
کندنی - خود را -

کتاب الکاف الفارسی
باب الالف فصل فی الفارسی

گرا - بالفتح بار بار شد و حجام و قیل با کاف فارسی
عربی حجام و کاف فارسی غلام بهندی یعنی
کذا فی زفا گوید یا -
گره را - مختصر گره دان -

گره با با افتخ کردانک باب و با کسر مرغی
چیزی که بر آتش بگرداند و بر سرخ بریان کنند
کذا فی شرح خماده و در ادوات مستخرج بریان و در
لسان الشعر بالفتح کاف صحیح است چنانچه است
و در زفا گوید با کسر کاف و دال است -

گزار - بالفتح گوینده -

گله و سیا - مغانی که با لای سنگ آ سیات
و آنچه چوب اندازند برای آس کردن -

گوشه گان آب - آشنایان و غریبان
گنج خنجر - نام گنجی که بر پیش نهاد بود

گندنا - نفع یک دسر سوم جان گندنا می گویند
گوهر گندنا - نایب است که اگر اعلی گویند -

گواه - بالضم مخفف گواه است برین تاه گویند
گوارا - بالضم گنج از جنس شامیدن و خلق

گوسانی رود و دند گله گیر -
گوینا - بالضم چوبی است بر طبق خنجر شلیت

گوده - طهر است و اشکال پنج مانع از آن
گوینا - بوزن جویای گوینده و سخن کننده گدا

گونی افسینه -
گوینا بار - بوزن من زار یا معنی گنبد است

گوینا شمشیر بزی است که در آن تاجی عالم را
خدای تعالی آفرید -

گوینا - بالکسر خنجر گناه است -
گوینا - بالکسر با سه هم فارسی طعمی است که

در میان پوتلی گویند برنج - گوشت حی نرین
گوینا - کبک که در سوخته میاید که نوعی از جامه
و پارچه لطیف است گدائی زنا گوینا -

باب البار التامی فصل فی الفارسی

گوا - جامه نوک که تباریش طبع

و نوثر البار گویند چندش سوال نامند -

گوان خج - بالکسر با فون موقوف و او معدوم
ویر خب -

گوان کاب - بالکسر با فون به موقوف یعنی ناکه
بجمله خصم از جامی بخندند -

گرو آفتاب - یعنی زده که تباریش سواره
بالکسر گویند -

گرو شب - بالفتح تاریکی شب -
گرفته لب - یعنی ناموش -

گلاب - بالضم موقوف یعنی عرق گل -
گنج افرسیاب - نام گنجی است که او نهاده بود

و پرویز از بیافت و آن گنج چهارم است از جمله
هشت گنج خسرو پرویز که گنج عروس و گنج با آواز

و دیه خسروی و گنج افرسیاب و گنج سوخته
گنج خسرو گنج شاد آور و گنج بار باشد -

گوداب - با و او فارسی طعمی است که در
زیر بریان پزند و آنرا بریان پلا خوانند -

گوراب - با و او فارسی سراب -
گورب - بالفتح موزه که تعریفش جوهر خوانند

گوزاب - آش که از گوشت و برنج و تخم
و گریگان پزند -

گوشاسب - با و او فارسی آنکه خطش نو و
باشد و معنی اتمام هم هست -

گوش لب - آنکه خطش ز میده باشد -
گوناب - سرخاب که اگر آگله نو نیز گویند -

باب التمار التمازی
ففضل فی الفارسی

گدشت - بالضم ماضی گزشتن و نیز به
حرکت و غیره آمده است -

گران پشت با کسر با چهارم معقوف و پنجم
فارسی منموم حال و قوی پشت -

گرازان دست کسی است که کارها بسیار
بتانی و دوزنگ کند۔

گرایان سرشت کنایه از مردم متکبر صبا و قبا
و نینب مردم کابل و باطل -

گرفت - بر وزن سرست - ستی
گرفت - گرفتن - نیز یعنی موافقت

و بعضی خسوف و کسوف و غیره متعال کرده اند
گروه گوشت با لکس که تار کشند و دروغها

مگر بیت سابقه انچه از علایمی گفته بر جلیل
معین هر سالی بستانند باز پیش جریه خوانند

است - بافتح روی درشتی و دیدن بینی
و نیز از زفا نگویاست -

است - بالفتح با شین قسشت کردید و
گرویدن و غریزه معنی اخیر از زغالگو یا ست و

گفت - ماضی گفتن و یعنی گفتار نیز آید
در فردوسی معنی مختل است -

گفتند و فرمود خشت آسمان -

مؤلفہ

و انبار کرده بود یعنی گنج بزرگ و نیز آن گنج که
دیو اراکان خضر علیه السلام هست کرده بود

گنگا مہاشیبت - باہوم فلادی شہری
 بخود بر بیان در حدود مشرق کہ ترکمانش بدین

نام نعمتند
گنگا گوهر خست بفتح کیم و گستر چهارم با سوم قاف

موقوف قبله پشیدان تبارش بر پیشانی
نوازند و صحنی بجا نگویند

گوار است بفرم که بگویند که گوار است
که پیش پست یعنی نگاه ترزد

کوهنرخ وقت عبارت از کلام سه بسته و غیر
کلامی که در آن تمام استعداد خود فروخ نموده باشد

زیر این تخت نیم جایده از خورشید
گرفته است به پایدار فارسی

لَا تَقْرَأُوا مِنْ كِتَابٍ يَكُونُ لَكُمْ حُكْمًا
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَأُوا كِتَابَ
الذِّكْرِ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْغَافِلِينَ

باب الحکم فی التفسیر
فصل فی التفسیر

کتابت پاکیزہ عربی طائفہ

مجلس
قول الله عز وجل
مشهد

و خود ستایست و بالضم گنجش و مقام و در
قندله یعنی خزینه است -

الفهرست - با سوم فارسی معروف و چهارم
و پنجم فارسی قبله پیشینان یعنی بیت المقدس -
گوشت است پنجم - با و او فارسی و با و او
بدانچه گوشت بریان کنند کذا فی زنا نگه یا و در
مقینه است آن گوشت که همین که از آن بر کما
گوشت از دیگر بر کشند -

باب النجوم الفارسی
فصل فی الفارسی

گردد و در پیش هیچ معنی ملک گزینش نماند
چون قاصد گزیدش یعنی گزیدین گردانیده -
کلیج با سوم و چهارم فارسی نام شهر است -
کلیج - بالضم نام خلواتی است و در شرف نامه
سجده تازی است -
چرخ - احمق و خود ستا -

گنگا پتج - بالضم با سیم فارسی موقوف آید
و در بافتش تکی بود و سخن اصفان تو گوید
تا بایشان رت کند زبان -
نوشته پتج - یعنی گوشتال -
گوشتال پتج - آباد و غایب نام جلواتی است که
چند شش لایه خوانند -

باب الحفا
فضل في الفاري

کرم و سرخ و مرغ - ای آفتابا بهتاب -
مهرت باد و راق -

۱۲
استانج - بالضم و لیر و تندر و شونج کذا فی جمیع
کلام سنخ یعنی اول و دوم و پنجم مصلح می گویند
و اما آن آن که جای گذشتن طعام و آب است
کل سنخ - آفتاب -

گویند سرخ بادوم و چهارم و هفتم فارسی و
سوم موقوف یعنی برج حمل که برجی ربعی است
و شرق آفتاب و دروست گدافی المولد -

باب الدال
فصل في الفارسي

اکا و زاو۔ یعنی میراث رسید۔
گرم بہ پہلہ بالجہم و کاف فارسی یکے از
ہفتہ مید کہ بعضے از ان در ظلمات اند یعنی
از ان در غیہ ظلمات و این را گلی ست خوشبو
و پنچہ این است بہ پنچہ گرمہ باند و پشم وارد
و این را مید طبری تیر گویند۔

گر چند - با سدهم فارسی یعنی هر چند -
 گرو - بالضم بدلوان -
 گرو او نند - نام مروی کذا فی زفا گویا -
 اگر و آلفو پس از و ای اسباب دنیاوی -
 گرو با و - با کسر ا و ال و موقوف با و س که
 پرشال آسیا گرو د کذا فی زفا گویا -

گروه - با کسب رسوم و قوت و چهارم معنوم
چنینکه بدان پیشینه این پره جامه میورایع گویند
مقتیل یا کاف فارسی کما سبق و کما نایه
پامیال -

فصل فی الفارسی

نگار - خداوند و گریز او این است و هر دو
 مرکب است حال کنند چون کارگر و سازگار -
 گاو و زرد یعنی سراجی که از زرد صورت گاو ساز
 و یعنی گاو و که سامری از زرد ساخته بود نیز آید -
 گاو و سار - جابل کنایه فی الاصطلاح -
 گاو و عنبر - آن گاو که گیش عنبر باشد -
 گبر - بفتح کاف کافر و فحقان کلاه پنهان
 که به هنگام جنگ پوشندش و فحقین خود و فحق
 و آنچه بدین نامند از آدم و نیز نام گیاهی است
 مثل ترب کنایه فی شرفنامه و در اوقات است
 گبر کاف فارسی و اروپائی است در خراسان و
 گویند میوه است که کپار کرده از سد و ملت آن
 می آید و عرب آنرا صفت خوانند و در فغان گویا
 نام گیاهی است در خراسان مانند فخیل که از زمین
 بیرون آید و برای سردی بخورند و معنی لبکون
 با گویند و معنی بکاف عربی گفته اند -
 گذر - بفتح سلاجی که خدایان پوشندش کنایه
 فی زینت گویا -
 گر - بفتح جان گار و مختصر اگر و نیز معنی یا آید
 و نام رودیت برسد و ولایت نغان -
 گرانبار - یعنی آنکه با و قریب باشد و آنکه غنایم کثیر
 کرده باشد و کسی که جنب بسیار دارد -
 گران سر - یعنی تنگ بر و خیل خانه دار و بسیار از
 گرو گیر - بالغنم با سوم موتوت و چارم فارسی

نام پسر افراسیاب -
 گز گاو ساز گز گاو و شکر گز و چهر یعنی آن گز
 که گاو و آهنگر برای فریدون ساخته بود بصورت
 گاو و فریدون همان سر صخا که را کوفت -
 گز گز - بفتح هر دو و تجانس نام باری تعالی است
 معنی صانع المصنوع و در شرفنامه چینیان باج
 باج نامند و کبر همان با تله و در لسان اشعار بهر
 کائنات تازی است -
 گز گز - فشنو نگار - یعنی دنیا -
 گرم تر - بفتح با سوم موتوت شتاب تر -
 گرم سیر بفتح با سوم موتوت و یا فارسی آن
 زمین که خاصیت او گرمی دارد -
 گرمج شیر - بالغنم با چهارم موتوت شیر که
 در مرغ می پزند -
 گرو گر - بفتح با و او و کاف فارسی همان گز
 معنی اول -
 گز ار - بالغنم شیر حمام و در لسان اشعار با کان
 تازی نیز مرقوم است و نیز نقش بار یک که اول
 میکند بعده بالای آن رنگ آمیزی میکنند و
 نیز یعنی ادای می آید و او را کن و او را گویند و
 بیان و تغییر و بالغنم با و فارسی چندین مانع
 که آن را از اغتر گویند بازایش حوصله خوانند
 و در لسان اشعار با کاف تازی مرقوم است -
 گز تر - کبیر کم و فتح دوم آنکه بدین گز تر
 گز تر - لغنم کم و کسر دوم چاره که بفتح و لغنم دوم

بر این پنج مجید فخری صحیح است که گزیر با کسر غازو
 سخت گیر و سر تنگ و قیل با کسر -
 گستر با ضم و فتح سوم امد از گستر و گستر
 و غار سیاه و در زفا گویا بالفتح است -
 گجایبار با ضم نام شهری است -
 گجل بخیار یک نوع گل لعل است نیز خدای
 گل تر - غارش نوبان و لب عشق -
 گلچهر با ضم و کسر سوم نام معشوقه از گله
 گل حجر - آتش که بر لبی ناز گویند -
 گل خار با ضم آن گل لعل که در بدن میشود
 و دوران خا بر نیایش امد بر اسان گل لعل
 با غار میشود و بوی بخایتی دارد که اگر یک گل
 مجلس باشد تمام مجلس معطر گردد و این گل لعل
 که در بدن با غار است و در اسان بگوهرها و شستها
 میرود که ذانی الفتنه لیکن کاتب اساع است
 که در بدن اسان نیز گل لعل با غار میشود اما گل چیا
 آن یک صبی از گل لعل است اندر پنج برگ
 غار بوی تنگ دارد -
 گلزار با ضم جائیکه غیر گل چیری دیگر نه گشته
 باشند و با کسر جائیکه گل بسیار باشد -
 گلشمر نام زن پیران و پسه که لشکر افریسیه
 گلنار با ضم گل ناز و معنی گویند که آن گل
 درخت انار بری است و بغیر از گل قرمز ندارد
 و هر گل سرخ بزرگ صد برگ را نیز گفته اند گنایه
 از معشوق نیز -

گنبد آفت پذیر - فلک خانی و دنیا -
 گنبد خضر یعنی اول فلک -
 گنبد روهار آسان -
 گنبد حنبر - موسی در از معشوق کذا فی الاثر
 الا اصطلاح اشعار لیکن موسی را با گنبد بنی است
 گنج با و آورد - جهان گنج با و آورد -
 گنجبار - یعنی آن گنج که پرورشش بر نه پس
 بزرگتری یافته بود و آن صد آفتاب بزرگزان از
 و فائن ذوالقرنین بود -
 گنجور با فتح غازن -
 گندنا گوهر با فتح گیاهی است و گویند که آن
 علقه است کذا فی زفا گویا -
 گوار با ضم سببی که بدان خاک پیوسته
 غیز آن بر دارند و در لسان اشعار ابکات ناز
 مرقوم است -
 گواشیر نام ولایتی است که فیروزه بن ورام از
 آرد و آن کم از است -
 گور - با دوم غازی خروشتی و قبر و نیز لقب پادشاه
 ساسانی که از ابرام گور گویند
 گوش بدر - یعنی منتظر خبر خوش -
 گوش دار - یعنی نگهدار و محافظت کن
 گوشیار - نام حکیم است
 گوهر تر - اشک خونین علفانه
 گوهر با فتح موهب معنی وصل و مصلحات
 اسما قیه گوهر کفایتیه از دانه نخود که اسف

فرنگ علی وزیر سر را و صفه پوشیده را و چیزی
گنبد را گوهر گوید و گوید این لغت در گوهر سلق
می آید و گوهر بالغم گیاهی است که بتازیش آذوقه گویند
کذا فی القیامه و در ادوات بر بنی کوم باکات تاز
و آفریم است -

گوهر طهر - یعنی اصل سر و نفس سره -
گوهر - بایار فارسی پاکداری میکار و جهان
شور آب مذکور و در لسان اشترای بنی نخست
باکات تازی و باکات تازی یعنی بیابان است -
گوهری زر - بایار فارسی آفتاب -
گوهر ستر - جو از و و ناحی یعنی و عظم و فصیح
گوهر - بالغم جان گوهر و در مودع الفوائد آورد
که جمع گوهر است -
گوهر شیر - یعنی شیر گوهر -

گوهر کیم و منم سوم حبشی است از یکسان
گوهر و بدار و گوهر و دار - یعنی فرمان و بی
گوهر و دار - یعنی مولا زاده -
گوهر کیم - ترمیر که بتازیش جوهر گوید
و قیل باکات تازی و در ارمه و زائر نموده -

باب الزاویه تازی فصل فی الفارسی

گاز - جردان گرفتن و جای و مقر اصلی که
زرد و لقه بدان میرند کذا فی شرح فنامه و در
زنگنه است که بتازیش دندان و بیوی است
و در معه باشد بر سر موه دندانهاست بدین معنی

اغیر باکات تازی است -
گراز - بالغم جو که زو از اگر از تیر گویند
و بعضی بر مر و مان و لا و نیز اطلاق کنند و آن
آلت چوبین مزارعان و باغبانان که دو کس
گرفته کشند تازمین هوا شود برای تخم پاشیدن
همدیش جو کی مانند و آفریل چوبین نیز گویند
و نیز کوزه آب سر شک و این معنی از لسان اشترای
منقول است و در ادوات بر بنی باکات تازی
گنبد نیز بالغم کیم و موم و قیل کیم سوم و در زنگنه
و باکات تازی نیز خوانده اند و در زنگنه باکات
گوهر تازی است -

گوهر کیم - بالغم با سوم و بایار فارسی نام ضابط
ولایت و بر کیمیری ایران و تازی و فارسی یک مد بود
که هم خیر بالغم و موم و قیل کیم فارسی ای صبح خیر
و زو و نیز و تیز و و نیز صدیقی که در رفتن تیز خیر و
کذا فی القیامه -

گوهر تیز - بالغم گر سخت و گر سخت و بایار تازی
کچ و گوشه خانه کذا فی شرح فنامه اما در ادوات
بر بنی باکات تازی است اقبال و گر سخت است
گنبد بالغم تیری پر که بتازیش گنبد گویند
کذا فی الصحاح و امر گنبد و لغا علی آن تیر ذراع
و در شرح فنامه است که بالغم معوف و بنی نام
درختی است که بهندیش جها و نامند کناره رودها
رود و اکثر کناره گنبد میشود -

گشتنیز بالغم بالغم با زو و شادمانی و فرمان
و شاد رفتن کذا فی الادوات و اطر فنامه

و در فرهنگ علمی است با کاف فارسی کسور
ترجمه نخل و در قنیه نیز است با کسور خج و هند
و حنیانامند و در شرفنامه بدینین با کاف تادی
مقوم است -

گمیز - با کسب یا بر فارسی شیب که تباریش بر
خاندان کذا فی القنیه اما مستقل بالفتح است -
گنبد اندر - بالضم با کسور و ال در شرفنامه است
حصاری که اسفند یار و ران بند بود -

گوار - بالضم جوب و سنی که زربادان زنند
و تب سخت که فیثیه زبان را وقت ولادت گیرد
که زانی لسان اشعار و در اولت بدین معنی با کاف
سازنی و در تفرشت است و معنی اول با کاف
سازنی است -

گودرز - با و او فارسی نام پسر قارن بن کاوه
آهنگر که پهلوان لشکر ایران بود و ولایت سپاهان
داشت و نیز نام پسر شاد در که ولید ملک پدر
خویش بود و در عهد وی مساجد و معابد خراب
شده و بر و ظلم آشکارا گشت چنانچه و هفت سال
ملک اندوختی علیه السلام در عهد او زاد و این
هر سه پادشاهان از ملوک اشکانیان بوده اند -

گوز - بالفتح و قیل بالضم جز فارسی که هندش
اکثر و نامند و در زلفا گوایست و نیز هم بدین
نیک گویند و لغت فارسی و یا گوزان گوزی و بلفظ
بضم کاف و و او فارسی گویند و بدین لغت با و
که از و بر با شوهر است با کاف و و او هم و و فاک

یعنی جز فارسی است که از اچار نوز گویند -
گوهر خانه خنجر - محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم
نظامی گوید که با خنجر گوهر خانه خنجر و
چو بوطاسی را کند سنگریز -

باب الحشین
فصل فی الفارسی

گاو رس - بفتح و او کال و در زلفا گوایست
ارزن که هند چین نامند نیز آمده است و در فرهنگ
فخر قیاس گفته است گاو رس غله مثابه گویند
گاو رس - آوند و غ -

گاو رس - بفتح و بالضم موی خنجر و نیز معنی
که شکلی آید که کذا فی شرفنامه و در اولت است با
کاف تازی موی خنجر و یرتمن و جامه و بعضی
بکاف عربی مفتوح گویند -

گنبد صفی لباس گنبد طقدیس گنبد برش
یعنی فلک -

گنج عروس - بالفتح گنجی که پرویز نموده بود
گنجاس - بالفتح با سوم فارسی مشورت با یکدیگر
گورس - همان گورس اندک
گور نفس - یعنی تن مردم کذا فی الموائد
گورس - همان گاو رس که گوید -

باب الحشین
فصل فی الفارسی

گاو وانی و فرس گاو وانی و فرس علم فردون
که بر دیگر سلاطین ایران بود -

کاه ویش - باو او موقت اتمق -
 کاه ویش - آوند ووغ و در اوات بکات تازی
 کاه ویش - وقت جنگ -
 گراف ویش - بالکهری -
 گرد ویش - باوال موقت ویش گردان
 ویش گردان کرده را گویند -
 گرد ویش - بالفتح طالع و گناکار و تاجر
 گز ویش - بالفتح زاری بخون که تباریش تضرع
 خوانند و تلم -
 گز ویش - بالفتح بایر فارسی جانور است که
 کوتاه و است و پای دارد و نیک رود -
 گز ویش - بالضم تعبیر بیان کردن خواب که
 فی شرفنامه و نیز او کردن و جز آن -
 گز ویش - بالفتح در خود کشش و قیل اینهم -
 کش - بالفتح خوش قمار بازی و شادمانی و بزم
 معنی نیز از زانگو است و نه یعنی باکات و
 نیز آید و بهمانی که باکات زری نیز به بطنی که از شام
 و در شرفنامه مذکور است کششی طالع و بالضم و در
 اوات است کشش بکات فارسی بضم کششی طالع
 ازین معلوم میشود که در معنی بالضم است زیرا چه
 بمعنی بضم بضم است و کشش بالفتح یعنی و سوس
 و مزاحمت نیز آید چنانچه گوئی من دین کار بودم
 که زانی شرفنامه و در اوات بکات فارسی است
 و نیز در زانگو است گندم با آتش لبسم را گویند
 گواش - بالضم و قیل بکات تازی موقت

گوش - ابا و فارسی مغزو و نکره و در قنیه بمعنی گوشت
 و می فطنت مستقل است -
 گوش ویش - گیاهی است که تبار ویش
 اذان الفار ویش موسیقی گویند -

باب الفین

فصل فی الفارسی

گوش - بوزن و معنی گوشت و نیز گوشت
 گوی باغ - ابا و فارسی باری شنبه که آن
 خدش سازند مانند باران بپندش پندش پند

باب الفار

فصل فی الفارسی

گکاف - و اتمق بکات تازی است -
 گرشاف - تمام پوشا است -
 گزاف - بالضم گفتار بیوده و مقال دروغ
 گزف - بازار فارسی و گشت کلاه بوزن
 برون قیر و سیم سوخته که بالای کار بدینند

باب الفاف

فصل فی الفارسی

گنبد ازرق - آسان اول -
 گه هر شکوچق - ساسی فرزند سلجوق شاه
 که زانی الاصطلاح و ازین معلوم میشود که گویند
 بمعنی فرزند نیز آید ولیکن دین لغت یافته شده
 اما در احتمال که پوشیده باشد و باز ظاهر کرد و آنرا
 نیز گنبد چنانچه گویند شخصی آنیک گوهر خود پیدا کرد
 بدان مناسبت که گوهر این پوشیده میباشد

بعلج ظاهری میگردد و نیز گوهر در سنگ پوشیده
میباشد ترشیده بیرون می آید اگر بدین سبب
فرزند را گوهر گویند درست باشد زیرا چه الولد
سرلابیه لاشک فیه -

باب الکاف التازی

فصل فی الفارسی

کاو اک - میانه خالی هر چه باشد چه استخوان
و چه عصب و جزیان -

کاو فلک - برج ثور -

کدک - یفتیقین گیاهی خرد -

کدیرک - جهان گذرند کور -

کروناک - بالفتح بادل موقوف معروف
یعنی آلوده گردد -

کزنلک - یکسر کم و سبوم کار و خرد و بسته
و تیل باکاف تازی -

کلنک - کسب خرمین بان -

کلشاک - بالضم بازوی در -

کمنجشک - بالضم اسب و کسور جانور
معروف در غایت شگرت که از مزاج خاکی نیز

گویند و تازیش عصفور خوانند و مرغ کوچک -

گوشتی ارک - با و او فارسی و شین موقوف

معروف یعنی پخیزی که گوش خاوند و نیز خنده است
بسیار پای که در گوش خرد -

گو شواره فلک - ماه نو -

گو یک - با و او فارسی ماه خمر کره -

گروهای عقد فلک - سیارات و ثوابت
گهر ملک - شاهزاده ملک که انی القنیه و در
اصطلاح الشعرا لفظ ملک نیست -

گیاه مناک - همان برین که بالا گذشت -

فصل فی الفارسی

کاو و مشک - نوعی از محبوب است چون پوست
و در کنند بعد از نقش ماند و او را و مشک نیز
گویند که زانی ز فاکو -

کرگز کاو رنگ - یعنی همان کرگز کاو سازند کور
کرک - بالضم جانور مسیت و شنی درنده و رعایت

شهرت که تباریش ونب و سر جان خوانند -

کرشیک - بالضم مایه فارسی که و مناک و در
لسان الشعرا مایه تازی مندرج است -

کلما ننگ - بالضم آواز بیل و بانگی که قلند ران
و در و نشان کیبارگی برکشند -

کلزنگ - رخ گلنگ ای گلماهی رنگارنگ -

گل شبنم - ای گل سیاه و خراقه رنگ -

گنبد بارنگ رنگ - آسمان -

گنگ - بالضم معروف یعنی لال که تباریش اکبر
خوانند و بالفتح چارخانه است و تبرکشان زمین

و آن کو شکی است ساخته کی کاوس و نام معروف

معروف بلند در غایت شهرت و نام خبریه است
و بعضی تجانه را نیز گویند و نام هر چه هست بدانند

و نیز قبله پیشینیان که تباریش بیت المقدس است
گیرنگ - بالفتح نام قصبه است -

باب فصل فی الفارسی

کمال - نوعی از نغده
کاو و ول - معنی بزدل و نامرو
گربال - بتوراک یعنی انحراف از افق الاوقات در لغت بتوراک گذشت و الله اعلم شاید که این فارسی غریب است
گرو و گجل - کاف دوم نیز فارسی ابله و بی ادبم و دوشوشت و قیل حرف اول تازی
گسیل - بالضم بایه فارسی دفع کردن قیل یا کاف فارسی
گمل - بالضم مطلق بدین گل گل است گمر آنرا ضاعت گمنده بنکام آن گل مراد باشد چنانچه گل نسرین یا گل یاسمین و بالکسر خاک یا آب گسخت
گمنبد گل - بسیار زین
گمنبد نامل - فلک چهارم که افق الاستطلاح
گه یال - اووم و سوم فارسی نام مبارک است که از خورشید یا شاه روس بود و نیز گز و قنار در پندی و فارسی گویند تخت آمین و چوبین باشد که افق زنگویا
گول - فیجین پشیمند است که در دیشان دارند تباریش و لغت نامند و با و فارسی نادان و نیز پرنده است شوم که بر وزن میند و در شب زین آید و بوی اماند تباریش بوم بند و نامند قیل یا کاف

باب فصل فی الفارسی

کام - معروف

کاوشیم - با و او موقوف معنی نام گلی است که تباریش عرازانامند و از اورش بومی بود و در دوش بدین جهت شبوی هم نامند که افق شرفنامه و در زنگویا است گلی است زرد که عرب آنرا بهاس نامند و گویند که نوعی از ابون است و بعضی گویند نوعی است از انگور که بوی بسیار از آن عین البقر خوانند
کما و ووم - با و او موقوف و دال معنوم یعنی بوق و در زنگویا است بوقی که یک ک بر یک کایم کا و بود
گمر زم - بالضم نام پهلوان ایرانی که گفته اند گشتاسب شاه اسفندیار را بسته بود
گمر سینه چشم - یعنی بخیل و تغییر و در صفت قنار و گمریم - بالضم غم و اندوه و در صفت دل گمرنگی و گمان رستم و با کسر معروف و معنی شتاب و عجب هم استعمال کرده اند
گمر دن کشان نظم - شاعران نام آور
گمر زم - بازار فارسی نام پهلوان ایرانی
گمر زم - بازار فارسی درختی است
گمر ستم - نام پسر نور شاه بن منوچهر شاه که پهلوان لشکر ایران بود و نیز نام پسر کرش و هم گملکونه اویم - آدمی سخن گفته روحی و کنایه از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم

گیندم خوردم - ای بیقرانی کدوم و خوار
گشتم و بگردون شدم و فریب خوردم -
گنبد اعظم - عرش مجید -
گنج حکیم - سوره فاتحه -
گوهر آدم - فرزند آدم و ذات پاک و روح پاک
گوهر - باظم کیا هیت مثل کیده بوی خوش
دارو کدانی شرفنامه و در اوت بکات تازیت
والله اعلم بالصواب -

باب النون فصل فی الفارسی

گاو آسمان - برج آسان -
گاو آهن - یعنی آن آلت بزرگ آن زمین
زراعت بدان پاره کنند بعضی شیار گویند -
گاو زبان - بناقی است که خاصیت بسیار
گاو زاون - میراث یافتن -
گاو زرین - یعنی آن صراحی که بصوت
گاو بود -
گاو زمین - یعنی آن گاو که زمین بر سر او است
گاو سفالین - یعنی آن صراحی که بصوت
گاو است کنند -
گاو ساران - حقا و ادا دان -
گاو گردون - یعنی برج ثور و نیزه گاو که
گردون را بدان کشند -
گاو گلین - یعنی همان گاو سفالین -
گاو ویزن - بایار فارسی چیزیکه از زهره گاو

بد آید هندیش گاو و دهن نامند -
گران جان - یعنی سخت جان و نیزه پلوه
گویند ازین که نظر بقیه پیران دارند -
گران رکاب سبک عثمان - ای آنکه
پیاپی حمله بر مله بود -
گدازیدن - گدازتن و گداخته شدن -
گراسیتن - باکسر مل کردن -
گرانیدن - مبشله -
گر به درانبان - یعنی مکر و حیل -
گر خشن - بضم کیم و کسر دوم مختصر گر خشتن -
گردان - باضم بیلوانان -
گردخوان و گردوه خوان - باکسر اول و تون
گردون - فلک -
گردوش گردون - روزگار -
گردکان - باکسر معویه است که باز میش جوز
نامند و اهل هند اکھوٹ گویند -
گردمان - بافتح جمع کردن چنانچه سران جمع
و این جمعه است بر خلاف قیاس -
گردون گردان - فلک -
گردوه گردان - آفتاب -
گردوه ران - یعنی آتخوان آن که گوشت بر آن
گردوه بان - باکسر نگاهبان چه گردوه یعنی
نگاه هم آمده است -
گردون - بضم اول یعنی چاره و علاج توبه
گردمان - بفتح تین عرش و آسمان -

گر زن - تاجی گران بها و هم تاجی که از دنیا
بافتند و جواهر درو نشانند -

گر سستن - کبرترین مختصر گریستن -

گر سینه چشمان کنگان - برادران مهر و مهر
علیه السلام -

گر قفنه فرن - یعنی لانت فرن -

گر گران - بالضم با سوم فارسی نام ولایتی و
قتیل نام سیلابی است تقریباً یک جبرجان است
و نیز جمع کرکر -

کرکر - سیم سیمین - اسی غالب قومی و پیران
و نیز داتی گسند -

کرکست من - اسی ستم گزین بن کذا
منه الا صطلاح -

گر گمن - با سوم فارسی در مکن کذا سغه
شرفنامه والادات اما در لسان اشعراست

گوکن بر وزن سوکن غله و رطل و در تاج آسیان
یعنی خاکستر گرم است و تحقیق این بالا گذشت

گر گدین - با هم با سوم فارسی پهلو ان ایرانی
که در جنگ مذکور است در لغت گیده گفته شده است

گر مره دلان - یعنی عاشقان و سوغند دلان
گر مره روان - یعنی شباب روان عاشقان

و ساکان و در تثنیه است ساکان چالاک
و عاشقان ناصبور -

گر مره و سر و جهان - اسی غیر و شر و شدت
و در تکرار و در گار -

گر دوکان - با کسر با چهارم فارسی چتره که
بیدل چیزی بدانند و بندند -

گر ویدان - با کسر ایان آوردن کذا فی الادب
والشرفنامه و در زبان گویند گریستن

با کسر پذیرفتن و سر نهادن بدل گره بستن -
گره بیا و وزن یعنی اعتماد و تکیه بر باد مکن

گره بر گوش زدن - کنایه از گشادنت
و نیز گوش مالیدن -

گره گروان - با هر دو کان فارسی نام
بازی است در خرسان -

گر یان - بالضم و با کسر خدا و قیل با کات تازی
و در تفرنگ مخفف تو اس گر یان یعنی خدا نوشته است

کذا فی شرفنامه و در زبان گویند یا سیکوید این زبان
سیستان است و کبر یعنی گریه کند است

گر میان را کتم و من - اسی در مرقبه شوم
گر سختین - بالضم کم و در تازی فرار گویند

گر سیتین - با کسر گریه کردن گریستن و بیعت
گر زارنده درج و دهقان - اسی نگارنده

نقش نامه و دهقان -
گر زارندگان - با کات دوم فارسی شب

کذا فی الادب و در شرفنامه بدین معنی
گر زارندگان است -

گر زارون - بالضم چاره کردن چاره شدن
کذا فی شرفنامه و در تثنیه است بختین با دو هم

چاره بستن و بختین چاره شدن -

گنیزیدن بشله -
 گنیزیدن بالضم اختیار کردن و بالفتح ترسیدن
 و بدندان گرفتن و بریدن و در زخمها گویا یعنی
 تپش نیز است -
 گزوم طاس گن چون - بایا فارسی و بار موقوف
 برج عقرب -
 گستر و گستریدن - فراز کردن -
 گشتن بالضم معونت بباریش محل گویند
 و بالفتح ابوه بسیار و بالفتح یکم و کسر دوم شله و
 بجات تازی نیز درین لغت است -
 گلان جمع گل بر خلاف قیاس -
 گل انگبین - ترشی است معروف کدانی فاکو
 گلایین - بالضم درخت گل -
 گلخن - بالضم رفته کدانی شرفنامه و تهنیت
 بضم کلم و فتح دوم مقامی که آنجا رفته اندازند
 گل جان - بالضم باجم فارسی مسور درختی است
 معروف که بندش آهوه نامند -
 گل چین - بالضم باجم فارسی نامی ولی که خدا را
 در خواب دیده بود یعنی آنرا یک خند بر گل چین
 گلزیون - نام شهر است از ایران زمین
 گلستان - بضم اول و کسری و سکون شالست
 گذار بر گلستان و شانده گل -
 گل شدن ظاهر شدن -
 گل صمد برگ آسان - آفتاب -
 گل کردن - کنایه از خاموش کردن
 گلشن - بالضم جان گلزار

گلگون - بالضم باسوم فارسی اصل و نام
 اسب خسرو شیرین و این گلگون و شمشیر
 زاده ماویان دستی بوده اند که در وشت رنجه
 بود و هدران وشت اسبی سنگین بود چون
 حاجت کشی شدی آن ماویان بدین اسب
 سنگین آمده جفتی خوردی بقدرت الله تعالی
 آن ماویان بارگرفتی و کیفیت این اسبان
 بندگی خواجه نظامی در خسرو شیرین شرح و
 مصرع نوشته اند -
 گلکین - اسی چون گل کدانی شرفنامه -
 گمن - بالکسر بر چه مرکب شود معنی آن ندانند
 آن چیز بود و بان و خداوند و کین و مژدار و
 و اسب کن پیش از راه و بر معنی و استعمال قبله
 یک وجود دارد -
 گنبد آگون و گنبد جانستان و
 گنبد یا بگون گنبد گروان گنبد کرسن فلک
 گنجانیان گنجیدان - بالضم هست و آمدن
 در چیزی کدانی ز فاکو یا و قیل گنبدان بالضم
 در آمدن بغرضی و گنجانیان و چیزی آوریدن
 گنجیدان - بالفتح باجم موقوف جایی گنج خانه
 گنجروان گنجی مکارون و آسان باسارگان
 وشت آب -
 گنج شایگان - یعنی گنج بی پایان -
 گنذناگون - باد و تهاش فارسی و اول
 مفتوح یعنی بنزنگ

گنبدین - بالفتح گنده شدن -
 گوانبرون - بالضم و مع که پوست را آورده کند
 و درشت گرداند -
 گوالیدن - بالضم و الفتح بالیدن هر چیزی از
 سنال و درخت و کشت و بعضی بکات نازی
 گفته اند -
 گوان - بالفتح با کات فارسی پهلوانی که
 مصیب و باغلو بود -
 گویان - با و او فارسی هان چوپان یعنی
 شهبان گو سپندان و گله بان سپان -
 گوین - با و او فارسی چوبی ستانند تراش
 گووان - اسب غیر نازی و پالانی -
 گوچان - با کات و او فارسی دریا بمل
 موقوف نام بادشاه ختن و نیز یعنی بهرام گوزن
 گوزان - با و او فارسی و را در کس و گایم
 گوزان - بفتح تین گاو گشتی و آب چشم او
 تر پاک زهرست -
 گوش و شستن - با شین موقوف نگه کردن
 گوخن - با و او فارسی و لام موقوف بان گن
 گمین - صفت دنگ و نوع -
 گوناگون - رنگ بزرگ و خشن و الوان
 گویان - کنایه از گواکب و اصل م
 جرم -
 گویان - عناصر اربعه -

گوهر آگین - کاف و نیم تیر فارسی هر چه درو
 گوهر نشانه باشند -
 گوهر ختن - کسر ختن عبارت از آتشاخن کردن
 گهوان - با لکسر مختصر گهوان و این بان شیراز است
 گهوان - آهنگی و ستواری در کار و نرخی
 کار کردن و قبل بفتح کات نازی و نالی -
 گیتی یان - پادشاه هفت کشور -
 گیوگان - با و او فارسی نام پهلوان ایرانی پدر گراز
 گریان - جان گریان -
 گیلمان - با لکسر نام ولایتی است -
 گین - جان گن -
 گیهان - بالفتح این جهان کدانی الاموات

باب الواء
 فصل فی الفارسی

گا و - معروف که بتازیش تور خوانند و نیز
 صراحی که بصورت گا و سازند کدانی شرفنامه
 و نیز سه گروه زمین را گویند و مجموعه سانی
 مذکور است که یک گروه سوم حصه گا و است
 سه هزار گوست تا چهار هزار گوست گا و هزار
 گن باشد تا دوازده هزار گن کدانی القنیه
 که گن است شود - بالضم با سوم فارسی می ده
 کل شده سرو - ای کشت -
 گا و - بالضم معروف که بتازیش ملق گویند
 و در دهان گا و مذکور است بزرگ بان این بان سران
 گنبد شیر و فلک -

کجج گاو - یعنی آن گنج مدفون که از بهر هنجونی
 بزرگتری پرویز شاه را بدست آمده گویند
 بزرگتری ذراعت را آب میداد و گاه سوره
 بهم سپرد و آبها تمام آن سوراخ میرفت و صد
 عجیب از آن سوراخ می آمد و در کوزه بهرام آمد
 احوال را گفت بهرام با عجا گرفته فرمود که آنجا را
 بکنند چون کندیدند فارسی پیدا شد پس عالی
 اشاره بود کرد که درای پایین خانه چون در آمد
 و دو گاو میش و دید از طلا ساخته بودند و چشمهای آنها
 از یا قوت قیمتی بود و شکمهای آنها پر از ناز و سیب
 و لعل و وزین و درون میوای زیرین پر از میوه و از
 ساخته بودند و پیش هر گاو میش از طلا بسته
 بودند و آنرا پر از جوهر قیمتی نموده و بهر گاو نام
 نمیدادند که بودند و بر اطراف گاو میشها قصاب
 جانور پرند و پرند و از طلا ساخته مرصع کرده بودند
 خبر بهرام آورد و بهرام فرمود تمام آن گنج را بکنند
 فرمایند و کم کفایت و او ندان که در عاقل و مستحق
 و پریشان مانند که صلاکشان شده و نیز بهرام
 توانی ست و کنی -
 گو - بالفتح پهلوان و مرد جنگی و معانی با هنر
 امر گفتن و گوی که بچه گان زندیش -
 گوشه بالش تو - با و او فارسی می گوشتند تو
 گویو - بایر فارسی پسر گور که بپوشان پسر او بود
 و کیفیت او در شرح نامه منیری مشروح است -
 باب السام

فصل فی العربی

کار نر گاه - کات دوم نیز فارسی نام مقامی
 در شیراز که به ضلع شیخ سیدی انجاست و از
 ترات گاه زبان نیز نامند -
 گاه - آنچه سپاد از شلخ و زنت و گاه ساز
 و پس آن نشیند از امر خانش بیند و شمشیر
 چوبین باشد و بعضی فرنگیان که نیک گاه در
 فارسی جابی باشد و بنا بر عربی در زفا گاه
 گاه که غلو کینه کدانی زفا گاه که این لغت
 هندی مشهور است -
 گاه و پیشه - با چهارم و پنجم فارسی رود گاه -
 گاه - آنکه می که برای ملل صفاک سر غونا
 و فریدون را پسر اختیار کرده -
 گاه - جامی و وقت و پخته و سخت پادشاهان
 و کرسی زرین -
 گاه - با با موتوف معروف که در آن بچکان
 خرد و باطلانند و بجهانند بازیش ممد گویند -
 گاه - بالضم سرک که با تخته در سفت نهند -
 گذشته - غیر و جز گذشته نیز بمنی آمده است
 و خبر سابق و قصه پیشینه -
 گاه - با کات فارسی نام مبارز ایرانی که در
 جنگ دوازده رخ سیاهک پهلوان توانی را کشته و
 نیز خوک نر -
 گاه - یعنی عالی مرتبه و قبل آنکه مشهور است -

موش نیاید -
 گراشاه - یعنی قیمتی و بیش بها که تبادش
 نفیس خوانند -
 گره - بالضم معروف و گیاهی است و نیز
 حصی از هفده بید است که آنرا بید گره گویند
 گره شانه - بالضم بفلک صافست گشاید از
 مکانی و ضاع گریست -
 گروا کووه - کنایت از نامل اسباب نیامی
 کنانی الموائد
 گروا ماه - بادال و قون معروف کنانی شرفنا
 گرده - بالکسر کلیم روان
 گرز - بالضم ماری بزرگ که سرش بنایت
 بکلان باشد
 گرگ ریزه - گرگ سیاه بکات گویند و
 جامه طلسم کنانی زنا گویند
 گرما به و گوماوه - معروف که تبارش نام خوانند
 گرمی و قوتما به سای بیداری گریه خونین کنانی
 غنی القیمه و در مصلح الشرائع کورست شتابی
 گردن گریه و غم بسیاری گریه عشاق -
 گره - بالاف فارسی جمعی از مردم بنامه
 از احوال که در کتبین بکات از روی رسوم
 کرده - گره گزشت تا چهار نیزار گز
 در هر گز گزشت تا چهار نیزار گز
 یعنی پنج ریخ و نه و شکل در شکل
 کیر نخچه - گوه خور

گره - همان گره و به معنی غلظه سنگ و گل و
 امثال آن که عرب حبش و جلابوق خوانند -
 گرومی نره - بالضم باد افارسی نام قراش
 از اسباب که در شستن سیاهوش سیمیا کرده بود
 گره - بکترین معروف که تبارش عقد گویند
 بغبتین یا غم دوم فارسی مختصر کرده -
 گره - بالفتح و الکسر بیا فارسی و که بلند
 و آن که بلند که جوی و آب باران اباره کند
 و بر روان می آید -
 گروا ماه - بالضم یکم و فتح دوم معجمه یعنی خوانابه
 و تقیه خواب -
 گرز - بالفتح یکم و ضم دوم کشت سیاب و
 نیز گیاهی است خوشبوی کنانی زنا گویند
 گزیده - بالفتح بندان گرفته و ترسیده و بالضم
 بهترین چیزی و اختیار کرده شده -
 گزیده - بالضم کرده -
 گل آن روضه - امی دولت مصطفی
 گل برآوه - نام گل است که بندش با چنبا گویند
 گلچهره - بالضم فارسی نام معشوق و وزنگ
 گلسته - بالضم چند شاخ گل که بشانند و به
 یکجا کرده گیاهی می بندند و پیش به ازند بوی
 گلشام - بالضم معشوقه و اقده
 گاه خور و گلگوه - کلاما بالضم و کای گویند
 گزاشی سرخی که زنان بر خشاره باشند
 تدرک روی شان خوب نماید

مخل غونده - بالضم باو فارسی پنبه برزده و
کیجا کرده برای رسیدن بهندش گالز نامند و
چون کسی فرجه دست و بیکار بود بکنایه گویندش
مخل غونده است کذا فی القیة -

مخلکینه - بالضم عامه مخل -

مکلمه - بالکسر اوستی وزمین -

مکلو بنده - بزرگ مرتبه کذا فی زفا گویند -

مکله - بالضم طلقه دام و دامک دخترگان که
بهندش کوچکی گویند -

مکله - بالضم طلقه موسی و قیل باکاف تازی
و در قیة است مکله بالضم و التحیف که در کتایب
تباریش طلاق خوانند و طلاق و اشد بر سر
دشتر و گوساله و جز آن را بالکسر نکات -

مکمانه - بالضم همان گمان که تباریش ملن گویند
گنبدیده بدرسته -

مکند فیروزه - آسان -

مکنج سوخته یعنی نامی که پوزیش خاده بود
و نیز نام نوانی و محلی است -

مکجه - بالفتح نام مقامی که مملکت بزرگی
خواه نظامی است یا حاکم -

مکده - بالضم در لغت گوشت شتر گفته شد
و بالفتح آنچه بوی زشت کند تباریش متن گویند

مکده - بالضم سببی که خاک میوه و جز آن
بر آن بر داند کذا فی شرفنامه و در ادوات یعنی

مخافه زنبور نیز آمده است و در لسان اشعار
مکوش خاکی که کذا فی شرفنامه و در ادوات است

باکاف تازی بر وزن کناسه مذکور است یعنی
سبد فقط و قیل کوزه باز از مجرای تازیه
چوب دستی که بر آن مواشی را برانند و بالفتح و بالضم
باز از فارسی مخرج کردن و طعنه زدن و مخرج کردن
و طعنه زدن و طبعیت کنند و طعام نیم سخته یعنی
اخیر از ادوات است و در لسان اشعار باکاف تازی
وزار فارسی یعنی مرد مخرج و طعنه زدن طعام نیم سخته
گوشت شتر - بالضم و بالفتح و بالضم -

مکوه - باکاف کوه نیز فارسی چوبه شکوه کذا
فی الادوات و در طلقه بجای زنج جوهره زنج
موقوف است و در اصطلاح اشعار مذکور است مکوه
جوهره و آفتاب -

مکوه شکاوه - باو فارسی و در ادوات
مکوه یعنی کفن و زود -

مکوه گیساه - باو و و کاف و دوم فارسی یا باو و و
یعنی گیاهی که علف گوشت باشد تباریش افروز گویند

مکوزه - باو فارسی یا پنبه زره کذا فی الادوات
و در شرفنامه و در زفا گویند کوزه است و تانابه -

مکوش شسته - کذا فی الاصطلاح اشعار -

مکوش سینه - بالفتح طعامی است کذا فی القیة -

مکوش چیده - باو دوم و چهارم و پنجم و ششم
فارسی یعنی شاگرد و کوشال و او -

مکوشه جام شکسته - اسی ماهه کذا فی الاصطلاح اشعار -

مکوش خمره - باو فارسی و شین موقوف
مکوش خارک کذا فی شرفنامه و در ادوات است

فرونده بسیارایی که هندش کسلافی نامند -
گویی که شاه بزرگ شگین که برای تخنیق سازند
کدانی ز خاک گویا -

گویی که آنجا که از کاد بندند سبب باران بند
شبی نامند و در پشت که تپاه سازند -

گویی که رنگ که یعنی آن گویان نیز آمده است و
فروع و طریق -

گویی که شاه ای شاهزاده و شاه ذات -

گویی که با او کاف فارسی چون کرده و آفتاب
گویی شده - ای در مرز قبه شده -

گویی که چرخه - ای طالب جهان جهان پناه
گویی که روه - ای که گویی و آن آدمیان اند -

گویی که با او فارسی موی کد مردم و با کاف
تازی نیز درین لغت است -

گویی که با او فارسی زبان و قافل قبیل
گویی که یعنی گوییده و یعنی چون و در لغت بیان

سر و گوییده و گوییده که نیک شنیده میشود
و فوق بدید آید -

گویی که با او فارسی که هندش چکیده نامند -

گویی که نام با شاه خاوران زمین که یک از
مبارزان کهنه و شاه بن سیاه شش بود و با او
فارسی کفش جاگی و بدین معنی بکاف تازک
نیز لغت است -

باب الیاس
مفضل فی الفارسی

کازمی - کلی ست که هندش کیوژده نامند که
فی طب حقائق الاشیاء -

کاو و سامری - یعنی آن کاو که سامری زرگر که
یکی از اقربای موسی علیه السلام بود از زر غنایم
فرعونیان ساخته بود و خاک سم اسپ جبریل
علیه السلام که در روز غرق فرعون بدست

آورد و بود و در دوش دمیده آن کاو زنده
گشت و خاصیت سم براق آنست که او را

زنده شود بدان سبب آن کاو بانگ کرد بدین
غریب ز فیم سبط بنی اسرائیل آگهی داد که گویا

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
از زفا گویا است -

گویی که ان گویی - با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که ان گویی - با او کاف فارسی و در لغت نیز

و با فتح مع التمدید حجام و در شعر فحاش
بدین معنی با کاف فارسی است -

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز
گویی که با او کاف فارسی و در لغت نیز

گرگ و بز بود بعد کثرت استمال کاف و قاف
 گریز ماند و خلعت سر بده یا نسبت آوردند گریز
 باشد و در زفا گوید یعنی گریز که کاره گفته است
 هم بدین که گرگ بزرگ بگریزد و بز را چه و راو
 و لسان باشد تفسیر بجای فارسی کرده است
 که به در زدن آن سرای را ز غایت بکل گریز
 در بندی خانه کند -

گرویش موسی - با لکس آنچه بندش بجهنمی
 گرویش موسی - با لکس با دال متوفت لک سرخ
 آنچه که کان پای رفتن بدان آموزند و بخت
 چنین که اندر ایام چوپیده همچنان گریه بندند
 به بندش با خوانند -

گرگ ششقی - یعنی صلح با اتفاق و فریب
 و گریز -

گرگ موسی - با سیم و چهارم فارسی نام بازی که
 بعد از اسباب آمده افرا سیاه او را بیاورند
 برای جنگ بلوس و ستم فرستاد -

گرگ موسی - با و او فارسی جان گریز و گریز
 گریز ششقی - یعنی آنکه شکل مل کند و گریز
 بسته از گریز -

گرگ موسی - ای مشکل
 گری - بگریم گریستن بخت گری و گریز
 گزاسی - با فتح گزیده و امر گزیدن و راو
 باز در فارسی مقدم است -
 گزاسی - گزارد -

گزی - بفتح یکم و سوم تر و خشک و در شرف است
 بکس فزون است و در لسان اشعار است که بکس
 بوزن و زوی و فضل و بی غل تر و خشک و در
 شرف فضا است و قیل با کاف تازی -
 کسی - با فتح و یا بی است تلخ و با کاف تازی
 نیز است -

کسی - با ضم یا بی فارسی روزان کردن و فرستادن
 کسی را جای گریل بالام تازی است که تازی
 شده بنامه -

کشی - با فتح مث و در خلعت غرضی و فرستادن
 باز و با باز رفتن -

کشی - با ضم حمید جانور چهارپای بر او
 کشتی و رفت آنکه کشتی کشتی و رفت و رفت

درخت دیگر چهل گز را با گریز و گریز
 حضرت و حالت اگر کشتی و رفتان و رفت گریز

گروند در آن سال و رفتان با گریز و رفتان
 گفتند با سید و رفت و رفت و رفت و رفت

و رفتان با گریز و رفتان و رفتان و رفتان
 یعنی شاد و تازید و گریز و رفتان و رفتان

بعد از این و رفتان و رفتان و رفتان و رفتان
 و رفتان با گریز و رفتان و رفتان و رفتان

که در قرآن است با مطلق عن العوی ان بهر الا
 یوحی یعنی او بغیر وی مطلق و نیکشادی پس گفته
 او بگوید فلان واقع شود جواب آنست که در اول
 دینی بغیر وی سخن نیکبختی و گریز آیت و بجا

قرآن است که قرآن بر وی خود شنید و بکار می‌برد
کل و رویی یکی است که هر گاه در دویم
کل گنبد نشین روی یعنی کل شکستی گذار
فی الاصطلاح اشعار -

کل گمنی - آن گلی که در بر نهایی او سه با
نار باشد آن مفعول می‌شود و یکی سفید و دوم
برنگ و نه در کینه نه نامند و نیز کل سپاده و
از روی ممتد یکب کل زمین هر گاه که با پیش
کل ناری - یعنی لعل و گل ایاری بگل آن
و کل ناریستی -

کلیمه شوی - بالکسر با یا فارسی و سیم موقوف
یعنی گنبد و کلیمه و کلیمه را بشوی و نیز نیست که
پیشم را بنایت بکنند و بعضی شایخ ازان
می‌سن را بشویند و گویند که آن پنج زعفران است
معنی اخیر از قنیه است -

کلین گوی - بالکسر با کاف و دو فارسی بین
کم کرده بی نشان -

گنبد و ولابی و گنبد نیلوفر می - گنبداه
گنبد و وام با می - ای آسمان اول همچو دانه
شکبک و رکن دار -

کنج خالی آدم علیه السلام و فرزندان او
گنبد و پنجه خستری نام گنجی که بر پیشانی نهاده بود
گوایم - یعنی پنج پهلوان و لهر -

گوایم طلک - یعنی داروی ست خوشبو
گذافی شش فنامور -

گوشه گانی - با چهارم فارسی خندان و بختی
هر چهار حرف نخستین فارسی است و قیل هر
فارسی بفضل از هر چه و قیل کاف اول ناریست
گوشت با می - با و او فارسی را با نه گوشت
و نیز نیلوفر و در شرفنامه است که نیلوفر شش
و شش ماه ماهه بود و هیچ آنست که سالی نرود
سالی ماهه باشد -

گوشه ماهی - با و او فارسی غلات مر و اید و
امثال آن تبارایش حدوت خوانند و نیز بایله
که از حدوت سازند و در قنیه مذکور است گوشه ماهی
در صراح ترجمه بیل نوشته است و در صحاح است
و بیل چیز نیست همچو دندان بیل و آن پشت باخته
در یاقی است که ازان دست بر خن سازند و
در تاج نیز است الذیل دست فرخنده او استخوان
کشفت و یا -

گوهر گوی - یعنی نیکو کار و هنرمند عادل نصرت
گوهری - تمیل -

گوی - امر گفتن و نیز غلبه که همچو گاشن زنند
گیستی - با و او فارسی روزگار و قیل این چهار
و در شرفنامه است که یعنی زمین نیز آید و از بند
شیخ واحدی با ما در شلته محقق است ناما و
شرفنامه مشهور تبار قشست است -

گیروی - بالکسر با و او فارسی نام پهلوان و گدا
فی این نام با -

گیلی - بالکسر نام طائفه از ترکمان است نسبت به

ایکی ست و در زفاگو یا طافه اند از کلیم نشان
و افتد اعظم بالصواب -

کتاب اللام

لام زره و بحساب ابجد سی عدد و در لغات
که از خلیل احمد بصری صحیح ست در ان مندرج
اللام اشجرة الناصرة

باب الالف

فصل فی العربی

لا بمعنی نه و نیز کنایت از لا او که عبارت
از نفی غیر ست چنانچه ادلا الاله الله و خشنه
لالا - الاله الفرج النام که انی استاج
و در شرف نام مذکور ست الا غلام و در خشنه
و این جزو صفت لومو متعل نشده است
و در زفاگو یا مذکور ست لا لا و نه میت نامند
کنجد اقول این لفظ عربی ست اما فارسیان
بمعنی غلام استعمال کرده اند -

لقا - دیدار بمعنی موت نیز آید -

لوا - بالکسر علم بزرگ -

فصل فی الفارسی

لوییا - معروف و ان غلامیت که مندر
بود نامند و در طب حقائق الاشیاء مذکور ست
غلامیت که مندر شش جوالاد و انس گویند -
لیلا - بافتح سبز نیک تار یک نیز نام عشوقه
مجنون ست -

لا بر لا - تو بر تو -

لب چیرا - بافتح باجم مفتوح یعنی غور و فی و
علف را نیز گویند -

لب خضر - که از آسمان که انی الاضطلاح
لبنی - باضم کفشن سه موزه معنی انیر از زفاگو یا
نخستینها بافتح بر وزن نعتیها بمعنی جزئیات که مقابل
کلیات ست و لک سیاه و لک سرخ و لاک -
لعل قبا - جگر -

لقوما - نام پدر ارسطاطلیس -

لوشا - باضم نام یکمی ست -

لوقا - نام صنعت قضا و ان کتابی ست
در احکام دین باطل آتش پرستی و آن را

قضا لوقا خوانند

لکته جانگزا - سنگی ست در سوچگاه دیدار

اعظم که هر که آنرا بیند چندان بخندد که میرود -

باب الباء

فصل فی العربی

لب - بالضم و التثید جزو مغز و میانه چیز

لباب - بالضم بتهر و بی پیچیری بی آمیخ و
نام کتاب -

لبلاب - ترشح که انی التاج و در شرف نامند

مذکور ست لبالب گیاهی ست که بیخ ناز و بر هر

درخت که بیخ آنرا مشک گرداند و آنرا عشقه نامند -

و نیز بمعنی مغز که غریت خوانند آمده است -

لبیب - غر که مندر قیم -

لعب - فتح کیم و کسر دوم بازی و سبک و دم

لعاب - بالفتح والتشديد باز کردن و به هم
مع التحفیف آب و بان لعاب اشترش نشند
مار یکی که از بوا فرو آید و يقال لعاب الشمس
و لعاب النحل و لعاب الحجة نسما -

لقب - بفتح تین نام کنایه از تاج و در بعضی
سخن میان علم و لقب فرق آنست که لقب
معنی منظور باشد و در علم نباشد -
للب - بفتح تین زبانده آتش -

فصل فی الفارسی

لاب - یونانیان آفتاب گویند و هر طایفه
مرکب ازین ست چه هر ترا در آنگویند معنی کرب
ترازوی آفتاب بود -

لا باقما مقلوب - اقبال زیر را چه لا باقما
قلب کنی اقبال شود -
لب کقما - شعاعی که متصل سایه بود -
لبالب - یعنی لب بر لب و در بالا مال -
لعل غوش آب - با و او معد و لکب مشوق
لعل مذاب بفتح الیم می سرخ و ام و نمون کند
فی القنیه اما مشهور با بسم مظلوم است -
لکد کوب - ای لکد مال -

باب الیاء الفارسی

فصل فی الفارسی

لمر سب - با الف مر نام پادشاه ایران زمین
که مخیر و شاه او تاج و تخت داده بود و از
حکمت بختا سبشاه پسر درگ پسر و خود در

بالتش رستی مشغول شد

باب التاء
فصل فی العزنی

لات - نام تبت است که اشتقاق از اوست
للت - معروف کنایه از التاج و در شرفنامه
مذکور است گمان و وزن و قطع کردن و معنی
عمود نیز آید و در ادوات ست است کوزه باره
و قطع و گمان و وزن و در لسان اشعر است
قطع گمان و پاره و تخت مترادف است اقوال
لت مشدود عربی است فارسیان مخفف بفتح
استعمال کرده اند -
لغت - با کسر شلفم -

فصل فی الفارسی

لا باقما مقلوب قبالت ای اقبال را
چون مقلوب نویسی نقش لا باقما فی الاطلاق
للت - یعنی پاره پاره -
لخت - بالفتح سبزه و موز و کفش پای و
پای افزار و جرم و بنخ ای بعضی و پاره پاره کردن
ولت زدن و سلاح آهنین سرگز که از آن گز گویند
لوت - با و او فارسی طعامهای خوب لطیف
کنایه شرفنامه و در زنگنه است این طعام -
لمفت - بوزن و معنی لغت مع آن معنی است
که از جامه می سازند و بندش گریز نامند -

لیرت - بوزن سیرت خود که بازیش مفقود
و نداده کنایه از الامات و در لسان اشعر معنی

آخر است و در خوشی ملتقط سخت نداده است
و آن صفتی است از ادانی اقول این صفتی غدا
باهر و در راه مملکت است و آن ملائم مقام است در
طرح من این غدا به باغبین معجمه مفتوح و بعد از مملکت
و آخر دال مملکت که صفتی آن صفتی از سلاح پوشیدنی
ست و این ملائم خود است -

باب الشار

فصل فی العربی

لوث - قوت کذا فی التاج و در فارس
بجای آلاش و آلودگی متصل است چنانچه
که فی فلان را درین باب هیچ لوث نیست از
لوث معاصی و زنا تم پاک است -
لیست - شیر و عنکبوت کس گیر -

باب الحکم التازی

فصل فی الفارسی

لجلج - ستیزه کاری -
لجلج - مرد شر و کد و باغیش گیر و درین
کذا فی التاج و در شعر فقامه است نام و این
شطنج و در قتیله است لجلج نام و وضع شطنج -

فصل الحکم فی الفارسی

لجج - کد -
لجج - بختیگر دراک سیاه که رنگ از آن
بکار بر بند کذا فی شعر فقامه و در زنگوبی بکون
جایزه است و در ادات حکم فارسی -
لجج - بافتح بکون فاف و کشته آب سیراب -

و کسیکه چشم باشد و آب را فرو ببرد گویند لفتح
شده است و بعضی بختیگر گویند و حکم فارسی
نیز درین لغت است کذا فی زنگوبی و در ادات
و شعر فقامه حکم فارسی فقط است و در لسان
فرق کرده در حکم عربی گفته است لفتح بوزن فج
اول آب سطر حکم هم عربیت و پارسی هم آمده است
و کسی که چشم باشد حکم لفظها -

لجج - بیرون روی چون بینی در بینی و در
دست بیکار معنی اخیر از زنگوبی است و بافتح
بیرون کشیدن و کشیدن چیزی از جای -
لجج - نام ولایتی است از این زمین
لجج - بختیگر سازگار و قیل با فتح
لیکنج - نیل کذا فی القنیه -

باب الحکم لسانی

فصل فی الفارسی

لجج - با فتح بر بنه مادر او و در زنگوبی است
لجج - با فتح رخ و گویند رخساره و روی عارض -
لجج - بختیگر همان کج مذکور -
لجج - بافتح آب شتر و بر کال گوشت بی استخوان
و آنکس لب فروخته باشد و کسیکه چشم و دولاب
فرو ببرد گویند لفتح کرده است کذا فی الادوات لفتح
و در زنگوبی و لسان اشعار حکم تازی نیز آمده است
چنانچه گذشت -

لجج - بوزن کج احوال -

لجج - علوانی است که بندش را بر خوانند -

باب الحام
فصل فی العربی

القاح بالضم سائر برک کذافی القنیه
القاح بالکسر و تشبیه و گرهی که بادشاه را
فرمان بزند و ایشان را در ایام جاهلیت هیچ بار
وسیه نکرده باشند -
لوح بالفتح تخمه و استخوان پرن تخمه شانه و تنگی

باب الخار
فصل فی العربی

لخیل الخ - جمع تخله است -
لخیل - بالفتح بسیار شک شدن چشم -
لطح - آلودن -
لطوخ دارویی که جرسیر بجا اند -
لناح جایی را گویند چنانچه دیو لان یعنی جایی بود
و سخت و سیاه گویند شک یعنی زمین سنگستان
کذافی زفا گویند و دیوات و شرفنامه یعنی زمین
سنگستان و بیابان و مقام دیوان است -
لخ بالضم گیاهی است که در آب روید و آن را
برنج نیز گویند بتاریش حصیر و بند بقیه را مانند -

باب الدال
فصل فی العربی

لد - اسم موضع در شام که متهر میست
علیه اسلام و جمال لعین را در آن موضع
خوابند که شته -
لد - نامت ماضی صریح و صریح -

لحد معروف کذافی الساج یعنی گور که در آن
مرد مرده دفن کنند و درین زمان در عرف لحد
آنها گویند که در آن مرده غسل دهند -

فصل فی الفارسی

لادو - و ساز تنگ نرم و پندار دیوار -
لا جو رو لاو و رو ساز افغانی معروف آن
زنگی است که از سنگ مخصوص می کشند و آن
سنگ از کوههای آرنه و یک نوع دیگر علی شوی
لور کنند - با و او فارسی را را موقوف پشته که
آنها سیلاب باللباب کنند به باشد و زمین
که گبر و آن گو شده باشد کذافی شرفنامه -
لوند - بالفتح آنکه در اباتیان را همان باشد
کذافی الاوات و در عرف لوند مرنگ میباید
گویند که او را نه ترس خدای و نه شرم خلق باشد
و حق مردمان در حق خود و مباح پندارد -
لویس بالفتح بایر فارسی و یکت سین بزرگ کذا
فی الاوات و در لسان اشعار اکبر لام نیست
لکد - بفتح تین با کاف فارسی است یعنی
زردن بیاض -

باب الدال
فصل فی العربی

لحد - بسیار حبس کردن -
لاو - مرد خوش سخن -
لذیز - بالفتح با مزه -

باب الراء

فصل فی العربی

لسان العاصمیر - دخت او بزرگ و بزرگ
برگ آلود شاست داند چون خوشه او بگیند
پر شیه و پر پنبه از وی بیرون آید تخم او درین
آن باشد و دخت او را بوندوی گریه خوانند
و بار او را اند چون نامند کذا فی طب فائق الاطباء

فصل فی الفارسی

لار - نام شهر است -
لاشه زیر خستر - گینه -
لاله زار - جانی که در آن لاله بسیار است
لتیر - بقعتهین کامل و بسیار خوار -
لر - بالضم نوعی از جمله های مردم که کام و
و بره گویند و نام شهر است که آنرا لوزیر گویند
و نیز آنکه از سیلاب در زمین کوشیده باشد -
لشمر - بالفتح پر بنیر کار و بزرگ و هوشمند -
لعل آبدار و لعل شکر بار - لب مشق
لقصر - بفتح که به سوم آنکه بر سرش موی باشد
لر که معنی لغ آنجا که موی نباشد است کذا فی آینه
لتیر - مردم خمر -
لنگر - با کاف فارسی بدینچنینست بداند و از
هر تنیزی و بنابرین فاقه با نیز لنگر گویند
کذا فی زنگویا -

لور - بابا و فارسی نام شهری که آنرا لوه نیز
گویند و نوعی از جمله های مردم و جزایر چکیده
لورا و - بادوم فارسی و در برخی بزرگ و

و بار و عن نیز -

لمار - بالضم نام شهری که کذا فی فرنگ -
لما و - بالضم که است در حد و بند و ستا
که بندش لما بن گویند -
لیسار - با کسر با سوم فارسی طماعی که از بغرت
یزند بهر رنگ که خواهند -

باب الزا بالمشق

فصل فی العربی

لغز - بقعتهین مکمل و در زنگویا است لغز و
خزین پاش -
لوز - جوز و بادام -

فصل فی الفارسی

لب چشمه چشمه ساز یعنی در امر بشر باب
ملود که کذا فی المولد هم و نیز اند سوال که
که لب چشمه گفتن توجیه چشمه است زیرا چه از
چشم خیری خارج میشود و داخل و در تشریف
میشود که خارج پس که به چشمه گفتن محض بی توجیه
باشد جواب چنانجا گفته است که لب چشمه با توجیه
خروج و دخول کرده است بگفته با مجوز است
خوانده است ای همواره است لب چشمه ملود که کذا
فی القیامه قول لب چشمه چشمه بدان لغت اند
که گفت اخبار اموات و زنگی آید دارد هر که نشد -

لر - لرزه -
لعل طراز یعنی آفریننده اصل بنگا و آن
لیر - آینه و دست افرا کشیدن چیز

کذا فی شرح فہامہ۔

السيد
مفضل بن العزفي

لا! اس معنی ہائی ہے۔

لباس - هر چه پوشند و لباس التقوی العیا
و لباس ارحل مرآت و زوجه و لباس کاذب النج
و در زاهدی نگردد است لباس هر چیزی پنج
آسایش آن پنج باشد و در آن را که لباس هر
و مرد و لباس زن هر پنج فتنه است و شایسته
که لباس گفته اند هم بدین که در شایسته وقت
کمال است تعالی و بعد از آن لباس

کتابخانه

لحمیه اقیس - نیاقی است که در زمین و در هر
یافته شود و گویند که گیاهی است بیشتر و درند
با چاشنیهای او سیاه می شود و می خورند و می بینند

فصل فی الفاسی

کتابت جنی از ابراهیم

لَا تُخَوِّسْ - خورگوش این لغت روحی است
 اَوَقِیس نام دیوبندی کہ در نماز و طاعت و شیوہ
 لائقہ ہا جس نام رکھے۔

لوس - باد او غار سی کتر و دهن و غلام الک پاه
از وی پیشه روی تو را کشید و پندش چنگ میزد
در لسان اشعار ابی نوری فرسید و در آن وفور
کردن نیز مرقوم شد

سید

فصل فی الفاری

لايش - کم خرووبی اعتبار۔

تجربہ شدہ

افکار پیش کشنده بشر

عمل کو یہ عیش۔ لب مشوق۔

لے تو چاہیں۔ یہ دراصل طائیس۔

لوش - ماہوار فارسی زبان لوس میونسپلٹی

باب الفصول

قصص في العزى

محاصرہ بفتح کلمہ و کسر ہا پر ہم سختی۔

۱۵۵

مؤلف: سید محمد علی شاد

الحسن - وزو -

باب الضمان

فضل رفی العزیزی

فضل الرحمن - زیرک و دانا۔

الطاهر

قصص في العنبري

لَقِط - حرام زاده و حامی نکرده و نیز

سخن افکنده و خبر آن که بر دایره او را

باب الحجام والمهقوظ

فضل بن العزلی

لفظ - معروف یعنی چیزی که لفظ کنند بدان

باب العین فصل فی العربی

لا ع - مرید بول -

لا مع - درخشنده -

لذ ع - سوزانیدن -

لع - گزیدن -

باب الغین فصل فی العربی

لا غ ع - گزیدن -

لغ ع - سرودن سیران تا و روی را غین با ادم گفتن -

لذ غ - گزیدن مار و گزیدن -

فصل فی الفارسی

لا ع - باز می گذافی القینه -

لع - بالفتح موی و آواز از لفت نیز گویند -

لوع - با و او فارسی نامیدن و میشنیدن و شنیدن -

باب الصاد فصل فی العربی

لحاف - با کسر قران کند -

لطیف - بالضم رافت و رفیق -

لطیف - رفیق و مکر بان و لطیف ^{الکلام} -

با غرض معناه خفی لطیف باریک چابک -

نیکو کار گذافی التاج و نام باری تعالی -

التقیف - دوست -

لعت - بجمعیدن -

لضاف - با کسر چادر -

فصل فی الفارسی

لا جور می سفت - کلاه ابراهان -

لاوت - کلام بیوه گذافی عشر قمار و دور -

ز قانکه یاست لاف کلام فقیل و عبارت -

لشاده و نوشیدن ستافی و بازویش یعنی عوی -

لشکر شکایت ای لشکر شکسته -

لیث - نهالی -

باب القاف فصل فی العربی

القاف نام پ معاویه وزیر امه و زنت -

معاوله او را داشت لاق شود و بعد او را -

زمنی رفته باز آید و باقی نماز را بغیر قرأت ادا کند -

لقطو - بالفتح زنیدن -

فصل فی الفارسی

لق - بالضم لغ -

باب الکاف فصل فی العربی

کک - بالضم کک لکان معروف یعنی جرم سنگ -

مخصص که همچو قلیقه بشمارد -

کبیک - جواب نه است بروجه تعظیم معنی است -

استعاره از استهزا و استهزای -

فصل فی الفارسی

کاک - جان کک که بدان هر چیز نیک کنند -

و کاسه گذافی ز قانکه یا و روایات است لکن نمی -

ایمان سخن نه بدان سپرد و از غیر و عامه نیک کنند -

و آن معنی است که بدان دنیا که کار و دست و پا
 آن و در دست استوار کنند تا بخند و لک و کاه
 نیز گویند و در شعر قنانه معنی تنگ است
الاک - تاج فروس کذا فی القنیه
لشک - پاره پاره -

لک - بالضره غدا و سرخی که بدان هر چیزی
 رنگ کنند گویند رنگ یکی است و هر چیز که در
 تیره بشیبه و مکره یا بر سر آمدگی که در عضا بهتر شد
 و آنکه کسی فریب بخورد و زودتر در چیزی است
 و در لایه است لک بن لک و لقا باشد که آن
 پس نامه باشد و در بن دست کار و امثال آن
 نشانند تا این است که در این هر دو معنی اخیر از
 ز فاکو یا است و بالفتح مراد یوه گوی و البته و با
 و احمق و صد هزار گویند یعنی عدد هر چیز که بصد
 رسد و ششمان بیرون و هر چه و نه میان را نیز گویند
 و جامه و لکه که پاره پاره شده و زنی و لای
 که مردم رو شاد و شاد باشد خواه کنه و دل
 لکه جامه و عرب اگر از هم بی گویند و نام طایفه باشد
 از کرد و از هر لکین و لک موی و عصا را نیز گویند
 و معنی شش لک است که بعضی کعب گویند
 هیچ گویای هم هست که در شش لک دارد و هر
 می باشد و بعضی را نیز گویند که در شش لک است و هست لک
 شکم را سوراخ نند و آنرا لایه و بیه لک گویند و یک لایه
 چنانچه است چنانکه گوشت لایه دارد و آنرا لایه
 خوانند -

لک و یک - بابی فارسی معنی بی هنری
 و بصناعت مضرات چنانکه گویند لک و یک
 آورده است و در لسان اشعار معنی تنگ است
 آورده است -

لشک بکسرتن معنی است که تنگ و شبیه
 اندازند و بخورند -

لشک - بفتح اول نام قحطی که در عهد
 بهرام گور بود و بهرام را صفائی کرد و بهرام تمام مال
 و اسباب را با هم بیودی را با رواد و نصیب اول
 مردم فرید و پر گوشت و با جموار -

لورک - با و او فارسی و از بفتح کمان نند
 و قبل با و او تازی و در ز فاکو یا معنی شیرینتر
 آمده است -

لوک - با و او نوعی از شران کم موی باریک
 و هر چیز حقیر و نه بون -

لیاک - بفتح اول نام برادر پیران که پهلوان
 تورانی بود و در جنگ دوازده رخ گر خنجر و تنم
 او را آفتاب کردن و کشته و از هم اول ملت و
 ما و چیزی را گویند کذا فی القنیه و در شعر
 مخزن است لیک چنانچه است که بدان غلو و غر
 و جز آن به چنانچه و مختصر لیکن -

بابه الکشاف الفارسی
 ففصل فی الفارسی

لک - با و او فارسی جا فوری پرند و مرغ
 لک - بالفتح بند و پنج و لک کذا فی ز فاکو یا

لنگ - با کشتار لنگ پای و بافتح معروف
که بتاریش عرج گویند -
لوح و وزنگ زمانه -

باب فصل فی العربی

لال - بهد والتشید الالف صاحب لولو
کر لایزال - همیشه باد -

لالیل - شب تاریک -
لسان الحمل - زبان بره و آن گیا هست
که اطلاق شکم بازوارو

لیل - شب لیل جمع آن و فارسیان
جمع لولو هم لیلال و رولوه و این خلایق قیامت
زیرا که جمع آن لالی آمده و در لالی اگر لال گویند
بحدت یا درست باشد چنانچه در متعالی متعال
و در تعالی تعالی آمده است -

فصل فی الفارسی

لال - لنگ -
لعل - گوهریت قیمتی درخشان بدین حد
نیفتد مگر سیراف و آنرا گامی آرد و اعلیات
و در زمین میگردد و بسجود بند و بر و شبنامی آن
حلقه خور و در دم گین کنند و گل تبر بر سر زنند
گاو بگ و زاری کنان باز بدریا شود و درم از
بر و آرد و یعنی سرخ و لب معشوق نیز آید که در
شرخ نامه سوال از کلام خوابه لطافی معلوم شود
که جای لعل گوهر و رنگ است چنانچه در نعت

حضرت رسالت میفرماید لب و دندان
زبان و رنگ زو چنگ یک و در لعل گوهر چنگ
و رنگ - درین بیت در مجلس قصیر حسان
و پیشش کرد و یکی میان را نو بر سپید کرد
لب و دندان کجا چنگ بنگ زو و بنگ بنگ
چنگ زو و دندان این را جواب گفتیم که ازین
چنگ زو و ساس کردن مراد است اما گویم
عبارت مجمل بر قیاس است و نکته قلب است
و نکته قلب عایت اوست زیرا که این لوح
نیست که گویم بنگ بدندان رسیده پیش
و در میان شعله مستقیم امام قصیر خان است که
و دندان حضرت رسالت مجروح شده بود و لب
پس این بیت چگونه درست آید کاتب جواب
گفت میان لب و دندان بعد نیست مکان است
که بهر دو رسیده باشد بعد ایشان گفتند که این
مروئی نیست که بنگ لب رسیده اما لب بار
ببب رسیده بود و که جو اسود و جو او این لب
ایشان گفتند و پسند کردند بدین جواب پیش
اول هم وارو نمیشود و الفرض درین بیت تصریح
که جای لعل و گوهر و رنگ است و مؤید است
و این را آنچه در طب تحائف الاشیاء ذکر است که
لعل در قدیم نبوده است بنابر آن در کتابها نیامده
و گفته اند چون کوههای بدیشان زلزله خست
پدید آید و کوهها بشکافد لعل پدید شود و اول که
پایفته شود سرخ است بعد زرد و زرد و سرخ

حکم ترست و دیگر بزرگ پوست پازیت آرد
لعل پازیری خوانند و بهای او نزد یکترست بهای
نمرد و در پنج تیره رنگ هم باشد این قیمت گشت
اگر بر کوک بزند و خوبی نکند -
گگل - کبسر کچ و فتح دوم مراد و تباریش مرد
نامند که ذاتی ز نفا گویا -

فصل فی القاری
لکام - پاکات فارسی معروف و نیز نام کوچی
لوح و آنج تو ساید در دو دوم - ای در ناسته
زاد در نده بنده تو و ملوک تست -

فصل فی العربی

فصل فی العربی

لا اسم - با بونیدارم -
لام - زره و نام کمی از معروف سنجی و این را
تشبیه بویها کرده اند بویست یکی سبب سنگ
و دوم برین که نوی همچو زره می پوشد اندام را
چون بر آگند و بر تن خویش چنانچه زینب معنی آید
عنه شتر خود را بویها کرده بود و هم لکام که نظر حقیر
رسالت رسید و مرود اللهم ثبت قلبی علی و یک
و در شتر قدام است و نیز سپید سوختنی که مفتدا
مالیده و رینا گوش بچکان مانده و نه چشم زخم را
و آنرا نیک نیز گویند -

لیدن - لیمتین شیر و بالکتر خشت -
لیعون - بچه شیر آنچه دو سال باشد
لحن - بالفتح یعنی سخن و راه که برگویند یعنی سرود
و در قنیه است تمی و زبان و آواز -
لحیان - نام شکل و دانه هم علم ریل که آنرا لحيان
الضماک الشبانی نیز گویند -
لسان الثعین - بالفتح آنچه مسکینی بای پی کنند
و در میان گشت نامرغان ترسند و رانده شده
و معنی قانون -
لقمان - نام حکیمی معروف و پنهانی گویند هم می بود
لوان - بالفتح کون -

لجام - لکام و لغام بالضم گفت بان شیر را
که ذاتی التاج و معنی لکام را انعام هم میگویند
و در تاج اسامی و لغت صریح نوشته است
بانگ لغام و بانگ لغام و بانگ و دو و سلم
تخت و غلیمن و آنچه بدین ماند -
لحم - بالکسر دیا -
لحمیه - بالفتح خجیل -

فصل فی القاری
لاولن - نوعی از معونات عطر مانده و شباب یا
و خوشبوی و گویند که آن غنیمت است که چنانچه از
غنیمت و گویند لاولن شکلی است که ذاتی نفا گویا
و در شتر قدام است نوعی از معونات عطر مانده
و شباب و غنیمت است از غنیمت
لاغولن - بخر گوش و لغت رومی که ذاتی الثعین -
لان - گوی باشد در زمین و هر چه در وی افتد

الان کوی است نزدیک رگوس -
لاتیدن گفتن و زنگ گویاست هرزه ملا
یعنی پیوده کوی -

لباس راهبان - یعنی لباس سیاه -
لبان - بالفتح کند روان و شفیق دارند
پسته پیوه و تخم بره باشد جمع لبه غلات
لب آتش نشان - اسی دهن مشوق
و کنا به از لب شخص است که از زبان او آه سوزناک
بیرون بر آید و طعنه زننده را نیز گویند
منظومان آه زن -

لثامیان - فارسیان در محل است
استمال میکنند و از میان این منقول است
که بسیار خوار را گویند -

لشیدن بالفتح افتادن کذا فی زنگ
لشکارتان - یعنی دلاوران -
لشتن - بفتح یکم و کسر دوم نشان بی خشونت
لعاب کوزن - یعنی بدوشنای بیج
روشنای آفتاب

لعاب لعل سان می رخ -
لعبتان - جمع لعبت که دخترکان بصورت
آدمی از جامه میبازند و میبندش گردانانند -
لعزیدن - فرد افتادن و فرو خردیدن کذا
فی شرح نامه و الاوات و در زنگ گویا بمسند
و دشیدن و کشامیدن مت بلغت باور الزهر
لکن - بفتح قیامی که شمع در آن بنهند

دیوارش بلند باشد و آن از سیم و نر و غیر آن سازند
و آنرا طشت شمع نیز نامند -

لعغان - نام شهر بیت نزدیک غرین -
لنگاهن - باکات فارسی فاقه کذا فی القنیه -
لو سیدن - با و او فارسی و سین مهله فرسایدان
و فروتنی کردن کذا فی زنگ گویا -

لوغیدن - با و او فارسی و زانو و دست رفتن بچو
خرد و غیر آن و بسرن رفتن کذا فی القنیه -
لوی نیدن - آنچه بدان جنبه دانند بکشند -
لوقتان - بلفظ جمع لغت آن لعبتان و دخترگان
و بازی بچگان یعنی بازی دخترکان و در قنیه
سجده حلی نیز است -

لوقان - در رخ خوار -
لوسیدن بتانیش مورا گویند کذا فی زنگ
لیان - بالکتابش و فرغ کران پس بگوید و خرد
لیزیدن یا میخن -
لبق و ان - دعوات و صدق شکوف کذا فی القنیه

باب الواو
فصل فی العزنی

لغو - سخن نافرجام -
لولو - مراد بوقام غلام -
لهمو - بازی و مشغول کننده از کما خبر ابو اللیث

فصل فی الفارسی

لعاب کاه - باکات فارسی ای کاخذ سپید
برق و روشنی بهج کذا فی القنیه -

لیسوه - بالکسر موه معرفت در غایت شهرت
و آن دو نوع میشود ترش و شیرین کذا فی القنیه

باب فی العربی

لبسم - بالفتح و التشدید سینه و موضع
گردن که گشتن گاه است -

لجاجة - شیره کردن -
لجاجة - لقمه در دهن گردانیدن -

لجبه - بالضم و التشدید میان دریا -
لجبه - ریش -

لخاخه - بالفتح معجم فی خوشبوی کذا فی التاج
و در زفا نگویا مندرج است گوی عین بن جند

خوشبوی آمیز چون خود قمار می و مشک اری
و عین الشب و کافور نامی -

لحیه - بالهم چیز که بوی باز می کنند کذا فی التاج
و بالفتح یکبار بازی کردن بالکسر کثیر بازی کردن

لعلعه - شستن و درخشیدن سراب بیابان
لعنه - نفرین زانسان کسی را به لعنت -

لقطه - بالضم چیزی که افتاده یا بند -
لقمه - معروف یعنی پاره طعام که بر آید

و بان انداختن معین کنند -
لقوه - بیماری که روی کز کند و آید بکبت

می سازند چون در آن بیند بغایت الله تعالی
دفع گردد -
لوعه - سوزش دل -

لوحش الله - بالفتح در محل تنی استعال کنند
لهاه - طازه -

لحی - جایگاه بهم آمدن گوشت میسان
دو آتخو ان زرخ و گوشت کذا فی التاج و در

فرسنگ علی بکی یعنی نوک زبان است و در عن
لحی طرز نواختن خراسان را گویند -

لسمه - طعام ناشتا و نیز بیماری -
فصل فی الفارسی

لاجه - اطهار اخلاص یا ناز تمام و بازی کردن
و چیز است که از سر تا دم به بچند کذا فی شرفنامه

و در زفا نگویا لاجه یا بلوسی و خوشی و خوشامد
لاشه - معروف یعنی لاغر و ضعیف -

لاخشه - تاج -
لاونه - گیاهی است که بهندوی ریشی گویند

کذا فی زفا نگویا -
لاله - هر گل خود و زانسانند فاما چون لاله تنها

واقع شده باشد لاله لعل مراد بود که میانه وی
مقداری سیاهی است و آن سیاهی البواسل و

نسبت کرده اند و آنرا لاله لعلان نیز گویند و چون
موصوف واقع شود مثل لاله که بود و نیز آن چنان

لاله دیگر مراد بود و لاله با هفت رنگ اند لاله گویند
و لاله صحر و لاله شقائق و لاله در می لاله و

لاله و لسنقه و لاله لعلان لاله خطائی هم عمل
لاله - کاهل و پیکار و آنچه در و شد می باشد
و آنرا زنبور خانه نیز گویند -

الباح - بالفتح معرود
لب گشتی کاه - گداز آب که تازیش بخوانند
لبیش - بالفتح بایه فارسی رسی که درین
اسب و جران میدارند و هر دو طرفش کشیده
چون غمان سازند کذا فی القنیه و در وزن گویا
باسین ممله است -

لتره - پاره پاره و دریده و رانده و کینه
لته - بالفتح پاره جامه تازیش طریقه خوانند
لکشه - بالفتح شعله آتش و سرشکان
لعبتان ویده - اسی مردمان ویده
لغونه - بالضم آرایش -

لغجه - باجیم فارسی سر بر این کلاه بر این
لقمه خلیفه - ایک نوع حلوا میست -
لقوما - نام برادر - مطاطا لیس -

لکامه - بالفتح اعمار گویند بگوشه
در و ده و مثال آن و در لسان اشعار لکامه
بوزن بهانه مرقوم است -

لقنبه - بالفتح مرد فرجه
لسنجه - خراسان بنار و نسیم
لوسه - لوبیا -

لوزیمه - بالفتح حلوا میست که در آن مغز بادام
کرده باشند و از مغز بادام بچته ساخته حلوا میست
لوره - با و او فارسی و در امه سیلاب گند
وزمین کوشده کذا فی زنگوله -

لوله با و او کیکشت تیر کز نه تیر کیکشت و غیر آن

لوشاوه - با و او فارسی زمین کوشده سیلاب گنده
لوشابه - با و او فارسی هر چه بر آب شیرین باشد
چه سخن و چه لقمه و در لسان اشعار با و او تازسه
مرقوم است بمعنی فریب و فروتنی که در وزن نیز آید
لوشیه - غلغله -
لیوه - بالکسر گنیم - سگال فرمیده قیل و یل

باب الیاء
فصل فی العربی

لاا بالی یعنی بکنه ارم من و در مثال کسی را
گویند که بی باک باشد -

لاوسی - نام میر یعقوب علیه السلام
لاامی کل لغزان که آن حلایش نیز گویند
کذا فی القنیه و در شرح نامه نوعی از جامه بخت
که از فرشتین و رنگین است و آب بابران که در کوچه
روان شده و بمعنی خوان نیز آید -

لیلی - بالفتح نام زنی معشوقه قیس کذا فی القنیه
لیکن نام مشوق قیس که مجنون لقب است

فصل فی الفارسی

لاامی - معنی زرد پوشی -

لاامی یکسره کم و سوم و چهارم نوعی از جامه است
که تاه که در ویشان پوشند کذا فی شرح نامه و در
لسان اشعار با یا یا حلی است و نون و ز زفا گویاست
آبی بر وزن آبی از آه وین و بمعنی جامه معزنی که
در ویشان پوشند کذا فی القنیه -

لباس رنگارمی - با کاف فارسی بانی سوز

مخلج باسی عنبری - بافتح دوم لام بهر دو
خارجی یعنی سادات شب و منی مخلج مخلج
خوشنوی که درست گیر نکندانی المواند -
مختی - بافتح قدری یعنی از گل بونی
لعل جازمی - بافارسی نوعی از نسل که
رنگ و باسپیدی و سرخی آمیخته باشد -
لعل قباچی - کنایت از جگرست -
لوح خاموشی - یعنی خاموشی باستاره اند
لوح می خوانند -

لوری - باضم باو خوره و علتی که تبارش
جذام گویند و باو فارسی طائفه اند که کما نچه
نه نند و حماوت نیز گفتند و اکثر از ایشان
سیاه چرده باشند -

لولی - باو فارسی سرود گوی درویشان
و گدای که بهر و معنی ظریف و نازک نیز آید
معنی ایل از شرفنامه است

لشنه جان گزای یعنی آن سنگ که موج گاه
دریای اعظم است و آب آن دریاچه سیاست
و آتشاب بعد از آن غروب می کند هر که آن را
بیند از شادی چندان بخندد که میر و گدانی
شرفنامه و لسان الشعرا -

لبی - قصه شایسته بازی کردن کدانی خاکو

کتاب الکیم

المدرسه فی الشرب صاف گیر ساکن
و شرب که معنی من و مراد و آید و بحال یکدیگر

باب الالف فصل فی العربی

باد - اب -

ماه اسما - لقب مروی وزنی -

ماجرا - سرگزشت

ماوا - جای بازگشت -

مقبضنا بضم کم و فتح دوم و سوم و چهارم
مشد و بالفت مقصور پسر خوانده -

متکا - تکیه گاه -

متوضا - آب خانه -

مجر - بالفتح جای روان شدن جای مجرای
و بالضم روان کرده شده و رانده شده

محابا - بالضم هر و محبت که در دل می افتد نیز
مخفف محبات است و معنی آن فرخنده کالای نو
بازدک بهاست بر معنی و توافق جانین -

مدارا - مصاحبه و آشنایی و قول اصل این
مدارات است و معنی او با یکدیگر پوشیدن حداد
و نرمی که در دل است -

مذا - ترتیب کرده شده و نیز نام طوفانی
مراد - بالکسر متغییر و در شرفنامه است باسی
به سری و مرتبه بهلوندون -

مسیحا - عیسی علیه السلام -

مسطرا - تازه و آشکارا -

معلم اسما - آدم علیه السلام -

محر -

طبا - جایی پناه -
منها - نام قحطی است که بازار آنجا می شود در
ایام حج -

عسا - گاو و شتی و بلور -
منها - گاو و گوارانیده و مبارک یا در کرده شد
و ابو المنشا مشرب -

عمیسا - آماوه و ساخته و موجود -
میینا - گوهر آبگینه و آنجا که شتی باز دارند
بر لب دریا و در قنیه یعنی شیشه مندرج است
اما در استعمال فارسیان در مقام سبز است -

فصل فی الفارسی

ماخولیا و ما لیخولیا کلاهما اواو فارسی
خلل مانع و سودای خام -

مار فسا - آنکه زهر دارد و خون غیر آن علاج کند
مارما - طاقه اندر کوه البرز که بسرو و
انسان باشند و باقی بصورت مار و بطریق
مار برادر وند مسینه و سم -

مار شیدا - مار که اصلا قمار نگیرد و هیچ خونی
او را آزار نمی تواند کرد و هر کس که بگزید در زمان
طاع شود -

مار قشیشا - مار روی است کانی که در پیش
سوزا کملی و ما کید گویند که از افی القنیه و در طب
حقائق الاشیاء سنگی است که چون آتش بکشند
مانند زرشچها در وی پیدا آید و هندی سوزا کملی گویند
ماستیایا - یعنی جذبات -

لامیشا گیاهی است که در آب باشد و بی ضرر بود
مانا - پندار و فکر -

ماها امی ماه و چندی از جنس خوشیان -
مروم گیاه باکاف فارسی یعنی گیاهی است
که در حد و چین بصورت مردم برآمده که آن
بکند بید و در عذر الحاقه یک منی در میان سنگی بکند

بند و سر و دم آنرا داران گیاه استوار کرده و بند
پس گوشت بپاک نماید چون سنگ بسو گوشت
قصه کند مردم گیاه کندیده شود سنگ بید و در
کوت طب ندگور است که بهندیش لکھنا است

لکھنا را کاتب دید و سبب رخ او شایسته
آدمی دارد و برین علامت ذکر می باشد و براده
بر غلات آن هرزنی عقیقه که با شیر ماده گاو و روغن
کیش نه بخورون و من فرزند شود اما در زمان
آن تفرقه توان کرد اگر از زرشچ خورد و فرزند زود
اگر از ماده بخورد فرزند دانه -

مروم الفتح یک و سوم من و م قال بد -
مرفیشا - همان مار قشیشا که گویند
مروا - بالفتح قال نیک -

مسا قران الا یعنی اولیا را اند و ساکان
راه خدا و طالبان موی
مغینا بالفتح سنگ سیلانی که یک رنگ
مشهود است و شیشه گران بکار بند و بعضی
گویند گلی باشد یا به رنگ و آنرا از کوه کاشان
آورند و آن مرفیشا نامند بود -

ملوکا بالفتح با سوم فارسی قصد -
ملکا نام مردی صاحب قصه مذبت سایل
وفقیه و مجتهد ملت ایشان -

منهله بالکسر شراب کذا فی فرنگ علی یکی
موی کیا با سوم موقوف و چهارم فارسی
نام گیاهی است -

مها - بالکسر ای معنی اسی بزرگ -

مهره مینا - یعنی فلک -

مهره - نیک بخت -

مهر گیا - بالکسر بار موقوف و کان فارسی
کسوز نام گیاهی است -

باب فی الفارسی

باب - جای بازشت -

مقتضای باب - با یک دیگر پیوسته و نام مجرب
معروف که تعلق و جز آن فاعولن چهار بار آید -

محبوب نام باری تعالی فخر جواب دهند -

محبوب رسا ده کرده و خصی کرده شده -

محبوب دوست داشته شده -

محبوب دوست دارند -

محتسب معروف یعنی آنکه حساب سنگین
تاز و از و کانداران بستاند و محاسن نکند

محبوب بتابینا و پرده کرده شده -

و آنکه منوع از میراث شود بسبب ارفی دیگر -

محراب معروف یعنی طاق مسجد

و شریف ترین جای شستن -

محبوب بالضم و القشید صا و مملک آن مومنین
که شکر نمازند بیکه -

مخلب - بالکسر داس بی دندان و نیمه پنجه
و چنگال مزع دارند -

مذنب - بالضم و کثرت گناهکار و بالکسر
بفتح ثبات کفایزه و راه گذر آب -

مذموب - بالفتح راه و روش و آبخانه و بضم

یکم و فتح دوم و سوم شد و ز را ندو کرده شده

و استقاره راه دین را مذموب گویند و صواب

مذموب بنیاء عظم ابو حنیفه کوفی است که در باب

او حدیث رسول است لو لم بعث نبیا لغان

بن ثابت و مذموب با اتفاق علماء چهار است -

مهرکوب - بالفتح است شتر و جزان و بالضم

باتشید ثالث ترکیب کرده شده و نیز سیاهی

که بدان می نویسند و نیز میوه است مانند گرنه

بلکه از آن خرد و نیز خوش می باشد -

مضراب - بالکسر و خمه رباب و عود و طنبور

و حلقه چوب که بوتر از آن گیرند و نیز گز کمانی

شر فنام و معنی ترکیب بخیری که زنند و در قینه

معنی عقاب است -

مطررب - بالضم بکسر ثالث معروف یعنی

سرود گوی و معنی ترکیب طرب آرنده

مطلب نام مردم -

ممنوعوب غصب کرده شده -

مغرب - بالفتح جایی فرو شدن آفتاب
 به الفصح نام کتابی در لغت -
 به کجاست - بالفتح چهارم آن بنده که نوشین بخ
 مالد شب - بالفتح بهیستان و بضم کیم و کسر
 سوم جایی شب و صدر و در مقابل بجای
 مسند هم آمده است و کسر کیم و فتح سوم
 رگ - بایه ایندن -
 منکب - بالفتح کیم و کسر و شرفی و متعارفان و قوام
 و کرانه زمین و جایی بلندی و بازی که فریق
 و من الجبال کل نامیه منها منکب المنکبان
 به دوم بازی در و کتب آن
 مویک - آن مرکب سوار که با اسیر
 کزانی آلتاج و در قتیله است پاره لشکر و سواران
 میزاب - ناودان -

فصل فی الفارسی

مار یعقوب نام مردی که صاحب برتیبانی
 ماه آب - مدت آمدن آفتاب به برج اسد
 که آنرا آبان خوانند و آن از ماههای خزانست
 باوایی بی منفعت در آن می وزد -
 ماه تاب - بهر تو ماه و نیز اسنچه از شور و کند
 رست میکنند و کانه چیده در محابس می سوزند
 خصوصاً دیرین دیار و شب برات رست میکنند
 رویشانی ماه می نماید -
 ماه شمشب - آن ماه را گویند که این متعجم
 از کوه سیاه از میان چاه بر آورده بود چون ماه

فرو رفتی آن ماه برامدی چنانکه چهار شهر و شش
 مریخ سلب یعنی سرخ پوشش -
 مایب - بالفتح بایر فارسی از راه بی راه و
 و از رستی بگری می شود -
 ملخ آب - نوعی از ماهی خزی که بتا و شش
 ارسان و بهندوی جھینگ نامند -
 منزل زهره یب یعنی دنیا -
 مهرباب - بهر وزن مخراب بمعنی محراب است
 نام پادشاه و والی کابل باشد و معنی ترکیبی آن
 آفتاب رو رفت بدینیه که مهر آفتاب است یعنی آفتاب

باب الباء الفارسی

فصل فی الفارسی

مسپ - بهر وزن اسپ باسین مملکتی شش
 باسکون و این لغت پهلوی است این مسموع
 از شیخ فرمان و ایشان اسلاع است از سافر
 بالادستی کزانی الفتنه -

باب التاء

فصل فی العربی

مات - یعنی مرد و نیز در شرط کویند شده مات
 یعنی بیخ خانه نمانده را -
 مبهوش - خیر آن کرده شده متقی من به اثر
 افوا تحیه -
 مقولات - پاک تر تاب -
 مکافات - بسندگی و پاداش -
 ملکوت - پادشاهی و در اصطلاح صوفیان

عالم ارواح را ملکوت نامند یعنی عالم معنوی -
موت - مرگ -

موات چیزی بی جان و زین فح که ملکوت
میت - مرده -

میقات - وقت و آنجا که اهرام بنیدند -

فصل فی الفارسی

ماست - جبهه است از اخلاص آب که با
فی شرفنامه و در زنگو یا است با سین معله
موقوف جزایات و گویند آنچه جزایات بدان شبه شود
و آنچه سر جزایات است میشود و ملک رومی را
ماست گویند -

ماقوت نام ملوانی که از اوقات قی نیز نامند -
حرکت - بوزن و معنی مسجد -

مست موش - کلاه با الصمخ گیاهیست
خوشبوی که از مشک نیز گویند و شکل موش مانند
مشک است - باخه کدافی زنگو یا -

مفت - بالضم سیر و زیروست -

مطربان چاکدست - ای مطربان چالاک
و در قتیله است ای مطربانی که در زخمه و مشک
جینایی کنند -

ملکنت - بالفتح پای افزار و هم نعت مترادف
این است -

متر شریف - یعنی حضرت رسالت صلی الله
علیه و آله وسلم -

می پرست - یعنی دایم انحر -

میه بهشت - یعنی جاشنی گیر و خام تو
میر بهشت بهشت - کنایه از رضوان -

باب الثانی فصل فی العربی

مشک - سه کرده شده و سه یک گرفته
و شرابی که شیر که اینچینه شده باشد چپ را که
مشک آن رفته باشد و شکشی مانده و سرشتی باشد
از مشک و عود و غیره کدافی المستاج و در
شرفنامه است سیکی و سترار رسن و در حوا
ما تقطه بقم مصنف است سیکی یعنی جبهه از
شیرها معطر و آنرا سه یک نیز گویند -

مغشش - معروف یعنی آنکه له اطلت گماند
و آنکه نه مرد باشد نه زن -

معموره عمر و لیث - یعنی شیراز و عمر و لیث
با دشاهی بود که شیراز آبادان کرده است
مغاث - بالفتح جخ انار دشتی و بعضی
سنبل را گویند -

مکث - بالفتح و زنگ -
مکیث - بالضم روی با و نفا قاسته و کارا
مکونث - مردی که در وی نرمی باشد که با
فی التاج و نیزه مند ذکر -

میراث - بالکسر معروف یعنی متر که مرده
که زنده را پرست -

فصل فی الفارسی

مرکز مشک - کان چهاراندگی مرکز مشک

آتش و دووم مرکز شلت غاکی و سوم مرکز شلت
بادی و چهارم مرکز شلت آبی -

باب الحیم فصل فی العربی

ما جوج رجل من الناس کذا فی اشاج
و یقل ست ایا جوج و ایا جوج مخلوقی بعینه
آدوی در اخر الزمان پیدا خواهند شد قدشیا
مقدار یک شهر خواهد بود و سید کنند را کندیده
ایشان بیز من خواهند آمد -

محتاج - نیازمند -

مزاج - بالکسر نیزش و آنچه قیام آبی نسبت
از طبائع -

معراج - بالکسر زوایان کشاوه و نیز قرب
حضرت عزت و معراج نامت چنانچه گفتند مولی
موسی بر طبر بود -

معرج - بالضم نام جامه است نقش و نیز نام علمی
که بای را اگر گردانند کذا فی القتیله -

منطقه البروج - کرسی -
منهاج - راه روشن -

موج - جنبش آب -

فصل فی الفارسی

مازماج - ما با به و آن نیز میت خرد -
م - بالفتح راومی یعنی آنکه روایت کند و
نام رودی است معنی آخر از زنا گویند -

مکین - تاج خردوس که تبارش فیک خواهند
مکین - سودن -

موج - بالفتح م غنی ست آبی و نیز شهر است -
منج - بالفتح کسی است که چون بر گوش نشیند
گوشه را گنده کند و گرم افتد -

مغراج - بالضم یعنی منع بچه -
مغلاج - بالکسر گوئی که در وی چو گمان بازی کنند
و در ادات باجم فارسی مندرج است -

منج - بوزن منج و در وی که آنرا یونند نیز گویند
و همان شیخ بیگس شد و در قتیله منج بالضم معنی
بناب نیز آمده است -

میدان علاج - عطفه و ورق سپید -

باب الحیم الفارسی فصل فی الفارسی

مغلاج - همان مغلاج -
منج - گیاهی است که چون گمان مسیتی آرد -

باب الحیم فصل فی العربی

مناج - شب دراز -
مجاهر ارواح - ساخت کننده جانهای معنی
حضرت عزت جل جلاله و عم نواله -
مدح - ستوده -

مداح - بسیار ستاینده -
مدح - نام کتابی در صورت و جای روح و مدح
بالکسر شادی -

مستر - بالضم آبخانه -
مسح - سودن -

مسیح - دم بی نقش و خمی و چیری مایه
و آنکه زمین را مساحت کند و دستار دست
و مروی که مجامعت بسیار کند و نیز عیسی علیه السلام
و آنکه دروغ گوید و یک چشم و یک لبر و ندارد و این معنی
و جلال کذاب را گویند که در و جلال علیه اللغات
علامت خواهد بود از خبیثت نام او و جلال شد
مصباح - چراغ و نام کتابی -
مسطح - مایه افکندن شکار یعنی دام -
مسطح - جایی نظر -

منشأ - کلید و نام کتابی و معانی
ملح - بالکسر ثاب و آب شور -
منشأ - آن را که تنوعی دل و شاد کند
آن باشد که زانی الماده -
ملح - بالفتح و ملح و التثنية و کشتیان
ملح - نوعی که بر دام بندند تا غرن گیرند که در
و آن است و سب که فرشته و پره و نیز غاله که در
تمام شیرین و تازه و یک آید و ادراک باشد -
ملح - بالفتح و کلید و ابو الملیح یکا و ک -

فصل فی الفارسی

معجزه مسیح - اموات بدعا زنده و نزل
ماده از آسمان -
ملجای فرج - که بودی -

باب الحجاز
فصل فی العزنی

منح - بالضم مغز و منج کل شی خالص و غیره

کذا فی التاج و در شرفنا مساحت مخ گمانی است
شکلین که بر سر اسپان کیش گفتند تا نرم شوند
و بالفتح زنبور و در لسان اشعار بهر و معنی
تصحیح کرده است و بدین هر دو معنی این لفظ
فارسی است -

مستح - بالکسر ستاره حسن آسمان نجم -
مستح - معروف و آن در ام سابق بود که چون
کسی زانی کردی نه ای تعالی او را بصورت دیگر کرد
چنانچه شکار کرد و بدین شدت ایشان هر بصورت
شدند و قوم مستح از سه روز پیش نرسید -

مسلوخ - معروف -
مطلبخ - مایه و یک بخت -
مطلوخ - چشته شده -
ملخ - چراوه -
منحن - دانه آهنگران -

فصل فی الفارسی

ماخ - سیم ناسره و هر چه ناسره باشد منسوب
ما شکم سور اخ - ایسم موقوف کنایه از ناکه
هفت بندست که استادان نامی خوانند -
معجز زرشخ - گلهای زرد و اوراق زرد
منزانی و شعل صبح -

ملاخ - نام مقامی است -
ملحن - کبیر کم و فتح سوم سنگ فلاخن -
منح - نام مقامی است و قیل مناح بر وزن معنی
منح که کاشیده و معنی تنگ هم آمده -

فصل فی المعزنی

۱۰۱- بر وزن ناور و گلاب در اصل ناور و گلاب بود که شت شغال نام توغریف مذق شد و در دیگر دید
 مارو - کبک سر و کمر و دست و دویستین
 مترصد - ای منتظر

مجاہد - غازی

مجید - بزرگوار و نیکوکار

مجد و سنیک بخت و شیر نیک و زی

مجر و - بالضم تنها و آنکه اسباب دنیاوی

نسیج ندارد

محفوف - حسد کرده شده

محمود و - سقوده و نام حضرت رسالت

صلی اللہ علیہ وسلم و نام مقفی

مد - بالضم سیر و ثلث باشد و آن ربع

صاع بود که ذافی القنیه و در تاج ستال مد ظل

و ثلث و عند الحجاز رطلان عند العراق و المد

کیال معلوم و هو اربع الصباع

۱۰۲- معز و ن یعنی اعانت

۱۰۳- بالکسر سیاهی و هر چه بدان چیز

مرا و کنند چون روغن چراغ را

مدید - و راز و بالکسر نام مجری از شعر که قطع

فا علامت و دوبار آید

مرا و - بالضم خواسته شده و نیز قبیل ازین

و بالفتح گردن که آنرا عنق نیز نامند

مرد - از دین برگشته

مرو و و - او کرده شده

مرو - بالفتح میوه اراک و فارسیان بعضی

رجل احتمال کرده اند

مرصد بالفتح جای دیدبان و بالکسر اه فراخ

مرصا و بالکسر شکله یعنی اخیر

مترقی - خواجه

مرید - بالضم معروف و قیل المریدین مدیخ

کمالیت بین مدی یعنی مفصل مرید - النج

اختیاری نباشد و بالفتح وید شنبه و من با و

در - سجاده

مسجد - مرکب یعنی جای عبادت

مسعود و - نیک بخت کرده شده و نام شاعری

مسند - بالفتح بالش بزرگ و زمانه و کثیر خوانند

و - ام زاده

مشعبد - بالضم کیم و فتح دوم و کسر چهارم بازگردد

و در قنیه بذال معجزه و قوم ست

مشهد - معروف و طایر گرد آمدن و ماندن

مصعد - بالفتح جای بر آمدن و ماندن

مطر و - بالضم جاری

معا و - بالفتح گاهی با و گشتن

معبد - بالفتح جای پرستش

معتمد - آنکه بر استواری و ابرمد و نیز نام خلیفه

معد و و - شمرده شده

معد - ساخته و میا

مفرد و بالضم فتح سوم تنها و کسر سوم آنکه ج

گند بی عمر -

معجده - باز گردانیده و نام باری تعالی -
منفق و گم کرده شده -

مفید - بالضره فائده دهنده -

مقعد - بالفتح جایی شستن -

مقار - گیرنده قول و گیرای بی دلیل -

مقلد - کاپی د -

محرور - غارتگر -

من بعد - ازین پس -

من یزید - استعالی این کلام در کالاف و نغینا

میکنند چون نفیس و پیش بها بود که گوست -

و در طلب آن به کس باشند و معنی کزانت

هر که زیاده کند بهای بستاند یک زیاده میکند

بها و نیز کنایت از ازار کنند -

مرد چور - زست و زست کرده شده -

موجود - پیدا کننده -

مور و - بالفتح نام درختی است و در زفا گویند

که بهندش مور و گویند و در طلب قهالوت الاشیا

که مور و مورین و در تاج ست مورد آب نور -

موعده - جایی وعده -

موعده و وعده کرده شده -

مولد - وقت زاد و جایی زادون -

مویه - بالضم با سوم مشد و کسور قوت دهند

و با سوم مشد و فتح قوت داده شده -

مهد - گماهیاده -

مهند - تیغ بندی -

میعاو - وقت وعده و بجایگاه و عده

میلاو - وقت زادون -

فصل فی الفارسی

مار اسپند - بیت و نمر روز از ماه ماکیان

بر در کنند یعنی از غایت بخل اما کیان آباد کنند -

مانید - بوزن مایید معنی مانید -

ماند اند - مانده بفتح نون اول لغتی است در مانده اند

چنانچه خواجہ عطار در سست شعر صدره زاران

خلق حیران مانده اندرین ره زار و گرمان

مانده اند چون به فرسنگی شیخ آمدند و اسپا

شان جمله در ده مانده اند -

ماه آفرید - سر - ایچ که بعد کشتن ایرج معلوم

شده که محل دارد و آخر دفتر آورده که پسران ننویسند

شاه بود و آن دفتر تو نام داشت -

محراب حبشید - آفتاب آفتاب مجام جهان نای و

مجموعه احمد - الف احمد -

محمید - بالفتح جنبید -

مدر - بالفتح و ششم از ماه کزانی زفا گویند

مرا در با جفا که کشید سلی مرا در سلاک

زاوانه در آورد و زاولان نوعی از بندهاست

آهین که در پایی مردم که بزم نهند -

هر واد - بالضم مدت ماندن آفتاب برج است

که فارسیان مروا و ماه مانده و ششم روز از ماه

معنی اخیر از زفا گویند است -

منع کار را فروزد - یعنی ببرداند -
 مرد او را زیاده یعنی غرامش مباد -
 مرد و رو - با و او اول موقوف و او ثانی
 فارسی نام مقامی است -
 مرد و - بالضم با و فارسی نام میوه است
 که آنرا مرد و نیز گویند -
 مرد و - بالضم امرت کار -
 مس بند - بالکسر یعنی کسی که پای بند کسی شود
 که بدان سبب جانی نتواند رفت -
 مستمند - بالضم حاجتمند و غلغلی
 مشتقی زیاده یعنی گروه مخالفان -
 مشکاک کاخ و کمر و یعنی بوی سیاه افشیدند
 مشکاب بید - بالضم کاف موقوف تا آخر
 فارسی نمود -

مصطفی عید - ای عید
 مغرما برود - یعنی سرفاکی کرد -
 مکر و سر و آرو و بختتین با و مع فارسی است
 مکر و رفتن بختی ترسد -
 ملک را فرو بر کند - ای قوت و به ویند
 ملایک بی اند - یعنی مبارک قدم اند -
 منند - بالفتح بوزان قند یعنی صادقند
 باشد و نیز استعمال این و آن کلمات آید همچو
 دولتمند یعنی صاحب دولت و ارجمند
 صاحب نصیب خداوند قدرت و شست
 و حاجتمند و دانشمند و درومند هر ازین معنیست

و نام نوعی از جنس عنبر هم هست آن سیاه و
 سنگین و گران میباشد -
 موبد - بفتح میم و فتح سوم و انشتن و غنائی حکم
 آفتاب پرستان و دیدار یعنی اخیر از زمانگو یا
 مسطر است -
 مومد - مرقد و جایی بودن را گویند کذا فی
 فرنگ فخر قواس -
 میدان بزرگ آید ای غریبی شود و یا قیامت
 تمام گردد -
 میزد و - بایا فارسی و بختتین و ما شناخته میشود
 خانه دانی و عشرتگاه و در فردوسی است همان
 می سپرد و پس برود -
 میلاد - نام شهری که گیدای هندوران
 دارالملک داشت و نیز نام پهلوان ایرانی
 که چون کیکاؤس با زندران زلفت آن را بدو
 سپرده و گر گزیند پس را بود -
 میمند - بفتح هر دو و متجانس نام مقامی که درین
 منسوب دوست و این معنی از بختتین مشتق است
 میان عبدانی است کذا فی القتیة -
 می نیار و - ای غنی تواند -

باب الدال الحجة
 فصل فی العزنی

مسعود - باز گزید کذا فی القتیة -
 معان و - بالفتح جایی پناه گرفتن و معاذ الله
 معناه اعوذ بالله

مغافر - همان مغاش بینی جامی نواید کذا فی التاج
و در تنسیه است بالتشدید کذاب -

منقذ - جامی انفاذ و نخرج -

موبذ - بالضم حاکم مغان کذا فی التاج -

فصل فی الفارسی

مذ - بالفتح صاحب خداوند و استعمال مرتب

باب الکرار

فصل فی العزنی

ماهر - استاد در کار خویش -
مباشر - مادیان فوخته که قصد شن کنند
که زافی التاج و نیز گفته کار و اصل استعمال این
و جاع کردن است -

سحابا هر بلند سخن -

مخبرور - مضروب که بضرر مثل حاصل آید
و در اضرب کردیم چهار شد این چهار را
مخبر و گویند مال هم -

مخمر - بالکسر شکست و ان و آنچه بر آتش نهند
کذا فی التاج و در استعمال یعنی نموده سوزست -

مضرب - انبار دار -

مخمسر - جامی گرد آمدن -

مخضر - جامی حاضر آمدن -

مخجور - بالکسر قطب بینی ان خوب که چرخ بر و گرد
و جو به نات نبات و خط مخور خطی است و فلک
از شمال جنوب -

مخیر - نام پرده ایست که همدش تو دوی میاید

مخجور - خمر زده -

مخمر - بچته شده و سرشته -

مدر - بفتح کیم و فتح دوم و بکسر ثا شد

تدبیر کننده و بفتح سوم نیز آزاد کرده پس مرگ

و بالضم با سوم کسور مخفف بهجت ضد قبل -

مذکر - اخذ نوشت یعنی نرینه -

مر - بالفتح و التشدید کند -

مرمر - بفتح اول و سوم سنگ رخام کذا

فی التاج و آن سنگی است سپید و ام بیدان

هم چنین نرم می نماید که گویا پای در آن خواهد گریز

مضرعصر - بضم کیم و فتح دوم و بفتح ان بچته

مزار - بالکسر نامی کذا فی التاج و در زنا گویند

بمعنی درنده گلگون و نیز آواز ساز مطربان -

مضروب - آشام که برین را دهند چنانچه درین

ولایت از برنج و مشک آشام میانند و در خزان

از شکر و ابروانه دهند و نیز گویند -

مزمیر - بکسر کیم و فتح سوم بر لب -

مسطر - طلب ظمیر کنند و قوت یابند

و بمعنی یاد نیز آمده -

مسطر - بالکسر معروف یعنی خیزی که بدان سطر

و است شود -

مسار - بالکسر بند و پنج آهنی -

مشیر - بالضم خداوند مشورت و شارت کنند

مصر - بالکسر نام شهری معروف اکنون شهر مصر

مستند است و بیان و پیچید و بالفتح بقینه شیر
و سرگشتان و دوشیدن و تمام شیر پستان
و دوشیدن -

مصدق - بالفتح جایی که در و تاج یعنی جای
ازگشتن است و اینم یکم فتح دوم شد و صد
نشانده شده و تاج یعنی سخت تیر و شیر زنده
مصدق - بالضم فتح دوم و سوم شد و زبانه
خدای تعالی و صورت کرده شده و یکم ثالث
تصویر کشنده -

مضطر - بالضم و کسر دوم زیاکار -
مضطر - بالضم جیایه شده و عاثر گشته -

مضمار - بالکسر میدان -

مطر - بفتح تین باران -

مجر - بفتح جم و سوم گذرگاه -

مطفی الخمر - ششم از ازیام عبور -

مطر - جایی طهر -

معاشر - بکسر یکه عشرت کنند -

معجر - بالکسر و انخی -

معصر - معروف -

معمار - بسیار عمارت -

معمور - آبادان -

معنبر - غنبر آینه خسته -

معیار - بالکسر ترازوی زر -

مغار - سوراخ -

مغفر - بالکسر خود -

مفقور - آمرزیده -

منقحر - محتاج -

منظر - گریزگاه -

منام - قمار باز -

منقحر - بضم یکم و کسر سوم درویش -

منقحر - توانا -

منقحر - بالکسر اندازه -

منقصر - تنقیر کننده -

منقشر - بالضم با شین مش و پوست با و کرده -

منشار - بالکسر بسیار -

منمر - گذرگاه آب -

منمار - نشان راه که اندر بیان بود و نام

کتابی در علم اصول و جایی نور و نام

لیوکین -

منشیر - بالکسر معروف -

منشیر - پراکنده -

منشور - پراکنده و نام مبارزی که بیاری

افزایاب آمده بود برای جنگ ایرانیان

منخج - بالکسر سوراخ بینی -

منذر - بالکسر آه و نیز نشود کشان در حد

موی سادات و در مویا یعنی فرمان و محبت

و در قینه یعنی فرمان باد شاست -

منصهر - نام موی و نصرت و لوده شده -

منظر - بالفتح جایی نظره بالضم مملکت و او شده -

منظار - بالکسر آئینه -

منظور نظر کرده شده و معنی مشوق نیز آید
 و تقارن غایب که یا کذا فی القصد و معنی
 نوک به با نور نیز آید و در تاج است و تقارن به معنی
 آسمان و تقدیر مرغ

منکره بضم کیم و فتح سین و زائده شایسته و غیره
را تیره منکره نامند و نیز فرشته که در گویش اهل کهنه
موقر بالضم سحر و زاز ایامه عربی که اهل اصفهان
و رتاج ست المونثر اسم الحرم فی الجبالیت
موسیر توانکر

مہاجر کسی کہ برابر حضرت رسالت ہجرت
کر وہ بود از مکہ بسوی مدینہ و در فرنگ
بمعنی خایہ چشم است۔

مهر با فتح کما بین زن و کوا بین گردن
 راستا در یک گردن در کار و با فتح گردن
 و قوتوان کرد و کما بین می باشد و نیز کما بین
 و فتح کما بین و کما بین و کما بین و کما بین
 و کما بین و کما بین و کما بین و کما بین
 از ناافت مقصود مقصود

سیرر - اوار کدانی التاج و این زمان در
ویاراجا میبخت مخصوص است که بیک کداز اسرار و

فضل بن الفخارسی

ماخوذ از خرابات کذابان اصحاح -

مازندران - بوشهر -

مارا افسار - یعنی آنکه با فسون مار را مطیع
خود کند و زهر مارگزیده را بنفشاند کدافی الاذی

و لا قیاسا مارا فسا بغیرا بہت —

ماه خنجر بار از موقوف و دوا و حد و لوعی از
گو سپند کا بی که نذرند و ماست گویند و سوراخ
که در آن مار باشد چون آن گو سپند و هن خود را
آشجاء برود و گویم و مار بخورد آنکه بوی او دریا باز
سوراخ بیرون آید گو سپند که کور او را بخورد و
چرم این گو سپند را که نزد یک سوراخ مار بسوزند
بخورد آنکه و در بار رسد شورید و بیرون آید و
از کف او نازک گردد و از میان قاضی ش
منقول است که ایشان میگفتند که در مقام
رفیع الکمالی این نوع کجف و برین شده بود
و میگویی گفت از درین کان مار خور که می یافتند
آن از سرش شود -

اندر

شیرین عطار بنی غلام شنگ

انوار - میرزا کاظم

مالک و شمار تمام ہے

۱۱۱

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۰۰

1

وہی ہے جس نے ان کو

ماہی لایا بیان چمدھضر یعنی بیان دہ

مانده سالار باجم بوقت پاشنی کیر۔

گوشت یا برنج کرده پخته پخته در قمار نامه
 مهر - اندرون زمین و حوض -
 مهر - بالفتح ریمان و نام قبیل است
 از قبایل بنی سبأ و در فرنگک شیخ ابن تیمیه
 بمبنی صاحب طویرست و اما جامع شهر قمار را
 بنیان محقق است که شلاده هزار تنگه را که
 بنی شمارد و در هر صدی یک عددی نیز سر
 میدارد و چون همه شمرزد باشند آن عدد
 در صد و شصت است بیشتر تا معلوم کنند که هر چند
 شده اند از قمار نامه بندش سار گویند -
 مربع خانه نور - خانه کعبه -
 مرغزار - بالفتح باغین موقوف است آنجا که سبزه
 بسیار است باشد و آنجا که مغموم خوانده اند
 غلط است زیرا که در مرکبات اظفار حرکت نماید
 مرغ یا قوت پر - با ششم موقوف نم فاسی
 بمبنی آتش است -
 مرغ نرسل خوار آتش نکشت و آن
 مرغیم غور - شاخ انکور در ایام خزان -
 مزدور - آنکه با جرت کار کند -
 مشار - نام داری است و آنرا مزدگیر گویند
 که دانی ز فاکو یا
 مشت افشار - آن در که همچو موم نرم شود
 جز وجود و در وقت بارعام ادا نمودن
 مختلف رست کردی و بازمی شکست و دیگر
 بر ورزش او مطلع نشدی -

مشتی شرار - ای چندی دیگر و از سیار
 محس نیز کنایت است -
 مشبه شد - آن مهر که او را بجای نهان
 و مشرق کشاده ال زره ای آفتاب و صبح پدید
 آورده گذاشتی الا اصطلاح و در بعضی نسخ بجای
 زال بال است -
 مشک و - بالفتح باکان موقوف جانوری
 که مشک را دارد -
 مشک - ای شکا رکن -
 مشکین و فاوا - بالفتح نام گلی است و فاوا
 اذان جیش گویند که در آخر سال تمام باشد -
 مصباح و صفت چهارم از روشن کننده
 و صفت کشور چهارم از صفت و آفتاب گذا
 فی الا اصطلاح اشعار و در قدیم تفسیر حضرت سالت
 صلی الله علیه و سلم است -
 مصری مار نیزه مصری -
 معدده انبار بسیار خوار -
 مغال غار - ای کور -
 مغر مبر - باز از معجمه موقوف یعنی غالی کن
 مغ - ای معبر دنیا که دانی الا اصطلاح اشعار
 مگر برای استثنای آید ترجمه الا بمعنی شک
 استعمال کنند و بمعنی یقین و قنیه هم آمده است -
 مکس گیر - با هر دو تجانس فارسی عنکبوت
 طمع کمار - مکار و غدار و منافق -
 منادر - شهری نزدیک ختن -

منه و ر - بالفتح مع حذو الال فی دولت بی شهر
از نعمت خدای تعالی -

عشق خضر - بفتح کیم و ضم سوم فوجی از پهل ریز بنزد
و کو بکاک باشد و بنهم اول قدم و ناس شراب
و جزان -

منه و چیر - با و او و چیم فارسی نام نمیه خسته را بی
بن فردین بادشاه دران زمین که خدای
سال ملک را فدی بکینه ابرج سلم و تور را که هم بر
و چیم کشندگان ابرج بوده اند کشته فوین نام مبارک
ایرانی از آن کجینر شاه که پدر او ایرانشاه
نام بود -

مور - با و او فارسی مورچه -

موسیه قمار - نام سازیت که در دیشان اند
و در زمانه کویا ساریت شبانان دارند و در نسخه علم
موسیه قمار است موسیه قمار نام جانور است و در نسخه
آن سوزان است از آن سوزانها آواز می
گوناگون بیرون می آید و علم موسیقی هم از آن فوین
معلبان سحر یعنی آن ملا که در شب ملحاج
بیا بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله میزدند

موسیه گر - یعنی نوحه کنند -

همار - باضم همان مابرا کدافی شرفنامه
زنگاه یاست چوبی که درینی شتر کنند و بر
رسمان بندند یعنی مینی هند شتر -

متر - بزرگ تر -

مهر - بالکسر شفقت و آفتاب سنگ سپهر

ودت مانند آفتاب درج میزان که فارسی
یکایش شمشیر شمشیر و مهر و نامند کدافی شترنامه در
زنگاه یاست که نشانده هم در زمانه و نام مهر
عاشق و فاد و باضم سک -

منه و چوق خیمه با جهم موقوف به شتم فارسی آن
قبه زرین که در سر خیزی نصب کنند -

مور - بفتح کیم و سوم گپا می است که بفتح
که ماه و نقصان باشد آنرا بکینه ندوان و در زمین
عرب بود تبارش براق القمر و یاق القمر و یاق القمر
کدافی زنگاه یا

میدان خیمه - بالکسر زمین -

میاسار - می خوار -

باب فصل فی العربی

مجاز - انحاء مجاز معروف یعنی راوت عیاد
هرگز - بالفتح جای کدافی التاج و در نسخه
یعنی دائره پیکار است -

مهر و زکوز پشت به به جدا کرده -

موز - بالفتح مهر و زکوز یعنی میوه که هندی کدافی

مجاز و مهمیز - کلا با بالکسر جان میستند -

فصل فارسی است -

فصل فی الفارسی

مانه - شگاف که در خری از چوب افت مثل

دیده او یا جزان -

باشتر - بوزن با خزر آلتی است آهنگران

که بندش سخیاسی نامند -
 مجلس اعر و شمع و نام نانی که زانی ناگو یا قبل و بعد
 مرز - بالفتح زمین اند و کشت و زناگو
 یعنی آبادان نیز است و در فرهنگ مرز قوا
 مرز بالضم یعنی کون است قیل بکسر و مخرخیز
 آنکه از اگر باشند -
 مرغز - بفتح کیم و مخم سوم نام مقامی است -
 مرغز روز - آفتاب -
 مرغز شب و روز - یعنی آفتاب و ماهتاب
 مرغز شب و روز - مرغی است که خود شبها
 از یک پا آویزان می دارد و حق میگوید
 تا وقتیکه قطره خون از گلوئی او نچکد -
 مشعبدان حقه ریسر - کنایه از آفتاب
 و آفتاب و سیارات سجد -
 مشعله ضیح خیزر - کنایه از نور شید -
 مشعله نیمروز کنایه از حضرت آدم علیه السلام -
 مشعله روز - آفتاب -
 مشعله کیتی فرور - بایار اول و افقاری
 محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم -
 مغلی قنذر - بضم کم و مخم کو مخم اس -
 منحل بچکان ولایت افندو که بعلایت بهیر
 و غوزیز باشند و خواجهرت مغلی قنذر
 و منجر صفت و قباب شکن محبوب اگویند تو
 همچو منحل چه قنذر بهیستی و منجر صفت غوزیز
 هستی و شکننده دل عاشقان هستی -

ملک نیمروز یعنی حضرت رسالت مسلم و
 بادشاهستان در ستم را نیز گویند -
 مویز - انگور خشک -
 همیمنر - بالکسر بابا - فارسی آن میخ آهن ستریز
 که در پس پشت موزه بود برای برانگن اسپ
 سرکش را تا چون خوب نرود همینر محکم کنند و چون
 جد اهل این مهارت نیکن الف را هر چه بابال
 خوانده شود فارسیان بیا نویسند و مولانا عاشق
 بر وزن بر سر آورده است
 هموز - بفتح تکیم و چهارم گیاهی است که آن را
 بتازی براق القم گویند -
 میسر - اسباب مافی نیز بان مرکب ازین است
 میوز - بهان مویز -

باب الزائر
 فصل فی الفارسی

فر - بالکسر کز صدر است و بالضم فر و چشم که
 دوار آتار یک کند و در زانکوی است و از تابان
 کزرت گویند کز و فرست آنکه هر بار کزرت کرد و
 فر فر - بکسر کم و سوم و باد دوم فارسی کسی است
 سبز که چون برگه کشت نشیند که شست آنکه کند گرم
 که زانی شرفنامه و در زانکویا یعنی خوک است -

باب السین
 فصل فی العزلی

مجلس - نشسته گاه -
 مجلس - زنان -

محبوس - بند کرده شده و در تاج است الحبوس
 آنکه پرواوش برستار بوده باشند -
 عجن - بالکسز نه عرس جمع -
 شمس - آفتاب پرست -
 متفکین - متفکین کذا فی التاج و قوت
 متفکین است بالکسز یعنی جمع است پس
 سنگ آهن را -

مهر اس - بالکسز کذا فی الصلح و در تاج
 مهر اس بالکسز سنگ میان کواکب در و تاج
 کند و استرخت و نام پدایکس نیز علی السلام
 معتد است تقدیر کننده و نویسنده -

فصل فی القماری

مهرش - یعنی یک سوم پونی که در پیش
 نهندش تا بازی که از کند و آزاد رنگ نیز
 که دیگر بازی شوی را بالکسز خوانند کذا فی التفتی
 و در تاج کواکب کورست نیز است که در مصداق
 بی بند و وقت جنگ -

شمس - یعنی آنکه طریب باید -
 محضه اس - نویسنده را گویند که هر روز
 ما فلان و گاه ملوک را می نویسند از برین
 به ما می شنوند و قبالة نویسند این را گویند -
 مهرش - بافتن نام می است کذا فی شرفنامه
 و در تاج صفات الاشیاء مذکور است که نام
 مهرش مهرش طبع نامند -
 مهرش - بالکسز پایی بد یعنی در خند کسی از آن

تواند رفت و قبل بفتح -

مهرش - بنای بلند مد که با بن و بان بران
 بر روزه و در و رفا ملکواست بنای و در آهویی
 و گویند زو بان پای و پرست بلند و نیز کلاهی است
 اقول در محل احتمال معلوم شد که مهرش رنگ
 رنگ میشود -

مهرش - کلاهی که رنگی است که
 آهن بخورد و رنگش از رنگ گویند و در تاج
 متفکین نیز آمده است با فین و تاج و تاج
 مندرج است که معنای وی در تاج و ریاست و
 و اگر آنرا آب سیر و بلعاب و نه دار بست از اند
 جذب کند -

مهرش - نویسنده مشهور یعنی
 و در تاج نویس -

باب الشیخ
 فصل فی العزلی

ماش - فارخانه و منه تو کما ماش غیر من
 ماش اما و لاشی محتاج لازمه و ماش ماش کذا
 فی التاج و درین قول دلیل است برین که با
 جمع تفسیر کل در دست است و در تفسیر غلات
 معروف و نیز افور اینهم که مهرش سپید است
 نامند و بعضی نسخ انصاف الصبیان با آنند کورست
 و در بعضی غیره درین محل تامل است -

ه مهرش - مهرش فلان فارسین بواو
 استعمال کرده اند -

مهرش

مرکز تحقیقات - مرکز گفتگو -

فرغش - گویند هر چه که در پیش رو کنانی آید
و در سفر تمام با همین جنه تمام است بنویس
با بوتران و در خیمه است فرغش بکسر کم فتح سوم
مهر نامم تمامی بجده و عرب -

مشیتا شریک بالضم سر با شخوان نرم خایندی
میشمشمش

[illegible]

محتاجش - حاجی عیش وکل شش بجا شش و مریض
منشی شش - آینه شش و کمر و وتره -

مغزش را جاذبه خواب و جاذبه خواب وادان
تجلیش جمع و بر کرم القش آنکه بازمان نزل

میں نے یہ سب کچھ دیکھا ہے۔

فصل فی التفسیر

۱- رابینا کوش - ای ماه گریه و سوز
۲- ماه کشتن - جان ماه کا شفر

عرواح احمد باقر - امی شایبہ بیگم دست و

تسلیمت محمد علیہ السلام بشی -
منزلت کعبه - بافتن مکان فارسی سخاوت

هندش موسیقی نامند و در طبقات الاشیا
بزرگتر است که هندش معروف نامند

منش بفتح نون و کسر حاء طبع با بند و ایت
میخوش با الفتح و کسر زینش

میشود - این نیز غلط است -
 حقیقتش با بارانها در زمین میزند -

مهر گش ای مسرخت ده

بی کدورت کنی فی الموابد
معی نامنظر از دست بر ای سالنم که از سخن

میرکش۔ یعنی اکھ بکشن نہا کے کیا۔
عروصرا آتش خور و امیر الملک۔

می شکر می کش - ای می سخن وام -

باب الحساد

باب الحائض

فصل فی الامور

ماه که تجاوز پیش فرخوانند خوانند
شیرازی در شعر سواد پیشین است که گویند

لَا اَقِي الْقَدِيهَ بِالْكَوْنِ رَافِئِ مَجْمُوعِ تَحْقِيقِ شَدِّ
لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي سِتِّ يَافَاغِزِي لَكِنْ وَرَقَاتِي بِصَاوِرِ

مادروشاومی آید و التادار کالسموم
محمود بالکسموم

مخصوص بر وزن معقول با سر که بر وزن
لغزافی القننه و اشتر قنانه و در تاج و یمنه سر که

برایان در سر که است -
قصه منم که وقت و روز و شب و ماه و سال و فصل و

سید محمد یحییٰ دوم سوم سید و بی

باب الحضاو
فصل فی العربی

مخص - مرز متخلص نیری شری منی علو
او ماضا -

مخص - حیض -

مرض - بفتح تین بیاری هر چیزی که بیزن
آید مردم اذان از وصحت علت باشد آن
چیز با کفاق یا تقصیر در کاری -

مرکبش - بیار -

مرض - بفتح تین که در پیش آید و در تاج است
المرضی که از بهر شکم فرو استخوان تهیگاه و
جایگاه تنگ شتر و گفته میشود فلان در مرض
هلاک است یعنی بمنزله هلاک است -

معرض - عرضه کرده شده -

مقر احض - گمان جابه بر و کار و شوهر گفتن
کذا فی التلج و معنی تیغ هم آید -

باب الطبار
فصل فی العربی

متوسط میانجی -

مجبسط - بکسر کم و فتح دوم نام یکیمی که کتاب
مجبسطی منسوب بدوست -

محبیط - در گیرنده و نیز دریای بزرگ -

محبیط - ضبط کننده و شونده و در تاج است
آنکه نیکوی جوید از توانی آنکه خویشتن دلدرد
مخطوط - جامه با خط و نیز آنکه خط ریش

کشیده باشد -

مخبط - سوزن -

مشتط - بالفتح شانه کردن موی و بالغم
شانه که بر موی کنند و استخوان شانه تن و
استخوانهای پشت و نام گیاهی است -

باب الطبار
فصل فی العربی

مشتط - بضم سیم و فتح تار مشد و پند پذیر
میقط - بالفتح بیدار کننده -

مخطوط - بهره مند و صاحب بخت -

مخطوط - نگاه داشته شده و فی التلج
المخطوط با دولت -

مجاوظ - نگاهبان -

مشتط - بفتح تین غار و چوب دست آفتن -

مطاط - بالکسر و شمعی و بدی کردن -

مط - بالفتح مع کشید امار شستی و کوی
مغیاط - خشم گیرنده -

مطاط - بالکسر مبالغه گفته -

ملفوظ - بزبان در آورده شده -

موجظ - پند -

باب العین
فصل فی العربی

مالع - کوه بلند و شراب نیک سرخ و
تراد و نیکو کذا فی التلج -

مالع - بازدارنده -

ماهی - سال و در باد و سخت آمده -

مبتدع - بدعت کننده -

مبیع - بافتن کالای فروختنی -

متاع - جامه و کل شی متاع به و متاع به متاع

متنوع - گوناگون بخری و بخره یا بخران

بار و زه از احرام بیرون آید -

مجمع - خط ریش بهم رسیده و آنچه مجمع باشد

مرج - معرون یعنی چهار گوشه و نام سنگی

از وقت اعداد و نام چله و حاجی که به آنجا گذر

مرقع - چسب انگاه -

مرتفع - بلند -

مرصع - بالضم باشد یا سوم مفتوح آنچه در وجود

نشانده باشند و نیز کلامی که کلمات قرینه دوم

موافق اول باشد و وزن جمع -

مرفوع - ضم داده شده و برداشته شده -

مرقع - بردوزن مشفع مشد و خرقه -

مشفع شراب باب اینخته -

مضارع - شایه و نام بحری از عروض که آنرا

مستقبل هم گویند -

مطاع - کبر کلام موضع طلوع و فتح صدر است

کذا فی التاج و نیز مضع اول شعر غزل مطاع

گویند و بالضم باشد دوم بر اینده یعنی بنیده نیز گویند

مطیع - فیه یا بنده دار -

مضاع و متاع - کلامها با کسر می که بدان

سر روی بپوشند -

مقتنع - بالضم باشد یا سوم نام مردی که

که بسوی حکیم بود و او را باب مقتنع خوانند

و او بجا که از میان چاه که ماه بر آورده بود و

ماه فلک فرو رفتی آن ماه برادی چنانکه چهار

شهر روشن شدی کذا فی شعر خسرو فی التاج

المقتنع خود پوشنده -

ملح - بالضم باشد یا سوم چیزی المار و به بند

و نفوذ و شعر که یک مصرع او عربی و یک فارسی بود

و بام که از هر گونی پر کاله بر و صل کرده باشند

ملنج - بفتح کیم و سوم جامی بیرون آمدن چینه

منقطع - بالضم بریده شده -

منج - باز و آورنده و عزیز -

مولع - حبس -

فصل فی الفارسی

ما و و طبع ای مفعول -

مشک افشان تفاع یعنی آنکه می بیند او

خوش باشد -

باب الغین

فصل فی العزلی

مبلغ - جامی رسیدن و در فارسی بهی مال

استمال کنند -

فصل فی الفارسی

مادر باغ - یعنی زمین و یا زمین باغ -

ماغ - چه نده است آبی سپه و ام -

مرغ - بالفتح سبزه و ستنی و نباتات و مرغزار
مرکب ازین است و نیز نام شهر سیت از هندوستان
زمین و بالضم معروف و کبکی آفتاب نیز آید
منع - بالفتح کو و نزلت کذا فی دفا نگویا و بالضم
آتش پرست مجرم نواد شراب فروش ایشان
خود را امت و مترابر ایم علیهم السلام گویند و نشان
گرفتار گویند
منشور نویسان یاغ - جماعتی طایران است
فرمان نویسان تصور کرده است
میخ - بایار فارسی ابر -

باب الف ت
و فصل فی العربی

مالوف - الف ت گرفته شد -
متکلم - ارباب خوار یعنی حست کننده -
مجبوف - میانه خالی -
محدوف - اسب و دنبال بریده کذا فی تلج
و نحو یان محدوف کلام متر و ک آ گویند -
مملوف - سوگند داده -
مخلت - بضم کیم و کسر سوم کبوتر کوچک کذا فی
شترنامه -
مشرف - بالضم نویسنده که بالایی باشد
گماشته شود که در دیه و پرگنه بران شخص حاصل
دید و آن پس تبیین حد کرده شود و با سوم
مفتوح تشریف داده شده -
مضاف - بالفتح جمع النصف یعنی جایی

صفت و بالضم با یکدیگر صفت کشیدن کذا فی شتر
مصحت بالضم معروف یعنی قرآن و با سوم
مشد و تصحیف کرده شده -
مطاط بالفتح طواف گاه -
معروف شناساینده و آنکه در محاسن عمارت
سجای نشانند
معروف شناخته شده -
معلف بالضم کبکی کذا فی شترنامه فی التاج
المعلف آنورست -
مکتوف پس پشت بسته کذا فی القسیه -
مکفوف زاینیا و پرکیف کرده شده و کف
نام تعلیلی است و عروض -
مکلف بالضم با سوم مشد و مفتوح رنج ریشا
و در شرع عاتل بالغ اسکلف گویند -
ملهوف - فریادخواه -
منصف بالضم انصاف کننده و فی التاج
النصف داد و ستد -
موقوف بالفتح با سوم مکسور جایی تبادون
و عزفات و شمارگاه -
موقوف بالفتح حبس کرده شده و نیز
وقف کرده شده -

و فصل فی الفارسی

ماحراف - با سیم موقوف و ایله شیر کذا
فی دفا نگویا -
مسیوح با ف یعنی جابک و در قسیه

باجیم فارسی مرقوم است۔

باب القاف فصل فی العزلی

محقق سہ روزہ آغزہ کذا فی استیجاب و در
فرہنگ علی بیگی ست محقق کہ فرقت باہ را گویند
محقق با لضم بالام شدہ و استرہ کذا فی القاف
و نیز ہرست در عرب محقق سترہ شدہ۔
مرق۔ شور با و فی التاج المرق خوردی۔
محقق مقلد کذا فی التاج و نیز بمعنی کام
و زبان یعنی جای چشیدن۔
مراہق بکسر با کو دک کہ نزدیک بلوغ رسیدہ باشد
مرفق۔ بکسر کیم و فتح سوم آرسج و نفقت
مرفق۔ بالفتح بندہ۔
مروق۔ شراب پالودہ۔

مرفق۔ معروف یعنی سخت بی دیانت
مراق۔ بالکسر و تقدیم الجمعۃ علی المملکۃ
مشتاق۔ مردی کہ بہر چیز کی کہ آرزو برد۔
مشرق۔ حامی برآمدن آفتاب۔
مصدق۔ بالکسر سخن راستی و مصدق الیہ

ایصدق۔
مصفق۔ شراب آب آمیختہ۔
مضیق۔ بالضم تنگ و بالفتح مع سکون یا
حای تنگ۔
مطراق۔ بالکسر تازیانہ۔
مطلق۔ خد قبیہ۔

مغلق۔ بضم کیم و کسر سوم آنکہ شوکت کو گویند کذا
فی التاج و بفتح سیم شوکت مشکل کہ اخلاق و درویشتر
درستہ۔

منافق۔ آنکہ در دل و گرد زبان و گرا باشد۔
منجذیق۔ معروف۔
منطق۔ بالکسر کہ زبان و بالفتح گفتار و زبان
موق۔ پیش بند موزہ۔
موقوف۔ بالفتح عدد و ہتواری۔
موقوف۔ اعتماد کردہ شدہ۔

میشاق۔ آن موز کہ خدای تعالی از بندگان
و ثوق دشتہ باشد قال الوثیق ثقہ و مرثقا و ثمنہ
و الوثیق المحکم و وثق کمر صار وثیقاً او خند
بالو وثیقہ فی ادہ اسے بالثقہ کہ وثیق و ارض
و ثقہ کثرۃ لغت المشاق و الوثیق کجلی العبد

فصل فی الفارسی

با یہ صدق یعنی ایرالمستین عثمان صنی اللہ
مختار حق۔ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
منجوق بالفتح آنچہ از زمینیم و زبان بالا
سر علم و چہر نہند کذا فی شرفارہ و تفسیر است آنکہ
اور انجاک میگوند و آن خاصہ باب پادشاہان
منہیان سبع طباق۔ بیارات ہفت تنگ
میم مطوق۔ کنایت از ذکر ست۔

باب الکاف فصل فی العربی

مالک۔ بادشاہ فنام خدای شکی و نام خازن

مبارک - میمون و برکت کرده شده و کبوتر
محک - با لکس خط تراش و نیز آرایش و شمع
مخزن است محک سنگ است که برای امتحان
عیار زر کنند -

مراک - آن سنگ که بروی عطر سایند کذا
فی التاج و در تمینه است مراک سنگ صلاک -
مردک - رسیده کذا فی التاج و نیز دریابنده -
مسک - مشک -

مسواک - معروف یعنی بچیزی که دندان بکنند
ملوک - پادشاهان -

ملک - با لکس معروف و بالضم بادشاهی و
ولایت و شیخ یکم و کسر ثالث بادشاه -
نیک - مشد -

ممساک - بازدارنده و بخیل -
مملوک - بنده نه خمریه -

ممنوع ملک - همان فداک معنی ترکیب است
ممنوع - طاعتگاه و قربانگاه -

فصل فی الفارسی

ماک - موصوف نام که معنی آن مادر است -
مانورک - پرنده است کبی تیر پر
مانر اصغر خاب نیز گویند و تباریش قبره باشد
و با جمال آیینی ترجمه قبره مانورک برادر نمک است
مازاک - مشد -

مشک خاک - سح ثور و سبده چندی -
مجاوران فلک - مجرایان فلک سیارات سیوه -

محرك - نفیتمین خرد و بیکار و در لسان اشعرا
باکات فارسی صحیح است -

مدبران فلک - سیارات سیوه -
مروانیک - نام توانی و کمنی -

مرمر نامک - بضم کیم و کسر دوم مرکب باز
نامک - نام داروی است که آنرا خوبان نیز گویند

مزدک - بالضم نام مردی که در غایت فصاحت
و کیا است بود و در محمد قبا و مذهب اباحت

بنیاد نهاد چون نوبت ملک به نوش و ان رسید
مزدک را با هشتاد و نه ر حکم متابع او بود و گذشت

مشک - رخنه دار مانند ام کذا فی الموائد -
مشتی خاک - ای گروهی آدمیان خاک -

مایسلک - بالضم خج گياهی است که بهش
موی تخوانا مند -

مسک - بالضم جانور است مانند کبک -
مسکینک - بالضم نام حلوانی است -

مشاک - بالضم و الفتح غاری که عمیق باشد
مک - ثروتمین و امیر مکرین -

مسخنیک - بالفتح غلاخن بزرگ بتا زایش
منجینق خوانند -

منجک - بفتح یکم و سوم آنچه باز گیران بدن
سنگ از طاس و قلم و دوات و امثال آن

بجهانند و قبل باکات فارسی -
مناشی فلک - عطار و -
منفرک - بفتح یکم گياهی است که لادن عیار بازند

مشابهت ثابت میشود اما در مثال شبهه نام می آید
 زیرا که اکثریت حروف و دلالت بر کثرت معنی دارد
 و قلیل علی العکس و عالمی است بالا از
 عالم شهادت و فرودتر از عالم ارواح عالم شهادت
 سایه عالم مثال است و عالم مثال مشابه عالم
 ارواح است و آنچه درین عالم است آن جسم در
 عالم مثال است و آنرا عالم نفوس نیز گویند و در
 چیزهای دیده میشود که از اصول عالم مثالی میگوشاید
 مثقال - هم سنگ چیزی که ذاتی التاج و در قفسه
 مثقال الکسر چهار باشد و نیزه و نیم و آنخوا و در قفسه
 مثقال بیت قیاط را گویند و قیاط یک حیچه
 خمس حیچه باشد و حیچه شش ماهه باشد و هر چه
 شش حیچه یک ماهه ماند
 مشتمل - بفتح هر دو هم پناه و جای پناه
 مشول - بر پایی ایستادن و بر زمین چپیدن
 و از موضع خود غیبت شدن
 مجال - بالفتح جای جولان کردن
 مجمل - بالکسر کوشک
 مجعول - گردانیده شده
 مجمل - بالفتح آبله و آبله بر آوردن دست از کار
 مجمل - فراهم آورده شده
 مجعول - سینه بند زنان
 محل - بالفتح آنجا که فرود آیند
 محال - بالضم سخن نادرست
 محال - بالضم حیله کرد

محصول - حاصل کذا فی التاج
 محض - انجمن
 محفل - بالفتح معروف کذا فی التاج و در
 شرفنامه است بفتح کیم و کسر سوم کراوه
 محفل - بالضم اول و کسر سوم و آرنده یعنی خیل
 و بفتح کیم و سوم جایی در آمدن کذا فی التاج
 و در شرفنامه است و کتاب است در نجوم
 یکی منظوم و دوم شعر
 محفل - یکسر کیم و فتح سوم دیک و بین
 محفل - بالضم کلمی که صاحب کتاب باشد
 حدیث مرسل را گویند که قبل از استناد باشد
 مسائل جمع میل و مساله که از نه مسائل نیز گویند
 و نیز سلسله کرده شده و سلسله نیز را گویند
 هم چنین است بعد مسلسل بالضم
 مسلسل بفتح و هم و چهارم نام خطی است و
 نیز عبارتی است که در آن کلماتی زبان نباشد
 گویند کلامی مسلسل است
 مسیل - راه گذر آب هر گاه که باشد
 مشاغل - بالفتح جمع مشغله
 معتدل - بالضم کیم و کسر سوم و در بغایت گرم
 کذا فی التاج اما قیاس تقاضا کند که معتدل
 هوای ریه و برار و آرمیده را گویند که نه
 سخت گرم باشد و نه سخت سرد و در تاج مصداق
 الاعتدال است شدن و قیل معتدل خود کذا
 فی التاج و نیز آنچه مقتضای عدل باشد گویند

چهار

مقتول است -
 معاول - علت گرفته -
 معول - بضم کیم و فتح و سوم شد و ادا کرده شود -
 مغزل - کسر کیم و فتح سوم و دوک -
 مغزل - بالکسر و بالضم و دوک پنبه -
 منقسل - بضم کیم و فتح چهارم آنچه از و چیزی پاید شوند و جایی مثل و آئینه آن چیزی شوند و نیز شراب -
 مغسل - بفتح کیم و سوم جایی بن شستن -
 مفصل بفتح کیم و کسر سوم بنگاه و بفتح سوم زبان کذا فی التاج -
 مقش - بالفتح کیم و سوم جایی کشتن -
 ملول - بالفتح معروف -
 مندیل - بالکسر و ستار -
 مشزل - بالفتح و کسر سوم جایی بازگشتن و آسما که فرو و آید و خانه آب فرو -
 منقل - بضم کیم و سوم یعنی انگشت و آن کذا فی القتیبه و در کشف غلامه بضم کیم و سوم تصحیح کرده است -
 مکطل - آنچه در و جواهر باشد مانند لبه و بر با آرایند -
 منوال - بالکسر طرز و طریق و از استوایت علیه فی رسم علی منوال -
 واحد کذا فی التاج و در قتیبه است منوال طریق

و منق و از چوب که جاک جامه بافتند و در آن پیمیت و وقت بافتن -
 موصل - بضم کیم و کسر سوم رسانیده و نیز نام شهریت که هر که در و مقام کند قوت از او کند و نیز نگاه دارا و سکندر هم نیزین موصل بود -
 مهیل - بوزن فیل قضی الکرمیم -
 میسرخل - با حاضری امیر المومنین علی اکرم الله و تغل جمع نخدا است و بی الدین -
 موکل - بضم کیم و فتح سوم شد و سپرده شود و کبشراثت سپارنده کار دیگر -
 میل - بالکسر مقدار یک مصب یعنی مقدار رسیدن گاه بنیانی چشم و سر و و چوب و سنگ و فرسنگ کذا فی التاج و در کشف غلامه بوزن میل بالکسر تخت خاک و علامت سنگین که از بهر نشان فرسنگ بر سر راه کنند و از آن فرسنگ آرنیز گویند که گنبد سیت ستریز و نیز و میان چوگان بازی و میل بسیارند هر که می را و دیدان آن و آرد گویند که خال گیر و غیر و بر و نیز سواران اسپان را که میزدند و میان هر دو میل هر که اول بگذراند و از و سره بر و میل بفتحین و در اصل صفت خمره شده -

فصل فی الفارسی

مالال - نیک پر -
 مالول - گلو بنده یعنی غلام بزرگ مرتبه و غیر او یا کلاه بزرگ را گویند -
 محض عدل - یعنی امیر المومنین ع

مخالف مال - الماده مخالفان ای قاهره
با صفت کرم -

فرغ دل - یعنی عقل فیر همان دل -

مفعول - با و فارسی موی چیده و نشاط
و معنی این از زنا گو یاست -

مقل - بفتح اول یعنی خواب و استراحت باشد
مقهر نس سنگ دل - یعنی دنیا و سنگ دل
سخت و درشت کذا فی الموائد -

مقل - بالضم گز و گو پال و فیر نام درختی است
و فیر واری است که بندی شکل نام که کذا فی
شر فامه و در بعضی طلب مذکور است عطر س که
چهار چیز ساخته باشند خود و غیر شربت مندل را
مقیل بضم می یعنی شراب -

منبل - بدقتاد گویند اول نیم یعنی غیر مقتاد و نیم
مندل - بالفتح خود و ترا و اما طله او که اهل غرام
گشتند بهندش مندل خوانند -

منقار گل - با کاف فارسی مذکور زبان کذا
فی شرح الخیرین -

منکل بفتح کیم و سوم فارسی موزه و وزو
را ندین و و شواری و دریا ندکی و واقع -

مهره منکل - بکسکان فارسی زمین و قالی بشر
میل میل - یعنی میل و میل -

میوه دل - یعنی سخن و فرزند -

فصل فی العزقی

مجرم - بضم اول و کسر سوم گناه کار -
محترم - بالضم حرمت داده شده -

محرم - بفتح کیم که سوم آنکه با وی نکاح روا
نبود و یقال ذو رحم محرم آنرا گویند که از بچه

پدیده نباشد محرم را از هم برین معنی میگویند
یعنی از ورز پدیده نیست و این لازم محرم

زیرا پیش محرم هیچ پوشیده نیست برین که
در شرع پیش ایشان شدن درست است و بضم

کیم و کسر دوم حرام کننده و بفتح سوم شد و
حرام کرده شده و فیر ماه محرم که سر سال است یخ
جبری را -

مدرام - بالضم همیشه موی -

مدرغم - بالضم جبری در چیزی در آورده شده
مدینه اسلام کونه را گویند که دارالملك است

مهرام - داروی نرم که بر جراحت بندند کذا
فی الکلیج و آن روغنی است که در آن موم و

استخوان سوده و جز آن انداخته می زنند و
در زنا گو یاست مرم خسته بند یعنی سبج که

بشکسته بندند -

مسلم - مسلمان و نام مردی -

مسام - بن موی که منفذ خوی است -
مشام - بشند بدیم جامی شمیدان افارسیا

منهف استعمال کرده اند -

مشوم خوشبوی و عطر -

مظلوم آنکه بر و جور و ستم رفته باشد -

معتصم - از اقباب خلافت
 معجم - کجی کرده شده و نیز ترکیب
 الی آخره زانچ برین گویند که این ترکیب وضع
 اعرابیت میگویند که این رشت کلانام
 هشت پسر پادشاه بود
 معدوم نیست شده و نیافت شده -
 معظم - بزرگ -

معلوم - دانسته شده و آگاهی و بمنی خبر
 معل - بضم کیم و فتح سوم تنقیف نشان که
 اندر راه بود و بقیه سوم قتلوح آموخته شده
 و کسر سوم مشدداً آموخته -

مقام - بالفتح جای استادن و شمارگاه قیام
 و جای بودن
 مقوم - کسر کیم و فتح سوم آن چوب کرک
 سر او در تخته شیار باشد و سوم در دست گیر
 در وقت شیار بندش آگه نامند -
 ملحم - جانه آتشین -

ملازم - کسر کیم و فتح سوم احمق که از انی لقینه
 منام - خوابگاه -
 منجم - ستاره شناس -
 منقلم - قیمت کرده شده -

منهزم - گریخته از بهجا -
 منوم - خربس و سیر نشده از طعام
 موم - بالضم معروف یعنی عصا و شمشیر
 جمع آن سیام الکسر آید اما فارسیان با و او

فارسی خوانند و در قنیه یعنی برسام است و
 آن ملتی است معروف -
 مواسم - بالفتح جمع موسم و نیز روزهای مهین
 چنانچه عید و شب برات و نوروز و عاشورا
 مه آن -

موسم - بفتح کیم و کسر سوم جای گرد آمدن فراق
 و عید و نوروز و مانند آنرا که موسم میگویند و بزرگ
 در آن روز مردم حجت آیند و بمنی وقت هم آید
 چنانچه گویند موسم بهار و موسم بهار نوروز و آید

فصل فی الفارسی

نام - یاد -

ماه سیام - همان ماه کاشف
 مبعشر پیام - یعنی عیسی علیه السلام زیرا که او
 گفته بودانی مبعشر من بعدی است
 محافلان و بلبل - کسر کیم ای محافلان و بلبل
 زیر کلیم پوش کرده اند که از انی الا اصطلاح -

مخام - همان مرغ سحر -
 مرکب - جام - یاد -
 مرجع اوقتاب علم - آتش -
 مرمر - بفتح حین ای رسیده مشو -
 مریم - الکسر یا فارسی مخفف مریم -
 مسدک عالم - شش جهات -

مسند جم - یاد و نیز منصب بشد
 مشکین ختام - بالضم و کسر غار مغربه شرابی که بعد
 از نوشیدن بوی مشک دهد و این در صفت

شهاب افتد -
 میمنه عالم آسمان کذافی الاله طلع اشرا
 و در شرفنامه معنی آفتاب است -
 منقرع علم - یعنی استخوان کذافی شرفنامه -
 منقرع کلمه - یعنی کلمه و کسب و جابوری است
 کند که آنرا غفایه گویند کذافی القنیه -
 مقیم منزل رفیع - زحل -
 مانع - بالفتح جهان مردم -
 ملهم - بالفتح مشاء -

مناسبتی سلام یعنی موزن
 منازل شناسان سلام - کنایه از علما و عارفان
 منزل الم - کنایه از دنیا -
 منزل شناسان کلمه کرده قدم یعنی
 شناسندگان منزل که اثر قدم آنجا دیده
 بنشیند و آن کنایه از عارفان مجربان غانی -
 منظر چشم - کنایه از مردم دیده -
 مورد اسپر - نوعی از میان که بر آن
 بزرگ مورد ماند -

مهرجم - بالضم کنایه از خاموشی -
 مهره فکند در جام مهر انداختن و جام
 گویند که در زمان کیان رسم بنیان بود که جاس
 از بهت جوش بر خلی می شراند و چون پادشاه
 سوار میشد مهره بران بهت جوش در میان آن
 جام می انداخته اند و از آن صدای خطمی برآید
 و مردم خبردار شده سوار میشدند -

مهره سم - کنایه از ستارگان
 میخ ورم - سکه را گویند -
 میخ قدم - باخار مجبه موقوف آنکه با شسته
 در کجی نشسته بود و جای زود کذافی القنیه -
 میسم - فصحیحین نام مقامی است -
 میلسم - ای بزم و سیاه سم -
 میدان کشاد و قیام - ای عیش و عشرت و سعادت
 و فراخی بسیار با نعمت -

الفصل فی العزلی

ماران - سرپتی -
 مازن - بوزن خان زن بیهوش و نام مرد
 کذافی القنیه و در تاج است ای زن خانه زنجور
 و در شرفنامه است مازن چو کب پشت
 مالک الحشرین - بویار کذافی القنیه -
 مبرهن - روشن و معلوم -
 مامون - نام خلیفه عباسی وزیر امین -
 مبین - بالضم ظاهر و با سوم شد و مفتوح
 بیان کرده شده و بگریبان کشیده -
 ملتن - پشت و گوشت تازه و جامی سخت
 بلند و مرد با قوت و بطری نیز کذافی التاج
 وزیر آنچه سطر و بر میان صفح بنویسد آنرا
 مین گویند ضد عاشیه -
 میمین - بالفتح استوار -
 مجین - کبریم فتح سوم سپر

مجنون - دیوانه -

محاسن - جمع حسن بر خلاف قیاس و
بمعنی ریش نیز مستقل است -

محضن - بضم کیم و سوم آنکه مردی باشد
زن دار و باشد و سوم نگاه داشته شده -

مداین - شهرست در عراق عجم و جمع مدینه
مدوان - دیوان کرده شده -

مدامتان - دو باغ بهشت که بغایت نازی
و سیاهی میزند -

مدین - بوزن سین بندو -
مدحان - بالفتح مراد خبر و کذا فی التاج
و در شرفنامه معنی فعل سپید نیز است -

مدریه بان - بفتح کیم و ضم سوم مقرر و صاحب
مغان کذا فی التاج و در شرفنامه است بفتح کیم
باسوم موقوف زمیندار و گاه بان زمین
مالک زمین بدین معنی آن صاحب است -

مدرن - بالضم ابر -

مدرین - موسی شتر -

مدسن - سنگ افشان -

مسکن - بفتح کیم و سوم آرامگاه -

مسکین - بیچاره و بی خبر -

مسنون - سان تیر و مرد در از روی و آنچه

در سنت رسول است -

مشعلیم اطباء البیدین نام میوه دایت که اطافق

ندارد -

مطاران - حاکم ترسایان کذا فی فرهنگ
و در تاج ستا مطاران آنکه فروتر از جاثلیق باشد
بر تبه و جاثلیق حاکم ترسایان را گویند -

معدن - کان -

معن - نام یکی از کربان که از زمین پدید آید گفتند
معین چنین است و معنول فعل گاه و بترکش و تیر
که آنرا بوقاف خوانند -

مکان - جایگاه -

مکفی الطعن - بهضم ز و ز کذا فی القصید -

مکین - جایگاه دارو -

مسن - بالکسر تنبیین که از آسمان بمحو برق

می بارید بر قوم موسی علیه السلام و وقت مسج و
شیرین بود و چو شد و نیز من چل استار را گویند -

ومن عرب به نیم استار باشد -

مندان - نیکو کار سخت -

مندان - بالکسر گنده -

منجنون - بالفتح جمع و دلاب -

موفون - اذان گوینده -

موسن - گردنده -

مهان - بالضم خوار و بالکسر جمع و امی بزرگان

مهین - خوار و کست -

میدان - بالکسر معرفت یعنی جای دو اندک است

در فارسی بالفتح مشعل است و در کفر یعنی پشت نیز

میرین - میر خسرو و میر حسن -

میزان - ترازو و نام برجی که خانه زهر است -

میون - نام مادینه بدن معاویه -

میون - خسته و نیز نام مردی که زشتی و خسته گویند و طوطی نامه قصه اوست نیز میون بانوری است و نیز نیزیت که برابر آرمی نشود و در مین او قدری سوراخ می کنند و در آن آب می اندازند چون خوابند که بیدار می آیند و در آن آب قریب کرده و از مقدری انگه در آن می اندازند که آن گرم شود چون آب گرم شود دم زدن گیرد اگر بیدار باشد باز می شود و از آن می بیند -

فصل فی الفارسی

مایران - نوعی از زرد چوب است بر جرم او گره است و او را میران نیز گویند -

مایون - نام مردی و نام علقی است کدانی زغالگو

ماخان - نام پهلوان چین و نیز نام شهری از قزاقستان شهر مرو -

ماده کوکاب گریبان - یعنی جوز گره -

مار افسان - مفسونگری که مار را بگیرد -

مازریون - نفع کیم و هفت گیم است که طبایع بکار برندش و بعضی مورد زرد را گویند و در آن

محراب از برای استسقا و آن دو نوع می باشد

سفید و سیاه سفید آنرا که حیض و سیاه آنرا

هفت برگ خوانند و آن برگ کوکب است از

برگ مورد و بزرگ تر به زردی مائل و بعضی

گویند آن نوعی از مورد باشد و بعضی از آنرا

پاشند -

مازن - باز از حبه چینی که هندی این گویند مازون باز از حبه و آن میوه درشت کدو است کدانی زغالگو با و آنرا از آن بکار برند برای فنج مازندران - نام ولایتی است -

ماکان - نام ولایتی است که اکثر سباح اینجا ز زمین است -

ماکیان - مرغ خانگی معنی مادینه خروس -

مان - اسباب خانه و بگزار و باش و نمند

مادر و نمندشان و معنی اخیر چون بود اکثر

محل بعد از او را می زود باشد کدانی شرفنامه

و نیز توانج و درین معنی این کلمه را با حسان

استمال کنند گویند خان و مان -

مانستن - به صفت چینی شدن یعنی مانند شدن

مانیدن - شده و در شرفنامه است اندن

چینی کشیدن و گذاشتن چیزی و بها کردن -

ماه چو شاخ کوزن - باکاف فارسی ای ماه

باریک و نمیده -

ما بان - نام شمسیت جدود کرمان و نیز

جمع ماب خلاف قیاس چنانچه قواعد و افعال

کتاب در باب اول گذشته -

ماه بر کولان - یعنی نام نومی است و نمی -

ماهیان - ماه را گویند چنانچه سالیان را نامند

مایون - نام گاوی است که فردین بشیر او

برورده شد -

مستولی چیره بان - عطار د -

مجا هر کان - ای آفتاب -
 مجیدین - بالفتح باجم فارسی دیدن خرابیدن
 محک - زیریان - یعنی حجر اسود -
 مختصران - یعنی فرومایگان
 مخزان - بالفتح نام معبد ترسایان که هم نام
 بافی خوانند و نیز مخزان نامند -
 مخیدین - بالفتح خزیدن و چیدن -
 مردان علوی هفت تن - ای سیارات
 و هفت اقباد -
 مرزبان - بالکسر و ستاره اند -
 مرزکون - بالفتح باکان فارسی آلت مرد
 مرغ چین - یعنی بلبل -
 مرغزن - بالفتح یک و چهارم باغین بوتون
 گورستان -
 مرغ سلیمان - یعنی جانوریست که آناه بدو دهند
 مرغ شبخونان - یعنی بلبل -
 مرغ خولمغان - نشاطمغان موسی خوبان
 مرغ سپیدان - بالفتح باوا فارسی سید مبله
 عادت کردن و چیری و درج دیدن در کاری
 و در بی چیزی -
 مرو شاه جان مرو جان - نام شهرست
 که آنرا مرغ نیز گویند -
 مزاج گوهران - کنایه از عناصر اربعه -
 مزدندان - آن نقه که فقر اربعه را از
 طعام خوانیدن بدست دهند -

مزد و قان - نام شهرست در کهستان
 مزد و دیوان - آنکه کارهای الیغی کنند
 که در آن ناکه دینی باشد و دنیاوی -
 مزیدن - مکیدن و دوشیدن -
 بند آسودگان دنیا و قنور -
 مشیت ن - بالفتح معرفت -
 مشک فروشان - کنایه از مردان خلیق -
 مشکین - پنج گیاهی است که بر سه
 خوش دارد و بندش موخت نامند -
 مشکین - بالفتح آنچه معطر مشک بود و نیز
 نام گلی است که ابرار مشک و نادر گویند
 سب آنکه تمام سال در خراسان می ماند -
 مشکین سنجان - بالفتح موقوف شرکان خوبان
 معاشران سی مصاحبان -
 معجزه عالمی گون - شب -
 معده تنگ کردن - باکان فارسی موقوف
 یعنی سخت پر کردن و سیر خوردن -
 معاق زن - یعنی طائفه انداز بازگیران
 و طائفه تقاس که سرزیر بالانشینند و چرخ زنند
 چنان و از گویند که غلطند -
 مغرتر کردن عبارت از سخن مرادیدن است
 مغر در سر کردن کنایت از سکوت کردن
 مغرین - نام طوائفی است -
 مغرین - نام شهرست کبرایان -
 مفیلان بالضم نام درختی است خاردار که

که بتأییدش امیر شیلان گویند -

مقتضیان یا سلطان یعنی دنیا -

مقلمان نام رودی بسره ولایت عراق

و نیز رستگاران -

مقامات نهوان - هشت بهشت -

مقصود کن فحکان - یعنی حضرت سالت

صلوات الله علیه وسلم -

مکاس کردن یعنی نهایت محبت کنانی الیه

مکث کردن مکث کردن - یعنی درنگ

کردن قانع کردن -

مکران - باضم شهرست ولایت اندکیز

مکیدن - بالفتح همان مژدین -

ملک هفت زمین - پادشاه هفت کشور

مشرع و دکان - قالب فاسقان -

من - معروف و تودیه یعنی کنایت

مترعان - اسی مقصود جان و علی علیه السلام -

منزل جانان - اسی منزل محبوب و نیز

و نام او باشد -

من اندر ستران سیران بزرگ - اسی من گے

سردگر میان کنیزت و نکرت که پیش آید

ولی برمی آرم که پیش می آید و قتل گوی از

خوف دشمن پنهان میشود و کسی سر بر روی آرم

تا بنگرم که دشمن رفت یا نه -

منگیدن بالضم با سوم فارسی آهسته آهسته

وزیر لب سخن گفتن از روی قهر و غضب

وازمینی صفت درون -

منوشان - با و او فارسی نام پادشاه پارس

مبارز لشکر کجیمه و نهی نوشانیدن -

مشران - بازار فارسی و قیل و افزیر چشم

خواب آورد و چشم بر گزیده شمل و نرس

نیم شکفته را نیز گویند -

موشک تیران بالضم و فتح با و فارسی

و تشدید را در قلمه جانور است مانند موش که

پیدا بود و از ستر موش پشیمای بزرگ باشد

و بالای وزقان میباشد و اندک بر جسم

ازین موشک پیران نامند مهندس از کجی نوک

موغان - شهرست با و زیجان -

موقان نام شهرست که دشت آنرا صفت

کرده اند -

مولیدان خریدن و باز کردن کدانی فغانا

و در شرفنامه یعنی باز گردانیدن است -

مومیدن - با و او فارسی گریستن -

مهمان - بالکسر جمع -

مهران نام رودیت و نیز نام مردی

صاحب فضائل -

مهر خاوران - بالکسر کنایت از انوریت

زیرا که خاوران ولایت است -

مهر و میان با سوم موقوف روزه داران

مهر و بان - روزه داران آفتاب -

مهرگان - بالکسر بار موقوف و کاف فارسی

شاهزاد هم روز از مهر و ماه و آن روز جشن است
و بعضی خزان را نامند -

مهر روشن - ماه تابان و نام معشوقه موانا
عاشق صادق است مولانا جانی که در بروج
مهر و در گردش است یعنی گردش گشتن
همان - بالکسر آنکه اورا میزبان برای طعام
خوردن و جشن کردن و خانه خویش برد -

مهرین - بالکسر ضد کدین -
می پریشان - شراب خوران میمنه
میان - وسط ضد کنار و بعضی وسط گویند
و بعضی کمر و کمرگاه هم گویند و در هند کس که
بزرگ باشد از میان گویند و خلاف کار و
و خنجر و شمشیر و مانند آنرا نیز گفته اند و بعضی میان
هم آورده و آن کیسه باشد طولهانی که زرد را کنند
و برگیرند -

مینین - باد و هم فارسی آلتی است در آهنگ
که شک شکنان بدان سنگ ارکان کشند
هندش سائل نامند -

میر هشت جنان - رعدیان -
میر هشتین - یعنی زحل -

میزبان - باز از موقوف آنکه او معانی کند -
میزدین - بابر فارسی بول کردن -
میل کشیدن - محو کردن و دور گردانیدن
و بعضی سرگردان نیز آید -

میمنه - بوزن میمنه پسر و فرزند و خازن

وزاد و خویش و جای قدم و مسکه که شیر و جوی
و خوشبو و در زفا نگو یا بمعنی بشیر آید -

فصل فی التری
مسن - بالکسر و الضم عیب است -

فصل فی العزنی
مرو - بالفتح سنگ سپید تابان که در آتش باشد
و نوعی از ریاحین الواحد مرو که زانی التاج
و در زفا نگو یا است مرو گل که بود برگ و شاخ
آن دولیت شگوف است و در شرف نام مرو بود
سر و نام شهر است که از امر و شاه جان گویند -

فصل فی الفارسی
مازو - چوبی که میان پشت بود و چوبی که
کشت را بدان مانند و نام داروست کذا
فی شرف نام و در زفا نگو یا است که از سیاهی غیر
سازند بغایت تلخ و گله گویا باشد و نهش اس نامند
زمان از بکار برندی تلخی فرج و در قنیه است
که آن تخم و نخی است مانند بسیاری خرد و پند
رنگرزان نیز از بکار برندی و نهش از چوبی نامند
و نیز چیریت که از آن سیاهی و دوات سازند
و در طب حقائق الاشیا و مسطور است مازو و کوه
و رخت بوط کیسال مازو بار آورد و کیسال بلوط
و قول انین معده می شود و کاس مازو و چیل کمیت
اما چیل است بکاس خرد میشود و کوه و نهش
ماشع حکیم و پلاس و نهی از نامه پیشین -

که فقیران و درویشان پرشند و نوعی از غریبان
که چیز بدان بپزند و نیز سی بالارانی بگویند و آن
نظری باشد که روغن و شیر و اشال آن در آن
صاف کنند.

مرزو - زمینی باشد که بخت زرعیت آماده
کرده کنار آنرا باند ساخته باشند
مرسج و میوان و یمن و ای انگشت نیم سوخته
در مقل قید آنکه کار بی منفعت کند
مستقو - بالفتح گلی است سنج که آنرا مغز نیز گویند
که زانی القینه -

مشک کوه - بالفتح باو و فارسی مشک خرد و آنرا
شکیره نیز گویند
مشکین جو خال -
منقو - بالفتح طوامی است -

مواو - شلخ آهوک که جو گیان نوازند و بندش
سینگی نامند و در زفا که یارت حلقه آهن و
گویند که ناقوس است بار یک زاهد ترسایان آنرا
درون و بر زنند و حلقه های آهن بچینانند -
مو - بالفتح گدازشتی -

میا سطلو - معبد است ترسایان را -
مینو - بالفتح باو و فارسی بهشت و لسان اشعرا
بوزن کیو صحیح است بمعنی آسمان بمعنی میثاق
آمده است

فصل فی الترمکی

سنگ - بالکسر جاوید -

منلو عیب ناک -
منو - که به دشتی -
مو - اینکه تازی آن بذا باشد -

باب الکس
فصل فی العزنی

ماریه - نام حرم رسول صلعم که در حجه آن
یک ماهه حضرت رسالت بر حکم اشرار
حضرت عزت بودند و آنچه او را در کم گویند
بر غویش بی بی عایشه رضی الله عنها گفتند که یا
رسول الله در نوبت من شما را دوست گرفتید
و در شرفنامه ماریه نام عورتی که آفریده بعضی تو را
مین بود و حکم کسیر از اسطوخو حکم آموخته و حاکم
ساخته بود و بر او ای که ای که یارب است و آنرا
حام ماریه گویند و او را ماریه قطیله گویند -
ماشاء و الله - نام حکمی است صاحب فضل
ماشطه - معروف یعنی آراینده عروس -
ماهی سح - آتش گدازی الدستور و فی التاج
الما سوسه کشی که میان دومی و میان دماغ
پوستی تنگ نازد باشد -

مایه - آینه و نام زنی -
ماده - خوان آهسته و آهسته و آبیک که آنرا
مید و نیز گویند و نیز مجلس طعام با پوشان
چنانچه گویند در ماده بخت بود -
میاره - بالضم با کسی نکوئی کردن -
میسوط - ستاره -

متشابهه - پروی کردن -
 متخیله - درگذشته و محل خیال یعنی دماغ -
 مشابیه - بالفتح جایی بازگشتن کذا فی القیة
 و منزل دوام گاه و صیاد و آمل فارسی یعنی
 منزل است چنانچه که فی این مشابیه است
 بنزله است و همچو آنست و معنی طریق و نوع
 نیز آید و یکی از کلمات تشبیه است -
 مشله - بالضم آن حقوقی معروف که در ایام
 جاهلیت بود یعنی گروش و بینی و دست و پا
 اول می برید و بعد بجان میکشیدند یا همچون
 میگذاشتند
 مشویه - بادش -
 مجمره - بالکسر راه گاه شان -
 مجمه - بالفتح آنجا که طبیب بگیرد و دست
 مجوسیه - معنی وزن معنی -
 محاوره - محاوره محلی و راز و فرشت و وی جواب
 کذا فی فرنگ مولانا خرقواس و در صراحت
 محاوره پاسخ دادن یکی فروگیر می را -
 محاکاة - بالکسر گیر حکایت کردن -
 مجبه - دوستی -
 مجبره - بالکسر سیاهی که بدان تولید
 قیسل و دوات -
 محتاله - زنی حیل گر -
 مجویه - چوبی که پیش در نهند -
 محصنه - زن پارسا -

محله - معروف -
 محله - ستایش -
 محنه - بالکسر معروف یعنی رنج -
 مخافه - ترس -
 مخذره - ذن پروی -
 مخذره - توبه -
 مرو - بالضم معروف -
 مدینه - شهرستان یعنی کوشک و نام دیه
 که مدین رسول صلعم آنجا است و در قنیه است
 مدینه بوزن کمدینه شهر و نیز قبه بزرگ که لفظ آن
 با شین بود -
 مذقه - مزه پیروی -
 مذمه - نکو بخش -
 مراره - زهره و تلخه -
 مرحله - جایی فرو آمدن -
 مرتبه - معروف یعنی جایی فرو آمدن یا پگاه
 و تدر -
 مرسله - بالضم تلاوه که در وی مریجه جزان
 باشد کذا فی القنیه و در شرفنامه است مرسله
 گاه نیز و در اوقات ست گلو بند زمان اما معنی
 جوهر حروف فرستاده شده است -
 مرویه - بوزن مریجه اسم مفعول ترقیه
 مشتق از رفاهیت است یعنی آسوده کرده شد
 و در بعضی دیوان حافظ سجای مرویه است
 آن هنگام جان روح باشد لیکن برای استقامت قنیه

حارثا بها بدل کرد، چنانچه در قفص صا و اسپین
بدلی نمیکشند.

مرمہ - معروف یعنی شکستہ بہشتن -

مروحة - بالکسر باب و بنین -

مروہ۔ بغیمتیں تیشہ دواو مروہی۔

مروجہ - اسم فاعول از تنزیح و کلا ہی است
کہ بیان آن مبنی می آگشود و حاوی مشکبہ فی را
تشبیہ بہ مروجہ کرده اند کذا فی شرح فامہ -

مغزورہ۔ یہاں مغزور کہ گذشتہ۔

مزمعہ - ففتح والتشديد معروف کہ انرا الذت نیز

مزایایه - بافتح مرئیه

مخرجاً و بضاعت ائذک۔

مغربی۔ ابرو و ابروین و بالفتح بابا و شہ و اقرب و

مسائلہ۔ بالفرض با کسی نرمی کروں وہاں

ابن شہین۔

شماره - دندان زدن شیریه پا و ده تاب برابر و

مسئلہ سوم

۱۰۰ - امتیاز سہادت -

سبحانہ یحیٰی ربی کہ دریا میس

مستحق

سکے بالاضحیٰ

مسکنه و معده را خنک کند و بواسطه دفع

مشاعر و حاشیہ

مشعلہ الکسوف

2000

مشغله - بالفتح بانین معجزة مفتوح جمع فاعلی
مروبان آواره و جایی مشغولی و در قفسه مذکور
مشغله فراموش و غفلت و غفلت -

مشكاة معروفة

مشیمہ۔ ہر وزن رقمہ دستی کہ درینجہ شکم
مادر اندرون وی مبرکہ کہ انفی الموالکرت

مستطیبه بالفتح جالکیماد غراب و نما حسان
ایمن لغت بغداد است۔

مصطفیٰ شریف معینی نکیوی۔

مصطفیٰ بہ! لغزِ اخیر رسد آنوقت و برنج و اندر

معاذ بن عمرو بن ثعلبه

منقعه - باغ گوشت پاره -

مضمون مضارب در دیکن کرولن و برین اندا

مفتی محمد رفیع - مدظلہ العالی -

مطعمورو مضار و جاگیر و مناک در زمین

که در مطعم و آب پنهان کنند که ذائقه ابراج

و در قلمی معنی افسار و جایگاه -

بسم الله الرحمن الرحيم

مظهره - بالکسر معروف یعنی آوند مانند مشرب

وہ بنیان

طمنہ - جایگاہ -

باعتبار بیوسنی لذائی التاج و دی

مسمومہ انزالو پیدا ہوئے جسے محسن و مہموردیوانہ

بابت دو بجے تک چلے گا۔

مردم - اسناد -

محرکه - بالفتح حربگاه -

موصیه - بالفتح بیقرانی -

معونه - یاری -

معیشه زندگانی و آنچه بدان زندگانی کنند

مغاره - سوراخ در کوه -

مغره - گل سرخ و آذرا گیر و گویند -

مخاجاه - ناگاه گرفتن میت -

مقاپله - با یکدیگر برابر کرده شده و در مقابل

مخاجان است که نظر کیاره بسته تار و دیم

به چشم خاندان باشد و این دلیل بر تمامی بختی

چنانچه یکدیگر در محل باشند و دوم در میزان

مقالمه - با یکدیگر قتال کردن -

مقاله - گفتار -

مقتدره - بالفتح گورستان -

مقبوضه قبض کرده شده و نیز ستاره -

مقدومه - معروف و پیش از جنگ لشکر -

مقرضه - بالکسر بنی سنت از پیکان تیر -

مقرعه - کسر کم و فتح سویم تا زیاده که افی المود

و نیز گرز و عمو و در صراح است که به -

مقصود - حاجی استادان ایام و نیاز -

مقله - بالضم سیاه و سپید چشم -

مقتعه - بالکسر ماله و برافکندن -

مکه - معروف یعنی شهر که در آن زیارت

و نیز نام زنی عربی که اورام زنی پرسید که با او

پس گفت که بعد آن مرد گفت تا تیل

مجر الاسود پس بدیم بوسه بجز الاسود و لیکن

خالی که بر لب است پس آن زن کن است

خواند آن تگوز با الفی لا شق الا نفس لیکن

هرگز نخواهد رسید که بمشقت و آتیا و این است

در قرآن در باب حج است بعد آن مرد از آن زن

خود درستی چند کشید و بدو او بعد آن زن

گفت الا ان ان شیت او خلع مسجد الحرام و ان

فا قبل حجر الاسود یعنی اکنون اگر زن ای و را

در مسجد الحرام اگر زن ای و را در مسجد الاسود

مکره - بالفتح نیم و نیم و نیز گوی که کار مکره

مکره - بالفتح نیم و کار نیک و از بین صالح و نیم

و فتح نیمه یعنی کردن و نیز گوی که مکره

مکره - ناخوش شمردن -

مکره - آنکه او را بنا خدیشی در کار دارد -

مکشره - بالضم تکراری و شب و سامان -

مله - بالکسر التشدیدین -

ملاحه - نیکبختی -

ملازمه - ملازم گرفتن و عی و بد عا شمس

بر در قاصی -

ملاکه - رنجیزی و بیاری -

ملاطیه - بفتح کم و دوم و کسر سوم با می شدند

نام شهر -

ملوخته - بالکسر لفظ و جمیع -

ملیطه - بر وزن تلبیه نام مقامی است که در

نصف القتیبه -

مالک - بالفتح پادشاهی -
منه - بالکسر و التشدید ساس و نعت -
مناجا - راد گفتن با خدا یا تعالی -
منزل - مرتبه -
منصوب - با زی هفتم فرد و آن هفت اند
اسامی ایشان در نعت خانه گیر گذشت و نیز
در شرح منصوب است چنانچه منصف و لا اثم
مقبول بالفتح هفت و بالکسر ای که بر سر کوه باشد
موده - دوستی -
مویه - بخشش -
مهدیه - بالفتح شریعت مجدد و نربا -
میمنه - طرف دست راست -

فصل فی الفارسی

مار مهر - با سوم موقوف یعنی مهر مار که دانی
شرفنامه و نیز مار مهر و مار میگویند مار مهر دار
در شب تار از دمان خود مهر به روان می بندد
و چون می افتد او میخورد و در خانه که آن مار باشد
دولت بود و آن مهر بسیار بکار آید -
مار پیره - دایه و مادر خوانده که از دانی دنا گویا
نازه - چوبک پشت تبارش به لب گویند
مار باره - باز موقوف چیرست خوردنی
ماشوره - رلیان خام که بر دوک ریند
بهندش گویی مانند کدانی کشته بنام و در
لسان اشقر مذکور است نام بازی است و در
قونیه است ماشوره فی میان خالی که بد با نعت

و بدان آب کشتند از جو و تبارش صبور گویند
و نیز آلت دراز و در صراج مذکور است مجسره
بالکسر آلت دراز و آن چنان باشد که یک سر و
در دمان گیرند و دیگر در گوش شوند و باشد
در زخا گویاست و هر چیزی که در میخته بود
باشد سال آنکه بزرگتر که تبارش کلبان
ماقم - بر وزن شاف و آن چوبی است که بس
در نهانش تا و دیگری باز کنند -
ماله - دست افزا جو با به و آنرا مار سبز گویند
بهندش کونچه نامند
ماهیچه - بابا موقوف و سوم فارسی سوزن
که در پیراهن و امثال آن و در دمان و آنچه از زرق
برس بر تکر است می کنند و گلی که نقاشان
در نگارستان کنند -

ماه - معروف که تبارش قر خوانند و تریه
شهر هم است و آن از دیدن بلالی تا دیدن
بلالی و گوی که دوازدهم حفته سال است و آن
کاهی سی روزه باشد و گاهی بیست نه روزه
و مدت اندک آفتاب در یک برج و نام روز
و از بهر بود از بهر ماه و نام فرشته هم است
که مکل است بر جرم قمر یعنی قمر ماه
و در ماه که روز و از دهم است
از ماه شمس با و تعلق دارد و بزبان پهلوی
شهر و ملک را گویند که عربان مدینه خوانند
گویند حدیفه بعد فتح همدان به نسا و نداد

و چون نهادند که یک بود و گنجایش سپاه
 نهشت فرمود آنچه لشکر گوید بود و بستور و
 هر چه سپاه بصره بود و در نهادند و آمدند و چون
 ماه بربان پهلوی شهر و مملکت را گویند نهادند
 ماه بصره و دینور ماه کوفه گفتند اندا قربان هم
 این دو شهر را ما بین گویند و کنایت از معشوقه
 ماه و وفاته یعنی ماه شب چهاردهم -
 ماه سی روز یعنی ماه سخت باریک -
 ماه نویسی شبیه یعنی ناچیز و نجو گشته -
 ماه بویه عامل یزد و جو و نو شیر و آن که کسان او
 چون یزد و جو و منهرم شده خفیه دریافتند
 خفه کردن و کشتند -
 ماه مه - یکی از آلات سجادان که آنرا بر منبر
 که بنید و دوازدهم حصه تو که که شدت جبه بود
 تو که نور و شش جبه باشد -
 ماه میا به - ناخن زنی است که از اهای سازند
 تبارایش صفا گویند کذافی ز فغانگه یا و شیر فنا
 بدیع میا میانه بان و ن مذکور است -
 ماه میانه - مشاهیر چنانچه سالیانه و در
 شرفنامه است ماهیانه ناخن زنی است که از
 اهای سازند -
 ماهیچه - با جیم فارسی آنکه بر عید فطر میزند
 بندش سوزین نامند -
 مانده - با چهارم موقوف و پنجم کسبه -
 چاشنی گیر -

ماه و دستگاه یعنی کثرت و اسباب غنا و
 سرایه و قدرت و در ز فغانگه یا است ماه ماده و
 بنیا و چیزی و سرایه -
 مشیر - بازار فارسی نام دختر افراسیاب که
 معشوقه شیران بن گیه بود -
 مناره - بالفتح آوندی که از و و منور سازند
 تبارایش طهره اند که نامی الدستور -
 مته - بالفتح و التشدید همان ماهه کذافی شیر فنا
 یعنی برمه و در قتیله مذکور است مته کرمی که در
 صوف و گنم را قتیله تبارایش سوسن خوانند -
 مخند - بضم کیم کسر دوم فرزند عاق و فرزند
 و سپیده کذافی کشر فنامه و در ز فغانگه یا میخند
 یعنی خرنده یعنی حشرات زمین نوشته است
 و مخیده بفتح میم و یا آورده است یعنی فرزند عاق
 مراغه - غلطیدن خر و اسب و خبر آن -
 مرجان پر و روه یعنی لب و می -
 مرجاه - بالفتح الکی است چوبین که بدان در
 اسباب و جز آن عمر و کنند و مانند پتره از چرم
 راست می کنند و تفتیش وای می ماند که می کنند
 بالای آن اسباب مرد و سه بار شده گذار می شوند -
 مرغشته - بفتح تین بقیل لاجون دوم خمس
 خند -
 مردارخانه - بالضم با نیم موقوف یعنی خانه که
 از آن مرد و زو بیرون آید آن بتواند -
 مردم گیاه - همان مردم گیاه که مقوم شد

مرز - چراغ دان و در لسان اشعرا بقیم
زار جمعه و راز بهاء و فی بعض لغات الطب
مرز - باغی موش را گویند عربی آن فاره بود
این جهت ترجمه اذان الفار مرز گویش نوشته
مرغان شاخ سدره - فرشته گان -

مروه - بوزن یعنی مروح اصل این مروح بود
لیکن فارسین برای انتقامت قانیه جار طحی
بها بهر بوز بدل کرده چنانچه در قصص صدرا سین
بدل میکنند -

مروه - بالضم و قیل بالکسر باز فارسین خبر
خوش و شاد می -

مروه - بالکسر باز فارسین موی پاک -

مرویه - باز فارسین بازیت -

مستم - بالضم طبعه شکوه و در فرهنگ لغت
برمه و در و گران است -

مسماهی - زرا اندوه و ای محنتها اتفاق

مشک قلعه - انکشتان آهنی -

مشحنه - بضم که و فتح و در م حلوئی است که
تباریش مشاش خوانند -

مشتزده - بالضم تا به موقوف المی است و در کتاب
که آنرا زنده نیز گویند و بدان چوب تر باشند -

مشتواره - بالضم تا به موقوف گذرم و جوشالی
و گیاه که مواز یک است در بر گرفته باشند و

باجیری بسته در دست گرفته باشند چو پشتواره
که بزرگ بر پشت گیرند -

مشکوله - فتح با و فارسین

مشکیزه - یعنی مشک خرد

مشکین - چه - باجم فارسین خال کزانی اقلیه

اماد اصطلاح اشعرا یعنی مشکین چه بگورست

مشکین کلاه و مشکین کله - یعنی رکن

مشکین مهره - زمین

مضر لیخا پناه - فلک و قالب مردم که

لجاء روح است -

معن آمده - نام کمی از که بیان

منع کرده - بالضم بخانه

منعده - بالضم نام اعلی که براندام مردم از

گوشت مانده گوشتی که براید بپزدی بتواری نامند

مقه و نیه - بالفتح نام شهر است -

ملازم - بالفتح و بالکسر باز فارسین آن گوشت

که درون معلق برین زبان او نیخته باشد -

مانخ پیاده - آنکه پیاده رود و بر زمین رود

همچو مورچه و در صحیح است لغتی است که هنوز

پیش نیامده بود بتاریخ زبان خوانند -

ملاک وازه - ای بلند آوازه -

ملک شاه ملک شته - کلاه فتح کیم و

کسر دوم نام پد خج که پادشاه خراسان بود -

ملوکیه - آفتاب برنگ که آفتابیر که نیز گویند

که زانی بعض لغات الطب -

منبر پایه - یعنی عرش مجید -

من و وویه - ای میله ساز -

فانش کشته - ماضی و طبیعت گردیده
منظر عجمخانه - خاک و گینه -

منقله - بضم کیم و سوم انگشت دان -
موالید سکه نه و موالید کشته - بر آب و بر آتش
و جنبه یعنی جادوات و نباتات و حیوانات
که زانی زنا نگویا -

مورچه - باد و دم و چهارم فارسی و سوم قوت
مغیر مورست نجو با نچه مصغیر مانع و نیز قوتی
از دیگر که در تنج و امثال افتد و نیز کنایت کن
از کسی که سخت عاجز و ضعیف و نجیب باشد
مورچانه - بار و مروت و جیم فایسی مورچه
آهین که از دیگر و آهین بفتد -

موزه - معروف نیز نام طوائفی است -
موسسه - بالفتح قبیل بضم زنبور -

موسیچه - بالضم با جیم فارسی و غنیت سپید
چون قمری -

مویه - با واد فارسی گریه و نود -

مویینه - پوششی که از قاتم و سمور و سنجاب
بود و امثال آن -

مه - بالفتح نونه بالک بزرگ -

مه - بالضم معروف یعنی گدازهی گریخت
از بهر چه باشد و نیز سنگ لیش همچو پشم بر آن گدازد
بالند کاغذ و نشان میشود و نیز سنگ که بر آن
وضع زهر گردد -

مه گرگیا - بالکس بار و مروت و کاف قاف

مه گرگیا هست که خاصیت او آنست که نزد هر که
باشد ایمان خلوت محبوب و مسرور و عظم بود و در
زنا گویاست گیسویت که بر گاو و عقابان قناب
باشد -

مه و ماه - بالکس بار و مروت و مدت ماهان
آفتاب و برج میزان -

مه واره - بالفتح مشا به -

مهینه - بالکس گریه و نیز گران که زانی الاوت
و در زنا گویا یعنی مهینه -

مه - بالفتح کیم و سوم طعمای است لارمان
که از ماهی خشک آب زده و با آفتاب می پزند

میانه - خدا گرانه و آنچه در میان عفت از
جواهر بزرگ و امثال آن باشد تنبازی است
خداوند -

میخانه - معروف یعنی خانه می و مینی آوند
نیز آید -

میوه - معروف نیز نام حلای است که چند
میوه را درش گریه پزند -

میوه - بالکس میر و خواجه و معنی مروت و
طعام که برای عیال یا برای نوزادین از جاس

آرند تازی است -

میگده - خنخانه -

میلاوه - شکرانه و شر و کانی و نو -

میوه - بالکس بار و درخت -

مفضل فی الترمی

ملک - گرامینته چندین -

باب الیسا فصل فی العزنی

میتواری - سرگشته و پوشیده و شنیده -

متجلی - بالضم بالام مشدود ظاهر شونده -

تجلی کننده -

متجلی - بالضم بالام مشدود و با جار ممله آراسته

تجلی می - آنکه و مخفی پنهانی کند و نباشد

مخفی - پنهان گارد و در قرآن هر جا که ذکر است

اقتاده است ازان مومن مراد است -

متقالی - نوعی از انگیر است و آنچه بوزن

متقال باشد -

مجازی - نند حقیقی و بالضم جزا دهنده -

مجتبی - بکسر کیم و فتح دوم کتابت معانی

در احکام دین باطل آتش پیستی و در زینت نگذاشته

مندرج است که نام کتابی است در علم اشکال

ساخته اقلیدس حکیم -

مخلفی - کتب و آنچه گزافی و الاسماقی -

مدنی - حضرت رسالت صلعم -

مدی - آبی که بیرون آید وقت ملا عیبه ملا

مری - بالکسر راه گذران آب -

مروی - روایت کرده شده -

مسی - بضم کیم و کسر دوم بگردار و تجتین

بالن مقصوده شباهنگاه -

مستوفی - تمام گیرنده و نیز عمده دار است که

سرد فتر همه کارکنان باشند و قسطا سه

نویسندگان در دفتر او ثبت شود و بفتح استیفا

کرده شده یعنی تمام ستده شده -

مشتی - بالضم با چهارم کسور خندیدار و نام

ستاره جیس که آنرا قاضی ملک گویند -

مشی - رفتن و بسیار فرزند شدن -

مصری - آنچه منسوب بصر باشد چنانچه کلک

و تیغ و قند و جزان و زرار نیز مصری گویند

مصطلک - بالفتح نوعی است از علک و می و

گویند آنچه سید است علک رومی و آنچه بلون

سیاه است علک نبطی است و بصری -

مصلی - مشدود کسور نماز گزارنده و صلوة

فرستنده و در آتش سوزنده -

معصری - فنجین بابر مشدود نام شاعر

که کیفیتش ابو العلاء بود -

معصری - بضم کیم و کسر دوم مشدود نام شاعر

ماوح - سحر -

معنی - بالفتح بالهن مقصوده بجا خواندن

یعنی مراد تیر آید و بانون کسوره خسته شده

لیکن در فارسی بایا فارسی محقق استعمال

کرده اند و بضم کیم و فتح دوم بانون مشدود کسور

عنایت کننده و بانین محجه سرود گوی -

معصری - نام شهر است و زغالص و نیز

نام شاعر عربی -

معصی - بالضم و کبشراث غتوی دهنده -

مقر اضحی - جنبی ست از جامه لیشی -
 مقوی - بالضم با و او مشد و کسبه قوت بینه
 مکاری - بالضم خربنده -
 مناوی - بالضم با جیارم کسوزند کننده -
 مناعی - بالفتح خبر نمی مرگ مردم و او
 جمع منفاست -

منجلی - روشن -

منشروی - بالضم گوشه نشین کذا فی
 فزنگ علی یکی -

منقی - بالفتح نفی کرده شده -

منقی - بوزن مصنی پاک کرده شده -

موسی - بالف مقصوره سوره و نیز نام پیچ
 از بنی اسرائیل -

مویلی - بالفتح بالف مقصوره آزاد کرده و

آزاد کننده و یار و دوست و مهر و هم عمل و

تابع و هم سایه و ندیم و پسر عم و خندان بزرگ

مهدی - بالضم راه رست نماید و

بالفتح راه رست نموده و نیز مهدی مردی

از خاندان رسول در آخر زمان خواهد بود که خاتم

ولایت خواهد بود و همه عالم به طاعت وی رود

با سلام خواهد نمود و قیل عیسی علیه السلام -

فصل فی افعاری

ماچی - با خا مو قوت و نیم فارسی است

گزارنده که تبارش بر وزن گویند و آن است

پاری است و گویند ترکی و تثنی و بعضی گویند

است هندوی که با کوب باشد -

مارافسای - باراد مو قوت اینگونه که مار گیرد

مارافسای و مارافسای کلا جا باراد مو قوت بین ممل

یعنی افسه نگری و مارافسای کذا فی زفا نگویا -

مارجمری - مارصنک -

مارخطی - نیزه که از خطا آرند -

مارصحاکی - زاده لانه و نیزه و گیسوی محبوب -

مارپاهی - باراد مو قوت با نورست آبی که

بچه مار و راز روشن باشد و آن ماهی است بصورت

کذا فی زفا نگویا -

مارمیخوری - یعنی نم و اندوه میخوری -

ماسی - با سین مهله میاک -

ماسه ماهی - جوینده در داینت -

ماش - هندی غلبه است عودی رنگ مانند

گندم که چکی و آنرا بعرنی حب القشب خوانند -

ماکافی - طائفه اندک کن مکان -

مالاسی - ای آلوده کن -

مانی - بابای فارسی نام نقاشی روی که بدو

و عوی پیمیزی کرده و نقاشی را معجزه ساخته بود

در عهد بهرام شاه بن هر فر شاه بود و نام

بدرست او کشته گشته -

ماهخرگی - کنایت از شاه موش است -

ماهجلالی - چنانچه که نشت در لغت اول

اردی بهشت -

ماهعالی - اشاره بر خسار سرور کائنات چه صلوات

مامی - نام شهریت از هندوستان زمین
و نیز نام بازی است -

مستواری - پنهان شده مثلثه آتش کنایه
از برج محل برج اسد و برج قوس -

مثلثه مادی - کنایه از برج جوزا و میزان و دلو

مثلثه خاکی - کنایه از برج ثور و سنبله و جدی

مثلثه مانی - کنایه از برج سرطان و عقرب و جدی

مثلثه تنوانی - اسی برج جوزا و میزان و دلو

مثل خطاروی - یعنی همیشه دیری -

مجرمی - بالکسیار فارسی نظیر نیست عطا ان

مجسطی کیشامی - کبره کیم منفتح دوم حل کنند

مشکلات و حتمی را گویند که حل مسائل کتاب

مجسطی را که در علم یا مثنی نوشته اند بکند -

محکم رود پای چوبین نجای - یعنی باغزو

پای چوبین از جای این معنی اصطلاح است

سموع از شیخ محمد خفزی شیرازی و نیز فرسود

که در لغت دین محکم بود -

مذکر سماعی - یعنی شوهری که مضبوط زن باشد

کذافی القینه -

مردوری - بالضم میراث و نیز کنایت از

ست و فرمایه کنند که بجای نیا که کذافی دفا گویند

مرغ الہی - روح -

مرغ عرشی امی - لایکان عرشی -

مرغ عارضی - بهشت -

مرغ عیسی - شبیرک را گویند بدان جهت

که متعینی علیه السلام از خالق خلق در خواست که

من مرغی از گل بسازم تو آنرا حیات بخش فرما

که رست بکن عیسی جانوری رست کرد و تعینش

فراموش کرد و حضرت صمدیت آنرا جان بخشید

چنانکه آن جانور بر پرید و از نظر خلق غایب شد

و از آنجا بنیقا و بجزو خدای تعالی مرغی دیگر

مثل آن آفرید تا بروی روزگار یادگار بماند -

مرغ گوشت بای - غلیوا -

مرقع دارلمیسی - اسی نایب شیطان و در

جانب صلی کار بدینی کذافی الاصطلاح الشعرا

و در قنینه مذکور است اسی خلیفه الهی منق و مجبور

مرکا مرگی - باهر دو نیم منفتح و هر دو کاف

فارسی ندارد عام و مرگ عام که تباریش طاعون نام

مری - بالکسیار فارسی که کشیدن باکس

بمرتبه و همبری کذافی شرفنامه و در زفا گویند

بابار فارسی و در طبیعت که آنرا آب کام نیز گویند

و در فرنگ فخر قواس است مری چوب گران

مشرکافی - بازار و کاف فارسی شاید یاد و

عطا و شعر و شاکر و اند و در زفا گویند است و کانی

بالضم آنکه در شراب نوبت خویش بدستی اشیار کند

مششی - بابار فارسی یعنی چندین معبود و

و گردی اندک -

مششی آشتی - یعنی گردی ظالمان و دیوان

مشعلی خاوری - آفتاب -

مشکای شغری - آن مشک که از کاشف آردند

مشکافانی - اینهم با کمال قوت نام نوانی است
 مشکافانی - بالفتح نام جلدانی است که با و ام را
 سوده باشکریان می یزند و در مشک می اندازند
 مشاخری - بالفتح مشک خرد کدانی شرفنامه
 و در تعقیب است با عظم با و و فارسی تجانه است
 دنیا که بشک شیرین و قیل کو شک مطلق و در
 ز فاکو یا بمعنی حرم پادشاه است
 مصرع خاوری - ای آفتاب از ان بخت
 مصرعی - بنسب بصره گویند و کنایه از قلم و
 شمشیر و تریاک و نبات
 معله فی - یا ای فارسی آگاهی بر چیزه
 مغال ظلمت خاکی - ای جهان و قالی بش
 مقام صلی - جانی را گویند که ابراهیم
 عالیہ السلام و در اینجا نماز گزارده بود
 ملائی - بالفتح گوی و آلوده کن
 ملائک پی - کنایه از مبارک و تدم
 ملک ارشی - یعنی اول و فخرتین در دوم
 با ترکیب جنانی ای ملک ایران زمین
 ملمع کار شیطان - ای آیت که باطل را
 در لباس حق می آرند
 منازل شناسان - که کرده پی - یعنی
 شناسندگان منازل که آنجا اثر قدم دیده میشود
 و قیل عارفان فانی
 منزل خاکی - دنیا
 موزی - ناودان کدانی ز فاکو یا

موسیقی - علم سه دو -
 موصلی - بالضم هارونیت و آن دو نوع است
 سیاه و سپید و موصلی سیاه بهرین نامی است
 موسیانی - با سیم موقوف و در ویت چون
 استخوان کسی بشکند بخوراند و یا در اینجا بستند
 در و ساکن شود و آن دو نوع است یکی کانی و
 دوم فرنگی که آن غلی میشود و ترکیب آن چنانست
 که بچه سرخ روی و سرخ موی می آرند و می پرورند چون
 سال عمرش درون سی میشود و صدوقی رست میکنند
 و آنرا بشمیر میکنند و آن مرور در آن می اندازند
 و یکصد ویت سال سر هر آن صدوق امیدارند
 بعد میکشایند بر چه ازان شمشیر و ازان مرد می ماند
 آن همه موسیانی میشود و آن موسیانی دین و ولایت
 کتر بهر سد و این تسلیم است از امیر شهاب الدین
 حکیم کدانی کدانی شرفنامه و در طب و تحقیق الاشیا
 مذکور است بعضی حکما میگویند معدن او معلوم نیست
 و بر فایت ابوریحان حکیم که درین باب است که کوه
 و دروی خانه کرده اند شمشیر آب در آن خانه است
 و رسالی کیما بر جعفر کسان امیر باز میکنند و بر چشمه
 غزالی از رس نهاده اند قیاس چند درم معدود و در
 غزالی میاندازند بر یکدیگر در کرده بخوراند و بر سر ساند
 و بعضی گفته اند که موسیانی بهرین صلابت است
 محمد نفس عیسی - کنایه از بابوتی است که در یکی
 علیه السلام را بعد از ولادت از خوف و بیم فرعون
 در و نهاده و در و جله روان کرد و بوزن کدانی الموالید

فصل فی العربی

سجدها - برگزیدگان -
 ندرا - بالکسر انگ -
 نشار - بر جستن
 نسام - زنان -
 نشام - پیداشدن -
 نصیحا - اثر زدن کنندگان -
 نعام - انعام کرده شدن -
 نقسام - زن زناچه باشد و بعد از زنا شدن
 خون آید آن خون را نفاس گویند و آن
 زن را نفاس خوانند -
 نقمار - پاکیزگی -
 نکلیا - سادی که میان صبا و شمال جب کند
 فی الکلیج و در شر قنانه است باد که از
 چهار سه وزو -
 نما - افزونی و افزایش کردن و بلند شدن

فصل فی الفارسی

ناخدا - صاحب چهار و صاحب کشی -
 ناربا - بار بار موقوف آشی که از ناروان پذیر
 ناشتا - بکشدن گرسنه که از صبح چیز
 نخورده باشد و از ناهار نیز گویند -
 ناناوا - با سوم موقوف خبازای نان پذیر
 نکس - بنیا - چشم -
 نعل بهما - بالام موقوف یعنی مالی و خدمتی
 که فدای ولایت خویش باشد و خرم قومی و بند

مهر بانی - بار بار موقوف محبت و شفقت و نیز
 بانه است لطیف و نازک بنایت خوش قیاس
 و نام کنی هم هست -
 مهر بانی - ستا بکان کذا فی الموائد
 و در مطلق اشعار بدین معنی مهر بانی سائی مذکور است
 مهر بانی - بالکسر بکان فارسی هم نویسند و
 مهری - اسمی از اسار جنگ -
 محسبی - نام آوینی شاعر کذا و جندی حاشی
 خسر و شیرین منقول از میان محدث -
 همانسر - کنایه از دنیا -
 همانی - بالکسر استعدا و ضیافت کردن از
 طعام و شراب و جز آن -
 موی - بالکسر بزرگی -
 محی - شراب -
 میسجی - خرقد پوشان درویشی است -
 همان خاکی - زمین -
 میرین و لپوسی - میر حسن و میر خسرو -
 میزبانی - بار بار موقوف خدمت همان گرد
 و همان داری -
 میسجی - نوزن و معنی نیستی یعنی جذامی -
 میسجی - بالکسر گنای است که از ابتزاری
 حی العالم گویند کذا فی زفا گویند -

کتاب الفنون

الفنون دعوات و نام معنی سجده یا سجده خیز
 باب الالف

مانیت و اراج نشود۔

نعمار۔ پودہ اصل ابن نعمان است و آن
تاریت فارسیان جذوف عین استمال کرده
تغیر بخشھا۔ نام نوائی ست و حتی۔

نقوشا۔ بالکسر و قیل با و او فارسی مذہب
گراں و از پیش شونده۔

نقشب خضرا۔ آسمان۔

نگیسیا۔ بالکسر و آن فارسی نام خنکی خسر و کہ در
روزگار خویش مانند است و خسر و خسر و
وضع کرده است۔

نوا۔ بالفتح کثرت اموال و اسباب و نوا
و آوازی کہ بر اصول سرود باشد و فروہ را
گویند و نواختن سرود نیز چون کسی بتدبیر کسی
بانایا سببی بگوید باشد فلان نوا می آید
و اسی ست مغلان را کذا فی شرح فہام و نیز
مختصر نواہ یعنی استخوان خراست و رغبت تاز
نیز پیش کشی کہ پیش سلاطین میفرستند تا از
و غارت کردن سلامت مانند۔

نور عذرا۔ یعنی نور مریم و عیسی علیہ السلام
کذا فی شرح فہام۔

نوا و رخا را۔ بالفتح نام شعبہ نوا۔

نوجہ زر صبا۔ نام شعبہ بولیک۔

نون یا و نون و یا۔ یعنی نہ دینی۔

نہ حصار دنیا و نہ سپہر بالا و نہ شمع حلاوت و نہ
ای نہ فلک۔

نیا۔ بالکسر جد و برادر مادر و برادر بزرگ قدیم
قیس و یا۔ کذا فی حاشیہ زفا نگویا۔

نیوشا۔ بالکسر با و او فارسی شونده۔

نیلگون فطا۔ آسمان کذا فی الاصطلاح شعر

و در قینہ نیلگون فطا بمعنی آسمان مذکور۔

نیلی پرو یا۔ مشہ۔

باب الباء

فصل فی العربی

باب۔ سہر چہ بی آئینش و خالص باشد
و آنکہ بر فرج اسب افتد از فریبی کذا فی الاذیت
و در تاج ست الالباب چہ از دندان پیش است
و در قینہ بمعنی شتہ است۔

بجیب۔ سر و گوہری و پر پایہ و شتر برگزیدہ

مذب۔ بفتح تین افزونی کرد و بازی نزد را گویند

و در نزد بازی ہر گرا بازی چرب شود و یکی بد و گرا

کہند و چون بازی پیش چرب گردد یکی بسہ کہ گشت

برین مظلما ہفت بازی افزونی بازی بتواتر را

مذب گویند و چون از ہفت تا یازدہ بازی شود

کہ نہایت بازیست فزودہ آنرا تمامی مذب نامند

و ہر کہ سوی بازی مذب بیرون آن بازی را گویند کہ

عذر بار از حریت یکی بسہ گردد و آنچه شدہ باشد

بستانند و آنکہ چند مذب از حریت شہ باشد

بعذر حریت دوم یازدہ مذب بتواتر بیرون آن

بازی را گویند کہ و املق برود و آنچه کرد و باز سے

رسیدہ باشد یکی بد و از حریت دوم بستانند

و اگر از آن حرفین چند ندب شده باشد بعد
درین و اگر چند ندب بر او بوده باز حرفین
تمامی ندب کنند آن بازی عذر را باشد
و امق را بلکه هر چه گرد باشد همانقدر باید کذا فی
شرفنامه و در تاج ست اندب با شرف جرات که از
یوست بر خاسته باشد و آنچه در میان کنند چون
بر میز گردند

نصب - بنحیثین اصل و گوهر و آنچه بدان
نامها دارند

نصب - بنحیثین رنج و بضم کیم و یکین
بسی و بلا و بفتح کیم و سکون دوم بر پای
و بر پای کردن و با کلمی رفتن و کسر و رفتن
و دشمنی کردن و حرکت قبحه چون یکی و جز آن
نصب عین آنچه مثال چشم باشد و با بفتح
نصب - بلکه اصل مال که چون بدان حد
رسد زکوة واجب آرند

نصب - با بفتح بهره و بضم کیم و فتح دوم
نام شاعر

نصب - سواد و راه اند کوه

نصب - روی بند و دانا بکار پوشیده

نصب - معروف و فی التاج النقیب
و اقل المشرقة و انفاذ الراى و الطبیبة

و المظلمة الفرع من النوق و النقیب الزنا

و لسان المیزان و ثاب القوم و ضمهم و غلظهم

و انقب سار دایما و نقیبا و انان نقیبا

نصب - با بفتح غارت کردن و بنحیثین غنیت

فصل فی الفارسی

نام آخر کتاب - آتش و اخن شاه و اخنایی
نامخته چشم شنب - اسی ما بهتاب

نام رباب - اناسیت خوش ترش

نام و شنب - نیم شنب

نصب - با بفتح نام شهریت که از نو راه مقنع
رویش شدی

نصب - چشم عشوق و چشم خواب آلود
نصب - آب یعنی موج آب

نصب - بلکه با بفتح فارسی است ضلله
و فرو خورده کذا فی زفا نگویا

نمایش آب - زمین سپید و شوره زار زمین
که از دور چنان می نماید که آب است و نباشد

تبارش سراب خوانند

نوشاب - با بضم با و او فارسی آب حیات
و آب شیرین

نوشین لب - با دوم و سوم فارسی موقوف
شیرین لب و نیز آن بری که قطعه اش مشهور است

نصب - بلکه با بفتح فارسی هیبت و وقار
و عظمت

نیم ماب - با بضم موقوف یعنی آن سخت نیست
نباشدش

باب الب

فصل فی العزنی

نہات - معروف یعنی کوزه شیشه پرشکر
که بر سر آن دو چوب نصب کنند و آنچه بزرگترین
نعت - صفت و هر چیزی که بفایت نیکو
و در مطلق شعر صفت حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و سلم را نعت گویند -

فصل فی الفارسی

ناخواست - غیر طلب نام دارد و در شرف نامه
اوقات است ناخواست بپای کوفته -
ناوشت - با شین موقوف لنگ که
اندازه نوشتن بسیار -
ناقه مشکبایت - با کان موقوف ای
آوازه بند و نیک نامی یافت -
ناگرفت - یعنی ناگهان -
نمانشکمان شکست - یعنی حرام خواری
یعنی ورزید -

نخست - یعنی تین اول -

نشاخت - بالکسر نشاید -

نشست - بالکسر خوشی گذانی زفا گویند -

نعل در آتش است - سماع است چون

میخواهند که کسی را بپا گیرند و انداختن آتشون

خوانند و آتش می افکنند و بپا می شود و خوانند

نکس می آید -

نقش نسبت - یعنی آفرید و تصور کرد و

تصور ساخت و تخیل نمود -

نگولن طشت - بالکسر همان دینار آنکه

صد عیب کرده و صد خطا گرفته و بخیل -

نور اوست - ای در بشرف او نور نهاده است

نوشت - نوشتن بر چید و نوشت نفع کیم

و کسر دوم کتابت کرد -

نرفت - پوشیده و نام شعبه و پرده بزرگ

نیم و بست - با شین موقوف یعنی مسند خرد

باب المشاعر

فصل فی العربی

نبایش - خاک بای پناه -

نبش - بالفتح بدست چاه کردن -

نشت - بیرون ترانیدن آزار شک

نش - فاش کردن خبر -

فصل فی الفارسی

نقشینه خوانش - خداوند تعالی -

باب الحکم

فصل فی العربی

نارنج - معروف یعنی میوه نازک نیر فی پنج

نبلج - بلند آواز و نیز ساج جولاهه -

نسج - بالفتح بافتن جامه -

نسج - بی نظیر و بافته شده جامه و پسر

جامه دین و زلف -

نسج - بالفتح راه فرار -

فصل فی الفارسی

نشدنج - گوشت و پوست که بر دامن گیرند

و بیشتر از آنجا بیک نیر گویند و قیل بالکسر مرد

فرهنگ فخر قواس است نیکه دین و دوزخ کو فتن
نیسج - بالفتح سحر و منون و جادوئی -

نیسج - بالفتح بایر فارسی میریز زرباست
کذا فی زغالو یا -

نصف فوج بالضم آن چوب که بدان نان بهین کنند
که تبارش منظم و مدخل خوانند بهندش سبیلین
گویند کذا فی القنیه -

نیسج - بالفتح غم و تری -

فوج - بالفتح و الکسر بایر فارسی گیاهیست
که آنرا البلباب نیز گویند -

باب الحما - فصل فی العربی

ناصح - پند دهنده و نیک خواه -

نیسج - بالضم آزار ست -

نیسج - روانی حاجت و فیروزی -

نصوح - توبه استوار که باز غم ندارد که پیش

بدان گناه باز گردد کذا فی التاج و قیل نصوح

نام مردی بود که در جماعت کسوت زنان

می ماندی و زنان غمنا می کردند و روغن

در اندام ایشان می مالیدی و با ایشان شاد

میکردی روزی و نیزه بر اینی عمل می کردی

ز ریشه او کم شد چندانکه شخص تجسس کند نیافتد

گفتند بیاید هر همه ابر به نه کرده به نیم نصوح چون

این شنید مرغ و لش از ایشان تن پرید و در سر

با خداوند تعالی نالید خداوند اتو شامی سرن

فاش کن ازین روز با زین کا کنیم نهبان
خدای تعالی جان زمان ز رینه یا پسند آید و
او ماند از ان روز بسوی آن کار گشت اکنون

نیز بالشل شد بر اینچنین توبه -

فوج نام پیبری که او مانای آدم می گفتند

اگر چه این لفظ نجیست اما متعل در عربیست و

گویند که او را فوج بدین میگفتند که او فوج بسیار

میکردی از خوف خدای بدین که همه خلق غرق

شدند بدیاری او چنان که سلامت ماندند -

فصل فی الفارسی

نهادن بیای قحج - کنایت از شراب

خوردن زیرا چه بیای نهادن استاده کرد

و آن عبارت از ستان کردن بقحجست

استاده کردن قحج از زنده شرابست -

باب احباب - فصل فی العربی

نیسج - دهنده دم -

نیسج - بالفتح دور کردن چیزی بچیزی

و نیز تمام قلم است از شش قلم که اختراع خواب

یا قوت مقلص رحمة الله علیه است و بدین

که بدان قلم خط نسخ می نویسند و بعضی گفته اند

خواجه جلال الدین یا قوت مذکور قلم نسخ اختراع

کرد این قلم قلمهای دیگر منسوخ گردانید

بدان سبب این قلم نسخ نام نهاد -

نیسج - بالفتح و میدان دم در چیزی -

فصل فی الفارسی

نامیخ - باسوم فارسی مقصود نام سلاجی است
کذا فی زفا کما یاء و کثر فنام است -

نان گرم چرخ - آفتاب -

نایان حلال شیخ - کنایه از زهد و تقوی است

سح - بالفتح کتبا بر شیم و نوعی از جامها

گر انمایه و شطرنج منصفه که بر آن نشینند ای نمایه

نرخ - بالکسر معروف که بتألیف شعر خوانند

نرکس سقفت چرخ - ستارگان -

نیک کاخ - نیک فلک -

نهم چرخ - عرش مجید -

فصل فی العربی

نمد و نمدید - بختا -

نرو - بالفتح معروف یعنی بازیت و مردان

بازی را گویند و در شرفنامه معنی تنه و خست است

نش - شمع کذا فی شرفنامه اما در تاج معنی

نشید یا است حبث قال النشید شعر النشید

بین القوم و بهوان فی شرفنامه بعضا و در قینه

معنی سرود است -

نفسید - بر هم نهاده درخت -

نقد - برگزیده و چیزی در حال و مضمر

داده و ستانده شود یعنی مال حاضر -

فصل فی الفارسی

نابو و نمند - یعنی نفس و فقیر -

نابو - بر وزن نابود کاسه بزرگ آوند شد

نارو - بفتح را جانور است خرد که در سنگ

به نام حید و آنرا کینه نیز گویند بهندش کتی

نماند و در زمرنگ نخر قواس است نارو سازند

در دزنه و نیش ایشه -

نار و ران افشاندند - باسوم موقوف

ای خون گر بسته اند -

نار کند - بارای موقوف و کاف مفتوح و بی

گویند که در آن درختان بسیار باشند -

ناف تو بر عزم زدند - یعنی ناف تو بوقت

خس بریدند -

ناف من زدو - ای در وقت ولادت -

ناگوار و ناگوار - کلاها با و فارسی موقوف

و اول بارای موقوف گرانمی شکم که او را مضمی طعام

باشد بتألیف بیضه گویند -

ناخرو - باسوم موقوف لشکری برآه کرده

برای مضمی و کاپی -

نام سرین از شکم آفتاده بود - ای نایاب

که انی القینه و در اطلال اشعرا بجای سرین

نارو - جنگ بتألیف و ناخواند ویند

بمعنی زقار -

نما حید - بیا فارسی بقول فردوسی نام خواهر

اسکندر که دختر خلیقوس بود و دستار او است

در آسمان سوم که بتألیف زهره گویند و آن

مطربة فلک است -

باب الفضل فی العربی

نمید - شراب خرمای و قیل کبکی و فی التلج
النبیذ معروف -

باب الفضل فی العربی

ماجر - ما تاستان که بغایت گرم بود و
اسم ست سر صفر را در ایام جا بلیت -
نادر - اندک و نایاب و نیز آنچه نیک لطیف
بود گویند نادرست -

نار - آتش و فارسیان معنی انار نیز استعمال
نما سوز - علتی است که در گوشه چشم افتد
و از آن سبب پیوسته چشم آب یزد و جرأت
و نیکو گشته که ذافی التلج اصل معنی این است
اما این زمان غالب آمده است بر ریشی که دلم
جاری بود از آن ریم و خون چند تن سوز گویند
و قیل ناسوز جمعی است که در مقعد میشود -

نامر - بایک و نیز نام شاعری -

ناضر - نازک کننده -

ناطور - باغبان و از شیخ بعضی پاسبانی
منقول است یعنی نگهبان -

ناظر - سیاهی چشم که مردک اندوی پیدا
کذا فی التلج و نیز معنی بیننده و نگاه کننده
آید و آن بویسنده که بالامی مشرف گماشته شود
و هر که چایش زمین کند از آن نیز ناظر میگویند -

بخدا او - دیوانی و کار با عظیم و بیکران
و فائده که ذافی ز فائده یا معنی متحرک و لرزان
و حرکت کرد و لرزان شد و لرزید هم آمده و نعیم
اول و ثانی مجهول بر وزن گوید یعنی بلند
و بنالند و نوحه کند و با ثانی مجهول بر وزن آید
مژ و مژگانی و خبر خوش و هر چیز که سبب
خوشحالی شود -

سهاو - با لکسر بنیاد و رسم و معنی وضع کرده
و ماضی نهادن و در ز فائده یا معنی تن ست
و استعمالش در محل خلقت و جبلت نیز آید -

سهاوید - بالفتح ترسید و در ز فائده یا باز
معجمه نیز بدین معنی آمده است -

سهاوند - با لکسر نام شهرست عظیم در کوشه
زمین و نیز نام پرده سرود -

نه برو - بالضم -

نه کشید - یعنی نه فلک -

سهمید - بالفتح نوعی از خوردنی که از مغز
و آرد ترکیب کنند -

سنی و رفورو - اسی بی نام و بی نشان
کمی که ذافی الاصطلاح -

نیازمند - باز از موقوف حاجتمند -

نیرومند - با و او فارسی توانا و خداوند و
نیست که خد - اسی خط بسبب نیری و شیرینی
که ذافی شرح المخزن -

نیوشید - با و او فارسی شنود -

تأخیر - صور و نامی بزرگ -
 تشار - بالکسر معروف یعنی ریختنی -
 شجار - بالفتح و التثنیه در دو دوگر -
 سحر - بالفتح شکافتن سینه شتر -
 یوم النحر - دهم روزی الحجه ایام نحر دهم و
 یازدهم و دوازدهم ماه مذکور -
 شحریر - بالکسر و ناوا شافیک -
 نذر - بجم -
 نذیر - ترساننده و نیز نام مصطفی صلی الله علیه
 و آله - بالفتح اگر کسی نام بت و ستاره ایست
 و نیز آن فطر و نذر و آنگاه که ستاره
 سیاه ایشان است قبله واقع است و شرفنا
 نذر بالفتح و نذر بجمین سایه کلاه -
 فطره - نام مردی صاحب مذبح ترسیان
 فشر - پراکنده و پراکنده کردن و بوس
 نوشتن و دیدن -
 نصیر - ماری کردن و نیز نام مردی -
 نصیر - بارگیر -
 نصیر - باضا و مجتازه و تر -
 فطر - بفتحین دید و بینایی -
 فطیر - هست -
 نقر - بفتحین جماعت مردمان از سه
 ماده و نیز نقر یعنی نفرین است کذا فی التلج
 این زمان غالمده است بر بنده و بنده را
 که نفر میگویند بدین که هست ایشان بگریختن

و بیرون آمدن است از اطاعت مالک -
 نفور - بفتحین گریختن و رسیدن -
 نصیر - گریز -
 نثار - بالفتح و التثنیه بتقاریر سورخ کنند
 و بتقاریر دانه چسبیده و متقاریر درخت زنند
 نصیر - ماده و جو یک دانه خراکدانی التلج
 و در شرفنامه است خسته خرا که در خرابا شد -
 نکیر - نام فرشته که در گو سوال کند و ایشان
 و در فرشته اند و نکیر و نکیر -
 نمر - بلند -
 نور - بالضم اسخیر ظاهر شود بدان چیزی و هم
 بدین اقران را نور میگویند که بدان ظاهر شود
 حق و اطلاق نور بر حق تعالی هم بدین معنی است
 که از دست ظهور اشیا و روشنائی را که نور میگویند
 هم بدان که ظاهر میکند اشیا و بفتح شکوفه و در
 نوشتن و معروف کذا فی التلج و در
 شرفنامه است نوشتن و بالفتح گوشت بنام
 سمرقند و دوی از آن بر می آید و بر هم میشود
 و نوشتن میشود -
 شمار - روشنائی روز و حال سحر و غمخواره
 نمر - بالفتح جوی -
 نیر - روشن -

فصل فی الفارسی

نابکار - هر که بجاری نیاید و او را گویند و بدگر و او
 تا چار - چیزی که لازم بود و بی آن غرض باشد

تجارتش لایه گویند -

نازنین پیکر - اسی نازنین و لطیف صورت
ناگزیر - باکات فارسی ناچاره کذا فی شرفنامه
ناگزیر - باکات فارسی مضموم ناچاره کذا فی
اصطلاح اشعار و ادوات بمعنی ناگزیر بغیر یا
آوردہ است -

ناگوار - باکات مضموم فارسی سخت طعام
ناور - معدوم -
نام آور - یعنی خداوند تعالی و آوازه چه
در یکی و چه در بدی -

نام بر وار - یعنی مشهور و معنی ترکیب
نام بردارنده است و در شرفنامه است که
شیخ واحدی بضم با خوانده اند -

ناموس اکبر - مہتر جہرئل علیہ السلام -
نامور - با ہم موقوف جهان نام آور -
ناہار - کابیش و گدافتن و گداز کش
گر سنہ کہ از بچہ چہی بخورده باشد -

نخس - صغیر - مرغ -
نخس اکبر - زحل -

نخچیر - بالفتح با سوم فارسی شکار و شکاری
و شکار کنندہ و شکار گرفتن و بہیمہ دشتی و در
زناگو یا بمعنی شکار گاہ نیز است -

نخچر - کمین و باز او مجہز نیز درین لغت است
کذا فی شرفنامه و ادوات کمین است بجای
مسم است -

نر - بالفتح صدادہ و درشت و قوی و دپوش
ونرہ دیوان ہم بمعنی آمدہ است -

نزار - یکسخت لاغر -
نشر - بفتح یکم و سوم سایہ کلاہ کذا فی
فرہنگ فخر قواس -

نشتہ - بالفتح نام کلی است -
نشا پور - بالکسر نام شہری کہ از اینا پو نیز گویند
نشتہ - بالکسر نشتہ کہ آلت مجاہد است -

نشخوار - بالضم کاری کہ بعد از خوردن آب و
سور یا نہ نشا کہ گویند غلط ازین است و
نشخوار بالضم با و او فارسی مثکہ کذا فی القشیرہ
منقول از صراح -

نعل من کشید پیکر ای نعل من مثل بیج جوزا
نعمان منذر - نام پادشاہ حمر کہ از شہر ای عراق
نقشہ مصدور - در پسندہ -

نقش قندار - اسی صورتہای خوب -
نقطہ روشن تر پر کار - اسی قطب مرکز
فلک محمد علیہ السلام -

نقیبان بار - ملائکہ -
نکتہ پر کار - اسی سخن باریک و دلپذیر -

نکار - بالکسر باکات فارسی نقش و امر از
نگاریدن و نگارندہ و انکار اور سخت دوست
و محبوب خوانند -

نگہ نسا - بالکسر باکات فارسی شہ مسار
و ہر کہ بغیر نون می نویسد غلط است چنانکہ در

نه در سایه نه فلک قیل کو اکسب عقیق
نه سپاه بر و گستر اند نه نور یعنی نه فرو و آید بران
و نه بید از ای التفات بدان نکند و میل
نبو شد از او نه آفتکارا کند و قیل نه مکنند بر و
و نه قمر اما معنی اول اولی ست بوتیه سیاق
زیرا چه بیت بدین گونه هست که اگر فسانه بید
از کار دور بود نه سایه بر و گستر اند نه نور
یعنی اگر حکایتی در کند زمانه نالائق نیست
بدان التفات نکند و در پی آن نشود و نیز یعنی
نه بدگوید و نه نیک -

نه قصر - نه فلک -

نه نکند و قوار - نه فلک -

نه مقورش و قوار - مشد -

شمار - بالفتح عظیم از هر کار و هر چه بسیار
و عظیم و عجب بی اندازه باشد -

نیزه بکف برهنه پیکر - ای علم در دست
و برهنه قالب -

نیشاپور - بایار فارسی جهان نشاپور که
در اینجا فروزه میشود -

نیشتر - بایار فارسی و شین موقوف نشتر -

نیقه ر و چه چو چلنگ بزریر - ای پرستین نیم
سبب بقاری همچو شیرست -

نیلو فر - بایار فارسی و نی نیکی است که در آن
بود و آفتاب پرست نگر گویند مهندس کنول
نامند که از فی زفا نگویا -

شرفنامه است که بغیر نون غلط است چنانچه
می نویسند که گوشتار با لکسر با کاف فارسی آنکه
از شرفمندی سرافکنده بود و آنکه سر زیر و پاک
بالا باشد و نگویا که بغیر نون بنویسد غلط است
بلکه مختصر است و مثل این بسیار آمده است و در
ادوات بدین معنی بغیر نون مستطوب است -

قوار - بالضم آن رسیان بافته که با پی خرد
ستور را به پشت شکم بر بندند تا بپفند که از آن
شرفنامه و در ادوات سجای رسیان بافته است
قوار که بر - یعنی کار و بدین معنی بضم است و اگر
بفتح با بخوانی معنی برنده نواله باشد و امر بدان
نوبیر - نوبار آمده که از فی زفا نگویا و نیز عورتی
که پستان او نوبار آمده باشد -

قونیه - معروف و خانه بود و در بلج عظیم شک
هر یک و آنرا ساید محتاج پوشیده بودند -
قوور - نام پادشاه ایران زمین که پدر او را
منوچهر نام بود که از الام افرا سیاه رانده گرفته
و اسیر ساخته و سران لشکر او کشته -

نوزادگان خاطر - مصنفات و منشیات
و خیالی و معانی شعر -

نوش آذر - باد و فارسی نام آتش که آید
معنی آن را -

نوکر - چاکر و نام پادشاهی -
شمار - بالفتح روز و بجه خراجان جهان ناما
که چیزی نخوردن از بادا باشد تا مدتی از روز -

نیلی و وار - افلاک -
تیمور - بالفتح که که تبارش را خوانند -

باب الزام فصل فی العزنی

سجده نیست شدن -
سجایز - طبیعتا -
سجمر - بالفتح چوب تراشیدن و آب گرم کردن
فشتر - جامی بلند -
نقز - بر جستن آهو و بزغال -

فصل فی الفارسی

ماخن روز - آفتاب -
ماور - کشتن معشوق از عاشق و باقر در
خوشبوی و رعایت شهرت که تبارش صنوبر
خوانند و قیل معنی اخیر از فارسی است -
سجمر - جان سجمر که گشت -
فختر - بالفتح چیزی نیکو و بدیع که دیدش
بچشم خوش آید و چاکب معنی اخیر از زفا گوشت
نماز - پرشش و در زفا گوشت یا معنی خدایگار
و نواز و بود -

فواکمز - طالب علم مبتدی و نیز معلم صبیان
نواز - بالفتح نوازش و نوازنده امر نواز
نوروز - یعنی آن روز که آفتاب برج حمل
آید تبارش نیز روز که یزدان و زرخش نبات
نوروز - با و فارسی هنوز و نیز نام و حتی است
نوع و سان و ز - و زمان گل شکوفه کرده -

فونیاز - مبتدی -

نهار - بالفتح گو سپندی که پیش و کله باشد
و با ستاره بر پیشروان قوم اطلاق کنند کذا
فی شرفنامه و در قتیله است نهار بالکسر بزین
نهنک سبزه - با کاف فارسی تیغ پولاد -
نیاز - بالکسر حاجت و احتیاج و دوست و
مخط و این را نواز از نیز گویند کذا فی زفا گوشت
نیل روز - بالکسر بالام موقوف آنکه رنگ نیل روز
نیمروز - با میم موقوف و با و فارسی معروف
نام ولایت سیستان و نیز نام نوایست و حتی -

باب الزام فارسی فصل فی الفارسی

ماز - درخت صنوبر -
نور - با و فارسی درختی است خوشبوی
کذا فی شرفنامه و در زفا رنگ و خرقه اس و قتیله
نور است نور با و فارسی و زفا نیز فارسی
درختی است معروف و آن درخت بر شبیه
سدره است و بار او چون ترنجبینی باشد بعضی
گویند که کاج و صنوبر باشد و بعضی گویند که
درختی است مانند صنوبر که پیوسته سبز و خرم باشد
و باز عربی و با و فارسی معنی هنوز نیز آید پس
بنیاد جهان نور است و از آمده کذا فی زفا گوشت

باب السین فصل فی العزنی

نماقوس - چوبیت که در میان اندازند و نیز نوروز

ناموس - کازد صیاد و نام معتبر چنانچه علیهم السلام
و در شرفنامه قبول از ادوات یعنی باکات آوازده
اما در نسخه ادوات که نزد کاتب است در آن اینست
نیت و از شیخ محمد خضری یعنی ننگ نام سلامت
نخمس - لبید -
نخمس - نافرخنده -

نخماس - مس -

نخماس - مشد و جایی برده فروخته گذا
فی التاج اکنون مفتعل شده است مر آن
بازاری را گویند که در آن بز و گاو و سگ و گاو
و جز آن فروخته می شوند -

نخمس - معروف یعنی نرگس و این معروفست
نفساس - دیو مردم صحنی اند از خلق که بر
کتاب پای می جند و جز آن پای ندارند و زبان
عربی میارند -

نقش - بختیقین مع و بالفتح خون و سن و سبت
و جان و داب -

نقاس - بالکسر فاعلی و نحوئی که بعد از ولادت
روان شود -

نقیس - بالفتح چیزی گرانمایه -
نقش - بالکسر سیاهی دوات و بالفتح عیب
بالکسر چیزیست که از دوا را بگزیند و بکشد -

فصل فی الفارسی

نا ووس - جایی عبادت مغان -
نئاس - بالکسر خوش و خرم گویند عمر

نئاسان گذاشتیم یعنی بخوشی گذرانیدیم گذانی
نزن نگویا -

نرگس - بالفتح باکات فارسی نام کلی است
نزد و گرد و درونی اوز و رست و در بر وونی

او سپید و با ستاره چشم معشوق نیز مر او دانند -
نفس - بالضم میان لب و بینی و گردا گرد و دهان
و گردا گرد لب -

نملکس - سر و بار و ملکس نر درین لغت
نه ویشنی و نه تفرش - یعنی ملک -

باب فی العربی

نباش - مشد و کفن نیز -

نقش - بالفتح جنازه چون مرده سرو باشد
و چون نباشد سر بر گویند و نبات نقش کبری

و صغری معروف اند -
نقش - نگار و نیز جنبی از اجناس سرود
یعنی در بیت فارسیان بکلامی مسجع غیر موزون
نقاش - نگارنده -

فصل فی الفارسی

ناخن خوش - نام دار و نیت که تبارش
از طغایط هندش بالچهر نامند گذا
فی زفا نگویا -

نار بالش - یعنی بالش سر تبارش محند
خوانند و همی التی توضع تحت الحند -
نمایش - بوزن ناروش بیراهی کردن -

نمایموش - سازیت از آن مطربان کذا
فی زلف نگویا -

نفسین نوش - باد او فارسی نام دختر
سقلاب شاه که بهرام گور در حباله خویش آگوده -
نوش - بالفتح سایه کلاه -

نور پایش - ای چراگنده کننده نور -
نگویش - بالکسر دوم و سوم فارسی سرش
کردن کذا فی زلفا نگویا -

نگهبان آن بیکران و فرش - یعنی آسمان
و بیکران و فرش ستارگان و نیز نوشته که بگوشت
بران ستارگان و در فرهنگ فخر قیاس یعنی
زهر و خوامی بوجهل آمده است -

نوش - باد او فارسی چیزی شیرین آب حیات
و تریاک و امر نوشیدن و نوشنده -

نیایش - بالکسر زاری کردن و در زلف نگویا
بهیجی دعا و آفرین کردنت -

نیش - بالیا فارسی خار که بدان کبوتر و
زنبور سازند شعر برای گرفتار و آن کرده است
نهاده پدر جنگ و نامی خویش به یعنی دست
و ملق خویش نهاده بود و این کنایت از
سجده است که خودی خورد -

نهادم قدم بهر کام خویش - یعنی از راه
خود و کند شرم -

نیوش - بالکسر و قیل بالضم شنونده
و امر شنیدن -

باب الصاد

فصل فی العربی

ناخص - پرن از غشده از غایت پیری
نقبص - آواز گردن مرغ -
نص - کراته چیزی پیدا و نیز قرآن را گویند

باب الضاد

فصل فی العربی

ناقص - شکنده -
نقبض - بالفتح آن جایی که طبیب گیر و در دست
نقبض شکسته می بخور از ایشان آن افتد -
نقبض - شیخ و انگشت شکنده و پیوند
و بهنگ بر عقاب و اماکن و دخل آواز فریدن
حجام شیشه و آواز عکاس کذا فی التلخیص
اما منطقیان میان نقیض و ضد فرق کرده اند
بدین که ضدین و محلی مجتمع شوند اگر چه مجتمع نشوند
و نیز رفیع چنانچه نفی و اثبات و موت و حیات
اما نقیضین مترفع شوند اگر چه مجتمع نشوند چنانچه
لعل و سیاه بدین که پیدا باشد و نیز یعنی شکنده آید
جایی بلند و کعبه -

باب الطاء

فصل فی العربی

نشاط - بالکسر خوشی -
لفظ - معروف و آن دار و نیست که حکام
میان زنده را که میزنند آتش میگردود -
نمط - بالفتح گونه از چیزی -

باب الطار

فصل فی العزنی

نحوط - برخاستن قضیب وقت شهوت -
نخط - نچین نوعی از گندنی و لوده که بر کجا
باشند و نیز بعضی طریق و گونه و بساط آید -

باب العین

فصل فی العزنی

نزاع - جنگ و خصومت -
نطح - معرون یعنی چرمی که برای سیات
مان بکشد و بدان ریگ اندازند و نیز چرمی
که در آن خفته بگذاشته و روغن و از دام طلا کنند و
نیز بساط شطرنج را مانند نیز کشند و
نضاع و نضع - بر بودن کدافی التاج و در شفا
در لغت پودنه آورده است و نیز پیش نضاع گویند
و نیز در لغت نضاع تفسیر کرده است و گفته است
نضاع یعنی هم احتمال کرده اند -
نفع - سود -
نقع - گرد -
نوع - گونه فی التاج النوع کم از جنس -

باب الغین

فصل فی العزنی

نضغ - بضم کیم و سوم پایانه که بدان غلیظ نمایند
و نیز پیش نضغ نامند -
نضغ - بکسر قدح آب و آن طاس که بدان
شراب بخورند -

نوخ - با و او فارسی نام موضع سیست نزدیک
خفاق که حافظ نوعی منسوب بدوست -

باب الف

فصل فی العزنی

نقش - بالفتح موی بر کشیدن -
نخیف - نزار -

نذات - معرون یعنی حلاج -
نصف - نیمه -

نغف - زمین خالی کدافی القینه -
نیف - زیادتی يقال عشرة وایف -

فصل فی الفارسی

نات - معرون و هر چیز نات آن نیز میگویند
نکات - بکسر موزه درشت یعنی و ستوانه
شکوه داران که بدوست می پوشند کدافی
زف نگویا -

نوف - بالضم بک صدا که از کوه و از
گند و اناب و از جاده و شمال آن پدید آید -

باب القاف

فصل فی العزنی

ناتق - گویا در تاج است الناطق مال نه
یعنی حیوان و در قنیه است ناطق آب و ستور
و اشال آن -

نسق - بالفتح رشته نسق من کل شئ
ماکان علی نظام واحد -
نطق - بالضم نیک گویند گفتن -

نطاق - بالکسر کمزیر نطاق مانند از است
که در آن از اربند می کنند از زبان
نقیق - آواز ازخ -

فصل فی الفارسی

نسخ تعلیق - نام قلم که عجمیان آن را تسلیم
از شش قلم قدیم استخراج کرده اند یکی تعلیق
که از قلم توقیع کشیده اند و دوم همین نسخ و
تعلیق که قلم نسخ و قلم تعلیق را جمع کرده و آن را
نسخ و تعلیق نام نهاده اند اکثر نسخ و قلم اثبات
بین قلم می نویسند و خوب می آید و آنکه نسخ تا
آنکه گویند خط است -

نهر ایلایق - نسبت عظیم هر که بدان غسل کند
آن شب سلامت آید -

نهر واث و تاسبق - یعنی فلک

باب الکاف

فصل فی العربی

ناجرک - نام مردی از زباد و ترسیان -
ناصیه اران پاک یعنی اولیاء روز باد
و عباد و اتقیا و ملائکه -

ناک - خداوند و صاحب برین معنی کرب
استعمال کرده اند چنانچه در ناک و عیناک و
نیز مشکخالص که در و جگر سوخته خلط کرده باشند
کدامی شرف نام و در زفا گو یا است ناک مشک
انچه با کافور معشوش کنند و در زهرنگ مخرقواست
ناک و مشک معشوش -

نجان سمید فلک - ماه تاب -
ناوک - آن آلتی چون خالی که میان آن
تیر ناوک داشته اند و یعنی تیر ناوک نیز
استعمال میکنند -

نشا شک - گرمین و گرم کردن -
نروک - بفتح کیم و سوم لغز و فساد کذاست
زفا گو یا و معنی ترکیب زرو نور دست -

نرسک - غله و کوب که تبارش عدس است کذا فی بعض
نستاک - بالکسر چاک شکم -

نسک - بفتح نام غله است که تبارش عدس است
و جزوی از کتاب چهار گران که آنرا سوره سوره
و جزوی از خوانند و قبل بهنم کذا فی شرف نامه -

نشاک - بفتح و شتی خوشبو -
نشینم جو خاک - آب آرم حل و خوار می سازند کذا فی
نخاک - نادان و ابله و جام زاده -

نخترک - میوه معروف که انب انب نیز گویندش -
نغو شاک - بالکسر ندریب گران و آواز گیش
بکیش شونده در زبادی ترجمه خاص -

نمشاک - بکسر تن و ضد کذا فی الادات
در زفا گو یا است بعضی بسین موله نیز گویند -
نملک - بالکسر دراک و دانه شملیت و در بعضی

طب است که نوعی آلوست و آن دو نوع است
یکی در غایت سمیدی بزرگ شیرست و دوم در
غایت سرفی و غیرست -

نمشک - آن شیر که بر دوفخ و دوشند و در ادوات

برین معنی نشکست.

نشکب - بضم تین چیزست سبز مانند ب و درخت

فرنگ فرزند اوس سوم حرف تاء قرشت است -

نوسک نوسک - بالفتح و قبل ایزم این

موجوه مرغیست خردبازیش تیوج نامند -

نمک - نشاوتیر -

نور فلک - آفتاب -

نوک - با و او فارسی سترنج و قلم پیکان و

جز آن -

نه فلک - یعنی کبی آنکه ماهتاب دروست

و بر دویم عطارد یعنی نیر بر سوم زهره یعنی ناهید

بر چهارم آفتاب و بر پنجم مریخ و بر ششم مشتری

و بر هفتم زحل و بر ششم آنکه ده از ده برج و بیت

هشت فلک و سی و شش دیگر جدول بیت

از اکرسی و فلک کوکب فلک البروج و نقطه البروج

نیز گویند بهین عرش است که گریسی با هفت فلک

دروست و آخر فلک الافلاک و فلک طلسم

و فلک مادی و عقل کل نیز گویند -

نیشک - قرضدار -

نیل فلک - ای نخست فلک نریای

نیلک - بالکسر گوشت پوست که بر تن

نیر و بفرستند -

نیم ترک - بالکسر و سوم موقوف و تار و

یعنی ترک خرد که در صفت و عمارت بکار برند -

و اندر عمل -

فصل فی ترکی

نمک - بالکسر و چاچ قتل غلام قتل نمک و تو

و این لحق بکلمه -

باب الکاف التاری

فصل فی الفارسی

نارنگ - میوه الیت و رعایت شهرت که

تغریب آن نارنج است -

نام و نمک تغز و تفاخر و بزرگی یعنی از

چیزی که موجب میزقی بود خود را بکامیاب شدن -

نیشک - فعل و این آتش و مثال آن

نرسنگ - بالفتح و از ده لشکر که در کار اجابت

نیکامی کنند -

نفس تنک - زمانی لطیف که در یک روزی بگذرد

نیک - غار و عیب -

نهنک - بالکسر و الفتح شیرازی و باستغاره

بر تنخ و قلم نیز اطلاق کرده اند و رقیه است

از کتابی نهنک و در عمری تسلیج و بینه وی

ستار گویند و اگر موی دراز و تاب باشد

که موی را آفتی نرسد طول و شصت گز شود و

گویند نهنک برضیه را در کرانه آب زیر ریگ بند

یا بچه پیدا آمد بچه برابر و آب باشد نهنک شود و

انچه در صحرای ریگستان رود و قنقور شود و پوست

نهنک بر این کرده بخاصیت صرع را مفید بود

و لخته او اگر در چشم کند فرو آمدن بآب دارد -

نیرنگ - بالفتح سحر و سنون و جادو

و انوشیروانی بطلموس در تعریب کلمات فارسی را
با جیم عربی بدل کنند که ذاتی زفا نگویا -

نیم جو سنگ - ای مقدار نیم جو در وزن -
نیم لنگ یکسره لام یعنی قران تراش و سترین

باب فصل فی العزنی

نما پیریل - جو زنده می این لغت عربت
نما و ل - امرنا و از باب دعا علمن است
از نوبل که معنی آن دادن است و امر در کلام جا
بمعنی اصل فعل است بمعنی بده و بمعنی مشارکت نیز
مرعی است بدین که عادت میخوران است که
بیکدیگر میدهند یا را -

نخل - زنبور شد -

نخل - با خا میجو درخت خرا -

نخل - خراستان -

نزل - بالضم و زنی و بالفتح آنچه پیش آید
نهند از اسباب ضیافت -

نزل - بالفتح همان -

نسل - بالفتح فرزند و زائیده -

نصل - بالفتح تیغ و پیکان -

نعل - نعلین -

نعال - بالکسر جاعه و نیز صفت اخیر را گویند
بدین که جای نعل نهادن است -

نقل - طاعت که نه فریضه و نه سنت بود
و بنیت و نوعی از ریاضین با وید -

نقل - بالفتح از جانی بجای بردن و تم بمعنی
چون کسی پیر و گویند نقل کرد یعنی از دانه نام از قبا
رفت و بالضم آنچه میخوردان بدان تبدیل آنست
نکال - عقوبت -

نخل - زنبور -

نویل - سنجشیدن درخت و سزاوار -

نوال - صواب و عطا -

نیل - بالفتح دریا فتن و بالکسر رود مصر که از
کشور ترکها بکاهه است و رنگی است سیاه محض
و سپند سوخته که در بنا کوش بچکان بالاف بیخ
چشم زخم را میانی اخیر از استعمال قرین است

الفصل فی الفارسی

نال - نی که درون خالی باشد بمعنی مکرر نیا
و پرنده ایست خرو که اهل هند آنرا نولی گویند
که ذاتی الاوات و در شرف نام بمعنی نیشک است
و از شیخ محمد خفصری شیرازی سماع است که نال
رنگی است باریک که از میان کلک بیرون آید
و در قتیقه نیز است نال کلک میان خالی و میان
که در آن کلک باشد -

نخل - اصل - آنکه شاخ و دختی وصل کنند
چون یکی شود بن شاخ پیوند دخت هر دو بار در
نخل - بالفتح با سوم فارسی گرفتن اندام باشد
با دو سر از جن یا دو سر است و بهت چنانکه
برو آید -

نرجیل - بفتح تین جامه ایست ریشمی که در شرف

ششیل - بالکسر باب فارسی شست که
 مای را بدان گیرند و قبل باین فارسی -
شیل یعنی شستن و دین که یکدیگر گیرند و بیاورند
 یعنی شستنه اما در ادوات لفظ بیاورند نیست
شول - باب و فارسی پوشش سر زبان -
نقش کل - یعنی عمرش -
نقشه کل - کتابه از مکرر زمین است -
نشکل - بالفتح بکاف فارسی آنکه خطش
 تمام ندیده بود -

نور بی زوال - نور الله تعالی -
نون و وال - پنجاه و چهار -
نول - باب و فارسی متعارف و ناله و
 و مشرب و اشال آن -
نهای - درخت نوزنده -
نهل - نام مبارز تورانی -
نیم بلال - ابیم موقوف لب مشوق -

فصل فی العربی

نادر - پشیمان -
ناجم - خفته -
نجم - ستاره و برین -
نجوم - ستارگان روشن در کرات آسمان
نیدیم - مادر شراب نشین مجلس شادمانی بزرگان
نسیم - باد نرم و خوش که از باغ و خوشه تاملوع
 آفتاب وزد و بوی خوش آید که گاهی ز فغانکو

و در شرفنامه یعنی باد خنک جنوب و است -
نظام - بالکسر نام کبی از ملوک که یکی از کرام
 بود و مر و ایدر شسته کرده و شعور و استی کار
 و یکدیگر کار بد و رست شود و در قفسه یعنی
 چوبشکی است -

نظم - سه ستاره است بجز زانزدک و نیز
 سلک و در و اید و سلک سخن موزون و لطیف
نغم - بفتح ن سوزان اما غالب مدیه است
 بر شتران و نیز معنی آرمی است برای تصدیق
 کلام سائل و در شرفنامه یعنی چار وای نرم و
 و یکدیگر بفتح و در مجمع نعمت -
نغم - بهشت ناز و نعمت -
نهام - بالفتح و التشدید سخن جدین قفسه است
 نام سیر و آن گیاهی است مانند پودنه
 وافع زهر کرشم و بوی خوش دارد -
نوم - خواب

فصل فی الفارسی

ناف عالم - یعنی کعبه الله -
ناکام - ناچار و معنی ترکیب نام او و ناخواست
 اما استعمال بن و محلی است که کار بغیر خواست
 بنده محض بباد و الله تعالی از هر چه ببارد
 خدا باشد بغیر خواست بنده برای راد آن هیچ
 چاره نباشد از اینجا گویند ناچار و ناگام است -
نان - حاد و شته خام - اسمی ماده مغلوب و
 نام او که گاهی اصطلاح -

نیرم لکام - یعنی اسپام که سرکش نباشد -
 نیریم - بالفتح نام دیرسام که جد رستم و نشان
 شتر قمر - بالکسر باز از فارسی چیز است مانند دژ
 که هو تار یک کند و در لسان اشتراباز از تازی
 مندرج است و در فرهنگ فخر قواس معنی این
 تره که از آثاریک کنند مذکور است -

نسل و هم یعنی شترانی که از آنکو سیاه سازند
 نسیرم - بالفتح آنجا که آفتاب نیفتد کذافی
 شتر قنامه و در فرهنگ فخر قواس بدین معنی
 بنسیرم است و آنجا که بران آفتاب نیفتد -
 نیشیم - بالکسر بایر فارسی آشیان مرغان
 و جایی که ستن آن مقام که همیشه آنجا باشند -
 نعل ششام - ماه صبح و نزدیک دیدن صبح
 نو جدر اصم - اسی نعت تو بهشت بهشت -
 نعام - بالفتح زشت و تیره گوشت و در لسان اشتراب
 و فرهنگ فخر قواس نعام با فامر قوم است اما
 در لغت صحیح با عین است -

نقش سحرآم یعنی اگر کسی قدری وقاحتی
 دارد و سخت کابل بود و او را نقش بضر بشل
 گویند که نقش سحرآم -

نکته موبوم یعنی جوهر فرو نم یعنی ترشک
 نهم گرم - بالفتح با کاف فارسی مستوح
 اشک غمزدگان -

نوخط شده عذار عالم اسی بروی زمین
 سبزهای نورسته -

نوقلم - آنکه نوشتن آموزد -

نیهام - ننگ -

نیراظم - بالفتح بایر باشد ترکیب تو صیفه
 یعنی آفتاب کذافی فرهنگ علی بی -

نیرم - بالفتح همان نیرم مذکور -

نیست سنگم - اسی و فرست مرا -

باب النون فصل فی العزنی

نرمان - ندیم و پشیمان -

نرجس وان معرب نرگس دان -

نسرین - نسترین -

نسیان - فراموشی -

نصفان - قدح که شراب و بنیزه سیده باشد

نصبین نام شهر است -

نظرون - بالفتح بویه سرخ و قیل نمک دریا

مش سمندرک گویند کذافی القنیه و بعض لغات

طلب جوا که کار نوشته -

نعمان - بالضم جایایان و نام شخص است که

ملک عرب بوده و نیز نام امام اعظم ابو حنیفه کوفی

و بالفتح رودخانه است در طائف که بطون عرفات

میرود و انا نعمان الملک گویند -

نون - ماهی بزرگ و دوات و نیز شمشیر و

چاکل شنج کذافی التاج و در دغا گویند که گوید

یعنی دولت لغت بغدادی است و نیز حرفی

از حروف تهجی و کنایت بایر و گفتن و در قنیه است

نوبن بالضم ورحال فنیزعنی اکنون و شاهنامه
آمده است پس فارسی باشد و در زفا گو یا یعنی
تنه درخت -

فصل فی الفارسی

ناخن بریان - نام داروئیست که بتازیش
انظار لطیب و بهندش آنکه ناسند -
نارستان - ای زنی نو بر و سخت پستان
ناروان - بار و موقوف نار ترش آتش ران -
ناروین - بار و موقوف سنبل رومی زرد -
نارستان - جانیکه درختان نار بسیار باشند -
نارون - بار و موقوف درختی ست سست
و دراز بالا سخت خفب منسوب بقدر شاهان که
کیشه داران ازان دسته سازند و نیز نام پیشه
نزدیک نخیشه و پیران زمین که از پیشه نار
گویند و در شرح سخن میگوید درخت نارست -
ناریدین - خمر کردن و ترسیدن -
ناشتا شکستن یعنی شمار خوردن -
ناف زمین - یعنی کعبه مبارک -
نماقوس مخان - یعنی آن چوب که آتش پراکن
درنگام عبادت دهند -

نالال - نالنده و کوهی است میان شیراز
و گازرون -

نمان و هتخان - یعنی نمان باوشاه -

نمان زرین - آفتاب -

نمان سیاه - ماهتاب -

نمان کشیدن - نمانی که از گنیم و سخن و جو
با قلا و از هر گونه بهم آینه خسته بزنند -

نمان کشیدن - از جهان چیزی ندیدن ماوا -
نریدین - خمر دادن و مانده گردانیدن کذا
فی القیة -

ناووان - بار و موقوف سیل آب چه دریا
چه در زمین -

نازان - یعنی خزان و گریزان -

نشار اشک من - ای ریزش اشک من -
نشاریدن - با کشتن کردن -

نچخوان - نام صحنی و نام ولایتی -
نچچیرکان - با سوم و ششم فارسی رار موقوف
نام نوافی ست و لحنی -

نزدبان - بالفتح باو ال موقوف معروف و
بتازیش سلم و درجه و بهند سیر می نامند -

نیرکان - بالفتح باو و معش و گریان سوخ -
نیرم کردن - با سوم موقوف چهارم فارسی نیرم -

نیرمکان - بالفتح کان نیرم -
نیزیدن - بالفتح باز معجمه بیرون کشیدن

کذافی زفا گو یا -

نسترن - نیرم و سوم و چهارم نام کل است
نوشبوی سپید تازیش نسرین گویند و در زفا گو یا

میگوید نسرین و رای نسرین است با و تاج ترجمه
نسرین چین نسرین آورده است و کل کلید است

نسترن و نسرین کلاها بالفتح و ثانی با یازده

نام پهلوان تورانی برادر پسران که در جنگ کوه کنا
بر در بید بعد از کشته نشستن پهلوان چون بید
بر لشکر کورز برده بدست بفرن کشته گشته -
نشاختن - بالکسر نشاندن -
نشاختیدن - مشکه کدافی ز خاک گویا -
نشان - علامت و هفت و امر نشان دادن
و نعل آن -

نشان دادن - نهادن یعنی نشان دادن -
نشره طفلان یعنی آن نقش و نگار که در تخته
چوگان نویسد و عامه آنرا بدیه خوانند -
نیشکچیدن - نیکه دن کدافی ز خاک گویا -
نیشیدن - با فتح نهادن -
نیشمن - بالکسر بایه فارسی جهان نیشمن
مذکور و در فرهنگ فخر قواسست که خلوه نگاه
خانه را گویند -

نصب عین - بالضم بد نظری -
نخندان یعنی ناخود آوار آن تخمیست که
پس چاک شکم را برود و ناگوارا چشم کند بگفتنی آرد
بندش احوالین نامند -

نخودالان - بوزن چین خوابان مثل
نخوشا کیدن - بالکسر و کیش بکیش شدن
نخردیدن - با فتح و عار بگفتن و کردن -
نقرین - با فتح و قیل بالکسر و عار که تابویش
لغت خوانند -

نقد روان - مال سره ضد ناسره و نیز نقد

نقد گیران - یعنی رشوت خواران طالبان دنیا
نقدش بر آب من - مخو کردن -

نقدش بر کار گمن - ای مخلوقات همه -
نگارستان - باکان فارسی نگارخانه -
نگران - بالکسر باکان فارسی بنیده مقابل
نگون - بالکسر باکان فارسی آنکه کور باشد
و فردوس را فکند -

نگه میدن - بالکسر باکان فارسی و داد و ناری
نایب ندیده و زشت گفتن و سزانش کردن
و بدگفتن و فحش کایت کردن -
نمد و آب و آشفتن - کنایه از نکر کردن و در فکر
و حبله و دغابودن -

نمد زین - نمدی که بر پشت اسب نمند -
نمشیدن - برادر سیدن -
نمشک - کنایه از گریه کردن -

نمک جگر و دشمن کنایه از محنت بر محنت و
عذاب بر عذاب کشیدن باشد -
نمکدان - کنایه از دلبان محبوب -

نمکدان شکستن - کنایه از بیوفایی و در بدعت
نمک استن فکندن - شور و غوغا و فساد کردن
نوا می جان یعنی اسیر محبت جان و سرود
و عیش جان -

نواختن - باخا و موبون سرانیدن و
با بک زدن و غوغا کردن و برادر رسانیدن -

نوار بان - با فتح و کدافی و عطا و شعر و نیز

یعنی خدا آید یعنی پیکری که جان خود را باند-

نواز زن - یعنی نوازنده و نوازنده و بنواز

نوازیدن - نواختن -

نوا لیدن - بالفتح نالیدن و جنبیدن کنایه
فی زلف نگویا -

نوا المریج خوان - خادم و غلام -

نوا ن - بالفتح نالیدن و جنبیدن بر خنجر

مانند چووان بر روز شنبه و گاهی و دو تو کرده
و کوز و نمون شده و فیله -

نوا نیدن - بالفتح و النون بعد الالف نالیدن

و آگاه شدن معنی انیس از زلفا نمک یا ست -

نوا نیدن - با هم کردن -

نوا نیدن - آراستگی و میزبانی که بهجت نایز نو

کنند کنایه زلفا نمک یا اکثر در صفت پادشاهان آید

نوبت خوبی بزرگ سی در ملک حسن

پادشاهی کن -

نوبهاران - جمع نوبهار بر خلاف قیاس

نوجوان - یعنی که هنوز خشنود نمیده بود

نوزن نوزیدن نوزیدن کافیه تجتین چین

کنایه زلفا نمک یا در شعر نامه مذکور است نوزیدن

تیر کردن و گذشتن و راه یافتن در قنیه است

نوزدن بفتح اول و دوم و چهارم آن خوب که

جای یک جابه در آن چین و وقت یافتن -

نور حسین - محمد صلی الله علیه و سلم و روح او

نور شمعان حسین - نهالها و گلها و سنگها و نه

و شایخی نو نمیده -

نور بان - همان نور بان -

نور او گمان حسین - همان نور شمعان حسین -

نوشیر و ان - بالضم با و او فارسی پادشاه

ایران زمین که تو که حضرت رسالت صلی الله

علیه وسلم در زمان او بوده است و او مردوک

حکیم را که صاحب حساب با حجت بود با هشتاد و نه

مرد که متابع او بودند گشت و گشتی که آنرا ایوان

کسری گویند بنامی اوست هر چه نامرتب بود

بر روی سپهر او مرتب گردانید بتأثیرش نوشیران گویند

نوشیدن - با و او فارسی آشامیدن -

نوشیدن و ان - بالضم برابر مفتوح آن جان شیرین

نوع و سان - همان نور شمعان حسین -

نوحیدن - با و او فارسی خسیدن -

نونیان - ساکنان مبتدی در جات

قلندران هر که نو آید او را نونیان گویند -

نویان - با و او فارسی مانند طبعی که از بیدار

نویان نویان کلاهها با و او فارسی ترکان

سلاطین و ملوک را بدان خطاب کنند -

نویان - بالفتح زاری کردن نالیدن -

نهاییدن - رسیدن -

نهمان پیکران - فرشتگان پیران مانند ایشان

نهمان - پوشیده -

نه با صم ایوان - نه فلک -

نهفتن - پنهان کردن و پنهان شدن -

نهمین - بالکسر نهادن -

به صحیفه گردون - نه فلک -

نهمین - کسر کم و فتح دوم و چهارم سریش

و یک و در ز فاکو یا مطلق است یعنی سریش

ننگش ریختن - ای شیره جسل

زیر جوشن یعنی مرگ مفاجات که مردم ازان

نالانست کذافی الموائد معنی ننگ شیر آبی

انجا تیغ مرا دست -

نمیدان - بالکسر اندیشه کردن غم خوردن

و نهادن کذافی ز فاکو یا -

نیازیان - حاجتمندان -

نیاکان - بالکسر بدان بهتران کذافی فاکو

سازلان - بفتح کیم و سوم و قیل بضم سوم

آنکه شتهای چنان نماید که مردم را فرو دمی گیرد

و آن مقدّمه صرع است هندی که کاهه باشد

و صرع را هندی که بالکسر گویند -

نیزه آستین - آن تاری نواری که چون

سوی آفتاب نگری پیش چشم آید -

نیسان - بفتح دت مانند آفتاب برج

حل و نیز مانند -

نیستان - بفتح کیم و کسر دوم و نیز بسکون

و کسر لث بیشه که آنجانی بسیار باشند -

نیقه یوتین - با دوم و پنجم و ششم فارسی

رو به را گویند چنانچه در شرح خزان است -

نیل خم آسمان - یعنی خوست فلک -

نیلگون - آسانا -

نیل کشیدن - سپند سوخته در با گوشتن

نقطه نهادن برای وضع چشم زخم -

نیوشیدن - بالکسر با و فارسی شنیدن و سخن

کسی در گوش کردن کذافی شرفنامه در ز فاکو یا

بالضم نمرست و معنی جستن و طلبیدن و نقص

تجسس نمودن هم آمده است -

با ال و او

فصل فی العربی

نحو - مانند و نام علمی که تصحیح اعراب بدان شود

نصو - سوی پیشانی گرفتن -

نضو - جامه بر کندن -

نطو - دوری -

نقو - استخوان -

فصل فی الفارسی

نارخو - بار بار موقوف کل از و آنرا کلان نیز گویند

نات آهو - شک و بوی خوش باشد که

زلف و کاکل معشوق است -

ناو - چه بک میان خالی و بسته خراب و خال

آن کذافی شرفنامه و در قنیه است که نا و معنی

کشتی هم مستقل است -

نچیر گاو - نام نوازی است -

نسطو - نام مردی صاحب مزه ب تریایان

و قبله و مجتهد ملت ایشان -

نسو - بالکسر اسیرن جمله و نشو بفتح باین معجمه

کلاه با و او فارسی نش که در هیچ درشتی نبود
و نجشان باش - چه بر و نهند بقیه و بر و نماند
نش - نشین مجله و اما ترشت نام
مردی کذا فی -

نشین من یو - یعنی دنیا -
نمکدان تو - یعنی دبان تو -
نور - بالفتح حذکمه و تجدید و امر نپیدن
که معنی آن نالیدن و زاریدن است -
نور - بالفتح یکم و همزه مضوم و او مرقوم شد
خرامی تر و در شرفنامه نویسی و او دو نم نشین
مرقوم است و در فرهنگ فخر قواس است که
نویسن نوشته خرا -

نوشته ارو - با دو م فارسی و سوم مدون
شراب و تریاک یعنی پادزهر -
نیر - با دو و فارسی زور که تباریش قوت نامند
نیر - نشتر حجام که تباریش مضع خوانند
نیر - بایا فارسی که بملان و دیلم و مثنی خبر
از زنا نگه یاست -

باب فی العزنی

نماحیه - کرانه -
ناشره - زنی که باشوی آرام نگیرد -
نبوه - پیغمبری -
نیتجه - معروف یعنی زاده و پیداشده -
نجا - رستگاری -

نجا - لمپدی -
نجمه - باجم مرد نجیب -
نجمه - بانجامه مرد بد دل و مهتر از هر چیزی
و مرد گردیده و در شکافی -

نخوه - تنکب -
ندامه - پشیمانی -
نزله - معروف کذا فی التاج و در قسیه
نزل بالفتح زکام که دیر تر باشد -
نسخه - بالضم معروف -
نبرمه - بالضم الگیزی و تازگی -
نسیه - معروف -
نصره - بالضم یاری -

نظر الخا رجبه نام کل کیم علم رل و دوم نظر الخه
نصفه - و او و هو الا سمن من الانصاف -
نصیح - پند -
نطفه - آب منی -
نطاره - جمع نازندگان و فارسیان بعضی
نماهم استعمال کرده اند -
نعامه - شتر مرغ -

نقره - گس که در مینی خرد آید کذا فی التاج
و اما این زمان اسم شده است مراد از نقره نقره
نقره - بالکسر دزی و دسمن نکی و منت و
و ناز و کوفی و بالضم روشنی چشم و چشم روشن
گردانیدن بخیر و چشم روشن شدن بخیر و
نعمه اندوه و عطاوه که لغته اسم من الانعام

النفقة انكذا في التاج ودر قنیه است نفقه بکسر

یعنی مال خیر آمده است -

نفقه - بالفتح آواز -

نفقه - ویدین بوی خوش -

نفقه - روزی -

نقاره بالفتح با قاف شد و طبل سین

که در موبک ملوک و سلاطین میوازند و بعضی

بغلط نقاره و نقره گویند

نقره - بالضم سیم و بالفتح دانه چیدن مرغ -

نقطه - بالضم معروف

نکمه - بوی ادیان کذا فی التاج ودر

فرنگ علی یکی معنی بوی خوش است

نیمه سخن چنینی و حرکت و جنبیدن آواز

نواک - حاکم -

نواله بالفتح معروف یک عطیه فارسیان

بالکسر یعنی یک نفقه طعام و آنچه بیک دست

گیرند از روی چشم و مانند آن استعمال کرده اند

طعام پس خورده را نیز گویند و بوی از لوازم

نوا - حاجت و مراد -

نوا - فریب شدن سوار -

نوبه - مدت و وقت و معنی کثرت نیز آید

نوبه - آنچه بر دیار و شاهان میزنند از طبل

و نام ولایتی است و عمد -

نوحه - زاری کردن و باوازی بلند

نهایه - پایان کار -

نممه - مراد و نیز قصد دل -

نیایه - نوبت کذا فی التاج و در عرف نیابت

یعنی وزارت است -

نصل فی الفارسی

نما تراشیده یعنی بی ادب بی ساز و بی سبب

نماخن خامه - اسی نمک قلم -

نماخته - پوست تنگ که از میخول چشم بسته شود

و بتدریج تمام چشم را بپوشد و گفته اند که بپوشیدن

ستاره سهیل دفع شود -

نما رسیده خام و باکره و بی مهر

نمار کشیده - اسی نار طقظه -

نماره زبانه - کیان

نما فر هخته - بفتح سوم و چشم زشت رونی

و بی ادبی -

نما ف - معروف اسی نام آبوهی مشکین

نما ف هفته - یعنی روز سه شنبه

نماله - آه و زاری کردن با آواز

نما مویس گاه اسی بای جنگ -

نما مه - معروف و کتاب

نما سخاوه - همان بغض خوانان

نما خورش خانه - یعنی سر که بتا در پیش او میزدند

خوانند کذا فی حواشی مصباح و نیز گدا -

نما وه - آن چوب میان خالی که نیز ناول

در آن میزدند و بیندازند و آنچه در خمیر کنند و

آلتی است که بدان گندم و جو از دول شپایا

رو و دو چوب یا از آهن خالی که تیر ناوک اودان
نما و داندازند و چوب یک میان پشت آوجی و دانه
گندم و خسته هزارانیز گویند و نام مقاس
و چس در کمنه را هم گفته اند و نیز
گویند که قالب و ج باشد هر دو معنی اخیر از
زفا نگویست -

نایزه - فعل آ و دازند هر چه باشد و باز از فاسی
سازیت جولا بچکان را کذا فی زفا نگویا -
خبر و - بختین مبارزو دلاور -

خبر - بنیره -

بنیسیه - بختین سپر دختر کذا فی لقیسه
اما در بند بنیسیه سپر سپر را گویند بنیره و سپر خترا
بنیره - بالفتح با چهارم فارسی سپر سپر و بنیره
و اینجا بنیره از جانب بنیره و بنیره از طرف سپر گویند
نسخه کلمه - بالفتح جوز فارسی که بهرزه نتوانست
به پیش آید و نامند -

نترکه - بالفتح با کاف فارسی کسه آن گلی که
بر سقف از عاج یا از استخوان راست کرده
وصل کنند -

نره - بالفتح موج آب و آلت رجولیت و
و با بار و شد و گاهی شوخ و درشت و قوی
و تنیه بدین معنی در صفت دیوان و شیران
استعمال کرده اند و معنی اخیر مخفف هم آمده است
و بدین معنی سجدت با هم آمده است -
نرموره - لک کرده و بهن باشد میثی کرده

و فندق بزرگ کذا فی زفا نگویا -
نرترنگاه - اسمی تفرجگاه و در نرترنگ فخر تو است
که معنی اهل است -

نزاوه - بالفتح واکسیر بازار فارسی گوهر است
که بازایش اهل خوانند -

نزل - برشته یعنی نمت فخر و طاعت است
مقتز که بالفتح نام ستاره -

نثره - بازار فارسی تیر سقف -

نسمقه - بالفتح با و فارسی نام بهاء ان ایرانی
و نیز جنگ آور و ستیمنده و بعضی بشین حجه
نیز گویند کذا فی زفا نگویا -

نسله - بالفتح واکسیر کلاه ستور و در زفا نگویا
بضم نر آمده است -

نشانه - بدت -

نشقه - همان نشقه و مقوم -

نشره - بالفتح بدیه که بر تخته کوکان نگارند
نشره و بالفتح یکم و سوم دست افراست
کفش گران را -

نشره - بالفتح با شین حجه استی -

نشیمه - آن پوست خام پر است که
آزاد میزد میرم خوانند -

نظامیه - نام مقامی است -

نعل نه - یعنی نعل سبته و در اصطلاح اشعار
ای است ابرای سفر ساخته کرده -

نعمتکده - یعنی بهشت -

نغوشیه - با و او فارسی دل کسی از بیم گسستن
و گویند تسکین دل کسی دادن و در لسان اشعار
بایسن جمله مرقوم است و در زفا نگویا بایشین
معجمه است و الله اعلم بالصواب
نغوله - با و او فارسی زلفت و پوشش و نزدیکی
که آنرا نغول نیز گویند کذا فی زفا نگویا -
نغایه - درم ناسره -

نقد شش وزه - یعنی این جهان
آبجهان و آنچه در دست -

نقطه و اثره - یعنی حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و سلم و قطب مرکز فلک -
نگارخانه - بالکسر با کاف فارسی و از توتون
یعنی آن خانه که نقش گوناگون آراسته و
نگار کرده باشند -

نگاره - با کاف و زار فارسی کوزه شیر
سفالین و در لسان اشعار با زار تازی مرقوم
نمونه - بالکسر با کاف و باز گونه و مانند کذا فی
زفا نگویا -

ننگ نامه - با سوم فارسی موقوف یعنی
ناتمام -

نوابسته بفتح کیم و چهارم باغ نوشتانده
و در لسان اشعار با خا معجمه مرقوم است -
نواخانه - یعنی بندیخانه -

نواسه - بالفتح همان نبیسه مرقوم کذا فی
اجمال حینی -

نواشته - بالضم شست زده و کر و حنیده
و قیل بسین جمله است -

نور با و - بالفتح بار میوه که اول رسیده باشد
و چیز بی که دیدن چشم خوش آید بازیش طرفه خوش
و در لسان اشعار معنی شگفته مذکر است -

نوخیه - بفتح کیم و سوم سیلاب تیز -

نورده - بالفتح فرزند عزیز -

نورده - بفتح تین تنه پیرا بن و پیچیده و در
ادات است پیرا بن و قباله کذا فی زفا نگویا

و در ضربک نخر قواس است که معنی پیرا بن است
نورده - بالضم و عربی اکث و فارسی تیر سفت

نورده - گزیان نامه -

نوسیه - فریاد و گریه بگوید -

نورسار و - ای نور بی که درشت نور مجده

نوسه - با و او فارسی قوس قزح و در ضربک
نخر قواس بایشین قرشت است -

نوشته بفتح تین پیچیده -

نوشین با و - با و او فارسی نام نوازی است
و بخی و شراب گوار -

نوبه گوار - بالفتح با کاف فارسی کسوسبار گوار

نونده - بفتح تین سپ و نوند نیز گویند -

نماهده کلاه ساسی سجده کرده و سر نهاده -

نماله - بالفتح کاژ و حیاء -

نماشخانه کهنه خانه که زمین کمندیه و رطوبت کنند

و در بهوای تابستان در و باشند مهندش منبره

نامند بتباریش حضیره خوانند -

نه پرده - ای نه فلک -

نه چهره - یعنی نه حران حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم -

نه وه - یعنی زیور و آرایش -

منه واله - مجرات -

نه زن سید - یعنی نه حران حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم -

نیاز نهوه - نیکنده -

نیره - بایار فارسی معروف که بتباریش
سنان نامند و نیز علم -

نیستنه - بزایدنه که شکسته بمعنی نیست -

نیفته جهامه - رواج اسی پوستین رواج
کذا فی شرح مخزن -

نیفته بقیه جامه که ذاتی شده فدا و دقتیه
نیفته استخاکه از اربند بود -

نیلی حق - آسمان -

نیم خانه - گنبد که ذاتی ز فغانگوبیا -

نیم خورده - یعنی اندک و ناتمام -

نیم سلفه - سخن ناتمام و سر بسته نیم تراوید
نیمه - نصف هر چیزی و نیز برقع -

نیم کاره - کاری که ناتمام بود و بندش نگه میداد
نیوشنده - با و او فارسی شنونده -

نیوش - با و او فارسی سخن کسی در گوش
کردن و گرسیتن بگلو -

نیوه بایار فارسی ناله و غرورش و نوبه -

فصل فی الترمکی

نخه - جند نه چتری -

نولیه - پوست سر -

نه - چتر -

فصل فی الفارسی

نامی - معروف که ذاتی التاج و در شرفنا
نامی سازیت معروف و نامی گلو -

نمبی - پیغمبر علیه السلام -

نجمی راز -

نخاسی - منسوب بسوی نخاس اما درین یا
نخاسی کسی را گویند که آب بفرشانند -

نصرانی - ترسا -

نصفی - با کسر ص مطلقا بیست نام جنگی
و نیز نوعی از پیا لداست -

نطاسی - طیب نیک استاد و اندک -

نقطی - نقطه انداز و در قتیست رنگی را
گویند که سبز باشد و سیاهی زرد -

نقی - پاکیزه -

نواحی - جمع ناحیه یعنی اطراف -

نسبی - بازداشت -

فصل فی الفارسی

نا و استی - بی شرمی و بیحیائی و بیغری که کذا
فی زفانگوبیا -

نادران ده صده گوی - یعنی نادانی که
سخنان نالافت و پیوده و پیشانی بر فیاده گوید
نادراسی - یعنی منکر -

نازیری - ایزاد موقوف و پاد فارسی نام
ذختر بادشاه خوار نعم که بهرام گو بجایان خویش
آورد و بود -

نارنگی - بکاف فارسی معروف یعنی نام
میوه و نیز نرنگی -

ناسازی - یعنی مخالفت و بی وفایی
ناطوری - کشتن کدانی القنیه -

ناظر و سراسی - یعنی ناخن نویسنده
ناقوسی - نام نوانی ست و کخی و او رنگی
نامی - نامور و نامدار -

نانبانی - طبخ یعنی نان پز چنانچه در تفسیر
زادریست در قصه زن ایوب که روزی
بر کان نانبانی رفت و گفت آن بستل را
چیزی ده طبخ گفت برو اگر ترا کسی بیجا بیند
از من نان بخرد -

نان جوی - یعنی گدا و طالب دنیا -
نان غیر وزخانی - ادا و فارسی نانی ست
از جنس خطانی موازنه یک منی می پزند -

ناوک سحری - یعنی آه و دعای بد سحر گاهی
نائب تنگرمی - خلیفه خدا و سلطان -

نامی شرکی - آنکه بر درملوک و سلاطین
مستکام رزم زنند -

نامی - نای زننده -

نامی - سازیت معروف -

نرسی - بالضم ای - فارسی نام سپهر نور پادشاه
ایران زمین -

نزل عیسی - مانده که از آسمان می آمد -

نسطوری - نام ترسانی ست -

نظارگی - بکاف فارسی بیننده کدانی
شر قمار اقول می بکاف که صادر شود یعنی مصدر
بود چنانچه زندگی زنده بودن پس معنی آن بینندگی
و دیدن باشد -

نقییری - نوعی از مزایر معروف که هنگام
سوار سلاطین و بوقت جنگ نوازند -

نسی شب -

نقش خاکی گوهری ای صوت مردم و صلوات
تقره خنک رشتی - آفتاب بر آنکه در رشت
نام حکمی آفتاب پرست ماضع دین آتش پرست
که دعوی پیغمبری کرده بود و دعوی نبوت کرده بود
به طلب آن بود که با سهای خود به بر گرفت
و معلق ماند بادشاه آفتاب او وقت بر آمدن
تشبیه با سب ز رشت کرد و سبب سلق
بر آمدن آفتاب تشبیه با سب کرده اند -

نکته باجی - سخن مردم و دلپذیر کدانی اصطلاح
نکرمی - تشبیه جلالتی ست که از غسل باد و شهاب
آرد از آخته می پزند -

نخی - تری -

نویاموزی - یعنی ابتدای تعلم -

نوی - نام خمیه است و نیز اسپ نوی که متنا
زین کرده میادارند و نوبت زره -

نوی بهاری - نام نوانی است و کجی -

نوی دارانی - عطار شعر و شاکر دانه -

نوی شاکر بالفتح - سازگی و توجیه و زاری کنی
و نیز گوید هستی -

نوی - بالکسر یا باء فارسی قران -

نویامی - بالفتح آبنگر -

ننگ هندی - یعنی تیغ هندی -

نی - بالفتح نی و نیشکر و نی با می گیرند آید

نیروی - بالکسر یا و فارسی زور که بتا نیز
قوت خوانند

نیزه خطی - نوعی از نیزه های مبارزان -

نیموی - نام شهری که مترویس علیه السلام
در آن شهر بفرمان خدای تعالی برای دعوت
رفته بود و وقوع و رطین حوت همانجا بود -

نیو بارومی - یعنی نه انباشتی -

کتاب الواد

الواد که نهایی آبی رنگ و الایل الکثیر و بجا
شش باشد و اوله منقح و آنجا از حرون چنانچه
و نیز ستر و ک آید و هم معنی عطف و مختصر آید -

باب الالف

فصل فی الغزنی

اولی بیماری عام -

وحاشا جمع و حاشان معنی گرسنه -

ورا - بالمدس و پیش و فرزند و فرزند زاده

و همون الاضداد و در فارسی و رای نویسنده

و هم طالع اشعرا معنی و رای بهتر نوشته است

چنانچه در باب الدال می آید و در نسخه بیرون

اما معنی اول را صراع شیخ شرف الدین یاقینی

مؤید است و وحدت و رای گنگره کبریا گشته

و بمعنی غیر انتقال میکنند اما میان غیر و آب

نوع حرفی است زیرا چه صفات جذای غیر ذات

گفتن درست نیست -

ورتقا - کبوتر خاک رنگ -

ونما - آبگ و جنگ یعنی کارزار را که و نما

میگویند و بین که حق دوستی چنانکه هست تمام

نگذارده است که ذاتی القتیله

و خا - پیمان نگاه داشتن و حق چیزی تبسم

گزاردن و نام معشوقه

ولد الزنا - حرام زاده و در فارسی ولد الزنا

پروانه و کرمهای دیگر را گویند که بطلوع

سهیل می میرند -

فصل فی الفارسی

و ابی معنی آتش است همچو است و ابی معنی آتش

است و بمعنی باز هم است چنانکه گویند و ابی

یعنی باز گوئی -

و ابی - قوت فهم -

و ابی - نوعی از بیماری تنگی که زنان

پوشندیش و زبردست و بزرگ بقدر و جاه و بلبندی -

وایا - حاجت -

وورا - مختصر و روا -

وطا - بستر و نهالی گسترده -

وسطا - ستایش خدای تعالی -

وکانا - بالفتح باره از خوشه خزا و انگور -

ویدا - بوزن و معنی پدید است و هر که بنیادش

التم تواند و آزار را نیز گویند بمعنی نقصان نیز

آید و بدین معنی بغیر الف هم آمده است -

باب الباء - فصل فی العربی

واب - شرمند -

واجب - فریض شدن -

واصب - دائم -

ورب - در رونده -

واهب - بخشنده -

وشاب - نشستن گاهها -

وخب - بفتح تخمین مرود بدل کذا فی التاج

و در شرف نامه معنی کیا بشت بست -

وصب - در -

ویاب - بسیار بخشنده و نام باری تعالی

فصل فی الفارسی

ورق آفتاب - یعنی رخساره -

وریب - بالضم بایر فارسی گز -

باب الشاء - فصل فی العربی

وشبات - جمع و شب بمعنی رخساره -

وفات - مرگ -

وقت - گاه -

فصل فی الفارسی

وشت - چهارم روز از روز دین -

ورت - بالفتح برهنه از پوشش -

وخت - گیاهی است بهاری و عیاش

نیز خوانند -

وفات - ای وفای تو -

وشت - نام روز چهارم است از جمعه

سفر قدیم -

باب الشاء - فصل فی العربی

وارث - میراث برنده -

ورث - بالکسر میراث بردن میراث یافتن

وطث - بالفتح پایی بر زمین سخت زدن

وخت - بالفتح زمین بنایت نرم -

ولث - باران اندک -

باب الشاء - فصل فی العربی

وشج - سبزه -

وج - نام شهری -

وواج - بالکسر گ کردن کبر و پستی میانه پیر -

<p>واضح - روشن و سپید - وشاح - بالکسر بگرن - و منج - بالضم روشنائی و سپیدی - و ج - بالفتح کلک و ترم -</p>	<p>و و ج - بالتحریک بشد - فصل فی الفارسی</p>
<p>باب الحما فصل فی العربی</p>	<p>و و و ج - خدشه که انگور بر و اندازند و آنجا که انگور رسته باشد و گویند جایی انگور را وختین معنی اخیر از زفا نگو یا ست و در فربنگ نخت و آن که انگور بدو اندازند -</p>
<p>و و و خاخ - ست - و و و رخ - بالتحریک نرم و و و ح - لفتختین ریم -</p>	<p>و و و تاج - بالفتح گیاهی ست که در آب روید برگ وی روی سوی آفتاب دارد و در روز بشامد و در شب بسته گردد و بارش برای خنکی میخورند و آنرا آفتاب پرست گویند تبارش نیایه فرمانند که ذاتی شرفنامه و در زفا نگو یا ست گیاهی ست بنر که بر لب و بر جانب که آفتاب گرد سوی او روی می کند -</p>
<p>باب الدال فصل فی العربی</p>	<p>و و و کج - بالفتح پرنده ایست که از او بلج نیز گویند و در زفا نگو یا ست پرنده ایست شبیه بلج و از دراج خرد تر تبارش سمانی گویند - و و و ج - دار و نیست که بندهش نج گویند -</p>
<p>واجب الوجود آنکه وجود او از مقتضای ذات او باشد - واحد - یابست - واحد - یکی و لاشل والد - بکسر سوم پدر - و و و یخ - و و و ج - غم دوستی و یافت و و و ج - دوستی - و و و ج - تنها و دوستی و و و و - دوست - و و و و - بالکسر دوستی - و و و و - بالفتح کل و بالکسر نوبت و روز پنج و بالضم لشکر در جهت این هر دو معنی از زفا نگو یا و عید - جم و و عده عضو -</p>	<p>باب الجیم الفارسی و و و ج - بالفتح و دار و موقوف رسن و تا که بر آویزند و بر آن نشینند و بچنانند بندش پیکر نامند - و و و ج - لفتختین زشت - و و و ج - بالکسر همان و چ مذکور -</p>
<p>باب الحما فصل فی العربی</p>	<p>و و و ج - بالفتح و دار و موقوف رسن و تا که بر آویزند و بر آن نشینند و بچنانند بندش پیکر نامند - و و و ج - لفتختین زشت - و و و ج - بالکسر همان و چ مذکور -</p>

بدین که دوصل وار بوده است بعده الف وصل
ساقط شد و ر شد -

ثقت زور - اسی وقت کارزار کذا فی القنیه
اما در مطلع الشعر ابدال مرقوم چنانچه گذشت -
و هر - بالفتح نام ولایتی است -

باب الزار

فصل فی العربی

و جز - موجز و سخن کوتاه -
و خر - بالفتح هر چه و خج زدن و آمیختن و چیز اندک
وز - بالفتح مرغابی -
وز و از - مریبک و کم عقل -
و شمر - بفتحین سخن و جاسی بلند -
و عز - اشارت کردن پیش رفتن بکار -
و فاز - بالکسر ساز -

فصل فی الفارسی

ورز - بالفتح نام رود ماوراء النهر و فاسل
وزیدان و امر آن -
ورساز - نام مقامی است در خراسان - از
و هر که نیک طریقی باشد گویند و رساز است -
وریز - صنع منه و آنرا قصایا و اقا قیانه گویند
اما در شرح نامه اقا قیاسم گفته است -

باب الزار الفارسی

فصل فی الفارسی

و کثر - بفتح کیم و سیم بخود و در آن کور -
باب اسین

فصل فی العربی

ورس - بالفتح بنانی سخن کذا فی القنیه و در
شر قنامه است و رس بالفتح و قبل بفتحین بنید
در شته ریمان
و سواس - بالفتح آواز سیراز و شیطان
و دیو و اندیشه و آواز زم سنگ و صیاد
و سوسه کننده و بالکسر بدی و کار ناصواب
و در دل انداختن -

و کس - نقصان و آنجا که ماه گیر و دروی
و یس - بالفتح کلمه رافت و استماع است
و در نسل استحقار و استغفار میر
گویند و استحقار و استغفار یک معنی اند
و در شرح قنامه یعنی و یس بنداری نوشته است
و در قنیه است و یس بالفتح همانا یعنی بنداری که
پرنده است معنی اخیر از زنا نگو یاست و برین
بر دو معنی فارسی است و بالکسر نام معشوقه ران
که وی را و یس نیز گویند و در اینج آرام نیندر
خوانند -

فصل فی الفارسی

و او بجی و س - نام وادیت بر اه کعبه است
بالای فائوسن - حانه که بالای فائوس
می اندازند و آن از ضرب کفر می باشد -
و الیس - نام کیمی که انیس و جلیس کند بود

باب اسین

فصل فی العربی

وحش - مرگرسنه و پنجه‌ان دشتی الواحد
و وحش و وحش جمع آن -

وحش - ارانول مردان برابرست
تشبه و تذکر و مونت و نیز نام مقامی است -

فصل فی الفارسی

وحش - و بنا که بسیار و نیز نام شهرت مشهور
بخوبی و بیان و جامه که آنرا اعلی و وحش و دریایی
و شی غیر گویند -

و وحش - بعضی کم و فتح دوم بسیار و انبوه از
مال و غم و پیشه و استعمال این در چیز با سکه که
بی جنبش بود کنند و در جاذبه و قبل بابا فارسی

باب الصاد و فصل فی العربی

و بیص - در خمیدن -
وصاوص - بر قضا سنگها که بر پشتین باشد
وصوص - برقع و روی بند -
وصوص - هر دو سوراخ خرد که در برقع و غیره باشد
وقاص بالفتح مع التشدید جنگ جو -

باب الضاد فصل فی العربی

و حض و وحیض - کلاه با بالفتح به نیزه
زودن و خسته کردن -
وقاض - بالکسر کشای تیر
وقض - بالفتح شتاب -

باب الطاء

فصل فی العربی

وسط - میانه و تخریک سین میانه میان و رت
از مردم و فاضله از هر چیزی -

باب الطاء فصل فی العربی

وشیط - مرد فرمای -
وعظ - پند -

باب العين فصل فی العربی

وارع - آنکه لشکر را بهم آورد که فی السج الک
واسع فراخ و نام خدای تعالی -
واضع وضع وضع کننده وزن سر برهنه -
واقع - واقع شده و شرواق نام ستاره
مقابل شطر طائر -

وجع - درد -

وواع - پرورد -

ووع - استخوانها جانوران دریایی که زانی آنها
در قینه است و وع خسته که در فرید و فروخت

بکار بر اندیش مهندس گوده ناسند
ورع - بختتین پر پیزگاری و فتح یکم و کسر دوم
پر پیزگار -

ورسع - بالضم طاق -

ورسبع - فراخ -

وضیع - فرمای و خرد و خند شریف -

وع - آواز سنگسار بالکسر کنایت از جامع و

و بالفتح مرد غنیت کننده -

و لعل - آرزو

باب الغین

فصل فی العزنی

و یغ - بیاریت که شتر را پیدا شود -

و یغ - هلاک شدن و گناهگار -

و یغ - هلاکت و ملامت و قلت عقل

در کلام و زیادتی جمل و نام دردی است -

و یغ - سام ابرص -

و یغ - قلیل -

و یغ - آب با نمون خوردن -

فصل فی الفارسی

و افرغ - با آنچه زربان بندند و در فرهنگ

و افرغ بازار بهوز آنچه از رخت خواب برند -

و افرغ - بالفتح شعله آتش -

و افرغ - بالفتح بندر و دوندک و گشت -

و افرغ - بالضم با سوم فارسی یعنی آفرغ و

بعضی بفتح گویند -

باب الف

فصل فی العزنی

و وصف - نشان و صفت کردن -

و وقت - استادان در کلام و نیز دست برین

و قوف - باز نهادن یعنی اطلاع نیز آید -

فصل فی الفارسی

و اف - میل و معنی خواننده هم آمده -

باب الف

فصل فی العزنی

و افاق - بالکسر و بالفتح بند و بالضم خانه گذافی

شرنار اما معروف و بمنی بکسرت -

و رقی - یففتحین برگ و بفتح یکم و کسر دوم و بالضم

جمع و رقائینی کبوتر خاک رنگ -

و راق - نویسنده و مرد بسیار آچه دارنده -

و رفق - موافقت -

و رفاق - بالکسر و خورد -

فصل فی الفارسی

و امق - نام عاشق عذرا و آنچه هر طلاح

زربازریت در لغت ندب مرقوم شده که

و یق بریده است که سپیدی زند -

و زرق - یففتحین بازار بهوز غوک که تبارش

صفه خوانند گذافی القینه نقل از چون سید مهر

شیرازی -

و شاق - بالضم خدمتگار فقیهان و درویشان

و معنی غلام نیز آید -

و سق - یففتحین پوستی است که سپیدی زند

در ترکستان میشود و آن جانور است چون وابه

از پوست او پوستین سازند -

و قواق - بالفتح و حجاب البلدان مرقوم است

که گوی است که معدن زر است و مردم آنجا

جمیع ظروف و ردافی خود و زنجیر و قلاد و اسکان

از طلا سازند و آنجا بوزنه بسیار می شوند و آن

بوزنگان را بسامو دانند تا در خانه‌ها کار کنند و سر
رو بند و پیرم کنند و در ادوات ایضاً مانند سرج
که نام جزیره است از جزایر دریای ساجا و خجی است
که بارها و بصورت آدمی است و سخن گوید و چون
آن درخت بشکند بمیرد چنانکه گویند نه سخن گوید
و نه جنبید و بارها و بصورت جانوران دیگر هم می‌ماند
و بعضی محل بمعنی همین درخت آمده است -

باب الکاف فصل فی العربی

ویرک - سرن -
ویک - کلمه ترجم است با کاف خطاب
صندویل -
ویک یک - بایار فارسی بشک چنانچه
می‌آید در فصل دوم -

فصل فی الفارسی

و باسک - بالفتح یعنی فازه که بتازش
ثواب و پند جانی نامند -
و پروک - لغز کذا فی زفا گویا -
و خچک - ستاد کذا فی فرهنگ فخر القواس
و در قند بغیر و است -
و در وک - بفتح کیم و سوم سرور آنکه یعنی
اگر کذا فی القندیه -
و رشک - بفتح کیم و سوم جامه اردو و کشمیر
و رشک مرقوم است -
و رکاک - بالفتح پنده درنده است که اودا

شیر خشک نیز گویند -

و شرک - جان و شرک - کور کذا فی شرفنا
ایا در ادوات همان و شرک فقط بمعنی است
و شرک - بالفتح پای افزار چرمین -
و شک - بفتح تین جانور است خرد و گریه
که دم ندارد و سبز رنگ بود و در خانه‌ها باشد
بتازش و بر نه اندک کذا فی القندیه -

و یک - بالفتح باجم فارسی رنگ کذا فی
زفا گویا و در نظر من این کلمه و یک است که کلمه
ترجم باشد و معنی آن و یک است بایار فارسی
کاتب بهتیم بر رنگ نوشته است و در علم
و دید آنک بایار فارسی نامه -
و نید آنک - بفتح تین و بفتح نون و دوم مشد
و نیل بایار فارسی -

و یک - بالفتح بایار فارسی یعنی اسی نیکخت
و بمعنی و یک نیز استعمال کنند کذا فی الادوات
و الشرف نامه -

باب الکاف الفارسی فصل فی الفارسی

و اوزنگ - یعنی میوه است که آن را
تسبیخ گویند کذا فی القندیه -
و زنگ - بالضم و الفتح بازار فارسی پیوند و
آرایش پوشین که در دهن و ستن و گریبان
و دهنه از قند زو سمر کذا فی زفا گویا و در شرفنا
است آنرا غرا و پیوند نیز گویند

<p>و کمال - باکات فارسی نکشت مرده -</p>	<p>و رنگ - بالفتح و رویش و گدا -</p>
<p>باب المیم فصل فی العزفی</p>	<p>و رنگ - رسنی کہ یک سرا و بجائی بندند و نمر بجائی بندش انگیز نامند و در فرنگی و فرقیاس بسی آواز مذکور است -</p>
<p>و رم - آلاس -</p>	<p></p>
<p>و سیم - خوب روی -</p>	<p>باب اللام فصل فی العزفی</p>
<p>و ششم - بالفتح بخار کہ از آب گرم و زعفران خنیزد و بندش بجای خوانند کذا فی شعر فنام اما در تاج ست و ششم نقش کبود بر پشت دست و بر کم کمان -</p>	<p>و اصل - پیوسته و رسند -</p>
<p>فصل فی الفارسی</p>	<p>و بال - سختی و معنی سبب بلا کی نیز آمده -</p>
<p>و او سیتم - بقدر نجوم آفتاب -</p>	<p>و اصل - پیوسته -</p>
<p>و الی سیم - کبیر و متجانس می یخ و ام - ترجمہ دین و بر کی کہ باشد مانند بهر سنه معنی نام نیز آمده است و معنی اخیر مرکب استقال کنند -</p>	<p>و اصل - پیوسته -</p>
<p>باب النون فصل فی العزفی</p>	<p>و کیل - معروف معنی آنکہ غیری بر خود گیرد و نام خدای تعالی -</p>
<p>و شش بقعین بت -</p>	<p>و اصل - وای مری کہ بخت و نام وادی در دورخ کذا فی التاج و در شعر غلام ذیل بالفتح فرست یا فتن در کار می و تلفظ و بکار نمی آید بر مراد خویش -</p>
<p>و ورن - سنجیدن و تارہ است و جنبہ کہ پیش از میل بر آید -</p>	<p>فصل فی الفارسی</p>
<p>و نان - بالکسر معروف -</p>	<p>و ال - بارہا بزرگ ورم وار -</p>
<p>و وطن - معروف و آن دو ملت یکی وطن اصلی کہ آنجا لایه و دوم وطن اقامت -</p>	<p>و اصل بقعین جانوریت مانند سوار و اطراف او نقش است کذا فی زفا گویا</p>
<p>و این سستی -</p>	<p>و ورن - بالفتح و القم با ورم فارسی و تیل با واد فارسی باشد -</p>
<p>فصل فی الفارسی</p>	<p>و شکل - بالفتح و انهم جلدی در کار و تیل با واد فارسی -</p>
<p></p>	<p>و شکل - گویند کذا فی فرنگی و فرقیاس</p>

و اسپیدن - با سوم فارسی یعنی باز سپیدن -
 و اسپیدن - با سوم فارسی جدید از روی دگرگون
 و دانه بنقار و بدست برگرفتن کذافی شرفنار
 و اخیدن - از هر چه جدا کردن کذافی ز فائگو یا -
 و افیان - گلابی است بوستانی و گویند
 که آن والان است کذافی ز فائگو یا -
 و اوچی امین - وادیت که از ان ادا
 حق بموسی رسید یعنی وادی مقدس -
 و اراق - بفتح راء مذهبگاه که میان ساعد
 و باز دست و آزار مخ نیز گویند و بضم او مذکور
 لغتی است در وارون بخدمت واد -
 و اثر و ن - بدخوی و بدبخت و خشن شوم
 و باز گویند این هر دو معنی از ز فائگو یا است -
 و الالان - دار ویت و آن بردو گویند
 و الالان بزرگ که تانازی آزار از پنج و هندی
 سوخت گویند و الالان فرد که تانیش شبت و
 هندی سویا منند کذافی ز فائگو یا -
 و امران - بهمیم معروف گلابی است معروف است
 چین آرند -
 و ام زمین - یعنی آن دژه خاک پاک که
 در ذات مردم مرکب است و حیوان و نباتی
 و کانی هر کجی و ام زمین است -
 و شاق پیرین - یعنی آن حجره که در باطن
 کسری پیرینی داشت هر چند کسری به باطن
 او نفوذت -

و جوه سار معاون آفتاب -
 و زخین - بفتح با خا و عجمه جابوزلیست آنی که
 چشم ندارد و گردن دراز و بار یک و دندان دراز
 و در آب تیره و شور قرار گیرد و هندی بوبو گویند
 کذافی ز فائگو یا -
 و زردین - اقبال کردن و کاری -
 و زرخیان - بفتح یاء و کسر سوم و نعتین ایضا
 و زرخین - کوره پر آب کذافی القواس و در
 زردنگ نون مجسم است -
 و زرخان - بفتح یاء و باراد مشد و مفتوح شفیع
 خواهرش کننده -
 و زیدین - بزیدن -
 و زین - بفتح زین خواب سگ -
 و شاقان چین - نهالهای نوزاد و
 زینان گل -
 و شکم ویدین و شکمیدین - کلابا بفتح چیت
 کردن و ساختن -
 و شکمیدین - بفتح با چهارم فارسی جلدی و نخی و نخی
 ولایت شان - اسی اولیاد امت قاع
 کذافی الاطلاح و در قبیله بنی ولایت شانت
 و ویدین - بفتح با و جستن -
 باب الواد
 فصل فی العزومی
 و ضو - بالضم آب دست و بفتح آب که
 بدان آب دست کنند -

فصل فی الفارسی

ورگو - بالفتح بادوم محل و چهارم فارسی نام شهر
در زمین خراسان است که بالای کوه آباد است
و در کرانه آن شهر هر چهار طرف از زیر آن سنگ
چشمهای آب روان است کذا فی القنیه نیز
معنی برگو آید -

باب الـ
فصل فی العربی

واسطه - میانه قلاوه و بهترین هر چه
که در و بود و دست آویز آماج کذا فی التاج
اما اکنون در استعمال هر میانگی و هر دست آویز
را گویند -

واقصه - نام مقامی است در سرحد دریا و
در قنیه است در سرحد که در یک پایان بحر است -
واقعه - حادثه عظیم و قیامت -
واله - بکسر لام آنکه شیفته باشد از فرزندان و است
و شقیقه - استواری -

وجه - روی النهار اوله و الوجه مستقبل کاش
و الوجه بعین ذات اشی و حقیقه کذا فی التاج
و نیز معنی جهت گویند و آنچه برای معاش سلطنت
و ملوک معین شود از رویه زمین و مال گویند
فلان وجه الغام ندارد یعنی چیزی معین ندارد
و جامه بزرگی و سری -

وجهه - رخساره و وجهه الضم قبله -
وجهیه - است و من الخیل الذی یخرج بهن التاج

و کوو که در شب زانید کذا فی التاج و نیز
بزرگوار را گویند و مدت تنائی -

و حدائیه - بیکانگی -

و خمه - بالضم طعام را گویند -

و وریجه - زینهار کی یعنی امانت -

و رطه - گلی که سقود روی افتد و نیز در تیل

الورطه ارض مطمئنه لا طریق فیها و تیل الورطه

ابویه منصوبه میون فی بکسل شقیق علی من یضع

فیها ثم صار شاکل شده و یضع فیها الا کالورطه

الملك کذا فی التاج و در فارسی معنی گردان نیز

می آید بدین که آن هم ملک است

و رقه - بالفتح نام عاشق گل شاه و نیز

ذی القدره را در جاهلیت و رقه میگفتند -

و ساوه - بالکسر بالش -

وسيله - نزدیکی کسی یا بجزیری -

و صله - بالفتح پاره و بالضم پیوند و خویشی -

و صمه - بالفتح عیب -

و صفه - کینز که کذا فی التاج و در قنیه است

و صیفه و خیرایم نادیده -

و طیفه - آنچه مقرر کرده شود هر روز از طعام

و غیر آن -

و قاه - مرگ -

و قاه - بالفتح شوخی و در شنی و در شنی شوخی

و قایه - بالکسر معروف یعنی غلاف مانند آن

و کاله - و کبلی -

ولایت - تصرف کدانی التاج و نیز قرب و
دست یافتن و اسی و وی شدن و باز و دست
و بنی ملک پر گنه هم آید و در حدیث است که
کافرا بر مؤمن بیج و لایقی نیست یعنی هیچ حق
نیست و دست نیست -

وله - بفتح شین قشگی -

ولیمه - معانی و عروسی -

وله - معروف يقال لقیتہ اول و ہلہ آ
اول شی -

فصل فی الفارسی

و ارونه بمعنی دارون مذکور بجمع معانی اما
در شرح نامه بمعنی بدبخت است فقط -

واوی گده - اسی جای واوی -

والغو - بالام موقوف سرخی که زنان بر
رخسار مانند تازنگ که وی شان سرخ نماید
و گرویی سرخی و سپیدی را گویند -

واله - شراب -

وامانده - یعنی درمانده -

وانه - ترجمه بغارست در فرهنگ قواس

واو معدوله - یعنی واوی که نه خوانده شود
و نه در وزن آید اما در کتابت آید چنانچه واو

خود و خور و خواب و خوش و خوشی -

وایه - حاجت -

وخشینه - سپیده کدانی غرقمانه در زغالگو یا
مذکورست و خشینه بالفتح با غار و شین محب

مغیث سپید در وقت بهار در باغها نشیند
و در فرهنگ قواس و خشینه بدوشین محبت
اخیرست قیل اصل همان و خشینه است چنانکه
بالا گذشت لیکن در زغالگو یا بجای شین دوم
نون است تصحیف کاتب است -

ورپوشه - بابر و واد فارسی سرپوش چون
دامنی و چادر و امثال آن -

وزر و لیده - بر وزن خر شده شور و غوغا
تقاضا کننده و نیز آنکه آید به بگفت گویند -

وزروه - چکدن بابران را گویند -

وز و اثره - بالفتح بنامی معروف که بتاریش عرق
نامند بهندش چهره نامند -

وسمه - بالفتح خیابان سیاه و سنگی است سبز که

ابر و بدان کشند چنانکه سرمه و چشم کدانی شرفنا
و در اوات نیز میگویند سنگی است که در کان بدان

ابر و کشند اما از شیخ محمد قاضی محقق است که رسمه
نام آن استنی است که برگ و خرد را برگی خنات

شیره آن سبز میشود ولی بسیاری زنانان شیر
بر آتش نمند بعد از برابر و میکشند چون خشک نشود

زیبا و لطیف می نماید اما بمعنی داغ و داغ کردن
عربی است -

وسه - بفتح تین چوب دستی کدانی زغالگو یا

و بمعنی قوت و قدرت هم آمده -

وشکمه وه - بالکسر جد و کوشش و بالفتح جبت
و ساخته و یا جد و جهد و صامت قوی اسکل

کذا فی شهر فنام -

و شکله - بالفتح و ایه انگور -

و شکسته - بفتح تین با کاف عورت مرد یعنی نوکر

و در اوت پنجمی و شکسته است -

و شیشه - بالفتح جوش -

و لانه - بالفتح و الکسر بیش که بازیش جرات

نامند که زانی ز فاکو یا -

و لغونه - بر وزن و معنی گلگون -

و لوله - شکر و غوغا -

و له - بر وزن کله و قیل بالام مشد و و له زده

عاشق و دیوانه چشم -

و یده - بالفتح یا به جستن -

و یره - با کسر درخت خرنیزه -

و یره - بایار و زار فارسی فاضل و ز فاکو یا

بایار عربی نیز آمده است -

و یسه - با کسر معشوقه را بین و نیز پدر پیر

شکر افرا سیاب را و یسه نام بود -

و یش - بر وزن و معنی همیشه است -

و یشیده - بر وزن و معنی پیچیده است -

و یله - بالفتح و ایه یلا کردن -

باب الیسار

فصل فی العزنی

وادی - بیابان و رودخانه -

و اشی - دروغ گوئی -

و اسی - زمین پیوسته گیاه -

والی - معروف یعنی امیر -

واهی - گمراه که زانی الاولات و اشرافه

و تاج یعنی ست است -

و شنی - بت پرست -

و حی - الهام و پیغام دراز و نبشته و آواز آتش

که زانی التاج و در مواد یعنی فرشته و حی و

اشارت و سخن پنهان نیز مذکور است -

و حشی - نخچیر و حشی -

و وی - آنکه بیرون آید بعد بول -

و روی - سب گلگون و گل فروش که زانی

و ری - بالف مقصوره خلق -

و سطحی - بالنظر بالف مقصوره میا سنگه و

انگشت میانگی -

و صی - معروف و با ضا و عجمه منبر و -

و طی - بی شر کردن و جماع که در آن فی اللف

مقصود همان و نا که در باب الف گذشت -

ولی - دوست و نزدیک و خویش یار و یار

و باران دوم در بهاری -

فصل فی الفارسی

والی بابی - میوه ایست مثل کنار خوشترین

که زانی اسحاق -

و ائی - گمراه -

و ایادی - یعنی شور و واقعه زدگان

و حشی - نام جامه است -

و حچی - فقیهین یا چهارم پیدای و زشتی -

وزیر سی حبشی از آنچ لطیف و نیز وزیر بود
و وزیر هستی -

وسنی - نختین چون دوزن و جهان کی
بود هر کی مر دیگر می و سنی نامند و بالغم و کون
و فتح کیم و کسر دوم نیز آمده است -

وشی - بالفتح حبشی است از جامهای افروشی
که نقش باشد این منسوب است بسو شهرش
و بشید شین نیز آمده است -

ولایت قالوا بی - کنایه از ایمان یعنی
ایمانی که در لوح مومنان با جذای تعالی بدان
در میثاق عهد بسته گذافی الموائد -

ولوالی - بالفتح راج و این لغت سمرقند
وی - بوزن که بمعنی اوست و این فصیح تر
از آنست -

ولیماری - جان و لیمه -

کتاب الما

الما مراد از طباخچه بر روی کسی بودن و بیاض
فی وجه الطیر و بحساب اسبچه پنج عدد باشد و
بسی لاصه برای چند معنی آید یک برای اضافت
و نسبت آید چنانچه رایت هر روز و حساب عمر
و همه سال یعنی هر روز از آن و همه عمر از آن
و همه سال دوم برای تعقب چون آخر انشی لاحق
شود و بعد از او ماضی و دیگر واقع شود چنانچه گفته اند
و دیده رفت یعنی گفت بعده آمد و دیده رفت
و اگر فعل مضارع و ابار بعده واقع شود پس

فعل اول را نیز بمعنی مضارع یا امر که در نیکو معنی است
چنانچه دیده آید و گفته و معنی به میند و بعده آید
و گو بعده برو و نیز تعجب آید چنانچه درین ترکیب
گفته است و گفته بود و گفته شده و گفته خواهد
و گفته شده است و گفته میشود و گفته شده و
اندکی لفظ بنده محذوف آید چنانچه گفته است و
شنیده شد یعنی گفته شده و شنیده شده و گفته
هم ازین قبیل است و نیز تار آمده عربی در فارست
بار لاحق خوانند چنانچه رساله عبوزه صمیمه اما
ساکن در عربی برای سکوت و نیز در حالت توقف

باب الاله

فصل فی العزنی

هجا - که که از اسم ستوران برآید و در صراح است
که دهوا که از دوزن پیدا آید در آفتاب -
هجا - با کسره معرکه -

هوا - میان آسمان و زمین گذافی اصلاح و نیز
آرزو کردن و دوست داشتن بی فرزندان
و قال رعل هوا امر بی عقل گذافی استلاج
و در فارسی بمعنی عشق و دوستی و استیافت هم
بالف ممد و آورده اند اما در عربی بدین معنی
بالف مقصوره است و نیز خوش آمدن و خلعت
شرح و رقیه است هوا یک فصل از چهار فصل است
میجا - بالفتح جنک جا گذافی القنیه و در تاج
معنی کارزار است -

فصل فی الفارسی

هرا - بوزن غرا ساخت اسپان و بمعنی آواز نیز
آید و بمعنی هرین هم آمده است کذا فی شرفنامه
و در تعنیه بمعنی شور و حله نیز است و آواز زده گمان
هزار را - آواز یعنی بلبل -

هزار را - که می ست معروف که تبارش شیش
گویند کذا فی زنگامیا -

هفت اژدها - کواکب بعد -

هفت خضرا - هفت آسمان -

هفت و قمر خضرا - مثل -

هفت قلعه دنیا بهفت گنبد خضر و هفت نیمه دنیا

و هفت الا خضر و هفت سما - هفت آسمان

و هشت مانع بقا - این هشت بهشت و

مرغان بهشت بهشت -

هلا - بالفتح کلمه تنبیه است -

هما - بالضم نام جانور است که استخوان بوسید

و پوشیده بخورد و سایه او بر هر که بفتد بادشاه

می شود -

همانا - بالفتح پنداری کذا فی الادوات و شرفنامه

و در تعنیه است همانا بالیقین و قیل همان و در

زنگامیا بمعنی مانند نیز آمده است -

همتا - همزاد -

باب الالباء الفارسی

فصل فی العربی

باب - کسر با اسم فعل است و او فعلی است

که برای ماندن اسپ گویند -

هارب - گریزنده -

هسباب - بالکسر شام -

هسایب - جابه بریده -

فصل فی الفارسی

هراون کوب - یعنی خود و دروشاگرد و طبا که در او

هر چهار کتاب - توریت و انجیل زبور و فرقان

باب التار

فصل فی العربی

همیهات - ای و درست و در فارسی بجا

افسوس و دروغ مستعمل است -

فصل فی الفارسی

هاروت - نام یکی از ان دو فرشته که در چاه

بابل معدن و نگون آویخته و اگر کسی بطلب

جاودانی ورون چاه نرود هاروت میرود و باروت

او را جاودانی می آموزاند و فرشته دوم را نام

ماروت است این لغت اکثر عجیب است اما

فارسی نیست -

هرات - نام شهر است از خراسان که آنرا

هریونیز گویند هر چه خوشتر است یعنی سخت و

نهایت خوشتر است -

هفت پرشیا شیکست - ای از پرشیا

و هفت پر بدین بگویند که هفتم تار هفت

خرد است -

هفت پوست - ای هفت فلک -

هفت حکایت - ای خزینه هفت اقسام

و نیز آن هفت حکایت که دختران با بهرام گوشت
 هفت در هفت - یعنی زینب آرایش -
 هفت خاصیت - و هفت اعضا و هفت شانه
 و هفت فلک و هفت کشور و هفت زمین و
 هفت ستاره که در هفت کشور عامل اند -
 هفت هشت - کنایه از گفتار خصومتنا -
 همدست - همسر در مرتبه و در قوت عظمت
 بهمنشین -
 بهمانخت - پای افراشته و آراست

نیز گویند -
 همه کار را بر این پیکانست هوای مال
 مغلوب و مغلوب -
 منقش صبح قیامت کنایه از طولانیت -
 هنگامت - تا آخرت و بضم کیم و سوم با
 هفت - و الله اعلم -

فصل فی الفارسی

هوا پنج - بوزن و منی تو ابل کذا فی علمی اقول
 اصل آن هوا پنج است فارسیان حارا به بدل کردند
 به هیچ - پنج اسپنجه و تند و خنکی و در لسان اشعرا
 با خا بهجه آورده است -
 بهیدار پنج - بالفتح بهمان دلیل عمر را گویند و این
 هند و منی ستمن در فارسی شده است -

باب الحیم الفارسی
فصل فی الفارسی

پنج - بالفتح و قبل بالضم نصب بنیده و سلم
 است که بین آن و اگر چیزی بر زمین استگنی و
 رست باشد که پنج کرده است و در فرهنگ
 قواس است قضیب و علم -
 پنج - بای فارسی معر و م و چیزی و چیزی -

باب الحیم
فصل فی الفارسی

همخواند - سیح - آفتاب -
 همسایه سیح - مشد -

باب الحیم
فصل فی العربی

همینج - پسر فرج -

فصل فی الفارسی

هزار پنج - بار بار موقوف خرده است که در آن
 بسیار کنده زده باشند -
 هیدنج - جان هیدنج -

باب الشار
فصل فی العربی

هلاکت - نرم شدن و سست شدن عضو
 هلیوش - در گول -
 هلبایث - کارهای سخت -
 هلیث - چیزی اندک دادن -

باب الحیم التامزی
فصل فی العربی

هخرج - بحری از عرض قطع مخالفین است
 هوج - بالفتح عماری -

هفتاد و دو و شاخ - ای هفتاد و دو و دو قوم و
هفتاد و دو و ترتیل قرآن -
هفتاد و پنج - چشم کوکب جعد -
هفتاد و نوبتی حیرخ - شده و اند اعلم -

باب الدال فصل فی العربی

هر سه پنده ایت معروف بر سراج دارد و
فی شرفنامه آتلمی است -
هر - بالفتح و القشده یکسستن عارت -
هر - نام قبایله ایت ازین -
هو و نام غیر علیه اسلام -

فصل فی الفارسی

هر سه - بفتحین ماکه که بدان کشت همرا کنند
بعضی بذال معجمه یعنی بابا فارسی گویند کذا
فی علمی و ز فاکو -
هر هرو - بضم کم و سوم نام ستاره ایت
سیاره که بتاریش ششتری و هند بر سبت گویند -
و نیز اول روز فارسیانست از بهراه -
خز از نقش برار و یعنی هزار قضیه پیش آرد -
هفت حیرخ کبوه - کنایه از آسمان -
هفت رعد - یعنی هفت کشور -
هفت گنبد - آسمان و نیز هفت گنبد بر سر
هفت هرو - یعنی اصحاب کعبه و آن
بایخا و بشلینا و شلینا و مرفوش و برنوش و
شاونوش و مرفوش باشد که شبانست اختیار را

نیز گویند که قطب غوث و اختیار و ابدال و او تا و
و انقباء و نجبا باشند -
هر - کبیر اول و فتح ثانی یعنی بگذار و -
مانند - بیکار -

هر - بمعنی همه -
هر مانند - بالفتح مختصر هم مانند -
هر که و رو - بالفتح هم که شش و در فرد و
ببین عنی هر از مذکور است -
هرای آرا و - نام دختر بهمن که زن پر خود بود
هر او - یعنی هم تن -
هر منند - یعنی خداوند کسبهای علوی کذا
فی الاذات و الشرفنامه -

هر کار و - متدی -
هر او همچو پشت سنجاب بلغار کرد و ای هو از
کشت از همچو پشت سنجاب گوناگون بنساید
کذا فی الاصطلاح -

هر و فرو - بار از موقوف جهان هر فرو -
هر وید - بضم اول چهار شتر را گویند آن
بمنزله بالان اوست -

هر بر - بالکسر بابا فارسی و سوم موقوف
خادم آتشکده و قاضی گبران و در لسان اشعرا
بابا زاریست و در ز فاکو یا نام بستانیست
در سیستان -

هر بر منند - بار از موقوف نام رودیست
در سرحد ولایت خرم و در تاج یعنی نخست هر

بازال معجمہ است۔

باب
فصل فی العزنیہڈ۔ بالفتح بشتاب پریدن و بشتاب
خوردن و سبک خواندن و کارو۔

ہڈ و فو۔ بالفتح برندہ۔

ہر ہڈ۔ خادم آتش۔

ہو فو۔ سنگ خوار۔

باب
فصل فی العزنیہاجر۔ بالفتح منع و در فارسی بجای فراق
مستعمل است بدین کہ دران منع وصال است
و فی التاج الحج کرگاہ۔ہاجیر۔ نام پهلوان ایرانی پسگو و زرباور گویہ
کہ بہاب او را زده گرفته و در جنگ دو ازوق
جگیر کریم پهلوان افراسیاب اور میدان شہ کذا
فی شرفنامہ۔ہدر۔ بفتح تین ہل و ہرزہ شدن حق کسے
و بیہودہ شدن خون کسی و جوش زدن شراب
و شیر نامیدہ شدن و ہل شدن۔

ہڈیر۔ کبیر کم و فتح دوم جوشیدن شیر و شراب

فصل فی الفارسی

ہر سہ و خمران سہ ستارہ کہ متصل
نبات النعش است۔

ہر ہفت کردہ یار۔ یعنی یار خود را کہ است

وز یور پوشیدہ کذا فی شرفنامہ و نیز معنی انہ پا
آمیختن باشد یعنی ہر ہفت آرایش را یکجا کرد
چنانکہ گویند فلان دوارا شد یار کردہ و کار بند
و شاید قصہ و صطلاح الشعرا ہم بدین معنی است
بہد ترجمہ فقط یا بنیا و زہ چنین گفتہ یعنی را آ
وز یور پوشیدہ۔ہزار۔ بالفتح وہ عدد کہ تباریش الف گویند و
نیز بلبل و ہزار و ہشان۔ہشیر۔ بازار فارسی ندعی از علمتای اسپان
و بیاری و علت زیادتی وندان کہ اسپان ابود
آ از آشکنند بفراغ علمت مخورند۔ہشیر۔ بالفتح بازار فارسی زیر کہ و فروغ و نیکو
و ستورہ۔ہشیر۔ بفتح تین تخ تباریش جہد و جلیدہ گویند
ہشت منظر۔ ای ہشت ہشت ہشت فلک
ہشوار۔ بالضم ہشیار۔

ہفت ایوان خضر۔ ہفت آسمان۔

ہفت آبگون چتر۔ کنایہ از ہفت آسمان۔

ہفت پدر۔ ہفت ستارہ۔

ہفت پیر۔ ای ہفت تہا و ہفت فراق و قرآن
ہفت جملہ نور۔ کنایہ از ہفت پردہ ہشتم۔

ہفت کوس خروار۔ کنایہ از ہفت آسمان۔

ہفت پیکر و سفر۔ یعنی ہفت ستارہ ستارہ
اندو و سیر خود اندو و دہ ستارہ ہفت ہزار ست
مجموع چہل نہ ہزار سال میشود حکما گویند کہ چون

هر هفت دور با خمر سه قیامت قائم شود -
 هفت دور - یعنی هفت تاره -
 هفت دریا می خمر ای هفت فلک -
 هفت دور - ای دور سیارات بعده بیان
 شرح که بالا گذشت -
 هفت و شش و پنج و چهار - یعنی هفت
 آسمان و تاره و شش و پنج حس
 و چهار طبع -
 هفت کشور - یعنی هفت -
 بلال مخبر - اسی ابره می شابد -
 بلند دور - بالفتح گیاره ای که برای وار و بکار آید
 کذا فی لسان اشعار و روایات افضل بلند و ربا
 زار بنجمه قوم است -
 چهار دور - بالفتح و لایت با ما و ران را گویند -
 هم میر - بکنار -
 چید گمر - اسی یکایک بر هم شریک و موازی -
 همزه مسمار - اسی پنج زون که بدشوار -
 بیرون آید یعنی مسدود و مضبوط و سخت -
 هموار - همیشه و چیزی که دوران کثری نباشد -
 همجار - بالکاف کار و ترک کردن راه بر ایران
 رفتن و ست کذا فی الادوات و الشر فی نامه اما
 در ملاحظه میان قاضی شایسته یعنی اخیر هفت گردان
 هند و یار - یعنی هندوستان و ادوات -
 هندوی میر - یعنی زحل -
 هنر - بنجمه کیم و فتح دوم کسب عمو

چنانچه خواندن و نوشتن و بافتن و دوختن
 که این خرده است -
 هنگا - بالفتح تنزی -
 هنگامه گر - یعنی باز گیر -
 هوا افشانه در - ای باران تقاطر کرده -
 هو در - با و او فارسی زشت و در لسان اشعار
 بوزن نود و مرقوم است و ملتی بوزن جوشن
 آمده است و بعضی بذال معجمه خوانده اند -
 هو بر - گفت کذا فی القواس -
 هو در - با و او فارسی تاره ایست که پس از
 هزار سال بر آید و نیز آفتاب را گویند -
 همیر - بالکسر آتش -
 همیگر - بالفتح بکاف فارسی کسور آب سیاه
 که بر خن زنند -

باب الزائر فصل فی العزنی

ما فر کس سوم از پس مردم عیب کننده
 و سخن چینی کردن -
 هنر - بالفتح و التثنید جنبانیدن -
 باز - جنبنده -
 هنر نیز - جنبانیدن و رخت -
 همار - بالفتح و التثنید عیب چینی کردن

فصل فی الفارسی

هر هنر - بنجمه کیم و کس سوم همان هر هنر یعنی هنر
 نام شهرت بکناره دریا و نام پسر نو شیروان

که پدر خضر و پسر وین بود -

هر موز - همان شهر هر زمانه مذکور -

هزار هنر جنبشی که از ترس خضم در لشکر افت -

هفت پر کار تیز - هفت فلک -

بلند وز - همان بلند و رنگد که یعنی گیاهت

که برای داری و بکار آید -

هم آواز - یعنی آنکه آواز او موافق آواز

دیگر می بود -

همباز - حریت -

همراز - محرم سرار -

همباز - بوزن و معنی انباز -

همنوز - بفتح کیم و ضم دوم تا اکنون تا ایندم

بتأزیش بعد بضم اذ ال است -

هنیز - بایا فارسی لغتی است دران و استعاش

در زاده ای اکثر است و در قنیه بضم و فتح دوم

منقول از قاضی محمود که است بفتح کیم و

کسر دوم غیر منقول است بمعنی اکنون و زیادت

هیوز - با و او فارسی آواز تند و تیز و صدای که

از طاس برنجی و امثال آن برآید و نام مقام

و جانی نیز هست -

پهور مهر - نام فرشته و نام روز -

هوش از - تشنگی آب و شتر -

هیز - بالکسر مخش کذا فی ز فاعل و یا -

باب الزار الفارسی

پاژ - سرگشته و فرومانده -

باب الحشین

فصل فی العربی

هر اس - نام وختی است سد رخا و از و تار کوبی

هر مس - نام حکمی که افیس و بلیس کند بود

و گویند که یونانیان او یس علیه السلام را گویند که

واضع حساب است -

هر واس - بالفتح و التشدید شتر درنده -

فصل فی الفارسی

هر نفس - ای هر دم -

هفت چشمه خراس - کو اکب سبعة و تسیل

هفت فلک کذا فی القنیه و در صطلح اشعرا

هفت چشمه خراس فلک سیارات نامی -

هفت خراس - ای هفت فلک -

هفت مروارید کوس - مثله -

هم نفس - یعنی محب موافق و جمیع امور

هم چیز کوس - ای همه کذا فی القنیه

اقول ز بهمه چیز غیر عقلا مراد و اندوا کس عقلا -

هر وس - بفتح تین میل طبع که هفتاد و گویند

باب الحشین

فصل فی العربی

هر اش - بالفتح سگان او از بدنتن برای جنگ

هشایش - شادی کننده -

هش - بالفتح و التشدید برگ از درخت

سختن برای گوسپند -

هوش - بالفتح جنبیدن بر سختین فتنه کردن

<p>فصل فی العزنی</p>	<p>فصل فی الفارسی</p>
<p>هرض - دانه های خرد مانند کلبه - هرض شکستن - هرضیض شکسته -</p>	<p>هرشش - کلاه با الفتح - هرشش - اسی به تفریق الاجل هرشش - بالضم ذمه ن کذا فی شرفنامه و زیادت هرشش مختصر پیش و عربی نرا ذمه ن خوانند -</p>
<p>باب الطار فصل فی العزنی</p>	<p>هرشوش - پنجم روز از فروردین کذا فی زنا نگویند هرفت - یعنی هفت زمین هفت اقلیم کذا فی الاصطلاح -</p>
<p>هبط - لا عنبر - هبط - فرو آمدن - هبط - شتر ماده لاغر -</p>	<p>هفوش - بالفتح چیزیت خوردنی که برنج کز میگردد و در جامه بسته آلاسی آب گرم در او بند مهر کرده و مقدار سی دران سوراخ کرده و میس دارند از بخار آن پخته شود و هندی به آن کذا فی فرنگ فخر قداس -</p>
<p>فصل فی الفارسی</p>	<p>هوای حسان هوش - یعنی هوای ابرناک -</p>
<p>هفت خط - یعنی هفت اقلیم - هفت محیط - هفت فلک -</p>	<p>هوش - با واد فارسی همان هوش و محل گاهای و شعورست چنانچه گویند فلان مست و بیوش اقدا و هست ازین معلوم میشود که ذمه ن نیز یعنی شعورست لیکن در محل استعمال فرق است -</p>
<p>باب العین فصل فی العزنی</p>	<p>باب الصاد فصل فی العزنی</p>
<p>هجوم - بالضم خواجگاه و آرام - هجوم - بالفتح پاؤ از شب - هزیع - میشد -</p>	<p>هجم - بالفتح شادمانی نمودن - هجم - بالفتح مع التشدید فشردن - هجم - گرگ - هجم - پد بطنی از توپش کذا فی الصراح -</p>
<p>فصل فی الفارسی</p>	<p>باب الصاد</p>
<p>هرسه نوع - یعنی هر سه نوا لید - هفت شمع - اسی هفت ستاره - هفت قطع - یعنی هفت زمین هفت کشور کذا فی القتیبه -</p>	<p>هجم - بالفتح شادمانی نمودن - هجم - بالفتح مع التشدید فشردن - هجم - گرگ - هجم - پد بطنی از توپش کذا فی الصراح -</p>
<p>باب العین فصل فی العزنی</p>	<p>باب الصاد</p>

<p>همنیق - مزین - چاکر - هروق - شکستن - هروق - بختن - هزریق - بسیار خندیدن - همیق - گناه نرم و تازه - هینق - شتر مرغ نر -</p>	<p>همنیق - مزین - فصل فی الفارسی هفت چراغ - هفت ستاره - هشت بانغ - هشت بهشت - باب القاف فصل فی العربی</p>
<p>فصل فی الفارسی هفت پروده ازرق - هفت آسمان - هفت رواق - مشد - هفت طبق - هفت آسمان هفت زمین -</p>	<p>هاتف - آواز کننده کدافی اقصیه باین زبان غالب آده است برملکی که آوازی بدید غنیمت هرف - آماج و نشانه تیر و هر چیز عریض و مرتفع -</p>
<p>باب الکاف فصل فی العربی هلاک - تباہ و فوت - هلاک - بالضم هلاک شدن - هیت لک - ای هم ما دین مذکر و نثرت وجمع و مفرد برابر است -</p>	<p>فصل فی الفارسی هفت سقف - هفت آسمان - هفت - بالفتح کارگاه جولاهه که آنرا بقری نیز گویند و فخر قواس گوید هفت چوبی که جولاهگان در بادن بر جامه زنند این معنی اخیر از زفا نگویا هندش با هم نامند -</p>
<p>فصل فی الفارسی هپاک - باد و دم فارسی و وز فاکو یا باد و دم تازی ست بمعنی تارک سر - هزاک - بالضم الج و نادان که آسان و رفیق شنبه هسک - بفتح کین غلامان قیل بسک و سبک هندش حجاج نامند - هفت محراب فلک هفت نزار و فلک کواکب بعده - هکاک - بالکسر آنکه هند چکی نامند -</p>	<p>باب القاف فصل فی العربی همنیق - بفتح تین و تشدید نون نام مردی که در نهایت محق بود و جدی که میگویی عقد و گلوئی خود انداختی برای نشانی خود تا گم نشود روزی یکی در خواب دید آن عقد از گلویش کشید و گلوئی خود انداخت او چون بیدار شد فریاد بر آورد که من گم شدم بعده این ضرب المثل شد که احمق من همنیق -</p>

هجویدیک - نام شخصی از لحدان -

هجو ملک - بوزن گو ملک و قیل با و او فارسی
گردون بازی کدانی شرفنامه و بوزن فغانگویت
هجو ملک بوزن کو چک گردن بازی اما رادوت
بین گونه هست هجو ملک بازیست در ملک بالا -
هیرک - چنانچه بچه گو سپند را برده گویند شتر بچه
هیرک نامند -

فصل فی الکاف و الفار

حفت و رنگ - بالفتح آن هفت تاره
که بتاریش نبات لغش خوانند و آن دوت
یکی هفت اوزنگ بزرگ دوم هفت اوزنگ خرد
که در قطب گردند و چهار ستاره ازین که شمال
چهار پایه تخت اند از لغش نامند و دو ستاره
ازین چهار ستاره که مقدم اند بر پرسی این افرقند
نامند این ترکیب اضافی است یعنی هفت تاره
ازان تخت که از اوزنگ تخت نامند -

هفت رنگ - اماره موقوف آرایش زبان
چنانچه سمره و سرخی و مانند آن کدافی ز فغانگویت
و در شتر فنامه یعنی نبات لغش است اما گمان من
آنست که خطا کتابت است هفت اوزنگ را
بسم و هفت رنگ نوشت و الله اعلم بالصواب -
هفت و رنگ - بفتح یکم و سوم همان هفت اوزنگ
ایکدن بکثرت استعمال لغت سا و ط شد کدافی و لایق
هم رنگ - هم وزن و هم قدر -

هنگ - بالفتح زیر کی و بهوشاری غار

و قوم و سیاه و در ز فغانگویت یعنی رنگام نیرست
هوشنگ - با و او فارسی نام پسر کیومرث
پسر سیامک که آهمن از کان کشیده و آلات
زرخت را پیدا آورده و آهنگری کرده و چو بهک
ساخته و رابطه شهر با بنا کرده و شیاطین دیوانا
از مخالطت آدمیان پراکنده ساخته و بعده
کیومرث بر تخت نشسته چهل سال ملک اند و
بعد اوسته صد سال ملک محل بود و در ز فغانگویت
نام پادشاه از پاشانیان -

باب فصل فی العزنی

بایل - نام پسر آدم علیه السلام که قاتل قابیل بود
این لغت عجیب است بدانکه هر چه قاتل قاتل بایل
بود قات علامت قاتل بر سر نام او آمد و هر چه
بایل بر بدایت ماند باز بدایت بر سر نام او شد
بایل - ترساننده شوق از بیدل -
هر قتل یکسر کیم و فتح دوم پادشاه روم گویند
هر که باشد و دیر است که آزا ویر هر قتل خوانند
و در شتر فنامه بفتح یکم و کسر سیم نیرست -

هرل - بالفتح مسخرگی و بیهودگی -
هلال - بلکه نام غلام معبر بهشت شتاق
دیدار او بود و حضرت سالت او را غل سبت خوانند
و با کسر ماه نو قاسه شب از ماه هلال گویند و بعد از آن
قم خوانند و سرگزه و نیزه بار یک و شاخ که بدان
و حتی صید کنند و غلام خبر و و قبله است نه بایل

هلاهل - جمع هلال زهر کشنده و در شرفنامه
هلاهل بخت و کسر چهارم زهری سخت قاتل که
در زمان بکشد -
هول - بالفتح بیم -

هویحال - حوض و زبان بنجارا موسی باشد
باخیر و بیاطلا نام قومی است و ولایتی که ذاتی آن
هیچکس - بالفتح بنار بلند خانه است جبهه بزرگ
کذا فی الادات و هر بنا که بلند باشد و نیز اسپ
بزرگ و يقال الیکل الفخیم من کل حیوان حاصل
نیز هیکل گویند بدین که منجم شود و نیز تقوید که در
گلد می بلند آرد و گویند و معنی شکل نیز آید -

فصل فی الفارسی

مال - آرام و قرار کذا فی الشرفنامه و در قینه
معنی قاقله و معنی قاقله و زرافا گویند که گور است
چیزیت تخم سپندان مانند تخم در غلاف غلاف
سه خانه و تخم سه کان و فزه کانور دارد و آنچه
در غلاف بود آنرا الایچی گویند و بی غلاف آیل
و ایل نامند -

هفت اصل - یعنی هفت طبق زمین قبل
هفت کشور -

هفت حال - تابا موقوف یعنی بهی حال
و علی الدوام -

هفت فعل - نام و عایت -

هفت منزل - هفت فلک -

هفت هیکل - با سوم موقوف و عا و تقوید

هلاهل - بالکسر بگذار و فرو گذار -

هلهال - آنچه بدان آرد و نیز نذرتایش غزلان مند
ههال - بالضم و قیل بالفتح انبار و همتا -

همسفران جاہل - ای نفس و طالب -

همتیال - نام ولایتی است -

هپیل - بیاض فارسی مثل الایچی که انرا بلوانه نامند
کذا فی شرفنامه از زرافا گویند معلوم میشود که هپیل و
ایل دانه الایچی مقشر را گویند -

فصل فی العربی

باشم - استخوان سر و نام جد حضرت رسالت پناه
باشم شکنده گفته میشود که این طعام باضم
یعنی شکنده و ریزنده است در معده -

بجوم - انبوجی -

هرم - ویرانی سرچاه و کرانه چاه که ویران
شود و در چاه افتد -

هزم - بختن پری سخت -

هضم - شکستن و ریزه ریزه شدن -

هم - اندوه و اندیشه چیزی فارسیان مخفف
استمال کرده اند -

هام - بالضم مترجمی بلعظم هسته و نیز شام و غیره
هموم - جمع هم و نام بهلوانی که در شقی -

فصل فی الفارسی

ما و می مهدی غلام یعنی حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم -

هر و تووم - بالفتح و انضم با سوم فارسی ششم قبول
که تاریش بذر قوطا گویند -

هر و م - نام شهری و نام پهلوانی -

هفت ابام - هفت آسان -

هفت خوان - عجم - ای هفت عقبه که در

هفت منزل در راه ژر و نین است و آن راه

جزر است و اسفند - یا کسی نرفته -

هفت طارم - هفت آمان -

هم - یک جا و یک دیگر و هم یعنی نیز هم آید

همدم - یار و محب و موافق -

همقدم - یعنی همراه و هم سفر و هم طلب -

هم نعل ننگند و نام هم - یعنی ننگ شد

و از سیر باز ماند -

هندوی حریج هفتم - رطل -

هنگام - بکاف فارسی وقت و گاه که

مترادوست

هنوز اسبی میخوانم - ای هنوز اسب جد تجرد که

تخنه دوم است میخوانم -

هوم - بروزن یوم نام مودی ازال خریدن

که در بیراه می بود -

هیم - هفتمین ستم می یعنی هفت است

باب النون

فصل فی العزنی

یا و ادیم - معروت کذا فی التاج و در فاکو

یا و ان بیا و انقی عواری و اسب در ان رو گویند

و در موارد گفته اند است یا و ان جوازی که در و دار و

گویند و نیز نکه و اهل هند آنرا او کلی خوانند -

هزیان - بیوده گوئی -

هر طمان - بالفتح نوعی از جوب است -

همدان - حی من العرب -

همیان - معروف یعنی مانند خطیه که در کمر بند

و در ان در هم و دنیا می اندازند -

هون - آهستگی -

هوان - خواری -

هوا زین - بالفتح نام قبیل -

فصل فی الفارسی

ناروت فن - یعنی ساحر و جادوگر -

بارون - نام برادر بزرگ متمر موسی که بجای

موسی علیه السلام پیغمبری یافته و نام سیکه از

خلفای عباسیه که او را بارون رشید گفتند

و نیز قاصد و نقیب یعنی نخست در عربی است

بار و میدان - فرماندن و میران شدن

کذا فی دفا گوید -

باریدن - نگریدن و گریستن -

بارمان - نام وزیر فرعون این نیز در عربی

مستعمل است -

باروران - نام ولایتی که در سوداوه که در

که کادس بود و شاه آن بود -

بارمون - بهمار و دشت و گویند زید سخت

که باران قبول نکند معنی انیر از زفا گوید -

مان - کلمه تنبیهت و از شیخ محمد خضری منقول
یعنی بلبل ای آری -

ما و مان - هریه و نذرانه یعنی آن لغت که
فقر را بعد طعام خوانند بدین -

هر رسیدن - ترسیدن -

هر اسد رگان - تانبان و خانقانی متقیان
کذافی اصطلاح اشعار اما در قنیه معنی ساحر گفته است
و آن ملائم می آید -

هرمان - بفتح کیم و ضم دوم قلعه است بخود
هرین - بالفتح بار بار شد و آواز صیّب هر
نیز بدین معنی آمده است -

هزار استین - دریا -

هزاران - جمع هزار بر خلاف قیاس و نیز
بازی چهارم نرورانند و آن از جمله هفت باز
چنانچه در لغت خانه گیر گذشت -

هزار جان - گیاهی است مانند خوشه انگور
میوه او پوست گران دارد و باعث بکار و از
تبارش فاشتر گویند کذافی زفا نگویا -

هزار دستان - بار بار موقوف یعنی بلبل و
گویند فاخته و صیح است که جانوری دیگر است
کذافی زفا نگویا -

هرمان - مختصر هر زمان -

هشت بستان - هشت بهشت -

هشت و مان - باتام موقوف گیاهی است
واضح است که گلی است که آنرا خیر و نیز گویند -

هشتن - بالکسر فرو گذاشتن و در وزن نگویا
یعنی گذاشتن و او بخین و در بال کردن است -

هشیدن - بالکسر مشکه کذافی زفا نگویا -

هشت تیکل صفوان - یعنی هشت بهشت
هفت اختان - کواکب سبعه -

هفت ایوان - فلک -

هفت آینه خود بین - کواکب سبعه -

هفت بنیان - هفت آسمان -

هفت تنان - یعنی اصحاب کهف و نیز
هفت انیا که قوام عالم از برکت ایشان است
و ایشان مخصوص مردانند برای آبادانی و توأم

عالم از اجناس ایشانست قطب غوث و غیاث
و اوقاد و ابداال و نقباء و نجباء و در مطلقا

ایشان را هفت مردان نیز گویند کذافی شرفنا
و در بحر المعانی مذکور است این سه صد و پنجاه و

شش کس بیشش مراتب اتمه صد و یک
هفت و یک پنج در یک یکی مرتبه بالاتر قطب

هفت حیر آنگون - هفت آسمان -

هفت خوان - باتام موقوف و عقبه بوده اند

یکی آنکه در آنجا که کیکاؤس در ماننداران بنده
افتاد و برستم برای مخلصی او قصد کرد و در آنجا

راه و در راه پیش آمدند یکی راه امن بود که بچند
توان رفت و راه دوم هفت روزه بود و اما در

راهها بلا بوده اند جایی جادوان جای دیوان
و همچنین چیزهای دیگر چنانچه در شاهنامه شرح است

آخر الامر ستم زمین را در اختیار کرده و همه بلاد را
گشت و چندان جانوران را شکار کرده و کشته
و دو دام گوشه‌های ایشان و خیره ساختند
و عقبه دوم برادر و زمین از آنجا رجاسپادشاه
توران زمین در ایران آمده و از آنجا رجاسپادشاه
بند کرده برده بود و بسبب آن چون اسپند یار را
از بند پر خلاصی یافته که گسار پهلوان لشکر
ارجاسپ را زنده گرفته همراه خود ساخته که گسار
بدخوابی که امن بود و نه برای آنکه خواست تا
اسپند یار را با لشکر گفت کند برادر هفتخوان را مهربانی
کرد و آخر الامر چون و غمی اسپند یار را روشن شد
که گسار را کشته و آن همه بلاد که در هفت نزل بود
شیر ایشان بکفایت رسانیده و در و زمین سید
بر غار رجاسپادشاه را سران لشکر او کشته و خواهر
خود را از آنجا آورده و بر بی کرده و در جمیع انجکایات
الواح الروایات و کورست که کیفیت هر دو بنظر خوان
محقق شریف اول فارس است و الا فنی بنو و بنفخخوان
معنی هفت خاک نیز آمده است که گدافی الهی قطره
و فغانگوشت که هفتخوان است که هفت نزل است میان
ایران زمین و توران زمین و در آن راه خرد و پس
ز فرته یکی آهنگد یار و دوم رستم و این هفتخوان هم
گویند و هفتخوان از آن گویند که در آن هفت عقبه
بود و هر عقبه که گذشت مهمانی کرده بود.

هفت و کان - هفت کشور -

هفت شش هفت سلطان - هفت تاره شش
هفت قعه و کن هفت و روان و کن - یعنی

هفت زمین و هفت کشور -

هفت شمع و شش - هفت ستاره -

هفت مروان - همان هفت تنان -

هفت مطر و زمین - این هفت تاره سیار

لال منظران - خوابان که شارالید و حرن

همواران - نام پادشاهی که گدافی ز فغانگو یا -

همایون - مبارک و سمیون نام معشوقه -

همای بهیچ کندم طمیدین - اسی لیکار شدن

سیکونیکه که در گدافی و گدافی از غله دیگر سخت طمیدین

هفتین - مختصر مجموع این -

هفستان - با سید موقوف شایع و هم حکایت

در شرفنامه یعنی فرسند نیز است اما ضمناً لفظ هفستان

جمع هفت یعنی همه کار و تیر همان هفستان -

در شرفنامه یعنی دست بدست نیز است

همه امان همه امان همه صاحبان همه امان

همراه و برابر و یعنی همسر نیز گفته اند -

همکنان - بالفتح بکاف فارسی می گویند

که گدافی شرفنامه اما در هفت حال بجای همچنان است

از شیخ محمد حنفی یعنی همسر منقول است -

هفتین یعنی کسی که بیک جانشسته باشد -

همه اندر کان - موجودات و مخلوقات -

همه یا بندر کان - بهشت و دوزخ و عرش و کرسی

و لوح و قلم -

همه دیون - بایار فارسی هم اکنون که گدافی شرفنامه

و در ز فغانگو یا است و وقتی از او فتاح چنانچه گویند

درین ناگاه -

همین - بالکسر است لغت شیراز -

هشامین - هجوم مروان و آواز سپان درین
در شور و غوغا و آواز استعال گفته کدانی لغت
جبهیان - بوزن معنی انبان یعنی زبیل و شیار
که تباریش جراب خوانندش -

همچیدن - کشیدن

هندوی بار یک بین - زمل -

هندوی شهر خنکین - بمشد -

هندوی گنبد گردون - ایضا بشد و بخار
کردن گردون نیز آمده است -

هنگامه طفلان - یعنی ونیا -

هوای سنجاب کون - یعنی هوای ابرناک

هو ختن - باد افارسی و خاد و توفت بیرون
کشیدن و آمدن و پیدا شدن -

هوخیدن - مثل -

هوشاریدن - باد افارسی بغایت شیشه

هومان - نام برادر پیران نیز پهلوان تورانی
که در جنگ کوه کنا بدو رسید بدست بزمین کوه کشت

هون - بفتح تین و قیل بسکون و دوزمین
کشت با کلونج -

هیو فار قون - مرده و بشتی و آنگلیست

کدانی لغتیه قول مرده گل نیست بلکه گریست
باریک و خوشبوی -

هیون - بالفتح شتر و سپ رونده و گویند

شتر مبارزه بغیر تنگه بسیار و دهنده ش سائند
گویند کدانی زفا گویا -

هلمیدن - فرو گذاشتن و ترک اوج و براندان

همین - بالکسر سیلاب اینک بگذار و شتاب

کدانی شرفنامه در قنیه است همین بالکسر که تنبیه است
که مراد از خبر است -

باب الواو

فصل فی الفارسی

بارو - فرو مانده و میران -

هر و - مرد ویر کدانی زفا گویا و در فرزند
فخر قواس هر دو شد و یعنی گریه است -

هستو - مق -

فصل فی الفارسی

هفت بانو - کواکب سبعه و هفت کشور -

هلبو - بالفتح سیل -

هم ترازو - یعنی برابر و قدر و مرتبه -

هندو - بالکسر معروف و نیز یعنی بنده آید -

هندوی تو - اسمی تیغ تو و بنده تو -

هو - بالفتح ریم و زرد آب -

باب الهمزة

فصل فی العربی

هاله - خرمین ماه -

هامه - تارک سر -

هاویه - دوزخ -

ههبیه - نام زنی که ضرب المثل است در حماقت -

و نیز کینه ک و دختر خود -

هجره - با کسر ف و گداشتن وطن -

هجره - با فتح آنچه کسی بفرستد -

هجره - گر بخت و شکست خوردن در حرب -

هجره - با کسر زده و اندیشه کذا فی القبح و دونه

یعنی و غاست -

هجره - معروف یعنی حالت متحرک با ساکن منضبط

و انکه مردمان را بسیار طعنه زند -

همیشه - با کسر علی است که از ان معرفت نکال

و مقادیر ان محال میشود و نیز از قام عدد و حساب

کار بندند و یعنی شکل نیز آید -

هفته - شرفی از منازل قمر در برج جوزا -

همیشه - رفتن شک نامک و اطماع -

هیئت - با فتح با هر کس و ممتنع که در صورت

همیشه - ترس -

فصل فی الفارسی

یا مراد - با هم موقوف یعنی همراه کذا فی شرف

یا مینه - بودن آمینه ناچار جستن کذا فی شرف

هجره - هجره -

هجره - با ضم فانه و حق -

هجره - با فتح و کسر آنچه کسی را برسانند

و نیز چیزی که در کشتها مثل صورت شیر و نهال ان

است کنند تا چاه نوران کشت بچزند -

هجره - همان هر چه -

هجره - ناچار و بیشک -

هر روز - با و او فارسی پوست بتازیش و زنده

هر روز - با فتح پیوده و روان گشتن کذا فی

زمن نگویا -

هر وقت کرده ای آراسته و زیور پوشیده

هر کار - با فتح و یک آینه که در و ملوایزند و

بتازیش طو لبحر گویند کذا فی زنا گویا و پیسنه آنکه

در هر کاری برسد -

هر وانه - بیمارستان -

هر لیس - با فتح معروف یعنی آنچه گوشت گندم

یکبار کرده می پزند -

هر لویه - ششینه که تعیین کنند برای

کذا فی زمن نگویا -

هزار چشمه بار بار موقوف و میم فارسی ریشی که

در پشت بیرون آید و سوراخ کند نفوذ بافت

بتازیش سرطان خوانند و درود که رحمتی است

پوست اندام را آواره کند و معنی افیر از زنا گویا

هزار خانه - آنچه میان شکند باشد کذا فی زنا گویا

هجره - با ضم همان هر روزه یعنی پیوسته

و در زنا گویا است هجره آنچه بدان روزگار و

رو زبانه مانند یعنی نفقه در سوراخ و نیز ترجمه

هجره فوشه است -

هشتمه - با کسر ف و گداشته -

هفت خزینه یعنی هفت عضو باطن هفت است

هفت خلیفه - ای خلفاء روح و آن هفت

عضو باطن اند و دل شش مجری هر چه در شش گرفته

قبل روح حیوانی و عقل و احساس خمسہ قبل نبوت
ظاہر کہ سجدہ اندکذاتی شرح مخزن الاسرار۔
ہفت دانہ۔ باسومہ موقوف طعامی معبود
کہ در عاشورا می خورند۔

ہفت و ہ۔ بفتح وال یعنی آراستہ و زرد
زیور پوشیدہ و بکسر آن ہفت کشور و ہفت فلک
ہفت علم خانہ ہفت کشور و ہفت ستارہ
ہفت گاہ۔ ہفت کشور و ہفت فلک۔
ہفت کرو۔ کہ ایک جمعہ و ہفت کشور۔
ہفت میوہ۔ یعنی کشمش شمس انگور کھانہ
انجیر و زبیری شفتالو امرود و آلوچہ این ہفت
میوہ را یکجا می خورند و ہفت میوہ می نامند۔
ہفت نقطہ۔ یعنی ہفت سیارات فلک
ہفت ونہ۔ یعنی آرایش یور۔
یکہ۔ بالکسر و التشدید یک یک۔

چارہ۔ ہمیشہ۔

ہم پیشہ۔ بابار فارسی مینی ہم کار۔

ہمخانہ۔ ہمجنس۔

ہمخوابہ۔ یعنی آنکہ با او یکجا بخینند۔

ہمکاسہ۔ آنکہ با او یکجا طعام و شراب خورند۔
ہم گوشہ۔ ہمجنس و شبکہ ذالی الاطلاق و لغتہ
ہندسہ۔ اندازہ و شکل و نیز عدد و ای کہ در تحت
مردف ابجد می نویسند چھو (ابجد ہوز خطی)
ہندوانہ۔ بالکسر فریزہ ہندی یعنی شیخ محمد خضری
شہ از می طاعت کہ تخم خدای ہندی را چون

در زمین چرامیان کشی کارند ہندوانہ مابار آرد
و درختش تنہ اندو پس چہ چہن بنابشہ ہر شا
کہ بشی و احابرب ہتقاہما مختلف ہم حکمت
سور و اخسکال برآمد۔

ہنگامہ۔ باکاف فارسی انجمن مجمع بازیگران
ہافسانہ گویان و قصہ خوانان۔

ہوہوہ۔ بالفتح و قیل باو فارسی و بایر موجود
دوش کہ تباریش گفت خوانند و بعضی حمایت نیز
آید و در زفا گو یابدین یعنی بایر عطی ست و در
اموات نیز باو فارسی ست۔

ہوہوہ۔ همان ہدہ۔

ہوشاروہ۔ باو فارسی اسپان و شتران کہ
بنایت تشنہ باشند۔

ہوشبہ۔ باو فارسی جان ہوہ۔

ہوہ۔ بالفتح چون نخواہند کہ بوی کسی دریا بند
گویند کہ ذافی القنیہ۔

ہیاسہ۔ بالفتح بدانچہ زمین کشند کہ ذافی زفا گویند

ہیاطلہ۔ نام شہری کہ دوالی اورا خوش نامند۔

ہیمہ۔ کہ شہابہ کہ کہ وہ و بایر فارسی قبل الفتح ہرگز

باب الفضل فی العربی

ہاموی۔ راہنای۔

ہرمی۔ بالغیر بالفت مقصودہ راہ رست۔

ہرمی۔ بالفتح گدا رندہ۔

ہندی۔ بالکسر و بوی ہندی و شمشیر ہندی

و آهین پولاو -
هی ای - بالفتح آواز خواندن اهل عرب
شتر را بجهت علف خزانیدن چنانچه با جابر
آب خزانیدن خوانند کذا فی القتیبه -

فصل فی الفارسی

پایا باسی - یعنی شور و آوازه دکان -
پایا بوسی - یعنی شور و غوغای شادی و میزبان
کذا فی الاذات و در شترنامه بهین منی های و بگو
آمده است -

چرزه ملاسی - یعنی پیوده گوی کذا فی زفا نگویا
چرمی - یعنی هر شتر -
هری سلم شمری بنامی اسکندر و جهان هر ی
هزار پچی کرمی است معروف که تباریش شیش
گویند کذا فی زفا نگویا -

هزار میخی - همان هزار میخ گذشته -
هشت اوی - بالفتح هشتاد و هشت
هفت پیروه محلی - آسان -
هفتا و گشتی - یعنی هفتاد و هشت کذا فی القتیبه
منقول از لغات شادنامه -

هکرمی - بالضم آن گشت که از باران آب نورد
هکومی - بالفتح گشته و مترود -
هلیومی - بالفتح یا ای فارسی گردون بازی
هناوی شترنامه اما در فرهنگ فخر قداس است
هجوی بغیر یا اول و منی آن گردون بازیست
هولک بهامی - بالضم همان جاسه و نام

کیمشرو و خواهر سپند یار که از جاسپ سپر کرده
برده بود و در درونین موقوف داشته و نام
و خسر بهین که اسپند یار در محال خوش آورد و بود
چون دروین باطل گهران و خسر خویش روبا بود
همای از پدر خود حاصل شده بود که در شش مرده
بعد بهین بنجم وصیت پدرقا بعض ملک بهاک
شده و سی سال در ملک ایران زمین فرماندهی
کرد و آخر الامم در حیات خویش سپر خویش را که
در باب نام دشت ولی محمد خویش کرده و نام
شاهزاده که عاشق بهای بود و یعنی ست از علم
که بر سر آن بهای رست کرده بداند و نام و خسر
فیض روم که بهرام گور در محال خوش آمد و در و بود
هم بوسی - با و و فارسی یعنی هم نوئی هم ربا
همیانه بهیسی همسایه عیسی - یعنی خوشبید
هم که روز هم خسی - یعنی هم خاکی و هم روحانی
بهکی - بفتح تین با کات فارسی یعنی تباهم -
هشری - کسی که بهر مند باشد -
هواجوی - یعنی طالب و عاشق -
هواداری - دوستداری -

هوارسی - بادگاه -
هویا بوسی - همان ماهوی و بالفتح است
و بمعنی تاکید و زجر نیز آید -
هویلومی - بالفتح با و و فارسی قیلان یا پاسبان
چار مغرے و گردو گمان بازی و آن نام بازیست
در خراسان کذا فی زفا نگویا و از راهولک نیز گویند -

کتاب الیاء
 الیاء که شده گمان و یا تازی برای خطاب یا چنانچه
 کردی و یا فارسی برای تکلیف چنانچه مردی
 و بحساب یا بحد و باشد -

باب الالهة
فصل فی العزنی
 میرا - بالفتح شلخ که در اندام و جزو آن است یعنی
 ترخیدگی و گنجلی که نامی القینه -
 بعلمت تحقیق نشد که این لغت عربی است
 یا فارسی گمان عربی این را در تحت عربی آوردم
 و گرنه بجهت نیست -
 یوم نحس - یعنی روزی که گرم کرد و شود
 نال و بدان مانع داده شود و در روزی پنجم سلطان
 میرزا - بالضم خنا که نامی القینه -

فصل فی الفارسی
 یار - ای یار و زهره و قوت و جمال و حسن
 صورت یار اهرم و یاری بزرگ -
 یحیی است مستر موسی علیه السلام
 سوخته بود و او را بجزه شد و آن سپید بود که
 فی زفا گویا و در شرف است در کف مبارک
 نورانی بوده بهر کمی نووی طریقه جادوشی چون
 دست و از فعل میکشیدی فور پیدا شد و تا
 آسمان بر می آن نور افرازان بچشم می دیدند
 یغما - غارت و نام شهری از ترکستان زمین
 منسوب بخویر و یان -

یکتا - یک عدد و یک تو نام جابیه که پیش
 تر کش بدان است و آن غلبند میشود وقت
 دیوان داری پوشند -
 یلدا - بالفتح شبیست تارک در از ترین شب
 در تمام سال یک شب میباشد و در زفا گویاست
 که شب یازدهم بود چون در جدی آفتاب باشد
 و آن شب در غایت نخست است و گویند که
 آخرین درجه از قوس است -

باب الباء
فصل فی العزنی
 یارب - یعنی اسی پروردگار و فارسی
 یعنی آه و ناله استعمال کنند و بر لقب تجریر آید
 بیاب - خراب -
 یعسوب مشرو و امیر زنبوران شده -
 یعقوب کبک گر که نامی القینه و نام پسر
 علیه السلام بنی عجمی است و نیز نام مردی
 صاحب مذکب ترسیان مجتهد و صاحب قول
 علم ایشان -
 یغوب - بوزن یعقوب نام درختی که بار بار
 نفس بالفتح گویند که نامی القینه و در تاج حرم
 شش فستق است بار درخت کوکناست کوکنا
 درخت خشاش آگویند اما در تاج به معنی مینوت
 تا به ترشت نوشته است چنانچه می آید ازین علوم
 میشد که شاید این را تصحیف کاتب است -
 یا قوت مذاب یعنی می و غون اشک غنی -

سب پر گویند کذا فی زنا گویا -
نیشب - بالفتح نیشم و آن نوعی از سنگ است

فصل فی الفارسی
یوسف زرین نقاب - یعنی آفتاب کذا
فی فرنگ علی بگی -

باب التاء
فصل فی العربی

یا قوت - سکی ست سرخ و زرد و گویا از همه
سرخ نیکوتر بود و همه جواهر شکسته و گدازند بگر آید
هر که با خود وارد از طاعون ایمن بود و نیز نام خطی
و با ستاره از لب مشوق هم مراد بود کذا فی شرفنامه
اقول در حدیث است یا قوتیه بریضا ازین معلوم
میشود که یا قوت سپید هم هست و لیکن نایب است
یمنوت بالفتح و ذت که کنار کذا فی التلج -

فصل فی الفارسی
سیخ و بر پشت - یعنی نام حلوانی است -
یک پشت - یعنی موافق و یار گیر با یکدیگر
یوت - با و و فارسی مرگ عام از آن بتدریج
چنانچه مرگ تمام مردان را و بگویند کذا فی الصراح
تباریش حافه گویند و در تلج معنی حاله سالی که
مار را بپاک کنند کورست -

باب الجیم
فصل فی العربی

یا جوج و ما جوج - دو گروه اند از اهل بیت
بن نوح علیه السلام -

یبر موج - بالفتح مردم گویا در باب بار این اوجید
آورده است و گرنه در فرهنگ نامه دیگر بایا رسد
و در قفسه است یبر موج سایه برگ -
یج - کلمه است که هنگام نشان دادن شتران
گویند و سخنی پنهان گفتن چنانکه کسی معنوم نکند که
چون بگوید گویند که مردمان عام یج یج میکنند -

فصل فی الفارسی
نفتیج و شیخ - باغینج فابوزن فرسج ماری و گشت
در باغها بود و نه گز و در هم هم نازد کذا فی زنا گویا
یوج - جانور است از خزندگان کذا فی زنا گویا

باب الیمیم الفارسی
فصل فی الفارسی

یا هیچ - بالضم و کسر سوم نیز
بر خضه بالفتح گرافی که در خواب چنان ناید
که در میکی و در تباریش کابوین مندی مندی چپا
میچ - بوزن یج لبا سبزه -

فصل فی ترکی

یلا و ج و یلو و ج - کلاه یا تخمین از نیر سبکون نیز
یعنی پیچیده

باب الحاء
فصل فی العربی

یوح - بالضم آفتاب -
یوم الصباح - روز غارت

باب الخاء
فصل فی العربی

یا فوخ - تبارک سر -

فصل فی الفارسی

یافته میدان فراخ اجمال شجرت بی موانع
تیخ - بافتخ همان برست چون نمب
ولبت میشو و میگویند و درز فانگو یا مسطورست
تیخ اشکستان -

باب الدال

فصل فی العربی

یدر - دست و لغت و قوت ملک طاعت
یحمد - نام قبیلہ -

فصل فی الفارسی

یار سفند - نام سپهر شمشاد ایران زمین
که پیشش بمن شاه بود و آفراسیند یار و سفندیار
و سفندیار نیز گویند یار سفند خضر شمال نورستی
چنانچه گوید تا که بر نطق و هر درباری ست
رخ بهرام و سپ یار سفند باد فرزند غرور پیش
از پیاده دوام فرزند بند -
یارو - تواند -

یافته ایام مار و پودنای روزگار پیوستگی
بی خلل یافت -

یا کند - بفتح کیم و ضم سم یا قوت -
یزد - بفتح نام شهرست در زمین فارس و در
در سه وقت و ساعت ست ساخته رسکما و
کیفیت آن من طول ست بندگی شیخ واحدی
و جبل البیت شرح و صرح نوشت اند -

یزد و جرد و یزد و گرد نام بادشاه ایران زمین
که بنیایت عالم بود و میل و را بهرام گو گفتندی
آخر الامر بهمان او سپ لک زده چنانکه جانش
از تن بدر آمده و او را یزد الاشم گفتندی و نیز
نام سپر نویسی و آن که از خون شیر و میخفی شده بود
آخر کار بمون قاقن ملک گشته و او را شهریار
خواندندی چهل سال ملک اند پس عهد خلافت
بندگی امیر المومنین عمر ابن الخطاب در آنچه بعد
و قاصصی الله عنه را بر ای فتح خراسان نامزد
فرموده بود و در بدین نو شیر و آن منظم گشته
به نیشاپور رفته کسان را بهر که عامل و بود او را
خفته و یافتند خفه کردند و کشتند و آن آخرین
بادشاه عجم بود -

یک چشم زرد - اسی یک پلک زرد -
یک نور و - یعنی یک طریق -
یکی در سیاه و یکی در سپید - یعنی یکی در
ویکی در روزی یکی در شب و کاری ویکی در بدکاری
ویا یکی در جوانی ویکی در پیری -
یک سر و - همان بروج بهر و معنی -
یک سو و - بر وزن محمود نام جانی و مرد نازک
و شاخ نازک -

یوسفی کرد - اسی پادشاهی کرد -
یونس در و بان با همی شد - عبارت از فرشت
رو و آمدن شب ست -

باب الراء

فصل فی العربی

یسر یسرتین و البصر آسانی -
 یسار - بالفتح دست چپ و توانگری -
 یسکر - بفتح یا و ضم کان نام سپهر نوح علیه السلام
 و کیفیت او در لغت است اگر گذشت -
 یغفور - بر وزن یربوع آهوی بره ذکور شده
 و نام خبری که صلی علیه و آله از فتح خیبر بوقت
 خود برداشت این خبر بجزئی رسالت در سخن آمد
 پیغمبر صلی علیه و آله و ترا چه نام است گفت غیفر و اذل
 من چیزی نیامده است امیدوار بودم که روزی
 بر من سوار شوی و پیش ازین بر دست یهودی
 مبتلا بودم را بر بناید بعد حضرت صلعم فرمود
 که نام تو یغفور کردم ای یغفور گفت لبیک فرمود
 که ترا شهادت داده است گفت نیست پیغمبر صلعم
 بر سوار میشدی چون حضرت رسالت صلی الله
 علیه و آله وفات یافت یغفور خود را در جلا بست
 و لاک شد و ترغیب الطالبین است آن خبر بیان
 مومنان و منافقان فرق کردی و چون منافق را
 دیدی سرین خود بسوی او نمودی و می گوزیدی
 و گوییدند که چونکه بر حضرت رسالت صلی الله علیه و آله
 کس نبود و حاجت بطلب یاری میشد
 آن خراب میفرمودی که برو فلان را طلبیده بیا
 میفرستی و بر در آن سر خودی زدی تا که او از خانه
 بدست می و پیش حضرت آوردی -

فصل فی الفارسی

یاور - دهم روز از ماه -
 یاکار - با و ال موقوف و کان فارسی آنکه
 بر سهیل تحفه فرستد اجبارا -
 یار - معروف و مانند و یاری کننده -
 یافر - بازگیر -
 یاور - یاری ده -
 یامر - انتظار -
 یکسر - یعنی تنها و ناگهان و از یکسر دوم -
 یک سوار - یعنی مجرد و تنها -

باب الزاد
فصل فی العربی

یاز - قصد و مقصد کن -
 یخماناز - نام دختر خاقان چین که بهرام چین
 در جباله خویش آلوده بود -
 یغیر نفیحتین معروف یعنی یک نوع رنگ است
 یک انداز - بر وزن سر انداز نام تیری است
 زبون که چون بند از بند نفیض و جستجوی آن میکنند
 و بعضی گویند تیر کوچکی است که پیکان باریکی دارد
 و مقابل آورد و بعضی دیگر گویند تیری است که
 پیکان و دوشاخ دارد و حاجی از کوه و کنار رودخانه
 و اشکال مزایه گفته اند که از بالا تا پایین برابر و
 هموار باشد چنانکه آب آرد و غیره بالا نماند
 و پایین نماند و آنرا میگویند در عرب
 یک انداز یکسان را نامند -
 یک و نیم سار - یعنی صفتی باشد از صفات

سازهای ذوی الاوتار و نوعی از فنون سازدگی
 یلمه رسام مردی و نیز نام ستاره اوست -
 یوز - با و او فارسی نام درنده مشهور که در هند
 آنرا چیت نامند کذا فی زغالگو یا غیر معینی جستن
 آید و سگ کوچک اینر گویند کذا فی شرفنامه و
 بر جستن چنانکه زده یوز و جنگ یوز و دبی و کلا
 پارسی گویان سگ خرد را گویند که چون لکک در
 سوراخ بود اندر فرستندش تا لکک از سوراخ
 بیرون آرد و آن سگ را یوزک گویند و در
 فرنگها هم لغظ یوز برای گرختن هم آمده است -
 یوسف روز - آفتاب -

فصل فی التری

یاشین - غم -
 یزقر - بیگانه -
 یلغز - تنها -
 یوز - بد -

باب السین
 فصل فی العزنی

یاسن - نویدی -
 یابس - خشک -
 یابس - خشکی -

باب الشین
 فصل فی العزنی

یزوان - نام وزیر هرمن نوشیروان
 یش - بالفتح طرف که پشپین کنند -

یلیمه پوش - قبا پوش -
 یلیو پوش - بمشد -
 یوش - جستن و جویندم -

فصل فی التری

یریش - هم شریک -
 یکیش - کسی که سوم و چهارم که پیش از ترک بود
 و مادرش از بند یا بکسل -
 یلیش - همراه -

باب الصاد
 فصل فی العزنی

یحصص - فعل مضارع معنی آرد و

باب الضاد
 فصل فی العزنی

یرکض - بصیغه مستقبل معنی می رویاند -

باب الطاء
 فصل فی العزنی

یعاط - کلاه است که برای را زدن لکک گویند -

باب الظاء
 فصل فی العزنی

یظط - بی بار -

باب الیمین
 فصل فی العزنی

یموع - واد است از بندش گیاه و بعضی گویند چنانچه
 هفت ست مادر یوان شهرم شش لایق
 عطشیا جلد از ما بود و اندک دانی القتیله -

<p>فصل فی الفارسی</p>	<p>یراع - مرد بدول و جانوریت که شب پرو چون چرخ نماید کنافه التاج و در زانگو یاست که یراع قلم نازک شده - یتبعوع - چشمه بزرگ و بچه دراج -</p>
<p>یاشیق - نام دشتی ست - یساق - شریکیت مفلان - یتاق - بالفتح پاس دشتن و پاس - یرمق - بالفتح دم - یرنداق - رودخانه که دو دو ال کفشگر و قنیه بفتحین دو ال مطلق ست -</p>	<p>باب الغین فصل فی الفارسی یراع - بالفتح اتفاق و صلحت که زانی القنیه منقول از امیر جان خسروانی - یونع - بالضم انچه بر گردن گا و در حفت رانی و گردن کشتی بندد و در غنک فرزان بنیخ و تخت و قور</p>
<p>فصل فی التری یا حقاق - روشنائی - یارق یاروق - دست بند - یرق - گناه - یزلق - بفتح کیم و سوم فرمان پادشاه - یرمق - سالوس - یفناق - بالفتح زیوریت که آذر افشانق و یفلاق نیز گویند - یغریق - سنگ نوارک - یغشاق - شمش - یلایق - نام پادشاهی و غلام را نیز گویند ایفاق - جان یغریق مذکور - یمشق - بزم - یلوق - خانه - یویق - نزدیک - ییلایق - خانه سرد که از جهت تابستان سازند -</p>	<p>فصل فی التری یراع - بیچاره و بفتح کیم و ضم سوم فرمان پادشاه و یرلیق و یرلق نیز درین لغت ست - یغلق - تیر - یزلیق - زانغ -</p>
<p>باب الکاف فصل فی الفارسی</p>	<p>باب الفار فصل فی الفارسی یافت - ای گمشده را این یک افت اعجبی یوسف - نام پیغمبری معروف و نیز نام مرد در و در که مریم یعنی الله عنهارا بدو تم کرده بودند نست بدستمان -</p>
<p>باب الکاف فصل فی الفارسی</p>	<p>باب القاف فصل فی العربی یلوق - بالفتح سپید بخت - یلوق - بالفتح یعنی قبا این لغت معرب ست</p>

فصل فی الفارسی

یک تک - یعنی بی نفاق و مخلص بی ریا -
 نیک - بروزن رنگ بالفتح شکل مانند -

فصل فی التترکی

یکرگ - آب دهنده -
 یساک - نام غلام ترکمان -

باب اللام

فصل فی العربی

یذیل - نام کوبی است -
 یرقل - روئے مردم -
 یعلول - جناب آب -
 یمل - شتر نر -
 یلیل - کوتاوشدن دندان بای بالاین -

فصل فی الفارسی

یال - موسی گردن پاپ کذافی الادب
 ووزر نیک فخر قواس مبنی گردن آدمی است
 در شرفنامه است -
 یساول - نقیب -
 یمل - بالفتح پهلوان و مبارز و شیر -

فصل فی التترکی

یمل - بالفتح محکم -
 ییال - نام ترک است -

باب المیم

فصل فی العربی

یسیم - یاسمین -

یارک - بروزن شارک پوستی که بر روی شتر
 بچند تاجچه گراید تا زیش سلا خوانند و سلا بالفتح
 وزیر مصغری و معنی سجدان زمان تیرست -
 نیزک - بفتح تین یکی از چهار فوج سواران اندک که
 مقدمه لشکر باشد تا از لشکر خصم با خبر شوند و شیخ
 محمد فخری منقول است که این لغت ترکی است -

یشاک - بالفتح یکی از چهار دندان تیز و در
 دندان شپین چه از آدمی و چه از جانوران و در فک
 فخر قواس معنی خالص و بیش نیست چنانچه ناب
 اقول ناب در عربی معنی دندان مسک است و بعدا
 و لمد اسگے اذی ناب گویند و ناب در فارسی
 بمعنی خالص است و مضعا -

یسکایک - یعنی ناگمان -

یکرگ - آب شیر گرم -

یلک - کلاه سیست ملوکانه و آن کلاه است
 با جعد گوش کذافی زخا گویند -

یساک - بصفتین نام شهری باشد و نیز
 نام ولایتی که منسوب بخوهر و مان است و نیز بادشاه
 یغور را گویند هر که باشد -

یوزک - با و افارسی مصغری و یوزک سجد
 که برابر یکک بسور اخ در رود و آنرا یکک کذا
 فی شرفنامه قول و معنی آخر نظر است زیرا چه
 یوز جانور است خرد مانند سگی که یکک از سورخ
 نمر و ن آرد چنانچه بالا گذشت و یکک سجد -
 یوک - آنچه بر زبان نهند و تنور زنند کذافی لغت

یستم - بی پروا و از بهایم بی ما و روز دینی نخواهد
یعنی که نظیر و تنها چه در در صدق تنها میشود
یشم - سنگ است سبز و ام و این لفظ معرب
یلملم - وادی میقات اهل شام

یحم - دریا -

یوم - روز -

فصل فی الفارسی

یایم - نام قبیل است -

یارم - یعنی توانم -

یا قوت خام کنایت از لب عشق است
یرقانی شود و عالم - اسی زرد شده و
عالم را نگران گرفته -

یسیم - بالفتح شکی است سبز و ام که با می فرغ
آفت برق و ما عقدا از و انکشتی که سازند
یغام - غول بیابانی که دانی فرنگ مولانا
فرخنده است -

یک چشم - ظاهرین و کم بین و مستحق
که دانی القیه و قبل یک چشم موجد -

فصل فی التترکی

یارم - نیم -

یتحکم - بالفتح خانه تابستان و نام ترکستان
و کر و بی جعفر گویند که دانی زلفا که یک -

فصل فی العربی

یاسمون یا سمین یا سمن - نام گیاه است

یرقان - بیماری آدمی و بیماری گشت کذا
فی التاج اما آن رحمت زردیت برای منفی
آن ماهیچه از زردیت کرده در آب می اندازند
و او را می نمایند و در صراح است زردی که گشت
افتد و بیماری است زرد و در طب میگویند پندش
بست در روگ نامند -

یقین - بگمان -

یقظین - درخت که دانی شرف نامه
و در تاج است که می و مانند می و کلی و هب
بطانی الاض مثل البطخ و القشار -

یغطان - بیداران -

یسین - بالضم یقین شود که دانی التاج معنی
برکت هم آید و یقین نام لایستی است که سار
سبل از آن طرف براید که دانی شرف نامه -

یمان - مشد -

یمین - دست راست میگویند و قوت نزلت

فصل فی الفارسی

یا خستن - با خا و قوت قصد کردن زدن
و از خستن و بیرون کشیدن و آشکارا کردن
فی زلف نگویا -

یارون - مشد و توانستن و دست دراز
کردن و پرسیدن

یارستن - برابر و قوت توانستن -

یاریدن - دراز شدن -

یا قوت وان - یعنی می سخن و اشک و نمین

یا قوت از آن و یا قوت آن جان
یرایان - شهر سر قند را گویند -
یرمخان - همان از خان -

یروان - شهر خدای عزوجل را گویند و
طائفه موی آفریننده نیز و نو را گویند و آفریننده
شهر ظلمات اهرمن نامند و قوتها خدا را
باطل را گویند -

یکران - بالفتح با کاف فارسی است که همچو
اشتر بود و افش و دوش و سپید باشد و اگر
چنین نبود بویا باشد -

یکت حیثه زون - ای کجا پاک بر زمین
یا آن بیان نشان نام بهمان تو را می
گویند نیز کجا ایرانی گفته گشته -

یوسف زرین توسن - آفتاب -
یوسف کرکست من - یعنی ساقی من
و یا شاه من و یا عشوق من که گشته من است
کذا فی الموائع قول نسبت کرگی به حسب
غیر نام است -

یونان - بالضم چشمه نون نیز گویندش -
یومان - بالضم نام دلائی که اکثر جگها در آنجا
بوده اند که آن ولایت را بدین طریق کرده -

فصل فی التری

یرتقن - آفریدگار -
یرعن - پیل -

یکد جرن - توبخ -
یلغن - دروغ -
یمن - بد -

باب فی العربی

یغلو - بفتح کیم و سوم یکی است مخصوص
گویند میان آن می پزند و این لغت ترکی است

باب فی العربی

یپوسته - خشکی -

یساره - توانگری -

یقظه - بیداری -

یمامه - بالفتح نام کنیزی که بود و شهر که از روزه
راه سوار را می دید که کذا فی القتیة فی التلج
البار که بر ترخانگی -

فصل فی الفارسی

یاخته بانبار مو قوت خمره کذا فی القتیة و نیز
ماضی با خن -

یاره - دست بر سخن که بازیش سوار شوند
و میل طوق کردن -

یا قوت سر بسته - و من معشوق و اغلب
میخج - بالفتح با سوم فارسی -

ثاله -

یستمه - بالفتح چرم و پوست خام که بر زور است
ماش رسانیده باشند به بالرش و باغت کذا فی التری

فصل فی الترتیب

ماربی - دارند -

پیشانی - نیکو و خوب -

پیشانی - رحمت کنند -

پیشانی - شب پرک -

پیشانی - گنا کار -

پیشانی - دلاور -

پیشانی - جو افروز -

پیشانی - بالا -

پیشانی - سجده کرد -

پیشانی - راهبر -

پیشانی - گویا -

پیشانی - کلمه بان -

پیشانی - صعبه -

پیشانی - ازین سو -

الکتاب فی الاعداد

کتاب در بیان اعداد و حساب تمام عربی و فارسی

باب اول بیان عربی

واحد احدى - اثنان وثلث

اربع چهار - خمس پنج - ست شش - سبعة هفت

ثمان ثمان - تسع نه - عشرة ده - احدى

یازده - اثنا عشر دوازده - ثلثه عشر سیزده

اربعه عشر چهارده - خمسة عشر پانزده - ستة عشر شانزده

سبعة عشر هفده - ثمانية عشر هجده - تسعة عشر نوزده

عشرة عشرون بیست - احدى عشر

بیست و یک اثنان و عشرين بیست و دو

ثلاث و عشرين بیست و سه و عشرين اثنان و عشرين

احاد و اربعه اثنان و عشرين اثنان و عشرين

خمس و عشرين پنجاه - ستون و عشرين

شصت - سبعون و عشرين هفتاد

ثمانون و عشرين هشتاد - تسعون و عشرين نود

مائة مائة - مائتان و مائتان و مائتان

اربع مائة چهار صد - خم مائة پنج صد - ست مائة شش صد

سبع مائة هفت صد - ثمان مائة هشت صد - تسع مائة نُه صد

الفان و الفین و دوا مائة و مائة و مائة و مائة

سه هزار و عشرين تا مائة الف و مائة هزار و مائة الف

و مائة هزار و مائة الف و مائة الف و مائة الف

و عشرين تا مائة الف و مائة الف و مائة الف و مائة الف

از یک تا بیست یعنی برای مذکور برای بیست

بغیر مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

تا مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

برای بیست و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

نیز آمده است و در کتاب احدى عشر و مائة و مائة و مائة

اثنان و عشرين و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

اثنا عشر و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

اکتفا کنند که برای مذکور و یکس آن بیست پس

بدوی و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة و مائة

الف و و او و ح است یعنی جبری بالا آید پس
بگوئی تو وحدت آئین در چهار آئین جنسک و
عشرین و ثلثین و دهمی و حسک -

باب دوم در هندسه

۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲-

۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰-۳۰-۴۰-

۵۰-۶۰-۷۰-۸۰-۹۰-۱۰۰-۱۰۰۰-

همچنین بهر سفری یک مرتبه زیاد و می شود
و مرتبه بحساب هندسه است و یک یک یاد آید
سپس ده سپس ده کن و ده کن که در ده
اربن ده اربن که در ده کن که در ده نین
ده نین ده ده نین ده کن ده کن
ده کن ده کن ده حساب هندسه بالا آید
و در حساب عرب تا سه هزار پس بهین چهار مرتبه
باشد چنانچه از این معلوم شود بحساب بحسب
اسب و ده و ده و ده و ده و ده و ده و ده و ده
پس ده و ده و ده و ده و ده و ده و ده و ده
صفت خطی -

باب سوم در بیان حق تعالی

از سجد - ای ای و بی انصاف یعنی انکسار
که از عینیان - جوهر - ای از تبع و راه یعنی
پیر و می که و فو و فو و فو و فو و فو و فو و فو و فو
بالاستغفار و استغفار و حسن و انعم و الرحمة یعنی
تا بود شد گناه او با استغفار و توبه و احسان گردید
با و انعم و رحمت -

مکمل - ای حکم حکایت کتاب علیه من بالقبول
یعنی کلام که و حکایت که محتوی بحسب حجت بود پس
توبه قبول کرد و خدا برو و احسان نماید قبول حجت
سقط فصل - ای ضاق علیه الدنیا و فبین علیه

یعنی تنگ گردید و نیاز آرد و سختی آورد و برو -
قرشت - ای اخذ بذنبه فکسر علیه بالکراهه یعنی
که گرفتار شد بابت گناه پس برود پیشد یکبارگی
شخص - ای اخذ من الله یعنی بگیرد از
جانب خداست تمام عفو و صغ و و در گذر
خطف - ای سخره الشیطان بالقرنه یعنی
باز داشته از آدم گردانگی لا اله الا الله محمد رسول الله
و قیل ملک بود نام اسپر او این بود المیس یعنی عابر
قول لا اله الا -

فصل در اعداد و الترقی

بهر یک یکی و دو آج سه تری و چار تری پنج
آتی شش آتی هفت آتی هشت آتی نهم
آن ده آن یازده آن یکی و دوازده
آن پنج سیزده آن تری چهارده آن پس پانزده
آن آتی شانزده آن آتی هفده آن سکر هزده
آن تفر نوزده آن کره بیست آتیری و تری چهل
آلک پنجاه آتش شصت آتش هفتاد و سکون شصت و
نقش نود و یزد صد یکی یزد و بیست و چهل
تا منک هزاران منک ده هزار یکصد منک
بست هزار آتیه منک سی هزار تری منک
چهل هزار آلک منک پنجاه هزار آتش منک

شصت هزار شصت و هفت و هزار
سکنک برشتا و هزار رفتنک نبود
تشن لکه من بی حساب سخن و بون بم من
من یک من سسقه مشکه سیرا ش یک سیر
سیر بر ایش یک

باب چهارم در بیان افعال و صفات

قسم اول در بیان افعال و صفات
مشتق از دست و آنچه متعلق بدست بدانکه
آخر صنی و فارسی همیشه موقوف باشد و در آخر
او نباشد مگر تا یاد ال چنانچه گفت و شنید و
اندکی است که وال ساکن آید چنانچه زود آمد و شنید
و در آخر مضارع نیاید مگر وال ساکن تا قبل مفتوح
چنانچه گوید و شنود و زنود و ستاند و برای حالیه
لفظ می افزایند چنانچه میگوید و می شنود و بر است
استقبال لفظ خواهد بر صانی آرد چنانچه
خواهد گفت و خواهد شنید و برای ترانمی لفظ انجام
دید و سر انجام خواهد کرد و در آخر مصدر نون ساکن
آید چنانچه گفتن و شنیدن و دیدن و کشتن و
و یا ساکن با لفظ کی با کلام فارسی مکسور نیز
برای مصدری آید چنانچه می آید و در آخر فاعل
لفظ انده بوزن زنده آید لیکن الف بصل ساطط
شود و چنانچه گویند و شنونده و اندکی است که الف
هم برای فاعلیه آید چنانچه و نا و شنوا و گویا
لیکن این مطروفت و دیگر اوقات فاعلیه آید
چنانچه در محل آن گفته آید انشاء الله تعالی

و در آخر صنی مجبول لفظ شد بعد آید چنانچه
گفته شد و کرده شد و مضارع مجبول سجا شد
شود و آید چنانچه گفته شود و شنیده شود و در آخر
اسم مفعول لفظ شد و بعد آید چنانچه گفته شد
و شنیده شده و اندکی است که اکتفا بر لفظ
یعنی بزیادت با در آخر صنی چنانچه گویند گفته
اوست و شنیده اوست و آخر امر ساکن
باشد یا موقوف چنانچه بن و کوب و برای امر
غائب لفظ گواید بر مضارع چنانچه گویند زن آن مرد
و برای صنی غائب گویند زن آن مرد آید اما در شرطی
شرح کافی معنی لایضرب باید که بزند آید و است اما
اوشیخ محمد خضری نیز تخمین محقق است پس ازین
معلوم می شود که برای امر غائب و صنی آن لفظ
باید که می آید و صحیح همین است زیرا چه لفظ گواید در آخر
مشکوک است می آید و این زبان می نماید و صنی مجبور
غائب بزیادت میسر در ابتدا چنانچه بن و کوب

باب پنجم در بیان بارز اندک

که بالایی صانی مضارع و امر بار مکسور زائده آید بر
تحمین کلام و اگر بعد از وضع باشد منصوم آید چنانچه
بزود بزند و بن و کوبت و گوید و گوید و کوب اگر فعل منفی بود
و شیخ ابراهیم گفته اند بار برون مقدم بیارند
اگر چه عوام عکس خوانند یعنی نه بزنند و نه بگویند
اما در کلام فعلی برون منفی بار می آید بدانکه لفظ می
برای معنی حالیه می آید و در امر بر برون معنی غایب
و ضعیف است برای تاکید آن می آید و در کلام که

باینی برده آید می رسد به این چنانچه گوئی می بیند
و چون لفظ می با نون نفی جابرست و اگر لفظ خواهد
براضی آید یعنی مستقبل گردد چنانچه خواهد گفت و در
مانعی مجبور نون نفی برشد آید چنانچه گفته شد
و الله اعلم بالصواب -

باب ششم در بیان مانعی از مصدر
بدانکه چون فاعل که مانعی بنا کنند از مصدر زود
بیفتند اگر اقبل نون باشد و وقت کنند چنانچه
گفت از گفتن و گوشت از گوشتن و اگر وال ماند
ساکن نبو اند و اگر اقبل ال ساکن یا موقوف باشد
چنانچه زود از زودن و سست از سستن باشد یا موقوف
میخوانند چنانچه دوازدادون و کشاد از کشادون
و افشار از افشارون و گذارد از گذاردون چون
خواهند که مضارع بنا کنند بارساکن مده پیش از
وال بنفیر ایند چنانچه از اندازد انداید و از سوزد
سوزاند اگر چه ایشان را مانعی سماعی آمده است
و آن انداخت و سوخت است -

باب هفتم در بیان
اگر در آخر مانعی آید و بعد آن فعلی دیگر آید
مضیع معنی عطف باشد یا وصل چنانچه گوئی فلان
ویده رفت اسی وید و رفت و اگر اضافت کنند
بمعنی اسم مفعول گردد چنانچه ویده او و شنیده او
اسی ویده شده او و شنیده شده او و اندکی
که بغیر اضافت هم معنی مفعول آید چنانچه موده
و آکنده و وگر بعد آید مضیع و بعد معنی بود چنانچه

که فی گفته بود و شنیده بود و اگر بعد آن لفظ است
آید برای تقرب مع تحقیق بود چنانچه گوئی گفته است
و شنیده است این است مخزون آید و اگر بعد
لفظ شود آید برای مجبور چنانچه گفته شود و اگر
می شود آید مضارع مجبور معنی حال بود چنانکه
گفته میشود و اگر لفظ خواهد شد آید مستقبل مجبور با
چنانچه گفته خواهد شد بعد آن با لفظ شده آید اسم
مفعول بود چنانچه گفته شده است زوده شده است
و اندکی است که مخزون آید -

باب ششم در بیان مضارع از
بدانکه مضارع در ناسی و نفع است یکی سماعی و
دوم قیاسی اما سماعی اکثر در شامی آید مانند گفت
گوید و رفت و رود و زد و زند و آمد و آید و داد و
دهد و زاد و زاید و بود و بود و آورد و آورد و کرد
و کند و نوشت و نویسد و گشت و گشت و شد و شد
و سست و سست و گرفت و گرفت و نشست و نشست اما قیاسی
بدانکه در آخر برای مانعی که تا باشد در مضارع و ال
گردد چنانچه شکفت شکفت و گشت و گشت و کرد و کرد
که او را مضارع موضوع نبود چون خوانند که مضارع
بنا کنند و ال و تا خویش افزایند چنانچه نفت و نفت
و سفت و سفت و نفت و نفت و آید و اگر اقبل آن
تا فاخا بعد مده افتد در مضارع زار گردد چنانچه
ساخت ساز و بخت باز و افراخت افرازد
و تاخت تاز و افروخت افروزد و سوخت سوزد
و ریخت ریزد و آگینخت آگینزد و بجیت بیزد و

شناخت شناسد و فروخت و فروشد و بکسیت گسلد
 شناخت و اگر کرده مذکور و او باشد و مضارع آن فاعل
 یا کرده و پیش از افعال آید چنانچه مؤن و ناید و بود
 رباید و کشته و کشاید اما کشاید چنانچه کشاید لغتی است
 و کشته و اگر بعد از افعال مذکور فاعل غنه باشد از افعال
 در عرض عطل و ضائع نامند و مضارع ثابت و مفتوح
 گردد چنانچه خواند خواند و در اندر اند و اگر بعد از افعال
 مذکور را بر موقوف بود و مفتوح گردد چنانچه گذارد و از آن
 و افشار و افشار و اگر بالایی تا مین ساکن بود
 و رفیع چنانچه نهست و اند و تو نهست تواند و
 بامیت باید شایست شاید و در کلامی مستعمل است
 آن سین باشد و و او فارسی پیش دومی است
 چنانچه رست روید و شست شود و جهت جوی
 و از مفتوح الابدایا بدل شود و فتحه کسر کرده و
 چنانچه بست جسد و رست رهد و اما نخست مضارع
 وضعی نیامده همچنین با کرده آن سین چون موقوف
 بعد افعال آید چنانچه خواست خواهد و کاست کا
 اما نخست نیز خواندست و اگر بعد از افعال
 گردد چنانچه زیست زید و گریست گرد اما گریست
 اگر پیش از دست و اکثر فار موقوف و مضارع اغلب
 بیا بدل شود چنانچه کوفت کوید و آشوفت آشود
 و شافت شابد و درایت دریابد و رفعت رفید
 اما در کافت کا و بقلب بقا بوا و آمده است
 فایا بوا و بدل میکنند بسبب قرب مخفی چنانچه شفت
 شود و رفت رود و اگر بجای فاشین موقوف

باشد و مضارع را اگر در چنانچه بست و در وقت
 کار و اما در فراشت افز و بقلب را باران محب
 می آید شادست بر مانی که با و ال موقوف باشد
 در مضارع ساکن شود و با قبل و مفتوح بود چنانچه
 خورد خورد و شمر و شمر و اگر پیش از و ال مدینه
 باشد بایا و مضارع بفتد از بهر اجتماع ساکنین چنانچه
 فرسا و فرست و اقاما و اقامد و نما و نمند و رسید و رسید
 رسید رسد و جمید خند و زائد نهست که بعد افعال یا
 افزاید چنانچه زاید و زاید و کشاید و اگر کرده مذکور
 و او باشد و ریک یا کرده و بالایی آن افعال زاید
 آید چنانچه افزود افزاید

باب نهم در بنامی مضارع

بدانکه مصدر فعلی بخون است و هر که میگوید مصد
 ما خود از فعل است و میگوید چون خوانند که مصدر
 کنند و از خوانشی فاعل ساکن بنظر آیند و با پیش فتحه بستند
 چنانچه گفتن و شنیدن از آن گفت و شنید آمدست
 که شنید ساکن برای مصدر است آید چون الاچ شود
 با مر و با قبل آن کسور بود چنانچه دانش و پیش آمد
 و همچنین با اگر لاق شود و آخر اسم فاعل یا با آنچه معنی
 فاعل یا مفعول است چنانچه دانای و شنوای و
 بیاری و عملساری و مکرری و غوغای و سالار و
 اندک است که ماضی یعنی مصدر آید یا با لاق لعن
 ساکن و از موقوف در آخر چنانچه افکار و فرستار
 و نذر و این نوع مصدر معنی فاعل یا چنانچه فریاد
 معنی مفعول چنانچه رفتار و گفتار در قوله فلان

گفته شد یعنی گرفته شد و این دیوان گفتار
فلان است یعنی گفته شده فلان است به ماضی
و مثل این ترکیب نیز یعنی مصدر آید چنانچه گوئی
با فلان است و خواست و گفت و شنید نیست
یعنی نشستن و خواستن و گفتن و شنیدن نیست
و ماضی باضافت نیز یعنی مصدر گردد و چنانچه امر
و مثل این ترکیب خرید و فروخت و بسیار است
یعنی خریدن و فروختن او چنانچه گوئی انگیز فلان
و سپدار او یعنی بختن فلان و پنداشتن آن و
نیز برای مصدر به لفظ کی با کات فارسی کسوزاید
و این نباید که در آخر کلمات که در اولها باشند
چنانچه بنده گی و پاینده گی که معنی بنده بودن و پائنده
بود نیست

باب دوم در بیان اسم فاعل
بدانکه اسم فاعل از خود است از صارع بحدوث
که علامت مضارع است و برای آن لفظاً است
و بر وزن زنده و آخر آن الف لیکن الف و کل
ساقط شود و لفظاً و خطاً و کسره آن بر ماقبل باشد
بعد از آن حرکت ماقبل تا اول باشد بر وزن الف
و وصل چنانچه اگر گوید گوینده و از نازنده و است
که الف برای فاعلیت می آید و اگر بعد از
اول چنانچه گوید گوینده و از نازنده و اما از نازنده
و این قیاسی لیکن این شرط نیست زیرا چه از نازنده
و از نازنده که کثای در است نیست و همچنین الف و نون
برای فاعلیت آید چنانچه گوید گوینده و از نازنده و

و چنان از چهره و چنان از چهره و کشان از کث و
در دکان از دکان و این نوع بسیاری آید اما از نازنده
زمان نمی آید و از نشودن نشودن نمی آید و نیز
ترکیب با مفعول مقدم مفید یعنی فاعلیت باشد
چنانچه کار کن ای کارکننده و جان افزاین ای افزاینده
جان مگر لفظ چون خواهد اگر چه لفظ آخر نیست لیکن
مفید یعنی فاعلیت است و در مثل این ترکیب فصل
بخی می دیگر درست نیست زیرا چه در معنی مضاف
مضاف و الیه است لیکن مضاف الیه مقدم شده است
یعنی گفته کار و افزاینده جان اگر گوئی در و در
آمد است حکیم سخن بر زبان آفرین یعنی آن آفریننده
سخن بر زبان است لفظ بر زبان و وصل آمده است
جواب گویم در وصل نسخه میگویم سخن بر زبان آفرین است
سجای میگویم که حکم آمده است مطلق است نوشته است
که پیش شیخ و احدی شیخ ابراهیم فاروقی میگوید لفظ
چگونه میگویم که مفعول و احدی از حکم خوانند
نسخه میگویم که از آن استگی یافتند در آن حکم نوشته اما بعضی
نسخه گفته که قدیم اند در آن چگونه است و معنی آن
استقیم است یعنی چه سخن گویم بر آفریننده زبان
اگر گوئی شیخ واحدی هم اهل لسان بود و چه چگونه
چنین ننواید که مبتدع خطی و بصیرت و همچنین است ترجمه می
که مفید و مفید باشد چنانچه گویند ماه روز خوش خود و چنانچه
و بطریق دیگر لفظی که در آخر آن لفظ کما با کاف و کاف
و بان آید معنی فاعل باشد چنانچه خود میگویم که از نازنده
ای خدمت گفته و میگویم و از نازنده و آفریننده کار و

در بیان فضیله

پرو و گارای آفریننده و پرورنده و کشیدار
ای و ازنده کشتی و لفظ خداوند مترادف گارست
لیکن گار آخر آید و خداوند بالا چنانچه گوئی خداوند
کشتی نه خداوند مال و خداوند مال اما لفظ گار چنان
با خداوند بود و مجله و زانده باشد چنانچه خداوند گار
و نیز همچنین است لفظ وار و امید و ارای و ازنده
امید اما لفظ وار که در بنده وار و شاهوار است
بدین قبل نیست همچنین لفظ و چنانچه پیشه و
ای خداوند پیشه لیکن این اول هم آید چنانچه
زر سارای خداوند ساز و هم ازین قبل است
لفظ آ و چون و لا و همچنین است لفظ و لیکن
و اصل الف ساقط شود چنانچه رنجو ای خداوند
و مانند این است لفظ من چنانچه و مانند همچنین است
لفظ گار با کاف فارسی مفتوح چنانچه زر گر و آهن گر
ای است کنند زر و آهن و همچنین است لفظ گین
با کاف فارسی چنانچه خشکین و اند و گین است
خداوند خشم و ازنده و اندکی است که بحدوث یاز
آید چنانچه فرگن و بر طبق قدرت بحدوث کاف
نون هم آید چنانچه و سنگین -

باب یازدهم در بیان امر

بدانکه امر بخودست از مضارع بحدوث و ال آخر
او موقوف بود اگر ملاقی ساکن باشد بعد از الف
روا باشد که حذف کنند چنانچه کبشای از کبشاید
و بگذار از بگذار و الا ساکن بود چنانچه بنون بود
از برنده و بده از بدهد و اگر در آخر امر باشد بعد از

الف روا باشد که میفتند چنانچه کبشای و بنا و اول
امر اکثر بار زانده آرند چنانچه در اول فعل مضارع
اما در اول فعل ماضی اندک است و آن کسوس باشد
و مضموم برای موافقت مابعد و اگر مضموم باشد
چنانچه بزین و کین و بنا و بنی مانند است از همی
باب دوازدهم در بیان افعال عامه متعد کرون
بدانکه هر چه غیر مشتق باشد یعنی از افاضی و مضارع
نیامده باشد از فعل عام بدل کنند معنی لفظ کردند
و بود و بود و شد و شود و گشت و گرد و بسیار
چنانچه گوئی فلان نیک کرد و نیک بکند و او بد کرد
او نیک بود و همچنین در دیگر الفاظ چنانچه چون
کرد و از اتم شد و اشکارا کرد -

باب سیزدهم در بیان تعدیه

اگر خواهی تعدیه کنی در فعل مضارع پیش از اول
نون مفتوح یا الف ساکن در آری چون گسترد
کناند و در خورد و خواند و در آفرید و آفرانند
و اگر خواهی که بنا بر ماضی کنی ماضی ما هم بر مضارع
بنا کن جزایوت یا رده پیش از اول پس بگو
کنانید و خوانید و آفرانید و امر و بنی او را از
مضارع بدستور بنا کن -

باب چهاردهم در بیان تعریف فعل از شنبه و جمع ضمایر
بدانکه میگویم اگر فاعل واحد باشد بهم ساکن آید و اگر
مفعول ماضی چنانچه گفتیم و در مضارع بجای ال چنانچه
بگویم و هل من الف و وصل فتاد و خطا از بهر
کثرت استعمال نگنند بعد وی آخر اصل ال

چنانچه گفته ام و گویند ام و زده ام و روست که
بعد از نیم سن هم آید چنانچه گفته ام من بگویم من برآ
تشبیه و جمع متکلم فاعل نیم متحرک بعد از آن که
و با قبل او کسو یکسر فارسی چنانچه گفتیم و بگویم و
روست که بعد از این ما آید و وصل این است هم
از بهر این بعد از وی الهام بر وصل آید چنانچه گفته ام
و گویند و ایم و برای اصل غائب و فعل لفظ آن
او آید و برای تشبیه و جمع آن غائب لفظ ایشان
آید و علامات تشبیه و جمع در فعل لفظ اند زیاده است
اما در مضارع بعد از حذف حرف آخر لیکن این
و وصل ساقط شود و خطای چنانچه گفتیم و کردند و
بکنند مذکر و تانیث و فعل برابر است اما الف
وصل و زوی الهام ساقط نشود و چنانچه گفته اند
و برای مخاطب لفظ تو آید و علامت آن با کین
آید و آخر چون کردی و گفتی و رفتی و جمع آید یا
وال چنانچه گفتند شما و میگنید تا ان اما و زوی الهام
الف مذکور سلامت ماند چنانچه گفته شود اگر متکلم
مفعول بود لفظ مر آید چنانچه گفت مر از ضمیه کلم
مذکور متکلم آید همین هم ساکن آید چنانچه گفته و گویند
گویم یعنی گفت مر او گوید مر او گوید مر او اگر با خطای
ساکن متصل متحرک بود چنانچه گفتیم ای گشتی مر او اگر
مفعول ضمیمه غائب باشد او را و آنرا باشد چنانچه
گفتم او را و طلبیدم او را و اگر متصل بفعل بود پس
شین ساکن آنرا چنانچه گفتش و گویند شین بگویند
ای گفتی مر او گوید مر او اگر بعد ساکن آید

متحرک بود چنانچه گفتش ای گفت او را و اگر مخا
مفعول بود لفظ ترا آید چون گفت ترا و گوید ترا و
و اگر متصل بفعل بود تا رسا کن باشد چنانچه گفت
و گوید تا ای گفت ترا و گوید ترا و همین شمار آید
اگر متکلم مضارع آید باشد و اگر متصل هم ساکن آید
متحرک بود چنانچه غلاش غلام او و غلام او را و اگر
بعد ساکن افتد متحرک خوانند چنانچه بی نوایش
بی نوای از و در مضارع الیه سجای تو ساکن آید
و متحرک بعد ساکن بدینچه علامت شار به -

فصل در بیان تصرف اسما

بدانکه چون خواهند اسمی را جمع کنند بینند و بینند
و اگر حیوان یا خداوند جان باشد و آخر آن الف
و نون زیاده کنند و اگر ذوالانسان باشد چنانچه آدمیا
و پریان و گربان و سر و شاق و روحانیان
و مردمان و زنان و سپاهان گویند ان جاشیان
و کرمان و همچنین است جز آن اما اگر ذوالانسان
در آخرش لفظ کان با کاف فارسی بیفزایند بعد
حذف با چنانچه فرشتگان و آینه گان و روندگان
و پایگان و همچنین غیر آن و اگر معدن و نبات
باشد و یا افلاک و اجزای حیوانات باشد در آخر
آن ها و الف زیاده کنند چنانچه کوهها و دریاها
و آسمانها و کلهها و گیاهها و غلها و دریاها
و درختها و پایها و چشمها و گوشها و اگر در آخر آن
با نامة باشند آن ها را فتح دهند و آخر الف افزایند
چنانچه جامها و پیالهها بر خلاف این آید شاد است

چنانچه اسماء و کرها و دزخان و لبان و چشمان
اما در ترکی چون خواهند جمع کنند و بران زیاده
کنند یعنی بوم و شب -

فصل در بیان نسبت

چون خواهند که نسبت بجزی کنند و کافران یا
ساکن آنند چنانکه شهری و دی -
و بعد از این نیز آید چنانچه سیمین شک و سنگین
یعنی ازان سیم و ازان مشک و ازان سنگ
بعد از این نیز آید موقوف هم آید برای نسبت چنانچه
چوبینه پوشینه یعنی ازان چوب و ازان پشم و
همچنین است و شینه و دیرینه و اندکی است که بران
نسبت لفظی اگر کاف فارسی مکتور آید که
که - و باشد چنانچه عربی و خانگی و جاکلی بیدگی
یعنی ازان خیر و ازان خانه و ازان جسامه
و با مجر و برای نسبت آید در آخر جمعی که الف نون
ساکن چنانچه گوئی طر شاعران و فاضلان است
یعنی طر ز ازان شاعران و فاضلان هم ازین
قبیل است جامه زان و کوه و کانه و بچکانه و موسوم
بچکانه و ناظران و هم ازین ماست غایبان و اندک
که در غیر جمع نیز آید چنانکه گوئی یک و ده ای ازان
یک و زو یکماه و یکشنبه هم ازین قبیل است -

فصل در بیان تصغیر

بدانکه تصغیر خود کرد و اندین است و خوار و اندک
که برای مع و شفقت و مطلق آید و دوست
سازد و افروخت افروزد و بخت بزد و بخت بگرفت

مگر و فروخت که فروشد آمده است و خلاف قیاس
آزاد و رفع القیاس یعنی اگر مضارع این فروز گفته
معلوم نشدی که مضارع افروخت است بحد
الف و صل یا مضارع فروخت اما شناخت شده
و بکسیت بگسلد شاد است یا از باب تدخل است
و اگر سجا باشد یا گرد چنانچه گوئی و آشت
آشوبد و شافت شاد و دریافت و ریابد مگر دریافت
که در بافر آمده است بر خلاف قیاس هر با من
اجتماع الباین که الف ساکن همچو است اما
کافت کا و از باب تدخل است از قبیل قاتل بود
که فارسیان بجای یا و او می خوانند چنانچه در کلام
عین القضا شافع است بزیر آورده و از این
چنانچه در کلام درین باب یار نیامده است مگر در
فرید و اگر سجا ای آن را شین بود و را شود چنانچه
داشت دارد کاشت کار و و در افراشت که افرازد
آمده است بر خلاف قیاس و از من اجتماع الراء
در باب داوی و یار که آمده اند و اگر پیش یا شین بعد
از الف آمده باشد باشد چنانچه خواست خواهد
کاست کا و اما خواست خیز و شاد است اگر شین
مذکور بعد آمده افتد و آن یا مفتوح گردد و چنانچه
زیست زید و گریست گردید اما و زگر است که نگرد
آمده است بر خلاف قیاس و بر دفع القیاس
یا مضارع منفی گریستن یا از باب مدا السلات
و اگر سین و غلافی ذواتا مضوم الابط است و آید
در مضارع آن سین یا گرد و پیش از وی آمده آید

چنانچه حجت جوید و شست شود و درست رود و
اگر در مفتوح الابداء واقع شود با بود فتحه بکسر بدل
شود چنانچه حجت جد و درست رهد اما حجت را
مضارع نیامده است -

فصل در آخر هر ماضی که و ال موقوف باشد در
مضارع ساکن شود و قبل او مفتوح بود چنانچه خورد خورد
و شمر و شمر و اکثر در مذکر ثلاثی پیش از و ال الف ده
باشد نهفتند از جهت اجتماع ساکنین چنانچه نوشتند
نهادند و باید چنانچه در عربی مشهور است و چون خوانند
که در فارسی تصغیر کنند آخر کلمه کاف ساکن لاقی کنند
چنانچه مروک و تصغیر مرد و نخر که چون یک تصغیر نفر
و چوب برای ملاحت مع است و پسر که براس
شفقت است برای تملط نیر و لفظ چه باجم فارسی
مفتوح برای تصغیر آید چنانچه باغچه و مورچه و سگ که این
بمع خرد و مور خرد و سگ خرد و باز سیم هم از این است
و اندکی است که الف نیر برای تصغیر آید چنانچه در
تغنیه الطالین مذکور است در لغت بازار یعنی صغیر
بازار است و خوشا و درویشا و بد اسطانیاسم
ازین قبیل است ولیکن در درویشا برای مع است
و در اسطانیاسم برای تاکید تغییر -

فصل بدانکه در مرکبات فارسی جزو اول را

موقوف کنند چنانچه کارکن و خداوندگار و گوهرها
و سنگین و امثال آن که در ترکیب جنافی و توحیف
که جزو اول اکسور و اگر بعد ده و دوم متحرک آید
اول موقوف خوانند چنانچه اوستار و استرکیا است
بدانکه بعضی ترکیب مفید معنی و صفیت باشد چنانچه
گذشت نیکو روی و زشت خوی خداوند و روی نیک
و خداوند خوی زشت نیز بعضی ترکیب مفید معنی
باشد چنانچه ماهروی و مشکبوی است ای روست
بهمچو ماه و بوی عجم مشک -

فصل بدانکه بایار فارسی در آخر برای نیکتر آید
یعنی برای فردی غیر معین چنانچه مردی و شهری و
شخصه یعنی یک مرد غیر معین یا شهر غیر معین یک
شخص غیر معین -

فصل هشت حرف در فارسی نیاید صا و ضا و
طا و ظا و عین و ثا و حا و قاف -

فصل هر و ال که در فارسی بعد از و ال شود چنانچه
استاد و هتاد و در عربی با در فارسی و جیم فارسی
زار فارسی و کاف فارسی می آید و آنچه از فارسی
آید و ترکی هم می آید مگر با در فارسی و کاف فارسی
و زار فارسی و استاد علم بالقوانین الیه المرجع و الامت

تمت تمام شد

(۷) لغات المبتدئ مصنف مولوی سلیمان
عظیم آبادی صفحات پانویں کاغذ رسمی
پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز
قیمت ایک روپیہ (مصر)

(۸) لطائف اللغات فرنگ لغات و
مصطلحات مختص شرفی مولا جلال الدین وحی
مصنف مولوی عبدلطیف صفحات دو سو و پندرہ
کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز
قیمت آٹھ آنہ (۸)

(۹) فرنگ گلستان مصنف حنیف
عبد اللہ الموسوی صفحات پانویں کاغذ رسمی پایان
۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز ایک
قیمت نوپائی (۹)

(۱۰) فرنگ بوستان ترتیب و تہجی
مولفہ سید ابن حسن دیرینہ خدمتی مطبع صفحات
پانویں کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ
شمس اعجاز ایک قیمت نوپائی (۱۰)

(۱۱) فرنگ یوسف لسانی جامی قرین
سید ابن حسن ایضا صفحات پانویں کاغذ رسمی
پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز دو
قیمت ایک آنہ۔ (۱۱)

(۱۲) فرنگ سمن زمامہ تربی نظامی
مولفہ سید ابن حسن صفحات پانویں کاغذ رسمی
پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز دو
قیمت دو آنہ (۱۲)

(۱۳) نصاب صبیان مصنف ابو نصر فہر
نظم قابل حفظ زبان مبتدیان صفحات پانویں
کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز
ایک ایک قیمت ایک آنہ۔ (۱۳)

کتاب لغات مختص مفردات طب
(۱۴) مخزن الادویہ بافرنگی مختصہ الموسوی
مصنف حکیم سید محمد حسین و تحفہ المیزان مصنف
حکیم میر محمد یزید تنکا بنی صفحات سات سو و پندرہ
کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز
ایک ایک کلان قیمت تین روپیہ۔ (۱۴)

(۱۵) مجموعہ افکار الادویہ مفردات طب مختصہ
مصنف حکیم نواب الدین محمد شیرازی صفحات مجبوسہ
پانویں کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ
شمس اعجاز ایک قیمت ایک روپیہ (مصر)

(۱۶) اختصارات بدعی مفردات طب کے
لغت مصنف رحیم علی بن الحسن الانصاری اشتر
بہ حاجی زین العطار صفحات پانویں کاغذ
رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ شمس اعجاز
ایک ایک قیمت ایک روپیہ آٹھ آنہ (مصر)

(۱۷) مفردات ناصری ایجاب و
لب لباب مخزن الادویہ کا جدول کے خانوں میں
مولفہ حکیم ناصر علی آروی صفحات ایک سو بارہ
کاغذ رسمی پایان ۱۱۰ ۱/۲، ۱/۲ مطبوعہ مطبع
مہر مجلس لکھنؤ شمس اعجاز
قیمت تین آنہ چوپائی (۱۷)

کتاب لغات سنسکرت و بھاشا خط دیوناگری میں

- (۱) امرکوش مع ترجمہ بھاشا لغات سنسکرت کے معانی و ارتھ بھاشا زبان میں مترجمہ پرنٹ ہمیشہ دت شکل صفحات چار سو چوں کا غدرسمی پیمانہ $10 \times 7 \frac{1}{2}$ انچ مطبوعہ شائع اجزاء میں قیمت چودہ آنہ تین پائی۔ (۳۱ روپے)
- (۲) انیکل ارتھ بنایا پرنٹ نند داس جی کا لغات سنسکرت کا بھاشا میں بیان صفحات ایک سو بیسہ چار آنہ
- بائیس کا غدرسمی پیمانہ $9 \times 7 \frac{1}{2}$ انچ مطبوعہ شائع اجزاء ایک قیمت نو پائی (۹ پائی)
- (۳) منگل کوش دو جلد میں بنایا ہوا لغات بھاشا زبان کے معانی بھی بھاشا میں صفحات ایک ہزار بارہ کا غدرسمی پیمانہ $10 \times 7 \frac{1}{2}$ انچ مطبوعہ شائع اجزاء میں قیمت
- ایک سو بیسہ چار آنہ (۳۱ روپے)

کتاب لغات انگریزی بخط انگریزی

- (۱) اسکول وکشنری - اسمین لغت انگریزی بخط انگریزی کا بیان زبان فارسی عربی اردو بھاشا میں بخط انگریزی ہو مبتدیان انگریزی خواہ گوشت فائدہ مند ہو صفحات تین سو چوبیس کا غدرسمی پیمانہ $10 \times 7 \frac{1}{2}$ انچ مطبوعہ شائع اجزاء میں قیمت بارہ آنہ فی جلد (۱۲ روپے)
- (۲) وکشنری سد اسکھ لال جی مترجم کور اسمین لغات انگریزی بخط انگریزی اور متعاً متعدد اسکے اردو زبان اردو خط میں ہیں صفحات ایک ہزار چوں کا غدرسمی پیمانہ $10 \times 7 \frac{1}{2}$ انچ مطبوعہ شائع اجزاء میں قیمت تین روپیہ دو آنہ فی جلد (۳۱ روپے)

محاط نامہ مؤید الفضل جلد دوم

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۸	۴	زدن از غایت	زدن از غایت	۱۴۵	۱۳	لامی	لامی
۱۱	۱۳	الشقیقۃ	الشقیقۃ	۲۱	۲۱	حلف	حلف
۲۶	۶	خرزہ	خرزہ	۱۴۹	۱۴	افرشمین	افرشمین
۲۹	۸	اسفل	اسفل	۱۷۱	۲۱	موسنی	موسنی
۴۱	۱۳	فروش	فروش	۱۷۷	۱۸	اربع الصباع	اربع الصباع
۵۰	۹	بودنی	بودنی	۱۸۲	۱۹	ادار	ادار
۵۱	۲	من ابل	بوم لابل	۱۸۸	۱۱	فرد	فرد
۵۳	۱۱	فراوند	فراوار	۱۹۱	۱۱	موز	موز
۵۴	۱۵	تیسر	تیسر	۲۰۵	۶	ننداد	ننداد
۵۶	۱۹	الغفل	الغفل	۲۰۶	۵	دنیج	دنیج
۶۵	۱۲	نادرم	نادر	۲۰۷	۲۳	بلدہ	بلدہ
۷۹	۲۳	شعلیہ	تشریف	۲۱۲	۱۵	کرفتیش	کرفتیش
۸۰	۲۵	الغلیہ	وتغلیہ	۲۱۷	۱۶	فرد	فرد
۸۰	۲	صاحم	و	۲۳۱	۱۶	فے العربی	فے العربی
۸۲	۲۱	قوہ	قرقہ	۲۳۳	۲۳	آخر شمس	آخر شمس
۸۸	۶	یکشب	x	۲۴۰	۲۰	کوناسے	کوناسے
۹۹	۲۳	کنار دینہ	کناسہ	۲۵۰	۲۱	بالاسے	بالاسے
۱۰۱	۲۰	شہر	تہ	۲۵۳	۱۹	درک	درک
۱۰۳	۱۹	پون دت	چون دخت	۲۷۳	۶	بہن	بہن
۱۰۴	۳	افر	ابر	۲۸۰	۱۳	چون	چون
۱۰۶	۹	مکس	کس	۲۸۲	۹	کلی	کلی
۱۱۲	۸	مو	دہ	۲۹۳	۲۲	بہم	بہم
۱۱۹	۱۶	ہینر	جیز	۲۹۶	۱۰	نیکتر	نیکتر
۱۲۱	۲۰	مزاج	مزاج				
۱۵۲	۱۷	فونابہ	خونابہ				
۱۶۴	۱۸	ہمرا	حمرا				

